

Historical Inscriptions of Gujarat

(From ancient times to the end of Vaghela dynasty)

PART I

Edited by:

Arbarya Gajeshankar Vallabhai B. A.; M. A., Ph. D.

Retired Executive Archaeological Section

Prince of Wales Museum, Bombay

Published by

The Porbes Gujarati Sabha

No. 944 Vallabhai Patel Road, Bombay 4

[T. B. 1942]

Rs. 1

[A. D. 1942]

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી સાહિત્ય વિભાગ]

અનંતમાત્ર ૨૪૦૦૪ કિમ્બ ૬-૦-૦

અથવામ ગુજરાતના સૌતિહાસિક
લેખો-૩

સર્ગિક ભરૂણના : ૭૨. ૪૭

Historical Inscriptions of Gujarat

(From ancient times to the end of Vaghela dynasty)

PART 3

Edited by :

Acharya Girjashankar Vallabhaji B. A; M. E. A. S.

Retired Curator : Archaeological Section

Prince of Wales Museum, Bombay.

Published by

The Forbes Gujarati Sabha

No. 365 Vithalbhai Patel Road, Bombay 4.

V S. 1998]

Rs. 6

[A. D. 1942

Published by :

Hon. Justice Harsiddhabhai V. Divetia

Hon. Sect. The Forbes Gujarati Sabha

Bombay No. 4.

(All rights reserved by The Forbes Gujarati Sabha. 500-)

Printed by :

Natverlal I. Desai B. A.

**THE 'GUJARATI' PRINTING PRESS
FORT, BOMBAY 1.**

ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખો

(પ્રાચીન યુગથી વાઘેલા વંશની સમાપ્તિ પર્થતના)

ભાગ ૩જો

સંખ્યક કરનાર

આચાર્ય ગિરજાશંકર વલ્લભભાઈ બી. એ; બેમ. આર. ઈ. એસ.

નિવૃત્ત ક્યુરેટર, આર્કિઓલોજિકલ વિભાગ, પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ મુંબઈ.

પ્રકાશક

શ્રી ફાર્ગસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ

નંબર ૩૬૫, વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ રોડ, મુંબઈ નં. ૪.

પ્રકાશક—હરસિદ્ધલાલ વલ્લભાઇ દિવેદીઆ

માનદ મંત્રી : શ્રી કાર્ણસ ગુજરાતી સભા-મુંબઇ
શ્રી કાર્ણસ ગુજરાતી સભામંદિર, ૩૬૫, ત્રિકુલભાઇ પટેલ રોડ, મુંબઈ નં ૪.
(સર્વ હક પ્રકાશકોને સ્વાધીન છે)

અુદક—૨૧. ૨૧. નટવરલાલ ઇન્દ્રારામ દેસાઈ, બી. એ.

‘ગુજરાતી’ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, એલ્ફીન્સ્ટન સર્કલ, કોટ, મુંબઈ નં. ૧

શ્રી કાર્ગસ ગુજરાતી સભા-મુંબઈ

શાળા-પાઠશાળાઓને ધનાત્ર માટે તેમ પુસ્તકાલયોના

સંગ્રહ માટે અરધી કિંમતની ગોઠવણ

સાહિત્યપ્રચારને ઉત્તેજનની યોજના

મુંબઈ ઇલાકાનાં સરકારી, દેશી રાજ્યોનાં તેમ જ મ્યુનિસિપાલિટીઓના અને લોકલ બોર્ડોનાં કેળવણી ખાતાંઓ, અભ્યાસ તથા વાંચનપ્રસાર દ્વારા તથા વિદ્યાર્થીઓને અપાતાં ધનાત્રો દ્વારા, તેમ જ તેમના હસ્તકની નિશાળોની તથા સાર્વજનિક લાઇબ્રેરીઓમાં ગુજરાતી સાહિત્યનો પ્રસાર બહોળા પ્રમાણમાં સહેલાઈથી ઓછા ખર્ચે થઈ શકે તે માટે શ્રી કાર્ગસ ગુજરાતી સભાએ પોતાની માલિકીનાં પુસ્તકો (રાસમાળા ભાગ ૧-૨ સિવાય) અર્ધી કિંમતે ઉપલી સંસ્થાઓને વેચાતાં લઈ શકવાની અનુકૂળતા કરી આપવાની યોજના કરી છે.

રાસમાળા ભાગ ૧-૨ (સચિત્ર) ઉપલી સંસ્થાઓને ૧૨૧ ટકા ઠમીશનથી વેચાતી મળશે.

આ યોજનાનો લાભ લેવા તે તે કેળવણી ખાતાં અને સંસ્થાઓ પ્રેરાય તે માટે પોતાની માલિકીનાં પુસ્તકોનો પરિચય તૈયાર કરી પ્રકટ કરેલો છે. જેને તે જોઇતો હોય તેને ટપાલ ખર્ચનો રૂ. ૦-૧-૬ મોકલ્યે મફત મોકલવામાં આવશે.

આ પુસ્તકો અરધી કિંમતે વેચાતાં લેવા ઇચ્છતી સંસ્થાએ નીચેના પત્રબવદાર કરવો.

માનાર્થ મંત્રી, શ્રી કાર્ગસ ગુજરાતી સભા.

શ્રી કાર્ગસ ગુજરાતી સભામંદિર

૩૬૫, વિક્ટોરિયા પટેલ રોડ, મુંબઈ નં. ૪.

શ્રી કાર્તિક ગુજરાતી સભાએ પ્રકટ કરેલાં પુસ્તકો

૧ સભાની માહિતીના પ્રસિદ્ધ અંગ્રેજી

૩. આ. પા.

(૧-૨) રાસમાળા, ૧-૨, તૃતીય સચિત્ર આવૃત્તિ. (૧૯૨૬-૨૭.)	ફરેબુનું મૂલ્ય	૫- ૮-૦
(૩) કાર્તિકજીવનચરિત્ર (રાસમાળા ભાગ ૧ સાથે.) (૧૯૨૬)		
(૪) કાર્તિક ઓરિજિનલ એન્ડોર્મીનસના સુવિચારો (૧૯૨૮)		૨- ૦-૬
(૫) હસ્ત. લિ. પુસ્તકોની સચિત્ર નામાવલિ ભાગ ૧-૨ (૧૯૨૮)	ફરેબુનું મૂલ્ય	૨- ૦-૦
(૬-૧) શ્રી કા. ગુ. સભાનાં હસ્ત. પુસ્તકોની વિમલપાર યાદી (૧૯૨૬)		૦- ૪-૦
(૭) ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો, ૧-૨ (૧૯૨૬.)		૧- ૦-૦
(૮) રસકલ્પસાગર-ઔષધવર્ણનાં પ્રાચીન ગીતો. (૧૯૩૦.)		૦-૧૦-૦
(૯) “પ્રભાધનત્રીશી”, ને “શાવલ્લભ કલશીસંવાદ.” (૧૯૩૦.)		૦-૧૨-૦
(૧૦) પ્રાચીનકાવ્યવિનોદ, ભાગ ૧ લો. (૧૯૩૧.)		૧- ૦-૦
(૧૧) અમ્બુવર-પારસી ધર્મતત્ત્વનું વૈદિક દૃષ્ટિએ અવલોકન. (૧૯૩૧.)		૦- ૮-૦
(૧૨) ચતુર્વિંશતિપ્રબન્ધ: (૨૪ રાગ, કવિ, આદિનાં વૃત્તાન્તો) (૧૯૩૨.)		૨-૮-૦
(૧૩) પ્રબન્ધચિન્તામણિ: (૧૯૩૨.)		૧-૮-૦
(૧૪) શાક્તસંપ્રદાય, સિદ્ધાન્તો, ગુજરાતમાં પ્રચાર, વર્ગેર. (૧૯૩૨.)		૧- ૮-૦
(૧૫) ગુજરાતના ઐતિહાસિક ઉત્કૃષ્ટ લેખો, ભાગ ૧ લો (૧૯૩૩.)		૪- ૮- ૦
(૧૬) મહાભારત (પદ્યરૂપ)-ભાગ ૧ લો, આદિપર્વ ને સભાપર્વ. (૧૯૩૩.)		૧- ૦-૦
(૧૭) ગુજરાતના ઐતિહાસિક પ્રસંગો, તથા વાર્તાઓ, (૧૯૩૩.)		૦-૧૨-૦
(૧૮) ચતુર્વિંશતિપ્રબન્ધ (ગુજરાતી અનુવાદ,) (૧૯૩૪.)		૧- ૦-૦
(૧૯) પંચદંડ (નવપતિકૃત સ. ૧૫૪૦) (૧૯૩૪.)		૦-૧૨-૦
(૨૦) મહાભારત ભાગ ૨ ભે (આશ્વયજ પર્વ નાકરૂપ) (૧૯૩૪)		૧- ૦-૦
(૨૧) પ્રબન્ધચિન્તામણિ (ગુજરાતી અનુવાદ) (૧૯૩૪)		૧- ૦-૦
(૨૨) રૂપગુહરકથા (પ્રાચીન છંદોબદ્ધ યુગારકાવ્ય) (૧૯૩૪)		૦- ૮-૦
(૨૩) રાઘવચંદ્ર ભાગ ૨ ભે-નવતનો ઇતિહાસ, નિરૂપક કવિ નર્મદા, (૧૯૩૫)		૦-૧૨-૦
(૨૪) બુદ્ધિવર્ધક વ્યાખ્યાનમાળા (સભાની તવારીખ અને વ્યાખ્યાનો) (૧૯૩૫)		૦- ૬-૦
(૨૫) હંસાવતી-વિક્રમચરિત્રવિવાદ (૨-સં. ૧૬૧૪) (૧૯૩૫)		૦-૧૨-૦
(૨૬) ગુજરાતના ઐતિહાસિક ઉત્કૃષ્ટ લેખો-ભાગ ૨ ભે. (૧૯૩૫)		૪- ૮-૦
(૨૭) જીવન ને ઉત્ક્રાન્તિ: શ. ભામભાઈ લા. દેશાઈ, એમ. એસ.સી (૧૯૩૬)		૦-૧૨-૦
(૨૮) હંસાવતી: ગુજરાતની આંખોહવા: શ. સા. મુકુંદ ઉનાકર. (૧૯૩૬)		૦-૧૨-૦
(૨૯) શેષધર્મ: તેના સિદ્ધાન્તો, ગુજરાતમાં પ્રચાર, ગુજરાતી સાહિત્ય ઉપર અસર. દ્વિતીય આર્ષતિ. લે. શ. શ. દુર્ગાશંકર કેવળરામ શાસ્ત્રી. (૧૯૩૬)		૧- ૦-૦
(૩૦) પૂર્વદીનો ઇતિહાસ: શ. રા. ચરણંત ગુ. નાયક, એમ. એસ.સી. (૧૯૩૬)		
દ્વિતીય સચિત્ર આવૃત્તિ (૧૯૩૯)		૦-૧૨-૦
(૩૧) મહાભારત પદ્યરૂપ, ભાગ ૩ ભે, વિરાટ પર્વ અને ઉદ્યોગ પર્વ-સંરોધક શ. રા. કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રી. (૧૯૩૬.)		૧- ૦-૦
(૩૨) રા. રા. નરસિંહરાવ લો. દેવેદીયાનાં “કાષ્ઠલેખોજ્જ્વલ લેકચર” ભાગ ૧ લો. ભાષાન્તરકાર શ. રા. રામપ્રસાદ પ્રેમશંકર બક્ષી, બી. એ. (૧૯૩૬)		૩- ૦-૦
(૩૩) કબીરસંપ્રદાય, સિદ્ધાન્તો, ગુજરાતમાં પ્રચાર અને ગુજરાતી સાહિત્ય ઉપર અસર, શ. રા. કિસનસિંહ ગો. ચાવડા, (૧૯૩૭.)		૧- ૦-૦
(૩૪) ગુજરાતનું પ્રાકૃતિક અને વ્યાપારી ભૂગોળવિજ્ઞાન: શ. રા. ભોગીલાલ ત્રિ. મહેતા, એમ કોમ. (૧૯૩૭.) દ્વિતીય સચિત્ર આવૃત્તિ (૧૯૩૯)		૦-૧૨-૦
(૩૫) વૈષ્ણવધર્મનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ: શ. રા. દુર્ગાશંકર કે. શાસ્ત્રી. દ્વિતીય, સચિત્ર, રોપિતવર્ધિત આવૃત્તિ. (૧૯૩૯)		૨- ૦-૦

- (૩૬) શ્રી કામ સ ગુજરાતી સમા-મંડિતસંચયઃ ગુજરાતના ઇતિહાસ અને સાહિત્યના સંશોધનના લેખો. (૧૯૪૦)
 (૩૭) સરકશ્વતીપુરાણ: સં. લે. રા. રા. કનૈયાલાલ બા. દવે. (૧૯૪૦)
 (૩૮) રવ. રૂ. ઉ. રા. રૂ. અં. અં. પ્રકાશક રા. રમાશક સમિતિ. (૧૯૩૮)
 (૩૯) મહાભારત ભાગ ૪ થે, (બીમ, દ્રોણ અને કર્ણ પર્વ પદ્યો) (૧૯૪૧)
 (૪૦) ગુજરાતના ઐતિહાસિક ઉત્કૃષ્ટ લેખો ભાગ ૩ એ (પ્રાચીન કાળથી તે વાલેલા વંશના અંત સુધીના) (૧૯૪૨)

૨ પત્રિકાઓ દરેકનું મૂલ્ય ૦-૬-૦ (સારી-કમીસન વગર)

- (૧) હાંપિનવાડ. (૧૯૩૫)
 (૨) ગુજરાતની સાંસ્કૃતિક ક્રિયતિ: (ઇ. સ. ૧૪૦૦-૧૬૦૦) મો. અમુ અહર નદવી. (૧૯૩૧)
 (૩) હિન્દુસ્તાનમાં તોષ: મો. અમુ અહર નદવી. (૧૯૩૬)
 (૪) આપણા યોદ્ધા: ડૉ. કાન્તિલાલ જી. પંડ્યા. (૧૯૩૭)
 (૫) ગુજરાતનું રાજપરચાપત્ય: (હિન્દુકાલીન) રા. રા. રણજીડલાલ ધ. જ્ઞાની. (૧૯૩૭)
 (૬) ક્રિષ્ણકવચ્ચ: (૧-૩ લેખ) રા. રા. હીરાલાલ ર. કાપડીઆ. (૧૯૩૭)
 (૭) હારમાળા: (નરસિંહ મહેતા સંબંધી) સંવત્ ૧૭૩૩ ની પ્રતિ ઉપરથી સંશોધક રા. રા. કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રી. વિસ્તૃત ઉપોદ્ધાત સાથે (૧૯૩૭).
 (૮) વૈજ્ઞાનિક શબ્દસંગ્રહ: સંયોજક રા. રા. પોપટલાલ ગો. શાહ, એમ. એ. બી. એસ. સી. અને રા. રા. ભોળીલાલ કે. પદવા, બી.એ. (૧૯૩૭)
 (૯) ગીતામાં જ્યોતિષ: રા. રા. જ્યોતિર્મહેશ જગજીવન ન. બંધેકા. (૧૯૩૭)
 (૧૦) ગુજરાતની ભૂરચના: (ઉત્પત્તિ) ડૉ. અરદેસર સો. કાલાપેસી. (૧૯૩૭)
 (૧૧) અગ્નિમારગી સદી પૂર્વેનો ગુજરાત સુરક્ષીત સંબંધ: રા. રા. મહમ્મદ ઉમર: કવિ કોહિલ. (૧૯૩૮)
 (૧૨) ઇસ્લામી સમયના ગુજરાતનું વર્ણન: રા. રા. કાળ રૈવદ ગુરદીન હુસેન એલમહુસેન (૧૯૩૮)
 (૧૩) ગુજરાતનું પુરાતત્ત્વશાસ્ત્ર: રા. રા. રણજીડલાલ ધ. જ્ઞાની. (૧૯૩૮)
 (૧૪) પ્રાચીન પાઠશાળા: રા. રા. માલુકલાલ વસુલાલ દવે. (૧૯૩૮)
 (૧૫) કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્ય એલકે. ડૉ. રા. રા. હીરાલાલ ર. કાપડીઆ. (૧૯૩૯)
 (૧૬) રાસસંકલ્પદી: (નરસિંહ મહેતા) સં. શાસ્ત્રી કેશવરામ કાશીરામ ઉપોદ્ધાત અને પૂરવણી સાથે (૧૯૩૯)
 (૧૭) પરમ માહેશ્વર રાજા કુમારપાળ: રા. રા. હરિશંકર મજાશંકર શાસ્ત્રી. (૧૯૩૯)
 (૧૮) આધુનિક સમયમાં સંયુક્તકુટુંબવ્યવસ્થા: (રવ. કરસનદાસ બે નિબંધો, વત્તાત) (૧૯૩૯)
 (૧૯) નર્મદનું ગદ્ય: રા. રા. રામનારાયણ વિઠ્ઠલનાથ પાઠક (૧૯૩૯)
 (૨૦) ગુજરાતમાં સૂર્યપૂજા અને રાહુપૂજા: રા. રા. ભગવાનલાલ લ. માલક, એમ. એ. બી. ડી. (૧૯૩૯)
 (૨૧) સ્વ. પુરાતત્ત્વવિદ્ ભગવાનલાલ ઈંદ્રજી: આ. સ્વ. જી. ઈ. ચાક્ષિક અને રા. રા. મુહમ્મદ ઉમર: કવિ કોહિલ. (૧૯૪૦)
 (૨૨) અરુણેશ્વર ચાલિશ: ગુજરાતના અરબી ઇતિહાસ, અનુ. રા. રા. મુહમ્મદ ઉમર-કવિ કોહિલ (૧૯૪૦)
 (૨૩) ગુજરાતનું રાજપરચાપત્ય: (સુરક્ષીતપ્રાચીન) વ્યા. રા. રા. રણજીડલાલ ધ. જ્ઞાની (૧૯૪૦)

રૂ. આ. પા.
 ૩- ૦-૦
 ૨- ૦-૦
 ૨- ૦-૦
 ૧- ૮-૦

(૮)

- (૨૪) બાણતીય ભાષાશાસ્ત્રીશ્રી: અગ્રેષ્ઠ શ્રી. ડૉ. ત્રીભુવન: ગુજ. અનુ. શા. શા. કેવળરામ શા. શાસ્ત્રી (૧૯૪૦)
- (૨૫) કેળવણીના ગુજરાતની આર્થિક ક્ષિપ્રતિ: શ્રી. ક. મુ. નિ. વ્યા. મીસ જર ડોમિનિક ડાબુ (૧૯૪૦)
- (૨૬) ગુજરાતની રાજીવરજામ: વ્યા. શા. શા. મહિમાઈ દિવેદી. નવસારી. (૧૯૪૧)
- (૨૭) કુર્મીમંજરી (પ્રાચીન કાવ્યવાર્તા) સં. ભોળીલાલ. સરિસરા (૧૯૪૧)
- (૨૮) પુરાતત્વની દૃષ્ટિએ ગુજરાતના પ્રાચીન ધર્મો. વ્યા. ડૉ. હસમુખલાલ ધી. સાર્કળીઆ (૧૯૪૧)
- (૨૯) ગુજરાતના પ્રાચીન ઇતિહાસ પર દૃષ્ટિપાત. વ્યા. શા. શા. દુર્ગારાંકર કે. શાસ્ત્રી. (૧૯૪૧)
- (૩૦) લોકસાહિત્ય, તેનું અન્વેષણ અને મૂલ્યાંકન. વ્યા. પ્રો. છીરાલાલ ર. કાપડીઆ. (૧૯૪૧)
- (૩૧) કાવ્યની દૃષ્ટિએ ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રીઓની રચિતા ૨૨. કરજનદાસ મુ. રમારક નિખંધી બે. (૧૯૪૧)

૩ સભાના પારિતોષિકથી પ્રસિદ્ધ ગ્રંથો

(૧૯૧૮ થી ૧૯૨૫ સુધી)

- (૧) મેદરલીકિના નિખંધી-(બાપાન્તર) શા. શા. ધનસુખલાલ કુ. મહેતા.
- (૨) મજ્જિમસૂત્રનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ-શા. શા. દુર્ગારાંકર કેવળરામ શાસ્ત્રી.
- (૩) શેવમતનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ-શા. શા. દુર્ગારાંકર કેવળરામ શાસ્ત્રી.
- (નં. ૨ અને ૩ ની બીજી આવૃત્તિઓ સભાએ પોતાના ખર્ચે છપાવી છે. જુઓ ઉપર અંક ૨૬ અને ૩૫).
- (૪) દેહ, જીવ અને આત્માની વૈજ્ઞાનિક સીમાંસા-(બાપાન્તર) શા. શા. પ્રેમચંદ્ર નારાયણ દવે.
- (૫) લોર્ડ મેરલીકુલ કોમ્પ્રેમિસ-(બાપાન્તર) “સત્યાગ્રહની અર્થાદા” શા. શા. મહાદેવભાઈ હરિભાઈ દેસાઈ, બી. એ., એલ.એલ. બી.

૪ સભાના આમંત્રથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથો

- (૧) નર્મકોશ-કવિ નર્મદારાંકર લાલરાંકર દવે. (૧૮૭૦)
- (૨) “કવિ દયારામનું જીવનચરિત્ર”-શા. રાંકરમસાદ છ. રાવળ. (૧૯૨૬)
- (૩-૪) કાલિયાવાહનું કંઠકથ સાહિત્ય, ભાગ ૧-૨ જે (પ્રાચીન વાર્તાઓના સંગ્રહો)-શા. શા. હરગોવિન્દ પ્રેમચંદ્ર ત્રિવેદી. (૧૯૨૨) અને (૧૯૨૮)
- (૫) અભિમન્યુ આખ્યાન-જનતાપીકૃત શા. શા. મંજુલાલ ર. મજમુદાર. (૧૯૩૦)
- (૬) સંયુક્તાખ્યાન-શા. શા. ગંગેન્દ્રરાંકર લાલરાંકર પંચા, એમ. એ. (૧૯૩૨)
- (૭) સીકુલ્યકીડા કાવ્ય (ભાગવતદરામરંધ પદ્ય) સં. ૧૫૨૬ સં. શા. શા. અંબાલાલ પ્ર. જાની. (૧૯૩૩). મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦
- (નં. ૭ મું. સભામંદિરમાંથી મળી શકશે.)

પ્રાસ્તાવિક ઐતિહાસિક વિવેચન

(આખા સંગ્રહને ઉદ્દેશીને)

વકુમિતિ સુક્તમધ્યવસિતું તુ દુષ્કરં ।

આ લેખસંગ્રહનું ત્રીજું પુસ્તક જનતા સમક્ષ રજૂ કરી પરમશાંતિ અને કૃતકૃત્યતા અનુભવું છું. અમુક દૃષ્ટિએ તથા ક્ષેત્ર નિશ્ચિત કરી કાર્ય શરૂ કર્યા છતાં જેમ જેમ જીણુપો જણાતી જાય તેમ તેમ તે પૂરી કરવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન થાય અને તેને તૃપ્ત કરવી પડે છે. તેવી જ પરિસ્થિતિને લીધે જ આ સંગ્રહનું કદ તથા પ્રમાણ ધાર્યા કરતાં વિસ્તૃત થયા ખરાં પણ તેમ થવાથી આ સંગ્રહની ઉપયોજિતામાં વધારો થયો તે પૂરતો અદલો મળી રહ્યો છે.

પહેલા સંગ્રહમાં ૧૦૭, બીજામાં ૯૮ અને ત્રીજામાં ૧૧૩ લેખો મળી આખા સંગ્રહમાં કુલ ૩૧૮ લેખો સંગ્રહીત કરવામાં આવ્યા છે અને તેની વંશવાર વિગત નીચે મુજબ છે. યૌત્ ૧ ક્ષત્રપ ૧૨ ત્રૈલોક્ય ૨ ગુપ્ત ૧ વલ્લભી ૯૫ ચાલુક્ય (પાશ્વત્ય) ૬ ગુર્જર ૧૨ રાષ્ટ્રકૂટ ૨૧ ચાલુક્ય (સાલકી) ૯૩ વાલેલા ૩૦ અને પરચુરજી ૪૫. ત્રીજા સંગ્રહમાંના પુરવણીના લગભગ ૬૦ લેખો પાછળથી ઇષ્ટમિત્રોની સલાહ અનુસાર ગુજરાત બહારના પણ ગુજરાતના ઇતિહાસને લગતા હોય તેવા દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. આવો સંગ્રહ મેં અગાઉ જણાવ્યા મુજબ સદાને માટે અધૂરો જ કહેવાય; કારણ નવી શોધ ખોળને અંગે નવા લેખો મળતા રહેવાના જ. તેવી સ્થિતિમાં આ સંગ્રહની જીણુપો શોધવાને અદલે કરેલા સંગ્રહથી સંતોષ માની પોતપોતાનો સંગ્રહ લવિષ્યમાં પૂર્ણ રાખતા જવાનો આગ્રહ રાખવા વિનંતિ છે.

વાલેલા વંશના અંત પછીના એટલે કે ૧૪ થી સદી પછીના લેખો દેવનાગરી તેમ જ કારસી સમ્રાટોના ઇતિહાસ ઉપર નવું અજવાળું નાંખે તેવા ગુજરાતમાં સારી સંખ્યામાં અસ્તિત્વમાં છે અને ખાસ શોધખોળ થાય તો ખીજા અઢાત પણ પ્રાપ્ત થઈ શકે તે બધાને આ જ શૈલીથી અગર બીજા વધારે સુગમ અને સરલ સ્વરૂપમાં સંગ્રહીત કરાવી છપાવવાનો પ્રયત્ન શ્રી કાળેસ ગુજરાતી સભા અગર કોઈ અન્ય સંસ્થા માથે લેશે તો આખા ઐતિહાસિક યુગનાં ઇતિહાસોપયોગી સળંગ સાધનો તે ક્ષેત્રમાં કાર્યકર્તાઓને પ્રાપ્ત થઈ શકે. તે પ્રવૃત્તિ રા. રા. રણછોડલાલ જાની જેવા કારસી જણનારા ગુજરાતી ભાષને સોંપાવી જોઈએ અને તેને સંસ્કૃત વિભાગ માટે મદદનીશની સગવડ કરી લેવા જૂટ આપવી જોઈએ અને તેમ થાય તો જ તે કામ પૂર્ણ સંતોષપૂર્વક બનતી ત્વરાથી પાર પાડી શકાય.

ગુજરાતના પ્રાચીન તથા અર્વાચીન યુગનો ઇતિહાસ લખવો જોઈએ, લખાવવો જોઈએ, કેમ લખવો, કોણે લખવો ક્યાંકે ક્યાંકે, ક્યાંકા અને ઉદ્દાપોદ તો પુષ્કળ પ્રમાણમાં થએલ છે. તેવા ઉદ્દાપોદ માત્રથી ઇતિહાસ લખવાની આંખ દાબીને ઇતિહાસ લખાવી લેવાય નહીં પણ જે આવા રચનાત્મક પ્રાથમિક પ્રયત્નો તેવા ઇતિહાસના પાયારૂપ હાથ ધરાશે તો જ કોઈ કાળે લવિષ્યમાં ઇષ્ટાપત્તિ સાધી શકવા ક્ષિતિમાન થઈશું.

અખિલ હિન્દનો ઇતિહાસ લખવાના જે પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે તેની સાથે સહકારથી જે આવા પ્રાંતિક પ્રયત્નો થાય તો સ્વાર્થ તથા પરમાર્થ એકી સાથે સાધી શકાય. ગુજરાતના ઇતિહાસની તૈયાર થતી વાનીઓ તેઓને ઉપયોગ માટે રજૂ કરી શકાય તેથી તેઓનો ખોળે તેટલે દરજ્જો આજો થાય અને આપણને તેઓના અનુભવથી માર્ગદર્શન મળે. લગભગ અઠીથી ત્રણ હજારવર્ષ જેટલા લાંબા

સમયનો ઇતિહાસ એક કે બે વ્યક્તિદ્વારા લખાય એ સંભવિત નથી તેથી જુદાજુદા વિદ્વાનો મારફત જુદાજુદા યુગના ઇતિહાસનાં સાધનો તપાસાય, સંશોધાય અને ભેળાં થાય અને એક સર સમિતિને તેનો સમન્વય કરવાનું સોંપાય તો થોડા સમયમાં બહુ જ પદ્ધતિશર અને પ્રમાણુલ્લ ઇતિહાસ ઉપજવી શકાય. પ્રત્યેક યુગના લેખકોને સહાયકો આપવાના તથા આર્થિક મદદ કે મહેનતાણું આપવાના પ્રયત્નો વિગતમાં વસતી જાય તેવા હોઇ આઠો અર્થવા અસ્થાને ગણાય. હિંદના એક ખૂણામાં આવેલા નાના સરખા ગુજરાતના ઇતિહાસ માટે આટલા બધા લેખકોને સરકારવામાં આડઅર જેવું દેખાય એ બનવા ભ્રમ છે પણ ક્રૂરો ખોદનારાઓની યુરુકલીનો કાંઠા ઉપર બેસી પડકાર કરનાર પ્રેક્ષકને સાક્ષાત્કાર થાય નહીં તેવી રીતે પ્રમાણુલ્લ ઐતિહાસિક સાધનોની ઊણપ, ત્રુટિઓ તથા અધ્યાત્મશૂં ન્યાં સુધી કાયને રત્નરૂપ આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દષ્ટિગોચર થાય નહીં. હિંદનો ઇતિહાસ હજુ સુધી શિલ્પ-શિલાખંધ લખાયો નથી અને અમુક અમુક યુગ માટે તો કોઇ પણ જાતનાં સાધનો અત્યારે ઉપલબ્ધ નથી. તેવા યુગ માટે જે આકસ્તરી રીતે સાધનો મળે તેનાથી અનુભવના આધારે આનુમાનિક બંધ-એસનું વર્ણન લખીને જ સંતોષ માનવો રહેશે.

આ સંબંધના અવલોકનથી પ્રતીતિ થશે કે દરેક વંશમાં એક જ નામના ધણી રાજાઓ, પ્રત્યેક વંશમાં વપરાતા જુદાજુદા સંવત્સરો, દાનપત્રોમાં વંશવર્ણન પ્રસંગે પોતપોતાના આશ્રયદાતાઓનાં અતિશયોક્તિ ભરેલાં પ્રશંસામય વર્ણનો, દાન લેનારાઓનાં સ્થળનિર્દેશમાંની અયોગ્યતા, ભૌગોલિક સ્થળોનાં નામાંતર અથવા સંસ્કૃત્તાંતર, માપ, તોલ, ક્ષેત્રફળ, નાણાં વગેરે માટે વપરાતા પારિભાષિક શબ્દોનું અજ્ઞાન, દાનપત્રોના લેખકો અશિક્ષિત હોવાને લીધે વપરાતા અર્જુન અને અનુજ જેવા સંબંધ બતાવનારા શબ્દોમાં કરેલા ગુંથવાડા અને આવાં સાધનો ભાંગીતુટી અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થાય વગેરે અનેક કારણોને લીધે અનિવાર્ય પરિસ્થિતિ ઊભી થવાથી આટલું આટલું સાહિત્ય મળ્યું છે છતાં કેટલાક વંશોની વંશાવળી પણ નિઃશરૂંદેહપણે ઉપજવી શકાણી નથી. રાષ્ટ્રકૂટ વંશમાં કેટલાક રાજાઓને ક્યાં મુકવા, તેઓ રાજ્યાશ્રાન ઉપર આવ્યા હતા કે નહીં ઇત્યાદિ ધણી અપૂર્ણતા છતાંમાં છતાં પ્રસિદ્ધ થયેલા તે વંશના લેખોમાં ડૉ. અસ્તેરર અને ડૉ. ભટ્ટાચાર્ય જેવા વિદ્વાનો પણ પૂરી સ્વચ્છા નથી અને તેઓને પણ અનુમાનો બાંધી સંતોષ માનવો પડ્યો છે. અજ્ઞાનને લીધે હજુ પણ તેવાં કેટલાક દાનપત્રો ખાનગી બંધિતો પાસે હોવા સંભવ છે અને જે તેઓ સમજીને તેવાં બધાં આવી સંસ્થાઓદ્વારા પ્રસિદ્ધિમાં લાવે તો સંભવ છે કે આવી ત્રુટિઓ ભવિષ્યમાં પૂરી શકાય.

પ્રત્યેક વંશના રાજાઓએ આપેલાં દાનપત્રોની ઇમારત સંકલના ઇત્યાદિમાં વિગતનો ફેરફાર હોવા છતાં તે બધાંમાંથી અમુક અનુક્રમમાં નીચેની રૂઢીકત મળી શકે છે: (૧) જ્યાંથી દાન આપાનું હોય તે સ્થળ-દાન એકે બહુખંખરાં રાજાધાનીના સહરેમાંથી અપાતાં છતાં લાઠી અગર યાત્રાપ્રસંગે ઇવણી અગર તીર્થધામેથી આપવાનો પણ રીવાજ હતો. (૨) ત્યારબાદ હરકોઇ ઇષ્ટદેવતાની સ્તુતિ-પ્રાર્થનાના એક બે મંજળાચરણરૂપી શ્લોકો હોય છે જેમાંથી દાતાના ધર્મ, અગર પંથ વગેરેની માહિતી મળે છે. (૩) વંશવર્ણન દાતાના મૂળ પુરુષથી આરંભી પ્રત્યેક રાજની પ્રશંસા અને પરાક્રમેનાં વર્ણન પૂર્ણ વિસ્તારથી આપવામાં આવે છે જેમાં બીજાં રાજાઓ ઉપરનાં આક્રમણો વગેરેનાં સમકાલીન ઐતિહાસિક વ્રતાંત મળી આવે છે. (૪) દાન લેનાર વ્યક્તિ સંબંધી-દાન લેનાર વ્યક્તિનાં પૂર્વજનાં નામ, જોત, સ્થાન, વેદ, મૂળ વતન, કાલ રહેવાનું સ્થળ વગેરે સંપૂર્ણ વિગત દાન આપતી વખતે આપવામાં આવે છે. (૫) દાનસંબંધી-દાનમાં અપાએલું મામ અગર અપાએલી જમીનનું ક્ષેત્રફળ અને તેની પરિસીમા, સંસ્થાન નિલાવ માટે અપાએલી રકમ, મંદિર અથવા વિહારના નિર્વાહ તથા ત્રોડફાડ માટે અમુક ક્ષેત્ર વગેરેનું જે ઉત્પન્ન આપવામાં આવે છે તેની વિગત ઉપલબ્ધ થાય છે. (૬) અધિકારી વર્ગ-દાનની બાજુ કરતી

વખતે તેમ જ તેના લેખક અને ફૂતક તરીકે જુદાજુદા અધિકારીઓનાં નામ તથા વજૂન અવસ્થા આપવામાં આવે છે. (૭) કાળનિર્ણય—અંતમાં દાનનો સમય ચાલુ સંવત્સર, માસ, પક્ષ, તિથિ, વાર સહિત આપવા ઉપરાંત કેટલાક દાનપત્રોમાં એક કરતાં વિશેષ સંવત્સરો પણ આપેલા હોય છે. (૮) આપવિભાગ—દાનનો લેખ અગર ઉમેરેલ કરનાર માટે મહાભારતાદિ ગ્રંથોમાંથી તેવા અનાચારને ભગવાન મોહકા ટાંકી દાનનો અવિચિત્ર ઉપભોગ સાધવામાં આવે છે.

સંવત્સરો—આખા લેખસંગ્રહમાં વંશવાર જુદાજુદા સંવત્સરો વાપરવામાં આવેલ છે જ્યારે કેટલાક ભેગોમાં એકીસાથે બે ત્રણ સંવત્સરો પણ આપેલા છે. (જુઓ નં. ૧૫૪, ૧૬૨, ૨૧૭) આ બધા સંવત્સરો સંબંધી ટૂંકું વિવેચન આ પ્રસંગે માર્ગદર્શક થશે એમ મારી આંહોં આપેલ છે. (૧) શક સંવત્ ઇ. સ. ૭૮ થી શરૂ થતો. ક્ષત્રપોના બધા ભેગો તથા સિક્કામાં શક સંવત્ એટલે ઇ. સ. ૭૮ થી શરૂ થતો સંવત્ વાપરવામાં આવેલ છે. માત્ર ધર્ધિરદત્તે પોતાના સિક્કામાં ચાલુ સંવતને બદલે પોતાના રાજ્યકાળનું વર્ષ આપેલ છે. રાષ્ટ્રકૂટ વંશના લેખોમાં પણ આ જ સંવતનો ઉપયોગ થયેલ છે. (૨) ચૈદી અગર કલચુરી સંવત્ ઇ. સ. ૨૪૬ થી શરૂ થતો—ત્રૈકૂટક રાજ્યોના તેમ જ ગુજરાતના લેખોમાં ચૈદી અગર કલચુરી સંવતનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે. સિક્કામાં આ સંવતનો ઉપયોગ ભેગામાં આવતો નથી. ઇ. સ. ૨૪૬ થી આ સંવત્સરની શરૂઆત થાય છે એટલે ચૈદી અગર કલચુરી સંવતમાં ૨૪૬ મેળવવાથી ઇ. સ. મળી શકે છે. (૩) ગુપ્ત વલ્લભી સંવત્ ઇ. સ. ૩૧૯-૨૦ થી શરૂ થતો—વલ્લભીના રાજ્યોના બધા લેખોના સમય ગુપ્ત સંવત અગર વલ્લભી સંવત અગર ગુપ્ત વલ્લભી સંવતના નામથી જોળાયાતા સંવતમાં આપેલ છે. જોને તે ઇ. સ. ૩૧૯-૨૦ થી શરૂ થાય છે એટલે કે ગુ. વ. સંવતમાં ૩૧૯-૨૦ મેળવવાથી ઇ. સ. પ્રાપ્ત થાય છે. આ સંવત્સરનો નિશ્ચય કરવા માટે કોપંડ્ય ઇન્ડ્રપ્રશ્નોત્તમ ઇન્ડ્રકારમ વાં. ૩ ગુપ્તવંશી ભેગો નામના ગ્રંથમાંની પ્રસ્તાવનામાં ડૉ. ફ્લીટ બહુ લંબાણપૂર્વક ચર્ચા કરેલી છે. (૪) સિંહ સંવત્—લેખ નં. ૧૫૯ ૧૬૨ ૨૧૭ અને ૨૪૧ ક માં અનુક્રમે સિંહ સં. ૯૩, ૯૬, ૧૫૧ અને ૫૮ નો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે તે પૈકી નં. ૨૧૭ માં વિક્રમ સંવત્, બીજીસન, વલ્લભી સંવત્ અને સિંહ સંવતનો એકીસાથે ઉપયોગ થયેલ છે તે ઉપરથી સિંહ સંવતની શરૂઆત ઇ. સ. ૧૧૧૩ થી પુરવાર થાય છે. (૫) વિક્રમ સંવત્—એવટમાં સોલંકી વંશના તેમ જ આધુનિક ભેગોમાં વિક્રમ સંવત્ ઇ. સ. પૂર્વે ૫૬ મા વર્ષથી શરૂ થતો વાપરવામાં આવેલ છે.

દાનપત્રો તથા ભેગો સંબંધી આટલી જામાન્ય હકીકત આપ્યા પછી હવે વંશવાર ભેગોનો વિચાર કરી તેમાંના સંપ્રવચ્છવાળા મુદ્દાઓ બવિષ્યમાં ઉકેલ લાવવાના હેતુથી તે તે યુગના પારંગત અભ્યાસીઓના પ્યાન ઉપર મુકું છઉં.

મૈયાવંશી—મૈયાવંશી રાજ્ય અશોકના ચૌદ શાસનો અખિલ હિંદમાં જુદાજુદા સ્થળોએ ફાટરાવેલાં છે તે પૈકી એક પ્રતિ સોરઠ—જૂનાગઢમાં ગિરનાર જવાના રસ્તા ઉપર દક્ષિણ યાત્રુએ એક ખડક ઉપર બાહી લિપિમાં ફાટરેલાં મળ્યાં છે. તેનું અક્ષરોત્તર તથા બાધાતર આ સંગ્રહમાં આપવામાં આવેલ છે તે વાંચવાથી આવાં સત્રાત્મક શાસનોમાં પણ અધિકારીઓ માટે વપરાયેલાં નામો જોવાં કે જૂતા, રાજુક, પ્રદેશિક, મહામાત્ર, ધંમમહામાતા, ઇથીજમમહામાતા વચ્ચેમિકા ઇત્યાદિના અર્થ-નિર્દેશ હજુ સુધી ચોક્કસપણે થયો નથી એમ દેખાઈ આવશે. વળી ભૌગોલિક નામો જોવાં કે ચોડ, પાણડમ, સતિયપુત્ર, કેતલપુત્ર, તામ્રપથ્વી, ચોન કંબોજ, ગંધાર રિરિટક, પેતેલ્લિક એ બધા પ્રદેશ તથા જાતિઓનો ચોક્કસ સ્થળનિર્દેશ કરવો હજુ બાકી રહેલ છે તેમ જ સમાજ પાસંડ, પરિસા, પરિષદ ઇત્યાદિ જનસમૂહવાચક શબ્દો માટે અને વિમાનદસણા, હરિતદસણા, અગિખધાનિ, દિબાનિર્ણપાનિ ઇત્યાદિ શબ્દોના વિશિષ્ટાર્થ માટે શોધખોળ હાથ ધરવી જોઇએ. આ બધો જીકેલ આણવા માટે છૂટાછવાયા શબ્દો ઉપર ન્યુત્પત્તિ અને વ્યાકરણના નિયમોને આધારે ભાજગડ

કરવાને બદલે અલગે શબ્દને જુદેજુદે પ્રસંગે ઉપયોગ થયેલ હોય તેવા બધાં વાક્યો ભેગાં કરી બધે બ'ધમેક્ષતો અર્થ શોધવા પ્રયાસ થાય તો જ સંતોષકારક પરિણામ આવે એ દેખીતું છે. આ ઉપર લખ્યું સંશોધન માત્ર ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ખાટી રહેલું આદર્શ દર્શાવવામાં આવ્યું છે બ્યારે લિપિસાક્ષ, વ્યાકરણ, ઇમારત તથા ભેખનપદ્ધતિ ક'બ'ધી શોધભોળ તે તે શાસ્ત્રપારંગત માટે ખચત રાખવામાં આવેલ છે.

ક્ષત્રપત્ય'શી—આ વંશના રાજાઓની ઐતિહાસિક સંકલના લગભગ ત્રીસ વર્ષ પહેલાં પ્રો. ઇ. જે. રેસને બ્રિટિશ મ્યુઝિયમમાંના ક્ષત્રપ વગેરે વંશીના રાજાઓના સિલ્કાતું કેટલોગ તૈયાર કરેલ તેની પ્રસ્તાવનામાં આપેલું હતું. ત્યારબાદ વાંસવાડા રેટમાં સરવાળીયામાં ૨૩૯૩ સિલ્કાનો જથ્થો મળ્યો હતો જેનું વાચન અને રિપોર્ટ ડૉ. ડી. આર. લાંકારકરે અને ૧૯૧૩-૧૪ ના આર્કિઓલોજિકલ અને ઐક ઈડિયાના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં છપાવેલ છે. ત્યારબાદ સેન્ટ્રલ ઍવિન્સીઝમાં ઈન્ડવાડામાંથી નીકળેલા લગભગ ૬૦૦ સિલ્કા નાગપુર મ્યુઝિયમ તરફથી આવેલા તેમ જ જૂનાગઢ રેટમાંથી ચોક્કસ રચળની મહિત્તી વિનાના ૫૨૦ સિલ્કા તથા ઉના મહાલના વસોજ ગામમાંથી મળેલા ૫૯૧ સિલ્કા તપાસાવા માટે મોકલેલા તે બધા રહે તપાસી તેનો હેવાલ જર્નલ એશિયાટિક સોસાયટી ઐક ભંગાલ સને ૧૯૩૭-૩૮ ના ન્યુમિસ્મેટીક સપ્લીમેન્ટના સિલ્વર જ્યુબીલી નંબર ૪૭ માં પા. ૬૫ મે છપાવેલ છે. તેને આધારે સ્વ. ડૉ. જયસ્વાલના કેટલાંક અનુમાનો મારા પરમિત જયમંદ વિલાલકારે તપાસ્યા છે અને તે બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીના જરનલ વૉ. પ વિભાગ ત્રાજામાં પા. ૨૪૯-૬૧ માં છપાવેલ છે. છતાં આ રાજાઓના વંશરક્ષ સંબંધી હજુ આપણું ઘણું અજ્ઞાન છે અને શિલાલેખો પુસ્તા પ્રમાણમાં મળે નહીં ત્યાં સુધી વિશેષ અજ્ઞવાળું પડવા સંભવ નથી. આ સંગ્રહમાં તેના જે બાર લેખો ભેળા કરવામાં આવેલ છે તેમાંના ધણાખરા તુટક તથા મ્હોમાયા વિનાના હોવાથી બહુ જ જુદા ઐતિહાસિક સામગ્રી પૂરી પાડે છે. ક્ષત્રપ શબ્દ સેટ્ટપનું સંસ્કૃતનાંર ૩૫ છે અને તેઓ કુશાન રાજાઓના સેટ્ટપ હોમ, તેઓનું પરિચય મોળું પડ્યું ત્યારે ઇ. સ. ની બીજી ત્રીજી અને ચોથી સતાબ્દીમાં ગુજરાત તથા માળવામાં સ્વતંત્ર સત્તા ભોગવતા યથ મયા. આખરે ૩૫૧ ઇ. સ. માં કમુદ્રગુપ્તે ક્ષત્રપ રાજાઓને દુરાવી તેમની સત્તાનો નાશ કર્યો. આ લેખોમાં ગિરિનગરમાંના સુદર્શન તળાવ, સુવર્ણ સિકતા તથા પલાશિની નદી વગેરેનાં તેમ જ યવન તુશાફ્ર, અધ્રિ શાતકર્ણિ, પદ્મવ કુલેપ તથા સવિજાળ અને વૈષ્ય પુષ્પયુધ ઇત્યાદિ વ્યક્તિના ઉલ્લેખો પ્રાપ્ત થાય છે. યુદાના સં. ૧૦૩ (ઇ. સ. ૧૮૧)ના લેખમાં આબીર સેનાપતિ રૂદ્રણતિનું વર્ણન સિલ્કાથી ભજાવામાં આવેલ ઇશ્વરદત્તનું વ્યક્તિત્વ નિશ્ચિત કરવામાં સહાયજૂત થાય તેમ છે. પાળીયા માટે લખિટ શબ્દ કચ્છમાંના અન્વાડિમાંથી મળેલા ચારે લેખોમાંથી મળે છે.

ત્રેકૂટવં'શી—આ વંશના માત્ર બે જ લેખો આ સંગ્રહમાં આપવામાં આવ્યા છે. તેમાં વર્ણવેલા રાજાઓના સિલ્કા પ્રો. ઇ. જે. રેસનના બ્રિટિશ મ્યુઝિયમના કેટલોગમાં વર્ણવેલા છે. લેખ તથા સિલ્કાની મદદથી આ વંશના ત્રણ રાજાઓનાં નામ નીકળી શક્યાં છે. મહારાજ ઇન્દ્રદત્તના પુત્ર દહ-મેનનું દાનપત્ર પારડીમાંથી મળેલું ક. સં. ૨૦૧૧ (૪૫૬-૫૭ ઇ. સ.)નું છે અને બીજું દાનપત્ર તેના (દહમેનના) પુત્ર બાધસેનનું સુરતમાંથી મળેલું ક. સં. ૨૪૧ (૪૮૦-૯૧ ઇ. સ.)ના સમયનું છે. આ વંશનું જહુથી પ્રથમ જ્ઞાન કન્હેરીના ક. સં. ૨૪૫ના પતરા ઉપરથી થયું હતું. ત્રેકૂટક નામ કાલિ-દાસના રમુવંશમાંના ત્રિટ્ટ પર્વત ઉપરથી પડેલું મનાય છે. આ બન્ને પતરામાં સાલ કલચુરી અગર ચેંદી સંવતમાં આવેલ છે. બન્ને દાનોમાંના રાજા પરમ વેણુવ તરીકે વર્ણવાયા છે અને છેલ્લો બાધસેન અપરાન્ત પ્રદેશમાં રાજ્ય કરવાનો દાવો ધરાવે છે જેનું મુખ્ય શહેર મલ્લિનાથના મત પ્રમાણે શુપારિક (સોપારા) હતું.

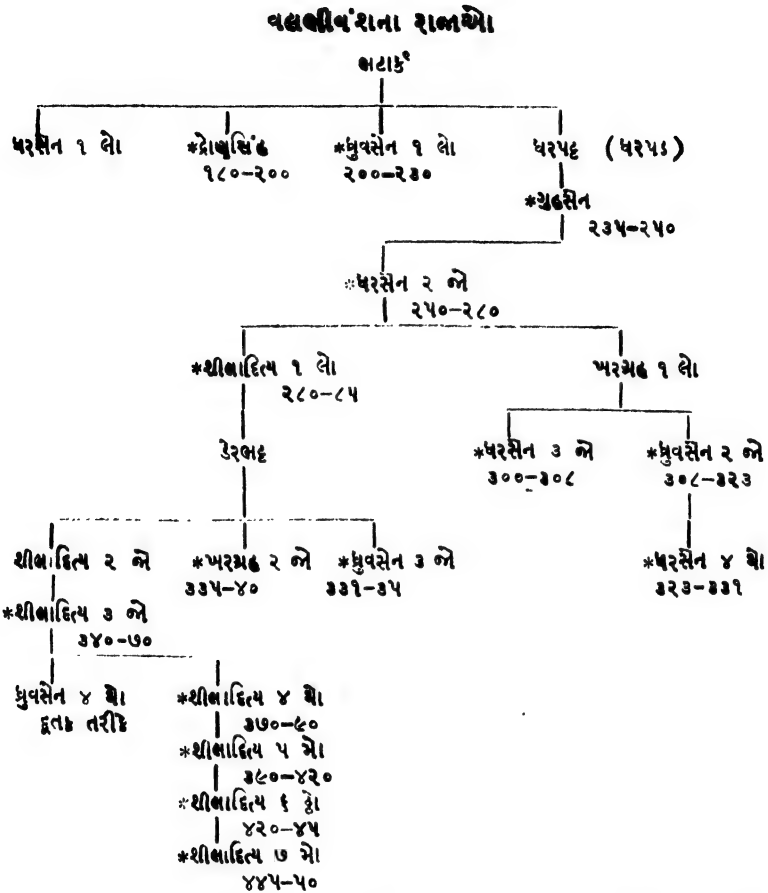
ગુપ્તવંશી—સોરઠમાં જિરિનગર હાલના બુનાગઢની પૂર્વમાં આવેલા જે મોઢા ખડક ઉપર અશોકનાં ચૌદ શાકનો તથા રૂદ્રદામનના સુદર્શન તળાવ સંબંધી લેખો કેતરેલા મળ્યા છે, તે જ ખડક ઉપર ત્રીજી બાજુએ આ લેખ પણ કેતરેલો છે. સિપિશાકનો અભ્યાસીને અશોકથી આરંભી યુગ કાળ સુધીની એટલે કે ઇ. સ. પૂર્વ ત્રીજી શતાબ્દીથી ઇ. સ.ની પાંચમી શતાબ્દી સુધીની લિપિ એક જ સ્થળે અસંખ્ય પથ્થર ઉપરથી વાંચવાની અર્હી. અલૌકિક સમગવડ છે. સુદર્શન તળાવનો બંધ જે તુટી જવાથી રૂદ્રદામન ક્ષત્રપના સમયમાં તેના અમત્ય સુવિશાખે ફરી બધિલો તે બીજી વખત અતિવૃષ્ટિને કારણે તુટી જવાથી સો દાય લાંબો સાઠ દાય પહોળો અને જાત માંઝાડ ઉંચો બંધ રુદ્ધગુપ્તના સોરઠના સુખા પશુદંતે અદળક નાણું ખરચીને બંધાવ્યાનું વર્ણન આ લેખમાં છે. છેવટના ભાગમાં ચક્રપાલિતે ચક્રભૂત નામનું વિષ્ણુનું મંદિર ઇ. સ. ૪૫૭માં બંધાવ્યાનો ઉલ્લેખ આ જ લેખના અનુસંધાનમાં છે. વૈષ્ણવ ધર્મનું પ્રાબલ્ય ઇ. સ. ની પાંચમી શતાબ્દીથી ગુજરાતમાં હોવાનું આ લેખથી પુરવાર થાય છે.

વલ્લભીવંશી—યુગ સાંત્રાજ્યના સેનાપતિ કાટકા જે સોરઠમાં વલ્લભીપુર (વળા)માં રાજ્ય કરતો હતો તેના જ વંશજ ઉત્તરોત્તર પંદર રાજ્યોએ જુદેજુદે સ્થળે અને પ્રસંગે યુ. સં. ૧૮૩ થી ૪૪૭ (ઇ. સ. ૫૦૨-૭૬૬) સુધીમાં આપેલાં પંચાણું દાનપત્રોનો સંગ્રહ પહેલા ગ્રંથમાં કરવામાં આવ્યો છે. માત્ર ટૂંકા વર્ષોનરૂપ પ્રથમ ઉપલબ્ધ થયેલા અને દાખલ કરેલા કેટલાક આગળ ઉપર ત્રીજા ગ્રંથમાં વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી છાપવામાં આવેલ છે. આ દાનપત્રોમાંથી અઢાર દાન બૌદ્ધ ધર્માનુયાયી વિહાર અગર મઠના નિભાવ તેમ જ ફરતા ફરતા આવતા ભિક્ષુસંઘના નિર્વાહ માટે આપવામાં આવેલ છે. બે લેખો શાકત દેવીઓનાં મંદિરના નિભાવ માટે આપેલ છે જ્યારે બાકીના વ્યક્તિગત બ્રાહ્મણોને બલિયાર વૈશ્વદેવાદિ પંચ મહાપત્ર કરવામાં મદદ તરીકે અમુક ગામ અગર જમીનના રૂપમાં આપવામાં આવેલ છે. આ બધાં દાનપત્રોની રચના અને લખાવટ એકજરૂપી હોવાથી ટુટક અને ધજાઈ ગયેલાં પત્રોને પણ વાંચતાં અને બંધ બેસારતાં મુશ્કેલી નડતી નથી. પ્રત્યેક દાનપત્રની વિશિષ્ટતા હોવા, તેના સમય, દાન લેનાર, દાનમાં અપાએલી જમિ અને લેખક તથા દૂતકનાં નામ વર્ણવતા વિભાગમાં જ માલુમ પડે છે. વલ્લભી રાજ્યોનો બૌદ્ધધર્મ તરફ પક્ષપાત અને વલણ હોવા છતાં બૌદ્ધેતર મતાનુયાયીઓને પણ મોટી સંખ્યામાં દાન અપાએલ છે. તે બતાવી આપે છે કે તે સમયે જુદાજુદા ધર્મ અને પંથો વચ્ચે સહિષ્ણુતા ધણી હોવી જોઈએ. અશોકનાં ધર્મશાકનો પણ આ બાબત સારો યોગ આપે છે.

વંશવર્ણન વિભાગમાં જેમ જેમ ઉત્તરોત્તર આગળના રાજ્યોનો સમય આવે ત્યારે લંબાણુ થઈ જવાથી અગર દાન ધડનારને અમુક રાજ પ્રત્યે પક્ષપાત હોવાથી વચમાંના કેટલાક રાજ્યોનાં વર્ણન સદંતર કાઢી નાંખે છે અગર ટુંકાવી નાંખે છે. આથી વંશવૃક્ષ તૈયાર કરતી વખતે અનેક તકે વિતકને સ્થાન મળે છે અને રાજ્યો રાજ્ય કડી જ નહોતું અગર તેને રાજપાસને આવ્યાની સાથે જ પદબદ્ધ કર્યો હશે છતાં શકા થવા માંડે છે. આ પરિસ્થિતિને લીધે અત્યાર સુધી ભગભગ બધા વંશમાં અમુક રાજ્યોનું સ્થાન અને સમયપણું નિર્ણય થઈ શક્યાં નથી. મહે અગાઉ કહ્યું છે તેમ એક જ નામના એક કરતાં વધારે રાજ્યો હોવાથી આ ગુંચવાડામાં વિશેષ ઉમેરો થાય છે.

કમનસીબે આ વંશના કહેવાતા સિદ્ધાઓ બહુ જ જુગ જમળે છે અને જેટલી જુદીજુદી જાતના મળી શક્યા તે બધા વાંચી તે ઉપરથી તેના ઉપરનો લેખ નક્કી કરવાનો એક વધુ પ્રયાસ મહે કરેલ છે જે જનલ એશિયાટિક સોસાયટી ઓફ બેંગાલ ન્યુમિસ્મેટીક સપ્લીમેન્ટ સિલ્વર જ્યુબીલી નંબર ૪૭ પા. ૯૯ મે છપાએલ છે. તે લેખ લખવા પહેલાં સેન્ટ ઝેવિઅર કૉલેજના રે. ફા. પ્રો. એચ. હેરસે વાંચવા માટે મોકલેલા વલ્લભી સિદ્ધાનો મોટો જથ્થો મહે તપાસી લીધો હતો અને તેમાંથી જુદી જુદી ટપાના સિદ્ધાઓ પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ માટે તેમની પરવાનગીથી સંગ્રહીત કર્યાં છે. તે બધા

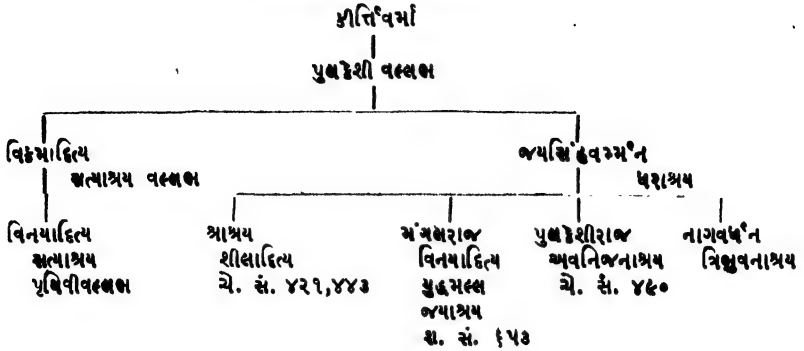
શિક્ષામાં આ વંશના મૂળ યુગ્ય બટાકેનું નામ ખાતરીપૂર્વક વાંચી શકાય છે પણ પ્રદેશ રાજના નામ વાંચી શકાતા નથી. આ બધા ઉપબંધ કાળનો વડે ઉપભવેથી આ વંશની વંશાવળી નીચે રજૂ કરું છું.

પાશ્ચાત્ય ચાલુક્યવંશી—આ વંશના ૬ લેખો ગુજરાતના ઇતિહાસ માટે ઉપયોગી જણાયાથી આંદો દાખલ કરવામાં આવેલ છે. તે એ. સં. ૩૯૪ (ખ. શ. ૧૪૩) થી ૪૯૦ (ખ. શ. ૭૩૯) સુધીના સમયના છે. આ લેખોમાંથી વાતાપીના પાશ્ચાત્ય ચાલુક્યો પૈકી જે જે રાજાઓનો સંબંધ બતાવતું વંશ-વૃક્ષ ઉપભવી શકાયું છે તે નીચે આપ્યું છે. આ બધા દાન આપવાનાં સ્થળો તેમ જ દાનમાં અપાએલાં ગામો તથા ક્ષેત્રો સુરત તથા નવસારી આજુબાજુમાં એટલે કે લાટ અગર દક્ષિણ ગુજરાતમાં આવેલાં છે.

૧ * આ ચિહ્નવાળા રાજાઓનાં દાનપત્રો આ સંબંધમાં દાખલ કરેલ છે. ૨ સાલ ગુપ્તવંશી સંવતમાં આવેલ છે.

પાશ્ચાત્ય આશુક્ય રાજ્યો

ગુજરાતી—આ વંશનાં કુલ બાર દાનપત્રો નં. ૧૦૮-૧૧૯ આજ પર્વત ઉપલબ્ધ થયેલાં આમાં સંગ્રહીત કરવામાં આવેલ છે. તે બધામાં (નં. ૧૧૪, ૧૧૫, ૧૧૬ સિવાય) એકી અમર કમ્પ્યુરી સંવત્સરનો ઉપયોગ થયો છે. નં. ૧૧૪ થી ૧૧૬ માં અનુક્રમે શ. સં. ૪૦૦, ૪૧૫ અને ૪૧૭ ભૈષમી રચ્ચ રીતે અક્ષરમાં લખેલ છે તેથી શંકાનું સ્થાન નથી છતાં તે ત્રણે બનાવટી સિદ્ધ થયાં છે તેથી વંશવૃક્ષમાં બંધ થેસે નહીં એ સ્વાભાવિક છે. આ રાજ્યોનું રાજધાનીનું સહેર ભર્ય હતું અને દાન આપવાના સ્થળો પૈકી નાંદિપુરી (નાંદોદ) અકુરેશ્વર (અંકલેશ્વર) શિરીષપદક (સીસોદ્રા) અને સંચમણેટ (સંજેઠા) તેની આજપાસ અત્યારે પણ જાણીતાં છે. દૂતક તરીકે કામ કરનારનો ઇલ્કાબ ભોમિક (હાકાર) આ દાનપત્રોમાં વપરાયેલ છે. દાન વિકાસમાં સોદર્જી, સોપારકર ઇત્યાદિ વિશેષણો ઉપરાંત સગીર્વર, સર્વાદાનસંગ્રાહા અને સર્વદિત્યવિદિગ્રાન્થિદિકપરિહીના એ ત્રણ નવાં આમાં મળી આવે છે.

દફ અને જયભટ ભ જ નામ આ વંશના રાજ્યોને મળેલાં હોવાથી ઉત્તરોત્તર એ દફ અને ત્રણ જયભટ લેખોમાં વંશવર્ણન પ્રશ્નને આવે છે તેથી થયો. ગુચવાડો ઉભો થાય છે. સુભાગ્યે જયભટ ૧ લાને વીતરામ દફ ૨ જાને પ્રજ્ઞાન્તરામ અને જયભટ ૨ જાને ધરાધર એવાં ભિરુદો લગાડેલાં છે તેથી તે બધાને અક્ષમ પાડવાનું સુભલ થાય છે. નં. ૧૧૭ સં. ૪૫૬ ના દાનપત્રને તથા નં. ૧૧૮ સં. ૪૮૬ ના દાનપત્રને જયભટ ત્રીજાનાં આજ પર્વત મનાયાં છે પણ નં. ૧૧૮ સં. ૪૮૬ ના નવા મળેલા દાનપત્ર ઉપરથી હવે ખાતરીપૂર્વક કહી શકાય છે કે નં. ૧૧૭ ના જયભટ અને નં. ૧૧૮ ના જયભટ વચ્ચે એક રાજ માઢીએ આવ્યો હતો તેથી નં. ૧૧૭ ને જયભટ ૨ જાનું અને નં. ૧૧૮ ને જયભટ ત્રીજાનું દાનપત્ર માનવું જોઈએ. સં. ૪૫૬ અને ૪૮૬ નાં બન્ને એક જ રાજના માનવામાં જે ત્રીસ વર્ષના ગાળાને લીધે ખટક રહેતી હતી તે પણ દૂર થઈ છે. નં. ૧૧૮ માં પં. ૧૫ માં જયભટ બીજાના વર્ણન પછી પં. ૨૧ માં પરમ માહેશ્વર, સમધિગત પત્ર મહાકાન્દઃ મહા સામન્તાધિપતિ શ્રીમદ્ અનિરોલભ નામ પહેલી જ વાર આપણને પ્રાપ્ત થાય છે. તેના પુત્ર તરીકે પં. ૩૩ માં વર્ણવેલ જયભટ ૩ જાએ આ દાન આપ્યું છે. આ દાનપત્ર ગ્રિન્સ એફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ મુંબઈમાં છે અને તે મ્હં. એ. ઇ. વૉ. ૨૩ પા. ૧૪૭ મે પ્રસિદ્ધ કયું છે. ત્યાં તેને જયભટ ૩ જાના દાનપત્ર તરીકે જ વર્ણવ્યું છે તે યથાર્થ છે. નં. ૧૧૮ અને ૧૧૯ બન્નેના દાન આપનાર જયભટનું વર્ણન તદ્દન એક સરખું એક જ શબ્દમાં છે તેથી તે બન્ને જયભટ ૩ જાનાં જ માનવાં જોઈએ. આ વંશનું નવું સુધારેલું વંશવૃક્ષ નીચે આપેલું છે:

ગુજરાત્ત રાજ્યો

શામન્ત ૬૬ ૧ લો. ચે. સં. ૩૦૦, ૩૪૬

જયભટ (વીતરાજ) ૧ લો. ,, ૩૫૫

૬૬ ૨ લો
અશાન્તરાજ

ચે. સં. ૩૮૦, ૩૮૫, ૩૯૨

જયભટ ૨ લો (ધારાધર)

ચે. સં. ૪૫૬

અનિરાજ

જયભટ ૩ લો ચે. સં. ૪૮૬

રણુમઠ

ચે. સં. ૩૬૧

રાષ્ટ્રકૂટવંશી—આ વંશના કુલ એકવીસ દાનપત્રો આમાં દાખલ કર્યાં છે જેમાંથી ચૌદ ગુજરાત શાખાના રાષ્ટ્રકૂટોનાં છે બ્યારે સાત મૂળ શાખાના રાજાઓનાં હોવા છતાં દાન લેનાર અગર સ્થળ વગેરે ગુજરાતના ઇતિહાસ માટે ઉપયોગી હોવાથી આ સંગ્રહમાં તેને સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. તે બધાં દાન સાત વ્યાઠ અને નવમી સદીમાં આપાએલ છે અને તેનો સમય શક સંવતમાં દેખાડ્યો છે. મૂળ તેમજ ગુજરાત શાખામાં એક જ નામના એક કરતાં વધારે કક્કે, ગોવિન્દ, ઇન્દ્ર ઇત્યાદિ નામધારી રાજાઓ હોવાથી તેઓનું વ્યક્તિત્વ ચોક્કસ કરવામાં યુગવાડો ઉભો થાય છે અને કેટલાંકના બિરુદો પશુ એકસરખા હોવાથી વિશેષ ભાંજગડ ઉભી થાય છે. સદ્ભાગ્યે આ બધાં દાનપત્રો બહુ જ વિસ્તાર-પૂર્વક લખાએલાં છે અને વંશવર્ણન બહુ જ ભેંચી ઇમારતવાળું ભેવામાં આવે છે. દરેક રાજાનાં ત્રણ ચાર બિરુદો વપરાએલાં છે તેથી જ્યાં તેનો અભાવ દેખાય ત્યાં તેની સત્તા તથા અધિકાર માટે શંકા ઉત્પન્ન થાય છે. તોપણ સમકાલીન રાજાઓ સાથેના સંબંધ વગેરેથી કેટલીક ચોક્કસાઈ આપોઆપ થઈ જાય છે. છતાં કેટલીક અસંબંધતા અને અસ્પષ્ટતાનો ખુલાસો વિશ્લેષનીય થતો નથી. ગોવિન્દ ૨ લો (સં. ૭૦૨) અને ધ્રુવ ધારાવર્ષ (સં. ૭૧૭) બે ભાઈઓમાં ગોવિન્દ ગાદી ઉપર આવ્યો. દત્તો કે નહીં અને ધ્રુવની પહેલાં કે પછી અને ધ્રુવે પાછળથી પોતે કરેલા અન્યાયનું ભાન થવાથી ગાદી છોડી ગોવિન્દને આપી ઇત્યાદિ કથનાઓનો હલુ સુધી નિવેડો આણુવા આપણી પાસે સાધન નથી. તેવી જ રીતે ગુજરાત શાખાના સ્થાપક ઇન્દ્રના પુત્ર કક્કાનાં જ. સં. ૭૩૪, ૭૩૮ અને ૭૪૯ ની સાલનાં દાનપત્રો અને ગોવિન્દનાં ૭૩૫, ૭૩૮, ૭૩૯, ૭૪૯ નાં દાનપત્રો સાથે સાથે અસ્તિત્વમાં હોવાનો ખુલાસો થઈ શકતો નથી. તેનો ખુલાસો શોધવામાં યુજ્ય શાખાના અમોહવર્ષને કહેલી મદદ અને તેને ગાદી અપાવવાની હીલચાલ અને તેને લીધે પોતાની ગેરહાજરી ઇત્યાદિ વિગતો વિશેષ યુગવાડો ઉભો કરે છે. આ બાબતમાં કક્કાના સં. ૭૪૬ ના દાનપત્ર (નં. ૧૨૫ ક મંથ ૩ લો પા. ૧૩૪)ના પ્રાસ્તાવિક વિભાગમાં ડૉ. બી. બહાવાયે જે કથના કરીને તેનો પ્રાણપ્રાણનો નિર્ણય કરવાનું ઇતિહાસના અભ્યાસીઓ ઉપર રાખ્યું છે.

આ દાનો નં. ૧૨૮ અને ૧૨૫ બ સિવાય બધાં બહિર્યર વૈશ્વદેવાદિ પંચમહત્તિયા માટે લુહાલુહા પ્રાણલેખને આપવામાં આવેલ છે. ૧૨૮ કમ્પિટ્ય તીર્થમાંના બૌદ્ધ વિહારને આર્ષસંઘના શિષ્યોને માટે બ્યારે ૧૨૫ બ જૈન ચૈત્યાલયના સમારકામ માટે આપવામાં આવેલ છે. આ સંગ્રહ સાથે સંબંધ ધરાવતા મૂળ તેમજ ગુજરાત શાખાના રાજાઓનું વંશશ્રેણી તૈયાર કરી નીચે આપેલ છે અને તેમાં જે જે રાજાઓના દાનપત્રો આ સંગ્રહમાં છે તેના નામ સામે* ચિહ્ન કરેલ છે.

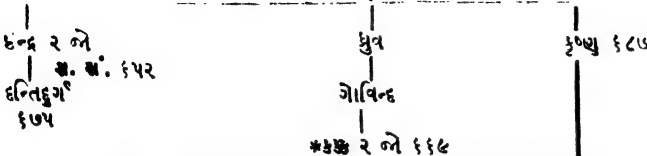
શાહુકુલ સુખ શાખા

દાનિવમન શ. સં. ૫૫૨

કન્દ્ર ,, ,, ૫૭૭

ગોવિન્દ ૧ લો ,, ,, ૬૦૨

કક્ક ૧ લો ,, ,, ૬૨૭

ગોવિન્દ ૨ જો
૭૦૨

કુવ (ધારાવ નિરૂપમ,
ધોર) ૭૧૭

*ગોવિન્દ ૩
અભૂતવર્ષ, વલ્લભનરેન્દ્ર
જગત્તુમ, પૃથ્વીવલ્લભ,
૭૨૫, ૭૨૮, ૭૨૯

કન્દ્ર ૩ જો (ગુજરાત
શાખાનો રચાપક)

*અભોધવર્ષ
શબ્દ, દુર્લભ શ્રી વલ્લભ
ભક્તીવલ્લભ રકન્દ્ર ૭૩
૭૩૩, ૭૬૬

*કક્ક ૨ જો (સુવર્ણવર્ષ)
શ. સં. ૭૩૪, ૭૩૮,
૭૪૩, ૭૪૬

*ગોવિન્દ
અભૂતવર્ષ
શ. સં. ૭૩૫
૭૩૬, ૭૪૬

*અકાલવર્ષ શુભતુંગ

કુબ્ધ ૨ જો
૮૦૨
નરમુખ=ભક્તી
(ચિદી રણવિઘ્નની પુત્રી)
*કન્દ્ર ૩ જો=દિગ્ગજા (ચિદીવંશી)
પૃથ્વીવલ્લભ, રત્નકંદર્પ
કીર્તિનારાયણ
નિત્યવર્ષ ૮૩૬
*ગોવિન્દરાજ ૪ થો
સુવર્ણવર્ષ, પૃથ્વીવલ્લભ
વલ્લભ નરેન્દ્રદેવ ૮૫૨

*દાનિવમન
શ. સં. ૭૮૬
*અકાલવર્ષ
કુબ્ધરાજ શ. સં. ૮૧૦

*કુવ (ધારાવ નિરૂપમ)
શ. સં. ૭૫૭
અકાલવર્ષ (શુભતુંગ)
શ. સં. ૭૮૬

*કુવ ધારાવ
નિરૂપમ
શ. સં. ૭૮૬, ૮૦૬

ગોવિન્દ

આલુક્ય અગર સોલંકી વંશી—આ વંશનાં દાનપત્રો તથા શિલાલેખો મળીને કુલ ૯૩ લેખો સંગ્રહીત કરવામાં આવેલ છે. તેમાંથી ૬૬ મૂળ સંગ્રહમાં ગ્રંથ ૨ જામાં આપ્યા છે બ્યારે ૨૪ પુરવણી વિભાગમાં ગ્રંથ ૩ જામાં આપેલા છે. ગુજરાતની બહારના પણ ગુજરાતના ઇતિહાસને લગતા હોય તેવા આ સંગ્રહમાં દાખલ કરવા કેટલાક સુલ્લભ જનની સૂચના અનુસાર જોધપુર, આણં વગેરે સ્થળોના લેખો પાછળથી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. નં. ૧૫૪ અને ૧૫૬ પ્રિરાયના બધા લેખો વિ. સં. અનુસાર આ-ખ

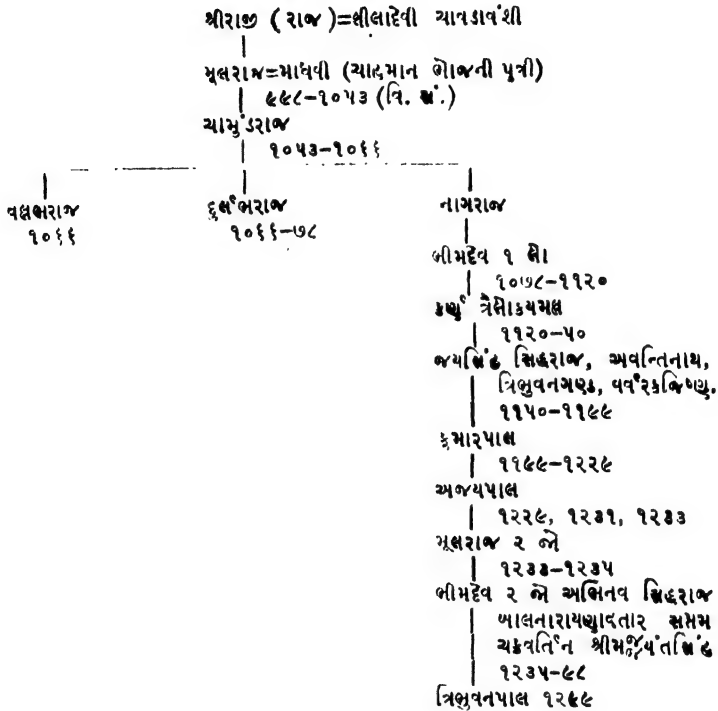
લખાએલા છે. નં. ૧૫૪ માં યુ. વ. સંવત્ તથા શિવ સંવતનો અને નં. ૧૫૬ માં કેવળ શિવ સંવતનો ઉપયોગ થયો છે. ઇ. એ. ધો. ૬ પા. ૧૮૦ મે આ વંશના ૧૧ દાનપત્રો પ્રગટ કર્યા છે તેનો પ્રાસ્તાવિક વિભાગ જે આ સંગ્રહમાં અંક ૨ જમાં નં. ૧૩૭ ની શરૂઆતમાં આપેલ છે તેમાં આ વંશના મૂળ પુરુષની ઉત્પત્તિ તથા આગમન સંબંધી તેમજ વંશના બીજા રાજાઓ સંબંધી ઐતિહાસિક વિવેચન કરેલ છે તેથી આહો પુનરાવૃત્તિ કરવા જરૂર નથી. તે વિવેચન, આ સંગ્રહમાંનાં લેખો તેમજ આજ પર્વત ઉપલબ્ધ બીજા સાહિત્યને આધારે તે રાજાઓની તૈયાર કરેલી વંશાવલી નીચે આપવામાં આવી છે. તે પછીના બધા રાજાઓના લેખો આમાં મળી આવે છે. ચામુંડરાજનું એક પણ દાનપત્ર આજ પર્વત મળ્યું નહોતું. ઈ. ય. ૨૨. કેશવલાલ કુલે મોડલેલા શેટાગ્રાફ ઉપરથી ચામુંડરાજનું વિ. સં. ૧૦૩૩નું અપ્રસિદ્ધ તામ્રપત્ર નં. ૧૩૬ આ અંક ૩ જમાં દાખલ કર્યું છે. બીમ ૨ જના એકલાના ભગભગ ૫૧ લેખો છે જેમાંથી લગભગ આશુ અને ગિરનાર ઉપરના જૈન મતાનુયાયીઓના છે. પ્રાચીન લેખોમાંનાં ઉત્તમ કવિઓનાં રચેલાં શ્લોકગદ્ય વર્ણનો આ સમયનાં દાનપત્રોમાં જોવામાં આવતાં નથી. હેવટના રાજાઓના સમયનાં દાનોમાં આખી વંશાવલી પણ બંધ થાય છે. માત્ર દાતાને જ એએક વિશેષણ લગાડી તેનાથી જ દાનવિભાગ આગળ ચાલે છે. વંશરક્ષ પેઢી ચામુંડરાજ પછીના વલ્લભરાજે દૂક સમય રાજ્ય કર્યું હોવાથી તેનું નામ લગભગ લેખોમાં આપેલ નથી. માત્ર બીમ ૨ જના સં. ૧૨૮૦ ના દાનપત્ર (નં. ૧૬૫)માં પં. ૫ ની શરૂઆતમાં વલ્લભરાજનું નામ છે અને પં. ૨૦ માં બીમ ૨ જને અભિનવ સિદ્ધરાજ ઉપરાંત બ્યંતસિંહ તરીકે વર્ણવ્યો છે. નં. ૧૬૨ માં મૂળરાજ ૨ જનું વર્ણન આવે છે તે પ્રસંગે કાવીના રાજા નાગાજીનને હરાવ્યાનો ઉલ્લેખ પં. ૧૭ માં સ્પષ્ટ રીતે આપેલ છે. હેલા રાજા ત્રિજીવનપાલના નં. ૨૦૫ ના દાનપત્રમાંથી તેની ૧૨૬૯ ની સાલ આપણને મળે છે.

જ્યારે કાવપ, પ્રેક્ટક અને યુગ રાજાઓના યુજરાત હયાના સંખ્યાબંધ રૂપાના તથા ત્રાંશાના (પ્રમાણમાં જીવ) સિક્કાઓ આજ પર્વત મળ્યા છે અને હજુ મળે જાય છે ત્યારે વલ્લભી અને ત્યાર પછીના આ બધા વંશના રાજાઓના સિક્કા ખાતરીપૂર્વક અમુક રાજના માની શકાય તેવા મળ્યા નથી.

કુટક નામવાળા અમુક અક્ષરો લાંબેલા સિક્કાઓ જ્યહિંદના નામવાળા અગર રાષ્ટ્રકૂટ વંશના અંગદ થી જાતના વર્ણવ્યા છે પણ તેના ઉપર આધાર રાખી શકાય તેમ નથી. સંયુક્ત પ્રાંતમાં ઝંડી પરગણામાં પદ્મલાલ ગામમાંથી મંગલા સોનાના સિક્કા મિ. બર્ને સોલંકી રાજના માન્યા હતા તે રા. બ. પ્રયાગ દવાસે ન્યુમિસ્મેટીક સપ્લીમેન્ટ સિલ્વર ન્યુબીલી નંબર ૪૭ માં પા. ૧૧૭ મે ફરી વર્ણવેલ છે અને તેની બંને બાજુનાં ચિત્ર આપેલ છે. રા. બ. ૩. એન. દીક્ષિત ડાયરેક્ટર જનરલ એન્ડ આર્કાઇવોલોજીસ્ટ તેના ઉપરના અક્ષરો શ્રીસિદ્ધરાજ: વાંચ્યા છે. તેનું શરૂઆત વજન ૬૫-૬૬ ગ્રેન અને કદ ૮૫ ઇંચ છે અને તે ચોદી વંશના ગંગેયદેવાદિના સિક્કાને અક્ષરો અને ઘાટમુટમાં મળતા આવે છે. પરંતુ બંને બાજુએ માત્ર તેટલા જ અક્ષરો કાતરેલા છે તેથી સિક્કા તરીકે તેઓ પ્રચલિત હોવાનું સંભવતું નથી. કોઈ પ્રસંગ ઉજવના અગર મેટ નજર માટે આવી મ્હોરો પાકવામાં આવતી તેથી આ પણ તેવી મ્હોર હોય એ વધુ સંભવિત લાગે છે. કૃષ્ણરાજના નામવાળા રૂપાના અમુક સિક્કા આર્કાઇવોલોજિકલ સર્વે એન્ડ ઇન્ડિયાના રિપોર્ટમાં વર્ણવેલા મળે જોયા છે પણ જ્યહિંદ કૃષ્ણરાજ ઇવાદિ નામો અતિ પ્રચલિત હોવાથી તે કયા વંશના કૃષ્ણરાજના છે તે એકલા મર્મ શક્ય નથી. આ વંશના સિક્કાના અક્ષર માટેની ચર્ચા, વડોદરા મુકામે ભરાએલ સાતમી ઓરિયેન્ટલ કોન્ફરન્સ પ્રસંગે યુજરાતના સિક્કાઓના ઇતિહાસ એ નામે મેટ એક લેખ વાંચ્યો હતો અને જે તેના રિપોર્ટમાં પા. ૬૮૯ મે છપાઈ છે, તેમાં ફરી છે તેથી આહો વિષ્ટપણ કર્યું મ્હં નથી.

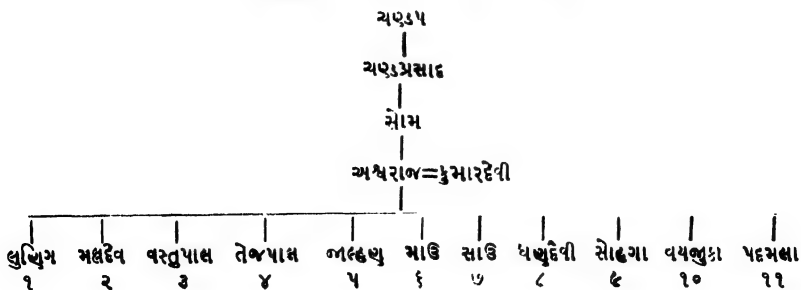
આ સમયમાં જૈન ધર્મનું પ્રાબલ્ય ખાસ ધ્યાન ખેંચે એવું છે અને રાજાઓની વંશાવળી જેવી દબથી મંત્રી વસ્તુપાળ અને તેજપાળના કૌટુંબીઓનાં નામ આશુ અને ગિરનારની ઉપરનાં જૈન મંદિરોમાંના લેખોમાં જોવામાં આવે છે. આ મંત્રીઓનું વંશવૃક્ષ પણ નીચે આપવામાં આવેલ છે:

આશુકેય (સોલંકી) વંશવૃક્ષ

વસ્તુપાળ તથા તેજપાળનું વંશવૃક્ષ

અબ્હિલપુર પાટણમાં પ્રાગવાટ વંશમાં

નં. ૨ મહિદેવ=લીલુકા

પ્રજાસિંહ=અરહણદેવી

પેથડ

પુનપાલ=પુનદેવી

નં. ૩ વરતુપાલ=૧ લક્ષ્મીદેવી

આશારાજપાલ

કાન્દડ

રાણી

=૨ સાયુકા

અવનતસિંહ=અવનતલદેવી

જૈત્રસિંહ

=સુહવદેવી

=રૂપાદેવી

ગાગા

વરણિય

નિશુવનદેવી

નં. ૪ તેજપાળ=૧ અનુપમદેવી

હા. જાનકી

હા. આસા

હા. રાતીસંતોષા

=૨ સુદડા

લાવણસિંહ

વલ્લદેવી

લક્ષ્મીસિંહ=સપ્તમદેવી

=રૂપણદેવી

ગઉદેવી

વાઘેલાવંશી—આ વંશના ૨૧ લેખો મૂળ સંમદમાં મંથ ૨ જામાં અને ૯ લેખો પુરવણી વિભાગમાં મંથ ૩ જામાં આપવામાં આવ્યા છે. આમાંના ધણીખરા જૈન મતાનુયાયીઓએ બંધાવેલાં મંદિરો સંબંધી છે અને બાકીના મુઠક તથા અણ્ણિત રિથતિમાં મળેલા છે તેથી ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ યાદ દુષ્કર થઈ ગઈ નથી. આ વંશના રાજાઓની વંશાવલી નીચે આપેલ છે. નં. ૨૧૬ ના વીસલદેવના દાનપત્રમાં તેને અભિનવ બીમ, અભિનવ સિદ્ધરાજ, અપરાજીન ઇત્યાદિ ઉપનામોથી વર્ણવેલ છે. નં. ૨૨૨ માં પ્રસન્નિત નાણું તેમજ તેમજ તથા માપનાં નામ જેવાં કે કર્મ, દમ્મ, મણ, માણક, કાન્દિ, પલિકા, ઘડા, પાયત્રી, છાટા ઇત્યાદિ મળે છે. નં. ૨૨૫ માં વાઘેલા સાથે જોડાએલાં આલુક્ય તથા રાઘુકટ કટ્ટબનો સંબંધ અત્રવાનારું વર્ણન આપેલ છે.

વાઘેલાવંશના રાજાઓ

ધવલ (૧૨૧૬)

અણ્ણિરાજ=સલક્ષણદેવી (૧૨૨૬)

લવણપ્રસાદ=મદનદેવી

વીરધવલ=વચ્ચલદેવી ૧૨૮૯-૯૪

વીરમદેવ
૧૩૦૦વીસલદેવ
૧૩૦૦-૧૮

વિશ્વમલ=નાગલદેવી

પ્રતાપમલ

અણ્ણનદેવ ૧૩૧૮-૩૧

સારંગદેવ ૧૩૩૧-૫૩

કર્ણુકેવો ૧૩૫૩-૬૦

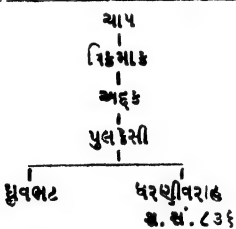
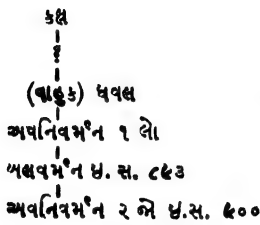
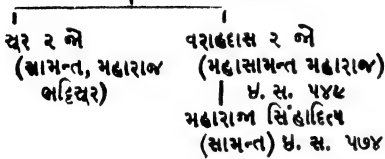
પરચુરણ લેખો—જે સમયના લેખોનો અર્થ ૧ લા અને ૨ ભાગમાં સંમલ કરેલો છે તે સમયના હોવા છતાં જે લેખોને તેમાં આપેલા મુખ્ય વંશના કોઇપણ રાજા વિષે સાથે જોડી ન શકાય તેવા બધા લેખો આ વિકાગમાં કાલક્રમ અનુસાર આપ્યા છે. આ વિકાગમાં છૂટા છૂટા પાણી બુદી બુદી ઐતિહાસિક સાખાઓનાં પ્રાંતિક અધિકારીઓના આપેલાં દાન સંબંધી હકીકત મળે છે.

વલ્લભી રાજાના સામન્તો

ગાંધીસકવંશ

સુર ૧ લો મહારાજા

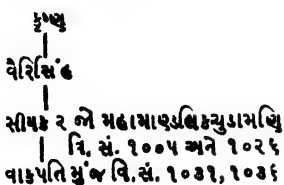
વરાહદાસ ૧ લો સેનાપતિ

નં. ૨૩૭ અને ૨૩૮ પરમાર વંશના રાજા સીચક ૨ જાનાં વિ. સ. ૧૦૦૫ અને ૧૦૨૬ નાં

પરમારવંશ

અરવિપરાજ વાકપતિ ૧ લો

નં. ૨૨૬ અને ૨૩૦ ગાંધીસકવંશના મહા-

સામન્ત વરાહદાસ ૨ જાના ઇ. સ. ૫૪૬ ના અને સિંહાદિત્યના ઇ. સ. ૫૭૪ ના દાન સંબંધી છે. તે લેખોમાંથી તે વંશની ઉપજનલેલી વલ્લભી હાસિ-યામાં આપેલી છે. નં. ૨૩૧ સેન્દ્રક વંશના બાનુ-શક્તિના પુત્ર આદિત્યશક્તિના પુત્ર નિકુન્જલ-શક્તિના દાન સંબંધી છે. જ્યારે નં. ૨૩૨ ઇ. સ. ની સાતમી શતાબ્દીમાં બીજાના મુખી નિરિ-હુલકના સેનાપતિ શાન્તિકના દાન સંબંધી છે.

નં. ૨૩૩ ના વિ. સં. ૭૯૪ નું દાન આપનાર રાજા ભલક દેવને સૌરાષ્ટ્ર મંડલાધિપતિ તરીકે વર્ણવ્યો છે જેની રાજધાની ભુમિભિકા હતી. તેનું લાંછન માછલી હોઇને હુમલી, ઊંચા, પારખંદરના જેઠવાની સાખાનો હોવાનો ભ્રમ છે. નં. ૨૩૪ અને ૨૩૫ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ધણી ઉપયોગી છે. તે કનોજના મહેન્દ્રપાલના સમયના અને તેના ખંડિયા બજવર્માનાં (ઇ. સ. ૮૬૩) અને અવનિવર્માનાં (ઇ. સ. ૯૦૦) દાનપત્રો છે. તે દાનપત્રોમાં ધરણીવરાહ, જશ્વંત, યક્ષદાસ ધર્મ પ્રત્યાદિ સમકાલીન રાજાઓને હારાબ્યાની હકીકત આપેલ છે. તે ઉપરથી સમજાય છે કે ઇ. સ. ની ૯ મી સદીના અંત સુધી કનોજનું રાજ્ય, દક્ષિણ કાઠિયાવાડ સુધી વિસ્તાર પામેલું હતું. આ બે પૃષ્ઠો પહેલું અલવર્માનું ઉનામાંથી મળેલું છે. આ રાજાઓનું વંશજ્ઞ હાસિયામાં આપેલું છે. નં. ૨૩૬ નું ઇ. સ. ૮૬૬ નું વલ્લભીના ધરણીવરાહનું દાનપત્ર છે જેમાં મૂળ પ્રરૂપ આપથી ધરણીવરાહ સુધીના માર્જિનમાં બતાવ્યા મુજબનો સંબંધ બતાવ્યો છે.

નં. ૨૩૭ અને ૨૩૮ પરમાર વંશના રાજા સીચક ૨ જાનાં વિ. સ. ૧૦૦૫ અને ૧૦૨૬ નાં દાનપત્રો છે. તેમાં રાષ્ટ્રકૂટ વંશના અમેઘવર્ષ અને અકાલ-વર્ષના ઉલ્લેખ છે. દાતાના દાદા અને પુત્રનાં નામ આ લેખોમાંથી મળ્યાં છે. તે માર્જિનમાં બતાવ્યાં છે. નં. ૨૪૦ થી ૨૫૫ સુધીના ઉત્તર ગુજરાત આણુ અને શિયાળ જેટમાંના જૈન લેખો છે જેમાં મૂર્તિઓની સ્થાપના સંબંધી ટૂંકી હકીકત આપેલી છે. નં. ૨૪૩ અને ૨૫૬ વિ. સ. ૧૨૬૪ લગભગનાં બે મહેર રાજાઓનાં દાન સંબંધી છે. પહેલું મહેર જગમલનું ટિગ્યાણુક (ટિગ્યાણુ)માંથી જાહેર કરેલું દાન છે. જેમાં તળાજમાં બે શિંગો સ્થાપ્યા સંબંધી તેમ જ તેના નિકાવ માટે ભૂમિખડો આપ્યાની હકીકત છે, અને બીજા

હાથસળીના લેખમાં જીર્ણુમંમાં સંખવાપીની માફક હાથસળીમાં ટવાવાપી અંધાવવાનો ઉલ્લેખ છે. મેદેર-મેદેર-મેર ભતિનું પૂજા ક્લામ મિહિર હતું. મિહિર સોઠો હુણ લોકોની એક સાખા હતી. હુણ લોકોએ તોરમાણ અને મિહિર કુલની આગેવાની નીચે પ્રથમના ગ્રામ રાજાઓની સલાહનો અંત આપ્યો હતો. નં. ૨૩૦ અ કલચુરી વંશના મુખ્યરાજના દીકરા સંકરમણના દીકરા જીહરાજ સંખધી

મહેશ્વરદામ
|
ભીમદામ
|
ભટ્ટવંશ ૧ લો
|
હરદામ
|
ધુભદેવ
|
ભટ્ટવંશ ૨ એ

ક. સં. ૩૬૧ નો લેખ છે. નં. ૨૩૩ અ ભટ્ટમાં રહેતા ચાહમાનની અગ્રાત સાખાના રાજા ભટ્ટવંશનાં હાસોટમાંથી મળેલા દાનપત્ર સંખધી છે. તેમાં તેની પાંચ પેઢીનાં નામ ભાગિનમાં અતાબા મુજબનાં આપેલાં છે. આ ભટ્ટવંશ બીજો વલભીવંશના શીલાદિત્ય ૬ કા અને સાતમાનો સમકાલીન હતો અને તેનું દાન વિ. સ. ૮૧૩ ની સાલનું છે. નં. ૨૩૮ અ નો લેખ વિ. સં. ૧૦૫૩ નો હરિવર્મન અને રચિના પુત્ર વિદમ્બના પુત્ર મગ્મટના પુત્ર કવલના દાન સંખધી છે. તેણે ચાલુક્ય મળરાજને તથા કશ્મીરવાદને મદદ કર્યાની હકીકત આ લેખમાંથી મળે છે. નં. ૨૩૮ અ ચાણુના સિલહાર અપરાદિત્યના અધિકારી લક્ષ્મણ નાયકે આપેલા દાન

સંખધી છે પણ તે દાન સોમનાથ પાટણની પૂજા માટેનું છે તેથી આંદોં આપવું ઉચિત ધાયું છે. બાકી રહેલા બધા જૈનમંદિરમાં મૂર્તિઓ સ્થાપ્યા સંખધીના મારવાડના ચાહમાનના વિ. સં. નં. ૧૩ મી સત્તાબ્દીના લેખો છે.

છવટમાં આ ત્રીજા ગ્રંથની અંતે ત્રણ જુદીજુદી અનુક્રમણિકાઓ આપેલ છે જેમાં પહેલી બૌદ્ધાધિક નામોની, બીજી વિશેષ નામોની, અને ત્રીજી પારિભાષિક સ્પષ્ટોની છે. આવી અનુક્રમણિકા દરેક ગ્રંથને અંતે તે તે ગ્રંથની જુદી આપવા કરતાં ત્રણે ગ્રંથની સાથે આપવાથી સંશોધકને વધુ સરલતા થાય અને દરેક બાબત સંખધી બધી હકીકત એક સામગ્રી મળી શકે એ આશયથી આ ગોઠવણ આજ રાખી છે. મતલબ સંમૂલનો ઉપયોગ કરનારાઓની બનતી સમવડતા સાચવવાની શુદ્ધ બુદ્ધિ સંકલ્પ કરી છે અને આજા છે કે તેવા જ સદ્ભાવથી જનસમાજ આ રજૂ કરેલ સામગ્રી સ્વીકારી ઉપકૃત કરશે—અરવ.

વિ. સં. ૧૯૬૮ ચૈત્ર સુદ ૧૪

આચાર્ય ગિ. બ.

સંગ્રહીત લેખોની અનુક્રમણિકા

વાઘેલા વંશી

અનુક્રમ નં.	લેખની વિષય	સાલ	કયાં પ્રસિદ્ધ ?	કાલ કયાં છે ?	પાનું
૨૦૬	આશુ ઉપર દેલવાડનો વાર- ધવલના સમયનો	વિ. સં. ૧૨૧૭	પ્રા. સં. ૪.	દેલવાડા	૩
૨૦૭	મિરનારના લેખો નં. ૧	દા. વ. ૧૦	બા. પા. ૧૭૪		
		વિ. સં. ૧૨૮૮	રી. લી. એ. રી.	મિરનાર	૧૪
		દા. સુ. ૧૦	બા. પા. ૩૨૮		
૨૦૮	" નં. ૨	વિ. સં. ૧૨૮૮	"	૩૩૧	" ૧૬
૨૦૯	" નં. ૩	" "	"	૩૩૩	" ૨૩
		દા. સુ. ૧૦	"	૩૩૭	" ૨૮
૨૧૦	" નં. ૪	"	"	૩૪૧	" ૩૨
૨૧૧	" નં. ૫	"	"	૩૪૪	" ૩૭
૨૧૨	" નં. ૬	"	"	૩૪૪	" ૪૨
૨૧૩	" નં. ૨૩	વિ. સં. ૧૩૦૫	"	૩૫૮	" ૪૨
		વે. સુ. ૩			
૨૧૪	વીસલદેવનો અમદાવાદમનો	વિ. સં. ૧૩૦૮	એ. ઇ. વો. ૫	અમદાવાદ બદ્દ	૪૩
		ઇ. સ. ૧૨૫૧	પા. ૧૦૨		
૨૧૫	શ્રી વેલનાથ પ્રસિદ્ધિ કોષાઇ	વિ. સં. ૧૩૧૧	એ. ઇ. વો. ૧	કોષાઇ	૪૫
		જ્યે. સુ. ૧૫	પા. ૨૦		
		ઇ. સ. ૧૨૫(૩)			
૨૧૬	વીસલદેવના સમયનું દાનપત્ર	વિ. સં. ૧૩૧૭	ઇ. એ. વો. ૬	...	૫૪
		જ્યે. વ. ૪	પા. ૨૧૦		
		ઇ. સ. ૧૨૬૧			
૨૧૭	અશ્વિનદેવનું દાનપત્ર	વિ. સં. ૧૩૨૦	ઇ. એ. વો. ૧૧	વેરાવળ	૫૮
		આપાદ વ. ૧૩	પા. ૨૪૧	હરસદ માતાના મંદિરમાં	
		હી. સં. ૬૬૨			
		વ. સં. ૬૫૪			
		શિ. સં. ૧૫૧			
		ઇ. સ. ૧૨૬૪			
૨૧૮	વીસલદેવના રાજકવિ નાનાકની પ્રસિદ્ધિ પહેલી	(વિ. સં. ૧૩૨૮)	ઇ. એ. વો. ૧૧	કોડીનાર	૬૪
			પા. ૯૮-૧૦૮		
૨૧૯	" બીજી	વિ. સં. ૧૩૨૮	"	"	૭૩
૨૨૦	સારંગદેવનો કચ્છમાં જોખરા મામના પાળીયા ઉપરનો	વિ. સં. ૧૩૩૨	ઇ. એ. વો. ૨૧	જોખરા કચ્છ	૭૭
		માર્ગ. સુ. ૧૧	પા. ૨૭૬		
		ઇ. સ. ૧૨૭૫			
૨૨૧	સારંગદેવનો બિટિશ મ્યુઝિયમ- મનો	વિ. સં. ૧૩૩૫	કોલ્લેજનું લીસ્ટ બિ. મ્યુ.		૭૮
		વે. સુ. ૫	એ. ઇ. વો. ૫		
		ઇ. સ. ૧૨૭૯	એપેન્ડિક્સ		
			નં. ૨૩૭		

અનુક્રમ નં.	લેખની વિગત	શાલ	ક્યા પ્રસિદ્ધ ?	કાલ ક્યાં છે ?	પાનું
૨૨૨	આરંભદેવના સમયની સિન્દ્રામાં દેવપદ્મનું પ્રસ્થાપન	વિ. સં. ૧૩૪૩ આધ સુ. ૫	એ. ઇ. વો. ૧	સિન્દ્રા	૭૯
૨૨૩	આરંભદેવનો અનાવડામાંનો	વિ. સં. ૧૩૪૮ આપાદ સુ. ૧૩	ઇ. એ. વો. ૪૧ પા. ૨૦	અનાવડા વહી- વટદાર કચેરી	૮૮
૨૨૪	અંભાતમાં ચિન્તામણિ પાથનાથનો	વિ. સં. ૧૩૫૨	પ્રા. સં. ઇ. ભા. પા. ૨૨૭	તેજ મંદિરમાં	૯૧
૨૨૫	આરંભદેવના સમયનો વંશળી (સોરઠ)માંથી મળેલો	વિ. સં. ૧૩૪૬	એ. એ. ભા. ઇ. વો. ૫ પા. ૧૭૧	વૅટસન મ્યુઝિ- યમ રાજકોટ	૯૭
૨૨૬	અંભાતમાંથી ઉપલબ્ધ	...	પ્રા. સં. ઇ. ભા. પા. ૨૧૪	અંભાત કુત્ત- નાથમંદિર	૧૦૨

પરશુરાણ લેખો

૨૨૭	મોરખીનું ભદ્રકદેવનું તામ્રપત્ર	સં. ૫૮૫ કા. સુ. ૫	ઇ. એ. વો. ૨ પા. ૨૫૭	મોરખી	૩
૨૨૮	સુનાવકલાના સંગમસિંહના પતરા	ક. સં. ૨૬૨ કા. સુ. ૧૫ ઇ. સ. ૫૪૦-૪૧	એ. ઇ. વો. ૧૦ પા. ૭૨	...	૬
૨૨૯	વળાનાં ગાર્લક વરાહકાશ બીળનાં તામ્રપત્રો	ગુ. સં. ૨૩૦ ઇ. સ. ૫૪૯	અપ્રસિદ્ધ	વળા	૬ ફરી વિસ્તાર - પૂર્વક ૨૨૦
૨૩૦	પાલીતાણાનાં સિંહાદિત્યનાં પતરાં	સં. ૨૫૫ આશિત સુ. ૧૩	એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૧૬	...	૧૦
૨૩૧	બચ્ચાનું નિકુમ્બશક્તિનું દાનપત્ર	એ. સં. ૪૦૬ ભાદ. સુ. ૧૫ ઇ. સ. ૬૫૪-૫૫	ઇ. એ. વો. ૧૮ પા. ૨૬૫	પ્રસિદ્ધ મ્યુઝિયમ	૧૩
૨૩૨	અંબેડાના નિરિકુલકના સેનાપતિ શાન્તિજીનું દાનપત્ર	ઇ. સ. ૫૬૭ થી ૬૧૧ સુધીમાં	એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૧	...	૧૮
૨૩૩	ધીનકીનું ભદ્રકદેવનું દાનપત્ર	વિ. સં. ૭૬૪ કા. સુ. ૧૫	ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૧	...	૨૧
૨૩૪	ઉનાનાં મહેન્દ્રપાલના સમયનાં બલવર્મનનાં તામ્રપત્રો	વ. સં. ૫૭૪ આધ સુ. ૬ ઇ. સ. ૮૬૩	એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૧	...	૨૪
૨૩૫	ઉનાનાં મહેન્દ્રપાલના સમયનાં અવનિવર્મન બીળનાં તામ્રપત્રો	વિ. સં. ૬૫૬ આધ સુ. ૬	એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૨	...	૨૮
૨૩૬	વઢવાણના ધરણીવરાહનું દાનપત્ર	સ. સં. ૮૩૬ પૌષ સુ. ૪	ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૬૦	...	૩૫
૨૩૭	હરસોલનાં પરશુર સીયકનાં બે દાનપત્રો	વિ. સં. ૧૦૦૫ આધ વ. ૩૦ ઇ. સ. ૯૪૯	એ. ઇ. વો. ૧૯ પા. ૨૩૬	હરસોલ	૪૦

અનુક્રમનં.	લેખની વિષય	સાલ	ક્યાં પ્રસિદ્ધ ?	કાલ ક્યાં છે ?	પાનું
૨૩૮	પરમાર સીવકનું તામ્રપત્ર બીજું	વિ. સં. ૧૦૨૬ આધિ. વ. ૧૫ પા. ૧૭૭ કા. સ. ૬૭૦	એ. ઇ. વો. ૧૬	...	૪૬
૨૩૯	સુરતનાં ચૌલુક્ય ત્રિલોચનપાલનાં તામ્રપત્રો	સ. સં. ૬૭૨ કા. ૧૦૫૦	ક. એ. વો. ૧૨ સુરત પા. ૧૬૬		૫૧
૨૪૦	ઉત્તર ગુજરાતમાંથી લેખો	વિ. સં. ૧૨૧૧ નં. ૬ વે. સુ. ૫	એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૮	...	૫૮
૨૪૧	"	નં. ૧૦ વિ. સં. ૧૨૧૭ કા. સુ. ૧૦	" "	...	૫૯
૨૪૨	"	નં. ૧૨ વિ. સં. ૧૨૫૬ કા. સુ. ૧	" "	...	૬૦
૨૪૩	ટિમાણીનાં મેહર જગમજનાં તામ્રપત્રો	વિ. સં. ૧૨૬૪ આ. સુ. ૨ કા. ૧૨૦૭	ક. એ. વો. ૧૧ પા. ૩૩૭	...	૬૧
૨૪૪	ઉત્તર ગુજરાતમાંથી લેખો	વિ. સં. ૧૨૬૯ નં. ૧૩	એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૬	...	૬૭
૨૪૫	જહરાબાદ પાસે જિયાળ બેટના બેતરમતો ૧ લો	વિ. સં. ૧૨૭૨ જ્યે. વ. ૨	રી. લી. એ. રી. બો. પા. ૨૫૩	...	૬૭
૨૪૬	ઉત્તર ગુજરાતમાંથી લેખો	વિ. સં. ૧૨૮૨ નં. ૧૧ પા. સુ. ૪	એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૮	...	૬૮
૨૪૭	ચેલાણા (મંચરાળ)માંના નાથના ઝારસ ઉપરનો	વિ. સં. ૬૧૧ કા. ૧૨૩૦	બા. પ્રા. શો. સં. ચેલાણા પા. ૬૬		૬૮
૨૪૮	ઉત્તર ગુજરાતના લેખો	વિ. સં. ૧(૨)૬૫ નં. ૪	એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૪	...	૬૯
૨૪૯	"	નં. ૧૪ વિ. સં. ૧૨૬૯ વે. સુ. ૧૩	એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૬	...	૬૯
૨૫૦	જહરાબાદ પાસે જિયાળ બેટના બેતરમતો બીજો	વિ. સં. ૧૩૦૦ વે. વ. ૧૧	રી. લી. એ. રી. તેજ સ્થળે બો. પા. ૨૫૩		૭૦
૨૫૧	" ત્રીજો	વિ. સં. ૧૩૧૫ કા. વ. ૭	" "	...	૭૦
૨૫૨	આણુ ઉપર અચલેશ્વર ગામના તેજ નામના મહાદેવના મંદિરમાંનો	વિ. સં. ૧૩૪૨ માર્ગ. સુ. ૧ કા. ૧૨૮૬	બા. પ્રા. શો. સં. ૫૧. ૩૦	...	૭૧
૨૫૩	જહરાબાદ પાસે જિયાળ બેટના બેતરમતો ચોથો	વિ. સં. ૧૩૪૩ માર્ગ. સુ. ૧૦	રી. લી. એ. રી. બો. પા. ૨૫૩	...	૮૨
૨૫૪	વઢવાણમાં આધવવાવનો	વિ. સં. ૧૩૫૦ કા. વ. ૮ કા. ૧૨૯૬	" "	...	૮૨

અનુક્રમ નં.	લેખની વિગત	સાલ	ક્યા પ્રસિદ્ધ ?	કાલ ક્યા છે ?	પૃષ્ઠ
૨૫૫	ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૨૭	વિ. સં. ૧૩૫૬	એ. ઇ. વો. ૨	...	૮૩
૨૫૬	કાશ્યપીમાંનો મેહર રાજા ટુપકનો	વિ. સં. ૧૩૮૬	ઇ. એ. વો. ૧૫	...	૮૪
૨૫૭	વળામાંની પ્રબોધની માટીની સીલ	આ. ૭	પા. ૩૬૦	...	૮૮
			ઇ. એ. વો. ૩૮	...	૮૮
			પા. ૧૪૫		

પુસ્તકોના લેખો

૬ અ	જ્ઞાનાગરમાંથી મળેલા છવદામન પહેલાનો	અ. સં. ૧૦૦	એ. ઇ. વો. ૧૮	બહાદુર ખાનજી મુઝિયમ	૬૧
૨૬ અ	કુવસેન ૧ લાનું અપ્રસિદ્ધ દાનપત્ર	અ. સં. ૨૦૬	એ. ઇ. વો. ૧૬	...	૬૩
			પા. ૩૦૨		
૪૪	બંદીયાનાં ધરસેન ૨ જાનાં પતરાં	અ. સં. ૨૫૭	એ. ઇ. વો. ૨૧	...	૬૫
		વે. વ. ૧૫	પા. ૧૭૬		વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી
		ઇ. સ. ૫૭૩			
૪૪ અ	ધરસેન ૨ જાનું દાનપત્ર	અ. સં. ૨૫૨	ઇ. એ. વો. ૮	...	૬૭
		વે. વ. ૧૫	પા. ૩૦૧		
૫૬	વળામાંથી મળેલાં શીલાલિપ્ય ૧ લાનાં તામ્રપત્રો	અ. સં. ૨૮૭	જ. યુ. યો. વો. ૩ પાર્ટ ૧	...	૧૦૦
		કા. વ. ૭	પા. ૮૦		વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી
૫૮	વળામાંથી મળેલાં શીલાલિપ્ય ૧ લાનાં તામ્રપત્રો	અ. સં. ૨૯૦	જ. યુ. યો. વો. ૩ પાર્ટ ૧	...	૧૦૨
		આ. સુ. ૧૦	પા. ૮૫		વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી
૫૯	" "	અ. સં. ૨૯૦	" પા. ૮૨	...	૧૦૩
		આ. વ. ૭			વિસ્તાર પૂર્વક ફરીથી
૫૯ અ	અપ્રસિદ્ધિપત્રનું શીલાલિપ્ય ૧ લાનું દાનપત્ર	અ. સં. ૨૯૨	એ. ઇ. વો. ૨૧	પ્રિન્સ ઝોહરેશ મુઝિયમ	૧૦૫
		એ. સુ. ૧૪	પા. ૧૧૬		
		ઇ. સ. ૬૧૦-૧૧			
૬૬	વળામાંથી મળેલાં કુવસેન ૨ જાનાં તામ્રપત્રો	અ. સં. ૩૧૬	જ. યુ. યો. વો. ૩ પાર્ટ ૧	...	૧૦૬
		જ. યુ. સુ. ૭	પા. ૮૮		વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી
		ઇ. સ. ૬૩૮			
૯૨	જેસરનાં શીલાલિપ્ય ૩ જાનાં પતરાં	અ. સં. ૩૫૭	એ. ઇ. વો. ૨૨	...	૧૧૧
		પો. વ. ૪	પા. ૧૧૪		વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી
		ઇ. સ. ૬૭૫-૭૬			
૧૨૫ અ	ડોહામાંથી યુ. રાષ્ટ્રકૂટ ગોવિંદ ૩ જાનાં પતરાં	અ. સં. ૭૩૬	અપ્રસિદ્ધ	પ્રિન્સ ઝોહરેશ મુઝિયમ	૧૧૫
		વે. વ. ૭			
૧૨૫ બ	સુરતનાં કંકેરાજ સુવર્ણ વર્ષનાં તામ્રપત્રો	અ. સં. ૭૪૩	એ. ઇ. વો. ૨૧	...	૧૨૦
		વે. સુ. ૧૫	પા. ૧૩૩		
		ઇ. સ. ૮૨૧			

અનુક્રમ. નં.	લેખની વિષય	સાલ	ક્યા પ્રસિદ્ધ ?	કાલ ક્યાં છે ?	પાનું
૧૨૫ ક	બાલચુપરિણતું કક્કું સુવર્ણ વર્ષનું દાનપત્ર	શ. સં. ૭૪૬ વે. સુ. ૧૫	એ. ઇ. વો. ૨૨ પા. ૭૭	વડોદરા ઓરિયેન્ટલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ	૧૩૪
૧૩૦ અ	ગુજરાત શાખાના રાષ્ટ્રકૂટ કુવ ૨ જાનું નવું દાનપત્ર	શ. સં. ૮૦૬ માર્ગ. સુ. ૨ ઇ. સ. ૮૮૪	એ. ઇ. વો. ૨૨ પા. ૬૪	મિન્સ ઓફ વેલ્થ મ્યુઝિયમ	૧૪૩
૧૩૬ અ	આલુક્ય ચામુણ્ડ રાજનાં તામ્રપત્રો	વિ. સં. ૧૦૩૩ માર્ગ. વ. ૯	અપ્રસિદ્ધ	...	૧૫૪
૧૪૦ અ	પાલચુપુરના બીમદેવનાં તામ્રપત્રો	વિ. સં. ૧૧૨૦ પો. સુ. ૧૫	એ. ઇ. વો. ૨૧ પા. ૧૭૧	...	૧૫૬
૧૪૪ અ	ઉજ્જવનનો જયસિંહનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૧૬૫ જ્યે. વ. ૧૪	ઇ. એ. વો. ૪૨ પા. ૨૫૮	...	૧૫૮
૧૪૪ બ	કચ્છમાં ભદ્રેશ્વર પાસે ચોખણા મહાદેવમંદિર	વિ. સં. ૧૧૯૫ આ. સુ. ૧૦	આ. રી. વો. સ. નં. ૨ એપે- ન્ડિક્સ નં. ૫૬	...	૧૬૦
૧૪૪ ક	ટોહરનો આલુક્ય જયસિંહનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૧૯૬-૧૨૦૨	ઇ. એ. વો. ૧૦ પા. ૧૫૮	...	૧૬૧
૧૪૪ ડ	ગાળાનો કુમારપાળનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૦(૧)	પુના ઓરિયેન્ટ લિસ્ટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૦	...	૧૬૪
૧૪૮ અ	પાલીનો કુમારપાળનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૦૯ જ્યે. વ. ૪ ઇ. સ. ૧૧૫૩	,, પા. ૪૧	પાલી સોમનાથ મંદિર	૧૬૬
૧૪૮ બ	ભાટુણનો કુમારપાળનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૧૦ જ્યે. સુ. ૬ ઇ. સ. ૧૧૫૪	,, પા. ૪૩	તેજ રમળે	૧૬૭
૧૪૮ ક	નાડોલનું કુમારપાલના સમયનું તામ્રપત્ર	વિ. સં. ૧૨૧૩ માર્ગ. વ. ૧૦	ઇ. એ. વો. ૪૧ પા. ૨૦૨	નાડોલ ગામના પંચ પાસે	૧૬૮
૧૪૯ અ	બાલીનો કુમારપાળનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૧૬ આ. વ. ૧ ઇ. સ. ૧૧૬૦	પુના ઓરિયે- ન્ડલિસ્ટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૪	બાલી મોલમાતાના મંદિરમાં	૧૭૦
૧૪૯ બ	કિરાડનો કુમારપાળનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૧૮ આશિ. સુ. ૧ ઇ. સ. ૧૧૬૨	પુના ઓરિયેન્ડા લિસ્ટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૭	કિરાડ શિવમંદિર	૧૭૩
૧૫૫ અ	રતનપુરનો કુમારપાલના સમયનો શિલાલેખ	ઇ. સ. ૧૧૪૩- ૭૪ સુધીમાં	બા. પ્રા. જી. ઇ. પા. ૨૦૫	રતનપુરમાં શિવમંદિરમાં	૧૭૭
૧૫૫ બ	પ્રાચીનો કુમારપાળનો શિલાલેખ	...	પુના ઓરિયેન્ડા લિસ્ટ વો. ૧ નં. ૪ પા. ૩૮	પ્રાચી બીમનું મંદિર	૧૮૦

અનુક્રમ નં.	લેખની વિષય	સાલ	ક્યા પ્રસિદ્ધ ?	કાલ ક્યા છે ?	પાનું
૧૫૭ અ	ઉઠાનો અનુપાળનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૩૧ ચૈ. વ. ૧૧	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૧ નં. ૪ પા. ૪૦	ઉઠા કેલેથર મહાદેવમાં	૧૮૨
૧૫૭ બ	પુળરાજ બીભટ્ટ દાનપત્ર	વિ. સં. ૧૨૩૨ ચૈ. સુ. ૧૧	સુદ્ધિપ્રકાશ એ. જીન ૧૬૩૮ પા. ૧૬૩	...	૧૮૩
૧૫૭ ક	કિરાડુનો બીમ ૭ જાનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૩૫	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૧ નં. ૪ પા. ૪૧	તે જ સ્થળે	૧૮૭
૧૫૭ ડ	ગાળાનો બીમનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૪૯	અપ્રસિદ્ધ	...	૧૯૦
૧૫૭ ઇ	મિરનાથનો બીમ ૨ જાનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૫૬ જ્યે. સુ. ૧૩	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૧ નં. ૪ પા. ૪૫	મિરનાર	૧૯૧
૧૫૮ અ	સોમનાથ પાટણનો બીમ ૨ જાનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૨૫(X)	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૨ નં. ૪ પા. ૨૨૨	વેરાળ ફોબ- દારી ઉતારામાં	૧૯૩
૧૪૩ અ	સિદ્ધરાજ જયસિંહનું દાનપત્ર	વિ. સં. ૧૧૮૪ ચૈ. સુ. ૧૫	અપ્રસિદ્ધ	વામજના પટેલ પ્રકાશ આત્મારામ	૧૯૬
૧૪૩ બ	"	વિ. સં. ૧૧૯૩ ક્રી. વ. ૭	"	"	૧૯૮
૧૪૪ ઇ	કુમારપાળનું દાનપત્ર	વિ. સં. ૧૨૦૧ ચૈ. સુ. ૨	"	"	૧૯૯
૨૧૪ અ	અમ્બોકસ રાજનું દાનપત્ર	...	"	"	૨૦૧
૨૧૫ અ	પેરબંદરનો વીસળદેવનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૧૫ ક્રી. સુ. ૫	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૨ નં. ૪ પા. ૨૨૫	મીલી માંડવીમાં કેદાષની દુકાન પાસે	૨૦૨
૨૧૬ અ	કટિલાનો અભ્યુત્પન્નદેવનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૨૦ જ્યે. સુ. ૪ ક્રી. સ. ૧૨૬૪	" પા. ૨૨૭	કોટલા રેવતી કુંડ પાસે મહા- કાલેશ્વરના મંદિરમાં	૨૦૪
૧૬૪	ભરાણનો અભ્યુત્પન્નદેવનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૨(ડ)	" પા. ૨૩૨	નવાનગર તામે ખંભાળિયાના ભરાણા ગામમાં અણપતિની ચૂર્તિની બેઠણી ઉપર	૨૦૮
૨૧૯ અ	કચ્છ તામે રવમાનો સિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૨૮ ક્રી. સુ. ૨	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૩ નં. ૧ પા. ૨૦	...	૨૦૯

અનુક્રમનં.	લેખની વિષય	સાલ	ક્યા પ્રસિદ્ધ ?	કાલ ક્યા છે ?	પાટ
૨૧૯ બ	ત્રિનારમિના શિલાલેખ	અભુતદેવનો વિ. સં. ૧૩૩૦ વે. સુ. ૧૫ છ. સ. ૧૨૭૪	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૩ નં. ૧ પા. ૨૧	ત્રિનારમાં નેમિનાથના મંદિરમાં અભુ- તદેવમાં	૨૧૦
૨૨૦ અ	આમરજીનો સારંગદેવનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૩૩ જ્યે. સુ. ૫	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૩ નં. ૧ પા. ૨૩	આમરજીના દરબાર મદમાં	૨૧૧
૨૨૨ અ	વંથળાનો સારંગદેવનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૪૬ વે. વ. ૬ છ. સ. ૧૨૯૦	" પા. ૨૮	...	૨૧૩
૨૨૩ અ	આશુ ઉપર વિમલવજ્રદિમિના સારંગદેવનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૫૦ આ. સુ. ૧	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૩ નં. ૨ પા. ૬૬	...	૨૧૫
૨૨૫ અ	કચ્છમાંના સારંગદેવનો લેખ	...	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૩ નં. ૧ પા. ૨૨	...	૨૧૮
૨૨૫ બ	માંડરાળનો કચ્છ ૨ જાનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૩૫(X)	પુના ઓરિયેન્ટાલ સિસ્ટ વૉ. ૩ નં. ૨ પા. ૭૩	માંડરાળ જુના મસ્જીદની બહાર	૨૧૬
૨૨૬	વળામથી મળેલું ગારલક વરાહ-દાસનું દાનપત્ર	અ. સં. ૨૩૦ આ. સુ. ૧ છ. સ. ૫૪૬	જ. સુ. ઓ. વૉ. ૩ પાટ ૧ લો પા. ૭૭	૨૨૦ વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી	
૨૩૦ અ	સસંગિની શુદરાજીનાં તામ્રપત્રો	ક. સં. ૩૬૧ છ. સ. ૬૦૬-૧૦	એ. ઇ. વૉ. ૬ પા. ૨૬૪	તેજ ગામના પટેલ પાસે	૨૨૩
૨૩૩ અ	હાંસીટનાં ચાહમાન ભત્રવટ્ટનાં તામ્રપત્રો	વિ. સં. ૮૧૩ છ. સ. ૭૫૬	એ. ઇ. વૉ. ૧૨ પા. ૧૮૭	હાંસીટના શુકલ દલપતરામ	૨૨૯
૨૩૮ અ	બીજાપુરનો હરિતકુંડિના ધવલનો લેખ	વિ. સં. ૧૦૫૩	એ. ઇ. વૉ. ૧૦ પા. ૧૭	રાજપુતાના મુઝિયમ અભ્યેર	૨૩૭
૨૩૮ બ	તિલકવાડાનાં પરમાર-ભોજના સમયનાં તામ્રપત્રો	વિ. સં. ૧૧૦૩ માર્ગ. પર્વજી	પ્રોસિડિંગ્સ ઓરિયેન્ટલ કોન્ફરન્સ પુના પા. ૩૧૯	...	૨૪૬
૨૩૯ અ	સોમનાથ પાટજનો સિલહાર અપરાદિતનો શિલાલેખ	વિ. સં. ૧૧૭૬ ચે. સુ. ૧૪	એ. લા. ઓ. રી. ઇ. વો. ૫ પા. ૧૬૬	પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મુઝિયમ અંબ	૨૫૦
૨૩૯ ક	આશુ ઉપર વિમલના મંદિરમિના	વિ. સં. ૧૨૦૧	વો. મ્યુ. રબિંગ ઉપરથી	...	૨૫૧

અનુક્રમ.	લેખક વિષય	સાલ	ક્યા પ્રક્રિયા હાથ ક્યા છે ?	પાનું
૨૪૧ બ	મારવાઠના માહિતીનું લેખો	વિ. સં. ૧૨૨૧ નં. ૧૬ ૧૨૪૨, ૧૨૪૬ ૧૨૪૮	એ. ઇ. વૉ. ૧૧ પા. ૫૪ અસીદમાં	૨૫૨
૨૪૨ બ	"	નં. ૧૪ વિ. સં. ૧૨૨૮ માર્ચ. સુ. ૧૩	"	... ૨૫૩
૨૪૩ ક	મિરનાર કુમારના વંડામાં આડ નીચેની જાહેરની કોર ઉપરનો	અ. સં. ૫૮ ઇ. સ. ૧૧૭૨	રી. લી. એ. રી. મિરનાર બી. પ્રે. પા. ૩૫૭ (નં. ૨૦)	૨૫૪
૨૪૦ બ	વેરાવળ હરજી દેવીના મંદિર-મનો સિદ્ધાંત	અ. વ. સં. ૬૨૭ વિ. સં. ૧૩૦૨	એ. ઇ. વૉ. ૩ પા. ૩૦૨	તેજ મંદિરમાંની મૂર્તિની બેઠણી ઉપર ૨૫૪
૨૪૧ બ	મિરનારના મેમનાથના મંદિરના દરવાજા ઉપરનો	વિ. સં. ૧૩૩૩ જ્યે. વ. ૧૪	રી. લી. એ. રી. મિરનાર બી. પ્રે. પા. ૩૫૩ (નં. ૧૦)	૨૫૭
૨૪૧ બ	" પૂર્વમાણ્યએ	વિ. સં. ૧૩૩૫ વે. સુ. ૮	પા. ૩૫૩ (નં. ૬ બી)	" ૨૫૮
૨૪૧ ક	"	વિ. સં. ૧૩૩૬ જ્યે. સુ. ૮	" પા. ૩૫૨ (નં. ૬)	" ૨૫૮

ગ્રી:
ગુજરાતના ઇતિહાસિક લેખ

વાઘેલા વંશના લેખો

વાઘેલા વંશના લેખો

નં ૦ ૨૦૬

આબુગિરિ ઉપર દેલવાડાના રાજ વીરધવલના સમયનો શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૨૬૭ ફાગણ વદ ૧૦ સોમવાર

આબુ પર્વત ઉપર એક ન્હાનાં દેલવાડાના ગામમાં શ્રી આદિનાથના મંદિરની જમણી બાજુની ધર્મશાળાની એક ભીંતમાં ચણી લીધેલા કાળા આરસના એક ટુકડા ઉપર આ લેખ કેાવરેલો છે. તે પત્થરની સપાટીનું માપ ૩૬ ફૂટ X ૩૧ ફૂટ છે, અને તેમાં સંસ્કૃત ભાષામાં લખેલા ૭૪ શ્લોકોની ૪૭ પંક્તિ છે. લિપિ હાલની દેવનાગરિ છે. પત્થર તથા લેખ બન્ને સુરક્ષિત છે. અણુહિલવાડના રાજાઓના પ્રધાનો વસ્તુપાલ અને તેજપાલ નામના બે ભાઈઓએ આદિનાથના મંદિરમાં કેટલુંક સમારકામ તથા સુધારો કરાવ્યાનું લેખમાં લખ્યું છે. તે વખતે ગુજરાતના એક ભાગમાં રાજ્ય કરતા રાજ વીરધવલની વંશાવલી પણ આપી છે. તે સોલંકી વંશની વાઘેલા શાખાનો હતો. તેનો પિતા ગુજરાતના બીમદેવ ૨ બનો. ગ્રુખ્ય પ્રધાન હતો. તેમાં પરમાર વંશના અમુક છ પુરુષોનાં નામ પણ આપ્યાં છે. તેમાંના કૃષ્ણરાજ વીરધવલનો સમકાલીન અને યશો-ધવલ કુમારપાલનો સમકાલીન હોવાનું જણાય છે. બે જૈન પ્રધાનોએ બંધાવેલાં મોટાં સાર્વજનિક તથા ધાર્મિક બાંધકામોનું ફરીથી વર્ણન કર્યું છે. લેખની તારીખ, સંવત ૧૨૬૭ એટલે ઇ. સ. ૧૨૧૧ ની છે.

अक्षरान्तर

- १ ॐ बंदे सरस्वतीं देवीं याति या कविमानसं नीयमाना निजेनेव यानमानसबा-
सिना १ यः शांतिमानप्यरु(णः) प्रकोपे शांतोऽपि दीप्तः स्मरनिग्रहाय निगी
लिताक्षोऽपि समग्रदर्शी स वः शिवायास्तु शि-
- २ वातनूजः २ अणहिपुरमस्ति स्वस्तिपात्रं प्रजानामजरजिद्रघुतुल्यैः पाश्यमानं
चुलुक्यैः चिरमतिरमणीनां यत्र बक्ते(कैं) दुर्मदीकृत इव सितपक्षप्रक्षयेऽप्यंकारः
३ तत्र प्रागवाटान्वयमुकुटं कुटजमखन-
- ३ विशदयथाः दानविनिर्जितकल्पद्रुमसंढश्चंडपः समभूत ४ चंडप्रसादसंज्ञः
स्वकुलमासादहेमदंडोऽस्य प्रसरत्कीर्तिपताकः पुण्यविपाकेन सूनुरभूत् ५ आत्म
गुणैः किरणैरिव सोमो रोमोद्गमं सतां कु-
- ४ वैन उदगादगाधमध्याहुर्बोदभिर्बाधबाधत्समात् ६ तस्मादजनि जिनाधिनाथमर्किं
विभ्राणः स्वमनसि सश्वराजः तस्यासीदयिततमाकुमारदेवीदेवीव त्रिपुररिपोः कुंमा-
रमाता ७ तयोः प्रथमपु-
- ५ त्रोटभून्मंश्रीलूणिगसंज्ञया दैवादवाप बाळोपि साळोक्थं वासवेन सः ८ पूर्वमेव
सचिवः सकोविदैर्गण्यते स्म गुणवत्सु लूणिगः यस्य निस्तुषमतेर्मनीषयाधिकृतेव
धिषणस्य धीरपि ९ श्रीमल्लदेवश्री
- ६ तमल्लिदेवस्तस्यानुजो मंत्रिमतल्लिक्रोऽभूत् बभूव बस्थान्यधनांगनासु लुम्बान न बुद्धिः
शमल्लब्धबुद्धेः १० धर्मविषाने भुवनश्छि(छि)द्रपिधाने विभिन्नसंधाने
सृष्टिकृता न हि सृष्टः प्रतिमल्लो मल्लदेव-
- ७ स्य ११ नीलनीरदकदम्बकमुक्तश्चेतकेतुकिरणोद्धरणेन मल्लदेवयशसा गलहस्तो
हस्तिमल्लदशनांशुषु दत्तः १२ तस्यानुजो विजयते विजितेन्द्रियस्य सारस्वतामृ-
तकृताद्भुतहर्षवर्षः श्रीवस्तु-
- ८ पाल इति भालतलस्थितानि दौरुयाक्षराणि सुकृती कृतीनां विलुपन् १३ विरयचति
वस्तुपालश्चलुक्यसचिवेषु कविषु च प्रवरः न कदाचिदर्थहरणं श्रीकरणे काव्य-
करणे वा १४ तेजःपालः पालितस्वा-
- ९ मितेजः पुंजः सोयं राजते मंत्रिराजः दुर्वृत्तानां शंकनीयः कनीयानस्य आता विश्व-
विभ्रातकीर्तिः १५ तेजःपालस्य बिण्णोश्च कः स्वरूपं निरुपयेत् स्थितं जगत्रयीसूत्रं
यदियोदरकंदरे १६ जास्लूमाकुसाकु-
- १० वनदेवीसोहगावयजुकाख्याः पदमल्लदेवी चैषां क्रमादिमाः सप्त सौंदर्यः १७ एतेऽथ-
राजपुत्रा दशरथपुत्रास्त एव चत्वारः किल पुनरवनावेकोदरवासलोभेन १८ अनु-
जन्मना समेतस्तेजःपा-

- ११ लेन वस्तुपात्रेणं मदयति कस्य न हृदयं मधुमासो माधवेनेव १९ पंधानमेको
न कदापि गच्छेदिति स्मृतिप्रोक्तमिव स्मरतौ सहोदरौ दुर्धरमोहचौरे संभूय बर्मा-
ध्वनि तौ प्रवृत्तौ २० इदं सदा सो-
- १२ दरयोस्तेतु युगं युगम्बावतदोर्युगञ्ची (श्रि) युगे चतुर्बेप्यनृणेन येन कृतं कृत-
स्यागमनं युगस्य २१ मुक्तामयं शरीरं सोदरयोः सुचिरमेतयोस्तु मुक्तामयं
किंमहीवलयमिदं भाति यत्कीर्त्या २२ पा
- १३ कोत्पचिनिमिचौ यद्यपि पाणी तयोस्तथाप्येकः वामोभूदनयोर्न तु सोदरयोः
कोऽपि दक्षिणयोः । २३ चर्मस्थानां कितामूर्ध्नीं सर्वतः कुर्वतामुना दष्टः पादो
बलाङ्गुधुगलेन कलेर्गले २४ इतश्चौलुक्यवीरा-
- १४ पां वंशे शास्त्राविशेषकः अर्णोराज इति ख्यातो जातस्तेजोमयः पुमान् २५
तस्मादनंतरमनंतरितप्रतापः प्रापक्षितिं क्षतरिपुर्लवणप्रसादः । स्वर्गापगाजलबल-
क्षितशंखशुभ्रावभ्रामयस्य लवणाब्जिमतीत्य कीर्तिः
- १५ २६ सुतस्तस्मादासीद्दशरथककुत्स्थप्रतिकृतेः प्रतिक्षमापालानां कवलितबलो वीर-
धवलः । यशः पूरे यस्य प्रसरति रतिक्लान्तमनसामसाध्वीनां भग्नाऽभिसरणकला-
यां कुशलता २७ चौलुक्यः सुकृती स वीरधवलः क-
- १६ गेजपानां जपं यः कर्णेपि चकार न प्रकृपतामुद्दिश्य यौ मंत्रिणौ । आभ्यामभ्युदया-
तिरेकचिरं राज्ञं स्पर्शुः कृतं दाहानां निवहा घटाः करटिनां बद्धाश्च सौधाङ्गणे
२८ तेन मंत्रीद्वयेनायं जानेजानूपवर्तिना व (प्र)
- १७ भुर्भुजद्वयेनेव सुखमाश्लिष्यति श्रियं २९ इतश्च गौरीवरस्व (श्र) सुरभूधरसं-
भवोयमस्त्यर्बुदः ककुदमद्रिकदंबकस्यमंदाकिनीं घनजटे दधदुत्तमागे यः श्यालकः
शाशिमृतोऽभिनयं करोति ३० कचिदिह बिहरंतीर्वी-
- १८ क्ष्यमाणस्य रामाः प्रसरति रतिरंतर्मोक्षमाकाक्षतोऽपि कचन मुनिभिरर्थ्या पश्यत-
स्तीर्थवीथीं भवति भवविरक्ताधीरधीरात्मनोऽपि ३१ श्रेयः श्रेष्ठवशिष्ठहोमद्व (हु)
तमुकुङ्कणान्मृतं डात्मजप्रद्योताधिकदेहदीधितिभ-
- १९ रः कोप्याविरासीनरः । तं मत्वा परमारणैकरसिकं स व्याजहारश्रुतेराधारः परमार
इत्यजनि तन्नामाथ तस्यान्वयः ३२ श्रीधूमराजः प्रथमं बभूव भूवासवस्तत्र नरेंद्र-
वंशे । भूमीमृतो यः कृतवानभिज्ञान् (प) क्षद्वयोच्छे
- २० दनवेदनासु ३३ धंधुकध्रुवभटादयस्ततस्ते रिपुद्विपघटाजितोभवत् । यत्कुलेऽजनि
जगन्मनोरमो रामदेव इति कामदेवजित् ३४ रोदः कंदरवर्तिकीर्तिलहरीलि-
ख्यतेरप्रद्युम्नवशोयशोधवल इ-

- २१ त्यासीतनूजस्ततः । यश्चैकस्वकुमारपालनृपतिप्रत्वार्षिभाषागतं मात्रासत्त्वसमं च मालवपतिं बल्लालमाब्धवान् १९ क्षत्रभेणीगणविदलनोभिद्वर्निकंक्षपारो धारावर्षः समजनि सुतस्तस्य विश्वपश्यस्य ॥ कोषाक्रातिप्य-
- २२ धनवसुधानिश्चले यत्र जाताश्च्योतनेत्रोत्पलजलकणाः कौकशाधीशपत्न्यः १६ सोयं पुनर्दाक्षरभिः पृथिव्यामव्याहृतौजाः स्फुटमुज्जगाम । मारीचवैरादिवयोऽधुनापि (स्वं) राज्यमव्यग्रमतिः करोति १७ सामं-
- २३ तसिंहसमितिक्षितिविस्तृतौजाः श्रीगुर्जरक्षितिपरक्षणदक्षिणाभिः । प्रह्लादनस्तदनुजो दनुजोत्तमारी चारित्रमत्र पुनरुज्ज्वलयांचकार १८ देवीसरोजासनसंभवा किं कामप्रदा किं सुरसौरभेयी प्रह्लादनाकारधरा-
- २४ धरायामायातवत्येष न निश्चयो मे १९ धारावर्षसुतोयं जयति श्रीसोमसिंहदेवो यः । पितृतः शौर्ये विधां पितृव्यकाहानमुभयतो जगृहे ४० शुक्ता (का) विप्रकरा-
नरातिनिकराभिर्जित्य तर्कित्वन प्रापस्संप्रति सोम ।
- २५ सिंहनृपतिः सोमप्रकाशं यशः । येनोर्वातलमुज्ज्वलं रचयताप्युज्जाम्यतामीर्ष्या सर्वे-
षामिह विदिषां नहि मुस्तान्मालिन्यमुन्मुलितं ४१ वसुदेवस्येव सुतः श्रीकृष्णः कृष्ण-
राजेदेवोस्य मात्राधिकप्रतापो यश्चोद-
- २६ (द) यासंश्रितो जयति ४२ इतश्च अन्वयेन विनयेन विद्यया विक्रमेण सुकृत-
क्रमेण च क्वापि कोऽपि न पुमानुपैति मे वस्तुपालसदृशो दृशोः प्रथि ॥ ४३ दयि-
ता ललितादेवी सुनयमती तनयमापसाचिवेन्द्रात् नान्मा जयंत-
- २७ सिंह जयंतमिन्द्रात्पु (त्पु) लोमपुत्रीव ॥ ४४ ॥ यः शैशवे विनयवैरिणि देव-
धार्यं धत्ते नयं रवि (तदा) यगणोदयं च । सोयं मनोभवपरामभवजागरूकरूपो
न कं मनसि चुंबति चैत्रसिंहः ॥ ४५ ॥ श्रीवस्तुपालपुत्रः कल्यायुरयं जयं-
- २८ तसिंहोस्तु । कामादधिकं रूपं निरूप्यते यस्य दानं च ॥ ४६ ॥ अतिजःपालः
साचिवश्चिरमस्तु । तेजस्वीयेन जना निश्चिताश्चितामणिनेव नंदति ॥ ४७ ॥ यच्चाण-
क्यामरगुहमरुद्धयाभिश्शुकादिकानां प्रागुत्पाद्यं व्यधित सुचरितं
- २९ मंत्रिणां बुद्धिघातां ॥ चक्रेभ्यासः स खलुविधिना नूनमेनं विधातुं तेजःपालः
कथमितरथा विषय (तां प्राप्य) प तेषु ॥ ४८ ॥ अस्तिस्वस्तिकेनितनं तनुभ
(भृ) तां श्रीवस्तुपालानुजस्तेजःपाल इति स्थितिं बलिहृतामुर्वीतले पालयन् ।
आत्मीयं न-
- ३० हु मन्यते नहि गुणग्रामं च कामंदकिश्वाणक्योपि चमत्करोति न ह् (ह) दि ।
प्रेक्षास्पदं प्रेक्ष्य यं ॥ ४९ ॥ इतश्चमहं अतिजःपालस्य पत्न्या श्रीका-
पितृवंशवर्णनं ॥ प्राग्वाटान्वयमंडनैकमुकुटः श्रीसाद्रचंद्रावतिवा-

- ३१ वनीयकीर्तिकहरीप्रक्षालितक्ष्मातलः । श्रीगंगामिषया मुदीरजनि यद्वत्तनानुरागा-
दभूत् ॥ को नासप्रमदो नदोलितशिरा नोद्धूतोमापुमान् ॥ ५० अनुसृतसज्जनस-
रणिर्धरणिगनामा बभूव तत्तनयः ॥ स्वप्रव्रज(जे) यथा
- ३२ गुणिना हारेणैव स्थितं येन् ॥ ५१ ॥ त्रिभुवनदेवी तस्य त्रिभुवनविख्यातशील-
संपत्ता दयिताभूदनयोः पुनरंगं द्वेषा मनस्सैकं ॥ ५२ ॥ अनुपमदेवी देवीसाक्षा-
हाक्षायणीव शीलेन तदुहिता सा दत्ताश्रीतेजःपाल-
- ३३ पत्येभूत् ॥ ५३ ॥ इयमनुपमदेवी । दिव्यव्रतप्रसूनव्रततिरजनितेजः पालमंत्रीक्षपत्नी
नयविनयविवेकैर्नित्यदाक्षिण्यधामप्रमुखगुणगणैर्दुघोतितारोषगोत्रा ५४ लावण्य-
सिंहस्तनयस्तयोरयं रयं जयेतै-
- ३४ द्वियदुष्टवाजिनां लब्ध्वापि मीनध्वजमंगलं बयः प्रयाति धर्मैकविधायिना धु(ध्व)-
ना ५५ श्रीतेजपालतनयस्य गुणानमुप्यश्रीलुणसिंहकृतिनः कति न स्तुवंति
श्रीबंधनोद्धुरतरैरपि यैः समंताद्बुद्धीमत्तानिजगतिक्षि-
- ३५ यतेस्म कीर्तिः ५६ गुणधननिधानकलशः प्रगटोयमसेवितश्चस्वलसर्पैः उपचय-
मयते सततं सुजनैरुपजीव्यमानोऽपि ॥ ५७ मल्लदेवसचिवस्य नंदनः पूर्णसिंह
इति लीलुकासुतः तस्य नंदति सुतोऽयमल्लहण-
- ३६ देविभूः सकृतवेशेषथः ॥ ५८ अभूदनुपमा पत्नी तेजःपालस्य मंत्रीणः लावण्य-
सिंहनामायमायुष्मानेतयोः सुतः ॥ ५९ ॥ तेजःपालेन पृथगर्थं तयोः पुत्रकल-
त्रयोः हर्म्य श्रीनेमिनाथस्य तेने तेनेदमर्चुदे ६०
- ३७ तेजःपाल इति क्षितींदुसचिवः शंखोज्ज्वलाभिः शिलाश्रेणीभिः स्फुरदिंदुकुंदरु-
चिरं नेमिप्रभोर्मदिरं ॥ उच्चैर्महपमत्र राजतिजिनावासद्विपंचाशतं तत्पाश्वर्यं बला-
नकं च पुरतो निष्पादयामासिवान् ६१ श्रीमच्छंड
- ३८ पसंभवः समभवच्छंडप्रसादस्ततः सोमस्तत्पमवोऽश्वराज इति तत्पुत्राः पवित्राशयाः
श्रीमल्लणिगमल्लदेवतनयाः श्रीवस्तुपालद्वयास्तेजःपालसमन्विता जिनमतारामा
नमस्तीरदाः ॥ ६२ श्रीमंत्रीश्वरवस्तुपालतनयः श्रीजै-
- ३९ त्रसिंहादकयस्तेजः पालसुतश्च विश्रुतमतिर्लावण्यासिंहाभिधः एतेषां दशपुत्रयः (?)
करिवरस्कंधाधिरुढाश्चिरं राजंतेजिनदर्शनार्थगतयो दिङ्नायकानामिव ६३ मुह-
नीनामिव पृष्ठतः करिबधुः स्वेष्टप्रतिष्ठानुषा तन्मूर्तिर्विम-
- ४० लाशमखन्नकमताः कांतासमेता दश चैलुक्यक्षितिपालवीरधवलस्याद्वैतबाहुः सुधी-
स्तेजःपाल इति व्यापापयदयं श्रीवस्तुपालानुजः ॥ ६४ तेजःपालः सकलत्रः
जायाजीव्यस्य वस्तुपालस्य सविधे विभाति सफलः

- ४१ सरोवरस्येव सहकारः ६५ तेन आतृयुगेन या प्रतिपुरमाध्वबशैलस्थले वापी-
कूपनिपानकाननसरः प्रासादसत्रादिका ॥ धर्मस्थानपरंपरातिरुचिरा चक्रेथ
जीर्णोद्धृता व्याख्यातुं किमु शक्यते यदि परं सा भेदि-
- ४२ निमोदनी ६६ शंभोः श्वासंगतागतानि गणयेथः सन्मतिर्योऽथवा नेत्रोन्मीलन-
मीलनामि कलयेन्मार्कण्डेयान्मो मुनेः संख्यातुं हृदि चंद्रसीधुकणिकामेतामपेता-
परव्यापारः शुभसत्रकीर्णनतर्ति सोप्युज्जिहीते न हि
- ४३ ६७ सदाप्रवर्ततां कीर्तिरश्वराजस्य शाश्वती ॥ सुकर्तुमुपकर्तुं च जानीति यस्य
संततिः ६८ आसीच्छंदपर्मंडितान्वयगुरुः संशुद्धबुद्धिः साधुर्हममतिश्चचारुचरितः
श्रीज्ञाति
- ४४ स्मरितोप्याचंद्रामरसूरिणः समुदयच्छंद्रांशुदीप्तद्युतिः ६९ श्रीजैनशासवनीनवनी-
रवाहः श्रीमांस्ततो नविद्यविद्यः ख्यातस्ततो
मेरुमुनीश्वरोयं ७० ज्ञाना-
- ४५ मृतक्षमापात्रं । स्मरितस्त्युदयप्रभः मौक्तिकानीव सूक्तानि । भांतियत्प्रतिभाबुधेः ।
७१ एतद्धर्मस्थानं स्थानस्य तस्य यः कर्त्ता तावद्वयमिदमुदियादुदयत्ययमर्बुदो
यावत् (७२) श्रीसोमेश्वरदेवक्षुलुक्यनरदेवसेवितपाद-
- ४६ युगः ॥ रचयांचकार रुचिरां धर्मस्थानप्रशस्तिमिमां ॥ ७३ ॥ श्रीनेमेरंबिका-
याश्च प्रसादादर्बुदाचले ॥ वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ७४ ॥
गजधरकान्हडस्य पुत्रकडुबाकेन प्रशस्तिरियमुत्कीर्णा ॥
- ४७ श्रीविक्रमसंवत् १२६७ वर्षे फाल्गुन वदि १० सौम्यदिने

ભાષાન્તર

કવિઓનાં મનમાં નિવાસ કરતી અને માન સરવરમાં રહેતા હુંસોના વાહનથી ત્યાં લઈ જવાતી સરસ્વતી દેવીને નમન કરું છું.

શાન્તિમાન હોવા છતાં કૌપથી રક્ત, શાન્ત હોવા છતાં સ્મરનિશ્ચયમાં પ્રતીપ્ત, અને ચક્ર બંધ છતાં જે સર્વ બુદ્ધિ છે તે, પાર્વતીનો પુત્ર ગણપતિ તમારું કલ્યાણ કરે.

અજરના (?) પરાજય કરનાર, રઘુ સમાન ચૌલુક્યોથી રક્ષિત પ્રજાના સુખનું સ્થાન ભ્યાં શુકલ પક્ષની અંતે પણ સુંદર રમણીઓનાં શરી સમાન સુખથી ચિરકાળ સુધી તિમિર પણ મંદ થાય છે તે અલ્પહિલપુર પાટણ છે.

આ પુર(નગર)માં પ્રાગવાટ અન્વયના મુગટમણિ સમાન ચણુરૂપ થઈ ગયો. તેનો યશ કુટજ પુષ્પ જેવો શુદ્ધ હતો અને હાનમાં કલપવૃક્ષથી અધિક હતો.

તેને સતકર્મનાં ફળરૂપી તેના કુળના મહેલના સુવર્ણ કણ સમાન જેના યશનો ક્ષબ્ધ સદા પ્રસરતો હતો તે ચણુકપ્રસાદ નામે પુત્ર હતો.

પર્યોદધિમાંથી પ્રગટેલો સોમ (ધન્વ) સજ્જનોને કિરણોથી આનંદ આપે છે તેમ પર્યોદધિ સમાન તે(ચણુકપ્રસાદ)માંથી જોય સજ્જનોને આનંદ આપનાર પ્રકટ થયો.

તેને જિનેશ્વરની ભક્તિપરાયણ શશ્વરાજ પુત્ર હતો. તેને શિવ ભગવાનની પત્ની અને કાંતવીર્ય સ્વામિની માતા પાર્વતી સમાન કુમારદેવી પ્રિયતમા હતી.

શશ્વરાજ અને કુમારદેવીને પ્રથમ પુત્ર લુણિગ નામનો મંત્રી હતો. તે દૈવવશાત્ સુગ્રા-વસ્થામાં મૃત્યુ પામ્યો હતો.

વિદ્વાનો આ લુણિગ મંત્રીને શુણિજનોમાં અગ્રસ્થાને મૂકતા.

તે પોતાનાં શુદ્ધ બુદ્ધિ અને ડહાપણથી બૃહસ્પતિની બુદ્ધિ કરતાં પણ અધિકતા વાળો હતો.

તેનો અનુજ મંત્રીવર શ્રીમાન મલ્લીદેવ† જેણે મલ્લદેવ‡નો આશ્રય લીધો હતો તે હતો તેનું મન જોઈ સંતુષ્ટ હતું કે તે પરસ્પરી અથવા પરસ્પરથી આકર્ષાતું નહીં.

ધર્મ વિધાન, અન્યની નિર્બળતા ઢાંકવામાં અને કલહસમાધાનમાં વિધાતાએ મલ્લદેવનો પ્રતિસ્પર્ધિ કદિ સંજોઈ ન હતો.

ધન વાહનમાંથી મુક્ત અનેલા શશિનાં કિરણોના ઉદ્ધાર કરતો મલ્લદેવનો યશ પ્રબળ ગજોના હન્તમાંથી નીકળતાં કિરણો સાથે મિત્રતા કરતો.

ઈન્દ્રિયો પર વિજય મેળવનાર મલ્લદેવના અનુજ, સારસ્વત અમૃતથી અદ્ભુત હર્ષની વૃદ્ધિ કરનાર, અને વિદ્વાનોના બાલ પરનો આપદ શબ્દ ભૂંસી નાંખનાર શ્રી વસ્તુપાક્ષનો જ્ય થાઓ.

ચૌલુક્યના સચિવો અને કવિઓમાં શ્રેષ્ઠ વસ્તુપાક્ષ તેની કાવ્યકૃતિ માટે અથવા ધનવૃદ્ધિ માટે કદાપિ કંઈ પણ ધન સ્વીકારતો નથી કે લેતો પણ નથી.

તેનો અનુજ તેજપાક્ષ જે સ્વામિના મહાન તેજ(પ્રતાપ)નું પાલન કરે છે, જેનો હુકોને ભય છે અને જેનો યશ ચારે દિશામાં પ્રસરે છે તે મંત્રીઓમાં શ્રેષ્ઠ સ્થાને વિરાજે છે.

તેજપાક્ષ અને વિષ્ણુના સ્વરૂપનું નિરૂપણ કોણ કરી શકે ? કારણ કે બંનેનાં ઉદરની શુક્રામાં અને શુક્રા જેવા ઉદરમાં ત્રણ જગતની વ્યવસ્થાનું સૂત્ર છે.

તેને બાહુ, માકું, સાકું, વનદેવી, સોહગા, વયલુકા અને પદમલદેવી એવા અનુક્રમવાળી સાત પરણેલી પત્નીઓ હતી.

ખરેખર આ અશ્વરાજના ચાર પુત્રો એક જ ઉદરમાં રહેવાના લોકો પૃથ્વીપર અવતરેલા હશરથના ચાર પુત્રો જ છે.

† x આ નામે બુદ્ધથી આગળ પાછળ મૂકાઈ ગયાં લાગે છે.
‡ ખ ૩

ચેત્ર પછી વૈશાખનું અનુગમન થાય તેમ તેના નિજ અનુજ તેજપાલના સહગમનવાળો વસ્તુપાલ કેાનું હૃદય રંજતો નથી ?

કદાપિ માર્ગમાં એકલા જવું નહીં એ સ્મૃતિવચન ધ્યાનમાં રાખતા હોય તેમ તે બે બાઈઓ મોહરૂપી ચોરના ભયવાળા ધર્મપંથ પર સદા સાથે ચાલે છે.

યુગ જેટલા લાંબા કરવાળા તે બન્ને બાઈઓનો અનંત યશ યુગો સુધી ટકી રહેા; કારણ કે તેમણે ત્રણે રૂણ પૂર્ણ કરીને આ ચોથા કલિયુગમાં પણ કૃતયુગ આણ્યો છે.

જેના યશથી ભૂમિ મંડલ મૌક્રિક સમાન શ્વેત થયું છે તે બન્ને બાઈઓનાં શરીર સદા વ્યાધિમુક્ત રહેા.

આ બાઈઓના કર સર્વ ચીજ ઉત્પન્ન કરનાર અને તૈયાર કરનાર હતા છતાં તે (કર) માંને એકકે વામ (ખરાબ-ડાબો) હતો નહીં, પણ નિલ્ય બન્ને દક્ષિણ હતા.

ધર્મસ્થાનોથી પૃથ્વી સર્વત્ર અંકિત કરીને આ બાઈઓએ કલિયુગનો કંઠ તેમના ચરણ નીચે દબાવ્યો છે.

ચૌલુક્ય વીરોના વંશમાં, શાખાઓનો વિશેષક તેજસ્વી શ્રી અર્જુનરાજ જન્મેા.

તેના પછી તરત જ જેનો પ્રતાપ ઠાંકેલો ન હતો તે, અખિલ ભૂમિમાં સત્તા ચલાવનાર, શત્રુનો સંહાર કરનાર, લવણબિંધમાંથી ઘણે દૂર બહાર પ્રસરેલાં ગંગા નદીનાં જળથી શુભ્ર બનેલાં શંખ સમાન શુભ્ર યશવાળો શ્રીલવણપ્રસાદ આવ્યો.

દશરથ અને કકુત્સ્થની પ્રતિમા જેવા લવણપ્રસાદને વીરધવલ નામનો શત્રુના દળને હણનારો પુત્ર હતો. તેના યશના પૂરના પ્રવાહમાં રતિકોડાથી શિથિલ બનેલા મનવાળી અસાધની સ્ત્રીઓની અભિસરણુકળાની કુશલતા ભ્રમ થતી.

ચૌલુક્ય વંશમાં જન્મેલો સુકૃત્ય કરનાર વીરધવલ તેના બે સચિવો(વસ્તુપાલ અને તેજપાલ) ની નિન્દા કરતા નિન્દાખોરોને સાંભળેા નહીં. આ બે સચિવોએ પોતાના નૃપનું રાજ્ય અતિ-અબુદ્ધયથી અને અનેક અશ્વેા અને ગજેા રાજ મહેલના આંગણમાં બાંધી ઘણું શોભાવ્યું.

બન્ને બનુપર્વતિ (છુટુંટું પથ્થર લટકતા; તેના ચરણમાં બેસતા) અને બે ભુજરૂપી સચિવોથી વીરધવલ નૃપ સુખેથી લક્ષ્મીને લેટે છે.

આણુ પર્વતનું વર્ણન:—પાર્વતીના સ્વામિના શ્વસુરથી ઉદ્ભવેલો અર્બુદગિરિ પર્વતોના મંડળમાં શ્રેષ્ઠ છે. શિવ ભગવાનનો આ સાળો, શિખર પર વાહનાંની જટાથી સ્વર્ગીય ગંગાને ધારનાર શિવ ભગવાનનું અનુકરણ કરે છે.

અહીં કોઈ સ્થળે લલનાઓને વિહાર કરતી બેઈને મૌક્ષીની આકાંક્ષાવાળા જનને પણ ચિત્તમાં ઠામ પ્રવેશ કરે છે; જ્યારે અન્ય સ્થળે તેથી ઉલટું મુનિઓનાં આશ્રય લેવાતાં તીર્થ સ્થાનોના માર્ગ બેઈ ચંચલ મનના મનુષ્યને પણ જગતથી વિરક્ત થઈ જાય છે.

પરમારોનું વર્ણન:—ઠલ્યાણુઘાતા શ્રેષ્ઠ મહાન શ્રી વસિષ્ઠના હોમના કુંડમાંથી માર્તંડથી અધિક જ્યોતિર્વાળો પુરૂષ પ્રકટયો. અને તેને શત્રુસંહારમાં રસ લેનાર બેઈ તેને વેદના આધાર વસિષ્ઠ મુનિએ પરમાર કહ્યો. તે સમયથી તેનું કુળ તે નામથી યોલાતું.

પરમાર વંશમાં પ્રથમ નૃપ શ્રીમાન દુમરાજ પૃથ્વી ઉપર ઇન્દ્રસમાન હતો. કારણ કે તેણે ભૂમિભૃતો(પર્વતો અને નૃપો)ને પક્ષ(પાંખ અને મિત્રો)ના છેદનથી વેદનાનું ગ્ધન કરાવ્યું હતું.

દુમરાજને ધન્ધુક, દ્રવ લટ, આદિ અરિની ગજસેનાનો પરાજય કરનાર પુત્રો હતા. તેમના કુળમાં કામદેવથી અધિક રૂપવાન અને જગતના હર્ષ સમાન રામદેવ જન્મેા હતો.

તેને, સ્વર્ગ અને પૃથ્વીની શુક્રામાં પ્રસરતા યશના મોહમાં (તંત્રગમાં) શશિને લિપ્ત કરતો, કામને વશ નહીં તેવો યશોધવલ પુત્ર જન્મે. અને સમાન બળવાળા ઔલુક્ય નૃપ કુમારપાલ પ્રતિ શત્રુ થયેલા માલવદેશના સ્વામિ બદલાઈને તેણે (યશોધવલે) બંદીવાન કર્યો.

તેને, અખિલ જગમાં વિખ્યાત ધારાવર્ષ પુત્ર હતો, જેની તીક્ષ્ણ અસિધારા શત્રુગણોનાં ગળાં નિત્ય છેકવાના કાર્યમાં રહેતી. અને વસુવિના (?) ની ભૂમિ સમાન અચળ તેના કોપ માત્રથી જ કોણકણ દેશના નૃપોની પત્નીઓનાં નેત્રકમળમાંથી આંસુ પાડતો.

અજિત બળવાળો હશરથનો પુત્ર રામ પુનઃ ભૂમિપર અવતર્યો હોય તેમ દેખાય છે. અને દૈત્ય મારિચ પ્રત્યેનો વેરભાવ તુષ્ટ કરવા ધીરમતિવાળા રામ માફક રાજ્ય ચલાવે છે.

તેનો અનુજ પ્રદહણ જેણે સામન્તસિંહ સાથે યુદ્ધમાં સત્તા તૂટી ત્યારે શ્રીમાન્ ગુર્જર દેશના નૃપનું વારંવાર રક્ષણ કરીને દૈત્યોના સર્વથી મહાન રિપુ વિષ્ણુનાં કૃત્યો પુનઃ ઉજ્જવળ કર્યાં.

હું નિર્ણય કરી શકતો નથી કે આ બ્રહ્માની પુત્રી સરસ્વતી કે કામદેવના ધેનુ જે સર્વ વાંછના પૂર્ણ કરે છે તે પ્રદહાનના રૂપમાં ભૂમિ પર અવતરી છે.

ધારાવર્ષનો પુત્ર શ્રી સોમસિંહ જેનામાં તેના પિતાનું શૌર્ય અને પિતૃવ્યક (કાકા) ની વિદ્યા અને બન્નેની દાન શક્તિ ઉતરેલી હતી તે વિજયી યાચો.

શત્રુઓને જિતી, બ્રાહ્મણોને શત્રુ મંડળમાંથી મુક્ત કરી, સોમસિંહે ઇન્દુસમાન ઉજ્જવળ અને અતુલ યશ પ્રાપ્ત કર્યો. તે એવા યશથી પૃથ્વીને અજવાળતો હતો છતાં ઇર્ષાથી શિર ઉચકતા શત્રુઓનાં મુખ પરથી મલિનતા હરતો નહીં.

શ્રી સોમસિંહનો પુત્ર નૃપ શ્રીકૃષ્ણદેવ જે અતિ પ્રતાપી છે, યશ અને હયાથી સંપન્ન છે અને તેથી જે યશોદાથી સંશ્રિત વસુદેવના પુત્ર શ્રીકૃષ્ણ સમાન લાગે છે તે જય પામે.

(અહીં વસ્તુપાલના વંશનું વર્ણન થાય છે)

(વસ્તુપાલનું વર્ણન)—અવયમાં, વિનયમાં, વિદ્યામાં, યશમાં, અને પુણ્યમાં વસ્તુપાલ સમાન કોઈ માણસ મારા દષ્ટિ પથમાં આવતો નથી.

મહામાત્ય વસ્તુપાલથી તેની સદાચારી પત્ની લલિતાદેવીને, ઇન્દ્રથી ઇન્દ્રાણિને જ્યન્ત નામે પુત્ર પ્રાપ્ત થયો તેમ, જ્યન્તસિંહ નામે પુત્ર થયો.

તેણે (જ્યન્તસિંહે) વિનયવિમુખ બાલપણમાં પણ દેવો યોગ્ય મહાન શુભ બતાવ્યા અને તેના ભાઈઓનાં સત્કાર્ય ઉજ્જવળ કર્યાં. કામદેવથી અધિક રૂપવાન જ્યન્તસિંહ કેાનું હૃદય પ્રસન્ન નથી કરતો ?

શ્રીમાન્ વસ્તુપાલનો પુત્ર આ જ્યન્તસિંહ જેનું રૂપ કામદેવથી અધિક છે અને જેનું દાન અભિલાષ કરતાં અધિક છે તે એક કલ્પના આયુષ્યવાળો થાયો.

શ્રીમાન્ તેજપાલ મંત્રી જેનાથી પ્રજા ચિંતામણિ માફક નિશ્ચિત છે તે ચિરકાળ સત્તાનો ઉપભોગ કરે.

ચાણક્ય, બૃહસ્પતિ, મરૂંચાધિ, શુક્ર આદિ બુદ્ધિવાન મંત્રીઓ સર્જવામાં કરેલા અભ્યાસનો ઉપયોગ આ તેજપાલ સર્જવામાં બ્રહ્માએ કર્યો. નહીં તો તેજપાલ તેમના સર્વ કરતાં અધિક ક્યાંથી હોય ?

સમસ્ત પ્રાણિઓના કલ્યાણનો નિવાસ, વસ્તુપાલનો અનુજ તેજપાલ બલિ રાજ્યે સ્થાપેલી સ્થિતિનું પાલન કરતો. ખરેખર તેને જોઈને શુભગ્રામ કામંદક પોતાની અસંખ્ય કાર્ય સિદ્ધિઓ માટે ઉચ્ચ વિચાર રાખતો નહીં અને ચાણક્ય પોતાની શક્તિ માટે વિસ્મય પામતો અટકે છે.

(અહીં તેજપાલની પત્ની અનુપમદેવીના પિતાના વંશનું વર્ણન શરૂ થાય છે.)

પ્રાગ્વાટ અન્વયનો સુમટ, ચન્દ્રાવતી નગરીનો નિવાસી, મોઢી માંજા થઈ ગયો. તેણે ભૂમિ-વલ્લુ પ્રશંસનીય કીર્તિથી પ્રશ્નકલન કર્યું હતું. તેના મતમાં અનુરાગ વિષે સાંભળી કોણ પોતાનું ચિર ટાલાવશે નહીં કે આનન્દ નહીં લે.

તેને ધરણીગ નામે સજ્જનોનો પંથ અનુસરતો, શુષ્કી હોવાથી પોતાના યોગ્ય સ્થાનમાં રહેતા શુષ્કી હાર સમાન પુત્ર હતો.

તેને ત્રિભુવનમાં વિખ્યાત, શિલ સંપન્ન અને તેને અતિ પ્રિય ત્રિભુવનદેવી પત્ની હતી. આ બંનેના દેહ જૂઠા હતા પણ મન એક જ હતું.

તેઓએ પાર્વતી જેવા આચારવાળી સાક્ષાત્ દેવી સમાન તેમની પુત્રી અનુપમદેવીનું શ્રી તેજપાલ સાથે લગ્ન કર્યું.

સદાચાર રૂપી પુષ્પ ખારતી દિવ્ય રજની, આ અનુપમદેવી— મહામાતૃ તેજપાલની પત્ની જે ઉદારતાનું નિત્ય નિવાસ સ્થાન હતી તે પોતાના આખા કુલને નય, વિનય, વિવેક, ઉચિતતા, અને દાક્ષિણ્યથી ચંદ્ર માફક ઉજ્જવળ કરતી.

આ બંનેનો આ પુત્ર લાવણ્યસિંહ દુષ્ટ અશ્વેની નિરંકુશ ગતિપર અંકુશ રાખતો અને કામદેવથી પૂર્ણ અરક્ષિત યૌવન અવસ્થામાં પણ સદાચારને પંથે ચાલતો.

તેજપાલના ભાગ્યવંત પુત્ર લુણ્ણસિંહના અતિધનથી મલિન થવાના સંભવવાળા સદ્ગુણો તે બુદ્ધિમાનથી તેના યશનું રક્ષણ કરનારા છે.

સદ્ગુણથી પૂર્ણ આ પાત્ર જે સર્પ જેવા દુષ્ટ જનોથી ઠંકઈ ગયેલું નથી તે તેનેા સત્પુ-રુષો ઉપલોગ કરતા હોવા છતાં સદા વૃદ્ધિ પામે છે.

મલ્લદેવ મંત્રીને પૂર્ણસિંહનામે પુત્ર હતો, જેને (પૂર્ણસિંહને) અલ્લહુદેવીથી પેથક નામે રૂપવાન પુત્ર હતો.

તેજપાલ મંત્રીને અનુપમા પત્ની હતી. લાવણ્યસિંહ તેમનો આયુષ્યમાન પુત્ર હતો.

નિજ પુત્ર અને નિજ પત્નીના મૈથાઈ તેજપાલે અર્ધદ પર્વતપર નેમિનાથનું આ મંદિર બાંધ્યું.

પૃથ્વીપર સચિવોમાં શ્રેષ્ઠ તેજપાલે, શંખ જેવા શ્વેત પત્રદાથી, ઉજ્જવળ ઈન્દુસમાન અને ખીલેલા કુણ્ડ પુષ્પ સમાન, રમ્ય ઉચ્ચ મંડપવાળું નેમિનાથનું આ મંદિર બંધાવ્યું. તેની સમીપ-માં ખાલુપર જિનેાનાં પર (બાવન) ગૃહ અને અગ્રે બલાનક ઉભાં કર્યાં.

શ્રીમાન ચણ્ડપને ચણ્ડપ્રસાદ નામે પુત્ર હતો. તેને સોમપુત્ર હતો. તેને અશ્વરાજ પુત્ર હતો તેને પવિત્ર હૃદયવાળા, જિનમતમાં પરાયણ અને ધર્મકાર્યોના પ્રભાવથી વાદળાંને પણ નમાવનાર શ્રીમાન લૂણિગ, મલ્લદેવ, વસ્તુપાલ અને તેજપાલ પુત્રો હતા.

મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલનો પુત્ર જૈત્રસિંહ અને તેજપાલનો પુત્ર શ્રીમત લાવણ્યસિંહ દિગ્નાયકો સમાન હતા. અને હાથી પર આરોહણ કરી જિનેશ્વરના દર્શન જતી તેમની ૧૦ (દશ) પુત્રીઓ રમ્ય લાગે છે.

સોલેકી નૃપ વીરધવલના અતુલ કર જેવા વસ્તુપાલના સુમતિવાળા અનુજ તેજપાલે આ જિનના મંદિરમાં આ પુત્રીઓનાં (?) હાથીપર વિરાજતાં પત્રધરનાં ૧૦ (દશ) પુત્રાં કરાવ્યાં.

સરવર સમીપમાં ફલ સહિત આગ્ર વૃક્ષ સમાન તેની પત્નીનો આધાર, તેજપાલ નિજ-પત્ની સહિત વસ્તુપાલના મહેલમાં રહેખાય છે.

વાપી, કૃપ, જલાશય, વૃક્ષઘટા, તડાગ, મંદિર, સત્રો આદિ સુંદર અસંખ્ય સ્થાનો આ બે ભાષ્યોએ દરેક ગામમાં, દરેક શહેરમાં, દરેક માર્ગ અને દરેક પર્વતપર બંધાવેલાં અને જીનાં સ્થાનો નો જીર્ણોદ્ધાર કરીને પૃથ્વીને રમ્ય બનાવતાં. એ સ્થાનોનું વર્ણન કેણું કરી શકે ?

સુમતિસંપન્ન જન સર્વ કાર્યોનો ત્યાગ કરી શંકરના શ્વાસોન્માસ ગણી શકે, માર્કણ્ડેય મુનિ ની આંખના પલકારા ગણી શકે અથવા ચંદ્રમાંથી ગરવાં અમૃતભિંદુ ગણવા પ્રયત્ન કરે. પણ સત્રોને અપાતી સ્તુતિની મહાન સંખ્યા કોઈ ગણી શકે નહીં.

અશ્વરાજ જેના વંશજો સુકૃત્ય અને સહાય કેમ કરવાં તે બાજુ છે, તેની કીર્તિ સદૈવ સર્વ દિશામાં પ્રસરે.

પ્રજા અને નિર્મળ હૃદયનો હેમમતિ ચણ્ડપના પ્રતાપી વંશનો શુર હોતો; તેના પછી ચતકાર્થ કરનાર શાન્તિ સૂરિ હોતો અને પછી ઉદય થતા શશિના કિરણ જેવા ઉજ્જવળ રૂપવાળો સ્વદ્રા-મરસુરિ આંચો.

તેના પછી.....પ્રતાપી જૈન મતના ઉદ્યાનમાં નવા વાહળ સમાન.....
તેનો વિખ્યાત અને.....મહાવિદ્યાવાળો મેરૂ મુનિશ્વર હોતો.

ઉદય પ્રભસૂરિ જ્ઞાનામૃત અને ધૈર્યનો સંચય (નિધિ) છે. તેની સાગર સમાન યુદ્ધિ મૌક્રિક સરખા આદેશ આપે છે.

આ ધર્મસ્થાન અને ધર્મસ્થાન સ્થાપનાર અર્જુન મર્વતના કાળ સુધી વૃદ્ધિ પામે.

ચૌલુક્ય નૃપોથી સેવન થતા ગરજવાળા શ્રી સોમેશ્વરથી આ ધર્મસ્થાનની આ સુંદર પ્રશસ્તિ રચાએલી છે.

શ્રી નેમિનાથ અને અંબિકાના પ્રસાદથી આ પ્રશસ્તિ વસ્તુપાત્રના અન્વયને અર્જુનદાયલમાં લાભકારી અને મહિમાવાળી નિવડો.

આ પ્રશસ્તિ ગજધર કન્હડના પુત્ર કંડલાએ કોતરી હતી.

વિક્રમ સંવત ૧૨૬૭ કાગણ વદી ૧૦ પુષ્યવારે.

ગિરનારના લેખો નં. ૧

વિ. સં. ૧૨૮૮ ફાગણ સુદિ ૧૦ બુધવાર

ગિરનાર પર્વત ઉપર વસ્તુપાલ અને તેજપાલના મંદિરના પશ્ચિમ દરવાજા ઉપર એક લંબ-ગોળ શિલા છે. તેના ઉપર નીચેની ૧૨૦ અક્ષરોવાળી ૧૩ પંક્તિઓ કોતરેલી છે. લિપિ ઘણી ખરી ૨૫૫૮ છે, અને લખાણ એકંદરે શુદ્ધ છે.

અક્ષરાન્તર

॥-નમઃ શ્રીસર્વજ્ઞાય ॥ પાયાન્નેમિજિનઃ સ યસ્ય ક [ચિતઃ] સ્વામીકૃતાગ-
સ્થિતાવગ્રેરૂપદિદૃક્ષયા સ્થિતવતે

પ્રીતે સુરાણાં પ્રભૌ ॥ કાયે ભાગવતે [વેનેવ-ક] [દ્વિપોલાચિવે]
શંસંતામિદશા મપિ

... [વનાજવે] ॥ ૧ ॥ સ્વસ્તિ શ્રીવિક્રમસંવત્ ૧૨૮૮ વર્ષે ફાગુણ
શુદ્ધી ૧૦ બુધે શ્રીમદળહિલ-

પુરવાસ્તવ્યપ્રામ્વાટ્યાન્વયપ્રસૂત ઠ૦ શ્રીચંડપાત્મજ ઠ૦ શ્રીચંડપસાદાંગજ ઠ૦
શ્રીસોમતનુજ ઠ. શ્રીઆશારાજનં-

દનસ્ય ઠ. શ્રીકુમારદેવીકુક્ષિસંભૂતસ્ય ઠ. શ્રીલુણિગમહં શ્રીમાલદેવયોરેનુજસ્ય મહં.
શ્રી તેજઃપાલામ્રજન્મનો મહામા-

ત્યશ્રીવસ્તુપાલસ્યાત્મજે મહં શ્રીલલિતાદેવીકુક્ષિસરોવરરાજહંસાયમાનં મહં.
શ્રીજયતસિંહે સં. ૭૯ વર્ષપૂર્વે સ્તંભતીર્થમુદ્રાગ્યાપારાન્ ગ્યાપૃગ્વતિ સતિ
સં. ૭૭ વર્ષે

શ્રીશત્રુંજયોજ્યંતપ્રભૃતિમહાતીર્થયાત્રોત્સવપ્રમાવાવિર્ભૂતશ્રીમદ્દેવાધિદેવપ્રસાદાસા-
દિતસંઘાષિપત્યેન ચૌલુક્યકુલનમસ્ત-

લપ્રકાશનૈકમાર્ત્તંડમહારાજાધિરાજશ્રીલવણપ્રસાદદેવેસુતમહારાજશ્રીવીરધવલદેવ-
પ્રીતિપ્રતિપન્નરાજ્યસર્વૈશ્વર્યેણ શ્રીશારદાપ્રતિપન્નાપત્યેન મહામાત્યશ્રીવસ્તુપાલેન તથા

अनुजेन सं. ७१ वर्षपूर्व गुर्जरमंडले धवलककप्रमुखनगरेषु मुद्राव्यापारान् व्यापृ-
ष्वतामहं श्रीतेजःपालेन च श्रीशत्रुं-

जयावुदाचलप्रभृतिमहातीर्थेषु श्रीमदणहिलपुरभृगुपुरस्तंभनकपुरस्तंभतीर्थदर्मव-
तीषवलककप्रमुखनगरेषु तथा अन्यसमस्तस्थानेष्वपि कोटिशोभिनवधर्मस्थानानि
प्रभूतजीर्णोद्धारश्च कारिताः ॥ तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालेन इह स्वयं निर्मापि-
तश्रीशत्रुंजयमहातीर्थावतारश्रीमदादि-

तीर्थकरश्रीऋषभदेवस्तंभनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेवसत्यपुरावतारश्रीमहावीरदेवम-
शस्तिरहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वतीमूर्तिदेवकुलिकाचतुष्टयजिनयुगलअम्बावलोक-
नाशाम्बप्रद्युम्नाशिवरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृत देवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढस्वपि-
तामहमहं. श्रीसोमनिजपितृ ठ. श्रीआशाराजमूर्तिद्वितयचारुतोरणत्रयश्रीनेमिनाथ-
देवआत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वितसुखोदघाटनकस्तंभ श्रीअष्टापद-
महातीर्थप्रभृति अनेककीर्तनपरं-

पराविराजिते श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयंतमहातीर्थ आत्मनस्तथा-
स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वाटजातीय ठ.

श्रीकान्हडपुण्याः ठ. राणकुक्षिसंभूताया महं श्रीललितादेव्याः पुण्याभिवृद्धये श्री-
नागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशांतिसूरिशिष्यश्रीआणंदसूरिश्री-
अमरसूरिप-

दे भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितश्रीअजितनाथ-
देवादिविंशतितीर्थकरालंकृतयोमभिनवः समंडपः श्रीसमेतमहातीर्थावतारप्रासादः
कारितः ॥ पीयूषपुरस्य च वस्तुपालमंत्रीशितुश्चायमियान् विभेदः ॥ एकः पुन-
र्जीवयति प्रमीतं प्रमीयमाणं तु भुवि

द्वितीयः ॥ १ ॥ श्रीदश्रीदयितेश्वरभृतयः संतु क्वचित् तेपि ये प्रीणन्ति प्रभवि-
ष्णवोपि विभवैर्नाकिंचनं कंच-

न ॥ सोयं सिंचति कांचनैः प्रतिदिनं दारिद्र्यदावानलप्रम्लानां पृथिवीं नवीनज-
लदः श्रीवस्तुपालः

पुनः ॥ २ ॥ आतः पातकिनां किमत्र कथया दुर्मन्त्रिणामेतया येषां चेतसि
नास्ति किंचिदपरं लोकोपकारं

विना ॥ नन्वस्यैव गुणान्गुणीहि गणशः श्रीवस्तुपालस्य यस्तद्विश्वोपकृतिव्रतं
चरति यत्कर्णेन चीर्णं पुरा ॥ ३ ॥

मैत्र्या भागुं नोजरामे प्रयाते श्रीगुंजोपि स्वर्णसाप्राज्यभाभि ॥ एकः संवत्सर्धिनां
वस्तुपालस्तिष्ठत्यश्रु-

स्वदनिष्कदमाव ॥ ४ ॥ बौलुक्कवित्तिपाकमौळसाविब त्वस्कीर्त्तिकोकाहल्लैलो-
क्योपि विच्छेक्यमाणपुलकानं-

दाश्रुभिः ध्रुवते ॥ किं चैवा कळिद्वितापि भवता प्रासादवापीप्रपाकूपारामसरो-
वरमभ्रुतिभिर्धात्रो पवित्रीकृता ॥ ५ ॥

स श्रीतेजःपालः सचिबश्चिरकाळमस्तु तेजस्वी ॥ येन वयं निश्चिताश्चितामग्निने-
व नंदामः ॥ ६ ॥ लवणप्रसादपुत्रश्रीकरणे लवणसिंहजनकोसौ ॥ मंत्रित्वमत्र
कुस्तां कस्पशतं कस्पतर-

कल्पः ॥ ७ ॥ पुरा पादेन दैत्यारैर्धुवनोपरिर्षतिना ॥ अधुना वस्तुपालस्य
हस्तेनाधः कृतो वलिः ॥ ८ ॥ दक्षिणा लळि-

तादेवी तनयमभीतनयमाप सचिबेन्द्रात् ॥ नाम्ना जयंतसिंहं जयंतमिन्द्रात्सुलो-
मपुत्रीव ॥ ९ ॥

[एते] श्रीगुर्जेश्वरपुरोहित ठ. श्रीसोमेश्वरदेवस्य स्तंभतीर्थेन कायस्थवंशे वाजड-
नंदनः ॥ प्रशस्तिमेतामल्लित्व जैत्रसिंह ध्रुवः सुधीः ॥ १ ॥ बाहडस्य तनुजेन
सुत्रधारणे धीमता ॥ एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रकृततः ॥ २ ॥

श्रीनेमेल्लिजगद्गर्तुरम्नायाश्च प्रसादतः ॥ वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिस्वस्ति-
शालिनी ॥ ३ ॥

ભાષાન્તર

સર્વજ્ઞને નમન નેમિજ્ઞિન.....જેનું.....રક્ષો.....

સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમ સંવત્ ૧૨૮૮ ફાગુણ સૂદ ૧૦ બુધવારે

શ્રી અણહિલપુરનિવાસી, પ્રાગ્વાટ અન્વયનો ઠકુર ચંડપ, તેનો પુત્ર ચણ્ડપ્રસાદ, તેનો પુત્ર સોમ અને તેનો પુત્ર આશારાજ અને તેનો કુમારદેવીથી અવતરેલો પુત્ર હુણિગ અને માલદેવનો અનુજ અને તેજપાલનો જ્યેષ્ઠ બન્ધુ મહામાત્ય શ્રી વસ્તુપાલ, તેનો પુત્ર શ્રી લલિતા દેવીની સરોવર સમાન કુબથી રાજહુંસ સરખો જયતસિંહ જન્મે. સંવત ૭૯ વર્ષ પૂર્વે જયતસિંહ સ્તંભતીર્થમાં મુદ્રાવ્યાપાર કરતો હતો, સંવત ૭૭ વર્ષે શ્રી શત્રુજય, ઉજ્જયન્ત વગેરે મહાતીર્થ યાત્રાના ઉત્સવના પ્રભાવથી સ્પષ્ટ થતા શ્રીમદ્ દેવાધિદેવના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા સંઘના નાયક પદથી, ચૌહુક્ય કુળના નભમાં પ્રકાશતા સૂર્ય સમાન મહારાજધિરાજ લવણપ્રસાદના પુત્ર મહારાજ વીરધવલની પ્રીતિથી રાજ્યમાં સત્તા પ્રાપ્ત કરનાર, શ્રી શારદાના પ્રસાદથી પુત્ર પ્રાપ્ત કરનાર, મહામાત્ય વસ્તુપાલે તથા સંવત ૭૬ પૂર્વે શુજરાતનાં નગરોમાં મુખ્ય ધવલક્રક છે તેમાં મુદ્રાવ્યાપાર કરતા તેના અનુજ તેજપાલે શ્રીશત્રુજય, અર્ધુદાયલ વગેરે મહાતીર્થોમાં, શ્રીમદ્ અણહિલપુર, ભુગુપુર, સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ, દર્ભવતી, ધવલકકક આદિ નગરોમાં તથા અન્ય સ્થાનોમાં કોટી નવાં ધર્મસ્થાનો બંધાવ્યાં અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા.

તેમ જ વિખ્યાત વસ્તુપાલે શ્રીશત્રુજયના મહાતીર્થ પરના અવતાર શ્રીમદ્ આદિ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરના અવતાર શ્રી પાર્શ્વનાથ દેવ, સત્યપુરના અવતાર શ્રી મહાવીરદેવ, પ્રશસ્તિ સહિત કશ્મીરમાં અવતાર શ્રી સરસ્વતીની વિખ્યાત મૂર્તિ, - આ ચાર દેવ અને જે જિન અરબા, અવલોકના, શામ્ભ અને પ્રદ્યુમ્નાં ચાર શિખરો પર શ્રી નેમિનાથ દેવથી અલંકારિત હોયો—અશ્વપર આરોહણ કરેલા પોતાના પિતામહ શ્રી સોમ અને પિતા શ્રી આશારાજની જે મૂર્તિઓ અને ત્રણ તોરણથી મંડિત શ્રી નેમિનાથ દેવ, તેના પૂર્વજો, જ્યેષ્ઠ બન્ધુ, અનુજ પુત્રો આદિની મૂર્તિઓવાળો સુખોદ્ધાટનક સ્તંભ, શ્રી અષ્ટાપદ મહાતીર્થ પ્રભૂતિ અનેક ક્રીતેન-પરંપરાથી વિરાજિત શ્રી નેમિનાથ દેવાધિદેવથી ભૂષિત તે શ્રીમદ્ ઉજ્જયન્ત મહાતીર્થમાં પોતાના અને પોતાની પત્ની પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રી કાન્હડની રાણી થયેલી પુત્રી શ્રી લલિતા દેવીના પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે શ્રી નાગેન્દ્ર ગચ્છના ભટ્ટારક શ્રી મહંદ્રસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય શ્રી શાન્તિ-સૂરિના શિષ્ય શ્રી આનંદસૂરિથી અને અમરસૂરિનું પદ ધારણ કરતા ભટ્ટારક શ્રી હરિભદ્રસૂરિના પવિત્ર સ્થાનનું ભૂષણ પ્રભુ શ્રી વિજયસેન સૂરિથી પ્રતિષ્ઠિત શ્રી અજિતનાથ દેવ આદિ વીશ તીર્થંકરથી અલંકારિત નવ મંઠપ સહિત મહાતીર્થાવતારનું ભવ્ય નવું મંદિર, -આ સર્વ બાંધું.

(સ્લોક) અમૃતના પૂરમાં અને સચીવેશ્વર વસ્તુપાલમાં આટલો તક્ષાવ છે. પહેલું (અમૃત) મરેલાંને સજીવન કરે છે, બીજો (વસ્તુપાલ) ભૂમિપર મરતાંને જીવાડે છે.

“ ભદ્રમીના દાતા કુમેર, લક્ષ્મીપતિ વિષ્ણુ અને પ્રભુવર શિવ જ્યાં હોય ત્યાં ભલે હોય—કારણ કે શક્તિમાન હોવા છતાં દીનોને વૈભવના ભંડારથી તેઓ સંતોષતા નથી; જ્યારે વિખ્યાત વસ્તુપાલ પ્રતિદિન દારિદ્ર્યના અગ્નિથી કરમાયેલી પૃથ્વીને નવા વાહન માફક સુવર્ણથી સિંચે છે. હે ભાહુ! હોઠો તરફ ધર્ષા સિવાય બીજું કંઈ મનમાં નથી તેવા પાપી અને દુષ્ટ મંત્રીઓની વાત કરવામાં શો સાર છે? શ્રી વસ્તુપાલ જે પુરાતન સમયના કણ્ઠની માફક વિશ્વના ક્રેયના ઋતુનું પાલન કરે છે તેના શુભોનું ગાન સર્વ ઐકત્ર થઈ કરે. સૂર્ય કરતાં અધિક લોભ રાજના લેખ ૫

ગયા પછી અને મુંજ સ્વર્ગમાં સમ્રાટ થયો પછી દીનોનાં આંસુ છુછનાર ફક્ત વિખ્યાત વસ્તુ-પાલ જ ઉભો છે.

“ચીલુકય નૃપના ઓ મંત્રીશ્વર ! તારી કીર્તિનો ઘોષ ત્રણે લોકમાં હર્ષથી ઉભાં થયેલાં રૂવાં સાથે અને આનંદનાં અશ્રુ સાથે સંભળાય છે. કારણ કે કલિથી દોષિત થયા છતાં તારાથી પૃથ્વી મંદિર, વાપી, પ્રપા, વડાગ, ઉદ્યાન, અને સરોવરોથી પવિત્ર થઇ છે.

“તેજપાલ મંત્રી જેનાથી અમે ચિંતામણિ માફક નિશ્ચિંત સુખી હિવસો પસાર કરીએ છીએ તે ચિરકાળ તેજસ્વી રહેા.

“લવણપ્રસાદના પુત્રનાં શ્રીકરણકાર્ય કરનાર, લવણસિંહના પિતા સમાન, કદપવરૂ સરખો તે સો કદપ પર્યંત મંત્રીપણાનો ઉપભોગ કરેા.

“પ્રાચીન કાળમાં ભૂમિમાંથી દેત્યારિ વિશ્વજીએ પગથી બલિને નીચે ઢાળી દીધો હતો. હમણાં તેમ વસ્તુપાલના હાથથી થાય છે.

“તેની પત્ની લલિતાદેવીને આ મંત્રીવરથી નમ્ર શુણ્વસંપન્ન જયંતસિંહ નામનો પુત્ર હતો, જેમ પુલોમની પુત્રી શચિને ઇન્દ્રથી જયન્ત હતો.

“આ (પ્રલોહો) શ્રી ગુર્જરેશ્વરના પુરોહિત ૪૦ શ્રી સોમેશ્વર દેવની કૃતિના છે.

“કાયસ્થ વંશમાં જન્મેલા વાજડના પુત્ર સુભુદિવાળા જૈત્રસિંહ મુવથી આ પ્રશસ્તિ લખાએલી છે.

“વાહડના પુત્ર ધીમત સૂત્રધાર કુમારસિંહથી સંભાળપૂર્વક આ લેખ કેાવરાયો છે.

“ત્રણ જગતના ભર્તૃ શ્રી નેમિનાથ અને અગ્નિના પ્રસાદથી વસ્તુપાલના અન્વયને આ પ્રશસ્તિ સ્વસ્તિશાલિની થાઓ.”

ગિરનારના લેખો નં. ૨

વિ. સં. ૧૨૮૮

આ લેખ વસ્તુપાલ અને તેજપાલનાં મંદિરોના પશ્ચિમ દરવાજા ઉપર છે. તેમાં ૧૪ લાંબી પંક્તિઓ છે. પહેલો ભાગ જરા બુંસાઈ ગયો છે. લખાણનો ગદ્ય ભાગ બહુ જ થોડા ફેરફાર સાથે લેખ નં ૧ માં છે તેમ જ છે, પરંતુ શ્લોકો નવા છે.

અક્ષરાન્તર

॥ ય: પુ તયદુકુલક્ષીરાર્ણવેદુર્જિનો
યત્પાદાલ્બપવિત્રમૌલિરસમશ્રી-

રુજ્જયંતોપ્યયં ॥ ધત્તે મૂર્ધ્નિ નિજમ્ભુપ્રસુમરોદામપ્રભામંડલો વિશ્વક્ષોપિમૃદાધિપત્ય-
પદવીં નીલાતપત્રોજ્વલાં ॥ ૧ ॥

સ્વસ્તિ શ્રીવિક્રમસંવત્ ૧૨૮૮ વર્ષે લહિ-

[લપુરવાસ્ત] વ્ય. લુણિગમહં. ઠ. શ્રીમાલ. લલિતાદેવી-

[કુક્ષિસરોવરરાજહં] સાયં સં. ૭૯ પૂર્વે સ્તંભતીર્થમુદ્રાવ્યાપારં વ્યાં ધિરાજ-
શ્રીલવણ-

[પ્રસાદદેવસુત] મહારાં મહાતીર્થેષુ

[શ્રીમદળહિલપુર] શ્રીમૃગુપુરં શ્રીઋષભદેવ-

[સ્તંભનકપુરાવતાર] શ્રીપાર્શ્વં ચતુષ્ટયજિનદ્વંદ્વઅંબાવલોં રુદ્રનિજપિતામહ ઠ.
શ્રીસોમસ્ય નિજ પિતૃ ઠ. શ્રીઆશારાજ-

[મૂર્તિદ્વિતય] ચારુતોં શ્રીઽજ્જયંતમહાતીર્થે આત્મનસ્તથા સ્વભાર્યાયાઃ ઠ.
કાન્હડપુત્ર્યાઃ ઠ.

[રાણુકુક્ષિસંભૂતાયા] મહં શ્રીસોલુકાયાઃ પુણ્યાં પટ્ટાલંકરણશ્રીવિજયં દ્વિતશ્રી-
ઋષભદેવપ્રમુલચતુર્વિંશતિતીર્થં સમંડ-

[૫: શ્રીસમેતમહા] તીર્થાવતારપ્રધાનપ્રાસાદઃ કારિતઃ ॥ ૭ ॥ ચેતઃ કિં કલિ-
કાલ સાલસમહો કિં મોહ-

નો હસ્યતે તૃષ્ણે કૃષ્ણમુલાસિ કિં કથય કિં વિઘ્નોષ મોષો ભવાન્ ॥ બ્રૂમઃ કિં
નુ સલે ન લેલતિ કિમપ્યસ્માક-

મુજ્જંભિતં સૈન્યે^૧ યત્કિલ વસ્તુપાલકૃતિના ધર્મસ્ય સંવર્ધિતં ॥ ૧ ॥ યં વિધું
વંશવઃ સિદ્ધમર્થિનઃ શત્ર-

... .. ॥ पश्यंति वर्ण्यतां किमयं मया ॥ २ ॥ वैरं विभूति-
भारस्योः प्रभुत्वप्रणिपातयोः ॥

तेजस्विताप्रशमयोः शमितं येन मंत्रिणा ॥ ३ ॥ दीपः स्फूर्जति सज्जकज्जलमल्लोहं
मुहुः सहरर्षिर्दर्मल्लवृत्तलं-

डनपरः प्रद्वेष्टि मिश्रोदयं ॥ शूरः क्रुरकरः परस्य सहते तेजो न तेजस्विनस्तत्केन
प्रतिमं ब्र-

[वीमि सचिवं श्री]वस्तुपालमिधं ॥ ४ ॥ आयाताः कति नैव यांति कति नो
यास्यंति नो वा कति स्थाने

स्थाननिवासिनो भवपथे पांथीभवंतो जनाः ॥ अस्मिन् विस्मयनीयव-

द्विजलधिर्विध्वस्य दस्युन् करे कुर्वन् पुण्यनिधिं

धिनोति बसुधां श्रीवस्तुपालः परं ॥ ५ ॥ दध्रेस्य वीरषवलक्षितपस्य राज्यभारे
धुरंधरधुरं

... .. ॥ श्रीतेजपालसचिवे दधति स्वबंधुभारोद्धृतावविधुरैकधुरीणभावं ॥ ६ ॥
इह तेजपालसचिवो

विमलितविमलाचलेंद्रममृतभृतं ॥ कृत्वानुपमसरोवरममरगणं प्रीणयांचके ॥ ७ ॥

[एते] श्रीमलधारिश्रीनरचंद्रसुरिणां ॥

इह वालिगसुतसहजिगपुत्रानकतनुजवाजडतनुजः ॥ अलि-

[खादिमां कायस्थस्तं]अपुरीयध्रुवो जयतसिंहः ॥ ८ ॥ हरिमंडपनंदीश्वर-
शिल्पीश्वरसोमदेवपौत्रेण ॥ वकुल-

स्वामिसुतेनोत्कीर्णां पुरुषोत्तमेनेयं ॥ ९ ॥ श्रीनेमेलिजगद्भुतं शालिनी ॥ १० ॥

माहामास्यं रियं ॥ महामात्य-

श्रीवस्तुपालभार्यामहंश्रीसोखुकायाधर्मस्थानमिदं ॥

ભાષાન્તર

“ચાહવ કુળના ક્ષીરના ઉદ્ધિ ઇંદુ..... માફક પવિત્ર કરતા

.....જિન.....વિજય કર્યો.....આ ઉજ્જયન્તનું શિખર તેના ચરણ-
કમળથી પવિત્ર થયેલું છે અને તેના પ્રભાવ અસ્પર્ધિત છે છતાં નિજ પ્રભુના અતિ પ્રભા-
વાળા મંડળથી આવૃત બની સર્વ પવિત્રો પર નીલ છત્ર માફક ઉજ્જયન્ત અધિપતિની પદવી
પોતાના શિર પર ધારણ કરે છે.

“સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમ સંવત ૧૨૮૮ કાશ્યપ શુદ્ધિ ૧૦ બુધવારે શ્રી અણહિલપુરનિવાસી
પ્રાગ્વાટ કુળના ઠકુર ચણ્ડપ્રસાદ, તેનો પુત્ર સોમ, તેનો પુત્ર આશારાજ અને તેનો શ્રી
કુમારદેવીથી અવતરેલો લુષ્ટિગ અને માલદેવનો અનુજ અને તેજપાલનો જ્યેષ્ઠ બંધુ મહામાત્ય
શ્રી વસ્તુપાલ; તેનો પુત્ર લલિતા દેવીની સરોવર જેવી કુખથી રાજહંસ સમાન જયતસિંહ જનમ્યે.
સંવત ૭૯ પૂર્વે જયતસિંહ સ્તંભતીર્થમાં સુદ્રાવ્યાપાર કરતો હતો, સંવત ૭૭ વર્ષે શ્રી શત્રુંજય,
ઉજ્જયન્ત વગેરે મહાતીર્થે યાત્રાના ઉત્સવના પ્રભાવથી સ્પષ્ટ થતા શ્રીમદ્ દેવાધિદેવના પ્રસાદથી
પ્રાપ્ત કરેલા સંધના નાયક પદથી, ચૌહુક્ય કુળના નભમાં પ્રકાશતા સૂર્ય સમાન મહારાજધિરાજ
લવણપ્રસાદના પુત્ર મહારાજ વીરધવલની પ્રીતિથી રાજ્યમાં સત્તા પ્રાપ્ત કરનાર, શ્રી
શારદાના પ્રસાદથી પુત્ર પ્રાપ્ત કરનાર, મહામાત્ય વસ્તુપાલે તથા સંવત ૭૬ પૂર્વે શુજરાતનાં
નગરોમાં સુખ્ય ધવલકંક છે તેમાં સુદ્રાવ્યાપાર કરતા તેના અનુજ તેજપાલથી શ્રી શત્રુંજય,
અણ્ણહાયલ, વગેરે મહાતીર્થોમાં, શ્રીમદ્ અણ્ણહિલપુર, ભુગુપુર, સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ
દર્શવતી, ધવલકંક આદિ નગરોમાં તથા અન્ય સ્થાનોમાં કૌટી નવાં ધર્મસ્થાનો બાંધ્યાં
અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા.

તેમ જ વિખ્યાત વસ્તુપાલે શ્રીશત્રુંજયના મહાતીર્થપરના અવતાર શ્રીમદ્ આદિ તીર્થંકર
શ્રી ઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરના અવતાર શ્રી પાર્શ્વનાથ દેવ, સલ્યપુરના અવતાર શ્રી મહાવીર
દેવ, પ્રશસ્તિ સહિત કર્મીરમાં અવતાર શ્રી સ્વસ્તિની વિખ્યાત મૂર્તિ આ ચાર દેવ અને
બે જિન-અરમા, અવલોકના, શામ્ભ અને પ્રદ્યુમ્નનાં ચાર શિખરોપર શ્રી નેમિનાથ દેવથી
અલંકારિત દેવે-અશ્વપર આરોહણ કરેલા પોતાના પિતામહ શ્રી સોમ, અને પિતા
શ્રી આશારાજની બે મૂર્તિઓ અને ત્રણ તોરણથી મંડિત શ્રી નેમિનાથ દેવ તેના પૂર્વ
જ્યેષ્ઠ બંધુ, અનુજ, પુત્રો આદિની મૂર્તિઓ વાળો સુખોદ્ધાટનક સ્તંભ, શ્રી અષ્ટાપદ
મહાતીર્થે પ્રભુતિ અનેક કીર્તન પરંપરાથી વિરાજિત શ્રી નેમિનાથ દેવાધિદેવથી ભૂષિત તે,
શ્રીમદ્ ઉજ્જયન્ત મહાતીર્થમાં પોતાના અને પોતાની પત્ની પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રી કાઠકડની
રાણીથી થયેલી પુત્રી શ્રી સોણકાના પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે શ્રી નાગેન્દ્ર ગચ્છના ભટ્ટારક શ્રી મહેન્દ્ર
સૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય શ્રી શાન્તિસૂરિના શિષ્ય શ્રી આનન્દસૂરિથી અને અમરસૂરિનું પદ ધારણ
કરતા ભટ્ટારક શ્રી હરિભદ્રસૂરિના પવિત્ર સ્થાનનું ભૂષણ પ્રભુ શ્રી વિજયસેનસૂરિથી પ્રતિષ્ઠિત
શ્રી અજિતનાથ દેવ આદિ ચોવીસ તીર્થંકરથી અલંકારિત નવ મંડપ સહિત મહાતીર્થોવતારનું
ભવ્ય નવું મંદિર,- આ સર્વ બાંધ્યું.

(નલોકો) હે કલિકાલ ! તારું ચિત્ત કેમ થાકી ગયું છે ? વિષ્ણુના મોહ તું હાસ્ય કેમ નથી
કરતો ? હે તુષ્ટ્યા ! તારું મુખ કેમ ર્યામ છે ? હે વિઘ્નના સમૂહ ! તારો શ્રમ કેમ ફળીભૂત
નથી થયો ? (તેઓ ઉત્તર આપે છે:) વસ્તુપાલનાં સુદૃઢોથી ખલવાન બનેલા, શુભોના સૈન્યને
લઇને અમારો ઉપાય સુખેથી આગળ વધતો નથી, એ વિના બીજો શો ઉત્તર અમે આપીએ ?

લેખ :

“જેને બન્યુજનો શશિ અમાન ગણે છે, યાચકગણ સિદ્ધિ ગણે છે, શત્રુઓ વિનાશના દેવતા જેવા લેખે છે, તેવા આ પુરૂષને હું કેમ વર્ણવી શકું ?

“શ્રી અને વિદ્યા” પ્રભુત્વ અને પ્રશિષ્ટાત, તથા અભિમાન અને નમ્રતાનાં સ્વાભાવિક વેર શમાવનાર આ મંત્રી છે.

“દીપક તેલ (સ્નેહ) ચૂસ્યાં કરે છે અને કાજળ આપે છે, ધન્દુ સાથે સરખાવતાં ધન્દુ સદા કળામાં ક્ષીણ થાય છે અને સૂર્ય (મિત્ર) ના ઉદયની ધર્ષા કરે છે, જ્યારે સૂર્ય પોતાનાં પ્રચંડ કિરણોથી અન્ય તેજસ્વી પદાર્થનું તેજ સહન કરતો નથી. આથી વિખ્યાત વસ્તુપાલ સચીવને કેાની સાથે સરખાવી શકાય ?

“આ ભવના પંથમાં હુંક સમય નિવાસ કરતા કેટલા પંથીજનો નથી આવ્યા ? કેટલા ચાલ્યા નથી જતા ? અને હજુ કેટલા નહીં ચાલ્યા જાય ? પણ વિરમય પમાડે તેવી બુદ્ધિનેા સાગર વસ્તુપાલ સર્વ શકોના સંહાર કરે છે અને પુણ્ય નિધિ પોતાના કરમાં રાખી પૃથ્વીનું પાલન કરે છે.

“તે મંત્રીશ્રે શ્રીવીરધવલ નૃપના રાજ્યનેા ભાર ધારણ કરી અને વિખ્યાત તેજપાલે તેના ભાધના ભારમાં ભાગ લીધો.

“અહીં શત્રુજયને પવિત્ર કરતા અમૃત જળનું અતુલ સરવર બનાવી તેજપાલ સચીવે અમર ગણને સંતુષ્ટ કર્યા.

“ શ્રી મલધારિ નરચન્દ્રસુરિથી આ રચાચ્છેલા છે.

“વાલિગના પુત્ર સહજિગના સુત આટકના તનુ, વાડજના પુત્ર, રતંભપુરના કાયસ્થ કુવ જયવસિંહે આ (લેખ) લખ્યો છે.

“વિષ્ણુના મંદિર અને શિવના વૃષના શિદ્ધિપચ્છોના નાયક સોમદેવના પૌત્ર બકુલરવામના પુત્ર પુરૂષોત્તમે આ કેાતર્યું છે.

“આ મહામાત્ય વસ્તુપાલની પ્રશસ્તિ છે.

“મહામાત્ય શ્રી વસ્તુપાલની બાર્યા મહાશ્રી સોણુકાનું આ મંદિર છે.

ગિરનારના લેખો નં. ૩'

વિ. સં. ૧૨૮૮ ક્રા. ગણ સુદ ૧૦ પુષ્યવાર

આ લેખ વસ્તુપાલ અને તેજપાલના મંદિરના ઉત્તર દરવાજા ઉપર, ૧૮ પંક્તિઓનો છે. ગદ્યલેખો પહેલા અને બીજા લેખોને બહુ મળતું આવે છે.

અક્ષરાન્તર

ૐ નમઃ સર્વજ્ઞાય ॥ પ્રણમદમરપ્રેલ્લમ્ભૌલિસ્ફુરન્મણિધોરણી તરુણકિરણગ્રેણી-
શોણીકૃતાસ્તિલવિગ્રહઃ ॥

સુરપતિકરોન્મુક્તૈઃ [સ્ના]નોદકૈર્જુમ્પનારુણઃ પ્લુતતનુરિવાપાયાત્ પાયાજગંતિ શિબા-
ગજઃ ॥ ૧ ॥ સ્વસ્તિ શ્રીવિક્રમ વ્યપ્રા-

ગ્વાટા" સાયમાને-

મહં શ્રી વ્યાપારંરૂપાપ્તં વીરધવ-

લદેવપ્રીં દર્ભવતીધવ-

લક્ષ્મીં શ્રીસત્યપું રદેવ-

પ્રશસ્તિં ચિરુદ્ધનિજપિં સ્વપિતૃં દ્વિતયકુંજરાધિરૂદ્ધમહામાત્યશ્રીવસ્તુપાલઅનુજ-
મહં શ્રીતેજઃપાલમૂર્તિદ્વય-

ચારુતોરણત્રયં સ્તંભશ્રીસંમેતમહાતીર્થપ્રં તથા સ્વભાર્યાયાશ્ચ પ્રાં પુત્ર્યાઃ ઠ.

રાણકુશિં શ્રીસોલુકાયાઃ પું પ્રતિષ્ઠિતશ્રીઋષભદેવપ્રમુખદેવાલંકૃતોયમમિનઃ
સમંદપઃ શ્રીઅષ્ટાપદમહા-

તીર્થાવતારનિરુપમપ્રધાનપ્રાસાદઃ કારિતઃ ॥ છ ॥ પ્રાસાદૈર્ગંગાંગણપ્રણયિભિઃ
પાતાલમૂલંકવૈ કસારૈશ્ચ

સિતૈઃ સિતામ્બરગૃહેનીલૈશ્ચ લીલાવનૈઃ ॥ યેનેયં નયનિર્જિતેન્દ્રસચિવેનાલંકૃતાલં-
ક્ષિતિઃ ક્ષેમૈકાયતનાં ચિરાયુરુદયી

શ્રીવસ્તુપાલોસ્તુ સઃ ॥ ૧ ॥ સંદિપ્તં તવ વસ્તુપાલ બલિના વિશ્વત્રયીયાત્રકાન્
મત્વા ના-

રદતશ્ચરિત્રમિતિ તે દૃષ્ટોસ્મિ નંદ્યાશ્ચિરં ॥ નાર્થિમ્યઃ ક્રુષમર્થિતઃ પ્રથયસિ સ્વરૂપં
ન દત્સે નચ સ્વસ્થાર્થાં બહુ

मन्यसे किमपरं न श्रीमदान्मुखासि ॥ २ ॥ अरिबलदलनश्रीवीरनामायमुन्वां
सुरपतिरवतीर्णस्तर्कयामस्तदस्य ॥

निवसति सुरशास्त्री वस्तुपालाभेषानः सुरगुरुरपि तेजः पालसंज्ञः समीपे ॥ ३ ॥
उदारः शूरो वा

रुचिरवचनो वास्ति न हि वा भवतुह्यः कोपि कचिदिति चुलुब्धैर्द्रसचिव ॥
समुद्रतत्रातिर्नियतमवगंतुं तव

यक्षस्ततिर्गेहे गेहे पुरि पुरि च याता दिशि दिशि ॥ ४ ॥ सा कुत्रापि युगत्रयी
वत गता सृष्टा च सृष्टिःसतां सीद-

त्साधुरसंचरस्तुचरितः खेलस्वलोभूतकलिः ॥ तद्विश्वार्चिनिवर्षनैकमनसः प्रतो-
धुना शं-

भुना प्रस्तावस्तव वस्तुपाल भवते यद्वोचते तत्कुरु ॥ ५ ॥ के निधाय वस्तुपातले
धनं वस्तुपाल न यमालयं

गताः ॥ त्वं तु नंदसि विवेशयन्नितं दिक्षु धावति जने भुधावति ॥ ६ ॥ पोत्रेण
भारय बराहपते धरित्रीं सूर्यप्रका-

शय सदा जलदाभिषि च ॥ विश्राणितेन परिपालय वस्तुपाल भारं भवस्तु यादमं
निदधे विधा-

ता ॥ ७ ॥ आत्मा त्वं जगतः सदागतिरियं कीर्तिमुखं पुष्करं मैत्री भंजिवरः
स्थिरा घनरसः श्लोकस्तमोघः

शमः ॥ नोक्तः केन करस्तवामृतकरः कायश्च भास्वानिति स्पष्टं धूर्जटिमूर्चयः
कृतपदाः श्रीवस्तुपाल त्वयि ॥ ८ ॥

विधा यद्यपि वैदिकी न लभते सौभाग्यमेषा क्वचित् न स्मार्त्तं कुरुते च कश्चन
बचः कर्णद्वये य-

द्यपि ॥ राजानः कृपणाश्च यद्यपि गृहे यद्यप्ययं च न्ययश्चिता कापि तद्यापि
तिष्ठति न मे श्रीवस्तुपाले सति

॥ ९ ॥ कर्णे खलमलपितं न करोषि रोषं नाविः करोषि न करोष्यपदे च लाभं ॥
तेनोपरिस्वमवनेरपि वर्चमानः

श्रीवस्तुपालकलिकालमधः करोषि ॥ १० ॥ सर्वत्र भ्रांतिमती सर्वविदस्त्वद-
भवस्कथं कीर्तिः ॥

श्रीवस्तुपालपैतृकमनुहरते संतति प्रायः ॥ ११ ॥ सोऽपि बलेखलेपः स्वल्पतरो-
भूतयैव कल्पतरोः ॥ श्रीवस्तु-

पालसचिवे सिंचति दानाद्युतैर्जगती ॥ १२ ॥ नियोगिनागेषु नरेश्वराणां भद्र-
स्वभावः खलु वस्तुपालः ॥ उद्दामदान-

प्रसरस्य यस्य विभाव्यते कापि न मत्तभावः ॥ १३ ॥ विबुधैः पयोधि-
मध्यादेको बहु-

भिः करीदुरुपलब्धः ॥ बहवस्तु वस्तुपाल प्राप्ता विबुध स्वयैकेन ॥ १४ ॥
प्रथमं धनप्रवाहैर्वाहैरथनाथमा-

त्मनः सचिवः ॥ अधुनातु सुकृतसिंधुः सिंघुरवृंदैः प्रमोदयति ॥ १५ ॥ श्री-
वस्तुपाल भवता जलधर्गभीरता किलाक-

लिता ॥ आनीय ततो गजता स्वपतिद्वारेयदाकलिता ॥ १६ ॥ [ए] ते श्रीमद्-
गुर्जुरेश्वरपुरोहि-

तठ सोमेश्वरदेवस्य ॥ इह वालिगमुतसहजिगं जः ॥ अलिखादिमां कायस्थस्तंभ-
पुरीयध्रुवो जयतसिंहः

॥ १ ॥ हरिमंडपनं नेयं ॥ २ ॥ महामात्यश्रीवस्तुपालप्रशस्तिरियं निष्पन्ना ॥
शुभं भवतु ॥

श्रीनेमेल्लिजं शालिनी ॥ महामात्यश्रीवस्तुपालभार्या महं श्रीसोखुकाया धर्मस्थाना-
भिदं ॥ श्रीकल्याणमस्तु ॥

ભાષાન્તર

સર્વજ્ઞને નમન. પ્રણામ કરતા દેવોના મુગટનાં ઉજ્જવળ મણિનાં મૃદુ કિરણોની શ્રેણીથી રકત થયેલા, આખા અંગવાળો શિવનેા પુત્ર અને જે સુરપતિના કરથી નંખાતા સ્નાનના જળથી પ્રક્ષાલન થતો (કુંકુમ) જેવો રકત દેખાય છે તે દેવનેા પુત્ર જગતને વિપત્તિમાંથી રક્ષો !

સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમ સંવત ૧૨૮૮ ફાગુણ શુદ્ધિ ૧૦ બુધવાર.

શ્રી અણહિલપુરનિવાસી, પ્રાગ્વાટ અન્વયનેા ઠંકુર ચણ્ડપ, તેનેા પુત્ર ચણ્ડપ્રસાદ તેનેા પુત્ર સોમ અને તેનેા પુત્ર આશારાજ અને તેનેા કુમાર દેવીથી અવતરેલા પુત્ર લૂણિગ અને માલદેવનેા અનુજ અને તેજપાલનેા જ્યેષ્ઠ બન્ધુ મહાભાત્ય શ્રી વસ્તુપાલ : તેનેા પુત્ર, શ્રી લલિતાદેવીની સરોવર સમાન કુખથી રાજહંસ સરખો જયતસિંહ. સંવત ૭૬ વર્ષ પૂર્વે જયતસિંહ સ્તંભતીર્થમાં મુદ્રાભ્યાપાર કરતો હતો; સંવત ૭૭ વર્ષે શ્રી શત્રુંજય, ઉજ્જયન્ત વગેરે મહાતીર્થ યાત્રાના ઉત્સવના પ્રભાવથી સ્પષ્ટ થતા શ્રીમદ્દેવાધિદેવના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા સંઘના નાયકપદથી, ચૌલૂક્ય કુળના નભમાં પ્રકાશતા, સૂર્ય સમાન મહારાજાધિરાજ લવણપ્રસાદ, ના પુત્ર મહારાજ વીરધવલની પ્રીતિથી રાજ્યમાં સત્તા પ્રાપ્ત કરનાર, શ્રી શારદાના પ્રસાદથી પુત્ર પ્રાપ્ત કરનાર, મહાભાત્ય વસ્તુપાલે તથા સંવત ૭૬ પુર્વે ગુજરાતનાં નગરોમાં મુખ્ય ધવલક્રક છે તેમાં મુદ્રાભ્યાપાર કરતા તેના અનુજ તેજપાલે શ્રી શત્રુંજય, અણ્ણિદાયલ વગેરે મહાતીર્થોમાં, શ્રીમદ્ અણહિલપુર, ભૃગુપુર, સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ, દલેવતી, ધવલક્રક, આદિ નગરોમાં તથા અન્ય સ્થાનોમાં ફેાટી નવાં ધર્મસ્થાનો બંધાવ્યાં અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાં.

તેમ જ વિખ્યાત વસ્તુપાલે શ્રી શત્રુંજયના મહાતીર્થ પરના અવતાર શ્રીમદ્ આદિતીર્થકર શ્રી ઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરના અવતાર શ્રી પાર્શ્વનાથ દેવ, સત્યપુરના અવતાર શ્રી મહાવીરદેવ, પ્રશસ્તિ સહિત કર્મીરના અવતાર શ્રી સરસ્વતિની વિખ્યાત મૂર્તિ,—આ ચાર દેવ અને બે જિન અમ્મા, અવલોકના, શામ્ભ, અને પ્રહુન્નનાં ચાર શિખરો પર શ્રી નેમિનાથ દેવથી અલંકારિત દેવો અશ્વપર આરોહણ કરેલા પોતાના પિતામહ શ્રી સોમ અને પિતા શ્રી આશારાજની બે મૂર્તિઓ અને ત્રણ તોરણથી મંડિત શ્રી નેમિનાથ દેવ, તેના પૂર્વજે, જ્યેષ્ઠ બન્ધુ, અનુજ, પુત્રો આદિની મૂર્તિઓવાળો સુખોદ્ધાટનક સ્તંભ, શ્રી અદ્યાપદ મહાતીર્થે પ્રભૂતિ અનેક પરંપરાથી વર્ણન કરાયેલાં યાત્રાધામોથી વિરાજિત શ્રી નેમિનાથ દેવાધિદેવથી ભૂષિત તે, શ્રીમદ્ ઉજ્જયન્ત મહાતીર્થમાં પોતાના અને પોતાની પત્ની પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રી કાન્હડની રાણી થયેલી પુત્રી શ્રી સોમકાના પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે શ્રી નાગેન્દ્રગચ્છના ભટ્ટારક શ્રી મહેન્દ્રસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય શ્રીશાન્તિસૂરિના શિષ્ય શ્રી આનન્દસૂરિથી અને અગરસૂરિનું પદ ધારણ કરતા ભટ્ટારક શ્રી હરિભદ્ર સૂરિના પવિત્ર સ્થાનનું ભૂપણ પ્રભુ શ્રી વિજયસેન સૂરિથી પ્રતિષ્ઠિત શ્રી અજિતનાથ દેવ આદિ તીર્થકરોથી અલંકારિત નવ મંડપ સહિત મહાતીર્થોવતારનું ભવ્ય નવું મંદિર આ સર્વ બાંધ્યું.

(સ્લોક) ગગનમાં ડોલતા શિખરવાળા અને પાતાળમાં જતા મૂળવાળા મહેલોથી, સરવરોથી, શ્વેતામ્બરોના શ્વેત મઠોથી, અને લીલી લીલા કરવાની વાટિકાઓથી ભૂમિ અલંકારિત કરનાર, નયમાં ઈન્દ્રના સચિવનેા પરાજય કરનાર અને પૂર્ણ અભયનું સ્થાન વસ્તુપાલ ઉદય પામેા અને દીર્ઘાયુષી થાયો.

“હે વસ્તુપાલ ! વારંવાર પ્રાર્થના કર્યા છતાં તું ચાચકો તરફ કંપ કરતો નથી અને તેમને અદ્ય આપતો નથી અને વારી સ્તુતિને તું કંપ લેખતો નથી. તું ટુંકાણમાં શ્રીના મદવાળો નથી, એમ ત્રિભુવનમાં ગમન કરતા નારદ પાસેથી સાંભળી હું પ્રસન્ન થયો છું, એમ બલિએ સંદેશ મોકલ્યો છે.

શત્રુએને સંહારનાર વીરધવલના નામથી સુરપતિએ ભૂમિપર અવતરણ કર્યું છે અને તેથી વસ્તુપાલના વેશમાં કલ્પવૃ અને તેજપાલના વેશમાં દેવના ગુરૂ બૃહસ્પતિ તેની સમીપમાં છે.

“ચૌલકય નૃપના હે સચિવ ! તારા સમાન શૂરો, ઉદાર, અને મધુર વાણીવાળો અન્ય પુરૂષ કોઈ સ્થળે છે કે નહીં, એ ભ્રમ થવાથી તેનો નિર્ણય કરવા તારો યશ ઘેરેઘેર અને શહેરશહેરમાં સર્વ દિશામાં તપાસ માટે ગયો છે.

“અફસોસ, ત્રણ યુગ કંઈ પણ વીતી ગયા અને સજ્જનોની ઉત્પત્તિ અટકી છે. ઋષિ-જનોને દુઃખ આપતો અને જેમાં માણસો સત્કૃત્યો આચરતા નથી અને શંકો ખેલે છે તે ઠલિ-કાળ પ્રસર્યો છે. આ સંજોગોમાં, હે વસ્તુપાલ ! શિવે સાંભળ્યું છે કે તારૂં ચિત્ત વિશ્વની વિપત્તિ દૂર કરવામાં જ ફક્ત હોરાયું છે. તને ગમે તે તું કર.

“ભૂમિમાં ધનનો સંચય મૂકી, યમના ધામમાં કોણ નથી ગયું ? પણ હે વસ્તુપાલ ! તું સર્વ દિશામાં સર્વત્ર ફરતા ભૂખ્યા માણસોને તે (ધનનિધિ) આપવામાં આનન્દ લે છે.

“હે વરાહપતિ ! તારા હંતમાં તું વસુધા ધારણ કર ! એા સૂર્ય તું તેને પ્રકાશિત કર ! એા વાહણ ! તમે તેના પર જળ સિંચો અને હે વસ્તુપાલ ! તું તારા ઉદાર હાનથી તેનું રક્ષણ કર ! કારણ કે વિધાતાએ એ ફરજ તારે શિર મૂકી છે.

“હે વસ્તુપાલ ! શિવની પ્રતિમાએ સ્પષ્ટ રીતે તારામાં રહી છે; કારણ કે તું જગતનો આત્મા છે. પવન માફક તારો યશ સદા પ્રસરે છે. તારૂં મુખ કમળ જેવું (નલ જેવું) છે. હે મંત્રીશ્રી ! તારી મંત્રી ભૂમિ જેમ સ્થિર છે. તારો યશ જળ સમાન મધુર છે. તારૂં ધૈર્ય સૂર્ય જેમ તિમિર હણનાર છે અને ચંદ્ર સમાન અમૃત પ્રભાવવાળો તારો કર અને અગ્નિ જેવો તારો ઢેહ ઉજ્જવળ કોણે નથી ઠલો ?

“વૈદિક જ્ઞાન કોઈ સ્થળે સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત કરતું નથી, કોઈ શ્રુતિનો શબ્દ પણ જ્ઞાનમાં લેતું નથી, નૃપો કૃપણ છે અને ગૃહમાં અતિશય વ્યય હોય છે, છતાં વસ્તુપાલ છે ત્યાં સુધી મને કંઈ જ ચિંતા નથી.

“તું હુષ્ટોનો શબ્દ પણ સાંભળતો નથી, કોઈ પ્રદર્શિત કરતો નથી, અચોગ્ય ચીજમાં તારી તૃષ્ણા હોરતો નથી. આથી હે વસ્તુપાલ ! તું ભૂમિપર વસતો હોવા છતાં કલિને તારા ચરણ નીચે ક્યારે છે.

“બહુધા (સાધારણ નિયમ પ્રમાણે) સંતવિ તેના પિતાને અનુસરે છે. હે વસ્તુપાલ ! તારા સર્વજ્ઞ દેહમાંથી તારી કીર્તિ જન્મેલી છતાં ભ્રાન્તિવાળી કેમ હોઈ શકે ?

“હાનના અમૃતથી ભૂમિપર સિંચન કરતા વિખ્યાત વસ્તુપાલ સચિવથી બલિ અને ઠઠપ-તરૂનો ગર્વ ઘણો ઓછો થઈ ગયો છે.

“ગજ સમાન નૃપના દરબારીઓમાં વસ્તુપાલ ભદ્રના સ્વભાવવાળો છે કારણ કે તેનામાં થી અનિમદ્ ઝરતા છતાં ઉન્નમદ નહીં બનેલા ભદ્ર માફક સદા હાનનો પ્રવાહ વહે છે, છતાં કદિ પણ પ્રમત્ત ભાવ પ્રકટ કરતો નથી.

“ઘણા દેવોથી સાગરમાંથી ફક્ત એક જ હાથી પ્રાપ્ત થયો હતો, પણ હે વસ્તુપાલ ! એક સુસ જનથી (તારામાંથી) સાગરમાંથી (સાગરતટના દેશમાંથી) ઘણા હાથી પ્રાપ્ત થયા છે. વસ્તુપાલ ! તે તારા સ્વામિને પ્રથમ ધનપ્રવાહથી અને પછી અશ્વોથી પ્રસન્ન કર્યો છે. હવે તું જે સત્કૃત્યોને સિંધુ છે તેણે તેને અસંખ્ય ગજોથી પ્રસન્ન કર્યો છે.

“વસ્તુપાલ ! તે ખરે સાગરની ગંભીરતા માપી છે. કારણ કે તે તેમાંથી અસંખ્ય હાથી લઈ તારા સ્વામિના દ્વાર આગળ મૂક્યા છે.

“આ શ્લોકો શુર્જશ્વરના પુરોહિત ઠાકુર સોમેશ્વરે (રચેલા) છે.

“વાલિગના પુત્ર સહજગના પુત્ર આટકના સુત વાજડના પુત્ર સ્તંભપુરનિવાસી કાયસ્થ જયતસિંહ ધ્રુવ” વગેરે વગેરે વગેરે.

ગિરનારના લેખા-નં. ૪૧

(વ. સ. ૧૨૮૮ ક્રા. ૧૦ સુદિ ૧૦ શુક્રવાર

૧૨૮૯ પાલ અને તેજ પાલના મંદિરના પૂર્વદ્વાર ઉપર આ લેખ છે. અક્ષરો ૨૫૯ છે. અને ૫૨૫૨ આખો છે.

અક્ષરાન્તર

ૐ નમઃ શ્રીનેમિનાથદેવાય ॥ ॥ તીર્થેશાઃ પ્રણતેન્દ્રસંહતિશિરઃ કોટીરકોટિ-
સ્ફુટત્તેજોજાલજલપ્રવાહલહ-

રીપક્ષાલિતાંપ્રિદ્વયઃ ॥ તે વઃ કેવલમૂર્ત્યયઃ કવલિતારિષ્ટાં વિશિષ્ટામમી તામદ્યા-
દશશૈલમૌલિમણયોવિશ્રાણયંતુ શ્રિયં ॥ ૧ ॥ સ્વસ્તિ શ્રીં પાગુણ શુદિં
પાલસ્યાત્મજે

મહં શ્રીલં તીર્થવૈલાકુલમુદ્રાવ્યાપારં વ્યાપ્તં પ્રકાશનૈકમાર્તં પાલેન ચ શ્રી
શત્રુંજં કોટિશો ધર્મસ્થાનાનિં જયમહાતીર્થાવતારં ધિરૂદનિ-

જપિતામં સૂપિતું દ્વિતયતોરણત્રયં સ્તંભશ્રીસંમેતાવતારમહં મહાતીર્થે આ-
ત્મનસ્તથા સ્વભાર્યાયાઃ પ્રાં મહં શ્રીસોમુલ્કાયાઃ પું લંકરણશ્રીવિજયસેં છિ-
તશ્રીમદાદિજિનારાજશ્રીકૃષ્ણભદેવમુલ્કચતુર્વિંશતિતીર્થકરાલંકૃતોયમભિનવઃ સમં-
હપઃ શ્રીઅષ્ટાપદમહાતીર્થા-

વતારપ્રધાનં પ્રાસાદઃ કારિતઃ ॥ ॥ છ ॥ ॥ સ્વસ્તિ શ્રી બલયે નમોસ્તુ નિતરાં
કર્ણાય દાને યયોરસ્પષ્ટેપિ દૃશાં

યશઃ કિયદિદં વંદ્યાસ્તદેતાઃ પ્રજાઃ ॥ દૃષ્ટે સંપ્રતિ વસ્તુપાલસચિવત્યાગે કરિ-
પ્યંતિ તાઃ કીર્તિ કાંચન યા પુનઃ

સ્ફુટમિયં વિશ્વેપિ નો માસ્યતિ ॥ ૧ ॥ કોટીરૈઃ કટકાંગુલીયતિલકૈઃ કેયૂરહારા-
દિર્ભઃ કૌશેયૈશ્ચ વિભૂષ્યમાણવપુષે

યત્પાણિવિશ્રાણિતૈઃ વિદ્વાંસોગૃહમાગતાઃ પ્રણયિનીરપ્રત્યભિજ્ઞાભૃતસ્તૈસ્તૈઃ સ્વં શપથૈઃ
કથં કથમિવ પ્રત્યાયયાંચ-

કિરે ॥ ૨ ॥ ન્યાસં વ્યાતનુતાં વિરોચનસુતસ્ત્યાગં કવિત્વશ્રિયં ભાસવ્યાસપુરઃ
સરાઃ પૃથુષ્ઠપ્રાયાશ્ચ વીરવ્રતં ॥ પ્રજ્ઞાં નાકપતાકિનીગુરુરપિ શ્રીવસ્તુપાલ

ધ્રુવં જાનીમો ન વિવેકમેકમકૃતોત્સેકંતુ કૌતસ્કુતં ॥ ૩ ॥ વાસ્તવં વસ્તુપાલસ્ય
વેત્તિ કશ્ચરિતાદ્ધૃતં ॥ યસ્ય દાનમ-

વિશ્રાંતમર્થસ્વપિ રિપુસ્વપિ ॥ ૪ ॥ સ્તોતવ્યઃ સલુવસ્તુપાલસચિવઃ કૈર્નામ
વાગ્મૈભવૈર્યસ્ય

ત્યાગવિધિર્વિધૂયવિવિધામ્ દારિદ્યમુદ્રાં હઠાત્ ॥ વિશ્વસ્મિન્નસિલેપ્યસૂત્રયદસ્રા-
વર્થોતિ દાતેતિ ચ દ્વૌ શબ્દાવભિધેયવ-

स्तुविरहव्याह्न्यमानस्थिती ॥ ५ ॥ आद्येनाप्यपवर्जनेन जनितार्थित्वप्रमाथान्पुनः
स्तोकं दत्तमिति क्रमांतरगतानाद्वाययन्नर्थिनः ॥ पूर्वस्माद्गुणसंख्ययापि गुणितं
यस्तेष्वनावर्तिषु द्रव्यं

दातुमुदस्तहस्तकमलस्तस्थौ चिरं दुस्थितः ॥ ६ ॥ विश्वस्मिन् कलि पंकप-
किलतले प्रस्थानवीथीं विना सीदन्नेष पदे

पदे न पुरतो गंतेति संचितयन् ॥ धर्मस्थानशतच्छलेन विदधे धर्मस्य वर्षीयसः
संचारायशिलाकलापपदवीं श्रीवस्तुपालस्फुटं ॥ ७ ॥ अभोजेषु मरालमंडलरुचो
डिंडीरपिंडत्विषः कासार-

षु पयोधरोषसि लुठन्निर्णिक्तमुक्तश्रियः ॥ ज्योत्स्नाभाः कुमुदाकरेषु सदनोद्यानेषु
पुष्पोल्लवणाः स्फूर्तिं कामिव वस्तु-

पालकृतिनः कुर्वति नो कीर्त्तयः ॥ ८ ॥ देव स्वर्नाथ कष्टं ननु क इव भवान्
नंदनोद्यानपालः खेदस्तत्कोद्य केनाप्यहह

हृतहतः काननात्कल्पवृक्षः ॥ हुं मा वादीस्तदेतत्किमपि करुणया मानवानां
मयैव प्रीत्याविष्टोयमुर्व्यास्तिलकयतितलं वस्तुपालछलेन ॥ ९ ॥ श्रीःत्रीश्वर-
वस्तुपालयशसा-

मुच्चावचैर्वीचिभिः सर्वसिन्नपि लंभिते धवलतां कल्लोलिनीमंडले ॥ गंगैवैयमिति
प्रतीतिविकलास्ताम्यति कामं भुवि आम्यं-

तस्तनुसादमंदितमुदो मंदाकिनीयात्रिकाः ॥ १० ॥ वत्कं निर्वासनाज्ञानयनप-
थगतं यस्य दारिद्र्यदस्योर्दृष्टिः पीयूषवृष्टिः प्रणयिषु परितः पेतुषी सप्रसादं ॥
प्रेमालापस्तु कोपि

स्फुरदममपरब्रह्मसंवादवेदीनेदीयान्वस्तुपालः स खलु यदि तदा कोन भाग्यैकभूतिः
॥ ११ ॥ साक्षात् ब्रह्म परं धरागतमिव

श्रेयोविवर्तः सतां तेजःपाल इति प्रसिद्धमहिमा तस्यानुजन्माजयी ॥ यो षत्ते
नदशां कदापि कलिनावधामविद्यामयीं यं चोपास्य परिस्पृशति कृतिनः सद्यः परां
निर्वृतिं ॥ १२ ॥ आकृष्टे कमलाकुलस्य कुदशारंभस्य संस्तंभनं बद्धत्वं जगदा-
शयस्य यशसामासांतनिर्वासनं ॥ मोहः शत्रुपराक्रमस्य

भृतिरप्यन्यादस्योरिति खैरं षड्विधकर्मनिर्मितिमया मंत्रोस्य मंत्रीशितुः ॥ १३ ॥
[प] ते मलधारिनरेद्रसूरिणां स्तंभतीर्थे त्र कां ध्रुवः सुधीः ॥ १ ॥ हरि
मंडपनं नेयं ॥ २ ॥

श्रीवस्तुपालप्रभोः प्रशस्तिरियं निष्पन्ना ॥ मंगलं महाश्रीः ॥ ॥ छ ॥ ॥

ભાવાન્તર

“શ્રી નેમિનાથ દેવને નમન. જેનાં ચરણનું નમન કરતા દેવોના શિરપરના અનેક મુગટ-માંથી નીકળતા પ્રકાશના પ્રવાહથી પ્રકાશન થાય છે, અને જે અઢાર (૧૮) પર્વતોના શિખર પર રત્ન સમાન છે, અને જેઓની પ્રતિમા અતુલ છે, તે તીર્થસ્થાનના દેવતા તમને ઉત્તમ અને પાપ સંહારનાર શ્રી અર્પો.

“સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમ સંવત ૧૨૮૮ ફાગણ શુદ્ધ ૧૦ બુધવારે

“શ્રી અણહિલપુરનિવાસી, પ્રાગ્વાટ અન્વયનો ઠકુર ચણ્ડપ, તેનો પુત્ર ચણ્ડ પ્રસાદ, તેનો પુત્ર સોમ અને તેનો પુત્ર આશારાજ અને તેનો કુમારદેવીથી અવતરેલો પુત્ર હુણિગ અને માલ-દેવનો અનુજ અને તેજપાલનો જ્યેષ્ઠ બન્ધુ મહામાલ્ય શ્રી વસ્તુપાલ; તેનો પુત્ર શ્રી લલિતાદેવીની સરોવર સમાન કુખથી રાજહંસ સરખો જયતસિંહ જન્મ્યો. સંવત ૭૬ વર્ષ પૂર્વે જયતસિંહ સ્વભ-તીર્થમાં મુદ્રાવ્યાપાર કરતો હતો, સંવત ૭૭ વર્ષે શ્રી શત્રુજ્ય, ઉજ્જયન્ત વગેરે મહાતીર્થ યાત્રાના ઉત્સવના પ્રભાવથી સ્પષ્ટ થતા શ્રીમદ્દેવાધિદેવના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા સંઘના નાયકપદથી, ચૌહુક્ય કુળના નભમાં પ્રકાશતા સૂર્ય સમાન મહારાજાધિરાજ લવણપ્રસાદના પુત્ર મહારાજ વીરધવલની પ્રીતિથી રાજ્યમાં સત્તા પ્રાપ્ત કરનાર, શ્રી શારદાના પ્રસાદથી પુત્ર પ્રાપ્ત કરનાર મહામાલ્ય વસ્તુપાલે તથા સંવત ૭૬ પૂર્વે ગુજરાતનાં નગરોમાં મુખ્ય ધવલકંક છે તેમાં મુદ્રાવ્યાપાર કરતા તેના અનુજ તેજપાલથી શ્રીશત્રુજ્ય, અણ્ણહાયલ વગેરે મહાતીર્થોમાં, શ્રીમદ્ અણહિલપુર, ભૂગુપુર, સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ, દર્ભવતી, ધવલકંક આદિ નગરોમાં તથા અન્ય સ્થાનોમાં કૌટી નવાં ધર્મસ્થાનો બંધાવ્યાં અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાં.

“તેમ જ વિખ્યાત વસ્તુપાલે શ્રીશત્રુજ્યના મહાતીર્થ પરના અવતાર શ્રીમદ્ આદિતીર્થ-કર શ્રીઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરના અવતાર શ્રી પાર્શ્વનાથદેવ, સત્યપુરના અવતાર શ્રીમહાવીર-દેવ, પ્રસારિત સહિત કશ્મીરના અવતાર શ્રીસર્સ્વતીની વિખ્યાત મૂર્તિ,—આ ચાર દેવ અને જે જન—અગ્નિ, અવલોકના, શામ્ભ, અને પ્રભુઓનાં ચાર શિખરો પર શ્રીનેમિનાથ-દેવથી અલંકારિત દેવો—અશ્વપર આરોહણ કરેલા પોતાના પિતામહ શ્રી સોમ અને પિતા શ્રીઆશારાજની જે મૂર્તિઓ અને ત્રણ તોરણથી મંડિત શ્રી નેમિનાથદેવ, તેના પૂર્વજો, જ્યેષ્ઠ બન્ધુ, અનુજ, પુત્રો આદિની મૂર્તિઓ વાળો સુખોદ્ધાતનક સ્તંભ, શ્રીઅષ્ટાપદ મહાતીર્થ પ્રભૂતિ અનેક પરંપરાથી વર્ણન કરાતાં યાત્રાધામોથી વિરાજિત શ્રીનેમિનાથ દેવાધિદેવથી ભૂષિત તે, શ્રીમદ્ ઉજ્જયન્ત મહાતીર્થમાં પોતાના અને પોતાની પત્ની પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રીકાન્હડની રાણી થયેલી પુત્રી શ્રીલલિતાદેવીના પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે શ્રીનાગેન્દ્ર ગચ્છના મહારક શ્રીમહેન્દ્રસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય શ્રીશાન્તિસૂરિના શિષ્ય શ્રીઆનન્દસૂરિથી અને અમરસૂરિનું પદધારણ કરતા, ભટ્ટારક શ્રીહરિભદ્ર-સૂરિના પવિત્ર સ્થાનનું ભૂષણ પ્રભુ શ્રીવિજયસેનસૂરિથી પ્રતિષ્ઠિત શ્રીઅજિતનાથદેવ આદિ વીસ તીર્થકરથી અલંકારિત નવ મંડપ સહિત મહાતીર્થોવતારનું ભગ્ય મંદિર,—આ સર્વ બાંધું.

(શ્લોક) નમસ્કાર હોએ શ્રીબલિ અને કણુંને—જેનાં હાનો અદૃષ્ટ હોવા છતાં કેટલાં યશવાળાં છે અને તેથી જ પ્રજા પૂજવા યોગ્ય છે. જ્યારે વસ્તુપાલ સચિવનાં હાન લોકો પોતાની દૃષ્ટિથી એટલા મહાન જીએ છે કે વિશ્વમાં પણ તેનો સમાવેશ થઈ શકતો નથી.

“વસ્તુપાલના હાથથી અપાયેલા ઢાર, મુદ્રા, તિલક, કડાં, માલા અને રેશમના જબ્બાની લેટથી વિભૂષિત થઈ અનેક વિદ્વાનો એટલા તો બહુલાર્થ ગયા કે તેઓએ કેમે કરી અને શપથથી પોતાની પત્નીઓને પોતાની અભિજ્ઞા માટે સમજવી શક્યા.

“ વિરોચનનો પુત્ર તેનું દાન ભલે આપે; ભાસ, વ્યાસ વગેરે આદિ વીરવ્રત અને દેવોની સેનાનો ગુરૂ તેની બુદ્ધિ ઉછીની આ સમજાતું નથી કે તે તારો મહા વિનાનો વિવેક કયાંથી પ્રાપ્ત કર્યો છે,

“ જેનાં દાન (લેટ અને હજાર) જે અર્થિઓને અને રિપુઓને સ પાલનાં અદ્ભુત કૃત્યો ખરા સ્વરૂપમાં કૌણ ભણે છે ?

“ જેના દાનની વિધિથી દારિદ્ર્યની મુદ્રાને સત્તર નાશ થયો છે . દાતા અને અર્થિન્ એવા શબ્દોને સૂત્રથી બાંધી દીધા છે અને નિરૂપયોગી માહામાત્ય વસ્તુપાલના મહિમાની કથા નામથી સ્તુતિ કરીએ ?

“ પહેલાં દીધેલા દાનથી તુષ્ટ થઈ પુનઃ આગમન કરવા નહીં ઇચ્છાવાળા થોડું આપ્યું છે એમ માની, તેમને કર પ્રસારી પહેલાં કરતાં ઘણું જ અધિક આ વતો ઉભો રહ્યો.

“ જગતને કલિના પંક જેવા દોષોથી ભગડેલું માની અને અસ્થિર ગુણો પહેપહે માટે પંથ ન હોવાથી સ્ખલિત થયો, એમ માની તે માહામાત્યે જીના ધર્મને ગમન માટે જડેલા માર્ગ જેવાં દાનનાં સ્થાનો બંધાવ્યાં.

“ વસ્તુપાલનો યશ કયાં નવીન રૂપ નથી ધારતો ? તેઓને કમળપરના ભ્રમર જેવું સૌંદર્ય છે, સરોવરમાં પ્રીણના ઠગની ઉજ્જવળતા છે. સાગરતટના વિમલ મોક્ષિતકની રમ્યતા છે. કુસુમ-ગણમાં જ્યોત્સ્ના સમાન દેખાય છે અને ગૃહના ઉદ્યાનમાં પુષ્પ જેમ શ્વેત પ્રસરે છે.

“ અકુસોસ ! સ્વર્ગના પતિ ! મહાન્ આપદ્ ! તું કૌણ છે ? (તે કહે) સ્વર્ગના ઉદ્યાનનો રક્ષક. તે પૂછે છે:—“તારો ખેદ શો છે?” “ભગવાનના ઉદ્યાનમાંથી કૌઈક કલ્પવટ લઈ ગયું છે ?” તે ઉત્તર કરે છે:—“ ના એમ ન કહે. મેં માનવોની કડ્ડાથી તેને ભૂમિપર વસ્તુપાલના નામથી મોકલ્યું છે.

“ મહામાત્ય વસ્તુપાલના યશના ઉંચાનીચા તરંગોથી સર્વ સરિતા મંડળ શ્વેત બની જવાથી, પવિત્ર ગંગાના યાત્રા કરનારા દરેક નદીને ખરેખર શ્વેત જળવાળી ગંગા ભૂલથી માની વિકળ થયેલા મનથી અને શ્રમિત અને મંદ થયેલાં ગાત્રોવાળા યાત્રાળુઓ અહીં ત્યાં ભ્રમણ કરે છે.

“ જેનું મુખ દર્શનમાત્રથી દારિદ્ર્યને નિર્ગમન આજ્ઞા સમાન છે અને જેના પ્રસાદવાળા દૃષ્ટિપાત પ્રણયિઓને, મિત્રોને અમૃતવૃષ્ટિ સરખા છે જેના પ્રેમાલાપ સરળ અને અતુલ પરબ્રહ્મ સંવાદ તરફ સદા વળે છે તે વસ્તુપાલ સમીપમાં હોય ત્યારે કૌણ સફલાગી નથી ?

“ તેનો વિજયી અનુજ કદિ પણ નયનોમાં અપવિત્ર કોપ દેખાડતો નથી. અને તેના આશ્રયથી સજ્જનો આપદમાંથી સત્તર મુક્ત થાય છે. તે તેજપાલના નામથી બાણીતો છે અને આ પૃથ્વીપર ગુણસમૃદ્ધના સૌંદર્ય જેવો દેખાય છે.

“ તે શ્રીને આકર્ષણ છે, વિપત્તિને વિમ્બરૂપ છે, જગતના આશયોને વશ કરનાર છે. અને દિશાના પ્રાન્તે યશ મોકલનાર છે. તે શત્રુઓનાં પરાક્રમોને મૂર્ચ્છિત કરે છે અને અન્યાય રૂપી ચોરને મૃત્યુ સમાન છે. આ સચિવમાં આ છ ગુણો સ્વનિર્મિત છે.

“ મલધારિ નરેન્દ્રસૂરિના.....આ છે.

ગિરનારના લેખો. નં. ૫^૧

વિ. સં. ૧૨૮૮ ફાગણ સુદ ૧૦ યુધવાર

ને તેજપાલના મંદિરના બીજા પૂર્વદ્વાર ઉપર આ લેખ છે. જે પથ્થર છે તે રંગમાં લીલાશ પડેલો છે. અને હવાની અસરને લીધે હવે તે જર્જરી છે. તેથી કેટલીક પંક્તિઓ ભૂંસાઈ ગઈ છે. અને ઘણી જગ્યાએ લિપિ ઝાંખી છે.

અક્ષરાન્તર

ૐ નમઃ સર્વજ્ઞાય ॥ યેદુજ્જયંતં જયામૂપજાકલ્યાણા ॥ સ્વસ્તિ
શ્રીવિક્રમસંવત્ ૧૨૮૮

વર્ષે ફાગુણશુદી ૧૦ બુધે શ્રીમદળહિલપુરવા-

સ્તવ્યપ્રાગવાટાન્વયપ્રસૂતઠં શ્રીચંડપાત્મજ ઠં શ્રીચંડપ્રસાદાંગજ ઠં શ્રીસોમતનુજઠં
શ્રીઆશારાજનંદનસ્ય ઠં શ્રીકુમાર-

દેવીકુક્ષિસંભૂતસ્ય ઠં શ્રીલુણિગમહંશ્રીમાલદેવયોરનુજસ્યમહં શ્રીતેજઃપાલામ્રજન્મનો
મહામાત્યશ્રીવસ્તુપાલસ્યાત્મજેમહં શ્રીલ-

લિતાદેવીકુક્ષિસોરરાજહંસાય-

માનેમહં શ્રીજયતસિદ્ધે સં. ૭૯ વર્ષપૂર્વે સ્તંભતીર્થ મુદ્રાવ્યાપારાન્ વ્યાપૃષ્વતિ
સતિ સં ૭૭ વર્ષે શત્રુંજયોજ્જયંતમ-

મૃતિમહાતીર્થયાત્રોત્સવપ્રસાદાવિર્ભૂતશ્રીમદેવાધિદેવપ્રસાદાસાદિતસંધાધિપત્યૈન ચૌ-
લુચ્ચકુલનમસ્તલપ્રકાશનૈકમાર્તંડમહારાજા-

ચિરાજશ્રીલવણપ્રસાદદેવસુતમહારાજશ્રીવીરધ-

વલ્લદેવપ્રીતિપજારાજ્યસર્વૈશ્વર્યેણ શ્રીશારદાપ્રતિપન્નાપત્યૈન મહામાત્યશ્રીવસ્તુપાલેન
તથા અનુજેન સં. ૭૬ વર્ષપૂર્વે ગુર્જ-

રમંડલે ધવલક્ષ્મકમ્પમુલ્લનગરેષુ મુદ્રાવ્યાપારાન્ વ્યાપૃષ્વતામહં શ્રીતેજઃપાલેન ચ
શ્રીશત્રુંજયાર્બુદાચલપ્રમૃતિમહાતીર્થેષુ શ્રીમ-
દળહિલપુરમૃગુપુરસ્તં-

भनकपुरस्तंमतीर्थदर्मवतीधवलककप्रमुखनगरेषु तथा अन्यस
शोभिनवधर्मस्थानानि प्रभूतजी-

र्णोद्धाराश्च कारिताः ॥ तथा सचिवेश्वरश्रीवस्तुपालेनेह स्वयंनिः

महातीर्थावतारश्रीमदादितीर्थकरश्रीऋषभदे-

वस्तंभनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेवसत्यपुरावतारश्री-

महावीरदेवप्रशस्तिरहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वती मूर्तिदेवकुलिकाचतु

लअम्बावलोकनाशाम्बप्रद्युम्नशिख-

रेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाभिरूढस्वपितामहमहंश्रीसे

जपितृ ठं श्रीआशाराजमूर्तिद्वितयचारुतोरण-

त्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मी-

यपूर्वज्ञानजानुजपुत्रादिमूर्तिसमन्वितसुखोद्घाटनकस्तंभश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभु-

तिअनेककीर्तनपरंपराजिते श्रीनेमिना-

थदेवाधिदेवविभूषितश्रीमदुज्जयंतमहातीर्थे आत्मनस्तथा स्वधर्मचारिण्याः प्राग्वा-

टजातीय ठं श्रीकान्हडपुत्र्याः ठं राणुकुक्षिसं-

भूतायामहं श्रीललितादेव्याः पुण्याभि-

वृद्धये श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशांतिसूरिशिष्यश्रीआणं-

दसूरिश्रीअमरसूरिपदे भट्टारकश्रीहरि-

भद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसूरिप्रतिष्ठितश्रीअजितनाथदेवादिर्विशतितीर्थ-

करालंकृतोयममिनवः समंडपः श्रीसंभेतमहा-

तीर्थावतारप्रासादः कारितः ॥ छ ॥

सश्रीजिनाधिपतिधर्मधराधुरीणः श्लाघास्पदं कथमिवास्तु न वस्तुपालः ॥ श्रीशा-

रदासुकृतकीर्तिनयादिवेण्याः पुण्यः

परिस्फुरति जंगमसंगमो यः ॥ १ ॥ विभुताविक्रमविद्या विदग्धतावित्तविवतरण-

विवेकैः ॥ यः सप्तभिर्विकारैः कलितोपि

बभार न विकारं ॥ २ ॥ यस्य भूः किमसावस्तु वस्तुपालसुतः सदा ॥ नावर्णा-

सावथाप्येतौ धर्मकर्मकृतौ कृतौ ॥ ३ ॥ कस्यापि

कवितानाविन-स्य हृदयागुलं ॥ वास्तव्यं वस्तुपालस्य पश्यामस्तद्वयं च यं ॥ ४ ॥

दुर्गः स्वर्गगिरिः सकल्पतरुमिर्भेजै न

चक्षुः पथे तस्थौ कामगवी जगाम जलधेरंतः स चिंतामणिः ॥ कालेऽस्मिन्नव-

लोक्ष्य यस्य करुणं तिष्ठेति कोन्यः स्वतः पुण्यः

गुजरातना येतिहासिक लेख

लमुकुती दानैकवीरः कथं ॥ ५ ॥ सोयं मंत्री गुरुरतिवराभुद्धरन्

धाभूमि नयति न कथं

सहेलं ॥ तेजःपालः स्व—लधवलः सर्वकर्माणबुद्धिर्द्वितीयकः कलयति-

त्य धीरेयकत्वं ॥ ६ ॥ एतस्मिन्वसु-

जलधरे श्रीवस्तुपाले जगज्जीवाता सित[योच्यैर्नवनवै]र्नक्तं दिवं वर्ष-

आस्वातन्यजनाधनोऽस्मिन्नशशज्योस्नाच्छवरादुणोद्भूतैरथ

.... ॥ ७ ॥

लक्ष्मीर्मथाचलेंद्रभ्रमणपरिचयादेवपारिप्लवेयं भ्रूमृगस्यैवभंगाच्चकितमृगदृशां प्रेमन-
स्थेतरस्या ॥ आयुर्निश्वासवायुप्रणयपरतयैवेवमस्थैर्यदुस्थं स्थास्तुर्धर्मोयमेकः
परमिति हृदये

वस्तुपालेन मेने ॥ ८ ॥ तेजःपालस्य विष्णोश्च कः स्वरूपं निरूपयेत् ॥ स्थितं
जगन्त्रयी [पा]तुं यदा यो वरकंचरे

॥ ९ ॥ ललितादेवीनाम्ना सधर्मिणी वस्तुपालस्य ॥ अस्यामनिरस्तनयस्तनयोयं
जयतसिंहाख्यः ॥ १० ॥ दृष्ट्वा वपुश्च वृ च परस्परविरोधिनी ॥ विवादा जैत्रसि-
हस्तरुण्यवादिकः ॥ ११ ॥ क-

तिरियं मलधारिश्रीसरचंद्रसूरीणां ॥ स्तंभतीर्थेन कायस्थवंशे बाजडनंदनः ॥
प्रशस्तिमेतामलिखत् जैत्रसिंहध्रुवः सुधीः

॥ १ ॥ बाडहस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ॥ एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा
प्रयत्नतः ॥ २ ॥ श्रीनेमेल्लिजगद्धर्तुरम्बायाश्च

प्रसादतः ॥ वस्तुपालान्वयस्यास्तु प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ छ ॥ शुभमस्तु ॥

સારાંશ

“ સર્વજ્ઞને નમન. જ્યો... .. ઉજ્જયન્તના પર્વતપર
ઠક્યાણુ માટે.

“ સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમ સંવત ૧૨૮૮ ફાગણ શુદ્ધ ૧૦ બુધવારે.

“ શ્રી અણહિલપુરનિવાસી, પ્રાગ્વાટ અન્વયનો ઠકુર ચણ્ડપ, તેનો તેનો પુત્ર સોમ અને તેનો પુત્ર આશારાજ અને તેનો કુમારદેવીથી અવતરેલ અને માલદેવનો અનુજ અને તેજપાલનો જ્યેષ્ઠ બન્ધુ મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલ: તઃ શ્રીલલિતાદેવીની સરોવર સમાન કુબથી રાજહંસ સરગો જયતસિહ જન્મ્યો. સંવત ૭૯ જયતસિહ સ્તંભતીર્થમાં મુદ્રાવ્યાપાર કરતો હતો. સંવત ૭૭ વર્ષે શ્રીશત્રુજય, ઉજ્જવગેરે મહાતીર્થ યાત્રાના ઉત્સવના પ્રભાવથી સ્પષ્ટ થતા શ્રીમદ્દેવાધિદેવના પ્રસાદથી કરેલા સંબંધના નાયકપદથી, ચૌલુક્ય કુળના નભમાં પ્રકાશતા સૂર્યસમાન મહારાજાધિરાજ લવણપ્રસાદના પુત્ર મહારાજ વીરધવલની પ્રીતિથી રાજ્યમાં સત્તા પ્રાપ્ત કરનાર, શ્રીશારદા પ્રસાદથી પુત્ર પ્રાપ્ત કરનાર, મહામાત્ય વસ્તુપાલે તથા સંવત ૭૬ પૂર્વે ગુજરાતનાં નગરોમાં મુખ્ય ધવલચક્ર છે તેમાં મુદ્રાવ્યાપાર કરતા તેના અનુજ તેજપાલે શ્રીશત્રુજય, અર્બુદાચલ વગેરે મહાતીર્થોમાં, શ્રીમદ્, અણહિલપુર, ભૃગુપુર, સ્તંભનકપુર, સ્તંભતીર્થ, દર્ભવતી, ધવલચક્ર આદિ નગરોમાં તથા અન્ય સ્થાનોમાં કાંટી નવાં ધર્મસ્થાનો બંધાવ્યાં અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાં.

તેમ જ વિખ્યાત વસ્તુપાલે શ્રીશત્રુજયના મહાતીર્થ પરના અવતાર શ્રીમદ્ આદિ તીર્થ-કર શ્રીત્રયભદ્રેવ, સ્તંભનકપુરના અવતાર શ્રીપાર્વનાથદેવ, સાયપુરના અવતાર શ્રીમહાવીરદેવ, પ્રશસ્તિ સહિત કશ્મીરમાં અવતાર શ્રીસરસ્વતીની વિખ્યાત મૂર્તિ, આ ચાર દેવ અને બે જિન—અગ્નિ, અવલોકિના, શામ્ભ અને પ્રદ્યુમ્નાં ચાર શિખરો પર શ્રીનેમિનાથદેવથી અલંકારિત દેવો-અશ્વપર આરોહણ કરેલા, પોતાના પિતામહ શ્રીસોમ અને પિતા શ્રીઆશારાજની બે મૂર્તિઓ અને ત્રણ તોરણથી મંડિત શ્રીનેમિનાથદેવ, તેના પૂર્વજે, જ્યેષ્ઠ બન્ધુ, અનુજ, પુત્રો-આદિની મૂર્તિઓવાળો સુખેદ્રધાટનક સ્તંભ, શ્રીઅષ્ટાપદ મહાતીર્થ પ્રભૂતિ અનેક પરંપરાથી વર્ષન કરતાં યાત્રાધામોથી વિરાજિત શ્રીનેમિનાથ દેવાધિદેવથી ભૂષિત તે, શ્રીમદ્દેવજયન્ત મહાતીર્થમાં પોતાના અને પોતાની પત્ની પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રીકાન્હડની રાણીથી થયેલી પુત્રી શ્રીલલિતાદેવીના પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે શ્રીનાગેન્દ્રગચ્છના ભટ્ટારક શ્રીમહેન્દ્રસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય શ્રીશાન્તિસૂરિના શિષ્ય શ્રીઆનન્દસૂરિથી અને અમરસૂરિનું પદ ધારણ કરતા ભટ્ટારક શ્રીહરિભદ્રસૂરિના પવિત્ર સ્થાનનું ભૂષણ પ્રભુશ્રી વિજયસેનસૂરિથી પ્રતિષ્ઠિત શ્રીઅજિતનાથદેવ આદિ વીસ તીર્થકરોથી અલંકારિત નવ મંડપ સહિત મહાતીર્થોવતારનું ભગ્ય નવું મંદિર, આ સર્વ બાંધ્યું.

(શ્લોકો) શ્રીજિન અધિપતિના ધર્મનો અગ્રપુરુષ આ વસ્તુપાલ શ્લોકાનું સ્થાન કેમ ન થાય ? શારદા, સુકૃત્ય, યથા, નય અને અન્યગુણના સમૂહના જંગમ સંગમ માફક પ્રકાશે છે.

“ વિભૂતિ, વિક્રમ, વિદ્યા, વિદગ્ધતા, વિત્ત, વિવતરણ, વિવેક આ સાત વિકારો (વિધી શરૂ થતા ગુણ) સંપન્ન તે છે છતાં વિકારની અસર રહિત છે.

“ પૃથ્વી, નાવ, અને સાગરનાં ધર્મકૃત્યો કરવા માટે સરજેલો વસ્તુપાલનો આ પુત્ર અમર રહો.

“ વસ્તુપાલમાં કવિત્વ અને અન્ય આનંદો અને સુખ અમે ભોંધ્યે છીએ.

“ આરોહણ માટે ઠઠિન એવા સ્વર્ગના પર્વતપર ઠંદપવૃક્ષ ઉગ્યું, સ્વર્ગીય કામધેનુ દૃષ્ટિ બદ્ધાર નાસી ગઈ, અને ચિન્તામણિ સાગરમાં છૂપાઈ ગયો. તો પછી વસ્તુપાલના દાન સાથે

ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખ

..તાને એકલાને જ ધર્મી કહેવે? એ કેઈજ નહીં તો પછી વસ્તુપાલ ન કહેવાવો બોધ એ?

..સ્તુપાલ ધર્મકૃત્યોનો ભાર વહે છે, છતાં જ્યારે.....સમો શ્વેત અને સર્વ હ્રદેમાન તેજપાલ કારભારમાં ભાગી બન્યા છે ત્યારે તે (વસ્તુપાલ) (નયમાં) ન બને?

.. સુધા જળ ધારનાર અને મનુષ્યોને સહાય દેનાર વસ્તુપાલ વાહળ સુક્ત ઝાશ જેવા ઉત્તમ ગુણનાં ફલ જેવાં રૂપાનાં દાનની વૃદ્ધિ શતદિવસ કરે છે ત્યારે ..ના રક્ષણથી રહે (જીવે) છે.

“ વસ્તુપાલ પૂર્ણ ખાત્રીથી માને છે કે લક્ષ્મી મંથન કરતા પર્વતની બ્રમણના પરિચયથી વિચલ છે. મૃગ જેવી ચપલ ચક્ષુવાળી નારીઓનો પ્રેમ અસ્થિર છે, કારણ કે તે શ્રૂભૃમના ભંગ-ર આધારવાળો છે અને શ્વાસવાયુનું બનેલું જીવન અનિશ્ચિત છે. અને તેથી ફક્ત ધર્મ જ સ્થિર છે.

“ ત્રિભુવનને સ્કંધપર રક્ષતા તંજપાલ અને વિષ્ણુનું રૂપ સારી રીતે કોણ વર્ણવી શકે?

“ વસ્તુપાલની પત્ની લલિતાદેવી હતી, તેને નયમાં ખાત્રી વિનાનો જયવસિહ હતો.

“ જૈત્રસિંહે તેનું યોવન સ્થિર તેના દેહ અને હુષ્ટવાસના વચ્ચે મૂક્યું.

“ મલધારિ સરચન્દ્રસૂરિની આ કૃતિ છે.

“ જૈત્રસિંહ ધ્રુવ લખનાર અને કુમારસિંહ કોતરનાર ” વગેરે વગેરે.

ગિરનારના લેખો નં. ૬૧

વિ. સં. ૧૨૮૮ ફાગણ સુદિ ૧૦ બુધવાર
વસ્તુપાલ અને તેજપાલના મંદિરના દક્ષિણ દ્વાર ઉપર આ લેખ છે. લિપિ

અક્ષરાન્તર

ૐ નમઃ શ્રીસર્વજ્ઞાય ॥ સંમેતાદ્રિશિરઃ કિરીટમણયઃ સોરસ્મારહંકૃતિધ્વંસોલ્લાસિ-
તકીર્તયઃ શિવપુરપ્રાકારતાર-

શ્રિયઃ ॥ અનત્યશ્રિતસંવિદાદિવિલસદ્રત્નૌષરત્નાકરાઃ કલ્યાણાવલિહેતવઃ પ્રતિ-
કલં તે સંતુ વસ્તીર્થયાઃ ॥ ૧ ॥ સ્વસ્તિ

શ્રીવિક્રમસંવત્ ૧૨૮૮ વર્ષે ફાગુણશુદી ૧૦ બુધે શ્રીમદળહિલપુરવાસ્તવ્યપ્રા-
ગ્વાટકુલાલંકરણં

શ્રીચંદ્રપાત્મજ ઠ. શ્રીચંદ્રપ્રસાદાંગજ ઠ. શ્રીસોમતનુજ ઠ. શ્રીઆશારાજનંવનસ્ય ઠ.
શ્રીકુમારદેવીકુક્ષિસંભૂતસ્ય ઠ.

શ્રીલગિમગદંશ્રીમાલદેવયોરનુજસ્ય મહંશ્રીતેજઃપાલાગ્રજન્મનો મહામાત્યશ્રીવસ્તુ-
પાલસ્યાત્મજે મહંશ્રીલલિતાદેવીકુક્ષિ-

સરોવરરાજહંસાયમાને મહંશ્રીજયતસિંહે સં. ૭૯ વર્ષપૂર્વે સ્તંભતીર્થે મુદ્રાવ્યાપારાન્
વ્યાપૃણવતિ સતિ સં. ૭૭ વર્ષે શ્રીશત્રુંજયોજયંતપ્રભૂતિમહાતીર્થયાત્રોત્સવપ્રમાવા-
વિર્ભૂતશ્રીમદેવા-

ષિદેવપ્રસાદાસાદિતસંઘાધિપત્યેન ચૌલુક્યકુલનમસ્તલપ્રકાશનૈકમાર્તંડમહારાજા-
ધિરાજશ્રીલવણપ્રસાદદેવસુતમહારાજ-

શ્રીવીરધવલદેવપ્રીતિપ્રતિપન્નરાજ્યસર્વૈશ્વર્યેણ શ્રીશારદાપ્રતિપન્નાપત્યેન મહામા-
ત્ય શ્રીવસ્તુપાલેન તથા અનુજેન ગુર્જરમંડલે ધવલક્ષકપ્રમુક્તનગરેષુ મુદ્રાવ્યાપારાન્
વ્યાપૃણવતા મહં. શ્રીતેજઃપાલેન

ચ શ્રીશત્રુંજયાર્બુદાચલપ્રભૂતિમહાતીર્થેષુ શ્રીમદળહિલપુરમૃગપુરસ્તંભનકપુરસ્તંભતી-
ર્થદર્મવતીધવલક્ષકપ્રમુક્તનગરેષુ તથા

અન્યસમસ્તસ્થાનેષ્વપિ કોટિશોભિનવધર્મસ્થાનાનિ પ્રભૂતજીર્ણોદ્ધારાશ્ચ કારિતાઃ॥
તથા શ્રીશારદાપ્રતિપન્નપુત્રસચિવેશ્વરશ્રીવસ્તુપાલેન સ્વધર્મચારિણ્યાઃ પ્રાગ્વાટજાતીય ઠ.

શ્રીકાન્હડપુત્ર્યાઃ ઠ. રાણકુક્ષિસંભૂતાયામહં શ્રીલલિતાદેવ્યાસ્તથા આત્મનઃપુણ્યા-
ભિવૃદ્ધયે હિ સ્વયંનિર્માપિતશ્રીશત્રું-

।र्थावतारश्रीमदादितिर्यकरश्रीश्रद्धभेदवस्तंभनकपुरावतारश्रीपार्श्वनाथदेव-

श्रीमहावीरदेवप्रशस्तिसहितकश्मीरावतारश्रीसरस्वतीमूर्तिदेवकुलिकाचतुष्टय-
नयुगलअम्बावलोकना-

शाम्भप्रद्युम्नशिखरेषु श्रीनेमिनाथदेवालंकृतदेवकुलिकाचतुष्टयतुरगाधिरूढनिजपि-
तामहमहं श्रीसोमस्वपितृ ठं श्रीआ-

शाराजमूर्तिद्वितयचारुतोरणत्रयश्रीनेमिनाथदेवआत्मीयपूर्वजाग्रजानुजपुत्रादिमूर्तिस-
मन्वितसुखोद्घाटनकस्तंभश्रीअष्टापदमहातीर्थप्रभृतिअनेककीर्तनपरंपराविराजिते
श्रीनेमिनाथदेवाधिदेवविभू-

षितश्रीमदुज्ज्वलमहातीर्थेश्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीमहेंद्रसूरिसंताने शिष्यश्रीशां-
तिसूरिशिष्यश्रीआणंदसूरिश्रीअमरसुरिपदे

भट्टारकश्रीहरिभद्रसूरिपट्टालंकरणप्रभुश्रीविजयसेनसुरिप्रतिष्ठितश्रीमदजितनाथदेवप्र-
मुखविंशतितीर्थैकरालंकृतोयमभिनवः समंडपः श्रीसंमेतावारमहातीर्थप्रासादः का-
रितः ॥ छ ॥

मुष्णाति प्रसभं वसु द्विजपते गौरीगुरुं लंघयन् नो घटे परलोकतो भयमहोहंसा-
पलापे कृती ॥ उच्चैरास्तिक-

चक्रवालमुकुटश्रीवस्तुपाल स्फुटं भेजे नास्तिकतामयं तव यशः पूरः कुतस्त्या
मिति ॥ १ ॥ कोपाटोपपरैः परैश्चलचमूरंगतुरंगक्षतक्षोणीक्षोदवशादशोषि जळधिः
श्रीस्तंभतीर्थे पुरे ॥ स्वेदांभ-

स्तटिनीषटाघटनयाश्रीवस्तुपाल स्फुरत्तेजस्तिग्मगमस्तितसतनुभिस्तैरेव संपूरितः
॥ २ ॥ दिग्यात्रोत्सववीरवीरधवलक्षो-

णीधवाध्यासितं प्राज्यं राज्यरथस्य भारमभितः स्कंधेषदल्लीलया ॥ भाति आतरि
दक्षिणे समगुणे श्रीवस्तुपालः कथं

न श्लाघ्यः स्वयमश्वराजतनुजः कामं सवामास्थितिः ॥ ३ ॥ लावण्यांग इति
द्युतिव्यतिकरैः सत्याभिधानोभवद्भ्राता

यस्य निशानिशांतविकसच्चंद्रप्रकाशाननः ॥ शंके शंकरकोपसंभ्रमभरादासीदंगः
स्मरः साक्षादंगमयोयमित्यपहृतः

स्ववर्गागनाभिर्लुधु ॥ ४ ॥ रक्तः सद्गतिभावभाजिचरणे श्रीमल्लदेवो परोयद्भ्राता-
परमेष्ठिवाहनतया प्राप्तः प्रतिष्ठां

परां ॥ खेलन्निर्मलमानसे न समयं कापि श्रयन् पंकिलं विश्वे राजति राजहंस
इव यः संशुद्धपक्षद्वयः ॥ ६ ॥ सोयं

तस्य सुषारहस्य कवितानिष्ठः कनिष्ठः कृती बंधुर्वंधुरबुद्धिबोधमधुरः श्रीवस्तुपा-
लाभिषः ॥ ज्ञानाभोरुहकोटे अमरतां

सारंगसाम्यं यशः सोमेऽशौरितुलां च यस्य महिमक्षीरोदधौ स्वंदधौ ॥ ६ ॥

इंदुर्बिंदुरपां सुरेश्वरसरिङ्गिंडीरपिंडः पतिर्भासां विद्रुमकंदलः किलबिभुः श्रीवत्स-
लक्ष्मा नभः ॥ कैलासत्रिदशे-

भशंभुहिमवत्पायास्तु मुक्ताफलस्तोमः कोमलवालुकास्य च यशः क्षीरोदधौ
कौमुदी ॥ ७ ॥ हस्ताग्रन्यस्तसारस्वतर-

सरसनप्राप्तमाहात्म्यलक्ष्मीस्तेजःपालस्ततोसौ जयति वसुभरैः पूरयन् दक्षिणाशां ॥
यद्बुद्धिः कल्पि-

[—भं] द्विपगहनपरक्षोणिभृद्बुद्धिसंपल्लोपामुद्राधिपस्य स्फुरति लसदिनस्फारसं-
चारहेतुः ॥ ८ ॥ पुण्यश्रीर्भुवि

मल्लदेवतनयोभूत्पुण्यसिंहो यशोवर्यः स्फूर्जति जैत्रसिंह इति तु श्रीवस्तुपाला-
त्मजः ॥ तेजःपालसुतस्त्वसौ विजयते

लावण्यसिंहः स्वयं यैर्विश्वे भवदेकपादपि कलौ धर्मश्चतुष्पादयं ॥ ९ ॥ एते
श्रीनागेंद्रगच्छे भट्टारकश्रीउद्-

[यप्रभ] सूरीणां ॥ स्तंभतीर्थेन कायस्थवंशे वाजडनंदनः ॥ प्रशस्तिमेतामलि-
खत् जैत्रसिंहभ्रुवः सुधीः ॥ १ ॥

वाहडस्य तनूजेन सूत्रधारेण धीमता ॥ एषा कुमारसिंहेन समुत्कीर्णा प्रयत्नतः
॥ २ ॥ श्रीनेमेल्लिजगद्भर्तुर्म्बायाश्च

प्रसादतः ॥ वस्तुपालान्वपस्यास्ति प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ३ ॥ श्रीवस्तुपाल-
प्रभोः प्रशस्तिरियं निष्पन्ना ॥ शुभं भक्तु ॥

ભાષાન્તર

સર્વજ્ઞને નમન. સમેત પર્વતના મુગટ સરખા શિખરના રત્નો સમાન, સ્થિત કરતા કામદેવનો મહ ઉવાડી અધિકતા પામેલા યશવાળા, જેની ઉજ્જવળ પ્રભા શિવપુરના દુર્ગ સમાન છે અને શાશ્વત સંબંધી જ્ઞાન આદિ રત્નોની ખાણ જેવા તીર્થંકરો વચ્ચે સદા અતિ આશીષ આપે.

સ્વસ્તિ શ્રીવિક્રમ સંવત ૧૨૮૮ કાશ્યુ શુદ્ધિ ૧૦ પુષ્યવરે.

શ્રી અણ્ણહિલપુરનિવાસી, પ્રાગ્વાટ કુળના ઠંકુર ચણ્ડપ, તેનો પુત્ર ચણ્ડપ્રસાદ, તેનો પુત્ર સોમ, તેનો પુત્ર આશારાજ અને તેનો પુત્ર કુમારદેવીથી અવતરેલો હુલિંગ અને માલદેવનો અનુજ અને તેજપાલનો જ્યેષ્ઠ બન્ધુ મહામાત્ય શ્રીવસ્તુપાલ; તેનો પુત્ર લલિતાદેવીની સરોવર જેવી કુખથી રાજહંસ સમાન જયતસિંહ જન્મે. સંવત. ૭૯ વર્ષ પૂર્વે જયતસિંહ સ્તંભતીર્થમાં મુદ્રાભ્યાસ કરતો હતો, સંવત ૭૭ વર્ષે શ્રીશત્રુજય, ઉજ્જયન્ત વગેરે મહાતીર્થ યાત્રાના ઉત્સવના પ્રભાવથી રૂપટ થતા શ્રીમદ્દેવાધિદેવના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત કરેલા, સંઘના નાયકપદથી, ઔલુક્ય કુળના નભમાં પ્રકાશતા સૂર્ય સમાન મહારાજાધિરાજ લવણપ્રસાદના પુત્ર મહારાજ શ્રીવીરધવલની પ્રીતિથી રાજ્યમાં સત્તા પ્રાપ્ત કરનાર, શ્રીશારદાના પ્રસાદથી પુત્ર પ્રાપ્ત કરનાર, મહામાત્ય વસ્તુપાલે તથા ૭૬ પૂર્વે શુભરાતનાં નગરોમાં મુખ્ય ધવલકક છે તેમાં મુદ્રાભ્યાસ કરતા તેના અનુજ તેજપાલે શ્રીશત્રુજય, અબુદાયલ, વગેરે મહાતીર્થોમાં શ્રીમદ્ અણ્ણહિલપુર, ભૃગુપુર, સ્તમ્ભનકપુર, સ્તમ્ભતીર્થ, હર્લવતી, ધવલકક, આદિ નગરોમાં તથા અન્ય સ્થાનોમાં કોટી નવાં ધર્મસ્થાનો બંધાવ્યાં અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાં.

તેમ જ વિખ્યાત વસ્તુપાલે શ્રીશત્રુજયના મહાતીર્થ પરના અવતાર શ્રીમદ્દેવાદિતીર્થંકર શ્રીઋષભદેવ, સ્તંભનકપુરના અવતાર શ્રીપાર્શ્વનાથ દેવ, સત્યપુરના અવતાર, શ્રીમહાવીરદેવ, પ્રશસ્તિ સહિત કર્મીરમાં અવતાર શ્રીસરસ્વતીની વિખ્યાત મૂર્તિ, આ ચાર દેવ અને બે જિન—અગ્નિ, અવલોકના, શામળ અને પ્રદ્યુમ્નનાં ચાર શિખરો પર શ્રીનેમિનાથ દેવથી અલંકારિત દેવો—અશ્વપર આરોહણ કરેલા પોતાના પિતામહ શ્રીસોમ અને નિજ પિતા શ્રીઆશારાજની બે મૂર્તિઓ, અને ત્રણ તોરણથી મંડિત શ્રીનેમિનાથ, તેના પૂર્વજે, જ્યેષ્ઠ બંધુ, અનુજ, પુત્રો આદિની મૂર્તિઓ વાળો સુખોદ્ધાટનક સ્તંભ, શ્રીઅષ્ટાપદ મહાતીર્થ પ્રભૂતિ અનેક પરંપરાથી વર્ણન કરાવેલાં યાત્રાધારોથી વિરાજિત શ્રીનેમિનાથ—દેવાધિદેવથી ભૂષિત તે, શ્રીમદ્ઉજ્જયન્ત મહાતીર્થમાં પોતાના અને પોતાની પત્ની પ્રાગ્વાટ વંશના શ્રીકાન્હડની રાણી થએલી પુત્રી શ્રીલલિતાદેવીના પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે શ્રીનાગેન્દ્રગચ્છના ભટ્ટારક શ્રીમહેન્દ્રસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય શ્રીશાન્તિસૂરીના શિષ્ય શ્રીઆનન્દસૂરિથી અને અમરસૂરિનું પદ ધારણ કરતા ભટ્ટારક શ્રીહરિભદ્રસૂરિના પવિત્ર સ્થાનનું ભૂષણ પ્રભુ શ્રીવિજયસેનસૂરિથી પ્રતિષ્ઠિત શ્રીઅજિતનાથદેવ આદિ વીશ તીર્થંકરોથી અલંકારિત નવ મંડપ સહિત મહાતીર્થાવતારનું ભવ્ય નવું મંદિર આ સર્વ બાંધ્યું.

(પ્રલોક) ઉચ્ચ ધર્મ મંડળના મુગટ ! એ! વસ્તુપાલ ! તારો યશ બ્રાહ્મણોને દ્રવ્ય ત્યાગ કરાવે છે, ચંદ્રને તેના પ્રકાશને ત્યાગ કરાવે છે અને હિમાલય (પાર્વતીના પિતા) કરતાં અધિકતાવાળો તે સ્વર્ગના પણ ભય ધારતો નથી અને હંસોના વિરસ્કાર કરવામાં આનન્દ લે છે એ કોષ ક્યાંથી લાવે છે ?

“ શ્રીસ્તમ્ભતીર્થ સમીપમાં સાગર, કોપ પ્રદર્શિત કરતા શત્રુઓના સેનાના અશ્વોથી ભૂમિમાંથી ઉડેલી રજથી સુઝઈ ગયો હતો. પણ તે પુનઃ વસ્તુપાલના પ્રતાપનાં ચણ્ડ કિરણોથી વપેલાં તેમનાં શરીરના શ્વેદના પાન્દૂની વહેતી નદીઓથી ભરાયો.

“આશારાજનો પુત્ર વસ્તુપાલ શ્લાઘ્ય કેમ ન હોય ? કારણ કે સમાન શક્તિવાળો જમણી બાજુપર પ્રકાશતા તેના બાઈ સાથે અને પોતે ડાબી તરફ રહી દિશ્ચાત્રા કરતા વીરધવલ નૃપથી સોંપાયેલા રાજ્યકારભારના રથનો મોટો ભાર સુખેથી પોતાના શ્કંધ ઉપર વહે છે.

રાત્રિના તિમિરને હણનાર શશિ સમાન વહનવાળો તેનો મોટો બાઈ જે લાવણ્યાંગ શખ્દ પોતાની દુતિ વ્યક્ત કરી સત્ય કરનાર હોવાથી હુણીગ કહેવાતો (લાવણ્યંગ=રમ્ય દેહ) અને હું શંકા કરું છું કે તેને સ્વર્ગાંગનાઓ કામદેવને શિવે કોપથી અનંગ કર્યો માની અને આ પુરૂષ કામદેવ સાક્ષાત્ દેહ ધારી છે તેમ માની ઉપાડી ગઈ.

તેનો બીજો બાઈ મલ્લદેવ આ જગમાં રાજહંસ જેવો પ્રકાશે છે. કારણ કે તે પક્ષી જેમ રક્તચરણવાળું છે અને રમ્યગતિસંપન્ન પણ છે તેમ તે સત્કાર્યોને બેડાબેડો છે. તે પક્ષી બ્રહ્માનું વાહન હોઈ તેની ભક્તિપરાયણ છે તેથી મહાયશ સંપાદન કર્યો છે તેમ તેણે બ્રહ્માના ભક્તોનો નાયક બની, મહા યથ પ્રાપ્ત કર્યો. હંસ મલિન પંથ યુદ્ધી નિર્મળ માનસ સરોવરમાં આનન્દ લે છે તેમ તે પણ વિમલ મનમાં આનંદ લે છે. અને હંસને બે શ્વેત પક્ષ છે તેમ બેને પણ (માતૃ અને પિતૃ) બે શુદ્ધ પક્ષ છે.

વિખ્યાત વસ્તુપાલ સુધિરદસ્ય કવિતાપરાયણ, સ્થિરમતિથી મધુર બોધ આપનાર, અને સત્કાર્યો કરનાર છે. સ્વર્ગ, તેના જ્ઞાનના કમળના પ્યાલામાં ભ્રમર સમાન છે અને તેના યશના ચંદ્રમાં હરણ સમાન છે. અને તેના મહિમાના સાગરમાં વિષ્ણુ સમાન છે.

તેના યશના પયોદધિમાં ઈન્દુ જલબિંદુ સમાન છે. સ્વર્ગની સરિતા (ગંગા) શીલુના સમૂહ જેવી છે, પ્રલાપતિ વિદુમતા કિરણ સમાન છે, અને વિષ્ણુ સાગરને આવૃત કરતા નભ સમાન છે. કૈલાસ, ઔરાવત, શિવ, અને દ્વિમવાળા પર્વતો મૌઠિતક સમાન અને કૌમુદિ તે રેતીના કણ સમાન છે.

જેવી રીતે યુદ્ધિ ઘણા ગજવાળાશત્રુ નૃપને ઉન્નતિમાં વિશ્વ રૂપ છે તેમ હાથીના ભયવાળા વિધ્યા પર્વતની મહાન વૃદ્ધિ અટકાવી, સૂર્યને નિર્વિઘ્ન માર્ગ દેનાર લોપામુદ્રાના નાથની યુદ્ધિ સાથે તુલના કરાય તેવી યુદ્ધિવાળો, જ્ઞાનના અનુરાગમાં અતિમહાન, અતિ લક્ષ્મીની દક્ષિણથી સર્વ મનોરથ પૂર્ણ કરનાર તે તેજપાલ વિરાજે છે.

ભૂમિપર મલ્લદેવનો પૂરણશાળી પુત્ર પૂરણસિંહ, શ્રી વસ્તુપાલનો મહાયશવાળો પુત્ર જૈત્રસિંહ અને તેજપાલનો પુત્ર લાવણ્યસિંહ છે. કલિયુગમાં એક ચરણવાળા ધર્મને આ ત્રણ, ચાર ચરણવાળો બનાવે છે.

“નાગેન્દ્ર ગચ્છના શ્રી ભટ્ટારક ઉદયપ્રભસૂરિના આ રચેલા છે.

“જૈત્રસિંહ આદિ લખનાર

“કુમારસિંહ આદિ કૈાતરનાર વગેરે વગેરે.

ગિરનારના લેખો નં.૨૩

વિ. સં. ૧૩૦૫ વૈશાખ સુદિ ૩ શનિવાર

વસ્તુપાલનાં મંદિરોમાંનું એક વચ્ચું મંદિર શ્રી પાર્શ્વનાથનું છે, જેમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ-
મૂર્તિની બેઠક ઉપર આ લેખ કેાતરેલો છે.

અક્ષરાન્તર

૬૦ સંવત્ ૧૩૦૧ વર્ષે વૈ-

શાસ્ત્રશુદિ ૩ શનૌ શ્રીપત્તનવાસ્ત-

વ્યશ્રીમાલજ્ઞાતીય ઠ. વાહુડ-

સુતમહંપદ્મસિંહ પુત્ર ઠ.

પથિમિદેવી અંગજ-----

—નજમહં શ્રીસામતસિંહ

તથા મહામાત્યશ્રી-

સલ્લખણસિંહાખ્યાં શ્રીપાર્શ્વનાથ-

વિંબં પિત્રોઃ શ્રેયસેઽન્ન કા-

રિતં તતો બૃહદ્ગચ્છે શ્રીપદ્યુમ્નસુરિ

પટોદ્ધરણ શ્રીમાનદેવ

સૂરિશિષ્ય બ્રીજયાનં [૬] ---- પ્રતિષ્ઠિતં [શુભં ભવતુ]

ભાષાન્તર

ક્રૌં ! સંવત્ ૧૩૦૫ વૈશાખ શુ. ૩ શનિવારે. શ્રી પાર્શ્વનાથની આ પ્રતિમા ઠાકુર વા.
ખટ્ટનનિવાસી અને શ્રીમાલ જ્ઞાતિના મહામંત્રી શ્રી સલ્લખણસિંહ પોતાના માતાપિતાના ઃ
માટે ઉભી કરાવી છે. બૃહત્ ગચ્છના પ્રદ્યુમ્નસૂરિના પુત્ર પદ્મસિંહના પથિમિદેવીથી પુત્ર, ૨
... .. નો અનુજ, સામંત સિંહના પવિત્ર આસનનો અલંકાર પૂજ્ય મા
દેવસૂરિના શિષ્ય જથાનન્દ

૧ રી. લી. એ. રી પા. ૩૫૮ ડો. બર્જસ અને કઝીન્સ

ભૂમિમા.
વપેલાં તેમન

વીસલદેવના અમદાવાદનો લેખ

[વિક્રમ-] સંવત ૧૩૦૮

આ લેખ અમદાવાદમાં ભદ્રમાં અહમદ શાહ ૧ લા(ઈ. સ. ૧૪૧૧-૧૪૪૩)ની મસ્જીદમાં એક થાંભલા ઉપર છે. તે હું પહેલી વાર પ્રસિદ્ધ કરું છું. કોતરેલો થાંભલો વ્યાસાસનની જમણી બાજુએ અને બાજી વાળી આસરીની સામે છે. એકંદરે અક્ષરો સુરક્ષિત છે, એકે થોડાને નુક-શાન થયું છે. પહેલી પંક્તિ, જેમાં વારીખનો થોડો ભાગ છે, તેના શરૂવાત તથા અંતના ભાગ સિવાય આખો લેખ સંપૂર્ણ છે. મહિનાનું નામ નાથ પામ્યું છે. બાબા સંસ્કૃત છે. પણ તેને ગુજરાતીની અસર થઈ હોવાથી તે સમયની સાધારણ મિશ્ર બાબા થઈ છે. અક્ષરોનો આકાર વીસલદેવના લેખો તથા તે સમયના બીજા ચૌલુક્ય રાજાઓના લેખોમાં હોય છે તેવો છે.

લેખ વીસલદેવન રાજ્યનો છે, તેના ઉપર સાલ વિક્રમ સંવત ૧૩૦૮ (ઈ. સ. ૧૨૫૧ લગભગ), ૧૧ મો દિવસ ને, રવિવાર (અને માસનું નામ બાંગી ગયું છે) છે. સોલહદેવીના સેવક પેઠે માર્હિસકમાં ઉત્તરેશ્વરના મંદિરમાં એક બાજીનું દાન કર્યાનું તેમાં લખ્યું છે.

ખાસ ઉપયોગી સવાલ માર્હિસક જ્યાં આ હિંદુ મંદિર હતું અને તેના ઉપયોગ મહમદ શાહે મસ્જીદ બાંધવામાં કર્યો હતો, તે સ્થળ ઓળખાવવાનો છે. તેને અમદાવાદથી દૂર કોઈ સ્થળ તરીકે ઓળખાવવાનું છે. આવાં નામવાળાં ત્રણ સ્થળો છે. તેમાં માણસા અને મેસાણુ તે અમદાવાદની ઉત્તરે છે, અને મહિસા તે ખેડા કલેક્ટોરેટના ઠાસરા વાલુકામાં છે. પરંતુ આ ત્રણેમાંથી કોઈ પણ સ્થળમાં એવાં ખંડેરો નથી કે જેના ઉપરથી મહમદશાહે પોતાની મસ્જીદ માટે તેના ઉપયોગ કર્યો હોય એવું બાજી શકાય. મુસલમાન રાજાઓના સાધારણ રિવાજ એવો હતો કે, તેઓ હિંદુ મંદિરોને મસ્જીદ માટે લાયક બનાવવા સાડ તેને શણગારતા તથા જરૂર નોતોજ ફેરફાર કરતા. જો આર્હિ પણ એવું થયું હોય તો માર્હિસક એ અમદાવાદ પાસેનું ગામ હોવું જોઈએ, અને તેનું નામ નિશાન નાથ પામ્યું હોવું જોઈએ.

અસરાન્તર

- ૧ — [સં] વત્ ૧૧૦૮ વર્ષે—
- ૨ [વિ] ૧૧ રવો અબેહ માહિસકે
- ૩ મહારાજાધિરાજશ્રીમત્વીસ[હ]દે
- ૪ વવિજયરાજ્યે તનિયુક્તમહાપ્રધા[ન]
- ૫ રાણકશ્રી [વ] દેમ । તથા મૂલરાજ । વા—
- ૬ ર્દે સોઢલદેવી[મ]સા[હ]ળી પેથડે—
- ૭ ન શ્રી*ઉત્તરેશ્વરદેવમંડપે જાલી
- ૮ કા [રા] પિતા । ઉપદ્રષ્ટા રા૦ મ[હ] ।
- ૯ સૂત્ર સૂમળ ॥
- ૧૦ વા

ભાષાન્તર

સંવત ૧૩૦૮ માં, ના ૧૧ મે દિને, રવિવારે આજે, આહિં માહિસકમાં, મહારાજાધિરાજ શ્રીવીસલદેવના (વજ્ય રાજ્યમાં, જ્યારે તેણે નિમેલા મહાપ્રધાનો રાણક શ્રી-વ]ર્દેમ અને મૂલરાજ (હતા)—ત્યારે સોઢલદેવીના મસાહળી પેઠડે બગવાન શ્રીઉત્તરેશ્વરના મણ્ડપમાં એક બાળી મૂકાવી છે. ઉપદ્રષ્ટા રા(ઉત્ત)મ(દલ્)આ (હતો), (અને) શિલ્પી સૂમન હતો.

* ૧ વાંચો વર્દે ૨ વાંચો દેવો. ૩ વાંચો ઉત્તરે

હોઈ ના શિલાલેખ. શ્રીવૈદનાથ-પ્રશસ્તિ^૧

સંવત ૧૩૧૧ જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૧૫ બુધવાર

હોઈ (દર્ભાવતી) ગામની હીરા ભાગોળની બાજુની દિવાલના અંદરના ભાગમાં આવેલો
મા શિલાલેખ ૫૯ પંક્તિની, દેવનાગરી લિપિમાં લખાયેલો, પદ્યમય પ્રશસ્તિ છે, જેનો ઘણો
ભાગ ખંદિત છતાં છેવટનો ભાગ સ્પષ્ટ છે.

ધોળકાના રાણકોના પુરોહિત, કીર્તિકૌમુદીના કર્તા સોમેશ્વરદેવે એ પ્રશસ્તિ રચી છે. વિ.
સં. ૧૩૧૧ જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૧૫ બુધવારે (૧૪ મી મે ઇ. સ. ૧૨૫૩ માં), એટલે કે વીરધવલ અને
રતુપાલના મૃત્યુ પછી આ પ્રશસ્તિ રચાઈ છે. વીરધવલની ગાદીએ એનો બીજો પુત્ર વીસ-
કેદેવ બેઠો હતો જેણે સં. ૧૩૦૦—૧૩૦૨ માં આખા ગુજરાતમાં આણુ વર્તાવી હતી.

આ પ્રશસ્તિ રચવાનું નજીકનું કારણ વીસલદેવની આજ્ઞાથી હોઈ (દર્ભાવતી)માં વૈદ-
નાથ શિલાલેખનો જીર્ણોદ્ધાર અથવા બાંધકામની નોંધ કરવાનું હતું.

અક્ષરાન્તર

૨ પાદ પુ તપાણિ [ના]—મદ્યામિસ્તનુ-
મિસ્તનોત્વમિ[મતં] શ્રીવૈદ[નાથઃ સ્વયમ્ ॥ ૨] વિધેર્ધિ[દધતુ]-
કિલકે

૩ પ્રસિદ્ધા ॥ ૩ સુ તદપત્ય-
પરંપરાસૌ । શક્યાનિ વાક્યનિપુણૈરપિ—રિ— [મ] ।તસુદ્ધઃ સુકુ-
તાનિ યસ્યાઃ ॥ [૪] [૫]
[આવ—]

૪ જિજ્ઞાતા જિતારા [તિગુણૈર્વાણ]રિ [પોરિલ] ગૂર્જરેશ્વર [રાજ્ય] શ્રીયસ્ય જજ્ઞે-
સ્વયંવરા ॥ ૬ યસ્મિન્ શરીરવતિ વીરસ [મવ] હિ [મ] હેં [દ્ર] પ્રથમધિ-
તિષ્ઠતિ યુદ્ધબુદ્ધ્યા અંતઃપુરાણિ—રાણિક—
—[૭]

૫ ગુણરત્નરાજિ ગંભીરતા જગતિ ॥ ૮ ધવલસ્ય સુતેનાપિ યેન-
કૃષ્ણાનુકારિણ । શ્રીગૂર્જરધરા રાજ્યમેતાન્નિષ્કંટકીકૃતં ॥ ૬ રાવણમિવ રણ[સિ]-
હં સંહ [ત્ય] ર [ન] † [ગણે] [૧]

૧ જો. ઇ. ડો. ૧ પા. ૨૦ છ. બુધવાર. યો. ૬ છંદઃ શાસ્ત્રવિદીહિત યો. ૪ છંદઃ વર્ણત-
તિલકા યો. ૧ છંદઃ અવબુદ્ધ યો. ૭ છંદઃ વર્ણતતિલકા યો. ૮ છંદઃ આર્વા (૧)
લેખ ૧૨

राजस्य ॥ २२ - - : परि ५५५-५५-

[illegible]

[स्तस्यादासी] दशरथककुस्थप्रतिकृति [प्र] तिक्ष्मापातानां

कवलितवलो वीरधवलः यशः पूरे यस्य [प्रसरति रतिक्लांतमनसा-] [मसाध्वीनां
भग्नाभिसरणक] लायां कुशलता ॥ २५ ते किमपि

.... ॥ [४ धारापतिर्दक्षिण ५—५]

—५— युगप[त्स]मितौ । धीरस्तयोरेव समानतंत्रं निका—५५ बश्चकार ॥
[४९]

●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●●

..... || ५१ वीरेश्वरेणश्रीवोसली

.....

.....

•••• •••• •••• •••• •••• •••• •••• •••• •••• •••• ••••

श्रीवीसलः क्षमापतिर्धाराधोश्चरदक्षिणेश्वरा

●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●● ●●●●

— — — — — [१] — — — —
— — — — — सिधुतीरी वीरव्रतं चरति वीसलदेव एव ॥ ५६

.... —००—०—०००—प्रजानां च तत् । सा येन

स्थितिरध्यगामि-तः पूर्वं ययातिर्यया —००—०—०००—०—०—०—
[॥ ७६]—

वीसलः शलभता(मात्म)प्रतापानले

॥ ७७ आधिपत्यमधि (म) त्य जगत्याः पार्थिवेन्दुरथ वीसलदेवः । स ५

कार[सु] जने ि — — — — — [॥ ७८ ॥]

....

४१

मिद्र इव विश्वमन — ॥ ७९ ॥

श्रीमूलराजकुलजेषु मृगांकमौलिभक्तेषु भूपतिषु तेषु दिवं गतेषु । यस्य संस्रति
समं जतिपञ्चविचश्रिते ज्वेश्वभिर— [॥ ८० ॥] —
—

४२ — — — — — दु — मंघकरिपुः सुरभीकरोति ॥ ८१ ॥ हे रत्नाकर
रत्नसंपदमिमामुच्चैः कचि— [त्वं] नीचैर्भव काञ्चनाचळ [यथा] केनापि
नालोक्ष्यसे । — स्थयं जगतोऽ[पि] निर्दलयितुं — — — — —
— [॥ ८२ ॥] — — — — —

४३ — — — — — तिबिजृम्भितानि । करोति वरैरधिकाधिकैर्यः पूर्वाणि पृष्ठाप्यधराणि ॥ ८३ ॥
आत्स्या यत्करवालः पी[त्वा] मातंगकुम्भकीलाळं । अनुतापीव व्रतयति रिपुनृप-
त्तीनां — [॥ ८४ ॥]
....
....
....

४७ त्वोत्क — स्तैत्र — दारुणायव यः शांकरं कारयति — —
॥ ९० ॥
....
....

४८ — — — — — श्रीमूलस्थानमंदिरं । — पुरुषां—न पुराणं पुनरुद्धृतं
॥ ९१ ॥ हराद्रिशिखराकारं प्रसादं कारय — — ।
— [॥ ९२ ॥]
— — — — —

४९ — — — — — [॥ ९३ ॥] कस्य वसुधावंधुरुद्धधार कुलद्वयं ॥ ९५ ॥
यः प्राकारं स्मराकारः कारयामासिवाज्ञवं ।
— ९६ धातुर्ल [तरूप] सिद्धिः — — — संधिः स्वरो वितन्य
[॥ ९७ ॥] — — — महाभाष्यगुणः [॥ ९७ ॥]

१० — — — — धन्वंतर्येदि । तथाप्येष विशेषज्ञैरतुलः परिकीर्त्यते
॥ ९८ नूनं दास्यति दानदुर्द्धर ॥ — — — — कनका-
चलं तदधुना किं धाम मो वयं । एवं पल्लवयन्ति यावद ॥ — — — —
॥ — — — — ॥

५१ — — — — ॥ ९९
येन [कल्प] लतादानं निदानं विप्रसंपदां । दीयते धर्मलुब्धेन प्रत्यब्दमधि-
काधिकं ॥ १०० दानानि प्रवृत्तानां । अलमस्मि नास्य यस्मा-
द्गणयितुमेकं गुणग्रामं ॥ १०१ अन्येषां ॥ ॥ — — — — ॥
॥ — — — — ॥

५२ — — — — य — । अश्रांतकृतदक्षिणप्रमुदितब्रह्मप्रयुक्तः पुनर्व्वेदानां ध्वनिरध्वनि
श्रवणयोरस्यैव देशेऽवि — [॥ १०२] [कनक] वितरणप्राप्तिद्विमस्य क्षितिम-
णस्य निशम्य लज्जमानः । बलिरपि मलिनं विभर्त्ति वक्त्रं किमपि न ज ॥ —
॥ — [॥ १०३]

१३ — — — — मे तावतीः समाः । तद्वात्रा येन पात्राणां लुप्तं दारिद्र्यशासनं
॥ १०४ वराकानुर्व्वराकांतान्कस्तुल्यां — — — — ते । मुधामवंतंशुं वा हिमांशुं
वा ब्रुवे समं ॥ १०५ असुस्थः काकुस्थः कृतकुलहतिः कौरवपतिर्व्यवादे —
नो ॥ — — — — कलश्रविपु ॥ —

५४ ॥ — — — — श्वेतः शमिषु पुरुषः सोपि नहुषस्ततः श्लाघ्यं लोके तमहमवलोक्य
नृपवरं ॥ १०६ वरोचनं र[चितवत्य] मरेशमैत्रैमेकत्र नागनगरं च गते द्विती-
ये दीनाननं भुवनमूर्द्धमधश्च पश्यदाश्वासितं पुनरुदारकरेण येन ॥ १०७
धर्मस्थानं विधिना विधा — — — — तिलकोयः

५५ धर्मस्थानैः स्वकृतैः सुकृती सोयं चिरं जयतु ॥ १०८ इतश्च प्राग्वाटवंशे — —
गना मा श्रीचंडसिंहस्य सुतो वसुव । यः क्षोणिपालेन निजप्रीत्या वैधेशितुर्दुर्ग-
पदे० विचक्रे ॥ १०९ किं वर्णनीयमधुना सचिवस्य तस्य सत्कोर्त्ति [पू]

५६ रपरिपूरितभूतलस्य । यत्कारितोऽडभमरनिर्विवरप्रकारपद्मतिरगाहत नाकि-
लोकं ॥ ११० [आ] सीत्सादेवनामा सकलगुणनिधिः सूतभृचतोऽभुन्मूलस्था-

श्लो. ६ छंदः अनुष्टुभ श्लो. ६६ शार्दूलविकीर्तित श्लो. १०० अनुष्टुभ श्लो. १०१ आयां
श्लो. १०२ शार्दूलविकीर्तित श्लो. १०३ पुष्पिताग्रा श्लो. १०४ अने १०५ छंदः अनुष्टुभ श्लो. १०६ छंदः
श्लो. १०७ शार्दूलविकीर्तित श्लो. १०८ आयां श्लो. १०९ छंदः अनुष्टुभ श्लो. ११० वसंतनिषका.
लेख १३

नारुयभानोर्मबनबिरचनारुयातिभृ[द्वा]मदेवः । तस्योत्पन्नस्तनूजो मदनसमभिषो
बि[इवक]

५७

र्म]मसूनः श्रीमद्वैद्येशवप्रमथिततसदनद्वार-

शास्त्राधिकर्षा ॥ १११ आह्लादनस्य तन[यो भुतो] वैषेक्षितुः स्थिरः स्वपतिः ।
देवादित्यसमारुयः रूयातोः धुरि सूत्रधारणां ॥ ११२ श्रीवैद्यनाथ भगवन्
भुवनैकनाथ त्वार्मथये किमपि देव तव प्रसादात् । नि[त्थं प-]

५८ राधिरहितः सहितश्च पुत्रैः कल्यायुतं जयतु वीसलदेव एषः ॥ ११३ प्रशस्ति-
मेता[म]—०— संभूतभूपालपुरोहितेन्द्रः । चकार सोमेश्वरदेवनामायामार्द्ध-
निष्पन्नमहाप्रबंधः । ११४ श्रियामंदस्य तनयः श्रीनंदिपुरगो[त्र]जः ।

५९ प्रह्लादनोऽल्लिख[त्तां च] प्रशस्तिं द्विजपुंगवः ॥ ११५ सूत्रसज्जनपुत्रेण पद्मसिंहेन
शिष्यिना ॥ सूत्रधारधुरीणेन [प्रशस्तेरुद] कीर्यत ॥ ११६ संवत् १३११
वर्षे ज्येष्ठ शुदि १५ बुधदिने ॥ छ ॥ ॥ शु[भं] भवतु ॥ छ ॥ ✽ ॥

— — — — —

ભાષાંતર

શ્લોક ૨શ્રી વૈદનાથ પોતે પોતાના આઠ શરીરો વડે પ્રાણિઓનું પ્રિય કરેા ॥ ૨

શ્લોક ૪તેની આ અપત્યપરંપરા જેનાં સુકૃત્યો વાક્યવિશારદોથી પણ (વર્ણવાવાં) અશક્ય છે. ॥ ૪

શ્લોક ૬ શત્રુને જિતનાર રાજના ગુણોથી ખેંચાયેલી ગુર્જરેશ્વરની [રાજ્ય]શ્રી જેમ લક્ષ્મી ખાણાસુરના મારનાર વિશ્ણુને વરી હતી તેમ, એને સ્વયંવરથી વરી હતી ॥ ૬

શ્લો. ૭ શરીરધારી વીરરક્ષના પ્રવાહ જેવો એ રાજ જ્યારે [મહેન્દ્ર પર્વતની] પીઠ ઉપર સુદની ઇચ્છાથી ચડે ત્યારે અંતઃપુરે

શ્લો. ૧૦ ધવંલના પુત્ર હોવા છતાં કૃષ્ણનું અનુકરણ કરતા એ રાજ્યે ગુર્જર ધરાતું રાજ્ય નિષ્કંટક કર્યું ॥ ૬ રાવણ જેવા રણસિંહને રણાંગણમાં હણીને ૧૦

શ્લો. ૧૧ જ્યારે પોતાનો ધૈર્યશાળી પુત્ર લવણપ્રસાદ ગુર્જર ભૂમિભાર (ઉપાડવાને સમર્થ) થયો ત્યારે સંસારથી વિરક્ત થઈને એણે, જેમાં પોતાનું જીવિત જ દક્ષિણને રથાને હતું એવો રણયજ્ઞ કર્યો. ૧૧

શ્લો. ૧૨ વિશ્વમય પમાડે એવા પરાક્રમ ગુણથી યુક્ત એ રાજ જ્યારે આ 'પૃથ્વીનું' રક્ષણ કરતો હતો ત્યારેક્ષીણ થયા આ ગુર્જર રાજ્ય રામરાજ્યથી પણ અધિક બન્યું ॥ ૧૨

શ્લો. ૧૩ બાહુના દર્પથી દુર્ધર બનેલા શત્રુના શિરમાં અધિરક્ત (આસક્ત) એવા એ રાજ્યે શ્રીવર્ધમાન (વઢવાણ) નજીક ભૂમિને લીંપીને હણાયેલા હાથીઓનાં કુભસ્થળોમાંથી ખરવાં મોતી વડે જેણે વર્ધમાન (વધતા જતા) અભિમાનને ૧૩

શ્લો. ૧૪ [જેણે અસિંહવડે ગાઠ હણ્યો નડુલ] નાયક; તે [નિર્ધાતથી, બળે કે, આજે] પણ ભૂભૂતો કંપે છે. ॥ ૧૪

શ્લો. ૧૫ પૃથ્વીમાં દેવ જેવા રાજ્યો તો ખરેખર કેટલા કેટલા નથી? પણ એ સઘળા તુરંત જ રાજની વાત સાંભળીને જ અસ્વસ્થ બની જાય છે. એ તુરંતજ જ્યારે લડવા આવ્યો ત્યારે જે (લવણપ્રસાદ જ) કેવળ ધારણ કરે છે ... ૧૫

શ્લો. ૧૬ (જેણે) મહોત્કટ હાથીઓ અને અનેક નરેન્દ્રોનાં કપાયેલાં માથાં-ઓમાંથી વહેતા લોહીથી જેણે પૃથ્વીનું સિંચન કર્યું તેવો એ તુરંતનૃપતિ પણ એની પાસે (લવણપ્રસાદની સામે) સૂકાયેલા હોડવાળો અને બયયુક્ત બનીને આવ્યો અને (લવણપ્રસાદે) એને ખડ્ગથી ભીષણ સ્તંભ જેવા બાહુ વડે [સ્તંભ સુકામે] જીત્યો. ૧૬

શ્લો. ૧૮તો એ એમ કેમ થયું? જો એ મર્ત્ય હતો તો એણે મનુષ્યથી અજેય શ્લેષ્ઠાધિનાથને શી રીતે જિત્યો? ધારાધીશ્વર, દક્ષિણેશ્વર, અને મરુભૂમિના ધણી એ ત્રણનો સમૂહ જ્યારે (ત્યારે) (રોગોની ચિકિત્સા કરે તેમ, ...વિક્રમ રૂપ ઔષધના બાંડાર એવા એણે (લવણપ્રસાદે) ચિકિત્સા કરી જવર એક એ ધનંતરિ હતો ॥ ૧૮

શ્લો. ૧૯ (યુધિષ્ઠિર અને લવણપ્રસાદ) બન્નેને શઘ્યનું ઉદ્ધરણ કરવાનો પ્રભાવ એક સ્વરૂપે હતો છતાં પોતાના બંધુઓનો ધ્વંસ કરાવનાર યુધિષ્ઠિરના કરતાં કુલનો ઉદ્ધાર કરનાર આ લવણપ્રસાદ મને વધારે યશસ્વી લાગે છે ॥ ૧૯

શ્લો. ૨૦ યાદવપતિનું એ ચારિત્ર્ય આ ઔલુક્યચંદ્રે ... ૨૦

શ્લો. ૨૧ વર્ધમાન (વઢવાણ) શહેરની નજીકમાં જેણે સાગરની સ્પર્ધા કરતું અને સુધાસાર (ચન્દ્ર ?) કરતાં અધિયાતું કુમાર (મંદિર) કરાવ્યું ॥ ૨૧

શ્લો. ૨૪ નમંદાવટ ઉપર યુદ્ધોના નિવેશ જેણે કર્યો છે.... ...
... .. ૨૪ [પુત્ર]

શ્લો. ૨૫ [તેના હતો] કથસ્થ કકુસ્થ જેવો, શત્રુપાર્થિવોનાં સૈન્યોનો સંહારક વીરધવલ, જેનું કીર્તિપૂર ફેલાવાં રતિથી કલાન્ત મનવાળી અસાધવી સ્ત્રીઓની અભિસરણુકલાની કુશલતા ભાંગી પડી ॥ ૨૫

શ્લો. ૪૫ ધારાપતિ અને દક્ષિણ અને સાથે આવ્યા આ ધીર નૃપે તેઓના જ સમાન તંત્રને ॥ ૪૫

x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x
॥ ૫૧ વીરેશ્વરે શ્રીવીસલ x x x x

પં. ૨૯ x x x x શ્રીવીસલ પૃથ્વીપતિયે ધારાધીશ અને દક્ષિણેશ્વરને x x x x x

પં. ૩૦ x x x x — — — —
x x x x સિંધુતીરે વીરમત એકલો વીસલદેવ જ પાળે છે ॥ ૫૬

પં. ૩૯ x x x x x x પ્રભાઓનું તે । તેણે એ જ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી, જે વડે યથાતિ પૂર્વે x x ॥ ૭૬

પં. ૪૦ x x x x પોતાના પ્રતાપમાં વીસલે શલભતાને (પતંગિયાપણાને) ॥ ૭૭

આખા જગતનું આધિપત્ય મેળવીને પાર્થિવચન્દ્ર વીસલદેવે x x x ॥ ૭૮

પં. ૪૧ x x x x x x — — — ॥ ૭૯
શ્રીમૂલરાજના વંશજ અને સંકરના ભક્ત એ ભૂપતિઓ જ્યારે સ્વર્ગે ગયા ત્યારે — — — ‡ ॥ ૮૦

પં. ૪૨ — — — — ‡ અંધકરિપુ સુરભિ બનાવે છે ॥ ૮૧

હે રતનાકર તારી આ રત્નસંપત્તિને કયાંક જાયે હે સુવર્ણગિરિ તું નીચા થા જેથી કોઈની નજરે ના ચઢેજગતના ...નું નિર્હલન કરવાને ‡ ‡ ‡ ‡
‡ ‡ ‡ x ॥ ૮૨

પં. ૪૩ — — અત્યન્ત વિસ્તાર પામેલાં ‡ જે પોતાની અધિક ...વડે ‡ પૂર્વનાં પૂર્વનાં નીચાં નીચાં બનાવે ‡ ‡ છે ॥ ૮૩

જેનું અડગ ભૂલમાં માર્તાંગના કુભસ્થળનું લોહી પીને, પશ્ચાત્તાપ કરતું હોય તેમ મત્વરુપે શત્રુનૃપતિઓનાં ॥ ૮૪

પં. ૪૭ ‡ ‡ ‡ ... સંકરનું.....કરાવે છે. ‡ ‡ ‡

પં. ૪૮શ્રીમૂલસ્થાન મંદિર પુરૂષોનું...ન પુરાણોનો પુનરુદ્ધાર કર્યો ॥ ૮૨

હરપર્વતના (કેલાસના) શિખર જેનો પ્રાસાદ કરાવ ॥ ૮૩
x ‡ ‡ ‡

પં. ૪૯ । ...વસુધાના એ બંધુએ કુલદ્રવ્ય ઉદ્ધાર્યું ॥ ૮૫

જે મહન સરખા આકારના નૃપે નવી દિવાલ બંધાવી x § ‡ § ॥ ૯૬
§ ‡ x ‡ § ॥ ૯૭

પં. ૫૦ ધન્વંતરિનો એ...તોપણ વિશેષજ્ઞ પુરૂષો એને અતુલ કહે છે ॥ ૯૮
ખરેખર, હાનદુર્ધર એ...કનકાયલ આપી દેશે, તેથી આપણે કયાં જઈશું.
એમ જ્યાં ॥ ૯૯

પં. ૫૧ જે, બ્રાહ્મણોની સંપત્તિનું કારણ એવું કલ્પલતા...હાન ધર્મલોભથી પ્રતિવર્ષ અધિક
અધિક આપે છે. ॥ ૧૦૦
જેથી એનો એક ગુણસમૂહ વર્ણવવાની પણ મારામાં શક્તિ નથી. § ‡ §

પં. ૫૨ - - - અવિરત યજ્ઞ દક્ષિણથી આનંદિત બ્રાહ્મણોએ કરેલો વેદોનો ધ્વનિ
એના દેશમાં જ રસ્તામાં શ્રવણોમાં— ॥ ૧૦૨.

એ પૃથ્વી રમણની સુવર્ણ હાનની ખ્યાતિ સાંભળીને શરમાતા બલિનું પણ મ્હો ઝાંખું બન્યું
છે. — — — ॥ ૧૦૩

પં. ૫૩ - - - આટલાં વર્ષો ! તે હાનેશ્વરીએ પાત્રોનું દરિદ્ર શાસન લંટી લીધું ॥ ૧૦
અસ્વસ્થ કાકુસ્થ ॥ કુલસંહાર કરનાર કૌરવપતિ, - - - ૧૦૫

પં. ૫૪ — — શમયુક્ત (મુનિઓ) તરફ પુરુષ બન્યો નહુષ, તેથી વખાણવા લાયક,
આ સંસારમાં, હું આ નૃપવરને જોઉં છું ॥ ૧૦૬ એક તરફ વૈદોએ ઇન્દ્રની મૈત્રી કરી,
અને ખીલે નાગલોકમાં જઈ રહ્યો. તેથી ઉંચે અને નીચે ભુવનને દીનવદન જોઈને આ
રાજાએ ઉદાર હાથે આશ્વાસન આપ્યું ॥ ૧૦૭

(વધિએ ધર્મસ્થાન બનાવીને

પં. ૫૫ — — — તિલક જે રાજા - - । તે રાજા પોતે બનાવેલાં ધર્મસ્થાનોથી કૃત-
કૃત્ય થએલો લાંબું જીવે ॥ ૧૦૮ અને તેથી પ્રાગ્વાદવંશમા —ગનામનો શ્રીચંદ્રસિંહનો પુત્ર
થયો, જેને વિશ્વાસપાત્ર ગણીને રાજાએ વેદનાથના દુર્ગપદ ઉપર નીચે ॥ ૧૦૯ એ સચિવનું
હવે શું વર્ણન કરવું, જેણે

પં. ૫૬ સત્કીર્તિના પૂરથી ભૂતલને ભરપૂર કયું છે; એણે બંધાવેલો વિવરરહિત પ્રકાર
(કોટ) સ્વર્ગલોક સુધી જઈ પહોંચ્યો છે ॥ ૧૧૦ સાદેવ નામે સહસ્રગુણનો નિધિ સૂત્રધાર
હતો; તેનો પુત્ર વામદેવ ઉત્પન્ન થયો, જેણે મૂલસ્થાન નામે સૂર્યના મંદિરની રચનાથી ખ્યાતિ
મેળવી; એનો પુત્ર, વિશ્વકર્માના વંશનું કુસુમ, મહન નામે હતો, જે શ્રી વૈદ્યશનો ગઠ, વિસ્તીર્ણ
મંદિર અને દ્વાર,

પં. ૫૭ તથા શાખાઓ વગેરેનો રચનાર હતો ॥ ૧૧૧ આદ્યલાહનનો પુત્ર દેવાદિત્ય
નામનો થયો જે વૈદ્યશિતાનો કાદમ સ્થપતિ બન્યો અને સૂત્રધારોના અગ્રણી તરીકે વિખ્યાત
થયો ॥ ૧૧૨ શ્રી વેદનાથ ! ભગવન્ ! ભુવનોના એક ધણી ! તારી કૃપાથી હે દેવ ! તારી
પાસે એક પ્રાર્થના કરું છું : આ વીસલદેવ શત્રુઓની આધિપતિ રહિત અને

પં. ૫૮ પુત્ર સહિત અચૂત કલ્પ પર્યન્ત વજ્રથી રહો ॥ ૧૧૩ આ પ્રશસ્તિને — —
— ઉત્પન્ન થએલા બપોલોના મુખ્ય પુરોહિત સોમશ્વરદેવે રચી છે, જેણે અર્ધ યામમાં
મહાપ્રબંધ રચ્યો છે ॥ ૧૧૪ શ્રિયામંદના (?) પુત્ર, શ્રીનંદિપુર ગોત્રમાં થયેલા

પં. ૫૯ પ્રહ્લાદન નામના દ્વિજપુંગવે એ પ્રશસ્તિ લખી છે ॥ ૧૧૫ સજ્જન નામે સૂત્રધારના
પુત્ર, સૂત્રધારોમાં મુખ્ય, પદ્મસિંહ શિષ્યીએ [એ પ્રશસ્તિ] કોતરી છે ॥ ૧૧૬ સંવત ૧૩૧૧
વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુક્રિ ૧૫ બુધવારે ॥ છ ॥ — — — શું બવતુ ॥ છ ॥ * ॥

દિપ ૧૪

વાઘેલા રાજ વીસલદેવના સમયનું દાનપત્ર^૧

(વ. સં. ૧૩૧૭ જ્યેષ્ઠ વદ ૪ શુક્રવાર

અક્ષરાન્તર

પતરું પહેલું

- ૧ ॥૫૦॥ સ્થાસ્તિ શ્રીમદ્વિક્રમકાલાતીતસપ્તદશાધિકત્રયોદશશતિકસંવત્સરે લૌકિક-
જ્યેષ્ઠમાસસ્ય
- ૨ કૃષ્ણપક્ષચતુર્થ્યાં તિથૌ ગુરાવચેદ શ્રીમદ્ગણદિલ્લિપાટકે સમસ્તરાજાવલીવિરાજિત-
પરમેશ્વરપરમ-
- ૩ મટ્ટારક ઉમાપતિવરલઘ્વપ્રસાદપ્રૌઢપ્રતાપચૌલુક્યકુલકમલિનીકલ્લિકાવિકાશમાર્ત-
હસિષ્ણ-
- ૪ સૈન્યસમુદ્રસંશોષણવડવાનલમાલવાધીશમાનમર્દનમેદપાટકદેશકલુષરાજ્યવલીકં-
દોચ્છે[વ].
- ૫ નકુદ્દાલકરુપકર્ણાટરાજજલધિતનયાસ્વયંવરપુરુષોત્તમભુજબલભીમ અભિનવસિદ્ધ-
રાજ અપ-
- ૬ રાર્જુનેત્યાદિસકલચિરદાવલીસમલંકૃતમહારાજાધિરાજશ્રીમદ્વીસલદેવકલ્યાણવિજ-
યિરાજ્યે
- ૭ તદનુશાસનાનુવર્તિનિ મહામાત્યશ્રીનાગડે શ્રીશ્રીકરણાદિસમસ્તમુદ્રાવ્યાપારાન્
પરિપંથયતીત્યેવં
- ૮ કાલે પ્રવર્તમાને અસ્થૈવ પરમપ્રભોઃ શ્રીમહારાજસ્ય પ્રસાદપત્તલાયાં વર્દિપથકે
ભુજ્યમાનમંડર્યાં
- ૯ જયશ્રીનિર્ભરાલિંગિતશરીરઃ મહામંડલેશ્વરરાણકશ્રીસામતસિદ્ધદેવઃ નગરપૌરાન્
અન્યાર્નાપે સ-
- ૧૦ ર્વ[ાન]ધિકૃત્ય સર્વેષાં વિદિતં પત્રશાસનં પ્રયચ્છતિ યથા ॥ યન્મયા મહા-
દાનોદકપક્ષાલિતવામેતરકરત-
- ૧૧ લેન પરમધાર્મિકેન ભૂત્વા તીર્થપુણ્યોદકૈઃ સ્નાત્વા સુકુવાસસી પરિધાય ચરાચર-
ત્રિભુવનગુરં ભગવન્તં-

૧ ઈ. એ. વો. ૬ પા. ૨૧૦ રી. ૭. શુદ્ધર. પ્રસ્તાવના ચાલુક્યનાં દાનપત્રોની શરૂઆતની પ્રસ્તાવના સાથે છે. પત્રનું આપ ૧૧'x૧૩" છે; લિપિ-જેન દેવનાગરી પં. ૧ વાંચી જ્યેષ્ઠમાસસ્ય. પં. ૬ વાંચી ચિદ્દા પં. ૬ વાંચી સામન્તસિદ્ધ પં. ૧૦ વાંચી પ્રયચ્છતિ પં. ૧૧ વાંચી સુકુવાસી

- १२ भवानीपतिं समभ्यर्च्य संसारासारतां विचिंत्य नलिनीदलगतजललवतरलतरं जीवि-
तव्यं यौवनमश्व-
- १३ यं चावगम्य ऐहिकं पारात्रिकं च फलमंगीकृत्य पितामहराणकश्रिलूणपसाजदेव-
श्रेयोर्थं आशापल्यां
- १४ पूर्वसंकल्पितसत्रे अपूर्वं अष्टौ ब्राह्मणान् भोजयितुं तथा तत्रत्यप्रपाभरापनार्थं च
तथा मंडल्यांस्वपि-
- १५ तुः राणकश्रीसंग्रामसिंहदेवश्रेयसे अपूर्वद्वादशसंख्यकान् ब्राह्मणान् राजाक्षपान-
व्यञ्जनतांबूला-
- १६ दिसर्वोपस्करसहितभोजनं भोजयितुं तथा कन्यागतापरपक्षे चतुर्वशब्रह्मपुरीयक-
ब्राह्मणानां पंचद-
- १७ शदिनानां श्राद्धे सदक्षिणा निर्वापाः तथा सदैवामावास्यायाममावास्यायां अमी-
षामपि ब्राह्मणानां अनुप्र-
- १८ पात्र्या सदक्षिणा पंच निर्वापाः तथा पारायणोपविष्टकपिलावर्त्तब्राह्मणानां निर्वापा
तथा प्रपाभरापनार्थं
- १९ तथा बल्लालनारायणरूपनारायणदेवयोर्नित्यं पंचोपचार पूजनैवेष्टार्थं तथा विशेष-
पचोपस्करपू-

पतरू बीजुं

- १ जानैवेद्यर्थं तथा पतितधुषितधर्मस्थानानामद्भरणार्थं वैशाखीपर्वणि अस्मिन्नेव पथके
संतिष्ठमान
- २ मेहूणामिधानग्रामे कस्य तथा मंडल्यां भूमिहल ६ तथा हाट १२ तथा रिण-
सीहवसणग्रामेप्रैपलमा
- ३ नभूमिहल ६ तथा लुंडावसणेत्यवाटिका १ तथा रूपापुरेत्यवाटिका १ तथा
आशापल्यां शुक्लमंडपिका-
- ४ यां दिनं प्रति द्र १ त्रुम्भैकः करदपल्लडिका १ एतेषां समस्तानामुत्सर्गं कृत्वा
श्रीमूलेश्वरदेवीयमठपतिम-
- ५ हामुनींद्रराजकुल श्रीविष्वमित्रस्य निर्वाहरणार्थं शासनं समपितं । मेहूणग्रामस्या-
घाटा यथा । पूर्वस्यां दि-
- ६ शि चूकरिग्राममुद्रासडाग्रामरउनीग्रामत्रबाणं सीमायां सीमा । दक्षिणस्यां दिशि
षांडिहग्रामनालोडग्राम-

॥ पं. १२ वांशे। मंथं पं. १८ वांशे। सदक्षिणाः; निर्वापाः +पं. १ वांशे। नैवेष्टार्थं; धुषित; अथवा ३६१२
इषित; मुद्रणार्थं; वैशाखी; संतिष्ठं पं. २ वांशे। ३६१२ ग्रामेप्रै. प. ३ वांशे। शुक्लं पं. ४ वांशे। त्रुम्भैकः; अष्टके
एक दाम. पं. ५ वांशे। विश्वामित्रस्य; समपितं पं. ६ वांशे। त्रयाणां; दक्षिणस्यां

- ७ योः सीमायां सीमा । पश्चिमस्थां दिशि दृष्टुस्वामसीमायां सीमा । उत्तरस्थां दिशि नायकाग्रामसीमायां सीमा
- ८ एवमादिचतुराषाटोपलक्षितस्वसीमापर्यंत सवृक्षमालाकुल नवनिधानसहित सहिरण्यभागभोगदा-
- ९ नीसहितः सदैवदशपरधसहित सकाष्टतृणोदकोपेतः सर्वादायसमतः देवदायब्रह्मदायवर्जितः
- १० ग्रामोयं तथा मंडल्याः भूमी तथा बाटिके तथा हट्टानि आशापल्याः पल्लाडिकाप्रभृति एतत्सर्वं आचंद्राक याव-
- ११ त् राजकुलश्रीविश्वामित्रराशिना तथैतदीयचेलकपरंपरयानिर्वाहनीयं । अस्मत्प्रदत्तमिति परिक्षाय स-
- १२ र्वसामान्यं चैतत् अल्पफलं मत्वा अस्मद्वंशजैः अन्यैरपि भाविभोक्तृभिरनुमंतव्यं पालनीयं च । यथा दाता श्रे-
- १३ योभाक् तथा पालकश्चापि । उक्तं च भगवता व्यासेन । बहुभिर्बुधैः भुक्ता राजभिः सगरादिभिः । यस्य-
- १४ स्य यदा भूमी तस्यतस्य तदा फलं । १ षष्टिर्वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ॥ अच्छेत्ता चानुमंता च तान्येव न-
- १५ रकं वसेत् ॥ २ बंध्याटवीष्वतोयासु गुण्ककोटरवासिनः कृष्णसप्पा प्रजायंते दत्तदायापहारकाः ॥ ३ त-
- १६ ङागानां सहस्रेण अश्वमेधशतेन च । गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुद्ध्यति ॥ ४ ॥
- १७ दूतकोऽत्र महासंधिविग्रहिक ठ श्रीश्रीधरः ॥ लिखितमिदं महाक्षपटलिकमहं श्रीगोविंदेन

श्रीः

अपरार्जुनमहाराजाधिराजश्रीश्रीमद्वीरसखदेवस्य

ભાષાન્તર—સારરૂપે

૧ પ્રસ્તાવના— વિક્રમ સંવત ૧૩૧૭ જેષ વદી ૪ શુક્રવારે, સમસ્ત રાજવલીવિરાજીત, ઉમા-પતિના વરની પ્રસાદિ પ્રાપ્ત કરનાર, ચૌલુક્ય કુલના કિમલક્ષેત્રને વિકસાવનાર, પ્રૌઢ પ્રતાપી સૂર્ય-જેવો, સિંધણના સૈન્યસાગરને જ્વાળામુખીના અગ્નિ માફક શુષ્ક કરનાર, માલવાના નૃપને કચડી નાંખનાર, મેઢપાટક દેશના કલુષ રાજ્યની લતા(વેલી)ના મૂળના છેદનથી કુદાલ (કુહાડી) સરખો, કર્ણાટની રાજપુત્રીએ પતિ તરિકે પસંદ કર્યો હોવાથી સસુદ્રની પુત્રી લક્ષ્મી જે પુરુષોત્તમને વરી હતી તે પુરુષોત્તમ જેવો, બાહુબળને લીધે અભિનવ લીમ, અભિનવ સિદ્ધરાજ, અપર અજીવન વિગેરે અસંખ્ય માનખિતાબથી આભુષિત થએલો મહારાજધિરાજ શ્રી વીસલદેવ અણહિલ-પાટકમાં મંગળમય અને વિજયા રાજ્ય કરતો હતો અને જ્યારે તેનો આજ્ઞાકિત મંત્રીધર શ્રી નાગક શ્રીકરણાદિ સર્વ મોટા હોદ્દા ધારણ કરતો હતો ત્યારે તેના પરમ સ્વામિના પ્રસાદવાળા વર્ધિપથકમાં આવેલી મણ્ડલીમાં રાજસત્તા ચલાવનાર રાણા સામન્તસિંહે નીચેનું દાન આપ્યું છે.

૨ દાનપત્ર અને આશય:—(૧) દાન આપનારના પિતામહ રાણા લુણપસાજના કદ્યાણુથે તથા પૂર્વે સ્થાપેલા આશાપલ્લડીમાં ૮ બ્રાહ્મણોના લોજનાથે અને પ્રપા ભરવા માટે (પત્ર ૧ પં ૧૪) (૨) દાન દેનારના પિતા રાણા સંઆમસિંહના શ્રેય માટે, મણ્ડલીમાં ૮ બ્રાહ્મણોને પૂર્ણ થાય એટલું ઉત્તમ અજ્ઞ પાન તાંબુલ વિગેરે માટે, ભાદ્રપદ કૃષ્ણપક્ષમાં પચ્ચદશ દિન શ્રાદ્ધમાં બ્રહ્મપુરાના ૧૪ બ્રાહ્મણોને દાન અને દક્ષિણની યોજના માટે, અને તે જ બ્રાહ્મણો માટે દર અમાસે દાન અને દક્ષિણ માટે અને તે ઉપરાંત કપિલાવતના આખો વેદ ભણતા બ્રાહ્મણોને દાન માટે, અને પ્રપા ભરવા માટે. (પત્ર ૧ પં ૧૫—૧૮) (૩) બલ્લનારાયણ અને રૂપનારાયણના મંદિરમાં નિત્યપૂજા અને નૈવેદ્ય અર્થે અને ત્રૂટેલાં મંદિરો સમા-રાવવા માટે (પત્ર ૧ પં ૧૯) (પત્ર ૨ પંકિત ૧)

૩ દાન : — (અ) મેહુણા ગામમાં ૬ હલવાહબિ, મણ્ડલીમાં ૧૨ ટુકાનો અને રિજુસીહજસણ ગામમાં ૬ હલવાહ ભૂમિ.

(બ) લુણડાવસણમાં બગીચો

(ક) રૂપાપુરમાં વાટિકા

(૬) પલ્લડિકા — પ્રતિદિન એક હામના કરવાળી પલ્લડિકા આ સર્વ મણ્ડલમાં શ્રીમૂલેશ્વરદેવના મઠના સ્થાનપતિ યોગીવર રાજકુલ વિદ્યામિત્રને વ્યવસ્થા માટે સમર્પાયું હતું

સીમા: —

(૧) મેહુણાની : —

(અ) પૂર્વે ચુત્રરી, સુહાસડા ને રૌણી ગામો

(બ) દક્ષિણે પાંડિકા અને નાલોદા ગામો

(ક) પશ્ચિમે દૂધુખા ગામ

(૬) ઉત્તરે નાયકાગામ

૪ રાજપુરૂષો:— ક્રતક મહાસાધિવિઞ્ઞદિક (રાણાનો), ઠાકુર શ્રીધર લેખક મહાક્ષપટ-લિક મહં ગોવિંદ
લેખ ૧૫

ગુજરાતના રાજા અર્જુનદેવનું દાનપત્ર^૧

વિક્રમ સંવત ૧૩૨૦ આષાઠ વદિ ૧૩ ઇ. સ. ૧૨૬૪

નીચે આપેલો સોમનાથ પાટણનો શિલા-લેખ, જે હાલ વેરાવળમાં હરસદમાતાના મંદિરમાં છે તે વિષે પ્રથમ કર્નલ ટોડે નોંધ લીધી હતી.

પંડિત ભગવાનલાલ ઈન્દ્રજીએ એક રાંધગ ઊપરથી તૈયાર કરેલો કુંદર ફોટોર્ગીઝોગ્રાફ પ્રોફેસર જુલહરે અને આપ્યો હતો. તેના વડે કેટલીક અુશકેલીઓ દૂર થાય છે. તે પત્થર સુરક્ષિત નથી અને તેમાં જણાવેલા કેટલાક પારિભાષિક શબ્દો વિષે ચોક્કસ સમજૂતી અપાઈ શકે તેમ નથી.

લેખની વારીખ હીજરી સંવત ૬૬૨, વિક્રમ સંવત ૧૩૨૦, વલ્લી સંવત ૬૪૫, અને સિંહ સં. ૧૫૧ આષાઠ વદિ ૧૩, ની છે. વિક્રમ સં. ૧૩૨૦ ઇ. સ. ૧૨૬૩ ના કાર્તિક માસમાં શરૂ થતું હોવાથી વિક્રમ સં. ૧૩૨૦ ના આષાઠનો અંત ઇ. સ. ૧૨૬૪ ની જાગ્રમ મધ્યમાં આવે છે. પુરટેનફેલ્ડનાં ટેબલ્સ યુજબ, ઇ. સ. ૧૨૬૪ નો મધ્ય સમય ઇ. સ. ૧૨૬૩ ના નવેમ્બર ની ૪ થી વારીખે શરૂ થતાં હીજરી સંવત ૬૬૨ માં આવે છે. આ પ્રમાણે વિક્રમ અને હીજરીની વારીખો બરાબર મેળમાં આવે છે. વલ્લીના રહેવાસીઓના કહેવા પ્રમાણે, તે શહેર વિક્રમ સંવત ૩૧૫ ઇ. સ. ૩૧૮-૧૯ માં નાશ પામ્યું હતું અને “બલ્લ સંવત” ની શરૂવાત શક સં. ૨૪૧ અને વિક્રમ સં. ૩૭૬ ઇ. સ. ૩૧૬ — ૨૦ માં અલ ખીઝની આપે છે. લેખની વારીખ ત્યાંના વવની ઇતિહાસકારોની પ્રજ્ઞાલિકાને ટેકા આપે છે; કારણ કે તેના ઉપરથી વિક્રમ સં. ૩૭૫ અને ઇ. સ. ૩૧૬ આવે છે.

અલ ખીઝનીના લખાણમાં એક વર્ષનો તફાવત આવે છે તેનું કારણ શકસંવતનું નૂતન વધ ઐત્રથી શરૂ થાય છે તેથી વલ્લી સંવતનું નૂતન વર્ષ વિક્રમ સંવતનાં નૂતન વર્ષ કરતાં મોટું આવે છે, એ હેતુ બેઇએ. સિંહ સંવત વિક્રમ સં. ૧૧૬૬ અને ઇ. સ. ૧૧૧૩ માં શરૂ થવો બેઇએ તેને ટાંક શિવ-સિંગ જવત કહે છે, અને તે દીવના બેટ માં રહેતા ગોહિલોએ સ્થાપ્યાનું કહે છે.

રાજા અર્જુનદેવ વિષે આમાં બહુ થોડું આપ્યું છે. પ્રો. જુલહરે તેના અગીઆર ચોલુક્ય લેખોની પ્રસ્તાવનામાં કહ્યું છે તેમ વ્યાખ્યાપલ્લિ અથવા વાષેલાવંશનેા ખીજે સ્વતંત્ર રાજા વિ. સં. ૧૩૧૮ થી ૧૩૩૧ ઇ. સ. ૧૨૬૧-૬૧ થી ૧૨૭૪-૭૫ માં થયો હતો. સં. ૧૩૨૦ ના સોમનાથ પાટણના દાનપત્ર સિવાય અર્જુનદેવનું વિ. સં. ૧૩૨૮ નું કચ્છનું દાનપત્ર પણ છે. અર્જુનદેવનાં બે દાનપત્રો મળી આવ્યાં હતાં તે જગ્યા ઉપરથી જણાય છે કે તે વીસલ દેવનો ઉત્તરાધિકારી થવા માટે લાયક રાજા હતો, કારણ કે તેનું રાજ્યકચ્છ અને કાઠિયાવાડ સુધી પણ પોહોંચ્યું હતું. તેના રાજ્યની ઉત્તર વરફની સીમા આણુ પર્વત સુધી હોવી બેઇએ; કારણ

૧ ઇ. એ. રો. ૧૧ પા. ૨૪૧ ઇ. જુલ્હર. ૨ એનાલ્સ ઓફ રાજસ્થાન રો. ૧ પા. ૭૦૫. ૩ એા કે દ્રોણી, મહાવજ્ર, સીકાતરી, મહાવજ્રપાલી, ચેલુક, દાનપત્ર.

કે તેના પછી સારંગદેવનું એક દાનપત્ર ત્યાંથી જાહેર થયું છે. નીચેના લેખમાં તેને તેના પહેલાંના રાજાઓએ ખારણ કરેલા ઇલકાઓ આપેલા છે. તેનો પ્રધાન માલદેવ હતો, આ લેખની નવમી પંક્તિમાં બીજા જે નામો ગંડશ્રી પરવીરભદ્ર અને શ્રી અભયસિંહ આવે છે; જે નામો મી. ક્રુવે પ્રસિદ્ધ કરેલી બે પ્રશસ્તિઓમાં પણ આવે છે (ધ. એ. વો. ૧૧ પા. ૬૮) પહેલી પ્રશસ્તિ, જે અર્જુનદેવના રાજ્યનાં પહેલાં દશ વર્ષ માં લખાઈ હશે, એમાં ગણ્ડશ્રી વીરભદ્રે એક દાન આપ્યાનું લખ્યું છે. સં. ૧૩૨૮ ની બીજી પ્રશસ્તિ શ્રી અભયસિંહની સંમતિથી કોતરી હતી.

દાનનો હેતુ દાન આપનાર હુર્મજના એક મુસલમાને બંધાવેલી એક મસ્જીદને, જે દુકાનો, એક તેલની મિલ તથા એક જમીનનો ટુકડો એ બધાંની ઉપજ આપવાનો છે, સોમનાથ પાટણના શીઆઈટ ખારવાઓના કેટલાક ધાર્મિક ઉત્સવો ઉજવવા માટે પણ દાનનો ઉપયોગ કરવાનો છે. અને બાકી રહેલી ઉપજ મક્કા અને મદીનાનાં પવિત્ર સ્થળોમાં આપી દેવાની છે. આના દ્રષ્ટીએ સોમનાથ પાટણના મુસલમાનો છે.

अक्षरान्तर

- १ ओं ॥ ओं नमः श्रीविश्वनाथाय ॥ नमस्ते विश्वनाथाय विश्वरूप नमोस्तुते ।
नमस्ते सैन्यरूपाय
- २ लक्षालक्ष नमोस्तुते ॥ १ श्रीविश्वनाथप्रतिवद्धतौजनानां बोधकरसूक्ष्महृद-
संबत् ६६२ त-
- ३ था श्रीनृप[वि]क्रमसं १३२० तथा श्रीमद्वल्मीकि ९४९ तथा श्रीसिंह सं १९१
वर्षे आषाढ वदि १३ र-
- ४ वाबदेह श्रीमदणहिल्लपाटकाधिष्ठितसमस्तराजावलीसमलंकृतपरमेश्वरपरमभट्टारक-
- ५ श्रीउमापतिवरलब्धप्रौढप्रतापनिःशंकमल्लअरिरायहृदयशरयश्रीचौलुक्यचक्रवर्त्तिम-
- ६ हाराजाधिराजश्रीमत्तुर्जुनदेवप्रवर्द्धमानकल्याणविनयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि
- ७ महामात्यराणकश्रीमालदेवे श्रीश्रीकरणादिसमस्तमुद्राव्यापारान् परिपंथय-
तीत्येवं का-
- ८ ले प्रवर्त्तमाने इह श्रीसोमनाथदेवपत्तने परमपाशुपताचार्यमहापंडितमहत्तर
धर्ममूर्त्ति-
- ९ गंडश्रीपरवीर भद्रपारि 'महं' श्रीअभयसीहप्रभृतिपंचकुलप्रतिपत्तौ तथा दुर्मुखजेला-
- १० कूले अमीर श्रीरुकनदीनराज्ये परिपंथयति सति कार्यवशात् श्रीसोमनाथदे-
वनगरं स-
- ११ मायातहर्गुजदेशीयखोजानौ° अबूबाहिमसुतनाखूं नोरदीनपीरोजेन श्री-
- १२ सोमनाथदेवद्रोणीप्रतिबद्धमहायणांतः पातिप्रत्ययवृहत्पुरुषठ° श्रीपल्लुगिदेव-
- १३ वृहत्पुरुषराणकश्रीसोमेश्वरदेववृह[त्यु]रुषठ° श्रीरामदेववृहत्पुरुषठ° श्रीभीम- "
- १४ सीहवृहत्पुरुषराज° श्रीछाढाप्रभृतिप्रसस्तमहणलोकप्रत्यक्षं तथा समस्तजमा-
- १५ थप्रत्यक्षं च राज° श्रीनानसीहसुतवृह° राज° श्रीछा[डा]प्रभृतीनां पार्श्वत्
श्रीसोमनाथ-
- १६ देवनगरबाखे सीकोत्तर्यां महायणपात्न्यां संतिष्ठमानभूषंडं नवनिषानसहि-
- १७ तं यथेष्टकामकरणीयत्वेन स्पर्शनन्यायेन समुपात्तं ॥ ततः नाखूं पीरोजे-
- १८ न स्वधर्मशास्त्रमिप्रायेण परमधार्मिकेण भूत्वा आचंद्रार्कं स्थायिनीकीर्त्तिप्र-
- १९ सिद्धयर्थं आत्मनः ज्ञेयोऽर्थं उपर्यालापितभूषंडस्य स्थाने पूर्वाभिमसमिजिगिति-
- २० धर्मस्थानं वृह° राज° श्रीछाढासस्त्रायत्वेन धर्मबांधवेन कारितं ॥ नाखूं पीरोजेन
- २१ अस्य मिजिगितिधर्मस्थानस्य वर्त्तपनार्थं प्रतिदिनं पूजादीपतैलपानीय तथा मा-

पं. १ वांशि शून्य. पं. २ वांशि लक्ष्यालक्ष्य अने नौजनानां, पं. ३ वि ने। १२५४ छ. पं. ४ वांशि
धिष्ठित° पं. ५ वांशि "निःशंकमल्लारिराज" (?) पं. ७ स्तमुद्रा अस्मात् अर्थ छ. पं. १३ त्यु ने। त २५४
टोपाय छ. पं. १४ "समस्त" ने। म अस्मात् अर्थ छ. "महण" ने। म लभताम ग लेवे टोपाय छ. पं. १५
बा थे। ३। २५४ छ. पं. १६ वांशि संतिष्ठमान "भूषंड." पं. १८ वांशि लक्ष्य अने मुखं १

- २२ लिमोदिनमासपाठक तथा नौवित्तकानां समाचारेणं बरातिराबिखतमराति-
 २३ विशेषपूजामहोत्सवकारापनार्थं तथा प्रतिवर्षं छोहचूनाभग्नविशीर्णसमारच-
 २४ नार्थं च श्रीनवषणेश्वरदेवीयस्थानपति श्रीपरत्रिपुरांतक तथा विनायकमट्टारक-
 २५ पररतनेश्वरप्रभृतीनां पार्श्वत् उपात्त श्री[सो]प्रनाथदेवनगरमध्ये श्रीवडलेश्व-
 २६ रदेवीयसमप्रपल्लडिका नानामुखतृणछायकचेलुकाछादितगृहैरुपेता तथा उत्त-
 २७ रामिमुखद्विभौममठसमेतापरं अस्या मध्ये सूत्रं कान्हैआसक्त पूर्वाभिमुख गृहै-
 २८ क बाणं चतुराघाटेषु अव्यग्रप्राकारोपेता उत्तरामिमुखप्रतोळीप्रवेशनिर्गमोपे-
 २९ ता यथावस्थितचतुराघाटनविशुद्धा यथा प्रसिद्धपरिमोगा तथा घाणी १ सक्तदानपलं
 ३० तथा अस्या मिजिगिति अग्रतः प्रत्ययं निर्म्माल्यछडासोढलसुतकीरुहणदेव तथा ठं
 ३१ सोहणसुतलूणसीहधरणिमसूमा तथा वास्त्यर्थकरणेणाधिष्टितराणं आसधरप्रभृ-
 ३२ तीनां पार्श्वत् स्पर्शनेनोपात्तं हट्टद्वयं एवमेतत् उदकेन प्रदत्तं ॥ अनेन आयपदेन
 ३३ आचंद्रग्रहतराकं यावत् नौं पीरोजसक्तमिजिगितिधर्मस्थानमिदं नौं पीरो-
 ३४ जश्रेयोऽर्थं प्रतिपालनीयं वर्त्तापनीयं भग्नविशीर्णं समारचनीयं च ॥ अनेन आय-
 ३५ पदेन धर्मस्थानमिदं वर्त्तापयतां प्रतिपालयतां तथा विशेषमहोत्सवपर्वव्यये
 ३६ कुर्वतां च यार्तिकचित् शेषद्रव्यमुद्रराति तत्सर्वं द्रव्यं मषामदीनाधर्मस्थाने प्रस्थाप-
 ३७ नीयं ॥ अस्य धर्मस्थानस्य आयपदं सदैव जमाधमध्ये नाखुयानोरिकजमाध त-
 ३८ था खतीबसहितसमस्तशहडसक्तघट्टिकानां जमाध तथा चुणकरजमाध तथा प-
 ३९ थपतीनां मध्ये मुशालमानजमाधप्रभृतिभिः समस्तैरपि मिलित्वा आयपदमि-
 ४० दं पालापनीयं धर्मस्थानमिदं वर्त्तापनीयं च ॥ दाता च प्रेरकश्चैव ये धर्मप्रति-
 ४१ पालकाः । ते सर्वे पुण्यकर्माणो नियतं स्वर्गागमिनः ॥ यःकोऽपि धर्मस्थानमि-
 ४२ दं तथा आयपिदं च लोपयति लोपाययति स पापात्मा पंचमहापातकदोषेण लि-
 ४३ प्य [ते] नरकगामी भवति ॥

पं. २२ वांछि[नौवि] अ२५छे. पं. २३ वांछि। कारापनार्थं; छोहचूनां संक्षयवाणी छे. पं. २४ विना-
 यकं ना वयला अक्षरैः लुंसाधं अथा छे. पं. २५ वांछि उपात्ता पं. २६ वांछि तृण नो तृ दृ ङेपो देप्ताय छे;
 छायक नो छा. अने छादितं नो त अ२५छे. पं. २७ वांछि 'द्विभौम' अने 'सक्त' पूर्वाभिमुखं गुणमेकं पं. ३१
 'मसूमा' ने 'गसूना' वांछि शक्य; वास्त्यर्थं धल्लो ७ शंका२५ छे. वांछि धिष्ठित पं. ३२ वांछि आयपदेन
 नो य प'कितनी नीधे डातरदे। छे. पं. ३५ वांछि 'व्ययं' पं. ३६ वांछि मरवा' पं. ३७ वांछि नाखदा'
 (?) पं. ३८ पथ' संक्षयवाणी छे. पं. ४१ वांछि श्रेयोऽने द्वितीयाधेनो शोडा भाग लुंसाधं अथे
 छे. पं. ४२ वांछि आयपदमिदं पं. ४३ वांछि ते नो इक्षिषु नीयेनो धीरा २५छे.

ભાવાન્તર

ૐ ! ૐ ! વિશ્વનાથને નમસ્કાર હોએ ! જે વિશ્વનેા નાથ છે, વિશ્વરૂપ છે, જે શૂન્ય રૂપ, એક જ વખતે લક્ષ્ય અને અલક્ષ્ય છે તેવા તને નમસ્કાર હોએ !

શ્રી વિશ્વનાથના મંદિર સમીપ નિવાસ કરતા નાવિકોના ઉપદેશક પયગંબર મુહમ્મદના (હીજરી) સંવત્ ૬૬૨, ને વિક્રમ સંવત્ ૧૩૨૦, અને શ્રી વલ્લ્ભી સંવત્ ૮૪૫ અને શ્રી સિંહ સંવત્ ૧૫૧માં રવિવારે અષાઢ વદિ ૧૩ ને દીને આજે અત્રે:—શ્રીમદ્ અણુહિલ્લ પાટકમાં નિવાસ કરતા, સમસ્ત રાજવલીથી મંડિત પરમેશ્વર, પરમ બદ્દારક શ્રી ઉમાપતિના વરથી પ્રોઢ પ્રતાપ પ્રાપ્ત કરનાર, નિઃશંકમલ્લ નામના રિપુરાજના હૃદયમાં ઠંટક સમાન શ્રીચૌકુલ્ય વંશના ચક્રવાર્ત્ત મહારાજધિરાજ શ્રી અર્જુનદેવના, કલ્યાણ રૂપ અને વિજયશાલિ રાજ્યમાં તેને પાદપદ્મોપજ્વિન મહાઅમાલ્ય રાણક શ્રી માલદેવ શ્રી શ્રીકરણ આદિ સમસ્ત મુદ્રાવ્યાપાર કરે છે તે સમયે—અહીં શ્રી સોમનાથ દેવના શહેરમાં પાણીપતના પરમ આચાર્ય મહાપંડિત, ધર્મમૂર્તિ મહત્તર ગંગાશ્રી પરવીરભદ્રના પાત્રિવક (પારિ) મહં (ત) શ્રી અભયસોહ જેવા પંચકુલીની અનુમતિથી અને હુર્જુજના કાંઠા ઉપર અમીર શ્રી રૂકનદીન રાજ્ય કરતો ત્યારે—શ્રી સોમનાથદેવ નગર આવેલા હુર્જુજ દેશના ખોલ અબૂદિઆહીમ નૌવાહને (નાવના માલિક) પુત્ર નૌવાહ નુરદીન પીરોજે શ્રી સોમનાથ દેવની દ્રાણી સમીપ મહાયજ્ઞના ઠકકુર શ્રી પલુગિ દેવ, બૃહત્પુરૂષ રાણક શ્રીસોમેશ્વર, બૃહત્પુરૂષ ઠકકુર શ્રીરામદેવ, બૃં પું શ્રી ભીમસિંહ, બૃં પું રાજ (કુલ) શ્રી છાડ આદિ સમસ્ત મહાન પુરૂષ પ્રત્યક્ષ તથા સમસ્ત (સુસલમાન) જમાથ પ્રત્યક્ષ, રાજ (કુલ) શ્રી નાનસીહના પુત્ર બૃં પું રાજ (કુલ) શ્રીછાડા આદિ પાસેથી શ્રીસોમનાથ દેવ નગર બહાર સંકિત્તરી મહાયજ્ઞપાલીમાં આવેલા ભૂમિખંડ નવ-નિધાન સહિત, યથેચ્છા કાર્ય કરવાના હક્કસહિત, સ્પર્શન ન્યાયથી ખરીદ કર્યો.

પછી નૌવાહ પિરોજે, જે સ્વધર્મશાસ્ત્ર (કુરાન) અનુસાર પરમધાર્મિક, હતો તેણે ચંદ્ર અને સૂર્યના અસ્તિત્વ કાળ પર્યંત યશ ટકે અને પોતાના મોક્ષાર્થે (ચેયાર્થે) ઉપર જણાવેલા ભૂમિખંડ ઉપર બૃં પું રાજ શ્રી છાડાની ઠોસ્તીને લઈને આ ધર્મ કાર્યમાં તેને પણ (શ્રીછાડાને) સાથી તરીકે રાખીને, પૂર્વ દિશા તરફ મ્હોંવાળું પૂજસ્થાન બાંધ્યું.

આ ધર્મસ્થાન (મસીદ) ના નિભાવ, દીપ, તેલ, નિલ્ય પૂજનાં જલ, ઉપદેશક, બાંગ પોકારનાર તથા કુરાન વાંચનારા માસિક માણસ માટે નાવિકોના આચાર પ્રમાણે બરાતિ રાખિખ-તમરાતિના અમુક ધાર્મિક મહોત્સવના ખર્ચે આપવા માટે તથા પ્રતિવર્ષ છોહ, ચૂના, ભક્ત સ્થાન અને બીજી ખોડખાંપણોના સમારકામ માટે નૌવાહ પીરોજે નીચેનું (આવકસ્થાન) પાણીના અર્ધ્ય સાથે આપ્યું:—

(૧) શ્રી નવધણેશ્વર મઠના સ્થાનપતિ શ્રી પરત્રિપુરાંતક તથા વિનાયક બદ્દારક પરતનેશ્વર આદિ પાસેથી ખરીદ કરેલી, સોમનાથદેવ નગર મધ્યે શ્રીવલ્લેશ્વરના મંદિરની સમઘ પલ્લડિકા. આ પલ્લડિકાધરોથી બરેલી છે, તે ઘરોનાં મ્હોં જુદી જુદી દિશામાં છે. અને તુલુ, છાલક અને ચેલુકથી છવાએલી છે. તેની ઉત્તરે બે માળનો મઠ છે. તેની પશ્ચિમે મધ્યમાં સૂતાર કાન્હેઆની મિલકત; પૂર્વમાં એક ઘર બાદા બાગમાં, ચારે બાજુની હદપર એક સળંગ દિવાલથી

+ ખરીદી કરતી વેળા આવો કોઈ રિવાજ હતો + પ્રો. વાહરમુન્ડ, જેને મેં આ સ્ખંદ માટે પૂછ્યું હતું તે આ એક બ્રાહ્મણનું નામ હતો એમ કહે છે, જેનો અર્થ “કૃત આપનારાં સંતૃપ્ત” એમ થાય છે. એકે આ અર્થ જણી જ સારી રીતે ચોખ્ખો છે, પરંતુ આસપાસના સંબંધી ઉપરથી આ કોઈ ઉત્સવોનાં નામોના સમાસ-સ્ખંદ હોવા બેધએ. પહેલાં ઉત્સવ હિન્દી વરાતી—ભક્તી બરાત એવો કહાય હોય.

તે (પદ્મિકા) ઘેરી લીધી છે અને તેને પ્રવેશ અને નિર્ગમન માટે ઉત્તર દિશાના માર્ગ તરફ દ્વાર છે. આ પ્રમાણે તેની ચારે હદ નક્કી થઈ છે અને તેનો વિસ્તાર બાણીતો છે.

(૨) એક ધાણીના કબજાનું દાનપત્ર.

(૩) આ મસીદની આગળ નિમલિયછડા સોઢલના પુત્ર ઝીલ્હણુદેવ તથા ઠંકુર સોહણુના પુત્ર લણુસીહધરજીમસમા તથા આદ્યથે કરેણુમાં રહેતા રાણુક આસધર આદિ પાસેથી તેણે પૂર્વ સ્પર્શનથી ખરીદ કરેલી બે દુકાનો.

આ આવકમાંથી, ચંદ્ર, અહો અને તારાઓના અસ્તિત્વ કાળ પર્યંત નોવાહ પીરોજની મસીદનું નોવાહ પીરોજના ઐયાથે પ્રતિપાલન કરવાનું અને બમ (ભાંગેલું) સ્થાન અને ખોડખાંપણનું સમારકામ કરવાનું છે.

આ આવકમાંથી આ ધર્મસ્થાનનો નિભાવ અને પ્રતિપાલન થતાં અને અમુક ઉત્સવોના દિવસોનાં ખર્ચ આપતાં જે દ્રવ્ય વધે તે સર્વ મક્કા અને મદીનાના ધર્મસ્થાનમાં મોકલવાનું છે.

જમાથોમાં નોવાહોની જમાથ, ઉપદેશક સહિત સમસ્ત શહડ સક્ત ધટ્ટિકોનીજ જમાથ તથા ચુણુકર જમાથ તથા પથપતિ(જમીનદારો)માં સુસલમાન જમાથ આદિ સર્વે મળીને આ ધર્મસ્થાનની આવકના સ્થાનની રક્ષા સદા કરવી બેઠાંબે અને ધર્મસ્થાનનું પ્રતિપાલન કરવું બેઠાંબે.

દાન દેનાર તેનો ગ્રેરક અને ધર્મ પ્રમાણે તેનું રક્ષણ કરનાર તેમનાં સુકૃત્યો માટે ખચિત સ્વર્ગમાં પ્રવેશ કરશે.

જે કોઈ આ ધર્મસ્થાન અને તેની આવકનું સ્થાન લૂંટશે અથવા લૂંટ કરાવશે તે દુર્જન પંચ-મહાપાતકના દોષથી પાપાત્મ થશે અને નરકમાં જશે.

ગુજરાતના રાજા વીસલદેવના રાજકવિ

નાનાકની પ્રશસ્તિઓ.^૧

અહીં પ્રસિદ્ધ કરેલી પ્રશસ્તિઓની નકલ આપવા માટે મારા મિત્ર શાસ્ત્રી વૃજલાલ માલીદાસને હું આભારી છું. આ નકલો એમને માટે વડોદરા સ્ટેટના એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર રાવ સાહેબ હરગોવિંદદાસ દ્વારાકાદાસે કાઢ્યાવાડમાં કેડિનાર(જેન ઇતિહાસકારોના કેડીનાર પુર)માં એક પત્થરના ટુકડા ઉપરથી કરી હતી.

આના સંબંધમાં ભરોસાહાર છાપનો લાભ મને મળ્યો નથી. પરંતુ સુભાગ્યે પત્થરને સમયને લીધે થોડું જ નુકશાન થયું છે અને તે સુવાચ્ય છે. પ્રશસ્તિઓ છેવટ સુધી છંદમાં સાચી છે. પણ પં.૧ શ્લો. ૧૪ માં ગાવિહની સ્ત્રી, નાગર બાઈ સૂહવાના નામમાં નકલ કરનારની ભૂલ થઈ છે.

પહેલી અને બીજી પ્રશસ્તિઓમાં વીસલદેવના હરબારના એક નાગર કવિ નાનાકે ખુદાં મૂકેલાં સારસ્વતકીડાકેતન અને સારસ્વત સરોવરનું વર્ણન આપેલું છે. પહેલી પ્રશસ્તિમાં તારીખ નથી. પણ પહેલી હોવાથી તે એમાં પહેલી તારીખની જણાય છે. તે પણ આપણે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે તે વિ. સં. ૧૩૧૮ જ્યારે રાજા વીસલદેવ ગુજરી ગયા એના કરતાં મોટી છે; કારણ કે નં ૦૧ માં વીસલદેવને ત્રિદશલુહદ “દેવોનો મિત્ર” કહ્યો છે. વળી નં ૦ ૧ માં નાનાકે જીવિને યુવાવસ્થાનો સંપૂર્ણ ઉપભોગકરતો, ધનવાન, રાજહરબારનો માનીતો વિદ્વાન, કવિ, તથા વિદ્વાનોના આશ્રયદાતા તરીકે વર્ણવ્યો છે. તેની આસપાસ કવિઓનું એક મંડળ હતું તેમાં “પ્રશસ્તિ” નો લેખક બાલ-સરસ્વતી હતો. તેને એક નીતિમાન પુત્ર તથા સ્વરૂપવાન, પ્રેમાળ, પવિત્ર અને પતિ પરાયણ સ્ત્રી હતી. તેનો બાઈ રાજ્ય હરબારમાં મોટી પહવી ઉપર હતો. છેવટે કવિ તેની પ્રશસ્તિ તે પ્રેમાળ હંપતિ તથા તેના પુત્રને આશીર્વાદના શ્લોકથી સમાપ્ત કરે છે. નં ૦ ૧ માં પણ નાનાક પોતાની ખુદી કૌશલ્યથી ઉચ્ચ સ્થાનમાં સારી રીતે ગોઠવાઈ રહેતો હતો એમ વર્ણન છે. રાજા વીસલદેવે શ્રાદ્ધ કરવા માટે સોમનાથ પટ્ટણમાં તેને મોટી પહવી ઉપર નિમ્યાનું કર્યું છે; તેનો સમય ધાર્મિક કાર્યોમાં વ્યતીત થાય છે. બીજા લેખ ઉપર તારીખ વિ. સં. ૧૩૨૮, એટલે રાજા વીસલદેવના મૃત્યુ પછી ૧૦ વર્ષની છે. આ બે પ્રશસ્તિ ઉપરથી કવિની આત્મકથા વિશે પૂરતી માહિતિ આપણને મળે છે. કુમારપાલના માસીઆઈ બાઈ અને અણી રાજના પિતા તથા લવણપ્રસાદના પિતામહ ધવલહે સ્થાપેલા ધવલઝૂક(ધોલઝા)નો વાણેલો વંશ કાવ્ય અને સાહિત્યના આશ્રયદાતા તરીકે પ્રખ્યાત છે. વીરધવલ અને લવણપ્રસાદના હરબારમાં અથવા ખરૂં કહીએ તો વસ્તુપાલ અને તેજપાલના હરબારમાં ફરેક જાતિ અને ધર્મના કવિઓનું નક્ષત્રમંડળ સહા રહેલું. આમાં કીર્તિકેસુદીનો કતા રાજપુરોહિત સોમશ્વર હતો. આ બન્ને જૈન પ્રધાનો પણ કવિઓ હતા એવું કહેવાય છે. વીરધવલ મૃત્યુ પામે છે ઉચ્ચ સ્વભાવના વીરમને પ્રધાન યુક્તિથી દૂર કરે છે; અને રાજશેખર મુજબ, વીસલદેવ વિ. સં. ૧૨૬૮ માં ધોળકામાં ગાદીએ આવે છે. આ કાન્તિ શાન્તિથી થઈ છે. પણ એક નજીવી તકરાર પ્રધાનની સત્તાનો અંત લાવે છે. તેની જગ્યાએ નાગરમંત્રિ નાગડ અથવા નાગદેવ આવે છે.

ગુજરાત કોલેજના પ્રો. એ. વી. કાયવટેને મળી આવેલા એક અજ્ઞાત નામવાળા લેખ ઉપરથી જણાય છે કે લવણપ્રસાદ ભીમદેવ ૨ જાનો પ્રધાન હતો અને વીરધવલ તેના સુવ-રાજ હતો. આના, સોલંકી રાજા લણપસૌ અને તેના પુત્રે સ્થાપેલાં ધાર્મિક સ્થાનોને તેજ રાજાએ આપેલાં હાનો ઉપરથી આ હકીકત સાબીત થાય છે. ભીમદેવ મૃત્યુ પામે છે. વીર-ધવલના મૃત્યુ પછી વીસલ ધોલકામાં ગાદીએ આવ્યો છે. લવણપ્રસાદ વૃદ્ધ હોવાથી પોતાના પ્રિય પુત્ર વીરમને ગાદી આપવા માટે બોલાવે છે. પણ તે પોતાના વૃદ્ધ પિતાનું અપમાન કરે છે, એટલે તેનો પિતા પોતાનો વિચાર ફેરવે છે. આ વખતે નાગડ પાટણમાં છે. તેને કુમાર વીસલદેવને લઈ આવવા મોકલ્યો છે. તેના ગુજરાતના રાજા તરીકે રાજ્યાભિષેક થાય છે. રાજધાની ધોળકા મટી પાટણ થાય છે અને નાગડ આ નવીન રાજ્યમાં તેના પ્રધાન થાય છે. કદાચ પોતાના પુત્ર તરફ ફરીથી પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય એ ખીકથી લવણપ્રસાદને દૂર કરવામાં આવે છે. વીરમને વીરમગ્રામની લાંચ આપવામાં આવે છે, પણ છેવટે તે પોતાની મૂર્ખતાને લીધે પોતાનો વિનાશ કરે છે. નાગડ અથવા નાગદેવના ઉદયથી નાગરજ્ઞાતિનો ઉદય થાય છે. ઠવિ સોમશ્વર પુરોહિત હોઈ કાવ્યનો પણ વીસલદેવના દરબારમાં સત્કાર થાય છે. રાજા પોતાની જન્મભૂમિ દર્ભાવતા(દલોઈ)માં યજ્ઞ કરે છે, અને ત્યાર બાદ નાગરોની શાખાઓના વીસલનગરા, પદ્મપદ્મા (અથવા સાઠોદ્રા), કૃષ્ણપુરા (અથવા કૃષ્ણોદરા), ચિત્રપુરા (અથવા ચિત્રોદા) અને પ્રાશ્નિકે (અથવા પ્રશ્નોદરા), એમ વિભાગ કરીને તેઓના ઉપયોગ માટે બ્રહ્મપુરીએ બંધાવી. આ જ્ઞાતિઓ તેનાં સાહિત્યનાં જ્ઞાન માટે ‘ પ્રખ્યાત છે. રાજશેખર પણ પોતાની ‘ પ્રમન્ધયતુર્વિશતી ’ માં (જે ઇ. સ. ૧૪૦૫ માં લખેલી હતી) જણાવે છે કે કેટલાક નાગરો તેમ જ આપણી પ્રશસ્તિનો નાયક નાનાક પણ વીસલદેવના દરબારમાં રહેતા હતા. એટલે ૧ લી પ્રશસ્તિના લેખકે નાગર જ્ઞાતિ તથા નાનાકની બહુ પ્રશંસા કરી છે તેમાં નવાઈ નથી.

ખીજી પ્રશસ્તિમાં નાનાક વીસલદેવના દરબારમાં ગયો છે ત્યારે વેદ તથા શાસ્ત્રના વિષયોમાં હતો તે પણ ખ્યાતિ થયેલી તેની પરીક્ષાનું વર્ણન આપ્યું છે, જે હકીકત માટે રાજશેખરમાં પણ પુરાવા મળે છે.

આ પ્રમાણે નાનાક એક સુવિખ્યાત રાજકવિ છે એમ કહ્યું છે. તેના બાઈ મદદલુ જે યોગ શાસ્ત્રમાં પ્રવીણ હતો તે પણ ખ્યાતિ મેળવે છે. રાજા તેના ઉપર પુરાણોનાં વાંચનને લીધે પ્રસન્ન થાય છે. તે સોમનાથ પાટણની યાત્રાએ લઈ જઈ તેના પગ પૂજી તેને રહેવા માટે બ્રહ્મપુરીમાં મહેલ આપે છે. અને સોમશ્વરની પૂજા કરવાની આજ્ઞા કરે છે. પાર્વણી શ્રાદ્ધો માટે બગસરા નામનું ગામ પણ ભેટ આપે છે. તથા ગણડ શ્રીવીરલદ્રથી એક ખીજા ગામનો ઉત્તમ સાતમા ભાગનો ભાગીદાર પણ તે થાય છે.

નાનાક વેદવેદાંગમાં પારંગત હતો તથા તેનું આખું કુટુંબ પણ જ્ઞાન તથા ધાર્મિક ભાવના માટે પ્રખ્યાત છે. તેઓ મૂળ નગર અથવા આનંદપુર(હાલનું વડનગર)ના રહેવાસી હતા, પરંતુ ચૌલુક્ય રાજાએ (ધણું કરી જયસિંહદેવે) વૈજવાપ ગોત્રનાઓને પ્રધાનપદે સેવા કરવા બદલ, આપેલા ગુંજામાં આવી વસ્યા હતા. ‘ ચતુર્વિશતી ’ માં તે વીસલનગરા નાગર હોવાનું જણાવ્યું છે.

આ વંશના સ્થાપનાર કાપિષ્ઠલ ગોત્રના ઉપાધ્યાય સોમશ્વર વિષે કંઈક કહેતું બોધ્યે; કારણકે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી જણાય છે. ખીજી પ્રશસ્તિમાં તેને “ ધર્મેદ્વારધુરંધર ” કહ્યો છે. આ પ્રમાણે ઇત્કાંબ આપવાનું કારણ કદાચ જયસિંહદેવના મિત્ર અને કવિ શ્રીપાલ તથા તેના પુત્ર સિદ્ધપાલ અને દ્વારકાના શંકરાચાર્ય દેવએથી સરસ્વતીની કુમારપાલના સમયના લેખ ૧૭

હેમચંદ્ર તથા તેના જૈનો વિરૂદ્ધ ધાર્મિક ચળવળમાં તેણે ભાગ લીધો હતો તે હોયું જોઈએ. આ શ્રીપાલ એ વડનગરપ્રશસ્તિ વિ. સં, ૧૨૦૮ની નો કર્તા છે.

લેખોના કર્તાઓની પણ થોડી નોંધ લેવી જરૂરી છે. તેમાં કૃષ્ણચંદ્રનો પુત્ર અને “કુવલયાશ્વચરિત” નો કર્તા છે. તેની “અષ્ટાવધાન શક્તિથી તેને “બાલસરસ્વતી” પણ લોકો કહેતા હતા. ગણપતિ વ્યાસ કરતાં તે ચઢીયાતો હતો. ગણપતિ વ્યાસે વીસલદેવની માલવા સાથેની લઢાઈનું વર્ણન “ધારાધ્વંસ” માં કર્યું છે. ડા. બુદ્ધરે કરેલી “કીર્તિકીમુદી” તથા “સુકૃત સંકીર્તન” ની શોધ ઉપરથી તથા આંહિ ઉપયોગમાં લીધેલો એક અજ્ઞાત નામ લેખની તથા નં. ૧ માં બતાવેલ “કુમારપાલચરિત” ઉપરથી જયસિંહદેવના રાજ્યનો અંત અને વીસલદેવના ઉદય વચ્ચેના સમય ઉપર ઘણું અજવાળું પડે છે. તેજ પ્રમાણે ઉપયોગનાં વસ્તુપાલચરિત, ધર્મારણ્ય અને પરિશિષ્ટ, પ્રબન્ધચતુર્વિંશતી, ભોજપ્રબંધરાજ અને અન્ય હુલ્લભ પુસ્તકો આપણને નીવડે છે.

વીસલદેવને “પૃથ્વીપાલક” કહ્યો છે. તે સિદ્ધરાજની બહેન છે. ચક્રવર્તિનું પણ કહ્યો છે, માલવાના રાજાનો પરાજય કર્યો હતો. તેણે કેટલીક ગ્રામપુરીઓ સ્થાપી હતી, જેમાંની એકમાં નાનાક રહેતો હતો તે ગ્રામપુરી સરસ્વતી અને સમુદ્રના સંગમ ઉપર પ્રભાસમાં આવી છે.

प्रशस्ति १ पहेली

अक्षरान्तर

श्रीगजाननो जयति ॥ श्रीसरस्वतीसागरसंगमाधिष्ठात्रीभ्यो नमः ॥
यन्नो गोचरयन्ति लोचनरुचो वाचो निवृत्ता यतः चेतो मुह्यति यत्र यच्च न मतेः
पन्थानमालम्बते । तन्निष्कैतवभक्तियोगगुलभं सोमेशलिंगस्थलं स्पष्टीभूतमभिष्टुवी-
महितमां किञ्चिन्महश्चिन्मयम् ॥ १

दन्तांशुमञ्जरितहस्तलताभिरामः सिन्दूरचारुसुमगो मदनिर्झराढ्यः ।
देवः स कोऽपि नरसिन्धुरमूर्त्तिमाली शर्माणि वो दिशतु सिद्धिविलासशैलः ॥ २ ॥
अघानि वो हन्तु विहगमोदकं सरस्वतीसागरसंगमोदकं ।
यदोषकूले परमक्षमालया जपन्ति सन्तः परमक्षमालयाः ॥ ३ ॥

सेयं शिवानि वितनोतु सरस्वती वः प्रीता हराच्युतविरचनयाचनाभिः
और्वं प्रतापमिव सर्वतरंगिणीनां वाक्पाशबन्धविधुरं पिदधेऽम्बुधौ या ॥ ४ ॥
तं मेघमेतुरमहोमहनीयमूर्त्तिं तापत्रयव्यपनयाय वयं श्रयामः ।

यः शातकुम्भनिभया विभया म्फुरन्तीमकेन विद्युतमिव श्रियमाविर्भत्ति ॥ ५ ॥
क्रीताभिः प्रघनेन मालवन्तृपान्निर्धूतमुक्तामणि श्रेणि श्रीभिरमण्डयस्त्रियतमां यः
कीर्त्तिभिर्मेदिनी । तस्येयं नयविक्रमैकवसतेः श्रीवीसलक्षमाभुजो मूर्त्तिर्मडनतां
दधातु सुचिरं धाम्नीह सारस्वते ॥ ६ ॥

त्रेताधूमपवित्रितोम्बरचरं स्वाध्यायघोषोत्तरं स्थानं तीर्थमनोहरं नगरमित्यास्ते
किलानश्वरं । आर्योपासनया वृषप्रियतया यच्च द्विजेन्द्रश्रिया व्यक्तं वक्ति फणीन्द्र-
भूषणभृतो देवस्य संस्थापनं ॥ ७ ॥

गुंजा नाम ग्रामस्तदन्तिके वैजवापगोत्राणां । श्रीकरणव्यापारात्प्रीणितचौलुक्य-
नृपदत्तः ॥ ८ ॥

तस्मिन् समुज्ज्वलकपिष्ठलगोत्रजन्मा सोमेश्वरः समजनि द्विजमौलिरत्नं ।
यस्योपचर्य चरणविहं वेदवाचामाचार्यकेषु कृतिनः कति न प्रवृत्ताः ॥ ९ ॥

प्रभेव महसाम्पत्युज्योत्स्नेवामृतदीधितेः तस्यासीद्वितमस्तापा सीतेति सहचा-
रिणी ॥ १० ॥

अध्वरविधौ पटीयानामटनामा तनोऽभवत्तनयः । विष्वक्सेनानुगतः कलिनापि
न बाधितो बलिना ॥ ११ ॥

सज्जनीतिगृहिणी गुणाम्बुधेस्तस्य भूरिगुणरत्नभूषणा ।

सर्वकालमवलोकते स्म या भर्तृपादनखदर्पणे मुखम् ॥ १२ ॥

गोविन्द इत्यभिषया तनयस्तदीयो वृत्तेन चन्द्रशुचिना तु विरश्चिकल्पः ।
सर्वज्ञतामपि कलाकलितेन तन्वन् देवव्रयीमय इवावतरत्सरोजे ॥ १३ ॥

गृहालंकृतिरस्यास्तां पत्नीरत्नेनयोः पुनः (?) । जुगृह सहवा
वृत्तलाकिरासीदलाञ्छना (?) ॥ १४ ॥

कथमेकया रसनया जडो जनः सहवां सहः स्तोत्रं (?) ।
यदिह प्रशस्तिकर्तुर्मम रसनाकोटिरपि मूका ॥ १५ ॥

तया समं साधयतोऽस्य धर्ममृणत्रयापाकृतिनिर्वृतस्य । स्नातस्य रेवाम्बुनि देह-
शुद्धये जातं षडब्जव्रतपौनरुक्त्यम् ॥ १६ ॥

यास्यन् दण्डावलम्बेन विषमां मोक्षपद्धतिं । असौ शमवतां धुर्य्यस्तुर्य्य-
माश्रयदाश्रमम् ॥ १७ ॥

त्रेताहुताशमहसौ महेशमुरजिद्विरिश्चिमहिमानः । मुरसारिदोषावित्राः जयन्ति
पुत्रास्त्रयस्तस्य ॥ १८ ॥

ज्येष्ठः सुतोऽस्य भगवान् पुरुषोत्तमश्च नाम्ना श्रिया द्विजपतिप्रथया च तुल्यः ।
भेदस्तु सोऽयमुभयोर्मुखवारिजेऽस्य ब्राह्मीस्थितिर्यदपरस्य च नाभिपद्मे ॥ १९ ॥
क्रीडागारं सुमतिवसतेः सांगम्यवेदकण्ठो गंगास्नानक्षपितकलुषो मरुहणस्तत्कनिष्ठः
अध्याराहेन् महिमवलम्बी भाग्यनिःश्रेणियोगाद्योगात्कृत्यातिं सदासि नृपतेः
षड्गुणन्यासनिष्ठः ॥ २० ॥

श्रीमानितोऽपि कमनीयगुणः कनीयान् नानाकभूत्यभिषया सुषिषां धुरीणः ।
प्राचीनसत्कविकृतव्ययतापशान्त्यै वाग्देवता स्थितिमुपैति यदानेनन्दौ ॥ २१ ॥
लक्ष्मीरमुष्य पत्नी द्वितीयमंगं बहिश्चराः प्राणाः । विमलकुलद्वयभूषा प्रत्युषाम्भोज-
मञ्जुमुखी ॥ २२ ॥

नयनिपुणः प्रथितगुणः संयतकरणः समुज्ज्वलाचरणः । कस्य वयस्यो न स्यान्ना-
नाको नागरोत्तंसः ॥ २३ ॥

श्रौतस्मार्चसमाजमण्डनमणिः कातन्त्रनिर्धौतधीः छेकश्छन्दसि नाटकेषु निपुणोऽ-
लंकारसर्वस्वभाक् । श्रीरामायणभारतामृतकथाम्भोराशिपारंगमः केषां नैष कवित्व-
केलिरसिको वर्ण्यः सवर्णाग्रणीः ॥ २४ ॥

पुरमयनपुरेऽस्मिन्नात्मनः स्थापनाया मतिगारिभविराजद्वेष्टमनि ब्रह्मपुर्व्या ।
मुदितमदित यस्मै साधवे सौधमेकं तदमलग(गु)णदृष्ट्या विश्वलक्षणिपाठः ॥ २५ ॥
सोमेशमनुदिनं यः प्रमोदयन् शालितंडलार्चनया । सफल्यति वीसल्लोर्षीपतिवत्त-
बगसराग्रामं ॥ २६ ॥

यः पौराणैर्वचनमधुमिः प्रौढपीयूषपाकप्रेयोभिः प्रागधिकमधिकनो (sic.) दि (sic.)
श्वलक्षोणिपालः । तृप्तिं तस्य त्रिदशमुद्ददः पिण्डदानैरिदानीं दर्शे दर्शे रचयति
च यः शेखरः श्रोत्रियाणां ॥ १७ ॥

तीर्थांभुशतपत्रालिशालिनैवेद्यवन्दनैः । यः प्रीणयति नानाकः
पिनाकभृतमन्वहम् ॥ २८ ॥

सन्तुष्यता यदुरुभक्तिगुणेन गण्डश्रीवीरभद्रवपुषि सकलां निवेद्य ।
यः शंकरेण निरमीयतमंगलाख्यग्रामाभिरामतमसप्तमभागभोगी ॥ २९ ॥
सरस्वत्यामत्यादरजनितनित्याद्विकविभिर्महायज्ञैः पूतः सततमतिथीन् भोजयति यः ।
स नन्दाब्जानाकश्चिरसमयमानाकविकसद्यशः स्तोमः सोमेश्वरचरणचि-
न्ताचतुरधीः ॥ ३० ॥

यो मुख्यः सुधियां यमाहुरनघं येनार्जिताः कीर्त्तयः यस्मै वेश्म विदेश विश्वल-
नृपो यस्मान्न दोषोदयः । यस्य श्रेयसि वासनातिमहती यस्मिन्नमन्ते गुणाः
सोऽयं सप्तपदीनमेतु मुकृतैर्नानाकनामा कृती ॥ ३१ ॥

मानुष्यैर्द्विजता दुरासदतरा तत्राप्यसौ नागरज्ञातिः ख्यातिमती श्रुतौ परि-
चयस्तावा (?) त्रयोत्थाः श्रियः । भाग्यैरेतदवाप्य यौवनगृहस्वर्णादिपण्यागना
(sic.) चेतश्चञ्चलमप्यवेत्य मुकृतं नानाक एवार्जति ॥ ३२ ॥

श्रीमद्वीसलमेदिनीपरिवृढप्रक्षालितांघ्रिद्वयः सोऽयं नागरनीरजाकरराविर्नानाकनामा
कविः तीर्थोत्तुंगसरस्वीकृतपरिष्वंगस्य सारस्वतं क्रीडाकेतनमेतदत्र विदधे वारां-
निधे रोचसि ॥ ३३ ॥

श्रीसोमनाथमहिमा भुवनेषु यावद्यावन्निहन्ति दुरितानि सतां (तां) कपर्दी । यावच्च
गर्जति पयोनिधिरेष तावत् सारस्वतं सदनमक्षयमेतदस्तु ॥ ३४ ॥

नानाक एष जयताद्वयितास्य लक्ष्मीः शाश्वत्कुसुम्भवसन्नेव जरामुपेतु । किंचैनयोः
सुतनयोऽपि नयोपसंगी गंगाधरः सुचरितेन कुलं पुनातु ॥ ३५ ॥

अष्टावधानपरितुष्टहृदा जनेन यः कीर्तितो जगति बालसरस्वतीति ।
पुत्रः कविः कुवल्याश्वचरित्रघातुः कृष्णः प्रशस्तिमिह रत्नसुतः स तेने ॥ ३६ ॥

॥ सोऽं पारुहणेन प्रशस्तिरालिख्योत्कीर्णा ॥

ભાષાંતર

ગમનનનો જય હો ! સરસ્વતીના સાગર સાથે સંગમસ્થાનની અધિષ્ઠાત્રીઓને પણ નમસ્કાર હો !

(૧) સોમેશના લિંગમાં સ્પષ્ટ પ્રકટતી ભુદ્ધિની અવર્ણનીય પ્રભા, જેને આંખનું તેજ બેઈ શકતું નથી, જેને માટે વાણી મૌન રહે છે, જેના વિચારથી મન મોહ પામે છે અને જે તર્કના પંથમાં પણ આવતી નથી પણ જે નિરંતર ભક્તિ અને યોગથી સુલભ છે તેની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ.

(૨) જેની મૂર્તિ માણસ અને હાથી જેવી છે તે અતુલ દેવ, જે સિદ્ધિને વિલાસ ગિરિ છે, જે હંતુશળનાં કિરણોમાંથી નીકળતી વેદી જે સુંઠથી આભૂષિત છે, જે સિન્દૂરથી આંખોને આનન્દ આપે છે, અને જે મહ ઝરે છે, તે તમને આશિષ અર્પો.

(૩) જેના તીર પર પરમ ક્ષમાવાળા સન્તો નિત્ય અક્ષમાલા વડે મંત્ર જપે છે તે સરસ્વતીના સાગર સાથે સંગમનાં પક્ષિઓને આનન્દ આપતાં જળ તમારું પાપ હણે.

(૪) શિવ, વિષ્ણુ અને બ્રહ્માની સ્તુતિથી સંતુષ્ટ થઈ, સર્વ નદીઓના પ્રતાપ જેવા ઔર્વેને વાકપાશબંધનમાં સમુદ્ર મધ્યે કંપતો બંધીવાન કરનાર સરસ્વતી તમને સર્વ ઉન્નતિ અર્પો.

(૫) જે ઘન જેવી શ્યામ પ્રભાને લીધે પૂજનીય છે અને જે અંકમાં સુવર્ણ જેવી ચળકતી કાન્તિવાળી વિદ્યુત સમાન દેવી લક્ષ્મીને ધારણ કરે છે, એ (વિષ્ણુ) નો ત્રિવિધ તાપ દૂર કરવા માટે અમે આશ્રય લઈએ છીએ.

(૬) નય અને વિક્રમનું એક જ સ્થાન, માલવાના નૃપ પાસે ત્યાગ કરાવી અને તેની પાસેથી પ્રાપ્ત કરેલી કીર્તિ વડે મોતીની માલા પેઠે પોતાની પ્રિયતમા પૃથ્વીને આભૂષિત કરનાર આ વીસલ નૃપનું રૂપ સરસ્વતીની આ પવિત્ર ભૂમિને આભૂષણ થાઓ.

(૭) ત્રણ યજ્ઞોના ધૂમથી પવિત્ર બનેલા આકાશવાળું, સદા વેદોચ્ચારના ધ્વનિથી ગાળતું આ મનોહર તીર્થસ્થાન જે ‘ નગર ’ કહેવાય છે એ ખરેખર અનંતર છે; વળી, તે સ્થાન સજ્જનોનાં સંમેલનોથી, ધર્મના પ્રેમથી, અને દ્વિજેન્દ્રો બેટલે નાગર બ્રાહ્મણોની સમૃદ્ધિને લીધે, અંબિકાથી સેવાયેલા, નન્દિમાં પ્રેમવાળા, અને લલાટપર ચંદ્રની કાન્તિથી શોભતા, કૃષ્ણીન્દ્રના ભૂષણવાળા શ્રી શિવનું નિવાસસ્થાન છે, એમ સ્પષ્ટ ભાસ કરાવે છે.

(૮) તેની પાસે, મંત્રીશ્રવના કાર્યથી પ્રસન્ન થઈ, ચૌલકય નૃપે તેમને હીધેતું શુગળ નામનું ગામ વેળવાપ કુલના માણસોની માલિકીનું છે.

(૯) તે સ્થળમાં ઉજ્જવળ કાપિષ્ઠલ ગોત્રમાં દ્વિજોને સુગઢ મણિ સોમેશ્વર જન્મ્યો હતો. તેની ચરણપૂજા કરીને વેદવાણીમાં કેટલા ભાગ્યવન્ત માણસોએ નિપુણતા નથી પ્રાપ્ત કરી ?

(૧૦) સૂર્યની સ્ત્રી પ્રભા જેવી અને ચંદ્રની જ્યોત્સ્ના સમાન અજ્ઞાન અને ક્રોધથી મુક્ત એવી તેને સીતા નામની પત્ની હતી.

(૧૧) તેનાથી આમઢ નામનો યજ્ઞના શાસ્ત્રમાં નિપુણ, વિષ્ણુ સરખો, અને પ્રબળ કલિની અસર વિનાનો પુત્ર ઉત્પન્ન થયો.

(૧૨) ગુણોના સાગર રૂપ તેને અનેક ગુણોથી અલંકૃત થયેલી ‘ સજ્જની ’ નામની ગૃહિણી હતી, જે સર્વકાલ પોતાના પતિના પાદનખરૂપી દર્પણમાં મુખ જોયા કરતી હતી.

(૧૩) ચંદ્ર જેવા નિર્મલ ચાંદિયથી બ્રહ્મા સમાન અને સર્વકલામાં નિપુણ હોવાથી સર્વ-જ્ઞતા બતાવતો દેવત્રયીમય કમલમાં બાણેકે અવતરતો ન હોય તેમ તેનાથી ગોવિંદ નામે પુત્ર જન્મ્યો.

(૧૪) તેને વિમલ સૂદલા નામની તેના ગૃહના ભૂષણ રૂપ પત્ની હતી. (?)

(૧૫) જડ માણસ સૂદલાની એક જાણથી સ્તુતિ શીરીતે કરી શકે ? કારણ કે મારી પોતાની જે પ્રશસ્તિનો ક્ષતાં હું તેની રસનાકાંટિ પણ મૂક (શાંત) છે.

(૧૬) તેણીના સાથમાં રહી ધર્મકાર્યો કરનાર, ત્રણ ઋણમાંથી મુક્ત થઈ સુખી, દેહ-શુદ્ધિ માટે નમંદાના જળમાં સ્નાન કરનાર એવા તેને ષડ્બ્રહ્મતની પુન રૂક્તિ પ્રાપ્ત થઈ.

(૧૭) ઇન્દ્રિયો ઉપર નિયંત્રણ રાખનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ તેણે દ્રણ (સન્યાસીનો પવિત્ર દ્રણ) પર અવલંબન કરી વિષય મોક્ષમાર્ગ પર પ્રયાણ કરતાં ચોથા આશ્રમમાં પ્રવેશ કર્યો.

(૧૮) ત્રણ પવિત્ર અગ્નિની પ્રમા વાળા, શિવ, વિષ્ણુ અને બ્રહ્માના મહિમાવાળા અને ગંગા નદીના પ્રવાહ જેટલા શુદ્ધ તેના ત્રણ પુત્રો વિજય પામ્યા.

(૧૯) તેના જેષ્ઠ પુત્ર ભગવાન અને પુરુષોત્તમ, નામથી, શ્રી વટે, દ્વિજ પતિની ખ્યાતિથી સમાન હતા. મિત્રતા ક્રમ્પત્તિ એટલી જ હતી કે ભગવાનના મુખારવિંદમાં બ્રાહ્મીની સ્થિતિ હતી, જ્યારે પુરુષોત્તમના નાભિ કમળમાં બ્રાહ્મીની સ્થિતિ હતી.

(૨૦) સુમતિરાણા જનોના ક્રીડાગાર, ગંગાસ્નાનથી પાપનો નાશ કરનાર અને સાંગ ઋગ્વેદ મોઢે બાણનાર તેના દનિષ્ઠ પુત્ર મહાબાણ હોતો, જેણે ભાગ્યની સીડીથી મહિમાની એટલે મહોદધિની ટેંચે ચઢતો હોય એમ રાજાની સભામાં પોતાના યોગના જ્ઞાનથી ખ્યાતિ મેળવી અને જે છ પ્રકારના ન્યાસમાં પ્રવીણ હોતો.

(૨૧) તેના વચ્ચે પુત્ર નાનાકભૂતિ નામે હતો, જે લક્ષ્મીનાથ લાલકવાચો છતાં સુંદર ગુણવાળો અને વિદ્વાનોમાં શ્રેષ્ઠ હતો, અને પ્રાચીન સત્કવિઓથી કરાચેલા વ્યથને અંગે ઉદ્ભવેલા તાપની શાન્તિ માટે વાગ્દેવતા જેના મુખરૂપી ચંદ્રમા પર અવલંબન કરીને રહી હતી.

(૨૨) તેને, પોતાના બીજા અંગ જેવી, દેહમાંથી બહાર નીકળીને ફરતા પોતાના પ્રાણ, સમાન પિતા અને પતિનાં વિભળ ઉલ્લસ કુળના અલંકાર રૂપ, અને વિકસતા ઉષાના પદ્મ જેવી મધુર વહનવાળી લક્ષ્મી નામે પત્ની હતી.

(૨૩) નયમાં નિપુણ, પ્રખ્યાત ગુણવાળો, જિતેન્દ્રિય, અને ઊજ્જવળ આચરણવાળો, નાગર જ્ઞાતિના અલંકારરૂપ નાનાક કેનો મિત્ર નથી ?

(૨૪) શ્રુતિ અને સ્મૃતિમાં નિપુણ જનમંડલના ભૂષણરૂપ કાતંત્ર (વ્યાકરણ)માં મતિને સ્થાન કરાવનાર, છન્દોમાં અસ્પર્ધિત, નાટકમાં નિપુણ અલંકારશાસ્ત્રમાં પ્રવીણ, અને શ્રી રામાયણ અને મહાભારતની કથાના અમૃતસાગરની પાર પહોંચેલો કવિત્વકેલિમાં રસિક, ત્રણે વર્ણનો અશ્રણી એવો તેની સ્તુતી કૌણ નહીં કરે ?

(૨૫) આ ત્રિપુરારિ (શિવના) પુરમાં પોતે બંધાવેલી મોટાં શોભતાં ગૃહોવાળી બ્રહ્મ-પુરીમાં વિમલ ગુણોને બાણનારાવિશ્વલ (વીસલ) રાજાએ આ સાધુપુરુષને (નાનાકને) ખુશી થઈને એક હવેલી (મહેલ) આપી.

(૨૬) જે (નાનાક) સોમેશને નિત્ય અક્ષતની પૂજાથી પ્રસન્ન કરતો, અને વીસલ નૃપે તેને આપેલા બગસરા ગામનો સફલતાથી ઉપભોગ કરતો હતો.

(૨૭) જે (નાનાક) પોતાના ઉત્તમ અમૃતના પાક જેવા પ્રિય લાગે તેવા પુરાણોના મધુર પાઠથી વિશ્વલ નૃપતિને તેની હયાતીમાં અધિકને અધિક તૃપ્તિ આપતો હતો, અને હાલ જ્યારે તે રાજા દેવલોકમાં વાસ કરે છે ત્યારે આ ક્ષત્રિયોનો મુગટમણી પ્રતિપર્વ પિંડદાનથી તેની તૃપ્તિ કરી રહ્યો છે.

(૨૮) તીર્થનાં (પવિત્ર) જલ, કમલની માલાઓ, શાલિનેવદ્ય અને વંદન વગેરેથી નિત્ય શિવને જે નાનાક પ્રસન્ન કરી રહ્યો છે.

(૨૯) તેની ભક્તિથી સંતુષ્ટ થઈ શંકર ભગવાને પોતાની કલાથી ગણક શ્રી વીર ભદ્રના હેઠમાં પ્રવેશ કરીને તેની દ્વારા મંગલ નામના ગામના, શ્રેષ્ઠ સાવમા ભાગને ભાગી તેને બનાવ્યો.

(૩૦) સ્વર્ગપર્યંત વિકાસ પામેલી કીર્તિવાળો, સોમશ્વરની ચરણભક્તિમાં મગ્ન, સરસ્વતીમાં અતિ આદરથી નિત્ય વિધિ કરનાર, મહા યજ્ઞોથી વિશુદ્ધ અને અતિથીઓનો સદા સત્કાર કરનાર આ નાનાક વૈભવમાં દીર્ઘાયુષી થાઓ.

(૩૧) વિક્ષાનોમાં શ્રેષ્ઠ, જે પાપરહિત છે, જેણે યજ્ઞ પ્રાપ્ત કર્યો છે, જેને વિશ્વલ નૃપે મહેલ આપ્યો છે, જેનામાં તલ માત્ર પશુ દોષ નથી, જેના ઉદય માટે સર્વની મહા અભિલાષ છે, અને જે સર્વ ગુણસંપન્ન છે તે બટો નાનાક, સુકૃત્યો કરનારનો મિત્ર થાઓ.

(૩૨) મનુષ્યોમાં દ્વિજતા પ્રાપ્ત કરવી કઠિન છે, અને તેમાં પશુ ખ્યાતિવાળી આ નાગર ભતિ; તેમાં વળી વેદોનો પરિચય અને તેમાં વળી નય વડે પ્રાપ્ત કરેલી લક્ષ્મી અને પછી આ બધું સફળાગ્રથી પ્રાપ્ત કરીને જેવા કે—યૌવન, શ્રી, રત્નો અને અંગનાઓ વિગેરે અને ચિત્ત ચંચલ છે એમ માનીને નાનાક કૃત સુકૃત જ મેળવે છે.

(૩૩) નાગરો રૂપી કમલસમૂહના સૂર્ય જેવા અને જેની ચરણપૂજા વિખ્યાત ભૂમિપતિ વિશ્વલ કરે છે તે નાનાક કવિએ અહીં સરસ્વતીના પવિત્ર તીર સાથે સંગમ કરતા સાગરના કિનારાપર આ સારસ્વત કીડારથાન બાંધ્યું.

(૩૪) આ સારસ્વત મહેલ ત્રણ ભુવનમાં સોમનાથનો મહિમા, સન્નજનોનાં દુઃખ હણનાર શિવ ભગવાન, અને ગર્જના કરતો સાગર, એ ત્રણેના અસ્તિત્વકાળ સુધી અખંડ રહેા.

(૩૫) આ નાનાક વિજયી બનો, તેની પત્ની લક્ષ્મી નિત્ય રક્ત વસ્ત્રો ધારી વૃદ્ધાવસ્થા પામે અને તમને નયનો સંગી ગંગાધર પુત્ર કુળને સુચરિતેથી મહિમાવાળું કરે !

(૩૬) જેની અઘાવધાનની શક્તિથી સંતુષ્ટ પામીને પ્રભજનોએ જગતમાં જેને બાલ સરસ્વતી એવું ઉપનામ આપ્યું છે તે રત્નના પુત્ર કુવલયાશ્વ ચરિતના કર્તા, કૃષ્ણ આ પ્રશસ્તિ લખી તે પ્રશસ્તિ પાહુલણથી લખાયેલી અને કેાવરાએલી છે.

प्रशस्ति २ अ

(वि. सं. १३२८)

अक्षरान्तर

॥ ॐ नमो गणपतये ॥

अस्त्यानन्दपुरे गरीयसि कुलं कापिष्ठलं निर्मलं धर्मोद्धारपुरधरोऽभवदुपाध्यायोऽत्र
सोमेश्वरः । तस्माद्दीक्षित आमठः श्रुतिमठः पुत्रः पवित्रद्युतिर्गोविन्दोऽस्य च
नन्दनः सहृदयश्रेणिमनोनन्दनः ॥ १

मिथोविरोधोपशमाय सिद्धः श्रमः श्रियः शारदयास्य सूनुः । नानाविधानामव-
धिर्बुधानां नानाकनामा सुकृतैकधामा ॥ २

यो वेद ऋग्वेदमखण्डमेव बभूव च व्याकरणप्रवीणः । साहित्यसौहित्यमवापदन्त-
र्वाणिः पुराणस्मृतिपारगोऽभूत् ॥ ३

घौरेशो धवलान्वयेऽत्र समये श्रीसिद्धराजोपमः धाम्नां धाम बभूव वीरधवल-
द्राजा विभुर्वासलः ॥ यस्यौच्चैरभिषेजनव्यतिकरोज्ज्वालज्ज्वलन्मालबोन्मीलद्भूमपरं-
पराभिरभवद् घोरान्धकारं नभः ॥ ४

राज्ञोऽस्य सभ्यान् सुकृतैकलभ्यानभ्येत्य नानाक उदारबुद्धिः ।

भौ(?)येकधुर्यो विबुधप्रतीक्षां वेदादिशास्त्रेषु ददौ परीक्षां ॥ ५

अथैकदा वीसलचक्रवर्त्ता वीरावलीमानसमध्यवर्त्ता । पवित्रगोत्रो नियमैर्विचित्रै-
श्वकार सोमेश्वरदेवयात्रां ॥ ६

सरस्वतीसागरसंगमेऽसौ स्नात्वाथ सोमेश्वरमर्चयित्वा । विष्णाविशेषं परिभान्य
विप्रविशेषवित्कल्पितपुण्यवेषः ॥ ७

क्षेत्रे प्रभासे सुकृताधिवासे स्वकारिता (?) ब्रह्मपुरीगृहेषु । प्रक्षाल्य पादौ प्रददौ
स झौं नानाकनाम्ने कविपण्डिताय ॥ युग्म ॥ ८

उपेयुषा वेदपुराणज्ञाननिषर्षणं संश्रितहारलक्ष्मीः । विभाति येन द्विजनायकेन
श्रीवीसलब्रह्मपुरीपुरेऽस्मिन् ॥ ९

बन्धे विश्वजनेन मूर्द्धनि सरस्वत्या दधानः पदं प्राप्यान्धि किल वाडवः परम-
भूदात्मभरिर्भिर्गवः । नानाकः पुनरेव तां भगवतीं मूर्ध्ना नमन्नागरो वण्यो विप्रश-
तोदरंभरिरहो तीरे बसन् वारिधेः ॥ १०

गोविन्दनन्दनः सोऽयं प्रद्युम्नोभूक्तिमद्भुतम् । चित्रमेतद्यदेतस्य कान्त शान्त-
रसोऽधिकम् ॥ ११

स्नानं यस्य सरस्वतीशुचिजले पूजा च सोमेश्वरे व्यर्थं नातिशयो व्रजन्ति सुकृतश्री-
संग्रहाद्यद्गहात् ॥ वित्तं यस्य च साधुबन्धुसुहृदां साधारणं सर्वदा नानाको धरणी
तले समधिकं धन्यः स मान्यः सताम् ॥ १२

स्वस्योच्चैः प्रतिपर्वं शालिकणिकापिण्डेन सुश्रुद्धया सार्द्धं वेदपुराणपाठनिपुणैः
पुण्यापणैर्ब्राह्मणैः ॥ श्राद्धं तेन विधीयमानमतुलं सारस्वते सैकते दर्शदर्शमतीव
हृष्यति दिवि श्रीवीसलक्ष्मापतिः ॥ १३

मुखे यदीये विमलं कवित्वं बुद्धौ च तत्त्वं हृदि यस्य सत्त्वं करे सदा दानमयावदानं
पादे च सारस्वततीर्थयामं ॥ १४

काव्येषु नव्येषु ददाति कर्णं प्राप्नोति यः संसदि साधुवर्णं ।

विभूषणं यस्य सदा सुवर्णं प्राप्ते तु पात्रे न मुखं विकर्णं ॥ १५

रचित उचित उच्चैः यस्य भक्त्यार्चनाय द्युतिजितकुमुदालिः शालिजस्तंडुलंघः ।

नयति सुमहसः श्रीसोमनाथस्य कामं शिरसि शशिकलायाः कौसुदीर्मेदुरत्वं ॥ १६

श्रीवीसलक्ष्मपुरीद्वितीयावासवासिना । तेन नानाकनाम्नेदं तेने सारस्वतं सरः ॥ १७

मार्त्तण्डप्रतिमप्रतापवसतेः श्रीवीसलक्ष्मापतेर्षाराध्वंसमहाप्रबन्धमधुरोन्मीलद्यशो

वैभवः

एता सस्कविसंगतिर्गणपतिव्यासः प्रयासं विना चक्रे निर्मलचित्रकाव्यरचना-

भिक्तिं प्रशस्तिं नवाम् ॥ १८

समुल्लसन्मौलिरुहद्विरेफः प्रपन्नकेदारपपदारविन्दः ।

लिलेख चोद्वंकितवान् कलादः प्रल्हादगोविन्दसुतः प्रशस्तिम् ॥ १९

जागर्त्तिपातूतनयस्य यस्य (?) सावित्रि भर्तुर्महिमा स कोऽपि । यस्यानुजो

पाल्हरनामधेयश्चकार केदारसुवर्णपूजां ॥ २०

संबत् १३२८ वर्षगड श्री भाव यजुर्वेद अग्रा° बृहत्पुरुषराज लाडाणरिह° श्री

अभयसिंह प्रतिपत्तौ प्रशस्तिरुद्धादिता ॥

ૐ ! ગણપતિને નમસ્કાર હો !

(૧) મોટા આનન્દપુર (નગર અથવા વડનગર)માં નિર્મલ ઠાપિયલ કુલ છે. તેમાં બ્રાહ્મણ ધર્મના ઉદ્ધારકના ભારતું વાહન કરનાર ઉપાધ્યાય સોમેશ્વર જન્મ્યો. તેને પવિત્ર ધૃતિ-વાળો, શ્રુતિનું પાત્ર આમઠ દિક્ષિત, નામે પુત્ર થયો. ને તેને સજ્જનોના મનને આનન્દ આપનાર ગોવિન્દ નામે પુત્ર ઉત્પન્ન થયો.

(૨) શ્રીનેા શારદા સાથેના પરસ્પર વિરોધ શમાવવાને શ્રમ, વિવિધ વિદ્યાવાળા જનોમાં શ્રેષ્ઠ, સુકૃત્યોના એક સ્થાન જેવા તેના પુત્ર નાનાકથી સિદ્ધ થયો.

(૩) જે નાનાક આખો ઝગવેદ જાણતો હતો, જે વ્યાકરણમાં પ્રવીણ હતો જે સાહિત્ય-જ્ઞાની અને પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં નિપૂણ હતો અને જેણે સ્મૃતિ અને પુરાણના સાગરને આળંગ્યો હતો.

(૪) ધવલ કુળમાં શ્રેષ્ઠ, શ્રીસિદ્ધરાજની તુલનાવાળો અને સર્વ તેજોમાં તેજસ્વી વીસલ નૃપ આ સમયે વીરધવલથી જન્મ્યો હતો, અને જ્યારે તેણે માળવા પર ચઢાઈ કરી તે વખતે નભ, માળવામાં સળગાવેલા અગ્નિમાંથી નીકળતી ધૂમપરંપરાથી, અંધકારમય બન્યું.

(૫) સર્વ સામંતોમાં અગ્ર ઉદાર નાનાકે સુકૃત્યોથી પ્રાપ્ત કરાય તેવી અમાત્યપદવી મેળવી અને વેદ અને અન્ય શાસ્ત્રોમાં વિદ્વાનોની અભિલાષવાળી પરીક્ષા આપી.

(૬) એક સમયે ચોદ્વાઓના હૃદયમાં વસનાર, પવિત્ર ગોત્રવાળા ચક્રવર્તિ રાજા વીસલે સોમેશ્વરની યાત્રા નાના પ્રકારના નિયમોથી કરી.

(૭) સરસ્વતી અને સાગરના સંગમ પાસે સ્નાન કરીને, સોમેશ્વરની પૂજા કરીને, અને પવિત્ર વસ્ત્ર ધારણ કરીને સારાં અને અન્યનેા ભેદ પૂર્ણ જાણનાર, તેણે વિદ્યાવિશેષ બ્રાહ્મણને,

(૮) સુકૃત્યોના નિવાસ પવિત્ર પ્રભાસમાં, ઠવિ અને પંડિત નાનાકને તેનાં ચરણ ધોઈ પોતે બનેવલી બ્રહ્મપુરીના મહેલોમાંથી એક મહેલ આપ્યો.

(૯) વેદ અને પુરાણની કસોટીથી બનેલા ઉજ્જવળ દ્વિજનાયકથી, આ શહેરમાં વીસલ-ની બ્રહ્મપુરી એક સુંદર માલા જેવી શોભે છે.

(૧૦) સાગરને પ્રાપ્ત કરીને વિશ્વને વંદન કરવા યોગ્ય સરસ્વતીના મસ્તક પર તે ભૂગુ-કુલના બ્રાહ્મણે (પરશુરામે) બરેબર પગ મૂક્યો અને છેવટે સ્વાર્થી બન્યો, પણ તેનાથી ઉલટું આ નાનાક નાગર તે દેવીને શિષ્ય નમાવી, નમન કરતો સાગરતીરે નિવાસ કરીને સેકંડો બ્રાહ્મણને ભોજન કરાવતો હતો.

(૧૧) ગોવિન્દનો આ પુત્ર પ્રદુષ્ટ સમાન હતો તેમાં અદ્ભુત શું છે? પણ વિચિત્ર એ હતું કે તેને શાન્તરસ સૌથી અધિક ગમતો હતો.

(૧૨) તે નાનાક પૃથ્વી ઉપર અત્યંત ધન્ય છે; અને તેને સદા સજ્જનોથી માન મળતું જોઈએ; ઠારણ કે તે સરસ્વતીનાં પવિત્ર જળમાં સ્નાન કરે છે, અને સોમેશ્વરની પૂજા કરે છે, તેના સુકૃત અને શ્રીના સંપ્રદ જેવા તેના ઘરમાંથી અતિથિલોકો વ્યર્થ પાછા નથી જતા; અને તેની સંપત્તિ, સાધુ, બન્ધુ અને મિત્રોને સર્વને હૃદયમાં સામાન્ય છે.

(૧૩) સરસ્વતીના તીરે પ્રતિ પર્વ પુણ્યકર્મના ભંડાર જેવા, અને વેદ અને પુરાણના પાઠમાં નિપુણ બ્રાહ્મણો સાથે, ગોખાની ઠણકના પિણ્ડથી તે નાનાકથી શ્રદ્ધાપૂર્વક પોતાનું અતુલ શ્રાદ્ધ થતું જોઈ વીસલ નૃપ સ્વર્ગમાં ઘણો જ આનન્દ પામે છે.

(૧૪) જેના (નાનાકના) મુખમાં વિમલ કવિત્વ છે, બુદ્ધિમાં વસ્તુ છે, હૃદયમાં સત્ય છે, જેના કંઈ નિત્ય દાન આપે છે અને જેના ચરણો સારસ્વત તીર્થગમનના ચિહ્ન વાળાં છે.

(૧૫) જે નવાં કાવ્યો શ્રવણ કરે છે, જે સભામાં સારી પ્રશંસા મેળવે છે, જેના અલંકાર અદા સુવર્ણના છે, અને જે તેની સહાય શોધનાર જનોથી કંઈ મુખ ફેરવતો નથી.

(૧૬) શિવપૂજન માટે ઉચ્ચ ભક્તિથી યોગ્ય રીતે ગોઠવેલો કુચુદનાં પુષ્પોની હારોથી અધિક ઉજ્જવળ વાંદુલનો ઢગ શ્રી સોમનાથ દેવના મસ્તક પરની શશિકલાને ધણી જ આંખપ આણે છે.

(૧૭) શ્રી વીસલની પ્રજાપુરીના ખીમ મહેલમાં વાસ કરતા તે નાનાકે આ સારસ્વત-સરોવર બાંધ્યું.

(૧૮) આ પ્રશસ્તિની રચના વગર પ્રયાસે નિર્મલ અને પ્રશંસનીય કાવ્યથી ગજપતિ વ્યાસથી થઈ છે, જે વ્યાસનો યશમહિમા, સૂર્ય જેવા પ્રતાપી શ્રી વીસલથી ધારા નગરીના નાશનું વર્ણન કરતી મહાન્ કૃતિ સાથે વૃદ્ધિ પામે છે.

(૧૯) મસ્તક પર ક્રીડા કરતા ભ્રમરવાળા અને કેદારના ચરણકમળનો આશ્રય લેનાર પ્રજાદ ગોવિંદના પુત્ર કલાદે આ પ્રશસ્તિ લખી અને કોતરી.

(૨૦) સાવિત્રીના સ્વામી.....પાતૂના પુત્ર જેના કોઈ અનુજ પાદહણ નામનાએ કેદારની સુવર્ણથી પૂજા કરી એનો મહિમા જાગૃત છે.

(વિક્રમ સંવત્ ૧૩૨૮માં આ પ્રશસ્તિ શ્રી અભયસિંહની સમક્ષ (અથવા અનુ-ભતિથી) વર્ણગદના (વડનગરના) યજ્ઞવેદના મહાન્ પુરૂષ (?) શ્રીભાવ લાઠાણ(?)થી કેતવરાઈ હતી.

કચ્છમાંના ખોખરા ગામના પાળીયા ઉપરના^૧

સારંગદેવના શિલાલેખ

વિ. સ. ૧૩૩૨ માર્ગશીર્ષ સુ. ૧૧

કચ્છના ઇતિહાસ ઉપર ઘણી રીતે અજવાળું નાંખનાર, સ્વ. રા. સા. ડી. પી. ખખખરે મને લેખની એક નકલ મોકલી હતી. તે ખોખરામાંના પાળીયા ઉપરના શિલાલેખની નકલ છે અને રા. સા. ખખખરે તેની નીચેની માહિતી આપેલી છે.

પાળીયામાં ગાયનું ચિત્ર છે અને તે ખડ ખાતી હોય અને બચ્ચાને ધવરાવતી હોય એમ ચિત્રેલ છે. તે પાળીયા બદ્રેશ્વરના કિલ્લામાં હતો, પરંતુ ખોખરાની એક બાઇ બદ્રેશ્વરમાં પરણી હતી તેણે તે ગાયની પૂજા પોતાના આપના ગામમાં થાય તેા ઠીક એમ માની તે લેખ ત્યાં મોકલાવ્યો. તે વખતે લેખ ઢટાએલો હતો અને માત્ર ગાયની પૂજા થતી હતી. સં. ૧૬૩૬ માં મેં તે નીચેનો ભાગ મહા મહેનતે ખોદાવ્યો અને માલુમ પડ્યું કે લેખવાળા ભાગનો અમુક ટુકટા તૂટીને ગુમ થયેલો છે અને તપાસ કર્યા છતાં તેનો પત્તો મળ્યો નહોતો.

લેખ આલુ ૧૦ મા સૈકાની દેવનાગરી લિપિમાં છે અને તેનું અક્ષરાન્તર નીચે મુજબ છે :

અક્ષરાન્તર

- ૧ ઑ ॥ સંવત્ ૧૩૩૨ વર્ષે માર્ગ શુદ્ધિ ૧૧ શનાવચેદ શ્રી
- ૨ [મ]વળહિલ્લપાટકે સમસ્તરાજાવલી[ય]સમલંકૃતમહા-
- ૩ જાધિરાજ પરમમાદેશ્વર પરમમદ્વારક પ્રો[પ્રૌ]દ પ્રતામ[પ]નારા-
- ૪ ય[ણા]વતારલક્ષ્મીસ્વયંવરમહારાજાશ્રીસારંગદેવ ક-
- ૫ લ્યાળવિજયરાજ્યે શ્રી શ્રીકરણાદો(વૌ)મહામાત્ય શ્રી માવ-
- ૬ વમહં રાધિ શ્રી^૧ કાન્દે સમસ્તવ્યાપારાન્ પરિપ્રમૃ(થ)ય- ...

આ લેખ વાઘેલા રાજા સારંગદેવના રાજ્યનેા છે અને તેમાં કાન્દુ એટલે કૃષ્ણ નામના અમાત્યનું નામ આવે છે. તેની તિથિ વિ. સં. ૧૩૩૨ માર્ગશીર્ષ સુદિ ૧૧ શનૌ ડા. રહેમના પત્રક અનુસાર ઇ. સ. ૧૨૭૫ ડીસે. ૧ લી રાનિવાર સાથે મળતી આવે છે.

વિચારશ્રેણીમાં, ડા. બાઉ દાણીની પટ્ટાવલીમાં અને ડા. લાંડારકરના ઐતિહાસિક કૃત્રમાં તેમ જ પ્રવચનપરીક્ષામાં અસંબદ્ધ વારીખો નીચે મુજબ આપેલી છે.

વીશલદેવે રાજ્ય કર્યું. (૧) વિ. સ. ૧૩૦૦—૧૮; (૨) વિ. સ. ૧૩૦૨—૨૦. અબ્બુનદેવે કયાં સુધી રાજ્ય કર્યું. (૧) વિ. સં. ૧૩૩૧ (૨) વિ. સં. ૧૩૩૩, સારંગદેવે કયાં સુધી રાજ્ય કર્યું. (૧) વિ. સં. ૧૪૫૩ (૨) વિ. સં. ૧૩૫૩

આ લેખ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે ઐતિહાસિક કૃત્રમાં તેમ જ પ્રવચનપરીક્ષામાં સારંગદેવ ગાદી ઉપર બેસવાની તિથિ બહુ મોડી છે અને માન્ય થઈ શકે તેમ નથી.

સારંગદેવનો બ્રિટિશ મ્યુઝિયમમાંના શીલાલેખ^૧

વિ. સ. ૧૩૪૫ વૈશાખ સુ. ૫ સોમ

ઇ. સ. ૧૨૭૬ એપ્રિલ તા. ૧૭

ડા. બરનેસે આ લેખનાં રમિંગ મોડલ્સનાં હતાં તે ઉપરથી આ લેખની ડા. કીલ્કોર્ન નાંખ લીધેલી છે.

પં ૧ સંવત્ ૧૩૩૫ વર્ષે વૈશાશ(સ્વ)શુદિ ૧ સોમે થોદ શ્રીમદ્ગણદિલ્લવાટકા-
ધિષ્ટિત સારંગદેવકલ્યાણ વિજયરાજ્યે

વાધેલા રાજ સારંગદેવના સમયની સિન્દ્રામાં રાખેલી દેવપટ્ટનપ્રશસ્તિ^૧

વિ. સં. ૧૩૪૩ માઘ શુદ્ધ ૫ સોમવાર.

નીચે આપેલી પ્રશસ્તિની એક નકલ સર ચાર્લ્સ વિલ્કિન્સના ભાષાન્તર સાથે મરફીની “ટ્રાવેલ્સ ઇન પોર્ટુગલ” (૧૭૬૮) માં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થઈ હતી. એ પત્રે ૬૨ વર્ષ પહેલાં ડો. બર્નેસે મે. આ. સ. વે. ઇ. (ખાં. ૧૮૭૯) નં. ૯ પા. ૧૦૪ માં ડો. ભગવાનલાલ ઇન્દ્રજીના સંસ્કૃત અક્ષરાન્તર સાથે તથા પ્રશસ્તિના ટુંક સાર સહિત પ્રસિદ્ધ થયું હતું. ડો. ભગવાનલાલનું અક્ષરાન્તર એકંદરે સાચું છે, તેપણ હું માનું છું કે પ્રો. જી. ડી. વાર્કોન્સેલોસ એ જુએ મને આપેલાં પેન્સીલ રબ્બિંગ ઉપરથી નવીન આવૃત્તિની પ્રસિદ્ધિ વધારાની નહીં ગણાય. આ પ્રતિકૃતિ ઉપરથી કેટલીક શંકાઓ દૂર થાય છે, જે ડો. ભગવાનલાલ ઇન્દ્રજી અનુમાનથી ઉકેલી શક્યા ન હતા, અને તે ઉપરાંત કેટલાક સ્થાનોમાંની તેમની પૂર્તિઓ અસલની બરાબર છે એમ પણ આ પ્રતિકૃતિથી બતાવી શકાય છે.

હોમ બહુ સંભાળપૂર્વક એક લાંબા લીસા કાળા પત્થર ઉપર કાતરેલો છે. તેનું માપ ૪૨ ઈંચ x ૨૦ ઈંચ છે, અને તેમાં ૬૬ પંક્તિઓ છે. આ પત્થર હાલ સિન્દ્રામાં ડોન બેઆઓ ડી કેસ્ટ્રોના ડિવન્ટામાં રાખેલો છે; પણ તેની હકીકત ઉપરથી જણાય છે કે તે અસલ સોરઠમાં સોમનાથ અગર દેવપટ્ટનના મંદિરનો હતો. તે એકંદરે સુરક્ષિત છે, ક્રૂપા થોડાક અક્ષરો કોઈ કોઈ સ્થળે નાશ પામ્યા છે. લિપિ ૧૩ મી સદીની પ્રચલિત દેવનાગરી છે.

સોરઠમાં, (કાઠિઆવાડમાં) હાલ વેરાવળ પાસે જાણીતા પ્રખ્યાત શેવતીર્થ સોમનાથપટ્ટન અગર દેવપટ્ટન અગર પ્રભાસમાં ત્રિપુરાન્તક નામના શેવ સાધુએ પાંચ લિંગોની બનાવેલી પ્રશસ્તિ આ હોમમાં આપી છે.

અક્ષરાન્તર

- ૧ ઓં ॥ ઓં નમઃ શિવાય । હૃદિ સ્થિતં ચિન્મયમાત્મવેદિનઃ સમાધિમાસ્થાય
વિલોકયંતિ યં । સ ચિત્સંતાપમપાકરોતુ વઃ સ્તનંધયશ્વેતમયૂસ્વમૂષ્ણઃ ॥ [૧]]
- ૨ શૈલાત્મજોરસિજશ્રંગકુરંગનાભિપત્રાવલીતલિનતરુપશયાલુપાણિઃ । પીયૂષમાનુક-
લિકાકલિતાવતંસો દેવઃ શિવાનિવિ-
- ૩ તનોતુ દિવાનિશં વઃ । ૨ [॥] ત્રૈલોક્યમંગલમનંગરિપોરપત્યમંકુરિતૈકદશનો-
લ્લસદાનનશ્રીઃ । દેવઃ પ્રપથ હૃદયૈકપર્વો કપર્વો
- ૪ મૂયાદનેકપમુલ્લઃ મુલ્લસંપદે વઃ । ૩ [॥] શ્રીવિશ્વમલ્લ હિતિ ભૂપતિમૌલિરિભં
ચૌલુક્યવંશમવતંસયતિ સ્મ જિષ્ણુઃ । યસ્ય દ્વિધારમપિ
- ૫ સંયતિ મંડલામ્રમારાદમંસ્ત શતધારમરાતિવર્ગઃ । ૪ [॥] આબદ્ધમૂલમભિતઃ
ક્ષિતિપા[દિ]જાતમુન્મુલયન્ કુલિશવંશમુવા મુજેન । સત્વ-
- ૬ સ્ય યઃ કિમપિ ધામ જનેન રાજનારાયણેતિ જગદે જગદેકનાથઃ । ૫ [॥]
યસ્મિન્નાત્મકલ્પા ન્યધત્ત સકલક્ષત્રાવતંસે જગત્તાપવ્યાપદ્વા-
- ૭ કરિણ્યુમહિમા શ્રીવૈદ્યનાથઃ પ્રભુઃ । શસ્ત્રૈસ્તેન ચિકિત્સિતાસ્તદુચિતં વિશ્વોપકા-
રવતસ્ત્રાતેન પ્રતિભૂખામપિ હૃદઃ પ્રૌઢા મદમ્બથયઃ । ૬ [॥]
- ૮ નાગલદેવીતિ ભવમ્ યસ્ય જાયા જયશ્રીરિવ દેહવદ્ધા । તથા સ રાજા સુતરાં વમાસે
માસેવ દેવો હરિણાંકમર્ત્તિઃ । ૭ [॥] આશાંતવિશ્રાંત-
- ૯ મુજપ્રતાપઃ પ્રતાપમલાવરજઃ સ રાજા । સ્વપૌરુષોત્કર્ષરસાતિરેકાદેકાતપત્રાં બુમુજે
ધરિત્રીં । ૮ [॥] શ્રીવિશ્વમલ્લઃ સ્વપદેભિષિચ્ય પ્રતાપ-
- ૧૦ મલ્હારમજમર્જુનં સઃ । સાકં સુધાપાકમમુક્ત[નાક]નિતંબિનીનામધરામૃતેન ।
૫ [॥] રાકાનિશાકરસનાભિગુણાભિરામોદામોદરાંશં હવ વિ-
- ૧૧ ક્રમમાસલશ્રીઃ । મૂપાલમૌલિમણિરર્જુનદેવનામા કામાર્જુનીમિવ ધનાનિ ધરા-
મદુગ્ધ । ૧૦ [॥] હસ્તે વિધાય કદનાયદુરાશયાનાં દાના-
- ૧૨ વધૂતસુરશાસ્ત્રિની ભૂમિચક્રં । યઃ સ્વૈરુદ્રારચરિતૈરનઘઃ પ્રજાનાં રક્ષાં ચક્રાર કિલ
ચક્રધરાવતારઃ । ૧૧ [॥] તસ્યાંગમૂર્જયતિ ગૂર્જરરાજ્ય-

શ્લો. ૧ ંઃ વંશસ્ય શ્લોક ૨ થી ૫-૭ઃ વસંતિવ્રકા શ્લોક ૫— ક્ષિતિપાદિ'નો ચોથો વ્યંજન તદ્દન નાશ પામ્યો છે; જગદે ના પહેલા બે અક્ષરો પાણી ઝાંખા થઇ ગયા છે શ્લો. ૬ ંઃ શાદ્'લવિક્ષિત. શ્લોક ૭-૯ ંઃ ઉપભૂતિ શ્લો. ૧૦ વાંચો 'મમુક્ત; મમુ' શબ્દો ઝાંખા છે બ્યારે નાક ડગલગ તદ્દન નાશ પામ્યું છે. શ્લોક ૧૦-૧૨ ંઃ વસંતતિવ્રકા ત્રીજા પાદનો આઠમો અક્ષર અને ચોથાનો બીજો ત્રીજો સ્પષ્ટ નથી.

- १३ लक्ष्मीसंभोगकंदलितसौख्यनिमग्नचेताः । क्षोणीसमुद्धरणकेलिरसोत्तरंगः सारंग-
देव इति शार्ङ्गधरानुभावः । १२ [॥] युधि यादवमा-
- १४ लवेश्वरावकृत क्षीणबलौ बलेन यः । पृथुविग्रहधारिणौ पुरापतर्गदौ गजकच्छपा-
विव । १३ [॥] इतश्च । भट्टारकश्रीलकुलीशमूर्त्या तपः-
- १५ क्रियाकांडफलप्रदाता । अवातरद्विध्वमनुग्रहीतुं देवः स्वयं बालमृगांकमौलिः ।
१४ [॥] अनुग्रहीतुं च चिरं विपुत्रकानुलूकभूतानभिशाप-
- १६ तः पितुः । ललाटमुर्व्या इव लाटभूषणं समेत्य कारोहणमधुवास यः । १५ [॥]
अवतरेत्तत्त्वारः पाशुपतप्रतविशेषचर्यार्थं । इह कुशिकगा-
- १७ भ्यर्कौरुषभैत्रेया इति तदंतसदः । १६ [॥] ततस्तपस्विनां तेषां चतुर्द्धा जा-
तिरुद्रता । भुवं विभूषयामास चतुरर्णवमुद्रितां । १७ [॥] ऐतेरनुग-
- १८ हीतानामन्वयेन महात्मनां । निःसीमवैभवं श्रीम $\times + \times \times$ कमित्यभूत् ।
१८ गार्ग्ययोगोत्राभरणं बभूव स्थानाधिपः कार्तिकराशिनामा ।
- १९ मूर्त्तस्तपोराशिबिभ्रितानामालोकमात्रेण हरन्नधानि । १९ [॥] तेन स्वहस्त-
कमलानुगृहीतजन्मा बाल्मीकिराशिरुदियाय दयालुचेताः [।]
- २० वार्णां च तीर्थपदवीं च सदा पदानां न्यासैः स्वचित्तविमलाकृ [ति]भिः
पुनानः । २० [॥] तेनानुगृह्य समकेति सतां प्रबोधकारी तपोधनयुवा त्रि-
- २१ पुरांतकेति साक्षाद्भवन्ति विबुधाः किल तद्विधानां हस्तांबुजेन दृषदोपि कृतप्रतिष्ठाः ॥
२१ [॥] बाल्मीकिराशेः सुगृहीतनाम्नस्तस्यैष शिष्यस्त्रिपुरांतकेति ।
- २२ तीर्थांतरालोकनकौतुकेन पवित्रयामास दिशश्चतस्रः । २२ [॥] पूर्वं तपस्विगृ-
हिणीस्मृहणीयमूर्त्तिर्यो देवदारुविपिने वि[जहार]
- २३ देवः । आशावधूलवणिमानमनुग्रहीतुं तीर्थावगाहनमिषेण चचार सोयं । २३
[॥] समाधिपूतेन हृदंबुजेन यः — ॐ—ॐ — ॐ— [।]
- २४ ततः शुचिब्रह्मसरः सरोजैरानर्च केदारपदारविदे । २४ [॥] जगद्गुरुं चेतसि
यः प्रपद्य यागेश्वरं मूर्त्तमि—ॐ—ॐ [।] ॐ—ॐ—ॐ—
- २५ प्रसादसंपत्तिलभ्यानि तपःफलानि । २५ [॥] मिथो मिलज्जन्हुकलिकदन्यात-
रंगद्वस्तोपहृतैः पयोभिः । ससर्ज यस्याजि ॐ—ॐ—ॐ—
- २६ षः पाद्यमिव प्रयागः । २६ [॥] प्रदक्षिणीकृत्य सतां प्रदीपः श्रीपर्वतं यः
किल सर्वतोपि । श्रीमल्लिनाथस्य विलोकनेन कृतार्थ—ॐ—ॐ—ॐ—

श्लो. १२ निमग्नं पङ्क्तुं पद अस्पष्ट छ. श्लो. १३ छंदः पंतालीय श्लो. १४ छंदः उपजाति
श्लो. १५ छंदः पंशस्थ श्लो. १६ छंदः आर्था श्लो. १७-१८ अनुपुष्ट श्लो. १९ छंदः छन्दपञ्च
श्लो. २०-२१ पसंतिलका श्लो. २२ छंदः उपजाति श्लो. २३ छंदः पसंतिलका श्लो. २४-२७ छंदः
उपजाति.

- २७ से । २७ [॥] मेंखालितानि कलसोद्भवपादमुद्रा निःकल्मषाकृतिषु विंध्यगिरिः शिलासु । रेवाजलानि गजराजविगाहलीला— ७-७-७७
- २८ पाण्यपि यः सिषेवे । २८ [॥] गोदावरीतीरविहारिणीभिर्वनस्थलीनामधिदेव-
ताभिः । कृतार्थयन्त्रध्वगदृक्पयोजं यो जंगमस्यंयवकं— ७-७-७ । २९ [॥]
- २९ ततः शमाद्वैतरसाभिरामे रामेश्वरं चेतसि चितयन् यः । ददर्श लंकाधिपकालरात्रेः
प्रस्थानवीथीमिव सेतुलेखां । ३० [॥] श्रीदेवपत्तनसम—
- ३० स्तवधनस्तनीनां नेत्रारविंदमुकूटैरिव सानुबंधैः । तीर्थावगाहनधिया दिशि पश्चि-
मायामायातवानुपशमायतनं कृती यः । ३१ [॥] सरस्वती-
- ३१ सागरसंप्रयोगविभूषिताभोगमथागमयः । सोमेशचूडावलमानवालचंद्रप्रभासंवलितं
प्रभासं ३२ [॥] इह महीतलतीर्थविगाहना-
- ३२ दखिलतीर्थमर्थी दधदाकृति । भुवनभूषणभूतमभूषयन्नगरमिंदुकलाभरणस्य यः ।
३३ इह साक्षादुमाकांतः श्रीमान् गंडवृहस्पतिः ।
- ३३ अर्थमेतं विनिर्माय पटं चक्रे महत्तरं । ३४ [॥] स्थानकं निजविशुद्धचरित्रै-
रुद्धरिष्यति महत्तर एषः । इत्यवेत्य मुमुदे हृदि चातुर्जातके-
- ३४ न गुणजातरसेन । ३५ [॥] अस्ति श्रीत्रिपुरांतकापि विबुधश्रेणीकिरीटोपल-
च्छायापल्लवलालितांहिकमलः कासां गिरामध्वनि । यस्योद्दामचरि-
- ३५ त्रैवैभवनधिरेषा कियंतं गुणग्रामं धारयतु स्वकुक्षिकुहरकोडे वराकी श्रुतिः । ३६
[॥] धनानि कामाधिकवामलोचनप्रांचलचं-
- ३६ चलानि यः । ददौ महादौस्थ्यनिपीडितात्मने सतां प्रपन्नार्चिहरा हि संपदः ।
३७ [॥] आस्थितस्य पुरुषोत्तमभूय कामजन्मनि समाहितबुद्धेः । य-
- ३७ स्य पुण्यघटितस्य रेमेति प्रेयसी भुवनभूषणमास्तं । ३८ [॥] सरस्वतीमौलि-
शयालुकेतकीपलाशलक्ष्मीसहपांशुकेलयः । महात्मनो यस्य म-
- ३८ होज्ज्वा गुणा दिगंगनानामवतंसतां ययुः । ३९ [॥] सोमेश्वरायतनमंडपमु-
त्तरेण श्रीभाजि जीर्णघाटिकालयसंनिधाने । श्रीकंटपंचमुखवा-
- ३९ समधिष्ठितानि येनाक्रियंत कृतिनायतनानि पंच । ४० [॥] मातुर्माल्हणदेव्या-
[यः] श्रेयसे माल्हणेश्वरं । सतामध्येयमहिमा तन्मध्ये निरमापय-
- ४० त् । ४१ [॥] उमापतेरायतनं नाम्ना गंडवृहस्पतेः । कृती कृतयुगाचारः
कारयामास तत्र यः । ४२ [॥] श्रीवृहस्पतिभार्याया स्लाध्यजन्मनः । श्रेय-

श्री. २८ वसंततिलका वांशे प्रखोलितानि, कलशोद्भव°, निष्कल्मषा° श्री. २६ उपलति श्री. ३० अंत
५१६ जंगमस्यंयवकमाससाद होवानो संलप छे. श्री. ३० उपलति श्री. ३१ वसंततिलका श्री. ३२ उपलति
वांशे बाल° श्री. ३३ दुतविश्रम्भित श्री. ३४ अनुपुल वांशे बृहस्पति वष्ट° श्री. ३५ छंदः स्वायता. वांशि
उद्धरिष्यति श्री. ३६ शाङ्खविपीडित श्री. ३७ छंदः वंशस्थ श्री. ३८ स्वायता वांशि पुरुषोत्तम भूय° श्री. ३९
छंदः वंशस्थ श्री. ४० वसंततिलका श्री. ४१-४३ अनुपुल वांशि बृहस्पते. वांशि बृहस्पति.

- ४१ से यः सतां सीमा निरमासीदुमेश्वरं । ४३ [॥] इह स्वनाम्ना त्रिपुरांतके-
श्वरं महत्तरश्रीत्रिपुरांतको व्यधात् । प्रियाभिधानेन मनोरमं श्रिया रमा-
- ४२ पतिः संविदधे रमेश्वरं । ४४ [॥] गोरक्षकं भैरवमांजनेयं सरस्वतीं सिद्धि-
विनायकं च । चकार पंचायतनांतराले बालेन्दुमौलिस्थितमानसो
- ४३ यः ४५ [॥] आत्मबाहुयुगसौहृदांचितस्तमसौरभशुभं सुतोरणं । दूरमस्तदुरित-
स्तदुत्तरद्वारभूपरिसरे चकार यः । ४६ [॥] सम्माज्जनाय देवा-
- ४४ नां कावडिद्वयमंभसः । सम्मार्जनो जगत्याश्च कोलिनी प्रतिवासरं । ४७ [॥]
कर्त्तव्यमेतदुभयं बटुकेन पटीयसा । स्वमासपाटकद्रव्यनैवेद्या-
- ४५ नोपयोगतः । ४८ युग्मं । श्रीखंडहेतोः शशिखंडमौलिपुरानुकुल्येन मपारके
यः । द्रम्मांश्चकार प्रतिमासमष्टावष्टापदोत्सर्गानिसर्गपूतः । ४९ [॥]
- ४६ दातव्यं मालि[क]श्रेण्या शतपत्रशतद्वयं । नवीनकणवीराणां द्वे सहस्रे च नि-
त्यशः । ५० [॥] घाटीवाहाय वाटीभ्यो ग्रीहीतुं शुचिं वेदि[कां] चक्रे परी-
- ४७ क्षिपट्टे यः षड् द्रम्मान्मासपाटके । ५१ [॥] माणकद्वितयं चोषा मुद्रानामेक-
माणकं । धृतं कर्पाश्च चत्वारस्तैलं दीपायतादृशं । ५२ [॥] जात्यानि पंच-
- ४८ पूगानि स्थितके स्थितिशालिना । कोष्ठागारे गुणज्ञेन प्रत्यहं येन चक्रिरे । ५३
युग्मं । इहैव धूपवेलायै गुग्गुलस्य मणद्वयं । यः पुण्येषु समा-
- ४९ सक्तः प्रतिमासमकारयत् । ५४ [॥] पत्र — — — च पंचाशत् पत्राणि
फणिवीरुधां । मेहरेण प्रदेयानि नित्यं बीकटहेतवे । ५५ [॥] पशुपालेन तदे-
- ५० वं धर्मस्थानोपहारसंबद्धं । श्री — — — कोष्ठागरादानीयं दातव्यं । ५६
[॥] चोषा माणकमेकं निर्वोपे पल्लिकाद्वयं मुद्राः । नित्यं धृतकर्पो द्वाविति
- ५१ पशुपालाय दातव्यं । ५७ [॥] [इद] × × ~ दातव्यं नित्यं नैवेद्यहेतवे ।
ततस्तदन्नं बटुना पचनीयं प्रयत्नतः । ५८ [॥] पशुपालेन संकल्प्य तन्नैवे-
- ५२ द्यं सबीटकं । बटुकाय प्रदा[तव्यं] — — [कर्म] विधाधिने । ५९ [॥]
मंडपिकायां स्थितके चातुर्जातकशासनात् । प्रत्यहं यः सतां सीमा द्रम्ममेकमका-
- ५३ रयत् । ६० [॥] अत्रैव कारयामास प्र — — — मुदारधीः । स्थितके यो
नव द्रम्मान् बटुकप्रासहेतवे । ६१ [॥] पूजामप्रतिमां कर्तुं प्रतिमासमुपेयुषः ।
- ५४ देव्याः पंचदश द्रम्माः पशुपालस्य[धर्म]तः । ६२ [॥] चातुर्जातकपादानां
यः संमिलितपोत्तके । ततः पंचदश द्रम्मान् प्रतिमासं व्यधत्त यः ६३ [॥] इदानी

श्लो. ४४ पंशस्थ. श्लो. ४५ उपगति श्लो. ४६ रथोद्धता श्लो. ४७-४८ अनुष्टुप् श्लो. ४९
७६: उपगति श्लो. ५० थी ५५ अनुष्टुप् श्लो. ५६-५७ आर्षां श्लो. ५८-५९ आर्षां श्लो. ५६ नी आर्षा
५६ भां 'सोमनाथ' अथ पूर्णि सत्यवे छ. श्लो. ५८ थी ६४ अनुष्टुप् श्लो. ५९ ५८— पूर्णि ६३—इदमेव
प्रदातव्यं वांशो नैवेद्यं वांशो 'पूजाकर्म' श्लो. ६१ वांशो प्रतिमासमुदारधीः

- ५५ यो विशिष्टानि त्रीणि प्रीणितमानसः । चातुर्जातकपादेभ्यो विसेनादाय दत्तवान् ।
६४ तेषां मध्यादुत्तमं हृदमेकं देवश्रद्धामालिना मालिकेभ्यः ।
- ५६ नित्यं पूजापुण्यजातोपहारैः श्रीमच्चातुर्जातकेन प्रदत्तं । ६५ [॥] चैत्रीमहे
भाद्रपदीमहे च पवित्रकं विस्तरणं च कर्तुं : महाजनोपि प्रतिहृद-
- ५७ मेकं द्रुमं विशेषस्थितके चकार । ६६ [॥] कोष्ठागारेण पूगानि मेहेरेण
दलानि च । शिवरात्रौ प्रदेयानि चातुर्जातकबीटके । ६७ [॥] श्रीसोमनाथप्रभु-
- ५८ राजपाटिकात्रये त्रिमिहृदवणिग्भिरात्मना । स्रमालिकेराणि युगाश्च कोमलाः सदा
विधेयानि विशुद्धबुद्धिभिः । ६८ [॥] अमृनि सोमेश्वरदेवरीत्या-
- ५९ संपूज्य पंचायतनानि पूर्वं । अनेन पश्चात्पशुपालकेन श्रीदेवपात्र्यामाधरोहणीयं
। ६९ [॥] चैत्रीभाद्रपदीभद्रपतितोद्धारहेतवे । चातुर्जा-
- ६० तकपादेभ्यो धर्मस्थानमदत्तः यः । ७० [॥] स्वोपार्जितेन शुचिना विभवेन
धर्मस्थानं च शासनमिदं च विनिर्ममे यः । तेनास्य कीर्तननिबद्धयशः-
- ६१ पताका राकामृगांकधवलकृतिरुल्लास । ७१ [॥] श्रीगंडराणकबृहस्पति-
कीर्तनस्य सारंगभूतिसरस्तटभूषणस्य । यः श्रीविलासगृहमा-
- ६२ यतनस्य मध्ये स्वात्मीयदेवकुलिकां रचयांचकार । ७२ [॥] तादृक् विशेषशु-
चिताधिगमाय संतश्चित्तेषु बिभ्रति यदीयगुणानजसं । पुष्पंति
- ६३ सिंघुतनयाहृदयाधिनाथनाभीसरोरुहमृणालसनाभितां ये । ७३ [॥] निर्व्याजभ-
किरसवासितविश्वनाथमाबिभ्रतः सरिदभीकगभीरमतः ।
- ६४ एतस्य शारदतुषारमयूखलेखानिः करुमषाणि चरितानि जगत्पुनंति । ७४ [॥]
सोमार्कवकशशिमंडलतो निपीय पीयूषबद्धसखितानि सुभा
- ६५ षितानि । एषाप्रशस्तिरनवचपदार्थं ब्रज्जा । धंधात्मजेन विदधे धरणी घरेण ।
७५ [॥] एनां लिखेत् मंत्री विक्रम इति पूर्णं सिंहतनुजन्मा । ड-
- ६६ दटंकयदथ शिल्पी नाहडतनयश्च पूणसीह इति । ७६ [॥] श्रीनृपविक्रमसं
१३४३ वर्षं माघशुदि ५ सोमे लिंगप्रतिष्ठामहोच्छवः समजनि ॥

श्लो. ६५ आदिनी. वांशो पूजापुण्यं श्लो. ६६ उपजति श्लो. ६७ वांशो कोष्ठागारेण अनुष्टुप् श्लो. ६८
धन्द्रवशा श्लो. ६८ उपजति श्लो. ७० अनुष्टुप् श्लो. ७१-७५ वसंततिलका वांशो बृहस्पति वांशो संतश्चित्तु
वांशो निष्कल्मषाणि. श्लो. ७५ गीति वांशो प्रतिष्ठामहोत्सवः

ભાષાન્તર

ઓમ્ ॥ ઓમ્ નમઃ શિવાય

શ્લોકો. ૧-૨ (શિવની સ્તુતિ)

૩ (ગણપતિની સ્તુતિ)

૪ પૂર્વે, ભૂપતિઓનાં મુકુટમણિ જયશાલી શ્રી વિધિમલ્લ ચૌલુક્યવંશનેા અલંકાર હતા; જેના બેધારા ખડ્ગને ચુદ્ધમાં શત્રુઓ અનેક ધારવાળું માનવા.

૫ ચેતરફ મૂળ નાંખી રહેલા પર્વત જેવા રાજાઓને વજ્ર સમાન ભુજવડે ઉમેડી નાખતો એ સત્ત્વશાલી, જગત્તેનાં એકલો ધણી, રાજનારાયણ કહેવાયો.

૬ જગતના તાપને દૂર કરવાવાળા શ્રી વેદનાથ પ્રભુએ ક્ષત્રિયોના ભૂષણ એવા એ રાજામાં પોતાની એક કલા મૂકી; તેથી વિધના ઉપકારની દીક્ષા લીધેલા એ રાજાએ શત્રુરાજાઓનાં હૃદય-માંની મદરૂપ ગાંઠોની ચોખ ચિકિત્સા કરી.

૭ તેની શણી નાગદંત્રદેવી હતી, જે દેહધારી જયશ્રી જેવી હતી; જેના વડે, જેમ પ્રભા વડે ચંદ્ર શોભે તેમ, રાજા શોભતો હતો.

૮ દિશાઓના અન્ત સૂધી જેના પ્રતાપ પહોંચેલો છે એવો પ્રતાપમલ્લ જેનો નાનો ભાઈ હતો એવો એ રાજા પોતાના પૌરુષ વડે પૃથ્વીનો એક છત્રધારી બન્યો હતો.

૯ પોતાની ગાદીએ પ્રતાપમહુના પુત્ર અર્જુનને બેસાડીને એ રાજા સ્વર્ગસુન્દરીઓના અધરામૃત અને સુધા પીવા આલ્યો ગયો.

૧૦ પૂર્ણચંદ્રના જેવા ગુણથી આનંદહાયક, દામોદરના અંશ જેવા, પરાક્રમથી યશસ્વી થયેલા ભૂપતિઓના મુકુટમણિ, એવા અર્જુનદેવે કામધેનુની માફક પૃથ્વી દોહીને ધન મેળવ્યાં.

૧૧ કાનમાં સુરવૃક્ષથી ચઢીઆતા હાથમાં એણે હુણના સંહાર માટે પૃથ્વીચક્ર ધારણ કર્યું, અને કૃષ્ણના અવતાર જેવા એ નિષ્પાપ રાજાએ પોતાના ઉદાર ચરિતો વડે પ્રજાની રક્ષા કરી.

૧૨ ગર્જર રાજ્યલક્ષ્મીના સંસોગસુખ આનંદમગ્ન બનેલો, પૃથ્વીનો ઉદ્ધાર કરવાની કીડાનો રસિયો, શાર્ફધર જેવા મહિમાવાળો, એનો પુત્ર સારંગદેવ વિજયી છે.

૧૩ જેમ ગરૂડે પૂર્વે ગજ અને કચ્છપને હરાવ્યા હતા તેમ એ રાજાએ મોટા વિઘ્ન- (: શરીર) ધારી રહેલા યાદવેશ્વર અને માલવેશ્વરને લડાઈમાં હરાવ્યા.

૧૪ તપઃક્રિયાઓનું કૃણ આપવાવાળા બાલેન્દુશેખર દેવ પોતે વિશ્વના અનુગ્રહને અર્થે ભટ્ટારક શ્રી લકુલીશ રૂપે અવતર્યાં.

૧૫ અને પિતાના શાપથી લાંબા વખતથી વિપુત્ર રહેલા ઉલૂકભૂતોના (? ઉલૂકના વંશ-જેના ?) અનુગ્રહ માટે પૃથ્વીના લલાટ જેવા લાટ દેશમાં આવેલા કાશીહણમાં આવી વસ્યા.

૧૬ પાશુપત મત પાળવા માટે એના ચાર શિષ્યો મકટ થયાઃ કુશિક, ગાચ્ય, કૌરુષ અને મૈત્રેય.

૧૭ એ તપસ્વીઓમાંથી ઉદ્ભવેલી ચાર ભતિઓએ ચાર સમુદ્રથી બંધાયેલી પૃથ્વીને શણગારી.

૧૮ (અંકિત છે).

૧૯ મૂર્તિમાન તપોરાશિ. દષ્ટિ વડે જ આશ્રિતોના પાપનાશક, ગાર્ગ્ય ગોત્રના અલંકાર, કાર્તિક રાશિનામે, સ્થાનાધિપ (મહાધિકારી) હતા.

૨૦ એના હસ્ત કમલ વડે જેના જન્મનેા અનુગ્રહ થયો હતો તેવા, દયાલુ ચિત્તવાળા, વાદ્મીકિરાશિ ઉત્પન્ન થયા, જે પોતાના ચિત્ત જેવા વિમલ પદ્મચાસ વડે વાણીને અને તીર્થ-પદ્મીને પાવન કરતા.

૨૧ તેણે તરૂણ તપોધન ત્રિપુરાંતકને અનુગ્રહ કરીને સત્પરૂષોના ઉપદેશક નીમ્યો, એવા પુરૂષોના હસ્તકમલ વડે પ્રતિષ્ઠા પામેલા પત્થરો પણ સાક્ષાત્ દેવો બને છે.

લેખ ૨૨

૨૨ જેનું નામ હેતાં પુણ્ય થાય એવા વાઢમીકિરાશિના એ શિષ્ય ત્રિપુરાન્તકે તીર્થો ભેવાની ઇચ્છાથી ચારે દિશાઓ પવિત્ર કરી.

શ્લો. ૨૩-૩૩ (તીર્થયાત્રા વર્ણન) હિમાલય—કેદારનાથ, પ્રયાગ, શ્રીપર્વત, નર્મદા, ગોદાવરી—ત્ર્યંબક, રામેશ્વર—રામસેતુ, એ પ્રમાણે છેક ઉત્તરથી દક્ષિણ સુધી ત્રિપુરાન્તકે યાત્રા કરી અને પછી ઉત્તરમાં પાછા ફરીને એ પશ્ચિમ કિનારે દેવપટ્ટન અથવા પ્રભાસ આવ્યો, જ્યાં સરસ્વતી સમુદ્રને મળે છે.

૩૪ અહિંયાં ઉમાના પતિ ગંડ બુદ્ધસ્પતિએ (બૃહસ્પતિનામે મન્દિરપૂજારીએ) ત્રિપુરાન્તકને આર્ય બનાવીને છઠ્ઠો મહત્તર કર્યો.

૩૫-૩૬ (ત્રિપુરાન્તકની પ્રશંસા)

૪૦-૪૬ (ત્રિપુરાન્તકે સોમનાથમાં કરેલાં કાર્યોનું વર્ણન) પાંચ દેવગો બંધાવ્યાં, પાંચ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરી, અને બે સ્તંભના આધારવાળું તોરણ રચાવ્યું.

૪૭-૭૨ (પોતે બંધાવેલાં મંદિરોની પૂજને અર્થે ત્રિપુરાન્તકે આપેલાં દાનોનું અને પૂજા વિધિનું વર્ણન)

૭૩-૭૪ (ત્રિપુરાન્તકની પ્રશંસા)

(૪૭) નિત્ય દેવોની શુદ્ધિ અર્થે બે કાવડ જળ અને ઝિઝી ફક્ષ જુલુબની સાવરણી મકાને સાફ કરવા માટે—

(૪૮) નૈવેદ્ય અન્ન અને માસિક ખર્ચના આપેલા દ્રવ્યના બદલામાં એક ચાલાક બટુકે આ બન્ને ચીજો મેળવવાની અને તેમને ઉપયોગ કરવાનું (આ શ્લોકો એક જોડકું રચે છે.)

(૪૯) તે (ત્રિપુરાન્તક) જે સુવર્ણ આપવાની નૈસર્ગિક ભાવનાથી પવિત્ર થયો હતો. તેણે શિરપર ઇન્દુકલા ધારતા દેવની પુરી તરફ કૃપાને લઈને પ્રતિભાસ ૮ દ્રમ્મ મપારકમાં ચંદનકાષ્ટ ખરીદવા આપ્યા.

(૫૦) માળીઓનું મંડળ પ્રતિદિન ૨૦૦ સ્વેત કમળ અને ૨૦૦૦ સુગંધિત કનેરનાં પુષ્પ (કણ્ણવીર) આપશે.

(૫૧) તેણે ઘાટી વાહને માટે વાડીમાંથી શુદ્ધ વેદિકા પ્રાપ્ત કરવાના માસિક ખર્ચ માટે પરીક્ષિપટ્ટમાં ૬ દ્રમ્મ આપ્યા.

(૫૨) “ બે માણુક* ચોખા, અને એક માણુક મુદ્ર ચાર કર્ષ ઘૃત (ઘી) અને તેટલું દીપ માટે તેલ ” અને

(૫૩) સારી ભવનાં પાંચ સોપારી, (આ સર્વ) તે અન્યના શુભજ્ઞ સ્થિત જનથી પ્રતિદિન કોઠારમાં અપાયું હતું. (આ બન્ને શ્લોકો જોડકું રચે છે.)

(૫૪) તે કે જે પુણ્ય કાર્યોના અનુષ્ઠાનમાં પરાયણ હતો તેણે અહીં પણ પ્રતિભાસ ધ્રુપ વેળા માટે બે માણુ સુગંધિત ગુચ્છ આપવાની વ્યવસ્થા કરી.

(૫૫) મેહર પ્રતિદિન ૫૦ નાગર વેલનાં પાન બીટક (પાનપટ્ટી) કરવા આપશે.

(૫૬) આ જેની ધર્મ સ્થાન (મંદિરો)માં ઉપહાર માટે વ્યવસ્થા થઈ છે તે પશુપાલે શ્રીસોમનાથના કોઠારમાંથી લાવતું જોઈએ અને (પૂજા કરનાર માણુસને તેણે) આપવું.

(૫૭) એક માણુ ચોખા અને બે પલ્લિકા મુદ્ર તથા બે કર્ષ ઘૃત આદિ કોઠારીએ પશુ-પાલને ઉપહાર માટે પ્રતિદિન આપવું જોઈએ.

(૫૮) (આ પશુ) નૈવેદ્ય ઉપહાર માટે પ્રતિદિન આપવું જોઈએ; પછી તે અન્ન સંભાળ-પૂર્વક બટુકે રાંધવું જોઈએ.

(૫૯) સંકલ્પ કર્યા પછી, પશુપાલે તે નૈવેદ્ય અને બીટક પૂજા કરનાર બટુકને આપવા જોઈએ.

(૬૦) શુશ્રિજનોમાં શ્રેષ્ઠ, તેણે (ત્રિપુરાન્તકે), મણ્ડપિકામાં આવકમાંથી પ્રતિદિન એક દ્રમ આતુર્જતકના શાસનથી અપાવ્યું.

(૬૧) ત્યાં પશુ આ ઉદ્ધાર મનના પુરૂષે મંદિરોની સેવા કરતા બટુકના પાલન માટે પ્રતિ માસ ૬ દ્રમ અપાવ્યા.

(૬૨) વિધિ અનુસાર અનુપમ પૂજા અર્થે આવનાર પશુપાલને પ્રતિમાસ ૧૫ દ્રમ આપવા જોઈએ.

(૬૩) આ આશય માટે તેણે (ત્રિપુરાન્તકે) પૂજ્ય આતુર્જતકના સંચયમાં (ખજાનામાં) પ્રતિમાસ ૧૫ દ્રમ મૂક્યા.

(૬૪) હૃદયમાં આનન્દ કરતાં, તેણે પૂજ્ય આતુર્જતકના દ્રવ્ય માટે ત્રણ ઉત્તમ હાટ ખરીદ્યાં (દુકાનો ખરીદી) અને (તેનાં મંદિરોને ઉપહાર તરીકે) અપ્યાં.

(૬૫) તેમાંની ઉત્તમ (દુકાન), (શિવ) દેવમાં શ્રદ્ધાની માળા ધારે છે તે શ્રી આતુર્જતકે, નિત્ય પૂજા, નિત્ય પૂજા અર્થે જોઈતાં પુષ્પ આપવાના બહાલામાં માળીઓને આપી.

(૬૬) મહાજનોએ ચૈત્ર અને ભાદ્રપદ પૂર્ણિમાના ઉત્સવ સમયે પવિત્ર અને વિસ્તરણની ક્રિયા માટે દરેક હાટ (દુકાન) માંથી એક દ્રમ આપ્યો.

(૬૭) શિવરાત્રિના ઉત્સવ સમયે આતુર્જતકના બીટક માટે સોપારી (સોમનાથના મંદિરના) કેઠારથી અને પાન મેહરથી અપાવાં જોઈએ.

(૬૮) ત્રણ વિમળ મનના વેપારીઓએ નિત્ય જાતેજ શ્રી સોમનાથ પ્રભુના ત્રણ રાજ પાટિકામાં હાર, શ્રીકૃષ્ણ અને કેામળ યુગ આપવાં.

(૬૯) ભગવત સોમશ્વરની પૂજા માટે નિર્માણ થયેલી વિધિ અનુસાર આ પાંચ મંદિરોની પ્રથમ પૂજા કરી, પશુપાલક શ્રીમાન્ દેવના મંદિર જતાં પગથીઆં ઉપર આરોહણ કરશે.

(૭૦) તેણે (ત્રિપુરાન્તકે) પૂજ્ય આતુર્જતકને ચૈત્ર અને ભાદ્રપદ પૂર્ણિમાને દિને ભમ અથવા પવિત્ર થયેલાના ઉદ્ધાર માટે આ ધર્મસ્થાન આપ્યું.

(૭૧) આ ધર્મસ્થાન અને આ શાસન સ્વઉપાર્જિત વિમળ વિભવથી પ્રાપ્ત કર્યું હતું તેથી તેના યશસ્વજ જેનો મંદિરો સાથે યોગ છે તે પૂર્ણ ઇન્દુસમાન ઉજ્જવળ પ્રકાશે છે.

(૭૨) શ્રી ગણ્ડ રાણક બૃહસ્પતિના યશની પ્રતિમા અને સારંગ નૃપના સરવરના તટના ભૂષણ રૂપ તે મંદિરના મધ્ય ભાગમાં તેણે તેના કુલદેવનું સ્થાન, શ્રીનું વિલાસ ગૃહ બંધાવ્યું.

૭૩-૭૪ શ્લોકમાં ત્રિપુરાન્તકની સામાન્ય પ્રશસ્તિ પછી ૭૫ શ્લોકમાં ધંધનો પુત્ર ધરણી-ધર પ્રશસ્તિનો કર્તા (રચનાર) હતો તે આપણે જાણીએ છીએ. ૭૬ માં શ્લોક આગળ જણાવે છે કે કવિતાનો હસ્તલેખ પૂર્ણ સિંહના પુત્ર મંત્રી વિક્રમથી લખાયો હતો અને તે શિલ્પ પૂજ્યસીંહ-નાહડના પુત્રથી કેાતરાયો હતો. અનુલેખ અનુસાર વિ. સં. ૧૩૪૩ ના માધ્યમ શુદ્ધ ૧૫ ને સોમવારે, અથવા ડા. શ્રામની ગણતરી પ્રમાણે ઈ. સ. ૧૨૮૭ જન્યુ. ૨૦ ને સોમવારે, પાંચ લિંગની પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી. આ તિથિ (તારીખ) ઐતિહાસિક મહત્વની નથી કારણકે તવારિખ અનુસાર સારંગે ૨૨-૨૩ વર્ષ ઈ. સ. ૧૨૪૬-૬૭ સુધી રાજ્ય કર્યું.

સારંગદેવના અનાવડામાંથી મળેલો શલાલેખ*

વિ.સ. ૧૩૪૮ આષાઢ શુ. ૧૩

વડોદરા રાજ્યના કઢી પ્રાંતમાંના પાટણ ગામથી ત્રણ માઈલ ઉપર આવેલા અનાવડા (પ્રાચીન અણહિલવાડ)માં નેહર ખાતાવાળા ખોદકામ કરતા હતા ત્યારે આ લેખ મળ્યો હતો. અત્યારે તે વહીવટદારની કચેરીમાં પડેલો છે.

લેખની ૨૪ પંક્તિ છે અને તે ૧-૪૪ પહેળો અને ૧-૫૧ ઉંચો છે. પહેલી સાત પંક્તિની શરૂવાતના અક્ષરો ઉખડી ગયા છે પણ તે સિવાય એકંદર રીતે પથ્થર સુરક્ષિત છે. લીપી નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે અને મંગલાચરણના એક શ્લોક સિવાય આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ૧ પછીના વ્યંજન બેવડા લખ્યા છે અને બને બહલે વ એક જ વાર પંક્તિ પહેલીમાં હથિલ્લે માં લખેલ છે પ્રેક્ષણ (ળ)ક અને સ્થિતક પંક્તિ ૭ મી માં તેમજ વ્યક્તિ પંક્તિ ૯ અને ૨૧ માં ખાસ નોંધ લેવા જેવા શબ્દો છે. પહેલાનો અર્થ નાટ્યપ્રયોગ બીજોનો કાયમી દાન અને ત્રીજોનો વિગતોનું સ્પષ્ટીકરણ એમ થાય છે. પંક્તિ ૭, ૯, ૧૦ માં આવતા વલ્લભ નો અર્થ અચોક્કસ છે. તે જ શબ્દ બીજા લેખોમાં જેવા કે ચાલુક્ય તામ્રપત્ર વિ. સં ૧૧૮૦ (ધ. એ. વો. ૬ પા. ૧૬૭ પત્ર ૩ બીજી પંક્તિ ૩ જુએ આપેલા)માં વૃં પ્રવત્તના અર્થમાં આપેલ છે; કદાચ તે વલ્લભાન ને બહલે બહલથી લખાયું હોય.

જયદેવના ગીતગોવિંદમાં જે દશાવતારના વર્ણનવાળો એક શ્લોક છે તે જ શ્લોકથી મંગલાચરણ કરેલું છે, ત્યારબાદ તિથિ આપેલ છે જે રવિવાર આષાઢ શુદ્ધ ૧૩ વિ. સ. ૧૩૪૮ ની છે તે વખતે મહારાજાધિરાજ સારંગદેવ અણહિલ વાટકામાં રાજ્ય કરતા હતા. તેનો મહા-સંધિવિશ્વહિત મહામાત્ય મધુસૂદન હસ્તાવેશમાં સીલ વિગેરેનું કામકાજ કરતો હતો. મહંત પેથડ વિગેરે પંથમાં હતા. પેથડ પાલણપુરમાં મુદ્રાધિકારી હતો. શ્રીકૃષ્ણની મૂર્તિ પાસે પૂજા નૈવેદ્ય તથા નાટ્ય પ્રયોગો માટે ઉપરની તિથિએ તેમજ અગાઉ દાન આપવામાં આવ્યું હતું. અગાઉના દાનમાં નીચે મુજબ આપવામાં આવેલ હતાં. (૧) કરણે આપેલા ૧૮૦ દ્રમ પ્રતિવર્ષ કાયમને માટે (૨) માંડવીમાંથી ૭૨ દ્રમ હુમેશને માટે (૩. ૪, ૫) દ્રમ ૭૨, દ્રમ ૩૬ અને દ્રમ ૪૮ દરેક અમાસને માટે શેઠ દેવલે પોતાની સિકરિમાંથી આપેલા.

નહું દાન ગામના પેથડ વિગેરે પંથે, પુરોહિત એટલે બ્રાહ્મણોએ, મહાજને એટલે કે સાધુ (સાહુકાર) શ્રેષ્ઠિ (શેઠ) ઠકકુર સોની કંસારા વિગેરેએ વલ્લભચારકે (વલ્લભચાર્યો) અને નોવિત્તકે (વહાણવાળાએ) આપેલું હતું. દાનમાં નીચે મુજબ આપેલ હતું: (૧) મળઈની એક ધડી દીઠ વેચનાર તરફથી ૧ દ્રમ, (૨) હોંગની એક ધડી દીઠ વેચનાર તેમજ ખરીદનાર તરફથી ૧ દ્રમ (૩) દરેક અનાજના ગાડા દીઠ અમુક (તે સ્પષ્ટ નથી) ૪ ધીની એક ઘડા ઉપર વેચનાર તરફથી ૧ પળી ધી.

આનો મંગલાચરણનો શ્લોક ગીત ગોવિંદમાંનો જ છે અને ગીત ગોવિંદ જયદેવે રચેલું છે જે લક્ષણસેનના રાજ્યમાં એટલે ૧૨ મી સદીના છેલ્લા ભાગમાં જીવતો હતો. આ લેખમાં તે શ્લોક ટાંકેલો છે તે ખતાવી આપે છે કે તેટલી ટુંકી સુદતમાં ગીત ગોવિંદ પવિત્ર મનાયું હતું. વિશેષમાં આપણા લેખમાં આપેલ છે તે મુજબ શ્રીકૃષ્ણનું મંદિર સારંગદેવના સમય પહેલાં અનાવડામાં અસ્તિત્વમાં હોયું જોઈએ. આ હકીકત ઉપયોગી છે કેમ કે લેખોમાં શ્રીકૃષ્ણના મંદિરનો ઉલ્લેખ કયાઈ બીજે જોવામાં આવતો નથી. મારા ધ્યાનમાં તેવો ઉલ્લેખ છે જે ધારાના દેવપાલના વખતના વિ. સ. ૧૨૭૫ ના લેખમાં^૨ શંભુના મંદિર પાસે કેશવે કૃષ્ણની મૂર્તિ સ્થાપ્યા આખતને છે.

* ઈ. એ. વો. ૪૧ પા. ૨૦ ડો. ડી. આર. ભાંડારકર. (૧) જ. એ. સો. બે. વો. ૨ નં. ૫ (મે ૧૯૦૬) પા. ૧૬૭-૬૮. (૨) ઈ. એ. વો. ૨૦ પા. ૩૧૨. પં. ૧૪.

अस्तरान्तरं

- १ ॥ वेदानुद्धरते जगंति बहते भुगोलमुद्धिभ्रते दैत्यान् दारयते बलिं छलयते क्षत्रक्षयं कुर्वन्-
- २ (ते) । [स] तु बंधयते हँलि कलयते कारुण्ययातन्वते म्लेच्छान् मूर्च्छयते दशा-
कृतिकृते कृष्णाय
- ३ (तस्मै नमः ॥ [१] संवत् १३४८ वर्षे आषाढ सुदि १३ रवावधेह श्रीम-
दणहिलवाटकाषिष्टितमहारा-
- ४ (जाधि) राज श्रीसारंगदेव कल्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि महा-
सांभिं महामा-
- ५ (त्य) [श्री] मधुसूदने श्री श्रीकरणादि समस्तमुद्राव्यापारान् परिपंथयतीत्येवं
काले प्रवर्तमानेऽमु
- ६ (नै) [व] स्वामिना पा[र्ह] णपुरमुद्रायां नियुक्तमहं श्रीपेथडप्रभृति पंचकुल-
प्रतिपत्तौ देव-
- ७ (श्री) [कृ] ण्णपादानां [पू] जानैवेद्य प्रेक्षणीकनिमित्तं अमं पलमानस्थित-
कर्ष्य तथा संप्रति महं
- ८ (श्री) पेथडप्रभृति[पं] चकुलेन तथा पंचमुखसमस्तनगरेण च कृतनव्यदेवदायस्य
च शा-
- ९ सनपट्टिका यथा अमीकपलमानदेवदायस्यव्यक्तिः ॥ वृ० करण स्थितके
द्र० १८० तथा वृ (०)
- १० मंडपिकायां स्थितके द्र० ७२ तथा श्रे° देवलेन आत्मनः श्रेयोऽर्थं पलमान
आत्मीय सीकरि°
- ११ सत्क श्रीकृष्णपा[दानां] दत्त द्र० ७२ तथा° तत्स्थद्र० ३६ तथा अमावास्यैां
२ स्थितके द्र० ४ वर्ष प्रतिजातं
- १२ द्र० ४८ एवमेतत् पूर्वं स्थितकं सांप्रतं उपविष्टमहं श्रीपेथडप्रभृतिपंचकुलेन
तथा पुरो० ध
- १३ रणीधर । पुरो० सि(र) धर । पुरो० मोषादित्य । पुरो० हरिसम्म । सा°
आमा । सा° हेमा । सा° महण-
- १४ सीह । द° तेजा । सां मयधर । श्रे° सादल । श्रे° देवल । सां समरा । सां
धणपति । श्रे° आसधर

१ भूग ५५२ ७५२१ २ वांशि मुद्धिभ्रते ३ वांशि हलं ४ वांशि म्लेच्छान् ५ प अने तो नी वयभां
पुं ७७५५ छे. ६ वांशि प्रेक्षक ७ वांशि अमं ८ वांशि पाल्यमान ९ वांशि अमीय पाल्यमान १० वांशि
पाल्यमान ११ सीकिरि ७५२१ सीरकने अहते क्षपायुं हे। १२ वांशि तत्स्थ १३ वांशि अमावास्यायां.
क्षे ५ २३

- १५ सां गुणधर । सां भडसीह । अं नाग[ड] । अं सामत । सां शांशा ।
सां वयजलदेव । सां कूर-
- १६ पाल । सां पदमसीह । अं मदनसीह । अं देवसीह । भणशां वेता । मणं
गांभी । सां जा[॥]-
- १७ रुहण । अं गुणराज । सां केसव । सां झंझा । अं रतन । सां त्रीकम ।
सोनीं अर्जुन । सां चांग-
- १८ देव । सां दामर । कंसां जयता । पूगीं तेजा । सां केसव । सां मूरा ।
सां कुंदा । सां नागपाल-
- १९ प्रभृति समस्त महाजन । तथा सम[स्त] वणिज्यारक । तथासमस्त नौवि
त्तकप्रभृति पंचमुखन-
- २० गरेण निजपूर्वजानां श्रेयसे देवश्रीकृष्णपादानां पूजानैवेद्यप्रेक्षणीकनिमित्तं^{१४}
कृतनव्य-
- २१ देवदायस्य व्यक्तिः ॥ मांजिष्टा घडी १ द्रं ६०॥ विक्रेतु कामो ददाति तथा
हींगुदा बडा^{१५} १ द्रं ६१
- २२ दायकग्राहकौ ददतः ॥ कणश [क] ट १ पायली १ छाटडा १ पायली पां
प्रेततैलघडा १ प (॥)-
- २३ ली १ एतत् विक्रेता दधाति । एष समस्तदेवदायो आचंद्रार्कितारकं यावत् सम-
स्तपंचमुखनग-
- २४ रेण दातव्यः पालनीयश्च

ખંભાતમાં ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથના શિલાલેખ.*

વિ. સંવત ૧૩૫૨.

ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથનું જૈન મંદિર જ્યાં આ શિલાલેખ છે, એ ગુજરાતમાં ખેડા કલે-
ક્ટોરેટના એક મુસલમાન રોટના મુખ્ય શહેર ખંભાતમાં ખલ્લ નામના એક મોઢવાણીયાએ
ખંધાળ્યું હતું. આ શહેર એ જ નામના અખાત ઉપર આવેલું છે. મંદિર સંવત ૧૩૫૨, ઇ. સ.
૧૨૯૬ માં વાઘેલા વંશના અર્જુનદેવના પુત્ર રામદેવના સમયમાં બંધાયું હતું. લેખ એક
સારા કઠિન પથ્થરમાં ફેાતરેલો છે. તે સુરક્ષિત છે, પરંતુ ઉપરના ડાબા ખૂણાનો થોડો ટુકડો
ફૂટત કપાઇ ગયેલો છે. તેની સપાટીનું માપ ૩૨ ઇંચ x ૧૯ ઇંચનું છે. અને તેમાં દેવનાગરી લિપિમાં
સંસ્કૃતની ૨૪ પંક્તિઓ લખેલી છે.

અક્ષરાન્તર

૧ તો જાતં વિઘ્નીધ્વંસદૈવતં

॥ ૧ ॥ શટ્કલકમટેન પ્રાવસંઘાતમુક્તં પ્રશમકુલિશવન્હે:

૨ શ્રિયં વ: ॥ ૨ ॥ ઔદાસિન્યેન

યેનેહ વિજિતારાતિવાહિની ॥ પાર્શ્વનાથજિનં નૌમિ કૌમારં મારસંસ્તુતં ॥

૩ ૩ ॥ ... દિનોદયં સ ચક્રે ગુરુગનામ્બુદિત: સહસ્રકીર્તિ: ॥ ૪ ॥ સંવત્ ૧૧૧૫ વર્ષે

જ્યેષ્ઠ વદિ ૭ સોમે સજય(તિ)

૪ પાતિજગંતિ ॥ ૫ ॥

દિવ્યેગુંજર્મડલેડતિવિપુલે વંશોડતિદીપ્તદ્યુતિશ્ચૌલુક્યો વિદિત: પરૈરકલિત:
શ્વેતાતપત્રોજ્વલ: ॥ ક્ષમા-

૫ પાગતોનિજમુજો

પાર્જ્યાં ચ રાજ્યાશ્રિયં ॥ ૬ ॥ શ્રીમાન્ લુણિગદેવ એવ વિજયીશંભુપ્રસાદોદિતસ્ત-
સ્માદ્ધીરસૈકવીરધવલ: પુત્ર: પ્રજાપાલક:

૬ જયી યેનાધીશમુદસ્ય કંદમિવ

તં કર્તે: પુના રોપિતં ॥ ૭ ॥ રિપુમલ્લપ્રમર્દાય: પ્રતાપમલ્લ ઈહિત: ॥ તત્સુન-
ર્જુનો રાજા રાજ્યેજ્ઞન્યર્જુનો પર: ॥ ૮ ॥ અ

૭ ક્ષિબિજયીપરેષાં ॥ તત્કંદનોડર્નિદિતકીર્તિરસ્તિ જ્યેષ્ઠોડપિ

રામ: કિમુકામદેવ: ॥ ૯ ॥ ઝમૌ ધુરં ધારયત: પ્રજાનાં પિતુ: પદસ્યાસ્ય ચ
ધુર્યકલ્પૌ ॥ કરુપદ્મૌ

- ८ जौ भुवि रामकृष्णौ ॥ १० ॥ श्रीस्तंभतीर्थ तिलकं
पुराणां स्तंभं जयश्रीमहितं महद्भिः ॥ आस्ते पुरं प्रौढिमोदवंशे सुभूषिते भूप-
तिवर्णनीये ॥ ११ ॥ निदर्शनं साधुसुसत्यसंधौ वं
- ९ कीर्तिरामः ॥ खलरूपया यो विदितो महद्भिर्वृद्धि
गतो धर्मधनी विनीतः ॥ १२ ॥ रूपलक्षणसौभाग्यधर्मदाननिदर्शनं । जाताया
प्रौढनारीषु सातोऽस्य बावडा १३ सं
- १० ... देशात्साध्वी ह्यकार्षीज्जीनपार्श्वचैत्यं यन्मंडलं नागपते फणाग्ररत्नं नु किं
पुण्यममूर्तमस्याः ॥ १४ ॥ अविकलगुणलक्ष्मीर्वीकलः सूरुराजः समभवद्विह
पुण्य शीलसत्यास
- ११ लमुदयस्थं । ह्येतयोरेन चक्रे रविरिव भुवनं यो मानितः सर्वलोकैः ॥
१५ सवितृचैत्यस्य पुरः सुमंडपं योऽकारयत्पूज्यसुधर्ममंडनं ॥ स्वसा च तस्या-
जनि रत्नसंज्ञिका मुरत्नसूर्यो धनसिंहगेहिनी
- १२ १६ भीमडजाह्नकाकलवयजलस्वीमडगुणिमाधाः तयोर्बभूवुस्तनया निजवंशोद्धरण
धौरेयाः १७ पितृव्यकमुतेः सार्द्धं यशोवीरो यशोधनः । पालयन्नस्ति पुण्यात्मा
शैवं धर्मं जिनस्य च
- १३ १८ आस्वडपुत्रौ ... सुमदनपालाभिधौ धन्यो वृत्तानंदितलोकौ प्रीतया राम-
लक्ष्मणसदृशौ (शौ) । १९ जाया जाह्नगदेवीति स्वजनकैरवकांमुदी । तस्य पुत्रौ
तया प्रसूतौ शब्दार्थविव भारतीदेव्या २० बे (खे) तलः क्षितिपति
- १४ गुणिगण्यो योच्छलत्कलियुगं सुविवेकात् सिंहशाववदभीर्विजयादिसिंहविश्रुत
इल्लंदुरयं किं । २१ दिवं गते आतरि तस्य सूनौ लालाभिधे धर्मधुरीणमुख्ये
श्रेयोऽर्थमस्यैव जिनेद्रचैत्ये येनेह जी
- १५ णोद्धरणं कृतं तु ॥ २२ जयताद्विजबिसिंहः कलिकुंभकविदारणेककृतयत्नः । निज-
कुलमंडनभानुगुणिदीनोद्धरणकरूपतरुः २३ सदृत्ताविमलकीर्तिस्तस्यासीद्गुणवंशभूः
पुण्यपटादयक्षमाभुत्पठप-
- १६ षदीधिति ॥ २४ अनूपमा नाम सुवृत्ततोपि श्रियादिदेवीत्युभयेतु जाये । पुरोगबं-
धोरभवत्त तस्य कांता वरा सुहवी धर्मशीला ॥ २५ देवसिंहः सुतोऽप्यस्य मेरु-
बन्महिमास्पदं । दीपवद् द्योतितं येन कुलं चार्थायमा
- १७ २६ गुरुपट्टे बुधैर्वर्ण्यो यशः कीर्तिशोनिभिः । तद्वोधावर्हतः पूजां यः करोति
त्रिकालजां ॥ २७ हुंकारवंशजमहर्धमणीयमानः श्रीसांगणः प्रगुणपुण्यकृतावतारः
तारेशसन्निभयशोजिनश्चा
- १८ सनाहो निःशेषकलमषविनाशनमव्यवर्णः ॥ २८ सिंहपुरवंशजन्मा जयतास्त्रयो
विजितपनसः पक्षः । शुभधर्ममार्गचारीजिनभूमौ ननु च करूपतरुः २९ प्रह्ला-
दनो महाभक्त्यो जिनपूजापरायणः ॥ पात्रदानामृतेनैव क्षालितं वसुधातलं

- १९ लं ३० अपरं च अत्राऽगमन्मालवदेशतोऽमी सपादलक्षादधचित्रकूटात् । आभा-
नुजनैव समं हि साधुयः शांभदेवो विदितोऽय जैनः ३१ धांधुवुधः साधुक-
ल्हः प्रबुद्धो धन्यो धरित्र्यां धरणी धरोऽपि । श्रीसंघम
- २० मुनिमानसाधुहस्तथा राहड इष्टदर्शी ३२ साधुगर्जपातिमान्यो भूपेवमसु सर्व-
दा । राजकार्यविषौ दक्षौ जिनश्रीस्कंधधारकः ३३ नरेवेषे धर्म्मार्थं धामा-
नामा स्वयं भुवि । सुतोत्तमो विनीतोऽस्यजिनचिंतामणिप्रभुः
- २१ नाम्नानभोषतिरिहाधिपमाननीयः साधुः सुभक्ताः सुहृदः प्रसिद्धः । नोडेकितः
साधुमदात्कदापि योदानशौडः शुमसां [शौ] डनामा ३५ धेहेडोऽपि सुध-
र्म्मस्थः साधुः सोमश्च सौम्यधीः । दानमंडन सौभाग्य
- २२ कः सतां मतः ३६ अजयदेव इह प्रगटो जने तदनुश्रुतहरिः कुशलो जयीअनु-
जपन् हरिहरविक्रमः । सुजननामइहापि परिश्रुतः ३७ सलक्षणो बापणनामधेयो
देवो विदांश्रेयतरश्च साधुः । सना
- २३ पुरंदो जिनपूजनोद्यतो रत्नोपि रत्नत्रयभावनारतः ३८ छाजुः सुधीः पंडितमा-
नमर्दनः साधुः सदा दानरतश्च जैनः एते जिनाम्यर्चन पात्रमक्ताः श्रीपार्श्व-
नाथस्य विलोक्यपूजां ३९ संभूय सर्वैर्विधिवत्सु
- २४ भव्यपूजाविधानाय विवेकदक्षैः । श्रीधर्म्मवृद्धः प्रभवाय शश्वर्त्कीर्त्तिस्थितिः सुस्थि-
तर्कं महद्भिः ४० वस्त्रं संडतथाकुष्टमुरुमांसीसटंकाचर्मरंगाद्यसद्रव्यमलत्यातृ-
षमं प्रति ४१ एको द्रम्मस्तथा
- २५ मालतीलघुवस्तुतः गृडकंबलं तैलाद्यतंगडादिवृषं प्रति ४२ श्रीपार्श्वनाथचैत्येऽ
स्मिन् द्रम्माद्धं स्थितके कुतं भव्यलोकस्य कामानां चिंतामणिफलप्रदे ४३ संवत
१३५२ वर्षे श्रीविक्रमसमतीतवर्षेषु
- २६ त्रिशता समं द्विपंचाशद्विनैरेवं कालेऽस्मिन् रोपितं ध्रुवं ४४ यावच्छिति
सर्वज्ञाः शाश्वतप्रतिमामयाः तावन्नंयादिमेभम्याः स्थितकं वात्र मंगलं ४५
श्रीमान् सारंगदेवः पुरवरमहितः स्तंबतीर्थं सुतीर्थं न
- २७ षाचैत्यं जिनानामनघगुहकुलं श्रावकादान धन्याः नानातजाधनाद्याः मुकृतपथ-
पुषो मोषानामाहराब्ददेवो राजादिदेवो जिनभवनविधौ मुख्यतां ये गतास्ते ॥ ४६
भाबाब्जोभावभूपस्व
- २८ जनपरिवृतो ओजदेवोपि दाता जैने धर्म्मेऽनुरक्ताः श्रुतिगुणसहिताः साल्हरत्नौ
वदान्यौ । अन्ये केऽपि संतः स्थितकमिह सदा पालयंत्यत्र वृद्धिं पुण्यंतस्तेषु
पार्श्वौ विदधतु विपलां
- २९ तीं तामहाश्रीः ४७ छ १४ प्रशस्तिरिय लिखिता ठ० सोमेनउत्कीर्णा सूत्र०
पाल्हा तेन
क्ष. २४

ભાષાન્તર

(૧) માંથી ઉદ્ભવેલું વિદ્ય હણુનાર દેવ.

(૨) શિલા(પથર)ના રાશિમાંથી (ઢગમાંથી), શઠોને હણુનારથી વળ્લના અંબિની લક્ષ્મી તમને

(૩) કૌમાર પાર્શ્વનાથ જિન જે કામદેવથી સ્તુતિ થયેલો છે અને જેણે કૃત લીલાથી શત્રુમંડલનો પરાજય કર્યો છે તેને નમન કરું છું.

(૪) નભ સમાન શુરમાં અઘ્યુદય પામેલો, સહસ્રપટ કીર્તિ સહિત ડંચું દિન

(૫) સંવત ૧૧૬૫ વહિ જેષ્ઠ ૭ ને સોમવારે તે વિરાજે છે જગમાં.

(૬) રચ્ય અને વિશાળ ગુર્જર મંડળમાં અતિદીપ્ત દ્યુતિવાળો, અન્યથી અકલિત શ્વેત છત્રથી ઉજ્જવળ ચૌલુક્ય વંશ છે. ભૂમિ હતી તેના નિજ બાહુબળથી પ્રાપ્ત કરેલી રાજ્ય શ્રીથી.

(૭) શિવના પ્રસાદથી ઉદય પામેલા શ્રીમાન્ લુણિગ દેવ, પ્રતાપી વિજેતા હતો. અતુલ વિક્રમવાળો અને નિજ પ્રજાનો પાલક વીરધવલ તેનો પુત્ર હતો. વિજેતા કીર્તિના કંઠ માફક નૃપને ખસેડી પુનઃ સ્થાપતો (?)

(૮) પછી બળવાન શત્રુઓને હણુનાર પ્રતાપમદ્દલ આંવ્યો. તેને રાજ્યમાં બીજો અર્જુન (પાંડવ ભાઈઓમાંનો એક) સમાન અર્જુન પુત્ર હતો.

(૯) રિપુનો વિજેતા જેષ્ઠ હોવા છતાં કામદેવ સમાન ભાસતો રામદેવ વિમલ કીર્તિવાળો પુત્ર હતો.

(૧૦) તે બન્ને પ્રજાની ધુરી ધારણ કરવા શક્તિમાન હતા. તેમના પિતાની ગાદીના મુખ્ય માલિક હતા અને કલ્પતરુ સમાન હતા તેઓ ભૂમિપર રામ અને કૃષ્ણ સમાન હતા.

(૧૧-૧૨) સર્વ નગરોના સ્તંભ સમાન હોવાથી તેઓમાં અગ્ર અને પોતાની દિવ્યતાથી સ્તુતિ પામતું શ્રી સ્તંભતીર્થ (ખંભાવ) નામે વિખ્યાત નગર છે. ત્યાં સુજનોના ઉદાહરણ રૂપ સત્ય વચ્ચની યશમાં રામ સમાન, ધર્મ કાર્યોની મહાસંપદવાળો, ઉન્નત, અતિ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરનાર, અને વિવેકી બેડા નામે એક પુરૂષ રહેતો હતો, તે પ્રૌઢ સુભવિત અને નૃપોથી સ્તુતિ થવા લાયક મોઢ વંશનો હતો.

(૧૩) તેની જ્ઞાતિમાં, રૂપ, લક્ષણ, સૌભાગ્ય ધર્મ અને જ્ઞાન માટે ઉદાહરણ રૂપ તેને બાહ્યા પત્ની હતી.

(૧૪) અભિલાષ પ્રમાણે શેષ નામની કુલા પરના મણિ સમાન ભાસતું અથવા તેની પુણ્ય મૂર્તિ સાક્ષાત્ ન હોય (?) તેનું પાર્શ્વનાથ જિનનું મંદિર તે સદ્ગુણી સ્ત્રીએ બંધાવ્યું.

(૧૫) વિમલ અને પૂર્ણ પ્રભાવાળા ગુણવાળો વિકલ નામનો પવિત્ર પુત્ર તેણીને હતો સર્વથી પૂજિત સૂર્ય જગને પ્રકાશિત કરે છે. તેમને સર્વ જનોથી પૂજતો હતો; તેણે માતૃપિતાનું ગૃહ પ્રકાશિત કર્યું.

(૧૬) તેણે આદર અને સદ્ગર્ભના ભૂષણ રૂપ સૂર્યના મંદિરના અગ્રસ્થાનમાં મંડપ બંધાવ્યો. તેને રતન નામની પ્તેન હતી. તે ધનસિંહની પત્ની હતી અને પોતાનાં બહુ રત્નોવાડે સૂર્યની પત્ની જેવી હતી.

(૧૭) આ બન્નેને, વંશને અતિ ઉજ્જવળ કરનાર (ઉદ્ધારનાર) જિમ્મદ, જલ્દહન, કાંકલ, વયજલ, ખિમદ, ગુનિમ આદિ પુત્રો હતા.

(૧૮) મહાન્ વીર પવિત્ર મનવાળો યશોધન નિજ પોતાના પિત્રાર્થે બાધ સહિત શૈવ અને જૈન ધર્મ અનુસરતો.

(૧૯-૨૦) અન્ધકને બે પુત્રો પ્રજાને સહાયારથી રંજનાર, પરસ્પર સ્નેહમાં રામ અને લક્ષ્મણ સમાન. મહાનપાલ અને કુમુદ સમાન સ્વજનને શશિ સરખા તેની પત્ની જલ્દહણ દેવીથી જેમ સરસ્વતીએ શબ્દને અને અર્થને જન્મ આપ્યો તેમ ઉત્પન્ન થયા.

(૨૧) શુણ્ઘિઓમાં અથ ખેતલ રાજ્યે કલિયુગને છપ્યો. સિંહના બાલ સમેા નિર્ભય વિજયસિંહ નામે વિખ્યાત તે ભૂમિપર શશિ સમાન ભાસતો હતો.

(૨૨) ધર્મના પરમ અનુયાયી તેના અનુજ લાલાના મૃત્યુ પછી તેના ઘેવાને તેણે જિન-ન્દ્રના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.

(૨૩) ગજ સમાન કલિયુગને એકી હસ્તે તોડતા પ્રયત્ન કરનાર, સૂર્ય માફક વંશને ઉજ્જવળ કરનાર, અને કલ્પવૃક્ષ જેમ ગુણિ અને દીનને સહાય કરનાર વિજયસિંહ જય પામ્યા.

(૨૪) સહાયારથી વિમળ કીર્તિ તેના ચરણમાંથી (ગુણનું અનિવાર્ય ફળ રૂપ) હોય તેમ પવિત્ર

(૨૫) તેને, જેનો બાધ તેના પહેલાં મૃત્યુ પામ્યો હતો ઘેવાને, સહાયારમાં પણ અતુલ અનુપમા અને શ્રીયાદેવી પત્નીઓ હતી. અને ત્રીજી પત્ની આતિથર્મી અને પવિત્ર સ્તુતિ હતી.

(૨૬) તેના પુત્ર દેવસિંહે મેરૂ સમાન મહિમા પ્રાપ્ત કરી વંશને દીપક માફક પ્રકાશિત કર્યું.

(૨૭) આ દેવસિંહ, પોતે માન્ય કરેલા ગુરૂ, અને વિદ્વાનોથી સ્તુતિ પામેલા યશઃસાગર યશઃકીર્તિના બોધ પ્રમાણે ત્રણવાર અર્હતની પૂજા કરે છે.

(૨૮) હુંકાર વંશમાં અમૃત્ય મણિ સમાન, નિજ પુણ્યકૃત્યોનો અવતાર, શશિ સમાન યશ સંપન્ન, જિન શાસન અનુસરવા યોગ્ય, સર્વ પાપનો પૂર્ણ નાશ થયાથી ઉજ્જવળ સાંગણુ નામનો એક પુરૂષ હતો.

(૨૯) સિંહપુરના વંશમાં, પાપના માર્ગનો વિજય કરનાર, સહાયારી, જૈન ધર્મની ભૂમિ ઉપર કલ્પ તરૂ સમાન જયત જન્મ્યો હતો.

(૩૦) જિનની પૂજાપરાયણ અતિ મહાન પ્રવ્રહ્મદેવને પાત્ર માણસોને દાન રૂપી અમૃત સિંચન કરીને પૃથ્વીતલનું પ્રક્ષાલન કર્યું.

(૩૧) વધારામાં માક્ષવદેશમાંથી ચિત્રકુટમાંથી સવાલક્ષ સહિત (?) આભા અનુજ સહિત આ સાધુ સાંજદેવ જૈનના નામથી જાણીતો અહીં આવ્યો.

(૩૨) પ્રગ સાધુ ધાન્ધ, ભુદ્ધિમાન કલ્દુ, ધરણીમાં સુખી ધરણુધર અનિમાન જાતિના તથા હાલ્લ અને રાહુક ઈષ્ટ દર્શી સાધુઓ ત્યાં હતા.

(૩૩) વળી સાધુ ગાજપતિ પણ હતો. જેની આજ્ઞાનું પાલન નૃપના મહેલમાં સદા થતું; જે રાજ્યકાર્યોમાં દક્ષ હતો અને જિનની શ્રી સ્કંધ ઉપર ધારનાર હતો.

(૩૪-૩૫) તે ધામે નામે પૃથ્વીપર ધર્મનો અવતાર હતો. તેને વિનયી જિનચિંતામણિ પ્રભુ નભોપતિ નામનો નૃપોથી પૂજનીય સાધુ, સુભક્ત, મિત્ર અને પ્રસિદ્ધ પુત્ર હતો. આ

સર્વ હોવા છતાં તે કદિ મહ વાળો હતો નહીં. અને હાન કરવામાં સદા પ્રવૃત્ત હતો અને ધૌણ નામવાળો હતો.

(૩૬) વળી ધેહુડ જે સદા ધર્મના પંથપર રહેતો હતો, તે પ્રજા, પ્રભાવાળો, બુદ્ધિમાન અને હાનના ભૂષણથી ઉજ્જવળ હતો, અને સજ્જનોથી માન પામતો.

(૩૭-૩૮) અને પ્રજાને જાણીતો અજયદેવ હતો. તેના પછી સુખી અને સદૃશી ખેત-હરી તેનો અનુજ પુનહરિ, સિંહના વિક્રમવાળો, સુજન સારા નામવાળો; સદલક્ષણવાળો બાપજી, વિદ્વાન સાધુઓમાં શ્રેષ્ઠ દેહ, જિનની પૂજામાં પ્રવૃત્ત પુરેન્દ્ર, અને ત્રણ રત્નોની ભાવનામય રત્ના.

(૩૯-૪૦) વિદ્વાનોનો મહ ઉતારનાર બુદ્ધિમાન સાધુ છાન્ધુ જેન ધર્મનો અનુયાયી, અને સદા હાન કરવામાં ચિત્તવાળો હતો, આ સર્વ જીનના પૂજન પાત્ર ભક્તો હતા. પાર્શ્વનાથની પૂજા જોઈ, સર્વ મહાન અને વિવેકી પુરૂષોએ એકત્ર થઈને વિધિ અનુસાર પૂજા માટે, ધર્મ પ્રચાર માટે, અને તેનો સદા માટે યશ સ્થાપવા કંઈક વ્યવસ્થા કરી.

(૪૧-૪૨-૪૩) આ શ્રી પાર્શ્વનાથ જે ચિંતામણિ માફક સજ્જનોની સર્વ અભિલાષ પૂર્ણ કરે છે તે, વચ્ચંડ, કુદ, મુરૂમાંસિ, ટંકન, ચેમ્બર આદિ બળદના વજનની ચીજપર એક દ્રામ પ્રાપ્ત કરશે. અને ચોખ્ખા મૂલના ગુડ, કંબળ (કાંબળા), તેલ અને તાગર આદિપર એક બળદ ઉપાડી શકે તેટલા વજનપર અડધો દ્રમ પ્રાપ્ત કરશે.

(૪૪) શ્રી વિક્રમના સમય પછી ૧૩૫૨ વરસમાં આ સદાને માટે નક્કી કરાયું છે.

(૪૫) જિનોની પ્રતિમા રહે ત્યાં સુધી તે મહાન પુરૂષો અને તેમની કરેલી વ્યવસ્થાનું પાલન થાઓ અને તેઓ સુખી થાઓ.

(૪૬) યાત્રાનું એક સારું સ્થાન સ્તંભતીર્થ, શ્રીમાન સારંગદેવ, જિનદેવનું મંદિર, ગુરુનું પાપરહિત કુળ, શ્રાવક, નાનો, તેજો, ધનો આદિ જેઓ નિત્યહાન કરવા વત્તપર હતા, અને મોષ, હરદેવ, રાજદેવ જેઓ વ્રતનું પાલન કરનાર જિન ધર્મ પોષનાર, ને જેઓ સુખ્ય ભાગે જેન મંદિરની સંભાળ લેવામાં સંબંધવાળા છે તે આ સર્વ અબ્યુદય પામે.

(૪૭) ભાવ ભૂપતિ જેને કુળ સહિત અતિ શ્રદ્ધા છે; મહાદાની ભોજદેવ જેન ધર્મના તે સર્વ અનુયાયીઓ અને જેઓ તેમના પુણ્ય માટે સ્તુતિ પામ્યા છે ઉદાર આદેહ રત્ન આદિ સંતસુજનો જે આ વ્યવસ્થાનું પાલન અને તેમાં વૃદ્ધિ કરશે તે સર્વેને અતિ રૂપવાન, પાર્શ્વનાથ અતિ અબ્યુદય અપો. આ (પ્રશસ્તિના) લેખ ૪૦ સોમથી લખાયો અને સુત્ર. પદ્ધતી કોતારાયો.

(વાઘેલા રાજ સારંગદેવના સમયનો) વંથલીમાંથી

ઉપલબ્ધ એક અધુરો લેખ

વિ. સં. ૧૩૪૬. ૧

રાજકોટના મ્યુઝિયમમાં એક અધુરો, નીચે આપેલો લેખ હું પહેલી જ વાર પ્રસિદ્ધ કરું છું. તે રાજકોટના વોટસન મ્યુઝિયમમાં છે. એ વિષે એટલું જ જણાયું છે કે તે કાઠિયાવાડમાં જૂનાગઢ રેલ્વેના વંથલી ગામમાંથી ૩૫ વર્ષ પહેલાં મળી આવ્યો હતો, અને ત્યારબાદ તે મ્યુઝિયમને ભેટ કરવામાં આવ્યો હતો.

તે એક જાડા પીળાશ પડતા પત્થરની શિલા ઉપર કોતરેલો છે, જે શિલાનું માપ ૨'૫" x ૧'-૯" છે. થોડા અક્ષરો પહેલી ચૌદ પંક્તિઓની શરૂવાતમાં નાશ પામ્યા છે, તે સિવાય લેખ એકંદરે સુરક્ષિત છે. એક ઉભી પંક્તિ વડે જમણી અને ડાબી બાજુએ અર્ધા ઇંચનો માર્જીન બતાવેલો છે.

તેના ઉપર ૩૩ પંક્તિઓ લખેલી છે. જે ૨'-૪" x ૧'-૬" ના ગાપની જગ્યા રોકે છે, છેલ્લી પંક્તિ અર્ધો કોતરેલી રહી છે, આનું કારણ સમજાયું નથી.

લિપિ નાગરી છે. તે એકંદરે સુંદર રીતે કોતરેલી છે. અક્ષરો શરૂવાતમાં મોટા છે, પણ પછીથી તેનાથી અર્ધા કદના આવે છે.

બાષા સંસ્કૃત છે. ૪૪ શ્લોકો સંપૂર્ણ છે અને છેલ્લો શ્લોક અધુરો છે.

લેખની શરૂવાત શિવ અને પાર્વતી તથા વિષ્ણુની સ્તુતિથી થાય છે, ત્યારપછી જગત-સિંહના નામથી શરૂ થતા એક વંશનું વર્ણન આવે છે. તેણે મણડલીકને લઠાઈમાં હરાવ્યો હતો. વામનરથલી (હાલનું વંથલી)માં તેણે વિંઝલેશ્વર (શિવ)નું મંદિર બંધાવ્યું હતું.

તે પછી રાષ્ટ્રકૂટ વંશનું વર્ણન આવે છે. તે વંશમાં ઉદ્દાલ નામનો મહાન યોદ્ધો થયો હતો. તેની બહાદુરી જોઈ તેને લવણપ્રસાદે પોતાનો પ્રતિનિધિ બનાવ્યો હતો.

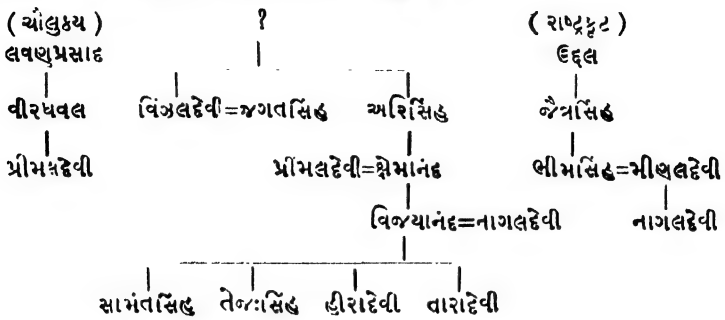
તેના વંશજોના વર્ણન પછી લાવણ્ય શર્મા જે કુટુંબમાં જન્મ્યો હતો તે મોનસ ગોત્રના વિદ્વાન બ્રાહ્મણ કુટુંબનું વૃત્તાંત આવે છે.

છેવટે લેખમાં ઠપિષ્ઠ ગોત્રના આનંદપુરના એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણ કુટુંબનું વર્ણન શરૂ થાય છે. તેમાં ગોવિન્દ જન્મ્યો હતો. તેના પુત્રનું નામ કોતરવાનું હતું, ત્યાંથી કામ અધુરું રહ્યું છે.

આ લેખ ઉપરથી ગુજરાતના ચૌલુક્ય (વાઘેલા) રાજાઓના તાબામાં કાઠિયાવાડ હતું તે સમયનો જાણવા જેવો ઇતિહાસ મળી આવે છે. શરૂવાતની પંક્તિ અધુરી હોવાથી લેખની વારીખ જાણી શકાતી નથી. પરંતુ વિ. સં. ૧૩૪૬ ના એક અપ્રસિદ્ધ લેખના ૩ જ શ્લોક સાથે આપણા લેખનો ૩૧ મો શ્લોક અક્ષરશઃ મળ્યો આવે છે. એટલે માની શકાય કે આ લેખ વિ. સં. ૧૩૪૬ ના અરસામાં લખાયો હશે. એ બન્ને લેખો એક જ સ્થળેથી મળ્યા હતા અને એક જ ખંડીયા રાજા વિજયાનંદના સમયનું સૂચન કરે છે. કયા લેખમાંથી બીજાએ આ શ્લોકની નકલ કરી હતી એ કહી શકાતું નથી, પરંતુ આપણે લેખ વિ. સં. ૧૩૪૬ ના અરસામાં લખાયો હતો એટલું ચોક્કસ કહી શકાય.

આ લેખમાં ચૌલુક્ય રાજાનાં બે જાગીરદારકુટુંબોનું વર્ણન આપ્યું છે. એક રાષ્ટ્રકૂટ અને બીજાનું નામ બેમાંથી એક પણ લેખમાં આપ્યું નથી. આ બે કુટુંબો વિજયાનંદ અને નાગલ-

દેવીનાં લગ્નથી જોડાયો હતો. ખાસ ઉપયોગી હકીકત એ છે કે, વિજયાનંદ જેમાં જન્મ્યો હતો તે અરિસિંહનું કુટુંબ ગુજરાતના વાઘેલાઓના રાજકુટુંબ સાથે જોડાયું હતું, કારણ કે, વાઘેલા મહારાજ વીરધવલે પોતાની પુત્રી પ્રીમલ દેવીનાં શ્વેમાનંદ સાથે લગ્ન કર્યાં હતાં. તેઓના પુત્ર વિજયાનંદ હતો. આ ત્રણ કુટુંબોના સંબંધ નીચે પ્રમાણે છે:—

અરિસિંહના વડિલ બંધુ જગતસિંહે મણ્ડલિકને હરાવ્યાનું કહ્યું છે. આ મણ્ડલિક વંથલી (વામનરથલી) માં રાજ્ય કરતા ચૂડાસમા કુટુંબનો હતો. તેણે મુસલમાનોને હરાવીને ગિરનાર ઉપર નેમિનાથનું મંદિર સુવણથી મઠાવ્યું હતું. જગતસિંહે તેને હરાવી નસાડી મૂક્યો હતો અને જગતસિંહના વંશજોએ વિજયાનંદના સમય સુધી ત્યાં રાજ્ય કર્યું હતું. મણ્ડલિકના એક વંશજ શ' મહીપાલે ને પાણું અમરસિંહ અને તેજસિંહ પાસેથી જિતી લીધું હતું.

બીજે રથળે કહ્યું છે કે, ચૌલુક્ય (વાઘેલા) રાજા વીરધવલે પોતાના રાજ્યારોહણ પછી તરત જ વંથલી ઉપર ચઢાઈ ઠરી અને ત્યાં રાજ્ય કરતા પોતાના સાળા સાંગણ અને ચામુણ્ડ એ બે ભાઇઓને હરાવી મારી નાંખ્યા હતા, કારણ કે તેઓએ તેને ખંડણી આપવા ના કહી હતી. આ બધી હકીકતો વંથલીના ઇતિહાસમાં કેટલીક મુરકેલીઓ ઉપસ્થિત કરે છે. પરંતુ એટલું માની શકાય છે કે, મણ્ડલિકને હરાવી કાઢી મૂક્યા પછી વીરધવલે પોતાના સાળા સાંગણ અને ચામુણ્ડ એ બે ભાઇઓને ત્યાં નિમ્યા હતા, પણ તેઓએ ખંડણી આપવા ના કહ્યાથી તેઓને પણ મારી નાંખ્યા હતા, અને શ્વેમાનંદને (કદાચ તેના પિતા અરિસિંહને) વંથલીમાં રાજ્ય કરવા નિમ્યા અને પોતાની પુત્રીનાં તેની સાથે લગ્ન કર્યાં હતાં.

લેખમાં બે શ્રાદ્ધણ કુટુંબો શા કારણથી આખ્યાં છે તે કહ્યું નથી. પરંતુ શ્રીધર કવિ જેણે આ લેખ લખ્યો હતો, તે કપિષ્ઠલ ગોત્રના કુટુંબનો સગો હશે એમ લાગે છે. જો આ સત્ય હોય તો બન્ને નાગરશ્રાદ્ધણ કુટુંબો હોવાં જોઈએ, કારણ કે તે કુટુંબ આનંદપુર એટલે હાલના વડનગર જે સુવિખ્યાત નાગરશ્રાદ્ધણ જ્ઞાતિનું મૂળ વતન હતું, ત્યાં રહેતું હતું એમ સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે. વળી ઉપર નકલ કરેલા બીજા લેખ* માધવ નામના બીજા કવિએ લખ્યો હતો, તે પણ (વિચિત્રપુર એટલે વડનગરનો) નાગરશ્રાદ્ધણ હતો.

अक्षरान्तर

- १ ... [१] [दे]वतारातिदून त्रिभुवनवनराजी[नी]रदे। नीलकंठ
[: ज]यति तदनु तस्य प्रेयसी पीतपीतच्छविरविरत
- २ [१] तपांडुरपुंडरीकसौखमसुप्तिकविरं [च] नचिं चिरी-
कः । देव पयोमयपयोषपयोविशायी पातु प्रियांकशय
- ३ [२] ण[स्तेज]स्विनामप्रणीरामाभीणगुणार्ण-
वोनिजगत्सिंहो जगद्वाधवः । जित्वा संयति मंडलिकनिवहं स्थाने हयानां ततो ।
- ४ [३] ... ३ दुःसामंत यवासकावनिहृद्व्यूहव्यधाविस्तरव्यापाराप-
रिभूतभूतलपति प्रौढप्रतापानलः । उन्मीलितरपुष्करव्यतिकरः संग्रामसीमा
- ५ राधर ॥ ४ मातुर्विज्ञलदेव्यायः(याः) श्रेयसे विश्लेश्वरं श्रीवामनपुर-
स्यान्ते विश्वकान्तमचीकरत् ॥ ५ अरिर्हिंसह इति श्रीमान्वीरस्तस्यानुभूभूत् [१]
- ६ [६] ... ६ व्योमांतः शशिदंभतः शशि कलालंकारमौलौ सुरस्रोतः-
पूतपयस्तरंगपटलीलीलायितव्याजतः । नाभीपांडुरपुंडरीकमिष[तः पाथो ?]
धिपुत्रीपति
- ७ [७] ... कीर्त्तयः ॥ ७ सा(मंतमु)कुटः श्रीमान्क्षेमानंदस्तदं-
गभूः बभूव भूवनानंदकंदकंदलनानुदः ॥ ८ चौलुव्यनृपतेः पुत्री श्रीवीरधवल-
प्रभोः श्रीमत्प्रीमलेद
- ८ [९] ... [वि]जयानन्दरतयोरजनिनंदनः । अपि
वाचस्पतिर्भूकः के वयं तदुणस्तवे ॥ १० कल्पांतरभटीपतिपुत्रमिद्वालाक्षिकाला-
नलज्वालाजालनिभप्रभा ।^१
- ९ [१] ... त्रयलक्ष भक्षणकलाविरल्यातकौक्षेयकः क्षोणी चक्रमलंच-
कार विजयानन्दो मुकुंदोपमः ॥ ११ सर्वज्ञः शक्तिपाणिर्धनपतिरमृतज्योतिरं-
भोजनेत्रः सौ
- १० [पा]वको धर्मराजः विद्यानंदो विरेजे । सकलमुरमयः
किंतूलवोदरत्वं वक्रत्वं मंदतां च क्वचिदपि कलयामास नासां चिराय ॥ १२
यस्योच्चैः कीर्त्तिपूरे परि
- ११ चत्वारश्चंद्रलोकप्रतिभटरुचयः सप्तलोकाबभूवुः । शैलाः कैलास-
लीलायितमसमशरारातिशोभाप्रमर्त्यानद्यो गंगाविलासं गुरगजललितं कुंभिनः किं
- १२ [१३] ... दशमुखो दनुजारिणा समं निर्माय [वैरम]
चलोपि ततानतानवं । सैवोपि शेषसमतामयतामनेनलोकं प्रृणनहरिभक्तिसमृद्धबंधु-
ना ॥ १४ श्रीवामनपुरे ब्रह्मपुत्री

- १३ [॥] ब्रह्मपुरीं कृत्वा ब्राह्मणेभ्यः सुधीरदात् ॥ १५ श्रीविंशले-
शनिलयाभरणं चकार यस्तोरणद्वितयमंबर [चुंबिशृंगं] आंदोलकं महनी
यमहो वितानमुत्तालपट्टमपि बंधुर
- १४ ॥ १६ ॥ इहैव देवनिलये निजकीर्त्तिनिभप्रभं । पश्चिमाभिमुखं शंभु-
सौधमुद्धरतिस्र यः ॥ १७ अवदानानि दानानी [धर्म] स्थानानि यानि
यः । चकार गणितं नैषा विधिनापि विधीयते ॥ १८
- १५ लोकानंदकरः प्रतापनिकरः प्रत्युप्तवीरोत्करः कल्याणाकरकौमुदीहिमकरः प्रावी-
ण्यरत्नाकरः । चंचत्कीर्त्तिचयप्रपंचसिचयप्रच्छादिताशोच्चयः श्रीलीलानिल-
यश्चिरायज
- १६ [यति] श्रीराष्ट्रकूटान्वयः ॥ १९ वीरचूडामणिस्त[त्र] डलः ।
उद्दलः सदलंकारः कारुण्यरसभूरभूत ॥ २० चौलुक्य वंशकमलानलिनीम-
रालस्तादृश्यशोखणिमा लक्षणप्र
- १७ सादः वीरेषु वीरमवलोक्यमहः समेतमेतंचिरायनिजचि[न्हष] रं चकार २१
यदीय कीर्त्तिरधरोत्तरीयबासोयुगदुग्धपयोषिङ्गे । शशी शिखा रत्नमुद्गनि
हारस्तद्वीतयश्चंदन चंद्रलेपः
- १८ ॥ २२ तदंगभूर्भगल[भू]र्मनोभूमनोज्ञरूपोजनि जैत्रसिंहः । यशोभरो-
भूदनिरुद्ध एव यस्याधिकप्रीणितचित्रलेखः ॥ २३ तदनु मदनतुल्यस्तस्य
कंसारिशक्तेरजनि तनुजरत्नं रत्नगर्भावतंसः । गु
- १९ णगरिमगभीरो वीरकोटीरहीरः समरविजयलक्ष्मीभा[जनं] भीमसिंहः ।
[॥ २४ हंतुं] वीसलभूपते रिपुगजस्तोमं रणप्रांग[णे सिं]हो मेवततार
तस्य भगवन्सानिध्यमास्तां तव । पार्वत्येतिनिशम्य सम्यगुदितं
- २० भीमस्तथैवाकरोत्तेनासौ वसुधातलेप्यभिधया श्रीभीमसिंहोभवत् ॥ २५ कुलेन
शौर्येण नयेन कीर्त्या [श्रि]याभिरामो भुवि भीमसिंहः । तद्वीसलक्षो-
णिषधेन तेने परिच्छदो [स्यैवनि] देशवर्ती ॥ २६ तस्य
- २१ भीमलदेवीति कलत्रमतुलकृतिः । रतिः प्रीतिश्च गौरी च यया जिग्म्य तनुश्रिया
॥ २७ रावणापीरमणी रमणीया तत्सुताजयति नागलदेवी कीर्त्तयस्तिलकयंति
यदीया नागनाकनखंति जगति ॥ २८ स ।
- २२ त्यावाचां विभूति[विं]लसति वदने चित्रलेखा पदेस्या गौरीकान्तिः [श]
रीरे हृदि रतिरलकश्रेणिका मूर्ध्नि कृष्णा । पाणौ लक्ष्मीरनंता मनसि
गुणततिः किं वदामोतिरेकादेका निःशेषलोकोत्तरयुव

- २३ तिमयी भाति नागल्लदेवी ॥ २९ लालित्यं दधती मनोहरपदन्यासभिरामाङ्क-
तिर्बिभ्राणा रसपद्धतिं मधुरतामाविभ्रती संततां । आहारैरमृतोपमैरहरहः संमोद-
यन्ती सतामंतः सत्कवितैव कस्य न मुदे
- २४ नागल्लदेवी भुवि ॥ ३० वीरः श्रीविजयानंदः क्षेमानंदस्य नंदनः । ताममंदगु-
णोदारानन्दारान्प्राप्य मुदं दधे ॥ ३१ मंडलेश्वरकोटीरमणोरस्य महीयसः ।
श्रीमन्नागल्लदेवीयं पट्टराज्ञीपदेभवत् ॥ ३२ मुकुंद ।
- २५ इव कान्तासु विद्यानंदो घनास्वपि । सत्यायामिव सत्याब्धिर्यस्यामधिकनिवृत्तिः
॥ ३३ [श्रीमासामंतसिंह]ः श्रीतेजसिहस्तयोः सुतौ ॥ हीरादेवी तथा तारा-
देवी देवीनेभे सुते ॥ ३४ भस्मोद्भूलितशूलिमौलिमिलित
- २६ स्वर्लोककल्लोलिनी कल्लोलप्रतिमल्लकीर्तिसलिलप्रक्षालितक्षमातलः । आचंद्रार्क
[मसा]वृद्धे तु विजयी राजा नको जानकी जानिश्रीरारिसिंह वंशमुकुटः सामं-
तसिंहः सुधीः ॥ ३५ यः शत्रूणां समितिं शमयत्य
- २७ द्रुतं बाहुनेजस्तेजः सिंहः स जयति जगन्मानसोत्तंसहंसः । धिक्कुर्व्वाणः स्मरमपि
वपुः शोभया चित्रमेतं भेजे लक्ष्मीरतिरपि तथा कीर्त्तिपूरो निरुद्धः ॥ ३६ हीरा-
देवी गर्भरासौ लावण्यधवल
- २८ कृतिः । तदस्यै विधिना दत्तो लावण्यधवलो धवः ॥ ३७ लावण्यधवलो वीर-
श्रौलुक्पुङ्गवः । स्नेहवत्सा सुदशया दिदीपे दीप्तया यया ॥ ३८ हीरादेव्या-
मथ विधिवशान्नाकलोकं गतायां
- २९ तस्या माता महिमलहरीधामनागल्लदेवी । अस्या मूर्तिं त्रिभुवनगुरोर्विश्लेशस्य
गर्भागारे गौरीमिव शशिमुखीं प्राङ्मुखीं निर्ममेसौ ॥ ३९ अचंडचंडद्युतिमंडला-
भ्यां द्यौः कुंडलाभ्यामिव भा ।
- ३० ति यावत् । नागल्लदेवीदुहितुः पवित्रा मूर्तिः क्षितौ नंदतु तावदेवा ॥ ४०
विद्वान्मानसवंशरत्नमवनीसीमंतमुक्तामणेर्विद्वानंदविभोर्विभार्ति[भु]वने लाव-
ण्यशर्मा गुरुः । धीमानस्ति नरायण ।
- ३१ स्तदनुजस्तस्यानुजन्मानि श्रीधंस्तनुजोस्य राजविकृती श्रीमानयं श्रोधरः ॥
४१ सती च सीता च सरस्वती च गंगा च गोदा च कलिंदजा च । नागल्ल-
देवी च नितांतमेता जयंतु सप्तापि यश
- ३२ स्समेताः ॥ ४२ रहस्यमिव शौचस्य सौभाग्यस्येव भाग्यभूः । पुण्यस्येव परीपाकः
श्रीमन्नागल्लदेव्यसौ ॥ ४३ वंशे कपिष्ठलमुनेरवनीवतंसरत्नवंनीपकवनीनवनी-
रवाहः । भूजानिपूजि
- ३३ तपदः पदभिदिराया गोविंद इत्यजनि कोविदसार्वभौमः ॥ ४४ धी सिंधुरा-
नंदपुरद्विजस्य तस्यांगजन्मा

ગુજરાતમાં ખંભાતમાંથી ઉપલબ્ધ શિલાલેખ*

ગુજરાતમાં ખેડા કલેક્ટોરેટ નીચે એક મુસલમાન સંસ્થાનની રાજધાની ખંભાતમાં કુન્ત-નાથના મંદિરમાંથી આ શિલાલેખ મળી આવ્યો છે. પ્રવેશદ્વારની જમણી બાજુની ભીતમાં જડેલા ઘોળા આરસપાણના ટુકડામાં તે ફાવેલો છે. આ લેખમાં ખાસ નવીનતા એ છે કે તે અધુરો રહી ગયો છે. તેનું માપ ૩૧ x ૧૬ ઇંચ છે. તેમાં દેવનાગરી લિપિમાં સંસ્કૃત શ્લોકોની ૧૯ પંક્તિઓ છે. તેમાં સોલંકી વંશની વાઘેલા શાખાના ચાર પુરુષોનાં નામો આપેલ છે. આમાં છેલ્લો વર્ણવેલો પુરુષ વીસલદેવ છે, જે ગુજરાતનો પહેલો વાઘેલા રાજા હતો. તે લેખ અધુરો હોવાથી તારીખ અગર લેખનો સંભવિત સમય પણ આપી શકાય તેમ નથી.

अक्षरान्तर

- १ ॥ ६० ॥ अहं ॥ श्रेयांसि प्रतनोतु वः प्रतिदिनं श्रीनाभिजन्मा जिनो यस्यांक-
स्थलसीमि केशपटलीभिर्नेद्रीलप्रभा ॥ सोत्कंठं परिरंभसंभ्रमजुपः साम्राज्यल-
क्ष्म्या विटं
- २ कंकणकिणश्रेणीव संभाव्यते ॥ १ ॥ सोव्यात्पार्श्वविमुर्नतौ फणीपतेः सप्तास्य-
चूडामणिसंकांतः किलघोऽष्टमूर्तिरजनि स्पष्टाष्टकर्मछिदे ॥ यद्भक्तं दशदिगजन
व्रजमभिर्नातु तथा
- ३ सेवितुं यं यसादनस्वाविशत्तनुरभूदेकादशांगोऽपि सः ॥ २ ॥ त्रैलोक्यालयसप्तनिर्भ-
यभयप्रध्वंसलीला जयस्तं भादुस्तरसप्तदुर्गतिपुरद्वाराकरोर्धगलाः ॥ प्रीतिप्रोक्षितस
- ४ सतत्त्वविटपिप्रोद्धूतनृत्नांकुराः शीर्षे सप्तभुजंगुणवफणाः पार्श्वप्रभोः पांतु
वः ॥ ३ ॥ लोकालोकलसद्विचारविदुरा विस्पष्ट निःश्रेयसद्वारः सारगुणा-
लयस्त्रिभुवनस्तुत्यांप्रिपंकेरुहः ॥ श
- ५ श्रद्धिश्वजनीनधर्मविभवो विस्तीर्णकल्याणभा आद्योन्योऽपि मुदं जनस्य ददतां
श्रीतीर्थराजः सदा ॥ ४ ॥ दैत्यारिर्नियतावतारनिरतस्तत्रापि कालमितं
त्राताकेंदुभवान्ववाय
- ६ पुरुषास्तेपि नृटपौरुषाः ॥ कः कर्ता दितिसूनुसूदनमिति ध्यातुर्विधातुः पुरा संध्या
म्भश्चतुलकाद्भटोभवदसिदैत्यैः समं कंपयन् ॥ ५ ॥ चौलुक्यादमुतः समुद्रस
नोद्धौरकधौरयतादुद्ध
- ७ षाट्पदभुदूदचंदभयश्रौलुक्यनामान्वयः ॥ जातास्तत्र न के जगत्रयजयप्रारंभनिर्द-
भदोस्तंभस्तंभितविश्वविक्रमचमत्कारोज्जिता भूभुजः ॥ ६ ॥ तेषामुद्गमधाम्ना-
मसमतममहः संपदा ।
- ८ संप्रदायैर्वीरश्रीदत्पणानां दिवसपतिरिव द्योतकोऽभूत् ॥ राजार्णोराजनामा रणरु-
धिरनदीशोणमणोधिमरणोभारौद्विद्वैतसाम्राजजननयनभैः श्यामतामानयधः
- ९ ॥ ७ ॥ यस्यासिः समरांबरैर्बधुरवद्वाराप्रपतैरिपुस्त्रीगंडस्तनभिचिचित्ररचनाः
स्मर्तव्यमात्राः सृजन् तेनेकामपि तां प्रतापतडितं यस्याद्युतिर्द्योततेद्यापिस्थानुल-
लाटलोचनदिनस्वाम्यौर्व्ववन्दिच्छ
- १० लात् ॥ ८ ॥ अंगचंगीमतरंगित्तरंगा रंगदुल्वणांगुणप्रगुणश्रीः ॥ राजनीतिरिव
यस्य नरेदोर्वल्लभाज्जनि सलक्षणदेवी ॥ ९ ॥ तस्मिन्निदुक्लोपदंशकसुधाकरूप-
द्रुदत्तासवस्वादेभ्यो युवधूजनाधरर-
- ११ सं संबुध्यमानेऽधिकं ॥ तत्पुत्रोलवणाब्धितरीरविलसद्वीरप्रणादो जयप्रासादो लवण-
प्रसादनृपतिः पृथ्याः प्रपेदे पतिः ॥ १० ॥ रणप्रणुन्नारिमनः प्रसादः सधर्मक-
र्मासशिवप्रसादः

- १२ दानप्रतानक्षतविप्रसादः कस्यानमस्यो लवणप्रसादः ॥ ११ ॥ खेदीचेदीश्वरो-
भृद्रुभयतरलः कुंतलः कामरूपः कामं निष्कामरूपः कलहकलहयच्छेदशीर्णो
दशार्णः ॥ कांबोनस्तु-
- १३ ज्वदोजः स्थितिरतिसरलः केरलः सूरसेनस्वामीनिःशूरसेनः प्रसरति परितो यत्र
दिग्जैत्रयात्रे ॥ १२ ॥ रम्यसर्वविषयाद्भुतलक्ष्मीकाननाशिखरिजातिमनोन्या (ज्ञा) ॥
प्रेयसी मदनदेवीरमंदं त-
- १४ स्य संमदमदत्तमहीष ॥ १३ ॥ किंनोस्वप्रतयाथनिर्ज्वरतयाश्रुत्युजयत्वेन वा नित्यं
दैत्यजयोद्यमेन नयतः प्राणप्रियाकेलयः ॥ इत्यर्चिं युसदारणैर्दनुजनुर्निर्दारणैर्दारुणै-
र्लुपत्यत्र
- १५ सुतोऽस्य वीरधवल्लो भारं वभार क्षितेः ॥ १४ ॥ श्रीदेव्या नव्यनीलोत्पलदल-
पटलीकल्पिताकलिशयस्फुर्ज्ज्वाह्मवन्होर्निखिलरिपुवनप्रोषिणो धूसंपत्तिः ।
वीरत्वे दृष्टिदोषोद्-
- १६ यविलयकृते कज्जलस्यां कलेषा (खा) पाणौ कृष्टारिलक्ष्म्याः श्रुथतरकवरी
यस्य रेजेसि यष्टिः ॥ १५ ॥ भूपस्यास्य प्रतापं भूवनमभिमविध्यंतमत्यंततापं
जाने ज्ञानेन मत्वा पृथुद्वयुभिया पूर्वमेव प्रतेने ॥
- १७ बन्दिर्वेश्मोग्रभाले शशिकरशिशिरस्वर्धुनीसंजिघाने । वार्धवावौर्बोनिवासं पुनरिह
भिहिरो मज्जनोन्मज्जनानि ॥ १६ ॥ गौरीभूतभूजंगमरुचिरा रुचिपीतकालकूटघटा ॥
अकलंकितविधृत्यविधुर्यत्की-
- १८ त्तिर्जयति शिवमूर्तिः ॥ १७ ॥ बहुविग्रहसंगरचितमहसा धनपरमहेलया श्रितया ।
जयलक्ष्म्येव सदेव्या वयजलदेव्यादिदेवनरदेवः (:) ॥ १८ ॥ तस्मिन्
शंभूसभासदां विदधति प्रौढप्रभावप्रभाप्राग्भारैः परमेश-
- १९ दर्शनपरानंदस्पृशां विस्मयं ॥ तज्जन्माजगतीपतिर्विजयते विश्वत्रयीविश्रुतः ॥
श्रीमान् विश्वलदेव इत्यरिबलस्वांतेषु शल्यं क्षिपन् ॥ १९ ॥ यं युद्धसज्जामिव
चापधरं निरीक्ष्य स्वप्ने विपक्षनृपतिः प्रति (अघुरुं)

બાષાન્તર

(૧) અહીંતોને નમસ્કાર હજો. નાભિમાંથી જન્મેલા (અષભદેવ) શ્રીજિન તમારે થયે સદા હજો, ઈંદ્રનીલ મણિની પ્રભા સાથે સ્પર્ધા કરતી અથવા ભળતી કેશની લટા જે સ્કંધ ઉપર પડીને અતિ ઉત્કંઠાથી બેટવાની ટેવવાળી સામ્રાજ્ય લક્ષ્મીના કાંડા પરના કુદરત કંઠણથી પડેલી નિશાનીઓ સમાન લાગતી.

(૨) શેષ નાગ નમન કરવા આવ્યો ત્યારે તેનાં મસ્તકે ઉપરના સાત મણિમાં તેનું રૂપનું પ્રતિબિંબ પડતું ત્યારે જાણે કે આઠ (૮) પાપ હણવા આઠ રૂપ ધાર્યાં હોય તે પાર્થનાથ તમને રક્ષો. તેના બદલામાં શેષ નાગે પણ તેના પદનખમાં પ્રતિબિંબ પડવાં હશે દિશામાં વસતાં ભઠતમંડલોને રક્ષવા અગિઆર રૂપ ધારણ કર્યાં.

(૩) ત્રૈલોક્યના વાસીઓને નિર્ભય કરીને સર્વ ભય શાંત કરવા, લીલામાં જયસ્તંભ કર હોય તેવી દુસ્તર નરકના માર્ગના સાત દ્વારને બંધ કરવાની અર્ગલા સમાન, પ્રેમથી સિંચાએદ સમ તત્વોના વૃક્ષના અંકુર સમાન શેષનાગની સાત ક્ષણ જે પાર્થનાથના શિર પર પ્રસરેલ છે તે તમને રક્ષો.

(૪) તેના પછી લોક અને અલોકના બે પર્વતો વચ્ચે (દુનીઆમાં) થતું સર્વ જાણના મોક્ષનાં પુલ્લાં દ્વાર જેવા, સદ્ગુણોનો નિધિ ત્રિભુવનથી પૂજાતા ચરણવાળો, સર્વ જનો સામાન્ય ધર્મકાર્યોથી ઉદ્ભવતા સુકૃતથી સદા પૂર્ણ ઉદારતાની અતિપ્રસરેલી પ્રભાથી રત્ન લાગનાર આદિતીથિરાજ સદૈવ જનોને આનંદ આપે.

(૫) દૈત્યોનો અરિ વિષ્ણુ અમુક અવતારો ધારણ કરે છે, જેનો પણ દુક સમયમાં આવે છે. ચંદ્ર અને સૂર્ય વંશના નૃપો જે રક્ષણ કરવા સમર્થ તે પુરુષાર્થ ગુમાવે છે. ત્ય દિતિના પુત્રને કેાણુ હણશે? આ એક સમયે પ્રજ્ઞા વિચાર કરતો હતો ત્યારે ચુલુકમાંથી એ યોધ્ધા સંધ્યા કરતાં દૈત્યોની સાથે તરવાર હલાવતો યોધિતો આવ્યો.

(૬) સદા વહેતા પ્રતાપથી પૂર્ણ, અને સાગર અને પૃથ્વીનું રક્ષણ કરનાર ચૌલુક્યમાં નિર્ભય ચૌલુક્યોનો વંશ ઉતરી આવ્યો. ત્રિભુવનનો જય કરવા પ્રવૃત્ત સ્તંભ સમાન હસ્ત અખિલ જગને આશ્ચર્ય પમાડતાં છતાં મહરહિત રહેનાર આ વંશના કયા નૃપો વિખ્યાત નથી

(૭) સૂર્ય માફક અતિ મહાન વિક્રમવાળા વીરજનોના દર્પણ જેવા પ્રતાપને પોતા ઉજ્જવળ આચારથી પ્રકાશ આપનાર, અણોરાજ આ ઉજ્જવળ યશવાળા વંશમાં થઈ ગઈ તેણે રણક્ષેત્રમાં પાડેલા લોહીની નદીઓના પ્રવાહથી પડેલાં રક્ત હતો તે સાગરનાં જલ શ ઓની રમણીઓનાં નયનમાંથી (અશ્રુ સાથે) વહેતા ઘટ્ટ કાજળના ભળવાથી કાળાં કરી નાંખ

(૮) જેની અસિ ભૂતકાળમાં વાહનમાંથી વૃષ્ટિ જેવા સતત પ્રહારથી શત્રુઓની પત્ત ઓના લલાટ અને સ્તનપર ચિત્રરચના કરતી, તેણે એવી અતિ પ્રકાશિત વિદ્યુત પ્રસરાવી કે તેની પ્રભા હજુ પણ શિવના લલાટ પરના લોચન રૂપે, સૂર્ય રૂપે, અને વડવાનલ (જળ મહાઅગ્નિ) રૂપે દેખાય છે.

(૯) આ નૃપને રાજનીતિ માફક શુદ્ધ અવયવવાળી અને મહાન ગુણોના અતિયશવા સલક્ષણ દેવી પત્ની હતી.

(૧૦) જ્યારે અણોરાજને શશિનાં કિરણોના અમૃત અને કદપતડના રસ કરતાં સ્વર્ગ સુંદરીઓના અધરામૃતનો સ્વાદ અધિક સારો લાગ્યો ત્યારે તેનો પુત્ર જેનો પ્રતાપ લવઃ સમુદ્રના કિનારાપર ગાજતો અને જે વિજયના પ્રાસાદ (મહેલ) સમાન હતો તે લવઃ પ્રસાદ રાજ થયો.

લેખ ૨૭

(૧૧) રણુક્ષેત્રોમાં શત્રુઓના આનન્દનો અન્ત આણુનાર, ધર્મ અને સત્કાર્યોથી શિવની પ્રસાદી પ્રાપ્ત કરનાર, અને પ્રાણીઓનાં અતિહાનથી વિદ્ય હણુનાર, લવણુપ્રસાદને આદરપાત્ર કાણુ નહિ લેખે ?

(૧૨) જ્યારે લવણુપ્રસાદ દિગ્વિજય કરવા નીકળ્યો ત્યારે ચેદિનેા નૃપ ભય પામી ગયો, કુષ્ટલનો નૃપ મહાભયથી ગળડવા લાગ્યો, કામરૂપનો નૃપ સર્વ સૌંદર્ય વિનાનો થઈ ગયો, હશાણુનો નૃપ યુદ્ધના અગ્નિની ખરીઓથી તુટી ગયો હોય તેમ થઈ ગયો, કામ્રોજના નૃપનું બલ ભંગ થઈ ગયું, કેરલનો નૃપ સરળ થઈ ગયો અને શુરસેન સ્વામિ તેની સેના સહિત સર્વ શૌર્ય વિનાનો બની ગયો.

(૧૩) લવણુપ્રસાદ તેની પ્રિય પત્ની મદનદેવીના તથા તેની પ્રિય ભૂમિના મહવાળો હતો. મદનદેવી સર્વ રીતે સુંદર હતી, અને અદ્ભુત મુખ હતું અને તે તેનું મન પાર્વતીની માફક પ્રસન્ન કરતી. ભૂમિ ઉપર પણુ સુંદર હેશે હતા, અદ્ભુત વનો હતા, અને વિવિધ રમ્ય પર્વતો હતા.

(૧૪) નિત્ય દૈત્યોનો પરાજય કરવામાં પ્રવૃત્ત રહેવાથી આપણી પ્રાણુપ્રિયાઓનો ઉપ-ભોગ ન કરી શકીએ તો નિદ્રામાંથી મુક્તિ, જરાઅવસ્થામાંથી મુક્તિ, અને પૃથ્વીના વિજયનો પણ શો અર્થ ? જ્યારે લવણુપ્રસાદ દાણુ યુદ્ધોમાં દૈત્યોને હણીને તેમનાં વિદ્મો દૂર કરવા દેવો પાસે ગયો ત્યારે તેનો પુત્ર વીરધવલ આ જગનો ભાર ધારણુ કરવા લાગ્યો.

(૧૫) નવવિકસિત નીલ કુમુદની શ્રીદેવીની કેલી માટે રચેલી રમ્યા સમાન, શત્રુમંડળના વનને ભસ્મ કરવા સર્વ દિશામાં હાલતા ભુજના પ્રતાપની ઉબ્બતાના પ્રબળ અગ્નિમાંથી નીકળતા પ્રમપ્રકિત સમાન, દષ્ટિદોષની અસર દૂર રાખવા માટે કાજળની શ્રેણી સમાન, શત્રુની નિજ કર વડે કેશથી ખેંચાતી લક્ષ્મીના વિખરાએલા કેશ સમાન તેની અસિ પ્રકાશિત હતી.

(૧૬) આ નૃપનો પ્રતાપ ભુવનનો પરાજય કરનાર અને અત્યંત તાપવાળો છે એ જ્ઞાનથી અને હહનના ભયથી અગ્નિએ પ્રથમથી જ શિવના લલાટ પર ઇન્દુ અને શીતળ ગંગાની સમીપમાં નિવાસ સ્થાન શોધી લીધું, વડવાનલ સાગરમાં નિવાસ કરવા ગયો અને સૂર્ય સાગરમાં વારંવાર ડૂબકી મારવા લાગ્યો.

(૧૭) તેનો યશ શિવની મૂર્તિ સમાન હતો. કારણ કે મૂર્તિ (દેહ) ગૌરિથી, ભૂતોથી ભુજંગથી અને આનન્દથી પાન કરેલા કાલકૂટ વિષની પ્રભાથી અને વિમલ ઇન્દુથી રમ્ય દેખાય છે. તેમ તેનો યશ શ્વેત જનાવેલા નાગથી, સમસ્ત તિમિર હણુવાથી, અને શશીને નિર્મળ કરીને શોભિત દેખાય છે.

(૧૮) અસંખ્ય યુદ્ધોમાં પ્રાપ્ત કરેલા પ્રકાશવાળી, સર્વ શ્રેષ્ઠ લીલાથી સેવાએલી વિજયદેવી સમાન રમ્ય ગાત્રોથી અતિ સુંદરતાવાળી શ્રેષ્ઠ રમણીઓથી સેવન થતી વયજલદેવી તેની પત્નીથી તે (વીરધવલ) સુંદર દેખાતો.

(૧૯) જ્યારે વીરધવલ પરમેશ્વરને જોવાથી અતિ આનંદ પામતા શિવના સમાસદોને, તેના મહાન પ્રતાપ વડે, વિરમય પમાડવા ગયો, ત્યારે તેનો પુત્ર વિસલદેવ જેનો પ્રતાપ ત્રિભુવનમાં વિખ્યાત હતો, અને જે શત્રુઓના હૃદયમાં શૂળ સમાન હતો તે ભૂમિપતિ થયો.

(૨૦) યુદ્ધ માટે તૈયાર ધનુષ સહિત તેને સ્વપ્નમાં જોયે શત્રુ રાજાઓ ... (અપૂર્ણ)

શ્રીઃ
ગુજરાતના ઇતિહાસિક લેખ

પરચુરણ લેખો

પરચુરણ લેખો

નં. ૨૨૭

મોરબીનું તામ્રપત્ર

સંવત્ ૫૮૫ કા. સુ. ૫

મેજર જે. હબ્બયુ. વૉટસનની કૃપાથી આ પત્ર જે એક વર્ષથી વધારે સમય અગાઉ મોરબી-હરબાર પાસેથી મને ઉછીનું મળ્યું હતું. તેની પ્રતિકૃતિ તૈયાર કરવામાં આવી હતી, જે માત્ર હાલમાં જ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

ચોટાં વર્ષો અગાઉ બે પત્રો હતાં, પરંતુ પહેલું પત્ર તે પછી ગુમાઈ ગયું છે. એમ મનાય છે કે કોઈને ઉછીનું આપ્યું હતું જેના તરફથી પાછું મળેલું નથી. આ ઘણું જ અફસોસજનક છે; કારણકે તેમાં તેના હાતાની વંશાવળી હતી.

તારીખ શબ્દમાં આપી છે, જે આંકડામાં સંવત્ ૫૮૫ તરીકે છેલ્લેથી બીજી પંક્તિમાં જણાવાયેલું છે.

अक्षरान्तर

पतरुं बीजुं

क्षणअग्रहारवास्तव्य शाण्डिल्यसगोत्रमैत्रायणीय सत्रस्यचारित्राक्षणन

जाज्जाकाम्यां सीदादित्यसुताभ्यां पयः पूर्वमाशशाङ्कातपनार्णवस्थितेः संता-
नोपभोग्यतयामार्त्तण्डमण्डलाश्रयिणि स्वर्भानौ बलिचरुवैश्वदेवाविसत्रकृत् क्रि]यार्थं पित्रो-
रात्मनश्च पुण्ययशोमिवृद्धयेप्रतिपादितमेतयोश्चैदमुपभुञ्जतोर्न केनापि देशाधिपतिना व्यासेधः परिपन्था न
वा करणीयो भा-विभिश्च भूमिपतिभिरस्मद्वंशैरन्यैर्वा सामान्यं भूमिदानफलमनित्यान्यैश्वर्याणि
मानुष्यक-मपि प्रबलमारुताहतपद्मिनीपत्रस्थितजल[ल]बलोलमाकलय्यदुःपरिहरदुःखं क्ष-
णिकं च जीवित-मालोच्य[च्या ?]तप्रचुरकदर्थनासंचितमर्थजातमनिलसंगिदीपशिखाचंचलमालो-
च्य बाध्यताच्युतिकामै-रमरलमण्डलशरविन्दुद्युतिधवल्यशोभितानाच्छाद्यं नभोभागमिवात्मानमिच्छद्भिर-
तिस्वच्छमनोभिर-भ्यर्थनानुबध्यमानैरयमस्मद्वर्माद्योनुमंतव्यः । व्यासादिसुनिनिगदितपौर्णवा-
स्मिकनृपपरि-कल्पितपंचमहापातकसमयश्रावण्यं च चिन्तयित्वा भूयो भूयो याचनानुबध्यमानै-
रिदमनुस्मर्त्तव्यंस्मृतिकारोपदिष्टं वचः ॥ षष्टि वरि[ष]सहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।
आच्छेत्ताचानुमंता च तान्येव नरकं वसेत् । स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् [तु]वसुं-
धरां । गवां शतसहस्रस्य हन्तुःप्राप्नोति किल्बिषं ॥ विंध्याटवीश्वतोया[सु]शुष्ककोटरवासिनः । महाहयो
हि जायंते ब्रह्मदायाप-हारिणः ॥ यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मात्थयशस्कराणि । निर्मा-
ल्यवांतप्रति-मानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥ इति कमलदलानुबिंदुलोलांश्रि-
यमनुचित्यम्-नुध्यजीवितं च ॥ सकलमिदमुदाहृतं च बुध्वा न हि पुरुषैः परकीर्त्तयोविलो-
प्याः ॥ पंचाशीत्या यु-

તેતીતે સમાનાં શતપંચકે । ગૌતિ વદાવલો નૃપઃ સોપરામેર્કમંડલે ॥ હસ-
દ્વર્ણાલંક સમુચિ-

તપદન્યાસરુચિરસદામ્નાયેનામં નૃગનણુ[હુ !]વકરુપસ્ય નૃપતેઃ । મુલસ્થે-
નાભાંતં દ્વિનમિ-

વ શિવસ્વસ્તિવચસાલિલજ્ઞજ્ઞામ્યોવ[:] શુચિત[ર]મના[:] શાસનમિતિ
સંવત્ ૧૮૧

ફાલ્ગુનમુદિ ૫ સ્વહસ્તોયં શ્રીજાંદકસ્ય શંકરમુતવેદકેમુ[નો]ત્કિરિતં ॥ ૬ ॥

ભાષાન્તર

પોતાના માતાપિતાના શ્રેયાર્થે પાણી અર્ધ સહિત સૂર્યચંદ્રજીને સમયે પ્રાણજ્ઞો અને
શ્રીહૃદિત્યના પુત્રો જન્મનકને દ્વણ અથહારમાં વસતા, શાણ્ડિય ગોત્રના અને મૈત્રાયણિ શાખાના
તેઓને પુત્રપૌત્રાનુભોગ્ય યાવચ્યંદ્રદિવાકરી દાનમાં અર્પણ કરેલ છે. આ દાન પ્રદાયજ્ઞો
જેવા કે બલિ, ચક્ર વૈશ્વદેવ વિગેરે માટે આપેલું છે. કોઈ પણ રાજપુરૂષે આ લોકોને ઉપભોગ
કરવામાં બાધા કરવી નહીં. અને ભૂમિદાનનું કૃણ સામાન્ય ભેઈ ભાવિ રાજાઓએ પણ, ઐશ્વર્ય
અનિત્ય છે, માનુષ્ય પ્રબળ વાયુથી ચાલતાં કમલપત્ર પરનાં અમ્બુ સમાન છે, અને જીવિત
દુઃખવાળું અને ક્ષણિક માનીને, મહામહેનતે ભેગી કરેલી લક્ષ્મી બળવાન વાયુથી કંપમાન
દીપની પેઠે ચંચલ છે, એમ વિચારીને અને વાચ્યતામાંથી બચવાને, અને કલંક રહિત શરદના
ચંદ્રથી શોભતાં નભની પેઠે સ્વેત યશથી શોભાયમાન દેખાવવા માટે અને પવિત્ર મનોવૃત્તિ
મેળવવા માટે અમારી યાચનાથી આ દાનને અનુમોદન આપવું અને તેનું રક્ષણ કરવું. વળી,
વ્યાસાદિ મુનિઓએ કહેલાં અને પૂર્વના ધાર્મિક નૃપતિઓએ બતાવેલાં પાંચ મહાપાતકો ઉપર
વિચાર કરીને અમારાથી વારંવાર યાચના કરાએલા એવા ભાવિ રાજાઓએ નીચેનું સ્મૃતિકારોના
વચનનું સ્મરણ કરવું—

(અંદિ રીવાજ મુજબના શાસનના શ્લોકો છે)

શુભનાં પાંચસો અને પંચાશી વર્ષ પસાર થએલા સમયે, રાજાએ સૂર્યચંદ્રજીને સમયે આ
દાન કર્યું છે. રાજાનું આશાસન પત્ર નિર્મલ છુદ્ધિવાળા જગ્યાએ લખેલું છે, જે નૃગ અને નહુપની
હરિકાઈ કરતો હતો. આ શાસનપત્ર ઉચિત પદન્યાસથી રૂચિર અને શિવ અને સ્વસ્તિવચનથી
પવિત્ર લાગતું હતું. સંવત્ ૫૮૫ ક્રૈદ્યુન સુદ ૫ ભાદિકના સ્વહસ્ત છે. શંકરના પુત્ર દેવદે કૌતરેલું છે.

સંગમસિંહનાં સુનાવ કલાનાં પતરાં^૧

(કલચુરી) સં. ૨૬૨ કાર્તિક સુ. ૧૫

ઇ. સ. ૫૪૦-૪૧

પ્રથમ આ પતરાં સફળત મી. એ. એમ. ટી. જેકસને જ. બી. બી. આર. એ. એસ મા પ્રસિદ્ધ કર્યા હતાં. મી. જેકસને અસલ પતરાંની પ્રતિકૃતિ પ્રકટ કરેલી ન હોતી હવે હું મી. હેનરી ઠીન્સની કૃપાથી મળેલી છાપે ઉપરથી તે ફરી પ્રસિદ્ધ કરું છું.

પતરાંની સંખ્યા બે છે, અને મી. જેકસન પ્રમાણે તે ભરૂચ ડિસ્ટ્રીક્ટના હાંસોદ મહાલમાં સુનાવ કલા નામના ગામમાં ગાડાના ચીલાની સપાટી નીચેથી બેકુટના અંતરે દટાઈ ગયેલાં હતાં ત્યાંથી મળી આવ્યાં હતાં. પહેલું પતરું આખું છે. બીજાંને મુદ્રા ઉપેડી લેવાથી અને ડાબે ખુણે ખંડિત થવાથી નુકશાન થયેલું છે. પહેલા પતરાની નીચેની ફેર બીજા પતરાની ઉપરની ફેર સાથે પહેલાં બે તામ્રકડિઓથી બેડાયેલી હતી જેમાંની એક દરેક પતરાને બેડાઈ રહેલી હયાવ છે. ડાબી કડીમાં પડેલી મુદ્રા ઉપેડી નાંખવામાં આવી છે અને તેથી શુભાર્થ ગઈ છે. અક્ષરો બિડા ફેરવેલા છે અને તેથી પતરાંની પાછળ પણ દેખાય છે.

બન્ને પતરાંનું માપ એક સરખું ૧૨૧' ૪૬' છે. પહેલામાં ૧૨ અને બીજામાં ૧૩ પંક્તિઓવાળું સારી કૃતિવાળું લખાણ છે. દરેક અક્ષરનું કદ આશરે ૬' છે. લિપિ દક્ષિણ ભાગની છે અને શુશ્રાવ ચોલુક્યોનાં તેમ જ વલ્લભી લેખોનાં રૂપે સાથે લગભગ મળતી છે.

લેખ ભરૂચમાંથી બહાર થયો છે, અને મહાસામન્ત મહારાજ સંગમસિંહનો છે. અને તેમાં મહાકાર્તિકીના પ્રસંગે ઘણા ગ્રાહણોને અન્તર્ગમ્ભાવિષયમાં સોણુવ્વા ગામનું જ્ઞાન દીધાની નોંધ લેવામાં આવી છે. તારીખ સંખ્યામાં વર્ષ ૨૬૨ ના કાર્તિક સુ. ૧૫ ની છે.

આ જ્ઞાનપત્રમાં જણાવેલાં ભૌગોલિક નામો પૈકી મહાસામન્ત મહારાજ સંગમસિંહનું રહેઠાણ સ્થાન ભરૂચ એ હાલનું ભરૂચ છે. જ્ઞાન આપેલું ગામ સોણુવ્વા કાં સુનાવ કલા (૨૧' ૨૮૩' ઉત્તર અને ૭૨' ૫૪' પૂર્વ) તરીકે કે પછી સુનાવ ખુરડ (૨૧' ૨૮' ઉ અને ૭૨' ૫૩' ૩' તરીકે ઓળખાવેલું જ ભરૂચ. પતરાં સુનાવ કલામાંથી ઉપલબ્ધ થયાં છે.

अक्षरान्तर

पतरं पहेलुं

- ॐ [स्वस्ति] [॥] भरुकच्छा[न] मातापितृपादानु[द] ध्यातो मह-
 [आसाम]न्तश्च[इ] [महा]राजसंगमसीहः[सिंहः]
 २ [सर्वा]नेव स्वान् राजस्थानीयोपरिकुमारा मात्यविषयपत्याराक्षिकद्रागिक-
 ३ कुलपुत्रक चाटभटादींस्तदादेशकारिणश्च कुशलमनुवर्ष्य समनुदर्श-
 ४ यति अस्तु वो विदितं यथास्माभिरन्तर्गम्यमर्मादविषयान्तर्गतशोणव्याग्रामो भारु-
 ५ कच्छकछन्दोगिसगोत्रछन्दोगसब्रह्मचारिब्राह्मणानन्तदत्त तथा गालव-
 ६ सगोत्रछन्दोगसब्रह्मचारिप्रजापतिशर्म तथा लौकाक्षिसगोत्राध्वर्युसब्रह्म-
 ७ चारिशिवदेव तथा लौहायनसगोत्राध्वर्युसब्रह्मचारिभानुदेव तथा पौण्ड्र [?] स-
 ८ गोत्र सब्रह्मचारिभवर्चिभ्यो बलिचरुवैश्वदेवामिहोत्रहवनपञ्च-
 ९ महायज्ञक्रियोत्सर्पणार्थमाचन्द्रार्काण्यवग्रहनक्षत्रक्षितिस्थितिसमकालीनः
 १० सोद्वंगस्सोपरिकरस्सभूतवातप्रत्यायो चाटभटप्रविश्यो भूमिच्छिद्रन्यायेन
 ११ पुत्रपौत्रान्वयभोग्यो मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोवासयेष पुण्यतमां
 १२ महाकार्तिकीतिथिमगीकृत्य उदकातिसर्गेण प्रतिपादितो यत एषां ब्राह्मणानाम्

पतरं बीजं

- १३ उचितया ब्रह्मा देयाग्रहा]रस्थित्या भुजता[म्] कृ[ष]तां [क]रिषयतां
 प्रदिशतां च न केनचित्
 १४ निषेधे वर्तितव्य[म् तद्ग्राम]निवासिभिरप्यमीषां विषेयैर्भूत्वासमुचित-
 १५ मेय हिरण्यादिप्रत्ययोपनयः कार्य्यः [।] भविष्यद्राजमिश्रास्मद्दंशैरन्यैर्व्या सा-
 १६ [मा]न्यं भूमिदानपुण्यफलमभिवाञ्छद्विर्विभवानभावानुब[न]धानाद्युव्वियोगा-
 १७ [नुग]तं गुणांश्च दीर्घकालानुगुणान्विगणय्य दानं च गुणवतामवदातमिति
 १८ [प्रमा]णीकृत्य शशिकरशुचिरुचिरं चिराय यश[श्]चिचीषुभिरयमस्मद्वायो-
 नुमन्तव्यः
 १९ [पाल]यितव्यश्चेति ॥ उक्तं च भगवता व्यासेन ॥ षष्टि वर्षसहस्राणि
 स्वर्गे मोदति
 २० [भ्] उमिदाः [।] आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥ बहुभि-
 र्वसुषा भुक्ता राजभिःस्स-
 २१ गरादिभिः [।] यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ पूर्वदत्तां
 द्विजातिभ्यो य-

- ૨૨ ત્નાદ્રક્ષ યુષિષ્ઠિર [૧] મહીં મહિમતઃષ્ઠિષ્ઠ દાનાચ્છેદોનુપાલનં ॥ વિન્ધ્યાદવીપ્વતો
 ૨૩ યામુ[શ] ઉષ્કકોટરવાસિનઃ [૧] કૃષ્ણાહ્યોમિજાયન્તે પૂર્વવાયાન્દરન્તિ યે ॥
 ૨૪ મહાપ્રતિહારગોપાધ્યક્ષપ્રપિતાજ્ઞયા સાન્ધિવિગ્રહિકરેવાધ્યક્ષદૂતકં
 ૨૫ ળિ[સિ]તં વિષ્ણુશેષેનેતિ ॥ સં. ૨૦૦ ૧૦ ૨ કાર્તિક શુ. ૧૦ ૧

ભાષાન્તર

ૐ ! સ્વસ્તિ ! ભરૂંકુંઝમાંથી મહાસામન્ત મહારાજ શ્રીસંગમસીહ (સિંહ) પોતાના સમસ્ત રાજસ્થાનીય, ઉપરિક, કુમારામાત્ય, વિષયપતિ, આરક્ષિક, દ્રાગિક, કુલપુત્રક, ચાટ, ભટ, આદિ અને હુકમનો અમલકરનારાઓને, કુશળ પૂછી નીચેનું શાસન કરે છે:—

તમને જાહેર થાઓ કે, અમારાં માતાપિતા અને અમારા પુણ્યયશની પ્રાપ્તિ અર્થે પુણ્યવંતી મહાકાર્તિકી તિથિ નિમિત્તે પાણીના અર્ધથી અમારાથી અન્તર્ગર્ભદા વિષયમાં આવેલું સોણ્ણવા ગામ ભરૂંકુંઝના (નીચે જણાવેલા) છન્દોગિ ગોત્રના, છન્દોગિ સપ્તદ્યારિ પ્રાદ્યક્ષ અનન્તદત્ત તથા ગાલવગોત્રના છન્દોગિ સપ્તદ્યારી પ્રજાપતિશર્મ તથા લૌકાક્ષિગોત્રના અધ્વર્યુ સપ્તદ્યારિ શિવદેવ તથા લૌહાયન ગોત્રના અધ્વર્યુ સપ્તદ્યારિ ભાણુદેવ તથા પોષિડ્ (?) ગોત્રના ઝગ્વેદ (બહુવૃત્) સપ્તદ્યારિ ભવરૂષિને ભલિ, ચરૂ, વૈશ્વદેવ, અગ્નિહોત્ર, હવન, પઞ્ચ મહાયજ્ઞ આદિ અનુષ્ઠાન અર્થે, ચંદ્ર, સુરજ, સાગર, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને પૃથ્વીના અસ્તિત્વકાળ સુધી, ઉદ્રંગ સહિત, ઉપરિકર સહિત, ભૂતવાત પ્રત્યાય સહિત, ચાટ અને ભટના પ્રવેશ મુક્ત, ભૂમિ-ચિદ્રના ન્યાયથી, પુત્ર, પૌત્ર અને વંશજોના ઉપલોગ માટે અપાયું છે. આથી આ પ્રાદ્યક્ષોને જ્યારે તેઓ દેવાઓથી ભૂમિને પ્રદાદેય અને અગ્રહારના નિયમ અનુસાર ઉપલોગ કરે, ખેતી કરે ખેતી કરાવે, અથવા અન્યને તે સોંપે ત્યારે કેઈએ કંઈપ્રતિબંધ કરવો નહીં. અને તે ગામના વાસીઓએ તેમની આજ્ઞા પાળવી અને રૂઢિઅનુસાર (હંમેશના) મેય, સુવર્ણ આદિ ઉપજ તેમને આપવી. અને ભૂમિદાનના સામાન્ય કૃત્તની અભિલાષવાળા અને ઇન્દુ કિરણ સમી ધૃતિવાળા અને ઉજ્જવળ યશની ચિર કાળ સુધી સંચયના મુમુક્ષુ અમારા વંશના કે અન્ય ભાવિ નૃપોએ લક્ષ્મી નાશવંત છે, જીવિત વિશેષગથી અનુસરાયેલું છે અને શુભ દીર્ઘ કાળ પર્યંત ટકે છે અને સજ્જનોને દાન ઉત્તમ છે, જોમ માનીને આ અમારા દાનને અનુમતિ આપવી અને તેનું રક્ષણ કરવું અને ભગવાન વ્યાસે કહ્યું છે:— [અહીં શાપ આપનાર ચાહુ ચાર શ્લોક આવે છે] મહાપ્રતીહાર ગોપાધ્યક્ષના આવેલા શાસન મુજબ, (આ દાન) જેનો દૂતક સંધિવિગ્રહિક રેવાધ્યક્ષ હોતો તે વિષ્ણુપેણથી લખાયું. સંવત્ ૨૦૦. ૯૦, ૨ (૨૯૨) કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦. પ. (૧૫)

વળામાંથી મળેલાં ગાડલક મહારાજ વરાહદાસ બીજાનાં તામ્રપત્રો.^૧

ગુ. સ. ૨૩૦ ઇ. સ. ૫૪૯.

ઇ. સ. ૧૯૩૦ માં વળામાંથી મળેલાં પાંચ તામ્રપત્રો પૈકીનું આ એક છે. તે ગાડલક મહારાજ વરાહદાસના સમયનું છે અને ગુ. સં. ૨૩૦ ના વર્ષનું છે. કુંક્રમસવણમાંથી દાન અપાયું હતું.

વંશાવલિ—મહારાજ સૂર તેનો દીકરો સેનાપતિ વરાહ દાસ અને તેનો દીકરો મહારાજ સૂર બીજો હતો. તેનો નાનો ભાઈ મહાસામન્ત મહારાજ વરાહદાસ બીજો હતો. તેણે દારકાના નાથને જિત્યો હતો. (આ જિતવું વર્ણન પાલીતાણામાંથી મળેલાં ગાડલક સિંહાદિત્યના ગુ. સ. ૨૫૫ માં વર્ષના તામ્રપત્રમાં પણ કરેલું છે.)

દાનવિભાગ. મહારાજ ધ્રુવસેન ૧ લાએ વરાહદાસને આપેલા ગામ ભટ્ટિપદ્રમાંના વિહાર-માં રહેલી બિશુણીએને કપડાં ખોરાક વિગેરે માટે અને ભગવાન છુદ્દની પૂજા માટે ધૂપ, દીપ, તેલ વિગેરે માટે વલ્લભીની પાસેના તે ભટ્ટિપદ્ર ગામમાં સો પાદાવર્ત જમીનનો કટકો વરાહદાસ બીજાએ દાનમાં આપ્યો.

ગાડલકો વલભીના રાજાઓના સામન્તો હતા. તેઓનું મુખ્ય સ્થળ કુંક્રમસવણ લાગે છે કારણકે મહારાજ વરાહદાસ બીજાના દીકરા સામન્ત મહારાજ સિંહાદિત્યનાં પાલીતાણાનાં પતરામાંનું દાન પણ તે જ જગ્યાએથી અપાયું છે.

ગાડલકોનાં બે બાણીતાં તામ્રપત્રો ઉપરથી વંશાવલિ નીચે મુજબ ઉપજાવી શકાય છે :

૧ મહારાજ સૂર

૨ સેનાપતિ વરાહદાસ

૩ સામન્ત મહારાજ સૂર બીજો અથવા ભટ્ટિસૂર

૪ મહાસામન્ત મહારાજ વરાહદાસ બીજો ગુ. સ. ૨૩૦ ઇ. સ. ૫૪૯

૫ સામન્ત મહારાજ સિંહાદિત્ય ગુ. સ. ૨૫૫ ઇ. સ. ૫૭૪

સિંહાદિત્યનાં પાલિતાણુનાં પતરાં

અવ્યક્ત સંવત ૨૫૫ આશ્વિન શુદ્ધ ૧૩

ઇ. સ. ૫૭૪

આ પતરાંની હૈયાતી મી. એ. એમ. ટી. જેકસને (આઈ. સી. એસ) ઇ. એ. વો. ૩૬ માં. પા. ૧૨૯ ઉપર પ્રસિદ્ધ કરી હતી. આ પતરાં પાલિતાણુ સ્ટેટ (કાઠિયાવાડ-માં)ની માલિકીનાં છે અને લગભગ ચાલિશ વર્ષ પહેલાં પાલિતાણુમાંથી શોધી કાઢવામાં આવ્યાં હતાં. જ્યારે તે પ્રથમ મળ્યાં ત્યારે એક વલભી મુદ્રાથી છ મૈત્રક દાનપત્રો સાથે બેઠા-એલાં હતાં. મેં નીચે પ્રકટ કરેલો લેખ રાય બહાદુર વેંકયે પૂરી પાડેલી સાહીની છાપો પરથી છે.

આમાં બે તામ્રપત્રો છે. દરેકનું માપ પહોળાઈમાં ૬” અને ઉંચાઈમાં ૭” થી ૭” ની વચ્ચે છે. દરેક પત્રો ઉપર અંદરના ભાગમાં ચૌદ પંક્તિવાળું સુરક્ષિત લખાણ છે. બીજા પત્રોની પછવાડે અક્ષરો દેખાય છે. પહેલા પત્રોની નીચે અને બીજાને મધ્યે કડી માટેનાં બે કાણાં છે; પરંતુ કડી અથવા મુદ્રા બન્નેમાંનું એક પણ ઉપલબ્ધ નથી. લિપિ પ્રાચીન દક્ષિણ પદ્ધતિની છે. તારીખ આંકડામાં દર્શાવી છે. લેખની ભાષા સંસ્કૃત ગદ્ય છે.

લેખવિષય ગાઝલક વંશના સામંત મહારાજ સિંહાદિત્યે કરેલા એક ભૂમિદાનની નોંધ લેવાનો છે. દાન ફન્કપ્રસવણુ નામની જગ્યાએથી બહુર થયું હતું, અને દાનનું પાત્ર એલાપદમાં રહેતા મૈત્રાયણિક શાખાનો એક બ્રાહ્મણ હતો. દાનની વસ્તુ દર્ભચાર ગામમાં એક વાપી સાથે એક ક્ષેત્ર હતું. ફન્કપ્રસવણુ અને દર્ભચાર આજની શકાતાં નથી. એલાપદ, ડો. ફ્લીટની સૂચના મુજબ, પંચમાહાલમાં ગોધરા તાલુકામાં ‘વેલવાડ’ ગામ હોઈ શકે.

દાનની તારિખ અવ્યક્ત સંવત ૨૫૫ ના આશ્વિનના શુદ્ધ પક્ષની ૧૩ તેરમી તિથિ છે. મી. જેકસનની સૂચના મુજબ આ વર્ષ કદાચ ઇ. સ. ૩૧૯ નો શુભ વલભી સંવત હશે. બે એમ હોય તો જ જાણેલો માસ આ લેખને ઇ. સ. ૫૭૪ માં મૂકે છે.

મી. જેકસનના જણાવવા પ્રમાણે, ગાઝલક વંશ હજી સુધી અપ્રસિદ્ધ મૈત્રક રાજાઓના સામંતોના એક વંશ છે. ગાઝલક સિંહાદિત્ય વલભી રાજા ધરસેન ૨ બાને સમકાલીન હતો. ગાઝલક અથવા ગાઝલક એમ સૂચવે છે કે આ વંશ પોતાને વિષ્ણુનાં વાહન ગરુડના વંશજ તરીકે જણાવતો હતો. લેખમાં નીચે પ્રમાણે વંશાવલી આપી છે:—

સેનાપતિ વરાહદાસ (૧)

સામન્ત મહારાજ ભટ્ટપૂર

સામન્ત મહારાજ વરાહદાસ (૨)

સામન્ત મહારાજ સિંહાદિત્ય (ઇ. સ. ૫૭૪)

ઐતિહાસિક ઉપયોગિતાવાળી એક જ હકીકત આ લેખમાંથી જણાઈ આવે છે કે વરાહ દાસ ૨ બાએ કાઠિયાવાડના પશ્ચિમ કિનારા ઉપર આવેલા દ્વારકાના રાજાને હરાવ્યો, જે રાજાનું નામ આ લેખમાં જણાવવામાં આવ્યું નથી.

पतरू पहेलुं

- १ ओं^१ स्वस्ति [।] फङ्कप्रसवणात्प्रकृष्टकर्म्मरम्भाद्भूताभ्युदयाभिभूताशेषद्विधामने-
कसमरशत-
- २ संपातात्यन्तविजयिना^२ प्रभूतयशकीर्त्यलङ्कारालङ्कृतान्वयभुवां गारुलकानां
- ३ वंशानुक्रमेणाविर्भूतो^३ दीनानाथाश्रितार्त्थिबान्धवजनो^४ ११व्यमानविभवविस्तरैः
- ४ तरुरिवाक्षीणफलच्छायतैकान्तपरोपकारीप्रशस्तलक्ष्यलक्षणः क्षान्तिमान्
- ५ क्षीणशत्रुरक्षीणकुशलाशयो युधिष्ठिरवदसाधारणधर्मसेतुः श्रीसेनापति-
- ६ बराहदासस्तस्य सत्सुनृद्देशरथादिनृपसदृशचरितो नयविनयदमदया-
- ७ दानदक्षदाक्षिण्योत्साहसंपन्नो^५ मन्वादिप्रणीतस्मृत्यन्तरसलिलावगाहनविशु-
- ८ द्धधीर्दीरः स्वकरपरिभूतारितिमिरनिकरो निजकुलगगनसकलामलेन्दुरम-
- ९ लिनगुणविभूषणस्सामन्तमहाराजभट्टिशूरस्तदनुज २ प्रतिदिनमुपचीय-
- १० मानानेकविधधर्म्माम्बुप्रबाहोपहतकलिप्रतापः सततमितेरेतराधि-
- ११ रुद्धधर्म्मार्त्थसुखाधिगमोपारीणः शार्ङ्गपाणिरिव निरङ्कुशपराक्रमा-
- १२ क्रान्तद्वारकाधिपतिरनेकदेवतायतनसभाप्रपारामावसथविहारका-
- १३ रयिता कलादपि^६ कितयुगधर्म्मावलम्बी परमगुरुवत्सलः परमब्रह्मण्य-
- १४ शरण्यः परापरज्ञः सामन्तमहाराजबराहदासस्तत्पुत्रः

पतरू वीजुं

- १५ प्रसममहाहवसमागमावाप्तदिङ्मुखोद्गीयमानानेकयशाः
- १६ स्फुटमधुरललितोदारधीरगम्भीरवल्गुप्रसृताभिधानः श्यामोज्ज्वलिवपुल-
- १७ वक्षस्थलस्थिरतशयानुरक्तश्री[:]सामन्तमहाराजसिंहादित्य × कुशली^७ सर्वानेव
- १८ राजपुत्रराजस्थानीयामात्यद्राक्त्रिकमहत्तरचाटचारभटहस्त्यश्चारोहादीर्न^८
- १९ समाज्ञापयत्यस्तु वस्संविदितं यथा मया मातापित्र्यो^९ पुण्याप्यायनायात्मै-
- २० नश्चोभयलोकहितसुखावाप्तये^{१०} एलापद्रवास्तव्यब्राह्मणवप्पस्वामिने
- २१ मैत्रायणिकसब्रह्मचारिणे किष्णात्रेयसगोत्रायै^{११} दर्भचारग्रामे भोण्डक-
- २२ बधिरकुटुम्बीसह वाप्या भूमिच्छिद्रन्यायेन ब्रह्मदेयस्थित्याचन्द्रार्काणवक्षिति-
- २३ समकालीन २ पुत्रपौत्रान्वयभोज्यतया निसृष्टो यतोस्य भुंजतो न केनचि-
- २४ दाबाधा कार्थेति ॥ उ[कं] च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन ॥ पठि वर्षसहस्रा-
- २५ णि स्वर्गे मोदति भूमिदः[।]आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥ [१]
- २६ यानीह दारिद्र्यमयाजरेन्द्रैर्दैनानि धर्म्मायतनीक्रितानि^{१२} [।]निर्मात्यवान्तप्रतिमा-
- २७ नि तानि को नामसाधु २ पुनराददीत [॥ २] इति ॥ सं २०० ५० ५
अश्वयुजै शु १० ३ [॥]
- २९ स्वहस्तो मम ॥

१ श्री. वैश्ये आपेली छापे। २ शिखरे छे. ३ वांशे नां ४ वांशे वंशा ५ वांशे
विस्तरस्तह ६ वांशे दच ने अद्वे दाक्ष्य ७ वांशे कलावपिकृत ८ वांशे प्रयिता ९ वांशे सिंहादित्य
१० वांशे दीन ११ वांशे पित्रो १२ वांशे तामय १३ वांशे कृष्णा १४ वांशे भुंजतो १५ कृतानि १६ वांशे आश.
लेख ३०

ભાષાન્તર

પં. ૧ એ સ્વસ્તિ પ્રકૃષ્ટ ઠમોના આરમ્ભમાંથી ઉદ્ભવેલા અબ્યુદયથી સર્વ શત્રુઓને નમાવનાર, અનેક સમરોમાં અંતે સંકટોવાર વિજય પ્રાપ્ત કરનાર, અને બહોળા યશ અને કીર્તિરૂપી અલંકારથી શોભાયમાન અન્વયવાળા ગારૂલક વંશમાં, દીન, અનાથ, આશ્રિત, અર્થિ; બન્ધુજનોથી જેનો વૈભવ ભોગવાતો હતો તેવો, વૃક્ષની પેઠે અક્ષીણ ફલ અને છાયાવાળો હોવાથી એકાંત પરોપકારી; પ્રશસ્ત લક્ષ્ય અને લક્ષણવાળો, શાન્ત, શત્રુઓ જેના નાશ પામ્યા છે તેવો, અક્ષીણ કુશલ આશયવાળો અને યુધિષ્ઠિર પેઠે અસાધારણ ધર્મસેતુ એવોશ્રી સેનાપતિ વરાહદાસ ઉત્પન્ન થયો.

પં. ૬ તેનો પુત્ર સામન્ત મહારાજ ભટ્ટિશૂર હતો, જે દશરથાદિ રાજાઓનાં જેવાં ચરિત્રવાળો હતો, જે નય, વિનય, હમ, હયા, દાન, દાક્ષ્ય, દાક્ષિણ્ય અને ઉત્સાહ સંપન્ન હતો, જેની ભુદ્ધિ મનુ વગેરેએ રચેલી સ્મૃતિઓનાં અવગાહનથી વિશુદ્ધ થયેલી હતી, જે ધીર હતો, સ્વભાદુભળથી અરિરૂપી અંધકાર જેણે દૂર કર્યો હતો, જે પોતાના કુલરૂપી આકાશમાં કળાવાળા અને નિર્મળ ઇન્દુ સમાન હતો, અને જે નિર્મળ ગુણોના વિભૂષણ રૂપ હતો.

પં. ૬ તેનો નાનો ભાઈ સામન્ત મહારાજ વરાહદાસ હતો જેણે પ્રતિદિન અનેકવિધ ધર્મભિયુના પ્રવાહને એકઠો કરીને કલિના પ્રતાપને દાબી દીધો હતો; જે સતત એક બીજને વિરોધ ન કરે તેવા ધર્મ, અર્થ અને સુખ પ્રાપ્ત કરવામાં નિપુણ હતો, જેણે કુળ પેઠે નિરંકુશ પરાક્રમથી દ્વારકાના રાજાને હરાવ્યો હતો, અનેક દેવાયતન, સમાઓ, પ્રપા, બગીચાઓ, મુસાફરખાનાઓ તથા વિહારો ગંધાવવાથી ઠલિયુગમાં પણ કૃતયુગના ધર્મને જે અવલગ્ની રહેલો હતો, અને જે પરમ ગુરુભક્તિવાળો, પરમ પ્રજ્ઞના શરણવાળો અને પરાપરના જ્ઞાનવાળો હતો.

પં. ૧૦ તેનો પુત્ર ભયંકર મોટી લડાઈઓમાં શત્રુઓના નાશથી દિગ્ગત વ્યાપ્ત અનેક યશ વાળો, મધુર, લલિત, ઉદાર, ધીર, ગમ્ભીર, વહ્યુ એવાં પ્રખ્યાત ઉપનામવાળો, અને જેનાં સ્થામ ઉન્નત અને વિપુલ વક્ષઃસ્થળ ઉપર શ્રી સ્થિરતાથી આશ્રય કરી રહી છે તેનો સામન્ત મહારાજ સિંહાદિત્ય કુશળ હાલવમાં ફન્ક પ્રસવણ સ્થાનમાંથી સર્વ રાજપુત્રો, રાજસ્થાનીઓ, અમાત્ય, દ્રાંગિઠ, મહત્તર, ચાટ, ચાર, ભટ, હાથી અને અશ્વારોહિ અધિકારીઓને આજ્ઞા કરે છે કે:—

તમને જાહેર થાઓ કે મારાં માતાપિતાનાં પુણ્યવૃદ્ધિ માટે અને મારા પોતાના ઉભય લેકમાં હિત અને સુખની પ્રાપ્તિ માટે, જોલાપદ્રકના રહીશ મૈત્રાયણિક ગોત્રના સપ્રજ્ઞચારી અને કૃષ્ણાત્રેય ગોત્રના પ્રાહ્મણ બપ્પસ્વામિને હર્ભચાર ગામમાં ભોંડક બધીર કુટુંબીનું એક ખેતર એક વાપી સાથે ભૂમિછિદ્રના ન્યાયાનુસાર, પ્રજ્ઞદેયથી ચંદ્ર, સૂર્ય, સમુદ્ર, ક્ષિતિના અસ્તિત્વ કાળ સુધી, પુત્રપૌત્રાન્વય ભોગ્ય, મૈં દાનમાં અર્પણ કર્યું છે. તેથી ઉપર પ્રમાણે એ ભોગવે ત્યારે કેાઇએ પણ પ્રતિબંધ કરવો નહીં.

(આંહિ વ્યાસના ચાલુ મ્લોકો છે)

સંવત ૨૫૫ આશ્વયુજ સુદિ ૧૩

આ મારા સ્વહસ્ત છે,

નિકુમ્મલ્લશક્તિનું અગુઆનું દાનપત્ર^૧

(ચેદી) સં. ૪૦૬ ભાદ્રપદ સુ. ૧૫

ઈ. સ. ૧૫૪-૫૫

નીચે જણાવેલું અગુઆનું નિકુમ્મલ્લશક્તિનું દાનપત્ર મી. ફલીટે લીધેલી સાહીની છાપ ઉપરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

દાનપત્ર એ તામ્રપત્રોપર કોતરવામાં આવ્યું છે, જે તામ્રપત્રો હાલ બ્રિટિશ મ્યુઝીયમમાં છે અને જેનું માપ દરેકનું ૭૪"૪"૫"૩ છે. કાંઠા ઉંચા વાળેલા છે. પહેલા પતરાની નીચેની પહોળી બાજુએ અને બીજા પતરાની ઉપરની બાજુએ બે કાણાંઓ છે જે દર્શાવે છે કે બન્ને પતરાં બે કડીઓથી જોડાયેલાં હતાં અને તે કડીઓ ગુમ થઈ ગઈ છે. અંદરની બાજુએ જ પતરાં કોતરેલાં છે. પહેલા પતરામાં ૧૬ પંક્તિઓ અને બીજામાં ૨૦ પંક્તિઓ છે. કોતર-કામ ઘણી જ ખરાબ રીતે કરેલું છે. અક્ષરો ગુર્જરરાજ જયભટ ચોધાનાં કાવી અને નવસારી-નાં પતરાંના અક્ષરોને લગભગ મળતા આવે છે.

દાનપત્રનો હેતુ વિજયાનિરૂદ્ધ પુરીના રહીશ શુકલ યુગુવેદની માધ્યન્દિન શાખાના અનુયાયી અને ભારદ્વાજ ગોત્રના અપ્પ સ્વામી દીક્ષિત નામના બ્રાહ્મણને ત્રેયણ્ણા હારમાં આવેલું બલિસ ગામ દાનમાં આપ્યાની નોંધ લેવાનો છે. દાતા શ્રી પૃથ્વીવલ્લભ નિકુમ્મલ્લશક્તિ સેન્દ્રક રાજા હતા.

ત્રેયણ્ણ એ હાલનું બારડોલી નજીક તેન ગામ છે તેજ છે અને બલિસ તે હાલનું તેનાથી અગ્નિકોણમાં આવેલું વનેસ ગામ છે. આ બન્ને સ્થાન પતરાંનું ઉપલબ્ધિસ્થાન અગુઆથી બહુ દૂર નથી. વિજયાનિરૂદ્ધ પુરી ઓળખાવવાને હું સમર્થ નથી.

ઉપરનાં ગાયોની ઓળખાણ પરથી એટલું ચોક્કસ થાય છે કે પૃથ્વીવલ્લભ સેન્દ્રક રાજા નિકુમ્મલ્લશક્તિની દક્ષિણ ગુજરાતના અમુક ભાગ પર રાજ્ય સત્તા પ્રવર્તી હતી.

અક્ષરાન્તર

પતરું પહેલું

- ૧ ઓ [ં] ' પ્રથમૈ વિક્સરસીમિ (પૃ) થુપંકજં ગગનવારિધિવિદ્યુતપલ્લવં [। *
ત્રિદશરક્તજૈપાકુસુમં નવં
- ૨ વિશતુ બો વિજયં રવિમંડલં ॥ સ્વાસ્તિ મેલ્મહીષરવિજરસ્થિરરચિતસમુજ્જતે વિકાસિ-
- ૩ તમદાતિ યશ્સિ સંદ્રક રાજ્ઞામન્વયે નૈકચાનુ (તુ) દ્રેન્તગજઘટોહસમદ સજ્જદ્દલ
- ૪ વ્વ વિજયો વિજિતાશેષ રિપુગણઃ સ્વમુજબલવિક્રમાક્રાન્તૈ મહીમંડલઃ પ્રણતાશે-
- ૫ ષ સામન્ત શિરોમુકુ [ટ *] નિધૃષ્ટ પાદપંકજઃ નયવિનયસત્યશૌચાચારદમદ-
યાદાનદા-
- ૬ ક્ષિપ્ય શ્રીસંપદુપેતો નરપતિઃ શ્રીમદ્ગ્રાણુશક્તિઃ તસ્ય પુત્રસ્તત્પાદાનુધ્યાતો (તઃ)
શરદમ-
- ૭ લશશાંકમંડલમલ યશસૈઃ સવિતારમિવોદયવન્તં ઐનુરક્તમંડલં (શ) ચ
કલ્પલુ (દ્રુ) -
- ૮ મમિર્વા મિર્વાંછિતાશેષજનોપભુજ્યમાનવિમ્બો જૈનાર્દનમિર્વાપહિ [હ] તમશેષં
બલ્ [િ x] -
- ૯ રાઝય [: *] પરચકાનુરક્તલક્ષ્મીકઃ શ્રીમન્ [ન *] રપતિઃ આદિત્યશક્તિઃ
તસ્ય પુત્રસ્તત્પાદાનુધ્યાત [: *]
- ૧૦ શ્રીમાન્ લક્ષિણગુર્ [ડ x] બાહુદંડઃ (ડ) મિ (પૃ) થિવી પારુનક્ષમો વ્યપગ-
તસજલજલૈ જલધર-
- ૧૧ પટલધ્યા (વ્યો) મતલગત શરદિન્દુકિરણઘવલતરયશેવિસાનેર્લેવિતાનો ધિય્
(િ) પરૈ-
- ૧૨ પરમગમીરો દિ (વે) વ દ્વિજાત્ (િ *) તવ જૈનૈં વં (િ *) ધવા (િ)
પભુજ્યમાનવિમ્બો ભવસુનુરિવ પ્ર-
- ૧૩ તિહતારાતિઃ શચિરિવોપાષ્ટરાઝ્યઃ સમદ દ્વિરદવરસલીસગતિરર્જુન દ્વાશેષસં-
- ૧૪ પ્રામવિજયી અનવરતવિક્રમા (િ) ત્સાહ શક્તષર્પણૈઃ કામ દ્વ સમાનયુવતિજા-
(જ) ન-
- ૧૫ નયનન વૈનૈઃ શ્રીમ (ત્ *) પ્રી (પૃ) થિવીવલ્લભ નિકુમ્બલશક્તિઃ સર્વોનેવ
યથા સ [ં x] બધ્ધ્યમા-

૧ વલ્લભી ૯ ના ચિહ્નરૂપે દર્શાવેલ છે ૨ દુત્તચિહ્નમિત. ૩ રક્તચાંચનશંકાવાળું છે, ૪ જો અક્ષરાન્તર આજ પ્રમાણે હોયતો વાંચો મહાયશસિ પરંતુ મહતિ યશ પદો શંકાવાળાં છે ૫ અક્રાન્ત હોવાનો સંભવ છે. ૬ વાંચો યશઃ ૭ વાંચો સવિત્ત્વોદયવાન્ ૮ વાંચો કલ્પદ્રુમ इव ૯ વાંચો જનાર્દન इव ૧૦ વાંચો અપહતા શેષ ૧૧ આ શબ્દ જૂંસી નાંખો. ૧૨ આ શબ્દ જૂંસી નાંખો ૧૩ આ થે પદો જૂંસી નાંખો ૧૪ વાંચો શુદ્ધ ૧૫ વાંચો શત્રુમર્દનઃ ૧૬ વાંચો આનન્દનઃ

- १६ नकादी[न *] राजरास्थानीयचोरा(रो)ध्वरणिक दांडपाशिक दृतगमगमिक-
भटचाटसि (से)-
- १७ वकादी[न *] ब्राह्मणोत्तरां(न) वणिग्द(ज)नपदाम्(न) अन्या-
[ँ *]श्च विषय[प ×] तिराष्ट्रामारू (कू)-
- १८ ट् [१ *] युक्तकमहत्तराधिकारिकादीम(न)युत्यस्तु बो विदित[ँ ×]-
मैय्[१ *]
- १९ परलोकावेक्षत्वम[ँ ×]गीकि(कू)त्य

पतरुं बीजं

- २० महार्थ व(च) श्रुत्वा दतैःत्रेयण्णाहारांतर्गतविषये बलिस्त्रमागो
- २१ बलिचरूवैश्वदेवाग्नी(नि)होत्रादि क्रियोत्सर्पणार्थ[ँ *] मातापित्र[ओ*]-
रात्मनश्च पु-
- २२ ण्ययशोभिनि(वृ)द्वये आच[न ×]द्रार्क(क) । ण्णवक्षितित्स्थितिसमकालीनः
पुत्रपो (पौ) त्रान्वयकम् (ो *)-
- २३ पभोग्यः सभूतवातप्रत्य्[१]योपरिकरैः सर्वादानदित्य विष्टिप्र[१ *]तिभेदि-
कापरिहीनः
- २४ भूमिच्छिद्रन्यायेनाचटभटप्रवर्श्यं सोदंगः स्[ो *]परिकरः भाद्रपदपौर्णम
[१ *]स्यां विज-
- २५ यानिरूद्धपुरीवास्तव्य भारद्वाजसगोत्रवाजि(ज)सनेय्[ि *]म् [१ *]-
ध्यंदिनसब्रह्मचारिणे बप्स्वामि-
- २६ न् [ो *] दीक्षितस्त्यस्ये उदकातिसर्गेण प्रतिपादितः[१ *] यतोस्मद्व-
[ँ *] शैरन्ये र्वा-
- २७ गामिनि(नृ)पतिभिर्बल्व [ो *]णुकदलीसारं संसारं जलबुद्बुदोपमंच
जीवितमवधार्य
- २८ शिरीषकुसुमसद्वि(ट्)शाचंपाचै यौवन[ँ *] गिरीनदीसलिलगत्तराणि
चैश्वर्य्य[१ +] णि प्रबस(ल)-
- २९ पवनाहताश्वत्थापत्[त् +]त्रचंचला च राजः 'श्रीरित्ययमाकैल्य्यायमस्मद्दायो-
नुमंतैर्वः
- ३० प्रतिपालयितव्यश्च यो वाज्ञानतिमिरपटलात्रि(वृ)तमतिराच्छिन्वादाच्छिद्यमा-
नं व्[१ *]नुमोदेत

१ वांशे अनुदर्शयत्य' २ आ शब्द पंथी यथा छिमेरे। ३ तस्मै छेदे अतस्, ४ परिकरः नो पंथीनी
पंथिनमां पञ्च आये छे ते भूमीं नांथि। ५ वांशे चाटमटाप्रावेक्ष्यः ६ वांशे दीक्षिताय अथवा दीक्षितायेत्य ७ वांशे
आपायं च ८ वांशे राजप्रीर् ९ अर्थ भूमीं नांथि। १० वांशे अनुमंतव्यः

- ३१ स पंचभिर्मह[१ +]प[१ +]तकैः सोपपाटकैश्च संयुक्तः स्यादित्युक्तं च भगवता पारशर्येण वे-
- ३२ दव्यासेन व्यासेन ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिर्यस्य यस्य यदा भूमि[स *]-
- ३३ तस्य तस्य तदा कलं ॥ विंध्याटवीषु तोयासुं शुष्ककोटरवासिनः किं कृ)-
प्लाहयो हि जायन्ते भूमिद[१ +]-
- ३४ x x रन्ति ये ॥ षष्टि[ँ *] वर्षसंहस्राणि स्वर्गं मोदति भूमिदः [१ +]
आच्छेत्ता चा x x मन्ता च तान्येव नरक्[े *]
- ३५ वसे x x x x परदत्ता[ँ *] वंवा य[त्] नाद्रक्षयुधिष्ठि(ष्ठि) र महं [ी *]
मतां श्रे x x x x योनुपालनं [॥ *]
- ३६ यानीह दत्तानि पुरा नरेन्दैर्दानानि धर्मार्थं यशस्कराणि नि x x x x x
मानि तानि को
- ३७ नाम साधुः पुनरावदीत ॥ संवत्सरं शतं चतुष्टये पटुचरे भाद्रपदं सृ(शु) द्र
पंचदश[ी *]
- ३८ दत्तकोत्र श्रीवत्सभवपः [१ *] महाबलाधिकि(कृ) त मासमादेशार्मे लि-
खितमि[दं] तस्येवोनु
- ३९ [जे] न स[ँ] धी(धि) विग्रहाधिकि(कृ) त देवदिज्ञेनेति

ભાષાન્તર

ૐ ! પૂર્વ દિશા રૂપી સરોવરનું પંકજ, આકાશસાગરનું વ્યોમ(આકાશ) વિદુમ્બદ્ભવ-
દેવી રક્તજ્વપાનું નવ કુસુમ જેવું રવિમંડલ તમને જય અર્પો. !

(પંક્તિ ૧) સ્વસ્તિ ! વિનાશયુક્ત, મેરૂ પર્વતની મહાન અને સ્થિર રચનાવાળી જેની મહાન ખ્યાતિ સ્વયં વિદ્યસેલી છે, તે સેન્દ્રક ભતિમાં, ચતુર્દિગત ગજવૃક્ષના પ્રબળ હુમલા કરીને, વિજય પામનાર, શત્રુગણોના વિજેતા, પોતાના બાહુબળથી ભૂમિમંડળ પ્રાપ્ત કરનાર, નમન કરતા સામંતોના શિરમુગ્ધ જેના પાદપદ્મનું ધર્ષણ કરતા, રાજ્યાનુર્ય, વિનય, સત્ય, શૌર્ય, સદાચાર, દમ, દયા, દાન, શ્રી અને સંપદસંપન્ન નરપતિ શ્રીમાન્ ભાવ્યશક્તિ હતા.

(પંક્તિ ૬) તેનો પુત્ર અને પાદાનુધ્યાત શ્રીમાન્ નરપતિ આદિત્યશક્તિ હતા તે નિર્મળ શરદ્દ શશીમંડલ જેવો નિષ્કલંક યશસ્વી હતા; જે સદા ઉદયશાલિ દેવાથી અને જેની આસપાસ અનુરક્ત મંડલ હોઈ નિત્ય ઉદય પામતા અનુરક્ત મંડલવાળા સૂર્ય સમાન લાગતો હતો; સમસ્ત પ્રજા જેની લક્ષ્મીના અભિલાષ અને ઉપભોગ કરતી હોવાથી જે કદપદ્મ જેવો હતો; અને જે બલવાન રાજ્યો પાસેથી ખંડણી લેવાથી બલિનું રાજ્ય પડાવી લેનાર જનાર્દન જેવો હતો અને જેની લક્ષ્મી શત્રુરાજ્યો સાથે જોડાયેલી હતી.

(પંક્તિ ૬) તેનો પુત્ર અને પાદાનુધ્યાત શ્રીમાન્, દક્ષિણ (જમણા) દંડ સમા બાહુથી પૃથ્વીપાલન કરવા સમર્થ, જલમરેલાં વાદળ વિખરાઈ જઈ નિર્મળ થયેલા ગગનમાં શરદ્દ ધનુઃકિરણથી ઉત્તરવલ યશવાળો, ગંભીર, બુદ્ધિશાળી, દેવો, બ્રાહ્મણો, અને શુર્યોથી ઉપભોગ થતી લક્ષ્મીવાળો, શત્રુઓને ભવના પુત્ર જેમ અવગણનાર, શક્તિ માફક રાજ્યપ્રાપ્તિ કરનાર સર્વોત્તમ સમઢ જીવતા માતંગ જેવી ગતિવાળો અર્જુન જેમ સર્વ યુદ્ધમાં વિજયી, સંવદા પરાક્રમ અને બળથી શત્રુ સંહાર કરનાર, કામદેવ જેમ યુવતિજનોનાં નયનોનો અનુરંજક (અનુરંજનાર), શ્રીમાન્ પૃથ્વીવલ્લભ નિકુમ્ભલ્લશક્તિ સર્વ રાજા, રાજસ્થાનીય, ચોરાધર-ણીય (પગી), દણ્ડપાશિક (પોલીસ) હતા, ગમગમિક, સૈનિકો, સેવકો વિગેરે બ્રાહ્મણોત્તર વશિકૃત્તો અને અન્ય વિષયોના રાજકર્તા, રાષ્ટ્રો અને ગામડાંના સરદાર, આયુક્તક, મહત્તર અને અધિકારી આદિને બહેર (આજ્ઞા) કરે છે કે:—

(પંક્તિ ૧૮) તમને બહેર થાઓ કે ભૂમિદાનને પરલોકમાં સંબંધ અંગીકાર કરીને અને તેના મહાઅર્થ શ્રવણ કરીને મારા અને મારાં માતૃપિતાના પુણ્યયશની વૃદ્ધિ માટે ત્રેયણ્ણુ આહારમાં આવેલા વિષયમાં બલિસ ગામ યાવચ્ચંદ્ર, સૂર્ય, સાગર અને પૃથ્વીના કાળ સુધી, પુત્ર, પ્રપૌત્ર અને તેમનાં સંતાનોના ઉપભોગ માટે, ભૂતવાનપ્રત્યાય સહિત, ઉદ્ગ્ર સહિત અને ત્યાં નહીં વસતા જોડોના કર સહિત, સર્વ આદાન, હિત્ય, વેદ, પ્રતિભેદિકા અને સૈનિકોના પ્રવેશયુક્ત, ખેડવા અયોગ્ય જમીનના નિયમાનુસાર, ભાદ્રપદ પુનર્મ (વજ્ય-અનિરંદ્રપુરીના વતની ભારદ્વાજ ગોત્રના વાજસનેયિ(યજુર્વેદ)ના આધ્યદિનના અઘ્યાગ્રી બપ્પ સ્વામી દીક્ષિતને બલિ, ચરૂ, વૈશ્વદેવ, અગ્નિહોત્ર અને બીજી વિધિના ખર્ચ માટે મં પાણીના અર્ધ સાથે દાન આપ્યું છે. આથી અમારા વંશના કે અન્ય બાલિ રાજ્યોએ, સંસારનું અસ્તિત્વ નલ (અરૂ), વેણું (વાસ) અથવા કદલીના સાર જેવું બાણી, જીવનને પાણીના પરપોટા સમાન ગણી, અને યૌવન શરદ્દકુસુમ જેમ કરમાઈ જાય તેવું છે, રાજસત્તાગિરિ નદીની માફક જતી રહે છે, અને રાજ્યલક્ષ્મી પ્રબળ પવન સામે અશ્વત્થ પર્ણ જેવી ચંચલ છે તેમ માની, આ દાનને અનુમતિ આપીને તેનું પ્રતિપાલન કરવું જોઈએ. પણ જે ગાઢ તિમિરના અંધકારમાં ઘેરાયેલા ચિત્તથી દાન પાર્યું લેશે અથવા તેમ થવા દેશે તે પંચ મહાપાપકી થશે. અન ભગવત પરાશરના પુત્ર વેદ વ્યાસે કહ્યું છે કે

(પંક્તિ ૩૭) સંવત ૪૦૬ ના ભાદ્રપદ શુકલપક્ષ ૧૫ દિને આ દાનને દૃતક શ્રી લક્ષ્મભાષ્ય છે, મહાબલધિકારી (મહાસેનાપતિ) માસમની આજ્ઞાથી તેના નાના ભાઈ મંધિ-વિશ્વદાધિકારી દેવદિગથી જ્ઞાનપત્ર લખાયું છે,

સંખેદામાંથી ઉપલબ્ધ નિરિહલ્લકના

સેનાપતિ શાન્તિલ્લનું દાનપત્ર^૧

ઇ. સ. ની. ૭ મી શતાબ્દી

આ પત્રનાં માપ ૮^૧/_૪ “૪૩” છે, અને તેમાં પહેલાંનાં ચાલુક્ય દાનપત્રોના અક્ષરોને તેમ જ ડા. ફ્લીટ પ્રસિદ્ધ કરેલા મહાકુટરતંત્રના લેખના અક્ષરોને (ઇ. એ. વો. ૧૬ પા. ૭) તદ્દન મળતા અક્ષરોવાળી ૧૨ પંક્તિઓ લખેલી છે. મથાળેથી પત્રોને જરા ધમ થઈ છે તેમ જ નીચેની બન્ને બાજુએ પણ થોડું નુકશાન થયું છે. નીચેની બાજુપરનાં બે કાણાં પરથી કડીઓની અસલ જગા જણાઈ આવે છે. દાનપત્રની ભાષા થોડી અશુદ્ધ સંસ્કૃત છે.

દાનપત્રનો વિષય નીચે પ્રમાણે છે. નિરિહલ્લકના સેનાપતિ શાન્તિલ્લ નિરગુની પદ્મકના વિજયસ્થાનમાંથી વાજસનેથી શાખાના અનુયાયી અને કૌતસ ગોત્રના પાશાણિદ્વના રહીશ ભણક અનન્તસ્વામિને એક ચોખા પિટકના વાવેતર ચોગ્ય ક્ષેત્ર જે તાન્દુલપદ્મક વિષયમાં આવેલું પર્ણાકાની પશ્ચિમ સીમામાં આવેલું હતું તે દાનમાં આપે છે. દાનનો હેતુ હરમેશ મુજબને। પંચમહાયજ્ઞોના ખર્ચની સગવડ માટેનો છે.

લેખમાં જે નામો આપવામાં આવેલ છે તેમાંથી શાન્તિલ્લનો દરજ્જો તો સ્પષ્ટ છે: તેનો શેઠ નિરિહલ્લક બીલનો મુખી હોવો જોઈએ. કારણકે તેના બિરુદ મહાપદ્મપતિનો અર્થ જંગલી બતના ચાણુનો મુખી એવો થઈ શકે.^૨ તેનું નામ દેશી શબ્દ છે તે પણ ઉપરની કલ્પનાને સમર્થન કરે છે. શંકરગણના પાદાનુધ્યાતનો અર્થ આંહી તેનો ખંડિયો અથવા નોકર એમ કરવો જોઈએ. તે અર્થમાં તે ઘણી વાર વપરાય છે.^૩ શંકરગણ અને કૃષ્ણરાજના વંશ સંબંધી માત્ર અટકળ જ થઈ શકે તેમ છે. ડા. બુલ્હર સુચવે છે કે જે શંકરગણને શંકરણ વાંચીએ તો તે બન્ને રાજ હૃદય અગર ચેદીના કલચુરી હોવા જોઈએ. મને આ સૂચના ઠીક લાગે છે. કારણ કે ગુજરાતે કલચુરી સંવત્તનો ઉપયોગ કરેલ છે તેથી એમ માની શકાય કે તેઓનો અમલ ગુજરાતમાં હોવો જોઈએ. વળી ચાલુક્ય લેખોમાં^૪ શંકરગણના પુત્ર કલચુરી રાજ બુદ્ધરાજનું વર્ણન છે, અને તેની પાસેથી મંગલીશે પૈસો મેળવ્યો હતો. ચાલુક્ય લેખો માંહેના શંકરગણ તે જ આપણા લેખનો શંકરગણ છે એમ સંભવિત છે. કારણ કે આ લેખની લિપિ શરૂઆતના ચાલુક્ય લેખોની લિપિ સાથે તેમ જ થોડે દરજ્જે દ્વંનાં ખેડાનાં તામ્રપત્રોની લિપિ સાથે પણ મળતી આવે છે. લેખ મંગલીશના રાજ્ય સમયનો એટલે કે મી. ફ્લીટ બતાવ્યું છે તે મુજબ શક સંવત ૫૧૬ અને ૫૩૧ (ઇ. સ. ૫૬૭-૬૮ થી ૬૧૦-૧૧) વચ્ચેના સમયનો હોવો જોઈએ. આ અનુમાનને ટેકા આપનારી બીજી એક હકીકત પણ છે.

પ્રોફેસર આર. જી. બાંડારકર પોતાના “ મુંબઈ ઇલાકામાંનાં અપ્રસિદ્ધ પુસ્તકોની શોધના ” ઇ. સ. ૧૮૮૩-૮૪ ના રીપોર્ટમાં પાને ૩૧-૩૨ મે લખે છે કે કમ્પેન્ડ ઉપરના બધા પ્રસિદ્ધ

એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૧ એચ. એચ. મુવ.

૧ ડા. બોલ્લેલીંગના સંક્ષિપ્ત સંસ્કૃત કોશમાં જુઓ શબ્દ વહ મી. વી. એસ. આપ્તેએ પોતાના સંસ્કૃત ઉમેલ કોશમાં આ શબ્દનો અર્થ મોટા કોટાર એવો કર્યો છે. સ્થાનિક તપાસ કરતાં જણાયું છે કે સંખેદા આસપાસનો મુક પહ (ગુજરાતી પાક) કહેવાય છે જે જુઓ કાખલા તરીકે ડા. ઇ. ઇ. વો. ૩ પા. ૧૦ અને ૧૭ નોટ ૨. ૩ ઇ. એ. વો. ૧૬ પા. ૧૧.

લેખકોના નામ પાછળ સ્વામિન્ શબ્દ લગાડવામાં આવે છે. ૧૩ મી સદી પછીના લેખકોના નામ સાથે તે ભવામાં આવતો નથી અને તેને બદલે બટ્ટો, આચાર્યો યજ્ઞવલ્કે દીક્ષિતો અને યાજ્ઞિકો ભવામાં આવે છે, સ્વામિન્ શબ્દ મીમાંસકો તેમ જ ઠમ્કાંડીઓ સાથે લગાડવામાં આવતો અને તેના નીચેના દાખલા આપેલ છે :

શબર સ્વામિન્—જૈમિનિના મીમાંસા સૂત્રના ભાષ્યનો કર્તા

અગ્નિસ્વામિન્—લાટયાયનના શ્રોત્રસૂત્રનો ટીકાકાર

ભવસ્વામિન્—બૌદ્ધાયનના ભાષ્યનો કર્તા

કેશવસ્વામિન્—બૌદ્ધાયન પ્રયોગ શાસ્ત્રની પ્રસ્તાવનાનો કર્તા

દેવસ્વામિન્—ત્રિકાંડમંડનમાં વર્ણવેલો અને આશ્વલાયના સંક્ષિપ્ત ભાષ્યનો કર્તા.

ધૂર્ત સ્વામિન્ કપાર્દિસ્વામિન્ વિગેરે. કુમારિલ સ્વામિન્ અને ભટ્ટ બનને છે. સ્વામિન્ શબ્દ શરૂવાતના આલુક્ય લેખોમાં અને સાતમી સદી સુધીના એક વલ્લભી લેખમાં પણ વપરાયેલો છે. વિક્રમાદિત્ય ૧ લો જેણે ઇ. સ. ૬૮૦ પહેલાં રાજ્ય કર્યું હતું તેના એક સાલ વગરના લેખમાં દાન લેનારનાં નામ નન્દિસ્વામિન્, લોહસ્વામિન્ અને ભલ્લસ્વામિન્ આપેલાં છે.^૧ ઇ. સ. ૭૦૦ ના બીજા દાનપત્રમાં દેવાસ્વામિન્ દીક્ષિતનો પૌત્ર જનસ્વામિન્નો દીકરો હાસસ્વામિન્ આપેલ છે. ઇ. સ. ૭૦૫ ના બીજા લેખમાં દેવસ્વામિન્, ઠર્કસ્વામિન્, યજ્ઞસ્વામિન્, રૂદ્રસ્વામિન્ વિગેરેનાં નામ આપેલ છે.^૨ વલ્લભી દાનપત્ર સં. ૩૨૬ (ઇ. સ. ૬૪૫)માં મંકસ્વામિન્નું નામ આવે છે.^૩ ડા. ભાંડારકર અગ્નિસ્વામિન્, દેવસ્વામિન્, અને ભવસ્વામિન્ ને સાતમી સદીમાં મૂકે છે જ્યારે શબર સ્વામિન્ને બે ત્રણ સદી પહેલાં મૂકે છે. આ લેખમાં પણ ભજિકન્ત સ્વામિન્નું નામ છે અને ડા. ભાંડારકરના મત પ્રમાણે તેને સાતમી સદીમાં મૂકવો જોઈએ.

ભૌગોલિક નામો જે લેખમાં આવે છે તે સંબંધમાં એમ ધ્યાનમાં લઈ શકાય કે નિર-શુન્દિ પદ્ધતિના ન્યાંથી લેખને તારીખ અપાઈ છે તેનો હાલનાં શુજરાતીમાં ' નાગરવાડા ' અથવા એવો કોઈ બીજો અર્થ થઈ શકે. અને દેહેઝાદા ઓફ ગાયકવાડી વિલેજીઅમાં ઉલ્લેખથી ૬ ફોસ ફૂર નાગરવાડાનો ઉલ્લેખ છે. વળી દાન લેનારનું અસલ વતન પાશાણિદ્દને ઉલ્લેખથી ૧૪ ફોસ પર આવેલા સલ્હિઆદરી સાથે બોળબી ગ્રામ. તાંદુલપદ્ધતિ દેખીતી રીતે ઉલ્લેખથી ૧૪ ફોસ પર આવેલું વાન્દલજા છે; અને શ્રીપણીકા ઉલ્લેખથી ૫ ફોસ દૂર હાલનું ઉજ્જડ ગામ પનીક છે. વડોદરા રાજ્યના મુલકના નકશામાં તાંદલજા અને સલ્હિઆદરી તદ્દન પાસે પાસે જ બતાવેલાં છે.

अक्षरान्तर

- १ ओं स्वस्ति निर्गुण्डपद्रकावस्थितविजयकटकात् स [क्षिति] - - -'
 २ स्थितचरणकमलः श्रीक्रिष्णराजः तत्पुत्रनेकस[म]रविजय - - -'
 ३ चिरहितवधूवदनपङ्कज म्लानिकरःश्रीशंकरणः स्तत्पादानुध्यास्सकल-
 ४ महिमण्डलतलप्रथितकीर्तिभूयोगिकपालमहापलुपतिनिरिहल्ल-
 ५ कस्तद्वलाधिक्रितशान्तिः सर्वानेव परमपादीया स्त्वांश्चावदेयंति
 ६ यथा पाषाणिहृदवास्तव्यकौत्ससगोत्रवाजिसनेय सचक्षुचारिणो'
 ७ भजिकनन्तस्वामिने पञ्चमहायज्ञधर्मक्रियोत्पर्पणायं परमभट्टा
 ८ रकपादानांपुण्ययशोभिर्विद्वेये तण्डुलपद्रकान्तर्भक्तै श्रीपर्णाका-
 ९ यां पश्चिमसीमनि अचाटभट्टप्रावेद्य' पत्रपौत्रान्वयमोज्यं आदि'^१
 १० - परागकालमुदकातिसर्गेण ब्रीहिपिटकवापक्षेत्रं आञ्चादि'^२-
 ११ - - वक्षिति[स्थ]तिसमकालीनं प्रतिपादिष्यतु स्या'^३
 १२ - - ररानुव्याथा भट्टनिपतिभिः'^४

१ वांशि सकलक्षितमण्डलां २ वांशि कृष्णराजः ३ वांशि लक्ष्मी ४ वांशि शंकरगणस्त, 'नुच्यातस्स'
 ५ वांशि कीर्तिभूयोगिक' ६ वांशि 'भिकृतशान्तिः ७ वांशि 'यान्स्वां ८ वांशि 'हृद ९ वांशि 'वाजिसनेय;
 'चारिणे. १० वांशि 'त्सर्पणाय ११ वांशि 'भिवृद्धये १२ 'न्तर्भक्त शण्ड 'न्तरभक्ति ने अहमे होष्टश १
 १३ वांशि पुत्र' १४ वांशि 'त्योपराम' १५ वांशि 'आचन्द्रार्काणव' १६ वांशि प्रतिपादित १७ आ पक्षि
 निक्ष १८ अहमे १९ वांशि अयोव्योचिदया पद्मारम्भित्या भट्टनिपतिभिः

રાજા જાઈકદેવનું ધિનિકિનું દાનપત્ર^૧

વિ. સં. ૭૯૪ કાર્તિક સુદિ ૧૫

સૌરાષ્ટ્રના રાજા જાઈક દેવનું દાનપત્ર ૧૮૭૯-૮૦ ના દુકાળનિવારણકાળ વખતે કાઠિ-આવાડના ઓખામંડળ માંનું ધિનિકિ નામનાં ગામમાંથી ઇશાનમાં એક માઇલ દૂર આવેલા વળાવ ઉન્ડેકે તળાવમાંથી ખોદી કાઢવામાં આવ્યું હતું. પાછળથી આજમ વજેશંકર ઓઝાએ કર્નલ વોટસનને કાગળની છાપ ઇ. સ. ૧૮૮૧ માં પૂરી પાડી હતી, અને તે જ સમયે રા. બ. ગોપાલજી દેસાઇએ મને એક રબિંગ મોકલ્યું હતું. કર્નલ વોટસનને લખવાથી તેણે મને ખીજું રબિંગ, ફોટોગ્રાફ અને છેવટે અસલ પતરાં મોકલી આપ્યાં; તે ઉપરાંત કર્નલ વોટસને એક હસ્તલિખિત પ્રત પણ મને મોકલી આપી.

લેખ બે પતરાંની અંદરની બાજુએ કોતરેલો છે, જેનું માપ દરેકનું ૮૩“x૫” છે. પહેલા પતરાને તળીએ અને બીજાને મથાળે એક ન્હાના કાણા ઉપરથી જણાય છે કે પ્રથમ આ બે પતરાં એક દહીથી બેડાએલાં હશે. કડી સાથે મુદ્રા હતી કે નહીં તે શંકાવાળું છે. કારણ કે રાજાની સંજ્ઞા માછલી બીજા પતરાંને તળીએ કોતરેલી છે. પતરાં સુરક્ષિત સ્થિતિમાં છે. પહેલા પતરાની બીજી પંક્તિના થોડા અક્ષરો અને બીજાની પાંચ પંક્તિઓના થોડા અક્ષરો કાટથી થોડા ખવાઈ ગયા છે. તેમ છતાં દાનપત્ર વાંચવામાં ઘણી જ મુશ્કેલી નડે છે. અને તેમાંનાં કેટલાંક નામો તો ઘણાં શંકાસ્પદ છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ તદ્દન નહીં ઉકેલી શકાય તેવા છે. આનું એક કારણ કૃતિકારની કૂવડતા છે.

લિપિ પશ્ચિમ હિન્દ અને વળી કદાચ મધ્ય હિન્દની સાક્ષરી લિપિ જે પાંચમા સૈકાનાં શુર્ગર દાનપત્રોમાં રાજાના સ્વહસ્તમાં મળુમ પડે છે તેવપર્યાય છે. ધિનિકિ શાસનની ભાષા તદ્દન સંસ્કૃત નથી, પરંતુ કેટલીક જગ્યાએ પ્રાકૃત રૂપો અને શબ્દો પણ વાપરવામાં આવ્યા છે.

ધિનિક દાનપત્રનો દાતા સૌરાષ્ટ્રનો અધિપતિ જાઈક દેવ છે, જે પરમભટ્ટારક, મહારાજા-ધિરાજ વિગેરે મગરૂખીભરેલા ઇલકાઓ ધારણ કરે છે; અને તેથી કેઇનું રક્ષણ સ્વીકાર્યા વગર-નો સ્વતંત્ર રાજા તરીકે પોતાને ઓળખાવે છે. તેની રાજધાની ભૂમિલિકા હતી અને તેની સંજ્ઞા ‘માછલી’ હતી. તેનું નામ અને માછલીની સંજ્ઞા મોરબી દાનપત્રના દાતા બલિક સાથે તેના સંબંધ બતાવે છે. અને તે ભૂમિલિકામાં રાજ કરતો હતો તે હકીકત એમ દર્શાવે છે કે પ્રાચીન રાજપૂતોની એક શાખા જેઠવાની શાખાનો તે હતો. જેઠવાના પ્રતિનિધિઓ હાલના પોરબંદરના રાણાઓ છે. ભૂમિલિકા શબ્દ હાલનું ભૂમ્લી અગર ભૂમલીને બરાબર મળતો છે. જો કે કાઠિઆવાડના નકશામાં આ નામનાં ઘણાં ગામો છે, છતાં સૌરાષ્ટ્રમાં ભૂમિલિકા ગામ એટલે બરડાના પવેતોમાં તબાએલી જેઠવાની રાજધાની જ છે, જે હબુપણ ભૂમ્લી, ભૂમલી, અથવા ઘુમ્લી કહેવાય છે. અને આ ભૂમિલિકા જેઠવાઓની ચઠતીના સમયમાં જરૂર સૌરાષ્ટ્રની રાજધાની હશે.

ધિનિક શાસનની તારીખ વિ. સં. ૭૯૪ કાર્તિક સુદિ ૧૫ રવિવાર જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રની આપી છે.

આપણાં દાનપત્રનો હેતુ મુન્તલ (મુદ્ગલ) ગોત્રના અને અજ્ઞાત કુલના ઇશ્વર નામના બ્રાહ્મણને ધેનિકા ગામ દાનમાં અર્પણ કર્યાની નોંધ લેવાનો છે. ધેનિકા એ પ્રાચીન ધિનિકિનું નાશ પામેલું ગામડું છે, જ્યાંથી આ પતરાં મળેલાં છે. બાકીનાં સ્થાનો ઓળખવા મં પ્રયત્ન કર્યો નથી. કારણ કે પતરાંનો આધાર ઘણો જ બીનસલામતીભરેલો છે.

અક્ષરાન્તરં

પહેલું પત્ર

- ૧ આ સ્વસ્તિ વિક્રમસંવત્સરશતેષુ સતસુ ચતુર્નવત્યધિકેષ્વંકતઃ ૭૯૬ કાર્તિકમા-
સાપરપક્ષે
- ૨ અમાવાસ્યાયાં આદિત્યવોરે જ્યેષ્ઠાનક્ષત્રે રાવિગ્રહણ પર્વણિ । અસ્યાં સંવત્સર માસપ-
- ૩ ક્ષદિવસપૂર્વાર્ષાં તિથાબદ્ધેહ ભૂમિલિકાયાં સૌરાષ્ટ્રમળ્ડલાધિપતિઃ પરમમટ્ટા-
- ૪ રકમહારાજાધિરાજપરમેશ્વરઃ શ્રીજાઈકદેવઃ મહામાત્ય મટ્ટનારાયણ-
- ૫ ધર્મસાહાયાનુમતેન સંસારસ્યાનિત્યતાં જ્ઞાત્વાત્મધર્મયશોભિવૃદ્ધયે રવે ·
- ૬ રુપરાગસમયે ધર્મકાલમપેલય ચતુવેદવિદે સંતાનાય મુન્તલ-
- ૭ ગોત્રાય વિપવરાય દશ્વરનામ્ને બ્રાહ્મણાય તદ્દેનિકા નામગ્રામં સતૃણકા-
- ૮ ઇજલં સતૃષ્ઠ માલાકુલં દેવદાય વેર્જં ઉદક પૂર્વ ભૂમિલિકામળ્ડલમ-
- ૯ ધ્યેદત્તવાન્ ॥ ઇદાનીં કાલાન્તરમુક્તિનિશ્ચય કરણાર્થમસ્ય ગ્રામસ્ય ચતુર્દિ-
- ૧૦ શમાઘાટા લિખ્યેન્ત ॥ ઉત્તરભાગે સામાપલ્લેત્રે સમુદ્રઃ । પૂર્વભાગે સવન-
- ૧૧ ગરુજા નાલિકા રોહર ધારાસમેતા । દક્ષિણભાગે સયલા શતકાંતગ-
- ૧૨ રિંચા નદી યાવત ॥ પશ્ચિમભાગે પર્વતસ્ય ધારા સમુદ્રગામિની ॥

પત્રં બીજું

- ૧ एवं चतुर्धाटविशुद्धां तद्धनिकाग्रामभूमिमीश्वर[ना]मा ब्राह्मणो भुं [ज]-
- ૨ ન મોજંચા ન નાકનાપિ પરિપંથનીયઃ ॥ વહુભિર્વસુષા ભુક્તા રાજભિઃ
- ૩ મગરાદિભિઃ । યસ્ય યસ્ય યદા ભૂમિસ્તસ્ય તસ્ય તદા ફલં ॥ મયિ
- ૪ રાક્ષિ વ્યતિક્રાંતે યોન્યો રાજા ભવિષ્યતિ તસ્યાહં રલગ્નેાસ્મિ શાસનં
- ૫ ન વ્યતિક્રમેત્ । લિખિતમિદં શાસનં મહાક્ષપટલિકેન નેરહરિ [ના]-
- ૬ મ્ના મયેતિ । શિવમસુ શ્રી

પં. ૧ વાંચો ઓ. પં. ૨ વાંચો જ્યેષ્ઠા; અસ્યાં ને। અક્ષરભાગ ભુસાર્ધ ગયો છે પં. ૩ પૂર્વાર્ષાં ને। પ્રથમાક્ષર પૂરે। ક્રાંતયોં નથી વાંચો સૌરાષ્ટ્ર પં. ૪ વાંચો મટ્ટ પં. ૬ ધર્મકાલમં ના બે મ પૂરા ક્રાંતયોં નથી વાંચો મપેક્ષ્ય; ચતુર્વેદ; મુન્તલ; તથા અક્ષરો જે ગુપ્તાઈ ગયા છે ને મેસ્તીપ્ય, જેવા વંચાય છે તેને। અર્થ કાંઈ નથી પં. ૭ વાંચો દશ્વર. ૮ વાંચો વર્જ; પૂર્વે. પં. ૯ વાન્ વાક્તા જેવો દેખાય છે. કારણ કે ન ની સાથે બે (વરામ બેડાઈ ગયા છે. વાંચો કરણાર્થમ; ચતુર્દિશમા. પં. ૧૦ અર્ધાં નામે। ધણી બે અયોક્ષ છે. વાંચો લિખ્યન્ત; પૂર્વે. પં. ૧૧, ૧૨ નામે। ધણે। અયોક્ષ છે. પં. ૧ વાંચો ચતુરાષ્ટાટ ચિ. પં. ૨ વાંચો ન મોજયન્વા ન કેનાપિ પં. ૩ વાંચો મગરાદિભિઃ પં. ૫ વાંચો કેન નરહરિ. પં. ૬ વાંચો શિવમસ્તુ.

ભાષાન્તર

ૐ ! સ્વસ્તિ ! વિદ્યમ સંવત્સર સાતસો ચોરાણું (સંખ્યામાં) ૭૬૪. કાર્તિક માસના બીજ પક્ષમાં અમાસ ને રવિવારે, જેઠા નક્ષત્રમાં સૂર્યગ્રહણ સમયે (પૂર્વોક્ત) સંવત્સર, માસ, પક્ષ, અને તે દિને સૌરાષ્ટ્ર મંડળનો અધિપતિ પરમમહારક, મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર શ્રી જાદુકદેવ, ધર્મકાર્યમાં સહાય કરનાર મહામાત્ય બટ્ટ નારાયણની અનુમતિથી સંસારની અનિત્યતા જાણીને સૂર્યગ્રહણસમય દાન કરવા યોગ્ય છે એ મનમાં રાખીને આત્મ, ધર્મ અને યશની વૃદ્ધિ અર્થે ચાર વેદના જ્ઞાની, સુદૃઢ ગોત્રના, અને અને ત્રણ પૂર્વજોના નામથી અગ્નિની આરાધના કરનાર ઈશ્વર નામના ગ્રાહણને ધેનિકા નામનું ગામ તૃણ, કાષ્ઠ, જલ, વૃક્ષ, અને ક્ષેત્ર (વૃક્ષોની હાર) સહિત દેવને કરેલાં દાન વર્જ્ય કરી પાણીના અર્ધથી ભૂમિલિકામાં આવેલું આપ્યું છે. ભવિષ્યમાં તેની ભુક્તિના નિશ્ચિન્તપણા માટે આ ગામની ચાર સીમાઓ અપાશે.

ઉત્તરે સામાપજેત્રમાં સમુદ્ર (?) : પૂર્વે સવત ગરૂડ જલમાર્ગ (નારીયું) શેહર ધારા સહિત; દક્ષિણે સયલાશત કાન્ત ગરિયા (?) નદી સુધી. પશ્ચિમે-પર્વતની ધારા જે સમુદ્ર તરફ જાય છે. આ ચાર સીમાવાળા ધનિકા ગામની ભૂમિનો ઈશ્વર નામનો ગ્રાહણ ઉપસોગ કરે અથવા તેમ અન્ય પાસે કરાવે તો કોઈએ તેને વિદ્ધ કરવું નહીં. (કારણ કે સ્મૃતિ કહે છે)— સગર આદિ બહુ નૃપોથી ભૂમિનો ઉપસોગ થયો છે વગેરે ... (અનેવળી) “ યાચક તરીકે હું વિનંતિ કરું છું કે માફ રાજ્ય પૂરું થયા પછી અન્ય નૃપે (આ મારા) દાનની વિરૂદ્ધ કાર્ય કરવું નહિ ” આ શાસન મહાક્ષપટલિક નરહરિથી મારાથી લખાયું છે. તે સ્વસ્તિ બનો ! શ્રી !

કનોજના મહેન્દ્રપાલના સમયનાં બલવર્મનનાં

ઉનામાંથી મળેલાં તામ્રપત્રો^૧

વલ્લભી સં ૫૭૪ માધ. સુ. ૬ ઈ. સ. ૮૬૩

કાઠિયાવાડની દક્ષિણમાં જુનાગઢ સ્ટેટ તાબેના ઉના ગામમાંથી મળેલાં આ તામ્રપત્રોના ફોટોગ્રાફ મી. ગોરીશંકર હીરાચંદ ઓઝાએ ૧૯૦૪ માં મોકલ્યો હતો. કનોજના મહેન્દ્રપાલના સમયનું આ દાનપત્ર છે અને ચાલુક્ય વંશના તેના ખંડિયા રાજા બલવર્મને સૂર્યના મંદિરને દાન આપ્યાની તેમાં હકીકત છે. તે વલ્લભી સંવત ૫૭૪ નું, એટલે ઈ. સ. ૮૬૩ ની સાલનું છે.

આનાં પતરાં બે છે અને બન્ને એક બાજુએ કોતરેલાં છે. તેમાં ૩૬ પંક્તિ નાગરી લિપિમાં સુરક્ષિત સ્થિતમાં છે. બાપા સંસ્કૃત અને સરલ છે. પણ પં. ૧૭ માં રેવેન્ચુ ખાતાનો પારિભાષિક શબ્દ છે જેનો અર્થ હું કરી શકતો નથી. પં. ૭-૯માં લક્ષ્મી ચંચલ છે. ઇત્યાદિ બે શ્લોકમાં આપેલ છે. અને પં. ૨૨ થી ૨૯ શાપ સૂચવતા ૬ શ્લોકો છે. સિવાયનો બધો ભાગ ગદ્યમાં છે.

પરમભટ્ટારક મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર ભોજદેવનાં ચરણનું ધ્યાન કરનાર પ. મ. પ. મહેન્દ્રાચુધદેવનો ખંડિયો રાજા મદા સામન્ત બલવર્મન જે ચાલુક્ય વંશના અવનિવર્મન (૧ લા) નો દીકરો હતો અને જેણે પાંચ મહાશબ્દ સંપાદન કર્યા હતા તેણે દાનમાં જમીન આપી તે સંબંધી આ લેખ છે. નક્ષિપુરમાંથી બલવર્મન બધા અધિકારી તેમ જ બીજાઓને બહાર કરે છે કે માધ સુદિ છઠ ને દિવસે અપવાસ કરીને પોતાના બાહુ બળથી મેળવેલ નક્ષિપુર ચોરાસીમાંનું જયપુર ગામ કણ્ણવીરિકા નદીના કાંઠા ઉપર આવેલા તરુણાદિત્ય નામના સૂર્યના મંદિરને આપ્યું છે. તે ગામની સીમા નીચે મુજબ છે. પૂર્વમાં સીંહવાહલક ગામ દક્ષિણમાં રાજ્ય સ્થિત ગામ પશ્ચિમે પોદ્દલક ગામ અને ઉત્તરમાં અંબુદલક (અંબુદલક) ગામ આવેલાં છે. આ દાન ચાલુ રાખવા માટેની ચાલુ સૂચના તથા શાપાત્મક શ્લોકો આપ્યા બાદ ખાર સાક્ષીઓનાં નામ આપેલ છે; જેમાંના ચાર ગ્રાહ્યણ ચાર વૈશ્ય અને ચાર મહત્તરો હતા. ત્યાર બાદ લેખકનું નામ આપેલ છે, જે બરોબર વાંચી શકાતું નથી અને પછી તિથિ વલ્લભી સંવત ૫૭૪ માધ સુદિ છઠ અંકમાં તેમ જ હશાંશમાં આપેલ છે. લેખની અંતમાં સ્વહસ્તો શ્રી વ(બ)લવર્મણ; અને સ્વહસ્ત: શ્રી પીઠક એમ સહીઓ આપેલ છે. બીજા સ્વહસ્ત:ની પહેલાં કાંઈ ચિહ્ન છે; જે પીઠકની સહી હશે આ પીઠક કોણ હતો તે આ લેખમાંથી જણાતું નથી, પણ અવનિવર્મણ બીજાના વિ. સ. ૯૫૬ ના તામ્રપત્રમાંથી એમ અટકળ થાય છે કે મહેન્દ્રપાલનો તે મોટો અધિકારી હોવો જોઈએ. જેની સહા દાનમાં જરૂરની ગણાતી હોવી જોઈએ.

अक्षरान्तरं

पहेलुं पतरुं

- १ ओं जयश्चाभ्युदयश्च । स्वस्ति ॥ नक्षिसपुरात्परमभट्टारक महाराज[१]भि
- २ राजपरमेश्वर श्री भोजदेवपाद[१]नुध्यातपरमभट्टारकमहाराजाधिराजपर-
- ३ मेश्वरश्रीमहेन्द्रायुषदेवपादप्रसादाक्षतसमाधिगतपञ्चमहाशब्द[१]महासामन्त
शु च ॥
- ४ लुक्कान्वयप्रमृतश्री^१ अवनिवर्ममुत श्रो वा व लुक्काम्मां सर्वानिव राजरा-
जन्यराजस्थानीयोपरिक्लामा-
- ५ त्पा[चा ट भट भट्ट[द]ण्डवा[पा]शिक दण्ड[ओ]द्धरणिकेंद्रांगिक
महत्तर चारुं चार भटहस्त्यधरोम(द)कप्रभृतिः
- ६ युक्तक नियुक्तकां स्वाना[न]न्यांश्च यथासंव[व]ध्यमानकान्समनु वो-
(वो)षयस्यस्तु वः संविदितं यथा पद्मपट्टे^२
- ७ स्थितजल[व]तरला श्री दृष्टनष्टजलजीवितं^३ पद्मपत्रजलविदुचंचलं जीवित-
व्यमखिलाश्च संपदः
- ८ इत्यवेत्य जगतः स्थिति[ं]नृपाः किं धनैः कुरुत धर्ममनिर्घेः ॥ पल्लवाग्रे
जलविदुचंचले क्लेश-
- ९ जाल परिवेष्टिते भवे । यो न चिंतयति कर्मसत्पथं तस्य जन्म भवतीह निःफलं
एवं सर्वमध्रुव-
- १० मालो[क्य]धर्मे मतिः स्थाप्यतां ॥ तन्मया स्वैर्भुजोपाजित नक्षिसपुरच-
तुरशीतिका प्रतिव(व)द्धो जयपुरा-
- ११ भिषानो भ्रौमः माघशुक्लपक्षषष्ठ्यां उपोष्य(प्य)गन्धधूपपुष्प(प)दीपस्नान
विलेपनोपलेपन[सन्मा ?]^४
- १२ र्जन खण्ड स्फुटितसुषाकूर्चकादिशुश्रू[श्रू]पाकृते स्वमातापित्रो रात्मनश्च^५ ऐहि-
कामुष्मिक पुण्ययशो-

१ श्री. गौरीशंकर जी. ओ. आ. ओ. आपेव ईशोवाइ उपर्या. २ यिद्धरूपे ३ वांशे इत्य प्रमादीकृत
४ वांशे श्रय ५ श्री. ओ. तात्पर्यत्र भाष्ये चौराद्धरणिक होयुं न्तेभ्यः. ६ वपते चारभट्ट होयुं न्तेभ्यः.
७ वांशे प्रमृतीनायुक्तक नियुक्तान् ८ वांशे पद्मास्थितजलवत्तरला श्रीः ९ वांशे जीवितं १० वांशे पद्मपत्र.
आ अने पद्मीना श्लोकातो लंठ स्थे.इत्या छे. ११ आ अर् नथी, पण्य श्री. ओ. अटका यत्र शश्वती
नथी १२ निष्फलं १३ प्रथम स्वामु डोतरेव पण्य पाठ्यार्थी कानो १४ करव छे. १४ वांशे प्राप्नो
१५ वांशे प्रययामु १६ वांशे समाजन १७ वांशे द्यहि.

- ૧૩ મિષ્ટદ્વયે ભગવતઃ સરિત્કળવીરિકાતટાવસ્થિત સહસ્રદીધિતેઃ શ્રીમતસ્તરુ[ના]
દિત્ય દેવય' મક્તિમા-
- ૧૪ વિતમનસૌ ઉદક્[આ]તિસર્ગેણ ધર્મદાયો નિસૃષ્ટઃ પ્રતિપાદિતશ્ચ યસ્ય પૂર્વતઃ
સીઘ્રવાહલક ગ્રામ
- ૧૫ સીમા મર્યાદ્[આ]દક્ષિણત રા[જ્યેષ્ઠ]લગ્રામસીમા મર્યાદા । . અપરતઃ
પેદિલ્લકગ્રામસીમા[મ]ર્યાદા ઉત્ત-
- ૧૬ રતઃ અંબુહૃદૈ ગ્રામ સીમા મર્યાદા एवं चतुराष्टाष्ट(૮)નોપલક્ષિતઃ સભોગભાગઃ
સહિરણ્ય[૧]દાનઃ
- ૧૭ સદષ્ટદશાપરાધઃ સસીમાપર્યન્તઃ સોદ્ર [-]ગઃ સવૃક્ષમાલાકુલઃ સપરિકરઃ ચો-
લકવૈણિઃ વૈ-
- ૧૮ ગિકકોપ્યદિસહિર્તઃ આચાટમટપ્રવેશવર્જિતો ભૂમિચ્છિદ્ર ન્યાયેન ધર્મદાયો નિગૃ-
[સ્ત]ષ્ટઃ ॥
- ૧૯ અસ્ય યંજતો મોજાપયતઃ ક્રુષતઃ કર્ષાપયતો વા અસ્મદ્વંશજૈરન્ધૈર્વા મોક્તૃભિઃ
- ૨૦ પ્રતિષે[ધો] ન કરણીયઃ પાલયિતવ્યશ્ચ ॥ યતઃ સામાન્યં ભૂમિદાનફલમવે
ત્યાયમસ્મદ્દા-

૧ વાંચો દેવસ્ય ૨ આંહિ અતે બીજી સંધિ કરેલ નથી ૩ વાંચો અમ્બુહૃદ ૪ આનો અર્થ કંઈપી શકાતો નથી, યોદ્ધિક શબ્દ એ. ૭. વો.૩ પા. ૨૬૭ પં. ૨૩ થી આપેલ છે, ગ્રો. હૃદય વો. ૬ પા. ૮૮ નોટ ૬ તરફ ત્રાશ' જ્ઞાન ખેંચે છે, ૫ આંહી કંઈક ફરી મર્યાદા છે, પૂર્વે ફરી ફરી અભિદાન થે એવા કાંઈ કાળો ફોવા કાળકાળી,

પતરું વીંતું

- ૨૧ યોનુમન્તવ્યોઽસ્મત્પ્રીત્યામ્યર્થનયા ચ પાલનીયાં હિતિ ॥ તથા ચોક્તં [મ]ભવ
૨૨ તા વ્યાશે[સે]નં વ્યાસેન ॥ યૌનીહ દત્તાનિ પુરા નરેન્દ્રૈઃ દાનાનિ ધર્મર્થિયશ-
૨૩ સ્કરાણિ । નિર્માલ્યવાન્તપ્રતિમાનિ તાનિ કોનામ સાધુ પુનરાદદીત
૨૪ ષૈષ્ટિર્વૈષસહસ્રાણિ સ્વર્ગે તિષ્ઠતિ ભૂમિદઃ । [આ] છેષ્ઠા ચાનુમન્તા ચ [તાન્યે]
૨૫ વ નરકે વસેત વ[વ]હુભિર્વસુષા મુક્તા રાજનૈ સૌગરાદિભિઃ યસ્ય યસ્ય
યદા[મૂ]-
૨૬ મિસ્તસ્ય તસ્ય તદા ફલં ॥ ષૈષ્ટિર્વૈષસહસ્રાણિ ષૈષ્ટિર્વૈષ સ્તતાનિ [ચ] । [ગવાં
કોટિપ્રદાને]
૨૭ ન ભૂમિહર્તા ન શુધ્યતિ ॥ વિંધ્યાટવીંશ્વતોયાનુ[સુ] શુષ્કકોટરવાસિનઃ
[કૃષ્ણાહ્યો દ્વિજા]-
૨૮ યન્તે ભૂમિદાયં હરાત્તિ(ન્તિ)યે ॥ સ્વદત્તાં પરદત્(આં)વા ય[ત્ત]આદ
રક્ષ નરાધિપ । મહીં મહીમ્[ઋતાં શ્રેષ્ઠ]
૨૯ દાનાચ્છેદ્યોનુપાલનં ॥ અવ[ત્ર] સાક્ષી વ્ર[ત્રા]હમણદહેહ સુતભાવઃ ।
તથા વ્રા(ત્રા)હમણ [કૌ....?]
૩૦ નરસુતનાગેશ્વરઃ ॥ તથા વ્રા[ત્રા]હમણ જજ્ઞક સુત હરિઃ ॥ તથા વ્રા (ત્રા)
હમણ મા[સ્કર] સુત
૩૧ વાસુદેવઃ ॥ તથા વળિક્ નોષ સુત હસુવઃ તથા વળિક્ નાગસુત પા[હ]હ્રહઃ ॥ ત
૩૨ શા ષૈળિજેઝલ સુત નન્નકઃ । તથા વળર્ક સંગમસુત દેડથઃ ॥ તથા શ (મ)
હત્તર દ્રં [ગ્] હ્ય-
૩૩ સુત સીહઃ । તથા મા(મ)હત્તર ગોવાસસુત અજૈનઃ । તથા મહત્તર ગોવાસસુત
મેહ(રિ)પ [ક]-
૩૪ : । તથા મહત્તર ધુરસુતકળ્હકઃ ॥ લિખિતં ચૈતન્મિ(ન્મ)યા કુલપુત્રક દત્ત-
સુત [ધા ?]-
૩૫ [ર] આદિ[ત્યે]નેતિ ॥ ॥ શ્રી વલ્લભિ સંવત્ ૧૭૪ માષ શુદ્ધ ૬ ॥
૩૬ સ્વહસ્તો [ત્ર] શ્રી વ[વ]લ્લભર્મણઃ ॥ ૧° સ્વહસ્તઃ શ્રી ધીર્દર્કે ॥

૧ વાંચો કદાચ વેદવ્યાસેન ૨ હંદ ધન્દવજ્ઞા ૩ આતો અને પડીના સ્ત્રોકનાં છંદ અનુષ્ટુપ છે.
વાંચો ષષ્ટિર્વૈષ ૪ વાંચો રાત્રિભિઃ સગરા ૫ ષષ્ટિ° વર્ષ ૬ વાંચો વળિગૂ ૭ વાંચો વળિજે ૮ વાંચો વળિગસં
૫ ધ, શ્રે, શ્રે, ૧૨ પા. ૧૧૧ પં ૬૬ એ એજ અણ છે, ૧૦ આ અક્ષર નથી પણ સહી સાથે છે.
૧૧ આપારણ્ય શ્રીમદ્ધીર્દર્કમ્ કૌતુભી, ૧૫ ૩૪

કનોજના મહેન્દ્રપાલના સમયનાં અવનિવર્મન બીજનાં ઉનામાંથી મળેલા તામ્રપત્રો^૧

વિ. સં. ૯૫૬ માઘ સુ. ૬

કાઠિયાવાડની દક્ષિણમાં જુનાગઢ રેલ્વે ટાપુના ઉના ગામમાંથી મળેલાં આ તામ્રપત્રોને ફોટોગ્રાફ મી. ગૌરીશંકર હીરાચંદ ઓઝાએ ૧૯૦૪ માં ચોઠઠ્ઠો હતો. કનોજના મહેન્દ્રપાલના સમયનું આ તામ્રપત્ર છે અને ચાલુક્ય વંશના તેના ખંડિયા રાજા અવનિવર્મન^૨ બીજાએ સૂર્યના મંદિરને દાન આપ્યાની તેમાં હકીકત છે. તે વિ. સં. ૯૫૬ ની સાલનું છે.

આ દાનનાં ત્રણ પતરાં છે જેમાંનું બીજું બન્ને બાજુ અને પહેલું તથા ત્રીજું એક જ બાજુ કાતરેલ છે. પંક્તિઓ કુલ ૬૮ છે. કાતરકામ ધણું બેઠરકારીથી કરેલું છે અને અસંખ્ય ભૂલો છે, જે દાનવિભાગમાં તેો સુધારવી કઠણ થઈ પડેલ છે. ભાષા સંસ્કૃત છે. પં. ૧-૪૫ માં વંશાવલિ આપેલ છે અને પં. ૬૫ થી ૬૭ માં શાપના શ્લોકો છે બાકીના બધા ભાગ ગદ્યમાં છે. ચાલુક્ય વંશના મહાસામન્ત અવનિવર્મનો બીજા ઉદ્ધૃં યોગે આપેલા દાનનું વર્ણન છે. (શ્લો. ૨) આ વંશમાં કલ્લ અને મહુલ્લ નામના બે મોટા રાજાઓ (મહા મહીપતી) હતા. (શ્લો. ૩) શ્લો. ૫-૬ માં કલ્લનાં ચાલુક્ય મુજબ વખાણો કરેલાં છે. કલ્લને એક દીકરો હતો જેનું નામ ખાતરીપૂર્વક વાંચી શકાતું નથી (શ્લો. ૭) અને તેના દીકરાનું નામને છેડે ધવલ શબ્દ હતો. કદાચ આખું નામ વાહુક ધવલ (શ્લો. ૮) હોય. આ રાજાએ કૌઈ ધર્મ નામના રાજાને હરાવ્યો, રાજધિરાજ પરમેશ્વરને જિત્યા અને કણ્ઠાટકના લશ્કરને હરાવ્યું. (શ્લો. ૧૦-૧૧) તેનો દીકરો અવનિવર્મન^૩ ૧ લો (શ્લો. ૧૨) અને તેનો દીકરો બલવર્મન હતો, જેણે વલ્લી સંવત ૫૭૪ નું દાન આપેલ છે. બલવર્મનએ કૌઈ વિશ્વને હરાવ્યો અને તેની પાસેથી બે મોટા ઢોલ (!) પડાવી લીધા તેમજ જજ્જપ અને બીજા રાજાઓને મારીને હણ વંશમાંથી પૃથ્વીને બચાવી (શ્લો. ૧૬-૧૭). તેનો દીકરો અવનિવર્મન^૪ બીજા હતો, જેનું બીજું નામ યોગ હતું (શ્લો. ૧૮). તેણે ચક્ષ્મસર અને બીજા રાજાઓ ઉપર હુમલો કરી હરાવ્યા અને (શ્લો. ૧૯-૨૦) ધરણીવરાહને નસાડ્યો (શ્લો. ૨૧). પં. ૪૫ અને આગળ લખેલ છે કે પરમભદ્રારક મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર લોખંદેવનાં ચરણનું ધ્યાન કરનાર પ. મ. ૫ મહેન્દ્રપાલદેવનો ખંડિયો રાજા મહાસામન્ત યોગ (અવનિવર્મન^૫ બીજા) પોતાના અધિકારી વિગેરેને તેમ જ ભવિષ્યના રાજાઓને બહાર કરે છે કે શ્રીમાન્ પ્રીયકર્ણી સંમતિથી પોતે અમ્બુલક^૬ (અમ્બુલક) ગામ જે સુરાપ્ર મંડલમાં નક્ષિપુર ચોરાશીમાં આવેલું હતું તે જયપુરની પડોશમાં કણ્ઠવીરકા નદીની પાસે આવેલા તરુણાદિત્યના (દેવળને) દાનમાં આપેલું છે. ગામની સીમા નીચે મુજબ છે. પૂર્વમાં વિયરક ગામ દક્ષિણમાં જયપુર^૭ ગામ પશ્ચિમમાં સેન્ડુવક અને કૌરિણક ગામો અને ઉત્તરે વલુલક ગામ હતાં. શાપસૂચક શ્લોકો વિગેરે આપ્યા બાદ પં. ૬૮ માં છેવટે સાલ વિ. સં. ૯૫૬ માઘ સુદિ ૬ આપેલી છે.

આ ચાલુક્ય રાજાઓનાં નામ બીજે ક્યાંયથી મળતાં નથી. બિલહરીના મોટા લેખમાં^૮ ચાલુક્ય અવનિવર્મન^૯ નામ છે અને તેની દીકરી નાહલા કલચુરી ચેડી રાજા યવરાજ ૧ લાને

૧ એ. ઈ. વો. ૯ પા. ૨ પ્રો. એફ. ડીહોર્ન

૨ શ્લો. ૧૬ માં આપેલ છે કે ચક્ષ્મસરને હરાવી તેની પાસેથી સાચરક્ષોજ નામની તુરી પડાવી લીધી. ચક્ષ્મસર મદ્રદેશ ઉપર રાજ કરતો હતો એમ એ' માનેલ પણ કાતરનારે ય ને બદલે ય ધણે કેમણે કાતરેલ છે, તેથી સુપ્રભૂમિ ને મદ્ર ભૂમિ નહીં પણ સુપ્રભૂમિ સુધારવું જોઈએ કે એમ લાગે છે કે આ પ્રીયકર્ણ મહેન્દ્રપાલનો અન્તપાલ (સાહુદેવો રક્ષક) હોવાને બદલે અને અવનિવર્મનો તેના તાબામાં હોવાને બદલે. ૪ આ ગામ બલવર્મનો દાનપત્રમાં પણ લખેલું છે. ૫ બલવર્મનો દાનપત્રમાં આ ગામ દાનમાં આપેલું છે ૬ એ. ઈ. વો. ૧ પા. ૨૧૬

લગ્નમાં આપેલ હતી. આ અવનિર્મા^૧ કઠાય આ દાનપત્રનો અવનિવર્તો હોય પણ તેના આપ તથા દાદાનું નામ સંધ્ય અને સિંહવર્મન હતાં જ્યારે આ અવનિવર્તના આપ દાદાનાં નામ બલવર્મા અને અવનિવર્તો હતાં.

બલવર્માની સાલ તેના તાત્ત્વપત્ર ઉપરથી ઈ. સ. ૮૯૩ મળે છે. તેથી અટકળ થઈ શકે કે તેનો દાદો વાહુકધવલ ૯ મી સદીની મધ્યમાં હોવો જોઈએ અને તે કનોજના મહેન્દ્રપાલના પૂર્વજ લોજદેવનો ખંડિયો હતો. લોજદેવની સાલ ૮૪૩ થી ૮૮૧ ઈ. સ. મળેલ છે. દક્ષિણના લેખના લીસ્ટમાં નં. ૭૭ માં આ લોજદેવને ગુજરાત રાષ્ટ્રકૂટ ક્ષત્રિય ધીમજે હરાવ્યો હતો, એમ લખેલ છે. કલ્ચીટના લશ્કરને હરાવ્યાનું જે આમાં લખેલ છે તે આ ઉપરથી રાષ્ટ્રકૂટનું લશ્કર હશે એમ પુરવાર થાય છે. આમાંનો ધર્મ તે પાલ રાજા ધર્મપાલ હોવો જોઈએ કારણકે તે કનોજના રાજા સાથે લડવાનું બલુવામાં છે.

બલવર્માએ કોઈ વિષદને હરાવ્યાનું તેમ જ જજજપને મારી હુણુ વંશમાંથી પૃથ્વીને બચાવી એમ લખેલ છે. વિષદ કોણ હતો તે કહી શકાતું નથી. હુણુ રાજાઓ સાથેની લડાઈ ઘણી લેખોમાં વર્ણવાઈ છે^૨ અને હુણુની રાજપુત્રી આવલલદેવીને કલચુરી કર્ણ ૧૧ મી સદીમાં પરણ્યો હતો. પણ આ જજજપનું નામ હુણુ રાજા તરીકે પહેલું જ મળે છે અને તેને ૯ મી સદીના છેલ્લા ભાગમાં સુકી શકાય.

અવનિવર્તો ધીમજા શત્રુઓ યક્ષદાસ અને ધરણીવરાહ છે. આમાંનો પ્રથમ આપણને બલ્લીતો છે જ્યારે ધીમજા કાઠિયાવાડમાંના વર્ધમાન(વઢવાણ)માંથી આપેલા દાનનાં હડાળાનાં તાત્ત્વપત્રોમાંના આપ વંશી મહાસામન્તાધિપતિ ધરણીવરાહ હોવો જોઈએ. તેને રાજધિરાજ મહીપાલદેવનો ખંડિયો લખેલ છે અને આ મહીપાલદેવ કોણ તે સહેલાઈથી બલ્લી શકાય તેમ છે. નક્ષિસપુર ધીર્મ ગામડાંઓ તથા કલ્ચીરિકા નદી બેળળથી શકાયો નથી. પણ એટલું તે ચોક્કસ કે આ નક્ષિસપુર ચૌરાશી સૌરાષ્ટ્ર મંડલમાં હતું. સૌરાષ્ટ્ર કાઠિયાવાડની દક્ષિણમાં છે. અને બલવર્મા તથા અવનિવર્તો બંને કનોજના મહેન્દ્રાયુધદેવ અથવા મહેન્દ્રપાલદેવના ખંડિયા હતા, તેથી ઈ. સ. ની ૯ મી સદીના અંત સુધી કનોજનું રાજ્ય દક્ષિણ કાઠિયાવાડ સુધી વિસ્તાર પામેલું હતું, એમ કહી શકાય. વળી હડાળાનાં તાત્ત્વપત્રોમાંના રાજધિરાજ મહીપાલદેવે તે કનોજ મહેન્દ્રપાલદેવની પછી ગાદીએ આવેલો જ હોવો જોઈએ, એમ પણ પુરવાર થઈ શકે છે. તે મહીપાલદેવ જુનાગઢનો ચૂડાસમો રાજા હોઈ શકે નહીં.

બલવર્માનાં તાત્ત્વપત્રોમાં મહેન્દ્રપાલને મહેન્દ્રાયુધ લખેલો છે. આ નામ ઉપરથી ઇન્દ્રાયુધ અને ચક્રાયુધ નામો યાદ આવે છે. ઇન્દ્રાયુધ હરિવંશપુરાણના આધારે ઉત્તરમાં શક સં. ૭૦૫= ૭૮૩-૮૪ ઈ. સમાં રાજ કરતો હતો. ધીમજા ચક્રાયુધને ઇન્દ્રરાજને હરાવીને પાલ ધર્મપાલે કનોજનું રાજ્ય આપ્યું હતું. તેને કનોજના લોજદેવના દાદા નાગભટ્ટે હરાવ્યો હતો.

બલવર્માનાં તાત્ત્વપત્રમાં વલ્લી સંવત લખેલ છે જ્યારે આમાં વિક્રમ સંવત લખેલ છે. મેારળીના સં. ૫૮૫ ના તાત્ત્વપત્રમાં ગુપ્ત સંવત એમ લખેલ છે જ્યારે વેરાવળના ભાવ બૃહ. સ્પતિના દેવળના લેખમાં વલ્લી સંવત ૮૫૦ આપેલ છે પણ આ બલવર્માના લેખમાં વલ્લી સંવત સહુથી પહેલી વાર જોવામાં આવે છે. વલ્લી તાત્ત્વપત્રોમાં માત્ર સંવત એટલા જ શબ્દો વપરાયેલા છે. એ જરા નવાઈ જેવું છે કે કાઠિયાવાડમાં તે સમયે બધા જુઠ્ઠા જુઠ્ઠા સંવતો લેખોમાં વપરાતા હતા.

૧ કલચુરી યુવરાજ ૧ લાની દીકરી કુંદકદેવીને રાષ્ટ્રકૂટ અમેઘવર્ષ ત્રીજે પરણ્યો હતો. તેની સાલ ૯૩૭ અને ૯૪૯ ઈ. સ. ની છે. ૨ પાલ દેવપાલે હુણુની બડાડ બાંગી (એ. ઈ. વો. ૨ પા. ૧૬૩ સ્થા. ૧૩) રાષ્ટ્રકૂટ કર્જારાજ ધીમજા ઈ. સ. ૯૭૨ ના તાત્ત્વપત્રમાં લખેલ છે કે હુણુ રાજા સાથે આ રાજા લડાઈ લડ્યો. ઈ. એ. વો. ૧૨ પા. ૨૬૫ પં. ૩૨ પરમાર ઉત્પલ (મુજરાજે) હુણુની જાંઘની લીંટી ઈ. એ. વો. ૧૬ પા. ૨૩ પં. ૪૧ તેના નાનાભાઈ સિધુરાજે હુણુરાજાઓને હરાવ્યા. એ. ઈ. વો. ૧ પા. ૨૩૫ સ્થા. ૧૬ કલ્યાણ.

અક્ષરાન્તર'

પહેલું પત્રું

- ૧ ઓ^૧ [॥] જયશ્ચામ્ય [૩] વ્યશ્ચ ॥ જયતિ^૨ જગતાં પ્રસૂતિર્વિશ્વાત્મા સહજમૂર્ચન નમસઃ । દ્રુતક-
- ૨ નકસદશદશશતમયૂલમાલાર્ચતઃ સવિતા ॥ [૧] ઐસ્તીહ સારો વ (વ)-
હિરંતરા ચ ચ્છિદ્રૈઃ પરી-
- ૩ તો ન વિપત્રશ્ચાતઃ । મેષઃ પરૈર્નૈવ મહીપતીનાં વા (ચા) લુક્ષ્ય નામાપરતુંગ [વં]
શઃ । [૨] વ [વ] દ્વ-
- ૪ તુતિ (સ્ત) [૩] મહા મહીપતી મહ [હા] મતી કલમ [હ] લ સંજિતૌ ।
યયોઃ સિતા કીર્તિરુપાગમદ્ગુ-
- ૫ જૈઃ પરાં પ્રસિદ્ધિઃ (ં) સતત (ં) સુનિર્મલેઃ ॥ [૩] સૌભાર્જ ચ યયોરાશી
(સી) દન્વેન્યમવિમિત (ન્ન)-
- ૬ યો [:] ॥ કલવપ્પપમાયાતં^૩ રામલક્ષ્મણાય (ઓ રિવ ॥ [૪] મધ્યે^૪ તૃપાણાં
સુવિભૂયિ (ષિ) તાનાં
- ૭ રરાજ કલઃકુલકી (ર) તિ યુ [ક્ત] : । કા [ં] ત્યા મહત્યા સ્થિરયા
શ્રિયા વ (ચ) કરુપદુમાણામિ-
- ૮ વ પારિજાત [:] ॥ [૫] રાજ્યે [ં] મ । ૩]^૫ મહીપતૌ ગુણગણાલંકાર-
ભૂતે સતિ ક્ષીણા [રા] તિ વ-
- ૯ રાકમાન્ [વ] હતતનૌ નિર્માતિકં^૬ શાસતિ લોકાનામમવન્મનો રતિયુત [ં] ચર્માપ્ર-
- ૧૦ [ષ] આન [ં] સદા તુષ્ટિર [વ્વ (વ્વ) ન્ધુ] જનસ્ય ગૌણ્યજનિતા
દાનચ્ચ સત્યત્તિષ્ઠ^૭ (?) [૬] તેસ્માન્મહીશ્ (આ (દ્વિ-
- ૧૧ તતોક વીર્ષિઃ^૮ લક્ષ્મીનિવાનં શરણં ગુણાનાં ॥ શૌર્યસ્ય ભૂમિવસતિર્મર્મતાનાં

૧ મી. ગૌરીશંકર કીશચંદ્ર ઓઝા એ આપેલા ફોટોગ્રાફ ઉપરથી. ૨ ચિહ્ન રૂપે છે ૩ હન્દ આપી ૪ વાંચો મારાક્ષિતઃ ૫ હંદ ઈદવળા ૬ વાંચો વિપત્રશ્ચાલઃ એટલેકે વિપત્ર-શ્ચાલઃ (પાંદડાં અને શાખા વિનાનો) અને વિપત્રશ્ચાલઃ (જેની શાખો વિપત્તિમાંથી બચાવે છે.) વાંચને પાંદડાં ને શાખા હોય છે. ૭ પશુ આશ્રય વંશ (સાદા) વંશથી જૂદી ભૂતના છે એટલેકે પાંદડાં અને શાખા વિનાનો છે. બીજા અર્થમાં તેની શાખા વિપત્તિમાંથી બચાવે છે. તેની રીતે બીજાં વિશેષણો પશુ એ ભૂતના વંશે વચ્ચેના તફાવત સુચવે છે. છેલ્લા પાદનો અપર અપૂર્વના અર્થમાં છે. (જુઓ એ. ઇ. વો. ૩ પા. ૨૯૮ પં. ૮) અપર તેજ અર્થમાં ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૮૩ પં. ૧૦ માં વપરાયો છે. ૭ હંદ વંશસ્થ ૮ હન્દ મ્મીક અનુદુષ ૯ વાંચો કુલ ધર્મસમાયાતં ૧૦ હન્દ ઉપભતિ ૧૧ હન્દ શાર્દૂલવિક્રીડિત ૧૨ વાંચો ચત્ર ૧૩ વાંચો કદાચ નિર્માતિકં ૧૪ વાંચો સમ્પતિજં ૧૫ હન્દ ઈદવળા ૧૬ વાંચો વિતતોક્તીર્તિ

- १२ रात्रैर्धामै तनया(यो) व(व)भूव ॥ [७] वैरुगत्परग मातुगमत्तमातंग-
दुग्गमान् । यच्च-
- १३ ण्डदण्डतस्तताः शत्रतो शिभियन्वन ॥ [८] अजनि तैतोपि श्रीमां [न्गा]
हुकधर्वलो
- १४ महावु (नु) भावो यः । घ[र]म्ममवन्नपि नित्यं रणोत्थमो ? नीनसद्रमं ॥
[९] राजाधिरा-
- १५ जपरमेश्वर भूमिना[थ] आन्यस्तानपि स्वभुजवीर्यवशाद्विजिग [य] ए ।
- १६ निक्षंशनिभ्रयविल [जी] रिपूत्तिमागैरञ्जैरिवे क्षितितलम्
पतरुं बीजुं पहेली बाजु
- १७ समरे पुबिन्त्य ॥ [१०] कुन्त [या ?] शासि [ह] सिप [च] उर
नरकरिभाजा(ज्य) वरुगतुरंगं
- १८ कर्णाटं शै(सै) न्यमाजो(जौ) भयरहितमना भूरिशो भु(नु) प्रविद्य ।
एकाकी स्वर्ग
- १९ यष्ट्या द्रुतमतिसितर्या योरिभूद्विप्रवाह[ं] बाहारुखोवगाढं कमल-
- २० बनमिव श्रत्यखेदे ललाव ॥ [११] तस्मादंजायत सुतोऽवनिवर्म्मनाम शौर्यप्रता-
- २१ पविनयादि गुणौतैपेतैः सन्नाहवद्भू(द्रु)शमिमावता धरित्रीमन्वर्थतान्निजम
- २२ नीयत येन नाम । (॥) [१२] अंवीवम्म[र्म]णि य[त्र] सुकम्मणि
व्यथित शात्रवमर्मणि वर्मणि (?) [१]
- २३ युवतिनिर्मितनर्मणि भूपतो(तौ) न जनताभिरश[र] म्मणिश[ं]
कितं ॥ [१३] तस्यै सनुरजनिह
- २४ सुकर्मा मित्रव(व)न्ध [उ] जनंतद्विरैश[र] म्मा । कीर्तितो विदितशा-
त्रवमर्माथो जनैरभि-
- २५ धया व(व)लवर्मा ॥ [१४] सततंमेवितथोक्तिः स्नानजाप्यादिशा (शी)-
लः प्रणयिश्चतसहस्रा-
- २६ धीन विस्तीर्णसंपत् । भ्रिजसुरै विहिताशो यः सदारम्य बा(वा)ख्यास्वि
(त्रि) नयन चरणा-

१ आ अयुद्ध पाठभांथी राजानुं नाम आपी शकतुं नथी. छन्दभां तो राजेन्द्र नाम अ'धयेसतु
आवे, पञ्च ते अ२३ण भाटे आतरी आपी शकती नथी. २ छन्द अतुष्टु श्लोक नीये भुञ्ज्य वांथी.
बलापुर्गमापुगमत्तमातंगदुर्गमात् । यण्डदण्डतस्तताः शत्रवो शिभियन्वन ॥ चण्डदण्ड भाटे लुओ ये. छ. वे. ६
पा. १० श्लो. २०. ३ छंद आभां. ४ आदी पञ्च 'अरु' नाम छंदपी शकतुं नथी. व'पने अ२३
पाठ नीये भुञ्ज्य होय श्रीमान्बाहुकधलो ५ वांथी रणोयतो नीनसद्रमं श्लो३ने छेडे [नशंक्ष धर्म नाम छे.
६ छंद वसन्ततल्लक्षणीलुं पाठ नीये भुञ्ज्य वांथी निक्षिंशनिदियलिनरिपूत्तमागैरञ्जैरिवक्षितितलं समरे प्रविध्य ॥
७ छंद अ२३धश वांथी कुन्तप्रासासिहस्त ८ वांथी मतिशितयायोरिभूद्वं. ९ वांथी सस्तखेदं १० छंद वसन्ततल्लक्ष
वांथी तस्मादंजायत ११ वांथी गुणैपेतः १२ छन्द द्रुतविधम्पित १३ छंद स्वागत १४ वांथी बन्धुजनताहित
१५ छंद श्लोक १५ थी १८ भाक्षनी. १६ वांथी द्विजगुह.

- ૨૭ 'ર્ષાલીકથાન્સંપ્રમાણં [:] ૧ (॥) [૧૧] પ્રથિતકરિતુરંગં શાવનિર્લિપ્ત-
પાણિઃ' વિષદમવશ-
- ૨૮ મીશઃ સાષ્ટુ ચિત્વા સમીકે [૧] સ્થિરતરપુરુદક્ષા યુગમાશુ દ્રવીયનૈ શ્રુતિસુલ
- ૨૯ દમસ્તિનો યો પ્રહીન્મ(-) દ્રનાદં ॥ [૧૬] ચતુરતુરગદુર્ગાન્સંયતિ ધ્વસ્તશત્રુ
[:] સ્ફુટ-
- ૩૦ મિહ જગતીશાનૈ જજ્ઞપાવીન્નિહત્ય । પ્રસમમભિમનસ્કો યો વ્યવચ [૬] હતીશો
- ૩૧ મુવનમિદમહીનો હુણવંશેન હીનં ॥ [૧૭] કુવલયદલનેત્રઃ સન્નતાશસ્થર્કા
- ૩૨ કઃ । પ્રકટમવ[ન] દ્વર્મા[ન] આમ તસ્ય [આ] ત્મજ્ [ઓ] ભૂત ।
પૃથુલકટિરુદારઃ ક્ષામમ-
- ૩૩ ધ્યસ્તથા યો વિદિત इह जगत्या योगनान्नापरेण ॥ [૧૮] સંપ્રામે યાક્ષદાસ
[-] વ (ન) છ-

પતરં બીજું બીજી વાજુ

- ૩૪ મ[લ્] ફલમપિ ધ્વંસયિત્વા પ્રવીરો યઃ સંજગ્રાહ તુર્યં પદુતરનિનદં સાગરક્ષોમ-
- ૩૫ નામ । યસ્યાલંકારમૃતાં જિતરિપુ જગૃહઃ પત્તયોપિ પ્રતીતાઃ શંલ [ચ્છ] ખ્ર ધ્વર્જદી
- ૩૬ નહમહમિકયા મુ(યુ)દ્ધભૂમિ પ્રવિશ્ય ॥ [૧૯] કોદણ્ઢધ્વસ્તષારાશરકરન-
સ્રેરે વિ[ક] માવ(વ) દ્વ
- ૩૭ ચિષે લીલામિમ(ન્) આન્યશે(સે)ના સમદગજઘટાતુંમતુંગસ્થલીકે' ।
યસ્મિના[ક્ર] મ્ય ભૂમિ
- ૩૮ [સ્થિ]તવતિ દિ નિર્જાં સિષવદ્યક્ષદાસ[ક્ષો] ણીપાયૈસ્કુરંગૈરિવ' રિપુનિ-
વૈઃ દૂરતઃ સં-
- ૩૯ પ્રણેશે ॥ [૨૦] બ્યોમ્નો યાંતમષિકં મૃગય[આ] પ્રિયો યઃ સત્ત્વૈ ન મુ-
દ્ધતિ સ કિં ધરણીવરાહઃ [૧] મત્યે
- ૪૦ તિ[બો] - પુરુહૃયોં સહૈ (સૈ) વ યસ્ય દૂરાન્નનાશૈ મતિમાં ધરણીવરાહઃ ॥
[૨૧] સ્તેદ્ગલંઘિત ધન્ધાર [-]^{૧૦}

૧ વાંચો પાણિ ૨ વાંચો દ્રવીયાશ્ ૩ વાંચો જગતીશાશ્ ૪ વાંચો સમતાંસસ્યલીકઃપ્ર ૫, ૧૬ અને ૨૦ આ
શ્લોકનો ૭૬ અગ્રધરા. ૬ પ્રથમ પિ ભૂલથી ૨લી ગમેલ તેથી પાછળથી આર્જીતમાં ઉમેર્યો છે. ૭ વાંચો
મૃતાશ્ ૮ વાંચો વ્જજ્ઞજાદી ૯ વાંચો મુંગકુંભસ્થલીકો યસ્મિન્ ૧૦ વાંચો નિર્જાં સિંહવદ્ ૧૧ વાંચો ભાવૈઃ
કુરંગૈરિવરિપુનિવહૈ ૧૨ ૭૬ વસંતતિલકા. શ્લોકનો સાધારણ અર્થ એવો છે કે ધરણીવરાહ અવનિવર્ત
સામેથી ભાગી ગયો. પણ બધી વિગત માટે ખાત્રીપૂર્વક કહી શકાતું નથી. સરસ્વતના અપ્પે બ્યોમ્નાપિ
યાંતમ્ અથવા બ્યોમ્ના પ્રયાંતમ્ હોવા બેધએ. ૧૩ વાંચો સત્ત્વૈ ૧૪ આંદો મુધારી શકાતું નથી. ૧૫ વાંચો મનાશ
મતિમાન ૧૬ ૭૬ શ્લોક અગ્રધુશ્ ૧૭ વાંચો ધન્ધાર (હાથીના અર્થમાં)

- ૪૧ છ્વદમુખૈર્મોષ્ટિતં । યત્રાજિમ[આ]જિ અટિ[તિ] સસપાજૈ^૧ રણાગ્નિ ॥
[૨૨] નરૈપતિમમું મુક્તા
૪૨ કાલે કલૌ સતિ સ[ં]પતિ ત્રિજગતિ પરિત્રાણું શક્તો ન કશ્ચિદપીહ માં ।
સુ[જ]નનિવ [હો]મ-
૪૩ ત્વેતીવ ન્નતિકમાવિ[ક]ર્મ શરણમનસં શ્રીમંતં યં સમાશ્રયદુ [ઞ્ઞ] રૂત
[ં] ॥ [૨૩] તેન પ્રેવ(ચ)ળડયરુદ [ઞ]-
૪૪ ચલા [ં] વિ [મૂર્તિ] [પદમ્પ ?] રૂતાંબુ(બુ)કળિકાત[ર]ભાતનાસુ
[ન્]^૧ । વિષ [ડ]દ્વિલાસવ (ચ) પલાશ્ચ વિવિ [ં] ત્ય લ-
૪૫ કર્મી પ્રાવર્ત્યત સ્ફુટમયં ક્ષિતિદાનવ[ર્]મ્મઃ ॥ [૨૪] સ ચ મહાસામન્ત-
શ્રીયોગ એવમ્ [ક્ત] બાન્ પર્થ
૪૬ સમાનેવામિસંવદ્યકાં સ્વાનન્યાશ્[ચ] ગામિમાવિ ભૂપાલંશ્ચ સમનુવો(વો)ધયત્યસ્તુ
૪૭ વઃ સંવિદિતં યથાસ્માભિઃ પ્રતાપપ્રણતસમસ્તસામન્તશો(મૌ)લિમાલાચિતચરણયુ-
૪૮ ગલસ્ય શશધરકરણિકરામલયશ્[:] પ્રવાહધવલિતધરાવલયસ્ય સમીહિતામ્ય-
૪૯ ચિકપ્રદાનાનન્દિતવંદિવૃન્દોપગીયમાનસમસ્તગુણગણસ્ય પરમ મદ્યાર-
૫૦ કમહ[િ] રાજાધિરાજપરમિ(મે)શ્વર શ્રી મોજદિ(વે)વ પાદાનુધ્યાતપરમ-
૫૧ મદ્યારકમહાર [િ] જાધિરાજ પરમેશ્વર શ્રી મહેન્દ્રપાલદેવપ્રસો

પતરું બીજું

- ૫૨ પાદપ્રસાદાવાપ્તં તન્તિ(ન્નિ) યુક્તતં[ઞ્દ્ર]પૌલ શ્રીધીશ્વકપતિવ(વ)દ્વૈસ્ત
૫૩ દનુમત્યા ચ શૌ(સૌ)રાષ્ટ્રમણ્ડલાન્તઃ પાતિ નક્ષિસપુરચતુરા(ર) શીતિ પ્રતિ-
૫૪ વ(વ)દે^૧ અમ્બુલકામિધાનગ્રામઃ સદૃક્ષમાલકુલુઃ સ સીમાપર્યન્ [ત્] અઃ
૫૫ સમોગમાગઃ સહિરણ્યાદાનઃ સદખ્વદશાપરાવઃ સામજમાનવેષ્ટિકૈઃ
૫૬ સકલરાજકીયાનામહસ્તપ્રક્ષેપણીમ(ય) આચન્દ્રાવર્ક્ષ(કં) આર્ણવક્ષિતિસ
રિત્પર(વ્)અતસમ
૫૭ કૌલોનઃ રૂઢૈવ જયપુરગ્રામામ્યાસે કળવીરિકા સરિદુપકળે નિવિષ્(દ)
અ ત[રુ] જા-

૧ વાંચો મુખૈષ્ઠ ૨ વાંચો કાલપાણી ૩ ઇ'દ હરિણી ૪ વાંચો ત્રિવિક્રમવિક્રમ ૫ ઇ'દ વસન્તતિલકા.
૬ વાંચો તરલાંસ્તથાસુ ૭ વાંચો યથા પથ્ય એવમુક્તવાન્ યથા એ શબ્દો અરથાને છે. ૮ વાંચો સર્વાનેવામિસંવદ્ય-
માનકાન્ સ્વાનન્યાશ્વાગામિમાવિ ૯ આ ષે અક્ષરો પ્રસા અરથાને છે ખરી રીતે મહેન્દ્રપાલદેવસ્ય હોતું એપમે.
૫૨ ટુ પ્રતાપ પ્રણત થો શરૂ થતો કૃષ્ણ મહેન્દ્રપાલ દેવની સાથે સંબંધ ધરાવતો આખો સમાધ હોય એમ
લખે છે. ૧૦ આંહી કાંઈ શબ્દો પડ્યા લાગે છે. યોગને મહેન્દ્રપાલ તરફથી શું મળ્યું તે સમજી શકાતું નથી.
૧૧ કાઉસભાના અને અક્ષરો શબ્દાવાળા છે. કદાચ તદંત્રાલ લખવાનો પ્રયત્ન હોય એમ સંભવે છે. ૧૨ વાંચો
દ અમ્બુલક્ ૧૩ વાંચો સૌત્પથમાનવિષ્ટિકઃ અથવા વેષ્ટિકઃ ૧૪ વાંચો કાલીના.

- १८ दिव्यदेवाय सण्डस्तुटितस्तुक(वा) दुग्धक(र्)वक स्नपनविकेपन पुष्पधूपदीप
त[ऐ]कने (नै)वे-
- १९ व दारिकापुपकृतये म्[आ]तापिभोरात्मनश्चैहिकामुष्मिकपुष्पयज्ञा[ओ]
मिष्टद्वये भूमिच्छिद्र-
- ६० न्याय्[ए]न प्रवि(ति)पावितस्तदयं स्वध(र्) म्मदाय निर्धि(र्त्वि)-
शेप(व); पाळय(यि) तव्योऽनुन(म) न्तव्यश्च ॥ यज्ञय(स्य) चा-
- ६१ घाटनानि पूर(व्व)तो विरकग्रामसीमा । दक्षिणतो जयपुरग्रामसीमा(मा) ॥
अपरतः से-
- ६२ षड्वक कोरिण्डक ग्राम सीमे । उत्तरतः ववुळिक ग्रामसीमा । तदे[न] -
चतुराघाटनो (न) परि-
- ६३ क्षिप्तग्रामं भुंजतो भोजयतः क्ष(कृ)षतः कर्ष[य] तः प्रतिदिशते (तो)
रा(वा)न कैश्च [ना]स्यापि परिपं-
- ६४ यना व्याशे वो कार्यः । यतः सामन्य सनपळमवित्यास्मत्प्रीत्या पाळनीया
इत(ति) तथा द्(च्)ओ-
- ६५ कं व्याशे(से)न वै (व)हुभिर्व्वसुधा मुक्ता राजनि (भि)ःरा(स) गरादि
भिः । यश्चै यन्या यदा भूमिशुश्र तस्य त-
- ६६ रा पळं ॥^१ [य्] आनीद दहा(न) पुरा नरेन्द्रैर्दानानि म्मार्श्रग्रशस्कराणि ।
निर्मर्ष्यवान्प्रति
- ६७ मानि तानि को नाम शा(सा)धुः पुनराददीत ॥
- ६८ संवत् ९५६ माष शुदि ६ ॥

१ वांशे। व्यासेषो २ वांशे। सामान्यं दानफलमेत्य ३ ७६ श्लो६ अनुष्टुभ् ४ वांशे। यत्नं यत्नं
यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ५ ७६ ७६५७५। ६ वांशे। दत्तानि ७ वांशे। नि धर्म्मार्थं यथास्कराणि ।
निर्माष्यवान्त

વઢવાણના ધરણીવરાહનું દાનપત્ર^૧

શક સં. ૮૩૬ પોષ સુદ ૪

આ દાનપત્રની પ્રતિકૃતિ ડૉ. બર્ગેસે મને આપી હતી. આ દાનપત્ર ધોળકા ધંધુકાના જીના માર્ગે આવેલા હડાલા ગામ પાસેના કેટલાક કેળીઓએ શોધી કાઢેલું હતું. આનું કાગળનું રાશિગ કર્નલ વોટસને મને કૃપા કરી આપ્યું હતું. મને લાગે છે કર્નલ વોટસનેને અસલ પતરાં મળ્યાં હતાં. દાનપત્રના બીજા અર્ધ ભાગની સીસા ઉપરની છાપ મેં છ વર્ષ અગાઉ હડાલાના એક સોની પાસેથી મેળવી હતી.

આ દાનપત્ર મેં અર્ધ ઉપસેલાં પતરાં ઉપર લખેલું છે જેનું માપ ઉંચાઈમાં ૧૨ " છે તળીએ ૧૧ " પહોળાં છે. કડીઓ માટેનાં કાણાં ભેવામાં આવવાં નથી. લેખ ઘણી જ સારી દશામાં સાચવવામાં આવ્યો છે. કૃતિ પશુ ઘણી જ સંભાળપૂર્વક અને ઉત્તમ છે.

આ લેખની લિપિ કાચરથ નાગરી છે, જે આપણને દ્વિતીકું અને ભરૂચના ધ્રુવ ૩ ત્રીજાના રાઠોઢ લેખમાં અને ભાઈકનાં પિનિકિ પતરાં ઉપર માલુમ પડે છે. માત્ર થોડા જ અક્ષરોમાં ભેદ છે.

હડાલા શાસનનો ઐતિહાસિક ભાગ શિવના ધનુષ્યમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો ચાપ નામનો વર્ધમાનના ખંડણીઆ રાજાઓના અત્યાર સુધી અજ્ઞાત એક વંશની હૈયાતી પ્રકટ કરે છે. મૂળ પુરૂષ આપને બાહ કરીને વંશાવળી નીચે પ્રમાણે છે:—

૧ વિક્રમાર્ક

૨ અદક

૩ પુલકેસિ

૪ ધ્રુવભટ

૫ ધરણીવરાહ

ધરણીવરાહનું દાનપત્ર શક સંવત ૮૩૬ અગર ઇ. સ. ૬૧૭-૧૮ નું હોવાથી અને હિન્દી પેઢીનો સમય આશરે ૨૬ વર્ષનો હોવાથી, વિક્રમાર્કને આપણે આશરે ઇ. સ. ૮૦૦ માં મૂકી શકીએ.

ધરણીવરાહ વર્ધમાનમાં રહેતો હતો, જે હાલનું વઢવાણ શહેર છે. આની સાબિતી ૧૨ મી તેરમી સદીના જૈન અને હાલના બ્રાહ્મણ ગ્રંથકારોનાં લખાણો પરથી થાય છે. જેમાં વઢવાણને વર્ધમાન અથવા વર્ધમાનપુર નામ આપવામાં આવ્યું છે. અદાણ એ હાલનું હડાલા છે; ન્યાંથી આ પતરાંની ઉપલબ્ધિ છે.

આ દાનપત્રનો આશય શિવદેવાચાર્યના પુત્ર મહેશ્વરાચાર્યને તેની વિદ્યાના સન્માનાર્થે એક વિકળ નામનું ગામ દાનમાં આપવાનો છે. આ મહેશ્વરાચાર્ય આમરૂકસન્વાનનો હતો. આમરૂક કાળ બેરવનું નામ છે. તેથી જોમ સાબિત થાય છે કે આ આચાર્ય શિવ પંથનો હતો. ગુજરાતમાં જો કે શૈવમત પ્રધાન ન હતો, તોપણ અગાઉ તે સુલકમાં શૈવમત પ્રવર્તતો હતો. મધ્ય ગુજરાતમાં નકુદીશોના મઠોનાં ખંડેર ઘણી જગ્યાએ માલુમ પડે છે. વળી, અણહિલવાડના જીના સોલંકી રાજાઓ શૈવપંથી હતા અને આ શૈવપંથ પાછળથી ઘણી દૈષ્ણવ રીતોથી પૂરાઈ ગયો હતો.

अक्षरान्तर

- १ ओं पुण्यं व्योमसरिज्जलेन बहता चंद्रांशुभिः
- २ शीतलं सत्पुण्यं कनकारविन्दनिचयो निर्वाणसंपत्क
- ३ कं व्याकाकीविषकन्दकीभृगपतिप्रातं न संतापद् श्री-
- ४ धन्वेश्वरमूर्ध्नि सुखदं वस्ताज्जटाकाननं ॥ [१ ॥] ध्यानात्पूर्वमुवाच
- ५ समप्रतिखं शंभुं प्रणम्यावनी ध्यानाध्यासितकोचने स्वयि विभो पीडा-
- ६ महं नासुरीं । शक्ता सोढुमिलार्थमुद्रतवपू रक्षाक्षमः शक्तिमान्
- ७ स्वाभापात्परेमश्वरेण विहितश्चापामिषानो नृपः ॥ [२ ॥] अपि च ॥ नीरन्ध्रो गत-
- ८ कंटकोऽक्षततनुः सच्छायमूर्त्तिः सदा सत्पत्रोपि विपन्नतामनुगतः सेव्यो
- ९ स्त्यगम्यो द्विषां । शश्वत्सौरुयफलप्रदोपि सुतरां वृद्धेर्विषातात्मनो भूभृन्मूर्ध्नि
- १० कृतास्पदोपि नतिमान् श्रीचापवंशोपरः ॥ [३ ॥] तस्मिन्नुष्णरुचेर्वभूव
सदृशः श्री-
- ११ विक्रमाकौ नृपः संपन्नाखिलशक्तिष्वगुणयुतो राजा ततोऽप्यङ्गकः । तस्माच्छ्रीपुत्र
- १२ केसिभूभृदजनिं क्षमापाळचूडामणिः संजातः पृथिवीपतिर्भुवभटो धर्मस्य मूर्त्ति-
- १३ स्ततः ॥ [४ ॥] तस्यानुजः सकलभूपनताम्रिपद्मः पद्मावपुष्यभिरतो धर-
णीवराहः ।
- १४ जातोऽखिलप्रणयिकरूपतरुर्महात्मा कीर्तावतीमुखसरोरुहराजहंसः ॥ [५ ॥] किं
- १५ शौर्यं प्रभुता पुराभिह्वनं गम्भीरता सत्यता प्रोत्साहः किमुतोच्यन्तामसदृशो यस्य
- १६ प्रतापो महान् । औदार्यं कुलजावतीपतिसुतेष्वत्यादरः कोप्यसौ येनैवं मुहुरेति मो-
- १७ हममला कष्टं कवीनां मतिः ॥ [६ ॥] यस्यागशौर्यसौभाग्यगर्वितः कर्ण-
पार्थकुसु-
- १८ मशरान् । हेपयतीवाधिकतरनिजचरितैर्लौल्यैव नृपः ॥ [७ ॥] ० ॥ नयं
च प्राप्ता
- १९ चक्रश्रीरपि सहजविवेकादेवमभावयत् । चत्वरनिहितानिलाहृतदीपशिखा-
- २० समानमायुरारोग्यादिकं ॥ यत्पश्य तादृग्वलसमन्विता अप्यस्मदादिपूर्ववंशजा
- २१ तथाविधाविधिविलसितविशेषात् । कीर्त्तियशोनाममात्रावशेषीभूताः समम
- २२ वन् । तद्वरं धर्मविषयमेव मनो विहितं । दानशीलतपो भावनात्मकं च धर्मं
- २३ प्रायो राज्यावस्थितनृपाणां । दानभावेन एव प्रवर्त्तिते । तद्वपुन्धरादिदानं स्वर्ग-

१ सोपानमाकळ्यामितगुणभाजनेन व-
२ र्द्धमानावस्थितेन समधिगताशेषमहाशब्दम-
३ हासामंताधिपतिश्रीधरणीवराहेण स्वपितामहना-
४ माकृतमङ्गलकदेशमन्यं च भूयान्सं । राजाधिराजपरमे-
५ श्वरश्रीमहीपालदेवपादप्रसादतः समनुशासता सता
६ यथा दानं प्रवर्चितं । तथासौ सर्वान् स्वसम्बध्यमानमाविभूपानन् न्या-
७ श्व राष्ट्रपतिग्रामपतिभोगिकमहचरकुटुंबिकपांचकुलिकदण्डपा-
८ सिकमय्यगप्रभृतीन्समनुबोधयत्यस्तु वः संविदितं । यथा मया माता-
९ पित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिबुद्धये तथैवामुष्मिफलावाप्त्यर्थं श्रीमदामर्ष्टकसन्तानी-
० यश्रीशिवदेवाचार्यसुत श्रीमहेश्वराचार्याय । विषाधनं
१ कन्धिकारस्थलीसंबध्यमानः विकलाभिधानग्रामः ससीमापर्यन्तः सदाणीभोग-
२ भागः सदण्डदशापराधः सशृङ्खलाकुलः सकलराजकीयानामहस्तप्रक्षे-
३ पणीयः अपरिपन्थनीयश्च प्राप्तोदगयनमहापूर्वेणि परमभक्त्या मया उद-
४ कातिसर्गेण प्रतिपादितः । यस्य चाघाटनानि पूर्वतः उत्तरककाभिधानग्रामः
५ दक्षिणतः खिक्खिरिआणकाभिधानग्रामः । अपरतः कुरलाभिधानग्रामः । उच-
६ रतः शणाह्वाणकाभिधानग्रामः । एवं चतुराघाटनेपलक्षितोयं विकलाभिधान-
७ ग्रामः सो-
८ येनाचंद्रार्कागर्णवक्षितिसरित्पर्वतकालीनः श्रीमहेश्वराचार्यस्य पुत्रपौत्रान्वयन्याये-
९ न भुंजतो भोजयतो वा न केनचिन्वासेधनीयः॥०॥ यत उक्तमेव भगवता वेदव्या-
० सेन व्यासेन ॥ बहुभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा
१ भूमिस्तस्य तस्य तदा
२ फलं ॥ षष्टिं वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः । आच्छेत्ता चानुमंता च ता-
३ न्येव नरके वसेत् ॥
४ यानीह दधानी पुरा नरेन्द्रैर्दानानि मर्मार्थयशस्कराणि ॥ निर्माल्यवान्तप्रतिमानि
५ तानि कां ना-
६ म साधुः पुनराददीतेति ॥ शक संवत् । ३ ड ५३९ पौष सुदि ४ उत्तरायणे ॥
७ यथा चैतदेवं त
८ था ग्रामं दाता स्वहस्तमारोपयति । स्वहस्तोयं श्रीधरणीवराहस्य
९ लिखितं चैतद्राजादेशात् साधिविग्रहिकमर्हदकेन
० पार्थिल्यमृतेनेति ॥

पं. ४ वांथो मृपांसं. पं. ५ वांथो मृपानन्यां. पं. १० वांथो स्वसीमा. पं. १५ वांथो वैष्टिकः; वृज्ज.
 पं. २० वांथो घम्मात्थं. पं. २८ प्पिणे अक्षरयोऽन्तस्स म्हा सत्तातो नथी.

ભાષાન્તર

૨ !

(૧) શ્રી ધર્મેશ્વરના શિરપરની જટાનું વન, જે બોમસરિતાના વહેતા જળથી પવિત્ર બન્યું છે, ઇન્દુકિરણથી શીતલ થયું છે, જે મોક્ષના સુખ રૂપે સુવર્ણનાં કમળ અને ફળ જેવાં ઉત્તમ કુસુમ ધારે છે, જે સર્વોની શ્રેષ્ઠી, ઠંઠના કન્દલી વિષ અને વ્યાઘ્રચર્મ પર્યંત છે છતાં દુઃખદાયી નથી તે તમને સુખ અર્પે.

(૨) તે ઉડા ધ્યાનમાં મગ્ન થયો તે પહેલાં શંભુને પૃથ્વીએ નમન કરીને ગર્જિત અવાજે કહ્યું—“જ્યારે તમારાં લોચનમાં ધ્યાન વર્તે છે ત્યારે હે પ્રભુ ! અસુરોથી ઉદ્ધવેલી વિપતિ અહેવા હું અશક્તિમાન છું.” પછી પૃથ્વીના અર્થે તેના ચાપમાંથી વિપુલ અને કદાવર હોવાથી તનુ રક્ષણ કરવા સમર્થ આપ નામનો પ્રતાપી નૃપ તે પરમેશ્વરે સન્ન્યે.

વળી:—

(૩) દોષરહિત અને પક્ષમાં ઠંઠક વિનાના અક્ષત વનુવાળો, અતિ ઉજ્જવળ ઉત્તમ આરિધારતાં છતાં નિત્ય સત્પત્ર, વિપત્તિમાંથી રક્ષણ કરી અન્યને સદા સુખનું ફળ આપે છે, છતાં તેની ઉત્કલિતામાં વૃદ્ધિ આપે છે, જે અન્ય નૃપોના શિર પર સ્થાન પસંદ કરે છે છતાં દેવો અને શુદ્રો પાસે નમ્ર છે તેથી વિપત્રની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરનાર, સર્વથી ઉત્તમ આપવંશ સેવા કરવા યોગ્ય છે અને તેના શત્રુઓથી અજિત છે.

(૪) તે વંશમાં સૂર્ય સમાન, રાજ્યશ્રી અને નૃપના છ ગુણસંપન્ન શ્રી વિક્રમાર્ક નૃપ જન્મે છે. તેનાથી અડક નૃપ અવતર્યો તેનાથી ભૂમિપાલોમાં મણિ શ્રીપુલકેસિ નૃપ જન્મે તેમાંથી ન્યાયની મૂર્તિ ક્રુવણ નૃપ અવતર્યો.

(૫) તેના અનુજ, જેનાં ચરણકમળને સર્વ નૃપો નમન કરે છે, જે રાજ્યશ્રીને ભેટી સુખ પ્રાપ્ત કરે છે, જે સર્વ મિત્રોને કલ્પવૃક્ષ સમાન છે, જે મહાત્મા છે અને (તેના અન્તપુરમાં) સુદરીઓનાં સુખકમળમાં રાજહંસ છે તે ધરણીવરાહ હોતો.

(૬) તેનાં શૌર્ય, પ્રભુતા, નગરોનો નાશ, ગાંભીર્ય, સત્યતા, મહાન ઉત્સાહ, કે અતુલ મહિમાનું વર્ણન શા માટે કરવું ? ઉદારતા અને તે ઉચ્ચજન્મના નૃપોના પુત્રો માટે અતિ માન અને પ્રભાવ વર્તે છે, જેથી ખરેખર ! કવિઓની શુદ્ધભવિ વારંવાર અંકુશ બંધ છે.

(૭) દાન, શૌર્ય, ને સૌહાર્દના મહવાળા આ નૃપે કહ્યું, પાર્થ અને કુસુમશર જેવને તેમના કરતાં અધિક વિક્રમથી સ્ફેલાઇથી શરમાવ્યા.

અને તેણે અચલ શ્રી પ્રાપ્ત કર્યાં છતાં વિવેક મતિથી આમ વિચાર કર્યો:—

“જીવિત, સુખાકારી આદિ પવન લાગતા અને આંગણમાં મૂકેલા દીપકની જ્યોત સમાન છે. મારા વંશના કે અન્ય પૂર્વના નૃપો અતિ શક્તિમાન હોવા છતાં તેમના યશ, ખ્યાતિ, અને નામ સિવાય ભાગ્યની અદ્ભુત લીલાથી કંઈજ રહ્યું નથી. તેટલા માટે પૂણ્ય કર્મની પ્રાપ્તિમાંજ (દરેક જને) હૃદય લગાડવું વધારે યોગ્ય છે, અને જ્યારે દાન, સહાચાર, તપ અને ધ્યાનથી પૂણ્ય પ્રાપ્ત કરાય ત્યારે નૃપોએ નિત્ય દાન કર્યાં છે અને ધ્યાન ધર્યાં છે.”

આથી ભૂમિદાન સ્વર્ગની સીડી સમાન છે, એમ માનીને મહાસામંતોના અધિપતિ, અમાપ ગુણનિધિ, સર્વ મહાશયક પ્રાપ્ત કરનાર, વર્ધમાનમાં નિવાસ કરતા. ‘રાજધિરાજ’ અને ‘પરમેશ્વર’ શ્રીમહીપાલજેવના ચરણના પ્રસાદથી, અડધુક વિષય, જે તેના પિતામહના નામ

ઉપરથી કહેવાતો, અને અન્ય વિષયમાં અનુશાસન કરે છે તે શ્રી ધરણીવરાહ એવી રીતે દાન કર્યું છે કે તેના વંશના કે અન્ય ભાવિનૃપો, રાષ્ટ્રપતિ, ગ્રામપતિ, લોગિક, મહત્તર, કૌટુંબિક, પંચકુલિક, હણપાસિક, મધ્ય વર્ગના જનો, આદિને નીચેનું શાસન બહાર કરે છે:—

તમને બહાર થાઓ કે પરમ ભક્તિથી ઉત્તરાયણને દિને મારાં માતાપિતા અને મારા પુષ્પ-યશની વૃદ્ધ માટે અને પરદાકમાં કૃળ પ્રાપ્તિ માટે, વિખ્યાત આમરહક ગોત્રના શ્રી શિવદેવા-ચાર્યના પુત્ર શ્રી મહેશ્વરાચાર્યને તેની વિધાના ઉપહાર અર્થે કંથિકા સ્થલીમાં આવેલું પિકલ ગામ તેની સીમા પર્યંત દાણીભાગલોગ, ઉત્પન્નમાં હિસ્સા સહિત, દશ અપરાધનાં કૃત્યોના નિર્ણય અને હણ સહિત, વૃક્ષોની હાર સહિત, રાજપુરુષોના હસ્તપ્રક્ષેપણ અને પ્રતિબંધમુક્ત મારાથી પાણીના અધ્યંથી અપાયું છે. તેની સીમા: પૂર્વે:—ઉત્તર કક્ષ ગામ: દક્ષિણે:—કિકખરિ આણક ગામ; પશ્ચિમે કુરલ ગામ અને ઉત્તરે શણાઈ ચાણક ગામ ॥ શ્રીમહેશ્વરાચાર્યના જ્યારે પુત્રો, પૌત્રી, વંશજોના ન્યાય અનુસાર, આ ચાર સીમાવાળું વિકલ ગામ જે સૈનિકોના પ્રવેશ મુક્ત છે તે ઉદ્ભવતી વેળા હક્ક સહિત, પૂર્વે દેવો અને પ્રાણીઓને કરેલાં દાન વર્જ કરીને ભુમિચિદ્રના ન્યાય અનુસાર, ઉપલોગ કરે અથવા ઉપલોગ કરાવે ત્યારે ચંદ્ર, સૂરજ, સાગર, પૃથ્વી, નદીઓ અને પવંતોના અસ્તિત્વકાળ સુધી કેાઈએ પ્રતિબંધ કરવો નહીં. કારણ કે ભગવાન વેદવ્યાસે કહ્યું છે કે: શક સંવત ૮૩૬ પોષ શુદ્ધ ૪ ને ઉત્તરાયણને દિને. અને આ પ્રમાણે સર્વ છે તેને સ્વહસ્ત ગામનું દાન દેનાર આપે છે. આ મારા શ્રી ધરણીવરાહના સ્વહસ્ત છે, અને આ પાર્થિવેશના પુત્ર સાધિવિગ્રહીક મહિદકથી લખાયું છે.

પરમાર સીયકનાં હરસોલનાં બે દાનપત્રો (ચાર તામ્રપત્રો)^૧

વિ. સં. ૧૦૦૫ માઘ વ. ૩૦ બુધવાર

ઇ. સ. ૬૪૯, ૩૧ જાનવારી

ગુજરાતમાં અમદાવાદના પ્રાંતિજ વાહુકાના હરસોલ ગામમાં રહેલા વિસનગરા નાગર બ્રાહ્મણ બદ્ધ મગન મોતીરામના કબજામાં આ દાનપત્રો છે. અમદાવાદના રા. બ. કેશવલાલ હ. ધ્રુવને તેની ખબર પડી અને મહા મુરકેલીથી તેનો ફોટોગ્રાફ લેવા તથા ભેવા માટે તે માલિક પાસેથી મેળવ્યાં. તેમણે તે ફોટોગ્રાફ તામ્રપત્રો પ્રસિદ્ધ કરવા માટે આપ્યા તેમ જ રા. ડાહ્યાભાઈ. પી. દેરાસરીની મદદથી બુદ્ધ પતરાં થોડા દિવસ માટે મળ્યાં અને તેના ઉપરથી છાપ લેવામાં આવી.

બે દાનપત્રો “ અ ” અને “ બ ” નાં બંને પતરાં છે અને બંધાં અંદરની બાજુએ કોતરેલાં છે. રા. બ. ધ્રુવને તે મળ્યાં ત્યારે બે પતરાં ઠલીથી બંધેલાં હતાં, બંધારે બીજાં બે છૂટાં હતાં. આ ચારમાંથી એક જ ઉપર ગરૂડનું ચિત્ર છે તેથી તેમ જ આ દાન એક જ રાજાએ એક જ દિવસે બાપ તથા દીકરાને આપેલ છે. તેથી સંભવ છે કે આ ચારે પતરાં સાથે બંધેલાં હશે. “ અ ” દાનપત્ર એટલે કે બાપને આપેલા દાનપત્રના બીજા પતરાની ડાબી બાજુ નીચે ગરૂડનું ચિત્ર છે અને તેના ડાબા હાથમાં સર્પ છે. ગરૂડનું ચિત્ર કેટલાંક રાષ્ટ્રકૂટનાં તામ્રપત્રોમાં, સીયકના અમદાવાદના વિ. સં. ૧૦૨૬ ના તામ્રપત્રમાં તેમજ સીયકના પુત્ર અને પૌત્ર વાકુપતિ મુંજ અને ભોજનાં દાનપત્રોમાં પણ ભેવામાં આવે છે.

“ અ ” ના પહેલા પતરામાં ૧૬ પંક્તિ છે અને બીજામાં ૧૧ મળી કુલ ૨૭ પંક્તિ છે. “ બ ” માં ૧૩ અને ૧૬ મળી કુલ ૨૯ પંક્તિ છે. પહેલાનાં પતરાં સારી રીતે કોતરેલાં છે, બીજામાં અટકળ ન રહેવાથી શરૂઆતમાં મોટા અક્ષર કોતરી છેવટમાં સંકેતો લોગવવો પડેલ છે.

ઇ. સ. ૬૪૯માં વપરાતી એટલે કે પરવાપગદના પ્રતિહાર મહેન્દ્રપાલ બીજાના સં. ૧૦૦૩ ના તામ્રપત્રમાં વપરાયેલ છે તેવીજ આમાં પણ લિપિ છે. કેટલાક અક્ષરો પ્રાચીન પદ્ધતિથી લખેલા છે તેમજ કેટલાક જરા અર્વાચીન લાગે છે. ભાષા સંસ્કૃત છે અને શરૂઆતના તેમ જ અંતના શ્લોકો બાદ કરીએ તો બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમાં છે.

દાનપત્રો નૃસિંહાવતારની સ્તુતિથી શરૂ થાય છે. પછી અમોઘવર્ષ અને અકાલવર્ષનો ઉલ્લેખ છે અને તેનાં બિરૂદો પરમભદ્રારક મહારાજાધિરાજ અને પરમેશ્વર આપેલાં છે. અકાલવર્ષને અમોઘવર્ષનાં ચરણનું ધ્યાન કરનાર તરીકે વર્ણવેલો છે. તેનાં પૃથ્વીવલ્લભ અને શ્રીવલ્લભનરેન્દ્ર એમ બે બીજાં બિરૂદો છે. આ બે રાજાઓ^૧ માલખેડના રાષ્ટ્રકૂટ વંશના કાં તો અમોઘવર્ષ ૧ હો અને કુબ્જ બીજો જેણે જન્મે મળીને ઇ. સ. ૮૧૪-થી ૯૧૧ સુધી રાજ્ય કર્યું હતું તે અથવા તો અમોઘવર્ષ ૩ બે અને કુબ્જ ૩ બે (૯૩૪ થી ૯૬૧ ઇ. સ. સુધીના)

૧ એ. ઈ. વો. ૧૯ પા. ૨૩૬ કે. એન. ડીક્લિવ અને ડી. બી. હિરેશ્વર ૨ કુબ્જ ૩ બેનાં કર્ણાટનાં ચ. સ. ૮૮૦ ના તામ્રપત્રો (એ. ઈ. વો. ૪ પા. ૨૭૮) માં આ બંધાં બિરૂદો આપેલાં છે અને તે જ રાજાનાં દેવલીનાં ચ. સ. ૮૬૨ નાં તામ્રપત્રો (એ. ઈ. વો. ૫ પા. ૧૮૯) માં પરમાદેવર એ એક બિરૂદ વધારે છે. આ તામ્રપત્રની સાલ કર્ણાટ અને દેવલીની સાલની વચ્ચેમાં છે. સંભવ છે કે કુબ્જ ૩ બે સીયકનો સર્વોપરી રાજા હતો અને તેથી તેનું નામ આમાં અમર રથને મૂક્યું છે. મહામહાલિકા વૃદ્ધામણિ બિરૂદથી ઉપરની કલ્પનાને ટેકો મળે છે. પણ બીજી રીતે ભેતાં નરેન્દ્રપાદાનાય શબ્દો રાષ્ટ્રકૂટ બીજાને જરૂરીને હોય, એ વધુ સંબંધિત લાગે છે.

હોવા નોંધ્યો. આંહી સુત્રજ્ઞાનો અમુક ભાગ ક્રેતરનારે ભૂલથી મૂકી દીધા હાગે છે. કારણ કે પછી તરવ જ તે કુટુંબમાં બપોપરાજ જન્મ્યો, જેનો દીકરા વૈરિસિંહ હતો, એમ લખેલ છે તેની પહેલાના શબ્દો નરેન્દ્રપાદાનામ્ બંધાયેલતા નથી. ત્યારબાદ વૈરિસિંહનાં વખાણ આં છે અને ત્યાર પછીના શ્લોકમાં તેને સીયક પુત્ર પ્રાપ્ત થયાનું લખ્યું છે. પછીના ગદ્યભાગમ સીયકનાં વખાણ છે અને તેને મહામણ્ડલિક, ચૂડામણિ અને મહારાજધિરાજપતિ એમ લખ્યે છે. યોગરાજ ઉપર કૃતેહમંદ ચડાઈ કરીને પાછા વળતી વખતે રાજનો મહી નદીને કાંઠે મુકાર હતો. ત્યાં શિવનાથની (ધણું કરીને સરનાલની) પૂજા કરીને મોહડવાસક વિભાગમાંનાં કુંભા રોટક અને સીહકા ગામો અનુક્રમે ગોવર્ધનના દીકરા લલ્લોપાધ્યાયને અને તેના દીકરા નીના દીક્ષિતને દાનમાં આપ્યાં. તેઓ આનન્દપુરના નાગર બ્રાહ્મણ હતા અને તેનું ગોત્ર ગોપાલિ (ગોપાલ) હતું. હાપકા જેના મારફત દાન અપાયાં તેનું નામ ઠક્કર શ્રી વિષ્ણુ હતું. કાયસ્થ શુભરે દાન લખ્યું હતું. છેલ્લી પંક્તિમાં રાજ સીયકની સહી છે.

તિથિ વિ. સં. ૧૦૦૫ માસ વ. ૩૦ બુધવાર આપેલ છે જે ઇ. સ. ૯૪૬ ની ૩૧ જાન-વારી સાથે મળે છે. તેથી સંવત કાર્તિકાદિ ૨ ગત વર્ષ મુજબ ગણેલ છે અને માસ અમાન્ત છે. દાનનું પ્રયોજન ચન્દ્રાકે યોગ પર્વે છે, એટલે કે અમાસ એમ સમજવું નોંધ્યો. સૂર્યગ્રહણ કલ્પવાની જરૂર નથી, તેમ તે તિથિએ ગ્રહણ હતું પણ નહીં.

આ પત્રમાં ઇતિહાસ માટે ઘણાં ઉપયોગી છે. કારણ કે પરમાર વંશનાં સૌથી પ્રાચીન દાનપત્રો હોઇને ગુજરાતના ઇતિહાસ સાથે ઘણા સંબંધ છે. આવડા રાજ્યનાં છેવટનાં વર્ષ- (૯૪૦ થી ૯૬૦ ઇ. સ. સુધીનાં) ના ઇતિહાસ માટે જૈન ગ્રંથો બહુ જ પરસ્પર વિરોધવાળા જણાવ્યા છે. બો. ગે. વો. ૧ ભાગ ૧ પા. ૧૫૪ મે ડો. ભગવાનલાલ દંડજી પણ લખે છે કે અણહિલવાડના આવડા વંશનો ઇતિહાસ ૧૨ મી સદી પછીની સોલંકી ઇતિહાસકારની દંતકથા ઉપરથી ઉપજાવેલો હોવાથી તે વખતના લેખો ન મળે ત્યાં સુધી ભરૈંસાલાયક ગણાશે નહીં ઇ. સ. ૯૧૪ પછી માલખેડના રાષ્ટ્રકૂટોનો અમલ ગુજરાત ઉપર ક્યાં સુધી કાયમ હતો તે નક્કી કરવા કંઈ પણ સાધન નથી તેથી તે અનુમાન કરે છે કે આલુક્ય રાજ તેલ અથવા તેલપે તેઓનો ઇ. સ. ૯૭૨ માં નાશ કર્યો ત્યાં સુધી તેઓનો અમલ ચાલુ હતો. આ બાબત માં આ દાનપત્રો ઘણે અંશે અજવાળું પાડશે. આમાંના યોગરાજ અણહિલવાડ પાટણન આપોત્કટ અગર આવડા વંશનો (કેટલાક જૈન પ્રબંધની માન્યતા મુજબ આવડા વંશનો વિ. સં. ૯૬૮ માં નહીં, પણ વિ. સં. ૧૦૧૭ માં અંત આવ્યો એમ માનીએ તો) અગર દક્ષિણ કાંઠે ચાલાડના આલુક્ય વંશનો રાજ હતો. યોગરાજ ઉપર ચડાઈ કરીને વળતાં સીયકે મહી નદીને કાંઠે (સારનાલ પાસે) મુકામ કર્યો હતો તે ઉપરથી જણાય છે કે યોગરાજની રાજધાની મહી અને ખેટક મણ્ડલ જે તેના કબજામાં હતાં તેની પશ્ચિમમાં હોવી નોંધ્યો. પાટણના આપોત્કટ દક્ષિણ કાંઠેચાલાડના આલુક્યો કતોજના પ્રતિહાર રાજનું સર્વોપરીપણું સ્વીકારતા હતા અને પ્રતિહારના દુરમન રાષ્ટ્રકૂટ સાથે સીયકને ધારો સંબંધ હતો તેથી યોગરાજ ઉપરની તેની ચડાઈનો ખુલાસો થાય છે.

આ દાનપત્રોનો સીયક તે વાકપતિ મુંજનો પિતા^૧ સીયક બીજા નિઃશંક માનવો નોંધ્યો. મુંજનાં ધરમપુરી તામ્રપત્રો^૨ ઇ. સ. ૯૭૪ નાં એટલે કે બરાબર ૨૫ વર્ષ પછીનાં છે. મેમલ ડફે^૩

૧ જુઓ એ. ઇ. વો. ૧૬ પા. ૧૭૮ નોટ ૨ જુઓ એ. ઇ. વો. ૧૮ પા. ૩૨૧ ૩ બો. ગે. વો. ૧ ભાગ ૧ જુઓ. ૧૩૧ ૪ જુઓ એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૨ ૫ જુઓ ઇ. એ. વો. ૬ પા. ૪૮. ૬ કોનોલોજી એન્ડ ઈસ્ટાયા પા. ૬૨ ૭જી બર્નલ એન્ડ ઈસ્ટાયા હીસ્ટરી વો. ૪ પા. ૮૦

સીયક ધીભની સાલ ૬૫૦ ઇ. સ. ની કલ્પી છે તે કહાય મુંજનાં તામ્રપત્ર ઉપરથી જ હશે. વિ. સં. ૧૦૨૬ નાં અમદાવાદનાં પતરાંમાંનાં પણ આજ સીયક છે. આમાં તેમ જ ધીભ દાનપત્રોમાં તેના બાપનું નામ વૈરિસિંહ આપેલું છે.

વાકપતિ મુંજના તામ્રપત્રમાં વૈરિસિંહના બાપનું નામ કૃષ્ણ આપેલ છે તે અને આ તામ્રપત્રમાંના બપૈપ રાજ અને પરિમલના નવસાહસાંકચરિતમાંના અને ઉદયપુર પ્રશસ્તિમાંના વાકપતિ ૧ હો તે બધા એક જ હોવા ભેદ્ય છે. બપૈપ તે વાકપતિનું પ્રાકૃત રૂપ છે તે ધ્યાનમાં રાખવું ભેદ્ય છે.

ઉદયપુરપ્રશસ્તિમાં વૈરિસિંહ ૧ હો અને સીયક ૧ હો એમ બે નામ આપેલ છે. પણ તેના સંબંધમાં ઐતિહાસિક ઉલ્લેખ નથી. તેથી તેઓ એક ધીભ પછી ગાદીએ આવ્યા હશે, પણ તેઓએ પોતાની સત્તા જમાવી હશે નહીં.^૨ તે વંશનો બપૈપ અગર વાકપતિ અગર કૃષ્ણ જ પ્રથમ બહાર આવ્યો હશે.

આબુ પર્વત ઉપર યજ્ઞના અગ્નિમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ પરમાર નામના મૂળ પુરૂષનો ઉલ્લેખ આ તામ્રપત્રમાં નથી. અગ્નિકુળ સંબંધી મી. સી. વી. વૈદના નિબંધમાં^૩ તેણે કહ્યું છે કે આર વંશ-માંથી માત્ર પરમાર વંશે પોતાની ઉત્પત્તિ અગ્નિમાંથી કલ્પી છે. પરમારવંશનાં સૌથી પ્રાચીન આ તામ્રપત્રોમાં તે સંબંધી કાંઈ પણ ઉલ્લેખ નથી.

વાકપતિ મુંજનાં બિરૂદો અમોઘવર્ષ, પૃથ્વીવલ્લભ અને શ્રીવલ્લભ વિગેરેનો ખુલાસો જે હળુ સુધી થયો નથી તે પણ આ તામ્રપત્રોમાં દેખાડેલા રાષ્ટ્રકૂટ સાથેના પરમારના સંબંધથી થાય છે. અમોઘવર્ષ ૧ હો અને અકાલવર્ષ (કૃષ્ણ ૧ ભે) એ બેનાં જ નામ આમાં આપેલાં છે તે ઉપરથી સમભય છે કે તે બેને માટે પરમારોને વધુ મળતા હશે. બે વંશો વચ્ચેના સંબંધ શો હશે તે કલ્પી શકાતું નથી, પણ એમ અનુમાન થાય કે કદાચ રાષ્ટ્રકૂટની પુત્રીમાંથી પરમારો ઉતર્યા હોય. જેમ વાકાટક તામ્રપત્રોમાં^૪ સુમ રાજાએ કે જેમાંથી રાણી પ્રભાવતી ઉવરેલી છે તેનું વર્ણન છે તેમ આમાં પણ હોય, એ સંભવિત છે. અગર એવો પણ સંભવ છે કે ઇ. સ. ૬૦૦ માં કૃષ્ણ ધીભએ ગુજરાત ઉપર ચડાઈ કરી ત્યારે બપૈપ રાજ તેના સેનાપતિ હોય અને તે અગર તેના દીકરા વૈરિસિંહે ગુજરાતમાંથી માળવામાં જઈને પોતાના વંશનું રાજ્ય સ્થાપ્યું હોય.

આ તામ્રપત્રો ઉપરથી જણાય છે કે સીયકની રાજધાની માળવામાં હતી, કારણકે તે મહીની પૂર્વમાં પંચમહાલ અને ઝાબુઆ રાજ્યમાં થઈને કુચ કરતો હતો. ગુજરાતમાં છેવટ ખેટકમંડલ સીયકના કબજામાં હોયું ભેદ્ય છે. રાકુપતિ અગર રૂદ્રપાટિના રાજાને સીયકે હરાવ્યો. એમ નવસાહસાંકચરિતમાં લખ્યું છે તે કદાચ આમાં લખેલો યોગરાજ હોય. આ લેખના સમયે ભે કોઈ સર્વોપરી રાજા (કદાચ રાષ્ટ્રકૂટ રાજા) ના તાબામાં સીયક હતો એમ માનીએ તો ઉદેપૂરના લેખમાંથી જણાય છે કે રાષ્ટ્રકૂટ રાજા ખોદિંગને (આશરે ઇ. સ. ૬૭૦ માં) હરાવ્યો હતો.

આ તામ્રપત્રોના સમય પછી વિ. સં. ૧૦૨૬ સીયકના અમદાવાદના તામ્રપત્રની વારીખ સુધી પરમારોના ગુજરાત સાથે સંબંધ હતો. ભે કે અણહિલવાડના ચાલુક્ય વંશના સ્થાપક મૂલરાજે ઉત્તર ગુજરાતમાં પોતાનો અમલ બેસાડ્યો હતો. એમ જણાય છે કે સીયક વાકપતિ અને સિન્ધુરાજના સમયમાં પરમારોએ ગુજરાત ખેડ્યું હશે. ઇ. સ. ૬૭૫ માં મૂલરાજ લાટ એટલે કે દક્ષિણ ગુજરાતના સેનાપતિ બારપ્પ સાથે લડતો વળ્યો છે. અણહિલવાડ અને લાટ વચ્ચે તે વખતે પરમાર હોય તો ઉપરની લડાઈ સંભવે નહીં. (વિ. સં. ૧૧૦૩ ની સાલનાં પરમાર

૧ એ. ઇ. વો. ૧ પા. ૨૩૩ ૨ અગર વંશાવલિમાં તે નામે ભૂલથી આવ્યાં હશે. જુઓ મદ્રાસ ઓરિએન્ટલ રીસર્ચસોની રીપોર્ટ પા. ૭૦૩ અને સી. વી. વૈદની હીસ્ટરી ઓફ મિડિયવલ ઈન્ડિયા વો. ૨ પા. ૧૧૮ ૩ જ. બો. બે. રો. એ. સો. વો. ૨૬ પા. ૧૧૦ ૪ એ. ઇ. વો. ૧૫ પા. ૩૬ અને ઇ. એ. વો. ૫૩ પા. ૪૬

ભોજનાં વિલકવાડાનાં તામ્રપત્રો^૧ ઉપરથી સમજાય છે કે ભોજે ઉત્તર ગુજરાતનાં અમુક ભાગ જિત્યો હશે, કારણ વડોદરા રાજ્યના સંખેડા મહાલના રાજાએ તેની સત્તા સ્વીકારી હતી.

પરમારોનો માલવા સાથે સંબંધ ક્યારે થયો તે ચોક્કસ નથી. વિ. સં. ૧૦૦૩ ના પરતાળ-ગઢના લેખમાં^૨ લખેલ છે કે પ્રવિહાર રાજા મહેન્દ્રપાલ બીજાનો અમલદાર માધવ ઉજ્જન ઉપર રાજ્ય ચલાવતો હતો. આ હકીતથી પરમારોએ ધારનો કબજો લીધાની હકીકતને વિરોધ થતો નથી. પણ ઉજ્જનની આસપાસનો મુલક સીયકના છેવટના ભાગમાં અગર વાકપતિ મુંજના શરૂઆતના વખતમાં મેળાવ્યો હશે.

ખેટક મણડલના રાજાને સીયકના તાળાનો વર્ણવ્યો છે, પણ તેનું નામ કે વંશ આપેલાં નથી. શ. સં. ૮૩૨(ઇ. સ. ૯૧૦)ના કપડવંજના તામ્રપત્રમાં લખેલ છે કે બ્રહ્મવાક્ વંશનો પ્રચંડ રાષ્ટ્રકૂટ રાજા અકાલવર્ષની મેહેરખાનીથી ખેટક મણડલનું રાજ્ય મેળાવ્યું હતું અને હર્ષપુર હાલનું હરસોલ કે જ્યાંથી આ તામ્રપત્રો મળ્યાં છે ત્યાં રાજ્ય કરતો હતો. સીયકના સમયમાં ખેટક મણડલમાં રાજા કરતો હતો તે પ્રચંડ વંશનો કેઈ હશે.

સ્થળો પૈકી ખેટક મણડલ તે હાલનું ખેડા અને અમદાવાદનો અમુક ભાગ હોવો જોઈએ. મોહડ વાસક તે હાલનું મોહડાસા અગર અમદાવાદના પ્રાંતિજ વાલુકાનું મોહડાસા હોવું જોઈએ. હાનમાં આપેલાં ગામો કુભારોટક અને સીહકા તે મોહડાસાની પૂર્વમાં ૧૩ માઈલ ઉપરનું કામરોડ અને દક્ષિણમાં ૮ માઈલ ઉપરનું સીકા હશે. મહી ઉપરનું શિવનાથ કે જ્યાં રાજાનો સુકામ હતો તે બી. બી. એન્ડ સી. આઇની આનન્દ ગોધરા રેલ્વે જ્યાં મહીને મળે છે ત્યાંનું સરનાલ હોવું જોઈએ.^૩ તે જગ્યા અત્યારે પણ પવિત્ર મનાય છે અને ત્યાં ગલતેશ્વર નામનું શિવનું મંદિર છે. તે આર્કીઓલોજીકલ ખાવા તરફથી રક્ષિત છે. તે કાસરા વાલુકાના કાકોરના જનોદ ગામ પાસે છે અને આનન્દ ગોધરા રેલ્વેના અન્ગાડિ સ્ટેશનથી જવાય છે. આનન્દપુર તે નાગર બ્રાહ્મણોનું મૂળ સ્થાન છે અને અત્યારે તે વડોદરા સ્ટેટના કડી પ્રાંતના ખેરાળુ વાલુકાના વડનગર તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. જો કે નાગર બ્રાહ્મણોનું વર્ણન વલ્લી લેખોમાં છે પણ નાગરોનું આ પહેલાંમાં પહેલું વર્ણન છે.

^૧ પુના ઓરીએન્ટલ કોન્ફરન્સનાં પ્રોસીડીંગ્સ ૨ એ. ઇ. વો. ૧૪ પા. ૧૭૭ ૩ આ સુચના મટિ બી. આર. ડી બેનરજીનો ઉપકાર માનવો જોઈએ જીઓ. એ. રી. આ. સ. વે. સ. ૧૯૨૦-૨૧ પા. ૬૧
લેખ ૩૮

अक्षराःतरं

दानपत्र अ

पतरं पहेळं

- १ ओं^१ विशुषककडारकेसरसटाभिर्नैवु(बु)दश्रेणयः शोणं नेत्रहुताशङ्क(ब)-
रभृतः सिर्घा-
- २ कृतेः शार्ङ्गिणः । विस्फूर्जद्गलगज्जिताज्जितककुन्मातंगर्पोदयाः संरंभासुखय-
न्नुषः खरन-
- ३ खक्षुंनद्विषद्वक्षसः ॥१॥ परमभट्टारकमहाराधिराज परमेश्वरश्रीमदमोघवर्षदेवपादा
- ४ नुध्यातपरमभट्टारक महाराजाधिराज परमेश्वर श्रीमदकालवर्षदेव पृथ्वीवल्लभ
श्रीवल्ल-
- ५ भनरेन्द्रपादानां । तस्मिन्कुले कलमषमोदक्षे^१ । जातः प्रतापाग्निहुतारिपक्षः(ब)प्यैप
- ६ राजति नृपः प्रसिद्धस्तस्मात्सुतो भूदनु बैरिसिधैः । [॥ २ ॥] दृष्टारविनि-
तावक्त्रचंद्रवि(बि)व(ब)कलं-
- ७ कता नो धौता यस्य कीर्त्यापिहरहासावदातया ॥ [३] दुर्वाररिपुभूपालरणरंगैकना-
- ८ यकः नृपः श्री सीयकस्तस्मात्कुलकल्पदुमोभवत् ॥ [४] स एवंविधः प्रणत
सकलसामंत-
- ९ शिरोमणिः मरीचिरंजितचरणयुगलः श्री खेटकमण्डलाधिपतिप्रतिपत्ति प्रतिव-
(ब)द्ध वृत्ति (?)
- १० सतूर्यारवसंत्रस्तानेकरिपुसमूहः अनेकशंखध्वनि व(ब)धिरितपंचवर्णपता-
काराजीविरा-
- ११ जितविशालवक्ष[म्]स्थलावलम्बि(म्बि)त कुमुदवा(बा)न्धवः अतुलदान-
संपादनैककल्पद्रुमः महामंड-
- १२ लिङ्ग चूडामणिमहाराजाधिराजपति श्री सीयकः स्वभुज्यमान मोहडवासकविषय
संव(ब)द्ध मुं
- १३ भारोटक ग्रामः^१ । समस्तराजपुरुषान्प्रतिवासिजनपदांश्च वो (वो) धयत्यस्तु
वैः यथा योगराज- ।^{१०}
- १४ स्योपरि यत्रासमयसंसिद्ध कार्यान्तर व्याघुटितैर्महीनदीतट निवासिभिरस्माभिश्चन्द्रा-
- १५ क्येयोगपर्वणि शिवनाथं समभ्य[र्]च्याव[धा]र्य ॥ बाताभ्रविभ्रममिदं वसुधा
धिपत्यमापात-
- १६ मात्रमधुरो विषयोपभोगः । प्राणास्तृणाग्रजलविंदुसमा नराणां धर्मः सखा परमहो

१ मूला पन्ना ३ पन्ना २ यिक ३ पे छे ३ वांयो मित्र ४ वांयो सिहा ५ वांयो छुण्ण ६ वांयो
नडाभी छे ७ वांयो बैरिसिंहः ८ स्वभुज्य.....ग्रामः ज्ये वाङ्गपेना आगसा ९ पाठसा १० साथे कांठ
तथा ११ ६ वः ५ गी संविदित उमेः १० तीलीनी ११ २२ नथी. ११ वांयो स्तुणा

बीजुं पतरुं

- १७ परलोकवाने ॥ [५] इति जगदित्यं सकलमवधार्योपरि लिखितोपामः ससीमा-
तृणगोचरपर्यं [५]
- १८ तः सोपरकरः सर्वदायसमो (मु)पेतः श्रीमदानन्दपुरीय नागराय त्र्यर्षेयाय
गोपालिस-
- १९ गोत्राय गोवर्धनसुनवे लङ्गोपाध्याय मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययैसोमिवृद्धये
अदृष्टफ-
- २० लमंगीकृत्याचंद्रार्क्षार्णवक्षितिसमकालं परयाभक्तया शासनेन उदकपुर्वकं प्रति-
पादितै-
- २१ ति ॥ तं निवासि जनपदैर्यथा दीयमानभागभोगकर हिरण्यादि सर्वमाज्ञाश्रवणवि-
धेयैर्भूत्वा
- २२ तत्पुत्रपौत्रादिभ्यः समुपनेतव्यं । इति बुध्वौ अस्मद्वत्सैरन्यैरपि भावि भो कृभिः
मत्प्रदत्त ध-
- २३ र्मदायोयं मेनुमतव्यः पालनयिश्च । उक्तं च । व (ब) हुभिर्वसुधा मुक्ता राज-
भिस्सगरादिभिः यस्य
- २४ यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [६॥] यानीह दत्तानिपुरानरेन्द्रेर्दा-
नानि धर्म्मार्त्थं यशस्कराणि । नि
- २५ र्मास्यवान्तप्रतिमानितानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥ [७॥] संबत् १००५
माघ व (ब) दि ३० बुधे दाप
- २६ कोत्र ठक्कुरः श्रीविष्णुः राजाज्ञया लिखितं कायस्थ गुणधरेण ॥ स्वहस्तोयं
श्रीसीयक-
- २७ स्य ॥ ८ ॥

અક્ષરાન્તર

દાનપત્ર બ

પત્રું પહેલું

- ૧ ઐ 'વિષ્ણુચક્રકઢારકેસરસટાભિનાંતુ(બુ)દશ્રેણયઃ શોળં નેત્રહુતાશઢંબ(બ)ર
મૃતઃ સિંધા
- ૨ કૃતે શાર્કિણઃ વિશ્કૂર્જા[દ]ગલગર્જિતાઝિત કકુન્માતંગ દપોદયાઃ સંરંભાઃ સુ-
- ૩ સ્વયંતુ વઃ સ્વરનસ્વશુર્નદ્વિષદ્વક્ષસઃ ॥ [૧] ॥ પરમમટ્ટારકમહારાજાધિરાજ
પરમેશ્વર શ્રી-
- ૪ મદમોઘવર્ષદેવ પાદાનુધ્યાતપરમમટ્ટારક મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વરશ્રીમદકા-
- ૫ લવર્ષદેવ પૃથ્વીવલ્લભ શ્રીવલ્લભનરેંદ્રપાદાનાં । તસ્મિન્કુલે કર્ણમષ[મ]ઓષ-
વક્[ષે] જાતઃ
- ૬ પ્રતાપામિ હુતારિપક્ષઃ વ(બ)પૈપરાજેતિ નૃપઃ પ્રસિદ્ધસ્તસ્માત્સુતોમૃદનુ વૈ-
રિસિંધેઃ [૨] દષ
- ૭ પ્તારિવનિતા વક્ત્ર ચંદ્ર વિં(વિં)વ(બ)કલંકતા [૧] નો ધૌતા યસ્ય
કીર્ત્યપિ હરહાસાવદતયા [૩] દુર્વારિ રિ-
- ૮ પુમ્પાલરણ ર(રુ)ગૈક નાયકઃ નૃપઃ શ્રી સીયકસ્તસ્માત્કુલકલ્પદ્રુમોભવત્
[૪] સપ્તવિં-
- ૯ ધઃ પ્રણતસકલસામંત શિરોમણિમરીચિરંજિતચરણયુગલઃ શ્રીલેટકમંડલા
- ૧૦ ધિપતિપ્રતિપાત્તિપ્રતિવ(બ)ધત્રુક્તિ (?) સત્(ઝ)ર્વારવ સ(મ્)ત્રસ્તાનેક
રિપુસમૃદ્ધઃ અનેક શંસ્વધ્વ-
- ૧૧ નિ વ(બ)ધિરિતપંચવર્ણ પતાકારાજી વિરાજિતવિસાલૈ વક્ષ(સ્)સ્થલાવ-
લમ્બિ(મ્બિ)તકુમુદ વાં(વાં)ધ
- ૧૨ વઃ અતુલદાન સં(પ્)આદનૈકકલ્પદ્રુમઃ મહામંડલિકચુર્ડામણિમહારાજાધિ-
- ૧૩ રાજપતિશ્રીસીયકઃ સ્વમુજ્યમાન મોહદવાસકવિષયસં વ(બ)દ્વ સીહકા ગ્રા-

૧ ચિહ્ન રૂપે છે. ૨ વાંચો ભિન્ન ૩ વાંચો સિંહા ૪ વાંચો ક્ષુણ્ણ ૫ પ્રતિદૃતિમાં વ (બ) વ્યેય છે
૬ વાંચો વૈરિસિંહઃ ૭ વાંચો વિશાલ ૮ વાંચો વૃદ્ધામણિ ૯ સ્વચ્છંદ્ય થી ગ્રામઃ સુધીના વાક્યને આગળના પાઠશા
શબ્દ સાથે સંબંધ નથી.

पतरं बीजं

- १४ मः । समस्तराजपुरुषान्प्रतिवासिजनपदांश्च वो(वो)व यस्यस्तु वः यथा योगरा-
- १५ जस्योपरि यात्रासमयसंसिद्ध कार्यानन्तरव्याघ्राटितैर्महीनदीतटनिवासिभि-
- १६ रस्माभिश्चंद्राक(कं)योगपर्वणि शिवनाथं समभ्यर्च्योवधार्य वाताम्रविभ्रम-
मिदं वसु-
- १७ धाधिपत्यमापातमात्रमधुरो विषयोपभोगः प्राणास्त्रिणाग्रजलविन्दुसमा नराणां धर्म-
- १८ स्सखा परमहो परलोकयानै [५॥] इति जगदनित्यं सकलमवधार्योपरिलिखितो
- १९ ग्रामः ससीमातृणगोचरपर्यंत(:) सोपरकरः सर्वादायसमो(ड)पतेः
श्रीपदानंद-
- २० पुरीय नागराय त्र्यार्षेयाय गोपालिसगो(त्रा)य लल्लोपाध्याय सुत नीना
दीक्षिताय
- २१ मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये अदृष्टफलमंगीकृत्या चंद्रार्क्षार्ण-
- २२ व क्षितिसमकालं परया भक्त्या शासनेन उदकपूर्वकं प्रतिपादित इति ॥ तनिवा
- २३ सिजनपदैर्यथा दीयमान भाग भोगकर हिरण्यादिसर्वमाज्ञाश्रयणविधियैर्भू-
- २४ त्वा तत्पुत्रपौत्रादिभ्यः समुपनेतव्यं [१] इति बुद्धा अस्मद्संज्ञैरन्यैरपि भावि-
भोक्तभिः मत्स्य
- २५ दत्तधर्मदायोऽयं अनुमंतव्यः पालनीयश्च । उक्तं च व(व)हुभिर्वसुधा भुक्ता
राजभिस्सगदा-
- २६ दिभिः यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं । [६॥] यानीह दत्तानि
पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्म्मार्थ-
- २७ यशस्कराणि निमाल्य वान्तप्रतिमानि तानि कौनाम साधुः पुनराददीत [७]
स (म्) १००५ माघ व (व) ३ (०)
- २८ [बुध]दापकोत्र ठकुरः श्रीविष्णुः राजाज्ञया लिखितं कांयस्थगुणधरेण स्वहस्तोऽयं
- २९ श्री सीयकस्य ।

१ वः ५४ी संविदितं ७३ये २ वांथि तृणा ३ वांथि याने ४ वांथि सोपरकरः ५ वांथि यशो
६ वांथि तनिवासि ७ वांथि विधियै ८ वांथि बुद्धता ९ वांथि वंशजै १० वांथि भोक्तभिः ११ वांथि
निमाल्य १२ वांथि ठकुरः
दे५ ३५

સંક્ષિપ્ત ભાષાન્તર

(શ્લો. ૧) વિષ્ણુના નૃસિંહ અવતારની સ્તુતિ.

(પં. ૩-૫) પ. મ. ૫. અમોઘવર્ષના પાઠાનુધ્યાત શ્રીઅઠાદવર્ષ

(શ્લો. ૨) તે વંશમાં બપૈપરાજ જન્મ્યો અને તેનો દીકરો વૈરસિંહ તેની પછી ગાદીએ આવ્યો.

(શ્લો. ૪) તેનો પુત્ર સીયક હતો.

(પં. ૮-૨૦) તે સીયક બધા અમલદારોને તેમજ કુમનારટિક (દાનપત્ર અ) સીહક (દાનપત્ર બ)ના રહેવાસીઓને હુકમ કરે છે કે તમને બધાને વિદિત થાઓ કે ચોગરાજ ઉપર ચડાઈ કરીને પાછા વળતી વખતે મહી નદીને કાંઠે સુકામ હતો ત્યારે શિવજીની પૂજા કરીને સંસારની અસારતા વિગેરે વિચારીને ગોવર્ધન આનન્દપુરથી નીકળી આવેલા ગોપાલિ ગોત્રના ત્રિપ્રવરવાળા ગોવર્ધનના દીકરા લલ્લોપાધ્યાયને (દાનપત્ર અ) લલ્લોપાધ્યાયના દીકરા નીના દીક્ષિતને (દાનપત્ર બ) ઉપર લખ્યાં ગાઓ દાનમાં આપ્યાં છે.

(પં. ૨૧ પછી) તિથિ સંવત ૧૦૦૫ ના માઘ વહિ ૩૦ ને સોમવાર દાપક ઠંકકુર વિષ્ણુ હતો. લેખક કાયસ્થ ગુણધર હતો. શ્રી સીયકની સહી.

પરમાર રાજ સીયકનું તામ્રપત્ર^૧

પત્ર પીઠ

વિ. સં. ૧૦૨૬ આસુ. વ. ૧૫

ઇ. સ. ૬૭૦

ખેડાના એક વકીલે આ તામ્રપત્ર અમદાવાદના કંસારા પાસેથી મેળવ્યું હતું અને સાત વર્ષ પહેલાં ગુજરાત પુરાતત્વ મંદિરના મુનિ જનવિજયજીને આપ્યું હતું. તેના વરફથી પ્રસિદ્ધિ માટે મળેલું છે.

આ પીઠ પત્ર છે અને તેમાંનાં બે કાણાં કે ઇંચ વ્યાસનાં તથા એક પીઠથી ૭ ઇંચ છેટે છે. કહીએ ઉપલબ્ધ નથી. કાર ટીપીને જાડી કરવામાં આવેલ છે. તે ૧કુ.—૧૫ઈ. લાંબું અને ૭૩ ઇંચ પહોળું છે. લખાણની દશ પંક્તિઓ છે. અને છેલી પંક્તિ ત્રણ ગણા મોટા અક્ષરોમાં શ્રી સીયકની સહી છે. નીચે ડાબી બાજુના ખુણામાં માળવાના પરમાર રાજાઓનાં દાનપત્રોમાં જોવામાં આવે છે તેવો ઉડતો ગરૂડ ચિત્રેલો છે. તેના ડાબા હાથમાં સર્પ છે અને જમણે હાથ મારવાને માટે ઉગામોલો છે.

કાતરનારે બહુ જ બેદરકારીથી કામ કરેલું છે. અક્ષરો સીધા હોવાને બદલે ડાબી બાજુ અગર ઘણે ભાગે જમણી બાજુ વળેલા છે. તેનું કદ કે ઇંચ ઉંચાઈ તેમ જ પહોળાઈમાં છે. વ્યાકરણની ઘણી ભૂલો છે અને અનુસ્વાર ઘણી વખતે મૂકી દીધું છે. લિપિ દશમી સદીમાં વપરાતી જૂની નાગરી જ છે. પરમાર રાજ વાકપતિ મુંજ^૨ અને લોજના^૩ દાનપત્રોની લિપિ સાથે તે મળતી આવે છે પણ વિ. સં. ૧૦૦૫ નાં સીયકનાં તામ્રપત્રોની લિપિ કરતાં જરા જુદી છે. ભાષા સંસ્કૃત છે.

પત્રના શરૂઆતના ભાગમાં પહેલીથી આઠમી પંક્તિ સુધીમાં શાપના ચાલુ શ્લોકો છે છેલ્લી પંક્તિમાં ઉપયોગી ઐતિહાસિક હકીકત છે. નવમી પંક્તિમાં વિ. સં. ૧૦૨૬ આશ્વિન વદિ ૧૫ દાનની તિથિ^૪ આપેલી છે અને દાપક (દાન દેવરાવનાર) તરીકે કચ્છપેકનું નામ છે.

પહેલા પત્રના અભાવે સીયકનું વંશવૃક્ષ મળતું નથી પણ તે માળવાના પરમાર રાજ હતો એમાં શંકા નથી. વાકપતિ અને લોજનાં તામ્રપત્રોની માફક ગરૂડ આમાં ચિત્રેલ છે.

આ તામ્રપત્રનો સીયક, વાકપતિ મુંજ કે જેનાં બે દાનપત્રો વિ. સં. ૧૦૩૧ અને ૧૦૩૬ નાં મળેલાં છે તેનો બાપ થાય એમ કહી શકાય તેમ છે. આમાં અને વિ. સં. ૧૦૩૧ ના દાનપત્રમાં દાપક^૫ તેને તે જ છે. વિ. સ. ૧૦૨૬ સુધી સીયકે રાજ્ય કર્યું એમ અટકળ કરી શકાય છે. કારણ કે ધારાના કવિ ધનપાળ પોતાના પાઈલછી નામના પ્રાકૃત કોશના શ્લોક ૨૭૬ માં લખે છે કે તે ગ્રંથ તેણે ઇ. સ. ૧૦૨૬ માં જ્યારે માળવાના લોકોએ માન્યખેટ લૂટ્યું^૬ ત્યારે

૧ એ. ઈ. વો. ૧૬ પા. ૧૭૭ ડી. બી. દિસ્કલર ૨ ઈ. એ. વો. ૧ પા. ૫૧ અને વો. ૧૪ પા. ૧૯૦
૩ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૧૮૧ અને ઈ. એ. વો. ૧ પા. ૫૩ ૪ આમાં વદિ ૧૫ આપેલ છે ત્યારે આ જ રાજની વિ. સં. ૧૦૦૫ ના દરસોલાના દાનપત્રમાં વદિ ૩૦ એમ લખેલ છે તે ઉપરથી અટકળ થાય છે કે બન્ને રીતિ ચાલુ હતી. વલ્લભીનાં ૮૦ તામ્રપત્રમાંથી નવમાં પ્રથમ રીતે લિપિ આપેલ છે. ૧ ઈ. એ. વો. ૧ પા. ૫૧ અને વો. ૧૪ પા. ૧૯૦ મે આપેલ વાકપતિ બે દાનપત્રોમાં આ શબ્દને દાપક લખેલો છે અને તેની પહેલાના આજ્ઞા શબ્દ સાથે જોડેલો છે. પરંતુ આ દાપક શબ્દ દુનને બદલે વપરાયેલો છે અને રસથામણ એટલે રાજની આજ્ઞા એ અર્થમાં વપરાયેલ છે. તે જ અર્થમાં “દાપક” શબ્દ પણ વપરાયેલ છે. ઇ. એ. વો. ૧૬ પા. ૧૧ નોંઢ ૫૩ અને એ ઇ. વો. ૬ પા. ૧૮૬ ૨ ઈ. એ. વો. ૩૬ (૧૬૭૭) પા. ૧૬૬ ૩ એ. ઈ. વો. ૧ પા. ૨૩૫

પોતાને યેન સુન્દરા માટે બનાવ્યો છે. ઉદયપૂરપ્રશસ્તિના ૧૨ માં શ્લોકમાં શ્રી હર્ષ (સીયકર્ણ ખીજી નામ) ખોટીગના^૩ મુલક ઉપર હુમલો કરીને લૂંટયાનું લખ્યું છે, તેમાં પણ ઉપરના જ બનાવનો ઉલ્લેખ હોવો જોઈએ.

માળવાના પરમાર રાજાઓનાં તામ્રપત્રોમાંથી સહુથી પ્રાચીન આ અને હરસોલનાં તામ્ર-પત્રો અમદાવાદમાંથી મળ્યાં. એ હકીકત નોંધવા જેવી છે. ખીજાં તામ્રપત્રોનાં દાનમાં પણ તે જ પ્રદેશનો બાગ આપેલ છે. આ ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે શરૂઆતના વખતમાં પરમારોના ગુજરાત સાથે સંબંધ હતો.

અક્ષરાન્તર

૧ સામાન્યં ચૈતત્પુણ્યફલં વુદ્ધાસ્મદ્વંશજૈરન્યૈરપિ માભિભોક્તુમિરસ્મત્પદત્તષર્મદાયોય-

૨ મ [નુ] ગન્તવ્ય પાલમીયશૈ [૧] ઉક્તં ચ મગ [વ] તા વ્યાસેન [૧]

૩-૮ શાપવાળા પાંચ શ્લોકો.

૯ સં ૧૦૨૬ આશ્વિન વદિ ૧૫ [૧] સ્વયમાજ્ઞા દાપકશ્ચાત્ર શ્રી કણ્ઠપૈકઃ

૧૦ ગરુડનું ચિત્ર શ્રી સીયકસ્ય સ્વહસ્તોયં ।

લાટદેશના ચૌલુક્ય રાજ ત્રિલોચનપાલનું

તામ્રપત્ર દાન^૧

(શક ૯૭૨ ઇ. સ. ૧૦૫૦)

આ દાનપત્ર સુરતના એક કંસારાના કબજામાં છે અને મી. નરભેરામ મનસુખરામે મને લેાન તરીકે મેળવી આપ્યું હતું. પતરાંના માલિકે તેની ઘણી પૂજા કરી હતી, જેથી અક્ષરો કેસર અને ચંદનથી ઘણા જ ભરાઈ ગયેલા હતા. વળી કાટની પણ અસર થઈ હતી, જેથી તેમને સાફ કરવામાં ઘણા દિવસો લાગ્યા હતા.

પતરાંની સંખ્યા ત્રણ છે, અને રાજમુદ્રા ધારણ કરતી એક મજબુત ત્રાંબાની ઠડીથી સુ-રક્ષિત બેઠાએલાં છે. તેનું વજન ૯ થી ૧૦ રતલ થાય છે.

આ પતરાંથી ગુર્જરા અને રાષ્ટ્રકૂટોનું લાટદેશમાંથી પતન અને વલ્લભી અને ચાપોટકટોનું શુજરાતમાંથી પતનના સમય પછીના લાટદેશ તથા શુજરાતના ઐતિહાસિક સમય પર ઘણું જ અજવાળું પડે છે. આ પતરાંને દાનકર્તા લાટદેશનો ચૌલુક્ય રાજ ત્રિલોચનપાલ છે, જે શુજરાતના મુલરાજ સોલંકીનો હરીફ અને સમકાલીન આરપથી પાંચમે હતો. દાનપત્રની તારીખ શક ૯૭૨ (ઇ. સ. ૧૦૫૦) છે.

દાનમાં આપેલું ગામ એરથાણુ સુરત જીલ્લાના બોલપાડ તાલુકામાં આવેલું છે. એરથાણુથી પાંચ કોસ કરણ પારડી ગામ છે. કરન્જ પાસે મેહેલાડન ટેકરો નામનો નાનો ટેકરો છે. કરન્જથી આશરે દોઢ કોસ પર ભગવાદાન્ડી ગામ છે. કરન્જ અને ભગવાદાન્ડી વચ્ચે એક ખાડી છે. નાગારના એ એરથાણુથી દક્ષિણ નગડા (?) વદ થાય છે. નગડા હાલમાં ઉજ્જડ છે. વટપદ્રક એરથાણુની અગ્નિકોણમાં વડોદ છે તે અને લિંગવટ એરથાણુની દક્ષિણનું લિંગોદ અથવા નગડા છે અગર સચીન સ્ટેટના ચોરાસી તાલુકામાં લીંગદરાજ કદાચ હોય. ઈન્દોરથી હાલનું નરથાણુ હોઈ શકે ? તેમજુદક એ ચોરાસી તાલુકાનું દીમખુર્વા છે. તલપદ્રક એ એરથાણુની દક્ષિણે આવેલું તળોદ અથવા તળદ ગામ છે. બીજાં સ્થળો ઓળખાઈ શકતાં નથી.

अक्षरान्तर

पतरुं बीजुं

१ ९ उ नमो विनायकाय ॥ स्वस्ति जयोभ्युदयश्च ॥ वाणं वीणाक्षमाले कमलमहिमथो
२ बीजपूरं त्रिशूलं खट्वाङ्गं दानहस्ताभयकरसहिताः पाणयो धारयन्तः ।

रक्षन्तु व्यंज-

३ यन्तः सकलरसमयं देवदेवस्य चित्तं नोचेदेवं कथं वा त्रिभुवनमखिलं पालितं दान-
४ वेभ्यः ॥ १ ॥ दधाति पद्ममथ चक्रकौस्तुभे गदामथो शंखमिहैव पंकजं । हरिः
५ स पातु त्रिदशाधिपो भुवं रसेषु सर्वेषु निषण्णमानसः ॥ २ ॥ कमण्डलुं दण्डम-
६ थ श्रुचं बिभुर्बिभर्ति मालां जपदत्तमानसः । सृजत्यजो लोकमपोहितुं रिपून्सैश्च
७ सर्वै रसितो विशेषतः ॥ ३ ॥ कदाचिदैत्यखेदोत्थचिन्तामन्दरमन्थनान् । विरिञ्चेद्भु-
८ लुकाम्मोषे राजरत्नं पुमानभूत् ॥ ४ ॥ देव किंकरवाणीति नत्वा प्राह तमेव
सः । समा-

९ दिष्टार्थसंसिद्धौ तुष्टः सष्टाब्रवीच्च तं ॥ ५ ॥ कन्याकुब्जे महाराज राष्ट्रकूटस्य कन्य-
१० कां लब्ध्वा शु(सु)खाय तस्यां त्वं चौलुक्यामुहि सन्ततिम् ॥ ६ ॥ इत्थमत्र
भवेत्क्षत्रसन्तति-

११ त्वितता किल । चौलुक्यात्प्रथिता नद्याः ओ(सो)तांसीव महीषरात् ॥ ७ ॥
तत्रान्वये दयित-

१२ कीर्तिरश्रीर्त्ति नारीं संस्पर्शमीत इव वज्रितवान्परस्य । वारपाराज इति विश्रुतना-
१३ मधेयो राजा बभूव भुवि नाशितलोकशोकः ॥ ८ ॥ श्रीलाटदेशमधिगम्य कृतानि
१४ येन सत्यानि नीतिवचनानि मुदे जनानाम् । तत्रनुरज्य जनमाशु निहत्य शत्रून् को
१५ शस्य वृद्धिफलमाप निरन्तरं यः ॥ ९ ॥ तस्माज्जातो विजयवसतिर्गोत्रि(?)
राजः क्षि-

१६ तीशो यस्मादन्ये मनुजपतयः सि(शि)क्षिता राजधर्मम् । यो गोत्रस्य प्रथ-
मनिलयः

१७ पालको यः प्रजानां यः शत्रूणाममितमहसां मूर्ध्नि पादं व्यधत् ॥ १० ॥

पतरुं बीजुं-अ

१ आत्मभूरुद्धता येन विष्णुमे (ने ?) व महीयसा । बलिभिः सा समाक्रान्ता दा-
२ नवैरिव वैरिभिः ॥ ११ ॥ प्रद्युम्नवन्मदनरूपवरोच्युतस्य श्रीकी-
३ र्तिराजनृपतिः स बभूव तस्मात् । यो लाटभूपदवीमधिगम्य चक्रे धर्मेण
४ कीर्तिधवलानि धि(दि)गन्तराणि ॥ १२ ॥ सन्तानतन्तुषु प्रोताश्चौलुक्यमणयो नृ-
५ पाः । तस्यां तु मणिमालायां नायकः कीर्तिभूपतिः ॥ १३ ॥ गोः पिण्डे भौति-
६ के भूरि पदार्थायतने गुरौ । सूते क्षीरं शिरा कापि माता स्त्रीषु तथैव तं ॥ १४ ॥

- ७ आजन्म दृष्ट्या (?) तिमनोहरस्य मुदा तथापूर्यत सर्वं लोकः । यथाश्रुतापूर्ण-
घटीसमानं नारि-
- ८ च्यतापि स्तुतिविन्दुपातैः ॥ १५ ॥ समेपि स्पृहणीयत्वे पक्वान्त्येव योषितां । भोगस्तेन
- ९ परस्त्रीणामुच्छिष्टस्येव वर्जितः ॥ १६ ॥ लभं तथा क्षमापतिपाणिप (पा) दे
स्थितं यथा व-
- १० क्षसि रत्नसारैः । गौणं त्यजद्भिः श्रुतिकुण्डलाभ्यां कृत्वा पदं मुख्यमथास्थितं तैः ॥ १७ ॥
- ११ आलम्बनीभूतमहीधरास्तानुल्लङ्घ्य जुष्टं पतनं गुणौघैः ॥ कुतोऽन्यथा ते सहजा व-
- १२ भूतुः कथं व ते तत्सह वृद्धिमापुः ॥ १८ ॥ स यौवनेऽन्मत्तगजेन्द्रपार्श्वार्द्धावन्मनो-
- १३ मारयदेवमेतत् । तस्माद्वेदीन्द्रियखेटकेन विलंघिता वैषयिकी न सीमा ॥
- १४ ॥ १९ ॥ कायेन गेहादिनिभेन जीवो व्योमेव जन्तोर्व्यवधीयते स्म । तस्मात्परस्मिन्न-
- १५ हमेव मत्वा लक्ष्मीं समां योर्थं जनैरभुक्त ॥ २० ॥ बाह्वबलौ कोपगुरोश्च वासोवक्षस्तथा
- १६ नम्रमवेक्ष्य चापं । दप्पौद्धतं मस्तकमेव येषां द्विषां छिनत्ति स्म रणे स
वीरः ॥ २१ ॥

पतरुं बीजुं व

- १७ पृष्ठं ददृश्वपमभिद्विषं यः प्रियं चकार द्विषति प्रयुक्ताः । लक्षानुगा मार्गण-
- १८ पुंगवास्ते जाताः कृतार्थास्तत एव यस्मात् ॥ २२ ॥ तस्यासीद्विचारकीर्तिद्वि-
- १९ तानिस्तु (किं) शहस्तस्य या संभ्रामे समयेव हन्त सहसा गच्छत्परेषां गृहं ।
सा वाच्या
- २० पगमाय तेन दधती दिव्यं प्रतापं पुरोद्भ्रान्ता सप्तसमुद्रमण्डलभुवं सु (शु) द्वेति
- २१ गीता सुरैः ॥ २३ ॥ तस्माच्च वत्सराजो गुणरत्नमहानिधिर्जातः । शूरो युद्धमहार्णव-
- २२ मथनाय मन्दरः ख्यातः ॥ २४ ॥ आवाल्यादियमत्र मूर्तिभवने भद्रैः समं
श्रीः स्थिता
- २३ व्रीडाप्यत्र वधूरिव स्वविषयं प्रच्छादयन्ती सती । तामेवाधिकतां नयत्यविरतां
- २४ भर्तुर्मनो जानती सा विष्णोरिव वत्सराजनृपतेः सापत्नवर्जं स्थिता ॥ २५ ॥
- २५ सहैकम्बरंदुःस्थत्वे काश्चित्कोणश्रिता दिशः । इतीवाच्छादयत्यागी वत्सेशः
- २६ कीर्त्तिकर्षटैः ॥ २६ ॥ हेमरत्नप्रभं छत्रं सोमनाथस्य भूषणं । दीनानाथकृते सत्र-
- २७ मवारितमकारि सः ॥ २७ ॥ तस्याङ्गसंभवः श्रीमन्त्रिलोचनपतिर्नृपः । भोक्ता
- २८ श्रीलाटदेशस्य पाण्डवः कलिभूभुजां ॥ २८ ॥ त्यागेपि मार्गणा यस्य गुणग्रह-
- २९ णगामिनः । सत्ये धर्मो धेव वक्रः सौ (शौ) र्ये गोपालविक्रमः ॥ २९ ॥ अहो वृद्ध
- ३० स्य तस्यासन् शत्रवो विकला भृसं (शं) । भोक्तुस्तस्यैव ते चित्रं विहारम-
लशालिनः ॥ ३० ॥

- ३१ शत्रोः संग्रभूषणस्य समरे तस्यासिन(ना ?) पातिते मूर्धन्यासु(शु) गळसु कण्ठ-
 ३२ बलयाद्रक्तस्य पूरेष्वलम् । तत्तेजोमयबन्दितापितवपुस्तस्यासवर्णस्य (?)

पतरुं बीजुं

- १ तज्जूनं भाजनमुल्लास सहसा खड्गोर्ध्वहस्तं चलं ॥ ३१ ॥ भर्मशीलेन तेने-
 २ दं चलं बीक्ष्य जगत्त्रयं । गोभूहिरण्यदानानि दत्तानीह द्विजन्मनां ॥ ३२ ॥
 ३ सा(शा)के नवस(श)तैर्युक्ते द्विसप्तत्यधिके तथा । विहृते वत्सरे पौषे
 मासे पक्षे च ता-
 ४ मसे ॥ अमावास्यातिथौ सूर्यपर्वण्यङ्गारवारके । गत्वा प्रत्यगुदन्वन्तं तीर्थे चाग-
 ५ स्यसंज्ञके ॥ गोत्रेण कुशिकायात्र भार्गवाय द्विजन्मने । वैश्वामित्रदेवराता-
 ६ बौदलः प्रवरात्रयः । इमानुद्ग्रहते ग्रामं माघवाय त्रिलोचनः । षि(or वि)
 ल्लीश्वरप-
 ७ थकान्तद्विचत्वारिंशसंख्यके । परधाननवशतमदादुदकपूर्वकं ॥ समस्ता-
 ८ यं ससीमानमाघाटेस्तरुभिर्युत (sic.) । देवब्राह्मणयोर्दायान्वर्जयित्वा क्रमाग-
 तान् ॥ पूर्व-
 ९ स्या(स्या) दिशि नागाम्ना ग्रामस्तंतिका तथा । वटपद्रकमाग्नेय्यां याम्यां
 लिङ्गवटः सि-
 १० वः । इन्दोस्थानं तु नैऋत्यां बहुगण्डा परे स्थितः ॥ वायव्यां बेम्बरूकं च
 सौम्यां तु तलप-
 ११ द्रकं । ईशान्यां कुरुणग्रामः सीमायां खेटकाष्टकं । आघाटनानि चत्वारि आयैः स-
 १२ ह ससीमकैः । तस्माद्द्विजवरस्यास्य भुंजतो न विकल्पना कर्तव्या कैश्चन
 नरैः सार्धसा-
 १३ धुसमाख्यकः । अथैवं यदि लोसास्य स तदा पापभाजनः । पालने हि परौ-
 (रो) धर्मो हरणे पातकं म-
 १४ हत् । तथा चोक्तं सामान्येयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः
 स्ववंशजो वा परवंस(श)जो वा रामो वत प्रा-
 १५ र्थयेत महीसा(शान्) व्यथवा शा स'गोधनी (प्लुपथन) कन्योमेकां गवामेकां
 भूमेरर्द्धार्द्धमंगुलं । हरन्नरकमाप्नोति जा(या) वदाभूतसंप्लवम् । जा (या) नीह
 १६ दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्मार्थिकामादियस(श)स्कराणि निर्मात्यवाति प्रतिमानि
 तानि(?) कोनाम साधुः पुनराददाति । बहुभि-
 १७ र्वेषुषा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फल-
 म् लिखित (sic.) मया महासाषिबिमहि-
 १८ क श्रीसं(शं) करेण ॥ मन्त्रतश्रीमिति ॥ ० ॥ श्रीत्रिलोचनपालस्य ॥

ભાષાન્તર

“ૐ ! વિનાયકને નમન ! સ્વસ્તિ ! જય અને અભ્યુદય ! થાઓ !

દાન દેનાર અને ભય પમાડનાર (આઠ કરમાં) બાણ, વીણા, માળા, કમળ, સર્પ, વિજયુર, ત્રિશૂળ અને ખટ્વાંગ^૧ ધારનાર, સકલ રસમય ચિત્ત સ્પષ્ટ કરતા, દેવાધિદેવ (શિવ) ના કર (વમાડે કે આપણું) રક્ષણ કરે. નહીં તો દાનવોથી પૃથ્વીનું^૨ રક્ષણ કેવી રીતે કર્યું હશે ? (સ્લોક. ૧).

“ પદ્મ, ચક્ર, કૌસ્તુભમણિ, ગદા, શંખ, અને કમળ ધારનાર સર્વ (કવિતા) રસમાં પૂર્ણ-ચિત્તવૃત્તિવાળા દેવાધિપ હરિ ભૂમિનું રક્ષણ કરે (સ્લોક. ૨).

“ કમંડલુ, સુચર^૩ અને માળા (જેના મણકાપર મંત્ર જપતા) સ્વયંભૂ (બ્રહ્મા) ધારે છે. (કવિત્વ) રસની વિશેષતાવાળો તે, શત્રુઓને દૂર રાખવા માનવ ભતિ સર્જે છે. (સ્લોક. ૩)

“ એક સમયે દેવોના ખેદથી ભૂતપત્ર થયેલી ચિંતા રૂપી મંદર પર્વતના મંથનથી તેના સુલુકના સાગરમાંથી રાજરત્ન સમાન પુરૂષ પ્રકટયો. (સ્લોક. ૪).

“ તેણે તેને નમન કરીને કહ્યું—“ હે પ્રભુ ! હું શું કરું ? ” અને તેને અતિ પ્રસન્ન થયેલા સરજનહારે અર્ધસિદ્ધિ માટે કહ્યું—(સ્લોક. ૫)

“ હે રાજધિરાજ ચૌલુક્ય ! કન્યાકુખજના મહારાજ રાષ્ટ્રકૂટની કન્યા શ્રદ્ધણ કરીને તેની સંવત્તિથી પૃથ્વીને સુખી કર ! (સ્લોક. ૬)

“ આથી પર્વતમાંથી સરિતાના ઘણા ઝરા સમાન ચૌલુક્યથી જન્મેલી ક્ષત્રિયની મહાન ભતિ ખરેખર અહીં થઈ છે. (સ્લોક. ૭).

“ તે વંશમાં કીર્તિનો અનુરાગી, સ્પર્શથી પણ ભય રાખી અરિની પતિન્યોનો ત્યાગ કરનાર (સ્લોક. ૮) લાટદેશ પ્રાપ્ત કરીને નીતિવચન પ્રબળની પ્રસન્નતામાં સભ્ય કરનાર, પ્રબળને અનુરંજી અને શત્રુઓના સંહાર કરીને સંચયની વૃદ્ધિનું નિરંતર ક્ષણ પ્રાપ્ત કરનાર, વિખ્યાત આર્યપરાજ (નૃપ) હતો. (સ્લોક. ૯).

“ તેનાથી વિજય જન્મભૂમિ સમાન, જેની પાસેથી સર્વ નૃપો રાજ્યધર્મ શીખેલા, જે વંશનું પ્રથમ ગૃહ હતો, પ્રભનો પાલક હતો, જેણે અતિ પ્રબળ પ્રતાપવાળા શત્રુઓના શિરપર ચરણ મૂક્યો હતો. (સ્લોક. ૧૦) જેણે દાનવો સમાન પ્રબળ શત્રુઓથી આપી ગયેલી પૃથ્વીને મહાન વિષ્ણુ માફક પોતાની ભૂમિને સુક્રત કરી હતી તે ગંગિરાજ જન્મ્યો હતો. (સ્લોક. ૧૧)

“ તેનાથી અચ્યુતના પ્રદુક્ત સમાન, કામદેવ જેવા રૂપવાળો, લાટદેશની રાજગાદી પ્રાપ્ત કરી નિજ યશ વડે ધર્મથી દિશ્યાઓ ઉજ્જવલ કરનાર શ્રીકીર્તિરાજ અવતર્યો હતો. (સ્લોક. ૧૨)

“ ચૌલુક્યના મૂલ્યવાન મણિ સમાન નૃપોની, સંતાનવન્તુપરની મણિમાલામાં નાયક કીર્તિ-નૃપ હતો. (સ્લોક. ૧૩) ધેનુના પિણ્ડમાં પદાર્થોના વિશ્રામસ્થાન સમાન કોઈ અકલિત નસ દૂધ આપે છે તેમ સર્વ નારીઓમાં તેની માતાએ તેને જન્મ આપ્યો. (સ્લોક. ૧૪) તેના જન્મકાળથી જ, તેના દર્શનથી સર્વે જનો આનન્દથી પૂર્ણ હતા. તે એટલી રૂપવાન હતો કે તેઓ સ્તુતિર્ભિદ્ધપાત્રથી અમૃતઘટી હોય તેમ ખાલી થઈ જતા નહીં. (સ્લોક. ૧૫)

“ જો કે રૂપ અને પદ્મવાન સરખાં આકર્ષનારાં છે, છતાં તેણે પરસ્પરીના ભોગ ભોજન પછી ઉચ્છિન્ન અન્નના ભોગ માફક વળ્યું કર્યો. (સ્લોક. ૧૬) તેની છાતી પર ઉત્તમ રત્નો મળજીવ

૧ જાન્શન—ખાપરીના મથાળાવાળો એક દંડ છે, જે રાવનું ચક્ર ગણાય છે; સાધુઓ અને યોગીઓ તેને ધારણ કરે છે. ૨ સુચર—પલ્લા અથવા ખદીરનાં લાકડાંમાંથી બનાવેલા હવનમાં ધી હોમવાનો શયો. ૩ કમળ ૪૧

રીતે બેઠાયાં તેમ, કુણડલોના સાધનથી મુખ્ય સ્થાન મહણ કરી, ઔણનો ત્યાગ કરી, કુણડલો શ્રુતિના સાધન વડે તેના કર અને ચરણને બેઠાઈ ગયાં. પણ અફસોસ ! તેઓ ત્યાં સ્થાન રાખી શક્યાં નહીં (શ્લો. ૧૭)

“તેના આધારરૂપ નૃપોનો ત્યાગ કરી, શુણસંચયેએ ઉપર પ્રમાણે અવતરણ પસંદ કર્યું નહીં તો તે કુદરતી ક્યાંથી હોય અને તેની સાથે વૃદ્ધ કેમ પામ્યા હોય ? (શ્લો. ૧૮) તે યૌવન ઉન્નત ગજેન્દ્રની બાજુ પરથી ડોડનાર મન તેણે મારી નાંખ્યું; કારણ કે તેના સિવાય ઈન્દ્રએાનું મંડળ વિષયવાસનાની સીમાપાર પગલું ભરી શકતું નથી. (શ્લો. ૧૯) કાયાથી આકાશ માફક જીવ આવૃત છે, જેમ ગૃહ વિગેરે તેથી સદા અન્યને આત્મવત્ માની, અર્થિનો સહિત પોતાની લક્ષ્મીના સમાન ઉપભોગ કર્યો. (શ્લો. ૨૦)

“તેના કર જે અતિક્રોધનો નિવાસ હતો તે બેઈ અને તેવું જ હૃદય અને નમાવેલું ધનુષ્ય બેઈ—તે વીર નૃપે શત્રુઓનાં કર્પવાળાં શિર રણમાં છેદી નાંખ્યાં. (શ્લો. ૨૧) શત્રુ તરફ ધનુષ્ય નીચું નમાવી કોણે બહું કર્યું ? તેથી તેનાં શત્રુ તરફ છોડાતાં ઉત્તમ બાણ ખડું નિશાન લેહી કૃતાર્થ થતાં. (શ્લો. ૨૨) તેની કીર્તિ અચિત્ત હતી; જે અફસોસ ! તેના કરમાંની અસિથી બચવીત ધઈ શત્રુનાં ગૃહમાં ગઈ અને પુનઃ આવવા તિસ્કારપાત્ર ધઈ હતી. તે કીર્તિ જે સાત સાગરથી આવૃત ભ્રમંડળના દિવ્ય પ્રતાપવાળી અને પુરાતનમાં જ્ઞાન્તિ વાળી છે, તે દેવોથી શુદ્ધ છે, એમ ગવાય છે. (શ્લો. ૨૩)

“તેનાથી શુણરત્નોનો મહાનિધિ, યુદ્ધના મહા અર્ણવના મંથન માટે મન્દર પર્વત સમાન ખ્યાતિવાળો, શૂરો વત્સરાજ જન્મે હતા. (શ્લો. ૨૪) અહીં બાલપણથી જ મૂર્તિભવનમાં ભદ્ર સહિત શ્રી (લક્ષ્મી દેવી) વસે છે. અને અહીં સતત મહિમા લાવનાર ભર્તુનું મન બાણનારી, સ્વવિષય છુપાવતી વધુ સમાન મીઠા છે તે વિષ્ણુની માફક વત્સરાજ નૃપ સાથે સ્પર્ધા વિના રહે છે. (શ્લો. ૨૫)

“એક અમ્બરમાં બધી ન સમાઈ શકવાથી પૃથ્વીની કેટલીક દિશાઓએ ખુણામાં આશ્રય લીધો; તેથી ત્યાગી વત્સ નૃપે તેમને યશના જબ્બાનાં વજ્ર પહેરાવ્યાં. (શ્લો. ૨૬)

“તેણે સોમનાથ દેવને અલંકાર માટે સુવર્ણ અને રત્નથી પ્રકાશિત છત્ર આપ્યું. અને દીન અને અનાથ માટે એક ચાલુ રહેતું સત્ર તેણે સ્થાપ્યું. (શ્લો. ૨૭)

“તેનો પુત્ર નૃપ શ્રી ત્રિલોચન પતિ, લાટ દેશનો જપ કલિકાળના નૃપોમાં એક પાણડવ સરખો હતો. (શ્લો. ૨૮) તે સત્ય ને ધર્મ હતો અને, શઠ સાથે વફ હતો અને બળમાં વિષ્ણુ સમાન હતો. (શ્લો. ૨૯) અરે ! તેના જીવના શત્રુઓ ઘણા મુંઝાઈ ગયા હતા. તે લોકતા હતા ત્યારે તેઓ વિહારના મળના નિશાનવાળા હતા તે વિચિત્ર હતું. (શ્લો. ૩૦)

“શત્રુના સંગ્રામજ્વળ, શત્રુનું અસિથી શિર છેદી નાંખતો ત્યારે (અસિપ્રહારથી) કંઠની આબુબાબુના ગોળ જખમમાંથી બેશથી વહેતા રક્તની ધારાઓ વહેતી. ખરેખર તેનું (શત્રુનું) અંગ એકાએક તેનાં સર્વ અવયવો તેનાં પ્રભાવના અસિથી તપી જઈ રંગમાં બદલાઈ ગયું અને કરમાં અસિ ધારી સહસ્રા આગળ ધસ્યો. (શ્લો. ૩૧)

“તે અતિ ધર્મી નૃપે ત્રિભુવન ચંચળ છે, એમ માની અહીં ભૂમિ, ધેનુ અને અર્ણનાં દાન દ્વિજોને આપ્યાં. (શ્લો. ૩૨)

શક સંવત ૯૭૨ વિકૃત વર્ષમાં પૌષ વદિ અમાસ સૂર્યગ્રહણ ને મંગળવારે પશ્ચિમ સાગરના તીરે જઈ, અગસ્ત્યતીર્થના પવિત્ર સ્થળે જઈ, ત્રિલોચન નૃપે, કુશિક ગોત્રના, ભાગવ માધવને,

વિશ્વામિત્ર, દેવરાત, ઘોઠલ તેના પ્રવર સહિત, અરધાણુ ૯૦૦ (ગામ)માં ૪૨ (ગામ)ના પેટા વિભાગમાં અને (વિ—કે) ધિલ્લીથીર (વધ્યમાં એક ગામ પાણીના સંકલપથી આપ્યું છે. આ સમસ્ત તેની ચોખ્ખી સીમા સહિત, વૃક્ષસહિત (પણ) દેવો અને વંશપરંપરાના પ્રાણીઓના હક વળ્યું કરીને (આપેલ છે.)

તેની પૂર્વે નાગારામ ગામ અને તન્તિકા અગ્નિપુણામાં વટપદકઃ દક્ષિણે લિંગવટ શિવઃ નેત્રત્યમાં ઇન્દોત્થાનઃ પશ્ચિમે બાહુનદ્યઃ વાયવ્યમાં તેમજકઃ ઉત્તરે તલપદકઃ ઇશાનમાં કુરુણુ ગ્રામ. આમ આઠ ગામ તેની સીમા છે. આથી તે ચાર સીમાનો તેના ઉત્પન્ન સહિત, તે પ્રાણીઓ ઉપલોગ કરશે, જેથી સાધુઓ કે શાહુકારોની ભાતના કોઇએ તેને કંઈ વિઘ્ન કરવું જોઇએ નહીં. અને જો કોઈ લોપ કરશે તો તે તેનાથી દોષિત થશે. એના રક્ષણમાં મહાન પુણ્ય છે. ભૂટી લેવામાં મહાન પાપ છે, અને તેથી કહ્યું છે કે:—

“ધર્મસેતુ સર્વ નૃપોને સામાન્ય છે. અને હર વખતે મારા વંશના કે અન્ય વંશના નૃપોથી તેનું રક્ષણ થવું જોઇએ. આમ રામ ભાવિ નૃપોને પ્રાર્થના કરે છે. “કન્યા, ધેનુ, અને અર્ધા ઇંચ જેટલી પણ ભૂમિ જે હરી લે છે તે વિશ્વના પ્રલયકાળ સુધી નરકમાં જાય છે” ધર્મ, અર્થ, કામ આદિ પૂર્વેના નૃપોથી દેવાઓલાં તેમને પવિત્ર માની કયો સજ્જન પુનઃ લઈ લેશે ?

સગર આદિના સમયથી ઘણાઓએ ભૂમિનો ઉપલોગ કર્યો છે. જે સમયે જે ભૂમિપતિ તેને તે સમયનું કૃણ. આ મારાથી મહા સાંધિવિગ્રહીક શંકરદ્વારા લખાયું છે.

શ્રી ત્રિલોચનપાલના સ્વહસ્ત.

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો. નં. ૯^૧

વિ. સ. ૧૨૧૧ વે. સુ. ૫

પ્રાસ્તાવિક

ગુજરાતમાંથી નીચે જણાવેલા લેખો મી. કઝોન્સે ભેળા કર્યા હતા. તે ગ્રો. બુલ્હરે મને વાંચવા માટે આપ્યા હતા.

૧ બીલ્ડરીમાંથી નં. ૧—૩

૬ રાહોમાંથી નં. ૧૨—૧૬

૨ દ્વિલમલમાંથી નં. ૪—૭

૭ સરોત્રામાંથી નં. ૧૬ થી ૨૬

૩ માંડલમાંથી નં. ૮

૮ સોનકમાંથી નં. ૨૭—૨૮

૪ સુજપુરમાંથી નં. ૯

૯ તારંગામાંથી નં. ૨૯

૫ પાલણપુરમાંથી નં. ૧૦—૧૧

નં. ૮ ની પહેલી ૬ પંક્તિ અરેબીકમાં લખેલી છે અને છેલ્લી ગુજરાતીમાં લખેલી છે તે સિવાય બધા લેખો દેવનાગરીમાં લખેલા છે. તે ઘણા ખરા ખંડિત અને જાંસાઈ ગયેલા છે. બાષા સંસ્કૃત અને ગુજરાતીનું મિશ્રણ છે. તેથી લેખોનાં વાંચન અને ભાષાન્તર સંતોષકારક નથી.

તેમાંથી મળતી ઉપયોગી હકીકત નીચે મુજબ ગોઠવી શકાય. ગુજરાતના રાજદ્વારી ઇતિહાસની થોડી હકીકત તેમાંથી મળે છે. નં. ૭ માં સુલતાન અહમદના રાજ્યની એક વારીખ મળે છે. તેમ જ તેના પિતા સુલતાન મહમદનું તેમજ તેના પિતા મહમુદર શાહનાં નામ મળે છે. વિરમગામ તાલુકામાં માંડલિ (હાલના માંડલ)ના અધિકારી માલિક કામચંડનું નામ તેમ જ રાણક નામે પેટા તાલુકદારનું નામ છે. નં. ૧૧ માં ડોડીઆ કુટુંબના રજપુત મુખી વનરાજના સં. ૧૨૮૨ માં થયેલા મૃત્યુનું વર્ણન છે. નં. ૧૭ થી ૧૯ માં સરોત્રાના બે મુખીઓનું વર્ણન છે. (૧) અરબુજી જે સ. ૧૬૭૮ માં રાજ કરતો હતો અને (૨) તેના દીકરા હરદાજી જે ૧૬૮૫ અને ૧૬૮૯ માં રાજ કરતો હતો. નં. ૨૭ માં સૂણક હાલના સોનકનું ગામ સં. ૧૩૫૬ માં જેના કબજામાં હતું તે મહારાણા ખેતલનું વર્ણન છે.

તપાગચ્છના મહારાજો સંબંધી નીચે મુજબ હકીકત મળે છે : નં. ૨૬ માં લખેલ છે કે હીરવિજય સં. ૧૬૪૨ માં ભટ્ટારક હતા. તે જ લેખમાં તેની પછીના વિજયસેનના પણ ઉલ્લેખ છે. તેની પછીના વિજયદેવનો ઉલ્લેખ નં. ૨૦ થી ૨૩ માં તેમ જ ૨૫ અને ૨૬ માં છે. તે બધા લેખો સં. ૧૬૮૯ ના છે. તેની પછીના વિજયસિંહનું વર્ણન લેખ નં ૨૦ માં છે. લેખ નં. ૨ માં મહિદેશ્વરીય મઠના શુર ભરાજ એટલે કે ઘણું કરીને જેરાજ અગર જયરાજના નામની માહિતી મળે છે.

અસરાન્તર

૧ સંવત્ ૧૨૧૧ વર્ષે વૈશાલે શુદિ ૫ વર-

૨ દહા[ધાનમ]મા-તથા માય-[ધરિ [સી [ક] સ

૩ મતારુ સા — — ઘવ-શ્રીત્રિ[પુર]સદેવ કારાપિત...

બાષાન્તર

લેખ ઘણો જ ઘસાઈ ગયેલો અને ઘણું કરીને જમણી બાજુએથી તૂટેલો છે સંવત ૧૨૧૧ વૈશાખ શુદિ ૫ સિવાય બીજું કંઈ અર્થ સહિત વાંચી શકાય તેમ નથી.

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૧૦^૧

વિ સં. ૧૨૧૭ ઠા. સુ. ૧૦

અક્ષરાન્તરં

૧ સંવત્ ૧૨૧૭ વર્ષે કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦

૨ ક્રે' સ્ત્રીવાળાસ્યાને શ્રીમહાવીર

૩ ત્યે' યોસા પેલિકાર્યા[સ્ત્ર]વિકા પ

૪ [ય]ી સ્થં જમેકં કારાપિતં ॥ [યે]ચિ

ભાષાન્વર

આ લેખ ખીંવાણામાં સંવત ૧૨૧૭ વર્ષમાં કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦ ને શુક્રવારે કરેલા મહાવીરના મંદિરમાં દાનના સંબંધવાળો જણાય છે, તેથી આ શિલા, પણ તેના અસલના સ્થાનથી ખસેડાયેલી હોવી ભેદભ્રમે.

૧ એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૮ ડા, જે. કોર્ટ ૨ પાલણપુરમાં : એક કુવાની બાજુએ. ૩ વાંચો છુકે ૪ વાંચો કૈત્યે.
લેખ ૪૨

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૧૨^૧

વિ. સં. ૧૨૫૯ ઠા. સુ. ૧

અક્ષરાન્તરૈ

૧ સંવત્ ૧૨૫૦.

૨ વૈ કાર્તિક સુદિ ૧

૩ શુક્રે । [જ] સદેવસુત

૪ [તો] જો ગા — — — બે

૫ યં — — પં — — — કું

૬ — — કારાપિતા ॥

ભાષાન્તર

સંવત ૧૨૫૯ વર્ષમાં, કાર્તિક શુદ્ધ ૧ ને શુક્રવારે, જસદેવના પુત્ર થી
... .. કરાવેલી.

૧ એ. ઇ. વા. ૨ પા. ૨૮ ડા. જે. કોર્ટ ૨ રોડોમાં પાર્શ્વનાથની છત્રિના થાંભલા પર
લેખો જ બૃંસાઇ ગયો છે,

મેહર રાજ જગમલ્લનાં ટિખાણામાંથી મળેલ તામ્રપત્રો*

વિ. સંવત ૧૨૬૪ આષાઢ સુદિ ૨ સોમવાર

(ઇ. સ. ૧૨૦૭)

ભાવનગર પાસે ટિખાણામાંથી મળેલાં નીચે આપેલાં તામ્રપત્ર-દાનપત્ર-નો એક ફ્રેટોગ્રાફ ડૉ. બર્ગેસે મને આપ્યો હતો. એમને એ ફ્રેટોગ્રાફ ભાવનગરના મી. વજેશંકર ગૌરીશંકર તરફથી મળ્યો હતો. પતરાનું માપ ૧૦.૧^૩ x ૭.૫^૪ નું છે, અને તેના કાંઠા બડા કરેલા છે.

તમાંથી બહુ શકાય છે કે, સંવત ૧૨૬૪ ના આષાઢમાં, એટલે આશરે ઇ. સ. ૧૨૦૭ ના મધ્યમાં, શેત્રુંજી^૧ નદીને કિનારે અણહિલપાટકના ચૌલુક્ય રાજ ભીમદેવ ૨ જાના તાબામાં હતો; અથવા ટુંકામાં કાઠિયાવાડના તે ભાગ ઉપર તેની સાર્વભૌમ સત્તા સ્વીકારાઈ હતી. રાજ્ય પચાવી પાડનાર જયંતસિંહના સં. ૧૨૮૦^૨ ના દાનપત્રની માફક આ દાનપત્રમાં પણ ભીમદેવના હંમેશના ઇલકાબો “ અમિનવસિદ્ધરાજ ” અને “ સસમચક્રવર્તિન^૩, ” જેમાંનો પહેલો ઇલકાબ તે પોતાનાં સં. ૧૨૫૬^૧નાં તથા સં. ૧૨૬૩^૫નાં દાનપત્રોમાં ધારણ કરે છે, તે આપ્યા નથી. આપણા દાનપત્રમાં ભીમદેવને આપેલાં બન્ને “ બિરુદો—લંકેશ્વરનારાયણાવતાર ” અને “ રાજ્યલક્ષ્મીસ્વયંવર ”—એક બીજા દાનપત્રમાં^૪ પણ આવે છે. વળી તેમાં તેના મુખ્ય મંત્રિ ચાચિગદેવ^૫નું નામ પણ આપ્યું છે.

આ દાનપત્ર મેહર^૬ રાજ જગમલ્લે^૭ ટિખાણક^૮માંથી બહાર કઢ્યું હતું. તેમાંની મુખ્ય બાબતો નીચે પ્રમાણે છે—જગમલ્લે તલાબ^૯નાં મોટાં શહેર (મહાસ્થાન)માં બે લિંગો સ્થાપ્યા; જેને પોતાનાં માતાપિતાનાં નામો આપ્યાં. અને તે લિંગોને કાંબલોલિ^{૧૦} અને ફૂલસર^{૧૧}માં બે ભૂમિખંડો અર્પણ કર્યાં અને તેને ખેડવા માટે ત્રણ ખેડુતોની નિમણુંક કરી. દ્વારપાલ સાખડાએ ત્રણ દાનો આપ્યાં હતાં, તેમાંનું એક તલાબનાં મંદિરને અને કાંબલોલિ અને ફૂલસરનાં બે પવિત્ર સ્થળોને; બીજું પોતાની બાલાક^{૧૨}ની મિલકતમાંથી રાઉલઉચ્છદેવને નવા દેવોની પૂજા માટે, અને ત્રીજું ટિખાણકમાં આપવાનું હતું. વધારાનાં દાનો ટિખાણકના વેપારીઓ તરફથી નોંધાયેલાં છે; તેમ જ એ જ વેપારીઓએ આપનારા કરો, તથા તલાબ, કાંબલોલિ અને ફૂલસરની હુકોનાંએ આપવાના

* ઇ. એ. વો. ૧૧ પા. ૩૩૭ ઇ. હુશ ૧ શેત્રુંજી નદી જે પાલિતાણા, પાસેથી વહે છે. ૨ પ્રો. બ્યુલ્લરનાં “ ચૌલુક્ય દાનપત્રો ” માંહેનું નં. ૪ (ઇ. એ. વો. ૬ પા. ૧૮૦) ૩ ચૌલુક્ય દાનપત્રો નં. ૫ થી ૧૦-૪ મી. એચ. એચ. ધ્રુવે પ્રસિદ્ધ કરેલું (ઇ. એ. વો. ૧૧ પા. ૭૧) ૪ ચૌલુક્ય દાનપત્ર નં. ૩ પત્ર પહેલું પં. ૧૧ ૬ “ નારાયણાવતાર ”—ચૌલુક્ય દાનપત્ર નં. ૪ પત્ર પહેલું પં. ૧૫ અને લક્ષ્મીસ્વયંવર નં. ૬ ૭ રાસમાલા વો. ૧ પા. ૧૧૧ ૮ પ્રો. બ્યુલ્લર મને જણાવે છે કે મેહરે હાલની મેરજાત છે, જેઓનાં મૂળસ્થાનો રાજપૂતાનામાં મેરવાડા (મેરવારા)માં છે, પરંતુ જેઓની હસ્તિ કાઠિયાવાડમાં પણ નજરે પડે છે. ૯ જગમલ્લ ને બહલે આ પ્રાકૃત રૂપ દાનપત્રમાં વાપર્યું છે. ૧૦ હાલનું ટિખાણા ન્યાંથી પતરાં મળી આવ્યાં હતાં અને જે તલાબથી વાયવ્ય કોણમાં છે. ૧૧ આ શહેર શેત્રુંજી નદી ઉપર કાઠિયાવાડમાં અંતિકોણમાં આવેલ છે, જે ખોદી રીતે તલાબ એમ બોલાય છે, પ્રો. બ્યુલ્લરના મત પ્રમાણે જેન નોંધ પ્રમાણે તેનું નામ તાલબ^{૧૨} છે. ૧૨ હાલનું કાંબલોલિ (તલાબથી પશ્ચિમે) ૧૩ હાલનું ફૂલસર (તલાબથી દક્ષિણે)

કરે તેમ જ ટિખાણુક પ્રાન્તના ' પૂજામાત્રે ' આપવાના કરોની પણ નોંધ આ દાનપત્રમાં છે. રાઉલ ઉચ્છેદ અને બીજા આઠ દૂરથીએને મંદિરની કેબરેખ રાખવાનું અને એક સોભારકના તાબા નીચેની વસુલાવના વહીવટનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું હતું.

દાનપત્રની ભાષા અબ્જુનહેવના દાનપત્રના જેવા જ ખરાબ સંસ્કૃતમાં છે. ઘણાં નામોનાં ખાસ કરીને વિશેષ નામોનાં રૂપાંતર કર્યાં નથી. (પત્ર ૧, પં. ૧૨—૧૪; પત્ર ૨, પં. ૨, અને પં. ૧૧) (પત્ર ૧, પં. ૮, ૧૪ પત્ર ૨, પં. ૪ થી ૬) એક વાર દ્રમ્મૈકઃ અને રૂપકૈકઃ, દ્રમ્મ દ્રમ્મ રૂપક દ્રમ્મ ને બદલે આવે છે. પુત્ર ને બદલે હંમેશાં ઉત્તનું આમ્ય રૂપ વાપર્યું છે.

દાનપત્રના લખાણમાં, વ્યંજનોના કેટલાક સમૂહો બેદરકારીથી કેાવરેલા છે. 'ઈ' માટે જૂની તથા નવી બજા નિશાનીઓ વાપરી છે, એ ખાસ જણાવવા યોગ્ય છે. (પત્ર ૧ પં. ૧૪). અંત્ય 'ત્' બે વાર ખોરો લખ્યો છે, ('ણત્' માં પત્ર ૨ પં. ૭, અને 'વાવત્' માં પત્ર ૨, પં. ૧૪). દાનની શરૂવાતના શબ્દ 'ઓ' ના બંને અક્ષરોનું રૂપ જૂની પદ્ધતિનું છે.

अक्षरान्तर

पतरं पहेळें

- १ ओं ॥ संवत् १२६४ वर्षे लौ० आषाढ शुदि २ सोमेऽप्येह श्रीमदणहिलपटकं
- २ समस्तराजावलीसमलंकृत महाराजाधिराजपरमेश्वरपरमभट्टारकउमापति-
- ३ वरलब्धपार्वतीपतिवरपौढप्रतापलंकेश्वरनारायणावतारराज्यलक्ष्मीस्वयंवर-
- ४ श्रीमद्भूमिदेवकल्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि महामात्यराणकभ्री-
- ५ चाचिगदेवे श्रीश्रीकरणादौ समस्तमुद्राव्यापारान् परिपंथयति सतीत्येवं काले
- ६ प्रवर्त्तमाने ऽप्येह टिम्बाणके मेहरराजश्रीजगमल्लप्रतिपत्तौ प्रती० साखडाव्यां-
- ७ पारे श्रेयोर्थं शासनं पत्रमभिलिख्यते यथा । मेहरराजश्रीजगमलेन वृ० मेहर-
- ८ राजआनउ० चउंडरा तथा स्वीयमातुसेठाहेराज्ञीप्रथिविदेव्याः श्रेयोर्थं तलाज्ञा-
- ९ महास्थाने देवश्रीचउंडरेश्वरपृथिविदेवीश्वरौ कारितौ । तदनयोर्देवयोरंग-
- १० भोगपूजनैवेद्यचैत्रीपवित्रीदीपोत्सवर्लिगोरण भग्नस्थानककारापनाय तथा प्र-
- ११ तिवर्षं धवलापनाय कावलउलिग्रामे पूर्वदिग्भागे सूनवद्रीपार्श्वे वहमानाऽवहमा-
- १२ नभूमि दत्त पाथ ५५ पंचपंचाशत् तथा फूलसरग्रामे कुंडावलीग्रामसमीपे उपरितन-
- १३ सदशभूमि दत्त पाथ ५५ पंचपंचाशत् उभय ११० दशात्तर शत । आतो मध्यात् आरामिक-
- १४ स्य देय पाथ १० दश । तथा श्रेयोर्थं कुंडुविक उत्रसउंसरियउ तथा चार्हया-
- १५ उत्रपंच चांडप तथा कोलि ईसराउत्रचार्हय ३ एते त्रयो जनाः प्रदत्ताः कुंडुविकत्वे-
- १६ न [।] प्रती० साखडाकेनापि आत्मीयवस्त्राभावं द्रम्माणां शतमेकं तत्ताज्ञामहा-

पतरं बीजुं

- १ स्थानप्रभृतिस्थानत्रयसत्कं प्रतिवर्षं श्रेयोर्थं देवेभ्यः प्रदत्तं । अमीषां देवा-
- २ नां पूजाद्यय राउलउच्चदेवस्य सपुत्रपौत्रस्य वालाक्रीयपाद्रं प्रति प्रतिवर्षं दत्त द्र १ द्रम्भै-
- ३ कः । तथा टिम्बाणके तलपदसुलकमडपिकायां प्रतिदिनं दत्त रू १ रूपकैकः । अस्य धर्मस्थान-

१ पतई पहेळुं पं. १ वांथि शुदि पं. ३ लूंसा नांथि। "पार्वतीपतिवर" २ पं. ५ :-व्यापार ना व्या उपरि
अंक ८५३ छ. पं. ७ वांथि। शासनपत्रम. पं. ८ स्वीयमातु ना म् अक्षरो। स्वी अने मा शंकारपद छ पं. १०
वांथि। "कारापणाय पं. १२ उपरितन" ना उ नी उपरि अंक ८५३ छ. ३ पतई थिलुं पं. २ वांथि। पूजाशर्थ;
प्रतिवर्षे ते अदले त्रिवर्ष देयाय छ. पं. ३ वांथि। "शुल्कमण्डपिकायां।

- ૪ સ્ય તલાક્ષામહાસ્થાનીયત્રાક્ષણસહદેવઽત્રઠ° ડાહડ ચાહુટ° ઠ° છાક્ષ
વાલગણ° સીલા-
- ૫ ત્રિ વાહિવાલા° કાન્હડ ગોગા° આલહ ચાહડ° સોલ વ્યવ° આચા°
સૂમેસર વાલદ-
- ૬ રાઽ ધરણિયા ઇતૈરઘભિર્ગોષ્ઠિકૈ રાઽલઽચ્છદેવસહિતૈરાચંદ્રાર્કં સારા કર-
ણિયા । ઇતૈઃ
- ૭ સમવાયેન સ્થિત્વા સર્વં પ્રયોજનં કર્ત્તવ્યં । કાલવશાત્ યદ્યેતત્ ધર્મસ્થાનં
કોપિ પાપાત્મા હું-
- ૮ પતિ તદા રાઽ ઽચ્છદેવસહિતૈરભિર્ગોષ્ઠિકૈઃ સ્વવચનં તથા પ્રાણાન દત્વા
રક્ષણીયં [।] યદ્યેતે-
- ૯ પાં મધ્યાત્ કશ્ચિદનુચ્ચારકો ભવતિ તસ્ય સત્કં જન્મત્રયાર્જિતં સુકૃતં
મેહરરાજગમલઃ પ્રાપ્નોતિ [।]
- ૧૦ તથા ઇતેષાં દેવાના મેહરરાજશ્રીજગમલશ્રેયોર્થં ટિમ્વાણકીયશ્રે° વલહલપ્રભૃ
તિસમસ્તપ્રહાજ-
- ૧૧ નેન વર્ષં પ્રતિ પ્રતિહૃદ્દં દત્ત રૂ ૧ ઇકો રૂપકઃ । દેવશ્રીચંડેશ્વરપૃથિવિ
દેવીશ્વરશૃષ્ઠે શ્રીવર્દ્ધમા-
- ૧૨ નેશ્વરસુંદરેશ્વરસોહિણેશ્વરમીતેશ્વરાણાં ઇમિરેવ ગોષ્ઠિકૈરસ્મા દેવાય દાનમધ્યાત્ સદ્-
- ૧૩ શો ભોગઃ કર્ત્તવ્યઃ । ટિમ્વાણકે ચ યઃ કોપિ શ્રેષ્ઠી ભવતિ તેન પ્રતિવર્ષં
દેવેભ્યો દ્રમ્મ ઇકો દાતવ્યઃ
- ૧૪ ॥ પારિ° પૂનપાકેન લિખિતમિદમિતિ ॥ સૂર્યાચંદ્રમસૌ યાવન્ યાવન્મેરુર્મ-
હાધરઃ । યાવન્સસા
- ૧૫ ગરા પૃથ્વી તાવન્નંદતુ શાસનં ॥ તથા તલાક્ષાપ્રભૃતિસ્થાનત્રયે યાવંતિ હૃદ્વાનિ
તાવદ્ભિઃ પ્રતિવર્ષં ઇકૈ-
- ૧૬ કો દ્રમ્મો દેયઃ । ટિમ્વાણકે મંડલકરણીયપૂજામાત્ર્યેન ચ વર્ષં પ્રતિ દ્રમ્મ ઇકા
દેયઃ ॥ બહુભિર્વશુ-
- ° ૭ ધા મુક્તારાજભિઃ સગરાદિભિઃ । યસ્ય યસ્ય યદા ભૂમિસ્તસ્ય તસ્ય તદા ફલં ॥
શુભં ભવતુ ॥
- ૧૮ સૌ° આલડેનોત્કીર્ણમિદં ॥ આ° ચાંડપઽ° સોમાર્કો ગોષ્ઠિકાનાં મધ્યે પ્રમાણમેવ ॥

પ. ૪ પહેલો ઠ° ' ઽ ' જેવો બહુવા છે ચાહટ° ના પ્રથમ બે અક્ષરો રાંદારપદ છે પં. ૫ વાંચો સુમેશ્વર
૫. ૬ ઇતૈ ધર્મું સંશયવાળું છે પં. ૧૦ દેવાનાં; વેલહલ એમ વાંચી શકાય પં. ૧૧ વાંચો °પૂર્વે ૫. ૧૨ વાંચો
ગોષ્ઠિકૈરસ્મે; દાનમ્ નીચેનું વિરામચિહ્ન ભૂંડી નાંખો. પં. ૧૬ પૂજામાત્ર્યેન નો જા તદન ભૂંસાઈ ગયો છે.
તા અને મા ઉપર બે ટપકાં માત્રમ પડે છે; વાંચો ઇકો અને બહુભિર્વશુધા.

ભાષાન્તર

ૐ સંવત ૧૨૬૪ વર્ષમાં, લૌકિક આવાહ શુદ્ધિ ૨ સોમવારે આજે શ્રીમદ્ અણહિલપાઠકમાં, સમસ્ત રાજાવલીથી મંડિત, મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર પરમભદ્રારક, ઉમાપતિનું વર પ્રાપ્ત કરનાર, પ્રૌઢ પ્રતાપી, લંકેશ્વર (લંકાના નાથ), નારાયણનો અવતાર, રાજ્યલક્ષ્મીનો સ્વયંવર (પોતે પસંદ કરેલો) શ્રીમદ્દલીમદેવ કલ્યાણુમય અને (વજ્રથી રાજ્ય કરતો હોતો ત્યારે, અને તેનો પાદપદ્મોપજીવિન મહામાતૃ રાણક શ્રી ચાચિગદેવ શ્રી શ્રી કરણ આદિ સમસ્ત મુદ્રાવ્યાપાર ચલાવતો હોતો તે સમયે પ્રતિહાર સાખાડાના કાર્યમાં મહેર રાજ શ્રીજગમલ્લની અનુમતિથી દિગ્બાણકમાં શ્રેયાર્થે નીચેનું શાસન પત્ર લખાયું છે.

મહેરરાજ શ્રી જગમલ્લે પોતાના પિતા, બૃહદ્વપુરુષ મેહરરાજ આનના પુત્ર, ચર્ડેડરાનાં તથા પોતાની માતા સેઠાહિ રાણી પૃથિવિદેવીનાં શ્રેયાર્થે તલાઝા મહારાજાનમાં (ગોટા શહેરમાં) દેવ શ્રી ચર્ડેશ્વર અને પૃથિવિદેવીશ્વરની બે મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરાવી. પછી આ બે દેવોના રંગ-લોગ, પૂજનવેદ્ય ચૈત્રી પૂનમના ઉત્સવ, પવિત્રો ઉત્સવ, દીપોત્સવ, લિંગોરણને, ભક્ત સ્થાનના સમારકામ માટે તથા પ્રતિવર્ષ ધોળાવવા માટે કાંવલઉર્લિગામમાં, સુનવદી તરફ પૂર્વ દિશામાં અજના પાક વાળી તથા પાકવિનાની (ખેતી કરેલી અને પડતર) ભૂમિ ૫૫ (પંચાવન) પાથ,* તથા કૂલસર ગામમાં, કુંકાવલી ગામ સમીપમાં, ઉપર જણાવેલા જેવી ભૂમિ ૫૫-પંચાવન પાથ, અને મળી ૧૧૦, એકસો દશ પાથભૂમિ તેણે આપી. આ ૧૧૦ એકસો દશ પાથમાંથી ૧૦, દશ પાથ માળીને આપવાના છે. અને (તેના) શ્રેયાર્થે કુટુંબિક ના પુત્ર સર્વ-સરિયઉને તથા આઈયાના પુત્ર પંચકુલ ચાંડપને તથા કોલિકાં ઈસરના પુત્ર ચાઈયને આ ત્રણ માણસોને તેણે દાન આપેલી ભૂમિની ખેતી કરવા આપ્યા.

પ્રતીહાર સાખાડાએ પણ પોતાની જાતમલકતમાંથી પ્રતિવર્ષ ૧૦૦ દ્રમ્મ તલાઝા મહારાજાનમાં અને બીજાં બે સ્થાનોમાં દેવોને તેના શ્રેયાર્થે આપ્યા. આ દેવોની પૂજા આદિ માટે રાઉલઉચ્ચ-દેવ, તથા તેના પુત્રો અને પૌત્રોને બાલાકમાં દરેક પાદ્ર (?)માંથી પ્રતિવર્ષ દ્ર. ૧, એક દ્રમ્મ આપ્યો તથા દિગ્બાણકમાં તલપદ્મ શુદ્ધકમંડપિકામાં પ્રતિદિન રૂ. ૧ એક રૂપક આપવા ગોઠવણ કરી.

આ ધર્મસ્થાનની તલાઝા મહારાજાનના વતની સહદેવ બ્રાહ્મણના પુત્ર ઠકકુર દાહડ, ચાહડના પુત્ર ઠકકુર છાહ, વાહણના પુત્ર સીલાત્રિ, વાહિવાલાના પુત્ર કાહડ, ગોગાના પુત્ર આહડ, ચાહડના પુત્ર સોલા, વ્યવહારિન (વેપારી) આહાના પુત્ર સુમેશ્વર અને વાહડરાના પુત્ર ધરણિયા આ આઠ ગોહિકાએ રાઉલ ઉચ્ચદેવ સહિત ચંદ્ર સૂર્યના અસ્તિત્વ કાળ સુધી સંભાળ લેવી. આ ગોહિકો (દ્રુષ્ટીઓ)એ (દાનને લગતાં) સર્વ કાર્યની વ્યવસ્થા કરવાની છે. કાલવશાત્તે જો આ ધર્મસ્થાન કોઈ પણ પાપાત્મા લૂંટે ત્યારે રાઉલ ઉચ્ચદેવ સહિત આ ગોહિકોએ સ્વવચન (સત્તા)થી અને પ્રાણના જોખમે તેની રક્ષા કરવી. જો આમાંથી કોઈ એક જણ ધર્મસ્થાનપર ચઢી આવેલા સામે વાંધા ન ઉઠાવે તો તેના ત્રણ જન્મમાં પ્રાપ્ત કરેલું સુકૃત (પુણ્ય) મેહરરાજ જગમલ્લ પ્રાપ્ત કરશે.

અને મેહરરાજ શ્રીજગમલ્લના શ્રેયાર્થે આ દેવોને દિગ્બાણકના ઐશ્વિન વલ્લભે અને સમસ્ત મહાજને પ્રતિવર્ષ દરેક દુકાન માટે રૂ. ૧ એક રૂપક આપ્યો. દેવશ્રી ચર્ડેશ્વર અને

* વિદેસના કોશ પ્રમાણે—૧ એક ૫૫૬=૨૪૦ રકવેરશીટ + હાલનો કોળી હોય એમ જણાય છે; અથવા કૌલિક એટલે વણકર એમ પણ અર્થ થઈ શકે ૦ રાગળને ભાદ્ર આપતી જમીન-વિલસન કોશ.

પૃથિવિદેશરના મંદિર પાછળ આવેલા શ્રીવર્ધમાનેશ્વર, સુપ્રસરેશ્વર, સોહિલેશ્વર અને સીતેશ્વરનાં મંદિરના ભાગ જેવા જ ભાગ તેજ ગોઝિકો(ટ્રાપીઓ)એ આ દેવાને દાનમાંથી ધરવાના છે.

અને ટિમ્બાલુકમાં હરેક વેપારીએ દેવાને પ્રતિવર્ષ એક દ્રમ આપવાનો છે.

આ પારિઠ પૂજાપાઠથી લખાયું છે.

જ્યાં સુધી સૂર્ય ચંદ્રનો ઉદય થાય, મેરૂપર્વત ઉભો રહે, પૃથ્વી સાગરથી વિંટળાએલી રહે ત્યાં સુધી આ શાસન કાયમ રહે.

અને તલાઝામાં અને ધીળાં બે સ્થાનોમાં હરેક દુકાને પ્રતિવર્ષ એક દ્રમ આપવાનો છે. અને ટિમ્બાલુક મંડલમાં પૂજામાત્રે પ્રતિવર્ષ એક દ્રમ આપવાનો છે.

સગર આદિ ઘણા નૃપોએ પૃથ્વીનો ઉપભોગ કર્યો છે. જે સમયે જે ભૂમિપતિ તેને તે સમયે તેનું ક્લ.

અબ્યુદય થાઓ. સૌ. આલાડથી આ કેાતરાયું. આ ચાંડપનો પુત્ર સોભાર્ક ક્રૂત ગોઝિકો માધ્યે સત્તાવાળો છે.

નં. ૨૪૪

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૧૩^૧

વિ. સં. ૧૨૧૬

અક્ષરાન્તર

૧ સંવત્ ૧૨૧ [૯] - તી

૨ - - - -વદિ ૧૪

૩ - - - -દેવ - ાર્ય સિ

૪ રીહા - -વ - ના

૫ - - - -પદત્તા ॥

નં. ૨૪૫

બક્ષાબાદ પાસેના શિયાળ ખેટના ખેતરમાંના લેખ^૨

વિ. સં. ૧૨૭૨ જ્યેષ્ઠ વ. ૨

અક્ષરાન્તર

૬૦ ॥ સંવત્ ૧૨૭૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ વદિ ૨ રવૌ અષ્ટેહ ટિંબ્રાનકે મેહરરાજ-
શ્રીરણસિંહ

પ્રતિપત્તૌ સમસ્ત સંધેન શ્રીમહાવીરવિંબંકારિતં પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીચંદ્રગચ્છીય શ્રીશાંતિ-
પ્રમસૂરિ શિષ્યૈઃ શ્રીહરિપ્રમસૂરિભિઃ ॥ છ ॥

૧ એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૬ ડો. જે કોર્ટ.

૨ રાહોમાં— એક બુના કુવાના ત્રીજા માળના થાંભલા ઉપર—પણે જ બૂંસાર્ધ મયો છે.

૩ રી. ટી. એ. રી. બો. પા. ૨૫૩ બર્જેસ બાને કમીન્સ.

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૧૧^૧

(વિ. સં. ૧૨૮૨ પો. સુ. ૪)

અક્ષરાન્તર

૧ સંવત્ ૧૨૮૨ વર્ષે વૌષ શુદ્ધ ૪ શુક્રે ગેડીઆ

૨ રાત્રી [મે] ધાં [સુત] વળાં. [ધા] રાત્રીએ પતિત: ॥

ભાષાન્તર

સંવત ૧૨૮૨ વર્ષમાં, વૌષ શુદ્ધ ૪ ને શુક્રવારે ગેડીઆ, રાત્રી (રાજપુત) મેઘાને પુત્ર વણરાં (વણરાજ) મૃત્યુ પામ્યો.

શિક્ષા જેને પાળીઆ કહેવામાં આવે છે તે હાલી બોધ્યો.

નં. ૨૪૭

માંગરોળ પાસે ઘેલાણામાંના કામનાથ મહાદેવના

ઝોરસીયા ઉપરના લેખ^૩

વલ્લભી સં. ૬૧૧

માંગરોળ બંદરની પૂર્વ દિશાએ ચાર માઇલ ઉપર ઘેલાણું નામે ગામ છે. તેની પાસે નોળી નામે નદીના કાંડાપર કામનાથ મહાદેવનું જીવું તીર્થસ્થાન છે, તેમાંના ઝોરસીયા ઉપરના લેખનું અક્ષરાન્તર વલ્લભી સંવત્ ૬૧૧ (વિ. સં. ૧૨૮૬ ઇ. સ. ૧૨૩૦)

અક્ષરાન્તર

૧ ॥ ૧૧ ॥ શ્રીમદ્ભૂમી સંવત્ ૯૧૧ વાષ ॥ ... હાદ ૪ શુક્રે પ્રત્ય યજનક-

ઠં મુલ્લુ સુત રાજક રાજ્ય....

૨ શ્રી મૃગુમટે દેવપૂજાર્થે આસન પટ્ટ: પ્રદત્ત: ॥

ભાષાન્તર

શેઠાચમાન વલ્લભી સંવત્ ૬૧૧ ના વર્ષમાં (અમુક માસ) શુદ્ધ ૪ શુક્રવારે વિશ્વાસને ઉત્પન્ન કરનાર અથવા આધીન રાજા (ઉપરી રાજ્યના વાખાને રાજા) મૂળપૂત્રના પુત્ર રાણકના રાજ્યમાં (અમુક પુરૂષે) શ્રી ભૃગુમહાં દેવની પૂજા માટે આસનનો પાટલો આપ્યો.

૧ એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૮ ડો. જે. કસ્ટો. ૨ પાલકપુરમાં રેલ્વે પાસે પડેલા એક છૂટા પત્થરપર.

૩ ભા. પ્રા. શો. પા. ૬૬ વિજયશંકર ગૌશંકર ઝોઝા.

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૪^૧

(વ. સં. ૧ (૨)૬૫ પૌ. વ. ૮

અક્ષરાન્તર

- ૧ સંવત્ ૧[૨]૯૫ વર્ષે પૌષે વદિ ૮ ગુરૂ
ગામલાગ્રામે ડીલવિક-
- ૨ મંગાનંતરં શ્રીપાર્શ્વનાથબિંબે માતૃપિતૃમૂર્તિ-
શ્ચ કારિતા શ્રેઃ
- ૩ સોહડમુતકુમરમદેનં

ભાષાન્તર

સં. ૧૧૮૫ (?) વર્ષમાં, પૌષ વદિ ૮ શુક્રવારે, ડીલવિક પ્રાંતમાં ગામલા ગામમાં શ્રી-
પાર્શ્વનાથની પ્રાતમા અને નિજ માતાપિતાની મૂર્તિ સોહડના પુત્ર શ્રેષ્ઠન કુમરભદ્રે (?)
કરાવી હતી.

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૧૪^૨

(વ. સં. ૧૨૬૯ વૈ. સુ. ૧૩

અક્ષરાન્તર

- સંવત્ ૧૨૯૯ વર્ષે વૈશાખ શુદિ ૧૩ સો મે ઋષભદેવી
ચૈત્યે નિર્વૃત્તિગચ્છે ગૌરદૈવી સુતે[નવાલા]કેન
માતાનિમિત્તં નેમિનાથ બિંબં કારા[પિતં]
શુભં મવતુ ॥

ભાષાન્તર

સંવત્ ૧૨૯૯ વર્ષમાં, વૈશાખ, શુદિ ૧૩ ને સોમવારે ઋષભદેવી(?)ના મંદિરમાં
નિર્વૃત્તિ ગોત્રના ગૌરદેવિના પુત્ર વાલાકથી નિજ માતા નિમિત્તે નેમિનાથની પ્રતિમા કરાવ-
વામાં આવી.

૧ એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૪ જો. [કરટે દિદમત્રમાં પાર્શ્વનાથની મૂર્તિની ખેડકપર ૨ વાંચો બિંબ
૩ °વદેન પથ્યુ હોય.

૫ એ. ઈ. વો. ૨ પા. ૨૯ ડો. જો. પ્રાન્ટ.

બફરાબાદ પાસેના શિયાળ ખેટના ખેતરમાંના લેખ^૧

(વ. સં. ૧૩૦૦ વૈ. વ. ૧૧)

કાઠિયાવાડમાં બાબરિયાવાડના શિયાળ ખેટનાં ખેતરમાં ચાર શિલાલેખો આરંભના પત્થરો પર ક્રેતરેલા હયાત છે, તે પૈકીનો લેખ.

અક્ષરાન્તર

૧ ૫૦॥ સં ૦ ૧૩૦૦ વર્ષે વૈશાલ વદિ ૧૧ બુધે સહમિગપુરવાસ્તવ્ય પછીજાતીયઠં
દેવા માર્યા કઙ્કદેવિકુક્ષિસંમૂતપરીમહીપાલમહીચંદ્રતત્સુતરતનપાલવિજયપાલૈર્નિજપૂ-
ર્વજઠં શંકરમાર્યાલક્ષ્મીકુક્ષિસંમૂતસ્ય સંઘપતિમુંધિગદેવસ્ય નિજપરિવારસહિ-
તસ્ય યોગ્યદેવકુલિકાસહિત શ્રીમલ્લિનાથર્ચિનં કારિતં ॥ પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીચંદ્રગછીય
શ્રીહરિપ્રભસૂરિશિષ્યૈઃ શ્રીચશોમદ્રસૂરિભિઃ ॥ છ ॥ મંગલં ભવતુ ॥ છ ॥

નં ૨૫૧

બફરાબાદ પાસે શિયાળ ખેટમાંના લેખ^૨

(વ. સં. ૧૩૧૫ કા. વ. ૭)

ખેતરમાં ચાર લેખો ઉલ્લેખ છે તે પૈકીનો

અક્ષરાન્તર

સંવત્ ૧૩૧૫ વર્ષે ફાગુન વદિ ૭ શનૌ અનુરાધાનક્ષત્રેષ્ઠેહ શ્રીમધુમત્યાં
શ્રીમહાવીરદેવચૈત્યે પ્રાગ્વાટજાતીયશ્રેષ્ઠિ આસદેવસુત શ્રીસપાલસુતગંધિવીવીકેન
આત્મનઃ શ્રેયોર્થ શ્રીપાર્શ્વનાથદેવર્ચિનં કારિતં ચંદ્રગચ્છે શ્રીચશોમદ્રસૂરિભિઃ
પ્રતિષ્ઠિતં ॥

૧ રી. લી. એ. રી. પા. ૨૫૩ ખગેસ અને કઠિનસ.

૨ રી. લી. એ. રી. પા. ૨૫૩

आयुपर्वतपर अचलेश्वर गाम पासे अचलेश्वर महादेवना मंदिरना मठमांना लेख^१

संवत् १३४२ (ध. स. १२८६)

- १ ॥ उ० ॥ उँनमः शिवाय ॥ ध्यानानंदपराः सुराः कतिकति ब्रह्माद्योऽपि स्वसं-
वेधं यस्य महःस्वभावविशदं किंचिद्विदां कुर्वते । मायामुक्तवपुः स्वसंगतभवा
ऽभावप्रदः प्रीतितो लोकानामचलेश्वरः स दिशतु श्रेयः प्र०
- २ भुः प्रत्यहं ॥ १ सर्गार्थं स्वतनुं हुताशमनिशं पद्मासने जुह्वतः प्राणैः प्राजनि
नीललोहितवपु र्यो विश्वमूर्तेः पुरा । दुष्टांगुष्टनखांकुरेण हटतस्तेजोमयं पंचमं
च्छिन्नं घातुशिरः करांबुजतले विभ्रत्स वस्त्रा-
- ३ यतां ॥ २ अव्यक्ताक्षरनिर्भरध्वनिजप स्यक्तान्यकर्मश्रमः स्वं देहा स्तितिमान
मुद्गितुमना दानांबुसंवर्धितः । यत्कुंभाचलग स्तपांसि वितनोत्यद्यापिभृंगव्रजः
प्रत्यूहापगमोन्नतिर्गजमुखो देवः स वोऽस्तु श्रिये
- ४ ॥ ३ ॥ किंच ॥ क्षुभ्यद्वारिधिदीर्यमाणशिखरिश्रेणिभ्रमद्भूतलं वृट्य व्योमदिगंतसं-
हतिपतद्ब्रह्मांडमांडस्थिति । कल्पांतस्य विपर्ययेऽपि जगतामुद्वेगमुच्चै दिश स्तिष्ठो-
र्लघनमद्भुतं हनुमतः पायादपायात्स नः ॥ ४ ॥ शाखोपशाखा
- ५ कुलितः सुपर्वा गुणोचितः पत्रविभूतांशः । कृतास्पदो मूर्द्धनि भूधराणां जय-
त्युदारो गुहिलस्य वंशः ॥ ५ ॥ यद्वंशो गुहिलस्यराजभगवन्नारायणः कीर्त्यते
तत्सत्यं कथ मन्यथा नृपतय स्तं संश्रयंतेतरां । मुक्तेः कल्पितेवत
- ६ सैः करतलव्यासक्तदंडोज्ज्वलाः प्राणत्राणघियः श्रियः समुदयं न्यस्तापहस्ताः
सदा ॥ ६ ॥ मेदः क्लेदभरेण दुर्जनजनस्या प्लावितः संगरे देशः क्लेशकथापक-
र्षणपटु र्यो बप्पकेनोच्चकैः लावण्योत्करनीर्जितामरपु-
- ७ रः श्रीमेदपाटाभिधामात्रे स्म स एष शेषनगरश्रीगर्वसर्वकखलः ॥ ७ अस्ति
नागहृदं नाम सायाममिहपत्तनं ॥ चक्रे तपामि हारीतराशि र्थत्र तपोधनः ॥ ८
केपि कापि परप्रभावजनितैः पुण्यै र्विभि र्विभुं प्रीणंति ज्वलनं हिता-
- ८ य जगतां प्रारब्धयागक्रमाः । अन्ये प्राणनिरोधबोधितमुखाः पश्यंति चात्मस्थितं
विश्वं सद्भिजनस्थलीषु मुनयो यत्रासतत्त्वोदयाः ॥ ९ अस्मि ज्ञेव वने तपस्विनि
जने प्रायःस्खलद्वंद्वेन वृत्तानं भुवनस्य योगनियतः प्रत्यक्षतः पश्यति । हा-

- ९ रीतः शिवसंगमंगविगमात्प्राप्तः स्वसेवाकृते वप्पाय प्रथिताय सिद्धिनिलयो राज्यश्रियं दत्तवान् ॥ १० ॥ हारीतात्किल वप्पकोऽहिवलयव्याजेनलेभे महः क्षात्रं धातुनिभा द्वितीयमुनये ब्राह्म्यं स्वसेवाच्छ-
- १० लात् । एते व्यापि महीभुजः क्षितितले तद्वंशसंभृतयः शोभंते सुतरा मुपात्तवपुषः क्षात्राहि धर्मा इव ॥ ११ वप्पकस्य तनयो नयनेता संबभूव नृपतिर्गुहिलास्यः । यस्य नामकालितां किल जातिं
- ११ भूभुजो दधति तत्कुलजाताः ॥ १२ यत्पायूपमयूषसुंदरमति विद्यामुषालंकृतिर्निःप्रत्युहविनिर्जितस्मरगतिः प्राकाम्यरम्याकृतिः । गांभीर्योन्नतिसंभृतस्य जलधेर्विस्फोटिताहंकृति स्तस्माद्भोजन
- १२ नरेश्वरः स समभूत्संसेविन श्रीपतिः ॥ १३ शीलः सशीलकरवालकरालपाणिर्भजे भूजेन तदनु प्रतिपक्षलक्ष्मी । उत्साहभावगमकं पुलकं दधानो वीरः स्वयं रस इव स्फुटवद्भेदः ॥ १४ चोडस्त्रीर-
- १३ तिखंडनः कुलनृपश्रेणिशिरोमंडनः कर्णादेश्वरदंडनः प्रभुकला भैत्रीमनोनंदनः । तत्सुनुर्नयमर्मनर्मशचिवः श्रीकालभोजः समापालः कालकरालकर्कशधनुर्दंडप्रचंडो जनि ॥ १५ छाया-
- १४ भिर्वेनिताः फलैः सुमनसः सत्पत्रपुंजैर्दिशः शाम्बाभिर्द्विजवर्ग मर्गीलभुजः कुर्वन् मुदामास्पदं ॥ तद्वंशः प्रबलांकुरो तिरुचिरः प्रादुर्बभवा वनीपालो भर्तुमट स्त्रिविष्टपतरो गैर्वाभिहर्त्ता ततः ॥ १६ मुष्टिप्र-
- १५ मेयमध्यः कपाटवक्षस्थलस्तदनु । सिंह खासित भूधरमत्तेभोभूपति जयति ॥ १७ तज्जन्मा स महायिकः स्वभुजयोः प्राप्तैकसहायिकः क्षोणिभार मुदार मुन्नतशिरा भत्ते स्म भोगीश्वरः ॥ यत्क्रो-
- १६ धानलविस्फुल्लिमहसि प्रत्यर्थिनोऽनर्थिनः प्रांचत्यक्षपरीग्रहा कुलपियः पेतुः पतंगा इव ॥ १९ पुंमाणस्य ततः प्रयाणवियति क्षोणीरजो दुर्दिने निस्त्रिंशान्बुधरः शिपेच सुभटान् धारा-
- १७ जले रुज्वलैः । तन्नारीकुचकुंकुमानि जगलुश्चित्राणि नेत्रांजलैरित्याश्चर्यमहो मनस्तु सुधिया मद्यापि विस्फूर्जति ॥ १९ अल्टोजनि ततः क्षितिपालः संगेर नुकुतदुर्जयकालः । यस्य वैरिष्ट-
- १८ तनां करवालः क्रीडयैव जयति स्म करालः ॥ २० उदयति स्म ततो नरवाहनः समितिसंहतभूपतिवाहनः । विनयसंचयसेवितशंकरः सकलवैरिजनस्य भयंकरः ॥ २१ विक्रमविधृतविश्वप्रतिभ-

- १९ टनीतिस्तथागुणस्फूर्तिः । कीर्ति स्तारकजैत्री शक्ति (कुमा) रस्यसंज्ञे ॥ २२
आसीत्ततो नरपतिः शुचिवर्मनामा युद्धप्रदेशरिपुरदर्शितचंडधामा । उच्चैर्मही-
धरशिरः सुनिवेशिताह्नेः शंभो
- २० विशाख इव विक्रमसंभृतश्रीः ॥ २३ स्वर्लोके शुचिवर्मणि स्वमुकूतैः पौरंदरं
विभ्रमं बिभ्राणे कलकंठकिन्नरवधूसंगीतदोर्विक्रमे । माद्यन्मारविकारवैरितरुणी-
गंडस्थलीपांडुरैर्ब्रह्मांडं न-
- २१ रवर्मणा धवलितं शुभ्रैर्यशोभिस्ततः ॥ २४ जाते सुरस्त्रीपरिरंभसौख्यसमुत्सुके-
श्रीनरवर्मदेवेरक्ष भूमीमथकीर्तिवर्मा नरेश्वरः शक्रसमानवर्मा ॥ २५ काम-
क्षामनिकामतापिनि तपेऽमु-
- २२ प्लिन्नप्रे रागिणस्वः सिंधोर्जलसंयुते रमयति स्वर्लोकावामभुवः । दोर्दंडद्वयभग्न-
वैरिवसतिः क्षोणीश्वरो वैरटश्चक्रे विक्रमतः स्वपीठविलुटन्मूर्ध्नाश्चिरं द्वेषिणः ॥ २६
तस्मिन्नुपरेत राज्ञिमुदिनाशेषविद्विषि । वैरिसिं-
- २३ हस्ततश्चक्रे निजं नार्थवद्भुवि ॥ २७ व्युदोरस्कस्तनुर्मध्ये क्षेपडाकंपितभुधरः ।
विजयोपपदः सिंहस्तोत्रारिकरिणोऽवधीत् ॥ २८ यन्मुक्तं हृदयांगरागमहितं गौरस्व
मेतद्विषज्जारीभिर्विरहात्ततोऽपि समभूत् किं कर्णिका-
- २४ रक्रमः ॥ धत्ते यत्कुमुदं तदीय मुचितं रक्तत्वामभ्यंतरे बाह्वे पिंजरतां च कारण-
गुणप्राप्तोपसंवर्गणं ॥ २९ ततः प्रतापानलदग्धवैरिक्षितीशधूमोच्छ्रमस्वीरसेन नृपो
रिसिंहः सकलामुदिक्षु लिलेख वीरः स्वयशः प्रशान्ति
- २५ ॥ ३० लोचनेषु सुमनस्तरुणीना मंजनानि दिशता य दनेन । वारिकल्पित महो
वैत चित्रं कज्जलं हृत मरातिवधूनां ॥ ३१ नृपोत्तमांगोपालकांति कूटप्रकाशिता-
ष्टापदपादपीठः । अभूदमुष्मादथ चोडनामा नरेश्व-
- २६ रःसूर्यसमानधामा ॥ ३२ कुम्भिकुम्भविलुटत्करवालः संगरे विमुखनिर्मितकालः । तस्य
सूनु रथ विक्रमसिंहो वैरिविक्रमकथां निरमाइत् ॥ ३३ भुजवीर्यविलासेन समस्तो-
धृतकंटकः । चक्रेभुवि ततः क्षेम क्षे-
- २७ मसिंहो नरेश्वरः ॥ ३४ रक्तं किञ्चिन्निपीय प्रमदपरिलसत्पाद विन्यासमुग्धाः
कांतिभ्यः प्रेतवधो ददति रसभरोद्गारमुद्राकपालैः । पायं पायं तदुच्चं मुदितसह-
चरीहस्ताविन्यस्तपात्रं प्रीतास्ते ते पिशा-
- २८ चाः समरभुवि यशो यस्य संव्याहरंति ॥ ३५ सामंतसिंहनामा कामाधिकसर्वमुदर-
शरीरः । भूपालोजनि तस्मादपहृतमामंतसर्वस्वः ॥ ३६ पोमाणसेततिवियोग-
विलक्षलक्ष्मीं सेना मट-

- २९ छबिरहां गुहिलान्वयस्य । राजन्वती वसुमतीमकरोत्कुमारसिंहस्ततो रिपुगता मपहृत्यभूयः ॥ ३७ नामापि यस्य जिष्णोः परबलमथनेन सान्वयं जज्ञे विक्रम-
विनितश्चतुर्वृत्तिरिति रमून्मथनसि-
- ३० होऽपि ॥ ३८ कोशस्थितिः प्रतिभटक्षतर्जनमुंके कोशं न वैरिरुषिराभि निपीय-
मानः । संग्रामसीमनि पुनः परीरम्य यस्य पाणिं द्विसंश्रयमवाप फलं कपाणः ॥ ३९
शेषनिः शेषसारेण पद्म-
- ३१ सिंहेन भूभुजा । मेदपाटमहीपश्चात्पालिता लालितापि च ॥ ४० व्यादीर्णवैरि-
मदसिंधुरकुंभकूटनिघृतमौक्तिकमणिस्फुटवर्णभाजः । युद्धप्रदेशफलिमासु समुलि-
लेख विद्वानयं स्वभुजवीररसप्र-
- ३२ बंधान् ॥ ४१ नडूलमूलं कर्खवाहुलक्ष्मी स्तुरुष्कसैन्यार्णवकुंभयोनिः । अस्मिन्
सुराधीशसहासनस्थेरक्ष भूमीमथ जैत्रसिंहः ॥ ४२ अद्यापि संघकचमूरुषिरावमत्त-
संघूर्णमानरमणीपरिरंभणेन आ-
- ३३ नंदमंदमनसः समरेपिशाचाः श्रीजैत्रसिंहभुजविक्रम मुदृणंति ॥ ४३ षड्वलयत्तिस्म
यशोभिः पुण्यैर्भूमंडलं तदमुं । विहिता हितमृषशंक स्तेजः सिंहो निरातंकः ॥
४४ उप्तं
- ३४ मौक्तिकबीजमुत्तमभुवि त्यागस्य दानांबुभिः सिक्ता सद्गुरुसाधनेन नितरामादाय
पुण्यं फलं । राज्ञाऽनेन कृषाणकोटि मटता स्वैरविगाह्य श्रियः पश्चात्केपि विवाद्विता
दिशि दिशि
- ३५ स्फारा यशोराशयः ॥ ४५ आद्यक्रोडवपुः कृपाणविलसद्दृष्टांकुरोयः क्षणान्मभा
मुद्धरतिस्म गूर्जसमही मुचै स्तुरुष्कार्णवात् । तेजः सिंहमुतः स एष समरः क्षोणी-
ध्वरभ्रामणीराधते बलिकर्णयोर्धु-
- ३६ र मिलागोले वदान्योऽपुना ॥ ४६ तालीभिः स्फुटतूर्यताडरचनासंजीवनीभिः
करद्वंद्वोपात्तकबंधमुग्धशिरसः संनर्तयंतः प्रियाः । अद्याप्युज्जदराक्षसास्तब यशः
खडं प्रतिष्ठं रणे गायंति प्रति-
- ३७ पक्षशोणितमदा स्तेजस्विसिंहात्मज ॥ ४७ अप्रमेयगुणगुंफकोटिभिर्गार्ढवद्ववृष-
विग्रहाकृतेः । कीर्त्यतेन सकलातव स्तुतिर्भगौरवभयान्नरेश्वर ॥ ४८ अर्जुदो
विजयते गिरिरु-
- ३८ चैर्देवसेवितकुलाचलरत्नं । यत्र षोडशविकारविपाकै रङ्गिज्ञतोऽकृत तपांसि
वसिष्ठः ॥ ४९ क्लेशवेशविमुग्धदांतजनयोः सद्भुक्तिमुक्तिप्रदे लक्ष्मीवेशमनि
पुण्यजहनुतनयांस-
- ३९ सर्गपूतात्मनि । प्राप प्रागचलेश्वरत्वमचले यस्मिन् भवानीपाति विंशव्यासिविभाव्य-
सर्वगतयादेवश्चलोपि प्रभुः ॥ ५० सर्व सौंदर्यसारस्थकोऽपि पुंज इवाद्भुतः ॥ अयं यत्र

- ४० मठस्तिष्ठत्यनादिस्तापसेचिताः ॥ ५१ यत्र कापि तपस्विनः सुचरितः कुत्रापि मर्त्याः कचि द्वीर्वाणाः परमात्मनिर्वृतिमिवप्राप्ताः क्षणेषु त्रिषु । यस्याद्योद्गति मर्तु-
वेन सहितां गाय-
- ४१ न्ति पौराणिकाः संघते स खलु क्षणत्रयमिषात्रैलोक्यलक्ष्मीमिह ॥ ५२ जीर्णो-
द्धारमकारयन्मठमिमं भूमीश्वरमामणीर्देवः श्रीसमरः स्वभाग्यविभवादिष्टो निज-
श्रेयसे । किंचास्मि-
- ४२ न्परमास्तिको नरपतिश्चक्रे वसुभ्यः कृपासंश्लिष्टः शुभभोजनस्थितिमपि प्रीत्या
मुनिभ्यस्ततः ॥ ५३ अचलेशदंड मुच्चैः सौवर्णं समरभूपालः । आयुर्वायुचला-
चलमिह दृष्ट्वा कारयामास ॥ ५४
- ४३ आसीद्वावाग्निनामेह स्थानाधीशः पुरा मठे देलोन्मूलितसंसारबीजः पाशुपतैत्रैतैः ॥
५५ अन्योन्यवैरविरहेणविशुद्धदेहाः स्नेहानुबंघिहृदयाः सदया जनेषु । अस्मिन्
तपस्यति मृगै-
- ४४ द्रुगजादयोऽपि सत्त्वाः समीक्षितविमोक्षविधायितत्त्वाः ॥ ५६ शिष्यस्तस्यायमधुना
नैष्टिको भावशंकरः । शिवसायुज्यलाभाय कुरुते दुष्करं तपः ॥ ५७ फलकुमुमसमृ-
- ४५ द्वि सर्वकालं वहंतः परमनियमनिष्ठां यस्य भूमिरुहोऽमी अपरमुनिजनेषु प्रायशः
सूचयन्ति स्खलितविषयवृत्तेरर्बुदाद्रिप्रसृताः ॥ ५८ राज्ञा समरसिंहेन भावशंक-
- ४६ रशासनात् । मठः सौवर्णदंडेन सहितः कारितोऽर्बुदे ॥ ५९ योऽकार्षादिकलिंग-
त्रिभूवनविदितश्रीसमाधीशचक्रस्वामिप्रासादवृंदे प्रियपटुतनयो वेदशर्मा
- ४७ प्रशस्तीः । तेनैषापि व्यधायि स्फुटगुणविशदा नागरज्ञातिभाजा विप्रेणाशेष-
विद्वज्जनहृदयहरा चित्रकूटस्थितेन ॥ ६० यावदर्बुदमही धरसंगं संविभर्त्ति भगवा-
- ४८ नचलेशः । तावदेव पठतामुपजीव्या सत्प्रशस्तिरियमस्तु कवीनां ॥ ६१
लिखिता शुभचंद्रेण प्रशस्तिरियमुज्ज्वला । उत्कीर्णा कर्मसिंहेन मृत्रधारेण
धीमता ॥ (६२) सं १३४२ वर्षे मार्गशुदि १ प्रशस्तिः कृता ।

ભાષાન્તર

આણુ પર્વત ઉપર અચળગદની પાસે અચળેશ્વર મહાદેવનું મંદિર છે તેની પાસેના મઠ અંદરના શિલાલેખનું ભાષાન્તર:—

॥ શિવજીને નમસ્કાર ॥ ધ્યાનનો છે શ્રેષ્ઠ આનંદ જેમને એવા કેટલાએક બ્રહ્મા દેવતાઓ પણ પોતાને જ બાલુવા યોગ્ય (તથા) સ્વભાવથી નિર્ભગ એવા જેના તેજને કિરિ માત્ર બાલુ છે. માયારૂઢિત શરીરવાળા અને લોકોને પોતાની મેળે મળેલા સંસારને મટાડનાર અચળેશ્વર પ્રભુ પ્રીતિથી પ્રતિદિવસ કલ્યાણ કરે. ॥ ૧ ॥

પદ્માસન ઉપર (ખેસીને) સૃષ્ટિ કરવા માટે પોતાના શરીરરૂપી આગને પ્રાણી વડે આહુ આપતા એવા વિશ્વમૂર્તિ (જગતરૂપ) ઇશ્વરથી પૂર્વે નીલલોહિત (કંઠેશ્યામ અને કેશરાતા એવું છે શરીર જેનું એવા શિવજી ઉત્પન્ન થયા, દુષ્ટ એવા અંશુકાના નખના અંકુર (કોંઠા) કાપેલા બ્રહ્માના તેજ્જમય પાંચમા માથાને હાથરૂપ કમળમાં ધારણ કરનાર તે શંકર તમ રક્ષા કરે. ॥ ૨ ॥

નથી સમજતા અક્ષરો જેના એવો છે અત્યંત શબ્દવાળો જપ જેનો, (અને) ત્યાગ કરે છે બીજા કામમાં પરિશ્રમ જેણે એવો, તથા દેહમાંથી પોતાના ઘોળાપણુને ત્યાગ કરવાનું ર છે જેને એવો મહજગે કરીને વૃદ્ધિને પામેલો જે ભ્રમરાઓનો જથ્થો તે આજ સુધી પણ જે કુંભસ્થગરૂપ પર્વતને પામીને તપશ્ચર્યા કરે છે; વિઘ્નના નાશનો છે ક્રદ્ય જે થકી (અને) હાથ છે મુખ જેને એવા તે (ગણપતિ) દેવ તમને લક્ષ્મી આપે. ॥ ૩ ॥

સંકેતને પામતા સમુદ્રમાં ફાટતા પર્વતોની પંક્તિએ કરીને ભમતું છે ભૂતાળ જે વડે એ અને ત્રુટી પડતું આકાશ તથા દિશાઓના છેડાનું એકું થવું અને પડતી બહારૂરૂપ પાત્રની સ્થિતિ જે વડે એવું, (તેમ જ) કલ્પાંતના વિપરિતપણામાં પણ જગતને અત્યંત ઉદ્ભેગને આપન (જે) હનુમાનનું અદ્ભુત એવું સમુદ્રનું ઓળંગવું (છે) તે હનુમાન આપણી નાશથી ર કરે. ॥ ૪ ॥

શાખા અને હિપશાખાએ કરીને અથવા મોટી નાની ડાળેએ કરીને વ્યાપ એવો જ નુંદર છે વંશ અથવા ગાંઠયો જેની એવો ગુણેએ કરીને યોગ્ય અથવા પ્રત્યંચાની દોરી બાંધ લાયક અને રાત્રીઓના મસ્તક ઉપર વા પર્વતોના શિખર ઉપર કરેલ છે રહેવાનું સ્થાન જે એવો મોહાટો શુદ્ધિલવંશ વા વાંસ જય પામે છે. ॥ ૫ ॥

જે ગોહિલનો વંશ રાત્રીઓમાં ભગવાન નારાયણ કહેવાય છે તે સત્ય છે; એમ ન હોય મુક્તિ માટે કલ્પના કરેલા નેતરો વડે હાથમાં રાખેલા છે ઉજ્જવળ દંડો જેમણે એવા ર પ્રાણની રક્ષા કરવામાં છે બુદ્ધિ જેમની એવા અને લક્ષ્મીના ઉત્તમ ઉદય સાથે સદ્ગાંઠ ત્ય કરેલા છે હાથ જેમણે એવા રાત્રીઓ તેનો કેમ આશ્રય કરે ? ॥ ૬ ॥

કલેશની વાર્તા ટૂંકી કરવામાં ચતુર એવો જે દેશ બાપા રાવળે દુર્જન માણસોના મેઃ દુર્ગંધીના સમૂહે કરીને અત્યંત આર્દ્ર કરેલો છે, (માટે) તે દેશની શોભાની વૃદ્ધિ વડે જિં છે સ્વર્ગ જેણે એવો અને સર્વ શહેરોની શોભાના સઘળા ગર્વને કસોટીમાં લાવનાર (પરી કરનાર) એવો થકો મેહપાટ એવા નામને ધારણ કરે છે. ॥ ૭ ॥

આ મેહપાટ અથવા મેવાડ દેશમાં મોટાઈવાળું નાગહૃદ (નાગહા) નામે શહેર છે, જે તપ એ જ છે ધન જેને એવા દારીવરાશી મુનિએ તપશ્ચર્યા કરેલ છે. ॥ ૮ ॥

અને જ્યાં જગતના હિત માટે આરંભેલ છે યજ્ઞો અનુક્રમ જેમણે એવા કેટલાં (ગૃહસ્થ પુરૂષો) ઉત્તમ મદિમાવડે ઉત્પન્ન થયેલાં યુગ્યરૂપ હરિપૂ (યજ્ઞકુંડમાં હોમવ પદાર્થો) વડે સમર્થ એવા અગ્નિને પ્રસન્ન કરે છે, (તેમ જ) બીજાઓ પ્રાણાયામે (પ્રાણવા

નાસારંઘથી ઉઘેા ખેંચી ડૂંધીને ક્રમ વડે પાછેા ઉતારી વશ કરવાના બ્યાપારે) કરીને જણુએલ છે સુખ જેમને એવા અને પ્રાપ્ત થએલ છે તત્વજ્ઞાન જેમને એવા મુનિએા સુંદર એકાન્ત સ્થળમાં (રહીને) આત્મામાં રહેલા વિધ્યને જીવે છે. ॥ ૯ ॥

તપરિવ પુરૂષો જેમાં રહે છે, અને બહુધા કરીને બંધન જ્યાં છૂટી જાય છે, એવા આ વનમાં યોગે કરીને વશ કરેલી છે ઇંદ્રિયો જેણે એવા જે હારીત મુનિ જગતના વૃત્તાન્તને પ્રત્યક્ષ-પણે જીવે છે. પોતાના શરીરના નાશ પછી શિવજીના સંગને પામ્યા થકા સિદ્ધિના સ્થાનરૂપ તે હારીત મુનિએ પોતાની સેવા માટે પ્રખ્યાત એવા બાપા રાવળને રાજલક્ષ્મી આપી. ॥ ૧૦ ॥

બાપા રાવળ પોતે કરેલી સેવાના છળ થકી બ્રહ્મા સરખા હારીત મુનિ પાસેથી પગની બેડી(પુરૂષોએ પગમાં પડેરવાનું કડકું તે)ના મિથે કરીને પોતાનું બ્રાહ્મણ સંબંધી તે જ મુનિને આપીને ક્ષત્રીનું તેજ પામ્યા. તેના વંશમાં ઉત્પન્ન થએલા આ (ગોહિલ) રાજાએ પૃથ્વીમાં આજ સુધી પણ દેહધારી ક્ષત્રીઓના ધર્મજ હોય નહીં શું ! એવા નિરંતર શોભે છે. ॥ ૧૧ ॥

બાપા રાવળનો પુત્ર ન્યાયને પ્રવર્તાવનાર ગુહિલ એવે નામે રાજ થયો. તેના કુળમાં જન્મેલા રાજાએ જેના નામે કરીને ઓળખાતી એવી (ગોહિલ) જાતિને નિશ્ચય ધારણ કરે છે. ॥ ૧૨ ॥ તે ગુહિલથી અમૃતનાં કિરણ કરતાં સુંદર બુદ્ધિવાળો, (આંહી સમાસાન્ત પદ છે. તેમાં કિરણવાચક શબ્દ મયૂખ બ્રેઇએ તેને બદલે લેખ કોતરનારે મયૂષ લખ્યો છે.) વિદ્યારૂપી અમૃતના અલંકારવાળો, વિદ્ય વિના કામદેવના વેગનેા જિતનાર, અતિશય મનોહર આદૃતવાળો, ગાંભીર્ય તથા ઉદય વા વૃદ્ધિએ ભરેલા સમુદ્રના ગર્વને ભાગી નાંખનાર, અને લક્ષ્મીના પતિનેા સેવક ભોજ નામે રાજ થયો. ॥ ૧૩ ॥ તેની પછી શીયળ (સુંદર સ્વભાવ)રૂપ તીક્ષ્ણ તરવાર સહિત હાથવાળો, (અને) પ્રીતિપણુને જણાવનારા રોમાંચને ધારણ કરનાર એવો પોતે, રસની પેટે ઉત્તમજન બંધાયેલ છે દેહ જેનો એવો શૂરવીર શીલ નામે હાથવડે શત્રુઓની લક્ષ્મીને ભોગવનાર થયો. ॥ ૧૪ ॥ પગનાં આંગળાં પર્યંત વચ્ચે પહેનારી સ્ત્રી અથવા શબ્દ સ્તોમ મહાનિધિ નામે કોશમાં ચોલ શબ્દનેા અર્થ દ્રાવિડ અને કલિંગ દેશની મધ્યનેા દેશ કરીને લખેલ છે, તે પ્રમાણે એ દેશમાં રહેનારી સ્ત્રીની પ્રીતિને બંડન કરનાર, કુળવાન રાજાઓની પંકિતના મુકુટરૂપ, કણ્ઠકિટ દેશના રાજાનેા હંડ કરનાર, ભગવાનની પ્રતિમાએા સાથે મંત્રોવડે મનને આનંદ આપનાર, ન્યાયનું મર્મ (રહસ્ય) તથા પરિહાસવાક્યનેા મંત્રીરૂપ, કાળ સરખા બચંકર તીક્ષ્ણ ધનુષના હંડે કરીને અસહ્ય એવો, તેનો પુત્ર કાળભોજ નામે રાજા વિમ્બ થયો. ॥ ૧૫ ॥

તેનો વંશ પોતાની છાયાએ કરીને સ્ત્રીઓને અને કુળોએ કરીને વિદ્વાનેાને તથા સારાં વાહનેાના જથ્થાઓએ કરીને દિશાઓને અને શાખાઓએ કરીને દ્વિજવર્ગને, હર્ષનું સ્થાન જેમ હોય તેમ આનંદને ભોગવે એવાં કરનાર, વળીબટ અંકુરવાળો, અતિ મનોહર, પૃથ્વીને પાળનાર, અને કષ્ટપવૃક્ષના ગર્વનેા હરનાર, જર્તુભટ નામે થયો. ॥ ૧૬ ॥

તેની પછી મુઠીમાં સમાય એવા કટિભાગવાળો, અને પડોળી છાતીવાળો, તથા ત્રાસ પમાડેલ છે પૃથ્વીને ધારણ કરનાર રાજાઓરૂપ મહોન્મત્ત હાથીએા જેણે અથવા પર્વતેના મહોન્મત્ત હાથીએા જેણે એવો પૃથ્વીપતિ સિદ્ધ, જય પામે છે. ॥ ૧૭ ॥

તેનો પુત્ર મહાધિક નામે પોતાના હાથની જ પ્રાપ્ત થયેલ છે એક સહાયતા જેને એવો અને નહીં નમેલા મસ્તકવાળો ભોગીશ્વર, પૃથ્વીના મોટા ભારને ધારણ કરે છે; જેના કોષ રૂપ અગ્નિના તણખાના તેજમાં દુઃખી શત્રુઓા દોડે છે તેમ જ ઇંદ્રિયોને સ્વાધીન રાખવામાં વ્યાકુળ બુદ્ધિવાળાં પતંગીયાઓની પેટે દોડે છે. ॥ ૧૮ ॥

તે પછી, પૃથ્વીની રજ વડે ઝાંખો છે દિવસ જેમાં એવા પ્રચાણ (સુદ માટે જ્વાની તૈયારી) સમયના આકાશમાં યુમાણનો ખડ્ગરૂપ મેઘ ઉજળી ધારા રૂપ જળવડે ઉત્તમ ચોદા એને સિંચે છે. અને તેમની આંખોનાં નેત્રનાં અંજનો સહિત વિચિત્ર એવાં કુચ ઉપરનાં કુંકુમ ધોવાઈ જાય છે. તેમ જ સુંદર ભુદ્ધિવાળાઓનું મન આજ પણ વિદ્યુતપાતની પેઠે ગર્જના કરે છે; તે અતિ આશ્ચર્ય છે. ॥ ૧૯ ॥

તેની પછી સંગ્રામમાં ફેંદથી જિવાય નહીં એવા કાળનું અનુકરણ (ખરોખરીપણું) કરનાર અને જેનો ભયંકર ખડ્ગ શત્રુઓની સેનાને રગત વડે જિતે છે, એવો પૃથ્વીનો પાળનાર અદ્ભુત થયો. ॥ ૨૦ ॥

તે પછી, સંગ્રામમાં રાજાઓનાં વાહનોને હરી લેનાર, વિવેકના સંગ્રહ કરીને શિવજીની સેવા કરનાર, તથા સર્વ શત્રુઓને ભય આપનાર, નરવાહન ઉદય પામે છે. ॥ ૨૧ ॥

ત્યાર પછી, પરાક્રમ વડે સર્વ શત્રુઓની નીતિને ઘોઈ નાંખનાર, ગુણોએ કરીને ઉજ્જવળ એવા શક્તિકુમારની કીર્તિ તારાઓને જિતનારી (તારાઓથી ચળકતી) ઉત્પન્ન થઈ. ॥ ૨૨ ॥

જેમ ઉંચા પર્વતોના શિખરો ઉપર પગ મૂકનાર શંકરથી શોભાએ ભરેલા કાર્તિક સ્વામિ થયા તેમ જ મોટા રાજાઓના મસ્તક ઉપર પગ મૂકનાર તે (શક્તિકુમાર) થી સુદ્ધભિમાં શત્રુઓને પ્રચંદ તેજ દેખાડનાર શુચિવર્મા રાજ થયો. ॥ ૨૩ ॥

મધુર સ્વરવાળી કિન્નરની (દેવતાઓના ગાયકની) સ્ત્રીઓએ ગવાયેલ છે હાથનું પરાક્રમ જેનું એવો, શુચિવર્મા પોતાનાં સત્કર્મો વડે સ્વર્ગ લોકમાં ઇન્દ્રના વૈભવને પામ્યો. તે પછી, મહને પામતા કામદેવના વિકાર વાળી શત્રુઓની સ્ત્રીઓની ગંડસ્થળી છે પાંડુર (શ્વેત પીત રંગ વાળી) જે વડે એવા ઉજ્જવળ યશોએ કરીને આયુષ્ય ધ્રુવાંડ નરવર્મા રાજાએ ધોળુ કર્યું. ॥ ૨૪ ॥

એ નરવર્મા રાજા દેવતાઓની સ્ત્રીઓને મળવાના સુખમાં ઉત્સાહવાન થયા પછી (સ્વર્ગમાં ગયા પછી) ઇન્દ્રના સરખો છે ધર્મ જેનો એવો કીર્તિવર્મા રાજા પૃથ્વીની રક્ષા કરતો હવો. ॥ ૨૫ ॥

કામે કરીને દુર્લભ અને અત્યંત તાપવાળા તપમાં પ્રોતિવાળો આ (કીર્તિવર્મા) રાજા સ્વર્ગની સિંધુ જે ગંગા નદી તેના જળમાં નહાયે સતે (તથા) સ્વર્ગલોકની સ્ત્રીઓને રમાડતે સતે (પોતાના) બે હાથ વડે ભાંગી નાંખેલ છે શત્રુઓને રહેવાનાં સ્થાનો જેણે એવો વેરટ પરાક્રમે કરીને દ્વેષીઓનાં માથાં પોતાના સિંહાસન નીચે રખાડાવનાર થયો. ॥ ૨૬ ॥

હર્ષને પામેલ છે સર્વ દ્વેષીઓ જે વડે એવો તે (વેરટ) રાજા મૃત્યુ પામ્યે સતે ત્યાર પછી વૈરસિંહ પૃથ્વીમાં પોતાનું નામ અર્થવાળું કરનાર (શત્રુઓમા સિંહ સરખો) થયો. ॥ ૨૭ ॥

તેની પછી, પટેાળી છાતીવાળો અને પાતળી કટિવાળો તથા કૂડા માત્રમાં પર્વતોને વા રાજાઓને કંપાવનાર, વિજય છે ઉપપદ (પાસેનું સ્થાન) જેનું એવો સિંહ, (વિજય સિંહ,) શત્રુરૂપ હાથીઓને મારનાર થયો. ॥ ૨૮ ॥

એના શત્રુની સ્ત્રીઓએ (પોતાના પતિના વિયોગજન્ય) વિરહથી છોડી દીધેલું જે હૃદયની ઉપર ચોપડેલું ચંદન સહિત ગૌરપણું, તે થકી જ કાર્ણકાર ગરમાળાનાં ઝાડ (ને) કમ (નિરંતર લાવ) ઉત્પન્ન થયો છે કે શું ? કેમ કે જેનું કૂલ, કારણ અને ગુણના સમૂહની સાથે સારી રીતે મળતું આવે તેમ તેના યોગ્ય એવા રાતાપણાને માંદાલી કોરે અને પીળાપણાને બહાર ધારણ કરે છે. ॥ ૨૯ ॥

તે પછી, પ્રતાપ રૂપ અગ્નિમાં બળી ગયેલા ચત્રરાજાઓના કુમારામાંથી થયેલી શાહીના રસ-વડે શૂરવીર એવો અરિસિંહ રાજા સર્વ દ્વિશાઓમાં પોતાના યશની પ્રશસ્તિ લખતો હવો. ॥૩૦॥

વિદ્વાનોની તરૂણ સ્ત્રીઓનાં નેત્રોમાં અંજનને આપનાર, એવા આ રાજાએ તે નેત્રોમાં જળ (હર્ષાશ્રુ) કદબું અને શત્રુઓની સ્ત્રીઓનું કાજળ (રૂઢનાકુથી) હરી લીધું તે ખેદ જેમ હોય તેમ આશ્ચર્ય છે. ॥ ૩૧ ॥

એ પછી, આ અરિસિંહથી રાજાઓના મસ્તકરૂપ રત્નોની કાન્તિવાળા પર્વતના શિખર ઉપર પ્રકાશ પામતું છે સુવર્ણનું સિંહાસન જેનું એવો, સૂર્ય સરખા તેજવાળો, ચોડ નામે રાજા થયો. ॥૩૨॥

તે પછી, હાથીઓના કુમ્ભસ્થળ ઉપર ગતિ કરનાર છે ખરૂં, જેનું અને સંગ્રામમાં પાછો વાળેલ છે કાળ જેણે એવો, શત્રુઓમાં પરાક્રમની કથા પ્રવર્તાવનાર, તે(ચોડસિંહ)નો પુત્ર વિક્રમસિંહ થયો. ॥ ૩૩ ॥

હાથના પરાક્રમની ચેહાએ કરીને ઉખેડી નાંખેલ છે સર્વ સંકટ (સઘળા કૂર શત્રુઓ) જેણે એવો, ક્ષેમસિંહ રાજા તે પછી પૃથ્વીમાં કલ્યાણ કરનાર થયો. ॥ ૩૪ ॥

કાંઈક રૂધિર પીને (થયેલા) હર્ષ વડે અથવા ઉત્કૃષ્ટ મદ વડે શોભાયમાન જે પગનું મૂકવું (ગતિ કરવી) તેમાં મૂઠ (ખેલાન) એવી પ્રંતોની સ્ત્રીઓ રસના આતશયપણાએ કરીને ઉદ્ગારમુદ્રાએ (તૃપ્ત થયાની નિશાનીએ) યુક્ત એવાં કપાલો (ખપ્પરો) સહિત ઉંચે સ્વરે કરીને પીઓ પીઓ એમ બોલતી થકી હર્ષને પામેલી, સાથે રહેનારી દાસીઓના હાથમાં રાખેલું પાત્ર (પોતાના) પતિઓને આપે છે, (અને) પ્રસન્ન થયેલા તે પિપ્પાચો જેના યશને ગાય છે; ॥ ૩૫ ॥

તે ક્ષેમસિંહ થકી કામદેવ કરતાં (પણ) વિશેષ સુંદર શરીરવાળો, પોતાના મંડળેશ્વર રાજાઓનું સર્વસ્વ (સઘળું ધન) હરી લેનાર, સામંતસિંહ નામે પૃથ્વીને પાલક થયો. ॥ ૩૬ ॥

ખુમાણની પ્રજાના વિયોગથી વિરમયકારક છે લક્ષ્મી વા શોભા જેની એવી અને વિરહને નહીં બેનારી એવી, ગોહિલ વંશની સેના તેને શત્રુઓમાં ગએલી પૃથ્વીને ફરી વાર પાછી લઈને કુમારસિંહ રાજાએ યુક્ત કરતો હવો. ॥ ૩૭ ॥

એની પછી, જિતનાર એવા જે પુરૂષનું નામ શત્રુઓનાં સૈન્યનું મથન કરે એવા અનુકૂળ અર્થ સહિત થયું છે, તે મથનસિંહ નામે રાજા પરાક્રમ વડે શત્રુઓને જિતનાર થયો. ॥ ૩૮ ॥

મિયાનમાં રહેલું હોવા છતાં દરેક ચોદાના રૂધિરને ભોગવતું નથી અને રૂધિરને પીવું હોતું છતાં મિયાનને ભજતું નથી એવું ખરૂં જે(મથનાસિંહ)ના હાથને મળીને સંગ્રામની સીમાને (વધે એ આશ્રયવાળા કૂળને પામે છે. (ક્ષણમાં રૂધિરને અને ક્ષણમાં મિયાનને પામે છે). ॥ ૩૯ ॥

પાછળથી બાકીના સઘળા સારરૂપ પદ્મસિંહ રાજાએ મેવાડની પૃથ્વી પાળી અને રમાડી રાજી રાખી. ॥ ૪૦ ॥

વિદ્વાન એવો આ પદ્મસિંહ રાજા ચીરી નાંખેલાં, શત્રુઓના મહોન્મત હાથીઓનાં કુંભસ્થળેરૂપ પર્વતોનાં શિખરોમાંથી નીકળી પડેલાં ભોતીરૂપ મણિ સરખા ચોખ્ખા વર્ણને ભોગવે એવા પોતાના હાથ સંબંધી વીરરક્તના પ્રખંધોને સંગ્રામ ભૂમિરૂપ પાટિયોમાં સારી રીતે લખતો હવો. ॥ ૪૧ ॥

આ (પદ્મસિંહ) દેવતાઓના આસન ઉપર બેઠા પછી (સ્વર્ગમાં ગયા પછી) મદ્રલ કોઈક શત્રુરાજા)ના મૂળને ઘર્ષણ કરનારી છે હાથની લક્ષ્મી (શક્તિ) જેની એવો અને તુરૂક(તુર્ક-સ્થાનના રહેનારાઓ)ના સૈન્યરૂપ સમુદ્રને માટે અગસ્ત્ય મુનિ સરખો જૈત્રસિંહ રાજા પૃથ્વીની રક્ષા કરનાર થયો. ॥ ૪૨ ॥

સિંધિઓની સેનાના રૂધિર વડે મહોન્મત તેમ જ ઘેનમાં ઘેરાયેલી (પોતાની) સ્ત્રીઓના આલિંગને કરીને આનંદમાં મગ્ન છે મન જેમનાં એવા, પિપ્પાચો સંગ્રામમાં આજ સુધી પણ શ્રી જૈત્રસિંહના હાથનાં પરાક્રમને ઉંચે સ્વરે ગાય છે. ॥ ૪૩ ॥

(આ શ્લોકના ઉત્તરાર્ધમાં 'ભૂયંક' લખેલ છે ત્યાં 'ભૂયંક' એમ લખવું એકાદ છે.)
કરેલ છે શત્રુઓને ઘણી શંકાઓ જેણે એવો નિરોગી, તેજસિદ્ધ રાજા (જેત્રાસિંહની પછી) પુણ્ય
રૂપ યશ વડે આ ભૂમંડળને ઉજ્જવળ કરે છે. ॥ ૪૪ ॥

ખેડુતોની કોટી પ્રત્યે કરનારા એવા આ (તેજસિદ્ધ) રાજાએ ઉત્તમ ભૂમિમાં ત્યાગ (દાન)
સંબંધી મોતીનું (મુક્તિનું) બીજ વાળ્યું, (અને) તેને દાનનાં (સંકલ્પ કરેલાં) જળ વડે સિંચીને
સફળરૂપે રૂપ સાધન વડે પુણ્યરૂપે રૂળને લઇને (અને) પછી ન્દાઇને પોતાની મેળે લક્ષ્મી
સંબંધી કેટલાક વિસ્તારવાન યશના ઢગલાઓ દિશાદિશાઓમાં વૃદ્ધિ પમાડ્યા. (વિશેષ વધાર્યો) ॥ ૪૫ ॥

કસોટી સરખો શોભાયમાન છે દાદનો અંકુર જેનો એવા, જે આદિવરાહ તુરૂંક (તુરક)
રૂપ સમુદ્રમાંથી બૂડી ગયેલી ગુજરાતની પૃથ્વીનો ઉદ્ધાર કરે છે તે જ આ તેજસિંહનો પુત્ર પૃથ્વી
પતિયોના પતિ ડાલ્યો સમરસિદ્ધ રાજા હમણાં ભૂગોળમાં બળિરાજા અને ઠણું રાજાની ધુંસરીને
ધારણુ કરે છે. ॥ ૪૬ ॥

હે તેજસિંહના પુત્ર ! શુદ્ધ એવા વાઘલેહના ચોથા તાલની રચનાને સજીવન કરનારી
તાળીઓ વડે બે હાથમાં લીધેલાં છે ધડથી છુટાં પડેલાં મસ્તકો જેમણે એવા, અને (પોતાની)
પ્રિયાઓને નચાવતા એવા, અને શત્રુઓનાં રૂધિરનો છે કેફ જેમને એવા, ઉન્મત્ત રાક્ષસો ખડ્ગથી
પ્રતિહાને પામેલા તમારા યશને આજ સુધી પણ સંગ્રામમાં ગાય છે. ॥ ૪૭ ॥

હે નરના ઈશ્વર ! પ્રમાણમાં ન આવે (માપી શકાય નહી) એવા ગુણોનું ગુંથાતું તેની
કરોડ સંખ્યાઓએ કરીને દૃઢ બાંધેલ છે ધર્મના દેહ સરખી આકૃતિ જેની એવા, તમે છો, તેની
સઘળી (ગાવા યોગ્ય છે તેટલી) સ્તુતિ ગ્રંથ મોટો થવાના ભયથી ગાર્ઈ શકાતી નથી. ॥ ૪૮ ॥

દેવતાઓએ સેવેલા કુલાચલો (મોટા પર્વત) માં રત્નરૂપ આણુ પર્વત ધણ જયને પામે
છે, જેમાં સોળ વિકારોના વિપાકે (પરિપક્વપણાએ) કરીને રહિત (દેહાભિમાન શૂન્ય) એવા
વસિષ્ઠ મુનિ તપશ્ચર્યા કરે છે. ॥ ૪૯ ॥

કલેશમાં છે પ્રવેશ જેમને એવા, વિશેષ મૂઠ પુરૂષ અને ડાહ્યા પુરૂષને અનુક્રમ સારો વૈભવ
તથા મુક્તિ આપનાર અને લક્ષ્મીનું ઘર તથા પુણ્યરૂપ ગંગાજીના સંગથી પવિત્ર છે આત્મા
(દેહ) જેનો એવા, જે પર્વતમાં સમર્થ ભવાનીપતિ દેવ જગતમાં વ્યાપીને રહેવાનો ભાવ
જણાય એમ સર્વમાં રહેવાપણાએ કરીને અચળેશ્વરપણાને (પૃથ્વીના ઈશ્વરપણાને) અથવા
ક્યારે પણ ચલાયમાન થાય નહીં એવી, સ્થિતિને પામ્યા છે. ॥ ૫૦ ॥

સર્વ સુંદરપણાના સારનો ઢગલો જ હોય નહી શું ? એવા અદ્ભુત તપસ્વિઓને (રહેવા)
યોગ્ય આ અનાદિ મઠ જેમાં રહેલ છે. ॥ ૫૧ ॥

જેમાં ક્યારેક તપસ્વિઓ અને સુંદર આચરણવાળા મનુષ્યો અને દેવતાઓ આત્માની
નિવૃત્તિને જ જેમ તેમ ત્રણે ક્ષણમાં (ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન કાળમાં) પરબ્રહ્મને પામ્યા છે,
જેની પ્રથમ ઉત્પત્તિને આણુ પર્વત સહિત પૌરાણિકો (પુરાણને ઠહેતારાઓ) ગાય છે; તે મઠ
ત્રણ ક્ષણના મિષે કરીને ત્રણે લોક (સ્વર્ગ, મર્ત્ય, પાતાળ,)ની લક્ષ્મીને આ પર્વતમાં ધારણુ
કરે છે. ॥ ૫૨ ॥

પૃથ્વીનો પતિ શ્રી સમરસિદ્ધ પોતાના ભાગ્યના વૈભવે આજ્ઞા કરવાથી પોતાના કંઠાણુ
માટે આ મઠનો જીર્ણોદ્ધાર કરતો હવો. કેમકે આત્ર કામમાં ઉત્તમ આસ્થાવાળો છે (માટે)
મુક્ત થકો રાજા સંન્યાસીઓ અથવા મુનિયોને માટે સુંદર ભોજનની સ્થિતિ (અન્નસત્ર) પણ
પ્રાપ્તિ સહિત ધણુ દ્રવ્ય વડે કરતો હવો. ॥ ૫૩ ॥

સમરસિંહ રાજ્યે આયુષને વાયુ તથા વીજળી સરખું ચલાયમાન બેઈને અચળેશ્વરનો સુવર્ણનો ઉંચો ધ્વજસ્તંભ કરાવ્યો. (આ સ્લોકમાં ઠર્તરીપ્રયોગ છે, પરંતુ અર્થની અનુકૂળતા માટે ભાષાન્તરમાં કર્મભૂમિપ્રયોગ લખ્યો છે.) ॥ ૫૪ ॥

શંકરનાં મતોએ ઠરીને (મતો પાળીને) અનાદર માત્રમાં ઉખેડી નાંખેલ છે સંસારનું ખીજ જેણે એવો, ભાવાગ્નિ નામે સ્થાનાધીશ (સ્થાનકનો સ્વામિ) પૂર્વે આ મઠમાં હોતો. ॥ ૫૫ ॥

પરસ્પર વૈરના ત્યાગે ઠરીને શુદ્ધ દેહવાળા, સ્નેહમાં બંધાયેલ છે હૃદય (મન) જેમનું (અને) મનુષ્યોમાં ઢયાવાળા, સારી રીતે બંનેલ છે મોક્ષને કરનારૂં (આપનારૂં) તત્ત્વ જેમણે એવા થકા સિંહ તથા હાથીઓ આદિ જીવો આ મઠની પાસે તપશ્ચર્યા કરે છે. ॥ ૫૬ ॥

તે ભાવા અગ્નિનો નિષ્ઠા (તત્પરતા)વાળો ભાવશંકર નામે શિષ્ય શિવજીના સાયુજ્ય- (સ્વદેહે મેળાપ)ના લાભ માટે દુઃખે કરી શકાય એવું તપ કરે છે. ॥ ૫૭ ॥

આબુ પર્વતમાંથી ઉત્પન્ન થયેલાં, ક્ષણ અને કૂલોની સમૃદ્ધિને સદાકાળ ધારણ કરનારાં આ વૃક્ષો, નાશ પામેલ છે વિષયવાસના જેમની એવા પુરૂષોની ઉત્તમ એવી નિયમ વિધેની નિષ્ઠાને ખીજા મુનિઓમાં ઘણાક પ્રકારે કરીને સૂચના કરે છે. (વિષયસુખનો ત્યાગ કરનારા મુનિઓ જેવા દૃઢ નિયમો પાળે છે તેવા વર્મે ઈતર પુરૂષો પણ અમારી જડ એવાં વૃક્ષોની વૃત્તિને બેઈને શીખો, એમ દેખાડે છે.) ॥ ૫૮ ॥

સમરસિંહ રાજ્યે ભાવશંકરના ઉપદેશથી સુવર્ણના દંડ સહિત મઠ, આબુ પર્વતમાં કરાવ્યો. ॥ ૫૯ ॥

એકલિંગ ગામમાં ત્રિભુવન (સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાળ લોક)માં પ્રખ્યાત એવા શ્રી સમાધીશ ચક્રસ્વામિ (શ્રી એકલિંગજી)નાં શિવાલયોના સમૂહમાં પ્રિય પટ્ટનો પુત્ર જે વેદશર્મા પ્રશસ્તિનો કરનાર હોતો, તે ચિત્રકૂટમાં રહેનાર નાગર જ્ઞાતિના બ્રાહ્મણ—વેદશર્માએ સર્વ વિદ્વાનોના મનને હરનારી અને પ્રકાશિત શુભોએ કરીને ઉજ્જવળ એવી, આ પ્રશસ્તિ કરી. ॥ ૬૦ ॥

ભગવાન અચળેશ્વર જ્યાં સુધી આબુપર્વતના સંગને ધારણ કરે ત્યાં સુધી વાંચનારા કવિઓને આ પ્રશસ્તિ આજીવનિકારૂંપ થાઓ. ॥ ૬૧ ॥

આ ઉજ્જવળ પ્રશસ્તિ શુભચંદ્રે લખી (અને) બુદ્ધિમાન શલાટ કમ્ભસિંહે કોતરી. ॥ ૬૨ ॥

(વિક્રમ) સંવત્ ૧૩૪૨ ના વર્ષમાં માગશર શુદ્ધ ૧ ને રોજ પ્રશસ્તિ કરો.

(ઇતિ ભાષાન્તર)

નં ૨૫૩

ઝડૂરાબાદ પાસે શિયાળ ખેટમાંના લેખ^૧

વિ. સ. ૧૩૪૩ માધ સુ. ૧૦

ખેતરોમાં આર લેખો ઉભેલા છે તે પૈકીનો

અક્ષરાન્તર

(૪) ૬૦ ॥ સંવત્ ૧૧૪૨ માધ શુદ્ધિ ૧૦ ગુરૌ ગુર્જર પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ઠાં
પેથડશ્રેયસે

તત્સુત પાલ્હળેન શ્રી નમિનાથર્થિવં કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં । શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિશિષ્ય-
શ્રીનયચંદ્રસૂરિભિઃ ॥

નં ૨૫૪

વઢવાણમાં માધવ વાવનો લેખ^૨

વિ. સં. ૧૩૫૦ (ઇ. સ. ૧૨૯૬) કાર્તિક વદ ૮ ગુરુવાર

ઠાઠિયાવાડમાં વઢવાણ શહેરમાં લાખા પોળ નામે પશ્ચિમ દરવાજે માધવ વાવ આવેલી
છે, જેના એક ઘુમટના ખુણામાં નીચેના લેખ કાતરેલો છે.

અક્ષરાન્તર

પ્રથમ વાજુર્પરે

સંવત્ ૧૩૧૦ વર્ષે કાર્તિક વદી ૮ ગુરુ નાગરજ્ઞાતીય શ્રીસામસુતમીદયં શ્રીસીર્પુ

વીજી વાજુપર

નાગરજ્ઞાતીય મહં શ્રીસાદલસુતામહ શ્રીતશમાદીતી.

ઉત્તર ગુજરાતમાંથી ઉપલબ્ધ લેખો નં. ૨૭^૧

વિ. સં. ૧૩૫૬ એ. વ. ૧૧

અક્ષરાન્તર

- ૧ સંવત્ ૧૩૧૬ વર્ષે ચૈત્ર વ ૧૧
- ૨ ગન । યથેહ સ્થળક ગ્રામે મ—
- ૩ હારાણ શ્રી[સ્ત્રે]તલપ્રતિપતૌ
- ૪ લીષ મહિપાકેન દેવી શ્રી—
- ૫ શિવલીયાત્રાયાં નાટ[પૂજાય]
- ૬ પ્રવત્ત પા[દ્ર] સં વિ[ન]પૂમિ—
- ૭ [ય] નં — — ના માતા [ત્રિયો]—
- ૮ પીલક[બ્રહ્મપુરે]સહિત [સક]
- ૯ લમપિ ગ્રા[મં] ॥ શ્રીઃ ॥

ભાષાન્તર

દેવી શ્રી શિવાલીની યાત્રાપ્રસંગે સૂબ્યક નામના ગામમાં મહારાણા શ્રી ખેતલના રાજ્ય સમયમાં સં. ૧૩૫૬ એ. વ. ૧૧ ને દિવસે લીષ મહિપાકે કાંઈ દાન આપ્યું તે સંબંધી આ લેખ છે.

મેહર રાજ ઠેપકનો હાથસણીના લેખ^૧

સં. ૧૩૮૬ આવાઠ ૭ સોમવાર

ઠાકિઆવાડમાં ગોહિલવાડ પ્રાન્તના પેટા તાલુકા ઉડ સર્વેયામાં સર્વેયા રાજપૂતોની માલીકીનું એક ખંડણીનું સંસ્થાન હાથસણી છે. હાથસણી ગામ લોચ ડુંગરાની તળેટીમાં પાલિતાણીથી નૈઋત્ય દિશામાં આશરે તેર માઈલના અંતરે શેત્રુંજી નદીના કિનારા પર ઉત્તરમાં આવેલું છે. હાલનો લેખ હાથસણીમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી એક શિલા ઉપરથી લીધેલો છે. અને હમણાં બાવ-નગરના સંપ્રદાયનામાં રાખેલો છે.

શિલા ચાર ખંડમાં ભાંગેલી છે: પરંતુ તેથી ઠરીને લેખનો કોઈ પણ ભાગ નાશ પામ્યો નથી, સિવાય કે પંક્તિ ૮ માં બે અક્ષરો, પંક્તિ ૧૩ મીમાં પાંચ—(જે બહુ અગત્યના જણાતા નથી)—અને પં. ૧૭ માં ત્રિયિને ત્રીજો આંકડો નાશ પામેલ છે, જે કે તારીખનો નષ્ટ થયેલો. અંક તે જ પંક્તિમાં શબ્દોની સંખ્યાથી પૂરું થયો છે.

લેખનો વિસ્તાર આશરે ૧૬૩” પહોળી અને ૧-૦૪” ઉંચી જગ્યામાં છે. અક્ષરોનું સરાસરી ઠંઠ ૬૬” જેટલું છે. લિપિ દેવનાગરી લેખના સમયને અનુસરતી છે.

ડા. કૃષ્ણીકની નોંધ:— આ લેખ ખાસ જાણવા લાયક હોવાનું કારણ એ છે કે તેમાં ચૈત્રકોના હાલના પ્રતિનિધિ મેહર અથવા મેરની જાતિનો ઐતિહાસિક હવાલ છે. આ જાતિનું મૂળ નામ મિહિર હતું, મિહિર લોકો, હુણુ લોકોની એક શાખા હતી. હુણુ લોકોએ તોરામાખ અને મિહિર-કુલની આગેવાની નીચે પ્રથમના શુભરાજ્યોની સત્તાને અંત આપ્યો, અને ઠાકિઆવાડ તથા ઉત્તર હિંદના બીજા ભાગોમાં પોતાં વસી રહ્યા અને પછી તેઓને સેનાપતિ જટારકે ઠાકિઆવાડમાં જિતી લીધા હતા. તેમના સંબંધી અન્ય લેખોમાં પણ ઉલ્લેખ મળી આવેલો છે. શક સં. ૭૮૯ (ઈ. સ. ૮૬૭-૬૮) નાં બહુસ્રા દાનપત્રની ૪૫ મી પંક્તિમાં શુભરાતના રાષ્ટ્રકૂટ રાજા ધ્રુવ ૩ જાએ મિહિર નામના એક રાજાને પરાજય કરેલો જણાવવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે ચૌલુક્ય રાજા ભીમદેવ ૨ જનાં (વિ. સં. ૧૨૬૪ નાં) પ્રમાણુ દાનપત્રમાં બે મેહર રાજ્યોના નામે જગમલ્લ અને આનનાં નામોનો ઉલ્લેખ છે. આપણા લેખ મેહર રાજા ઠેપક અથવા ઠેવક- (વિ. સં. ૧૩૮૬) નો ઉલ્લેખ કરતું ત્રીજું પ્રમાણુ છે. આ જાતિનું ચોથું પ્રમાણુ ઠાકિયાવાડના અમ્મિકોણમાં શિયાળખેટ પર ગોરખમલી નામના સ્થાનમાં એક જૈન મૂર્તિના સ્થાનક પરના ટુંક લેખની અંદર છે. મેર અથવા મેહર લોકો હાલમાં ઠાકિયાવાડની એક બહુ અગત્યની જાતિ ગણાય છે. અને ઘણા જ પ્રાચીન સમયથી જેઠવા રાજપૂતોની સાથે પોતાને જોડાયેલી હોવાનું જણાવે છે. મેહર લોકોનું બીજું વસવાટનું સ્થાન રાજપૂતાના છે. દિલ્હીની પડોશમાં આવેલા મેહરોલી નામના ગામડામાં પણ તેમની નિશાનીઓ મળી આવે છે. સિંધમાં પણ આ જાતિનો બહુ વહેલા સમયમાં વસવાટ હોવાનો સંભવ છે.

अक्षरान्तर

- १ ओं सिद्धिः । (॥) विरंचिवदनावासा देवी जयतु भारती । यस्याः प्रसादमासा-
द्य मूढोऽपि विबुधायते १ [॥ ×]
- २ श्रीसौ वंशो' भुवि सुप्रसिद्धः क्षमाभूतौ मंडनमादिजानां तेषां । कुले पुण्यकृतां
वरिष्ठः स्वगौरं नामा नृपति बभूव २ [॥]
- ३ जसधवलसुनामा तस्य वंशेऽथ जज्ञे सकलगुणनिधानं रूपविख्यातकीर्तिः प्रियम-
४ ल इति देवी रूपतो यं विवाह्य विजयसुभटपुत्रै' सूर्यवंश प्रसूता ३ [॥ ×]
यशोधवलदेवस्य सुपुत्रे
- ५ तनयान् वरान् । बलीव कल्पवृक्षस्य मल्लमंडलमेलिगान् ४ [॥] अत्रान्तरे बाखलं
राजवंशे कंठू--
- ६ लदोर्मंडलनिर्जितारिः । नगार्जुनो' नाम बभूव वीरः श्रीमंडलीकस्य सहायकारी
५ [॥] सुतस्तस्य म-
- ७ हानंदः संजातो धरणीतले । येन कौ जातसारेण जहर्पुः पूर्वजा भृदा ६ [॥] सुता
मंगलराजस्य
- ८ रूपा रूपमनोहरा । या जज्ञे ठेपकं वीरं -- यं स्वामिवत्सलं ७ [॥] अपि वाच-
स्पतिर्मूकः के वयं तद्ग-
- ९ णस्तवे । दत्तानां येन दानानां संख्या कर्तुं न सक्यते' ८ [॥] कुलेन शौर्येण
नयेन कीर्त्या प्रजा-
- १० भिरामो भुवि मेहरोऽथ । तालध्वजे विप्रजनाभिरामे महीशभूषेन नियोजित श्रीः ॥९॥
- ११ [॥] राज्यं प्रकुर्वतस्तस्य चतुर्भिस्तनयैः समं । धर्मनुद्धिरियं जाता ठेवकस्य महा-
त्मनः १० [॥] कार-
- १२ यामि महाबापीं सर्वजंतु तृषापही । अगाधे निर्जले देशे कूतराजं ततोऽब्रवीत् ॥११॥
[॥] बल्ला-
- १३ दित्यकुले सूर्यवीकलस्यान्वयोद्भव -- -- -- मे वाक्यं शृणु धर्ममयं हितं
१२ [॥] यथा

१ पांथि श्री सोमवंशो ; २ पां तंभूतां ; ३ आ शम्भुमां ख ने अहले प छे ; ४ आ पाणी पं. ५
बाखल अने अखंड पंक्ति १६. ४ पांथि वृषतिर्भूव ; ५ पांथि पुत्रैः ; ६ आ नोड ३ अ. ७ पांथि
नागार्जुनो ; ८ पांथि कतु ; ९ पांथि शक्यते ; १०-१२ आ नोड ३ अ ७ प २,

- १४ मम पितृव्येन जीर्णदुर्ग निवासि[ना] । कारिता संगवापीति ठेवावापी प्रकार्य
१३ [॥] । मे-
- १५ हरेण समाविष्टो धर्मबुद्धिः सकौ नरः । कारयामास सहसा वापी जळमनोहरां
१४ [॥]
- १६ अखं[ड]" मायुर्लभतां मेहरो द्विजबल्लभः । सहितः पुत्रपौत्रैश्च परिवारजनैः
समं [॥ ×]
- १७ संवत् १३[८]६ वर्षे ॥ मावे संवत्सरे पूर्णे आषाढे षडशीतिके सप्तम्यां
सोमवारेण
- १८ बापीयं पूर्ण[तां] गता ॥ १६ [॥ ×] श्रीप्रभानिष्ठवास्तव्यसूत्रवाचासुत-
सांडाकेन कारापिता [॥ ×]

ભાષાન્તર

લેખનો પ્રારંભ ભારતી દેવીની સ્તુતિથી થાય છે. શ્રી સોમવંશ પૃથ્વીમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. આદિરાજાઓમાં મંડનરૂપ એવાં એ કુલમાં પુણ્યશાલિઓમાં વરિષ્ઠ ખગાર નામે ભૂપતિ ઉત્પન્ન થયો.

તેના કુળમાં સઠલગુણુનિધાન અને રૂપથી વિખ્યાત કીર્તિવાળો જશધવલ જન્મ્યો, જેના સૌંદર્યને અંગે વિજય અને સુભદના પુત્રો સાથે સૂર્યવંશમાં જન્મેલી પ્રિયમલદેવી તેને વરી. પ્રિયમલ દેવીથી યશોધવલને, મદન મંડલ અને મેલિંગ નામે ત્રણ ઉત્તમ પુત્રો થયા. આ સમયે વાખલ રાજના કુળમાં નાગાર્જુન નામે વીર પ્રગળ્યો. એ શ્રી મંડલીકનો સહાયકારી હતો; અને એણે પોતાના બાહુબળે અરિમંડલ જિતેલું હતું. તેનો પુત્ર મહાનંદ થયો, જેના જન્મથી તેના પૂર્વજોના આનંદનો પાર રહ્યો નહોતો. મંગલરાજની મનોહર રૂપવાળી પુત્રી રૂપાથી (આ મહાનંદને) ઠેપક નામે વીરપુત્ર ઉત્પન્ન થયો. જે સ્વામિવત્સલ હતો. એના શુભોને વર્ણવવાને વાચસ્પતિ પણ અસમર્થ છે, તો પછી અમે તો એ વિષયમાં કેાણ? તેણે આપેલાં જ્ઞાનોની સંખ્યાની ગણતરી કહેવી અશક્ય છે. કુલ, શૌર્ય, નય, કીર્તિથી તેણે પ્રજાને અનુરાગ મેળવ્યો. આ મેહર રાજાનો રાજ્યાભિષેક વિષેને પ્રિય એવા તાલધ્વજ ગામમાં મહીશ રાજાએ કર્યો. એ પ્રમાણે જ્યારે આ મુદ્દાતમા ઠેપક પોતાના ચાર પુત્રો સહિત રાજ્ય કરતો હતો ત્યારે કેાઈ અગાધ નિર્જલ પ્રદેશમાં સર્વે પ્રાણિઓની તૃષાને દૂર કરનારી એક મહાવાપી બંધાવવાની ધર્મ-બુદ્ધિ તેનામાં ઉદ્ભવી. તેથી કુન્તરાજને તેણે કહ્યું કે “હે વલ્લાહિત્ય કુલમાં જન્મેલા, અને સૂર્ય વિકલના વંશના રાજા! મારું ધર્મમય અને હિતવાળું વાક્ય સાંભળ. જેવી રીતે મારા પિતૃંયે જીર્ણદ્વર્ગમાં સંગવાપી બંધાવી તેવી જ રીતે તું ઠેવાવાપી બંધાવ.” મેહરના આ આદેશ પ્રમાણે તે ધર્મબુદ્ધિ કુન્તરાજે સહસ્રા જલ મનોહર વાપી બંધાવી. (આ ધર્મકાર્યથી) પુત્રપૌત્ર પરિવારજનો સહિત દ્વિજવલ્લભ મેહર અખંડ આયુઃ પ્રાપ્ત કરો.

સંવત ૧૩૮૬ વર્ષ, ભાવ સંવત્સર પૂર્ણ આષાઢ ૮૬ મે વર્ષ, સપ્તમી સોમવારે આ વાપી પૂર્ણવા પામી છે. શ્રી પ્રભાનિષ્ઠના રહીશ સૂત્ર વાચના પુત્ર ‘સાંડ કથી’ આ લેખ ઉત્કીર્ણ થયો છે.

પુષ્પેણુની વળામાંથી મળેલી માટીની સીલ^૧

આ સીલ ઉપરનો લેખ ઈ. એ. વો. ૧૨ પા. ૨૭૪ મે ડા. બુલરે પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

ડા. ફ્લીટ મને તેનો ઉત્તમ ફોટોગ્રાફ મોકલ્યો અને ફોટોગ્રાફ સાથે ફરી અક્ષરાન્તર તૈયાર કરવા ઇચ્છા બજાવી તેથી તે મુજબ રચુ કરું છઉં.

લેખના અક્ષરો અંદર ઊંડા ફાટરેલા છે અને તે અવળા છે. તેથી ધાતુની અગર પશ્ચરની મૂળ અડીમાં અક્ષરો ઉપડતા હશે. ડા. બુલરે લખેલ છે તે મુજબ ચોથી પંક્તિનો છેલ્લો અક્ષર ટુટક છે. બીજી પંક્તિની શરૂવાતનો પહેલો અક્ષર પણ કપાઈ ગયેલ છે, પણ તે તો સંબંધ ઉપરથી અટકળી શકાય તેમ છે.

ડા. બુલરના અક્ષરાન્તરથી આ અક્ષરાન્તર એક જ બાબતમાં જૂઠું પડે છે અને તે એ છે કે પહેલી લીટીમાં પુષ્પેણુના પૂર્વજનું નામ જયસ્કન્ધ નથી, પણ જયદ્રથ છે. મહાભારતમાં આવેલ છે તે પ્રમાણે આ નામ સિંધુ સૌવીરના એક રાજાનું છે અને તેને અર્જુને માર્યાની હકીકત પણ મળે છે.

અક્ષરાન્તર

- ૧ આ જયદ્રથાદાવ્યવચ્છિન્નરાજ-
- ૨ વંશસ્ય શ્રીર્મદ્દા[ર]ાજા[હ]ર્ષિ વર્મ.
- ૩ સૂનો મહારાજ મહા-
- ૪ પતિ પુષ્પેણ[સ્ય] [॥]

ભાષાન્તર

જયદ્રથથી અવ્યવચ્છિન્ન ઉતરો આવેલા મહારાજ અહિવર્મનના દીકરા મહારાજ મહાસેનાપતિ પુષ્પેણુની (સીલ).

श्रीः
गुजरातना ऐतिहासिक लेख

पुरवर्णिना लेखो

પુરવણીના લેખો

નં ૬ અ.

જીવહામન ૧ લાનો જૂનાગઢમાંથી મળેલો શિલાલેખ^૧

ઈ. સ. ૧૯૧૬ ના ચોમાસામાં જૂનાગઢના કિલ્લાના મથાળા ઉપર કામ કરતા કેટલાક મજૂરોને આ શિલાલેખ મળ્યા હતા. રેટ એન્જનીયર મી. એસ. યુકેકેસે આ પત્થરને ઓફીસમાં મૂકાવ્યો અને તેની છાપ મોકલીને આર્કિઓલોજીકલ ખાતાને ખબર આપી. હવે તે પત્થરને જૂનાગઢમાંના બહાદુરખાનજી મ્યુઝિયમમાં રાખવામાં આવેલ છે અને ત્યાંથી લેખને પ્રસિદ્ધ કરવા માટે સારી છાપ લાવવામાં આવી.

લેખનારે શિલા ઉપર અને ૩૧ ઇંચ લાંબી અને ૧૦ ઇંચ પહોળી સપાટી ઉપર કોતરેલ છે. તે બે પંક્તિમાં છે અને બંને પંક્તિના શરૂવાતના તથા છેડાના ભાગ ખંડિત થયેલા છે. પહેલી પંક્તિની શરૂવાત ક્ષત્રપત્ત્ય શબ્દથી થાય છે અને અંતે ૧૦૦ નું ચિહ્ન છે. બીજી પંક્તિ કોઈ વિશેષ નામથી શરૂ થાય છે અને છેવટે પુત્ર શબ્દ છે. પંક્તિની લંબાઈ ૩૦ ઇંચ છે અને અક્ષરની ઉંચાઈ સરેરાસ ૨½ ઇંચ છે. લખાણ ઉપરથી અટકળ થાય છે કે મૂળ પંક્તિઓ વધારે લાંબી હોવી જોઈએ. આ પત્થર પાછળથી ચણતરકામમાં વપરાયેલો હોવો જોઈએ અને લેખવાળો ભાગ નીચે હોવાથી તેમાં ઇંટનો ભૂકેા અને ચુનાનું બનાવેલું ૧લાસ્ટર ભરેલું હતું. બીજી પંક્તિની નીચેની પંક્તિઓ પત્થર કાપ્યો ત્યારે ગુમ થઈ હોવી જોઈએ.

લેખની લિપિ, ઇ. સ. ના બીજા સદ્કામાં પશ્ચિમ હિન્દમાં વપરાતી અને અન્ધોના રૂદ્રહામન ૧ લાના લેખોમાં છે તેવી જ છે. ક અને ર ના નીચેના ભાગે ડાળી બાજુ વળેલા છે. વ ના ઉભા ત્રણ લીટા અને વ ના ઉભા બે લીટા સરખા લાંબા છે. વ અને મ ના નીચેના ભાગ ત્રિકોણ આકારના છે. વ ના બન્ને ઉભા લીટા સરખી ઉંચાઈના છે. જ નો નીચેનો ભાગ જમણી બાજુએ લંબાયેલો છે. ક્ષત્રપત્ત્ય માંના વ માં આડી લીટી જમણી બાજુની ઉભી લીટી સાથે જોડાયેલ છે જ્યારે વર્ષમાં બન્ને ઉભી લીટી સાથે જોડાયેલ છે.

લેખ ગદ્યમાં છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. તે ખંડિત હોવાથી લેખનો આશય સમજી શકાતો નથી. જ્યાં સંવત્ લખ્યો છે તે ભાગ સુરક્ષિત નથી, તેથી ૧૦૦ ના ચિહ્ન સિવાય બીજું કંઈ વંચાતું નથી. લેખમાં જીવહામનને ઉલ્લેખ છે પણ તેના ઇલ્લાખ વિગેરેના વર્ણનવાળો ભાગ ગુમ થયો છે. તેથી વંશાવળીમાં તેનું સ્થાન નિર્માણ થઈ શકતું નથી. તે ક્ષત્રપ હતો એટલું જ કહી શકાય છે. કાઠિયાવાડમાં બે જીવહામન જાણવામાં આવેલ છે; જેમાંના પહેલો રૂદ્રહામનને પૌત્ર અને દામજડશ્રી પહેલાનો પુત્ર શ. સં. ૧૦૦ થી ૧૧૮-૧૬ સુધીમાં સત્તામાં હતો એમ તેના શિક્ષા ઉપરથી માલુમ પડે છે, જ્યારે બીજો જીવહામન જે સ્વામિ જીવહામન તરીકે ઓળખાય છે તે તેના દીકરા રૂદ્રસિંહ બીજાના શ. સં. ૨૨૭ લગભગના શિક્ષા ઉપર આપણને મળે છે. ચંદન અગર રૂદ્રસિંહ ૧ લાના સીધા વંશની સમાપ્તિ બાદ તે ગાદીએ આવ્યો હોય એવો સંભવ છે. લિપિ ઉપરથી મારો મત એવો છે કે આ લેખમાંના જીવહામન તે પહેલો જીવહામન હોવો જોઈએ. આ લેખમાંની બીજી પંક્તિમાં આ ચાર વિશેષ નામો આવેલાં છે: [વ]જ્જત, વાસ્તુત્રિક, વસ્તુમ્મક, અને રામક. બીજી પંક્તિના છેલા શબ્દને પુત્રા[નં] વાંચીએ તો આમાંની પહેલી ત્રણ વ્યક્તિઓ રામક ના પુત્રો કહી શકાય. આ ત્રણ ભાઈઓએ કરેલા ધર્મકાર્ય અગર આંધેલા મકાનની યાદગીરી કાયમ રાખવા આ લેખ લખાયેલો હોવો જોઈએ.

અક્ષરાન્તર

૧ [ક્ષ]ત્રપસ્ય સ્વ[૧]મિ જીવદામસ્ય પ્તાય પૂર્વાય વર્ષ[૨] ૧૦૦

૨ ... [વ]ક્ષદણસ્ય વાસ્તુન [૨]દિકસ્ય વર્ષ[૩]શર્મ્મકસ્ય રામકસ્ય પુત્ર[૧]

ભાષાન્તર

[મહા]ક્ષત્રપ રવામિ જીવદામનના, ઉપર કહેલા વર્ષ ૧૦૦ રામકના પુત્રો [વ]અદત્ત, વાસ્તુનંદિક (વાસ્તુનંદન), વસ્તુશર્મક.

પંક્તિ ૧ લી—(અ) ક્ષનો ઉપરનો ભાગ તુટેલો છે. (બ) વર્ષના વ માંનો આડો લીટો જુસાઇ ગયો છે. (ક) હેતુનો અક્ષર જ જેવો લાગે છે, પણ જમણી બાજુના ઉભા લીટાનો નીચલો છેડો લંબાવેલ છે, તેથી તે ૧૦૦ નું ચિહ્ન છે, એમ નિશ્ચય થાય છે.

પંક્તિ ૨ જી વક્ષદણ નો વ શંકિત છે. શબ્દ અગર અન્ન પણ વાંચી શકાય. વાસ્તુનંદિક માંનો વા જરા વિચિત્ર છે. નીચેનો ભાગ વધુ વળેલો છે અને ઉપરની આડી લીટી જસાઇ ગઇ છે તેથી ઉભી લીટીના બે ફાંટા જેવી લાગે છે.

ધ્રુવસેન ૧ લાનું અપ્રસિદ્ધ હાનપત્ર^૧

પૂનાની ડેક્કન કૉલેજના પ્રોફેસર ડૉ. એસ. કે. બેદરલકરે આ પતરાં, આશરે ફરોક વર્ષ પહેલાં, તે વખતના આર્કીઓલોજીકલ સર્વેના વેસ્ટર્ન સરકલના સુપરીન્ટેન્ડન્ટ પ્રો. ડી. આર. ભાંડારકરને આપ્યાં હતાં. તેને સાફ કરતાં તે અપ્રસિદ્ધ નવું હાનપત્ર છે, એમ જણાયું.

બન્ને પતરાંમાં લેખ અંદરની બાજુએ કોતરેલ છે. ઠીચો માટે બન્નેમાં બન્ને કાણાં છે, પણ કડી તેમ જ સીલ ઉપલબ્ધ નથી. પતરાં ૧૨ ફે ઈંચ લાંબાં અને ૭ ઈંચ પહોળાં છે અને તેની બહાર ૧ ઈંચ છે. દરેક પતરાના બે મોટા અને બીજા નાના કટકા થઈ ગયેલ છે.

અક્ષરો ઊંડા કોતરેલ છે. પંક્તિ ૧૨ માં જીહ્વામૂલીય વિસર્ગોને અને પંક્તિ ૫, ૧૧ અને ૧૪ માં ઉપધામાનીયનો ઉપયોગ કરાયો છે. પંક્તિ ૨૩ માં જ્યોત માં વિસર્ગોને જ થયેલો છે.

મેત્રક વંશના મહાસામન્ત મહારાજા ધ્રુવસેન ૧ લાનો આ લેખ છે, અને બલિ, ચરૂ, વૈશ્વદેવ આદિ ક્રિયાના નિર્વાહ માટે ભારદ્વાજ ગોત્રના વિશ્વદત્ત અને વસુદત્ત નામના બે બ્રાહ્મણોને હસ્તવપ્રાહરણીમાં આવેલું કલહાટક ગામ વલ્લી મુક્કામેથી હાનમાં આપ્યાની તેમાં નોંધ છે. પંક્તિ ૧૪ મી માંના હસ્તવપ્રાહરણ્યં કરુહાટકગ્રામઃ પૂર્વમુકમુગ્યમાનકઃ અને પંક્તિ ૧૮-૧૯ માંના પૂર્વાચારસિદ્ધિ પ્રતિવાદિતઃ એ બે વાક્યોથી આગલા હાનને આ પતરામાં અનુમતિ આપવામાં આવેલ છે, એમ અનુમાન થાય છે. હાન લેનારના નિવાસસ્થાનના નામવાળો ભાગ યુમ થયેલ છે. આ વાક્યોનો અર્થ નીચે મુજબ થાય. મૂળ હાન લેનારના ભાગવટાનું ગામ કલહાટક જે હસ્તવપ્રાહરણી વિભાગમાં આવેલું છે તે ચાલુ રીવાજ મુજબ અમે આપ્યું છે,

યુત સં. ૨૦૬ થી ૨૧૭ સુધીનાં ધ્રુવસેન ૧ લાનાં હાનપત્રોમાં લેખક તરીકે કિશ્ક આલુ રહેલ છે, પરંતુ હાલના નામમાં ફેરફાર થયેલ છે. સં. ૨૦૬ થી ૨૧૦ ના શ્રા. સુ. ૧૫ સુધીનાં હાનપત્રોમાં દૂતકનું નામ મમ્મક મળે છે, જ્યારે ૨૧૦ ના શ્રા. સુ. ૫ નાં પાલીતાણાના પતરામાં રૂદ્રધર નામ આપેલ છે. ત્યારપછી ૨૧૬ ના હાનપત્રમાં દૂતક તરીકે ભોગિક રાજસ્થાનીય ભટ્ટિનું નામ આપેલ છે. આ નામોના ફેરફારને આધારે આ હાનપત્રમાં મમ્મક દૂતક તરીકે છે, તેથી તે ૨૦૬ થી ૨૧૦ શ્રા. સુ. ૧૫ ના સમયમાં અપાએલું માની શકાય, પરંતુ તે બહુ આધાર ભૂત મનાય નહીં. કારણ એકી વખતે બે દૂતક પસંદ હોઈ શકે. હસ્તાપ્ર તે હાલનું હાથમ હાલું બેઝમે અને કલહાટક તે હાથમ પાસેની ખાડીના પૂર્વકિનારા ઉપરનું કોળીઆક ગામ હોલું બેઝમે.

અશ્વરાન્તરે

પતરૂં પહેઠું

૧૪ [સ્તુ]વ[સ્સંવિદિતં] યથા હસ્તવપ્રાહરા[ર]ખ્યાં કલહાટક ગ્રામ ~ પૂર્વ
ભુક્તભુજ્ય[મા]નક:

પતરૂં બીજું

૧૫ — — — નગરવાસ્તવ્યબ્રાક્ષણ વિશ્વદત્ત વસુદત્તાભ્યાં ભરદ્વાજસગોત્રાભ્યાં

૧૬ — — — [સ]બ્રક્ષચારિભ્યાં મયા માતાપિત્રો:

૨૪ [આચ્છેત્તા] ચાનુમન્તા ચ તાન્યેવ નરકે વસે[ત્] સ્વદત્તાં પરદત્તાં વા યો
હરેત વસુન્ધરા[મ્]

૨૫ ગવાં શતસહસ્રસ્ય હન્તુ: પ્રાપ્નોતિ કિલ્લિષમ્ [॥]બહુભિર્વસુધા ભુક્તા રાજ-
[મિસ્સગરા]

૨૬ દિભિ: [૧] યસ્ય યસ્ય યદા ભૂમિસ્તસ્ય તસ્ય તદા ફલમિતિ[॥]

૨૭ સ્વહસ્તો મમ મહાસામન્તમહારાજધ્રુવસેનસ્ય [॥] દૂતક: પ્રતીહારમમ્મક:

૨૮ લિખિતં કિક્કકેન [॥] — — — શુ — — —

૧ પહેલા પતરાની પંક્તિ ૧ થી ૧૩ ધ્રુવસેન ૧ લાના સંવત ૨૦૬ ના પતરાની પંક્તિઓ સાથે મળતી આવે છે. જુઓ. એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૧૦૫ ૨ અહીંની આપખતો ભાગ પચુ એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૧૦૫ મે આપેલ દાનપત્રમાંના ભાગ સાથે મળતો આવે છે.

વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી

ધરસેન ર બનાં બંટીયાનાં પતરાં

શુ. વ. સં. ૨૫૭ વૈ. વ. ૧૫ (ઇ. સ. ૫૭૩)

વોટસન મ્યુઝિયમનું હસ્તર તપાસતાં અપ્રસિદ્ધ વલભીના હાનપત્રનાં બે પતરાંની છાપો મળી આવી હતી. સ્વ. વલ્લભજી આચાર્ય જે પ્રથમ વોટસન મ્યુઝિયમમાં ક્યુરેટર હતા તેમણે છાપો ઉપર આવી નોંધ કરી હતી કે આ પતરાંની છાપો ઇ. સ. ૧૬૦૪ માં તેમને કાઠિયાવાડની નૈઋત્યમાં બાન્ટરા તાલુકાના ગામ બન્ટિયાના શુભરાતી મહેતાજીએ આપી હતી. એમ જણાય છે કે તેઓ તે અસલ પતરાં મેળવી શક્યા ન હોતા, અને તે તે મેળવવા માટે મારો પ્રયત્ન પણ સફળ થયો નહીં. પરંતુ લેખની ઉપયોગિતા ધ્યાનમાં લઈ છાપો ઉપરથી તે પ્રસિદ્ધ કરું છું.

છાપો બરોબર લેવાએલી ન હોતી અને ફાઇલમાં લગભગ ૨૨ વર્ષ સુધી રહ્યાથી કાગળ બહુ જ બટકણો થઈ ગયો હતો. એમ જણાય છે કે પતરાં સુરક્ષિત છે. દરેક પતરાનું માપ ૧૨ ફે ઇંચ લંબાઈ અને ૮ ઇંચ પહોળાઈ છે અને ઠી માટે બે કાણાં છે. પહેલા પતરામાં ૧૭ પંક્તિ છે અને બીજામાં ૧૫ છે.

લિપિ વલભી હાનપત્રોમાં વપરાતી છે. હાન આપનાર રાબનું નામ બીજા બધામાં હોય છે તેમ ધરસેન નહીં, પણ ધર્સેન લખેલ છે. જીંહામૂલીય અને ઉપધમાનીયનો ઉપયોગ પં. ૧૫ અને ૩૦ માં થયેલો છે. સુક્ષ્મ શબ્દ પં. ૩૦ માં बहुमिर्बलુષા પછી ફોટરવા માટે છોડી દેવામાં આવેલ છે. હાનપત્ર એકંદર રીતે બલો વગરનું છે.

લેખ વલભી કે જ્યાંથી હાન આપવામાં આવ્યું હતું તે શબ્દથી શરૂ થાય છે. પછી વલભી વંશના સ્થાપક ભટાકંથી શરૂ કરી, હાન દેનાર ધરસેન ર બ સુધીના રાબાઓનું દરેકનું કવિતા. મય વર્ણન આપેલ છે. આ વર્ણન બીજા ધરસેનના તામ્રપત્રમાં છે તેને મળતું આવે છે. જેને હાન આપ્યું છે તે મૈત્રાયણીય શાખા અને શાંકિલ્ય ગોત્રનો દેવદત્ત નામનો ગ્રાહ્ય છે (પં. ૨૦). સુરાષ્ટ્રમાં કૌણિન્યપુરની ઉત્તરમાં આવેલું ભટ્ટક (અથવા ભદ્રક) પત્ર (દ્ર ?) ગામ હાનમાં આપેલું છે (પં. ૧૧, ૧૭, ૧૮). ગ્રાહ્યોને આપેલાં હાનોમાં હોય છે તેમ એમાં હાન આપવાને આશય પંચમહાયજ્ઞ નિભાવવાનો છે (પં. ૨૦). અધિકારીઓનાં નામ અને હાનની સાથે આપેલા હક્કો આ ધરસેનના સં. ૨૫૨ ના હાનપત્રમાં મળે છે તે જ છે. સંધિવિગ્રહના અધિકારી સ્કન્દભટે લેખ લખ્યો છે (પં. ૩૧) અને દૂતક ચિખ્ખર છે (પં. ૩૨). લેખની સાલ શુ. વ. સં. ૨૫૪ વૈશાખ વદિ ૧૫ છે. (પં. ૩૨) તે દિવસે સૂર્યગ્રહણ હતું (પં. ૨૨). ધરસેન ર બનાં ૨૫૨ ની સાલના સાત હાનપત્રોમાં જે દૂતક અને લેખક છે તે આમાં પણ છે. સં. ૨૬૬ ના હાનપત્રમાં દૂતક જૂહો આપેલ છે.

લેખમાં આપેલાં સ્થળો પૈકી વલભી ત હાલનું કાઠિયાવાડમાંનું વળા છે. કૌણિન્યપુર તે કાઠિયાવાડની દક્ષિણે આવેલું ઠોડીનાર. માની શકાય. સુરાષ્ટ્રમાંનું ગામ ભટ્ટકમત્ર (દ્ર) યોગાળી શકાયું નથી.

ધરસેન ૨ બાનાં બાર દાનપત્રો મળેલાં છે. આમાંનાં સાત^૧ સ. ૨૫૨ નાં, એક ૨૬૯નું,^૨ એ સં. ૨૭૦ નાં,^૩ અને બાકીનાં બે^૪ ત્રુટક હોવાથી સાલ વચ્ચેનાં છે. આ દાનપત્રની સાલ સાથે સૂર્યશ્રદ્ધાનું વર્ણન ઉપયોગી છે, જે તેનાં બીજાં દાનપત્રોમાં કયાંઈ આપેલ નથી. લેખમાં શ્રદ્ધાનું ઉલ્લેખ કદાચ આ પહેલો જ હોઈ શકે. શ્રી. એલ. ડી. સ્થામિકનું પિલ્લાઈના ઇંડિયન એફીમેરીસ (વો. ૧ પાર્ટ ૧ પા. ૨૨૦) પ્રમાણે ચૈત્ર માસમાં (પૂર્ણિમાનંત ગણતરી પ્રમાણે વૈશાખમાં) ઇ. સ. ૫૭૩ ના માર્ચની ૧૬ મી તારીખે સૂર્ય શ્રદ્ધા હતું, તેથી દાનપત્રની તે તિથિ તથા તારીખ હોવી જોઈએ.

અક્ષરાન્તર

પહેલું પત્રું

૧ ઓં સ્વસ્તિ [૧*]વલ્મીતઃ પ્રસન્નૈ

૧૫ પાર્શ્વવશ્રીઃ પરમમાહેશ્વરઃ શ્રીમહારાજઘસેનેઃકુશલી સર્વોનેવાયુક્તક

પત્રું બીજું

૧૮ કૌણ્ડિન્ય[પુર]ઉત્તર પટ્ટે મટકપત્ર(દ્ર)પ્રમમસ્તોદ્ગ્રજઃ

૨૦ મૈત્રાયણિક સન્નિવારણાણ્ડિલ્યસગોત્રનાક્ષણ દેવદત્તાય વક્ષિચરૈવૈશ્વદેવામિદોગ્ર-
તિથિપંચ મદ્મયાગ્નિકા-

૨૧ નાં કિશાણાં સમુસ્તર્પ્વર્ણમાચન્દ્રાર્કાર્ણવસરિકિતિ(સ્થિતિ) સમખાલીનઃ
પુત્રપૌત્રાન્વચમોજ્યઃ પૂર્વ-

૨૨ મુજ્યમાન[વૃત્યેજ] સૂર્યોપરામે ઉદકસર્ગોજ વ્રક્ષદેવો વિપૃષ્ઠઃ^૫

૩૧ દિભિઃ [૧*] યસ્ય યસ્ય યદા મૂમિઃ તસ્ય તસ્ય તદા ફલ્યમિતિ । ઊસિતં
સન્ધિવિગ્રહાવિકૃતસ્કન્દમદેન ॥

૩૨ સ્વહસ્તો મમ મહારાજશ્રીધરસેનસ્ય ॥ દ્વ ચિર્ચિરઃ સં ૨૦૦ ૧૦ ૪ । વૈશાલ
વ ૧૦ ૧ ॥

૧ ઇ. એ. વો. ૧૫ પા. ૧૮૭ વો. ૭ પા. ૬૮ વો. ૮ પા. ૧૦૩ વો. ૧૩ પા. ૧૧૦ ફરીથી ડો. ઈ. ઈ. વો. ૩ પા. ૧૧૪ સં. પ્રા. ઈ. એલ. હાલિવાલ ૫ પા. ૩૫ એ. ભા. ઈ. વો. ૪ પા. ૩૬ એ. ઈ. વો. ૧૭ પા. ૮૦ ૨ ઈ. એ. વો. ૬ પા. ૬૩ જ. ભા. જ. રા. એ. સ્ત્રા. (ન્યુ.સી.) વો. ૧ પા. ૬૬ ઈ. એ. વો. ૭ પા. ૭૪ ૪ જ. ભા. જ. રા. એ. સ્ત્રા. (ન્યુ.સી.) વો. ૧ પા. ૨૪ અને ૨૧

૫ એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૮૦ મે પ્રસિદ્ધ થયેલ સં. ૨૫૨ ના દાનપત્રને લગભગ અમુત જ અક્ષરાન્તર છે તેથી આંહી મુદ્દાનો ભાગ આપ્યો છે. ભટ્ટાર્ક, દોષ્ટસિંહ, કુવસેન ૫૨૫૮ અને શુદેસનનાં નામો ૨,૩,૫,૭,૮ અને ૧૨ મી પંક્તિમાં આપ્યા છે. ૬ વાંચો ધરસેન ૭ ચાલુ શાપાત્રક-પ્રતીકો ૮ વાંચો વૈશાલ.

ધરસેન ૨ જાનું દાનપત્ર^૧

શુ. વ. સં. ૨૫૨ વૈ. વ. ૧૫

આ દાનપત્રનાં બે પતરાં છે અને તેનું દરેકનું માપ ૧૧૮ ઈંચ લંબાઈ અને ૭૬ ઈંચ પહોળાઈમાં છે. તે બહુ જ સુસ્જિત છે. પતરાંની કોર વાળીને બડી બનાવવામાં આવી છે. જમણી બાજુની ઠડી જે સાદી વાળાની હશે તે શુભ થઈ છે. ડાબી બાજુની ઠડી કપાએલી નથી, પણ તેમાં કાપા કરેલા છે, જેથી તે સડી શકે. તે અખંડ બખડી છે અને ૬ ઈંચ બડી છે. તેના ઉપરની સીલ લંબગોળ ૨ ઈંચ અને ૧૪ ઈંચ લાંબી છે અને ખોદેલી સપાટીમાં જમણી બાજુ તરફ સુખ કરી બેઠેલા નંદી છે. અને તેની નીચે શ્રી મદ્રક શ્રીમદાકાંતું ખોદું રૂપ લખેલું છે. પતરાં ઠયાંથી મળ્યાં હતાં, તે ખબર નથી.

લેખમાં બટાઈથી ધરસેન ૨ જા સુધીની ચાલુ વંશાવળી આપેલ છે અને પછી સં. ૨૫૨ ના વૈશાખ વદિ ૧૫ ની તિથિએ તેણે મહાસરસ, વીરપુત્ર, પૃથુપુત્ર અને ઇશ્વરદેવસેનક નામનાં ગામડાંમાં આપેલાં દાનનું વર્ણન છે.

દાનવિભાગની વિગત સિવાયનો બધો ભાગઈ. એ. વો. ૭ પા. ૬૮ મે પ્રસિદ્ધ થયેલ દાનપત્ર સાથે લગભગ મળતો આવે છે. પરંતુ આ પતરાં વધારે સંભાળપૂર્વક લખાયેલાં છે. તે લેખની માફક આમાં પણ લેખક સંખિવિચલના અધિકારી સ્કન્દભટ છે અને દૂતક ચિઠિર છે. તિથિની વિગત બંને દાનપત્રમાં ભરખી જ છે.

એક બાજુ કોતરેલાં પતરાંની બીજી બાજુએ કેટલીક વાર ઉંધા અક્ષર ઉપડી આવે છે. આ પતરાં બડાં છે, છતાં બીજી બાજુ ઉંધા અક્ષર ઘણા ઉપડતા છે. વળી જોડાક્ષરમાં અક્ષરોના ભાગ છૂટા છૂટા લખ્યા છે તે ઉપરથી એમ લાગ્યું કે આ પતરાંમાં અક્ષરો કોતરવાને બદલે અડીથી પાડ્યા હશે. પણ વધુ બાંદીકીથી તપાસતાં અક્ષરોના વળાકાના ભાગ હજીવારથી કોતરેલા જણાય છે. તેથી પ્રથમની માન્યતા ખોટી ઠરે છે. જોકે લીથોગ્રાફર હજી માને છે કે જો તેટલાં પતરાં ગરમ હોય તો પણ હાથના કોતરેલા અક્ષર બીજી બાજુ આટલા બધા ઉપડતા હોય નહીં, અને વળાકાના ભાગ સિવાયના અક્ષરો અડીથી છાપ્યા હશે, એમ તે હજી માને છે.

અક્ષરાન્તર
પતરું પહેલું

પં ૧—૧૮

પતરું બીજું

પં ૧૯—૨૨^૧

૨૧ નસાજ્ઞાપયસ્તુ વઃ સંવિદિતં મયા માતાપિત્રોઃ પુણ્યાપ્યાયનાયાત્મનશ્ચૈદિકા-
મુષ્મિકયથામલપિતફલાવાસયે મદસર-

૨૪ સિ વક્ષિણસિ(સી)ન્નિ પાદાવર્તી(ર્તઃ) વ્ય(પં)વાશત્ તથા વીરપુત્રે ઉત્તરસિ-
(સી)ન્નિ પાદાવર્તી(ર્તઃ) વષ્ટિ બહ્વૃચકેરાદિસગોત્રબ્રાહ્મણલુદ્ધ તસ્યેદં પૃથ-

૨૫ પુત્ર ઇશ્વરદેવસેનકે અપરસિ(સી)ન્નિ પાદાવર્તી(ર્તઃ) પશ્ચાશતઃ બહ્વૃચ તથા
ત્રૈવાલંબાયનસગોત્રદસિલાય પાદાવર્તી અશિ(શી)તિ એત[ત્]

૨૬ સોદ્રઙ્ગ સોપરિકર સવાતમુ(મૂ)તધાન્યહિરણ્યાદયં સોત્પદમાનવિષ્ટિકં સમસ્ત-
રાજકીયાનામહસ્તપ્રક્ષે-

૨૭ પાણિ(ણી)યં મુ(મૂ)નિચ્છિદ્રન્યાયેનૈપામેવ ચ બલિચરુશ્વદેવામિહોત્રાતિથિ પંચ
મહાયાજ્ઞિકાનાં ક્રિયાણાં સમુત્સ-

૨૮ ધર્પણાર્થમાચન્દ્રાર્કાર્ણવસરિત્ક્ષિતિસ્થિતિસમકાલિ(લી)નં પુત્રપૌત્રાન્વયભોગ્યં ઉદ-
કસર્ગંગેણ બ્રહ્મદેયં નિસૃષ્ટં

૨૯ યતોસો(સ્યો)ચિત્તયા બ્રહ્મદેયસ્થિતયા મુંજતં કૃષતં (તાં) કર્ષયતાં પ્રદિક્ષતાં ત્વા
ન કેનચિત્પ્રતિષેધે વર્સિતવ્યમા

૩૦ ગામિમદ્રનૃપતિમિશ્રાસ્મદ્વંશજૈરનિત્યાન્યૈશ્વર્યાવ્યથિરં મ(મા)નુપ્યં સામાન્યં ચ
મૂમિદાનફલમવગચ્છદ્ધિઃ

૩૧ અયમસ્મહાયોનુમત(ન્ત)વ્યઃ પારિપાલયિતવ્યશ્ચં યદ્યૈ(શ્ચૈ)નમાચ્છિન્નચાદાચ્છિદ્યમાનં
વાનુમાંદેત સ પં-

૩૨ ચમિમ્મહાપાતકૈઃ સોપપાતકૈઃ સંયુક્તૈઃ સ્યાદિત્યુક્તં ચ ભગવતા વેદવ્યાસેન
વ્યાસેનઃ (ન) [૧૬]વર્ષિ૦

૩૩ પૂર્વવદંતં

૩૪ બહુભિર્વ૦

૩૫ યસ્ય યસ્ય યદા મુ(મૂ)મિઃ તસ્ય તસ્ય તદા ફલમિતિ ॥ લિખિતં સન્ધિવિમ્મહા-
ધિકૃત સ્કન્દભટેન ॥ સં ૨૫૨ વૈશાસ વ ૧૫ [૧૧*]

૩૬ સ્વહસ્તો મમ મહારાજશ્રીધરસેનસ્ય [૧૧*]દ્વ ચિન્નિરઃ[૧૧*]

૧ ઇ. એ. વો. ૭ પા. ૬૮ એ આ જ રાગનું આ જ તિથિનું દાનપત્ર પ્રગટ થયું છે અને આ સંપ્રદર્શનું. ૪૩ પા. ૮૫ મ પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. તેની સાથે બીજી વિગતમાં આ દાનપત્ર પં. ૧-૨૨ સુધી મળતું આવે છે. ૨ વિસર્ગ નકામો છે. ૩ આ તથા અલ્પગ્રંથની પડેલાં લખાવેઃ બ્લેન્ડે. ૪ ૧૨નાર પ્રથમ તથા અગર બહ્વૃચ ભૂમી ગયા હશે અને પછી ૫.છગથી તે હમેશાં હશે. ૪ પ્રથમ છે કોતર્યું હતું, પણ પછી એ છગી નીખેલ છે. ૭માં છાપમાં તે દેખાતો નથી પણ મૂળમાં દેખાય છે. ૫ મૂળમાં આ વિસર્ગ (અધુરો) છે અને તેનો નીચેનો ભ.ગ બૂલાઈ જવાયો છે.

ભાષાન્તર (દાનવિભાગનું)

(પં. ૨૨) ... ધરસેન કુશળ હોઇને બધા આયુક્તક, વિનયુક્તક, દ્રાક્ષિક, મહત્તર, ચાટ, ભટ, શૌલિકક, ચાટ, ભટ, બીજા લાગતાવળગતાને આજ્ઞા કરે છે કે:—

(પં. ૨૩) તમને માહુમ થાય કે મારાં માતાપિતાના પુણ્ય માટે અને આ દુનિયામાં તથા પરલોકમાં ઇન્દ્રિય કૃણ મેળવવા માટે (સંકલ્પના) જળ સહિત પ્રહારેય વરીકે નીચેનું દાન કર્યું છે. મહસરસની દક્ષિણ સીમામાં ૫૦ પાદાવર્ત્ત અને વીરપુત્રની ઉત્તર સીમામાં સઠ પાદાવર્ત્ત જમીન બહુવૃક્ષ શાખાના કેરાડી ગોત્રના પ્રાહારણ લુદ્રને અને પૃથપુત્ર ઇન્દ્રદેવ સેનકની પશ્ચિમ-સીમામાં ૫૦ પાદાવર્ત્ત (તે જ માણસને) અને છેલ્લાં બે ગામડાંમાંથી બહુવૃક્ષ શાખાના, ત્રૈવાલમ્બા, યન ગોત્રના દસિલને ૮૦ પાદાવર્ત્ત જમીન આપી છે. (અને તે) ઉદ્રંગ, ઉપરિકર, વાત, ભૂત, ધાન્ય, હિરણ્ય, અને આદેય સહિત વેઠના હક્ક સહિત, કૌષ્ઠ પશુ રાજપુત્રની હખખલ રહિત ભૂમિચ્છિદ્ર ન્યાયથી, અને તેઓ બલિચરૂ, વૈશ્વદેવા, અગ્નિહોત્ર અને અતિથિ(સત્કાર)એ પાંચ મહાયજ્ઞ કરે તેટલા માટે અને ચંદ્ર, સૂર્ય, સમુદ્ર, નદી, અને પૃથ્વીની સ્થિતિ સુધી ટકે તેવી સ્ત્રી અને પુત્ર અને પૌત્રથી ભોગવાય તેવી રીતે આપેલ છે.

(પં. ૨૬) પ્રહારેયની શરત મુજબ તે ભોગવે, ખેડે, ખેડાવે અગર બીજાને આપે તેમાં કોઈએ આડે આવવું નહીં. લક્ષ્મી નિત્ય નથી, જીવન ક્ષણિક છે. અને ભૂમિદાનનું કૃણ બધાને મળે છે, એ વિચાર કરીને આ મારા દાનને મારા વંશના બલિબ્યમાં થનાર રાજાઓએ અનુમતિ આપવી અને પાળવું. આ દાન પડાવી લે, અગર પડાવી લેવામાં સંમત થાય તેને પાંચ મોટાં અને બીજાં નાનાં પાપો લાગશે.

(પં. ૩૨) અને ભગવાન વેદવ્યાસે કહ્યું છે કે—શાપના શ્લોકો:—

(પં. ૩૫-૩૬) આ લેખ સંપ્રવિગ્રહના અધિકારી સ્કન્દ ભટ લખ્યું છે.

સં. ૨૫૨ વૈશાખ વદિ ૧૫ આ મારા શ્રીધરસેનના હસ્તાક્ષર છે. દૂતક ગિર્બર (હતો).

વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી

વળામાંથી મળેલાં શિલાદિત્ય ૧ લાનાં તામ્રપત્રો^૧

સુ. સં. ૨૮૭ કા. વ. ૭ (ક. સ. ૬૦૬)

આ ફાનવત્રનાં બે પત્રાં એક જ બાબુ દેવદેવનાં છે અને ઉપર જે કાણાં છે તેથી કહી શકે છે. આથી બાબુની કમ્પી ઉપર લંબચોળ સીલ છે, જેમાં ઉપરનો વૃષભ દેવદેવો છે અને કીર્તિવાર્ધક શાસ્ત્રી લખેલા છે. પત્રાં ૧૨૩ લાંબાં અને ૮૩ ઇંચ પહોળાં છે, કેટલીક જગ્યાએ કટાઈ ગયાં છે, પણ બાકીનાં બાક બરાબર વાંચી શકાય છે.

ફાન વલ્લભીમાંથી આપણાં આગળ છે. યજ્ઞશૂર વિહારમાં રહેલી બિહુલી માટે કપડાં, ખોરાક, હવા વિગેરે માટે, બુદ્ધ ભગવાનની પૂજામાં ભેષ્ટતા ચંદન, ગંધ, પુષ્પ માટે અને વિહારના કુઆ-તુઆ ભાગના સમારકામ માટે ઘાસરકમાંનું નિગુડક ગામડું શિલાદિત્ય ઉદ્ધર્માદિત્યે દાન આપેલું છે. ૫, ૨૨ થી ૨૪ માંથી જણાય છે કે પોતાનો વિહાર વડી જવાથી યજ્ઞશૂરે આપેલા વિહારમાં બિહુલીઓ રહેતી હતી. સુહસેનનું નામ વંશાવળીમાં મટાકે પછી તરત જ લખેલું છે અને વચમાંના, આર રાજનાં નામ મૂકી દીધાં છે.

આયુક્તક, વર્તનયુક્તક, દ્વાજીક, મહત્તર, ચાટ, ભટ, કુમારામાત્ય વિગેરે અધિકારીઓનાં નામ આપેલાં છે.

દૂતક મટાદિત્યયશસ^૨ હતો અને લેખક સન્ધિવિગ્રહનો અધિકારી વત્રભટ્ટિ હતો. તિથિ ગુ. સ. ૨૮૭ ના કાર્તિક વદિ ૭

૧ જ. યુ. બો. ૩ પાર્ટ ૧ પા. ૮૦ એ. એસ. ગ્રે ૨ સં. ૨૮૬ અને ૨૮૭ નાં પત્રાંમાં જ દૂતનું નામ મટાદિત્યયશસ લખેલું છે. સાધારણ રીતે વલ્લભી તામ્રપત્રોમાં પાઠવી કુમાર દૂતક તરીકે હોય છે, આ મટાદિત્ય યશસ પાઠવી કુમાર હશે ? અને તેના બાપ પહેલાં મરી ગયો હશે ? શિલાદિત્ય ૧ લા પછી તેનો નાનો ભાઈ ખરગ્રહ ૧ થી ગાંઠીએ આપ્યો છે. આ ખરગ્રહ સં. ૨૬૦ નાં બે દાનપત્રોમાં દૂતકતરીકે આવે છે, ખરગ્રહ ૧ લાનાં બે દાનપત્રો ઈ. સ. ૧૬૭૨ માં લાઠી લાખે વિશ્વદામાંથી તેમ જ અમરેલીમાંથી મળ્યાં છે.

અક્ષરાન્તરં

પતરૂં પેહેલું

૧ ઓં સ્વસ્તિ વલમિતઃ

પતરૂં બીજું

૨૦ [શીલાલિપ્ય] (કુ] સ્ત્રી સર્વાભિકાલુક્ક

૨૧ માતાપિત્રો પુષ્પાપ્યાચનાથ વલ

૨૨ ત ક્ષુ[ણી] સંઘસ્યેદાની તદ્વિહારસ્થાનમાવાદ્યક્ષરૂરવિહારે-
પ્રતિવસત્ [સ્ત્રીવરપિણ્ડપાતશયનાસનગલા]

૨૩ નમ્ર[ત્યયમૈષન્] યપરિષ્કારાર્થં બુદ્ધાનાં ચ મગવતાં પૂજાસપનગમ્ધધૂપપુષ્પમાલ્યદી-
પતૈલાદ્યુપયોગાય [વિહાર]

૨૪ સ્ક ચ સ્વપ્નસ્ફુટિતપ્રતિસંસ્કારાય વાસરક્ષપદ્મકાન્તર્ગતો જિણુલ્લખનામઃ પૂર્ણ-
મુક્તમુખ્યમાનકઃ પ્રનટ્ટશ

૨૫ હિતિ કૃત્વાન્વિષ્ય સોદ્રઙ્ગસ્સોપરિકરસ્સવાતમૂતપ્રત્યાયઃ

૩૨ દૂતકશ્ચાત્ર મટ્ટાલિપ્યક્ષણઃ લિખિતં સન્ધિવિ-

૩૩ [મહાધિ] કૃત દિવિરપતિવત્રમટ્ટિના ॥ સં ૨૦૦+૮૦+૭ કાર્તિક વ ૭ ॥ ઓં ॥
સ્વહસ્તો મજ્ઞઃ

૩ શિલાલિપ્ય સુધીનું વંશવર્ણન તેના સં. ૨૮૬ જેઠ વદિ ૬ ના તામ્રપત્ર (પ. એ. વો. ૧૪ પા. ૩૨૭)ની સાથે મળતું આવે છે તેથી ઉપરોક્ત વિભાગનું જ અક્ષરાન્તર આપેલું છે.

વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી

વળામાંથી મળેલાં શિલાદિત્ય ૧ લાનાં તામ્રપત્રો^૧

શુ. સં. ૨૯૦ ભાદ્રપદ સુ. ૧૦

પતરાં બે કાષ્ઠામાં પસાર થતી કઠીઓથી બેઠેલાં છે. ડાબી કઠી ઉપરની સીલ ઉપર નંદી તથા શ્રીમદાકાંઠાતરેલ છે. દરેક પત્રે ૧૪ ઇંચ લાંબું અને ૯ ઇંચ પહોળું છે. પતરાં બહુ ઘસારા ગએલાં છે અને બીજાં પ્રસિદ્ધ થયેલ પતરાંની મઠઠ વિના વાંચી શકાય તેમ નથી.

પં. ૧૫ માં મા નો કાનો જમણી બાજુ ઉપરને બહલે નીચે લખેલો છે.

દાન વલ્લભીમાંથી અપાયું છે. દશપુરમાંથી નીકળીને વલ્લભીમાં રહેતા ઓદરેષણિ ગોત્રના શ્રદ્ધશર્મનના પુત્ર મિત્રશર્મન અને ગણેશ્વર નામના બે બ્રાહ્મણને મણ્ડલીદ્રંગમાં દંતુરાપુત્ર ગામ શિલાદિત્યે આપેલું હતું.

દશપુર તે ગ્વાલીઅરના માલવામાંનું મન્દસુર છે. દૂતક ખરબદ છે અને લેખક સંધિવિગ્રહા. શિકારી વત્રમટ્ટિ છે. તિથિ શુ. સં. ૨૯૦ ના ભાદ્રપદ સુ. ૧૦ છે.

અક્ષરાન્તર

પત્રું વીજું

૧૯ પરમમાહેશ્વર: શ્રીશીલાદિત્ય[૧(કુશ)]લી-

૨૦ સર્વનિવાયુક્તક

૨૧ યથામયા માતાપિત્રોપુણ્યાપ્યાયનાય દશપુરવિનિગતવલ્લભિવૈસ્તવ્યાય્યચાતુ-

૨૨ વિષસામાન્યઔદરેષણિસગોત્રકન્દોગસત્રજ્ઞચારિત્રાક્ષણરુદ્રશર્મપુત્રત્રાક્ષણમિત્રશર્મ-
ગણેશ્વરામ્યાં

૨૩ મણ્ડલીદ્રંગે દંતુરાપુત્રગ્રામસ્સોદ્રજ્ઞ: સોપરિકર:

૩૧ દૂતકશ્ચાત્ર શ્રી

૩૨ સરબદ: ક્ષિતિં સન્ધિવિગ્રહાધિકૃતદિવિરપતિવત્રમટ્ટિના ॥ સં ૨૦૦ ૧૦

ભાદ્રપદ શુ ૧૦

૩૩ સ્વહસ્તો મમ ॥

૧ જ, યુ. શા. વા. ૩ પાટ ૧ પા. ૮૫ એ. એસ. બેદ્રે ૨ શિલાદિત્ય સુધીનું વંશ વર્ણન તેમ જ ઉપરના શાપવિભાગ તેના ૨૮૬ અંશે ૫. ૬ ના તામ્રપત્ર(ઈ. એ. વા. ૧૪ પા. ૩૨૭)ની સાથે મળતાં આવે છે, તેથી આંદી ઉપરથી વિભાગનું જ અક્ષરાન્તર આપેલ છે.

૩ વાંચો વલ્લભી

વળામાંથી મળેલાં શિલાદિત્ય ૧ લાનાં તામ્રપત્રો^૧

શુ. વ. સં. ૨૯૦ ભાદ્રપદ વ. ૭

આ બન્ને પતરાં એક જ બાબુ કોતરેલાં છે અને એક જ ફરીથી જોડેલાં છે. દરેક પતરામાં બે દાણાં છે, પણ બીજી ફરી ગુમ થયેલી છે. ફરી ઉપરની સીલ ઉપરનો લેખ ભુંસાઈ ગયો છે અને વાંચી શકાય તેમ નથી. પતરાં દરેક ૧૨ ઇંચ લાંબાં અને ૯૩ ઇંચ પહોળાં છે. તે બહુ જ સુરક્ષિત દશામાં છે.

લિપિ ચાલુ વલ્લી પતરાંમાંની જ છે. પં. ૩૨ માંનો મ્ વ્યંજન ધ્યાનમાં લેવા જેવો છે.

વલ્લીના દરવાજા બહાર ભદ્રેશ્વર મુકામે છાવણીમાંથી દાન આપવામાં આવ્યું છે. વલ્લીની અંદર ચક્ષુશૂરે અધિલા ભિક્ષુણી માટેના વિહારમાં ચારે દિશાથી આવતી ભિક્ષુણી માટે કપડાં, ખોરાક, દવાદારૂ વિગેરેના અર્ચ માટે, ભગવાન બુદ્ધની પૂજામાં જોડતાં ચંદન ગંધ, પુષ્પ, વિગેરે માટે અને વિહારના કુટ્યાતુલ્યા ભાગના સમારકામ માટે, ધાસરક પ્રાંતમાં વદ્રહની પાસે આવેલું અમદાસપુત્ર ગામ શિલાદિત્યે દાનમાં આપેલું હતું.

આયુક્તક, વિનયુક્તક વિગેરે અધિકારીઓને હુકમ કરવામાં આવેલ છે.

દૂતક શ્રી ખરગ્રહ છે અને સંધિ વિશ્વહાધિકારી વત્રભટ્ટિએ દાન લખેલું છે.

તિથિ શુ. સં. ૨૯૦ ના ભાદ્રપદના વદિ ૭ છે.

અક્ષરાન્તર

પતરૂં પહેલું

- ૧ ઑં સ્વસ્તિ વિજયસ્કન્ધાવારાદ્વલમીપ્રદ્વારમદ્રેશ્વરવાસકાત્પસમપ્રજ્ઞતા
 ૧૮ પરમમાદેશ્વરઃ શ્રીશીલાદિત્ય ૪૮ કુશલી
 ૧૯ સર્વનિવાયુક્તક
 ૨૦ યથામયામાતાપિત્રોઃ પુણ્યાપ્યાયનાય

પતરૂં બીજું

- ૨૧ લભીસ્વતલનિવિષ્ટયક્ષશરકારિતમિશ્રુણિવિહારે તન્નિવાસિચતુદિશામ્યાગ-
 ૨૨ તાર્યમિશ્રુણીસદ્ગુણ ચીવરપિણ્ડપાતશયનાસનગ્લાનપ્રત્યયભૈષજ્ય-
 ૨૩ પરિષ્કારોપયોગાય બુદ્ધાનાં ચ ભગવતાં પૂજાસપનગન્ધપુષ્પમાલ્યદીપતૈલાઘ્રપ્થ-
 વચ્છિત્તયે વિ-
 ૨૪ હારસ્ય ચ લ્ખણ્ડસ્ફુટિતપ્રતિસંસ્કારાય ઘાસરકપથકે વટદ્રહપ્રત્યાસન્ન
 [અમદાસપુત્ર] પ્રા-
 ૨૫ મસ્સોદ્રજ્ઞસ્સોપરિકરસ્સવાતભૂતપ્રત્યાયઃ
 ૨૭ સમકાલીનઃ વિહારાર્યમિશ્રુણીસંધોપમોગ્ય[:]
 ૨૮ [ધર્મ]દાયો વિમૃષ્ટઃ
 ૩૪ ॥ દૂતકશ્ચાત્ર શ્રીચ્ચરપ્રહઃ ॥
 ૩૫ લિખિતં સન્ધિવિગ્રહાધિકૃતદિવિરપાતિવત્રમટ્ટિના ॥ સં ૨૦૦ ૯૦ માદ્રપદ
 બહુલ ૭
 ૩૬ સ્વહસ્તો મમ

૧ (શિલાદિત્ય સંપ્રીતું વંશવર્ણન, ત્રિગેરે તેના ૨૮૬ ના જ્યે. વ. ૬ ના તામ્રપત્ર (ઇ. એ. વા. ૧૪
 પા. ૩૨૭) સાથે મળતું આવે છે, તેથી આંદો ઉપયોગી વિભાગનું અક્ષરાન્તર આપેલું છે.

શિલાહિત્ય ૧ લાનું ભદ્રેણિકનું દાનપત્ર^૧

શુ. સં. ૨૯૨ ચૈત્ર. સુ. ૧૪ (ઇ. સ. ૬૧૦-૧૧)

સ્વ. ડો. જી. કુન્હાની વિધવા પાસેથી, પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમના દરદીઓએ, ખરીદેલાં તામ્રપત્રો પૈકીનાં આ બે છે. તે કયાંથી મળ્યાં હતાં તે જાણવામાં નથી.

આ પત્રો ૧૧૩ ઇંચ લાંબાં અને ૮^૩/_૪ ઇંચ પહોળાં છે. જડા ત્રાંખાના વાળાથી તે બંને સાથે બાંધેલાં છે. પત્રોની એક જ બાજુએ લેખ કોતરેલો છે અને પહેલા પત્રમાં ૧૯ અને બીજા પત્રમાં ૧૩ પંક્તિ આપેલી છે. આ શિલાહિત્યના વંશની સીલોમાં હોય છે તેમ સીલ ઉપર શ્રી મદ્ભક્ત કોતરેલ છે અને તે ત્રાંખાના વાળાના છેડા સાથે ચોટાડેલ છે.

લેખ સંભાળપૂર્વક કોતરવામાં આવેલ નથી અને તેથી ઘણી ભૂતો રહી ગઈ છે. થોડા ભાગ સંભાળપૂર્વક કોતરેલો છે, પણ બાકીનો ભાગ (પં. ૧૩ થી ૧૯) બહુ જ છીછરો કોતરેલો છે. લેખ સંસ્કૃત ભાષામાં છે અને શાપ્તાત્મક ત્રણ શ્લોકો સિવાય બાકીનો બધો ભાગ ગદ્યમાં છે. લિપિ સાતમી સદીમાં ઉત્તર હિન્દની પશ્ચિમ વિભાગમાં ચાલતી વપરાયેલી છે.

લેખ શિલાહિત્ય ૧ લાના સમયનો છે. તે ધરસેનનો પુત્ર હતો અને ધરસેન શુભસેનનો પુત્ર હતો. તે બધા પરમ શેવ હતા. છેવટના રાજાઓનાં બીજાં દાનપત્રોની માફક આમાં પણ વંશાવલીમાં સેનાપતિ ભટ્ટાર્કના ચાર પુત્રનાં નામ છોડી દેવામાં આવેલ છે.

આ દાનપત્ર દેવીસરસમાં મુકામ હતો. ત્યારે શુ. સં. ૨૯૨ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૪ ને દિવસે આપવામાં આવેલ છે, અને સંધિવિશ્લેષિક દિવસપતિ વત્રભટ્ટએ^૨ લખ્યું હતું. દત્તક ખરચલ હતો, જે રાજાનો નાનોભાઈ અને પાટવી કુમારની જગ્યાએ હોઈ શિલાહિત્ય પછી ગાદીએ આવેલ.

આ શાસનમાં લખ્યું છે તે મુજબ બાર વનસ્થલીમાં આવેલા ભદ્રેણિક ગામમાં ૨૦૦ પાદાવર્ત જમીન તે ગામમાંના સૂર્યમંદિરની પૂજા માટે આપવામાં આવેલી. આ ખરસો પાદાવર્ત-માંથી સો પાદાવર્ત ગામની પૂર્વ સીમમાં બ્રાહ્મણ પ્રબંધત્તને મળેલી જમીનથી પૂર્વ તરફ, બ્રાહ્મણ રૂદ્રને મળેલી જમીનથી દક્ષિણ તરફ ખરટિકા હણકથી ઉત્તરમાં, અને ગોપપર વાટક ગામની સીમની સંધિથી પશ્ચિમ તરફ, આવેલાં હતાં. બાકીના સો પાદાવર્તની ચતુઃસીમા આપેલી નથી, પણ ભૈક્ષક માટે પ્રથમથી જૂદી કોદેલી જમીન^૩ સૂર્યનામંદિરને બીજા એક ટુકડા સહિત આપેલી હતી, એમ લખેલ છે. આ જમીન પૂજા, રત્નપન, ગંધ (ચંદન), પુષ્પમાલા, દીવાને માટે તેલ, વાદ્ય ગીત, નૃત્ય, બલિચરૂ (વિગેરે માટે તેમ જ પાદમૂલના પ્રણવન માટે તેમ જ દેવાલયના ખંડન, ફાટકૂટના જીર્ણોદ્ધાર વાસ્તે આપવામાં આવેલ છે.

આ દાનમાં આપેલાં સ્થળો જેવાં કે દેવી સરસ (પં. ૧) ભદ્રેણિક (પં. ૧૯, ૨૦, ૨૨) બારવનસ્થલી^૪ (પં. ૨૨) ખરટિકા^૫ હણક (પં. ૨૩) ગોપપરવાટક (પં. ૨૩) વિગેરે ઓળખાઈ શકાયો નથી.

૧ એ. ઇ. નો. ૨૧ પા. ૧૧૬ આર. ડી. બેનરજી ૨ ૨૫. મી. બેનરજીએ ૨૬૦ વાંચેલ અને નો. ઈ. ઈ. વો. ૨૦ પા. ૧૮૧ મે તે જ સાલ લખેલ છે. પરંતુ હું ૨૬૨ વાંચું છું તેથી શિલાહિત્ય ૧ લાની આ રજામાં છેલ્લી સાલ મળે છે. આ અને ત્યારપછીના ધરસેન ૩ ન્વના ૩૦૪ ના દાનપત્ર વચ્ચેના ગાળામાં એકાદ શાબ્દ એટલે કદાચ તેના બાઈ ખરચલે રાજ્ય કર્યું હોય, એવો સંભવ છે. શિલાહિત્ય ૧ લાનાં ધણાં દાનપત્રોમાં તે દત્તક તરીકે આવે છે. અને તેનું એક દાનપત્ર પણ હમણાં મળી આવ્યું છે. (ગવ. એ. પી.) ૩ આ વત્રભટ્ટને શ્રીકૃષ્ણની સીરક નં. ૧૩૪૧ માં વશભટ્ટ અને નં. ૧૩૪૯ માં વશભટ્ટ લખ્યા છે. નં. ૧૩૩૭ માંનું વરપભટ્ટ, નં. ૧૩૩૮ માંનું ચંદ્રભટ્ટ અને નં. ૧૩૪૫ માંનું ચત્રભટ્ટ એ બધાં વાંચન ખોટાં છે. રકંદભટ્ટ તે વત્રભટ્ટનો પિતા, વત્રભટ્ટ તેનો દીકરો, રકંદભટ્ટ અને તેનો દીકરો, અનહિલ એમ આ કુટુંબની ચાર પેઢીએ ઉત્તરોત્તર મેતકુટુંબના આઠ શાબ્દોના સમયમાં લડાઈ ખાતાનો અધિકાર બોગવ્યા હતા. (ગવ. એ. પી.) ૪ લવ પછીનાં બે ટપકાંને ૨ વાંચીએ તો જમીનના બંને ટુકડા મળી સો પાદાવર્ત જમીન થવી જોઈએ. (તંત્રી) ૫ માં મંડળને માટે વપરાયેલું હોતું જોઈએ જ્ઞાતક પાસે વંચળી ગામ છે તે કદાચ હોય પણ તેનું જ્ઞતું નામ વામનસ્થળી હતું (તંત્રી) ૬ ખરટક, ભદ્ર ભુક્ષ ગામડા તરફ જતો રસ્તો અને આદિત્યની માલીકીનો કુતો, એ બધાં આજ શાબ્દનાં સં. ૨૬૦ ના ઢાંકના તામ્રપત્રમાં આપેલાં છે, તેથી આ બંને દાનપત્રોમાં સૂચવેલી જમીન પાસેપાસે હોવી જોઈએ, એમ અટકળ કરી શકાય.

અંધરાન્તર
પત્રું પહેલું

- ૧ ઓં સ્વસ્તિ [।] વિજયસ્કન્ધાવારોદે[વી]સરો વાસ્ત્વકાત્ પ્રસન્નપ્રજ્ઞતા-
મિત્રાણા [ં] મૈત્રકાળામતુલ્યલસમ્પન્નમણ્ડલ[હા]ભોગસં-
- ૨ સત્કપ્રદારશતલઘ્નપ્રતાપાત્પ્રતાપોપનતદાનમાનાર્જવોપાર્જિતાનુરાગાદનુરક્તમૌ-
મૃતશ્રેણીપ(બ)લાભાસ-
- ૩ રાજ્યશ્રિયઃ પરમમાહેશ્વર શ્રીમટ(ટા)કર્ણદબ્યચ્છિન્નરાજવંશાન્માતાપિતૃચર-
ણારવિદપ્રણતિપ્રવિધૌતાશેષકલ્મષઃ
- ૪ શે(શૈ)શવાત્મમૃતિ સ્વદ્ગદ્વિતિયાહુરવે સમદપદગજઘટાસ્ફોટનપ્રકાશિતસત્ત્વ
નિકષસ્તત્પ્રતાવૈ પ્રન(ણ)તારાતિચૂડ(હા)ર-
- ૫ ત્નપ્રભાસ(ં)સત્કપાદનસ્વરશ્મિસંદતિસ્સકલસ્મૃતો(તિ)પ્રણીતમાર્ગસમ્યક્પરિ-
પાલનપ્રજ્ઞાદ્યરક્ષનાન્વ(ર)ધ્યરાજશબ્દઃ
- ૬ રુપકાન્તિસ્થૈર્યધૈર્યગામ્ભીર્ય્યબુદ્ધિસપ્પ(સ્પ)દ્વિ સ્સ્મરશશાંકાદિરાજોદધિત્રિદશ-
ગુરુષનેશાનતિશયાન[:] શરણાશ(ગ)તામય-
- ૭ પ્રદાનપરતયા તુળવદપાસ્તાશેષસ્વકાર્યફલ [:] પ્રાર્થનાધિકાર્યપ્રદાનાન-
ન્દિતવિદ્વત્સુહૃત્પ્રણય(યિ)હૃદયઃ પાદ-
- ૮ ચારીવ સકલભુવનમણ્ડલાભોગપ્રમોદઃ પરમમાહેશ્વરઃ શ્રીગુહસેનસ્તસ્ય સુતસ્તત્પા-
દનસ્વમયૂક્તસન્તાનવિસ્સ-
- ૯ તજાદ્દવીજલૌષપક્ષાલિતાશેષકલ્મષઃ પ્રણયિશતસહસ્રોપજીવ્યમાસમ્પદ્મ(પ)-
લોભાદિવાશ્રિતઃ સરભસમા-
- ૧૦ મિગામિકૈર્ગુણૈસ્સહજશક્તિશિક્ષાવિશેષવિસ્માતાપિર્તાંસ્થિલચ્છનુદ્ધેરઃ પ્રથમનરપતિ
સમતિમૃષ્ટા[ના]મનુપાલયિતા-
- ૧૧ ધર્મદાયનાં મપાકર્તા પ્રેજોપઘાતકારિણામુપપ્તવાનાં દર્શયિતા શ્રીસરસ્વત્યોરે-
કાધિવાસસ્ય સ્ય(સં)હતારાતિપક્ષલ-
- ૧૨ ક્ષમી બ[પ]રિભોગદક્ષવિક્રમા[મો] વિક્રમોપસંપ્રાપ્તવિમલપાર્થિવશ્રીઃ પરમ
માહેશ્વરઃ શ્રી ધરસો[સે]નસ્તસ્ય સુતસ્તત્પ્રદાનુ
- ૧૩ ધ્યાતાસ્સકલદિ[જ]ગદાનન્દનાત્યદ્ભુતગુણસમુદ[ય]સ્થગિતસમગ્રદિગ્ [હ્ર]
મણ્ડલસ્સમરશતવિજયશોભાસનાથમણ્ડલાગ્ર
- ૧૪ દ્યુતિ ભાસુરતરન્સ(રસ)પીઠ ઓદ્દ ગુરુમનોરથમા(મ)હાભારસ્સર્વવિદ્યા પરાપર
વિભાગાધિગમવિમલમતિરપિસર્વ-

૧ પ્રિન્સ બ્રોફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ મુંબઈમાં અક્ષર પત્રો છે, તે ઉપરથી ૨ ચિહ્નરૂપે છે. ૩ વાંચો પ્રમાણ
૪ વાંચો વિસ્માપિ ૫ વાંચો ધર્મદાયનામપાકર્તા.

- १५ तस्सुभाषितलवेनाऽपिसुखोपपादनीयपरिवोषस्समग्रलोकागाधगांभिर्य हृदयोऽपि
मुचरितवतिशयमु
- १६ व्यक्तपरमकरुण(रुया)णस्वभावः खिलीभूतकृतयुगनुपतिपञ्चविंशोधनाधिगत-
ओदग्रकीर्त्तिर्द्धर्मा मु(नु)परोधोज्वलत
- १७ रीकृतार्थमुखसंपदुपसेवानिरूढधर्मादित्यद्वितीयनामापरममाहेश्वरः श्रीशीलादित्यः
कुशली सर्वाने-
- १८ वायुक्तक विनियुक्तकद्रागिकमहत्तरशौल्किकचौरोद्वरणिकचाटभटकुमारादित्या-
दिनन्यान्ध्र(न्यांश्च) यथासंब-
- १९ ध्यमानकास्समाज्ञापयत्यस्तु वस्संविदितं यथा मया मातापित्र (ओ)ः पुण्या-
पायनाय भद्रे-

पतरुं बीजं

- २० णियक ग्रामा(म) नि पि(वि)ष्टादित्यदेवपादानं पूजास्नपनगंधदीपपुष्पमाख्यदीप-
सैकाद्युपयोगाय वाद्यगीतनृत्या
- २१ धातैर् वलिचरुसत्रोत्सर्पणाय पादमूलप्रजीवा(व)नामा(य) देवकुलस्व च
खण्डस्फुटितप्रतिसंस्काराय
- २२ च बारबनस्थस्यां भद्रेणियकग्रामे पूर्वसीग्नि ब्राह्मणप्रभन्दतसत्कञ्चदेयक्षेत्रा
त्पूर्वतः रुद्र-
- २३ सत्कञ्चदेयक्षेत्रादक्षिणतः बरटिकादण्डकादुत्तरतः गोप्परबा(बा)टक [प्रा]
मसीमासन्धेरापरतः पादावर्च शतं
- २४ तथास्मिन्नेव ग्रामे भैक्षकः' लवमेतत्पादावर्चशतं भैक्षकंश्च सोद्रंगं सोपरिकरं
सवातभूतप्रत्यायं सभान्य-
- २५ हिरण्यादेयं सदशापराधं सोत्पद्यमानविष्टिः" सर्व्वराजक्रीयानामहस्तप्रक्षेपणीयं
पूर्व्वप्रत्तञ्चदेय-
- २६ वर्जितं भूमि(मि)च्छिद्रन्यायेनाचन्द्रार्कावर्णव क्षित(ति)सरित्पर्व्वतसमकालीनं
धर्मदायतया निसृष्टं यतः उ-
- २७ परि[लि]खितस्थित्या शुज्यमानस्य न कैश्चिद्व्यासेधे वर्ति[त]व्यमागा
मिभद्रनृषतिभिरप्यस्मद्वंशजैरन्यैर्वा अनित्या-
- २८ नैश्चर्याण्यास्थिरं मानुष्यं सामान्य[ं] च भूमिदान फलमवगच्छद्विरयमस्म
हायोन्यव्याः(व्यः) परिपालयि-
- २९ तव्याभ्येत्युक्तं च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन बहुभिर्बहुधाभुक्ता राजभिस्स
गरादिभिः यस्य यस्य यदा
- ३० भूमिस्ता(त)स्य तस्य तदा फलं यानीह दारिद्र्य भयाभरेन्द्रैर्द्वानि
धर्मायतनानि(नी)मि(कि)तानिनिर्भू(ण्मु)क्तमाल्य
- ३१ प्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत षष्टिं वर्ष सहस्राणि स्वर्गे
मोदति भूमिदः आच्छेत्ता चा-
- ३२ नुमन्ता च तान्येव नरके वसेदिति' दूतकाश्चात्र श्रीस्वरग्रहः लिखितं सन्धि
विग्रहाधि मि(कि)त दिविरपति
- ३३ वत्रभट्टिना संवत् २९२ चैत्र शु १४ स्वहस्तो मम

१ विश्वकर्मा नकाभे छ ते कदाय जेनुं यिक पक्ष हो।प. (तंत्री) ७ वांशे विष्टिकं ८ विश्व
विहने भाटे २५३ छ. ६ वांशे वसेत [॥] इति.

વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી

વળામાંથી મળેલાં ધ્રુવસેન ૨ જાનાં તામ્રપત્રો^૧

ગુ. સં. ૩૧૬ જ્યે. સુ. ૭ (ઈ. સ. ૬૩૮)

૧૨૬ ઇંચ લંબાઈ અને ૮૩ ઇંચ પહોળાઈનાં આ બે પતરાં ડાબી બાજુના કાણામાંથી પસાર થતી કડીથી બાંધેલાં છે. જમણી બાજુના કાણાની કડી ગુમ થયેલી છે. આ પતરાંની સ્થિતિ બહુ ખરાબ છે.

પં. ૪૩ માં ત ને ઉપર આડા લીંટો છે.

દાન છાવણીમાંથી અપાયું છે. વલ્લીની નજીકમાં યક્ષશૂર વિહારની હદમાં પૂર્ણભદ્રે બાંધેલા વિહારમાં રહેતી બૌદ્ધ બિહુણીસંઘ માટે કપડાં, ખોરાક, હવાદારૂ વિગેરે મેળવવા માટે, બુદ્ધ ભગવાનની પૂજા માટે ચંદન, પુલ, ગંધ દીપ વિગેરે માટે, અને વિહારના કુટ્યા તુલ્યા ભાગના સમારકામ માટે, સુરાધૂપ્રાંતમાં રૌહાણકમાં નાગદિજ્ઞાનક ગામ ધ્રુવસેને દાન વડીકે આપ્યું તેની નોંધ આમાં છે, સામન્ત કકકુકની માના ખાનદાન કુટુમ્બમાં પૂર્ણભદ્ર જનમ્યો હતો.

ફવક સામન્ત શિલાહિત્ય હતો અને લેખક સ્કન્દભટ્ટ હતો. તિથિ ગુ. સં. ૩૧૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૭ હતી.

ધ્રુવસેનની આ ન જણાયેલી નવી સાલ છે. તેથી આ દાનપત્ર ઉપયોગી ગણાય. આ રાજાનાં બી દાનપત્રો સં. ૩૧૦,^૨ ૩૧૨,^૩ ૩૧૩,^૪ ૩૨૦,^૫ અને ૩૨૧^૬ નાં છે.

૧ જ. યુ. શિ. વો. ૩ પાટ^૧ ૧ પા. ૮૮ એ. એસ. મદ્રે. ૨ ઇ. એ. વો. ૬ પા. ૧૩ ૩ જ. શિ. બ. શિ. એ. સો. (ન્યુ. સી) શિ. ૧ પા. ૬૬ ૪ તેજ વો. ૧ પા. ૧૦ ૫ જ. શિ. એ. રૌ. એ. સો. વો. ૩૦ પા. ૬ ૬ વા. એ. ઈ. વો. ૮ પા. ૧૮૮ ૬ એ. ઇ. વો. ૮ પા. ૧૬૪

અક્ષરાન્તર

પતરું પહેલું

૧ ઓં વિજયસ્કન્ધાવારા મદ્ર રંક (?) વાસકાત્ પ્રસમયણતામિત્રાણાં

પતરું બીજું

૩૨ પરમમાદેશ્વરઃ શ્રીધ્રુવસેન [૨કુશલી]

૩૩ સર્વાનેષ યથાસમ્બધ્યમાનકાન્સમાજ્ઞાપયત્યસ્તુ વસ્સંવિદિતં યથા મયા માતાપિત્રો
x પુષ્પાપ્યાયનાય વલ [મ્યા મ્યાસે સન્નિવિષ્ટ યક્ષશૂરવિહાર-૩૪ મળ્હલે સામન્તકલ્લુકમાતૃકુલપુત્રિકાપૂર્ણમટ્ટાકારિતવિહારનિવાસિનાનાદિગમ્યા-
ગતાર્યમિક્ષુણી સંધાય ચીવરપિણ્ડ પાતશ-૩૫ બનાસનગ્લાનમૈષઙ્યાઘર્થં તુદ્ધાનાં ચ ભગવતાં ગન્ધપુષ્પધૂપદીપતૈલાઘર્થં
વિહારસ્ય ચ સ્તળ્હસ્ફુટિતપ્રતિ[સંસ્ક]-૩૬ રણાય ચ સુરાષ્ટ્રેષુ રોહાણકપથકે નાગાદિજ્ઞાનકમ્રામસ્સોદ્રજ્સોપરિકરસ્સમૂતવાત-
પ્રત્યાયસ્ત[ધા]-

૪૩ — — — — દૂતકોત્ર સામન્તશીલાશિત્યઃ લિલિત[મિ]

૪૪ [વંસંધિ]વિમ્રહાધિકૃત દિવિરપતિ[ચન્દ્ર]મષ્ટિપુત્ર દિવિરપતિસ્ક[ન્દમ]-
ટેન સં ૩૦૦ ૧૦ ૯ જ્યેષ્ઠ શુ. ૭ સ્વહસ્તો મમ.

૧ ધ્રુવસેન ખીળ સુધીનું વંશવર્ણન કરવાતોના આજ બાદ કરીએ તો આ જ રાજના સં. ૩૧
શ્રી. સુ. ૧૪ ના તાત્પર્ય (જ. બો. ધો. ૨૧. એ. સો (ન્યુ. સી.) વો. ૧ પા. ૫૦ તથા અર્થાથ
બેબો નં. ૬૫)ની સાથે તદન મળતું આવે છે તેથી ઉપયોગી વિભાગનું અક્ષરાન્તર આપેલ છે.

વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી

શીલાદિત્ય ૩ બનાં જસરનાં પતરાં^૧

વ. સં. ૩૫૭ દ્વિતીય પૌષ વ. ૪ (ઇ. સ. ૬૭૫-૭૬)^૨

આ તામ્રપત્રે કાઠિયાવાડમાં ભાવનગર સ્ટેટ તાબાના જસર ગામડામાંથી ઈ. સ. ૧૯૧૫ માં મળ્યાં હતાં. તે ઇ. સ. ૧૯૧૬ માં પ્રો. ડી. આર. ભાંડારકરને આપેલાં અને તેમણે શીલાદિત્ય ૩ બનાં એક બીજાં દાનપત્રની^૩ સાથે બંજની નોંધ લીધી^૪ છે.

૧-૨^૫ લાંબાં અને ૧ ફુટ પહેલાં બે બાંસ તામ્રપત્રેની અંદરની બાજુએ લેખ ફાટારેલા છે અને તે લાંબી ત્રાંબાની કડીથી જોડેલાં છે. કડી ઉપર કાઠિયાવાડનાં બીજાં તામ્રપત્રની સીલ ઉપર હોય છે તે શ્રી મદ્ભક્ત અક્ષરો છે. સીલની ઉપરના ભાગમાં નંદીનું ચિત્ર છે. બીજી બાજુનાં છિદ્રો છે, પણ તેમાંની કડી ખોવાઈ ગઈ છે. કુલ ૬૨ પંક્તિ લખાણની છે, જેમાંથી ૧૬ પહેલાં માં અને ૩૩ બીજાં પતરામાં છે. છેલા ત્રણ શાપાત્મક શ્લોકો શિવાય બાકીનો બધો લેખ ગદ્યમાં છે. લેખની ભાષા સંસ્કૃત છે અને પૂર્વજ્ઞનાં પતરાંમાંથી નકલ કરેલાં આહંભરમય વાક્યો છે. દેવવાળા વ્યંજનો ખેવડા લખ્યા છે. ૫ અને ૬ ની પહેલાં ઉપધ્માનીય અને જુહા-મૂલીયનો ઉપયોગ કરેલ છે.

લિપિ ઉપર દક્ષિણ તરફની અસર છે. જુઓ પં. ૩૨ માં સ્વાલંકાર નો લ. ૬ ની બેઠકનો લીંટો દાબી દેવામાં આવેલ છે. અનુસ્વારની જગ્યાએ ઘણીવાર ન લખેલ છે જુઓ અન્ત (પં. ૧૦) વિષ્ણુસ્તિ (પં. ૧૬) પં. ૨૫ અને ૪૪ માં એવ નો ૧ નોંધ લેવા જેવો છે.

લેખની પહેલી ૪૫ પંક્તિમાં વંશાવળી છે. વલ્લી વંશના છેવટના રાજાઓના તામ્રપત્રમાં હોય છે તેમ ભટાર્કના દીકરાનાં નામ છોડી દેવામાં આવેલ છે. ભટાર્ક પછી તેના ચોથા દીકરા ધરપટ્ટના, પીકરા ગુહસેનનું નામ પ્રથમ લખ્યું છે. પછી તેનો દીકરો ધરસેન ૨ જો, તેનો દીકરો શીલાદિત્ય ૧ લા ઉદ્ધે ધર્માદિત્ય, તેનો નાનો ભાઈ ખરચહ ૧લો અને તેનો દીકરો ધરસેન ૩ જો. તેની પછી ગાદીએ તેનો નાનો ભાઈ ધ્રુવસેન ૨ જો ઉદ્ધે બાલાદિત્ય અને તેની પછી તેનો દીકરો ધરસેન ૪થો આવ્યો. ત્યાર બાદ શીલાદિત્ય ૧લાના દીકરા ડેરભટ્ટનો દીકરો ધ્રુવસેન ૩જો આવ્યો. ધ્રુવસેન ૩જો પછી તેનો મોટો ભાઈ ખરચહ ૨જો અને તેની પછી તેના મોટા ભાઈ શીલાદિત્ય ૨જોનો દીકરો શીલાદિત્ય ૩જો, આ દાનનો દાતા ગાદીએ આવ્યો. [સ્વ. આર. ડી. બેનરજીએ આ તામ્રપત્રની સાલ ૩૮૭ દ્વિ. પૌષ. વ. ૧૦ વાંચેલ છે. પ્રો. ભાંડારકરે ૩૮૭ દ્વિ. પૌ. વ. ૪ વાંચેલ છે.^૫ આ બન્ને વિદ્વાનોએ સાલના વાંચન અનુસાર આ દાનપત્ર શીલાદિત્ય ૩ બનાં પુત્ર અને અનુયાયી શીલાદિત્ય ૪થાનું માન્યું હતું. પરંતુ વંશાવળી શીલાદિત્ય ૩ બનાં પૂરી થાય છે અને સ્વ. બેનરજીએ એમ કલ્પના કરી કે શીલાદિત્ય ૪થાનું વર્ણન આમાં રહી ગયું હતું, પરંતુ ગવર્નમેન્ટ એપીગ્રાફીસ્ટે સાલ ૩૫૭ દ્વિ. પૌ. વ. ૪ વાંચીને આ દાનપત્ર શીલાદિત્ય ૩ બનાં કરાવ્યું છે. દશકનું ચિહ્ન શીલાદિત્ય ૩ બનાં હુસડીના તામ્રપત્રમાં^૬

૧ એ. ઇ. વો. ૨૨ પા. ૧૧૪ આર. ડી. બેનરજી ૨ આ તામ્રપત્રેની સાલ આર. ડી. બેનરજીએ ૩૮૭ દ્વિ. પા. વ. ૧૦ વાંચેલ અને ડો. ડી. આર. ભાંડારકરે ૩૮૭ દ્વિ. પૌ. વ. ૪ વાંચેલ, પણ ગવર્નમેન્ટ એપીગ્રાફીસ્ટે ૩૬૭ દ્વિ. પૌ. વ. ૪ વાંચીને તેને ચિલાદિત્ય ૩ બનાં દાનપત્ર કરાવેલ છે. ૩ હવે પ્રસિદ્ધ થયાં છે. એ. ઇ. વો. ૨૧ પા. ૨૧૦ ૪ પ્રો. રી. આ. સ. વે. સ. ૧૯૧૫-૧૬ પા. ૫૫ પારા. ૧૦ ૫ પ્રો. રી. આ. સ. વે. સ. ૧૯૧૫-૧૬ પા. ૫૫ અને ઉત્તર દિવંદના લેખો નં. ૧૩૬૮ ૬ ઈ. એ. વો. ૧૧ પા. ૩૦૬ અને બા. પ્રા. સં. ૬૦ પા. ૪૫ લેખ ૫૫

છે તેનું જ ૫૦ માટેનું છે. વળી શીલાદિત્યના ૩૪૭ સાલના જેસરના તામ્રપત્રમાં જે દાન લેનાર છે તે જ આ દાનપત્રમાં દાન લેનાર છે. ફરક માત્ર એટલો છે કે આંહી તેને દીક્ષિત લખ્યો છે અને તેના જેસરના દાનપત્રમાં વાપરેલ જે નામ સગ્ગળ અને પ્રકાશ આપ્યાં નથી. તે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે શીલાદિત્ય ઉભયે તે જ પુરૂષને બીજું દાન દશ વર્ષ પછી આપ્યું હોતું બેઠયે— ગવર્નમેન્ટ એપીગ્રાફીસ્ટ]

(૧) પુખ્ત—સામ્રાજ્યપુરમાંથી નીકળી આવેલા, કૌશિક ગોત્રના યજુર્વેદની વાજસનેયશાખાના સામ્રાજ્યના પુત્ર બ્રાહ્મણ દીક્ષિતને સુરાષ્ટ્રમાં મહસર ગામમાં મહસરસ્થલીમાં રાજકીય જમીન-માંથી ૨૫ પાદાવર્તવિસ્તારવાળી વાવ દાનમાં આપી તેની મેંધ આ લેખમાં છે. દાનની સીમા નીચે મુજબ છે. પૂર્વે પાણડવ ખણડ, દક્ષિણે દત્ત(દત્ત)ની માલિકીનું [ક] ગિપલિકકા ખુણક તરીકે બાળીતું પ્રચીઢા, પશ્ચિમે સીસગર ક્ષેત્ર અને ઉત્તરે કુટુંબિન સફ્ફલકનું ક્ષેત્ર (૨) (તે ગામની) ઉત્તર સીમામાં ૧૦૪ પાદાવર્ત ભૂમિ પાંચ કટકે—કેાઈ નષ્ટ થયેલા કુટુંબનો પહેલો કટકો ૧૬ પાદાવર્તનો હતો. તેની સીમા નીચે મુજબ—પૂર્વે બ્રાહ્મણ અણ્ણકનું બ્રહ્મદેય ક્ષેત્ર; દક્ષિણે ચમ્બ અને માતુલનું કૌટુંબિક ક્ષેત્ર, પશ્ચિમે મઠવાનક અને સગર (?) ક્ષેત્ર, ફેરટપદ્રક ગામ-ડાને રસ્તે આવેલું; ઉત્તરે પત્તિયાણક દુર્ગક્ષેત્ર નામનું ક્ષેત્ર. બીજો કટકો ત્રીસ પાદાવર્તનો કેાઈ નષ્ટ થયેલા કુટુંબની માલિકીને તેની સીમા—પૂર્વે બ્રાહ્મણ શંકરનું બ્રહ્મદેય ક્ષેત્ર; દક્ષિણે બ્રાહ્મણ અણ્ણકનું બ્રહ્મદેય ક્ષેત્ર; પશ્ચિમે કૌટુંબિન ભાટુકનું ક્ષેત્ર; ઉત્તરે તે જ બ્રાહ્મણ અણ્ણકનું ક્ષેત્ર. ત્રીજો કટકો ૪૩ પાદાવર્તનો જે કિકક ખેડતો હતો તેની સીમા—પૂર્વે સુભાવસધી ગામ જતો માર્ગ; દક્ષિણે બ્રાહ્મણ સફ્ફકનું બ્રહ્મદેય ક્ષેત્ર; પત્તિયાણક અને માતુલના નામે ક્ષેત્ર; ઉત્તરે સુભાવસધી ગામની સીમા. ચોથો કટકો પણ કિકક ખેડતો હતો અને તે દશ પાદાવર્ત હતો. તેની સીમા—પૂર્વે શાહુરસ્તો; દક્ષિણે આમશિખર; પશ્ચિમે કુલપુત્ર વરૂણની પ્રચ્ચીઢા; ઉત્તરે કઠકનું ક્ષેત્ર. પાંચમો કટકો પાંચ પાદાવર્તનો હતો અને તેને કિકક ખેડતો હતો. તેની સીમા—પૂર્વે બ્રાહ્મણ ચમસનું બ્રહ્મદેય ક્ષેત્ર; દક્ષિણે હાસનક નામનું બ્રહ્મદેય ક્ષેત્ર; પશ્ચિમે (રાજવટ્ટા) રાજમાર્ગ; ઉત્તરે બ્રાહ્મણ શંકરનું બ્રહ્મદેયક્ષેત્ર.

દાનનો દ્વતક રાજપુત ખરબહ હતો, અને લેખક સન્ધિવિગ્રહાધિકૃત, દિવિરપાત, મહા-પ્રતિહાર, સામન્ત મમ્મક હતો. રાજપુત નીચેનાં તામ્રપત્રોમાં દ્વતક તરીકે આપેલ છે. (૧) શીલાદિત્ય ઉબનાં સં. ૩૫૬ ના ભાવનગરનાં તામ્રપત્રો, (૨) શીલાદિત્ય ડયાનાં સં. ૩૬૨ નાં ભાવનગરનાં તામ્રપત્રો, (૩) દેવલિનાં સં. ૩૭૫ નાં અને સંતત્ ૩૭૬ નાં તામ્રપત્રો તિથિ સં. ૩૫૭ ના દ્વિતીય પૌષ વદિ ૪ જે ઇ. સ. ૬૭૫-૭૬ ની બરોબર આવે છે. દાન મેઘવનની છાવણીમાંથી આપવામાં આવ્યું હતું. શીલાદિત્ય ઉબનાં લુન્સકીનાં ૩૫૨ નાં તામ્રપત્રો પણ ત્યાંથી આપવામાં આવ્યાં હતાં. લેખમાંના મહસર, સુભાવસધી વિગેરે સ્થળો ઓળખાઈ શકાયાં નથી. આ લેખ ભાવનગર હરખારે મૂળ પતરાંઓ આપ્યાં હતાં તે ઉપરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

અક્ષરાન્તર

પહેલું પતરું

- ૧ ઓં સ્વસ્તિ વિજયસ્કન્ધ(ન્ધા)વ(વા)રા[ત] મેઘવનવા(વા)શ(સ)
કા[ત] પ્રસમપ્રણતા
૨૯ સદ્ધાવિન્ધ્યસ્તનયુગાયા:

પતરું બીજું

- ૩૦ ક્ષિતે: પત્યુ: શ્રીઢેરમટસ્ય
૪૫ પરમમાહેશ્વર: શ્રીશીલાદિત્ય: કુશલી સર્વાનેવ સમાજ્ઞાપયત્યસ્તુ
વસ્સ[] વિદિત[] યથા મયા માતાપિત્રો-
૪૬ સ્પુળ્યાપ્યાયનાય પુણ્યસામ્બપુરવિનિર્ગતતત્ત્વાતુર્વિવિધસામાન્યકુશિકસગોત્રવાજસને-
યિસપ્ર(બ્ર)હ્મચારિત્રાક્ષણસામ્બદત્તપુત્રબ્રાહ્મણદી-
૪૭ ક્ષિતાય સુરાષ્ટ્રે મહસરસ્થલ્યા મહસરગ્રામે પૂર્વોત્તરસીમ્નિ રાજકીયાત્પદ્મવિદ્ધિ-
ભૂપાદાવર્તપરિસરાવાપી યસ્ય આઘાટનાનિ પૂર્વત: પાણ્ડવસ્વળ્ડ[]
૪૮ દક્ષિણત: દત્ક(ત) સત્કમ્પિલિકાસ્વળ્ડકસંજિતપ્રચીહા અપરત: ક્ષેત્ર-
સીસગર: ઉત્તરત: કુટુમ્બિસજ્જિલકપ્રકૃષ્ઠ(ઘ)પત્તિયેળક ક્ષેત્રં તથા ઉત્તરસીમ્નિ
પદ્મસ્વળ્ડાવ-
૪૯ સ્થિતાં ચતુરુત્તરભૂપાદાવર્તશતપરિમાણક્ષેત્રં [] યત્રૈકસ્વળ્ડં ઉત્તરચતુરુત્તર-
ષોડશભૂપાદાવર્તપરિમાણં યસ્ય પૂર્વત: બ્રાહ્મણ અળહકસત્ક બ્રહ્મદેયક્ષેત્રં દક્ષિ-
૫૦ ણત: ચચ્ચમાતૃલયોસ્સત્કકોટુમ્બ ક્ષેત્રં અપરત: મદવાનક ક્ષેત્રં કોરટપદ્મકગ્રામ-
યાયી સાગરશ્ચ ॥ ઉત્તરત્ત(ત): પત્તિયાળકદુર્ગક્ષેત્રસંજિત ક્ષેત્રં [] દ્વિતીય
સ્વળ્ડ[] ઉત્તર-
૫૧ કુટુમ્બિકમેવ ત્રિઙ્ગુપાદાવર્તપરિમાણં સ(ય)સ્ય પૂર્વત: બ્રાહ્મણશક્તરસત્કબ્રહ્મ-
દેયક્ષેત્રં । દક્ષિણત: બ્રાહ્મણ અળહકસત્કબ્રહ્મદેયક્ષેત્રં । અપરત: []
કુટુમ્બિ મોદુક-
૫૨ સત્કક્ષેત્રં ઉત્તરત: બ્રાહ્મણ અળહકસ્યૈવસત્કક્ષેત્રં [] તથા ત્રિ(તૃ)તીય
સ્વળ્ડં કિલકપ્રકૃષ્ઠં ત્રિચત્વારિઙ્ગુપાદાવર્તપરિમાણ[] યસ્ય પૂર્વત: સુસાવ-
સધીગ્રામયાયી પન્થા[] દક્ષિણત:

૧ વંશાવળી 'વિભાગતુ' અક્ષરાન્તર શીલાદિત્ય ૩ જાનાં સં. ૩૫૬ ના જ્યેષ્ઠ ૭ (જ. મોં. મે. ૨૧. એ. સી. ન્યુ. સી. વો. ૧ પા. ૫૭) ના તામ્રપત્ર સાથે મળતું આવે છે. આ દાનપત્રની પં. ૧-૪૫ સુધીનું વર્ણન તે ૩૫૬ ના દાનપત્રની પં. ૧-૫૦ સુધીના વર્ણનને મળતું આવે છે. ૨ વાંચો પિત્રો:પુણ્ય ૩ વાંચો સુરાષ્ટ્રેષુ ૪ સ્વળ્ડનો અર્થ પંક્તિની નીચે પાઠનથી લખેલ છે.

- ५३ ब्राह्मण सङ्गकसत्कब्रह्मदेयक्षेत्रं अपरतः पत्तिवक्षेत्रं म[। तृस्थान क्षेत्र[ँ]
 च उत्तरतः सुप्तावसधीग्रामसीमा [॥] चतुर्थं खण्ड[ँ] किककप्रकृष्टमेव
 दशभूपादावर्षपरिमा-
- ५४ णं च (णञ्च) पूर्वतः राजवर्मादि(व) क्षिणत[:] ग्रामशिखरं अपरतः
 कुलपुत्रकवरुणसत्क प्रचीहा उत्तरत[:] कर्ककसत्क क्षेत्रं [॥] तथा पञ्चम-
 खण्डं किककप्रकृष्टमेव पञ्चभूपादावर्ष-
- ५५ परिमाणं यस्य पूर्वतः ब्राह्मणचमससत्कब्रह्मदेयक्षेत्रं दक्षिणतः दासनकसंज्ञित-
 ब्रह्मदेयक्षेत्रं ॥ अपरतः राजवट्टा(त्मा) उत्तरतः ब्राह्मणशङ्करसत्कब्रह्मदेयक्षेत्रं [॥]
- ५६ एवमिदं चतुराधा[टन] विमु(शु) [द] धं वापीक्षेत्रं सोदङ्ग[ँ] सोपरि-
 कर[ँ] सभूतवातप्रत्याय[ँ] सधान्य हिरण्यादेयं सदशापर[।] ष[ँ]
 सोत्पद्यम[।] नविष्टिक[.] सर्वराजकीयान[।] म
- ५७ हस्तप्रक्षेपणीय[ँ] पूर्वप्रत्तदेवब्रह्मदेयरहितं भूमिच्छिद्रन्यायेना च [न] द्र
 [।] कर्णवक्षितिसरित्पर्वतसमकालीन[:] पुत्रपौत्रान्वय भोग्य[:] उदकाति
 समर्गेण धर्म-
- ५८ दायो नृ(नि) सृष्टः [।] यतोऽस्योचितयाय ब्रह्मदेयं (य) स्थित्या भुजतः
 कृशत[:] कर्षयत[:] प्रदिशतो वा न कैश्चिद्व्यासेषे वर्तितव्यमागामिभद्रनृ-
 पतिभिरप्य[स्म] द्वंशजैरन्यैर्वा
- ५९ अनित्यान्यैश्चर्यान्व(ण्य) स्थ (स्थ) रं मानुष्यं सामान्यश्च भूमिदानफलमव-
 गच्छद्विरयमस्मदा[दा] योनुमन्तव्यः परिपालयितव्यश्चेत्युक्तञ्च ॥ बहुभिर्व-
 सुधा भुक्ता राजभिः [] सगरादिभिः
- ६० यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य त [दा] फळ[ँ] ॥] यानीह दारिद्र्यभया-
 न्नेन्द्रेर्दनानि धर्मार्यतनीकृतानि [।] निर्भु(ऋ) क्तमाल्यप्रतिमानि तानि
 कोनाम साधुः पुनराददीत [॥] षष्टि(ष्ठि)
- ६१ वर्षसहस्राणि स्वर्गं तिष्ठति भूमिदः [।] आच्छेत्ता चानुमन्ता चः(च)
 तान्येव नरके वसेत् ॥ दूतकोत्र राजपुत्रखरग्रहः [॥]
- ६२ लिखितमिदं सन्धिविग्रहाधिकृतदिविरपति महाप्रतिहारसामन्त मम्मकेनेति ॥
 सं ३०० ५० ७ द्वि पौष व ४ [॥] स्वहस्तो मम ॥

ગુજરાત રાષ્ટ્રકૂટ રાજ ગોવિંદ ૩ જાનાં ડભોઇનાં પતરાં

શ. સં. ૭૩૯ વૈ. વ. ૭

નીચે વર્ણવેલાં તામ્રપત્રો રાજા ગોવિંદરાજ ત્રીજાએ ભોગિક નામના બ્રાહ્મણને આપેલા ભૂમિદાનની નોંધ રૂપે છે. કારીગરીવાળા દરવાજા માટે તથા ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પ્રખ્યાત ડભોઇ નગરીના એક રહેવાસી પાસેથી તે પતરાં ખરીદવામાં આવ્યાં છે અને અત્યારે પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમમાં સંચયીત કરવામાં આવેલાં છે.

આ તામ્રપત્રો સંખ્યામાં ત્રણ છે. તેમનાં માપ ૯"×૭" છે અને જડાઇ બધી જગાએ સરખી નથી, પણ આશરે ૬" છે. દરેકમાં થોડે થોડે અંતરે બે બે કાણાં પાડેલાં છે અને દરેક પતરાની જમણી બાજુના કાણામાંથી એક તાંબાનો સળીયો પસાર કરીને કડી બનાવી છે અને તેના બંને છેડાઓને ભેગા કરીને જાડો ગઠો બનાવી દીધેલો છે. તે ગઠા ઉપર કોઈ પણ જાતની સોલની નિશાની જવામાં આવતી નથી. ડાબી બાજુનાં કાણાંની સળીયાની કડી બોવાઈ ગયેલી છે. તામ્ર-પત્રોની કિનારીને બધી બાજુથી થોડી થોડી ઉચી ચઢાવેલી છે, જેથી કરીને અક્ષરો ઘસાઈ ન જાય.

આ બધાં તામ્રપત્રો બરાબર જળવવામાં આવ્યાં છે અને તેથી સારી સ્થિતિમાં છે. પહેલું અને ત્રીજું તામ્રપત્ર કૂટા અંદરની બાજુએ કોતરેલ છે જ્યારે બીજું તામ્રપત્ર બંને બાજુએ કોતરેલ છે. અક્ષરો ચોક્કસ અને ઊંડા કોતરેલા છે. બીજા તામ્રપત્રનો જમણા હાથનો નીચેનો ખૂણો ઘસાઇ ગયેલ છે અને બંને બાજુએ કેટલાક શબ્દો બરાબર સંતોષ થાય તેમ વાંચી શકાતા નથી.

પહેલા તામ્રપત્રમાં ૧૪ પંક્તિઓ છે, ૧૭ પંક્તિઓ બીજા તામ્રપત્રની પહેલી બાજુએ અને ૧૫ બીજી બાજુએ અને ત્રીજા તામ્રપત્રમાં કૂટા ૭ પંક્તિઓ છે. લિપિ ઉત્તર હિન્દની વલ્લભી લિપિ પ્રમાણેની છે. ભાષા શુદ્ધ સંસ્કૃત છે. લખાણમાં કેટલીક વિશિષ્ટતાઓ નોંધવા લાયક છે. સ્વર વગરના શબ્દાન્ત વ્યંજનોને ખોડા તરીકે બતાવવા માટે તેમના ઉપર ન્હાની રેખા દોરેલી છે. દા. ત. સઠાશાત્, પક્ષપાતાત્, શ્રીમાન્, વસેત્ ઇત્યાદિ. નીચેના સ્વરો શબ્દોની શરૂવાતમાં માલુમ પડે છે; આ, ઇ, ઉ.

દાનના દાતાનું નામ રાજા ગોવિંદરાજ ત્રીજો છે. આ રાજાની પૂરેપૂરી વંશાવળી આંહી દર્શાવેલી છે. પં. ૧ થી ૨૮ સુધીના વંશાવળી વિભાગ પદ્યમાં છે અને તેમાંના ૪, ૫, ૬ અને ૧૩ એમ ચાર સિવાય બાકીના બધા શ્લોકો આ સંગ્રહના નં. ૧૨૩ થી ૧૨૬ સુધીના લેખોમાં આપણને મળે છે. આ વંશનો પહેલો રાજા કૃષ્ણરાજ છે. બુચો પંક્તિ ૧. તેના દીકરો ધ્રુવરાજ બુચો પંક્તિ ૩ અને તેનો પુત્ર ગોવિંદરાજ ૨ બે થયો. તેની પછી તેના ભાઈ ધન્વરાજ ગાદીએ આવ્યો. તેની પછી તેના દીકરો કર્કરાજ ગાદીએ આવ્યો. કર્કરાજને ન્યાયી, માયાળુ અને પ્રતાપી રાજા તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યો છે. તેના રાજ્યમાં ચોરોની વસ્તી જ સમૂળગી નહોતી અને છેવટે દાનનો દાતા ગોવિંદરાજ ત્રીજો કર્કરાજનો ભાઈ આવે છે. તેણે શક સંવત્ ૭૩૯ (ધ. સ. ૮૨૧) વૈશાખ વદિ ૭ ને દિવસે આ ભૂમિદાન આપ્યું.

દાન લેનાર બ્રાહ્મણનું નામ ભોગિક છે. તે ... હરેવનો પુત્ર છે. પહેલો અક્ષર બીલકુલ વાંચી શકાતો નથી એટલે આખું નામ પૂરું બેસતું નથી, કદાચ તે જ હોય.

વળી લખાણના પ્રમાણમાં જગ્યાની વહેંચણી પણ બરાબર કરી નથી. પહેલું તામ્રપત્ર અને બીજા તામ્રપત્રની પહેલી બાજુ લખાણથી ખીચોખીચ બરી દીધી છે, જ્યારે બીજા તામ્રપત્રની બીજી બાજુ પર તથા ત્રીજા તામ્રપત્ર પર લખાણના શબ્દો તથા પંક્તિઓ છૂટાં છૂટાં લખેલ છે. વળી ત્રીજું તામ્રપત્ર તો અધું જ કોતરેલું છે.

દાનમાં આપેલું ગામ વહાઉલ ચોરાશી ગામના સમૂહમાં આવેલું છે અને તે ગામના નામનો પહેલો અક્ષર ઘસાઈ ગયો છે, જ્યારે બાકીના ભાગ ઘસોણક વાંચી શકાય છે.

अक्षरान्तरं

पतरूं पहेळुं

- १ ओं आसीत्पुरारिसंकाशः कृष्णराज क्षितेः पतिः अग्र[पु]र्वेण वसोर्हाता
साक्षाद्धर्मं
२ इवापरः । [१] शुभ तृक्तुक्तुरगप्रवृद्धरेणूर्ध्वरुद्धरविकिरणं ग्रीष्मेपि न-
३ भोनिखिलं प्रावृट्कालायते स्पष्टं ॥ [२] तस्यात्मजः श्री ध्रुवराजनामो
महानुभावो
४ प्रहतप्रतापः ॥ प्रसाधिताशेषनरेन्द्रचक्रः क्रमेण बालार्कवपुर्बभूव ॥ [३]
५ शशधरकरनिकरनिभं यस्य यशः सुरनागाभ्रसानुस्रैः परिगीयते समन्ता-
६ द्विद्याधरमुन्दरी निवहैः ॥ [४] तस्याप्यभूद्भुवनभारभृतेः समर्त्थः पा-
७ र्त्थोपमः पृथुसमानगुणैर्गुणज्ञः दुर्वारिवैरिबनितातुलतापहेतु-
८ र्गोविन्दराज इति सूनुरिन प्रतापः ॥ [५] यस्य प्रभोश्चतुरचारुउदा[र]-
९ कीर्तुरामोदिवानिरुपमस्य पितुः सकाशात् ॥ सत्स्वप्यनेकतनये-
१० षु गुणातिरेकान्मूर्द्धाभिषिक्तनृपसम्मतमाशुराज्यं ॥ [६] रक्षा[क्ष]ता ये-
११ न निःशेषं चतुरम्भोधिसंयुतं ॥ राज्यं धर्मेण लोकानां कुतो तुष्टिः प-
१२ रा हृदि ॥ [७] भ्राता तु तस्येन्द्रसमानवीर्य्यः श्रीमान् भुवि क्षमापतिरिन्द्र-
१३ राजः शास्ता बभूवाद्भुतकीर्त्तिसूतिस्तद्दत्तलटेश्वरमण्डलस्य ॥ [८] य-
१४ स्याज्जमात्रजयिनः प्रियसाहसस्य क्षमापालवेष-

पतरूं बीजुं प्रथम बाजु

- १५ फलमेव बभूव सैन्यं ॥ भुक्त्वा च सर्वं भुवने-
१६ श्वरमादिदेवं नावन्धतान्यममरेष्वपि यो मन-
१७ स्वी ॥ [९] अद्यापि यस्य सुरकिन्नरसिद्धसाध्यविद्याधराधिपतयो गु-
१८ णपक्षपातात् ॥ गायन्ति कुन्दकुमुमश्रियशोयथास्वधामस्थिताः
१९ सहचरीकुचदत्तहस्ताः ॥ [१०] सूनूर्बभूवखलु तस्य महानुभावः
२० शाल्मार्थबोधमुखलालितचित्तवृत्तिः यो गौणनामपरिवारमु-
२१ वाह पूर्वं श्रीकर्कराजसुभगव्यपदेशमुषैः [११] राज्ये यस्य न तस्कर-
२२ स्य वसतिर्व्याधेः प्रसूतिर्मृतादुर्भिभक्षं न च विभ्रमस्य महिमा नैवो-

- ૨૩ પસર્મોદ્ભવઃ ક્ષીણઃ શત્રુગણઃ પ્રતાપવિનતાસ્ત્રેષારિવર્ગસ્તથા નો
 ૨૪ વિષ્ણુરિપિન્થિની પ્રમવતી ક્રૂરા સ્થલાનાં મતિઃ ॥ [૧૨] સ્વવૃષ્થોનુજસ્તસ્ય સેવિ-
 ૨૫ તઃ સતતં બુધૈઃ [ગો] વિન્દરાજમ્પાલઃ સાક્ષાચ્છંમુરિષિપરઃ ॥ [૧૩]
 ફલોન્મુલૈરાપતિતૈર્વિદૂરતઃ
 ૨૬ સમં સમન્તાદ્રુણપક્ષપાતિભિઃ મહાહવે દાનવિઘૌ ચ માર્ગગૈર્જકુઠિતં યસ્ય સદૈવ
 ૨૭ માનસં ॥ [૧૪] અન્તઃસ્થિતેશ્વરશિરોઘૃતશુભચન્દ્રાચ્ચુતન્મુષારસવિભાવિત-
 સ — મ — તઃ લો-
 ૨૮ કસ્ય નિર્વૃત્તિકરઃ સ્પૃહણીય જન્માર્જતઃ સદામૃતમયશ્ચ ગુણેન યશ્ચ ॥ [૧૫]
 [પરમમા] હૃદય-
 ૨૯ રઃ સમધિગતાશેષમહાશબ્દમહાસામન્તારિ[ધિ] પતિપ્રભૂતવર્ષશ્રીગોવિન્દરાજ-
 દેવઃ [સ] ર્વા-
 ૩૦ નેવ ભાવિભૂમિપાલાન્સમનુબોધયત્યસ્તુ વઃ સંવિદિતં । યથા મયા માતા[પિત્રો
 રાત્મ] ન
 ૩૧ શ્ચ પુણ્યયશોભિવૃદ્ધયે ॥ પદિકામુખિકફલાવાપયર્થ ચર્મનિહૌ પથમવ--

પતરું બીજું બીજી બાજુ

- ૩૨ ગૌહદેશાદ્યાતાત્રેયસગોત્રચ્છન્દોગસ બ્રહ્મચારિબ્રાહ્મણભોગિકાર્યા[બુદ્ધ] દેવપુત્રા-
 ૩૩ ય બલિચરુવૈશ્વદેવામિદોત્રાક્રતુક્રિયાદ્યાસર્પ્યનાર્થ વાહાઉલ્લચતુરાશીત્યન્તર્ગતમહ-
 ૩૪—સૌજન્યપ્રાપ્તઃ સહિરણ્યાદાનઃ સમોગમાગઃ સદ્ગુણદશાપરાધઃ સસીમાપર્ય[ન્ત]
 ૩૫ સમસ્તરાજકીયાનામહસ્તપ્રક્ષેપણીયો ભૂમિચ્છિદ્રન્યાયેનાથ મહા વૈશાલ્યામુદકા-
 ૩૬ તિસર્ગેણ પ્રતિપાદિતો યતોસ્ય ખુજ્જતો ન કૈશ્વિદ વ્યાસેષે પ્રવર્તિતવ્યં[આગામિભદ્રન્ત-
 ૩૭ પતિમિરપ્યનિત્યાનૈશ્વર્યાર્પ્યાસ્થિરં માનુષ્યં સામાન્યશ્ચ ભૂમિદાનફલં તદપહરણ પા-
 ૩૮ પન્નગચ્છદ્વિરયમસ્મદ્દાયોનુમત્તવ્યઃ પરિપાલયિતવ્યશ્ચ તથા ચોક્તં પુરાણમહ[ર્ષિ-]
 ૩૯ [મિ]ઃ ॥ [વ] હુમિર્વસુષા મુક્તા રાજભિઃ સગરાદિમિર્યસ્ય યસ્ય યદા
 ભૂમિસ્તસ્ય તસ્ય
 ૪૦ તદાફલં ॥ ઉત્તશ્ચ ભગવતા વેદવ્યાસેન વ્યાસેન ॥ અગ્રેપત્યં પ્રથમં સુવર્ણં
 ૪૧ ભૂર્વૈષ્ણવીસૂર્યમુતાશ્ચ ગાવઃ લોકાશ્ચયસ્તેન ભવન્તિ દત્તા યઃ કાશ્ચનં ગા-
 ૪૨ શ્ચ મહીશ્ચ દદ્યાત્ ॥ સર્વેપામેવદાનાનામેઋજન્માનુગં ફલં ॥ હાટકાક્ષિતિ-
 ૪૩ ગૌરીણાં સપ્ત જન્માનુગં ફલં ॥ યાનીદ દત્તાનિ પુરાનરેન્દ્રૈર્દૈવાનિ ધર્માયતા-

- ४४ नीकूतानिः' निर्मार्ग्यवान्तप्रतिमानी तानी को नाम साधुः पुनरावदी-
 ४५ त ॥ षष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गो तिष्ठति भूमिदः ॥ आच्छेत्ता चानु-
 ४६ मन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥ विन्ध्याटवीष्वतोयामुशुष्क-

पतरं त्रीजुं

- ४७ कोटरवासिनः कृष्णाहयोभिजायन्ते'
 ४८ भूमिदायापहारिणः ॥ उक्तञ्च भगवता रामम-
 ४९ द्रेण ॥ सर्वानेतान्माविनः पार्थिवेन्द्रान् भूयोभूयो याचते
 ५० रामभद्रः सामान्योयं धर्मसैतुर्नृपाणां कालेकाले पालनी-
 ५१ यो भवद्भिः ॥ स्वहस्तोयं श्रीगोविन्दराजस्य श्रीमदिन्द्रराजदेवपुत्रस्य ॥ किलित
 श्वैतन्मया शासनं
 ५२ महासन्धिविग्रहिक श्रीपद्मनाभमुतज्जुल्लेनेति शक नृपका
 ५३ [ला] तीत संव ७३९ वैशाख [ब] हुल ७

ભાષાન્તર

પત્રં ૧ હું

પં. ૧ પૃથ્વીનેા પતિ કૃષ્ણરાજ ભગવાન્ મુરારિ જેવો દેખાતો હતો, અને પૃથ્વીનું અપૂર્વ દાન કરવાથી તે સાક્ષાત્ બીજો ધર્મરાજ જ હોય, એમ લાગતું હતું.

પં. ૫ થી ૧૦-અને ચન્દ્રનાં કિરણોના ઢગલા જેવો જેનો શુભ્ર યશ વાહળાંઓનાં શિખર-પર ઉસેલાં દેવતાઓ, નાગો અને વિદ્યાધરીઓનાં ટાળાંઓથી ગવાય છે; પૃથ્વીનેા ભાર ઉપાડનાર તે રાજને પશુ સમર્થ, અર્જુન જેવો અને પૃથ્વીના જેવા શુભ્રવાળો, શુભ્ર જાણવાવાળો અને શત્રુઓની સ્ત્રીઓને અતુલ તાપ પમાડનારો ગોવિન્દરાજ નામનો હિંમતવાન અને પ્રતાપી પુત્ર હતો; જે ચતુર, દેખાવડો અને ઉદારકીર્તિ હતો; પિતાની પાસે જ રહેતો હોવાથી તેના પિતાને ધણા પુત્રો હતા છતાં પશુ શુભ્રમાં તે બધાના કરતાં ચઢીઆતો હોવાથી તેનો જ રાજની સંમતિથી જલ્દી રાજ્યાભિષેક કર્યો.

પત્રં ૨ બું બાબુ ૨ જી

પં. ૩૨-૩૬-ગૌડ દેશમાંથી આવેલા આત્રેય ગોત્રના છન્દોગસ્ત્ર બ્રહ્મચારી બ્રાહ્મણ ભોગિકને, -(યુ)દ્વદેવના પુત્રને બલિ, ચક્ર, અગ્નિહોત્ર, યજ્ઞ અને અન્ય વિધિના અનુષ્ઠાન માટે વાહાઉલ ચોરાશીમાં આવેલું (ધ)સૌષ્ઠુક ગામ હિરણ્યના દાન સાથે, ભોગવટાના અધિકાર સાથે તથા દંડ અને દશ અપરાધની સત્તાસહિત, સીમાપર્યન્ત, બધા રાજકીય પુરૂષોને તેમાં દખ્ખલ કરવાની મનાઈ સાથે, ભૂમિચિહ્નના ન્યાયાનુસાર આજે મહાવંશાખીને દિવસે પાણીના અર્ધથી મેં આપ્યું છે.

પત્રં ૩ બું

પં. ૫૧ થી ૫૩-આ મારા શ્રીમાન્ ઇન્દ્રરાજના પુત્ર ગોવિન્દરાજના સ્વહસ્તાક્ષર છે. મહા-સન્ધિવિગ્રહિત શ્રીજન્મજીલે શ્રીપદ્મનાભના પુત્રે લખેલું છે. શકનૃપ કાળના સં ૭૩૬ વૈશાખ માસની બહુલ સપ્તમીને દિવસે.

કર્કરાજ સુવર્ણવર્ષનાં સુરતનાં તામ્રપત્રો

શ. સં. ૭૪૩ વે. સુ. ૧૫ (ઈ. સ. ૮૨૧)

આ પતરાં જે પહેલી જ વાર પ્રસિદ્ધ થાય છે તેનો ઉલ્લેખ ડૉ. ભગવાનલાલ ઇંદ્રજીએ બોમ્બે ગેઝેટીઅર વો. ૧ પાર્ટ ૧ લામાં કરેલ છે. તેના પા. ૧૨૫ મે તેમાંની થોડી ફકીકત આપી છે, પણ કોને અને કયાંથી મળ્યાં તે સંબંધી કાંઈ પણ એ માહિતી તેમાં આપી નથી. તેણે તેને સુરતનાં પતરાં કહ્યાં છે, તેથી તે સુરતની આસપાસથી મળ્યાં હોવાં બેઠાં. ડૉ. ડી. આર ભાંડારકરે તે પતરાં મને પ્રસિદ્ધ કરવા આપ્યાં, તેથી હું પ્રસિદ્ધ કરું છું.

પતરાં નંગ ત્રણ છે. તેનું માપ ૧૩.૬"×૭.૬" છે. બડાઈ ૧ ઇંચ છે. કોર વાળીને જાડી કરેલી છે. ડાબી બાજુએ બરોબર વચમાં કોરથી ૦.૭ ઇંચ અંદર કાણું છે તેમાંથી પસાર થતી કડીથી પતરાં બાંધેલાં છે. કડી. ૦.૪ ઇંચ જાડી છે અને ૩.૨ ઇંચ તેના વ્યાસ છે. તેના છેડા ૧.૧૧ ઇંચ વ્યાસની સીલથી બેઠેલા છે. તેના ઉપર ગરૂડનું ચિત્ર મનુષ્યસ્વરૂપમાં બંને બાજુ પાંખવાળું છે. તે પગ વાળીને અને હાથ બેડીને બેઠેલા છે અને પગનાં તળીયાં એક બીજાને અડે છે. તેના ઉપર કાંઈ લેખ નથી.

લેખ પહેલા અને ત્રીજા પતરાની અંદરની બાજુએ અને બીજાની બંને બાજુએ કોતરેલો છે. છેલ્લા પતરામાં ૭ લીટી છે, જ્યારે બીજાં બધાંમાં સરેરાસ ૧૮ પંક્તિ છે. અરધો લેખ કોતર્યા પછી જ્યોનો સંકોચ કરવા અક્ષર નાના લખવા માંડ્યા છે અને એક પંક્તિમાં ૩૮ ને બદલે ૫૫ અક્ષરો સમાવ્યા છે. પરિણામે ત્રીજા પતરામાં સાત જ પંક્તિ છે.

પતરાં સુરક્ષિત છે; કયાંક કયાંક સપાટીમાં જરા નુકશાન થયેલું છે, પરંતુ પં. ૪૫ ની શરૂવાતના ભાગ સિવાય બાકી બધો ભાગ વાંચી શકાય છે. પતરાંની સપાટી બરોબર લીસી કરેલી નથી અને તેથી કેટલાક ખાડા અનુસ્વાર જેવા (જુઓ નેકા પં. ૧૩) અને કેટલાક વચમાંના સ્વર જેવા લાગે છે (જુઓ દ્વય પં. ૪૪) કેટલેક ઠેકાણે કોતરનારે બૂલો સુધારી છે.

પં. ૪૦ માં લ્હાગ ના લ્હા નો આ કાઠી નાંખ્યો છે.

પં. ૫૫ માં આન્માહગં જા નો આ કાઠી નાંખ્યો છે.

પં. ૫૫ માં કા સુધાર્યો છે અને ર્વ કાઠી નાંખીને કાર્યોને બદલે કરણિયા લખેલ છે. રહી ગયેલા અક્ષરો આગલા અગર પાછલા અક્ષરોની નીચે ઉમેરેલા છે; જેમકે (પં. ૨૭ ના દ્વંક નો ક. પં. ૩૨ ના મહાસંયુગે નો હા, પં. ૩૩ ના કલાવાસિ નો ફ, પં. ૩૬ માં સૌર્વેળ નો ર્વ અને સદાજ્યા નો યા). તેવી જ રીતે પતરાંની નીચે પણ અક્ષરો ઉમેરેલા છે; જેમકે પહેલા પતરામાં નીચે આર્તાંતિ અને ત્રીજા પતરા નીચે તથા શાસનદાતા અને હસ્તેન સ્વ. કેટલીક વાર આ ઉમેરા દર્શાવવા કાકપદ મૂકેલાં છે. પરંતુ પતરાં કોતરતાં પહેલાં લેખ ફરી વાંચ્યો નહીં હોય જેથી શ્લો. ૨૫ માં ચાર અક્ષરો રહી ગયા છે અને કેટલાક અક્ષરો બે વાર લખાયા છે. શબ્દો કાપી નાંખવાના રહી ગયા છે. (જુઓ નોટ પં. ૩૮, ૪૩, ૪૫, ૪૬, ૫૨, ૫૫ ઇત્યાદિ.) પં. ૩ માંના રણસર્વરીષુ ના વ નો આડો લીંટો રહી ગયેલ છે જ્યારે પં. ૪૬ માં પ્રશિષ્વ ના પ્ર માં બોટો

કરેલો છે. પં. ૨૪ માં પરિગીષ્તે શખ્દના રિ અને ગી બહુ જ વિચિત્ર રીતે કોતરેલા છે અને પં. ૨૫ માં સાઠચ્ચે: માં સ્થે નો ગાળો પણ બેદરકારીને લીધે જ કોતરેલો છે.

લિપિ ઉત્તર વિભાગની લિપિને મળતી અને પૈકણ વણી હિણ્ડોરી, અને રાધનપુરનાં ગોવિન્દ ત્રીજાનાં પતરામાં છે તેવી જ છે. પં. ૮ માં રાષ્ટ્રકૂટ શખ્દના જ સિવાય બીજે કયાંઈ દક્ષિણ વિભાગની લિપિની અસર નથી.

દાનપત્રને અંતે છેલ્લી બે પંક્તિની વચમાં બે પાદચિહ્ન ચિતરેલાં છે તે જે સંસ્થાને દાન આપેલું છે તે સંસ્થામાં પૂજાતા મહાવીરનાં પગલાં હોવા સંભવ છે.

ભાષા સંસ્કૃત છે અને તે ઘણે ભાગે શુદ્ધ છે, જો કે કયાંક કયાંક ભૂલો કરેલી છે.

નાગસારિકા એટલે હાલની નવસારીમાંની જૈન સંસ્થાને એક ખેતર દાનમાં આપ્યાની હકીકત આ દાનપત્રમાં છે. પં. ૪૨-૪૭ માં લખેલ છે કે ઇંદ્રરાજનો દીકરો સુવર્ણવર્ષ ઇંદ્રરાજ વઠ્ઠીકામાં છાવણી નાંખીને રહ્યો હતો, ત્યારે શક સંવત ૭૪૩ (ગત)ના વૈશાખ માસની પૂનમે (ઇ. સ. ૮૨૧ ના એપ્રિલની તારીખ ૨૧ વાર રવિના રોજ) તેણે હિરણ્ય યોગા જે દેખીતી રીતે ખેતરનું નામ હોતું જોઈએ, જે ખેતરને હાથુ નામના માણસની માલિકીની અગર તેણે ખાંધેલી વાવમાંથી પાણી પવાતું હતું તે મલ્લવાદિનના શિષ્ય સુમતિના શિષ્ય જૈનગુરુ અપરાજિતને આપવામાં આવ્યું હતું. મલ્લવાદિનનો ચોથો અક્ષર સ્પષ્ટ નથી. તે 'રિ', 'દિ' અગર 'ડિ' વંચાય તેમ છે. પ્રથમ 'રિ' લખેલ તેને સુધારવાનો પ્રયત્ન કરેલ છે. તેને દિ બનાવ્યો કે ડિ તે સ્પષ્ટ નથી. એ નામ મલ્લવાદિન નહીં, પણ મલ્લવાદિન હોતું જોઈએ. નવસારીના મઠનો સ્થાપક મલ્લવાદિન ધર્મોત્તરાચાર્યની ન્યાયભિન્દુટીકા ઉપર ધર્મોત્તર ટિપ્પણક નામની ટીકા લખનાર મલ્લવાદિન જ હોય એ સંભવિત છે. ડા. સતીષચંદ્ર વિદ્યાભૂષણે બતાવ્યું છે કે આ મલ્લવાદિન ૬ મી સદીના પૂર્વાર્ધમાં અગર દશમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં થયો હશે. આ દાનપત્ર ખતાવે છે કે પહેલી અટકળ સાચી હોવી જોઈએ. ઇ. સ. ૮૨૧ ની સાલના દાનપત્રમાં દાન લેનાર મલ્લવાદિનના શિષ્યનો શિષ્ય લખ્યો છે તેથી મલ્લવાદિન દશમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં થયાનું સંભવતું નથી. તેને આઠમી સદીની છેલી પચીસીમાં મૂકવો જોઈએ. ડા. વિદ્યાભૂષણના મત પ્રમાણે ધર્મોત્તરાચાર્ય કે જેની કૃતિ ઉપર મલ્લવાદિન ટીકા લખી છે તે આશરે ૮૪૭ ઇ. સ. માં થયાનું આપણે સ્વીકારીએ, તો ઉપરનો નિર્ણય ટકી શકે નહીં. પણ તેનો તે મત ખોટો છે, કારણ તેનો આધાર વનપાલ રાજ ગંગાજામાં ઇ. સ. ૮૪૭માં રાજ્ય કરતો હતો, એ બીન સાબિત થયેલી હકીકત ઉપર છે.

મલ્લવાદિન અને તેના શિષ્યો દિગમ્બર વિભાગના મુખ્ય મૂલસંઘની શાખા સેન સંઘના હતા. પટ્ટાવલિમાં લખેલ છે કે ઇ. સ. પહેલી સદીમાં^૩ દેવસંઘ, નન્દિસંઘ, અને સેનસંઘ નામના ત્રણ પેટાસંઘો મૂલસંઘમાંથી ઉત્પન્ન થયા. આ દાનપત્રમાંના ચતુષ્ચય શખ્દથી આ ચાર પેટાસંઘોનો ઉલ્લેખ કરાયો છે. પટ્ટાવલિને આ ઉપરથી લેખમાંથી પુરાવો મળે છે. અત્યારે નવસારીના પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં બે મઠો છે, જેમાંનો એક પુરૂષો માટે અને બીજો સ્ત્રીઓ માટે છે. તે મંદિર શ્વેતાંબર પંથનું છે અને તેની મરામત થાય છે. અસલ તે ૧૩ મી સદીમાં વસ્તુપાલે બંધાવ્યું હતું, એવી માન્યતા છે. લોકપ્રિય સંઘને માટે તે મુજબ વસ્તુપાલે મંદિર બંધાવ્યું હોય, એમ સંભવે છે અને તેથી શ્વેતાંબર પંથ તે મંદિરથી પણ જૂનો છે, એમ સ્વીકારવું જોઈએ.

૧ છાપ ઉપરથી તે શખ્દ સ્પષ્ટ રીતે મલ્લવાદિ નહીં, પણ મલ્લવારિ વંચાય છે. (તંત્રી) ૨ હીરદ્રો એક હિન્દવન લોચક પા. ૧૯૪-૫. ૩ એન્સાઈક્લોપીડિયા એક ઈન્ડિયન એન્ડ ઓરિયન્ટલ રીસર્ચ સો. ૭ પા. ૪૭૪

નવસારીના મુલસંધની જે સંસ્થાને કક્કે આ દાન આપ્યું છે તે આ મંદિરથી ભિન્ન હોવી જોઈએ, કારણ તે દિગમ્બર પંથની હતી અને જે પાછળથી નાશ પામી હોય.

આં પછી શ્લોક ૧લામાં જીનેન્દ્રના શાસનનો જય સૂચવે છે. ત્યાર પછીના ૩૬ શ્લોકોમાં રાષ્ટ્રકૂટની મૂળ શાખાની અમોઘવર્ષ ૧લા સુધીની અને ગુજરાત શાખાની ૪૪ સુવર્ણવર્ષ સુધીની વંશાવલિ આપેલ છે. આમાંના ઘણાખરા શ્લોકો રાષ્ટ્રકૂટ વંશનાં બીજાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં દાનપત્રોમાં આપેલ છે, તેથી તેનો સાર આપવાની જરૂર નથી. થોડા ઉપયોગી મુદ્દાની જ ચર્ચા કરવી યોગ્ય છે. વંશાવલિ ગોવિંદ ૧ લાથી શરૂ થાય છે. તેના પિતા અને પિતામહ ઇન્દ્ર પૃથ્વીક રાજ અને દન્તિવર્મનનાં નામો જે કૅન્નૂરના લેખમાં,^૧ સન્નનનાં અમોઘવર્ષ ૧લાનાં તામ્રપત્રોમાં^૨ અને દશાવતાર ગુફાના^૩ લેખમાં આપેલાં છે તે આ દાનપત્રમાં આપેલ નથી. આમાં દન્તિદુર્ગનું નામ મૂકી દેવામાં આવ્યું નથી, તેમ જ વળ્લિદિણ્ડોરી^૪ અને રાધનપૂરનાં^૫ ગોવિંદ ત્રીજાનાં દાનપત્રોમાં તથા આ જ દાતાનાં વડોદરાનાં પતરાંમાં^૬ અને કૃષ્ણ બીજાનાં કપડવંજનાં પતરાંમાં^૭ ચાલુક્યના પરાજયનો યથા દન્તિદુર્ગને બદલે કૃષ્ણ ૧લાને આપવામાં આવ્યો છે તેમ કરવામાં આવ્યું નથી. ત્યાર પછીના રાજ કરનાર કૃષ્ણ ૧લાનાં પરાક્રમે ત્યાર પછીના સાત (૧૨-૧૮) શ્લોકોમાં વર્ણવેલાં છે. પણ તે વર્ણન ચાલુક્યકારનું છે. ગાંગ અને પૂર્વના ચાલુક્ય સાથેના તેના વિગ્રહનો ઉલ્લેખ નથી. માત્ર રાહુપનો પરાજય એ એક જ ઐતિહાસિક બનાવ વર્ણવ્યો છે, પણ તે દુર્યમનની ઓળખાણ આપેલી નથી. કૃષ્ણ ૧લાની પછીના રાજ્યકર્તા ગોવિંદ રજને મૂકી દીધો નથી, પણ તેના નાનાભાઈથી થયેલા તેના પરાજય સંબંધી કાંઈ હકીકત નથી. ત્યાર પછીના ૬ શ્લોકો (૨૦-૨૫) ધ્રુવની કારકીર્દી વર્ણવે છે. શ્લોક ૨૫ સિવાયના બધા આપણા જાણેલા છે અને ચાલુ પ્રશંસાત્મક છે. શ્લોક ૨૫ મારી સમજ મુજબ બીજાં કોઈ પણ દાનપત્રોમાં આવેલો નથી અને તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી છે. આ શ્લોકમાં ગાઙ્ગૌવસન્તિ-નિરોષવિદલ્લીતિ: એ શબ્દો શિવ અને ધ્રુવના વર્ણન માટે વપરાયા છે અને તે પાશ્ચાત્ય ગાંગ અને કદાચ પાલો અને ગુર્જર પ્રતિહારો ઉપર મેળવેલા વિજય સંબંધી હોય, જેને કેદ કર્યો તે ગાંગ રાજા શિવમાર જે તેનો સમકાલીન હતો તે હોવો જોઈએ. કેટલાક ગાંગના લેખોમાંથી પણ આ હકીકતને ટેકો મળે છે. શિવમારના દીકરાનાં મણેનાં પતરાંઓ^૮ ઇ. સ. ૭૯૭ નાં જોકે બનાવટી છે, પણ તેમાં પણ શિવમાર ચારે તરફથી મુશ્કેલીઓથી ઘેરાયો હતો તે હકીકત સત્ય લાગે છે. ગટ્વાડિપુરનાં પતરાંમાં લખ્યું છે કે શિવમારે પોતાના નાનાભાઈ વિજયાદિત્યને ગાદી ઉપર બેસાર્યો પણ તેણે ભરતની માફક પૃથ્વી પોતાના મોટા ભાઈની પત્ની સમાન માની તેને ભોગવી નહીં. આ રામાયણની ઉપમા ઉપરથી એમ અટકળ થાય છે કે શિવમાર કદાચ રાષ્ટ્રકૂટના કેદખાનામાં હશે અને તેનો નાનો ભાઈ તેની ગેરહાજરીમાં લડત ચલાવતો હશે. ગાઙ્ગૌવસન્તિ-નિરોષ એ શબ્દોમાં પાલ અને ગુર્જર લશ્કરો ઉપર ધ્રુવે જિત મેળવવાની હકીકત સન્નન અને વડોદરાનાં પતરાંમાં છે તેનો ઉલ્લેખ પણ કદ્યું છઉં. ગાંગા ઓળંગતા રાષ્ટ્રકૂટના લશ્કરને ગંગાનો પ્રવાહ રોકનાર શિવની સાથે સરખાવવાની પણ કવિની કલ્પના હોય.^૯

ત્યારપછીના ૬ શ્લોકોમાં (૨૬-૩૧) ત્યારપછીના રાજા ગોવિંદ ૩જાનાં પરાક્રમે વર્ણવ્યાં છે, જે ચાલુ રીવાજ મુજબનાં છે. સ્તંભનું હુલ્લડ એ એક જ ઐતિહાસિક બનાવ છે. ઉત્તર અને દક્ષિણ હિન્દના રાજાઓ સાથેના ગોવિંદના યશસ્વી વિગ્રહો સંબંધી કાંઈ પેલું લખ્યું નથી. તેનાં રાધનપુરનાં પતરાંમાં એક શ્લોકમાં લખેલ છે કે પોતાના પિતાના ગાદી છોડી તેને ગાદી આપવાના

૧ એન્સાઈક્લોપીડીયા ઓફ રીલીઝયન એન્ડ એપીકસ વો. ૬ પા. ૨૬. ૨ એ. ઈ. વો. ૧૮ પા. ૨૭૫. ૩ આ. સ. વે. ઈ. વો. ૫ પા. ૮૭. ૪ ઇ. એ. વો. ૧૧ પા. ૧૫૭. ૫ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૨૪૨. ૬ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૬. ૭ એ. ઈ. વો. ૧ પા. ૫૩. ૮ એપીગ્રાફીઆ ક્વૉડામ વો. ૬ નેલ મન્ગલ નં ૬૦ & આ કલ્પનાને હું સંમત નથી (વંત્રી).

વિચારને તેણે સ્વીકાર્યો નહીં અને કહ્યું કે યુવરાજની કપડીથી તે સંતુષ્ટ છે. કાવિનાં પતરાંમાં સ્પષ્ટ લખેલ છે કે રીતસર રાજ્યાભિષેકથી ગોવિંદે તેના પિતા પાસેથી રાજ્ય મેળવ્યું.^૧ આ હાનપત્રનો ૩૦ મો શ્લોક કાવિનાં પતરાંની હકીકતને ટેકો આપે છે કારણ તેમાં તેને યૌવશસ્ત્રનો નહીં પણ રાજાધિરાજ પરમેશ્વરતાનો ઇલ્લાખ આપ્યાનું લખેલ છે. પોતાનાં છેલ્લાં વર્ષો અગર મહિના ફરમીઆન ધ્રુવે ગાદીત્યાગ કર્યો હતો કે નહીં તે બાબત નિશ્ચયપૂર્વક કંઈ કહી શકાતું નથી. કાવિનાં અને આ પતરાંમાં રાજ્યાભિષેકકલ્પઃ અને રાજાધિરાજપરમેશ્વરતા એ શબ્દો યુવરાજ તરીકેના અભિષેક માટે વપરાયા હોય એમ સંભવ છે, તેમ જ પોતે પોતાના મોટાભાઈ ગોવિંદ ર જ તરફ જે વર્તણૂક ચલાવી હતી તે યાદ હોવાથી તેમ જ માત્ર યુવરાજ તરીકે સ્થાપ્યાથી ગાદી માટેનો અઘડો બંધ પડતો નથી, એમ સમજી પોતાની હયાતીમાં જ ગાદી છોડી તેને ગાદી-એ બેસાડ્યો હોય એમ પણ સંભવે. બીજો વધુ પુરાવો ન મળે ત્યાં સુધી આ બાબત કંઈ હકીકત સાચી તે નિશ્ચય ઉપર આવી શકાતું નથી. શ્લોક ૩૨-૪૦ માં અમોઘવર્ષ ૧લો તેના કાકેા ઇન્દ્ર અને તેનો પુત્ર કર્કે જે આ હાનનો હાતા છે તેનાં વર્ણન છે. આ બધા શ્લોકો બીજાં હાનપત્રોમાંથી આપણા બહુવાર્મા આવેલ છે, પણ શ્લોક ૩૬ અને આ હાનપત્રની તિથિમાંથી ઘણી ઉપયોગી ઐતિહાસિક બીજા મળે છે. તે શ્લોકમાં લખેલ છે કે જ્યારે રાષ્ટ્રકૂટ ખંડિયા રાજાએ બળવો કર્યો હતો ત્યારે અમોઘવર્ષને તેના કાકાના હીકરાએ (કર્કે) ફરી ગાદીએ બેસાર્યો. નવસારીના ૮૧૭ ઇ. સ. ના હાનપત્રમાં^૨ બળવા સંબંધી કંઈ ઉલ્લેખ નથી, જ્યારે તેના પુત્ર ધ્રુવનાં ઇ. સ. ૮૩૫ નાં વડોદરાનાં તામ્રપત્રોમાં^૩ કર્કે તેના કાકાને મદદ આપ્યાનું સ્પષ્ટ લખ્યું છે. આ ઇ. સ. ૮૨૧ ના હાનપત્રમાં કર્કે તેને ફરી ગાદીએ બેસાડ્યાની હકીકત છે તેથી અનુમાન કરી શકાય કે તે બળવો ઇ. સ. ૮૧૭ થી ઇ. સ. ૮૨૧ સુધીમાં થયો બોધ્યો. અમોઘવર્ષને ફરી ગાદીએ બેસાર્યો ત્યારે તે માત્ર ૧૨ વર્ષનો હતો તેથી સંભવ છે કે કર્કે રાજ્ય વહીવટ ચલાવતો હોય. આ હાનપત્ર બળવાના સમયનું જ છે અને તેમાં બળવો સમાવવાનું માન કર્કેને આપેલ છે. ત્યાર પછીનાં બીજાં શુશ્રતાનાં હાનપત્રોમાં પણ તેમ જ લખેલું છે. અમોઘવર્ષ ૧લાનાં તાજેતર પ્રસિદ્ધ થયેલાં સન્જનનાં તામ્રપત્રોમાં^૪ આપેલ છે કે બાળરાજ, પાતાલમલ્લની મદદથી પોતાનું રાજ્ય પાછું મેળવી શક્યો. આ પાતાલમલ્લ કદાચ કોઈ સગો અગર ખંડિયો રાજા હોય જેણે કર્કેને મદદ કરી હોય અગર ડો. ભગવાનલાલે કહ્યું છે તેમ પાતાલમલ્લ માત્ર કર્કે બિરૂદ જ હોય.

આમાંના ઘણાખરા શ્લોકો બીજાં તામ્રપત્રોમાંથી બાણીતા છે. શ્લોક ૨ થી ૨૧ આજ રાજાના નવસારીના તામ્રપત્રોમાંના શ્લોક ૧ થી ૨૦ સાથે મળતા આવે છે, તથા શ્લોક ૨૩-૨૪ અને ૨૬-૨૮ તેજ હાનના શ્લોક ૨૧ થી ૩૫ સાથે મળતા આવે છે. શ્લોક ૩૬ ધ્રુવના વડોદરાનાં તામ્રપત્રોમાં મળે છે અને શ્લોક ૨૨ અને ૪૦ ગોવિંદ ઉબનાં પૈક્યનાં તામ્રપત્રોની પં. ૩૮-૩૯ અને ૪૧-૪૨ સાથે મળે છે. શ્લોક ૨૫ જ એક નવો છે જેની ઐતિહાસિક ઉપયોગિતા બતાવી છે.

હાનવર્ણન ગદ્યમાં આપ્યા પછી શાપના ચાલુ શ્લોકો અને અંતમાં જૈન ધર્મની પ્રશંસા એ શ્લોકમાં આપી છે. હાનમાં કર્કેના હસ્તાક્ષર છે, પણ તે બીજાં હાનપત્રોમાં છે તેમ કેનેરીઝ લિપિમાં હોવા બોધ્યો. તેથી સ્વહસ્તોર્ગ ધત્યાદિ શબ્દો કર્કેના હસ્તાક્ષર હશે કે નહીં, તે શંકાસ્પદ છે. કર્કેના સુલેહ અને લડાઈ ખાતાના મંત્રી કુલપુત્રક શ્રીદુર્ગમદ્વેનો પુત્ર નારાયણ આ હાનનો લેખક છે. વડોદરાના ૮૧૧-૧૨ ની સાલના તેમ જ નવસારીના ૮૧૭ નાં હાનપત્રોનો લેખક નેમાદિત્ય આ નારાયણનો ભાઈ હતો. નારાયણ તેના પિતા પછી સુલેહ તથા લડાઈ ખાતાનો મંત્રી નિભાર્યો હતો.

૧ ઇ. એ. ના. ૫ પા. ૧૪૭. ૨ જ. એ. એ. રા. એ. સો. ના. ૨૦ પા. ૧૩૫. ૩ ઇ. એ. ના. ૧૪ પા. ૧૬૬ ૪ એ. ઇ. ના. ૧૮ પા. ૪૮.

ઘણાંખરાં તામ્રપત્રોમાં લેખક સુલેહ તથા લડાઈ ખાતાનો મંત્રી હતો. આ મંત્રીને લેખકનું કામ કેમ સોંપાયું હશે તેનો કાંઈ ખુલાસો શોધાયો નથી. સ્મૃતિમાં પણ આ સ્થિતિને ટેકો મળે છે. યાજ્ઞવલ્ક્ય સ્મૃતિ ૧-૩૧૬ માં આ સંબંધમાં વિજ્ઞાનેશ્વર લખે છે કે:—

સન્ધિવિગ્રહકારી તુ મયેઘસ્તસ્ય લેખકઃ ।

સ્વયં રાજા સમાધિષ્ઠઃ સ લિખેદ્રાજાસનમ્ ॥

વિજ્ઞાનેશ્વર પોતે કહે છે કે “સન્ધિવિગ્રહકારિણા (ગાસનં કારયેત) નાન્યેન કેનચિત્” યાજ્ઞવલ્ક્ય ૧-૩૧૬ માં આદેશ કરે છે કે ભૂમિદાનમાં દાતાની વંશાવલિનું વર્ણન હોવું જોઈએ. તેમાં દાતાના પૂર્વજોનાં પરાક્રમોની પ્રશંસા હોવી જોઈએ, જેની નોંધ પરમુલકી દફતરમાં હોય અને તેથી દાનનો મુત્સદ્દો સુલેહ તથા લડાઈ ખાતાનો અધિકારી તૈયાર કરતો હોય.

તામ્રપત્રોમાનાં સ્થળો અધાં બહુ શકાય તેવાં છે. નાગસારિકા તે સુરતની દક્ષિણે ૨૦ માઇલ ઉપરનું નવસારી છે. પુરાવી તે પૂણી નદી છે, જેના કાંઠા ઉપર નવસારી આવેલું છે. અમ્બાપાટક અને સમ્બપુર એ બે ગામડાં પૈકી પાછલું બહુ શકાયું નથી, પણ આગલું નવસારીથી પાંચ માઇલ ઉપરનું પૂણી નદીને કાંઠેનું આમડપુર હોવું જોઈએ. નવસારીના મુખા મી. એમ. કે. નાડકાણી જણાવે છે કે તે દંતકથા અનુસાર તે ગામને થોડી સદી પહેલાં આમ્બપુર કહેતા હતા. જે વિક્રિકા નદીને કાંઠે દાન આપ્યું ત્યારે કક્કાની છાવણી હતી તે નવસારીથી દક્ષિણે ૩૦ માઇલ ઉપરની વાંઠની ખાડી હોવી જોઈએ. માત્ર સમ્બપુર મળી શકતું નથી, પણ તે અમ્બાપાટકથી ઉત્તરમાં હતું, તેથી તે કામરેજ તાલુકામાંનું સમ્બપુર હોઈ શકે નહીં, કારણ તે નવસારીથી ૩૫ માઇલ છે. કદાચ તે પાછળથી નાશ પામ્યું હોય, એમ સંભવ છે.

અક્ષરાન્તર^૧

[નીચેના છંદોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે:—અનુષ્ટુભ્ સ્તો. ૨, ૨૪, ૩૨, ૪૧-૪૫ અને ૪૯ આર્યા:—સ્તો. ૧૨-૧૫, ૨૨, ૨૭-૨૯, ૩૩, ૪૦, અને ૫૦, ઇન્દ્રવંશ:—સ્તો. ૨૩ ઉપભતિ:—સ્તો. ૫ અને ૨૦. ગીતિ:—સ્તો. ૮. પુષ્પિતાગ્રા:—સ્તો. ૪૮. વંશસ્થવિલ:—સ્તો. ૧ વસન્તવિલકા:—સ્તો. ૩, ૪, ૬, ૭, ૯, ૧૦, ૧૬, ૨૫, ૨૬, ૩૦, ૩૬-૩૮ શાદ્દલ-વિક્રીડિત:—સ્તો. ૧૧, ૧૮ અને ૩૧. અંધરા:—સ્તો. ૧૭, ૧૯, ૩૪ અને ૩૫.]

પતરું પહેલું

- ૧ ઑ' । શ્રિયં ~ પદં નિત્યમશેષગોચરં નયપ્રમાણ પ્રતિષિદ્ધતુષ્પથં [૧] જનસ્ય મવ્યત્વં સમાહિતાત્મનો જયત્યનુગ્રાહિ જિનેન્દ્રશાસનં^૩ ॥ [૧ ॥] સ વો
- ૨ વ્યાદ્વેષસા ધામ યત્નામિકમલં કૃતં [૧] હરશ્ચ યસ્ય કાન્તેન્દુકલયા કમલં કૃતં ॥ [૨ ॥] આસીદ્વિર્ધેચિમિરમુદ્યતમણ્ડલાગ્રો ધેસ્તિજય-
- ૩ નમિમુલો^૪ રણસર્ધરીપું [૧] મૂપશ્ચુચિર્ચિવુરિવાસ્તદિગન્તકીર્તિમ્ગોમિન્દરાજં
ઇતિ રાજસુ રાજસિદ્ધિઃ ॥ [૩ ॥] દ્વષ્ટા ચમમભિ-
- ૪ મુલ્લી ['] સુમટાટ્ટહાસામુત્તામિતં સપદિ યેન રણેષુ નિત્યં [૧] દ્વષ્ટાધરેણ
વષતા બ્રુકુર્તિ લલાટે લજ્જં કુલં ચ દ્વદ [ય]-
- ૫ અ નિજ [અ] સત્ત્વં [૧] ૪ ॥] સ્વદ્વ ['] કરામાન્મુસ્વતશ્ચ શૌભી માનો
મનસ્તસ્સમમેવ યસ્ય [૧] મહાહવે નામ નિશમ્ય સઘણ-
- ૬ યં રિપૂણાં વિગલત્યકાણ્ડે [૧ ॥] તસ્યાસ્મજો જગતિ વિશ્રુતદીર્ઘકીર્તિર્શૌર્તો-
તિહારિહરિવિક્રમધામધારી [૧] મૂપા-
- ૭ સ્તૃવિષ્ણુપત્ન્યાનુકૃતિસ્કૃતજઃ શ્રીકર્કરાજ ઇતિ ગોત્રમણિર્ઘ્નમૂવ [૧] ૬ ॥]
તસ્ય પ્રમિજ્જકરટચ્યુતદાનદ-
- ૮ નિત્તન્તપ્રહારશ્ચિરોલ્લિખિતાંસપીઠઃ [૧] ક્ષમાપઃ ક્ષિતૌ ક્ષપિતશ્ચુરમૂત્તનૂજસ્સ
દ્રાષ્ટ્રકૂટકનકાદ્રિરિવેન્દ્રરાજઃ ॥ [૭ ॥] તસ્યોષા-
- ૯ જિતમહસસ્તનયશ્ચતુરુદધિવલયમાલિન્યા [:] મોક્ષૌસુવશ્શતક [તુ] શટ્ટ-
શરૈશીદનિત્તિદુર્ગરાજો મૂત્ ॥ [૮ ॥] કાઞ્ચીશકેર-
- ૧૦ લનરાધિપ્ત્વોલપાણ્ડયશ્રીમૌર્યવૈજ્ઞટવિભેદવિધાનવક્ષં [૧] કર્ણાટકં વલ્લર્મ-
ચિન્ત્યમજેયમન્યૈર્મૃત્યૈર્કિં યદ્વિર-
- ૧૧ પિ યસ્સહસા જિગાય ॥ [૯ ॥] અમૂવિભંગમગૃહીતનિશાતશક્લમશ્રાન્તમપ્રતિ-
હતાજ્ઞમપેતયલં [૧] યો વલ્લભં સ્વપદિ^૫ દણ્ડ
- ૧૨ વલ્લેર્ન^૬ જિત્વા રાજાધિરાજરમેશ્વરતામવાપ ॥ [૧૦ ॥] આસેતોત્ત્વિપુલોપ-
લાવલિલસલ્લોર્મિમાલ્યાજલાદામાલેયકૈ^૭

૧ ચિદ્વરૂપે ૨ મન્યજ્ઞ ૩ શાસનમ્ ૪ વાંચો દ્રિષ ૫ વાંચો ધ્વસ્તિ ૬ વાંચો નમિમુલો ૭ પુરું
ઉભું પાંખડું કોતરું નથી. ૮ વાંચો ગોવિન્દ ૯ વાંચો સિંહઃ ૧૦ વાંચો શોભા ૧૧ સૈનાર્તા આ અક્ષરે
પંક્તિ કોતરતી વખતે રહી ગયા ૧૨ તે પાછળથી પત્રારને નીચેને છેડે કોતરેલ છે કી ની ઉપરનું ઠાકપદ
આ સુધારાનું સૂચન કરે છે. ૧૩ વાંચો મૂપાજ્ઞવિષ્ણુ ૧૪ જીન્દા મૂક્ષીમના ચિન્દ માટે પ્રસ્તાવિક વિવેચન
જુઓ. ૧૫ વાંચો ભ્વમૂવ ૧૬ વાંચો મોક્ષા ૧૭ વાંચો સહસ ૧૮ ધીર્ગ્ન રાષ્ટ્રકૂટ દાનપત્રોમાં હવે હોય છે
તેને અદ્વે આમાં મૌર્ય છે. (એન. પી. સી.) ૧૯ વાંચો વલ્લ ૧૯ વાંચો સપદિ ૨૦ વાંચો વલ્લે
૨૧ અમૂવિભંગમગૃહીત નીચે છે તે કુદરતી ખાડા જ છે.

- ૧૧ કંકિતામલશિખાજાણાપુષ્પારાચલાવાપૂર્વાપરચારિરાશિપુલિનમાન્તપ્રસિદ્ધાવશેષ્યનેદ^૧
જગતી સ્વવિક્રમવલ્લેનેકા-
- ૧૪ તપત્રીકૃતા ॥ [૧૧ ॥] તસ્મિન્દિવં પ્રયાતે વલ્લભરાજે ક્ષત્રપજાવાર્ધઃ [૧]
શ્રીકર્કરાજસુન્દરીપતિ કૃષ્ણરાજો મૂર્તે ॥ [૧૨ ॥] યસ્ય સ્વમુલ્લપ-
- ૧૫ રાકમનિશ્લેષોત્સાદિતારિદિવચકં [૧] કૃષ્ણસ્યેવા [કૃષ્ણ] ચરિતં શ્રીકૃષ્ણ-
રાજસ્ય । [૧૨ ॥] શુભતુંગતુંગતુરગમપદ્મદરેણુદ્ધરુદ્ધે રવિકિરણં [૧] શ્રીષ્ણેપિ
નમો નિશ્ચિતં
- ૧૬ પ્રાવૃદ્કાલાયતે સ્પષ્ટં ॥ [૧૪ ॥] દીનાનાથપ્રણયિષુ યથેષ્ટચેષ્ટં સમીહીર્તમજસં
[૧] તક્ષણમકાલવર્ષે વર્ષતિ સર્વાર્થિનિર્વ [૫] ણં ॥ [૧૫ ॥] ર [૧] હૃષ્પમા
- ૧૭ સ્મમુજજાતવેલાવલેપંમાજૌ વિજિત્ય નિશિતાસિલતાપદ્મરૈઃ [૧] પાલિધ્વજા-
વલિશુમામચિરેણ યો હિ રાજાધિરાજપરમેશ્વરતાં
- ૧૮ તત્તાન ॥ [૧૬ ॥] કોષાદુત્ત્વાતસજ્જં ' પ્રસુતરિપુમૈયૈર્માસમાનં સમન્તાદાજૌદુ-
દ્ધૈવૈરિમકટગજઘટાટોપસંક્ષોભદક્ષં [૧] સૌર્યર્થ્યન્ત્યકારિ-

પતરું વીજું-પહેલીવાજુ

- ૧૯ વર્ગો^{૧૦} મયચકિતવપુ ક્ષો પિ દૃષ્ટૈવ સથો દેપ્યોધ્માતારિચક્રક્ષયકરમગમલસ્ય
દોદૃષ્ઠરૂપં ॥ [૧૭ ॥] પાતા યૈશ્ચતુરમ્વુરાશિરસનાલંકારમાર્જૌ મુ-
- ૨૦ વલૈય્યાશ્ચૌપિ કૃતદ્વિજામરગુરુપાજ્યાજ્યપૂજાવરો^{૧૧} [૧] દાતા માનમૃદગ્રણીર્મુજ-
વતાં યોસૌ શ્રિયો ભેલ્લમો^{૧૨} મોક્તું સ્વર્ગફલાનિ મૂરિતપસા
- ૨૧ સ્થાનં જગામાર્મૈરં ॥ [૧૮ ॥] યેન શ્વેતાતપત્રપહતરવિકરવાતતાપાસસલીલં
જંન્મે નાસીરધૂલીષ્વલિતવપુષા વલ્લભાસ્ત્યસદાજો [૧] શ્રીમદ્વોવિન્દરાજો જિ-
- ૨૨ તજગદહિતક્ષૈવૈષ્વવ્યહેતુસ્તસ્યાસીત્સૂનુરેક ર ક્લિતારાતિતેમકુમ્ભઃ ॥ [૧૯ ॥]
તસ્માનુજઃ શ્રીધ્રુવરાજનામા મહાનુભાવઃ પ્રથિતપ્રતાપઃ [૧]
- ૨૩ પ્રસાધિતાશેષનરેન્દ્રચ [ક] મેળ વાલૌર્કૈવપુર્વમૈવ ॥ [૨૦ ॥] જાતે યત્ર
ચ રાષ્ટ્રકૃટાતિલકે સદ્ગૃત્તચૂડા [મ] ગૌ ગુર્વૌ તુષ્ટિરથાસિલસ્ય જગતસ્પુસ્વામિનિ
પ્રત્યહં [૧] [સત્યં] સત્યમિતિ પ્રશ્ના-

૧ લેખકે એ શબ્દોના સંધિ કરી દીધી છે. અરધું પાદ ૪૨૬ પાસું બેઠાએ તે ધ્યાનમાં રહ્યું નહીં.
૨ વાંચો એવં ૩ વાંચો વલ્લેનેકા ૪ વાંચો વાચઃ ૫ ૬૫૩૦ ચિ-૬ બુસાઇ મધું છે. ૬ વાંચો કું
૭ વાંચો નિશ્ચિલં ૮ વાંચો સમીહિત ૯ વાંચો વલ્લ ૧૦ વાંચો માર્જૌ ૧૧ વાંચો સજ્જપ્રસૂતરવિચયૈ
૧૨ વાંચો જ્ઞાસમાનં ૧૩ વાંચો મદુ ૧૪ વાંચો શૌર્ય ૧૫ વાંચો વર્ગો ૧૬ વાંચો વર્ષા ૧૭ વાંચો
દોદૃષ્ઠ ૧૮ વાંચો રમ્ય ૧૯ વાંચો માર્જૌ ૨૦ વાંચો જ્ઞમ્યા ૨૧ વાંચો દરઃ અર્ધ પાદને અંતે શબ્દ છે
તથા સંધિ થાય નહીં. ૨૨ વાંચો વલ્લમો ૨૩ વાંચો મામરં ૨૪ વાંચો જગમે ૨૫ વાંચો વાલાર્ક
૨૬ વાંચો જ્ઞૈશ્વ ૨૭ ૬ વાંચો કદાચ મુપ લખ્યું ધાર્યું હોય.

- ૨૪ સતિ સતિ ક્ષમાસમુદ્રાન્તિકામાસીદ્ધર્મપરે ગુણામૃતનિષૌ સત્યવ્રતાધિષ્ટિતે
 ॥ [૨૧ ॥] શશધરકિરણનિકરનિભં યસ્ય યશસ્પુરનગ્રાપ્રસૌનુસૈઃ [૧] પરિગી-
- ૨૫ યતેનુરક્તૈર્લિંબાધરમુન્દરીનિવૈઃ ॥ [૨૨ ॥] હૃદ્યોન્વહં યોર્થિજનાય નિત્યં
 સર્વસ્વમાનન્દિતવૈન્ધુવર્ગઃ [૧] પ્રાદાત્પરુષ્ટો હરતિ સ્મ વેગાત્પ્રાણાન્યમસ્યાપિ
 નિતાન્ત-
- ૨૬ વીર્યઃ ॥ [૨૩ ॥] રક્ષતા યેન નિશ્શેષં ચતુરમ્બોધિસંયુતં [૧] રાજ્યં ધર્મ્મેણ
 લોકાનાં કૃતા દૃષ્ટિ ॥ ૨૪ ॥] યોસૌ પ્રસાધિત[સમુન્નતૈ]
 સારદુર્ગો ગાંગોર્ધૈસંતતિનિરોધ-
- ૨૭ વિવૃદ્ધકીર્તિર્તાત્મીકૃતોન્નતવૃષાંકેવિમૂતિરુષ્ઠૈર્વ્યક્તં તતાન પરમેશ્વરતામિદૈકઃ ॥
 [૧ ॥ ૨૯ ॥] તસ્યાત્મજો જગતિ સત્પ્રથિતોરુકીર્તિંગ્વોવિન્દરાજ દ્વ-
- ૨૮ તિ ગોત્રલલામભૂતઃ [૧] ત્યાગી પરાક્રમધનઃ પ્રકટપ્રતાપસ્સન્તાપિતાહિતજનો
 જનવલ્લભોભૂત ॥ [૨૬ ॥] પ્રિચ્ઘૌવૈલ્લભ इति च प्रथितं यस्या-
- ૨૯ પરં જ[ગ]તિ નામ [૧] યશ્ચતુરુદધિસીમામેકો વસુધાં વશે ચક્રે [૨૭]
 એકોપ્યનેકરુપો યો દદૃશે ભેદવાદિભિરિવાત્મા [૧] પરવલર્જલધિમપારં
- ૩૦ તરન્સ્વદોર્ભ્યાં રણે રિપુભિઃ ॥ [૨૮ ॥] એકો નિર્દૈર્તિરહં ગૃહીતશસ્ત્રા મે પરે
 વૈહવો [૧] યો નૈવંવિષમકરોષ્ઠિતં સ્વમેપિ કિમુતાજૌ ॥ [૨૯ ॥] રાજ્યા-
 મિષેકકલશૈરભિ-
- ૩૧ વિચ્ય દત્તાં રાજાધિરાજપરમેશ્વરતાં સ્વપિત્રા [૧] અન્યૈર્મદ્વાનૃપતિમિર્વહું-
 મિર્વૈર્સંમેત્ય સ્તમ્ભાદિભિર્મુજબલાદંબલુપ્યમાનાં [૩૦ ॥] એકોનેકનરેન્દ્ર-
 વૃન્દસહિતા-
- ૩૨ ન્યસ્તાન્સમસ્તાનપિ પ્રોત્સા [તા] સિલતાપ્રહારવિધુરાં^{૧૩} વર્ધ્વા માહૈસંયુગે[૧]
 લક્ષ્મી [મ] પ્યચલાં ચકાર વિલસત્સંજ્ઞામરં ગ્રાહિણીં ॥ ^{૧૪} સંસીદદુરુ-
 વિપ્રસજ્જનસુદૈર્ઘ્ય-

૧ વાંચો નગપા ૨ વાંચો બન્ધુ ૩ ચાર અક્ષરો ખૂટે છે. આ પાઠ અટક્યો આખો છે. ૪ મૌ ની પહેલાં ઉભી લીંટીમાં ક્રોતરનારતું હથીપાર જમણી બાજુ સરકી ગયું લાગે છે. ૫ વાંચો કીર્તિઃ [૧] આત્મીકૃતો કીર્તિઃ અર્થ પાદને છેડે હોવાથી સંધિ થાય નહીં ૬ ક્રોતરની વખતે ૨લી ગએલ તે પંક્તિ નીચે વાં ની નીચે બે કાકપદની વચ્ચેમાં ક્રોતરો છે. વાં ની ઉપરતું કાકપદ ૨લી ગએલા અક્ષરનું બાન કરાવે છે. ૭ વાંચો પૃષ્ઠી ૮ વાંચો પરવલ ૯ વાંચો ભવઃ ૧૦ વાંચો બંધુ ૧૧ વર્વ લુલ્લથી બે વાર લખાયો છે. ૧૨ વાંચો બલા ૧૩ વાંચો વિધુરાં ૧૪ વાંચો બદ્ધા ૧૫ વાંચો મદા. હા ક્રોતરની વખતે ૨લી ગએલા તેથી પંક્તિની નીચે સા અને સં ની વચ્ચેમાં લખેલ છે. ૧૬ વાંચો લગત ૧૭ આ વિરામ ચિન્હ નકામું ૧૮ વાંચો બન્ધુ લેખ ૫૯

- ૩૧ ન્ધૂપમોઘ્યાં મુષિ ॥ [૧૧ ॥] તસ્યુત્રોત્ર ગતે નાકમાકમ્પિતાર્પિજે [૧]
 શ્રીમાદ્દારાસૈર્વાસ્થ્ય :] સ્થાતો રાજામવદુઘૈઃ ॥ [૩૨ ॥] અર્થિષુ યથા-
 ર્થતા [૨] યસ્યમભિર્દેતાફેલાસિઠ્ઠૈતો-
- ૩૪ ષેષુ [૧] શુદ્ધિજિનાય પરમામમોષવર્ષાભિધાનસ્ય ॥ [૩૧ ॥] રાજામૃત-
 ત્પિતૃવ્યો રિપુમવમિવોદ્યમાવૈકદેતુર્લક્ષ્મીવાન્નિન્દ્રારાજો ગુણિજનતિકરાન્તેશ્વમસ્કા-
- ૩૫ રકારી । રાગાદન્યાન્યુદ્યસ્ય પ્રકટિતવિનયા યં નૃપં સેવમાના રાજશ્રીરિવ
 ચક્રે સ[કલ]કવિજનોદ્વીર્યેતસ્વભાવં ॥ [૩૪ ॥] નિર્વાણાવાસિવાનાસહિત-
 હિતજનો-
- ૩૬ પાસ્યમાર્તો મુવૃષં વૃષં જિત્વાન્યરાજાં ચરિતમુદયવાન્સર્જતો હિંસકેભ્યઃ ॥ (૧)
 ઇકાકી હસૈરિસ્થલનકૃતિસહપ્રાતિરાજ્યે શશાદ્દેશાદીયમ્પહલં
- ૩૭ યસ્તપન દ્વ નિજસ્વામિદત્તં રરક્ષ ॥ [૩૬ ॥] યસ્યાંગમાત્ર જયિનઃ મિથ-
 સાહસસ્ય ક્ષમાપાલવેષફલમેવ વ મૂં [વ] સ્યૈર્ન્યેન્મુક્તૈર્વૈં સર્વભુવનેશ્વરમાદિદે-
- બીજું પતરું બીજી બાજુ
- ૩૮ ધં નાવન્દતાન્યમમેરેષ્વપિ યો મમેરેષ્વપિ યો મૈનસ્વી [૧] ૩૬] શ્રીકર્કસરાજ ઇતિ
 રક્ષિરાતરાજ્યભારસ્સારઙ્ગસ્ય તનયો નયશાલિસૌર્યઃ^{૧૮} [૧] તસ્યા-
- ૩૯ મવાદ્રિમ્ [વ] નન્દિતવન્નૃસૌર્યઃ પ્રૌર્યઃ સદૈવ ધનુષિ પ્રથમો^{૧૯} ઇશુચીનાં ॥
 [૩૭ ॥] દાનેન માનેન સદાન્નૈર્વૈં વા સૌ^{૨૦} વીર્યેણ વીર્યેણ ચ કોપિ મૂપઃ [૧]
 ઇતેન સામ્યોસ્તિ
- ૪૦ ન વેતિ કીર્તિસ્સકૌતુકા આમ્યતિ યસ્ય લોકે । [૧] ૩૮] શ્વે^{૨૧} (સ્વે) ચ્છા-
 ગૃહીતવિષયા [ન] દહસજ્ઞમાજઃ પ્રોદૃત્તદસતરશૌરિકૈતેરાષ્ટ્રકૂટૈર્નુસ્તાતસ્વૈર્દગ્નિજ-
- ૪૧ વાહુવલેન^{૨૨} જિત્વા યોમોઘવર્ષમચિરાત્સ્વપદે વ્યધત ॥ [૩૯ ॥] તેનેદમનિઠ-
 વિદ્યુર્ચ્ચંચલમાલોક્ત્ય જીવિતમસારં [૧] ક્ષિતિદાનપરમપુણ્યપ્રવાર્ષિતો ધ-

૧ વાંચો કમ્પિતરિપુપ્રજે ૨ વાંચો મહા ૩ આ રાજાના નામની ચાલુ બેઠણી શર્વ છે. ૪ વાંચો સમગ્રીદં
 ૫ આ અક્ષર તા નામો છે. ૬ ફ પહેલાં બુદ્ધાષ ગયો હતો પછી તે પહેલાના અક્ષર તા ની નીચે બે
 કાનાની વચમાં લખેલ છે. ૭ વાંચો લઘ્વ ૮ વાંચો તિન્દ્ર ૯ વાંચો નિકરાતિ પહેલાં લખેલો અક્ષર
 પાછળથી છાદી નાંખ્યો છે. ૧૦ વાંચો ગીત ૧૧ વાંચો પાસ્ય ૧૨ વાંચો શશાદ્ ૧૩ વાંચો વસુ
 ૧૪ વાંચો સૈન્યમ્. મુક્તવા ૧૫ વાંચો ચ ૧૬ મમેરેષ્વપિ યો એ અક્ષરો બુદ્ધથી બે વાર લખાયા છે.
 ૧૭ આ અક્ષર રા વધારાનો છે. ૧૮ વાંચો શૌર્યઃ ૧૯ વાંચો વન્નુ ૨૦ વાંચો પાર્થઃ ૨૧ વાંચો પ્રથમ
 ૨૨ પંક્તિની નીચે તા ની નીચે યા લખ્યો છે. પહેલાં ૩ પછી બુદ્ધથી લખેલ પછી પાછળથી છેડા નાખેલ છે
 ૨૩ વાંચો શૌર્યેણ ય્યે અક્ષર પંક્તિ નીચે શૌ અને ન ની વચ્ચે લખેલ છે. ૨૪ વાંચો સ્વેચ્છા ૨૫ વાંચો
 શોભિક ૨૬ વાંચો કૂટાન. ઉસ્તાત ૨૭ કાતરનારે પહેલાં ત્તા કાતરેલ પછી આ નો લીટો પાછળથી છેડા નાંખ્યો
 છે ૨૮ વાંચો વાહુવલેન.

- ૪૨ સ્મદાયોવમ્ ॥ [૪૦ ॥] સ ચ સમષિગતાશેષમદ્વાશેબ્દમહાસામન્તાધિપતિઃ
સ્વુવર્ણવર્ણશ્રી[ક]ર્કરાજદેવકુશલી સર્વાનેવ યથાસંવૈધ્યમાનાત્રાણપતિ-
- ૪૩ વિષમ્બેષપતિગ્રામપતિગ્રામકૂટયુક્તનિયુક્તવાસાવકાધિકારિકૌરિકમહત્તરાદીકૌન્
સમનુદર્શયત્યન્તુ વસ્સંવિદિતં યથા મયા શ્રીવક્ત્રિકાતટ-
- ૪૪ સ્થાવાસિત્ત્વિજયસ્કન્ધાવાસ્થિતેન માતાપિત્રોરાત્મનશ્ચૈહિકામુખ્મિકપુણ્યયશો-
મિવૃદ્ધયે' શ્રીનાગસારિકાસ્વતલસભિવિદ્વાર્હૈષ્ણેત્યાલ[યા]યતનનિ[વદ્ધ]
- ૪૫ સમ્બંપુરામ્યમ્ખિટત્વસતિકાયાઃ સ્ખન્દસ્ફુટિતનવકર્મચરુવલિદાનપૂજાર્થન્તંથા
સથોં તિવંધ્યમાનચાતુષ્ટયમૂલસંધોદયાન્વયસેન
- ૪૬ સેનસંધમલ્લોદિગુંરોશિષ્યશ્રીસુમતિપૂજ્યપાર્દેઃ તચ્છિષ્યશ્રીમદપરાજિતગુંરોઃ શ્રી-
નાગસારિકાપ્રતિવંદ્યઅન્વાપાટકગ્રામસ્થે ઉત્તરદિશિ
- ૪૭ હિરણ્યયોગામિષોનાં ઢાણવાપી યસ્યાંઘાટનાનિ પૂર્વતઃ શ્રીધરવાપિકા દક્ષિણતો
વંદેઃ અપરતઃ પૂરાશી મહાનદી ઉત્તરતસ્સંસ્વંપુર-
- ૪૮ વૌપિકાં [૧] એવમિયં ચતુરાઘાટોપલક્ષિતા સધાન્યહિરણ્યદેયોં અચાટમટ-
પ્રવેદ્યેસ્સર્વરાજકીયાનામહસ્તપ્રક્ષેપર્ણીયંઃ આચ-
- ૪૯ ન્દ્રાક્ષર્ણવશ્કિતિસારિત્યન્વત્સમકાલીનઃ'' શિંચ્યેપ્રાશિષ્યાન્વયક્રમોપમોપમોગેયઃ
શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેપુ સસસુ ત્રિચત્વારિંશદ-
- ૫૦ ચિકેપુંતીતેષુ વૈશાલપૌર્ણમાસ્યાં સ્વાત્વોદકાતિસંગેણ પ્રતિપાદિતોસ્યોચિત્તયાં
આચાર્ય્યસ્થિત્યા મુંજતો મોજયત્કૃષ્ણતઃ કર્ણયતઃ પ્રતિદિ-

૧ વાંચિ શબ્દ ૨ વાંચિ સમ્બ ૩ આ પ્રા અક્ષર નકામે છે. ૪ કારિ ભુલથી બે વાર લખ્યું છે. ૫ વાંચિ દિકાન ૬ ચે ની ડાબી બાજુ બીજી વાંકી હોટી દેખાય છે તે પતરાંમાંની કુદરતી ફાટને લીધે છે. ૭ સમ્બ અક્ષરો ૨૫૪ નથી પણ તે પાઠ ખરો છે કારણ નીચે પં. ૪૭ માં સરદહમાં તે સમ્બપુર નામ આવેલું છે. ૮ રા પછી કાકપદ છે પણ પાછળથી કરેલો ઉમેરો ક્યાંક દેખાતો નથી. પાઠ સંતોષકારક છે. કાંઈ રહી ગયું હોય તે નથી. કાકપદ ભુલથી મુકાયું હોય છે. ૯ વાંચિ વલિ ૧૦ વાંચિ પૂજાર્ય ત ૧૧ તથા ભુલથી બે વાર લખ્યા છે. ૧૨ વાંચિ નિષ્ક ૧૩ સેન ભુલથી બે વાર લખાયું છે. ૧૪ વાંચિ મલ્લ ૧૫ છાપમાં દિ શકિત છે પણ મૂળમાં બહુ જ ૨૫૪ છે. ૧૬ વાંચિ પાદસ્તચ્છિષ્ય ૧૭ વાંચિ સુરવે ૧૮ વાંચિ વદામ્બા ૧૯ વાંચિ ગ્રામસ્થો ૨૦ વાંચિ ધાના ૨૧ વાંચિ યસ્યા આધા- ૨૨ વાંચિ મહોપરતઃ ૨૩ વાંચિ નયુત્તર ૨૪ વાંચિ સમ્બ ૨૫ વાંચિ વાપિકા ૨૬ વાંચિ દેવાન્નાટ ૨૭ વાંચિ પ્રવેદયાસર્વ. વાપી શબ્દ નારીભતિ છે પણ લેખક નર અને નારી ભતિ માટે તેના વિશેષણો વાપરવામાં શંકા ખાય છે. ૨૮ વાંચિ ણીયાચન્દ્રા ૨૯ વાંચિ કાલીના ૩૦ વાંચિ પ્રશિષ્ય ૩૧ વાંચિ મોપ અક્ષરો ભુલથી બે વાર લખાયા છે. ૩૨ વાંચિ મોગ્યા ૩૩ વાંચિ જ્વતીતેષુ ૩૪ વાંચિ પાદિતા । અસ્યા ઉચિત ૩૫ વાંચિ યાચાર્ય્ય.

- ૧૧ શતો વા ન કેનચિસ્પરિપન્થના કર્ણીયો ॥ તથાગામિનૃપતિભિરસ્મદ્વસૈરણ્યૈર્દર્શા
સામાન્યં મૂમિદાનફલમવેત્ય વિદુલ્લોભાન્યનિરયાન્યૈશ્વ-
૧૨ ય્યાણિ તૃણામ્નલમ્નચંચલમ્નવિન્દુચંચલં ચ જીવિતમાકલય્ય સ્વદાયનિર્વિશેષેય
મનુમન્તવ્યઃ પરિપાલયિતવ્યશ્ચ [॥] યશ્ચાજ્ઞાનતિમિરપટલાવૃત-
૧૩ તેમતિરાચ્છિન્ધાદાચ્છિષમાનકં વાનુમોદેત સ પં [ચ] મિર્મહાપાતકૈરુપપાતકૈશ્વ
સંયુક્તસ્સ્યાદિત્યુક્તં ચ મગ [વ] તા વેદવ્યાસેન વ્યાસેન [॥] ૬૮૬ વર્ષસ-
૧૪ હસાણિ સ્વર્ગે તિષ્ઠતિ મૂમિદઃ [૧] આચ્છેષ્ટા ચાનુમન્તા ચ તાન્યેવ નરકે
વસેત્ ॥ [૪૧ ॥] વિન્ધ્યાટવીષ્વતોયાસુ શુષ્કકોટરવાસિનઃ [૧] કૃષ્ણાહયો
હિ જાયન્તે
૧૫ મૂમિદાનં દરન્તિ યે ॥ [૪૨ ॥] સર્વેધામેવ દાનાનામેકજન્મૌનુગં ફલં [૧]
દાટકાક્ષિતિગૌરીણાં નૈકજન્માત્મકં ફલં ॥ [૪૩ ॥] સ્વદત્તાં પરદત્તાં વા યત્નાદ-

ત્રીજું પત્રક : પહેલી વાજુ.

- ૫૬ ક્ષ નરાષિપ [૧] મહીમ્મહિમતા [-] શ્રેષ્ઠ દાનાચ્છ્રેયોનુપાલનં ॥ [૪૪ ॥]
વર્હુ [મિ] ર્વસુધા મુક્તા રાજમિઃ સર્કેરાદિમિઃ [૧] યસ્ય યસ્ય યદા મૂમિસ્તસ્ય
[તસ્ય] તદા ફલં ॥ [૪૫ ॥] અગ્રેરપત્યં
૫૭ પ્રથમં સુવર્ણં મૂર્જેષ્ણવી સૂર્યસુતાશ્ચ ગાવઃ [૧] લોકત્રયં તેન મવેદ્દિ દત્તં
યક્ષાશ્ચનં ગાશ્ચ મહીં ચ દદ્યાત્ ॥ [૪૬ ॥] યાનીહ દત્તાનિ પુરા નરેન્દ્રૈર્દા-
નાનિ ધર્મ્મા-
૫૮ ર્થયસ(શ) સ્કરાણિ [૧] નિર્મ્યાલ્યવાન્તપ્રતિમાનિ તાનિ કો નામ સાધુ ~
પુનરાદદીત ॥ [૪૭ ॥] इति कमलदलाम्बुविन्दुलोलां श्रियमनुचिन्त्य
मनुष्यजीवितञ्च [૧] અતિ-

૧ પહેલાં કાર્યા ૬૫ થું હતું ૫૫ ૫૭૭ થી નકામું કર્ણીયા ૬૫ થું છે. ૨ વાંચો દ્વિતીય ૩ વાંચો
રન્યે ૪ વાંચો ચંચલમ ને બદલે જલ ૫ વાંચો વિન્દુ ૬ આ ત વધારાનો છે. ૭ પ્રથમ જા કેાતપો હતો ૫૫
૫૭૭ થી વચ્ચે આ લોટી કાઢી નાખ્યો છે. ૮ વાંચો મદુ ૯ વાંચો ગરા ૧૦ વાંચો લામ્બુવિન્દુ

૧૯. વિમલમનોભિરાત્મનીનૈર્ઘં દિ પુરુષૈરપરકીર્તયો વિલોપ્યાઃ ॥ [૪૮ ॥]યથા
ચૈતદેવં તથા શાસનદાતા લિપિજ્ઞસ્ત્વહસ્તેન સ્વમતમારોપયતિ ॥ સ્વહસ્તોયં મમ
શ્રીકર્કરાજસ્ય શ્રીમદિ-
૬૦. ન્દ્રરાજસુતસ્ય ॥ લિખિતં ચૈતન્મયા મહાસન્ધિવિગ્રહાધિપતિના નારાયણેન કુલ-
પુત્રકશ્રીદુર્ગમદ્દસૂનુના ॥ જીયાદુરિતવિદ્વૈષી શાસનં જિ-
૬૧. નશ્વાસનં [૧] ચદન્યમતસૈલકાનાં ભેદને કુલિશાયતે ॥ [૪૯ ॥] જયતિ
જિનીત્કો ધર્મખ્વદ્જીવનિકાયવત્સલો નિત્યં । ચૂદામણિરિવ કો[કે]
૬૨. વિભાતિ યસ્સર્વધર્માણામ્ ॥ [૫૦ ॥]

૧ વાંચો નં ૨ વાંચો શાસન. एवं પછીના કાકપદથી ખપ્પર પડે છે કે શાસનદાતા પ્રથમ ક્રાતરવા રહી
ગએલ પછુ પાછળથી લેખની નીચે બે કાકપદ વચ્ચે ક્રાતરેલ છે. ૩ સ્વ ઉપરના કાકપદથી ખપ્પર
પડે છે કે હસ્તેન સ્વ પ્રથમ ક્રાતરવા રહી ગએલ તે નીચે શાસનદાતા પછી બે કાકપદ વચ્ચે ક્રાતરેલ છે. ૪ મ
ઉપરના કાકપદથી ખપ્પર પડે છે કે શ્રી અક્ષર રહી ગએલ તે પાછળથી લીટી નીચે મ અને ક ની વચ્ચે
ક્રાતરેલ છે. ૫ વાંચો વિદ્વૈષિ
લેખ ૬૦

ભાષાન્તર

નોંધ— આજ રાજાનાં નવસારીનાં પતરાં જ. યો. ધ્રે. રા. એ. સો. વો. ૨૦ પા. ૧૪૨ એ ડા. ડી. આર. બાંદારકરે પ્રસિદ્ધ કર્યા છે તેમાં શ્લો. ૨થી—૨૧ ૨૩, ૨૪, અને ૨૬ થી ૩૮ નો વરણુમા આપેલ છે. શ્લો. ૩૫ ની પહેલી બે પંક્તિ તેને બેઠી નથી તેનો હજુપણ વરણુમા થઈ શક્યો નથી. શ્લો. ૩૬ અને ૪૦ નો હુલ્લો ધ. એ. વો. ૧૪ પા. ૨૦૧-૨ ઉપર વરણુમા કર્યો છે.

શ્લો. ૧ ભગવાન જિનેન્દ્રનું નિત્ય, સંપૂર્ણ રીતે સમભય તેવું, નયના પ્રભાસ વાળું, સર્વદા ઐશ્વર્યનું પ્રાપ્ત, ખરાબ માંગના આશ્રયનો નિષેધ કરનારું, ભગ્ય અને વશવર્તી મનવાળા મનુષ્યને પ્રસન્નતા આપનારું શાસન જય પામે છે.

શ્લો. ૨૨ ચન્દ્રકિરણોના સમૂહ જેવી જેની (ધ્રુવની) શ્વેત કીર્તિ (મેરૂ) પર્વતના શિખર પર બેઠેલી વિદ્યાધરીઓનાં ઈળાંઓથી ઉત્સાહપૂર્વક ગવાય છે.

શ્લો. ૨૫ એ (ધ્રુવ) એકલોજ આહિ (આ હુનિયામાં) પરમેશ્વર (૧ ચક્રવર્તિ નૃપતિ; ૨ શંકર ભગવાન) સ્વરૂપે અવતર્યો છે; કેમકે તેણે (૧ શિવ નામના રાજાએ ૨ ઉંચા વૃષભ-ધ્વજને અને ભસ્મને પોતાનાં કરી લીધાં છે એવા શિવે) વૃશાંકના પરિવાર અને સમૃદ્ધિને પોતાનાં કરી લીધાં છે; તે પોતાના મજબૂત અને ઉંચા કિલ્લાઓની પુરતી સંભાળ લેવાને ટેવાએલો હતો. (કેમકે શ્રી શંકર ભગવાન ઔદાયના સત્વરૂપ (પોતાની પત્ની) દુર્ગાને આલ્મષણી અને અલંકારોથી વારંવાર શણગારવાની ટેવવાળા હતા); અને ગાંગકુળના એક અગ્રણી રાજાને કેઠ કરવાથી અથવા (તેનાં સૈન્યોએ) ગંગા નદીના વહેતા પ્રવાહને અડચણ કરવાથી એની કીર્તિ વધી છે (અથવા ગંગા નદીના સતત વહેતા પ્રવાહને વારંવાર અડચણ કરવાથી જેણે પોતાની કીર્તિ વધારી છે—ગંગા નદી જ્યારે શંકર ભગવાનની જટામાં ગુંગળાઈ જઈને અદૃશ્ય થયાં હતાં ત્યારે)

પં ૪૨—૪૮. અને હવે રાજા શ્રી કર્ણરાજ અથવા સુવર્ણ વર્ષ જેમને બધાં (પાંચ) વાઘોનો ઉપયોગ સાધ્ય છે અને જે મોટા મોટા ખંડીઆ રાજાઓના સ્વામી છે અને સંપૂર્ણ સ્વાસ્થ્યવાળા તેઓ સઘળા રાષ્ટ્રપતિઓને, વિશયપતિઓને, ગ્રામપતિઓને, ગ્રામકુટોને, યુક્તો અને નિયુક્તોને, ગ્રામના મૂળ વસાહતિઓના વડાઓના મુખ્ય અધિકારીઓને અને લાગતાવળગતા બીજા અધિકારીઓને આજ્ઞા કરે છે કે તમને બધા થાય કે મારી અને મારાં માતૃપિતાની કીર્તિ અને પુણ્યની વૃદ્ધિ માટે—પવિત્ર વંકિકાના તીર ઉપર વિજયાંકિત છાવણીમાં હું રહેતો હતો તે વખતે—અંબાપાટક ગામની ઉત્તરે આવેલ ઢાશુના કુવાવાળું હિરણ્યયોગ્રા નામનું ખેતર મેં જ્ઞાનમાં આપેલું છે. તે શ્રી નાગસારિકાની સાથે સંકળાયેલું છે. તેની સીમાઓ નીચે પ્રમાણે છે—પૂર્વે શ્રીધરના કુવાવાળું ખેતર, દક્ષિણે એક ઠંડેગીચું, પશ્ચિમે મહા નદી પૂરાવી અને ઉત્તરે સમ્મપુરનો (સાર્વજનિક) કુવો. આ ખેતર મેં મલ્લવાહિના શિબ્ય શ્રી સુમતિના શિષ્ય પ્રતાપી આચાર્ય અપરાજિતને આપેલું છે. મલ્લવાહી મૂરસંઘની ચાર શાખાઓમાંની સેનસંઘને અનુયાયી હતો. મેં તે દૈનિક પૂજા, વૈશ્વદેવ, તથા શ્રી નાગસારિકાની હકમાં આવેલા અરહતના મંદિરને ભડાએલી અને સંખપુરના આલ્મષણ રૂપ મઠની દુરસ્તી તથા તેમાં સુધારાવધારા કરવાના આશયથી આપેલું છે.

પં ૪૮-૫૩. આ પ્રમાણે સીમાઓથી નિર્ણીત આ ખેતર સ્નાનથી શુદ્ધ થઇને શક સંવત્સ ૭૪૩ માં વર્ષની વૈશાખી પૂર્ણિમાને દિવસે હાથમાં જળ રેડીને શિષ્યોની પરંપરાને સૂર્ય, પૃથ્વી, સાગરો, નદીઓ અને પવંતોનું અસ્તિત્વ હોય ત્યાં સુધી, ધાન્ય તથા સુવર્ણના સ્વરૂપમાં તેની ઉપજ (મહેસુલ) ભોગવવાના હક સાથે, કાયમી અને કામચલાઉ સૈનિકોના

પ્રવેશથી પડતાં દુઃખોથી તથા સર્વ રાજકીય અમલદારોની હજીબલથી મુક્ત રાખીને ભોગવટાને માટે મેં આપ્યું છે. જ્યાં સુધી જૈન આચાર્ય યોગ્ય રહેણીકરણી રાખીને આ ખેતરનો ભોગવટો કરે અગર કરાવે, ખેડે અગર ખેડાવે અગર તે અથવા તેના વારસો ખીજાને હસ્તક સોંપે ત્યાં સુધી કોઈએ પણ તેમાં હરકત કરવી નહિ. તેવી જ રીતે ભવિષ્યના રાજાઓએ પણ તેઓ અમારા કુળના હોય કે ન હોય તેો પણ પોતે આપેલાં જ્ઞાનોની જ માફક તેને ગણીને તેનું રક્ષણ કરવાનું છે. તેમણે હંમેશાં યાદ રાખવું કે સમૃદ્ધિ સૌહાર્મિનીની માફક ક્ષણભંગુર છે અને ભમિદાનનું પુણ્ય સર્વ રાજાઓને સરખે હિરસે મળે છે અને જીવન ધાસની અણી ઉપર રહેલા જલભિન્દુ જેવું અસ્થિર છે. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના પડદાથી પોતાનું મન આશ્ચર્યહિત થવાથી જે કોઈ તે જમીન છિનવી લેશે અગર તે કાર્યમાં મદદ કરશે તે પાંચ પ્રધાન પાપો તથા પાંચ ગોણું પાપોનો કરનાર થશે. અને વેદોની રચના કરનાર ભગવાન વ્યાસે કહ્યું છે તેમ—

(આંહિં આ પછી પ્રચલિત શાપના શ્લોકો આવે છે)

પં ૦ ૫૯-૬૨ આ ખતને સ્વયં તપાસ્યું છે એવા દ્વાતા પોતાના હસ્તાક્ષરમાં પોતાનો અભિપ્રાય જણાવે છે કે આ (કેવલરણી) મૂળ લેખ પ્રમાણે બરાબર છે. આ મારું પોતાનું જ, ઇન્દ્રરાજના પુત્ર શ્રી કંકરુરાજનું જ ખત છે. આ ખતનો મુત્સદ્દો મેં દુર્ગભટ્ટના પુત્ર, ઉચ્ચ કુળના મુખ્ય પરરાષ્ટ્રમંત્રી નારાયણે લખેલો છે.

શ્લો. ૪૯ પાપનો તિરસ્કાર કરનાર અને ખીજાં પાખંડોનો, વજ્ર પર્વતોનો નાશ કરે છે તેવો નાશ કરવામાં સફળ થાય છે તેવું જિનશાસન સર્વદા વિજયી થાય.

શ્લો. ૫૦ જોને ઉપદેશેલો ધર્મ જયશાળી છે, છએ જાતનાં જીવન્ત પ્રાણીઓ તરફ સર્વદા દયાળુ છે અને દુનિયાના ખીજા સર્વ ધર્મોના મુકુટમણિ તરીકે પ્રકાશે છે.

કર્ક સુવર્ણવર્ષનું ગ્રાહણપદ્ધતિનું દાનપત્ર^૧

શક સંવત ૭૪૬ વૈશાખ સુદિ ૧૫

ઉપર સીલવાળી ગોળ કડીથી ભેડાયેલાં આ ત્રણ પતરાંઓ વડોદરાના રહીશ પાસેથી ખરીદવામાં આવ્યાં હતાં અને હાલ તે ઓરીએન્ટલ ઇન્સ્ટીટ્યુટના પુસ્તકાલયમાં સાચવી રાખેલાં છે. ગુજરાત શાખાના કર્ક સુવર્ણવર્ષનાં અપ્રસિદ્ધ દાનપત્રો પૈકીનું આ એક છે અને તે મુખ્ય ઇલાકા માટે નહીં પણ વડોદરા રાજ્ય માટે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અતિ ઉપયોગી દાનપત્ર છે. આ અને બીજાં આ રાજ્યનાં દાનપત્રોમાં દાનમાં આપેલી જમીન તથા ગામડાંઓ વડોદરા રાજ્યની સરહદમાં આવેલાં છે અને તેમાંનાં કેટલાંક પ્રાચીન નામો અત્યારનાં ગામડાં સાથે સરખાવી શકાય છે.

પતરાં ૧૧ ઇંચ લાંબાં, ૮ ઇંચ પહોળાં અને આશરે ૬ ઇંચ બડાં છે અને લખાણના રક્ષણ માટે ફેર બાંધી રાખેલી છે. ત્રણે પતરાંને ઉપરના ભાગમાં વચમાં કાંણું પાડેલ છે જેમાં ૩ ઇંચ બાંધી અને ૪૨ ઇંચ વ્યાસની કડી પરોવેલ છે. પતરાં અને લખાણ સુરક્ષિત છે અને અક્ષરો સ્પષ્ટરીતે ફોતરવામાં આવેલ છે. પહેલા અને ત્રીજા પતરાની એકજ બાજુએ અને બીજા પતરાની બન્ને બાજુએ લેખ ફોતરેલ છે. વલ્લભીનાં પતરાંઓમાં હોય છે તેવીજ લિપિ આ પતરાંમાં છે. ભાષા અથથી ઇતિ સુધી સંસ્કૃત છે. શરૂવાતનું ચિહ્ન, પંક્તિ પર થી ૬૮ સુધીમાંના દાનવિભાગ અને પંક્તિ ૭૭ થી ૮૦ સુધીના અંતનો ભાગ સિવાય આખો લેખ પદ્યમાં છે. રાજ સુવર્ણવર્ષની તેમજ શ્રીમાન અમોઘવર્ષની સહીઓ જુદી લિપિમાં છે. અને તે ઉત્તર કરતાં દક્ષિણની લિપિને વધુ મળતી આવે છે. આમાંના કેટલાક શ્લોકો ગુજરાત શાખાના રાજ કર્ક ૧ લાના નવસારીના દાનપત્રમાં^૨ અને ગુજરાત શાખાના રાજ ગોવિંદના કાવીના દાનપત્રમાં^૩ આવેલા છે. સીલ અને પતરાંનો તોલ ૬ રતલ છે.

બેઠણી સંબંધી નીચેની વિશિષ્ટતા નોંધવા જેવી છે. (૧) અનુસ્વારને બદલે કંઠસ્થાની અનુનાસિકનો ઉપયોગ (૨) વ ની પહેલાં બધી જગ્યાએ વિસર્ગનો સ કરી નાંખેલ છે. (૩) ષ અને ષ પહેલાં ષ અને ષ ને એવડા લખ્યા છે. (૪) વિસર્ગ પછી ક આવે ત્યારે તેને જિઠ્ઠામૂલીય લખ્યો છે.

બેતાલીસ ગામડાંના મહિષક વિષયમાં આવેલું ગ્રાહણ પદ્ધતિકા ગામ દાનમાં આપ્યું તેને નોંધ આ પતરામાં કરેલ છે. તેની ઉત્તરે કવલોઇકા, દક્ષિણે લિક્કવલિલ, પૂર્વે નાખડ અને પશ્ચિમે ધાડિયપ્પ નામનાં ગામડાં આવેલાં છે. દાનની તિથિ વિગેરે નીચે સુજ્ઞ છે. શક સંવત ૭૪૬ ના વૈશાખ માસની પૂર્ણિમા જેને મહાવૈશાખપર્વ નામ આપેલ છે. તે દિવસે ઇ. સ. ની ૮૨૪ ની સાલ ૧૭ મી એપ્રિલ અને રવિવાર હોવાં બેઠયે. ફત્તહ દુર્ગરાજ છે અને લેખક સાંધિવિમલિક એટલે કે લડાઈ તથા સુલેહ ખાતાનો અમલદાર નારાયણ છે. શ્રી જગત્તુંગદેવના પુત્ર શ્રીમાન રાજ અમોઘવર્ષદેવે આ દાનને સંમતિ આપી છે. અંતમાં હાતા કર્કરાજની તેમજ અધિપતિ અમોઘવર્ષની સહી છે.

^૧ બે. ઈ. વા. ૨૨ પા. ૭૭ ડો. બી. જહાગાર્ય ૨ જ. બો. બે. રો. બે. સો. વા. ૨૦ પા. ૧૩૫
^૨ ઈ. એ. વા. ૫ પા. ૧૪૫

રાષ્ટ્રકૂટની ગુજરાત શાખાના ઇન્દ્રના પુત્ર કર્ક સુવર્ણવર્ષના રાજ્યમાં આ દાન અપાયું છે. ગોવિંદ ૩ બાના બાઈ ઇન્દ્રરાજને, લાટ દેશ કે જે તેને ગોવિંદ આપ્યો હતો તેના રાજ તરીકે વર્ણવ્યો છે. યુક્તરની^૧ માન્યતા અનુસાર લાટ તે મધ્ય અને દક્ષિણ ગુજરાતનો બનેલો છે, એટલે કે મહી અને કૌંકલ વચ્ચેનો પ્રદેશ સમજાય છે. પરંતુ ઠાવી અને વડોદરાના લેખોમાં આપેલાં સ્થળો ઉપરથી એમ નિશ્ચય ઉપર આવેલ કે ૯ મી સદીમાં લાટનો વિસ્તાર વિશેષ સંકુચિત હતો. પણ નવસારીનાં પતરાં^૨ ઉપરથી આપણી ખાતરી થાય છે કે ગુજરાત શાખાના રાષ્ટ્રકૂટો ઉત્તરમાં મહી અને દક્ષિણમાં નર્મદા વચ્ચેના પ્રદેશ ઉપર રાજ્ય કરતા હતા.

ઇન્દ્રરાજને કર્કરાજ અને ગોવિંદરાજ નામે બે પુત્રો હતા. કર્કે ઘણાં ભૂમિદાન કરેલાં હતાં અને તેમાંનાં આ સહિત ચાર દાનપત્રો બાણવામાં આવ્યાં છે. વડોદરાનાં,^૩ નવસારીનાં^૪ સુરતનાં^૫ અને આ જેને આપણે બ્રાહ્મણપદ્ધિનાં પત્રાં તરીકે ઓળખાવીશું તે બધાની સાલ અનુક્રમે શકે ૭૩૪, ૭૩૮, ૭૪૩, અને ૭૪૬ છે. તેટલા માટે એમ જણાય છે કે કર્કે ૭૩૪ પહેલાં થોડા સમયે ગાદી ઉપર આવ્યો હતો અને ૭૪૬ અગર ત્યાર બાદ થોડા સમય સુધી તેણે રાજ્ય કર્યું હતો. પણ ઉપરનાં દાનપત્રો ઉપરથી કર્કે તે સમય દરમિયાન શાન્તિથી અને સતત રાજ્ય કર્યું હોય, એમ અનુમાન બાંધી શકાય નહીં; કારણ કે શ. ૭૩૫ માં^૬ તેના નાના બાઈ ગોવિંદ રાજે જપાલપદે હોઇને વડોદરા પાસેનું ગામડું દાનમાં આપ્યાનો નોંધ છે. તે ઉપરથી એમ માની શકાય કે તે વર્ષમાં તે મધ્ય ગુજરાતમાં રાજ્ય કરતો હતો. ગોવિંદરાજનું બીજું દાનપત્ર^૭ શ. ૭૪૬ નું એટલે ૧૪ વર્ષ પછીનું છે. આ ગુંચવાડાનો નિકાલ હજી કોઈ પણ ગુજરાતના ઇતિહાસલેખકે કર્યો નથી અને કર્કના આ છેવટનાં દાનપત્રથી આ પ્રશ્ન ખારીકીથી તપાસવાની જરૂરીયાત ઉભી થાય છે.

આ અપૂર્વ સ્થિતિના બે ખુલાસા રજુ કરી શકાય. ગુજરાત શાખાના રાષ્ટ્રકૂટના ઘણાં લેખોમાં^૮ હકીકત આપેલ છે કે માન્યખેટના રાષ્ટ્રકૂટોનું રાજ્ય પ્રતિસ્પર્ધી પાસેથી પાછું મેળવીને કર્કે ખરા હકદાર અમોઘવર્ષને સોંપ્યું.^૯ આ બનાવ શ. ૭૩૬ (ઈ. સ. ૮૧૪)^{૧૦} લગભગમાં બન્યો હોવા બેધબે; કારણ કે શ. ૭૩૮ ના દાનપત્રમાં^{૧૧} અમોઘવર્ષનું નામ પહેલી વાર આવે છે. કર્કે જે ગુજરાત ઉપર રાજ્ય કરતો હતો તેને કુદરતી રીતે અમોઘવર્ષને મદદ કરવા જનું પડ્યું અને સંભવ છે કે પોતાની ગેરહાજરીમાં પોતાના નાના બાઈને ગુજરાતનું રાજ્ય ભળાવતો ગયો હોય. તે થોડા સમય બાદ પાછો ફર્યો હોય અને ૭૩૮ નું તેનું બીજું દાનપત્ર^{૧૨} મળે છે. શ. ૭૩૫ અને ૭૪૬ માં આપેલાં દાનપત્રો ઉપરથી ગોવિંદરાજની પોતાની મોટાભાઈ તરફની ભક્તિ અને વફાદારીનો ખ્યાલ આવે છે.^{૧૩}

આ ગુંચવાડાનો બીજી રીતે નિકાલ કરવામાં એવી કલ્પના થાય કે મોટાભાઈ બરોબર સ્થિતિસર થયો તે પહેલાં નાના ભાઈમાં વૈરભાવ ઉત્પન્ન થયો હોય અને સાહસિક મનુષ્યોની મદદ લઈને હગલખાળથી તેને પદમથ્ત કર્યો હોય. કર્કને તેથી મૂળ શાખાના માન્યખેટના રાષ્ટ્રકૂટોની

૧ ઈ. એ. વો. ૫ પા. ૧૪૫. ૨ જ. બો. એ. રો. એ. સો. વો. ૨૦ પા. ૧૪૦ પં. ૬૦-૬૧. ૩ ઈ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૬. ૪ જ. બો. એ. રો. એ. સો. વો. ૨૦ પા. ૧૩૧. ૫ એ. ઇ. વો. ૨૧ પા. ૧૩૩. ૬ તોરખેડનાં પતરાં જુઓ. એ. ઇ. વો. ૩ પા. ૫૩. ૭ ગોવિંદરાજનાં ઠાવીનાં પતરાં ઈ. એ. વો. ૫ પા. ૧૪૪. ૮ જુઓ દાખલા તરીકે કુવરાજ પહેલાનું વડોદરાનું દાનપત્ર ઈ. એ. વો. ૧૪ પા. ૧૬૬. ૯ ઈ. એ. વો. ૧૪ પા. ૧૬૬. નિજાહુવલેન જિલ્લા મોડોઘવર્ષમંચિતલ્લેવડે અષ્ટ ૧૦ ડો. અસ્તેકર આ બનાવ ઈ. સ. ૮૧૭ અને ૮૨૧ ની વચ્ચમાં બન્યું અને છે. ૧૧, ૧૨ નવસારીનાં પતરાં જ. બો. એ. રો. એ. સો. વો. ૨૦ પા. ૧૩૫. ૧૩ ડો. અસ્તેકર પણ તેજ અનુમાન બધે છે. પા. ૬૮.

મહદ લેવા દક્ષિણમાં જવું પડ્યું હોય. ત્યાં પોતાના કુટુંબીઓમાં હક્કદાર વારસ અમોઘવર્ષને ગાદી ન આપવાની હીલચાલ જોઈ હોય અને કુદરતી રીતે બ્યાજબી હક્કદારને મહદ આપીને ગાદીએ તેણે બેસાર્યો હોય. બહલામાં અમોઘવર્ષ પાસેથી ગુજરાતમાં ગાદી પચાવી પાઠનાર ગોવિંદરાજને હરાવવા માટે મહદ ભાગી હોય. વધુ વિગત ન મળે ત્યાં સુધી કાંઈ ચોક્કસ નિર્ણય ઉપર આવી શકાય નહીં અને ઉપરનાં બે અનુમાનમાંથી કયું ખરું છે તે ઇતિહાસના અભ્યાસીઓએ પોતપોતે તુલના કરી લેવી રહી.

કઠક અને ગોવિંદ બન્ને ભાઇઓ એકી સાથે રાજ્ય કરતા એવી માન્યતા પણ સંભવતી નથી, કારણ તેમ હોય તો દાનપત્રમાં તે હકીકત આપેલી હોવી જોઈએ. બન્ને ભાઇઓએ વડોદરા પાસેની જમીન દાનમાં આપી છે અને વટપદ્રક ગ્રામ દાનમાં અપાયાનું અગર સીમા તરીકે વર્ણવ્યાનું બંનેનાં દાનપત્રોમાં જોવામાં આવે છે. ગુજરાતના આવા બે નાના વિભાગ થઈ શકે, એ કદંબી શકાતું નથી.

કઠકની અને અમોઘવર્ષની બંનેની સહી આ દાનપત્રમાં છે તેના પ્રયોજન માટે ખાસ વિચાર કરવા જરૂરીયાત ઉભી થાય છે. કારણ માન્યખેટની મૂળ શાખા અને ગુજરાત શાખા વચ્ચેના સંબંધ ઉપર તેનાથી અજવાળું પડે છે. ગુજરાત શાખાના રાજાઓ હમ્મેશાં પોતાને મહાસામન્તા-ધિપતિ લખે છે અને કેટલેક ઠેકાણે લાટીય અથવા લાટશ્વર મહુલના^૧ રાજ તરીકે ઓળખાવે છે. પરંતુ સૌથી પ્રથમ આ લેખમાં સામન્ત અને મહારાજા બંનેની સહી જોવામાં આવે છે. તે ઉપરથી એમ સમજી શકાય કે કઠક અમોઘવર્ષને મહારાજા તરીકે સ્વીકારે છે. કઠકના સહુથી પહેલા લેખમાં તેની પોતાની જ સહી છે (શ. સં. ૭૩૪). ત્યાર પછીના શ. ૭૩૮ અને ૭૪૩ માં પણ પોતાની જ સહી છે અને મહારાજા અમોઘવર્ષની સહી નથી. શ. ૭૩૫ ના તોરખેટના લેખમાં^૨ તેના ભાઈ ગોવિંદરાજ પોતાને બુપાલ લખે છે અને બુદ્ધવર્ષ કે જેને સીહરખી બારગામ આખ્યાં હતાં તેને મહાસામન્ત લખ્યો છે. આમાં ગોવિંદ અગર કઠકની તેમ જ મહારાજાની કોઇની સહી નથી. શ. ૭૩૪ થી ૭૪૬ સુધીમાં કોઇની સહી નથી અને ત્યારબાદ શ. ૭૪૬ માં બંનેની સહી પહેલી વાર આવે છે તે હકીકત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. બીજા લેખોમાં મહારાજાઓનાં નામ આવે છે ખરાં, પણ તેમની સહી જોવામાં આવતી નથી.

ગુજરાત શાખાના રાજાઓનાં બધાં દાનપત્રો ભૌગોલિક દૃષ્ટિએ વડોદરા રાજ્ય માટે ખાસ ઉપયોગી છે, કારણ કે ઘણાંખરાં દાનમાં આપેલાં તેમજ વર્ણવેલાં ગામો વડોદરા રાજ્યની હદમાં આવેલાં છે. તેનાં બધાં સ્થળો ઓળખવાનો પ્રયાસ આ લેખમાં અસ્થાને ગણાય, તેથી આંહી માત્ર કઠકના લેખોમાંનાં^૩ સ્થળો તપાસવામાં આવશે કે જેથી આગળની ભૂલો સુધરી જાય.

પહેલા (દાનપત્ર)માં વટપદ્રક અથવા વટપુર દાનમાં આપેલું છે. તે અંકેટક ચોરાશી ગામના વિષયમાં આવેલું હતું. અને તેની ઉત્તરે વગધાચ્છ, દક્ષિણે મહાસેનક તળાવ, પૂર્વે

૧ ઇ. એ. લા. ૧૨ પા. ૧૫૮ ૨ ઇ. એ. લા. ૩ પા. ૫૩. ૩ સુરતનાં દાનપત્રોમાંનાં સ્થળો જુ' અર્થેતો નથી, કારણ કે. અસ્તેશર માને છે કે તે બધાં નવસારી મહાલમાં આવેલાં છે. પરંતુ કઠકનું રાજ્ય મહી અને નર્મદા વચ્ચે હતું તેથી તે મત સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. નવસારી પ્રાંત કઠકના તાબામાં હોવાનું તે લેખ સિવાય બીજા લેખોમાંથી જણાયું નથી. ડા. અસ્તેશર નાગસારિકાને નવસારી માને છે અને પૂરાવી નદીને પૂર્ણ માને છે અને વકિકકા નદીને વડકીની ખાડી માને છે, જે નવસારીથી દક્ષિણે ૩૦ માઇલ ઉપર આવેલી છે. નાગસારિકાપ્રતિવદ્ એકેશ નાગસારિકાની પાસે આવેલું અમ્બાપાટક ગામને પૂર્ણની બીજા બાજુએ ૫ માઈલ છેટે આવેલું આમદપુર માને છે; અને હાતા ૩૦ માઇલ ઉપર હોવા છતાં જેન આચાર્યને વાપી શા મટે આપી હશે તેનું કારણ કદંબી શકાતું નથી. ખરું પૂછે તો તે બધાં સ્થળો માટે અને બહુ જ સંઘા રહે છે, જે કે જુ' તેનાથી વધુ સારી રીતે તેમને રાખી શકાય નથી. બુએ એ. ઇ. લા. ૨૧ પા. ૧૩૩ [ડા. અસ્તેશર કહે છે, કે ગુજરાતમાં ખેતરો વાવના નામથી ઓળખાતાં અને હિરણ્યોગાદાસુ વાપી એ ખેતરનું નામ છે. તંત્રી]

જમ્બુવાવિકા અને પશ્ચિમે અંકાદૃક ગામડાં હતાં.^૧ વડોદરાના ઇતિહાસ માટે આ દાનપત્ર ઘણું ઉપયોગી છે, કારણ તેમાં ગાયકવાડના રાજ્યની રાજધાની વડોદરાનાં સહુથી પ્રાચીન ઉલ્લેખ છે. ફલીટી અંકાદૃક અને જમ્બુવાવિકાને હાલનાં અંકુટ અને જમ્બુવા તરીકે ઓળખાવ્યાં છે. ડા. અસ્તેકરે વગ્ધાચ્છને હાલનું વાઘોડિઆ કહ્યું છે.^૨

નવસારીનાં પતરાંમાં^૩ જેટકચુકામેથી બે જુદાં જુદાં ગામડાં એક પ્રાક્ષણને દાનમાં આપ્યાનું લખ્યું છે. પહેલું મહી અને નર્મદા વચ્ચેના પ્રદેશમાં આવેલું શમીપદ્રક ગામ હતું, જેની ઉત્તરે ધાહદ્ર હક્ષિણે ચૌરુન્ડક પૂર્વે ગોલિકા અને પશ્ચિમે ભથોણક ગામે હતાં. ચૌરુન્ડકને ચૌરુન્ડા તરીકે, ભથોણકને ભર્થના તરીકે અને ધાહદ્રને કરજણ તાલુકાના ધાવટ તરીકે ઓળખાવ્યાં છે^૪ આ ત્રણ ગામડાં ત્રણ સરહદ ઉપર કદ્દપીએ તો તેની વચ્ચેમાં એવાં કેાઈ પણ ગામડાં નથી કે જેને શમીપદ્રક અથવા ગોલિકા તરીકે ઓળખાવી શકાય. ડા. ભાંડારકરે શમીપદ્રકને સોન્દાન કહ્યું છે, પણ તે ભરૈંસાપાત્ર નથી.

દાનમાં આપેલું બીજું ગામડું મંઠણિકા પ્રાંતમાંનું સમ્બન્ધી નામે છે. તેની ઉત્તરે કાષ્ઠામણ્ડપ, હક્ષિણે પ્રાક્ષણપદ્ધિકા, પૂર્વે સન્નેડક અને પશ્ચિમે કરંજવસહિકા નામનાં ગામડાં આવેલાં છે. ડા. ભાંડારકર સન્નેડકને સન્નેડ અને કાષ્ઠામંડપને માંડવા માને છે પણ બન્ને ખોટાં લાગે કારણ કે તે જગ્યાએને અંકલેશ્વર તાલુકામાં નહીં પણ સંખેડા તાલુકામાં શોધવી ભ્રમણે. મંઠણિકા ને માંઠણી, સમ્બન્ધીને સમધી, કાષ્ઠામણ્ડપને કાઠમાણ્ડપા અને પ્રાક્ષણ પદ્ધિકાને ખામ્બેલી તરીકે ઓળખવાં ભ્રમણે. તે બધાં સંખેડા તાલુકામાં આવેલાં છે.

આ લેખમાં આપેલાં સ્થળો પૈકી પ્રાક્ષણપદ્ધિકા તે મંઠણિકા પરગણામાં આવેલા તે જ નામના ગામથી જુદું છે તે ધ્યાન રાખવું ભ્રમણે, કારણ કે આ ગામડું માહીષક પરગણામાં છે. કવલોધકાનું કેાઈલી અગર કેાઈલી અપલ્લેશ થાય અને વડોદરા તાલુકામાં તે નામનું ગામડું છે. કેાઈલીથી નીકળી હક્ષિણમાં જતાં ખામણગામ નામનું ગામડું આ પ્રાક્ષણપદ્ધિકા હોવા સંભવ છે. બીજાં ગામે ઓળખી શકાતાં નથી. ૪

૧ ઈ. એ. નો. ૧૨ પા. ૧૬૪. ૨ ગુજરાત કાઠિયાવાડમાંનાં પ્રાચીન ગામડાં અને રોહરો. પા. ૩૭. ૩ જ. નો. એ. રા. એ. સો. નો. ૨૦ પા. ૧૪૭. ૪ આ બધાં ગામે બેસારવામાં વડોદરા રાજ્યના સર્વે અને સેઠલમેડ સુખરીન્ડેન્ડ મી. વી. વાય. કરાલકર વર્ધ્ધી ધણી મદદ મળી છે.

अक्षरान्तरं

पहेळें पतरं

- १ ओं स बोव्याद्वेषसा धाम यन्नामिकमळहृतं । हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमळहृतं ॥ [१] आसीद्विषतिमि-
- २ रमुषतमण्डलाग्रो ध्वस्तिययन्नामिमुखो रणशर्वरीषु । भूपः शुचिर्विषुरिवास्त (स) दिगन्तकीर्तिर्गोविन्दराज-
- ३ इति राजसु राजसिङ्घः (सिंहः) ॥ [२] दृष्ट्वा चमूममिमुखीं सुमटाट्टहासामु-
न्नामितं सपदि येन रणेषु नित्यं ।
- ४ दद्याधरेण दधता भ्रुकुटिं ललाटे खड्गं कुलं च हृदयं च निजं च सत्वं ॥ [३]
खड्गं कराम्भान्मुखतश्च शोभा मा-
- ५ नो मनस्तः सममेव यस्य । महाहवे नाम निशम्य सद्यस्त्रयं रिपुणां विगलत्य-
काण्डे ॥ [४] तस्यात्म-
- ६ जो जगति विश्रुतदीर्घार्कापिरार्कापिहारिहरिविक्रमधामधारी । भूपस्त्रिविष्ट [५]
नृपातुक्ताति हृतज्ञः श्रीकर्करा-
- ७ ज इति गोत्रमणिर्बभूव ॥ [५] तस्य प्रभिलकरटच्छ्रुतवानवन्ति । दैन्त-
प्रहारस्त्रिरोल्लिखितासपीठः ।
- ८ क्षमापः क्षितौ क्षपितश्चतुरभूषणूजः सद्राष्ट्रकूटकनकादिरिवेन्द्रराजः ॥ [६]
तस्योपाज्जितमहसस्त-
- ९ नयश्चतु [६] वधिवलयमाक्षिन्या [:] । भोक्ता भुवः शतक्रतुसदृशः श्रीदन्ति-
दुर्गराजोभूत ॥ [७] कांचीशकेरुनराधिपचोल-
- १० पाण्ड्यश्रीहर्षवज्रटविभेदविधानदक्षं । कार्णाटक बलमचिन्त्यमजेयमन्यैर्भृत्यैर्द्वि-
त्रिरपि यः सहसा जि—
- ११ गाय ॥ [८] अश्रुविभङ्गमगृहीतनिशातशस्त्रमश्रान्तमप्रतिहताज्ञमपेतयत्नं । यो
बल्लभं सपदि दण्ड-
- १२ बलेन जित्वा राजाधिराजपरमेश्वरतामबाप ॥ [९] आसतोन्विपुलोष [९] लाबळि-
सल्लोलोर्मिमालाजलादा-
- १३ प्राण्यकलंकितामलशिलाजालातुषाराचलौ [१] दापूर्वापरवारिबाशिपुलिनप्रान्त-
प्रसिद्धावबेय्येनेयं ज-
- १४ गतीं स्वविक्रमबलेनैकातपत्रीकृता ॥ [१०] तस्मिन्द्विधमप्रायते बलभराजे
क्षतप्रजाबाधः । श्रीकर्कराजसु-

- १५ नुर्महीपतिः श्रीकृष्णराजोभूत् ॥ [११] यस्य स्वभुजपराक्रमनिःशेषोत्सा-
दितारिदिकचक्रं । कृष्णस्येवाकृष्णं
१६ चरितं श्रीकृष्णराजैःस्य ॥ [१२] शुभतुङ्गतुङ्गतुरगप्रवृद्धरेणुर्द्धवरुद्धरविकिरणं ।
श्रीभेषि नभो निलि-
१७ लं प्रावृट्कालायेते स्पष्टं ॥ [१३] दीनानाथमणयिषु यथेष्टचेष्टं समीहित-
मजक्ता[-]तत्क्षणम-
१८ कालवर्षो वर्षति सर्वार्थनिर्व्वपणं ॥ [१४] राह्यमात्मभुजजातबलाबलेप-
माजौ विजित्य निशितासिल-
१९ तामहोरै [।] ॥ पाण्डिबजावलिशुभामचिरेण यो हि राजाधिराजपरमेश्वरतां
ततान ॥ [१५] क्रोधादुत्स्रातस्व-
२० ङ्गप्रसूत(रु)चिचयैब्यासमानं समन्तादाजावुद्धुत्तवैरिप्रकटगजघटाटोपसंक्षोभदक्षं ।
२१ शौर्य्यं त्यक्कारिवर्गो भयचकितवपुष्कापि हृष्टैव सद्यो दर्पधमातारिचक्रक्षय-
करमत(ग)

पतरं बीजुं—पहेली बाजु

- २२ मधस्य दोर्हण्डरूपं ॥ [१६] पाता यश्चतुरमुराशिरशनालङ्कारभाजो भुवक्त्र-
य्याश्वापिकृतद्विजामरभु(गु)रुमाज्याज्य-
२३ पूजौदरो । दातामानभृदग्रणीर्भु(गुं)णवतां योसौ श्रियो बल्लभो भोक्तुं स्वर्ग-
फलानि भूरितपसां स्थानं
२४ जता(गा)मामरं ॥ [१७] येन श्वेतातपत्रमहतरविकरत्राततापात्सलीलं
जन्मे(ग्मे)नासीरधूलीधवलितशिरसा
२५ बल्लभास्यः सदाजौ । श्रीमद्गोविन्दराजो जितजगदहितक्षैणवैधव्यदक्षस्तस्या-
सीत्सुनुरेकः क्षण-
२६ रणदलितारातिमचेमकुम्भः ॥ [१८] तस्यानुजः श्रीध्रुवराजनामा महानुभावो-
प्रहृतप्रतापः प्रसाधि-
२७ ताथेषनरेन्द्रचक्रः क्रमेण बालार्कवपुर्बभूव ॥ [१९] जाते यत्र च राष्ट्रकूट-
तिलके सङ्गप-
२८ जुडामणौ गुर्वी तुष्टिरथास्तिकस्य जगतः सुस्वामिनि प्रत्यहं [।] सत्यं सत्य-
मिति प्रशासति स-
२९ ति क्षमामासमुद्रान्तिकामासीद्धर्मपरे गुणामृतनिधौ सत्यव्रताधिष्ठिते ॥ [२०]
हृष्टोन्वहं योत्सिज-
३० नाय सर्वं सर्वस्वमानन्दितबन्धुवर्गं ॥ प्रादात्परुष्टो हरतिस्म वेता(गा)ः प्राणान्यम-

- ૧૧ સ્થાપિ નિતાન્તવીર્યઃ ॥ [૨૧] રક્ષતા યેન નિઃશ્વેષં ચતુરમ્ભોષિસંયુતં ।
રાજ્યન્ચર્મ્મેળ લોકાનાં
- ૧૨ કુર્તાં દ્વદ્વિપરા દ્વદ્વિ ॥ [૨૨] તસ્યાસ્મજો જગતિ સપ્રાથિતોરુકીર્તિર્ગોવિ-
ન્દરાજ હિતિ ગોત્રલભા-
- ૧૩ મમૂત [૧] સ્ત્રેયાગી પરાક્રમધનપ્રકટપતાપસન્તાપિતાહિતજનો અનવલ્લભોમૂત ॥
[૨૩] પૃથ્વી-
- ૧૪ વલ્લમ્ હિતિ ચ પ્રથિતં યસ્યાપરં જગતિ નામ [૧] યશ્ચ ચતુરુષિસીમામેકો
વસુષાં વશે ય(ચ)-
- ૧૫ ક્રે ॥ [૨૪] एकोप्यनेकरूपो यो ददृशे मेदवादिभिरिवात्मा । परबलजळ-
ષિમपारन्तरन्स्वदोढ्य
- ૧૬ રણે રિપુભિઃ [૨૫] एको निर्हेतिरहं गृहीतशस्त्रा इमे परे बहवो [૧] યો
નૈવંવિધમકરોષિતં સ્વમેપિ
- ૧૭ કિમુતાજૌ ॥ [૨૬] राज्याभिवेककलशैरभिचिच्य दत्तां राजाधिराजपरमेश्वरतां
સ્વપિત્રા । અન્યૈ-
- ૧૮ મ્મહાનૃપતિ[મિ] ब्रह्मभिः समेत्य स्तम्भादिभिर्भुजबलादवलुप्यमानां ॥ [૨૭]
एकोनेकनरेन्द्रवृन्द-
- ૧૯ સહિતાન્યસ્તાન્સમસ્તાનપિ પ્રોસ્લાતાસિલ્તાપ્રહારવિધુરાન્બધ્વા મહાસંયુગે ।
લક્ષ્મીમપ્ય ચ-
- ૪૦ લાં ચકાર વિલસતસચ્ચામરગ્રાહિણી ।* સંસીદ્ધુરુવિપ્રસજ્જનસુહૃદ્વન્ધૂપભોત્યાં (મ્યાં)મુ-
- ૪૧ પિ (વિ) ॥ [૨૮] तत्पुत्रोत्र गतो(ते) नाकमाकम्पितरिपुत्रजे । श्रीमहा-
राजशर्वाख्यः ख्यातो राजाभ-
- ૪૨ વડુજૈઃ ॥ [૨૯] अर्षिषु यगार्थतां यः समभीष्टफलासिलब्धतोषेषु [૧]
बुद्धि निनाय पपे-

પતરું ધીજું બીજી ગાજુ

- ૪૩ રમામમોષવર્ષાભિષાનસ્ય ॥ [૩૦] राजाभूचत्पितृव्यो रिपुभवविभवोद्भूत्यभावैक-
हेतुर्लक्ष्मीवानिन्द्रराजो गु-
- ૪૪ ગિનૃપનિકરાન્તશ્ચમત્કારકારી । રામાદન્યાન્ન્યુદસ્ય પ્રકટિતવિનયા યં નૃપા-
ન્સેવમાના રાજશ્રીરેવ ચક્રે
- ૪૫ સકલકવિજનોદ્ગીતતથ્યસ્વભાવં ॥ [૩૧] निर्व्याणावासिवाना(१) सहितहित-
जनोपास्यमानाः सुवृत्तं वृत्तं जि-
- ૪૬ ત્વાન્યરાજ્ઞાં ચરિતમુદયવાન્સર્વતો હિંસકેભ્યઃ । एकाकी दृप्तवैरिस्सकनकृति
સહપ્રાસિરાજ્યેશશંકુર્હાટી-

- ४७ यं मण्डलं यस्तपन इव निजस्वामिदत्तं ररक्ष ॥ [३२] यस्याङ्गमात्रजयिनः
प्रियसाहसस्य क्षमापालवेषक-
- ४८ लमेव बभूव सैन्यं । मुक्त्वा च सर्वभुवनेश्वरमादिदेवं नावन्दतान्यममरेष्वापि
यो मनस्वी ॥ [३३] श्रीकर्क-
४९ ज इतिरक्षितराज्यभारः सारङ्गस्य तनयो नयशालिष्ठौर्य [।]^१ स्तस्याभव-
द्विभवनन्दितवन्धुसार्थः^२पार्थः
- ५० सदैव धनुषि प्रथमः शूचीनां ॥ [३४] दानेन मानेन सदाज्ञया वा शौर्येण
वीर्येण च कोऽपि भूपः [।]
- ५१ एतेन तुर्योऽस्ति न वेति कीर्तिः सकौतुका भ्राम्यति यस्य लोके ॥ [३५]
तेनेदमनिलविद्युच्चञ्चलमालोक्य
- ५२ जीवितमसारं । क्षितिदानपरमपुण्यः^३प्रवर्चितो धर्मदायोयं ॥ [३६] स च
समधिगताशेषमहा-
- ५३ शब्दमहासामन्ताधिपतिसुवर्णवर्षश्रीकर्कराजदेवः सर्वानेव यथा सम्बन्ध्य-
मानकात्रा-
- ५४ हूपतिविषयपतिग्रामकूटायुक्तनिशुक्तकाधिकारिकमहत्तरादीन्समनुदर्शयत्यस्तु
- ५५ वः संविदितं । यथा मया मातापित्रोरात्मनश्चैहिकामुष्मिकपुण्यशोमिवृद्धये ।
कङ्किभरवा-
- ५६ स्तव्य ।^४ कौण्डिन्यसगोत्रा ।^५ वाजिसनेय सत्रज्ञचारि ।^६ भट्टदामोदरसुत
नागकुमाराय ।^७ माहिषकद्विचत्वा-
- ५७ रिङ्शतप्रतिबद्धब्राह्मणपेल्लिकाभिधानग्रामो । यस्याघाटनानि पूर्वतो ।^८ नावडग्रामो
दक्षिणतो लिङ्गवल्ली-
- ५८ नामाऽपरतो धाडियप्पनामा ग्रामः । उत्तरतः^९खलोड्काभिधानग्रामः । एवमयं
चतुराघाटनोपलक्षितः
- ५९ सोद्रंगः सपरिकरः सवण्डदशापराधः समूतवातप्रत्यायः सोत्पद्यमानविष्टिकः
सघान्यहिरण्य-
- ६० देवोचाटभटप्रवेश्यः सर्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणीयः आचन्द्रार्काण्णवक्षितिस-
रित्यर्व्वतसम-
- ६१ कालीनः^{१०}पुत्रपौत्रान्वयक्रमोपभोत्य(ग्य)^{११}पूर्वप्रदत्तदेवब्रह्मदायरहितोभ्यन्तर-
सिद्धया शकनृपका-
- ६२ लातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु षट्त्वारिंशदधिकेषु वैशाखशुद्धपञ्चदश्यां ।^{१२} महा-
वैशाखपर्वणि

६३ आत्मायोद(त)कांतिसर्गेण । बलिचरुवैश्वदेवामिहोत्रातिथिपंचमहायज्ञक्रियो-
त्सर्पणार्थं प्रति-

६४ पादितो यतोऽस्योचितया ब्रह्मदायस्थित्या भुंजतो भोजयत ऋषत ऋषयतः प्रति-
दिशतो

पतरं त्रीजं

६५ वा न केनचित् परिपन्थना करणीया । तथागामिनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरन्यैर्वा
सामान्यभूमिदानफलमवेत्य

६६ विद्युल्लोकान्यनित्यैश्चर्याणि तृणामलम्रजलाबिन्दुचंचलं च जीवितमाकलय्य
स्वदायनिर्विशेषो-

६७ यमस्महायोनुमन्तव्यः परिपालयितव्यश्च यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराच्छिन्ना-
दाच्छिद्य-

६८ मानकं बानुमोदेते । स पंचभिर्महापातकैरुपपातकैश्च संयुक्तः स्यादित्युक्तं च
भगवता वेद-

६९ व्यासेन व्यासेन । षष्टिर्बर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः [१] आच्छेद्या
चामुमन्ता च तान्येव

७० नरके वसेत् । [१७] विन्ध्याटवीष्वो(ष्व)तोयासु शुष्ककोटरघ(वा)
सिन ऋष्याहयो हि जायन्ते भूमिदानं हर-

७१ न्ति ये ॥ [३८] अमेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्वेष्णवी सूर्यसूताश्च गावो(वः)
[१] लोकत्रयं तेन भवेद्धि दत्तं

७२ यद्धुञ्चनं गां च महीं च दद्यात् ॥ [३९] बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः
सगरादिभिर्भ्यः(भिः)स्य यस्य यदा भूमि-

७३ स्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [४०] यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि
धर्मात्स्थायशस्कराणि । निर्माल्य-

७४ वान्तप्रतिमानि तानि ।^१ को नाम साधुः पुनरावदीत ॥ [४१] स्वदत्तां
परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष न

७५ राधिप । महीं महिमतां श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोनुपालनं ॥ [४२] इति कमलदला-
म्बुबिन्दुलोलां श्रि-

७६ यमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च । अतिविमलमनोभिरात्मनैर्नैर्हि पुरुषैः परकीर्त-
यो विलोप्याः [॥ ४३] इति ॥ दूतकोत्र श्रीदुर्गराजो (जः) । लिखितं

च सान्धिविग्रहिकश्रीनारायणे-

७८ न ॥ मतम्मम श्रीजगत्पुण्ड्रदेवमुतस्य श्रीमदमोषवर्षदेवस्य यदु-

७९ परि लिखितं ॥ मतम्मम श्रीमदिन्द्रराजमुतस्य श्रीकर्कराजदेवस्य ।

८० यदुपरि लिखितमिति

રાષ્ટ્રકૂટની ગુજરાતની શાખાના ધ્રુવ ૨ બાનું નવું દાનપત્ર^૧

શક સં ૮૦૬

રાષ્ટ્રકૂટની ગુજરાતની શાખાના ધ્રુવ ૨ બાનું આ દાનપત્ર જે અહીં પ્રસિદ્ધ થાય છે તેનો કયાંયે હજી સુધી ઉલ્લેખ થયો નથી. આ તામ્રપત્રો મુંબઈમાં સાંઠાકુડમાં રહેતા મી. પ્રતાપરાય એમ. ખારોટે પ્રો. ડી. આર ભાંડારકર આરક્ષત મને મોકલ્યાં હતાં.

પતરાં ત્રણ છે, અને તે ૧૧.૮ ઇંચ લાંબાં અને ૮.૩ ઇંચ પહોળાં છે; બહાઈ. ૧ ઇંચ છે. અક્ષરોના રક્ષણ માટે પતરાંની કોર જરા બહી અને ઉપરની રાખેલી છે. પતરાંના ઉપરના ભાગમાં મધ્યમાં કોરથી ૩ ઇંચ નીચે કાણું છે, તેમાં પરોવેલી કડીથી બધાં ભેળાં રાખેલાં છે. કડી ૪ ઇંચ બહી છે અને તેની અંદરની બાજુનો વ્યાસ ૨ ઇંચ છે. તેના છેડા રેવેલા છે અને તે ઉપર ૨ ઇંચ ઉંચી અને ૧૩ ઇંચ વ્યાસની સીલ છે. તેમાં જરા નીચે ઉતારેલી સપાટીમાં ૧ ઇંચ ઉંચાઈની આકૃતિ છે, જેના બન્ને હાથમાં સર્પો છે. રાષ્ટ્રકૂટોનાં બીજાં ઘણાં તામ્રપત્રોમાં હોય છે તે ગુજળ આ આકૃતિ ગરૂડની માનવી ભેઈએ. સીલ ઉપર કાંઈ લખેલ નથી.

પહેલું અને ત્રીજું પતરું અંદરની એક જ બાજુએ કોતરેલું છે, બ્યારે બીજું વચલું પતરું બન્ને બાજુએ કોતરેલું છે. આ આખું દાનપત્ર એક જ કારીગરે કોતર્યું લાગતું નથી. પહેલું પતરું અને બીજાની પહેલી બાજુ એક કારીગરે કોતરેલાં છે. બીજા પતરામાં બે કે વધુ પંક્તિઓ છે, પણ તે કદાચ સ્થળસંકોચને લીધે કોતરવી પડી હોય. બીજા પતરાની બીજી બાજુ અને ત્રીજું પતરું કોઈ વધારે ખરાબ કોતરનારે કોતરેલાં હોવાં ભેઈએ.

પતરાં સુરક્ષિત છે અને બે કે કેટલેક ઠેકાણે અમુક અક્ષરો ભૂંસાઈ ગયા છે, છતાં તે અટકળી શકાય છે. પતરાંની સપાટી સાફ કરેલ છે, છતાં કયાંક કયાંક ખાડા ખખડા છે, તેથી છાપમાં અક્ષર જેવા કેખાતા લીંટા ઉઠેલા છે: જેમ કે પં. ૨૬ ને અંતે પતરાંમાં મચિરાસ્વપદે સ્પષ્ટ છે, છતાં છાપમાં સ્વની ડાખી બાજુએ ખાડો હોવાથી મચિરાસ્વપદે બેટું વંચાય છે. તેવી જ રીતે પં. ૩૬ અને ૩૬ માં, વર્ ને મવા છાપમાં વર્ અને માવા વંચાય છે. પં. ૫૬ માં વિષુલ નો વિ તે વિ જેવો લાગે છે.

આ દાનપત્રમાં પ્રત્યેક અક્ષરનું કોતરકામ સ્પષ્ટ છે, પણ કોતરનાર અનઘડ હોવાને લીધે દરેક પંક્તિમાં ઘણી ભૂલો ભોવામાં આવે છે. પં ૬૧ માં સૂર્યસુતાશ્રમાવ: ને બહલે સૂર્યસુતાશ્રમાવ: કોઈ બહુલકાર ભાગ્યે જ કોતરે. તેથી પણ વધુ અશુદ્ધ પં. ૪૦ ના અંતમાં અને પં. ૪૧ ની શરૂઆતમાં છે. ત્યાં મગલસુદા ને બહલે મગલસુદા કોતરેલ છે. એમ કહી શકાય કે કોતરાવા આવેલી નકલ ખેદરકારીથી લખેલી હોવી ભેઈએ અને કોતરનારે જેમ વાચ્યું તેમ કોતરી નાંખ્યું. કોતરાયા બાદ પણ સુધારવાની કોઈએ દરકાર લીધી નથી.

૬ મી સદીમાં ગુજરાતમાં બે લિપિ પ્રચલિત હતી. પહેલી મૂળ દેવનાગરી અને બીજી વલ્લભી લિપિમાંથી ઉતરી આવેલી. આ દાનપત્રની લિપિ પહેલી બતની છે. કર્ક અને ધ્રુવ ૧ લાનાં નવસારી^૨ અને વડોદરાનાં^૩ દાનપત્રોમાં આપેલ છે તેમ આ દાનપત્રમાં પણ ધ્રુવ બીજાની સહી દક્ષિણ હિન્દની પ્રાચીન કેનેરીઝ લિપિમાં છે. આ બધાં પતરાંમાં હાતાના લખેલા અક્ષરની આખેહુબ નકલ કરેલી છે, તેમાં કાંઈપણ શંકા નથી. તેથી ઇ. સ. ૮૮૪ સુધી રાષ્ટ્રકૂટની ગુજરાત શાખાના રાજાઓ ઉત્તરહિન્દ, ગુજરાત અગર મહારાષ્ટ્રમાં ચાલતી નહો, પણ કર્ણાટકમાં ચાલતી લિપિમાં લખાણ જતાં, એમ ખાતરી થાય છે. માલખેડના રાષ્ટ્રકૂટોનું મૂળ સ્થાન ચોક્કસ કરવામાં આ હકીકત ઘણી ઉપયોગી છે. આ વંશનું મૂળ સ્થાન ક્વીટો^૪ કલ્પના કરી હતી તેમ

૧ એ. ઇ. વો. ૨૨ પા. ૬૪ એ. એસ. અલ્ટેકર બનારસ. આ પતરાં પ્રિન્સ એફ વેલ્સ મુઝિયમમાં સંગ્રહીત કરેલાં છે. ૨ જ. વો. બે રો. એ. સો. વો. ૨૦ પા. ૧૩૫. ૩ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૮ અને વો. ૧૪ પા. ૧૬૬. ૪ વો. એ. વો. ૧ પા. ૨ પા. ૩૮૪ એ. ઇ. વો. ૭ પા. ૨૨૩-૬ માં તેણે આ અભિપ્રાય છોડી દીધાનું તથા તેનું મૂળસ્થાન લાહુર હોવાનું સૂચયું છે.

ઉત્તર હિન્દમાં હોય, અગર મી. સી. વી. વૈદના 'અભિપ્રાય મુજબ મહારાષ્ટ્રમાં હોય તો ગુજરાત ઉપર રાજ્ય લાવનાર યુવરાજે ત્યાં એકાદ સદી રહ્યા બાદ દક્ષિણ હિન્દની પ્રાચીન કેનેરી લિપિ પોતાની માતૃલિપિ તરીકે શી રીતે માન્ય રાખતા હશે તે સમજી શકાતું નથી.^૨ એ વાત ખરી છે કે રાષ્ટ્રકૂટ રાજ્ય ઇ. સ. ૭૭૭ લગભગ ઠણીટક અને માધસોરના રાજ્ય પર્યંત વિસ્તાર પામેલું હતું; છતાં જો તે વંશનું મૂળ સ્થાન મહારાષ્ટ્ર અગર ઉત્તરહિન્દમાં હોત તો તે વંશના ગુજરાત ઉપર રાજ્ય કરવા મોકલેલા રાજાઓ, એક સદી જેટલા સમય સૂધી ત્યાં રહ્યા બાદ પોતાની સહીમાં રજૂ પૂતાના, મહારાષ્ટ્ર અગર ગુજરાતમાં ચાલતી લિપિ વાપરવાને બદલે છેક ઠણીટકમાં વપરાતી લિપિ વાપરત નહીં. અમોઘવર્ષ પહેલાની બાબ્યાવસ્થા. દરમીયાન લાંબા વખત સુધી માલખેડનું રાજ્ય કક્ષં ચલાવતો હતો. તેટલામાટે તે અને કદાચ તેના દીકરા ધ્રુવ ૧ લા ને માલખેડમાં ચાલતી જૂની કેનેરી લિપિ આવડતી હોય અને પોતાનાં દાનપત્રોમાં તે લિપિ વાપરી હોય, એ સંભવિત છે. પરંતુ આ દાનપત્રના સમયમાં ગુજરાતશાખાને માલખેડ સાથે કાંઈ પણ નિકટ સંબંધ હતો નહીં અને જો કેનેરી લિપિ આ રાજાઓની માતૃલિપિ હોત નહીં તો આટલી લાંબી મુદત ગુજરાતમાં રહ્યા બાદ ધ્રુવ ખીજાએ પોતાના આ દાનપત્રમાં જૂની કેનેરી લિપિ વાપરી હોત નહીં. બુંદેલખંડની પ્રભને પોતાની જિતની હકીકત બહાર કરવા જ્યુરાના લેખમાં, પ્રધાનવંશના રાજા કુબ્જ ૩ બાએ કેનેરી લિપિ અને બાબા વાપરી છે, તે ઉપરથી પણ એમ જણાય છે કે માલખેડના રાષ્ટ્રકૂટ રાજાઓનું મૂળ સ્થાન મહારાષ્ટ્ર, તેલંગણ અગર ઉત્તરહિન્દ નહીં, પણ ઠણીટક હતું. આ રાષ્ટ્રકૂટના મૂળ સ્થાનને આખો પ્રશ્ન અહીં ચર્ચા શકાય નહીં. અહીં તો માત્ર ગુજરાત શાખાના રાજાઓનાં દાનપત્રોમાંની સહીની લિપિ ઉપરથી આ પ્રશ્ન ઉપર થોડું અજવાળું પાડવાનો ધરાદો છે.

લિપિ સંબંધી નીચેની હકીકત નોંધ લેવા જેવી છે. શરૂવાતમાં એાં ચિહ્ન રૂપે છે. 'ર' અને 'જ' નાં બંને સ્વરૂપ સાથે સાથે વપરાયાં છે. બુએ પં. ૩ રાજસુરાજસિંહ; અને પં. ૭ શત્રુતુ અને પં. ૮ શત્રુતુસદશ: 'જ' કેટલેક ઠેકાણે બહુજ વળાકવાળો લખેલો છે; જેમકે પં. ૧૪ માં કેશવવલ્લ અને ક્ષત્રજ. પરંતુ પં. ૨૪ માં ભક્ષીમાત્ર માં તેના બંને મૂળાક્ષરો બદા પાડી શકાય છે. લેખમાં જ અને મ બન્ને ખોડા મળી આવે છે. પરંતુ વિરામચિહ્ન જે રીતે લખાયું છે. પં. ૧૧માં મૂત્ર અને પં. ૪૪ માં સરિય માં જ ને માટે ઉભો લીંટો અને તેની ડાબી બાજુએ ટપકું છે. પં. ૨૦ માં જલમોમૂત્ર અને પં. ૬૨ માં વણા માં એક ઉપર ખીજે એમ કૌંસ વપરાયા છે. આ ચિહ્ન પં. ૩૭ ના ચિત્ર માં ઉંધી રીતે એટલે નાનો ઉપર અને મોટો નીચે એમ લખેલ છે. પં. ૭૧ માં કુસુદાનાય નું વિરામ હાલની કેવનાગરી માફક લખાયું છે. એક જ શબ્દ જે વાર વાંચવાનો હોય ત્યાં તે શબ્દ પછી બગડો, લખવામાં આવેલ છે. વચ્ચે ૨ એટલે વચ્ચેવચ્ચ સમજાવું. પં. ૪૭ માંનો અવગ્રહ હાલના જેવો જ લખાયો છે.

દાનપત્રની બાબા સળંગ સંસ્કૃત છે, જોકે સંધિમાં થોડી બૂલો છે. દાનવિભાગ ગદ્ય છે, બ્યારે બાકીનો બધો લેખ પદ્યમાં છે. જ ને બદલે જ વાપરેલો છે. ર પછીનો વ્યંજન બેવડો લખેલો છે. અનુસ્વાર માટે ટપકું વાપરેલું છે. હંતરધાની વ્યંજન પહેલાં તેનો ન કરેલો છે. પણ કંઠ-સ્થાની અને તાળવ્ય પહેલાં જ અગર જ કરેલ નથી. સંધિ બરોબર બાળવી છે, છતાં સ્થો. ૧૫ ૧૬, ૧૬ અને ૨૬ માં ગોટાળો કરેલ છે.

પં. ૪૯-૫૦ માં સાલ આપેલી છે, પણ તેમાં ભૂલ છે. ભૂલ સુધારીને નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે. શાકનૃપકાલાતીતસંવત્સરશતેષુ જનુત્રેષુ. સદી બતાવનારો શબ્દ ભૂલથી રહી ગયેલ છે, પણ તે જનુત્રેષુ પહેલાં અઘ્સુ હશે, એમ નિઃસંકે કહી શકાય, જેથી દાનપત્રની સાલ શક ૮૦૬ છે.

૧ હીરદ્રો બોધ મીઠીવલ ઈડિઆ. વો. ૨ પા. ૧૫૨-૫૩. ૨ આ જ રાજના બહુમશાના ઇ. સ. ૮૬૭ ના દાનપત્રમાં (ઈ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૮૧) તેમ જ દનિદર્શના તે જ સાલના દાનપત્રમાં સહી મૂળ કેવનાગરીમાં જ એનું કાશ્ચ એમ હોયું બોધે છે કે લેખકે રાજાએ વાપરેલી અસલ લિપિ કોતરવાનો પ્રયાસ નહીં કર્યો હોય.

આ સાલ હાતાની છેલ્લામાં છેલ્લી બહુવામાં આવેલી શ. સં. ૭૬૬^૧ અને ત્યાર પછીના રાબની બેલામાં બેલી સાલ ૮૧૦^૨ ની વચમાં છે. શ. સં. ૮૦૬ ની ધનુઃ સંક્રાન્તિ માર્ગશીર્ષ સુદિ બીજને દિવસે હતી. અધિક માસને લીધે તે સાલમાં તે સંક્રાન્તિ પૌષ માસને બદલે માર્ગશીર્ષમાં હતી. તેને મળતી ઇ. સ. ૮૮૪ તા. ૨૩ મી નવેમ્બરની તિથિ છે. પરિણામે આ ધ્રુવ બીજની નવી સાલ મળી છે.

અકાલવર્ષના ઠીકરા ધ્રુવ ધારાવર્ષની છાવણી શ્રી ખેલ(ટ)ક(હાલનું ખેડા)માં હતી, ત્યારે કામ્પિલ્યના બૌદ્ધવિહારને “ધખ્યાસહ” નું ગામ આપેલું, તેની નોંધ આ તાઅપત્રમાં છે. આ હાતાના નાના બાઈ હન્તિવર્ષમાં આ જ વિહારને સાત વર્ષ પહેલાં હાન આપેલ હતું. યુનાઇટેડ પ્રોવીન્સીઝમાં ફરુકાબાદ પરગણામાંનું પ્રાચીન કામ્પિલ્ય આ હાનનું કામ્પિલ્ય હશે, એવી જ કલ્પના હો. ડી. આર. ભાંડારકરે કરી છે તે કરવાનું મન થઇ જાય એમ છે, પણ તેમાં સત્ય નથી. યુ. પી. માનું કામ્પિલ્ય અતિ પ્રાચીન છે, જ્યારે આ કામ્પિલ્ય તે નામના કોઈ બૌદ્ધ સાધુએ સ્થાપ્યું છે અને તે સુરતની પાસે કાન્તારગામ હાલના કતારગામના પરગણામાં આવેલું છે. આ કામ્પિલ્યતીર્થ મદાપી નદીને કાંઠે હતું અને મદાપી તે સુરતથી દશ માઇલ દક્ષિણમાં વહેતી મિન્ધોલા (મોંઢાળા) નદી સંભવે છે. કામ્પિલ્યતીર્થ તે મિન્ધોલાના દક્ષિણકિનારે કતારગામની પૂર્વે રૂપ માઇલ ઉપરનું કામ્પિલ્ય હોય, એમ સૂચવ્યું છે. તે કામ્પિલ્યનું અપભ્રંશ હોય અગર તે પ્રાકૃત નામ હોય અને તેનું સંસ્કૃત રૂપાન્તર કામ્પિલ્ય થયું હોય.

યુગ્મન સ્વાંગની મુસાફરી વખતે પશ્ચિમ હિન્દમાં બૌદ્ધ ધર્મ આખરે દશામાં હતો અને તેને લીધે તેની મુસાફરી પછી બૌદ્ધ ધર્મ માટેનાં હાનપત્રો બહુ થોડાં જવામાં આવે છે. કામ્પિલ્ય તેનું છેલ્લું મથક હોય અને તેમાં ૫૦૦ સાધુ રહેતા હતા, એમ લખેલ છે, પણ તેમાં કદાચ અતિશયોક્તિ હોય.

આ વિહારના સ્થાપક સાધુ કામ્પિલ્ય સંબંધી કાંઈ હકીકત મળી નથી. ઇ. સ. ૮૮૪ માં વિહારના મુખ્ય સાધુ સ્થિરમતિની માગણીથી હાન આપવામાં આવેલ છે.

હાનપત્રના પહેલા શ્લોકમાં બુદ્ધના આદેશને નમસ્કાર છે. પછીના ૩૧ શ્લોકમાં રાષ્ટ્રકૂટનું વંશવૃક્ષ આપેલ છે. શ્લોક ૨ થી ૧૬ સુધીમાં મૂળ વંશનું વર્ણન છે, અને બાકીનામાં શુભરાવ શાખાનું વર્ણન છે. ગોવિંદ ૧લાથી વર્ણન શરૂ થાય છે અને તેના પિતા ઇન્દ્ર અને પિતામહ હન્તિવર્ષમનને છોડી દીધા છે. આમાં કોઈ પણ શ્લોક નવો નથી અને હન્તિવર્ષ સિવાય કોઈ પણ શબ્દના પરાક્રમનું વર્ણન નથી. આ વર્ણન અમોઘવર્ષ ૧ લા સુધી આવે છે. આ હાનપત્રના સમયથી થોડા વખત પહેલાં ગાદીએ આવેલ કૃષ્ણ બીજનું વર્ણન નથી, કારણ તે તરત જ ગાદીએ આવેલો હોવાથી તેની સ્તુતિના શ્લોક રચાયા હશે નહીં. બન્ને શાખા વચ્ચેનું વૈમનસ્ય તે વખતે નાશ પામ્યું હતું અને તેટલા માટે કૃષ્ણનું વર્ણન નથી, એમ સંભવતું નથી, કારણ તેનો પિતા જ વૈમનસ્યના કારણરૂપ હતો તેનું વર્ણન છે. શ્લોક ૧૭ થી વર્ણન વધારે વિસ્તારવાળું છે, કારણ ત્યાંથી શુભરાવ શાખા શરૂ થાય છે. તેમાં પણ કોઈ પણ શ્લોક નવો નથી. તે બધા તેના પિતામહના વડોદરાના હાનપત્રમાં^૧ અગર તેના પાતાના બહુમરના હાનપત્રમાં^૨ મળી આવે છે. શુભરાવ શાખા સંબંધી કેટલીક ગેરસમજણ દૂર કરવા થોડી ચર્ચા જરૂરી છે. બીજાં કેટલાંક

૧ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૨૮૭ ૨ ઇ. એ. વો. ૧૩ પા. ૬૫ બહુમરનું હાનપત્ર. ૩ આંહી વાઠવરચના વિચિત્ર છે^૪ પત્રમાં સ્થિરમતિનાના મિશ્રણ વચ્ચે પાઠ છે. આગળ પાછળના સંબંધ પ્રમાણે આંહી ચોથી વિભક્તિમાં શબ્દ હોવા બદલે અને બહુમરની દેખરેખ નીચેના મઠને એમ અર્થ સંભવે. તેને બદલે સ્થિરમતિથી ઉત્તેજિત થઈને અથવા પ્રેરાઈને એમ અર્થ થાય છે. “આ ૨૪ પસંદ કરવું” અગર સ્ત્રીકારકનુંના અર્થમાં હોઈ શકે અને તેનો અર્થ સ્ત્રીકારક, એમ સંભવે છે” (ત્રી). ૪ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૮. ૫ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૪૧.

દાનપત્રોની માફક આમાં પણ રાજ કક્ષના નાના ભાઈ ઈ. સ. ૮૨૭ ના કાવીના^૧ દાનપત્રના દાતા યુવરાજ ગોવિંદનું વર્ણન નથી. આ ઉપરથી ડૉ. હુલ્લે એવી સૂચના કરી છે કે તેણે કક્ષ પાસેથી રાજ્ય પડાવી લીધું હશે અને તેથી ત્યાર પછીના રાજાનાં દાનપત્રોમાં^૨ તેનું વર્ણન નથી. ડૉ. બુલરનેા પણ તે જ મત હતો અને તે એમ માનતા કે તેની બીનવકાદારી માટેની શિક્ષા વરીકે ગોવિંદનું નામ મૂકી દેવામાં આવેલ હોવું જોઈએ.^૩ પરંતુ આ બંને વિદ્વાનોનેા મત ટકી શકે તેમ નથી. અમોઘવર્ષના સંભનના લેખના શ્લોક ૨૬ માં લખેલ છે કે જ્યારે તેના પિતાની છાવણી દક્ષિણ ગુજરાતમાં ઓળવન અગર સરભોણમાં હતી ત્યારે તે ઇ. સ. ૮૦૮ માં જન્મ્યો હતો. તેથી તે ગાદીએ બેઠા ત્યારે માત્ર છ વર્ષના હતો અને તેના કાકા કક્ષ તેની બાલ્યાવસ્થામાં તેના વાલી હતા. પોતાના ભત્રીજાને ફરી ગાદીએ સ્થાપવા માટે ખંડિયા રાજાએ સાથે તેને સખત લડવું પડ્યું હતું. તેથી એમ સમજાય છે કે તેણે પોતાનેા ઇ. સ. ૮૨૭ કાવીના દાનપત્રના સમય સુધીનો વખત માલખેડમાં જ ગાળ્યો હશે. ગુજરાત ઉપર રાજ્ય ચલાવવા માટે કોઈને પસંદ કરવો પડ્યો હશે. તેને ઇ. સ. ૮૧૧ ના વડોદરાના દાનપત્રમાં ફતક વરીકે વર્ણવેલા દન્તિવર્મન નામે ઉમર લાયક દીકરો હતા.^૪ પરંતુ કૃષ્ણ પછી આ દન્તિવર્મન નહીં, પણ ધ્રુવ ગાદીએ આવ્યો. એ ઉપરથી એમ સ્પષ્ટ થાય છે કે દન્તિવર્મન તેની બુવાનીમાં કક્ષની પહેલાં જ સ્વર્ગસ્થ થયો હશે. આ દાનપત્રના શ્લોક ૨૦ માં લખ્યા મુજબ પુત્રપ્રાપ્તિ માટે ઘણી રાત્રિઓ ચિંતામાં પસાર કર્યા બાદ તેને વૃદ્ધાવસ્થામાં ધ્રુવ પુત્ર પ્રાપ્ત થયો હતો. ઇ. સ. ૮૨૦ લગભગ ગુજરાતનું રાજ્ય સોંપવા માટે કક્ષને ઉમર લાયક દીકરો હતો નહીં, એમ જણાય છે. અને તેથી તેના નાનો ભાઈ ગોવિંદ જ ઇ. સ. ૮૧૨ માં તે કામ માટે ઉમર લાયક હતો તેને પસંદ કરવો પડ્યો.^૫ ગોવિંદના કાવીના દાનપત્રમાં^૬ તે ગાદીએ આવ્યા સળખ કાંઈ ઉલ્લેખ નથી. તેના ભાઈએ તેને માત્ર રાજવી અધિકારી નીમ્યો હતો. ત્યાર પછીનાં દાનપત્રોમાં તેનું નામ ન હોવાનું કારણ એ હતું કે તે ભાયાત હતો અને કદી ગાદી ઉપર આવ્યો ન હોતો. તે ગાદી પચાવી પાડનાર હતો, એ માન્યતા ખોટી છે. પોતાના કાવીના દાનપત્રમાં ગોવિંદ ચાર આખા શ્લોકમાં પોતાના ભાટા ભાઈ કક્ષનાં વખાણ કરે છે અને રાજ્યવહીવટના વખાણના તેમાંના બે શ્લોક કક્ષનાં કે તેની પછીના કોઈ પણ રાજાનાં દાનપત્રોમાં જોવામાં આવતા નથી.^૭ ગાદી પચાવી પાડનાર કોઈ પણ રાજા જેની પાસેથી ગાદી પડાવી લીધી હોય તેનાં આવાં વખાણ કરે, એ સંભવિત છે? અમોઘવર્ષ ૧ લા સામે ગોવિંદે હુલ્લડ કર્યું હોય, એ પણ સંભવતું નથી. એ વાત ખરી છે કે કાવીના પતરામાં ગોવિંદ ત્રીજા સુધી વંશવર્ણન કર્યા પછી અમોઘવર્ષ ૧ લાનું વર્ણન નથી, પરંતુ તે આકસ્મિક ભૂલ માનવી જોઈએ. કારણ અમોઘવર્ષ સાથે તેને વૈમનસ્થ હોય તો તેના મોટા ભાઈ કક્ષ કે જેણે અમોઘવર્ષને ગાદીએ ફરી સ્થાપ્યો હતો તેનાં આટલાં વખાણ કરે નહીં. આ બધી હકીકત ધ્યાનમાં લીધાથી એમ જ સ્પષ્ટ સમજાય છે કે કાવીના દાનપત્રવાળો ગોવિંદ પોતાનેા ભાઈ કક્ષ અમોઘવર્ષની બાલ્યાવસ્થા દરમિયાન માલખેડમાં હતો, ત્યારે તેની વતી ગુજરાતમાં રાજ ચલાવવા માટે નિમાએલો પ્રતિનિધિ હતો.

શ્લોક ૨૦ થી ૩૧ માં ધ્રુવ ૧ લાના, અકાલવર્ષ ૧ લાના અને તેના દીકરા આ દાનપત્રના દાતા ધ્રુવ ૨ જાના રાજ્યનું વર્ણન છે. આ બધા રાજાઓ કોઈ વલ્લભ નામના રાજા સાથે ચાલુ વિજય કરતા હતા. આ ત્રણે રાજાનેા સમકાલીન રાષ્ટ્રકૂટની મૂળ શાખાનેા અમોઘવર્ષ ૧ લા

૧ ઇ. એ. વો. ૫ પા. ૧૪૪, ૨ ઇ. એ. વો. ૧૪ પા. ૧૬૭. ૩ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૮૧. ૪ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૮. ૫ જુઓ તોરખેડેનાં પતરાં એ. ઇ. વો. ૩ પા. ૫૭, ૬ તેવી જ રીતે આ દાનપત્રમાં ધ્રુવ ૧ લા ગાદીએ આવ્યા બાળવત્રો ઉલ્લેખ નથી, પણ તે ઉપરથી તે ગાદીએ આવ્યો નહોતો, એમ કહી શકાય નહીં (વંશી). ૭ જુઓ તેમાંના એક શ્લોક સૌરાષ્ટ્રજ્યે જેણે પ્રસન્નાગ્નિદર્શને વિષ્ણુજનીનસમ્પત્તિ પ્રાપ્ત્યે બળેઃ પૂર્વમ્હોન્મુખ ક્ષિતાવિદાર્ણે તુ મૃત્યુ તત્ત્વ ॥ ૨૨ ॥

સિવાય બીજે કોઇ આ વલ્લભ હોવો જોઇએ નહીં.^૧ સંબંધના પતરામાં તેમજ નીલગુન્ડના લેખમાં^૨ પૃથિવીવલ્લભ અને લક્ષ્મીવલ્લભ એવાં બે વલ્લભાંત બિરૂદ તેને લગાડેલાં છે. ઇ. ૮૩૫ પછી વરતમાં મૂળ શાખા અને ગુજરાત શાખા વચ્ચેના સ્નેહસંબંધ નાશ પામ્યો હતો.^૩ કાં તો અમૌઘવર્ષે કૃતબ્દી નીવડ્યો અને કાં તો અમૌઘવર્ષને ગાદી ઉપર પુનઃ સ્થાપનાર પોતાનો પિતા હતો, એ ખ્યાલથી ધ્રુવ ૧ વધારે ઉદ્ભવ થયો હોવો જોઇએ. બન્ને વચ્ચે યુદ્ધ થયું અને ધ્રુવ મરાયો. શ્લો. ૨૩ માં લખેલ છે કે વલ્લભના લશ્કરને હરાવ્યું, એ કે તેમ કરતાં ધ્રુવને પોતાની જીંદગી ખોવી પડી. પણ આ હકીકત વદન સત્ય સંભવતી નથી. કારણ શ્લો. ૨૫ માં કહે છે કે ધ્રુવના પુત્ર અકાલવર્ષને પિતાના રાજ્યનો ફરી કબજો લેવો પડ્યો. અકાલવર્ષ તો કામ સરળ ન હોતું, કારણ પિતાના મૃત્યુ પછી તેના કેટલાક અનુયાયીઓએ તેને તજી દીધો હતો. તેની જિત ખરેખર થઇ હોય એમ માનીએ, તોપણ તેથી તેના પુત્ર અને વારસ ધ્રુવનો માર્ગ સરલ થયો ન હોતો. શ્લો. ૨૮ માં કહે છે કે ભેરહાર ગુર્જરનું લશ્કર તેના ઉપર ચઢી આવ્યું હતું, તેના ભાઇમાંનો એક દુશ્મનને મળી ગયો અને વલ્લભ અર્થાત્ અમૌઘવર્ષે તેને મદદ કરવા ના પાડી. જે ગુર્જરોએ ધ્રુવ ૨ ભ ઉપર ચઢાઇ કરી હતી તે ચાપોડકટો હતા, એમ બુદ્ધિદે સૂચવ્યું છે.^૪ પણ આ મત રહ કરવો જોઇએ, કારણ ઇ. સ. ૮૬૭ ના ધ્રુવ ૨ જાનના તામ્રપત્રમાં શ્લો. ૪૧ માં, થોડેસવાર માટે પ્રસિદ્ધ અને રાષ્ટ્રકૂટના પ્રતિસ્પર્ધી તરીકે બળવાન મિહિરને ઉલ્લેખ છે.^૫ આ મિહિર પ્રતીહાર રાજા લોખ ૧ લા સિવાય બીજે કોઇ હોઇ શકે નહીં. આ ઉપરથી સમભય છે કે પ્રતીહાર અને રાષ્ટ્રકૂટ વચ્ચેની જૂની અને ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ દુશ્મનાવટ અમૌઘવર્ષના રાજપર્યેત ચાલુ હતી. મૂળ શાખા અને ગુજરાત શાખા વચ્ચેના વૈમનસ્થનો લાભ લઇને લોખે ગુજરાત ઉપર ચઢાઇ કરી હતી. આ દાનપત્રમાં લખેલ છે કે ગુર્જરોના હુમલો ધ્રુવે એકઠે હાથે હકાવ્યો હતો; પણ તે નાનો રાજા હતો અને ગુજરાતનું રાજ્ય ગુર્જર પ્રતીહારના હાથમાં જયે, એવી શંકાથી અમૌઘવર્ષ આખરે તેની મદદમાં ધાયો હોય. બગુમરાના^૬ દાનપત્રમાંથી આપણે ભણી શકીએ છઇએ કે તેના પછીના કૃષ્ણને ગુર્જર-પ્રતીહાર સામે અમૌઘવર્ષ પછીના કૃષ્ણ બીજાએ મદદ કરી હતી. ધ્રુવ અને અમૌઘવર્ષના સંબંધમાં પણ તેમ બન્યું હોય એ સંભવિત છે.

ધ્રુવ ૨ એ અને ત્યારપછીના કૃષ્ણ ૨ ભ વચ્ચેનો સંબંધ અજ્ઞાત છે, અને આ દાનપત્રથી તેના ઉપર નવું અજવાળું પડે છે. કહેના એ દીકરો દન્તિવર્મન જેને ઇ. સ. ૮૧૨ ના વડોદરાના દાનપત્રમાં^૭ દૂતક તરીકે વર્ણવ્યો છે તેના દીકરો આ કૃષ્ણ હોય, એ અસંભવિત નથી, એમ ડો. ભગવાનલાલ માનતા હતા.^૮ પરંતુ દન્તિવર્મનનો દીકરો જે ઇ. સ. ૮૧૨ માં ઉમરલાયક યુવરાજ હતો તે, આ દાનપત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે, અને તેના ભાઈના વંશમાં ત્રણ પેઢી સુધી ગાદી ગયા બાદ, ૭૨ વર્ષ પછી ગાદીએ આવે તે બહુ અસંભવિત છે. બગુમરાના દાનપત્રમાં વર્ણવેલ દન્તિવર્મન ધ્રુવ બીજાનો નાનો ભાઈ હતો, એ ચોક્કસ છે. બગુમરા દાનપત્રમાં એમ પણ લખેલ છે કે ધ્રુવ બીજા પછી ગાદીએ આવનાર કૃષ્ણ અકાલવર્ષ, કહેના દીકરા દન્તિવર્મન નો દીકરો હતો. પણ આ દાનપત્ર બહુ અપૂર્ણ છે અને કહે પછી ગુજરાત ઉપર ચોક્કસ રાજ્યસંકરેલ

૧ એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૨૪૮ એ આપેલ ઇ. સ. ૮૬૧ ના પહારીના સ્તંભ ઉપરના લેખમાં વર્ણવેલ રાષ્ટ્રકૂટ રાજા પરબલ આ વલ્લભ હોઈ શકે નહીં, તેમાં લખેલ છે કે પરબલના પિતામહના રોહાભાઇએ કર્ણાટના લશ્કરને હરાવી લાટ જિતી લીધી હતો અને પરબલે નાભાવલોક નામના રાજાને સખત પરાજય કર્યો હતો. પણ તેમાં પરબલ અગર તેના કોઈ પણ પૂર્વજને વલ્લભનું બિરૂદ ન હોઈ. ઉપર કહેલી લાટની જિત ઇ. સ. ૮૩૫ પહેલાં થયેલ વખતે થઈ હોવી જોઇએ. પરબલ પોતે ઇ. સ. ૮૬૧ માં રાજ્ય કરતો હતો. પરબલના દુશ્મનનું નામ નાભાવલોક હતું અને ગુર્જર શાખાના કોઇ પણ રાજાનું તે બિરૂદ નહોતું. ૨ એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૬૬. ૩ ઇ. સ. ૮૩૫ ના વડોદરાના ધ્રુવના દાનપત્રમાં વલ્લભ સાથેના યુદ્ધનો ઉલ્લેખ નથી. ૪ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૮૧. ૫ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૭૬. ૬ ઇ. એ. વો. ૧૩ પા. ૬૭. ૭ ઇ. એ. વો. ૧૨ પા. ૧૫૮. ૮ ડો. ગે. વો. ૧ પાર્ટ ૧ લો પા. ૧૨૭-૨૮ લેખ ૬૪

એવા ધ્રુવ ૧ લા, કૃષ્ણ ૧ લા અને ધ્રુવ બીજાનું તેમાં વર્ણન નથી. એમ લાગે છે કે મૂળ દાનપત્રની નકલ કૌતરનારને મોકલવામાં આવી ત્યારે એકાદ તાડપત્ર કે જેમાં આ ત્રણ રાજાઓનું વર્ણન હશે તે ગુપ્ત થયું હોય, અને ત્યારપછી કોઈએ તે બલ સુધારવાની વર્ક લીધી નહીં. શ્લો. ૧૬ માં બીજા દાનપત્રમાં જનૂલ સ્વપુત્રાજનામા હોય છે તેને બદલે જનૂલ સ્વ નીરભિર્ભજા પ્રવક્ત્રવાય લખેલ છે. આ પત્રો ઉપરથી એમ સાબીત થતું નથી કે ધ્રુવ પછી ગાદીએ આવનાર કૃષ્ણ અકાલવર્ષ દંતિવર્મનનો દીકરો હતો.

આ દાનપત્ર બતાવે છે કે ધ્રુવ ૨ જોઈ. સ. ૮૦૬ સુધી રાજ્ય કરતો હતો, જેથી તેની અને ત્યારપછી શ. સ. ૮૧૦ માં ગાદીએ આવનાર કૃષ્ણ બીજા વચ્ચે ચાર વર્ષનો જ સમય રહે છે અને તેટલા સમયમાં દંતિવર્મને વચમાં રાજ્ય કર્યું હોય એ સંભવતું નથી. કૃષ્ણ અકાલ વર્ષના બચ્ચમરાના દાનપત્રમાં દંતિવર્મનનું નામ આપેલું છે, પણ તેણે રાજ્ય કર્યું એમ લખ્યું નથી.

શ્લો. ૧૬ પછી એક ત્રુટક અને બે પૂરા શ્લોક કૃષ્ણ અકાલવર્ષ સંબંધીન છે. દંતિવર્મનનું નામ અસંબદ્ધ રહે છે. આ દાનપત્રમાં હજી સુધી ન જણાવેલા ધ્રુવ બીજાના પુત્ર, કર્કરાજનું નામ છે અને તે દ્રવક તરીકે છે. શ. સ. ૮૦૬ માં તે ઉમર લાયક હોવો જોઈએ અને તેને યુવરાજ તરીકે વર્ણવેલ નથી, તેથી એમ માની શકાય કે તેનો બીજો મ્હોટો ભાઈ હોવો જોઈએ. ૧ ધ્રુવ ૧ લાનો પુત્ર કૃષ્ણ અકાલવર્ષ અને પૌત્ર ધ્રુવ બીજો હતો. ધ્રુવ ૨ જાના મ્હોટા પુત્રને તેના પિતામહનું નામ કૃષ્ણ અકાલવર્ષ આપવામાં આવ્યું હોય, એ અસંભવિત નથી. પણ આ કૃષ્ણ અકાલવર્ષનું સુરક્ષિત દાનપત્ર મળે નહીં ત્યાં સુધી આ પ્રશ્નનો નીવેડો આવી શકે નહીં.

આ દાનપત્રમાં સ્થળનાં નામ આપેલ છે, તે પૈકી કાશ્મિર, કાન્તારામ અને મહાપી નહીં સંબંધી ચર્ચા થઈ ગઈ છે. મહુવા અને ખારડોલી તાલુકાના નકશામાંથી જાણી શકાય છે કે દાનમાં અપાએલું ગામ ધણાસદ તે વડોદરા રાજ્યના નવસારી પ્રાંતમાં મહુવા તાલુકામાંનું બુદ્ધસા ગામ હોતું જોઈએ. તેની દક્ષિણ, પશ્ચિમ, ઉત્તર અને પૂર્વે અનુક્રમે પુરાવી નદી, લિલ્લતડાગિકા, પદમ શૃણુ અને વડવલી હતાં. અને તેને હાલનાં પૂર્ણા નદી, શંકરતલોરી, પથરાણ, અને વલોદ માની શકાય. શ્રી બેલક શ્રીજેટકને બદલે ભૂલથી લખાયું લાગે છે. સોમેશ્વરતીર્થ શોધવું સુરકેલ છે. પ્રભાસ સિવાય બે સોમેશ્વર તીર્થો છે, એક પાટણ પાસેના સિદ્ધપુરમાં છે, જ્યાં ગંગા જમના અને સરસ્વતીનો સંગમ મનાય છે, બીજું ચાંદોદ પાસે કરનાલિમાં છે જ્યાં નર્મદા અને ઝોરસંગ મળે છે. પ્રભાસ અને પહેલું સંભવિત નથી, પણ આ બીજું કરનાલી પાસેનું હોય, એવો સંભવ છે. કવરિકા અને સુહિલા હજી જોળખાયાં નથી.

[છંદ—શ્લો. ૧, ૧૩, ૧૫, ૩૨, ૩૫ અને ૩૬ અનુષ્ટુભ; શ્લો. ૨-૫, ૭, ૯, ૧૪, ૧૮, ૧૬ અને ૨૧ વસન્તવિલકા; શ્લો. ૬ ગીતિ; શ્લો. ૮, ૧૬, ૨૩-૨૭ ૨૯-૩૧ અને ૩૬ આર્યા; શ્લો. ૧૦ અને ૧૩ સ્તમ્ભરા; શ્લો. ૧૧ અને ૨૦, ઉપજાતિ; શ્લો. ૧૨, શાર્દૂલવિક્રીડિત; શ્લો. ૨૨, ઈશ્રવંશ, શ્લો. ૨૮ પૃથ્વી; શ્લો. ૩૩-૩૪ ઈન્દ્રવજા; શ્લો. ૩૭ શાલિની અને શ્લો. ૩૮ યુગ્પિતાગ્રા.]

૧ શ. સ. ૮૦૬ ધ્રુવના રાજ્યના અન્તનો વખત હતો અને ત્યારપછીનો રાજ શ. સ. ૮૧૦ માં ગાદી ઉપર આવેલ તેથી કહેનો સુવશભિષેક ન થયો હોય માટે તેને યુરાજપદ ન લખ્યું હોય, એ સંભવતું નથી.

અક્ષરાન્તર

પતરું પહેલું

- ૧ ઑં' સ્વસ્ત્યસ્તુ ભગવતો (તે) સુગતશાસનાય ॥ સ બોન્વાદ્વિષસા ધામ યં
(યન્) નામિકમલં કૃતં (તમ્) । હરશ્ચ યસ્ય કાન્તેન્દુક-
- ૨ લયા કમલંકૃતં(તમ્) । [૧] આસીદ્વિ(દ્વિ)ષ્વિમિરમુષ્ણતમળહલા-
પ્રી ધ્વસ્તિન્નયન્નમિમુસ્વી રણશર્વરીષુ । મૂપઃ શુચિ ળ્વિ(ળ્વિ)-
- ૩ ધુરિવાસ્તદિમ(ગ)ન્તકીર્તિર્ગોવિન્દરાજ इति રાજસુ રાજસિ(સિ)હઃ ॥ [૨]
દૃષ્ટા ચમૂમમિમુસ્વી(સ્વી)સુમટાટ્ટહાસામુચા-
- ૪ મિતં સપદિ યેન રણેષુ નિત્ય(ત્યમ્) । વદ્યાધરેણ વધતા મૃકુટિ(ટિ) લઢાટે
સ્વજં કુલ(લં) ચ હૃદયં ચ નિજં ચ સત્વં (ત્વમ્) ॥ [૩]ત-
- ૫ સ્યાત્મજો જગતિ વિશ્રુતશુભ્રકીર્તિરાત્તાર્તિહારિહરિવિક્રમધામધારી મૂપલ્લિવિષ્ણુ—
(ણ)પ નૃપાનુકૃતિઃ કૃતઙ્ગીઃ(ઙ્ગઃ)
- ૬ શ્રીકલ્હ(કલ્હ)રાજ इति ગોત્રમણિર્વ(વર્વ)મૂવ ॥ [૪×] તસ્ય પ્રમિલ(ન્ન)
તાટ(કરટ)ચ્યુતવાનવચિ(ન્તિ)વચ(ન્ત)પ્રહારક(ર)ચિરોલ્લશિતાત્સ(ન્સ)-
- ૭ પીઠઃ । ર્મા(ક્ષમા)પઃ લિ(ક્ષિ)તૌ ષ(ક્ષ) પિત શૈતુરમૂચનૃજઃ સદ્ર(દ્રા)
દ્યૂટકનકાદ્રિરિવેન્દ્રરાજઃ ॥ [૫] તસ્યોપાર્જિતમ-
- ૮ હસસ્તનયય(શ્ચ)તુરુદધિવલ્લસ(ય)માલે(લિ) ન્યાઃ [૧] મોક્ષા મુવઃ
શતક(ક્ર)તુ સદશઃ શ્રીવચિ(ન્તિ)દુર્ગરાજોમૂત ॥ [૬] કાંચી-
- ૯ સ(શ) હ(કે)રલનરાધિપચોલપા(પા)લ્ય શ્રીહર્ષવજ્રટ વિમેદ વિધાન
વસં(ક્ષમ્) । ન(ક)ળ્ળાટક(કં)ક(વ)લમચિન્ત્યા(ન્ત્ય)મજેયમત્યૈ(ન્યૈ)ર્ધૃ-
- ૧૦ ત્મૈઃ(ત્યૈઃ) કિયાદ્ધિરપિ યઃ સહસા જિમા(ગા)ય ॥ [૭] તમ્મિન્દિવં
પ્રયાતે વલ્લભરાજે ક્ષેત્રપ્રજાવા(વા)ષઃ [શ્રી]કર્ણરાજસુન્નર્મ-
- ૧૧ હીપતિઃ શ્રીકૃષ્ણરાજોમૂત ॥ [૮] રાહૃપ્પમાત્મમુજજાતવ(વ)લાવલેપમામૈ-
(જૌ)વિજિલ(ત્ય) નિશિતાસિલતાપ્રહરૈઃ ।
- ૧૨ પાલે(લિ)ધ્વજાવલે(લિ)શુભામચિરેણ યો હિ રાજાધિરાજપરમેશા(શ્ચ)રતાં
તતાન ॥ [૯] યેન શ્વેતાતપત્રપ્રહરતરવિક-
- ૧૩ રમા(વ્રા)તમ(તા)પાત્સલીલં જગમે નાસીરધૂલીધવલે(લિ)તશિરસા વલ્લ-
ભારુયઃ સદા જૌ । શ્રીમદ્ગોવિન્દરાજો જિ-
- ૧૪ ન(ત)જગદહિતભ્રેણ વૈષ્ણવદક્ષઃ સ(ક્ષસ્ત)સ્યાસીનૃ(ત્સ)નુરેકઃ ક્ષણરણવલ્લે-
(લિ) તારાતિમત્તેમકુન્નમ્ ॥ [૧૦×] તસ્યાનુ-

૧ ચિહ્ન રૂપે છે. ૨ ના કા ના બેવા લાગે છે. ૩ આંહી જા નું બીજું રૂપ છે. ૪ કામાંના
ષ નો આડો લીટો મુમ થયો છે. ૫ હંદ પ્રમાણે અહીં શ્રી ન હોવો જોઈએ. ઉપરના કર્કરાજનો શ્રી
બુલથી અહીં લખાયો છે. ૬ ક્ષનું આ રૂપ આમાં બહુ ઠેકાણે હોય છે.

- ૧૧ જઃ શ્રીધ્રુવરાજનામા મહાનુભાવોમહત્તમસ્ય(તા)પઃ [૧] પ્રસાધિતાશ્વેષ-
નરેન્દ્રચક્રઃ ક(ક્ર)મેળ વા(વા)ઠાઠ્ઠેષ(વ)-
૧૬ પુર્વ(ર્વ) મૂવ ॥ [૧૧] જાતે યત્ર ચ રાષ્ટ્રકૂટતિલકે મદ્(સદ્)પૈચ્છામણૌ
ગુવી(ર્વી) તુષ્ટિરશાસિલસ્ય જગતઃ સુ-
૧૭ સ્વામિનિ પ્રત્યહં (હમ્) (૧) સત્યં સત્યમિતિ પ્રશાસતિ સતિ ક્ષમામા-
સમુપા(દ્રા)ધિ(ન્તિ)કામાસીદ્ધર્મપરેગુ-
૧૮ ણામૃત નિચૌ(ધૌ)સત્યવ્રતાધિષ્ઠિ(ણિ)તે ॥ [૧૨] રક્ષતા યેન નિઃશેષ-
(ં)ચતુરમ્ભોધિસંયુતં(તમ્) । રાજ્યં

પતરં વીજું પહેલી વાજુ

- ૧૯ ધર્મેળ લોકાના(નાં) ક્રૂતા દ્વિષ્ઠિ[:] પરાદ્વિષ્ઠિ ॥ [૧૩]તસ્યાત્મજો જગતિ
સત્પથિતોરુકીર્તિર્ગોવિન્દર(રા)જ્ઞ હિતિ ગોત્રલઠામ-
૨૦ મૂતઃ । ત્યાગી પરાક્રમધનઃ પ્રકટપ્રતાપ[:]સન્તાપિતાહિતજનો જનવલ્લભોમૂત ॥
[૧૪] તત્પુત્રોત્ર ગતે નાક-
૨૧ માર્કપિતીરિપુત્રજે । શ્રીમહારાજશર્વાસ્થ્યઃ સ્થાતો રાજાભવદર્મુણે [: ॥ ૧૫]ર
(અ)ર્થિયુ યથાર્થતાં ય સમમીષ્ટ-
૨૨ ફલાવાસિલ્લબ(બ્બ)તોષેષુ । વૃદ્ધિં નિનાય પરમામમોષવર્ષામિધાનસ્ય । [૧૬]
રાજામૂતપિપ્પ્લુચૌ રિપુમયવિમ્બોદ્યુમ્બ(દ્મૂત્યમા)-
૨૩ વૈકહેતુર્લક્ષ્મીમાનિન્દ્રારાજો ગુણનૃપતિકરાંતશ્ચમત્કારકારી । રાગાદન્યાન્યુ(ન્યુ)-
દસ્ય પ્રકટિતવિનયા યં નૃપા[:] સેવ-
૨૪ માના રાજશ્રીરેવ ચક્રે સકલકવિજનોદ્ગીતતથ્યસ્વભાવં(વમ્)' ॥ [૧૭]
શ્રીકર્કરાજ હિતિ રક્ષિતરાજ્યમારઃ સારઃ કુલસ્યતનયો
૨૫ નયશાલિશૌર્યસ્ત(ર્યઃ) । 'તં'સ્યા મવદ્વિમે''(મ)વ વંદિતવં(વં)ધુસાર્યઃ
પાર્થઃ સદૈવ ધનુષિ પ્રથમઃ શુચીનાં(નામ્) ॥ [૧૮] સ્વેચ્છાગૃહીત-
વિષયાન્દ્ર(ન્દ્ર)-
૨૬ ઢસંહ(ધ)ભાજઃ પ્રોદ્વૃત્તહસતરશુક્લિકરાદ્(ણ્)કૂટાનું(ન્) । ડ)સ્લાતસદ્ગ-
નિજવા(વા)દુ વ(વ)લેન જિત્વા યોમોષવર્ષમચિરા[ત્]સ્વૈપદે
૨૭ વ્યવત્ ॥ [૧૯]પુત્રીયતસ્તસ્ય મહાનુભાવઃ ક્રૂતી ક્રૂતઃ ક્રૂતવીર્યવીર્યો
(ર્યઃ)'૧૧'વૈશ્વૈક્રૂતાશેષનરેન્દ્રવૃન્દો વ(વ)મૂવ સુનુ(ધુ)વરાજનામા ॥ [૨૦]

૭ ડા જના જેવો છે. ૮ સાધારણ દંડ છોડી દીધો છે, એટલું જ નહીં પણ ૧૫ માં શ્લોકના
છેલ્લા અક્ષરની ૧૬ માં શ્લોકના પહેલા અક્ષર સાથે સંધિ કરેલ છે. ૯ પતરામાં ખાડાને લીધે ધને બદલે
ત્રણ ઉભા લોટા દેખાય છે, પણ મૂળમાં બે જ છે. ૧૦ નોટ ૮ મુળ્ય. ૧૧ એની માત્રા ૭૫માં દેખાતી
નથી, પણ મૂળમાં ૨૫૪ છે. ૧૨ નોટ ૮ મુળ્ય. ૧૩ પતરામાંના ખાડાને લીધે ૭૫માં ડાંખા ત્રે જેવું લાગે
છે, પણ મૂળમાં તે ૩૮૫નો નથી. ૧૪ નોટ ૮ મુળ્ય. ૧૫ ચોંવ અક્ષરો ખંડિત છે, પણ મૂળમાં ૨૫૪ છે.

- ૨૮ ચન્દ્રો જહો દિમગિરિસ્સદિમ[:] પ્રકૃત્યા વાતશ્ચલશ્ચ વ(ત)પ[ન]સ્તપન-
સ્વમાયઃ । ક્ષારઃ પયોનિર્ધિરિતિ તૈસ્સમમસ્ય નાસ્તિ યેનોપમા-
૨૯ નિરુપમસ્તત્ત એવ ગીતઃ ॥ [૨૧] વ(વ)શ્ચાણ્ડમેતત્કિમિતિ પ્રજાસૃજા ન
મત્તમાણેન પુરા વિનિર્મિ(મિ)તં(તમ્) । એવં વિચિન્સ્ય ધ્રુવરાજકીર્તિ-
૩૦ ળિંષાતુરાસીત્સુતરામસૂયિની ॥ [૨૨] રણસિ(શિ)રસિ સ્વદ્ગધાતૈર્વલ્લભદંઢં
પરાક્રમુસ્તીકૃત્ય । સ(ષ)જ્ઞશતશુદ્ધદેહઃ સ્વર્ગમગાદેક
૩૧ એવાસી ॥ [૨૩] તસ્યાશેષનરાધિપદ્ધતયશસઃ સ્વર્ગલોકગતકીર્તિઃ । શ્રીમાન-
કાલવર્ષસ્તનયઃ સમમૂલુકાલમ્બઃ(મ્બઃ) ॥ [૨૪] વલ્લભ-
૩૨ દણ્ડાક્રાન્તં વિષટિતદુષ્ટાનુજોવિવર્ગેણ । પિતૃપર્યાગતર્મચિરાન્મળમધ્યાસિતં
યેન ॥ [૨૫] મિયવાદી સત્યધનઃ શ્રીમાન-
૩૩ નુબીવિવત્સલો માની । પ્રતિપક્ષક્ષોભકરઃ ગુમતુજઃ ગુમકરઃ સુહૃદામ્ ॥ [૨૬]
તસ્મિન્સ્વમ્ગી(ગ્મી)ભૂતે ગુણવતિ ગુણવાન્ગુણા-
૩૪ ચિક્રીતઃ [૧] સમમૂઢ્ઢવરાજસમો ધ્રુવરાજસ્તુષ્ટિકુલોકે ॥ [૨૭] હતો
મિમુલ્સમાપ[ત]લ્લભ(વ)લ્લગૂર્જરાણાં વ(વ)લ્લ ॥ હતો વિમુલ્લભ-
૩૫ મો વિકૃતિમાગતા વાં(વાં)ધવાઃ । હતોનુજવિકુર્ચિતં શમમગાત્સમસ્તં મયાદદ્ધો
સ્ફુરણમદ્ધુતં નિરુપમેન્દ્રસ્વદ્ગસ્ય તે ॥ [૨૮] ગુર્જરવ(વ)લ્લ-
૩૬ મતિવ(વ)લ્લવત્સમુદયપદ્મંહિતં ચ કુસ્પ્યેન । એકાકિનૈવ વિહિતં પરાક્રમુલ્લ-
લીલ્યા યેન ॥ [૨૯] યશ્ચામિષિક્તમાત્રઃ પરં યશ-
૩૭ સ્યાગશૌર્યૈતોવાપ । ગુમતુંગજોતિતુંગં પદં યદાપ્રોતિ નો ચિત્રમ્ ॥ [૩૦]
તેનેદમનિલવિદ્યુચ્ચલ્લમાલોક્ય જીવિતમસારં [૧]
૩૮ ક્ષિતિદાનપરમપુણ્યઃ પ્રવર્તિતો ધર્મદાયો યં(યમ્) ॥ [૩૧] સ ચ સમધિ-
ગતાશેષ મહાશબ્દ(શ્બ્દ)મહાસામન્તાધિપતિધા(ધા)રાવર્ષશ્રીધ્રુવરા-
૩૯ જદેવઃ સર્વાનૈવ સમનુવો(વો)ધયત્યસ્તુ વઃ સંવિદિતં(તમ્) ॥ યથા મૈયા
શ્રીલેખ(લે)કકટકાવસ્થિતેર્ને માતાપિત્રોરાત્મનસ્તૈ(શ્ચૈ)દિ-
૪૦ કામુષ્મિકપુણ્યયશોમિદૃઢ્યે ચિરંતનકવરિકાર્પરૈવિષય સંજ્ઞા(જ્ઞ)સાંપ્રતીયકાંતાર-
ગ્રામપ્રતિવિ(વ)દ્વમદ્વામી” સરિષીરે મગ

૧ ર નુટક છે પણ મૂળમાં ૨૫૯ છે. ૨ હંદ પ્રમાણે વયોધિ પાઠ હોવો બોધ્યો. ૩ સ્વ ખંડિત છે પણ પતરામાં તદ્દન ૨૫૯ છે. ૪ મ ખંડિત છે. ૫ આ ૬૯૩ નકામો છે. વચિ બલમિતો. ૬ વત્સ એ અક્ષર પતરામાં ચોખ્ખા છે. ૭ વચિ સમુદતં કુંહિત ૮ પતરામાં ખાડાને લીધે રં અક્ષર રાં જેવો લાગે છે પણ આની આડી લાકડી છે જ નહીં. ૯ મતૌ અક્ષરો ૭૫૫માં ઝાંખા છે, પણ મૂળમાં ૨૫૯ છે. ૧૦ પતરામાં ખાડો હોવાથી મ અક્ષર મા જેવો લાગે છે પણ આ ની લીટી કાતરવામાં આવી જ ન હોતી. ૧૧ ન અક્ષર માત્ર અરધો કાતરાયો છે. ૧૨ કવરિકાહાર પાઠ હોવા સંભવ છે. (તંત્રી) ૧૩ આ નામનું વાંચન કંઠવાળું છે. (તંત્રી)

વીજું પતરું ગ્રીચી બાજુ

- ૪૧ વૈષ્ણુદ્વાષિષ્ટાને પંચશતાનિ તીર્થ્યાનાં વિનયિત્વા કાંપિસ્વમુનિના કાસ્તિમહાવિદ્યા-
 ૪૨ રાયતનાય કાંપિસ્વતીર્થિકસંજ્ઞકાય સ્થિરમતિનામ્ના મિશ્રુણાવલ્લર્ચ ચ ગ્રીમતે
 ૪૩ વુ(વુ)દ્વમદ્વારકાય સુદિકાવિષયાન્તર્વર્તી ધડયાસહામિષાત(ન)ગ્રામો
 યસ્યાધા-
 ૪૪ દનાનિ પૂર્વતો વડવહ્લી ગ્રામસીમા ॥ દક્ષિણતઃ પૂર્વાવી સરિત્ । [।]પશ્ચિમતો
 લિન્ધ(જ)-
 ૪૫ તદાગિકાગ્રામસીમા ॥ ઉત્તરતઃ પદમશૃણ ગ્રામસીમા ॥ પ્વમયં ચતુરાધાટ-
 ૪૬ નોપલક્ષિતઃ સોર્દ્(દ્)જઃ સ(સો)પરિકરઃ સ(સ્વ)સીમાપર્થ્ય(ધ્ય)ન્તઃ
 કલ(ર)સહિતઃ સવૃક્ષમા-
 ૪૭ લાકુલઃ સજ(દ)ખડશાવ(પ)રાધઃ સદિરખ્યાદેયોડ્ચાટમટ પ્રથશૌ બાતોઢરી
 ૪૮ યઃ સર્વરાજકીયાનામહસ્તપ્રક્ષેપણીયો ॥^૧ આચન્દ્રાર્કાર્ણવ ક્ષિતિપર્વતસમકા-
 ૪૯ લીનઃ પૂર્વદષ્ટદેવદાયત્ર(ત્ર)હદાયરત્તિ(હિ) તોમ્યન્તરસિદ્ધયા શ્વકનૃપ-
 કાલાતીર(ત)સ્વં(સં)-
 ૫૦ વત્સરશતેષુ [અષ્ટસુ]પદુ(હુ)ત્રેષુ માર્ગશિરસુ(શુ)દ્વદ્વિતીયા(વાં)
 ભગવતિ સવિતરિ ધનુષિ સંવક્રાં-
 ૫૧ ન્તે મહાપર્વણિ સોમેશ્વરસંગમતીર્થે સ્નાત્વોર્ધોર્ધકાતિ સર્ગેણ ગન્ધપુષ્પધ્-
 ૫૨ પનિ(નૈ)વેદ્યાદિક્રિયોપવર્ત્તનાર્થં તથા કાલાસ્યયાસ્સ્વ(ત્ત્વ)ખડસ્ફુટિત સંસ્કારાર્થં ચ વિ-
 ૫૩ હારસ્ય પ્રતિપાદિતસ્ત(સ્ય)સતમુચિતયાં દેવદાયસ્થિત્યા સિન્ધુવિષય શ્રીમિશ્રુ-
 ૫૪ સ્તં(સં)ધસ્ય પ્રતિજ્ઞાપ્રતો મુંજતો મોજયતઃ કૃષતઃ કર્ષયતો ન પરિપન્થના
 ૫૫ કાર્ય્યા [॥] તથાગામિનૃપતિમિરસ્મદ્વંશજૈરન્યૈર્વા સામાન્યં ભૂમિદાર(ન)પર(ભ)-

પતરું ગ્રીજું

- ૫૬ મિસ્યવધાર્ય^{૧૦} વિશુલ્લોલાન્બનિત્યાન્યૈસ્ત્વ(શ્વ)ર્યાણિ તૃણામ્લગ્નજલવિ-
 (વિ)ન્દુચંચ-
 ૫૭ લં જીવિતમાકલ્પ્ય સ્વદાયનિર્વિશેષોયમસ્મદ્વાયોનુમન્તવ્યઃ પાલયિતૈર્ભ્યઃ ॥

૧ વાંચો ભગવદ્વુદ્ધા. ૨ વાંચો વિનમ્ય. ૩ આ પંકિતની શરવાતમાં બે અક્ષરની જગ્યા મૂકી દીધી છે. [જગ્યા મૂકી નથી. પહેલા ત્રણ અક્ષરો રીચાચ વાંચવા બેઠાએ. તેનો]. ૪ [આ બેઠાક્ષર ૭૫માં મ્વ જેવા હાથે છે. તેની] ૫ હાલનો અવગ્રહ આ લેખમાં આ જગ્યાએ જ જેવામાં આવે છે. ૬ વાંચો પ્રવેશ્યો. ૭ આ ૬૫૩ નંકામાં છે. ૮ વાંચો સ્નાત્વોદ અથવા સ્નાત્વાયોદ. ૯ વાંચો સમુપ્તિવા. ૧૦ કાતરકામ છીઝે હોવાથી વિ અક્ષર હિ જેવા હાથે છે. ૧૧ વાંચો પાલયિતમ્યથ.

૫૮ યથાજ્ઞાનતિમિરપટલાદૃતમતિરાચ્છિ(ણ્છિ)દ્યોદાચ્છિદ્યમાન(નં) વાનુમોદેત સ પંચમિર્મહાપાતકૈ-

૧૧ રૂપપાતકૈશ્વ સંયુક્તઃ સ્યાદિત્યુક્તં ચ મગવતા વેદવ્યાસેન વ્યાસેનૈ ॥ ષષ્ટિર્વર્ષ-સહસ્રાણિ સ્વ-

૬૦ મૅં તેષ્ટિતે ભૂમિદઃ । આચ્છ(ણ્છે)જા ।નુમન્તા ચ તાન્યેવ નરકે વસ્યે ॥
[૩૨] અગ્રેરપસ્ય(ત્યં)પ્રથમ(મં)સુવર્ણ(ણ્)ભૂલ્લે(વ્લે)-

૬૧ ણ્ણવી સુલ્ય(ર્ય)મુ(સુ)તાશા(શ્ચ)મા (ગા)વઃ । લોકાલ્લયસ્તેન ભવન્તિ
વચ્ચા યઃ કાંચનં ગાં ચ મહીં ચ વદ્યાત્ ॥ [૩૩] યાનીહ

૬૨ વત્તાનિ પુરા નરેન્દ્રૈર્હાનિ ધર્માર્થયશસ્કરાણિ નિર્માલ્યવાન્તપ્રતિમાનિ તાનિ
કો નામ સાધુઃ

૬૩ પુનરાવદીત ॥ [૩૪] વિન્ય(ન્ધ્યા)દ(ટ)વીંષ્વતોયાસુ યુક્તકોટરવાસિનઃ ।
કૃષ્ણાદ્યો હિ જાયન્તે ભૂમિદાયં હ-

૬૪ રન્તિ પે(યે) ॥ [૩૫] વ(વ)હુમિર્વસુધા મુક્તાં રાજપિઃ
સગરાદિપિઃ । યસ્ય ૨^૧ યદા તુ(ભૂ)મિસ્તસ્ત ૨^૨ તપ(દા)પ(ફ)લં(લમ્)
॥ [૩૬] તથા

૬૫ ચોક્ત(કં)રામભદ્રેણ ॥ સબ્વા(વ્વા)નેતાન્તા(ન્યા)વિનઃ પાર્થિવેન્દ્રાન્ના[ન]-
મ્યો ૨ યાચ્ચતે રી[રા]મમદ્રઃ સામાન્યાયં ધર્મ્મં ચા[સે]-

૬૬ તુર્તપાણાં ત્તા[કાલે]કાલે પાલનીયો ભવદ્ધિઃ ॥ [૩૭] ઇતિ કમલદલામ્બુ-
[મ્બુ]વિ[વિ]ન્દુલોર્લાં શ્રિ[શ્રિ]યમનુચિન્ત્ય મનુ-

૬૭ ણ્યજીવિતં[ચ]^૧ ॥ અતિવિમલમનોભિરાત્મનીનૈર્ન હિ પુરુષૈઃ પરકીર્તયો વિલોપ્યાઃ ॥
[૩૮] શ્રીક-

૬૮ કૈરાજનામા તદાત્મપે[જો]ત્રાપિ દાપકો દૂતઃ । યાચકવક્ર[ક્]વિવસ્વાન્તા
[ન્સં]તાપશીલોરિકુમ્ભ

૬૯ દાનામ્ ॥ [૩૯]સ્વદન્તો[સ્તો]યં શ્રીધ્રુવરાજદેવસ્યે ॥ ^૧લેખિતં ચૈત

૭૦ ન્મરા[યા]લભી[મિ]વાસ્તવ્યમહાસન્ધિવિમદાક્ષપટલાધિપતિશ્રીદીન્દેત[ન]શ્રીમ-

૭૧ દવલોકિતાત્મજેનેતિ ॥

૧ પતરામાં ખાડા હોવાથી ણ્છિ અક્ષર ઉપર અનુસ્વાર દેખાય છે, બ્યારે તે કાતરવામાં આવેલ નથી. ૨ ત્યુ અક્ષર ખંડિત છે. ૩ વચ્ચો ષષ્ટિ વર્ષ. ૪ વચ્ચો વસ્ત્ર. ૫ મુ અક્ષર ખંડિત છે. ૬-૭ ૨ નો અંક સૂચવે છે કે આગશે રુદ્રે એ વાર વાંચવાનો છે. ૮ આંહી ભૂલથી એકને બદલે બે દંડ મુકેલા છે. ૯ સહી બ્દની કેનેરીઝ લિપિમાં છે. ૧૦ સહી પછી અને લેખિત પહેલાં સુશોભિત આકૃતિ છે.

ચાલુક્ય ચામુણ્ડરાજનાં તામ્રપત્રો

વિ. સં. ૧૦૩૩ માર્ગ. વ. ૬

આ પતરાંના ફોટોગ્રાફની એક નકલ મને અમુક વર્ષો પહેલાં રવ. દિ. બ. કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવે વાંચવા માટે મોકલી હતી. મારું કહેલું અક્ષરાન્તર તેમણે મુનિશ્રી જીનવિજયને આપ્યું હતું અને તેમણે તેમાં અમુક પાઠાંતરો સૂચવ્યાં હતાં. લાંબો સમય વીત્યા છતાં જ્યારે તે પ્રસિદ્ધ થયાં નહીં ત્યારે રવ. કેશવલાલ બાઇને લખી તે પ્રસિદ્ધ કરવાની મેં પરવાનગી માગી, તેમ જ અને તો અસલ તામ્રપત્રો મેળવી આપવા લખ્યું હતું. કારણ કે, કેટલેક ઠેકાણે સ્પષ્ટ વાંચી શકાતું નથી તે કદાચ મૂળ પતરાંમાંથી સ્હેલાઇથી વાંચી શકાય. મૂળ પતરાં અद्याપિ પર્યંત મેળવી શકાયાં નહીં, તેથી હવે ફોટોગ્રાફ ઉપરથી કરેલા અક્ષરાન્તર અનુસાર પ્રસિદ્ધ કરું છું. માલિકની ઇચ્છા હશે તો મૂળ પતરાં પ્રિન્સ એફ વેલ્સ મ્યુઝિયમ ખરીદી લેવા સહા વત્તર છે અને રહેશે.

આ દાનપત્ર બે પતરાંમાં કોતરેલું છે. પતરાં ૬ ઇંચ લાંબાં અને ૨ફૂં ઇંચ પહોળાં હોવાં જોઈએ. પહેલા પતરાની નીચેની બાજુએ અને બીજા પતરાની ઉપરની બાજુએ કડી તથા સીલ માટે બંને કાણાં છે. સીલ તથા કડી ઉપલબ્ધ છે કે નહીં તે કહી શકાતું નથી. દરેક પતરામાં ૬૨૪ હ્રસ્વ પંક્તિ લેખની છે. પતરાં સુરક્ષિત લાગે છે. બે કે બીજા પતરાના નીચેના ભાગમાં જમણી બાજુએ સ્હેજ ઘસાઇ ગયું હોય એમ લાગે છે.

લેખની લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. દાનમાં આપેલા ક્ષેત્રની સીમાના વર્ણનની પંક્તિ ૮ થી ૧૧ સિવાય બાકી બધા ભાગ પદ્યમાં છે.

પંક્તિ પહેલીમાં મંગલાચરણ છે અને પછી પં. બીજી અને ત્રીજીમાં મૂલરાજનું વર્ણન છે. પં. ચોથી અને પાંચમીમાં તેની પત્ની માધવીથી જન્મ પામેલ ચામુણ્ડરાજ યુવરાજનું વર્ણન છે. મૂળરાજની પત્ની સાધવીનું નામ આ લેખમાંથી પહેલીવાર જ મળે છે અને તે ચાહમાન વંશના ભોજની પુત્રી હતી, એમ લખેલ છે.

દાન જૈન ગૃહ(મંદિર)ને ધૂપ દીપ વિગેરે પૂજોપચાર માટે આપવામાં આવેલ છે. દાનમાં ક્ષેત્ર આપેલું છે, તથા તેની સાથે ચાર કેદાર (ખેતર અગર નીચાણવાળી જમ્યા જેમાં પાણી ભર્યું રહે તેવી) આપેલાં છે.

જૈન મંદિરને માટે દાન આપવાનું કૃણ બતાવનારો એક શ્લોક છે અને ત્યાર બાદ ચાહ પદ્ધિવર્ષ વિગેરે શ્લોકો આપેલા છે.

પંક્તિ ૧૭ માં તિથિ વિ. સં. ૧૦૩૩ માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણપક્ષની નવમી આપેલી છે.

લેખકનું નામ વાલાલ્લં આપેલું છે. છેવટમાં ચામુણ્ડની સહી છે.

अक्षरान्तरं
पतरं पहेलं

- १ ९ स्वस्ति --- भवप्रताप --- व्यापारय कृता यस्याख्यातनृपोचमांगविमल ---
२ भवर्च्यमान - मः । श्रीवंशः चौस्तिकराजवंशतिलकभीन्यालकांतिप्रभोः संताने
त्रिदशेन्दुतुल्य
३ महिमाश्रीमूकराजो नृपः । श्रीमान्सुन्दरलीकनामविहितः यच्चाहमानाह्वयश्रीमद्-
भोजनराशि-
४ पोचमसुताश्रीमाधवीकुक्षि- । अ-न्या-दयौबराज्यपदवीकामेप्य- -- कवान्त --
५ ने - गुणाकरः समभवच्चामुण्डराजः सुतः भोगत्यागमुधर्मसाधनपरलानै -- श्रियः
६ श्री --- त्वैवं वरुण्यविद्यार्मकपुरे तेनात्मनः श्रेयसे । श्रीमजैनगृहाय वेतनकृतं
७ धूपमदीपसज्जां । क्षेत्रं दत्तभुदग्दिशिस्थितमदोसामान्यकेदारकं नागराजक्षेत्रं कदंब
८ वलीवेदारी चंद्रराजलोहकारक्षेत्रकेदारः शास्त्रिभद्रपदतद्दक्षेत्रे केदारः जोनल
९ ण्णग्राममार्गादक्षिणतः - रहके केदार एभिश्चतुर्भिः केदारैस्सह ॥ आघाट-
स्थाता (ना) नि-
१० पूर्वतो - गणह्वयग्रामगामीमार्गः । उत्तरतो दुर्गाबदरीतल स्थिता -
पतरं बीजं

- ११ लांगः । इ- पामक्षेत्राणि । दक्षिणतोवरुणशर्मकीयपद्मदेवताक्षेत्रमि-
१२ ति । दानपरकं च ॥ जिनभवनं जिनबिम्बं जिनपूजां जिनमतं च यः कुर्यात् तस्य
तस्य नरायण
१३ शिवसुखफलानि करपल्लवस्थानि ॥ षष्ठिन्वर्षे सहस्राणि स्वर्गं तिष्ठति भूमिदः
आक्षेपाचानुमं
१४ सा च तान्येव नरकं वसेत् ॥ स्वदत्तां परदत्तां वा यत्नाद्रक्षयुषिष्ठिर । महींमहीभृतां
श्रेष्ठदानाश्रेयो-
१५ नृपालनं ॥ स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुंधरां । स विद्यायां कृमिभूत्वा
पितृभिः सह मज्जति ॥
१६ विन्ध्याटवीप्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः । कृष्णसर्पाः प्रजायन्ते भूमि-
दानापहारकाः ॥
१७ षट्सु-माश्वेतदशगुणे साम्रे त्रयस्त्रिंशता मार्गे मासि तमिस्रपक्षनबमी सूर्यात्मजे सुंज
१८ ति । वाळाक्रीडयलेखको क्लिप्तदिदं स्वामि स्वहस्तोक्तिं यो लोप्यत्यनुशासनं
सजगतां पापं
१९ पुमान् लास्यति ॥ संवत् १०३३ स- काब्दा- -- देवादी जज्जगुण न
सिद्धुकान् । स्वमतं श्री च
२० पितैतान् समक्षान् पंचसाक्षिणः ॥ मंगलं ॥ श्रीचामुण्डराजस्य मम मतं ॥

१ शेटाग्राह उपर्यथी. २ आंही पाठ शंकावागे हतो. शास्त्री दुर्गाक्षेत्रे गणधर साधकतक गृह-
कृति नामना ग्रन्थभां क्षत्रेक्ष। जिनवधला सरिना यरित्रभांथी ते श्लोक आप्ता धर्मी शोकहृते ते उपर्यथी
शुद्ध बांथी शक्यो. ३ वांथी मार्गे. ४ वांथी स्वहस्ता.
क्षेप ११

ભીમદેવનાં પાલણપુરનાં તામ્રપત્રો

વિ. સં. ૧૧૨૦ પૌષ સુ. ૧૫

આ પતરાં પાલણપુરથી ૪૮ ઈંડીયન મિરર સ્ટ્રીટ કલકત્તામાં રહેતા મી. પુરનચંદ નાહર એમ. એ. એલ. એલ. ધીને મળ્યાં હતાં. તે મારી પાસે વાંચવા તથા તેની છાપ તૈયાર કરવા લાવવામાં આવ્યાં હતાં. પતરાં અસાધારણ રીતે (ફે ઈંચ થી ફે ઈંચ) બાંધે છે. લાંબી બાજુની મધ્યમાં ફે ઈંચ વ્યાજનાં કાંજાંમાંથી પસાર થતી ૧૪ ઈંચ વ્યાસની કડીથી તે બેડાયેલાં છે. પતરાંની લંબાઈ ૭૪ ઈંચ અને પહોળાઈ ૪૪ ઈંચ છે ફરતી ફે ઈંચ જેટલી કાર બડી ટીપેલી છે. પતરાં ફે ઈંચ બાંધે છે, પણ કડીની બન્ને બાજુ બાંધાઈ ફે ઈંચ છે. પતરાંનું વજન ૧૦૬૩ તોલા છે. બન્ને પતરાં અંદરની બાજુએ કોતરેલાં છે અને લખાણ પંદર લીંટીમાં છે.

લિપિ દેવનાગરી છે અને બાષા સંસ્કૃત ગદ્યમય છે, જેને માટે કાંઈ ખાસ નોંધવા જેવું નથી. કોતરકામ બલથી ભરેલું છે. ગુજરાતના ચાલુક્ય (સોલંકી) વંશના મહારાજાધિરાજ ભીમદેવ ૧ લાના સમયનો આ લેખ છે. તેણે ઇલા મુકામે છાવણી હતી ત્યારે જનક નામના મેઠ બ્રાહ્મણને વરણવાડા ગામમાં ૩ હજ બમીન દાનમાં આપી હતી. તેની સીમા આ મુજબ છે : પૂર્વે વારઅસવલીનો માર્ગ, દક્ષિણે પાદરા ગામ પશ્ચિમે છિદ્રિયાલા ગામનો માર્ગ, ઉત્તરે કેશવ અને વાલણનું ખેતર.

દાનની તિથિ વિ. સં. ૧૧૨૦ ના પૌષ સુદિ ૧૫ છે. વિશેષમાં એમ પણ લખેલ છે કે ભીમદેવે ઉત્તરાયણ પર્વને પ્રસન્ને દાન આપ્યું હતું. ઉત્તર અને દક્ષિણ, ચાલુ અને ગત એમાંથી કોઈ પણ ગણતરી પ્રમાણે સં. ૧૧૨૦ અગર તેની આગળ પાછળની કોઈ પણ સાલના પૌષ માસની પૂર્ણિમા અને ઉત્તરાયન સંક્રાન્તિ સાથે આવતાં નથી. તે ઉપરથી એમ સમજવું બેઠ્યે કે તિથિની વિગત કાં તો ખોટી છે અગર એમ સંભવ છે કે દાનની અને તામ્રપત્ર આપ્યાની તિથિઓ આગળપાછળ હોવી બેઠ્યે. તેમ માનીએ તો સંભવ છે કે મકર સંક્રાન્તિ જે ૨૫ ડિસેમ્બર ૧૦૬૩ ઈ. સ. ને દિવસે હતી તે દિવસે દાન આપ્યું હશે અને તામ્રપત્રનો લેખ ઇ. સ. ૧૦૬૪ ના જાનેવારીની ૬ થી તારીખે આપેલ હશે.

ચાલુક્ય ભીમદેવની આ લેખમાં છેલામાં છેલ્લી સાલ છે, તેથી આ લેખ ઉપયોગી છે. મેરૂતુંગની પ્રબંધચિતામણી પ્રમાણે ભીમદેવ વિ. સં. ૧૦૭૮ (ઈ. સ. ૧૦૨૨-૨૩) માં ગાદીએ આવ્યો. આ સાલ સાચી હોવી બેઠ્યે, કારણ કે તેની પહેલાંના દુલ્ભરાજની છેલામાં છેલી સાલ વિ. સ. ૧૦૭૬ મળેલી છે. સુસલમાની ઐતિહાસિક લેખકો અનુસાર સોમનાથ પાટણની જાણીતી લૂટ (ઇ. સ. ૧૦૨૪ આશરે ૧૦૮૦ વિ. સં. વખતે) ભીમદેવ ગુજરાત અને દક્ષિણ કાઠિયાવાડનો રાજા હતો. ભીમદેવની બેલામાં બેલી સાલ તેનાં રાધનપુર^૩ અને મુણકના^૩ દાનપત્રો ઉપરથી (વિ.સં. ૧૦૮૬ ની છે. ત્યારપછીનો ઉલ્લેખ^૪ વિ. સં. ૧૦૮૮ (૧૦૩૧-૩૨ ઇ. સ.) નો આણુ પર્વત ઉપર વિમલના મંદિરમાં છે. તેમાં લખેલ છે કે ભીમદેવે હણનાયક તરીકે નીમેલ વિમલે મંદિર બંધાવ્યું. મેરૂતુંગ પ્રમાણે ભીમદેવનું રાજ્ય વિ. સં. ૧૦૭૮ થી વિ. સં. ૧૧૨૦ સુધી હતું, પણ તેના પાછળના લાંબા સમયનાં દાનપત્રો મળેલાં નથી. એક બીજું દાન વિ. સં. ૧૧૧૬ નું^૫ ભીમદેવના રાજ્ય દરમીયાન અપાયું હતું, એમ વિમલશાહના દેવળના લેખમાંથી

૧ એ. ઈ. વો. ૨૧ પા. ૧૭૧ કે. એન. ઈક્સિવ. ૨ ઇ. એ. વો. ૬ પા. ૧૬૩. ૩ જ. વો. એ. રો. એ. સો. વો. ૨૦ પા. ૪૬ ૪ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૪૮. ૫ એ. ઈ. વો. ૧૬ ઉત્તર હિન્દના લેખો નં. ૧૩૭

નીકળે છે. ભીમદેવ પછીનો કર્ણદેવ મેરૂતુંગ પ્રમાણે વિ. સં. ૧૧૨૦ ચૈત્ર સુ. ૩ શનિએ ગાદીએ આવ્યો. આ દાનપત્રની તિથિ કાર્તિક મહીનાથી શરૂ થતા વિક્રમ સંવત મુજબ માનીએ તો કર્ણદેવની સાલની સાથે બંધબેસતી આવે છે. ભીમદેવ ૧૧૨૦ ના પૌષ અને ચૈત્ર માસની વચ્ચેમાં ગુજરી ગયો હોવો જોઈએ. ગણતરી મુજબ મેરૂતુંગે આપેલી કર્ણની સાલ ઇ. સ. ૧૦૬૫ ના માએની ૧૨ મી વારીખ શનિવાર (દક્ષિણ વિ. સં. ૧૧૨૧) સાથે મળતી આવે છે અને તે આ દાનપત્રથી ૧ વર્ષ પછી હોવી જોઈએ. કર્ણની પહેલામાં પહેલી સાલ આપણને તેના નવસારીના દાનપત્રમાંથી શક સં. ૬૯૬ અને વિ. સં. ૧૧૩૧ (૧૦૭૪ ઇ. સ.) મળે છે.

આબ્રુકથના વંશપરંપરાના લેખકોના કુટુંબમાંના કાયસ્થ વટેશ્વરનો દીકરો કેલ્કક આ દાનને લેખક હતો. ભીમદેવના રાધનપુરના દાનપત્રનો લેખક વટેશ્વર હતો અને કર્ણનાં નવસારી^૧ અને સૂનકનાં^૨ પતરાંનો લેખક કેલ્કક હતો. દ્વતક સંધિ વિગ્રહનો અધિકારી ભોગાદિત્ય હતો જે નવસારીનાં તામ્રપત્રોમાં હતો.

સ્થળોનાં નામ પૈકી ઇલા કે જ્યાં રાજની છાવણી હતી તે પાલણપુરની અગ્નિ ખૂણે મહીકાંઠા એજન્સીમાંનું હાલનું ઇલોલનું રાજ્ય હોઈ શકે, ઉત્તર ગુજરાતમાંનાં ગામેને છેડે ચોલ (જેમ કે હાલોલ, કાલોલ, પાલોલ) તે હાલના પુરનું પૂર્વ સ્વરૂપ ઉર અને ઉલ થઇને થયું હોવું જોઈએ તેથી ઇલોલનું સંસ્કૃત રૂપ ઇલાપુર થવું જોઈએ. બીજાં સ્થળો મળી શક્યાં નથી.

અક્ષરાન્તર

પહેલું પત્રું

- ૧ ઓ^૧ વિક્રમ સમ્બત ૧૧૨૦ પૌષ શુદ્ધ ૧૫ અષ્ટેહ કાઠ ફલા—
- ૨ વાસિતશ્રીમદ્વિજયિકટકે સમસ્તરાજાવલીવિરાજિ—
- ૩ તમહારાજાધિરાજશ્રીમીમદેવઃ સ્વમુજ્યમાનષાણદા—
- ૪ હારપથકે સમસ્તરાજપુરષાનં જનપદાંશ્ચ બોધય
- ૫ ત્યસ્તુ વઃ સંવિદિતં યથા અષોત્વરોયજ્ઞપર્વણિ મહેશ્વ—
- ૬ રમભ્યર્ચ્ય પિત્રોરાત્મનશ્ચ પુણ્યયસો^૨મિવૃદ્ધયે મોદ ત્રા—
- ૭ જ્ઞાણજ્ઞાનકાય વરણાવાઢામ્રાને (મે) પાદુસત્કશેત્રે । ની—
- ૮ વુકસત્કશેત્રે ચ ઇતિ હલત્રયસ્ય હલ ૩ મૂર્ધ્ને

પત્રું બીજું

- ૯ શાસનંનોદકપૂર્વમસ્માભિઃ પ્રદત્તાઽત્યાંશ્ચ^૩ પૂર્વ—
- ૧૦ સાં (સ્યાં) વારઅસવલ્કિગ્રામમાર્ગઃ । દક્ષિણત્યાં ગ્રામપાદ્રં । ૫—
- ૧૧ શ્વિમાયાં છંદ્રિયાઢામાર્ગઃ । ઉત્તરત્યાં કશવેવાઢણયોઃ ।
- ૧૨ સ્ત્રેત્રમિતિ ચતુરાષાટોપલક્ષિતાયાઃ મૂમેરસ્યાઃ ૫—
- ૧૩ રિપંથના કેનાપિ ન કાર્યા ક્લિસિ(લિ)તમિદં શાસનં કા—
- ૧૪ યૈતું વટેશ્વરસુતકેઢ્કકેન । દૂતકોત્ર મહાસાં—
- ૧૫ ધિવિગ્રહિકશ્રીમોગાદિત્ય ઇતિ^૪ શ્રી મીમદેવા^૫ ॥

૧ ચિહ્ન રૂપે છે. ૨ વાંચો પુરુષાન. ૩ વાંચો અષોત્તરાયજ્ઞ. ૪ વાંચો ચક્ષો. ૫ વાંચો મુમિ
 ૬ વાંચો શાસને ૭ વાંચો સ્વયં ૮ વ દ જ્યેષ્ઠ દેખાય છે. ૯ વાંચો કેશવ ૧૦ વાંચો યસ્ય ૧૧ ૬ ૫૭ીનું
 ચિહ્ન વિરામવાચક હોય અથવા તિ આટે હોય. ૧૨ વાંચો મીમદેવઃ

જયસિંહનો ઉજ્જનનો શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૧૬૫ જ્યે. વ. ૧૪

તાજેતરમાં મળેલો લેખનો દુકડો ઉજ્જન ચુનીસીપાલીટીની ઓશીસમાં પડ્યો હતો. ચાલુક્ય અને પરમાર રાજાઓના ઇતિહાસ માટે આ ત્રુટક લેખ છે, છતાં તે બહુ ઉપયોગી છે.

તેની શરૂવાત તિથિથી થાય છે અને તે વિ. સં. ૧૧૬૫ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૪ શુક્રવાર આપેલ છે. લેખ ચાલુક્ય રાજા જયસિંહદેવ સંબંધી છે. તેનાં ચાલુ ખરૂંદો નીચેનાં લેખમાં આપેલાં છે. ત્રિશુભનગણ્ડ, સિદ્ધચક્રવર્તિ, અવલિતાનથ અને વર્વરકણિણ અને તે અણહિલવાડમાં રાજ્ય કરતા હતા, એમ વર્ણન છે. મહત્તમ હાદાક અણહિલપાટકમાં સોલ મારનાર અધિકારી હતો. પં. ૭-૮ જેમાં વ્યાકરણના ઘણા દોષ છે તેમાંથી અર્થ સ્પષ્ટ નીકળે છે કે, માળવાના રાજા યશોવર્મનને હરાવીને અવન્તિ મણ્ડળ જયસિંહે પોતાના કબજામાં રાખ્યું હતું. તે પ્રદેશ નાગર સ્ત્રાતિના હંડો હાદાકના પુત્ર મહાદેવના અપત્યારમાં સોંપ્યો હતો. ત્યારપછી કેટલીક વ્યક્તિનાં નામ તેમ જ કીર્તિનારાયણનું નામ આવે છે, પણ તે ભાગ ખંડિત હોવાથી વાંચી શકાતો નથી.

યશોવર્મનને હરાવી અવન્તિ પોતાના કબજામાં લીધું તે હકીકત ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ બહુ ઉપયોગી છે. દ્રયાશ્રયમાં^૨ યશોવર્મનને હરાવી કેદ કર્યાની તેમ જ અવન્તિ તથા ધાર પોતાના તાબામાં લેવાની હકીકત કહી છે તેને આ લેખથી ટેકા મળે છે. યશોવર્મનને કેદમાં નાંખ્યાની હકીકતને દોહડના લેખમાંથી સમર્થન મળે છે.^૩ તેમાં પરમાર રાજાને જયસિંહે હરાવી કેદ કર્યાનું લખ્યું છે તે આ યશોવર્મન જ હોવો જોઈએ. ઉજ્જનમાંથી મળેલા તામ્રપત્રમાંથી હકીકત મળે છે કે વિ. સં. ૧૧૬૧ માં યશોવર્મન રાજા હતો અને તેને “મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર” એમ વર્ણવ્યો છે. જયસિંહે તે ઉપરથી સમભય છે કે વિ. સં. ૧૧૬૧ અને ૧૧૬૫ વચ્ચે યશોવર્મનને હરાવ્યો હશે.^૪ અજમેરના ચૌહાણ રાજાની મદદથી યશોવર્મન કેદખાનામાંથી નાશી પૂટ્યો, પોતાનું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું અને જયસિંહ સાથે સમાધાન કર્યું, એમ હકીકત મળેલી છે.

૧ ઈ. એ. વો. ૪૨ પા. ૨૫૮ ડી. આર. લાંડારકર ૨ ઈ. એ. વો. ૪ પા. ૨૬૬ ૩ ઈ. એ. વો. ૧૦ પા. ૧૫૬ ૪ આળાના વિ. સં. ૧૧૬૩ ના લેખમાં જયસિંહને અવન્તી નાથ લખ્યો છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે માળવ વિ. સં. ૧૧૬૧ અને ૧૧૬૩ વચ્ચે છતાંયું હોતું જોઈએ (આ. ગિ. વ.)

कुम्भभां भद्रेश्वर पासै थोअण्डा महादेवभांना शिवालेअ

वि. सं. १९६५ आषाढ सु. १०

स्वतिविक्रमसंवत् १९९९ बर्षे आषाढ सुदि १०
रबौ अस्यां संवत्सरमासपक्षदिवसपूर्वायां तिथौऽ
चिह्न श्रीमदणहिरूपाठकाविपित समस्तराजावली

विराजितमहाराजाधिराज परमेश्वरत्रिभुवनमंडसिद्ध-
चक्रवर्ती वर्षरक (बर्बरक) जिषुअर्बति-
नाथभाराविडंबक त्रैलोक्यमल्ल श्रीजय
सिंघदेव अप्रतिहतबलप्रतापक

ख्याणविजयराजो (ज्ये) तत्पादपशो (घो)प्रजीविनि महा
मात्यश्रीदारएकश्री श्रीकरणादौ अमातवि
तां कुर्वतीत्येतस्मिन्काले प्रवचमाने इहवेक
मंडले अति० मां

करप्रभृति पंचजलमपाह श्रीभद्रेश्वरवेलाकल-स्कमं
—पिकारांमातां। महं०श्रीददि। प्रतिबद्धबला
०बहुदेवादिपंचकुलप्रतिप्रत्रौसारानलिरूपतेपवा

हेव भद्रेश्वरमले महाराजपुत्रतोडि० तंब० श्रीप्रासप्य
लसुतश्रीकुरपालेनकारितनवतरंदेवा
पनत् श्रीऊदलेश्वर श्रीकुमरपालेश्वर
देवपोः प्रजाऽर्थे उदीवजात्माद्रा

.... तबली श्रीमहाह
कद्रमाणांवतः शतैः, अत्येनजातविक्रीतं
नवनिधिसहितं चतुरापाटविश्वद्वेवराय
प्रत्यर्थपव

ચાલુક્ય રાજ જયસિંહદેવના દોહદના શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૧૬૬-૧૨૦૨

પંચમહાલમાં ઉદ્ધવા દુકાળ (ઇ. સ. ૧૮૮૧) સમયે છાણુઆ તળાવ પાસેથી અમુક ભૂતિઓ તથા નીચેના શિલાલેખ મળી આવ્યા હતાં અને મામલતદારના બાણેજ શ્રી. ડી. પી. દેશસરીએ તેની નકલ તૈયાર કરી હતી. પાછળથી મેં પોતે તેનાં શિથિલ તૈયાર કર્યાં હતાં.

તળાવની આવક (આવણા ?) ના ભાગ પાસે આ પત્થર પડેલો છે. તે લગભગ ૧૫ ફૂટ જથ્થો છે અને છાણના ઢગલામાં પડેલો હતો. બધી બાજુએથી સુરક્ષિત હોવાથી પાણી વિગેરેથી બહુ ખવાઈ ગયો નથી. પકિત ૩ છુના અંતમાં અને પં. ૫ અને ૬ ના મધ્ય ભાગમાં સ્કેજ લસાઈ ગયેલ છે.

લેખ સાદી સંસ્કૃત ભાષામાં છે. અરધો ભાગ પદ્યમાં છે અને ત્રીજો શ્લોક આર્યા છે તે સિવાય બધા શ્લોકો અનુષ્ટુપ છે. બાકીના ભાગ ગદ્યમાં છે. લિપિ સ્પષ્ટ કાયસ્થનાગરી છે. પં. ૩ અને ૬ માં વ્યાકરણિક દોષો છે. જોષામિત્રે બદલે જોષ હું વાંચું છું. શેષા (ગુજરાતી જોષ નારી ભતિ) તે દેવને ધરેલી ચીજમાંથી શોડી બકતોને આપવામાં આવે છે તે પ્રસાદી કહેવાય છે. પ્રો. કાથવટે પં. ૬ માં સેનાપતિત્વમપ્રાપિ વાંચે છે પણ સેનાપતિક્રમ પ્રાપિ વધુ યોગ્ય લાગે છે. ગોદ્રક્ષેત્ર અને ગોદ્રક્ષેત્ર એ બે પાઠમાંથી કયો ઉત્તમ છે તે નિશ્ચય થઈ શક્યો નથી.

દધિપદ્ર (દોહદ) માં રહેતા સેનાપતિએ પોતાની માતાના શ્રેય માટે છ વર્ષ પહેલાં (૧૧૬૬ માં) બંધાવેલ ગોળ^૨ નારાયણ દેવની પૂજા માટે રાણુએ ત્રણ હજાર જેટલી જમીન હાનમાં આપી છે. વ્યુહરનાં હાનપત્રો પૈકી અગ્યારમાંમાં વિશલદેવના લેખમાં બદલાલ અને રૂપ-નારાયણ દેવોનાં નામ છે તેવું જ નામ આ નારાયણનું હોવું જોઈએ. છાણુઆ તળાવ પાસે ખારવો અને દેહમંઈ નહીં મળે છે. ત્યાં ગોવાળીયા ચોતરા ઉપર આ મંદિર હોવું જોઈએ. આવા ચોતરા ઠેકઠેકાણે હોવા જોઈએ. આ ચોતરાએ લક્ષ્મીનારાયણનું મંદિર હોવાનું ત્યાંના લોકો કહેતા હતા. ગોદ્રક્ષ તે ગુજરાતીમાં ગોધરાને માટે લખેલ છે. વલ્લી હાનપત્રમાં તેમ જ કીર્તિ-કીમુદીમાં આ ગામનું નામ આવે છે. દધિપદ્ર તે હાલનું ઢાહોદ છે. તેને પાછળના લેખમાં દધિપુર પણ લખેલ છે. ઊભલોડ તે હાલનું આભલોડ જે દોહદથી ૨૦ માઈલ દૂર છે તે ઉપરથી લખાયું હશે. આશ્વિલિયા તે હાલનું નીમનાલિઆ રાખડાલ અને કોડા ધામ તે હાલનું ગડોધ હોવાં જોઈએ. ક્ષારવહ તે ખારવો અને દધિમતી તે દેહમંઈ નહીં હોવાં જોઈએ.

રાસમાળામાં જયસિંહદેવના મૃત્યુની સાલ ૧૧૬૬ આપેલ છે જ્યારે યોનાદસ ઓદ્ધ રાજ-સ્થાનમાં ટાડ લખે છે કે સિદ્ધરાજ ૧૧૫૦ થી ૧૨૦૧ સુધી રાજ્ય કરતો હતો. પરંતુ આ લેખ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે સિદ્ધરાજ જયસિંહ સં. ૧૨૦૨, એટલે ઇ. સ. ૧૧૪૫-૪૬ માં રાજ્ય કરતો હતો.

૧ ઈ. એ. એ. ૧૦ પા. ૧૫૮ એચ. એચ. મુવ. ૨ ગોળ મંત્રિના કોઈ પૂર્વજનું નામ હોય એમ સંભવ છે તેવાં નામ રજપૂતોમાં હોય છે અને તેના નામ ઉપરથી દેવનું નામ પાડયું હોય એ બનવા જોગ છે.

ડા. ઇચ્છારની લેખસંબંધી નોંધ

આ દોહદનો લેખ પ્રસિદ્ધ કરીને મી. ધ્રુવે બહુ જ ઉપયોગી સેવા બજાવી છે. પંચમહાલની હદ ઉપરના ગામ સંબંધી હકીકત તેમાં મળે છે. તે વખતે પણ ગોધરા પરગણાનું મુખ્ય શેઠેર હતું. ત્યાં વળી સેનાપતિ નીમવામાં આવતા હોવા ભેદભેદ અને તેનો અમલ દાહોદ સુધી હોવો ભેદભેદ. ગુજરાત-માળવા વચ્ચેનો રસ્તો ગોધરા થઈને જતો અને દોહદ માળવાની સરહદ ઉપર આવેલું છે. માળવા અને ગુજરાત વચ્ચેનો સંબંધ ચાલુક્યોના સમયમાં પ્રતિસ્પર્ધાના જેવો હતો. આ બધી હકીકત ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ ઉપયોગી છે.

આમુંડથી વિસદ્દેવ સુધીના લેખોમાં પરમારોની ગુજરાત ઉપર અને ચાલુક્યોની માળવા ઉપર અનેક ચઢાઈઓનાં વર્ણન મળે છે. શ્રીમદેવ ૧ લો કણ્ઠેવ, જયસિંહ અને કુમારપાળના સમયમાં ચાલુક્યોની ચઢતી હતી. અને પરમારોને હરાવી માળવા ગુજરાત સાથે ભેડી દીધું હતું. જયસિંહે ગોધરામાં નિર્મલા સેનાપતિનું ઉપયોગીપણું ઉપરની હકીકતથી વધુ સ્પષ્ટ થાય છે.

જયસિંહદેવ ૧૨૦૨ સુધી હતો, એમ આ લેખ ઉપરથી મી. ધ્રુવે ઠરાવવા માગે છે, તેમાં હું સંમત નથી. પ્રબંધચિંતામણીમાં મેરૂતંગે જયસિંહના અવસાનની સાલ ૧૧૯૯ આપેલ છે. વિચાર-ગ્રંથિમાં જયસિંહના મૃત્યુની તિથિ ૧૧૯૯ ના કાર્તિક સુ. ૩ આપી છે અને તેની પછીના રાત્રની રાત્ર્યારોહણની તિથિ ૧૧૯૯ માગંશીર સુ. ૪ આપેલ છે. સિદ્ધરાજ અને કુમારપાળના સમકાલીન રામચંદ્ર અને બીજા લેખકોના આધારે ઉપરની તિથિઓ આપવામાં આવી છે અને તેને આ લેખના આધારે ખોટી ઠરાવવી યોગ્ય નથી. તેનું સમાધાન નીચેના ખુલાસાથી થઈ શકે તેમ છે. મૂળ લેખ જયસિંહના રાત્ર્યમાં ૧૧૯૯ માં લખાયો હોવો ભેદભેદ, જ્યારે પાછળને ભાગ ૧૨૦૨ માં જયસિંહદેવના મૃત્યુ બાદ ઉમેરાયો હોય, એમ સંભવે છે. આ કદપનાના પુરાવા માટે મૂળ લેખની લિપિ સરખાવવી ભેદભેદ અને જો પહેલી ૯ પંક્તિની લિપિ છેવટની ચાર પંક્તિથી સ્ત્રેજ પણ પ્રાચીન માલુમ પડે તો મહારો ખુલાસો પુરવાર થઈ શકે. રબિંગ બારીકીથી તપાસતાં તેવો ખાસ તકાવત માલુમ પડતો નથી.^૧

સ્લોક પાંચમાનો મી. ધ્રુવે જે અર્થ કર્યો છે તેને હું મળતો આવતો નથી. હું તેનો અર્થ નીચે મુજબ કરું છું. “આ દધિપદ્રમાં નિમાએલા અને (જયસિંહથી) મંત્રી બનાવેલાએ પોતાની માતાના શ્રેય માટે ગોગનારાયણનું મંદિર બંધાવ્યું” મારા મત મુજબ આ દેવળ બંધાવનાર સેનાપતિ કેશવ હોવો ભેદભેદ. મંત્રિદીક્ષિતઃ નો અર્થ જેને મંત્રિ અને દીક્ષિત બનાવ્યો, અગર જેને મંત્રિ તરીકે સ્થાપ્યો, એમ કરવો ભેદભેદ.

અક્ષરાન્તર

- ૧ ઑં નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥ શ્રીજયસિંહદેવોસ્તિ મૂ-
- ૨ પો ગુર્જરમંડલે । યેન કારાગૃહે ક્ષિતૌ સુરાધ્યામાલ્લેશ્વરૌ ॥ ૧ ॥
- ૩ અન્યેપ્યુત્સાદિતા યેન સિંધુરાજાદયો નૃપાઃ । આજ્ઞાં શિરાસિ શેષેવં વા-
- ૪ હિતા ઉત્તરે નૃપાંઃ ॥ ૨ ॥ અણહિલપાટકનગરં મુરમંદિરરુદ્ધતરણિહય-
- ૫ માર્ગ । યસ્યાસ્તિ રાજધાની રાજ્ઞોયોધ્યેવ રામસ્ય ॥ ૩ ॥ એતસ્યાં પૃથ્વીવાના-
- ૬ થાત્ કેશવો વાહિનીપતિઃ । સેનાપતિક્રમં (?) પ્રાપિ વધિપદ્માદિમંડલે ॥ ૪ ॥
- ૭ એનેન વધિપદ્મેસ્મિન્નિયુક્તો મંત્રિદોક્ષિતઃ । ગોગનારાયણં ચક્રે જન-
- ૮ ન્યાઃ શ્રેયસે કૃતી ॥ ૫ ॥ શ્રી નૃપવિક્રમસંવત્ ૧૧૯૧ શ્રી ગોગનારાયણ
- ૯ દેવઃ પ્રતિષ્ઠિતઃ । અસ્ય દેવસ્ય પૂજાર્થં સં ૧૨૦૨ ગોદ્રહકેમહામંડ-
- ૧૦ લેશ્વરશ્રીવાપનદેવપ્રસાદાદવાસપ્રસ્વા ૦ રાણ ૦ સાંકરસીંહેનઝમ
- ૧૧ લોહપથકમધ્યે આશ્ચિલિયા કોઠાગ્રામે હલત્રયસ્ય મૂમિઃ પ્ર-
- ૧૨ દત્તા । અસ્યાઘાટાઃ પૂર્વેસ્યાં દિશિ વધિમતી નામ નદી ઉત્તરેસ્યાં વિ-
- ૧૩ શિક્ષારવહઃ ॥

ભાષાન્તર

ઑં ભગવાન વાસુદેવને નમસ્કાર. શ્લો. ૧ શ્રી જયસિંહદેવ ગુર્જર મંડલના રાજા હતા તેણે સુરાધ્યા અને માળવાના રાજાઓને કારાગૃહમાં નાંખ્યા. શ્લો. ૨ જેણે સિંધુરાજ વિગેરે ખીજ રાજાઓને નાશ કર્યો અને ઉત્તરના રાજાઓ તેની આજ્ઞા શેષાની માફક માથા ઉપર ચઢાવતા શ્લો. ૩ રામની રાજધાની અયોધ્યા હતી, તેમ આની રાજધાની અણહિલપાટક હતી. તેમાં દેવમંદિરે એટલાં ઉંચાં હતાં કે સૂર્યના ઘોડાના રસ્તામાં આવતાં હતાં. શ્લો. ૪ ત્યાં વાહિનીપતિ કેશવને રાજા તરફથી દધિપદ્મના સેનાપતિની જગો મળી. શ્લો. ૫ આ દધિપદ્મમાં નિમાએલા ડાહ્યા અને સારા મંત્રિએ માતાના શ્રેય માટે ગોગનારાયણનું મંદિર બંધાવ્યું.

વિ. સ. ૧૧૯૬ માં ગોગનારાયણ દેવની પ્રતિષ્ઠા કરી. વિ. સ. ૧૨૦૨ (ધ. સ. ૧૧૪૬)માં ગોદ્રહકમાં રહેતા મહામંડલેશ્વર શ્રીવાપનદેવના પ્રસાદથી રાણ સાંકરસીંહે મહોટાઇ મેળવી હતી. તેણે આ દેવની પૂજા માટે ઊભલોડ પથકમાં આશ્ચિલિયા કોઠા ગ્રામમાં ત્રણ હજાર જેટલી જમીન દાનમાં આપી. આ જમીનની પૂર્વમાં દધિમતી નદી અને ઉત્તરમાં ક્ષારવાહ આવેલાં હતાં.

કુમારપાળનો ગાળાનો શિક્ષાલેખ^૧

(વિ. સ. ૧૨૦(૧))

કાઠિયાવાડમાં પ્રાંગધ્રા સ્ટેટના પ્રાંગધ્રા ગામથી પૂર્વમાં આઠ માઇલ ઉપર આવેલા ગાળા નામના ગામઠાની પ્રાસે ખંડિત મંદિરના આરંભ ઉપર આ લેખ ફેલાવેલો છે. જે ભાગમાં લેખ ફેલાવેલો છે તે ખવાઇ ગયો છે અને તે ૩૬ ફીટ લાંબો અને ૧ ફૂટ પહોળો છે. તેની ડાબી બાજુએ બીજો એક લેખ આનાથી વધુ નાના અક્ષરમાં ફેલાવેલ છે, પણ તે બહુ જ ખવાઇ ગયો છે, તેથી તે વાંચી શકાતો નથી, પણ તેમાં વિ. સ. ૧૨૪૫ ની સાલ દેખાય છે.

લેખની શરૂવાત સંવતથી જ થાય છે. વિ. સં. ૧૨૦(૧)ના ચૈત્ર વદિ ૬ ની તિથિ વંચાય છે. લેખ રાજા કુમારપાળના સમયનો છે અને તેમાં નીચે મુજબ બિરુદો આપેલાં છે: સમસ્ત રાજવંશી-વિરાજિત, મહારાજ, ઉમાપતિવરસંપન્ન. રાજધાનીના શેહેર અણ્ણહિલપાટણમાં મુખ્ય મંત્રી મહાદેવ બધો રાજ્ય વહીવટ કરતો હતો. મુખ્ય મંત્રી અમ્મપ્રસાદ અને ચાહડ દેવે પોતપોતાના સમયમાં તે વિભાગમાં નીમેલા જુદા જુદા અમલદારોનાં નામ ત્યારબાદ આપેલાં છે. લેખનો છેવટનો ભાગ બહુ જ અસ્પષ્ટ છે. તેમાંથી ભાવ નીકળે છે કે માણસોના રહીશ આચાર્ય ભાસ્કરના દીકરાએ, અક્ષય તૃતીયાના માંગલિક પ્રસંગે ગાળાના મંદિરમાંની ભટ્ટારિકા દેવીની પૂજા માટે અમુક દ્રમ્મો દાનમાં આપ્યા હતા.

સિદ્ધરાજ જયસિંહના વિ. સં. ૧૧૬૫ના ઉજ્જવનના લેખમાંથી જાણવામાં આવ્યા મુજબ માળવાનો પહેલો સુબો મહાદેવ હતો તે જ આ લેખમાંનો મુખ્ય મંત્રી હોવો જોઈએ. તેનો ઉલ્લેખ પાલિ, કિરાડુ^૨ અને બાલિના વિ. સં. ૧૨૦૬, ૧૨૦૬ અને ૧૨૧૧ ના લેખોમાં પણ છે. ગાળાના વિ. સં. ૧૧૬૩ ના લેખમાં^૩ જે મુખ્ય મંત્રી અમ્મપ્રસાદનું નામ આવે છે તે જ આ અમ્મપ્રસાદ છે. મુખ્ય મંત્રી ચાહડદેવ તે કુમારપાળના વિ. સં. ૧૨૧૩ નાં નાડોલનાં વાઙ્મપત્રોમાં^૪ આવે છે, તે જ હોવો જોઈએ.^૫

પંક્તિ છૂટીમાં આપેલ માણસો તે ગાળાથી ધ્યાન ખૂણામાં ૨૮ માઇલ ઉપર આવેલું માણસ ગામ હોવું જોઈએ.

૧ પુના ઓરિએન્ટલિસ્ટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૦ જુલાઈ. ૧૯૩૬ ડી.બી. હીરકલ્કર. ૨ એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૪૩ ૩ એ. બી. ઇ. સો. વો. ૨૫ પા. ૩૨૨. ૪ ઈ. એ. ૧૯૧૨ પા. ૨૦૨. ૫ આ લેખ ખવાયે છે કે મહાદેવ અમુક સમય મંત્રી તરીકે-કમ વહીવટ કરતો હોય.

अक्षरान्तर

- १ संवत् १२० [१ ?] वर्षे [चैत्र वद्य १] समस्तराजावळीविराजितमहाराज
- २ लोक.....उमापतिवरलब्धश्रीकुमरपा [क]..... राज्ये तत्पादपद्मोपजीवि
श्रीश्रीक[रणादि]
- ३ समस्तव्यापारान् परिपंथयतं(ति) महामास्यश्रीमहादेवः (वे) इत्येतस्मिन्काळे
प्रवर्त्तमाने
- ४ कुमारपाल पर ? तडागकर्मस्थाने महामास्यश्रीअम्बप्रसादप्रतिबद्ध मेहै० सजिगी
महाक्षै० श्रीदेऊय प्रतिब
- ५ घ[द्ध] पारे० धवल । महाक्ष० श्रीकल्लप्रसाद प्रतिबध (द्ध)दि०पारे०बाभूय ।
महामास्य श्रीचाहडदेवगतिबध (द्ध) त्री० (त्रि०) १ प्रता-
- ६नां प्रतिपातौ (पतौ) मांडलीवास्तव्य आचार्य भास्करमुत्त [जळ ?] स्थानस्य
अक्षयत्रितीयापर्वणि समस्ता-
- ७ळोकेन ? तदेकं प्रति द्र ९ नव । प्रति द्र ४ ? प्रतिवासि ? नां सत्क
मंत्रि प्रति द्र २ व द्वाव सकलवणिका....
- ८ प्रति रू ? र.... .. उदकपूर्वकं प्रदत्तं ॥.... ..
- ९ म सा (शा)सनं ग्रामसाई कोका ? उमा
- १० सा उभावदा काया
- ११ प्रति रू० प्रदत्तां जस्य जस्य यदा भूमी तस्य तस्य तदा फळं

કુમારપાલના પાલીના શિલાલેખ^૧

(વિ. સ. ૧૨૦૬ એ. વ. ૪

રાજપૂતાનામાં બેધપુર રહેટ તાબેના પાલી ગામમાં સોમનાથના મંદિરના સ્થાનમંડપમાં નિજમંદિર પાસેના સ્તંભ ઉપર આ લેખ છે. તેમાં ૨૦ પંક્તિ છે અને ૧ કુટ ૫ ઇંચ લંબાઈમાં અને ૧ કુટ ૪૩ ઇંચ ઉંચાઈમાં લખેલ છે. લેખને ઘણાખરો ભાગ ઘસાઈ ગયો છે, તેથી આરંભની સાત પંક્તિ વાંચી શકાય છે. બાકીના ભાગમાંના છૂટક છૂટક અક્ષરો કાંઈ ઉપયોગી હકીકત આપી શકતા નથી.

લેખની શરૂવાતમાં વિ. સ. ૧૨૦૬ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૪ તિથિ તરીકે આપેલ છે. ત્યાર પછી પલ્લિકા એટલે હાલના પાલી ગામનું નામ આવે છે અને ચોથી પંક્તિમાં ચાલુક્ય રાજા કુમારપાલનું નામ આપેલ છે. તેના વર્ણનાત્મક જૂઠાં જૂઠાં બિરૂદો પૈકી શાકંભરી જ્વપાલ એટલે કે ચાહમાન અર્જોરાજને^૨ હરાવ્યા બાબતનું ઉપયોગી છે. આ બિરૂદો બીજા લેખોમાં^૩ પણ કુમારપાલને લગાડેલાં છે. તેના મુખ્ય મંત્રી મહાદેવનું નામ ત્યાર બાદ આપેલ છે. પંક્તિ છઠ્ઠીમાં પલ્લિકાવિષય કે જ્યાં ચામુંડરાજ રાજ્ય કરતો હતો તેની હકીકત છે પણ તે સંબંધી વિશેષ માહિતી આમાં કે બીજે ક્યાંયથી મળી શકતી નથી. પંક્તિ ૧૮ મી માં પ્રવક્તા શબ્દથી અટકળ થાય છે કે કોઈ દાન સંબંધી આ લેખ હોવો બેધબે.

આ લેખની સાલ બરોબર બે તારીખો આવે છે, કારણ તે સાલમાં જ્યેષ્ઠ બે હતા. બે અધિક જેઠ લઇએ તો ઇ. સ. ૧૧૫૩ ના મેની ૧૩ મી તારીખ અને બુધવાર આવે છે અને બીજે જેઠ લઇએ તો ૧૧૫૩ ના ૧૨ મી જુન અને શુક્રવાર આવે છે.

અક્ષરાન્તર^૪

- ૧ ઔં સં૦ ૧૨૦૯ જ્યેષ્ઠ વદિ ૪ અષ્ટેહ શ્રી પલ્લિકાયાં શ્રીમદળહિલ્—
- ૨ પાટકાષિષ્ઠિતસમસ્તરાજાવલીવિરાજિતપરમમટ્ટારકમહારા—
- ૩ જાધિરાજ પરમેશ્વર ઉમાપતિવરલભ્વ મૌદ્રપ્રતાપનિજમુજવિક્રમરંગાંગ—
- ૪ ણવિનિર્જિતશાકંભરીભૂપાલશ્રીમત્કુમ (મા)રપાલદેવકલ્યાણવિજયરા—
- ૫ જ્યે તત્પાદવદ્યોપજીવિનિ [મહામાત્ય શ્રીમહાદેવે] શ્રી શ્રીકરણાદિ^૫ । સમ
- ૬ સ્તે વ્યાપારાન્ પરિપંચયતિ [સતીત્યેવં કાલે પ્રવર્તમાને] અષ્ટેહ શ્રીમત્પલ્લિકાવિ
- ૭ [થયે ?] સમસ્ત શ્રીચામુંડદેવમતિ
- ૮ [પતૌ]

બાકીના ઘણા ખરો ભાગ ઘસાઈ ગયો છે.

૧ પુના ઓરિયેન્ટાલીસ્ટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૧ જુલાઈ ૧૯૩૬ ડી. બી. હીરકચકર ૨ એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૪૨૨ અને ઇ. એ. વો. ૪૩ પા. ૧૯૫. ૩ જુઓ બીમહેવ ૨ જાનુ' દાનપત્ર વિ. સ. ૧૨૬૬ નુ ઇ. એ. વો. ૧૮ પા. ૧૧૩ ૪ સુપરીન્ટેન્ડ ઓફિસોલોજીકલ સર્વે રેકર્ડર્ન સરકાર પુનાની ઓફિસમાંના રબિંબ ઉપરથી. ૫ ચિદ્વરૂપે છે. ૬ લખ્ખ પછી પ્રસાદ શબ્દ ઉમેરો

૭ આ નામ બહુ અસ્પષ્ટ છે, પણ તેની સાલના કરાડુના લેખ (એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૪૩) માં નામ સ્પષ્ટ વેચાય છે. ૮ આ દેડ નકામે છે. ૯ વ્યાપારાન્ પછી મુદ્રા ઉમેરો.

કુમારપાળના બાટુણના શિલાલેખ^૧

વિ. સ. ૧૨૧૦ જે. સુ. ૬ શુક્ર ઇ. સ. ૧૧૫૪

રાજપુતાનામાં ભેધપુર સ્ટેટના ગોડવાડ જીલ્લાના બાલી પરગણામાં નાણા ગામથી ઉત્તરે ૧૧ માઈલ ઉપરના બાટુણ ગામમાં ખંડિત મંદિરના સભામંડપના સ્તંભ ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. તેમાં ૮ પંક્તિ છે અને તેની લંબાઈ ૧ ફુ. ૭ ઇ. છે અને ઉંચાઈ ૫ ઇંચ છે. લેખ આખો ઉપલબ્ધ છે, છતાં છેવટના ભાગમાં અક્ષરો ઘસાઈ ગયા છે. લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. જોડણી સંબંધમાં કુમ્ભરવાળ^૨ ખાસ ધ્યાનમાં લેવાજોગ છે. લેખ ગદ્યમાં છે અને પં. ૫-૬ ૫ઘમાં છે.

લેખની શરૂવાતમાં વિ. સ. ૧૨૧૦ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ ૬ અને શુક્રવારની તિથિ આપી છે અને તે આબ્રુઠ્ય રાજા કુમારપાળના સમયનો છે. આમાં અણહિલપાટકું નામ નથી. નરૂંલ પરગણામાં રાજ્ય કરનાર ઠણડનાથક વૈજાકું નામ ત્યારબાદ આપેલ છે. ત્યારબાદ બાટુડંપદ્ર ગામનું નામ આપેલ છે, જે હાલનું બાટુણ હોતું જોઈએ. બાકીનો ભાગ અસ્પષ્ટ છે, પણ તેમાં કેટલાક દ્રવ્યનું દાન આપ્યાની હકીકત છે. સાલની બરાબર ઇ. સ. ૧૧૫૪ મે માસની ૨૦ મી તારીખ અને શુક્રવાર આવે છે.

અક્ષરાન્તર^૩

ઓં ॥ સંવત્ ॥ ૧૨૧૦ જ્યેષ્ઠ શુદિ ૬ ગુરૌ ॥ સમસ્તરાજાવલીસમલંકૃતપરમેશ્વર-
પરમ[પૂજ્ય ?]

૨ નિજમુજચક્રવર્તિરણાંગણવર્દિતૈ શ્રીમપતિવરલબ્ધપ્રસાદવિનિર્જિતશાકંભરી-
મૂપાલમહા—

૩ રાજાદિ(ધિ)રાજ શ્રીકુમ્ભ(મા)રપાલદેવઃ । તત્પાદપમ્બોપજીવિ
...નજૂલેમુજ્યમાનમહાપ્રવણદણ્ડનાય

૪ કશ્રીવૈજાકઃ । અઘ શ્રીમાટુટ્ટપદ્રનગરે
બાકીનો ભાગ સ્પષ્ટ નથી.

૧ પુના ઓરિએન્ટાલોરટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૩ જુલાઈ ૧૯૩૬ ડી. બી. દિસ્કલર ૨ આ જોડણી માટે જુઓ ઓ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૪૮

૩ સુપરીન્ટેન્ડન્ટ આર્કીઓલોજીકલ સર્વે વેસ્ટર્ન સરકલની ઓરીસમાંના રમિંગ ઉપરથી. ૪ ચિન્હ રૂપે છે. ૫ આ દણ્ડ આંહી નકામા છે. ૬ શબ્દસંકલના આંહી અનિયમિત છે, અને વર્દિત શબ્દની જરૂરીયાત નથી.

કુમારપાલના સમયનું નાટોલનું તામ્રપત્ર^૧

વિ. સ. ૧૨૧૩ માર્ગ. વ. ૧૦

જોધપુર સ્ટેટના હેસૂરી પરગણામાંના નાટોલ ગામના પંચના કબજામાં આ તામ્રપત્ર હતું. પંચાયતના બધા સભ્યોની હાજરીમાં આ તામ્રપત્ર જોવા મળ્યું અને સમયસંકેતને લીધે અક્ષરાન્વર માત્ર કરી લીધું.

લખાણ ૧૩ પંક્તિમાં છે અને તે ૯૩૪૫ પહોળી અને ૬૩૫ ઇંચ ઉંચી જગ્યામાં કોતરેલ છે. લિપિ નાગરી છે. ભાષા સંસ્કૃત છે અને છેવટના એક શ્લોક સિવાય બધો ભાગ ગદ્યમાં છે. ભેડણી સંબંધી નીચેની બાબતો નોંધણેલા લાયક છે. (૧) ૧ પછીનો વ્યંજન બેવડો લખ્યો છે. (૨) તાળવ્ય બને બદલે દંતિ સ બેવાર લખ્યો છે. (૩) વ અને વ એક બીજાને બદલે વાપરેલ છે, અને (૪) અવગ્રહ પં. ૭ અને પં. ૮ માં એમ બે વાર વપરાયેલ છે. પં. ૫ મીમાં મોહાણા શબ્દને પહેલાં પોતિલ લખેલ છે. વર્ષ ઉપરથી અશુદ્ધ રૂપ પૌર્ણત્ય ને બદલે પોતિલ વપરાયેલ છે. પં. ૧૦ માં વપરાયેલ ત્રિશાક્કો નોંધણેલા જેવો શબ્દ છે. રૂપિઆના કોઈ પ્રકાર માટે તે વપરાયેલ હોવો ભેળ્યો.

લેખની શરૂઆતમાં તિથિ આપેલ છે. વિ. સ. ૧૨૧૩ માર્ગશીર્વના કૃષ્ણ પક્ષની દશમ અને શુક્રવારે, જ્યારે કુમારપાળ રાજ્ય કરતો હતો અને તેના મંત્રી વાહડ દેવ શ્રીકરણ તેમ જ બધો મુદ્રાવ્યાપાર કરતો હતો ત્યારે આ હાન આપવામાં આવ્યું હતું; ત્યાર બાદ તેના ખંડિયા મહા-મંડલિક શ્રી પ્રતાપસિંહે હાન આપ્યા સંબંધી હકીકત આપેલ છે. આ પ્રતાપસિંહ પૂર્વ વિભાગના વોડાણા કુટુંબનો હતો અને તે વત્સરાજનો પુત્ર અને યોગરાજનો પૌત્ર હતો. વોડાણા રજપુત શાખાનું નામ છે અને તે અત્યારે નાખુદ થઈ ગઈ છે. જોધપુરથી ઇશાન ખૂણે ૩૪ માઇલ દૂર આવેલા બર્હુના લેખમાં આ વોડાણાનો ઉલ્લેખ છે. બહરીની માંડવીની ઉપજમાંથી રાજના એક રૂપિઆનું હાન આપેલ છે. ત્રણ જૈન દેવળ માટે આ હાન આપવામાં આવેલ છે, જેમાંના બે નદુલ ડાગિકામાં મહાવીર અને અરિષ્ટનેમિનાં હવાં અને ત્રીજું લવંહડીમાં અજિતસ્વામિ દેવનું હતું.

આમાં આપેલાં સ્થળો પૈકી નદુલડાગિકા તે હાલનું નાડલાઇ છે, એમ મારવાડના ચાહમાનો ઉપરના લેખમાં (એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૩૬ અને ૪૩) લેખ નં. ૮ અને ૧૧ માં પુરવાર કર્યું છે. લેખ નં. ૧૧ માં બહરીનો ઉલ્લેખ છે અને નાહલાઇની ઉત્તરે ૮ માઇલ ઉપર આવેલું બોરલી હોવું ભેળ્યું. લવંહડી ઓળખી શકાયું નથી. આ લેખમાં વર્ણવેલાં મંદિરો પૈકી બે નાહલાઇ અત્યારે હયાત છે. મહાવીરના દેવળને આહિનાથનું દેવળ બનાવી દીધું છે, પણ લેખ નં. ૧૧ આમાંથી મળ્યો છે તેથી અસલ તે મહાવીરનું દેવળ હશે, એમાં શંકા નથી. આ લેખમાંનું અરિષ્ટનેમિનું દેવળ તે નાહલાઇથી અગ્નિખૂણે નાની ટેકરી ઉપર નેમીનાથનું દેવળ, જેને ત્યાંના લોકો જાણ્યાજાણું મંદિર કહે છે તે હોવું ભેળ્યું. લેખ નં. ૮ આમાંથી મળેલો હતો અને તેમાં નેમિનાથનું નામ સ્પષ્ટ રીતે આપેલું છે.

અક્ષરાન્તર'

૧ ઑં [1]સં ૧૨૧૩ વર્ષે (॥) માર્ગાવદિ ૧૦ શુક્રે ॥ ઋમવળિલપાટકે (1)

સમસ્તરાજાબલી સ-

૨ મલંકૂતપરમમટ્ટારકમહારાજાચિરાજપરમેશ્વરુમાપતિવરલઘ્વપ્રસાદમૌ-

૩ ઢપતાપિનિજભુજવિક્રમરણાંગણવિનિર્જિતશાકંમરીમૂપાલશ્રીકુમારપાલદેવક-

૪ સ્થાણવિજયરાજ્યે । તત્પાદપદ્મોપજીવિનિ મહામાત્સ્યશ્રીવાહડદેવે શ્રીશ્રીકરણાદૌ

૫ સકલમુદ્રાવ્યાપાન્પરિપંચયતિ' યથા । અસ્મિન્કાલે પ્રવર્તમાને પોરિત્યવોઢાણાન્વયે ।

૬ મહારાજ૦ શ્રી યોગરાજસ્ત્વે' તર્દાયસુતસંજાતમહામંદલીક૦ શ્રી વસ્તરાજસ્ત્વે

૭ સુતસંજાતડનેકૅગુણગણાલંકૂતમહામંદલીકશ્રીપ્રતપ(તાપ)સિંહૅ: સાસનં' પ્રયચ્છ-

૮ તિ યથા । અત્ર નદૂતઢાગિકાર્યા' દેવ શ્રી મહાવીરચૈત્યે । તથાડરિઘ્નેનિમિચૈત્યે
શ્રીલવં

૯ દહોગ્રામે શ્રી અજિતસ્વામિદેવચૈત્યે एवं દેવત્રયાણાં સ્વીયધર્મ્માર્થિં વદર્યા:'
મંહપિકામધ્યા-

૧૦ ત્ સમસ્તમહાજનમટ્ટારકબ્રાહ્મણાદચ્ચમુસ્' પ્રવર્તેત્રિહાહકો'૩ રુપક ૧ ઇકં'
દિનં પ્રતિ પ્ર-

૧૧ દાતવ્યમિદં । યઃ કોડપિ લોપયતિ સો' બ્રહ્મહત્યાગોહત્યા સહલેણ લિપ્યતે ।
યસ્ય યસ્ય યદા મૂ-

૧૨ તસ્યૈ તસ્ય તદા ફલં ॥ બહુભિઃ વંસુધા મુર્કો રાજભિઃ' । યઃ કોપિ બાલયતિ'૦
તસ્યાહં પાદલમ સ્તિવ્યામીતિ' ॥

૧૩ ગૌઢાન્વયે' કાયસ્થ પંઢિત મહીપાલેન સાસનમિદં'૦ લિસિતં ॥

૧ મૂળ પત્ર ૭૫૨થી. ૨ વાંચો લઘ્વ ૩ વાંચો વ્યાપારાન્પરિપંચયતિ ૪ તદે અક્ષરે નકામા છે
૫ ત અને સ્વ વચ્ચે ૭૨૧ ૭૩૫ ૨૧૫ છે ૬ વાંચો સંજાતાનેક ૭ વાંચો પ્રતાપસિંહ ૮ વાંચો શાસનં
૯ વાંચો નદૂતઢાગિકાર્યા ૧૦ વાંચો વદર્યાઃ ૧૧ વાંચો બ્રાહ્મણાદિ ૧૨ વાંચો પ્રવર્ત: ૧૩ વાંચો રુપક:
૧૪ વાંચો ઇક: ૧૫ વાંચો સ બ્રહ્મ ૧૬ વાંચો મુમિસ્તસ્ય ૧૭ વાંચો બહુભિઃ ૧૮ વાંચો મુર્કા ૧૯ ઉમેરે
સગરાદિભિઃ ૨૦ વાંચો પાલયતિ ૨૧ તિ વ્યામીતિ ૨૨ આટે લખ્યું છે તે સમજાતું નથી. ૨૩ વાંચો
ગૌઢાન્વયેન ૨૪ વાંચો શાસનમિદં

કુમારપાલના બાલીના શિલાલેખ^૧

વિ. સ. ૧૨૧૬ શા. વ. ૧ શુક. ઇ. સ. ૧૧૬૦

રાજપુતાનામાં બેધપુર સ્ટેટ તામે બાલી પરગણાના મુખ્ય શેઠેર બાલીમાં બહુસૂણ અથવા બેલમાતાના મન્દિરમાંના ચોકના સ્તંભ ઉપર આ લેખ ગોઠેલો છે. આર. એમ. રેલ્વે લાઇન ઉપર બાલી સ્ટેશન છે. અત્યારે તે હગભગ ખંડિત સ્થિતિમાં છે, પણ અગાઉ મોટું શેઠેર હતું. ચોહાણોના એક વિભાગ બાલિઆ અગર બાલેયા આ બાલી ઉપરથી કહેવાય છે.^૨ લેખની લંબાઇ ૪ ફુટ ૪ ઇંચ છે અને પહોળાઈ માત્ર ૪ ઇંચ છે. પંક્તિ ૬ છે અને તે સુરક્ષિત સ્થિતિમાં છે, લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. પં. ચોથીમાં સંસ્કૃત શાસ્ત્ર ને બદલે પ્રાકૃત શાસ્ત્ર શબ્દ વાપર્યો છે.

લેખની શરૂઆતમાં વિ. સ. ૧૨૧૬ શ્રાવણ વદિ ૧ વાર શુકની તિથિ આપેલ છે. તે વખતે અણહિલપાટકમાં ચાલુક્ય રાજા કુમારપાલ રાજ્ય કરતો હતો અને મુખ્ય મંત્રી મહાદેવ બધો રાજ્યવહીવટ કરતો હતો. નફલ (હાલનું નાડોલ)માં દણ્ડનાયક વયજલદેવ રાજ્ય કરતો હતો. વાલરી (હાલનું બાલી) ગામ શ્રી અણપમેશ્વર દેવને ભેટ આપ્યું હતું.^૩ વળી વાલરીમાં શ્રી બહુસૂણ દેવીની પૂજા માટે ગામની ભૂમિમાંથી એક હલ જેટલી જમીન અને વાડી વયજલદેવે હાનમાં આપ્યાં હતાં. છેલ્લી પંક્તિમાં બે સાક્ષીના નામ છે. બહુસૂણ (બહુસૂણ) દેવી બાલીના એક ખીજા વિ. સ. ૧૨૦૦ ના લેખમાં^૪ પણ આવે છે, જેમાં દેવીને બાપણ વસ્ત્રબને હાન આપ્યાની હકીકત મળે છે.

આ લેખમાંના દણ્ડનાયક વયજલદેવ તે ભાટુણના લેખમાંના વૈજાક હોવો જોઈએ. તે જ હોદ્દામાં તે હોવાનું બીજા ત્રણ લેખમાં મળી આવે છે.^૫ કુમારપાલે તેને નાડોલમાં નીમ્યો હતો. બાલીના વિ. સ. ૧૨૦૦ ના લેખમાંથી માહિતી મળે છે કે, ચાહમાનો જે હમ્મેશાં ચાલુક્યો સાથે લડ્યાં કરતા હતા^૬ તેને ચાલુક્ય રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે વામે કર્યા હતા અને પોતાના ખંડિયા રાજા તરીકે અમ્બરાજને બાલીમાં રાખ્યો હતો. પરંતુ આ લેખ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે, નાડોલના નવા પરગણામાં વયજલદેવને નીમ્યો હતો. સંભવ છે કે ચાહમાનોએ ચાલુક્યોને નારાજ કર્યોથી તેમને ગોડવાડમાંથી કાઢી મૂક્યા હોય અને ત્યાં રાજ્ય કરવાને વયજલદેવને નીમ્યો હોય.

વળી એમ પણ કહી શકાય કે આમાં વિ. સ. ૧૨૦૬ ના પાલીના લેખમાં અને વિ. ૧૨૦૬ ના કેરાડુના લેખમાં^૭ જે કુમારપાલના મુખ્ય મંત્રી તરીકે મહાદેવનો ઉલ્લેખ છે તે વિ. સ. ૧૧૬૫ ના ઉજ્જનના લેખમાં સિદ્ધરાજ જયસિંહના મુખ્ય મંત્રી તરીકે આપેલા

૧ પુના ઓરિએન્ટલીસ્ટ વો. ૧ નં. ૨ પા. ૪૪ જુલાઈ ૧૮૩૬ ડી. બી. હિરકલકર. ૨ એન્યુઅલ રીપોર્ટ આયી. સ. વેરે, સ. ૧૯૦૭-૮ પા. ૫૪ ૩ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૩૮ અને ૪૦ ૪ એ. ડી. વો. ૧૧ પા. ૩૩ ૫ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૭૦ ૬ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૬૬ ૭ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૪૩

મહત્તમ દાદાકનેા પુત્ર હોય. તે મુખ્ય મંત્રી થયો તે પહેલાં માલવા ઉપર સૂઆ તરીકે હતો.^૧ ડા. ડી. આર. ભાંડારકરે પ્રસિદ્ધ કરેલાં કુમારપાલના વિ. સ. ૧૨૧૩ ના નાંકાલનાં પતરાંમાં^૨ તેના મંત્રી તરીકે વાહડદેવનું નામ આપ્યું છે. તે કથાય કુમારપાલના રાજ્યની શરૂઆતમાં તેના સેનાપતિ અને મુખ્ય મંત્રી તરીકે ઉદયનનું નામ મળે છે તેના હીકરો હોય. પણ આ લેખમાં ફરી મહાદેવનું નામ મંત્રી તરીકે આપ્યું છે. તેથી પાછો સત્તામાં આગ્યો હોય એમ સમ્ભવે છે. શુજરાતમાં જૂના કાળથી ચાલી આવતી નાગર પ્રાદ્યક્ષ અને વૈશ્ય વચ્ચેની સત્તા માટેની કપર્ધા આનાથી પુરવાર થાય છે. વળી એમ પણ સમજી શકાય છે કે જૈનોના ગ્રન્થોમાં લખ્યા અનુસાર જો કે કુમારપાળે જૈન ધર્મ સ્વીકાર્યો હતો, છતાં પ્રાદ્યક્ષોને મંત્રી તરીકે રાખવામાં તે અચકાતો નહીં. મહાદેવ પછીના મંત્રી યશોધવલની ંહેલામાં ંહેલી તિથિ કલ્પચૂર્ણના હસ્તલિખિત ગ્રન્થમાંથી^૩ વિ. સ. ૧૨૧૮ મળે છે.

લેખમાંની તિથિ ખરોખર અંધણેસતી નથી. તેની ખરોખર ઇ. સ. ૧૧૬૦ ના જુલાઈની ૨૧ મી તારીખ અને શુક્રવાર આવે છે. સમ્ભવ છે કે તિથિ શુકને બદલે શુક્રવારે શરૂ થઈ હોય

૧ જૈન ગ્રન્થોમાં આપેલ છે કે કુમારપાળના રાજ્યની શરૂઆતમાં ઉદયન મુખ્ય મંત્રી હતો, અને તેના મૃત્યુ પછી સંસ્કૃત કવિતામાં નિષ્ણાત અને વિદ્વાન કપર્ધાને મંત્રી બનાવવામાં આગ્યો. (ગુજ. ગ્રં. પા. ૧૯૦) તે પ્રાદ્યક્ષ હતો. (ગુજ. ગ્રં. પા. ૧૯૪.) પણ તેની જાણ વિગત મળતી નથી. મહાદેવ અને કપર્ધા એક જ હોય એમ પણ સંભવ છે. ૨ ઈ. એ. વા. ૪૧ પા. ૨૦૩. ૩ ઈ. એ. ૧૮૮૬ પા. ૩૪૩ લેખ ૭૦

અક્ષરાન્તર^૧

- ૧ બો^૧ [૧] સંવત્ ૧૨૧૬ વર્ષે શ્રાવણ વદિ ૧ શુક્રે ॥ અયેહ શ્રીમદ્ગાહિકપાટકે
સમસ્તરાજાબલીબિરાજિતપરમમદ્દારકમદ્દારાજાચિરાજપરમેશ્વરડમાપતિવરકચ્ચપસા-
(સા)દમૌઠપતાપાનિજમુજવિક્રમરણાંગણવિનિર્જિતઘાકંમરી મૂપાક
- ૨ શ્રીમસ્કુમ(મા)રપાલદેવકસ્યાણવિજયરાજ્યે તત્પાદપન્નોપજીવિનિ મહામાસ્ય શ્રીમાહ-
દેવે^૨ શ્રીશ્રીકરણાદિસમસ્તમુદ્રાવ્યાપારાન્ પરિપંથયતિ સતીત્યેતસ્મિન્ કાલે [પ્રવ]
ર્તમાને શ્રીનજૂલે દંડ૦ શ્રીવયજલદેવપ્રમૃતિ પંચકુલપ્રતિપત્તૌ [ધર્મપત્ર]
- ૩ મમિલિચ્યુતે યથા ॥ દંડ શ્રી વયજલદેવેન શ્રીઅણુપમેશ્વરદેવસ્ય મુજ્યમાનવાલહી-
મામે મદ્દારિકા શ્રીબહુસુણદેવ્યાઃ પૂજાર્થે પ્રામશ્રૂયર્મધ્યાત્ મૂમિઃ [:] હલ [:] ?
હલૈકસ્ય મૂમી(મિઃ) ધર્મેણ પ્રદત્તા [૧] અસ્યાપ્યાઘાટાઃ પૂર્વદિગમામે^૩ યશે-
(શઃ) પાલમુમી^૪—માર્ગઃ
- ૪ દક્ષિણે ઘાસાર્થ—નિ(વદ્ધ !) ક્ષેત્રં તથા સુરમો પશ્ચિમાયાં બહુવિયાપ્રામસત્કસીમા
સુરમી ઉત્તરસ્યાં શણિકજહેડસત્કક્ષેત્રં સુરમી ચ । एवं चतुराघाटोप[ल]
ક્ષિતહલૈક મૂમી(મિઃ) ધર્મેણ પ્રદત્તા । एषा भूमी(मिः) दाजीवको
મદ્દારિકા [બા]
- ૫ જયતિ ન સ્વેટ કમક્ષ(?) ગૃહમેકં મ પરિપાલનીય । તથા મદ્દારિકા
[પૂજાર્થ] વાટિકા ચ પ્રદત્તા । વાટિકામષે(ધ્યે) તિષ્ઠમાનપુષ્પફલં વૃક્ષાદિકં
ચ મ[દ્વા] રિકાયાઃ પ્રદત્તં । અન્નાર્થ કાલ(લે) કાલે પરિપં [થા]
કેનાપિ ન કા—
- ૬ ર્યા [૧] દૂતકોડર દેવકરણે મહં સાક્ષ ગુગુણ[:] તથા શ્રીદેશઃ ॥ શ્રીઃ ॥

૧ સુપરીન્ટેન્ડન્ટ ઓફ ઓક્ષીઅલ કસ સર્વે વેરર્ન સરકારે આપેલા રશિય ઉપરથી ૨ ચિહ્ન રૂપે છે.
૩ વાંચો મહાદેવે ૪ નિ. સ. ૧૨૦૦ ના બાલીના લેખ(એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૩૦)ના આધારે વાંચો
બહુસુણદેવ્યાઃ બહુસુણદેવી નામને વધુ મળતું તે નામ છે. ૫ વાંચો માગે ૬ વાંચો મૂમિઃ ૭ ત્તા અહીં ત્વા હેતુ શ્લોકે.

કુમારપાલનો કિરાડુનો શિલાલેખ^૧

વિ. સ. ૧૨૧૮ આશ્વિન સુ. ૧ ગુરૂ ઈ. સ. ૧૧૬૨

રાજપુતાનામાં ભેધપુર સ્ટેટના મલ્લાણિ પરગણાના મુખ્ય શેઠેર ખાડમેરથી વાયવ્યમાં ૧૬ માઈલ છેટે હાથમા પાસેના કિરાડુના ખંડેરમાં ટકી રહેલા શિવના મન્દિરની દિવાલમાં ચોડેલી શિલા ઉપર આ લેખ ફેટારેલો છે. લેખ ૧ ફુટ ૫ ઇંચ પહોળો અને ૧ ફુટ ૪ ૩/૪ ઇંચ ઉંચો છે. લેખમાં ૨૬ પંક્તિઓ છે, પણ લગભગ ચોથા ભાગમાં ચોપડાં ઉખડી ગયાં છે, તેથી ઉપયોગી હકીકત ગુમ ગઈ છે. બાકીનો ભાગ સુરક્ષિત છે. ફેટારનારે લેખ સારી રીતે ફેટાર્યો છે. લિપિ નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. શરૂઆતનો મંગળાચરણનો ભાગ અને અંતમાં તિથિવર્ણનવાળા ભાગ સિવાય બાકી બધો ભાગ પથમાં છે.

પરમાર વંશની આખુની નવી શાખાનું વર્ણન આ લેખમાં આપ્યું છે. શરૂઆતમાં સર્વજ્ઞને નમસ્કાર કરે છે અને ત્યારબાદ શિવસ્તુતિના બે શ્લોક છે. ત્રીજા શ્લોકમાં વસિષ્ઠના અગ્નિ-કુણ્ડમાંથી આ વંશના મૂળ પુરૂષની ઉત્પત્તિનું વર્ણન છે. તેણે ઋષિની સુરભિ નામની ગાય લઇ જનાર દુરમનોને માર્યાં તેથી તેને પરમાર નામ આપવામાં આવ્યું. ત્રી. સ્ત્રી. વી. વૈદ્ય પુરવાર કરેલ છે કે^૨ આ ઉત્પત્તિની હકીકત સત્ય નથી. તે વંશમાં ઘણા રાજાઓ જનમ્યા હતા. તેમાંના એક સિન્ધુરાજ મ્હેટો રાજા હતો અને મારવાડ (મેરૂમણડલ)^૩ ઉપર રાજ્ય કરતો હતો. તેમના પૂર્વજનાં નામ લેખમાં આપ્યાં હોય તો તે ઉખડી ગયેલા વિભાગમાં નષ્ટ થયાં છે. આઠમા શ્લોકમાં ધરણીધર^૪ એટલે ધરણીવરાહનો ઉલ્લેખ છે. નવમા શ્લોકમાં દેવરાજનું નામ છે, જે ધરણીવરાહના^૫ પુત્ર મહીપાલનું બીજું નામ હોતું જોઇએ. અગીયારમા શ્લોકમાં હર્લભ-રાજનું અને ત્યારબાદ કૃષ્ણરાજનું નામ આવે છે. આ કૃષ્ણરાજ તે કૃષ્ણરાજ બીજા હોવો જોઇએ. હર્લભરાજ ફેણ હતો તે લેખમાંથી ખબર પડતી નથી. બીજા લેખોમાંથી આપણે જાણીએ છીએ કે દેવરાજ (મહીપાલ) અને કૃષ્ણરાજ બીજાની વચ્ચે ધન્યુકે રાજ્ય કર્યું હતું.^૬ તેનું નામ આ લેખમાં નથી. તે ઘણું કરીને ઉખડી ગયેલા ભાગમાં ગુમ થયું હશે. વિ. સ. ૧૦૬૬ થી ૧૦૭૮ સુધીમાં અણહિલપાટણમાં રાજ્યકર્તા ચાલુક્ય રાજા હર્લભરાજનો આ ધન્યુક સમ-કાલીન હતો. ધન્યુક તેના ખંડિયા રાજા હોય એમ સંભવે છે. કારણ કે વળપુરના વિ. સ. ૧૦૫૩ ના લેખમાંથી માહિતી મળે છે કે ચાલુક્ય રાજા મૂલરાજે આખુના પરમાર રાજા ધરણીવરાહ ઉપર ચડાઈ કરીને કાઢી મૂક્યો હતો.^૭ તેણે અગર તેના પુત્ર મહીપાલે (દેવરાજ) તેની સત્તા પાછળથી સ્વીકારી હશે અને તે સમયથી ચાલુક્ય વંશના અન્તસુધી આખુના પરમારો અને તેમજ કિરાડુના પરમારો ગુજરાતના રાજાના ખંડિયા તરીકે રહ્યા હતા, જો કે ધન્યુકે થોડા સમય માટે ચાલુક્ય રાજા બીમને^૮ સ્વીકાર્યો નહોતો. તેરમા શ્લોકથી કિરાડુ શાખાના રાજાઓનાં નામ શરૂ થાય છે. કૃષ્ણરાજના પુત્રનું નામ સોછરાજ હતું, જે તે વંશનો સ્થાપક હતો. તેનો પુત્ર ઉદયરાજ હતો. તેણે ચોલ (કોરો મણડલ કાંઠો) ગૌડ (ઉત્તર બંગાલ) કણ્વટ (કણ્વટિક) અને માલવાનો વાયવ્ય તરફનો ભાગ જિત્યાં હતાં એમ લેખમાં આપેલ છે. આ બધા પ્રદેશો જિત્યા એમ લખ્યું છે પણ એવો સંભવ છે કે તેણે સિદ્ધરાજ

૧ પુના ઓરિએન્ટાલીસ્ટ વો. ૧ નં ૨ પા. ૪૭ જુલાઈ ૧૬૩૬ ડી. બી. ફિસ્કલકર. ૨ જ. બો. પ્ર. શા. એ. સો. વો. ૨૬ નં ૭૪ પા. ૧ ૩ બલોરના વિ. સ. ૧૧૭૪ ના લેખમાં સિન્ધુરાજેશ્વરના મન્દિરનો ઉલ્લેખ છે. તે આ સિન્ધુરાજને બાંધ્યું હોય, એમ સંભવ છે- જુઓ ગોરીસંકર એઆ કૃષ્ણ દિસેટી એફ સિરાહી સ્ટેટ પા. ૧૪૪ ૪ આ શિલનું વિ. સ. ૧૦૫૬ નું તામ્રપત્ર મળેલું છે. ૫ પ્રો. રી.આ. સ. વે. સ. ૧૯૦૭-૮ પા. ૩૮ ૬ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૧૧ અને ૭૨. ૭ એ. ઈ. વો. ૧૦ પા. ૧૮. ૮ જુઓ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૧૫૧ અને જનમણુ સુરિનો તીર્થકથપ અર્ણવકથપ. શ્લો. ૩૯

જયસિંહને તે પ્રદેશો જિતવામાં મદદ કરી હોય.^૧ તેવી રીતે મદદ કરી હોય ત્યારે ખંડિય રાજાઓ પોતે જિત્યાનો યથા લે છે. ઉદયરાજ પછી તેનો પુત્ર સોમેશ્વર ગાદીએ આવ્યો, જેનું નામ ૧૭ મી પંક્તિમાં હોયું જોઈએ, પણ તે ભાગ ઉપડી ગયો છે. વિ. સ. (૧૧)૬૬ માં સિદ્ધરાજ જયસિંહની મદદથી તેણે સિન્ધુરાજપુર પાણી મેળવ્યું.^૨ ત્યારબાદ વિ. સ. ૧૨૦૫ માં કુમાર પાળની મદદથી તેણે પોતાનું રાજ્ય સ્થિર કર્યું. આ ઉપરથી જોમ કદપના થાય કે ભેકે ધનધુકને સંબંધ ચાલુક્ય બીમ પહેલા સાથે સારા હતો, પણ પાછળથી અણબનાવ થયો હશે અને કેરા પરગણું પડાવી લીધું હશે. પણ ઉદયરાજ અને તેના પુત્ર સોમેશ્વરે સિદ્ધરાજને લડાઈમાં મદદ કરીને તે પાણી મેળવ્યું. કિરાટકૃપ એટલે હાલનું કિરાડુ, જ્યાંથી આ લેખ મળ્યો છે. ત્યાં લાંબ વખત સુધી સોમેશ્વરે રાજ્ય કર્યું હતું. સંવત ૧૨૧૮ માં આશ્વિન સુદિ ૧ વાર શુક્રના રોજ તેણે રાજા જજ્જકના બે કિલ્લા જિતી લીધા અને ૧૭૦૦ થોડા દૃડ તરીકે લીધા. પરંતુ તેણે ચાલુક્ય સત્તા સ્વીકારવાથી તેનું રાજ્ય પાણી મેળવ્યું. એક કિલ્લાનું નામ તણુકોટ હતું, જે જેસલમીન શેટમાંનું તનોટ હોયું જોઈએ અને બીજા કિલ્લાનું નામ નવસર હતું તે જોધપુર શેટમાંનું નૌસા હોયું જોઈએ. રાજા જજ્જક સંબંધી કંઈ પણ જાણવામાં આવેલ નથી. સત્તાવીસમા શ્લોકમાં આ પ્રશસ્તિના રચનાર તરીકે નરસિંહનું લેખક તરીકે યશોદેવનું અને કોતરનાર તરીકે જસોધરનાં નામ આવેલ છે. છેવટમાં સોમેશ્વરની જજ્જક ઉપરની જિતની જે તિથિ ઉપર આપી છે, તે આ લેખની તિથિ તરીકે આપેલ છે.

વિ. સ. ૧૨૦૬ ના કિરાડુના લેખમાં^૩ આવેલ છે કે કુમારપાળની મેહરબાનીથી ચાહમાણ આદહણદેવને કિરાડકૃપનો કબજો મળ્યો હતો. પરંતુ આ લેખ ઉપરથી સમજાય છે કે તે પરમારોના કબજામાં તે વિ. સ. ૧૨૧૮ પહેલાં થોડા સમય ઉપર આવેલ હોયું જોઈએ.

તિથિનો મળતી ઈ. સ. ૧૧૬૨ ના સપ્ટેમ્બરની ૧૧ મી તારીખ વાર મંગળની સાલ તારીખ આવે છે. આ લેખમાં વાર જો કે શુક્રવાર આવેલ છે.

૧ જુઓ કાળવા તરીકે એ. ઈ. વો. ૧૧ પા.૭૨ ચાહમાણ કેદલે ચાલુક્ય બીમ બીજને મુહમદ ધોરીને જિતવામાં મદદ કરી હતી તેને માટે તેણે જ જિત મેળવી એમ લખ્યું છે. જુઓ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૬૬ પં. ૧૦ સૌરાષ્ટ્રકોને હરાવવામાં કુમારપાળને મદદ કરી હતી તેને માટે કેદલે જિત મેળવી એમ લખ્યું છે. ૨ સપ્તમી પંક્તિમાં સાલ અ. પી. એ જોને એકમનો આંકડો સાલ છે. તે (૧૧૭)૭ હોવા સંભવ છે. ૩ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૩૪

અક્ષરાન્તરં

- ૧ ઑ [૧^૧] નમઃ સર્વજ્ઞાય ॥ નમોનંતાય સૂક્ષ્માય જ્ઞાનગમ્યાય વેધ[સે] ॥
વિશ્વરૂપાય શુદ્ધાય દેવદેવાય શંભવે ॥ ૧ ॥
- ૨ દેવસ્ય તસ્ય ચરિતાનિ જયંતિ શંભોઃ સસ્વ(શશ્વ)સ્કપાલવિ[મલ]સ્ય
વિભૂષણસ્ય । ગર્વઃ સકોપિ હૃદિ યસ્ય પ—
- ૩ દં કરોતિ ગૌરીનિતં ચ ચિરવલ્કલ [વ]ર્ષદર્શી(ષાં)ત્ ॥ ૨ વસિષ્ઠ ...
ભૂષિતે ઋવુદભૂષેરે । સુરસ્યા
- ૪ પેરમારાણાં વંશોસ્ત્યનલકુંડતઃ ॥ ૩ તત્રાનેકે મહી ...[૧] સિંધુરાજો મહારાજઃ
- ૫ સમભૂન્મરુ(રુ)મંડલે ॥ ૪ નિરર્ગલમિલદ્વૈરિવંશ [૧] પ્રતાપોજ્વલદ્વસ—
- ૬ લઃ ॥ ૫ શંભુવદભૂર્ભૂમીશામ્યર્ચનીયો [મ]... [૧] [વ્ય]
સુઃ ॥ ૬ રણે
- ૭ સદ્ગારણત્કાર[૧] રાવણોસ્ત્વણવૈરિણાં ॥ ૬ [૭] સિંધુરાજેષરા
- ૮ ધારધરણીધરધામવાન્ ॥ શ્રી [૮] જોમવત્સમાત્
- ૯ સુરરાજો હરાજ્ઞયા । દેવરાજેશ્વર [૯] પહાય મહીમિ
- ૧૦ માં । મન્યે કલ્પદ્રુમઃ પ્રાયાદદૃશ્ય[ક્ષ]....[૧૦]....^૧ દારણાત્ । શ્રીમ—
- ૧૧ દુર્લભરાજોપિ રાજેન્દ્રો રંજિતો....[૧૧]....તૈઃ । યેન દુર્બાર
- ૧૨ વીર્યેણ ભૂષિતં મરુ(રુ)મંડલં ॥ ૧૨ િ કરીવ મૂ... [૧] ણરાજો મહા
- ૧૩ શબ્દવિભૂષિતઃ ॥ ૧૩ ॥ તત્સુ[ત]ઃ સોછરાજાસ્યઃ સ્યા [૧]
તસ્ય મહાકલ્પ
- ૧૪ દ્રુમોમવત્ ॥ ૧૪ તસ્માદુદયરાજાસ્યો મહારાજ [૧] મંડલીકપદાધિ
- ૧૫ કઃ ॥ ૧૫ આચોઢગૌઢકર્ણાટિમાલવોત્તર પશ્ચિમાઃ । કુ[ણ]-
રા[જં] ॥ ૧૬
- ૧૬ આસિંધુરાજમૂપાલત્પિતૃપુત્રક્રમાત્પુનઃ । તસ્માદુદયરા[જ ?]...^૨ :
॥ ૧૭ ઉત્તીર્ણ
- ૧૭ મપિ યો રાજ્યમુદ્ધ્રે ભુજવીર્યતઃ । જયસિંહમહીપાલાત્[સ ?]ત ... ॥ ૧૮
તોષ્ટનવેતે વર્ષે
- ૧૮ વિક્રમમૃપતેઃ । પ્રસાદાજ્ઞયસિંહસ્ય સિદ્ધરાજસ્ય મૂખજઃ ॥ [૧૯]
રાજેનં સિંધુરાજપુરો

૧ ભાવનગર મ્યુઝિયમમાંના રમિત ઉપરથી. ૨ ચિહ્ન રૂપે છે. ૩ આ શબ્દનો અર્થ બે રીતે
હરી શકાય છે. ૪ ધન્વંતરુ નામ આ જગ્યાએ હોવા સંભવ છે. ૫ આ ભાગમાં ઉદયરાજના પુત્ર
શોભેશ્વરનું નામ હોવું જોઈએ. ૬ આની પહેલાં શોમેશ્વર શબ્દ હોવો જોઈએ.

- १९ द्वं । भूयो निर्भ्याजसौ(शौ)र्वेण राजनेतस्सर्मा दृष्टं ॥ २० पुनर्द्वादश-
संख्येन्द्रे पंचाधिकशतेष्वकं
- २० कुमारपाकभूपाकात् सुप्रतिष्ठमिदं कृतं ॥ [२१ ॥ कि]राट् कूपमात्मीयं । ...
समान्वितं । निजेन क्षत्र
- २१ धर्मेण पाक्यामास बद्धिरं ॥ २२ अष्टादशाधिकवर्षे शतद्वादशकेऽश्विने ।
प्रतिपद्गुरु(रु)संयो
- २२ मे सार्द्धयामे गते दिनात् ॥ २३ दंडं सप्तदशशतान्यश्वानां नृपजज्जकात् ।
सह पंचनखा
- २३ श्वेव मयूरादिमिरष्टभिः ॥ २४ तणुकोटं नवसरो दुग्धौ सोमेश्वरोग्रहीत् । उष्णं
सवरहा
- २४ सांघां चक्रे चैवात्मसादसौ ॥ २५ बहुशः[सिव]की कृत्य चौलक्यजगतीपतेः ।
पुनः संस्थापया
- २५ मास तेषु देशेषु जज्जकं ॥ २६ प्रष्टास्तिमकरोदेतां नरासिंहो नृपाज्ञया । लेखको
त्र यशो
- २६ देवः सुवधरो (र) स्तु जसोषरः ॥ २७ ॥ विक्रम [संव] त् १२१८ अध्विन
श्रुदि १ गुरौ ॥ मंगलं महाश्रीः ॥

કુમારપાલના સમયનો જોધપુર તાબે રતનપુરનો શિલાલેખ^૧

રજપુતાનાની પશ્ચિમે મારવાડમાં દેશી રાજ જોધપુરના તાબાનું રતનપુર ગામ છે. ગામથી ખરાબર પશ્ચિમે જૂનું શિવમંદિર છે, જેના કુમટમાં આ પત્થર મૂકેલો છે. તેનું માપ ૪'x૧' છે અને દેવનાગરી લિપિમાં સંસ્કૃત ગદ્યમાં હજી પંક્તિનો લેખ છે. પત્થર ક્ષેત્રે ખરે ઠેકાણે ખવાઇ ગયો છે અને પહેલી તેમ જ સાતમી પંક્તિ વાંચી શકાતી નથી. અમાવાસ્યા (અમાસ) અને બીજા પવિત્ર દિવસોએ પ્રાણીની હિંસા ન કરવા સંબંધી રતનપુર ચોવીસીના માલિક શ્રીપૂતપાદે જાહેરાત ઠાઠી હતી, તેને ઉદ્દેશીને આ લેખ છે. લેખમાં સાલ આપી નથી, પણ કુમારપાળ જેણે ઇ. સ. ૧૧૪૩ થી ૧૧૭૪ સુધી રાજ્ય કર્યું તેના સમયમાં લખાએલો છે.

अक्षरान्तर

- १ ओं नमः शिवाय भूर्भुवः स्वस्वरं देवं वंदे पीठं पिनाकिनं स्मरति श्रेयसे यस्तं....
.... पुरा समस्तराजा
- २ बलिबिराजितमहाराजाधिराजपरममहाराकपरमेश्वरानिजमुजाबेक्रमु(म)रणागणवि-
निर्जित पार्वतोपातिबरलब्धमौढप्रतापश्रीकुमारपालदेवकल्याणविजयराज्ये
- ३ स्वे स्वे वर्तमाने श्रीशंभुप्रसादावाप्तस्वच्छपूरस्तपुरचतुराशिकायां महाराजमुपाल-
श्रीरायपालदेवान्महासनप्राप्तश्रीपुनपाक्षदेवश्रीमहाराज्ञी श्रीगिरिजादेवी संसार-
स्थारता
- ४ विचिंत्य प्राणिनामभयदानं महादानं मत्वा अत्र नगरनिवासां(सि)समस्त-
स्थाना(न) पतिब्राह्मणान् समस्ताचार्यान् समस्तमहाजनान् तांबोलिकान् प्रकृतौ
(ति) किंकृतौ(ति)नः संबोध्य संविदितं शासनं संप्रयुजति यथा अद्य अ-
५ मावास्थापठ्याणि प्राणिनामभयदानशासनं प्रदत्तं स्या(क्ता)स्त्वा देवपितृमनुष्यान्
—केम संतप्य बारावार....पूज्येवर्ता प्रस्व (सा)थ पौहकपारत्रिकफलमंगीकृत्य
प्रेत्य यशोभिदृष्टये जावस्य अमारिदानं
- ६ मास मासे एकादश्यां चतुर्विध्यां अमावास्या(यां) उभयो(ः) पक्षे (पक्षयोः)
श्रेष्ठतिथौ भूसहायशासनोदकपूर्वं स्विपरंपराभिः प्रदत्तं अस्मदीयभुवि भोक्ता
महामात्यः सांभाव्यग्राहिकप्रतितस्वपुरोहितप्रभृति
- ७ समस्तठुराणां तथा सर्वान् संबोधयत्यस्तु वः संविदितं.... कारापनाय(करणाय)
- ८ महाजनानां पणेन लिख्यते राज्ञा समयं निग्रहणीयः श्रुत्वा शासमिदमाचं-
द्राक्षं यावत् पालनीयं उक्तं च यथा व्यासेन बहुभिर्वसुधा मुक्ता राजभिः यस्य
यस्य यदा भूमौ तस्य तस्य तदा फलं सर्वानित्यं भाविनः
- ९ पार्थिवेन्द्रान् भूयो भूयो याचते रामचंद्रः सामान्योयं धर्म(से)तुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः अस्मद्वंशसमुत्पन्नो धन्यः कोपि भविष्यति
तस्याहं करसंलग्नो नलोप्यं मम शासनं अमावास्यां पुण्यतिथिं भांडप्रजा (ज्वा)
लनं च (पौर्विकैः) कुम्भकौरश्चनो कार्यं
- १० तासु तिथिष्ववज्ञाविभः प्राणिष्वं कुरुते तस्य शिक्षापनां दधि द्र ४ चत्वारि
नडुलपुरवासी प्राग्वाटवंशजः शुभंकराभिधानः सुश्रावकः साधुचार्मिकः तत्सुतौ
इह हि योनौ जातौ पूतिगसालिगौ तै (ताभ्यां) कृपा(पया)प्राणिनामर्थे
विज्ञप्य शासनं
- ११ स्वहस्तः श्रीपुनपाक्षदेवस्य लिखितमिदं पारि०लक्ष्मीधर सुतठ०जसपा-
लेन प्रमाणमिति ॥

બાધાન્ટર

શ્વઃ ભૂવઃ અને સ્વઃ માં ફરતા અને પીઠપિનાકિન કહેવાતા શિવને નમસ્કાર કરું છું. તેને કહ્યાણુ માટે જે સંભારે છે પહેલાં બધા રાજાઓથી શોભાયમાન, મહારાજા-ધિરાજ, બધા લડવૈયામાં શ્રેષ્ઠ, પરમેશ્વર, પોતાના બાહુબળથી રણસંગ્રામમાં હરાવનાર પાર્વતીપતિ પાસેથી વરદાન મેળવવાથી જેનો પ્રતાપ બહુ પ્રોઠ હતો, એવા શ્રી કુમારપાલ દેવના કદયાણુકારી અને વિજયી રાજ્યમાં, શ્રીશંકરના પ્રસાદથી તે મહારાજા ભૂપાલ શ્રી રામપાલ પાસેથી રતનપુર ચોરાસીમાં મોટું આસન પ્રાપ્ત કર્યું હતું, એવા શ્રી પૂનપાક્ષદેવની મહારાણી શ્રી ગિરિજાદેવી, સંસારની અસારતાનો ખ્યાલ કરીને અને પ્રાણીઓને અભયદાન આપવું એ મોટું દાન છે એમ જાણીને નગરમાં રહેતા બધા બ્રાહ્મણો, આચાર્યો, મહોજનો તંત્રોળીઓ અને કુકુલ્ય કરનારી પ્રજાને સંબોધિને હુકમ બહાર પાડે છે કે આજથી અમાસના પર્વને દિવસે પ્રાણીને અભયદાન આપવામાં આવે છે. સ્નાન કરીને, દેવ, પિતૃ અને મનુષ્યોનું તર્પણ કરીને વારંવાર નગરના દેવતાની (પૂજા કરીને) આ લોક તેમ જ પરલોકમાં ફલની પ્રાપ્તિ માટે મૃત્યુ પછી યશની વૃદ્ધિ માટે દરેક માસના બન્ને પક્ષની અગીયારસ, ચૌદસ અને અમાસ તેમ જ પુણ્ય-તિથિએ પ્રાણીઓને જમીનના દાન સહિત અભયદાન આપવામાં આવે છે. અમારા તેમ જ ભવિષ્યમાં ભોગવનારા અમાત્ય તેમ જ લડાઈ અને સુલેહના અમલદારો તથા પુરોહિત વિગેરે તેમ જ બધા ઠાકોરોને માહુમ થાય જે મહારાજાની સંમતિથી રાજા અમલ કરે છે અને તેઓનો (પ્રજાનો) હંડ કરીને ભયમાં રાખે છે. આ હુકમ ચન્દ્ર અને સૂર્યના અસ્તિત્વ સુધી પાળવામાં આવશે તેનો કોઈએ ભંગ કરવો નહીં. મહાભારતમાં વ્યાસે કહ્યું છે કે સગર ઇત્યાદિ. રામચન્દ્ર બધા ભાવિ નૃપોને ઇત્યાદિ. મહારા વંશમાં ઉત્પન્ન થશે તેની સાથે હું જોડાયેલો છઉં તેથી તેઓએ મારો હુકમ તોડવો નહીં. અમાવાસ્યાના પુણ્ય દિવસે ગામના કુંભારોએ પણ નિભાડો સળગાવવો નહીં. જહીક વિનાનો થઇને તે દિવસે કોઈ પ્રાણીની હિંસા કરશે તો તેનો ૪ દ્રમ્મ હંડ થશે. નડૂલપુરમાં સારો શ્રાવક અને ધાર્મિક શુભકર નામનો પ્રાગ્વાદ વંશનો રહીશ હતો. તેના પૂતિંગ અને સાલિંગ નામના બે દીકરા હતા. આ પ્રાણી તરફ કૃપા બતાવનારા હુકમ તેમની દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ. શ્રી પૂનપાક્ષદેવના હસ્તાક્ષર છે. પારિંબ લક્ષ્મીધરના પુત્ર ઠક્કર જસપાલે આ લખ્યું અને તેમાં સાક્ષી કરી.

કુમારપાલના પ્રાચીના શિલાલેખ'

કાઠિયાવાડમાં સોમનાથ પાટણની પૂર્વ પંદર માઈલ ઉપર પ્રાચીની ઉત્તરે જે માઈલ છેટે સ્થિત જગ્યામાં ભીમના દેવળ તરીકે ઓળખાતું મોટું મંદિર છે. તે સરસ્વતી નદીના ડાબે કાંઠે છે. પાંદવોને સરસ્વતીમાં સ્નાન કરવાની સલાહ શ્રીકૃષ્ણે આપી હતી તેથી પાંડવ ભીમ ઉપરથી આ મંદિરનું નામ પડ્યું હોય અથવા ચાલુક્ય ભીમ ઉપરથી કે તેના મોટા કદ ઉપરથી પણ નામ 'પદ્મ' હોય એવો સમ્ભવ છે. પ્રાચીમાં ચાલુક્ય સમયના ઘણા અવશેષો મળે છે. મંદિર ક્યા દેવનું હશે તે કાંઈ ખબર પડે તેમ નથી, કારણ તે ખંડિત થઈ ગયું છે. ચાળીસ વર્ષ પહેલાં મંદિરને સંસ્કારકામ કરાવતી વખતે આ લેખનો કટકો મળી આવ્યો હતો. તેના બીજા કટકાનું શું થયું તે ખબર નથી. આ કટકો અત્યારે જુનાગઢ મ્યુઝિયમમાં સુરક્ષિત રાખવામાં આવ્યો છે.

ડાબી બાજુથી જમણી બાજુ તરફ હા ઈંચ જેટલો ભાગ સુરક્ષિત છે. ઉપરથી નીચે સુધીની લગભગ પત્થર તૂટી ગયો હોવાથી અટકળી શકાય તેમ નથી. લેખ સંસ્કૃત શ્લોકમાં સારી રીતે કાતરેલો છે. લિપિ નાગરી છે અને બહુ જ શુદ્ધ છે. ૧ ની પછીના વ્યંજન બેવડો લખ્યો છે અને પૂષ્ટ માત્રા વાપરવામાં આવી છે.

કુમારપાળ સુધીની ચાલુક્ય રાજ્યોની વંશાવળી તેમાં નીચે મુજબ આપેલ છે. મૂળરાજ જેતું નામ તૂટેલા ભાગમાં નષ્ટ થયું છે, ચામુણ્ડરાજ પં. ૩ ૭માં દલભરાજ પં. ૪ થીમાં ભીમ દેવ ૧ લો. પં. ૪ કર્ણદેવ પં. ૬ જયસિંહ પં. ૬ અને કુમારપાલ પં. ૮ માં આવે છે. રાજ્યે કલ્લના કીકરા ગૃમદેવને સોમનાથ પાટણમાં મુખે નીમ્યો હતો. તેણે ધર્માદિત્ય (?) માટે આશ્રયકારક હીંચકો બનાવ્યો હતો. નીચેના ભાગ ખંડિત છે, તેથી તેમાંથી કાંઈ ઉપયોગી હકીકત મળતી નથી. લેખમાંના ધર્માદિત્ય માટે કાંઈ ખબર મળી શકતી નથી.

તેરમી પંક્તિમાં આહીર-ભતિનો ઉલ્લેખ ઉપયોગી છે. કુમારપાલના સૂબા ગૃમદેવે તેને તાબામાં રાખેલ. સોમનાથ પાટણના વાળવોના લશ્કરમાં તે લોકો હોવા જોઈએ. મહામુદ ગઝનીના મુસલમાની થાણા પાસેથી તે જગા તેઓએ પડાવી લીધી હશે.

અક્ષરાન્તર

- ૧ ' [શ્રેયઃ] સ [વિ]
- ૨ ત્રં જિતારિપાર્થિવવલ
- ૩ નશ્વામુંડરાજો નૃપઃ । તસ્માદ્વલ્લભ]
- ૪ નર્જ્જાતો વુર્લ્લભરાજ હત્યવનિપઃ શ્રી ભીમદેવસ્ત[તઃ]
- ૫ ઇ દુષ્ટદલનઃ પ્રાગરુચ્યસંભાવિતો રૂપશ્રીજિતમન્મથઃ પૃથુ[મુ]
- ૬ કર્ણદેવો નૃપઃ । તત્સન્નુર્જયસિંહદેવ ઇતિ ચ પ્રત્યર્થિપૃથ્વીભુજા[મુ]
- ૭ દ્વર્ત્તા ગુરુસાહસૈકરસિકોમૂત્તિદ્વચ્છૂડામણિઃ ॥ ૪ પતસ્મિન્પૂરે-
- ૮ હૃતપત્તનવધૂનેત્રાતિથૌ' સત્યભૂચ્છીમાનત્ર કુમારપાલનૃપતિર્દુ-
- ૯ જ્વરિવૈરવ્રતઃ । યસ્સેનાચરવાજિપુંગવલુરપોત્સાતપૃથ્વીરજઃ સં-
- ૧૦ ઘાતાવૃતવિગ્રહે દિનપતૌ નક્તાયતે વાસરઃ ॥ ૫ તેન ક્ષમાપતિના ન્ય ॥
- ૧૧ યુજ્યત મુદા નિર્વ્યાજવીર્યોઽજિતસ્ફારપૌદિવિલાસમંદિરમસૌ
- ૧૨ શ્રીકલ્લકસ્યાત્મજઃ । શ્રીસોમેશ્વરપત્તનાવનવિષૌ શ્રીગૂમદેવો ન
- ૧૩ લી યત્ત્વજ્ઞાહતમીતિકંપતરલૈરામીરવૈરૈઃ સ્થિત ॥ ૬ તેનાતન્ન્ય[ત]
- ૧૪ [ધર્મ] નિઠ્ઠમનસાડ્રાંદોલકં ધીમતા ધર્માદિત્યક્રુતે વિચિત્રરચ[ના]....
- ૧૫ સૌ [૧] તત્પૂજાનિરતૈઃ સદૈવ મનુજૈઃ સંપ્રાપ્યતે
- ૧૬ દવસતઃ સત્યં મુહુર્ભ્રમહે ॥ ૭ [મ્]ર્તિ[ર]....
- ૧૭ મેન કુળ્ળોપમા । [પૂર્ણ ?]

૧ જૂનાગઢ મ્યુઝિયમમાંના મૂળ પથ્થર ઉપરથી તેમ જ વોટસન મ્યુઝિયમમાંના રૂમિય ઉપરથી.
૨ તુલક લેખ આહીથી શરૂ થાય છે. ૩ મી રહી અપાથી મ ની ઉપર ક્રાંતિયો છે. ૪ વાંચો પુલ્હત
૫ એટલે જ્યારે તે ગુજર્યો ત્યારે ૬ વાંચો નિઠ્ઠ

ઉઝાનો અજયપાલનો શિલાલેખ

વિ. સં. ૧૨૩૧ ચૈત્ર વ. ૧૧.

વડોદરા સ્ટેટના કપ્પી પરગણાના સિદ્ધપુર તાલુકામાં બી. બી. એન્ડ સી. આઇ રેલ્વેની મહેસાણા-અજમેર વિભાગ ઉપરના રેલ્વે સ્ટેશન ઉઝામાં કેલેન્ડર મહાદેવના મન્દિરમાં આ લેખ મળ્યો હતો. સ્ટોકહોમમાં મળેલી આઠમી ઇન્ટરનેશનલ કોંગ્રેસમાં વડોદરા તરફથી પ્રતિનિધિ તરીકે ગએલા સ્વ. એચ. એચ. ધ્રુવે આ લેખનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો તેથી લગભગ પંચાવન વર્ષ પહેલાં આ લેખનું અસ્તિત્વ બાણુવામાં આવ્યું હશે. લેખવાળી સપાટી ૩૩ ફીટ લાંબી અને ૪ ઇંચ પહોળી છે.

લેખની શરૂઆતમાં વિ. સં. ૧૨૩૧ ના ચૈત્ર વદિ ૧૧ વાર શુક્રની તિથિ આપી છે, અને અણહિલપાટકના રાજા અજયપાલનો ઉલ્લેખ છે. હંડ શ્રીવાતના સમયમાં રાજા બદલાણના પુત્ર કુમારસિંધે ઉઝામાં કાલસ્વામિ દેવની અહોરાત્ર પંચોપચારથી પૂજા કરીને અમુક પદાર્થો દાનમાં આપ્યાની હકીકત આપી છે.

અજયપાલના બીજા બે લેખો બાણુવામાં છે. એક માલવામાં ઉદયપુરમાંથી^૨ વિ. સં. ૧૨૨૬નો મળેલો અને બીજું એક તામ્રપત્ર^૩ વિ. સં. ૧૨૩૧નું પણ ત્યાંથી જ મળ્યું છે. નરપતિ જયચાર્યના ગ્રંથમાંથી^૪ આ રાજાની છેલ્લામાં છેલ્લી સાલ વિ. સં. ૧૨૩૨ ની મળી છે. આ લેખમાંથી અજયપાલ સમ્બન્ધી કાંઈ ખાસ હકીકત મળતી નથી.

અક્ષરાન્તર

૧ સ્વસ્તિ શ્રીનૃપવિક્રમસંવત્ ૧૨૩૧ વર્ષે ચૈત્ર વદિ ૧૧ ગુરાવચેહ શ્રીમદણહિલ-
પાટકે સમસ્તરાજાબલીવિરાજિત

૨ શ્રીમદજયપાલદેવરાજ્યે વંદ શ્રીતાતપ્રતિપતૌ ડંડાગ્રામે શ્રીકાલ[સ્વા]મિદેવાય
પરં રાજં બલ્લાલ પુ રાજં કુમરસિંચેન સમસ્ત

૩ ગ્રામં વિદિતં દ્યૂતં સત્ક આહ વાઈ વાવકા પ્રમૃતિ દત્વા સંમાવ્યં દિવારાત્રિકં
પંચોપચારપૂજાં મણિત્વા આચંદ્રાર્કં યાવત્ ષર્મેણ પ્રવચન્ ॥

મૂળરાજ બીજાનું દાનપત્ર^૧

વિ. સં. ૧૨૩૨ ચૈ. સુ. ૧૧

વડોદરા રેટના ચાણસમા મહાલમાં આવેલા પ્રાદ્યક્ષવાડા ગામના બારીટ હુંગરજી ભગળને આ તામ્રપત્ર ધરના પાણીયારામાંથી મળ્યાં હતાં. તે વાંચવા માટે તેણે પાટણના વકીલ જીવાભાઈ કાનજીભાઈને આપ્યાં અને તેણે સાફ કરાવી મુનિત્રી ચતુરવિજયજીને આપ્યાં. આના અક્ષરાન્તરની એક નકલ પૂ. મુનિત્રી કાન્તિવિજયજીના સંપ્રદર્શમાંથી પૂ. મુનિત્રી ચતુરવિજયજીએ મેળવી આપી છે.

દાનપત્ર બે પતરામાં લખાયેલું છે. પતરાં ૧૫ ઈંચ લાંબાં અને ૧૦ ઈંચ પહોળાં છે. લિપિ દેવનાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. અન્તમાં શાપાત્મક વિગેરે શ્લોકો સિવાય બાકી બધું લખાણ ગદ્યમાં છે. ભીતમાંની હવાથી પતરાં ધસાઈ ગયાં છે અને કેટલીક જગ્યાએ બરાબર પાઠ સ્પષ્ટ નથી.

આ દાન વિ. સં. ૧૨૩૨ માં એટલે કે અજયપાળના મૃત્યુ પછી તેના પુત્ર મૂળરાજ બીજાના રાજ્યકાળમાં આપવામાં આવ્યું છે. આ મૂળરાજના રાજ્યસમયનું બીજું કોઈ દાનપત્ર હજી સુધી જાણવામાં નથી, તેથી આ દાનપત્ર ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ બહુ ઉપયોગી ગણાય.

સોલંકીઓનાં તામ્રપત્રોમાં શરૂવાતથી જ રાજવલી આપવામાં આવે છે તે મુજબ આમાં પણ આવેલ છે. અત્યાર સુધી ચૌલુક્યોનાં એકન્દ્રે ૧૯ તામ્રપત્રો મળી આવ્યાં છે. તેમાં આ તામ્રપત્રથી એકનો ઉમેરો થાય છે. તે તામ્રપત્રો અનુક્રમે બધા રાજ્યોનાં નથી, પણ નીચે મુજબ મળ્યાં છે. મૂળરાજનાં ૨, ભીમદેવ પહેલાનાં ૩, કણ્ઠદેવનાં ૩, અજયપાલનું ૧, ભીમદેવ બીજાનાં ૬ અને ત્રિભુવનપાળનું ૧ મળી કુલ ૧૯ થાય છે, મૂળરાજ પછી ચામુણ્ડ,^૨ વલ્લભ, દુર્લભરાજ તથા સિદ્ધરાજ અને કુમારપાળના સમયનું એક પણ તામ્રપત્ર ઉપલબ્ધ થતું નથી. બાળમૂળરાજનું પણ આ પહેલું જ પત્ર મળેલું છે. મૂળરાજ, સિદ્ધરાજ અને કુમારપાળ જેવા દાનવીરો પૈકી માત્ર મૂળરાજનાં બે દાનપત્રો સિવાય બીજા કોઈ પણ દાનના લેખો મળ્યા નથી, એ આશ્ચર્યજનક છે.

બાળમૂળરાજનું આ તામ્રપત્ર સંવત ૧૨૩૨ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૨ ને સોમવારે લખાયું છે. સુમ્મર્ધ ગેઝેટીઅર વો. ૧ પાર્ટ. ૧ પા. ૧૯૫ એ અજયપાળનું મરણ ૧૨૩૩ માં થયાનું લખ્યું છે. તેમ જ પ્રબન્ધચિન્તામણિમાં બાળમૂળરાજ ૧૨૩૩ માં રાજ્ય ઉપર આવ્યો, એમ નોંધેલ છે. સંવત ૧૨૩૧ નું અજયપાળના સમયનું એક દાનપત્ર મળેલું છે તેમાં લખ્યું છે કે અજયપાળના રાજ્યકાળ દરમિયાન નર્મદાકિનારા ઉપરના પ્રાદ્યક્ષપાટકમાં રહેતા મહાભણ્ડેશ્વર ચૌહાણ વંશધર વૈજયંતેવે આલવિણ્ડ ગામ દાનમાં આપ્યું હતું. આ બન્ને હકીકત ઉપરથી અજયપાળનું મૃત્યુ ૧૨૩૨ ની શરૂવાતમાં થયું હોય, એમ નિશ્ચય ઉપર આવી શકાય.

ભીમદેવ બીજાનાં કેટલાંક તામ્રપત્રોમાં બાળમૂળરાજનું બિરૂદ આદ્યપરાભૂતદુર્ગવર્ણનકાચિત્રજ આવેલું છે. પોતાની માતા નાર્મદા દેવીની સંમતિ અનુસાર રાજ્ય ચલાવતાં તેણે શહાણુદીન ઘોરીને યુદ્ધમાં પરાસ્ત કર્યો હતો, તેને લીધે ઉપરનું બિરૂદ સંભવે છે. આ જિતની હકીકતને પ્રબન્ધ-ચિન્તામણિ, સુકૃતસંકીર્તન અને કીર્તિકૌમુદી વગેરે ગ્રન્થોમાંથી ટેકો મળે છે. આ દાનપત્રમાં ઉપરનું બિરૂદ આપ્યું નથી, તેથી એમ અનુમાન થઈ શકે કે શહાણુદીન સાથેના વિગ્રહ ૧૨૩૨ ના ચૈત્ર પછી થયો હોવો જોઈએ.

૧ “યુદ્ધિપ્રકાશ” એપ્રિલ-જૂન ૧૯૩૮ પા. ૧૬૬ શ્રીકૃતેયાલાલ બારીશંકર દવે. ૨ શ્રીદેવના કરેલા વિવેચનમાંથી સારરૂપે. ૩ ચામુણ્ડનું વિ. સં. ૧૦૩૩ નું એક દાનપત્ર આ પુરવણી વિભાગમાં છાપવામાં આવ્યું છે.

આ તામ્રપત્રમાંથી પ્રાક્ષણવાડા, કારોડા અને ગાંધુનાં નામો મળી આવે છે. આ બધાં ગામો ગાયકવાડ સરકારના મહેસાણા પ્રાંતમાં આવેલ ચાણસમા મહાલમાંનાં છે. ગાંધુ યાને ગંધુવા એ પ્રાચીન ગામ છે. ગુજરાતની રાજધાની અલ્હાબાદપુરની સ્થાપનાસમયે તે વિદ્યમાન હતું. વનરાજના મહામાત્ય નિત્ય શેઠને ગાંધી ત્યાં બોલાવવામાં આવ્યા હતા, એમ ચન્દ્રપ્રભ-પ્રશસ્ત્રી અન્ય પ્રશસ્તિ ઉપરથી જ્ઞાત થાય છે. મૂળરાજે મણ્ડલી ગામના મુલેશ્વર દેવને આપેલ તામ્રપત્રમાં ગમ્બૂતા પથકનો નિર્દેશ કર્યો છે. આથી સોલંકીઓના રાજ્યકાલની શરૂવાતથી જ તે પથક તરીકે ઓળખાતું હતું, એમ લાગે છે. પથક અમુક ગામડાંઓના બુથને કહેવામાં આવતું હશે. તે પ્રમાણે ગાંધને કરતાં કેટલાંએ ગામડાં તે પથકમાં હોવાં બેઠાં. તેમાં ગાંધુ ક્રમ્ય ગણાતું હશે. કારણ બીજાં બધાં ગામો કરતાં તે મોટું સુખી અને સમૃદ્ધિમાન હશે, એમ માનું છું. તે સમયના રાજકીય વિભાગોનાં પથક, મણ્ડળ, વિષય વગેરે નામો તામ્રપત્રો ઉપરથી જણાયાં છે. હાલમાં વપરાતા મહાલ, પ્રાંત અને પરગણાને જ મળતા વિભાગો માટે તેવા સંકેતો ઉપરવામાં આવતા હશે એમ લાગે છે. પથક શબ્દ વાલુકા જેવા વિભાગને ઉદ્દેશી કહેવામાં આવતો હોવો બેઠાં. મણ્ડળ એ પ્રાન્તનું બીજું સ્વરૂપ છે, જ્યારે વિષય પરગણા જેવો વિભાગ હશે, એમ માનું છું.

આ દાન અજયપાળની સ્ત્રીના પુરુષાર્થે આપાયું હતું. અજયપાળની કુલસ્વસ્તિકા રાણી કર્પૂર દેવીના શય્યાશાહક નાગર પ્રાક્ષણ ધ્રુહડના પુત્ર પ્રભાકરને પ્રાક્ષણવાડા ગામની બે હલવાહ જમીન દાનમાં આપવામાં આવી હતી. અજયપાળની સ્ત્રીનું નામ નાઈકા દેવી પ્રબન્ધચિન્તા-મણિમાં આપેલ છે. તેણે અજયપાળના મરણ બાદ બાળમૂળરાજને ગાદીનશીન કરી, રાજ્ય ચલાવ્યું હતું એ ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ વાત છે. પરંતુ કર્પૂર દેવીનું નામ આ દાનપત્રમાંથી પહેલી વાર મળ્યું છે અને એથી અજયપાળને બે સ્ત્રીઓ હતી, એમ માની શકાય.

દાન લેનાર નાગર પ્રાક્ષણ હતો. ચૌલુક્યોનું પુરોહિતવર્ણ નાગરો કરતા, એમ સોમેશ્વરે જણાવ્યું છે. દાનમાં આપેલી જમીન પ્રાક્ષણવાડા ગામની સીમની છે. તેની ચતુઃસીમાના અક્ષરો બરાબર વાંચી શકાતા નથી, પરંતુ જેટલું વંચાય છે તે ઉપરથી સમજાય છે કે તે જમીનની પૂર્વમાં શય્યાપાલકનું ખેતર, ઉત્તરમાં કારોડા ગામનો રાજમાર્ગ, દક્ષિણમાં ચાતુર્વેદી પ્રાક્ષણનું ખેતર અને પશ્ચિમમાં નાગદેવનું ખેતર હતું. આજે પણ કારોડા ગામ પ્રાક્ષણવાડાથી સોળે ઉત્તરમાં છે, એટલે તે ગામ જવાના રાજમાર્ગ ઉપર આ ખેતર આવેલું હશે. પૂર્વમાં શય્યાપાલકનું ખેતર હોવાનું જણાયું છે. તે સમયમાં શય્યાપાલક કેને કહેવામાં આવતો હશે તે સમજી શકાતું નથી. શય્યાપાલક એટલે શય્યા(પલંગ)નું રક્ષણ કરનાર, શય્યા લેનાર, કે શય્યા પાથરનાર એમાંથી કોણ હશે, તેને શું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું હશે તે સમજાય તેવા કોઈ ઉદ્દેશો વાંચવામાં આવ્યા નથી.

ત્યારબાદ શાપાત્રક સ્લોકો આપેલા છે. લેખક તરીકેના નામમાં મોદાન્વય એટલાજ અક્ષરો સ્પષ્ટ રીતે જણાય છે. તે મોદ હશે, એનાં સંશય નથી. તે સમયમાં પાટણમાં કેટલાક મોદવૈશ્યો સારો હોલો ધરાવતા હતા. અજયપાળનો મન્ત્રી યશપાલ મોદ વાણિયો હતો. મહા સાન્ધિવિગ્રહિકનાં નામ તેમ જ રાજની સહીવાળો ભાગ ઘસાઈ ગયેલ છે.

अक्षरान्तर-पतरुं पहेलं

- १ स्वस्ति राजावली पूर्ववत् । समस्तराजावलीविराजितपरममहाराजकमहाराजाधिराज-
परमेश्वर-
- २ श्रीमूलराजदेवपादानुध्यातपरममहाराजधिराजपरमेश्वरश्रीचामुंडराजदे-
वपादा-
- ३ नुध्यात पं० मं० पै० श्रीदुर्गमराजदेवर्षी० प० म-
- ४ हा० प० श्रीभीमदेव पा० प० म० प०
- ५ त्रैलोक्यमल्लश्रीकण्ठदेव पा० प० म० प० रावंतिनाथत्रिभु-
- ६ वनगंडवर्बरकजिष्णु सिद्धचक्रवर्ति श्रीजयसिंहदेव पा० प० म०
- ७ ज प० प्रौढप्रताप निजभुजविक्रमरणांगणविनिजितशकंभरी भूपाल श्रीकुमारपाल-
- ८ देव पा० प० म० प० परममाहेश्वर प्रबलबाहुदंडदर्परूप-
- ९ कंदर्पकलिकालनिष्कलंकवतारितरामराज्य करदीकृतशकंभरीभूपाल श्रीअजय-
पालदेव पादा-
- १० नुध्यात प० म० प० श्रीपद्मलराजदेवः स्वभुज्यमानगंभूतापथ-
- ११ कान्तपातिनः समस्तराजपुरुषान् ब्राह्मणां (गो)न्त(ष)रांस्तन्निगुक्ताधि-
कारिणो जनपदांश्च बोधय-
- १२ (त्य) स्तु वः संविदितं यथा ॥ श्रीमाद्विक्रमादित्योत्पादितसंवत्सरशतेषु द्वादशसु
द्वात्रिंशदुत्तरे-
- १३ पु चैत्रमासशुक्लपक्ष एकादश्यां सोमवारेऽत्रांकितोऽपि सं० १२३२ चैत्र सुदि
११ सोमेऽस्यां
- १४ संवत्सरमासपक्षवारपूर्विकार्यां तिथावहे(ये)ह श्रीमद(ण)हिलपाटके
खात्वा चराचरगुरुं भगवन्तं भवानिपति-
- १५ मभ्यर्च्य नलिनिदलगतजलकवतरलं जिवित (व्य) माफलप्यैहिकमामुष्मिकं च फ-
- १६ हलंगीकृत्य पित्रोरात्मनश्च पुण्यफलमिवृद्धये बांभजवाडा (ब्राह्मणवाडाग्रामे)
भूमि हल २ जातभूमि-
- १७ वि १॥ — २॥ सार्धकपर्दकद्वयो(स) (हि) तपादो(नृषद्) विशो-
पका समकर विशेषकं प्रति १७ ति-

पतरुं बीजुं

- १८ प्र १०० क्षतमेकं अनेन बंचेतामाभ्य (हलद्वय भूमि) विशेषपका स्वसीमा-
पर्यंता सवृक्ष-
- १९ मालाकुला सहिरण्यभागयोगा काष्ठतृणोदकोपेता सर्वादायसमेता महाराजाधि-

- २० राज श्रीवजयपालदेवकुलस्वी (स्ति) का राक्षित्रीकपूर्वदेवीस्तक शय्याग्राहक नागरात्री० कौट—
- २१ शिवागोत्रे सामवेदिक धूहडसुत प्रभाकराय श्वासनोदकपूर्वमस्माभिः प्रदत्ता
- २२ अस्या भूमेर्न्यक्षिर्बथा ॥ ना(वा) दाक्षेत्रा(त्) भूमिर्बि(शोप) कः आघाटा यथा ॥ पूर्वतः शय्यापा—
- २३ लक ब्राह्मणक्षेत्रं । दक्षिणतश्चतुर्वेदीत्रां....क्षेत्रं । पश्चिमतश्चतुर्वेदीत्रा० नागदे—
- २४ बक्षेत्रं उत्तरतः कारोडाग्राम साळी प्रभृतीन्यक्षेत्रात् भूमि ।
- २५ बिम अस्याभूमे मजंबालब्राह्मणक्षेत्रं । दक्षिणतः
- २६ कारो(डाग्रामस्य राज)मार्गः । प (पश्चिमतश्चतुर्वेदी) ब्रा० नागदेबक्षेत्रं । उत्तरतो ब्रा० माधव
- २७ ।.... ॥ १२ क्षेत्रं । एभिः(घाटैरुपल)क्षितां भूमिभेनामवगम्य यथादीयमानमा (ग)
- २८ भोगकराहिरण्यादिसर्वं दाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वाऽ(भु) (ज्ये) ब्राह्मणाय समुपने- तव्यं । सामान्यचै (मे) त (त्)
- २९ पुण्यफलं मत्वाऽस्मद्वंशजैरन्यैरपि भाविभोक्तृभिरस्म(त्प) दत्तधर्मदायोऽयम्—
- ३० नुमंतव्यः पालनीयश्च ॥ उक्तं च भगवता व्यासेन ॥ षष्टिवर्षसहस्राणि (स्वर्ग) तिष्ठति
- ३१ भूमिदः आच्छेत्ता चानुमंता च तान्येष नरकं वसेत् ॥ १ ॥ यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रै
- ३२ दानानि धर्मार्थयशस्कराणि । निर्मास्यवाति(त्य) प्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥ २ ॥
- ३३ बहुभिर्बुधैः भुक्ता राजभिः सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ ३ ॥
- ३४ स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेष नसुंधराम् । स विद्यायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह मज्जति ॥ ४ ॥
- ३५ दत्त्वा भूमिं भाविनः पा(श्विबेन्द्रान् भूयोभूयो याचते राम) भद्रः ॥ सामान्यो- ऽयं दानधर्मो
- ३६ नृपाणां (स्वे स्वे) काले (पालनीयो) भवद्भिः ॥ ५ ॥ लिखितमिदं श्वासनं मोढान्वय
- ३७ प (सूत महाक्षपटलिक....)

ભીમ ર જાનો કિરાડુના શિલાલેખ

વિ. સં. ૧૨૩૫

વિ. સં. ૧૨૧૮ નો લેખ જે મન્દિરમાંથી મળ્યો હતો તે જ મન્દિરમાંથી આ લેખ મળ્યો છે. તે ૧ પુટ પછ્ય લાંબો અને ૬૬ ઇંચ ઉંચો છે. તેમાં લખાણની સોળ પંક્તિ છે. લખાણનો લગભગ ત્રીજો ભાગ નીચેના ભાગમાં મધ્યમાંથી ઉપડી ગયો છે અને દરેક પંક્તિની મધ્યમાંના અમુક અક્ષરો ધસાઈ ગયા છે. પરંતુ હકીકત બહુ પ્રમાણમાં નષ્ટ થઈ નથી. લિપિ નાગરી છે અને લેખ સંભાળપૂર્વક કોતરવામાં આવ્યો છે. કેટલીક વાર ૨ પછીનો વ્યંજન બેવડો લખ્યો છે. શિવની સ્તુતિનો એક શ્લોક શરૂવાતમાં અને અન્તના શાપના જે શ્લોકો સિવાય બધા ભાગ ગદ્યમાં છે

શરૂવાતમાં શિવજીને નમસ્કાર છે. પછી શિવસ્તુતિનો એક શ્લોક છે. ત્યાર બાદ વિ. સં. ૧૨૩૫ ના કાર્તિક સુ. ૧૩ શુક્રવારની તિથિ આપી છે. પછી મહારાજધિરાજ, પરમેશ્વર, પરમભદ્રારક ભીમદેવ બીજાના રાજ્યનું વર્ણન છે. પછી કિરાટકૂપ (હાલના કરાડુ)માં રાજ્ય-કર્તા ખડિયા રાજા મહારાજપુત્ર મહન પ્રદેશવેનું નામ આપેલ છે. પછી તે રાજાના મુખ્ય મન્ત્રી અને સામન્ત તરીકે નોકરી કરતા મહેતા તેજપાલનું વર્ણન આવે છે. તેની પત્ની જેનું નામ વાંચી શકાતું નથી તેણે અમુક દેવની (દેવનું નામ વાંચી શકાતું નથી) મૂર્તિના તુકોંચે કરેલા ટુકડા ભેંચા, તેથી નવી મૂર્તિ કરાવી તેનો પૂજા માટે તથા દીપના તેલ માટે અમુક દાન આપ્યું.

આમાંથી આ ઉપયોગી ઐતિહાસિક હકીકત નીકળે છે કે સોમેશ્વરની મૂર્તિ મુસલમાનોએ ૨ તોડી નાંખી અને તેજપાલની પત્નીએ તે જ વર્ષમાં એટલે વિ. સં. ૧૨૩૫ માં તેમાં ફરી નવી મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ બનાવ મહમુદ ચોરીના હુમલા સાથે બન્ધબેસતો આવે છે. કારણ તવારીખે ફેરીસ્તામાં મહમુદ ચોરીનું આ રેવાળ પ્રદેશમાં થઈને જવાનું વર્ણન છે અને તેની સાલ હીજરી ૫૭૪ એટલે ઇ. સ. ૧૧૭૮ એટલે વિ. સં. ૧૨૩૪-૩૫ આપેલ છે. આનો અર્થ એ થાય કે ગુજરાત આવતાં રસ્તામાં ભેધપુર ગળ્યના મિલાણી પરગણામાં થઈને તે પસાર થયો હશે. આ પ્રદેશ ઉર્ફેડ રણના રૂપમાં છે અને તેમાં કિરાટકૂપ અગર કિરાડુ ઉપયોગી સ્થળ હોવાથી મુસલમાન બાદશાહે તેને સર કંચું અને તેમાંના મુખ્ય મન્દિરમાંની મૂર્તિનું ખંડન કંચું. ૩ મુસલમાની ઇતિહાસની તારીખ આ લેખની તારીખ સાથે મળતી આવે છે.

મહન પ્રદેશવે કોણ હતો તે જાણી શકાયું નથી. પાંચમી પંક્તિમાં મહારાજપુત્ર શ્રીઉદયરાજ શબ્દ વાંચી શકાય છે. પણ બધા અક્ષરો સ્પષ્ટ નથી, તેથી તે પાઠ માટે હું બહુ થોડસાઈથી કહી શકતો નથી. તે અટકળ ખરી કરે તો મહન પ્રદેશવે કિરાડુના પરમાર રાજાનો પુત્ર થઈ શકે. તેનો બીજો પુત્ર સોમેશ્વર વિ. સં. ૧૨૧૮ ના લેખમાં મળી આવે છે. સંભવ છે કે મહન પ્રદેશવે સોમેશ્વર પછી કિરાડકૂપનો રાજા થયો હોય. તેનો મહોટો બાઈ જેમ કુમારપાળનો ખંડિયો રાજા હતો તેમ આ ચાલુક્ય ભીમ ર જાનો ખંડિયો રાજા હતો. કિરાટકૂપનો રાજા નામે આસલને ચાહમાન કીર્તિપાલે હરાવ્યાનું સુબ્ધા ટેકરીના લેખમાં છે (એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૭૨) સંભવ છે કે મહન પ્રદેશવેની પછીનો રાજા હોય.

૧ પુના એશિયન્સીટીટ વો. ૧ નં ૪ પા. ૪૧ બનેવારી ૧૬૩૭ ઇ. બી. ઇસ્લામકર. ૨ મુસલમાનો માટે આંહી તુલક સબ્દ વાપર્યો છે, જ્યારે સામાન્ય રીતે બધે તુલક સબ્દ વપરાય છે. ૩ એ. ઇ. વો. ૧૧ પા. ૭૨ લેખ ૭૪

આ લેખમાં આવતો વિશોપક શબ્દ ધ્યાનમાં લેવા જેવો છે. એ તો ચોક્કસ છે કે તે જોઈ જાવનો સિદ્ધો હતો. રાજપૂતાના, મધ્યદિન અને ગુજરાતના મધ્યકાલીન ઘણાખરા લેખોમાં તે આવે છે. તેના અર્થ એવો થાય કે તે ઘીના ફેઈ સિદ્ધાનો રૂં મા ભાગ હોય. સાધારણ રીતે સિદ્ધો પાઠનારના નામ ઉપરથી તે જોળખાવવામાં આવતો.^૧ જેમ કે કત્તવીર વિશોપક. પ્રો. ડી. આર. બાંદારકર માને છે કે વિશોપક તે મૂળ દ્રમ કાર્પાપણનો રૂં મા ભાગનો ત્રાંખાનો સિદ્ધો હોવો જોઈએ. પણ આ લેખમાં રાણીએ સોમશ્વરની પૂજા માટે માત્ર એ વિશોપક શબ્દના કાનમાં આપેલા છે, તેથી તે રૂપાનો સિદ્ધો હોવો જોઈએ, એમ સમજાય છે.

જે સોમશ્વરના દેવળમાંથી આ લેખ મળ્યો અને જેને તેજપાળની સ્ત્રીએ સુધરાવ્યું તેનું નામ ઉદયરાજના પુત્ર અને મહન પ્રભુદેવના મ્હોટા ભાઈના નામ ઉપરથી જ પડ્યું હોય, એમ કહી શકાય. વિ. સં. ૧૨૧૮ ના કિરાડુના લેખમાં તેને શૂરવીર ચોદા તરીકે વર્ણવ્યો છે અને પોતાની જિલ પછી જેમ તેની ચાહગીરીમાં વિ. સં. ૧૨૧૮ ની પ્રશસ્તિ લખાવી તેમ પોતાનું નામ અમર રાખવા આ મંદિર બંધાવ્યું હોય.

બીમ રજા નો આ સુદુષ્ટી પ્રાચીન લેખ છે. કર્નલ ટોડે તેના ગિરનારમાં મલ્લનાથના મંદિરમાં વિ. સં. ૧૨૩૪ પૌષ સુ. ૬ ના લેખનો નોંધ કર્યો છે^૨ પણ તે મળ્યો નથી. ત્યાર પછીના વિ. સં. ૧૨૩૬ શ્રી. સુ. ૨ શનિવારના લેખનું વર્ણન મીઠું એવ. એવ. ધ્રુવે વિએના ઓરિએન્ટલ જર્નલ વો. ૭ પા. ૮૭ મે કરેલ છે, પણ તેના પણ મૂળ પત્થર હજી મળ્યો નથી.

તિથિની બરાબર ઇ. સ. ૧૧૭૪ ૨૬ મી ઓક્ટોબર ગુરુવાર આવે છે.

૧ પ્રો. ડી. આર. બાંદારકરનાં કારમાઈકલ લેક્ચર્સ એન્થ્રોપોલોજીન ન્યુમિરમેટ્રિકસ પા. ૨૧૦. ૨ તેવી જ રીતે વરાહમિષ વિશોપક (એ. ડી. વો. ૧ પા. ૧૭૪), બીમમિષ વિશોપક (એ. ડી. વો. ૧૧ પા. ૬૮) ઇત્યાદિ. ૩ પ્રભુદેવ અને વેળર્ન ઈડિયસ ૩, પુસ્તક ૫૮ પૃષ્ઠ ૧૧૦

अक्षरान्तरं

- १ ओं नमः शिवायः^१ । स भूर्जटिर्जय येषां विज्ञप्ता इव । यस्वैकपाकि-
तत्रांति क-
- २ रोट्यद्यापि या(जा)हनवी ॥ संवत् १२१९ कार्तिक [शु]दि [१३
गुरा] वषे[ह] श्रीमद[ण] हिल्याटकाचिष्ठितमहाराजाधिराज
- ३ परमेश्वरपरमभट्टारकरिपुवंशा(श)प्ररोह श्रीमद्भीमदेव-
कल्याणविजयराज्ये तत्प्रभुप्रसादावाप्तश्रीकिराटकू[पे] रविरिव सप्रतापः
हिमक[रं इव] रिव सुवर्णश्रिया मनोरमो^२ अनेकसमरसंध
- ५ द्वैरिकरिघटापीठदारुणकरवाळ [श्रीउदयरज ?] महाराजपुत्रभीम-
दनब्रह्मदेवराज्ये तस्य स
- ६ दाज्ञाभिषायी लब्धमहापंचशब्दादिसर्वार्ककारो[क] बांधिकारस-
कल व्यापारचिंतांतरसकट[क]
- ७ धराधौरेयकल्प [: [महं० श्रीतेजपाळ [तस्य] सुपत्नी [व]—[न]
..... यी राजहंसी^३ मिव ललितपदगा श्रीभुरमुंद
- ८ रीमिर्व सततमनिमेषावलोकन जललवतरलतरं जीवितव्य
चाकल्प्य [पे]
- ९ हिकाऽमुष्मिक [फ]लं चांगीकू [त्य] ... [सोमेश्व]रदेव-
भवामूर्धिरा[सी]त् सा^४ तुरुकर्म
- १० [मां] च निरीक्ष्य तस्मिन्य[न]पि सकलसुरासुरमकुटमणि-
किरि[र]ण
- ११ संघट्टघर्षितपादपद्मयु कारयित्वाऽस्मिन् दिने प्रतिष्ठिता ॥
- १२ तथा च चतुर्दश(श) ?हान चित्य स्वराजानं प्रज्ञा(सा)दं
यां(या)चयित्वा ...
- १३ श्रीकिराटकूपीय ति दिनं दत्तविरवि(-) शोपकद्वयं ॥
- १४ तथा दीपार्थं च दत्ततल वैरपि भूपालै[:] आचंद्राक्ष
- १५ यावत् पालनीयं ॥ [बहु] यदा भूमी तस्य तस्य तदा फलं ॥
- १६ स्वदत्तां परदत्तां वा यत्ना.... पाठनं ॥ २ मंगलं महाश्रीः ॥

१ लावनगर भुजिभभमांता २ भिग ७५२थी ३ यिह ३पे छ. ४ वांशि शिवाय ५ वांशि मनोरमः
५ वांशि हंसीव ६ वांशि कुंदरीव ७ वांशि तां

ગાળાનો ભીમનો શિલાલેખ

વિ. સં. ૧૨૪૬

ધ્રાંગધ્રા સ્ટેટમાં ગાળાના અંકિત મંદિરમાંના આરશાખ ઉપર આ શિલાલેખ છે. એ મંદિરમાંથી ખીજ બે લેખો પણ મળ્યા છે. લેખવાળો ભાગ ૩ પુટ ૧૦ ઇંચ લાંબો અને એક પુટ પહોળો છે. કમનસીબે આ લેખ ઘોટલો બધો ઘસારાગયો છે કે નીચેની ત્રુટક જ હકીકત તેમાંથી નીકળે છે. વિથિ વિ. સં. ૧૨૪૬ ના વૈશાખ સુદ પુનમ આપેલી છે. પહેલી બે પંક્તિમાં ભીમનું નામ મળે છે. આઠમી પંક્તિમાં શાપાત્મક સ્લોકનો પાછળનો ભાગ છે. લેખ જ્ઞાન બાબત હોવો જોઈએ, પણ તેની વિગત મળી શકતી નથી.

લીમ ર જાના સમયનો ગિરનારનો શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૨૫૬ જે. સુ. ૧૩

પ્રસિદ્ધ ગિરનારની ટેકરી ઉપર સંશ્રામ સોનીના મંદિરથી વાયવ્યમાં નન્દીશ્વરની મૂર્તિના ગોખલાની બન્ને બાજુએ આ લેખ ઠાવેલો છે.

લેખની ઉચાઈ ૪ ફૂટ ઇંચની છે. ડાબી બાજુનો લેખ ૮ ઇંચ પહોળો છે અને જમણી બાજુનો ૬ ફૂટ ઇંચ પહોળો છે. અરધો લેખ એટલે સોળ પંક્તિ ડાબી બાજુએ છે અને બાકીનો ભાગ જમણી બાજુએ છે. લેખ સુરક્ષિત છે અને પહેલી પાંચ પંક્તિની અને ખાસ કરીને બીજી અને ત્રીજી પંક્તિની શરૂવાતનો ભાગ નષ્ટ થયો છે. પહેલી પંક્તિ ગદ્યમાં છે અને બાકીનો બધો ભાગ સંસ્કૃત કવિતામાં લખેલ છે. જોડણી માટે કંઈ ખાસ નોંધ લેવા જેવું નથી.

લેખની શરૂવાતમાં વિ. સં. (૧) ૨૫૬ જ્યેષ્ઠના શુકલ પક્ષની તેરશ વાર શુકની તિથિ આપી છે. ત્યાર પછી લખેલ છે કે ચાલુક્ય રાજા કુમારપાલના હવડનાથકોનો દીકરો અભયદ નામે હતો અને તે જૈન ધર્મમાં આસક્ત હતો તેનો પુત્ર વસન્તપાલ હતો અને તેણે માતા પિતાના પુણ્ય માટે ઉજ્જયિન્ત ટેકરી ઉપર નન્દીશ્વરની મૂર્તિ બેસાડી. ચંદ્રસૂરિના શિષ્ય જીનેશ્વરના શિષ્ય દેવેન્દ્ર સુરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

લેખ વિ. સં. ૧૨૫૬ નો એટલે લીમ ર જાના સમયનો છે પણ તેનું નામ લેખમાં આપ્યું નથી.

લેખની તિથિ બરોબર બંધ બેસતી નથી. તેની બરોબર ઇ. સ. ૧૨૦૦ માં ૨૮ મી મે અને રવિવાર આવે, આનો કંઈ ખુલાસો મળતો નથી.

अक्षरान्तरे

- १ [संवत् १] २९६ वर्षे ज्येष्ठ शुद्धि ११ शुक्ले ॥ विभू
 २ देवः श्रीमाकान्वयमं वरं । कमुदाक
 ३ ... राबते चंद्रमा इव ॥ १ कुमारपाठ
 ४ देवस्व चौडुमयान्वयमास्वतः । प्रताप इव
 ५ रेजे सच्चक्रानंदनोद्यमः ॥ २ स र्व—
 ६ कनायकोपसस्तस्त्रुत्रोऽमयदा
 ७ इयः । जिनमणीतसदर्भपारा
 ८ बार निशाकरः ॥ ३
 ९ जनाशाचूतराजीनां वसंतस्तुतोऽजनि [१] रुयातो वसंतपाळा [रव्यो]
 १० राजलक्ष्मीविभूषितः ॥ ४ नंदीश्वरवरद्वीपजैनविभ [४] ची
 ११ करत् । जनकश्रेयसे सोयं जगदेव [५] बोधतः ॥ ५ श्री
 १२ चंद्रसूरिसच्छिष्यश्रीजिनेश्वरसदुरोः देवेंद्र
 १३ सूरिमिः शिष्ये द्वीप एषः प्रतिष्ठितः ॥ ६
 १४ द्वीपोयं नंदतास्ताबदुज्जयंताह्वये गि ।
 १५ रौ जगत्यामुदितौ यावत्सूर्याचं
 १६ द्रमसाविभौ ॥ ७

સોમનાથ પાટણુનો લીમ ર જાનો શિક્ષાલેખ'

(વિ. સં. ૧૨૫ x

આ લેખ સોમનાથ પાટણુમાંથી મળ્યો હતો અને ત્યાંથી ૩ માઈલ છેટે કાઠિયાવાડના ઉપયોગી બંદર વેરાવલમાં ફોજદારી ઉતારામાં પડેલા પીળા પત્થરમાં કાતરેલો છે. શિક્ષાની ડબી બાબુનો બામ તુટી ગયો છે તેથી હરેક પંક્તિના અમુક અક્ષરો ગુમ થયા છે. જમણી બાબુનો ખૂણો પણ તુટ્યો છે તેથી સાલનો છેલ્લો અંક ગુમ થયો છે. લેખ સુરક્ષિત છે અને તે અત્યારે ૧ ફુટ ૨ ફી લાંબો અને ૧ ફુટ ૫ ફી ઊંચો છે. લેખની ૨૫ પંક્તિ છે અને અક્ષરો સીધી લીટીમાં સુંદર રીતે કાતર્યા છે. લિપિ નાગરી છે અને બાષા સંસ્કૃત છે અને લખાણ પદમાં છે. ૮ પછીનો વ્યંજન ઘણે ખરે ઠેકાણે બેવડો લખ્યો છે.

હરેક પંક્તિનો અમુક ભાગ ગયો છે તેથી લેખમાંનો બાવાર્થ આપી શકાતો નથી જોકે તે જૈન ધર્મ સમ્બંધીનો છે એમ જાણી શકાય છે. પહેલી પંક્તિ કયા દેવની સ્તુતિ છે તે જાણી શકાતું નથી. બીજી અને ત્રીજી પંક્તિમાં શુભરાતની પ્રખ્યાત રાજધાની અણહિલપાટકનું વર્ણન છે. તે ઘણું સમૃદ્ધ થઈ ગયું હતું. ચોથી પંક્તિમાં રાજા મૂલરાજનું નામ છે, છઠ્ઠી પંક્તિમાં વચમાંના રાજાઓ બધા મુંડી હાથે લીમ (૨ જ) નું નામ છે. સાતમીથી ચૌદમી પંક્તિ સુધીમાં જૈન ગણેશ્વરો જેમાંના કુહકુહ એક હતો તેના સંઘ અગર ગચ્છનું વર્ણન છે. તેમાંના કીર્તિસૂરિ શ્રી નેમિનાથની યાત્રા કરવા માટે ચિત્રદુટથી નીકળી અણહિલપુર ગયો. ત્યાં તેને રાજાએ બહુ માન આપ્યું. સૂરિએ ત્યાં મૂલવસંતિકા નામનું મંદિર ચાલાવ્યું. તેના પછી અજિતચંદ્ર ચાડુકીર્તિ, યશકીર્તિ, શેમકીર્તિ અને હેમસૂરિ એમ અતુલ મે સાર થયા. બુના મંદિરની જગ્યાએ હેમસૂરિએ નવું મંદિર બંધાવ્યું તેનું વર્ણન પં. ૧૭ થી ૨૪ મી સુધીમાં છે. પં. ૨૨ માં લખ્યું છે કે તેણે એક કુંડ બંધાવ્યો જેના પાણીથી કૌઠ નાથ પામતો હતો. આ લેખ સોમનાથ પાટણુમાંથી મળ્યો છે તેથી એમ કલ્પના થાય કે આ બધાં ત્યાંજ બાંધ્યાં હશે સોમનાથ પાટણુનું ૨૫૪ નામ નથી આપ્યું. માત્ર પં. ૨૩ માં પશ્ચિમ સમુદ્ર એટલું લખેલું છે છેલી પંક્તિમાં લખેલ છે કે પ્રચલિત પ્રવરકીર્તિએ રચી હતી. છેવટે સાલ આપી છે જેનો છેલ્લો અંક વંચાતો નથી. (તે ૧૨૫ x છે)

૧ પુના ઓરિએન્ટાલીસ્ટ વો. ૨ નં. ૪ પા. ૨૨૨ જાનેવારી ૧૯૩૮ ડી. બી. દિસ્કવરી. ૨ અમરકોશ ઉપરની ફિરસ્તવામીની લીકાના ગ્રંથમાં તેજપુર નામની જગ્યા આપી છે (પુના ઓરિએન્ટાલીસ્ટ વો. ૧ પા. ૨૬) સર જ્ઞાનાથ સરકાર આને મહીકાંઠા પરમણુના કટાસણ ટાલુકામાં તેજપુર છે તે કોવાનું માને છે. (પુના ઓ. વો. ૨, નં. ૨) પણ તે જાણીતી જગ્યા નથી અને જૈન અવશેષો ત્યાં મળતા નથી, તેજપુરને પ્રભાસ એકલે સોમનાથ પાટણુ કલ્પવૃં વધારે સારું છે અને આ લેખમાં બતાવ્યા મુજબ તે જોનાનું ઉપયોગી સ્થળ છે.

અક્ષરાન્તરે

- ૧ [છ] જિવ ક્રાતિ નિત્યમથાપિ વારિશૌ ॥ [એ] 'યાદમીહસં-
સિદ્ધૈર્મુર્તિ ચંદ્રપ્ર [મં]
- ૨ હંષાટકાર્યં પત્તનં તદ્વિરાજતે ॥ ૩ મન્યે વેષા વિષાયૈતદ્વિષિતુઃ પુન-
રીદશં । શિ...
- ૩રેદ્વૈર્નવમંત્રશૈવત્ર લક્ષ્મીઃ સ્મિતીકૃતો ॥ ૫ તન્નિઃશેષમહીમાલ્મૌઃ-
વૃદ્ધાગ્નિ
- ૪સૌ નૃપઃ । તેનોત્સાતામુદ્દન્મુલો મૂલરાજઃ સ ંચ્યતે ॥ ૭ એકૈકાધિક
મૂપાલાઃ સમ
- ૫ [સ] મજસુરાહતં । અતુચ્છમુચ્છલ્લપ્યં પર્વર્ષમર્મજીજનત્ ॥ પૌરુષેષ
પ્રતાપેન પુણ્યેના
- ૬રન્યૂનષિક્રમઃ । શ્રીમીમમૂપતિસ્તેષાં રાજ્યં પ્રાજ્યં કરોત્યથં ॥ ૧૧
માલાક્ષરાણ્યનમ્રાણિ યો બંધંજ મ....
- ૭ [જં] વિસંધે ગણેશ્વરાઃ । બભૂવુઃ કુલકુલારુઘાઃ સાક્ષાલ્લતજગત્
ત્રયાઃ ॥ ૧૩ વેષામાકાશગામિત્વં ત્યા
- ૮ શતપંચકમુજ્વલં । રમયિત્વાથ જન્મતિ યેડ્યનિયમપૂર્વકં ॥ ૧૪
કાલેડ્યસ્મિન્ ભારતે ક્ષેત્રે જાતા....
- ૯રીણાસ્ત્વલ્લવર્ત્મનિ । તેષાં ચારિત્રિણાં વંશે ભૂયો સુરયોઽમ્બત્ ॥ ૧૭
સદ્વેષા અપિ નિદ્વેષાઃ સકલ્લા અક....
- ૧૦પ્રભાવત્સાલ્લોહ તત્ । શ્રીકીર્તિઃ પ્રાપ્ય સત્કોર્ષિં સૂરિ [:] સૂરિ-
ગણં તતઃ ॥ ૧૯ યદીયં દેશનાવરિ સમ્યાદ્ધિ....
- ૧૧ચિત્રકૂટાશ્ચાલ સ । શ્રીમેજ્ઞમિજિનાધીશ તીર્થયાત્રાનિમિત્તઃ ॥ ૨૧
અળહિલ્લપુરં રમ્યમાજગા....
- ૧૨નીદ્રાય લ્લૌ નૃપઃ । વિરુદ્ધં મંદલાચાર્યઃ સચ્છછત્રં સમુત્સાસનં ॥
૨૩ શ્રીમૂલવસંતિકાર્યં જિનમ્બનં તત્ર....
- ૧૩ સંજયૈવ યતીશ્વરઃ । ંચ્યતેડ્વિજિતચંદ્રો યસ્તતોમૂત્સ ગણીશ્વરઃ ॥ ૨૪ ચારુકીર્તિ-
યશઃકીર્ત્તિ ષ
- ૧૪મુર્ત્તિ યો રત્નત્રયવાનપિ । યથાવદ્વિદિતાત્મામૂલ્લે (મ) કીર્તિસ્તતો
ગણી ॥ ૨૭ ંદેતિ સ્મ લસજ્ઞયોતિ....
- ૧૫લેપિ વાસિતે હેમસૂરિણા । વલ્લંપ્રાવરણં યેન ॥ ૨૯....

- १६ कीर्तिर्यकीर्तिर्नर्तकीय नरिनर्ति । त्रिभुवनरचिता मुक्तिनूपुरशशि-
तिरुक्तेपथ्या ॥ ३१ ते...
- १७ति ॥ ३२ समद्वृतं [:] समुच्छन्नश्चीर्णजीर्णजिनालयः [यः]
कृता रत्ननिर्वाहसमुत्साहशिरोम ।
- १८शयैरवगण्यते ॥ ३४ वादिनो यत्पदद्वन्द्वनखचंद्रेषु विविताः । कुर्वते
विगत श्रीकाः कलंक....
- १९दं तीर्थभूतमनादिकं ॥ ३६ सीतायाः स्थापना यत्र सोमेशः पक्षपास-
कृत् । प्रभोऽसौकोप्य
- २०तल्लुद्वृतं तेन जातोद्धारमनेकशः ॥ ३८ चैत्यमिद ध्वजभिषतो निज-
भुजमुद्वृत्य सक...
- २१ततो मंडलगणिललितकीर्तिसत्कीर्तिः । चतुरधिकविंशति लसद्ध्वजप-
टपटुहस्तक ॥
- २२मेतदीयसद्गोष्ठिकानामपि गल्लकानां ॥ ४१ यस्य ज्ञानपथोनृक्सिम-
खिलं कुष्टं दधी....
- २३स चंद्रप्रभः सममुत्तीरे पश्चिमसागरस्य जयताहिंवाससां शासनं ॥
४२ जिनपति गृह
- २४वर्णिवर्यो व्रतविनयसमेतैः शिष्यवर्गैश्च सार्द्धं ॥ ४३ श्रीमद्विक्रम-
भूपस्य वर्षाणां द्वाद
- २५ककीर्तिलुबधुः । चक्रे प्रशस्तिमनया [मपि] प्रवर कीर्तिरिमां
॥ ४५ सं १२ [५] +

ચૌલુક્ય વંશના ચાર અપ્રસિદ્ધ હાનપત્રો

નં ૧૪૩ અ

૧ સિદ્ધરાજ જયસિંહનું હાનપત્ર

વિ. સં. ૧૧૮૪ શ્રે. મુ. ૧૫ સોમ.

ધેલુજથી પશ્ચિમે એ ગાઉ ઉપર મુનસર ગામ છે, તેની હક્કિયે નદીની લેખડમાંથી એક સાથે સાત તામ્રપત્રો નીકળ્યાં હતાં. તે હાલ વામજના પટેલ પ્રજ્ઞાદ આત્મારામ પાસે છે. તેઓ સં. ૧૬૬૧ ના શોભાસામાં અમદાવાદમાં શેઠ સારાભાઈ ડાહ્યાભાઈ પાસે તે સાતે પતરાં લઈ આવ્યા હતા. શેઠ સારાભાઈએ તે પટેલને પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજ દર્શનવિજયજી જે રતન-પોળમાં ઉજળ બાઈની ધર્મશાળામાં રહેતા હતા, તેની પાસે મોકલ્યો. તેઓએ તે પતરામાંનું લખાણ તે પટેલને સમજાવ્યું તથા જે પાંચ પતરાં તેમને બતાવ્યાં તેની નકલ કરી લીધી. આ પાંચ પતરાં પૈકી પહેલાં બેમાં એક હાન, ત્રીજામાં બીજું હાન અને ચોથા તથા પાંચમા પતરામાં ત્રીજું હાન વર્ણવ્યું છે.

આ પતરું ૮ ઇંચ લાંબું અને ૭ ઇંચ પહોળું છે. આ પતરામાં કડી માટેનું કાણું છે. આ પહેલા પતરામાં ૧૪ પંક્તિ છે.

લેખની શરૂવાતમાં સંવત ૧૧૮૪ ચૈત્ર સુદિ ૧૫ સોમ આપેલ છે. વંશાવળી વિભાગમાં કણ્ઠદેવનું એકનું જ નામ આપી પછી જયસિંહદેવનું નામ આપ્યું છે. મહા મંત્રી વરીકે સાંતુપનું નામ આપેલ છે. ત્યારબાદ હાનની વિધિની વિગત આપી છે. ચૌલુક્ય વંશના મહારાજ-ધિરાજ જયસિંહદેવ પોતાના અને પિતાના પુણ્યની અભિવૃદ્ધિ માટે તીર્થજલથી સ્નાન કરી શ્રીનીલકંઠ મહાદેવની પંચાંગ ઉપહારથી પૂજા કરી સંસારની અસારતાનો ખ્યાલ કરી કમલદળ ઉપરના પાણીના ઘિંટુ જેવું જીવન ક્ષણિક છે ઇત્યાદિ બોધ વચનોની મધ્યમાં પતરું પુરું થાય છે. પરિણામે હાનવિભાગ ઉપલબ્ધ નથી અને ખાસ નવી ઐતિહાસિક હકીકત મળી શકતી નથી. બાકીનાં પતરાં આગળ ઉપર ઉપલબ્ધ થશે તો ફરીથી આ હાનપત્ર છપાવવામાં આવશે.

૧ અપ્રસિદ્ધ. આ પતરા સંજ્ઞાથી હકીકત તથા અસારતાવરની નકલ પૂજ્યપાદ મુનિ મહારાજ દર્શનવિજયજીએ મને મોકલી આપ્યાં છે તેને મફત તેમને આભાર માનું હશે.

अक्षरान्तर

पतरं पहेछं

- १ आ (ओं) स्वस्ति श्रीमद् विक्रमकालातीत संवत् ११८४ वर्षे
- २ चैत्रसुदि १५ सोम — श्रीमदणहिल्लपट्टके महाराजाधिराज
- ३ श्रीमत्कर्णदेव महाराजाधिराजपरमेश्वर—
- ४ — — महारकमताप सकलकक्ष्मी स्वयं
- ५ रवर्बरकजिष्णु अवंतीनाथ श्रीमज्जयसिंहदे—
- ६ बकस्याणविजयराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनिमहामात्यश्री
- ७ सांत्तुपे (के) श्री श्रीकरणदे समत्त (स्त) मुद्राब्बापारान् परिपंच (थ) यति स
- ८ त्त (स) चिवं काले प्रवर्तमाने ताम्रशासनमभिलिख्यते यथा ॥
- ९ श्रीमच्चौलुक्यवंशान्वयपसूत महाराजाधिराजश्री
- १० मद्विजयसिंहदेवः स्वपितुरात्मनश्च परमपुण्याभिद्वद्ध
- ११ ये संभूत तीर्थजकैः स्नात्वा देव श्री नीलकंठ पंचांग पू—
- १२ जोषहारविधिना समभ्यर्च्य नमस्कृत्य च संसारसा
- १३ रतां विचिंत्य नलिनीदलगतजललवतरलतरंजी—
- १४ वितं अन्नपटलप्रायं यौवनं प्रहरद्वयहा—यास

૨ સિદ્ધરાજ જયસિંહનું દાનપત્ર

વિ. સં. ૧૧૬૩ કા. વ. ૭ ભોમ.

આ પત્ર ૧૦ ઇંચ લાંબું અને ૭૩ ઇંચ પહોળું છે. કડી માટે નીચેના ભાગમાં કાપું છે. આ પત્રમાં ૧૬ પંક્તિ છે. આ પત્ર ૩ ચોલુક્ય વંશના બીજા પતરાંની માફક જ લખાયેલું છે. પં. ૧ થી ૭ સુધીમાં ચોલુક્યની સમસ્ત રાજાવલી આપી છે. જેમાં મૂલરાજ, આમુલરાજ, દુલ્લભરાજ, બીમદેવ, કલ્પદેવ અને જયસિંહદેવનાં નામ આપ્યાં છે. પં. ૮ માં ગંભીરતા પથકનું નામ આપ્યું છે જે અભિનવ સિદ્ધરાજના વિ. સં. ૧૨૮૦ ના દાનપત્ર (આ પુસ્તકના લેખ નં. ૧૬૫) માં પણ આવે છે. તે પથકમાં રહેતા બધા અધિકારી અને પ્રભુવર્ગને દાનસંબંધી બધું કરે છે. પં. ૧૦ થી ૧૨ સુધીમાં તથિ વિ. સં. ૧૧૬૩ કાલશુન વદિ ૭ ભોમવાર આપેલ છે. પં. ૧૩ થી ૧૬ તે દિવસે મહારસંક્રાંતિના પવને દિવસે શિવજીની પૂજા કરીને જીવનની ક્ષણભંજુરતા વિચારીને પોતાના તથા માતાપિતાના પુણ્ય યશની અભિવૃદ્ધિ માટે (અમુક દાન આપ્યાની હકીકત આજણ હશે). આંહી વિ. સં. ૧૧૬૭ આશ્વિન વદિ ૩ ને દિવસે બહાણા શ્રામમાં આપેલા કોઈ દાનનો ઉલ્લેખ છે. સમ્ભવ છે કે આ દાન તે અગાઉ આપેલા દાન સંબંધી હોય એટલે તેમાં સુધારા વધારા કરી અમુક હંકો વધુ આપ્યા હોય. પહેલું પત્ર આંહી પુરું થયું છે, તેથી દાનની વિગત બળી શકતી નથી.

અક્ષરાન્તર

- ૧ ૯ સ્વસ્તિ રાજાવલીષ્ટ (પૂ) વૈવત (ત્) સમસ્ત રાજાવલી વિરાજિત પરમમહારક મહા
- ૨ રાજાધિરાજપરમેશ્વર શ્રીમૂલરાજદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકમ
- ૩ હારાજાધિરાજ શ્રીચામુંદરાજદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારક મહારાજા
- ૪ ધિરાજશ્રી વૃહ્દભરાજદેવપાદાનુધ્યાત પરમમહારકમહારાજાધિરાજ
- ૫ શ્રીમીશ્વ (મ) દેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકમહારાજાધિરાજશ્રીમત્ ત્રૈલોક્ય—
- ૬ ક્યમલ્લશ્રીકર્ણદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકન (મ) હારાજાદિ (ધિ) રાજપર—
- ૭ મેશ્વરાવંતીનાથત્રિમુવનગંઢવર્બરકજિણ્ણસિદ્ધચક્રવર્તિશ્રીમજ્જયસિં—
- ૮ હવેબઃ સ્વતુષ્ટ્યમાનઃ(સ્વમુજ્યમાનઃ)ગંમૂતાપથકાંતઃ પાતિ ડઃ(નઃ)સમસ્ત રાજપુરુષા(ન)આ
- ૯ ક્ષણોતરાન્ તન્નિષ્ણ (યુ) ક્તાવિ(ધિ) કારિણા જનપદાંશ્વબોધયત્યસ્તુવઃ સંધિ—(વિ)
- ૧૦ — — ॥ શ્રીમદ્વિક્રમાદિત્યોત્પાદિતસંવત્સરશતેષ્વેકાદશશુત્રિનબત્ય
- ૧૧ ચિકેષુ ફાણ્ણુનબહુલપક્ષસપ્તમ્યાં મૌમવારે ॥ યત્રાંકલિપિસંત્રત્
- ૧૨ ૧૧૯૩ ફાગુણવદિ મૌમેષ્વેહ શ્રીમદ્વળદિલ્પાટકે—(મ) કરસં
- ૧૩ ક્રાંતિપર્બણિકાત્વા ચરાચરગુરું મગે (ગ) વંતં મવાનીપતિમમ્યર્ચ્ય સંસારા
- ૧૪ સારતા વિવિંત્ય નલિનીદલગતજલ્લવતરલ્લતરં પ્રાણિતન્બમાકલ
- ૧૫ યૌદ્ધિકામુષ્મિક—ફલમંગીકૃત્ય પિત્રોવાસનશ્ચ પુણ્ય યથો
- ૧૬ ઝમિદ્વદ્યે ॥ સં ૧૧૮૭ આશ્વિન (ન) વદિ ૩ મહાળામામેશ્વાસને

૩ કુમારપાળનું દાનપત્ર

વિ. સં. ૧૨૦૧ પો. સુ. ૨ શનિ.

આ દાનપત્રનાં બન્ને પતરાં સદ્ભાષ્યે ઉપલબ્ધ છે. દાન વિ. સં. ૧૨૦૧ પો. સુ. ૨ શનિ-વારે આપ્યું છે. હાલ તરીકે કુમારપાલદેવ રાજાનું નામ આપેલ છે. પતરાંની લંબાઈ ૬ ઈંચ અને પહોળાઈ ૮ ઈંચ છે. પહેલા પતરામાં નીચે તથા બીજામાં ઉપરના ભાગમાં કઠી માટે કાણું છે. પહેલા પતરામાં ૧૬ પંક્તિ છે. બીજામાં ૧૮ પંક્તિ છે. પતરાં સુરક્ષિત લાગે છે, અને આખો લેખ વાંચી શકાય છે. બીજાં ચોલુક્યનાં પતરાંની માફક જ દાનની શરૂવાત થાય છે. પં. ૧ થી ૬ સુધીમાં અનુક્રમે મૂલરાજ, ચામુણ્ડરાજ, દુર્લભરાજ, બીમદેવ, કર્ણદેવ જયસિંહદેવ અને કુમારપાલનાં નામ આપેલ છે. પં. ૧૦ અને ૧૧ માં કુમારપાલ ગરબતા પથકમાં રહેતા અધિકારી અને પ્રભવર્ગને ભણુ કરે છે. પં. ૧૩ અને ૧૪ માં તિથિ આપેલ છે. વિ. સં. ૧૨૦૧ ના પોષ સુદિ ૨ શનિને દિવસે દાન આપ્યું છે. પં. ૧૫-૨૩ માં લખેલ છે કે યોગેશ્વર, સિદ્ધેશ્વર, વૈદ્યનાથ, વગેરે દેવોની પૂજા કરીને સ્નાન કરીને શિવપૂજા કરીને, સંસારની અસારતા વિચારીને, કમલદળ ઉપરના મિંદુ જેવું જીવન ક્ષણિક છે તે જાણીને, આલોક અને પરલોકમાં પોતાનું અને માતાપિતાનું પુણ્ય અને યશની વૃદ્ધિ થાય માટે પ્રાર્થણા મધુના પુત્ર પ્રાર્થણા ... (નામ આપેલ નથી)ને ગરબતા પથકમાં સંવત્સર ગામમાં અમુક ક્ષેત્રમાં અમુક જમીન ચાહુ મચાદા અને શરત અનુસાર દાનમાં આપી છે. પં. ૨૪ થી ૩૧ સુધી દાનની જમીનની સીમાનું વર્ણન છે. ૫. ૩૨ થી ૩૫ સુધીમાં ચાહુ શાપના શ્લોકો છે. પં. ૩૬ માં લેખક તરીકે વિદ્યારામના પુત્ર ઠા. લખ્ખ—નું નામ આપેલ છે, અને પં. ૩૭ માં સાંધિ-વિગ્રહિત તરીકે શ્રીપ્રભાકરનું નામ તથા શ્રીકુમારપાલ એટલા શબ્દો છે.

અક્ષરાન્તર

પતરું પહેલું

- ૧ સ્વસ્તિ રાજાવકીષ્ક(પૂ)વ(વૈ)વત્સમસ્તરાજાવકીવિરજિતપરમમહારકમહારાજાધિરા-
- ૨ જપરમેશ્વરશ્રીમૂલરાજદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકમહારાજાધિ-
- ૩ રાજશ્રીચામુંડરાજદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકમહારાજાધિરાજશ્રીદુર્લ-
- ૪ ભરાજદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકમહારાજાધિરાજશ્રીમીમદેવ-
- ૫ પાદાનુધ્યાતપરમમહારકમહારાજાધિરાજશ્રીમૈત્રેલોકમમલ્લશ્રીક-
- ૬ ણ્ણદેવપાદાનુધ્યાતપરમમહારકમહારાજાધિરાજપરમેશ્વર ત્રિમુ-
- ૭ વન ગંઢાવંતીનાથ વવરકજિણ્ણુસિદ્ધચકવર્તિશ્રીમજ્જયસિંહદેવ પા ॥
- ૮ દાનુધ્યાત પરમમહારક મહારાજાધિરાજપરમેશ્વરનિજમુજવિક-
- ૯ મરણાંગણવિનિજિત શાકંભરી મૂપાલ શ્રીમત્કુમારપાલદેવો વિજ-
- ૧૦ યોદધી સ્વમૃત્યમાનગંમ્મ(મૂ) તા પથા (થ) કાન્ત: પાતિન: સમસ્ત રાજપુરુ ॥
- ૧૧ ધાન્ પ્રાક્ષણોત્તરા— (—ત) ત્રિયુક્તાવિ (વિ) કારિણો જનપદાંશ્ચ બોધય-
- ૧૨ ત્યત્તુવ: સંવિદિતં યથા । શ્રીમદ્વિક્રમાદિત્યોત્પાદિત સંવત્સર ॥
- ૧૩ શતેષ્વેકોત્તર દ્વાદશસુ પૌષમાસ શુક્લપક્ષદ્વિતીયાયાં શનિવા-

- १४ रेवत्रांकोतेपि विक्रमसंवत् १२०१ पौषसुदि २ क्षनावधेह श्री
 १५ चांद्रापल्लीसमोवासित श्रीतच्चिजठा (य) कटके योगेश्वर श्री सिद्धेश्वरवैद्य (श) ना
 १६ श्वदेव — (यो) — — पर्वणि स्नात्वा चराचरगुरुं भगवंतं भवानीपतिं समम्भ्य
 १७ र्च्य संसारासारतां विचिंत्य नलिनीदलगतजलवतरकृतं प्राणितव्ये
 १८ माकल्यैहिकासुष्मिकयत्फलमंगीकृत्यपित्रो रात्मनश्चपुण्ययशो
 १९ मिष्टद्वये ब्राह्मणमनुसुत — — देवाय — — (गंभूता) वार

पतरं बीजं

- २० शके सम्बतसरमासेवो — — (दिया) इलं १ वणशक्षेत्रे
 २१ यू — — (दिया) इलं १ उमयंजातभूमिइल १ — लिकम्प्ल
 २२ — — सीमां पर्वतासदृक्षमाळाकुलासकाष्ठतृणोदकोपेता
 २३ स राज्यभागमोगासदंडदशापराशसचकेदाराशासने
 २४ नोदकपूर्वमस्माभिः प्रदत्ता । श्वस्याभूमेराधाटायथा । पूर्वतः
 २५ साठाकेन खेटयमान सीधुराक्षेत्रे सीमा । तथा राजदेवेन खे-
 २६ त्यमान महषढीक्षेत्रे सीमा । दक्षिणतो भोजदेवेन खेटय ॥
 २७ मान साव(च)राक्षेत्रेसीमा । तथाबूटाकेन खेटयमानवांदा (चांदा) क्षेत्रे सीमा
 पश्चिमतस्त
 २८ दस्य ब्रा०सूरदेवस्याग्रेकशासनभूम्यां सीमां । उत्तरतो जसराकैन खेटय ॥
 २९ मान नागढक्षेत्रे सीमां । तथा लासढेन खेटयमान को वा क्षेत्रे सीमां । इति
 ३० वतु (चकु) राधा — — मिमेनाम च गम्य तन्निवासिजनपदैर्यथादीय-
 ३१ मानभारा — — दि सर्व्व सर्व्वदाह।(ज्ञा)थ(श्र)वणक्तिवयैभूत्वाऽस्मै-
 ३२ ब्रा० सूरदेव — — लतव्या सामान्यं चैतत्पुणाय — — त्वा — स्मद्वंशजैर-
 ३३ न्यैरपि — — मिरस्मत्पवत्तर्षदायोयमनुमंतव्यः पालनीय-
 ३४ श्व । उक्तं च भगवताम्ररौन । षष्टिर्वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिकः ।
 ३५ आद्ये त्रातानुमंताच्च तान्येव नरकं वसेत् ॥ १ ॥ लिखितमिदं — सनंगौ
 ३६ कायस्थान्वय प्रसूतमहामात्यश्रीविद्यारोमसुतठ० लक्ष्म — — को
 ३७ उत्र महासावि(वि)चि(वि)ग्रहिक श्रीप्रभाकरद्व ? ॥ श्रीकुमरपाल

૪ રાજ અયોકસનું દાનપત્ર

આ પત્ર કેાઈ દાનનું બીજું પત્ર છે. તેમાં વંશાવલી કે તિથિ હોવાનો સમ્ભવ નથી, પણ દાનવિભાગ પણ તેમાંથી મળી શકતો નથી. શરૂવાતથી અન્તસુધી દાનને પાળવા માટેના આદેશો અને 'બહુભિર્વસુધા ભુક્તા' પ્રત્યાહિ શ્લોકો આપેલા છે. છેલ્લી બે પંક્તિમાં પોતાના વંશના હવે પછીના રાજાને દાનને હરકત ન કરવા માટે પ્રાર્થના છે. પત્રમાં અગીયાર પંક્તિ છે અને નીચેના આગમાં કંડી માટે કાઢ્યું છે.

અક્ષરાન્તર

- ૧ —(સ્વ) મનસિ યદ્રોચતે તત્ કુરુતે । સામાન્યમેતસ્પુષ્પા-
- ૨ મિસિઞ્ચૈતદવગમ્યમ — મજૈરન્યૈરપિબુવો મોક્ષતિ —
- ૩ -- પ્રદત્ત વર્મહા(દા)યોડ્નુમંતવ્યઃ । પાલનીયશ્ચા યથા દાતા
- ૪ શ્રેયમાગતથા પાલકોપિ શ્રેયમાગ્મવતિ । તથા ચોક્તં મગવતા
- ૫ વ્યાસેન બહુભિર્વસુધા ભુક્તા રાજભિઃ સગરાદિભિઃ યસ્ય
- ૬ યસ્ય યદા ભૂમી(મિઃ) તસ્ય તસ્ય તદા ફલં ॥ સ્વદર્ષાં પરદર્ષાં વા ચો
- ૭ હરેદ્વસુંધરાં । સવિદ્યાયાં કૃમિ(મિ)ર્મૃત્વા પિતૃભિઃ સહમજ્જ-
- ૮ તિ ॥ દત્ત્વા દાનં માવિનઃ પાર્થિવેદ્રાન્ ભૂયો ભૂયો યાચતે
- ૯ રામચંદ્રઃ । સામાન્યો યં દાનધર્મો નૃપાણાં સ્વે સ્વે કાલે પા-
- ૧૦ લનીયો મહ(વ)દ્વિઃ ॥ મમ વંશ ક્ષણે ક્ષીણે કોપિ રાજા મવિષ્ય-
- ૧૧ તિ । તસ્યાહં કરલ્મનોસ્મિ મમ દત્તં ન ચાલયેત્

વીસલદેવના પોરબંદરના શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૩૧૫ ભા. મુ. ૫

ઠાઠિયાવાડમાં પોરબંદર શેઢેરમાં મીઠી માંડવીમાં ઠંડોઇની કુકાન પાસે પડેલી પાતળ શિલામાં કોતરેલો છે. ત્યાં એ શિલા ઘણા વખતથી પડેલી છે અને ક્યાંથી મળી આવી તે બહુવાન નથી. લેખવિભાગ ૧ કુટ ૬ ઇંચ લાંબો અને ૧ પુઠ ૨૨ ઇંચ પહોળો છે. તે બહુ જ ધસાર ગયો છે, અને ગમે તેટલા શ્રમથી પણ આખા વાંચી શકાય તેમ નથી. લેખની ઉપરના ભાગમાં વાછડાને ધવરાવતી ગાયનું ચુંદર ચિત્ર છે.

લેખની ચરુવાત વિધિથી થાય છે અને તે વિ. સં. ૧૩૧૫ ના ભાદ્રપદ વદિ ૫ આપેલ છે. વાર વાંચી શકાતો નથી. ત્યારપછી અણહિલપાટકના મહારાજ શ્રીવિસલદેવના રાજ્યને તેમ જ મુખ્ય મંત્રી નાગડને ઉલ્લેખ છે. પછી સૌરાષ્ટ્ર ઉપર અમલ ચલાવવા માટે નીમિલ પંચકુલના સભ્યોનાં નામ આપ્યાં છે, પણ તે વાંચી શકાતાં નથી. બાકીના ભાગમાં ત્રુટક ત્રુટ શબ્દો તથા અક્ષરો વંચાય છે અને તેથી કાંઈ સમ્બન્ધવાળું વાંચન ઉપજી શકતું નથી.

જૂદી જૂદી પ્રવૃત્તિમાટે અમુક દ્રમ્યોનું^૨ દાન આપવામાં આવ્યું છે. દાન દેનાર અને લેનારનાં નામ મળતાં નથી. આઠમી અને બારમી પંક્તિમાં ભૂમલિકાનું નામ છે, જે બરહાન કુંગરમાંનું ઘુમલી હોતું બેઠ્યું. તે અસલ મ્હોડું શેઢેર હતું અને જેઠવાની રાજધાની હતી, અત્યારે તે ખંડેર થઇ ગયેલ છે. દાન દેનાર ભૂમલિકામાં રહેતો હશે, એમ અનુમાન થાય છે.

આ રાજાના બીજા ત્રણ લેખો મળેલ છે અને તેની સાલ વિ. સં. ૧૩૦૮^૩, ૧૩૧૧^૪ અને ૧૩૧૭^૫ છે. આ લેખમાં આવેલા નાગડને ઉલ્લેખ વિ. સં. ૧૩૧૭ નાં વાઙપત્રોમાં અને કવિ નાનાકની કોડીનારપ્રશસ્તિમાં^૬ પણ આપેલ છે. હર્ષગણિના વસ્તુપાલચરિત્ર ઉપરથી નક્કી થાય છે કે તે નાગર બ્રાહ્મણ હતો. વિ. સં. ૧૩૦૩ પછી નાગડ મંત્રી નિભાવો બેઠ્યું તે જ વર્ષમાં તેજપાલને મુખ્ય મંત્રી તરીકે આચારંગસૂત્ર નામના ગ્રન્થમાં^૭ વર્ણવેલો છે. કોડી નારની પ્રશસ્તિના સમય મુખી બેટલે કે વિ. સં. ૧૩૨૮ મુખી તે પદ ઉપર રહ્યો હશે.

૧ પુના ઓરિએન્ટાલીસ વે. ૨ નં. ૪ અને, ૧૯૩૮ પા. ૨૨૫, મી. ડી. બી. ડિસ્કવરી. ૨ ૩ પુ. ઓ. વે. ૧ પા ૨૫. ૪ ડ. એ. વે. ૧ પા. ૧૨૦. ૫ ડ. એ. વે. ૧૧ પા. ૧૦૦. ૬ કંસ્ક્રિપ્શન ઇન્ડિયા શોધ સમન્ધી પિયસનનો રીપોર્ટ ૧૮૮૨-૮૩ પા. ૪૦

અક્ષરાન્તરે

- ૧ ઓ'સંવત્ [૧૩] ૧૧ વર્ષે માવરે [૬૬ મદિ ૧]....એહ ઝીમણહિલ[પાટ]-
- ૨ કાષિ[હિત] સમસ્તરાજાવલી બિરાજિત મહારા[જ] ઝી[વી]સ-
- ૩ [ક] દે [વ] કસ્યાળવિજયરાજ્યે તસ્પાદપપોપજિવિનિ મહા[મા]-
- ૪ સ્વઝીનાગદે સમસ્તમુદ્રાવ્યાપારાન્પરિપંચત [તિ] एवं का-
- ૫ હે વર્તમાને ઝી મુરાહ્યંદકે [મ] હં૦ ઝી [વિ-રાપારા],
- ૬ ઝી [સિંહમયુતિ] પંચકુલપ્રતિપતૌ [નામક ?....દ પુત્ર]
- ૭ [ઝી] જયદેવસ્ય [સ્થિતકે.... તિ] ધૈમિહ ઝી
- ૮ મલિકોસત્ક? સમસ્તપ્રતિ....
- ૯ નામ
- ૧૦ દ્ર ૪ પત્ર?.... ... દ્ર ૪.... ... રાણ્ટકે દ્ર ૪ પત્રે
- ૧૧ કુકે દ્ર ૪ ક....પટ્ટકે દ્ર ૪ સકલ?.... સ્થિત
- ૧૨ રવિકારં ? ચૂમલિકાયાં....
- ૧૩ મહુમિર્ષસુષા મુક્તા રાજમિ: સગરાદિમિ: યસ્ય
- ૧૪ યસ્ય ચદા મુમિસ્તસ્ય તસ્ય તદા ફલં । મંગલં મહાશ્રી:

૧ રાજકોટ અને ભાવનગર મુગ્ધિપમનાનાં રખિંગો ઉપરથી. ૨ ચિહ્નરૂપે છે. ૩ વચ્ચે આવે
 ૪ આ શબ્દ ચૂમલિકા હોવો જોઈએ.
 લેખ ૭૮

અર્જુનદેવના કાંટેલાના શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૩૨૦ જ્યે. સુ. ૪

કાઠિયાવાડમાં પોરબંદર ફેટના વાઘાના કાંટેલા ગામમાં રેવતીકુરુડના કાંઠા ઉપર શિવ-
(મહાકાલેશ્વર) મન્દિરની દક્ષિણ બાજુના દિવાલમાં ગણપતિની મૂર્તિ નીચે કાળા ગ્રનાઇટ
પથર ઉપર આ લેખ કાટાયેલો છે. તે ગામ પોરબંદરથી વાયવ્યમાં સાત માઇલ દૂર અને દરિયા-
કાંઠાથી એક માઇલ દૂર આવેલું છે.

આ લેખ સ્વ. વનસુખરામ મનસુખરામ ત્રિપાઠીએ ૧૯૧૫ ના “બુદ્ધિપ્રકાશ”માં ગુજરાતી
ભાષામાં પ્રકટ કર્યો છે. તેની લંબાઈ ૧ ફૂટ ૯ ઇંચ અને પહોળાઈ ૧૧ ૨/૨ ઇંચ છે, અને તે
સરક્ષિત છે. ભાષા સંસ્કૃત છે. અને છેલ્લી પંક્તિમાં તિથિ આપી છે તે સિવાયનો બધો ભાગ
પદ્યમાં છે. લિપિ નાગરી છે, અને કોતરકામ સારું છે, આખા લેખમાં કેટલાક અક્ષરોના
પ્રાચીન રૂપ લાપરેલાં છે, જેમ કે પં. ૩-૪-૭ અને ૮ માં જ, પં. ૧ અને ૫ માં જ્ઞેડાક્ષરને
જ પં. ૪ અને ૫ માં જ્ય જ લેવો લાગે છે. જ ને જ ના પાંખડામાં નાનું ટપકૂ મૂકીને દરશાળ્યો
છે, તેથી કેટલીક વખતે તે બન્ને વચ્ચે ગોટાળો થાય છે, પં. ૪ માં જ ના ઉ ની નીશાની લીટીને
લગાડવાને બદલે ડાબી બાજુ લગાડેલ છે. પૃષ્ઠ માત્રા બધે જ લાપરી છે.

પહેલી પંક્તિમાં પ્રાર્થના છે કે દેવતા શત્રુ વિષ્ણુ જેનું રક્ષણ કરે છે એવા ધર્મવૃક્ષનું
કલ્યાણ થાયો. શ્રીમાલ કુટુંબમાં ઉદય નામે મંત્રી હતો. તેનો પુત્ર ચાહડ હતો. તેનો પુત્ર
પદ્માસિંહ હતો અને તેની પત્ની પ્રથિમદેવી હતી. તેને મહલસિંહ, સલક્ષ અને સામન્તસિંહ
નામે ત્રણ પુત્રો હતા. સલક્ષને વીસલદેવે સૌરાષ્ટ્રનો સૂબો નીમ્યો હતો, પણ પાછળથી લાટ
પ્રાંતમાં તેની બદલી કરી હતી. ત્યાં તે નર્મદાને કાંઠે ગુજરી ગયો. સામન્તસિંહે પોતાના
બાઈના પુત્ર માટે સલક્ષનારાયણ નામે વિષ્ણુનું મન્દિર બંધાવ્યું. રેવત (ગિરનાર) પર્વત
ઉપર નેમિનાથના મન્દિરની આગળ પાર્શ્વનાથનું મન્દિર પણ તેણે બંધાવ્યું.^૨ વીસલદેવે તેને
સૂબો નીમ્યો હતો અને અર્જુનદેવે તેને કાયમ રાખ્યો. સામન્તસિંહને બખર પડી કે દ્વારકાના
રસ્તા ઉપર આવેલ રેવતીકુરુડ છિન્નભિન્ન સ્થિતિમાં છે. પ્રાચીન સમયનો તે કુંડ છે.
તે જંગલમાં રેવતી પોતાના પતિસાથે ફીડા કરતી. તે પવિત્ર સ્થાન માનીને તે રેવતીકુંડને
પગથીયાં બંધાવ્યાં. વળી તેણે શિવ, વિષ્ણુ (જલશાયિન), ગણેશ, ક્ષેત્રપાલ, સૂર્ય, ચંડિકા,
રેવતી અને બલરામની મૂર્તિઓ પધરાવી. ઉપરાંત તેણે ત્યાં કુવો અને અવેડો બંધાવ્યાં. તે
કુવામાં ન્હાવાથી રેવતી નક્ષત્રની અસરમાંથી બચ્યાંઓનું રક્ષણ થતું.

પાંડવ મોક્ષાર્કના પુત્ર કવિ હરિહરે આ પ્રશસ્તિ રચી હતી. તેનું સામન્તસિંહના કુટુંબે
સન્માન કર્યું હતું. છેલ્લી પંક્તિમાં સાલ તથા તિથિ આપી છે. અને વિ. સં. ૧૩૨૦ ના જ્યેષ્ઠ
સુદિ ચોથ અને બુધવાર છે.

લેખની કાવ્યકૃતિ જોતાં પ્રશસ્તિનો લેખક આ હરિહર ક્રીતિકોસુદીમાં સોમેશ્વરદેવે પ્રથમ
કરેલ હરિહર કવ્વી શકાય તેમ નથી. એક મોક્ષાર્કત્યે વિ. સં. ૧૩૨૦ માં બીમવિક્રમન્યા.
ચોગ રચેલ છે. આ હરિહર વખતે તે મોક્ષાર્કત્ય (મોક્ષાર્ક) નો પુત્ર હોય. એ સંભવિત છે.

૧ પુતા જોશિબેન્દાલીરુ વો. ૨ નં. ૪ ભને. ૧૯૩૮ પા. ૨૨૭ મી. ડી. બી. હિસ્તલક. ૨ વિ. સં. ૧૩૦૫ ના
લેખ ઉપરથી તે મન્દિર ૧૩૦૫ માં બંધાવ્યું હતું. (કઝીન્ડ સિરક આફ્રુ જેન્ડી. રીમેઈન્ડ, પા. ૩૫૮) સલક્ષ તે
સાલ પહેલાં થોડા સમય ઉપર ગુજરી ગયો હતો.

જેન ગ્રંથોમાં લખ્યા અનુસાર કુમારપાળ અને તેના જેન ગુરુ હેમચન્દ્રના સંબંધમાં આવેલ ઉદયન તે આ લેખનો ઉદય હોવો જોઈએ. તે કર્ણના સમયમાં ધર્માર્થે શ્રીમાલમાંથી ગુજરાતમાં આવ્યો અને કહ્યું તેને એક મંત્રિ નીમ્યો. સિદ્ધરાજે તેને ખંભાતનો સુબો બનાવ્યો. કુમારપાળ સિદ્ધરાજના ત્રાસથી ભાગીને ખંભાત ગયો હતો ત્યારે આ ઉદયને તેને સારી મદદ કરી હતી. તે ઉપકારના બદલામાં કુમારપાલે પોતાને ગાદી મળી ત્યારે તેને મુખ્ય મંત્રિ બનાવ્યો. તેણે સૌરાષ્ટ્રના રાજા સામે લશ્કર સહિત ઉદયનને મોકલ્યો હતો, પણ લશ્કર હારી ગયું અને ઉદયન સખત ઘાયલ થયો. આપણને એવો કેઈ પણ લેખ મળ્યો નથી કે જેમાં ઉદયનને મુખ્ય મંત્રિ વર્ણવ્યો હોય. કુમારપાળકે પ્રથમ મંત્રિ મહાદેવ હતો. ગિરનાર ઉપરના બીજા લેખોમાં પણ આ ઉદયનનું વર્ણન મળે છે. તેને ચાર પુત્રો વાહડ, આંબડ, ચાહડ અને સલક્ષ નામે હતા. જેન ગ્રંથોમાં પહેલા ત્રણ પુત્રો માટે અસંબદ્ધ હકીકત આપેલ છે. વિ. સં. ૧૨૧૩ ના નાટોલના પતરામાં કુમારપાળના મંત્રી તરીકે વાહડદેવનું નામ આવે છે, તે આ ઉદયનનો મોટો પુત્ર હોવો જોઈએ. તેની પત્નીનું નામ પૃથિમા દેવી સાધારણ રીતે આપેલ છે, પણ ઉપરના લેખમાં ગિરનીદેવી આપ્યું છે. જો પૃથિમા તે પ્રતિમાનું અશુદ્ધ રૂપ માનીએ તો પ્રતિમા અને બિંબ બન્નેનો એક જ અર્થ થાય છે.

જેન મતના અનુયાયીએ વિષ્ણુનું અને જીનનું એમ બન્ને મંદિર બંધાવ્યાં. એ હકીકત ઉપરથી એમ સમજી શકાય છે કે બન્ને ધર્મના અનુયાયીઓ વચ્ચે પુષ્કળ મિત્રાચારી હશે. ગિરનાર ઉપરના બીજા લેખોમાં લખેલ છે કે સામન્તસિદ્ધે જેન મૂર્તિઓ પણ બેસારી હતી. તેવી જ રીતે વસ્તુપાલે પણ જેન અને બ્રાહ્મ ધર્મની મૂર્તિઓ કરાવી હતી.^૧

વિધિની ગણતરી કરતાં એમ જણાય છે કે વાર બરોબર મળતો આવતો નથી. લેખમાં બુધવાર આપેલ છે, જ્યારે વિ. સં. ૧૩૨૦ ના જ્યે. સુ. ૪ ને દિવસે ગુરુવાર હતો અને ખ્રિસ્તી વારીખ ૧ લી મે ૧૨૬૪ ઇ. સ. આવે છે. આ ગોટાળાનું કારણ એવું હોઈ શકે કે સૂર્યોદયની વિધિ જુદી હોય અને દાન અપાયું અગર લખાયું તેની વિધિ બપોરના ભાગની બદલાઈ ગઈ હોય.

અક્ષરાન્તરં

- ૧ ઑં ॥ સ્વસ્તિમાનસ્તુ દૈત્યારિગુણો ધર્મમહિરુહઃ । મહેન્દ્રાદિપદં યસ્ય
પરિયાલોક્યકં ફલં ॥? શ્રી શ્રીમાલકુલે મંત્રી ૫-
- ૨ વિત્રીકૃતમૃતકઃ । ઉદયો નામ સ્ત્રીતાંશુસિલકીર્તિરભાવત ॥ ૧ અંગમૂરભિ-
ગંમીરસ્તતઃ શ્રીચાહલોડમ્બત્ ૧ ॥^૧
- ૩ પ્રસિદ્ધં કુલયોસિસુતરામસૂત યઃ ॥ ૩ અમૂલ પદ્મસિંહસ્ય ગુરુમત્કસ્ય ગેહિની ।
મિયા પ્રથિમદેવીતિ મૈથિલી ॥
- ૪ અ રુપમ્ભોઃ ॥ ૪ તયોક્તયોડમ્બવનુત્રાઃ સુત્રામગુલ્વામ્બિનઃ । મિથઃ પ્રીતિજુષાં
યેષાં ન ત્રિવર્ગો પમેવતા ॥ ૫ જ્યા—
- ૫ યાન્મહાણસિંહો મૂલ્સલક્ષસ્તેષુ ચાનુજઃ । કેમે સામંતસિંહસ્તુ કનિષ્ઠગ્નેષ્ટતાં
તયોઃ ॥ ૬ શ્રીવીસલમહીપાલઃ શ્રી ॥
- ૬ સલ્લક્ષકારુણમ્ । ચક્રે સૌરાષ્ટ્રકરણસ્વર્ણશુદ્રાંશુમાસુરં ॥ ૭ સ કાટદેશાધિ-
કૃતઃ પ્રમો સ્તસ્યૈવ શાસનાત્ ॥ દ્વૌ દિવ્યાં
- ૭ તનું દેવાત્પત્ક મૃતમયાકૃતિઃ ॥ ૮ શ્રેયસે પ્રેષસસ્તસ્ય આતુઃ સામંતમંત્રિણા ।
સલ્લક્ષ [ના] રાયર્ણે હત્યસ્યાપિ પ્રતિમાહરેઃ
- ૮ ॥૧૨ રૈવતાચલચૂલૈચ શ્રીનેમિનિકયામ્રતઃ પ્રાંશુપ્રાસાદ પ્રસ્થાપિ ચિંતં પાર્શ્વચિને-
શિતુઃ ॥૧૦ યથા વીસલમૂપા—
- ૯ લઃ સુરાષ્ટ્રાધિકૃતં વ્યષાત્ । સામંતસિંહં સચિવં તથૈવાર્જુનમૂપતિઃ ॥૧૧ સ જાતુ
જલધેસ્તીરે પથિ દ્વારવતીપતેઃ । શ્રુ ॥
- ૧૦ આવ રેવતિકુંડમિદં કાલેન જર્જરં ॥૧૨ નિજપ્રમાબવીજેડસ્મિન્પૂર્વહિકિલેરેવતી [।]
ચિક્રીહ સહ કાતેન લેલાવનવિ-
- ૧૧ [હા]રિણી ॥૧૩ અત એતન્મહાતૃતીર્થ જનનીશ્રેયસેમુના । નૈવૈરુપલસોપાનૈઃ
સુરવાપીસમંડકૃતં ॥૧૪ ગણેશકેત્રપાલા ॥
- ૧૨ લેંચંડિકામાલુભિઃ સમં । કારિતૌ કૃતિના ચેહમહેશનલક્ષાયિનૌ
॥૧૫ કિં ચાત્ર સચ્ચરિત્રેણ રેવતીલલદેવયોઃ [।]

૧ વૈદિકાન મુદ્રિતમ રાજકોટમાંના રમિત ઉપરથી. ૨ ચિદ્રપે છે. ૩ આ તેમ જમીન
લીટીઓ જમ્યા ભરવા માટે લખા છે. ૪ અહીં હન્દોષ છે.

- १३ अस्त्रापि मूर्तियुगलं नपायतनपेशकं ॥१६ अकारिकूपकोरुयोः स्मिन्नरघट्टमनो-
हरः । बभूव धेनयो यस्य निपाने ।
- १४ नु मुधाससं ॥१७ स्वेतीग्रहसुज्झंति शिशवो यत्र मज्जनात् । तदेतदस्तु कल्पांत
साक्षि सामंतकीर्त्तनं ॥१८ ख
- १५ नेत्रानलशीतांशुमिते विक्रमवत्सरे । ज्येष्ठे सितचतुर्थ्यां ज्ये मूर्त्तमेतत्प्रातिष्ठितं ॥१९
प्रशस्तिमेतां सा
- १६ मंतमंत्रिगोत्रस्य पूजितः । मोक्षार्कधीमतः सुनुश्चक्रे हरिहरः कविः ॥२०॥ मंगलं
महा श्रीः ॥
- १७ संवत् १३२० वर्षे ज्येष्ठे शुदि ४ बुधे । प्रतिष्ठा

અર્જુનદેવનો ભરાણનો શિલાલેખ

(વિ. સં. ૧૩૨(૭))

કાઠિયાવાડમાં નવાનગર રોટના ખંભાળયા મહાલમાંના ભરાણા ગામમાં ગણપતિની મૂર્તિની બેસણી ઉપર આ લેખ કોતરેલ છે. આ લેખ “ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત લેખો ” પા. ૨૦૪ એ પ્રસિદ્ધ થયો છે, પણ તેની સાલ તથા રાજાનું નામ બરાબર વાંચ્યાં ન હોતાં; તેની સાલ વિ. સ. ૧૨૭૫ વાંચી તે ભીમ ૨ જનો લેખ ધારવામાં આવ્યો હતો. રાજાનું નામ અર્જુનદેવ છે અને સાલ ૧૩૨(૭) છે. એકમનો અંક ૨૫૭૮ નથી, પણ બાકીના અંક માટે સહેજ પણ શંકા નથી. છેલ્લી ત્રણ પંક્તિ બહુ જ અસ્પષ્ટ છે.

ભાષા સંસ્કૃત છે અને લિપિ નાગરી છે. જોડણી માટે કાંઈ નોંધવા લાયક નથી. સિંહને માટે સીંહ શબ્દ બધે વાપર્યો છે.

લેખની શરૂવાત તિથિથી થાય છે. સાલ ૧૩૨(૭) છે, અને માસ તથા દિવસ બરાબર વાંચી શકાતાં નથી, પણ ભાદ્રપદ સુદિ ત્રીજ હોવા સંભવ છે. પછી અણહિલપાટકના મહારાજા અર્જુનદેવનું નામ છે. ત્યાર બાદ સૌરાષ્ટ્ર ઉપર નિમાએલા બે અમલદાર (પાલ) અને સામન્તસિંહનાં નામ આપેલાં છે. આના હાથ નીચે અરિસિંહ અને (જય)સિંહ ભદ્રાણક ઉપર રાજ્ય કરવા નિમાયા હતા. આ હાલનું ભરાણા હશે. તેઓએ પાણી માટે ખાતરા કેવી વાવનું અને અમુક હેતુ (સ્પષ્ટ નથી) માટે અમુક દ્રમ્મનું દાન કર્યાનું વર્ણન છે.

આજ રાજાના વિ. સ. ૧૩૨૦ ના કાંટેલાના લેખમાંથી આપણને માહિતી મળે છે કે આ સામન્તસિંહને સૌરાષ્ટ્ર ઉપર સૂબો નીમાયો હતો. આ લેખ વખતે બીજો મહદનીશ અમલદાર નિમાયો હશે. તેનું નામ ખાતરીપૂર્વક વંચાતું નથી, પણ પાલ હશે.

આ રાજાના ચાર લેખો બે વિ. સ. ૧૩૨૦ ના ૨ એક ૧૩૨૮ નો^૧ અને એક ૧૩૩૦ નો એમ મળ્યા છે. એક બીજો લેખ વિ. સ. ૧૩૨૦નો સિરોહી રાજ્યમાં મળ્યો છે.^૨ તે આ અર્જુનદેવનો હશે કે કોઈ બીજાનો તે ચોક્કસ થઈ શકતું નથી.

અક્ષરાન્તરે

- ૧ ઓ' [સંવત્] ૧૩૨[૭] વર્ષે [ભાદ્રપદ ? શુદિ ૧]..... એહ શ્રીમદ્ગહિ—
- ૨ લપાટકાધિષ્ઠિતસમસ્તરાજાવલીસમલંકૃતમહારા—
- ૩ જાધિરાજશ્રીમદર્જુ [જુન] દેવકરુણાવિજયરાજ્યે શ્રીસૌ—
- ૪ રાષ્ટ્રદેશે નિયુક્તમ [હં] શ્રી [ઠ. પાલ્હ?] ઠ. શ્રી સામ્બ[ત] સીંહ
- ૫ યો [ઃ] આદેશેન મદ્રાણકે મહં. શ્રી અરિસીંહ ઠ. શ્રી [જ]
- ૬ [ય] સીંહામ્યાં શ્રીમાતરાદેવીવાપિકાયાઃ પત્રશાસનં કા—
- ૭ રિતં । [ગવાં પાની] ય પિ—નાર્થ મદ્રાણકમંડપિકા [યાં]—
- ૮ —કે દ્ર. ૮? શ્રી..... વર્ષે પ્રતિ
- ૯

૧ પુના આરિએન્ડાલીસ્ટ વો. ૨ નં. ૪ જાને. ૧૯૩૮ પા. ૨૩૨ ડી. બી. હિસ્ત્રકલર. ૨ ઈ. એ. વો. ૧૬ પા. ૪૭ અને વો. ૧૧ પા. ૨૪૨ ૩ કચ્છની એન્ડીક્સોફી ખખખાકૃત પા. ૮૯. ૪ ગૌરિસંકર એન્ડાકૃત સિરોહીનો પ્રતિહાસ પા. ૧૪૧ ૫ ભાવનગર મ્યુઝિયમમાં બે શિલિય ઉપરથી. ૬ ચિન્હ રૂપે છે. ૭ વાંચો સામંત

અર્જુનદેવનો ૨૫(કચ્છ)માંના શિલાલેખ

વિ. સં. ૧૩૨૮ શ્રા. સુ. ૨

૨૫૦ હલપતરામ પ્રાણીવન ખખખરે ઈ. સ. ૧૮૭૬ માં આ શિલાલેખ આર્કિટેકચરલ એન્ડ આર્કિઓલોજીકલ રીમેઈન્સ ઇન ધી પ્રોવિન્સ ઓફ કચ્છ નામના પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. સ્વ. ખખખરે તેનું રખિંગ આપ્યું નથી, તેથી તેના જ આપેલા અક્ષરાન્તર ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

લેખ વિ. સં. ૧૩૨૮ ના શ્રાવણ સુદિ બીજ વાર શુકની તિથિનો છે અને તેમાં અણ્-હિલપાટકમાં રાજ્યકર્તા મહારાજાધિરાજ અર્જુનદેવનો અને તેના મંત્રી માલદેવનો ઉલ્લેખ છે. ૨૫ નામના ગામમાં શ્રી રવેચી દેવીના મંદિર પાસે રવિસિંહે ૧૬૦૦ દ્રમના ખર્ચે વાવ બંધાવ્યાનું લેખમાં લખ્યું છે. તે શિલાલેખ વાવમાં મુકવામાં આવ્યો હશે. ૨૫ બુજથી પૂર્વમાં આશરે ૬૦ માઈલ દૂર છે.

અક્ષરાન્તર

- ૧ ॥ સંવત ૧૩૨૮ વર્ષે શ્રાવ-
- ૨ ણ સુદિ ૨ શુક્રેઽયેહ શ્રીમ-
- ૩ દળહિલપાટકાધિષ્ઠિત સમસ્તરા-
- ૪ જાવલીસમલંકૃત મહારાજાધિરાજશ્રી-
- ૫ મદર્જુનદેવકલ્યાણવિજય-
- ૬ રાજ્યે તન્નિયુક્તમહામાત્યશ્રીમાલ-
- ૭ દેવે શ્રીશ્રીકરણાદિસમસ્તમુ-
- ૮ દ્રાવ્યાપારાન્ પરિપંથયતિ સતી-
- ૯ ત્યેવં કાલે પ્રવર્તમાને ધૃતપ-
- ૧૦ યાં મંદલકરણપ્રતિબદ્ધરવ
- ૧૧ પ્રામે દેવી શ્રીરવેચીપાદાનાં પુ-
- ૧૨ રતો ઘાઘર્ણાયા ક્ષત્રીય વાર્હ
- ૧૩ થરીયા સુત રવિસિંહેન આત્મ
- ૧૪ શ્રેયોર્થ વાપી કારાપિતા કા-
- ૧૫ રાપને દત્તા દ્ર૦ ૧૬૦૦ શુભં ભવતુ ॥

અર્જુનદેવના ગિરનારમાંના શિલાલેખ^૧

વિ. સ. ૧૩૩૦ વૈ. સુ. ૧૫ ઇ. સ. ૧૨૭૪ એપ્રિલ ૨૨

ઠાઠિયાવાડમાં ગિરનારની ટેકરી ઉપર નેમિનાથના મંદિરની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલા ગણધર મંડપની ઉત્તર બાજુએ દીવાલમાં ચણેલ શિલા ઉપર આ લેખ^૨ કોતરેલો છે. ૬ ઇંચ લાંબા અને ૩૫ ઇંચ પહોળા ભાગમાં લેખ કોતર્યો છે, અને તે સુરક્ષિત છે. લેખ સંસ્કૃત જઘમાં છે અને સુંદર નાગરી લિપિમાં કોતર્યો છે. જોડણી સંબંધમાં જોઈ હકીકત ધ્યાન ખેંચવા જેવી છે કે તે જોડે પૂર્વેના ૨ ની સાથે જોડાયેલો વ્યંજન બેવડા લખવામાં આવ્યો છે, (જ્યુઓ પં. ૨, ૫, ૬.)

વિ. સં. ૧૩૩૦ ના વૈશાખ સુદિ ૧૫ ની તિથિનો છે અને (ચાલુક્ય રાજા) અર્જુન-દેવના રાજ્ય સમયનો હોઇને સૌરાષ્ટ્ર ઉપર નિમેલા પાલ્લ સૂબાને ઉદ્દેશીને છે.

ઉદયપ્રભ સૂરિ અને બીજાઓએ તથા મેહેતા ધાંધા જેનો મુખી છે એવા પંચકુલે, મેવાડા જ્ઞાતિના ગોગના પુત્ર હરિપાલને પવિત્ર ગિરનાર પર્વત ઉપર નેમિનાથના મંદિર સહિત બીજાં બધાં મંદિરોમાં લેખો કોતરવાનો હક્ક આપ્યો તે હકીકત આ લેખમાં છે. આ હક્ક હરિ-પાલ પોતે જ નહીં, પણ તેના વંશવારસ ભોગવે એમ પણ (તામ્રપત્રોમાં લખે છે તેમ) લખ્યું છે.

ગિરનાર ઉપર લેખ કોતરવાનો આ હક્ક કેટલે દરજ્જે હરિપાલે ભોગવ્યો હતો તે બજુવા માટે બીજા ત્યાંના લેખો વપાયા ત્યારે હરિપાલે કોતરેલો^૩ માત્ર એક જ લેખ મળ્યો.

પાલ્લ વિ. સ. ૧૩૨૦ પછી સૌરાષ્ટ્રનો સૂબો નિભાયો હોયો જોઇએ; કારણ કાંટલાના અર્જુનદેવના લેખમાં સૂબા તરીકે સામન્તસિદ્ધનું નામ છે. તે વિ. સં. ૧૩૩૩ સુધી સૂબો કાયમ રહ્યો હશે, કારણ અર્જુનદેવ પછીના સારંગદેવના સમયના આમરણના લેખમાં^૪ પણ તેનું નામ છે. અર્જુનદેવના છેલ્લામાં છેલ્લા વિ. સં. ૧૩૨૮ ના કચ્છમાંના રવના લેખનાથી^૫ પણ આ લેખ બે વર્ષ પછીનો છે.

વિ. સં. ની બરોબર ઇ. સ. ૧૨૭૪ તા. ૨૨ એપ્રિલ રવિવાર આવે છે.

અક્ષરાંતર^૬

૧. આવૃત્તું નરસિંહસૂત્ર. ગોગમુત સ્વ. હરિપાલઃ ॥ તદ્ભાર્યા સ્વ. રુપિણિઃ ॥ સ્વ. પદમલઃ

૨. સં. ૧૩૩૦ વૈશાલ્ય શુ. ૧૫ શ્રીમદર્જુનદેવરાજ્યે મુરાદ્વાયાં તત્તિયુક્ત ઠ. શ્રીપાલ્લે

૩. શ્રીમદુદયપ્રભસૂરિમૃત્યાર્ચાયેર્મહં. ધાંધાપ્રમુલપંચકુલેન સમસ્તશ્રીસંપે

૪. નાથ મેવાડાજ્ઞાતીય સ્વ. ગોગમુત સ્વ. હરિપાલસ્ય શ્રીઔજ્ઞયંતમહાતીર્થ^૭

૫. શ્રીનેમિનાથપ્રાસાદાદિ ધર્મસ્થાનેષુ સૂત્રધારત્વં સપસાદં પ્રદત્તં ॥ હ્રદ.^૮

૬. સૂત્રધારત્વં સ્વ. હરિપાલેન પુત્રપૌત્રપરંપરયા આચંદ્રાર્ક યાવદ્ભોક્તં.^૯

૭. વ્યં ॥ અન્યસૂત્રધારસ્ય કસ્યાપિ સંવંચો નહિ શુભં મવતુ સૂત્રધારેભ્યઃ ॥

૧ પુના એરિએન્ડીસ્ટેરે બો. ૩ નં. ૧ પા. ૨૧ એપ્રિલ ૧૯૩૮ ડી. બી. દિરેક્ટર ૨ જ્યુઓ મિથિ. સો. નું ૧૧૧૪૨થી જરનલ. ૧૪.૨૪૨ ૩ રીવાઇઝડ લીસ્ટ આફ એન્ડી. રીમેઇન્સ. બો. પ્રેસીડેન્સી. પા. ૩૫૧ ૪ આજ પાલ્લ પૌરબંદરના અમસિદ્ધ વિ. સં. ૧૩૩૪ ના લેખમાં પણ ઘણું કરીને છે. ૫ એન્ડીકેવેરીયન રીમેઇન્સ ઈન કચ્છ ખાખખરકુન. પા. ૮૯ ૬ વોટસન ગ્યુલિયમ રાજકોટમાં સેમહીત થયેલ રાજા ઉપરથી. ૭ આ પ્રકિત જે ખરે લેખને અંતે કોતરવાની જોઈએ તે જગ્યાને અજાણે આંહી ઉપર કોતરી છે. ૮ ઘાંચો રુપિણી ૯ ઘાંચો તીર્થે ૧૦ ઘાંચો હરં ૧૧ યાવદ્ શબ્દ આંહી નહામો છે, તેમ જ ક પછીનું મીડું પણ નહામું છે.

સારંગદેવના આમરણુના શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૩૩૩ જે. સુ. ૫ રવિ.

ઠાકિયાવાડમાં નવાનગર રોટના ભાગીરદારના ગામ આમરણુના દરબારગઢના કેઠા ઉપર આ લેખ ચઢેલો છે અને તે ૩ કુટ ૮ ઇંચ લાંબો અને ૧ કુટ પહોળો છે. આમરણુ નવાનગરથી પૂર્વે ૪૨ માઇલ છે અને મોરબી રેલ્વે સ્ટેશનથી ૧૮ માઇલ ઉપર છે.

લેખવિભાગ ૩ કુટ લાંબો અને ૬ ઇંચ પહોળો છે અને તેમાં પાંચ પંક્તિઓ છે. તે પ્રમાણમાં સુરક્ષિત સ્થિતિમાં છે. દરેક પંક્તિની શરૂવાતમાં અમુક અક્ષરો ગયા છે, પણ તે સંબંધ ઉપરથી અટકળી શકાય તેમ છે. પાંચમી પંક્તિની શરૂવાતમાં હાતાનું નામ ગયું છે તે ખરેખર શોચનીય છે. લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં છે અને લિપિ નાગરી છે. જોડણી સંબંધી કાંઈ નોંધવા જેવું નથી.

લેખની શરૂવાતમાં વિ. સં. ૧૩૩૩ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ પાંચમ ને રવિવારની તિથિ આપી છે અને તે મહારાજા શ્રી સારંગદેવના રાજ્યસમયનો છે. સારંગદેવને નીચેનાં બિરૂદો લગાડેલાં છે. માલવની ભૂમિનો ધૂમકેતુ, શુભર્જર ભૂમિનો સમુદ્ધાર કરવાથી વરાહાવતાર, સાતમે ચક્ર વર્તિ, ભુજના બળથી મદલ જેવો. ત્યાર પછી લખ્યું છે કે સોરઠમાં સૂબા તરીકે નિમાચ્છેલ પાદહ જેનો પ્રમુખ એવા પંચકુલના સમયમાં આપોતકટ વંશના રાજા ભોજદેવના પુત્રે પોતાની માતા સોયનાના પુણ્ય માટે સુમતિસ્વામીની પૂજા માટે દધિમતી નદી પાસેની વાડી દાનમાં આપી.

સારંગદેવના પહેલાં બિરૂદની બાબતમાં આપણે જાણીએ છીએ કે શુજરાતના ચાલુક્યો અને માલવાના પરમાર વચ્ચેની વંશપરંપરાની દુરમનાવટ ચાલુક્ય મૂળરાજ અને પરમાર સિયક (અગર મુન્જ)ના સમયથી શરૂ થઈ અને સારંગદેવના રાજ્ય સુધી કાયમ રહી.^૨

સમય ચક્રવર્તિનું બિરૂદ ઘણા રાજાઓને લગાડવામાં આવતું. સારંગદેવને તે બિરૂદ આ લેખમાં જ આપવામાં આવ્યું છે. ચાલુક્ય રાજા ભીમ ૨ જાને તે ઘણીવાર લગાડવામાં આવેલ છે.^૩

સૂબા પાદહનું નામ અર્જુનદેવના વિ. સં. ૧૩૩૦ ના લેખમાં પણ આવે છે. ચાવડા કુટુંબનો ઉત્તર ઠાકિયાવાડમાં કબજે હતો એ હકીકત અહીં નોંધવા જેવી છે.

સુમતિસ્વામિ જૈનના પાંચમા તીર્થંકર છે. ચાવડા ભોજરાજાના પુત્ર જૈનધર્મ સ્વીકાર્યા હશે અથવા તે ધર્મ તરફ તેની સહાનુભૂતિ હશે. આ જૈનમંદિરનું આમરણુમાં અત્યારે નામ નિશાન નથી. સન્મલ છે કે દાવર-ઉલ-મુલક (ઈ. સ. ૧૫૧૦) કે જે ધર્મચુસ્ત મુસલમાન હતો અને જેને શુજરાતના મહમુદ બેગડાએ આમરણુનો ફેાહાર નિર્યો હતો^૪ તેના સમયમાં મુસલમાનોએ તે મંદિરનો નાશ કર્યો હોય.

લેખમાં આપેલાં પ્રાચીન સ્થળો પૈકી આમરણુ ૬૦૦ વર્ષ જુનું આ લેખથી પૂરવાર થાય છે; પણ શુ. સ. ૨૫૨ ના વલ્લભી દાનપત્રમાં^૫ આપેલું અમરણુને આમરણુ માનીએ તો તેથી પણ વધુ પ્રાચીનતા મળે. દધિમતી નદી તે આમરણુથી પશ્ચિમે એક માઇલ દૂર વહેતી દેમર્ધ નદી હોવી જોઈએ.

લેખની તિથિની ખરેખર ઇ. સ. ૧૨૭૭ ના ૯ મી મે રવિવાર આવે છે.

૧ પુના ઓરિએન્ટલિસ્ટ વો. ૩ નં ૧ પા. ૨૩ એપ્રિલ ૧૯૩૮ ડી. બી. ટીસકલકર. ૨ તેની ઇ. સં ૧૨૮૭ ની સૌરાષ્ટ્રી પ્રશસ્તિમાં ખજુ માળવા રાજના પરાબલની હકીકત છે. (એ. ઇ. વો. ૧ પા. ૨૮૧ પ્લો. ૧૩) ૩ જુઓ. ઇ. એ. વો. ૬ પાનાં ૧૯૯, ૨૦૧, ૨૦૩, ૨૦૫. ૨૦૭, ૨૦૮. ૪ જુઓ. ઠાકિયાવાડ ગેઝેટીઅર પા. ૩૫૬ ૫ જોનાલ્ડ એક ધી બાંદાશકર ઈન્ડીયન વો. ૫ પાટ ૧ લો.

અક્ષરાંતર^૧

- ૧ [સ્વ] સ્ત શ્રીનૃપવિક્રમસંવત્ ૧૩૩૩ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદિ ૫ રબૌ માલવધરાધૂમકે-
તુગૂર્જરઘરણીસમુ-||^૨
- ૨ [હ્રરણ] વરાહસસમચક્રવર્તિભુજબલમલ્લમહારાજશ્રીસારંગદેવકલ્યાણવિજય
- ૩ [રાજ્યે તન્નિ] યુક્ત સૌરાષ્ટ્રદેશાધિકારિમહ. શ્રીપાર્શ્વપ્રભૃતિ પંચકુલપ્રભૃતિ^૩
પ્રતિપત્તૌ અષ્ટેશ્રી આં-
- ૪ [વરણે] ચાપોત્કટવંશ સરોવરરાજહંસચાપોત્કટપ્રજાપરિપાલકરાણક શ્રીભોજદેવસુત
રાજ
- ૫ [.... તેન માતૃસોયના (?)] શ્ર (શ્રે) યોડ્ય શ્રીસુમતિસ્વામિદેવપૂજનાય
દાધિમતીનદીસમીપે બાટિકા પ્રદત્તા ||

૧ વોટસન મ્યુઝિયમમાં સંગ્રહીત રત્નિંગ ઉપરથી,
લાગે છે. ૩ આ શ્લોક જૂલથી બે વાર લખાયો છે.

૨ આ બે લીટા જગ્યા બરવામાંડે કાતળાં

સારંગદેવનો વંથળીના શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૩૪૬ વૈ. વ. ૬ ઇ. સ. ૧૨૯૦

જૂનાગઢ રોડના મહાલ વંથળીમાંથી મળેલા વિ. સં. ૧૪૬૬ ના પાંચ પાળીયાની સાથે મળેલા પીળાશ પડતા પથ્થર ઉપર આ લેખ કોતરેલો છે. લેખ શુદ્ધ અને સુંદર રીતે કોતરેલો છે. તે ઠીક ઠીક સુરક્ષિત સ્થિતિમાં છે. લેખ કોતરેલો ભાગ ૧૦૫ ઇંચ લાંબો અને ૬૫ ઇંચ ઉંચાઈમાં છે. બેઝણી સમખંધી ખાસ નોંધ કરવા જેવું કાંઈ નથી. લેખમાં બધે પૃથમાત્રા વાપરેલી છે.

લેખની શરૂવાત રેવન્તદેવની વન્દનાથી થાય છે. ત્યાર બાદ વિ. સં. ૧૩૪૬ ના વૈશાખ વદિ ૬ તથા સોમવારની તિથિ આપેલ છે; અને મહારાજાધિરાજ શ્રી સારંગદેવના રાજ્યનો ઉલ્લેખ તેમાં છે. મહામણ્ડલેશ્વર વિજયાનન્દ દેવ વામનરથલીમાં સુખો હતો. સાતમી પકિતમાં જણાવ્યા મુજબ તે ક્ષેમાનન્દનો દીકરો હતો. મદલનો દીકરો હરિપાલ જે રાષ્ટ્રકૂટ વંશમાં જન્મ્યો હતો તે વંશનું બે સુંદર શ્લોકમાં વર્ણન છે. જ્યારે ભાનુ સાથે લડવાની ઇચ્છાથી વિજયાનન્દે ભૂભૂતપદલી ઉપર ચડાઈ કરી ત્યારે હરિપાલ સાથે ગયો હતો. કેદાર (?) ના પુત્રોને દુષ્ટ પુરૂષો મારતા હતા તે જોઈને તે તેની સાથે લડ્યો અને પોતાની જીન્હગી ખોઈ. તેના ભાઈએ તેથી પોતાના ભાઈની પ્રતિભાવોળો આ પાળીયો ઉભો કર્યો અને સૂર્યના પુત્ર રેવન્તની આગળ છત્રી બંધાવી. મુંઝવિગના પુત્ર ચમત્કારપુરના બ્રાહ્મણ માધવે આ સાત શ્લોક રચ્યા, અરિસિંહના પુત્ર રાઉલે તે લખ્યા અને સાંતલના પુત્ર વીરાકે તે કોતર્યા.

વિજયાનન્દે જે ભાનુ ઉપર હુમલો કર્યો હતો તે પ્રસિદ્ધ ચોદ્દો ભાણ જેઠવો હોવો જોઈએ. ભૂભૂતપદલી તે ભૂમલિકા હાલનું જુમલી હોવું જોઈએ. તે જેઠવાની પ્રાચીન રાજધાની હતી. અને તેના ખંડેર અત્યારે ખરડાના ડુંગરમાં છે. ચાલુક્ય રાજાનો સૂબો જે વામનરથલીમાં રાજ્ય કરતો હતો તે હાલની વંથળીનું સંસ્કૃત બનાવેલું સ્વરૂપ છે. ચમત્કારપુર તે ઉત્તર શુજરાતમાંનું વડનગર જે પ્રસિદ્ધ નાગર બ્રાહ્મણોનું પ્રાચીન ધામ હતું તે હોવું જોઈએ. શુજરાતના ઇતિહાસના^૨ પાને છઠ્ઠે નીચે મુજબ લખેલ છે. “લોકપ્રિય માન્યતા અનુસાર આનન્દપુર અગર વડનગરનાં ચાર યુગમાં ચાર જુદાં જુદાં નામ હતાં. પહેલા સત્યયુગમાં ચમત્કારપુર, ત્રેતાયુગમાં આનન્દપુર, દ્વાપરયુગમાં આનન્દપુર અને કલિયુગમાં વૃદ્ધનગર અથવા વડનગર નામ હતાં. આમાંનું પહેલું નામ વદન કલ્પિત લાગે છે. તે ચોદેર તે નામથી કદિ ઓળખાતું નહીં.” આ લેખથી ચમત્કારપુર નામના અસ્તિત્વને ટેકો મળે છે. જો કે તે ઉલ્લેખ પ્રમાણમાં બહુ મોડા સમયનો છે. ચમત્કારપુરથી આવેલો બ્રાહ્મણ માધવ એક સારો કવિ હોવો જોઈએ.

રાજકોટના વોટસન મ્યુઝિયમમાં સંચાલિત થયેલ વંથળીના ખીલા લેખમાંથી મેળુમ પડે છે કે ચાલુક્ય મહારાજા સારંગદેવનો સોરઠનો સૂબો વિજયાનન્દ વાઘેલા રાજા લવણપ્રસાદના દીકરા વીરધવલની દીકરી પ્રીમલદેવીને દીકરો હતો. આ ઉપરથી સમજાય છે કે શુજરાતના મહારાજાઓ અને તેના સોરઠના સૂબા એકબીજાના સગાસમખંધી હતા. તે લેખમાં વિજયાનન્દના બાપનું નામ ક્ષેમાનન્દ અને દાદાનું નામ અરિસિંહ આપેલાં છે. આપણને કહેવામાં આવ્યું છે કે વીરધવળના સાળા સાંગણ અને ચામુણ વંથળીમાં રાજ્ય કરતા હતા, પણ ખંડણી ન આપવાના કારણે વીરધવળના હાથે લડાઈમાં હણાયા. તેથી આપણે એમ કલ્પી શકીએ કે વીરધવળે પોતાના સાળાને હણીને ક્ષેમાનન્દને અગર તેના બાપને ત્યાંનો સૂબો નિમેલ હોય અને ક્ષેમાનન્દને પોતાની દીકરી પરણાવી હોય. એમાંના એકે લેખમાં વિજયાનન્દના કુટુંબની કાંઈ હકીકત કમભાગ્યે મળતી નથી.

૧ ધી પુના ઓરિએન્ટલિસ્ટ વો. ૩ નં. ૧ એપ્રિલ ૧૯૩૮. પા. ૨૮ ડી. બી. હિસ્કલર નોંધના રૂપમાં બ્રામે મેડેરીઅર વો. ૧ પા. ૧

રાષ્ટ્રકૂટ વંશ કાઠિયાવાડમાં રાજ્ય કરતો એ ઉલ્લેખ બહુ ઉપયોગી છે. બીજા કાંઈ લેખમાં કાઠિયાવાડમાં આ વંશનો ઉલ્લેખ જોવામાં આવેલ નથી. વળી તેઓ બહુ ઉપયોગી સ્થાન ભોગવતા હોવા જોઈએ; કારણ વિજયાનન્દના કુટુંબ સાથે તેમ જ ગુજરાતના ચાલુક્ય કુટુંબ સાથે લગ્નસંબંધ હતો, એમ આ બે લેખ ઉપરથી માલુમ પડે છે.

આમાં આપેલી તિથિને મળતી ખ્રિસ્તી તારીખ ઇ. સ. ૧૨૯૦ ના મે માસની બીજી આવે છે. પણ વાર મળતો આવતો નથી. લેખમાં સોમવાર આપેલ છે, પણ બીજી મેને દિવસે મંગળવાર હતો. સંભવ છે કે તિથિ ખરેખર સોમવારે થઈ થઈ હોય.

અક્ષરાંતર'

- ૧ ઓં નમઃ શ્રીરવંતાય ॥ સં. ૧૩૪૬૬૧૧ વૈશાખ વદિ ૬ સોમે મહારાજાધિરાજ[શ્રી
- ૨ સ [ારંગ] દેવ કણ્યાણવિજયરાજ્યે શ્રીવામનસ્થ[ર્યામહા] મંડલેશ્વર શ્રીવિજયાનં-]
- ૩ વદેવપ્રતિષ્ઠા[તૌ] ॥ શ્રીરાષ્ટ્રકૂટાન્બયમૌલિરત્નં શ્રીમલ્લનામાજનિ શૌર્યસિંધુઃ । તસ્યા-
- ૪ ત્મજઃ શ્રીહરિપાલનામાધન્યો મ[હાસાધનિકો] નમ્ભૂ ॥ ૧ 'શૃંગારમંગિસુભગ[ઃ] શુભ
- ૫ ગાનશીચિવાચાલકંઠકુહરા [મુહુ] રાષ્ટ્રવીણાઃ । [ગાયન્તિ].... [ગિ]-નગરાજ શૃં
- ૬ ગમારુદ્ધ ગુણકચકોરદશો યશોસ્ય ॥ ૨ વીરઃ' [શ્રી]વિજયાનંદઃ ક્ષેમાનંદસ્ય
- ૭ નંદનઃ । વિપ્રહીતુમના મા[નું] મૂમૃત્સલીમગાત્કિલ ॥ ૩ નૃપકાર્યાદૃતસ્તત્ર હ- ॥
- ૮ રિપાલ કૂપાલયઃ । કેદારપુત્રં પિશુનૈહન્યમાનમુદૈક્ષત ॥ ૪ તૈ સ [મે] [ત]ન્વ ॥
- ૯ સ્તસ્ય સમીકમસવો યયુઃ । તન્મૂર્ચિયુક્તં તદ્ભ્રાતા [રણ]સ્તંભમિદં વ્યષાત્
- ૧૦ ॥ ૫ સહસ્ર હામ્રસ્તનુજન્મનઃ શ્રી [રે]વંતનામ્નઃ પુરતો નવીનં ; અચીકર [ન્મં]
- ૧૧ હપમ-દ્વિતીયમહો મહાસાધનિક[ઃ]સ ષ્ઠઃ ॥ ૬ શ્રીમુંજિગસુતઃ શ્રીમન્મત્કારપુર ॥
- ૧૨ દ્વિજઃ સપ્તશ્લોકીયિમાં ચક્રે માષવો વિશ્વ [મા]ષવઃ ॥ ૭ ॥ લિલિત
- ૧૩ મિદં મહં અરિસિંહસુત મહં રાઝલેન ॥ ઉત્કીર્ણ સૂત્ર સાંતલ્લસુતસૂત્ર વીરાકેન

૧ વોટસન મ્યુઝિયમમાંના રખિય ઉપરથી. ૨ ચિહ્નરૂપે છે. ૩ હન્દ્રવજ્રા. ૪ વસન્તસિદ્ધિકા-

આયુર્વત ઉપર વિમલવસહિમાંના સારંગદેવના શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૩૫૦ માઘ સુ. ૧

આયુર્વત ઉપર વિમલ વસહિના મન્દિરની એક ઠિવાલમાં ચોટાડેલી શિલા ઉપર આ લેખ છે.^૨ લેખવાળો ભાગ ૨ કુટ લાંબો અને ૧ કુટ રડે ઈંચ ઉંચાઈમાં છે. કુલ ચોવીસ પંક્તિ છે અને સુરક્ષિત સ્થિતિમાં છે. ભાષા સંસ્કૃત છે, પણ કેટલાક સ્થાનિક વપરાશમાં આવતા શબ્દો વપરાયેલા છે અને તેનો અર્થ બરાબર સમજી શકાતો નથી. લેખક તેમ જ કૌતરનાર બેદરકાર હોવા ભેદ્ય છે. કારણ કે લખાણમાં ઘણી ભૂલો છે. છેવટમાં પં ૦ ૧૮-૨૦ સુધીમાંના શાપાત્મક શ્લોકો સિવાય બાકીના બધા ભાગ ગદ્યમાં છે. જ અને જ એકબીજાને બદલે વપરાયા છે. થોડી જગ્યાએ ૨ પછીનો વ્યંજન બેવડો લખ્યો છે. ૬ નો ઉપરનો ગોળાકાર તેના પ્રાચીન સ્વરૂપની માફક જમણી બાજુ વળેલો છે. આને લીધે ટ્રા હાલના શ જેવો લાગે છે. જ અને જ વચ્ચે ભેદ માણી પડતો નથી.

લેખની શરૂવાતમાં વિ. સં. ૧૩૫૦ માઘ સુદિ ૧ વાર મંગળની તિથિ આપેલી છે અને વાઘેલા રાજા સારંગદેવનો ઉલ્લેખ છે. તેને કેટલાંક બિરૂદો લગાડેલાં છે, જેમાંના એક ઉપરથી સમજાય છે કે તેને માલવાના રાજા સાથે લડાઈ થઈ હતી અને તેમાં તે જીત્યો હતો. તેની માલવાની જિત બાબત તેના ઘણા લેખોમાં લખેલું છે. આ લેખમાં તેને અભિનવ સિદ્ધરાજ તરીકે વર્ણવ્યો છે, જે ઇલ્લાખ તેના બીજા કોઈ પણ લેખમાં નથી.^૩ પં. ત્રીજામાં સારંગદેવના મુખ્ય મંત્રી વાધ્યનું નામ આપ્યું છે. અઢારસો ગામના પ્રાંત ઉપર સારંગદેવના સૂબા તરીકે રાજ કરતા મહારાજકુલ શ્રી વિસલદેવનું નામ આપ્યું છે. ત્યારબાદ તિથિ આપીને વિસલદેવે આપેલા દાનની વિગત છે. હેમચન્દ્ર અને બીજા મહાજનની વિનંતિ ઉપરથી વિસલદેવે દુરમાન કાઢ્યું કે આયુ ઉપરના વિમલવસહિ અને તેજપાલવસહિના મન્દિરના નિભાવ માટે અને કલ્યાણકના મેળા માટે કેટલાક વેપારીઓએ અમુક દ્રવ્ય આપવા. આયુ અને ચંદ્રાવતીના શેહેરીઓને આ દુરમાન લાગુ પડતું હતું. રાજના અધિકારીઓએ યાત્રાળુ પાસેથી કાંઈ પણ કર લેવો નહીં. ચડતા અગર ઉતરતા યાત્રાળુની કાંઈ પણ ચીજ ખોવાય તો તેને માટે આયુના ઠાકુરોએ નુકશાની આપવી.^૪ આ દુરમાન રાજના વંશજોએ અને બીજા તે જગ્યાએ રાજ કરનાર રાજાઓએ પાળવાનું છે. પછી ચાલુ શાપાત્મક શ્લોકો છે. દાન જ્યંતિસિંહના પુત્ર પારિખ પેથાકે લખ્યું હતું. છેલી બે પંક્તિમાં સાક્ષી તરીકે અચલેશ્વર, વસિષ્ઠ અને અંબાજીનાં મન્દિરોના પ્રતિનિધિઓ અને ગામના બીજા પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થોનાં નામ આપેલાં છે. ડાબી બાજુના ખૂણામાં કટારનું ચિત્ર છે.

ચંદ્રાવતીના મંડલેશ્વર વિસલદેવ ગુજરાતના ચાલુક્ય વંશનો વંશજ હશે. ચંદ્રાવતીના પરમાર વંશનો છેલો રાજા પ્રતાપસિંહ હતો. તેનો વિ. સં. ૧૩૪૪ નો લેખ સિરોહી રાજ્યમાં ગિરવાડમાંના પાટનારાયણના મન્દિરમાં^૫ છે અને ભાડદેવના પુત્ર વિસલદેવના તાબેદાર તરીકે રાજ્ય કરતો તેને વર્ણવ્યો છે. આ વિસલદેવ ચાલુક્ય વંશનો હોઈને પરમાર વંશનો નાશ કરી ત્યાં ચાલુક્યના ખંડિયા તરીકે રાજ્ય કરતો હશે. તે જ રાજના વરમાણ ગામમાં વિ. સં. ૧૩૫૬ ના લેખમાં^૬ મહારાજકુલ વિક્રમસિંહનું નામ છે. તે આ વિસલદેવનો અનુયાયી કદાચ હોય.

લેખની તિથિ બરાબર ઇ. સ. ૧૨૯૩ ના ક્રિસ્ટબરની ૩૦ તારીખ અને બુધવાર આવે છે. પણ આ લેખમાં વાર મંગળ આપેલ છે.

૧ પુના ઓરિઅન્ડાલીસ્ટ વો. ૩ નં. ૨ પા. ૬૬ ન્હુલાઈ ૧૯૩૮ ડી. બી. હિસ્ટ્રીકલ. ૨ ન્હુઆ ઓરિઅન્ડાલિસ્ટ રીસર્ચિંગ વો. ૧૬ પા. ૩૧૧. ૩ વિસલદેવને આ ઇલ્લાખ બે વખત લખાડેલો (ઈ. એ. વો. ૬ પા. ૨૧૦) અને વો. ૧૧ પા. ૧૦૨ ન્યંતસિંહ સહિત માટે ઈ. એ. વો. ૬ પા. ૧૯૭. ૪ કાંટિલ્યના અર્થ-શાસ્ત્રમાં આ પ્રમાણે ચોરાયેલા માલના બદલામાં નુકશાની આપવાનું લખ્યું છે તે સરખાવો. ૫ ઈ. એ. વો. ૪૫ પા. ૭૭. ૬ સ. બ. ગોરીસંકર ઓઝા કૃત સિરોહીનો ઇતિહાસ પા. ૧૫૫.

अक्षरांतर'

- १ ओ' ॥ संवत् १३५० वर्षे माघ सुदि १ भौमेऽप्येह श्रीमदणहिलपाटकाषिष्टि(छि)-
तपरमेस्त्व(ध्व)रपरममट्टारकउमापतिवरलब्धप्रौढप्रतापा(पा)कांतदि
- २ कृचक्रपा(वा)ळक्ष्मापालमालवेशविरुधनीगजषटाकुंमस्थळविदारणैकपंचाननसमत्त-
(स्त)राजाबलीसमलंकृत अमिनवसिद्धराजमहारा--
- ३ जाधिराजश्री श्रीमत्सारंगदेवकल्याणविजयराज्ये तत्पादपञ्चजीव(वि)नि महामात्स्य-
श्रीबाधूयेश्री श्रीकरणादिसमस्तमुद्राव्यापारान् परि
- ४ पंथयति सतीत्येवं काले प्रवत्त(त्)माने अस्यैव परमप्रभो[:] प्रसाद पत्तलाबां
भुज्यमानअष्टा(ष्टा)दशशतमंडले महाराजकुलश्रीवीसल्लदेव [:]श्वा-
- ५ सनपत्रं प्रयच्छति यथा ॥ स एष महाराजकुलश्रीवीसल्लदेवः संवत् १३५० वर्षे
म[]धशुदि १ भौमे थेह श्रीचंद्रावत्यां ऊ(ओ)सवालज्ञातीय सा-
- ६ धु श्री वरदेवसुत साधु श्रीहेमचंद्रेण तथा महा. मीमा महा. सिरधर श्रे. जगसीह
श्रे. सिरपाल श्रे. गोहन श्रे. वस्ता महं. वीरपाल प्रभृति स
- ७ मस्तमहाजनेन भक्त्याराध्य विज्ञप्तेन श्रीअर्बुदस्यो परिसंतिष्ट(ष्ट) मानवसहिकाद्वये
निश्रयमाणघनतरकरं मुक्ता (क्त्वा) उद्य(?) कृतकरस्य शासनपत्रं
- ८ प्रयच्छति यथा ॥ यत् श्रीविमलवसहिकायां श्रीआदिनाथदेवेन श्रीमातादेव्या-
(बी)सत्क तलहडाप्रत्ययउद्यदेय द्र २८ अष्टवि(वि)ंशति द्रम्माः तथा श्री अर्बुदे
- ९ त्यठकुरसेलहथतलारप्रभृतीनां कापडां प्रत्ययं उद्य (?)देय द्र १६ षोडश द्रम्माः
तथाकल्याणके अमीपां दिनद्वये दिनं प्रति देय कणह(ह्)त १० दश दा
- १० तव्यानि । तथा महं. श्रीतेजपालवसहिकायां श्रीनेमिनाथदेवेन श्रीमातादेव्यासक्त
(त्क)वर्ष प्रति=देय द्र १४ चतुर्दश द्रम्मा[:]तथा दिनैकेन=कणहतां
- ११ देय १० दश तथा श्रीअर्बुदेत्य ठकुर सेलहथतलारत्र(प्र)भृतीनां कापडां प(प्र)त्ययं
देय द्र ८ अष्टौ द्रम्मा[:]तथा प्रमदाकुलसक्त(त्क) नामां ६ षट् नामकं प्रति--
- १२ मल प्रत्ययं द्र ५ पंचद्रम्मा[:]....[वस्वरुष?]वर्ष प्रति दातव्या[:]तथा वसहिकाद्वये
पूजारकानां पार्श्वान् निस(श्र)यमाणकरो मुक्तो भणित्वा श्री अर्बुदेत्य ठ
- १३ कुरेण सेलहथतलारप्रभृतिभि[:] किमपि न याचनीयं । न गृहीतव्यं च । अथ
दिनपूर्वं वसहिका द्वयपार्श्वान् उपरिलिखितविषे ऊर्द्ध श्रीअर्बुदे
- १४ त्य ठक्केण सेलहथतलारप्रभृतिभिः तथा चंद्रावत्या[:] श्रीपु(म)द्राजकुलेन
महंतकसेलहथतलारडोकराप्रभृतिभि[:] द्य(यत्) किमपि न याचनीयं न
- १५ गृहीतव्यं च । अनया परथितविधिना प्रतिवर्षं वसहिकाद्वयपार्श्व(र्षा)त् आमठ-
कुरप्रभृतिभि[:] गृह्यमानैः कल्याणकप्रभृतिमहोच्छवेषु समाया

- ११ त समस्तसंघस्य प्रहरकतल्लरकप्रभृतिकं रुढय[१] सर्वकरणीयं । कारापनीयं च ।
उपरिचीटतउचीर्यमानसमस्तसंघमध्यात् यस्यकस्यापिकि(किं)
- १७ चित् गच्छति तत्सर्वं श्रीअर्बुदेत्य ठक्कुरेण लोहमयं रुढया समार्चनीयं । अस्मत्
वंशजैरपि अन्यैश्च भाव(वि)भोक्तुभिः[१] राजभिः[१] वसहिकाद्वये उ
- १८ द्यकृतकरोयं आचंद्रार्कं यावत् अन्नं(अनुमंतव्य[१])पालनीयश्च । उक्तं च । भगवता
व्यासेन[१] बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजाभिः सगराद(दि)भिः[१] यस्य यस्य यदा
- १९ भूमी(मि)स्तस्य तस्य तदा फलं । [१]बंध्याड(१)वीष्णतोयापुं शुष्ककोटरबाशि
(सि)नः[१] कृष्णसर्पा प्रजायंते देवदायोपहरिणः । [१२] न विषं विषमत्याह
- २० देवस्वविषमुच्यते [१]विषमेकाकिनं हंति देवस्वं पुत्रपौत्रकं । [११] एतानि स्मृति-
वाक्यानि अवलोक्य अस्मत्वंशैः अन्यवंशैरपि भाविभो
- २१ कृभिः अस्मत्कृत उद्यकरस्यास्य प्रातिर्वद्यः(घः)कदापि न करणीव(यः) । न कारापनी
[यः] यथा दत्त्वा च इदमुक्तवान् मद्रस्या अन्यवंस्या वा थे भ
- २२ विस्मंति पार्थिवा तेषामहं करलभो मि मम दत्तं न लुप्यता ॥ ठः जयतसीहसुत.
पारि पेषाकेन लिखित ॥ हीनाक्षरं प्रमाणमिति ॥
- २३ महाराजकुल श्रीवीसलदेव इह महं सागण ॥ अत्र साक्षिण श्रीअचलेश्वरदेवीय
राउ=नंदि श्रीवसिष्ठदेवीयं तपोध
- २४ न अंवादेवासक्त अबोनीलकंठः । पमाणग्रामीयपंडया. राजाप्रभृतिसमस्त-
पदचार सूत्र नर...

સારંગદેવનો કચ્છમાંનો લેખ^૧

(સાલ વગરનો)

કચ્છમાં કઈ જગ્યાનો આ લેખ છે તે ખબર નથી. આનું સાધારણ માણસે લીધેલું રશિંગ સ્વ. દિવાન બહાદુર રણછોડલાલ ઉદયરામ પાસે હતું. ૧ કુટ ૩ ઈંચ લાંબી અને ૧ કુટ ૬ ઈંચ પહોળી જગ્યામાં લેખ કાતરેલો છે અને તેમાં ૧૪ પંક્તિઓ છે. છેલ્લી છ પંક્તિ તદ્દન અસ્પષ્ટ છે.

લેખની શરૂવાતમાં સાલ આપેલી નથી. અંતમાં આપી હોય તો તે વાંચી શકાય તેમ નથી. અણહિલપાટકના ચાલુક્ય (વાઘેલા) વંશના સારંગદેવના રાજ્ય સમ્બન્ધી આ લેખ છે. તે જ સમયનો ખેખરામાંથા મળેલો તુટક વિ. સં. ૧૩૩૨ નો પણ લેખ^૨ મળેલો છે. મંત્રીનું નામ માલદેવ આપેલું જે અર્જુનદેવના વિ. સં. ૧૩૨૦ ના લેખમાં તેમ જ બીજા કચ્છના વિ. સં. ૧૩૨૮ ના લેખમાં પણ આવે છે. તેથી આ લેખ સારંગદેવના રાજ્યની શરૂવાતના સમયનો હોવાની અટકળ કરી શકીએ. નીચેનો ભાગ ખવાઈ ગયો છે. તેથી લેખનો આશય વિગેરે બાણી શકાયો નથી.

અક્ષરાન્તર

- ૧ ઑ^૩ સ્વસ્તિ[।] શ્રીમદ્ગણહિલપા--
- ૨ ટકે રાજાધિરાજશ્રીસારં--
- ૩ ગદેવપ્રૌઢપ્રતાપ શ્રી[માલ્લદેવ]
- ૪ વૈ શ્રીશ્રીકરણાદૌ સમસ્તમુદ્રા
- ૫ વ્યાપારાન્ પર (રિ) પંથ[ય]તિ સતીત્યે
- ૬ વં કાલે પ્રવર્તમાને શ્રી દેવ ?
- ૭ રપ..... ગ
- ૮ બહીરદેશે રાણક સ

૧ પુના ઓરિએન્ટાલીસ્ટ લે. ૩ નં. ૧ પા ૨૨ અપ્રિલ ૧૯૩૮ ડી. બી. દિસ્કવરે. ૨ જીઓ. ઈ. એ. લે. ૨૧ પા. ૨૭૭
૩ ચિહ્નરૂપે છે. ૪ આ વ નકામે છે.

કર્ણુ ખીબનો માંગરોળનો શિલાલેખ^૧

વિ. સ. ૧૩૫+

કાઠિયાવાડમાં માંગરોળના બંદરેડાડના નાકા ઉપર આવેલી જુમા મસ્જીદની બહાર પડેલા ચાર સ્તંભ પૈકી એક ઉપર આ લેખ ફાટરેલો છે. લેખનો નીચેનો ભાગ, જેમાં લેખનો હેતુ આવે છે તે નષ્ટ થયો છે.^૨ ઉપયોગી હુકીકતવાળી પહેલી પાંચ પંક્તિ સુરક્ષિત છે. લેખની ઉપરના ભાગમાં ૪૬ ઇંચના વ્યાસના ચક્રનું ચિત્ર છે. લેખવાળા ભાગની લંબાઈ ૬૩ ઇંચ છે; અને ઉંચાઈ ૩૬ ઇંચ છે.

ભાષા સંસ્કૃત છે અને લિપિ નાગરી છે. પં. ૫ માં હ હ નો હ ત્રણ ટપકાંના સ્વરૂપમાં છે. નીચેનું ટપકું જરા ડાબી બાજુ લંબાવ્યું છે.

લેખની શરૂવાતમાં વિ. સ. ૧૩૫+ ના ચૈત્ર માસની શુકલ પક્ષની સપ્તમી અને રવિવાર-ની તિથિ આપી છે. સાલમાંનો એકમનો અંક શુભ થયો છે. પરંતુ તે ૩ થી ૬ ની વચ્ચેમાં ફાઈ હરો એમ ધારી શકીએ, કારણ કર્ણુના પહેલાંના રાજ સારંગદેવની છેલ્લામાં છેલ્લી તિથિ વિ. સ. ૧૩૫૩ ભાદ્રપદ સુ. ૧૩ બાજુવામાં છે.^૩ અને કર્ણુ વિ. સ. ૧૩૬૦ સુધી રાજ્ય કર્યું અને તે સાલમાં શુજરાત મુસલમાનોના હાથમાં ગયું. મી. એમ. પી. ખારેલાટે લેખની તિથિની ગણતરી કરી આપી છે અને તે માને છે કે એકમનો અંક ત્રણ હોવો ભેધએ, જેથી લેખની સાલ ૧૩૫૩ ની ઠરે છે. તેની બરાબર ઇ. સ. ૧૨૯૭ માર્ચની ૩૧ મી તારીખ અને રવિવાર આવે છે. વિ. સ. ૧૩૫૪ થી ૧૩૫૯ વર્ષ સુધીમાં ખીબ કોઈ પણ વર્ષમાં ચૈત્ર સુદ સાતમને દિવસે રવિવાર આવતો નથી. પાંચમી પંક્તિમાં સૌરાષ્ટ્ર ઉપર નીમેલા કર્ણુના સૂબાનો ઉલ્લેખ છે, પણ નામ કે જે છઠ્ઠી પંક્તિમાં છે તે વાંચી શકાતું નથી.

માંગરોળમાં આ લેખ મળ્યો છે, તેથી આટલે દૂર સુધી કર્ણુનો અમલ તેના રાજ્યની શરૂવાતમાં હોવો ભેધએ. આ રાજનો ખીબે એક જ લેખ વિ. સ. ૧૩૫૪ નો ઇડર સ્ટેટમાં બાજુવામાં છે.

આપણે બાણીએ છીએ કે હિન્દુસ્તાનમાંની ઘણી ખરી મસ્જીદો હિન્દુ મંદિરોના અવશેષોમાંથી અગર હિન્દુ મંદિરમાં ફેરફાર કરીને બાંધવામાં આવતી. માંગરોળની મસ્જીદ હિન્દુ દેવળના કાટમાંથી બાંધવામાં આવી છે અને તે હિન્દુ મંદિરમાંનો આ લેખ હોવો ભેધએ.

અક્ષરાન્તર^૪

૧ ઑં ॥ [સ્વસ્તિ] શ્રીનૃપવિક્રમ સં ૧૩૫+

૨ વર્ષે ચૈત્રશુદ્ધિ[સ્વાવ]ષેહ શ્રી[મદ]

૩ ગહિલપત્તનાધિષ્ઠિ(ષ્ઠિ) ત [અમિનવ?]

૪ શ્રીકર્ણદેવકણ્યાણબિજ[ય રાજ્યે]

૫ હ હ શ્રીસુરાષ્ટ્રમૈંડલે ક....

૬ શ્રી

૧ પુના ઓરિએન્ટાલીસ્ટ, વો. ૩ નં. ૨ પા ૭૩ જુલાઈ ૧૯૩૮ ડી. બી. ફિસ્કલકર, ૨ અને વિશેષમાં ફરેક પંક્તિના અંતના લેખો અક્ષર તફાવત સાઈ બધા છે. અને તેથી સાલનો એકમનો અંક વાંચી શકાતો નથી.
૩ નૈવધ કાવ્યના હસ્તલિખિત ગ્રંથ ઉપરથી.

૪ “શુજરાતી” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસના મી. એ. બી. ગાંધી વાસેના રચિત ઉપરથી. ૫ ચિદ્રૂપે છે; ૬ વાંચો સુરાષ્ટ્રપાલે.
લેખ ૧૦

વળામાંથી મળેલું ગાડલક મહારાજ

વરાહદાસનું દાનપત્ર^૧

વિસ્તારપૂર્વક ફરીથી

શુ. સંવત્ ૨૩૦ માધ સુ. ૧ (ઈ. સ. ૫૪૯)

આ દાનપત્રનાં બે પતરાં છે અને તે ૧૨૨ ઇંચ લાંબાં અને ૮૩ ઇંચ પહોળાં છે. દરેકને બે બે કાણાં છે અને ઠીથી બાંધેલાં છે. એક કડી ઉપર સીલ લગાડેલી છે, પણ તેના ઉપરની આકૃતિ તથા લેખ વધેન ઘસાઈ ગયાં છે. કદાચ તેના ઉપર ગડડનું ચિત્ર હોય, એમ વંશના નામ ઉપરથી અંદકળ થઈ શકે.

લેખ સંસ્કૃત ગદ્યમાં ઘણાખરે છે અને તે સુરક્ષિત છે. લિપિ હક્ષિણમાં તે વખતની વપરાતી છે. ઘણા અક્ષરોને મથાળે નાનાં વર્તુળ છે.

ગાડલકવંશ(પં. ૨)ના મહાસામન્ત મહારાજ વરાહદાસે (પં. ૧૨) દાન આપ્યું તેની નોંધ આ લેખમાં છે. તે કુંક્રમસ્ત્રવણમાંથી આપવામાં આવ્યું છે. મહારાજ મુવસેન ૧ લાએ મેદેરબાનીથી વેપારી અજિતને આપેલું વલ્લભીની પાસેનું ભટ્ટિપદ્રમાં, તેમ જ વિહારમાં રહેતી ભિક્ષુણીઓને કપડાં, ખોરાક, દવાદારૂ વગેરે માટે તથા ભગવાન યુદ્ધની પૂજા માટે ગંધ, દીપ માટેનું તેલ વગેરે માટે, વરાહદાસ ૨ જાએ સો પાદાવર્ત^૨ જમીનનો ટુકડો દાનમાં આપ્યો. ગાડલકે વલ્લભીના રાજ્યોના સામન્ત અથવા ખંડિયા રાજ્યો હતા. તેઓની રાજ્યોની કુંક્રમસ્ત્રવણ હોવી જોઈએ; કારણ મહારાજ વરાહદાસ ૨ જાના પુત્ર સામન્ત મહારાજ સિદ્ધાદિત્યના પાલીતાણાનાં પતરાં^૩ પણ ત્યાંથી જ આપવામાં આવ્યાં હતાં. ડો. હુદ્દબ એમ માને છે કે ગાડલક તે ગાડળક અગર ગાડડકને બદલે વપરાયેલું હોવું જોઈએ અને તે કુદ્દળ ગડડમાંથી ઉતરી આવેલું હોવું જોઈએ.

૧ જ. ભા. યુ. વો. ૩ પા. ૧૧૧. ૨ પા. ૭૭ એ. એસ. ગ્રે. ૨ રાય બહાદુર ગોરીશંકર હીરાચંદ બોઝાએ પાદાવર્ત સંખ્યાની નીચેની નોંધ મોકલી છે. કાઠિયાવાડનાં દાનપત્રોમાં જમીનના માપ તરીકે આ શબ્દ ઘણી વાર વપરાયો છે. આ શબ્દનો અર્થ બરાબર હજી સુધી સમજાયો નથી. (૧) બોધ લિંગ અને રાયકૃત સંસ્કૃત વોરસ પુણ્યમાં કાત્યાયન શ્રોતસૂત્રના ટીકાકારને અનુસરીને તેનો અર્થ ચોરસ કુટ કરવામાં આવ્યો છે. (૨) મોનીયર વિલિયમ્સે તેના સંસ્કૃત કોષમાં કૂવામાંથી પાણી કાઢવા માટેનું ચક્કર એટલે કે અરથટ અને ચોરસ કુટ અર્થ લખેલ છે. (૩) યુ. સ. ૨૫૨ ના વલ્લભી મહારાજ ધરસેન ૨ જાનાં માળીયાનાં પતરાં ડો. કૃષ્ણ પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે, તેમાં લખે છે કે-પાદાવર્તનો કોષાર્થ પત્રનું ફેરવવું એમ થાય, છતાં મો. વિલિયમ્સે તેનો અર્થ ચોરસ કુટ કરેલ છે. પણ વધુ સંભવિત એ છે કે સો પાદાવર્તનો અર્થ સો કુટ ચોરસ ચોરસ જમીનનો ટુકડો એમ થાય, એટલે કે ૧૦૦ ચોરસ કુટ નહીં. પણ ૧૦,૦૦૦ ચોરસ કુટ થવો જોઈએ, ૧૦૦ ચોરસ કુટમાં ૧૦ કુટ લાંબા અને ૧૦ કુટ પહોળા ટુકડો થાય, જે દાન મટે બહુ નાનો ગણાય. વળી કેટલીક વખત તેથી પણ નાના ટુકડા આપેલ છે. વાચરપત્ર બૃહદ્વિષ્ણન અને રાજદર્શનપુત્ર એ બંને સંસ્કૃત કોષમાં કૂવામાંથી પાણી કાઢવા માટેનું ચક્કર એટલે કે અરથટ એમ અર્થ કરેલ છે. પણ આ બધા અર્થ સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. એક માળીયાના તામ્રપત્રમાં જ્ઞાપિજ્ઞાપિ પાદાવર્તવરિચારાવાની એમ લખેલ છે, જેનો અર્થ ૨૮ પાદાવર્ત જમીનના માપવાળી વાન થાય છે. પાદાવર્ત તેથી વિષયી બોધી જમીન હોઈ શકે નહીં, ૩ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૧૬. ૪ એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૧૭

આ તેમ જ બીજાં તે કુટુંબના પતરામાંથી તે વંશની નીચે સુજબ વંશાવળી ઉપજાવી શકાય.

મહારાજા શૂર

સેનાપતિ વરાહદાસ ૧ લો

મહારાજા શૂર ૨ જો

શ્રી મહાસામન્ત વરાહદાસ ૨ જો

સામન્ત મહારાજા સિંહાદિત્ય

સિંહાદિત્યના દાનપત્રમાં સેનાપતિ વરાહદાસ ૧ લાથી વંશાવળી આપેલ છે, અને મહારાજા શૂરને તેમાં મહાસામન્ત લલિતશૂર લખેલ છે.

આ રાજાઓનાં વખાણ ચાલુ શબ્દોમાં કરેલાં છે. પં. ૬-૧૦ માં એક ઐતિહાસિક હકીકત ઉપયોગી છે. વરાહદાસ ૨ જાએ દ્વારકાના રાજાને (જેનું નામ આપેલ નથી) જિત્યાનું લખ્યું છે. આ જિતનો ઉલ્લેખ પાલીવાણનાં ગુ. સ. ૨૫૫ ના વાઝપત્રોમાં પણ છે.

તિથિ ગુ. સ. ૨૩૦ ના માઘ સુ. ૧ (ઇ. સ. ૫૪૯) આપેલ છે. સાલ અને તિથિ આંકડામાં લખી છે. પં. ૧૫ માં મહારાજા ધ્રુવસેનના ઉલ્લેખઉપરથી સમજાય છે કે વરાહદાસ તેનો સમકાલિન હતો. ધ્રુવસેનની મોડામાં મોડી સાલ ૨૨૬^૧ છે.

દાનપત્ર ભટિલે લખ્યું છે.

અક્ષરાન્તર

પતરું પહેલું

- ૧ ઓં રશરિત ફંક્ષમ્સવળાપ્રકૃષ્ટકર્મ્મીવૌષામ્યુદયયશસાં ગારુલકાનાં વંશેતુલૈ-
- ૨ ચલસંપજસંસક્તશતલઙ્ઘપ્રતાપઃ પ્રતાપોપનતદાનમાનાર્જવોપાર્જિતાનુરા-
- ૩ ગોનુરક્તૌલભૃતબ્રેણીમિત્રચલાવાસરાજ્યશ્રીઃ શ્રીમહારાજશૂરસ્તસ્ય સત્સુ-
- ૪ સ્તસ્પાદામિપ્રણામપ્રશસ્તવિમલમૌલિમણિમન્વૌદિપ્રણીતવિધિવિધાનધર્મરાજ હ-
- ૫ ચ વિવિતવિનયવ્યવસ્થાકર્તા પરમભાગવતઃ પરમબ્રહ્મણ્યશરણ્યઃ સેનાપતિ વરાહ-
- ૬ વાસસ્તસ્ય સુતસ્તસ્પાદરજોરુણપવિત્રીકૃતશિરાદિશોવનતશત્રુચૂહામણિપ્રભાવિ-
- ૭ ચ્છુરિતપાદનસ્પાન્કિદીધિતિર્દીનાનાથાશ્રિતૌર્ષિવાન્ધવજનોપજીવ્યમાનવિમવાવિસ્તરઃ
- ૮ પરમભાગવતઃ શ્રીમહારાજશૂરસ્તસ્યાનુજો નયવિનયદાનદાક્ષિણ્યોત્સાહસંપ-
- ૯ જરસકલગગનામલેન્દુરમલિનગુણભૂષણમ્કૃતતયુગધર્મ્માવલમ્બી સ્વવાહુ
- ૧૦ વીર્યાવાસદ્વારકાધિપતિઃ પરમભાગવતોનેકદેવકુલારામમહાવિહારસ[ત્ર]પ્ર-
- ૧૧ પાકારયિતા બુલિયુધિષ્ઠિરાવિવસત્યવ્રતઃ પરગજપટાનીકપ્રમ-
- ૧૨ ર્દનઃ શ્રીમહાસામન્ત મહારાજવરાહદાસઃ—

પતરું બીજું

- ૧૩ કુશલી સર્વોનેવાત્મીયાત્રાજસ્થાનીયોપરિકુમારામાત્યકુલપુત્ર-
- ૧૪ કમહત્તરસાન્ધિવિમહિકાયુક્તક મહત્તર[ગ]ળકહસ્ત્યશ્વારોહાવીન્સમાજાપય
- ૧૫ ત્યસ્તુવો વિવિતં યથાસ્મિન્નેવ સન્નિકૃષ્ટે શ્રીમહારાજપ્રવૃત્તેનપ્રસાદીકૃત મ-
- ૧૬ હ્રીપદ્મરમે દમધક કુટુમ્બિપ્રત્યયક્ષેત્ર પાદાર્ચશતં ઉતરસ્થીં દિશિ દેવવિતાન-
- ૧૭ કપ્રામસીમાસન્વૌ યસ્ય પૂર્વતો મહત્તરજ્યેષ્ઠસત્કક્ષેત્રમારામસ્ય દક્ષિ[ણેન ગો]ક્ષિ-
- ૧૮ લાનકક્ષેત્રાદુત્તરતઃ જરદ્વચક્ષેત્રપૂર્વતઃ વાળિજકાજિતસરકવિહારમિશ્ણુનીનાં
- ૧૯ ચીવરપિણ્ડપાતેભગવત્પાદાનાં ચ ધૂપદાંપતૈલાગ્રુપપાદિતં મથા માતાપિત્રો રા-
- ૨૦ ત્મનશ્ચોભયલોકસુખયશસે આચન્દ્રાર્કાણ્યવાક્ષિતિસમકાલીનં સમનુજાતં
- ૨૧ યતે આગામિમદ્રારાજમિસ્સંમાન્યં ભૂમિદાનફલમિચ્છિરયમસ્મદ્દાયોનુમ-
- ૨૨ ન્તવ્યઃ પરિપાલયિતવ્યશ્ચેતિ યથૈનમાચ્છિન્ધાદાચ્છિધમાનં વાનુમોદેત સ-
- પચ્ચમિર્મ્મહા-
- ૨૩ પાતકૈસ્સંપૃક્તસ્થાંદિતિ[.] પૃષ્ઠિ વર્ષસહસ્રાણિ સ્વર્ગે મોદતિ'ભૂમિદઃ [.]
- આચ્છેષ્ટા ચાનુ
- ૨૪ મન્તા ચ તાન્યેવ નરકે વસેદિતિ સ્વહસ્ત મમે ॥ સં ૨૦૦ ૩૦ લિખિતં
- મટિલેન
- ૧૫ — — — — સ્વમુખાદેશો માધ સુ ૧

૧ વાંચિ કર્મા. ૨ આપુ' વાક્ય નીચે મુજબ વાંચ્યું:—વંશેડતુલ્લચલસંપજમળલાભોગસંલક્ષપ્રહાર-
શતલઙ્ઘપ્રતાપઃ વલ્લભી તાત્રપત્રમાં પશ્ય તે જ પાક હેપ છે. ૩ વાંચિ મણિર્મ. ૪ વાંચિ વિધાને. ૫ એ.
ધ. વા. ૧૧ પા. ૧૭ માં છે, તેમ વાંચિ પ્રિતાધિ. ૬ વાંચિ મુષળઃ ક્ર. ૭ વાંચિ શતમુત્તરસ્યાં. ૮ આપુ'
વાક્ય નીચે મુજબ વાંચ્યું:—ચીવરપિણ્ડપાતશયનાસન્નલનપ્રત્યયયૈષ્વજ્યપરિષ્કારોપયોગાય. ૯ વાંચિ યદાગા.
૧૦ વાંચિ સંપૃક્તઃ સ્યા. ૧૧ વાંચિ મોદેત. ૧૨ વાંચિ સ્વહસ્તો મમ.

બુદ્ધરાજ(કલચુરી)નાં સર્સંગિણનાં તામ્રપત્રો'

(કલચુરી) સં. ૩૬૧ ઇ. સ. ૬૦૬-૧૦

વડોદરા રાજ્યના પાઠરા તાલુકાના પાઠરા ગામની દક્ષિણે ચાર માઈલ છેટે સર્સંગિણ (સરસવણી) ગામમાં રહેતા પટેલ કરસન દાજીના કબજામાં આ પતરાં છે. મી. કેશવલાલ રણછોડા કિર્તિનિઆ મારફત વડોદરાના મી. વિઠ્ઠલ નાગરને આ પતરાંની ખબર પડી અને તેણે ડા. હુલ્લેને ખબર આપ્યા. ડા. હુલ્લેની વિનંતિ ઉપરથી વડોદરાના કામચલાઉ રેસીડન્ટ લે. કર્નલ સી. ડબલ્યુ. રેવનશોએ તે પતરાં તપાસવા માટે તેને મોકલ્યાં. ડા. હુલ્લે મને આપેલી સુંદર છાપો ઉપરથી હું આ લેખ પ્રસિદ્ધ કરું છું.

પતરાં બે છે; દરેક અંદરની બાજુએ કાતરેલ છે અને માપ ૧૦^૩/_૪ ઇંચ X ૭^૩/_૪ ઇંચ છે. કેર વાળીને બડી કરેલી છે. પહેલા પતરાની નીચેના ભાગમાં અને બીજાની ઉપરના ભાગમાં બે કાણાં છે તેમાં બે વગર રેવેલી કડીઓ છે જેનો વ્યાસ ૨^૩/_૪ ઇંચ અને ૨^૩/_૪ ઇંચ છે. સીલ છે નહીં અને હોવાની નિશાની પણ નથી. કાતરકામ બહુ જ સંભાળપૂર્વક કરેલું છે અને આખાં પતરાં સુરક્ષિત છે. અક્ષરોનું કદ ૧^૩/_૪ ઇંચ છે. વલ્લભી અને ગુજરાત ચાલુક્યના લેખોમાં વપરાયેલી દક્ષિણ બાજુની લિપિમાં લેખ લખેલો છે. નીચેના અક્ષરો ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવા છે.

પં. ૨૦ ૨૪ માં આદ્ય 'એ' અને કુમારીવડીમાં 'ઔ' ૨

પં. ૩૪ અને ૬ માં લિખિતમ્ અને અસ્તલિત માંનો 'લ'

પં. ૧૦ વીજિત અને મળ્લહઃ માંનો જ.

પં. ૨૧ જળ્લર્વ માં ણ.

પં. ૬ અને ૩૨ માં વૃથિવ્યાં અપતિરથઃ અને ધર્માત્પ માંનો 'ય' ૩

પં. ૩૧ કલ્લમ માં ક.

પં. ૩૧ કલ્લમ અને વાલ્લમ પં. ૬ સલ્લિ અને ચ્લોપા માં બે બાતના લ.

પં. ૧૭ પ્રજાનાલ્ માં અંતનો મ્ અને પં. ૨૬ વસેલ્ માં છેલો લ

પં. ૪ પરઃ કલ્લક માં જહ્વામૂલીય અને વિમ્લઃવરા માં ઉપધ્માનીય વિસર્ગ.

પં. ૩૫ માં ૩૦૦, ૬૦, ૧૦, ૫, અને ૧ નાં ચિહ્નો છે. ૪

આશીર્વાદાત્મક અને શાપાત્મક પાંચ શ્લોકો, જે પં. ૨૮ થી ૩૨ સુધીમાં છે તે સિવાય આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ભાષા સંસ્કૃત છે. અનુસ્વારને બદલે ઠંઠસ્થાની અને દંતસ્થાની અનુનાસિક વાપર્યો છે. જહ્વામૂલીય અને ઉપધ્માનીય(વિસર્ગ)નો ઉપયોગ થયેલો છે. વર્ષમાં ૨ પછી ૪ યોટો બેવડો લખ્યો છે ૫ અને ૪ પહેલાં ૪ ખરી રીતે બેવડો લખ્યો છે. સંધિ પણ કયાંક કયાંક ખરાબર કરેલ નથી.

કલચુરી^૬ વંશના કૃષ્ણરાજના દીકરા શંકરગણુના દીકરા બુદ્ધરાજ સંબંધી આ લેખ છે. ડેલકના રહીશ બપુ સ્વામિન નામના ગ્રાહ્યલુને, ભરૂચથી વિષયમાં ગોરજીના લોગમાં બૃહન્ના-

૧ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૨૬૪ એફ ડ્રાઇફોર્ડ ૨ વીએના એરીએન્ઝલ કોંગ્રેસના એરીયન સેક્શનના રીપોર્ટ પા. ૨૨૬ મે પં. ૨૧ મે, ગુજરાત ચાલુક્ય ચુવરાજ શ્યામ્રચ શીલાદિત્યનાં સુરતનાં પતરાંમાં જોડુંમલાના જો સાથે આને સરખાવે. એ. ઈ. વો. ૮ પા. ૫૫ પં. ૨૧ માં ગેદ્દિક માં આલ જે આવે છે. ઇ. એ. વો. ૫, પા. ૧૫૫. પં. ૨૪ મે જોલ્લેગાયે માં આલ જો આવે છે. ૩ ઈ. એ. વો. ૧૬ પા. ૩૦૬ મે વિષ્ણુવર્ધનનાં સુરતનાં પતરાંમાં ય આવે છે. ૪ વલ્લભી પતરાંમાંથી કાઢેલાં ચિહ્નો સાથે આ મળતાં આવે છે. ૫ સરખાવે પાણિની ૮-૪-૪૬. ગુપ્તના લેખો પા. ૭૩ મે ચુલ્લય માં સ બેવડો લખ્યો છે, તેમ જ પા. ૨૫૩ મે વંચદસ્ત્યાં માં અને શ્રેયો માં પણ લખેલ છે. ૬ બેહોલના લેખમાં એ. ઇ. નાતેજ વોલ્યુમમાં પા. ૧૧ પં. ૬ ડી એ પણ કલચુરીને કલચુરી લખેલ છે. લેખ ૮૩

રિકાની પાસે કુમારિવડૌ નામનું ગામડું આનન્દપુર સુકામેથી બુદરાજે આપ્યું, તે સંભળી આ લેખ છે. સંવત ૩૬૧ ના ક્રિસ્તિ વર્ષે ૧૫ ની તિથિ શબ્દ અને અંકમાં આપેલી છે.

આમાં આવતા ત્રણે રાજાઓનાં કાંઈ બિરૂદ આપેલાં નથી, છતાં તે રાજાઓ સાવ નવા નથી. સંવત કલચુરી છે, તેથી સં. ૩૬૧ ઇ. સ. ૬૦૬-૧૦ ની બરાબર આવે છે.^૧ નેરૂરનાં પતરાંઓમાં (ઇ. એ. વો. ૭ પા. ૧૬૧) પશ્ચિમના ચાલુક્ય મજૂલરાજે (મજૂલેશ) શંકર-ગણના પુત્ર બુદરાજને નસાડયાની હકીકત છે અને બાદામી(મહાકૂટ)ના સ્વંભ ઉપરના ઇ. સ. ૬૦૨^૧ ના લેખમાં (ઇ. એ. વો. ૧૬ પા. ૧૬) લખેલ છે કે મજૂલેશને ઉત્તર વરફને પ્રદેશ જિતવાની ઇચ્છા થઈ, તેથી (કલત્સુરિ) રાજા બુદ્રને હરાવી, તેની ફોલત પડાવી લીધી. આ બન્નેમાંના બુદરાજ તે આ લેખમાંના બુદરાજ હોવો જોઈએ. શાન્તિદલનાં સાંખેડાનાં પતરાંમાં (એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૩) ભોગિકપાલ મહાપીલુપતિ નિરિહુલ્લકર કૃષ્ણરાજના પુત્ર શંકરગણના ચરણનું ધ્યાન કરતો એવું લખેલું છે તે શંકરણ આ લેખના શંકરગણજ હોવો જોઈએ અને એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૨૨ મે. ૩. બુલરે સુચવ્યું હતું કે શંકરણ ને શંકરગણ: વાંચવું, તે સૂચના આ લેખથી સાચી ઠરી છે.

જોકે આ ત્રણે રાજાનાં વખાણવાળા ભાગમાં કાંઈ ઐતિહાસિક ઉલ્લેખો નથી, તો પણ તે તદ્દન નીરસ નથી. બીજા રાજા શંકરગણને લગાડેલાં બિરૂદો જોઈએ તો એમ જણાય છે કે લેખને મુત્સદ્દો કરનાર ગુપ્ત લેખોમાં^૩ વપરાયેલાં બિરૂદોથી વાકેફ હતા, બદલે તેમાંથી કેટલાકની તેણે આમાં નકલ કરેલી છે. તેની જ રીતે આ દાનપત્રમાંનાં બિરૂદો ગુર્જર દદ બીભનાં^૪ તેમ જ ચાલુક્ય વિજયરાજનાં દાનપત્રોમાં વપરાયાં છે. આ છેલ્લા તામ્રપત્રની પહેલી બે પંક્તિ આ તામ્રપત્રની સાથે અક્ષરશઃ મળતી આવે છે અને વિજયરાજનું વર્ણન (પં. ૫-૮) શંકરગણના વર્ણનને મળતું આવે છે.^૫ ગુર્જર દાનપત્રોમાં તેવું અક્ષરશઃ અનુકરણ જોવામાં આવતું નથી, પણ તેમાં કલચુરી દાનપત્રોના આધાર લીધેલ છે તે બીન તકરારી બાબત છે. શરૂવાતમાં ગુર્જર રાજાને મહોદધિ સાથે સરખાવવામાં આવ્યો છે અને તેને માટે તેને તે જ શબ્દો વિવિધ, વિમલ, ઇત્યાદિને ઉપયોગ કર્યો છે. આ તેમ જ બીજા અક્ષરશઃ અનુકરણ ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે ગુર્જર રાજાઓનું પ્રાબલ્ય બુદરાજના સમય પછી થયું હોવું જોઈએ. દાનપત્રનાદાન વિભાગમાં પણ તેવું જ સામ્ય જોવામાં આવે છે. અધિકારીઓની યાદી, દાનમાં આપેલાં ગામડાને લગતાં વિશેષણો, દાન ચાલુ રાખવા માટેની પ્રાર્થના અને શાપાત્મક શ્લોકો, ત્રિગેરમાં પણ ઘણું સામ્ય છે.

સ્થળો પૈકી આ આનન્દપુર અને વ. સ. ૪૪૭ શીલાદિત્ય સાવમાના અલીનાનાં તામ્ર-પત્રોમાંનું આનન્દપુર તે બન્ને એક જ હશે અને ડા. ફ્લીટે તેને ખેડા જિલ્લાનું આનન્દ માન્યું છે ભરૂકચ્છ હાલનું ભરૂચ છે. દાન લેનારનું નિવાસસ્થાન ડેભક તે હાલનું વડોદરા રાજ્યમાં પાદરાથી પશ્ચિમે ૮ માઈલ અને ભરૂચથી ઉત્તરે ૪૦ માઈલ ઉપર આવેલું ડખક ગામડું હોવું જોઈએ, આકીનાં સ્થળો માટે ડા. ફ્લીટે નકશા જોઈને મને નીચેની નોંધ મોકલી છે: “ આ દાનપત્રનું ગોરજ્જા તે શીટ નં. ૩૬ ૨૨-૨૦’ અને ૭૩-૭૨ અક્ષાંશ અને રેખાંશ ઉપર આવેલું પંચ-મહાલના હાલોલ પરગણામાંનું ગોરજ્જા હોવું જોઈએ. તે હાલોલની દક્ષિણે ૧૧ માઈલ અને ભરૂચથી ઇશાને પડ માઈલ ઉપર આવેલું છે. કુમારિવડૌ તે શીટ નં. ૨૨ માંનું ગોરજ્જાથી નૈઋત્યે ૧૧ માઈલ ઉપર અને વડોદરાથી અગ્નિપૂર્ણે ૮ માઈલ ઉપર છે. ડખકથી પૂર્વે ૨૪ માઈલ લગભગ છે. બૃહત્તારિકા તે તે જ શીટમાં કવરવરથી દક્ષિણે ૪૨ માઈલ ઉપર છે.

૧ પૂર્ણિમાન્ત કાર્તિકની મારી અશ્વત્થી પ્રમાણે આ તિથિ બરાબર ૩ જી અક્ટોબર ઇ. સ. ૬૦૬ આવે છે. પણ ગુર્જરજય બદ ત્રીભાનાં નસારી અને કાવીનાં પતરાંને અનુકૂળ ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર અથવા અક્ટોબર ઇ. સ. ૬૧૦. સાલ આવે છે. બીજી રીતે તારીખ મેળવી શકાતી નથી. ૨ જુઓ “ઉત્તરના લેખોનું માફે લીસ” નં. ૪૨૭ ૩ તમ્રપત્રા ઉપરની નેટ વાંચો ૪ જુઓ. એ. વો. ૧૩ પા. ૮૨ અને ૮૮ ૫ ઇ. ઇ. એ. વો. ૭ પા. ૨૪૮

अक्षरान्तरं

पतरुं पहेलुं

- १ ओं^१ स्वस्ति [॥*] विजयस्कन्धावारादानन्दपुरवासकाच्छरदुपगमप्रसन्न-
गगनतलविमलविपुले विविधपुरुषरत्नगुण-
- २ किरणनिकरावभासिते महत्स[त्]त्वापाश्रयदुर्लभे^२ गाम्भीर्यवति स्थिरयनु-
पालनपरे महोदधाविव कट[त्]त्वं^३-
- ३ रीणामन्वये सकलजनमनोहरया चन्द्रिकयेव कर्त्तु^४ [आ]भुवनमवभासयन्ना
जन्मन एव पशुपतिसमाश्र-
- ४ य परः कलङ्कदोषरहितः कुलकुमुदवनलक्ष्मीविबोधनश्चन्द्रमा इव श्रीकृष्ण-
राजो यस्संश्रयविशेष-
- ५ षलोभाविब सकलैराभिगामिकैरितरैश्च गुणैरुपेतः संपन्नप्रकृतिमण्डलो यथा-
वदात्मन्याहितशक्ति-
- ६ सिद्धिर्द्येन च रुचिरैर्वक्त्रशोभिना नियतमस्सलितदानप्रसरेण प्रथितवलगरिम्णा
वनवारणयूथ-
- ७ पेनेवाविशङ्कं विचरता वनराजय इवावनमिता दिशो यस्य च शस्त्रमापन्नत्राणाय
विग्रहः परा-
- ८ भिमानमङ्गाय शिक्षितं विनयाय विभबार्जनं प्रदानाय प्रदानं धर्माय धर्म-
श्रेयोवाप्तये तस्य पुत्रः
- ९ मि[त्] (पृ)थिव्यामप्रतिरथश्चतुरुदधिसलिलास्वादितयशा धनदवरुणेन्द्रान्तकसम-
प्रभावः स्वबाहुबलोपा-
- १० चोर्जितराजश्रीः प्रतापातिशयोपनतसमग्रसामन्तमण्डलः परस्परपीडितधर्मा-
त्यैकामनिषेवी
- ११ प्रणतिमात्रमुपरितोषगम्भीरोन्नतहृदयः सम्यक्प्रजापालनाधिगतभूरिद्विविणविश्राणना
- १२ बासधर्म्मक्रियश्चिरोत्सन्नानां नृपतिवक्त्रानां^५ प्रतिष्ठापयिताभ्युच्छित्तानामुन्मूल-
यिता दीनान्धकृपणस-
- १३ ममिलषितमनोरथाधिकनिकामफलप्रदः पूर्वापरसमुदान्तादिवेशस्वामी
मातापितृपादा-
- १४ नृप्यातः परममाहेश्वरः श्रीशङ्करगणैः तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः सकलमही-
मण्डलैकतिलकः
- १५ सातिशयप्रथितनयविनयव्यादानदाक्षदाक्षिण्यवैर्यशौर्ध्वाद्यशेषगुणसमन्वितः प्रभ-
- १६ लरिपुबलोद्भूतदर्पविभवमध्वन्संहेतुः सेतुः स्थितीनामायतनं सिद्धैरप्रतिह-
चक्रक्षकष-
- १७ र इवार्चिप्रशमनकरः प्रजानां परममाहेश्वरः श्रीबुद्धराजः

१ अ. दुष्ये मेऽक्षेत्ता ७।पे। ७।२२थी. २ अिक्त्रपे. ३ बु ना व्यञ्जन ७।५मां २५४ नथी, पथु लेने
पीछ रीते वांथी अक्षय तेम नथी. ४ वांथी बंध. ५ वांथी बंधना. ६ वांथी गण्व. ७ वांथी प्रसन्न.

पतरं बीजुं

- १८ सर्वानेव राजसामन्तभोगिकविषयपतिराष्ट्रग्राममहत्तराधिकारिकादि' समाज्ञा-
 १९ पयत्यस्तु वो विदितमस्माभिः भरुकच्छविषयान्तर्गतं गोरजाभोगे बृहन्नारि-
 काप्रत्यासन्न-
 २० कुमारिवडौ ।^१ एष ग्रामः सोद्वजः सोपरिकरः सर्वादानसंग्राहः सर्ववित्त-
 विष्टिप्रातिभेदिका
 २१ परिहीणो भूमिच्छिद्रन्यायेन अचाटभट्टमावेश्य आचन्द्रार्कावर्णवक्षितिस्थिति-
 समकालीनः पुत्रपौ-
 २२ त्रान्वयभोग्यै डेमकवास्तव्यपाराशरसगोत्रवाजसनयकण्वसन्नचारीब्राह्मणभट्टपुत्र-
 २३ वप्पस्वामिने बलिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रादिक्रियोत्सर्पणार्थं मातापित्रोरात्मनश्च
 पुण्याभिवृद्धये^२
 २४ उदकातिसर्गेणातिष्ठो^३ यतोस्मद्वज्रैर्यैर्वागामिनृपतिभोगपतिभिः प्रबल-
 पवनप्रेरितो-
 २५ दधिजलतरङ्गचञ्चलं जीवलोकमभावानुगतानुसारान्निभवान्दीर्घकालस्थेयसश्च गुणा-
 २६ नाकलट्य सामान्यभोगभूमदानफलेप्सुमिश्रशिकररुचिरं चिराय यशश्च चिपु-
 भिरैयमस्मदायोनु-
 २७ मन्तव्यः पालयितव्यश्च [।*] यो वाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराच्छिन्ना-
 दाच्छिद्यमानं वानुमोदेत स पञ्चभि-
 २८ मेहापातकैस्संयुक्तं स्यादित्युक्तञ्च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन ॥ षष्टि^४ वर्ष-
 सहस्राणि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।*]
 २९ आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥ विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्क-
 कोटरवासिनः [।*] कृष्णाहयो हि जाय-
 ३० न्ते भूमिदायं हरन्ति ये ॥ बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिस्सगरादिभिः [।*]
 यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य
 ३१ तदा फलं ॥ पूर्वदत्तां द्विजातिभ्यो यत्नद्रक्ष युषिष्टिर [।*] मही[-]
 महीमता[-] श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोनुपालनं ॥ यानीहे^५ द-
 ३२ तानि पुरा नरेन्द्रादीनानि धर्म्मार्थ्ययशस्कराणि [।*] निर्वृक्तमाल्यप्रतिमानि
 तानि को नाम साधुः पुनरावदीति (त) [॥]
 ३३ संवत्सरशतत्रये^६ एकषष्ट्यधिके कार्तिकबहुलपञ्चदश्यां गोकुलस्वामिवि-
 ज्ञापनया महाबला
 ३४ चिकृतश्रीप्रसन्नविग्रहदूतकं लिखितमिदं महासान्धिविग्रहाधिकरणविष्कृत-
 शिवराजेनेति ॥
 ३५ सं ३०० ६० १ कार्तिक व १० ५ ॥

१ वांशि कादीन. २ वांशि पयति। अस्तु वो विदितम्। अस्माभिर. ३ वप्पते गाभतुं नाम गोरुज
 डोय. ४ आ लोटा नकाभो छे. ५ वांशि न्यायेनाचाट. ६ वांशि भोग्यो. ७ वांशि इदय. ८ वांशि छष्टः
 ९ वांशि वंशैर. १० वांशि यशस्विनीपुत्रि. ११ वांशि युक्तस्यादिति। उक्तञ्च. १२ आ अने पछीना
 नथु अशेडिने। छं अतुपुल्ल वांशि. वष १३ छं ४५-५०। १४ वांशि त्रय.

ભાષાન્વર

(પં. ૧) એાં સ્વસ્તિ આનન્દપુર મુકામે નાંખેલી છાવણીમાંથી:—

કલચુરિના વંશમાં જે (વંશ) મોટા સમુદ્ર જેવો (અને) શરદના આગમનથી નભ-મંડળ જેવો વિશાળ અને દ્રવ્ય રહિત, વિવિધ પુરૂષ રત્નના ગુણના કિરણના જથ્થાથી ઝેલ્લેલ, ઘણા બળવાળા મનુષ્યનું ધામ હોવાથી તરી ન શકાય તેવો, ગંભીર, સ્થિતિનું પાલન કરનાર (એવા સાગર જેવા) (વંશમાં) શ્રીકૃષ્ણરાજ (હતા), જેણે આખા જગતને, પોતાની સકલ જનનું મન હરનારી, ચંદની જેવી કીર્તિથી દીપાવ્યું હતું; જે જન્મથી જ પશુપતિની સેવામાં તત્પર હતા; જેણે કલંકથી રહિત હોઇને પોતાના કુલની સમૃદ્ધિ વધારી હતી; જેણે કુસુમ-વનનો વિસ્તાર કર્યો હતો; બધા આભિગામિક ગુણોએ તેનામાં આવીને વાસ કીધો હતો, તે રાજના બધા ગુણોથી સંપન્ન હતો, અને રાજસત્તાના સદુપયોગનાં સારાં ફળ ભોગવતા હતા. જેવી રીતે હાથીનાં ટોળાંમાંના મુખ્ય હાથી સુશોભિત પીઠથી, સતત મહ ઝરવાથી અને પોતાનું બળ બતાવવાથી જુદો પડી જાય છે અને બીક વિના ફરીને વનનાં ઝાડને નમાવે છે, તેમ તે પણ ઉત્તમ કુળથી સુશોભિત, જેની દાન ધારા કદી અટકતી નહીં અને જેનું પ્રાણલ્પ સુપ્રસિદ્ધ હતું તેવો ગમે ત્યાં નિઃશંક કુચ કરી શકતો અને દિશાઓને પોતાને તાબે કરી હતી. આપત્તિમાં આવેલને બચાવવાને તેની તરવાર ફરતી હતી. દુશ્મનનું અભિમાન ઉતારવા જે યુદ્ધ કરતો હતો, વિનય માટે જે શિક્ષણ લેતો, દાન દેવા માટે જે ધન ભેગું કરતો હતો, ધર્મને માટે જે દાન દેતો, અને શ્રેય માટે જે ધર્મ કરતો હતો.

(પં. ૮) તેનો પુત્ર પોતાનાં માબાપનાં ચરણનું ધ્યાન કરતો, પરમમાહેશ્વર શ્રી શંકરગણ હતા; જેના રાજ્યની પૂર્વ અને પશ્ચિમ સીમાએ દરિયો હતો, જેનો સમોવડિયો આ પૃથ્વી ઉપર બીજો કોઈ રાજ ન હોતો, જેની કીર્તિ ચાર સમદ્રનાં પાણીએ આખી હતી, જેનો પ્રભાવ ધનક, વરૂણ, ઇન્દ્ર અને અન્તકના જેટલો હતો, જેણે પોતાના બાહુબળથી (બીજા) રાજાઓની લક્ષ્મી મેળવી હતી, જેના અતિશય પ્રતાપને લીધે સમગ્ર સામન્ત મંડળ તેને નમન કરતું હતું. પરસ્પર વિરોધ થવા દીધા વિના જે ધર્મ, અર્થ અને કામનું સેવન કરતો હતો, તાબે થવાથી જ જેનું ગંભીર અને ઉત્તમ મન સંતોષ પામતું. તે પ્રજાનું તે બરોબર પાલન કરીને મેળવેલું દ્રવ્ય દાનમાં આપીને ધર્મ કરતો હતો. ઉઠાડી મૂકેલા રાજાઓને ફરી ગાદીએ બેસાડતો અને ઉદ્ધતને ઉઠાડી મૂકતો, દીન, આંધળા અને ગરીબની તેમની ઇચ્છાથી પણ અધિક મનકામના પૂરતો.

(પં. ૧૪) તેનો પુત્ર જે તેના ચરણનું ધ્યાન કરતો હતો, જે આખી ભૂમિમંડલના તિલક જેવો હતો, જે નય, વિનય, દયા, દાન, હુશિયારી, ધૈર્ય, શૌર્ય, આદિ અનેક ગુણ-સંપન્ન હતો, જે પ્રબલ શત્રુના બલને લીધે ઉત્પન્ન થએલ અભિમાનને નાશ કરનારો હતો, સ્થિતિને (ટકાવી રાખનાર) બંધ જેવો હતો, સિદ્ધિનું રહેઠાણ હતો, ન નિવારી શકાય એવા ચક્રવાળા ભિંજીની માફક આત્મજનનું દુઃખશમન કરતો હતો, તે પરમમાહેશ્વર શ્રી બુદ્ધરાજ બધા રાજાઓ, સામન્તો, ભોગિક, વિષયપતિ, રાષ્ટ્ર અને ગ્રામ મહત્તર અધિકારી આદિને હુકમ કરે છે કે:—

(પં. ૧૯) તમને વિદિત થાયો કે અમારા અને અમારા માતાપિતાના પુરૂષની વૃદ્ધિ માટે (સંકલ્પના) જળપૂર્વક નીચેનું દાન કર્યું છે. ભરૂચ્છ વિષયમાં, ગોરખી ભોગમાં, બુદ્ધચારિકાની પાસે કુમારિવૃદ્ધો નામનું ગામ ઉદ્રંગ અને ઉપરિકર સહિત, બધા કર વિગેરે સહિત, બધા દિવ્ય, વેદ અને પ્રાતિભિદિગ્રાંથી સુક્ત, ભૂમિચ્છિદ્રન્યાય અનુસાર, ચાટ અને ભટથી

પ્રવેશ ન કરાય તેવી શરતે, ચંદ્ર, સૂર્ય, સમુદ્ર અને પૃથ્વીની સ્થિતિ સુધી ચાલુ રહે તેવી રીતે પુત્ર અને પૌત્રથી ભોગવાય તેવી રીતે બલિ, ચરૂ, વૈશ્વદેવ, અગ્નિહોત્ર ઇત્યાદિ ક્રિયા કરવા માટે પારાશર ગોત્રના, વાજસનેય ઠણ્ઠ શાખાના, પ્રજ્ઞચારી ઉભાના રહીશ ભટ્ટના પુત્ર બ્રાહ્મણ બપ્પ સ્વામિનને આપવામાં આવ્યું છે.

તેટલા માટે, અમારા વંશના તેમ જ બીજા હવે પછીના રાજાઓએ તેમ જ ભોગપતિએ, પ્રબલ પવનથી પ્રેરિત સમુદ્રના જળના તરંગ જેવું આ જીવન ચંચળ છે તે સમજીને, (તથા) વિભવો મિથ્યા અને નાશવંત છે અને ગુણો જ લાંબા કાળ સુધી ચાલે છે એમ સમજીને આ ભૂમિદાનના કૃણમાં ભાગ લેવાની ઇચ્છાથી અને ચંદ્રના કિરણ સમાન ઉજ્જવળ કીર્તિ ચિરકાળ માટે ભોગી કરવા ઉત્સુક હોઈને આ અમારા દાનને અનુમોદન આપવું અને પાળવું. અજ્ઞાનના અંધકારવાળા પડદાથી જેનું મન ઢંકાઈ ગયું છે એવો જે કોઈ દાન પાછું લેશે અગર પાછું લેવામાં સહમત થશે, તેને પાંચ મોટાં પાપ લાગશે અને ભગવાન વ્યાસે કહ્યું છે કે—(આંહી આગળ ચાલુ શાપાત્મક પાંચ શ્લોકો આપેલા છે.)

(પં. ૩૩) ૩૬૧ ની સાલમાં કાર્તિક વદિ ૧૫ ની તિથિએ ગોકુલસ્વામિની વિજ્ઞાપનાથી— આ (લેખ), જેમાં મહાબલધિકૃત શ્રી પ્રસન્નવિમલ દ્વવક તરીકે જુતો (તે) મહાસંધિ વિમહાધિ રણના અધિકારી શિવરાજે લખ્યો.

સં. ૩૦૦, ૬૦, ૧ કાર્તિક વદિ ૧૦ પ.

ચાહમાન ભર્તૃવૃદ્ધનાં હાંસોટનાં તાત્રપત્રો^૧

સં. ૮૧૩=ઈ. સ. ૭૫૬

મુંબઈ ઇલાકામાં ભરૂચ પરગણામાં નર્મદાને ડાબે કાંઠે અંકલેશ્વર તાલુકામાં ૨૧° ૩૫' ઉ. અને ૭૨° ૪૮' પૂ. ઉપર આવેલા હાંસોટ ગામમાં શુકલ દલપતરામની માલિકીનાં આ પતરાં છે. પતરાં બે છે અને તેનું માપ ૧૧ફૂ"×૮ફૂ" છે. પહેલા પતરામાં ૨૦ અને બીજામાં ૧૬ પંક્તિ લખાણની છે. પ્રોફેસર કીલ્હોર્નના ભણવામાં આ પતરાંનું અસ્તિત્વ હતું અને તેની પાસે તેના ફ્રેટ્ટાઆફ પણ હતો.^૨ તેની નોંધ મી. ડી. આર. ભાંડારકરે લીધેલી છે^૩ અને તેનાં 'રળિંગ' તેમણે આપ્યાં હતાં.

કાવરકામ કેટલે ઠેકાણે અરપણ છે. દાન લેનારનાં નામ લખ્યાં છે તે વિભાગમાં છેકછાક છે. આખાં પતરાં ખાતરીપૂર્વક વાંચી શકાય તેમ નથી, પણ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ જેટલું ઉપયોગી છે તે વાંચી શકાય છે.

લિપિ ફક્તિણ વિભાગમાં વપરાતી અને વલ્લભિના લેખોમાં વપરાયેલી જેવી જ છે. પં. ૩૩ માંના આદ્ય "ઉ" નો આકાર જરા વિચિત્ર છે. તેમ જ પં. ૩૨ અને ૧૬ માંના આદ્ય "એ" પણ વિચિત્ર છે. જુદા જુદા અક્ષરો પણ એક જ રીતે લખાયા નથી: જેમકે પં. ૬ માંના ધ્રમટ નો ટ લગભગ ઢ જેવો લાગે છે અને પં. ૧૫ ચતુર્થમાત્ર: નો ત્ય બીજી જગ્યાએ વપરાયેલાથી જુદો છે. જુદો નો ટ લગભગ ઢ ના જેવો લાગે છે. પં. ૧, ૧૧ અને ૩૦ માં અર્ધવટ્ટા માંનો ઢ પણ તેવી જ રીતે લખ્યો છે. મી. ભાંડારકર તેને મર્ધવટ્ટ: વાંચે છે અને તે કદાચ ખરું હશે કારણ મોટાને માટે પ્રાકૃત શબ્દ જુદું મશહુર છે.^૪ પં. ૩૨ માં છેવટનો ટ આપેલ છે ૮૦૦, ૧૦ અને ૩ માટેનાં ચિહ્નો પં. ૩૬ માં વપરાયાં છે. ૮૦૦ માટેનું ચિહ્ન ૧૦૦ ની પછી ૮ લખીને કરવામાં આવ્યું છે. પં. ૩૩ અને ૩૪ માં વિસર્ગનો ઉપયોગ વાક્ય છૂટાં પાડવા માટે કરવામાં આવ્યો છે.

ભેડણીમાં પણ અનિયમિતતા ઘણી છે. અનુસ્વારને બદલે અનુનાસિક વાપરેલ છે. ૪ પછીનો વ્યંજન કયાંક બેવડો લખ્યો છે અને કયાંક બેવડો લખ્યો નથી. ઢ અને ત બેવડાને બદલે એક લખ્યા છે. સંધિ પણ ઘણી જગ્યાએ ખોટી લખી છે. આ બધી ભૂલો છતાં હું માનું છઉં, કે પતરાં બનાવટી નથી. દાન લેનારનાં નામ લખ્યાં છે ત્યાં ગડબડ કરી છે.

ભરૂચમાં રહેતી ચાહમાનની એક અજ્ઞાત શાખાનું આ દાનપત્ર છે. 'રળિંગમાં' ચાહમાન શબ્દ સ્પષ્ટ વાંચી શકાતો નથી. પરંતુ પ્રો. કીલ્હોર્ન અને મી. ભાંડારકરે તે બરોબર વાંચેલ છે. પરમભાદેશ્વર અને મહેશ્વરદાસ શબ્દના ઉપયોગથી કહી શકાય કે તે કુટુંબ શંવધર્મી હતું. છ પેઢીનાં નામ એમાં આપણને મળે છે. પહેલું રાજા મહેશ્વરદાસનું નામ આપેલ છે. તેના દીકરા શ્રી ભીમદાસ ભર્તૃવૃદ્ધ પહેલાનો પિતા હતો. તેના દીકરા હરદાસ હતો જે ધૂભટદેવનો બાપ હતો અને તેના દીકરા ભર્તૃવૃદ્ધ બીજા હતો જેણે દાન આપ્યું હતું. તે મહેશ્વર (શંવ) હતો, અને તેને મહાસામન્તાધિપતિ અને પંચ મહાશબ્દ^૫ મેળવેલ એમ વર્ણવ્યો છે. તે આઠમી સદીની મધ્યમાં રાજ્ય કરતો હતો અને દરેક પેઢીને ત્રીસ વર્ષ ગણીએ તો મૂળ પુરૂષને ૫૦૦ ઇ. સ.

^૧ ઈ. ઈ. વો. ૧૨ પા. ૧૭૭ સ્ટેન કોનો. ^૨ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૬૨ નોંઠ પહેલી. ^૩ પ્રો. ડી. આ. સ. વેસ્ટન સપ્તમ ૧૯૦૭-૮ પા. ૪૧. ^૪ જુઓ હેમચંદ્રની દેશીનામમાળા ૭, ૨૬. ^૫ જુઓ એ. ઈ. વો. ૫ પા. ૨૧૧ વો. ૩

માં મૂકી શકાય. ભર્તૃવૃંદના બાપનું નામ ક્ષુભટ હતું, જે ક્ષુભટનું દુંડું રૂપ છે. વલ્લી મહારાજ-ધિરાજ શિલાદિત્ય સાતમાએ તે જ ક્ષુભટ શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે. તેનાં અલીસુનાં પતરાં વ. સ. ૪૪૭ એટલે ઇ. સ. ૭૬૬ ની સાલનાં છે.^૧ ભર્તૃવૃંદ બીજા શિલાદિત્ય સાતમાનો તેમજ શિલાદિત્ય છઠ્ઠાનો સમકાલીન હતો. બે જુદાં જુદાં સમકાલીન કુટુંબમાં એક જ નામ બન્ને રાજાઓ માટે વપરાય તે આકસ્મિક હોઈ શકે નહીં. તે બન્ને કુટુંબ વચ્ચે કાંઈક સંબંધ હોવો જોઈએ અને એમ કલ્પી શકાય કે ભર્તૃવૃંદ બીજાની બેન શિલાદિત્ય છઠ્ઠા વેરે પરણાવી હતી જેથી શિલાદિત્ય સાતમાએ પોતાના મોસાળનું નામ વાપર્યું હોય.

ભર્તૃવૃંદ બાયાત અગર ખંડિયો રાજા હતો અને જે વંશના તાબામાં હતો તે સંબંધી અટકળ થઈ શકે તેમ છે. પં. ૩૪ માં લખ્યું છે કે આ હાંસિટનાં પતરાં રાજા નાગાવલોકના રાજ્યમાં અને સં. ૮૧૩ માં લખાયાં હતાં અને દ્વાન આખ્યાને દિવસે સૂર્યચંદ્ર હતા (પં. ૧૪ અને ૧૯). આ સાલ વિક્રમ સંવતની હોવા સંબંધી કાંઈ શંકા નથી અને તેથી તે ઇ. સ. ૭૫૬ના ચોઠાંબરની ૨૮ મી સાથે મળતી આવે છે.^૨

નાગાવલોક સંબંધી ચોક્કસ માહિતી પ્રથમ મળી શકી નહોતી. પ્રો. કીલ્ડોને ધાર્યું હતું કે^૩ (વિગ્રહરાજના લેખમાં^૪ શ્લોક. ૧૩ માં લખેલો નાગાવલોક આ હશે. નાગાવલોકના રાજ્યમાં ચાહમાન ગુવક ૧ લો પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યો હતો. પોતાના ઉત્તર હિન્દના લેખના લિસ્ટમાં^૫ પ્રો. કીલ્ડોને સૂચવ્યું હતું કે આ નાગાવલોક તે કદાચ પ્રતિહાર નાગભટ્ટ હોય પણ પાછળથી^૬ આ અભિપ્રાય ફેરવ્યો અને માલુમ પડ્યું કે^૭ રાષ્ટ્રકૂટ રાજાઓ અવલોક છેડે આવે એવાં નામ બિરૂદ તરીકે વાપરતા હતા. મી. ભાંડારકર પણ પ્રથમ નાગાવલોકને રાષ્ટ્રકૂટ માનતા, પણ પાછળથી તેમણે એ અભિપ્રાય ફેરવ્યો હતો.^૮

હકીકત બારીકીથી તપાસીએ તો માલુમ પડશે કે આ પતરાંનો નાગવલોક તે હર્ષના લેખમાંનો નાગાવલોક હોઈ શકે નહીં. તે લેખની અને વિગ્રહરાજના રાજ્યની સાલ ઇ. સ. ૯૭૩ ની છે. નાગાવલોકનો સમકાલીન ગુવક (વિગ્રહરાજથી છઠ્ઠા પેઢીએ હતો અને તેથી તેની સાલ ઇ. સ. ૮૨૦ હોવી જોઈએ. પરબલના^૯ પથારીસ્તંભના ઇ. સ. ૮૬૧ માર્ચ ૨૧ ના લેખમાં પણ આ નાગાવલોકનું નામ છે. પરબલના પાતા રાષ્ટ્રકૂટ કર્જરાએ નાગાવલોકને હરાવ્યો હતો (શ્લોક ૧૪) તેનો સમય ૮૩૦ ઇ. સ. નો હોવો જોઈએ. આ બન્ને લેખમાં નાગાવલોકનું વર્ણન છે તે ઉપરથી અટકળ થઈ શકે કે એ મોટો રાજા હોવો જોઈએ અને પ્રો. ભાંડારકરની છેવટની માન્યતા અનુસાર તે પ્રતિહાર વંશનો નાગભટ્ટ હોવો જોઈએ. આપણે બાણીએ છંદ્યે કે તેણે કનૌજના ચક્રાચુધને હરાવીને પ્રતિહાર વંશની સ્થાપના કરી અને તે વંશે ઉત્તર હિન્દમાં લગભગ બે સદી સુધી રાજ્ય કર્યું. મી. ભાંડારકરે બતાવ્યું છે કે^{૧૦} આ પ્રતિહાર નાગભટ્ટ તે વિ. સ. ૮૭૨=૮૧૫ ઇ. સ. ના ગુચકલાના લેખમાં આવે છે તે પરમ ભટ્ટારક મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર નાગભટ્ટ જ હોવો જોઈએ. નાગભટ્ટ મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર વત્સરાજનો પુત્ર હતો અને આ વત્સરાજ જૈનગ્રંથ હરિવંશપુરાણના અંતમાં^{૧૧} વર્ણવ્યો છે તે જ હોવો જોઈએ. આ શ્લોકમાં લખ્યું છે તે પ્રમાણે વત્સ શક ૭૦૫ ઇ. સ. ૭૮૩ માં રાજ્ય કરતો હતો અને તે વખતે કનોજ ઉપર ઇન્દ્રાચુધ રાજ્ય કરતો હતો. તેને ધર્મપાલે હરાવ્યો હતો અને કનોજનું રાજ ચક્રાચુધને આપ્યું હતું. હાંસિટનાં પતરાં ઇ. સ. ૭૫૬ નાં છે અને ભર્તૃવૃંદનો મુખી રાજા નાગવલોક તે વત્સરાજનો પુત્ર પ્રતિહાર નાગભટ્ટ હોઈ શકે નહીં. પણ તે

૧ ગુપ્ત લેખો પા. ૧૭૧. ૨ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૨૫૧ નો. ૪. ૩ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૬૨ અને ૨૫૧ ૪ એ. ઇ. વો. ૨ પા. ૧૧૬ સુધારા માટે જુઓ વો. ૬ પા. ૬૨ નો. ૧. ૫ એ. ઈ. વો. ૮ વધારો. ૬ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૬૨ નો. ૧. ૭ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૨૫૧ નો. ૨ ૮ ડ. એ. વો. ૪૦ પા. ૨૩૯. ૯ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૨૪૮ ૧૦ એ. ઇ. વો. ૬ પા. ૧૬૯. ૧૧ બાળમે ગ્રેડીઅર વો. ૧ પાર્ટ ૨ પા. ૧૯૭ નો. ૨.

પહેલાંના ભોજદેવના રાજ્યના અને ગ્વાલીઅરના લેખમાં^૧ આવે છે તે નાગભટ્ટ હોવાની અટકળ કદાચ સાચી હોય. પ્રતિહારની વંશાવળી એમાં કિલ્હોર્નના કરતાં એક પેઢી ઉપર ભય છે. વિષ્ણુને નમસ્કાર કર્યા બાદ સૂર્યનું વર્ણન આવે છે, જેના વંશમાં રામ જન્મ્યા. રામનો ભાઈ સૌમિત્રિ (લક્ષ્મણ) મેઘનાદ સાથેની લડાઈમાં હડાવનાર અગર દ્વારપાલ તરીકે વર્ત્યો હતો. તેના વંશમાં નાગભટ્ટ પહેલો થયો જેણે વલય મ્લેચ્છ^૨ એટલે કે બહુચોના લશ્કરને હરાવ્યું હતું. તેના ભાઈનો દીકરો કઠકુક હતો જેનો નાનો ભાઈ દેવરાજ હતો, જે કિલ્હોર્નના લીસ્ટમાંનો મહારાજ દેવશક્તિ હોવો જોઈએ. દેવરાજનો પુત્ર વત્સરાજ હતો અને તેનો પુત્ર નાગભટ્ટ બીજો હતો જે શૂરવીર થોદો હતો અને તેણે ચક્રાચુદને હરાવ્યો હતો.

૬૪ અને પચારી લેખોનો નાગાવલોક આ બીજો નાગભટ્ટ હોવો જોઈએ અને હાંસોટના પતરાંનો નાગાવલોક નાગભટ્ટ ૧ લો હોવાનું મી. બાંડારકર કહે છે; અને તેને હું મળતો આવું છઉં. જો વત્સરાજ ઇ. સ. ૭૮૩ માં રાજ કરતો હતો તો નાગભટ્ટને તેના હાદાનો ભાઈ હતો તે ઇ. સ. ૭૫૬ માં ગાદીએ બેઠેલો હોય. ગ્વાલીઅરના લેખના શબ્દો ઉપરથી અટકળ થઈ શકે છે કે નાગભટ્ટનો ભાઈ જે કઠકુક અને દેવરાજનો પિતા હતો તેણે રાજ્ય કર્યું ન હોતું અથવા તે નાગભટ્ટથી મોટો હોવો જોઈએ, કારણ નામ આપ્યું નથી તેમ તેની કાંઈ વિગત આપી નથી. પ્રમાણમાં ટુંકી અને સાધારણ સ્તુતિ ઉપરથી એમ સમજી શકાય કે કઠકુક અને દેવરાજનો રાજ્ય કાળ ટુંકો હોવો જોઈએ અને હાંસોટના દાનનો કાળ અને ઇ. સ. ૭૮૩ જ્યારે વત્સરાજ ગાદીએ આવી ગયો હતો તે બન્ને વચ્ચેના ૨૭ વર્ષના ગાળામાં તેને સમાવેશ થઈ શકે.

હું તેટલા માટે મી. બાંડારકર સાથે મળતો આવું છું કે ભર્તૃવર્ણના સર્વોપરી રાજ નાગાવલોક તે પ્રતિહાર વંશનો નાગભટ્ટ ૧ લો હતો. તેનું કુટુંબ તે વખતે કનોજમાં સ્થપાયું ન હોતું, પણ વધુ પશ્ચિમ તરફ તેની રાજધાની હતી. હરિવંશપુરાણમાં વત્સરાજને પશ્ચિમ વિભાગના રાજા તરીકે વર્ણવ્યો છે. અને જો અવન્તિ એટલે માળવાનો રાજા પૂર્વ વિભાગ ઉપર અમલ ચલાવતો હતો, એ હકીકત ધ્યાનમાં લઈએ તો તે વિભાગ લાટ અને પશ્ચિમ રજપૂતાના હોઈ શકે અને નાગાવલોક ભરૂચના ચાહમાનનો સર્વોપરી રાજા હતો તે હકીકત અંધ-બેસતી આવે છે. સૌજપદ્રમાં રહેતો ભટ્ટ વા... નો પુત્ર આદ્યણુ ભાટલ્લ. સૌજપદ્ર અને વરમેવી નામો સ્પષ્ટ વંચાતાં નથી અને તે ઝાળખી શકાયાં નથી. દાનનો લેખક ભટ્ટ વત્સુવનો પુત્ર ભટ્ટ કછ્ક હતો તેને વાલભ્ય એટલે વલભિમાંથી આવેલો લખ્યો છે. આ ઉપરથી એમ કદમના થાય કે આ ભર્તૃવર્ણના કુટુંબને વલભિના મૈત્રકો સાથે કાંઈ સંબંધ હોય.

૧ આર્ચી. સ. એફ. ઈ. વા. રી. ૧૯૦૩-૪ પા. ૨૭૭. ૨ જુઓ મુખારી ઈ. એ. વો. ૪૦ પા. ૨૪૦ નો. ૧૨.
લેખ ૮૫

અક્ષરાન્તર

પતરં પહેલું

- ૧ 'ઝો' સ્વસ્તિ [૧] 'વિકટકટટોડુલ્લગ [:] સિદ્ધમળ્લકમળ્લન : [૧]
મેરુસિ જવાષાર[શ્વાહમાન...
- ૨ ક્રમ :] [૧] [તસિન્] વંશે સમુત્પન્ન : પ્રકટપરાક્રમાક્રાન્ત દિલ્લમળ્લક
[ઓ] નેકસમરસંઘટ્ટરિપુ [ગજઘટા]—
- ૩ [ટો] પવિષટનદોર્લ્લક : [જિ] તસકલારાતિપક્ષો (ક્ષ :)
શ્રીમહેશ્વરદામો નામ રાજા [વમ્ભવ] [૧] [તસ્ય]
- ૪ [સુત :] પ્રકટિતાશેષમ્ભૂમળ્લકપ્રતાપો વિકમૈકરસૈઃ અનકેનરપતિશતમકુટતટ-
ઘટિતમ [ણિ]—
- ૫ [નિ] કરનિકા[મમ] છસિતો [દ] યોતિતચરણકમલયુગલ : શ્રીમી-
મદામ : [૧] તસ્યાત્મજોનેકસામન્ત—
- ૬ [કિરીટ] કોટિષ્ટચરણારવિન્દો (ન્દ :) પ્રસાષિતાશેષ મ્ભૂમળ્લક : શ્રીમદ્મર્ત્ત-
સ્વહર્દ : [૧] તસ્ય સુત : (તો) વિગતપન
- ૭ [ગગન] શશિકર [ક] ર નિકરાવદાતયા કીર્ત્યોન્માદિતસકલજગ [ત્]
ત્રય (:) આનત મહીપાલમૌલિમા[જિ]
- ૮ [ત] ચરણકમલયુગલ : પરમમાહેશ્વર : શ્રીહરદામ : [૧] તસ્ય પ્રિયાત્રજો
પ્રસાષિતાશેષવિપક્ષ—
- ૯ મળ્લક [ઓદારશ્રી : ^૧] શશિકરનિર્મલ્યશૌર્યવલિતસકલ મુવન : શ્રીમદ્-
મ્ભૂમટદેવ : [૧] તસ્ય [સુ]—
- ૧૦ ત : સમસ્તસદ્ગુણાધારમૂત : પરમમાહેશ્વર : સમધિગતપદ્મમહાશ્વબ્દ : (બ્દો)
મહાસામન્તાધિ
- ૧૧ પતિ : શ્રીમદ્મર્ત્તપહર્દ : સર્વાનેવાગામિનૃપતિમહાચરવાસાવકાદીન્સમનુબોધ-
યસ્ય [સ્તુ વ :]
- ૧૨ સંધિવિતં શ્રીમૃગુલ્લગ્લચ્છાવસ્થિતૈર્યથાસ્માભિ : (મિર્) માતાપિત્ર (ય) ઓરા-
ત્મનશ્ચ પુણ્યયશોમૃદ્ધ (મિ) વૃદ્ધયે [સૌજ]
- ૧૩ પદ્મ વાસ્તવ્ય અધ્વર્યુમાધ્વન્દિન કૌણ્ડિન્યસગોત્રવાજસનેયસમ્રાજચારિણે
બ્રાહ્મણ મટ—

૧ ચિહ્નરૂપે છે. ૨ ૭૬ અનુક્રુપ્ ૩ વચિ રસોનેક. ૪ વાંચો મતુલ્લક. ૫ વચિ આત્મજ : ૬ પાઠ ચોક્કસ વંચાતો નથી. ૭ વાંચો યશોવ. ૮ વાંચો વાસાવકાદીન. ૯ પાઠ ક્ષતિ છે. ૧૦ વાંચો વાસ્તવ્યાધ્વર્યુ.

- ૧૪ વૃદાથ તાવિપુત્રાય અકૂરેશ્વરવિષયાન્તર્ગતા(ત)[સ્ય] અર્જુનદેવીપ્રામા (મ)
[સ્ય] સુર્યપ્રહણે^૧ ઉદક—
- ૧૫ પૂર્વ સંપ્રતિપાદિતૈશ્વતુર્થભાગઃ ૧. નથોં વર[મે] વિભા [દશ] ક્ય (વાસ્તવ્ય)
ન(ત)ત્રૈવિષ સામાન્યમા [થ] રસ—
- ૧૬ [ગોત્રાય] માધ્યંદિનસંબ્રહ્મચારિત્રાક્ષ[ળ] ચરમશર્મ પુત્રા[આજ્ઞા-
જવાય] ચતુર્થ^૨
- ૧૭ દિતઃ ૧ તા(ત)થા સૌજ્ઞપદ્વવાસ્તવ્યાય ત(ત)ત્રૈવિષસામાન્યાયં અધ્વયું
માધ્યન્દિન અસુરાય[ળસગો]
- ૧૮ ત્રાય વાજસનેયસબ્રહ્મચારિણે ત્રાક્ષણ ઘાટકાયા મહુ વા પુત્રાવ
અર્જુનદેવીપ્રા-
- ૧૯ મોર્બં^૩ ઉદકપૂર્વ આદિત્યપ્રહણે [સંનિ] દત્ત એવમેષ્યેઃ અર્જુનદેવીપ્રામઃ
સોદ્રક્ષઃ[સોપરિક]
- ૨૦ [રો]મુમિચ્છિદ્રન્યાયેનાચાટમટપ્રાવેશ્યઃ સહાભ્યન્તરસિદ્ધિ^૪

ચીજું-પત્તં

- ૨૧ [યતો]સ્મદ્વ[ંશ્યૈ]રન્યૈશ્ચાગામિનૃપતિભિઃ પ્રવરૂપવનપેરિ[તોદ] પિચક
[તરક્ષગચંચકં જી]-
- ૨૨ [વલો]કમમાવાનુગતાનસારાન્વિભવાન્દર્ષિકાલસ્થેયસશ્ચ ગુણાનાક
[ક્ય સામા-]
- ૨૩ [ન્ય] મોગમૂપદાનફલેષુભિઃ શશિકરરુચિરં ચિરાય વશ [શિ] ચીડુભિઃ
સુ[ઓ] યમસ્મહાયો-
- ૨૪ નુમન્તવ્યઃ પાઠ્ય[ઈ] તન્મશ્ચેતિ ય્ [ઓ] વાજ્ઞાનતિમિરપટકાવૃત તતિરા-
ચ્છિન્ધાહાચ્છિધમાનં વાનુમો
- ૨૫ [દેવ] સ પંચમિર્મહાપાતકૈ[:] સંયુક્તઃ [:] સ્યાદિત્યુક્તં ચ મગવતા
વ્યાસેન [૧] બહુમિર્વસુષા સુ[ક્તા] રા-
- ૨૬ જમિ તદાફલં ॥ યાનીહદપ્તાનિ

૧ વાંચો પુત્રાચાકૂરે. ૨ વાંચો પ્રહણ. ૩ આંહી અને પછીની પંક્તિમાં છંદકાક કરી છે અને નવાં
૧૫ નાંખ્યાં છે. ૪ વાંચો તથા. પછીના અક્ષરો સ્ક્રિપ્ટ છે. ૫ મા અને ક્ય ની વચ્ચે છંદકો તે
ખામ છે. પ્રથમના અક્ષરોના બીજા પશ્ચ અવશેષો છે. ૬ વાંચો ચતુર્થભાગઃ પ્રતિપાદિતઃ. ૭ વાંચો જ્ઞાના-
વાચાધ્યયું ૮ વાંચો યસુદકપૂર્વમાદિત્ય. ૯ વાંચો ઇમ્યોર્જુન. ૧૦ પાઠ બધુ અચોક્કસ છે. ૧૧ ચાક્ષુ
૧૧૫૮૫૬ શ્લોકો છે.

- ૨૭ પુનરાવદીત ॥ વિ-
 ૨૮ [ન્ચાટિષ્વ] તોયાર્ણુ હરન્તિ ચે ॥ [સ્વદ]
 ૨૯ [ણાં] પરદર્ષાં વા યો હરેત વસુંધરાં ॥ (૧) તૈ (તે) ન જાતા જનેતા ચ
 નરકે [પા] તિતા ધ્રુવં ॥ સર્વા-
 ૩૦ નેતા [ં] ભાવિનઃ પાસ્થિવેન્દ્રા[ન] મ્યો મ્યો યાચતે મર્ત્યવૃક્ષઃ [૧]
 સામાન્યોયં ધર્મસેતુ-
 ૩૧ નૃદ્વપાણાં^૧ સ્વે સ્વે કાલે પાલનીયો મહદ્ભિ[:] ॥ ષટ્તિર્વ્ય^૨
 ૩૨ ॥ કિલિતમેતન્મયા વાલમ્બમ[દ્વ કલ્પે]-
 ૩૩ ણે મદ્વસ્તુવસૂનુનાઃ કનાક્ષરમધિકાક્ષરં વા સર્વમત્ર પ્રમાણમિતિ યદ્[ઉપ]-
 ૩૪ રિ કિલિત['] : શ્રીમન્નાગાવલોકમવ [૧] દ્વમાનવિજય રાજ્યે શ્રીમૃગ-
 કચ્છાવસ્થિતે(ત) [મ]
 ૩૫ [દ્વ] સ્ત્રલુવ વૃત્તકઃ ॥ યત્રાકતોઽપિ સુવિશુદ્ધસંવત્સરશતાષ્ટકેત્રયોદ્ધ
 ૩૬ [શા] ષિકે ૮૦૦ ૧૦ ૩

ભાષાન્તર

પં. ૧ મોટા લશ્કરથી જે ઉદ્ગત છે, જેણે પોતાનો પ્રદેશ શણગાર્યો છે, જે જયનેા આધાર-મૃત છે અને જે મેરૂ જેવો છે, એવો ચાહુમાન વંશ જય પામે.

પં. ૨-૯ તે વંશમાં શ્રી મહેશ્વરદામ નામનો રાજા ઉત્પન્ન થયો, જેણે પોતાના શૂર પરા-ક્રમથી દિશાઓ ઉપર હુમલો કર્યો હતો, અનેક લડાઈમાં જેનો હાથ સામા પક્ષના હાથીના કુંભરથળનો નાશ કરનાર હતો, અને જેણે દુશ્મનોના આખા પક્ષનો (નાશ કર્યો હતો). તેનો પુત્ર શ્રી ભીમદામ હતો, જેણે પોતાનો પ્રતાપ આખા ભૂમણ્ડલમાં પ્રકટ કર્યો હતો, જેને પરા-ક્રમમાં જ રસ પડતો હતો અને જેના કમળ જેવા બન્ને પગ અનેક રાજાઓના મુગટમાંનાં મણિનાં કિરણોથી ચળકતા હતા. તેનો પુત્ર ભર્તૃવર્ણ હતો, જેના કમલ જેવા પગ અનેક ખંડિયા રાજાના મુગટની કોરથી ઘસાયા હતા અને જેણે આખું જમણ્ડલ જિતી લીધું હતું. તેનો પુત્ર પરમ માહેશ્વર શ્રી હરદામ હતો, જેણે વાહણાં ગયા પછી આકાશમાં ચંદ્રનાં કિરણો જેવી ચળકતી કીર્તિવટ ત્રણે જગતને ઉન્મત્ત બનાવ્યાં હતાં, અને જેના કમલ જેવા પગ તેની પાસે નમતા રાજાઓનાં મસ્તકથી સાફ થઈ ગયા હતા. તેનો પુત્ર ધ્રુભટદેવ હતો, જેણે બધા દુશ્મનોના પ્રદેશની કીર્તિ મેળવી હતી અને જેણે ચંદ્રનાં કિરણો જેવી શુદ્ધ કીર્તિથી સકલ ભુવનને ધોળું બનાવ્યું હતું.

પં. ૧૦-૧૧ તેનો પુત્ર પરમમાહેશ્વર શ્રીમત્ ભર્તૃવર્ણ જેણે બધા તેવી જ રીતે રાષ્ટ્રકૂટ મહારાજાધિરાજ ધ્રુવરાજે વત્સરાજને મેરૂના મધ્ય ભાગમાં^૧ હરાવ્યો, એમ લખ્યું છે. નાગભટ ૧ લાએ બહુઓને હરાવ્યાનું ગ્વાલિઅરના લેખમાં લખ્યું છે. આ બધાનો ઉલ્લેખ આદમી સદીમાં^૨ પશ્ચિમ રજપૂતાના ઉપરના મુસલમાન હુમલા સંબંધી હોય, એ સંભવ છે. આ બધા ઉપરથી જેકસનનું કહેવું સાચું હોય કે આ રાજાઓ ગુર્જર હતા અને તેઓનું મુખ્ય ધામ શ્રીમાલ એટલે હાલનું બિનમાળ હતું.

હાંસોટના પતરામાંના દાન લેનારનું કુટુંબ તપાસીએ તો જણાશે કે તેના એકાદ પૂર્વજને રાજન કહ્યો છે. તેનો અર્થ એમ નથી કે તે રાજ્ય કરતો હતો. પછીની ચાર પેઢીનાં ચાહુ વખાણુ કર્યાં છે. બીજા રાજાએ તેને નમતા એમ પણ લખ્યું છે, પણ તેઓ રાજાઓ હતા, એમ ખાતરી આપનારાં વિશેષણો નથી. પછી ધ્રુભટદેવ આવે છે, જેને માટે લખ્યું છે કે તેણે પોતાના દુશ્મનોનો પ્રદેશ જિતી લીધો અને આખી દુનિયાને તેની કીર્તિથી જાગૃત્તમાન કરી દીધી. તેનો દીકરો આ પતરાંનો દાન આપનાર, તેને પહેલો ખંડિયો રાજા વર્ણવ્યો છે. તે ભરૂચમાં રાજ કરતો હતો તેથી એમ માની ન શકાય કે તેના પૂર્વજો પણ ત્યાં રાજ કરતા હતા. તેનું એક કારણ એ છે કે ગુર્જરો ઇ. સ. ૭૩૬ સુધી સત્તામાં હતા. ગુર્જરો જે મૂળ સૂર્યના ઉપાસકો હતા^૩ તે દ્વ ત્રીજો જે સાતમી સદીમાં થયો તેના સમયમાં શૈવ કેમ થયા તે હકીકત ધ્યાનમાં લેવા જેવી છે. તેનો દીકરો જયભટ ત્રીજો જેનાં ઇ. સ. ૭૦૬ અને ૭૩૬ નાં દાનપત્રો જાણવામાં છે, તે આ વંશનો છેલ્લો રાજા હતો. તેણે પાંચ મહાશબ્દો મેળવ્યા હતા અને મહાસામન્તાધિ-પતિ^૪ હતો. એટલે કે તેનામાં ભર્તૃવર્ણ બીજાના બધા ઇલ્કાઓ હતા. આ ઉપરથી એમ કહવાના થઈ શકે કે ભરૂચના ગુર્જર વંશનો જયભટ ત્રીજાથી અંત આવ્યો અને તેની પછી ચાહુમાન રાજા ભર્તૃવર્ણ ગાદીએ આવ્યો, જે ભરૂચના ગુર્જરોની માફક બિનમાળના ગુર્જરોના તાબામાં હતો.

૧ જુઓ આ બાબતની ચર્ચા ૨૯. જેકસન કરેલી, બા. ગ્રે. વો. ૧ પાર્ટ ૧ લે. ૫૧. ૪૬૬. ૨ સદર પા. ૪૬૭.

૩ જુઓ જેકસન પા. ૧૧૭. ૪ ઇ. એ. ગ્રે. ૧૩ પા. ૭૭.

દાન ભૃગુકચ્છમાંથી આપવામાં આવ્યું છે, જે હાલના ભરૂચનું સંસ્કૃતમય રૂપ છે. શક ૭૮૯ નાં શ્રુવરાજ બીજાનાં બગુમરાનાં પતરામાં^૧ તેમ જ બીજે પક્ષે તે નામ વપરાયું છે. અકૂરેશ્વર વિષયમાં અર્જુનદેવી ગામ દાનમાં અપાયું છે. અકૂરેશ્વર તે ભરૂચ પરગણા તાબેનો અંકલેશ્વર તાલુકો હોઈ શકે, પણ અર્જુનદેવી ગામ ઓળખી શકાયું નથી. દાન લેનારના નામમાં છેકછાક થઈ છે, તેથી ખાતરીપૂર્વક વાંચી શકાતાં નથી. તેઓ નીચે મુજબ જણાય છે. સૌરાષ્ટ્રમાં રહેતા તાવિનો પુત્ર બ્રાહ્મણ ભટ્ટજી વરમેવિમાં રહેતા, ચરમશર્મનનો પુત્ર બ્રાહ્મણ જળ ગુણોના આધારજીત હતો અને જેણે પાંચ મહાશબ્દ મેળવ્યા હતા, તે હવે પછીના બધા રાજાઓને, મહત્તરોને, અને વાસાપકો^૨ ઇત્યાદિને સમજાવે છે કે,

પં. ૧૧-૧૯ તમને બધાને ખબર થાય કે શ્રી ભૃગુકચ્છમાં રહેતો હતો ત્યારે માતા પિતાના તેમ જ મારા પુણ્ય અને યશની વૃદ્ધિ માટે સૌરાષ્ટ્રમાં રહેતા અધ્વર્યુ, કૌવિંદન્ય ગોત્રના, માધ્યન્દિની શાખાના, વાજસનેથી સંહિતા બાણનારા, તાવિના પુત્ર બ્રાહ્મણ ભટ્ટ બૂટને અકૂરેશ્વર-વિષયમાં આવેલા અર્જુનદેવી ગામનો ચોથો ભાગ સૂર્યમહાદેવને દિવસે મેં (સંકલ્પના) જળપૂર્વક આપ્યો છે (દાનમાં). તેમ જ ચોથો ભાગ ત્રિવેદી, માધર ગોત્રના અને માધ્યન્દિની શાખાના વરમેવિના રહીશ ચરમશર્મનના પુત્ર બ્રાહ્મણ જળને આપ્યો હતો. તેવી રીતે આ અર્જુનદેવી ગામ સૂર્યમહાદેવ પ્રસંગે ત્રિવેદીના કુટુંબના, સૌરાષ્ટ્રમાં રહેતા, અસુરાયન ગોત્રના, માધ્યન્દિની શાખાના અધ્વર્યુ, વાજસનેથી સંહિતા બાણનાર ભટ્ટ વા... ના પુત્ર બ્રાહ્મણ ભાટલને સંકલ્પના જળ પૂર્વક આપવામાં આવ્યું હતું.

પં. ૧૯-૨૫ આલુ શાપાત્મક મ્લોકો

પં. ૩૨-૩૬ ભટ્ટ વત્સુવના પુત્ર વલ્લી (માંથી આવેલા) ભટ્ટ કચ્છે આ લખ્યું છે. ઓછા વયના અક્ષરો હોવા છતાં આ પ્રમાણજીત છે. ભૃગુકચ્છમાં રહેતી વખતે ભટ્ટ હલ્લુવ દ્રુતક હોઈને આ દાન શ્રી નાગાવલ્લોકના વિજયમાન રાજ્યમાં મેં આપ્યું છે. સંવત્સર ૮૧૩ માં લખ્યું.

હસ્તિકુંડિના ધવલનો બીજાપુરનો લેખ^૧

(વ. સં. ૧૦૫૩)

સ્વ. પ્રોફેસર કીલ્હોર્ન આ લેખ સંબંધી ટુંકી નોંધ લીધેલી હતી,^૨ પરંતુ આખો લેખ છપાયો ન હોતો. તેથી મી. ડી. આર. ભાંડારકરની સૂચનાથી મૂળ પત્થર ઉપરથી નવું અક્ષરાન્તર તૈયાર કર્યું. તે પત્થર અત્યારે ભેધપુર મહારાજની પરવાનગીથી અજમેર મ્યુઝિયમમાં સંગ્રહીત કરવામાં આવ્યો છે.

આખું પર્વતની પાસે ઉદેપુરથી સીરાહીના રસ્તા ઉપર બીજાપુરથી એક કોસ છેટે મન્દિરમાં જવાના દરવાજા ઉપર કેપ્ટન બર્ટ આ લેખ શોધી કાઢ્યો હતો. પણ લોકવાયકા અનુસાર ભેધપુર સ્ટેટના બાલી પરગણામાં બીજાપુર ગામથી બે માઇલ ઉપરના એકાંત જૈન મંદિરની દિવાલમાં તે પત્થર ચણેલો હતો. પાછળથી બીજાપુરના જૈન મહાજનની ધર્મશાળામાં તેને લાવવામાં આવ્યો હતો. ત્યાંથી સ્ટેટના ઐતિહાસિક ખાતામાં રાખવામાં આવ્યો હતો અને હવે અજમેર મ્યુઝિયમમાં રાખવામાં આવ્યો છે.

લેખમાં ૩૨ પંક્તિ છે. અંને કુ. ૨-૮૩ ઈ. પહેાળા અને કુ. ૧-૪ ઈ. ઉંચા ભાગમાં કોતરેલો છે. તેમાંના મોટા ભાગ આબોહવાથી ખવાઈ ગયો છે. પહેલી બે પંક્તિ ઘણી ખવાઈ ગઈ છે. કેટલાક છૂટાછવાયા અક્ષરોનાં પોપડાં ઉપડી ગયાં છે. અક્ષરોનું કદ ૧ ઇંચ અને લિપિ ઉત્તર વિભાગની નાગરી છે અને વિ. સં. ૧૦૮૦ ના વિગ્રહરાજના લેખની લિપિને મળતી આવે છે. પંક્તિ ૨૨ અને ૩૨ સિવાય લેખની ભાષા સંસ્કૃત પદ્યમય છે, બ અને વ વચ્ચેનો ફેરફાર સાચવ્યો નથી. ૧ પછીના વ્યંજનને બેવડા લખ્યા છે. સાધારણ રીતે અનુસ્વાર વાપરેલા છે, પણ અનુનાસિક પણ બેવામાં આવે છે. ૨ અને ૬ તેમ જ ૯ અને ૧૦ વચ્ચે ગડબડાટ કરેલ છે. પં. ૧ લીમાં ઉપધમાનીય વિસર્ગનેા ઉપયોગ કરેલ છે અને તેનું સ્વરૂપ નોંધ કરવા જેવું છે. છેલી પંક્તિમાં મી નું આભણ ડ્રુપચિહ્ન ત્રણ વાર વાપર્યું છે.

વાસ્તવિક રીતે બેવાં આ પત્થર ઉપર બે જુદા જુદા લેખો કોતરેલા છે. પહેલો વિ. સં. ૧૦૫૩ (પં. ૧૬ અને ૨૨)નો અને બીજો વિ. સં. ૯૯૬ (પં. ૩૧ અને ૩૨)નો છે. પહેલો લેખ પં. ૧ થી ૨૨ સુધીનો છે અને તે સૂચનાયે રચેલી ૪૦ શ્લોકની પ્રશસ્તિ છે.^૪ પહેલા બે શ્લોકમાં જન અગર તીર્થંકરની સ્તુતિ છે. શ્લો. ૩ બામાં કોઇ રાજવંશનું નામ છે, જે નષ્ટ થયું છે. ૪ થામાં રાજકુમાર હરિવર્મન અને તેની પત્ની રૂચિનાં નામ છે. હરિવર્મનથી વિદગ્ધ ઉત્પન્ન થયો (શ્લો. ૫), જેને લેખના બીજા ભાગમાં રાષ્ટ્રકૂટ કહ્યો છે. વિદગ્ધરાજનેા વાસુદેવ ધર્મગુરૂ હતો અને તેને ધાર્મિક જ્ઞાન આપ્યું અને હસ્તિકુંડીમાં જનનું મંદિર બંધાવવાને પ્રેયો. કુમારે સુવર્ણથી તુલાવિધિ કરી હતી અને ૬ ભાગનું સુવર્ણ જનને અર્પણ કર્યું અને ૭ ધર્મગુરૂ વાસુદેવે રાખ્યું. વિદગ્ધ પછી મરમટ (શ્લો. ૮) ગાદીએ આવ્યો અને ત્યારબાદ ધવલ આવ્યો (શ્લો. ૯). છેલા રાજની સ્તુતિ લગભગ દશ શ્લોકમાં કરી છે. દશમા શ્લોકમાં તેણે એક રાજા (જેનું નામ ગુપ્ત થયું છે)ને તથા ગુર્જરાના રાજાને, જ્યારે મુંબે મેઢપાટ (મેવાડ)ના નાકરૂપ આઘાટનેા નાશ કર્યો અને તેમને બગાડ્યા ત્યારે આશરો આપ્યાનું લખ્યું છે. પ્રો. કીલ્હોર્ન

૧ બે. ઈ. વો. ૧૦ પા. ૧૭ પડિત રામકર્ણી. ૨ જ. એ. સો. બે. વો. ૬૨ પાઠ ૧ નં. ૪ પા. ૩૦૯-૧૪.
૩ ચિહ્ન વિસર્ગની અને પંક્તિની ઉપર ચૂક્યું છે. તેથી આ ચિહ્ન ઉપધમાનીય મટિ હોવું સંભવિત નથી. તંત્રો.
૪ કેટલાક શ્લોકની સંખ્યા લેખમાં લખી છે. પણ શ્લોક ૨૪ ને બૂલથી ૨૫ લખ્યો છે અને તે બૂલ છેવટ સુધી ચાલી આવી છે. પરિણામે ખરેખર શ્લોક ૪૦ છે જ્યારે કોતરનારે ૪૧ લખ્યા છે. તંત્રો.

કલ્પના કરી છે તે અનુસાર આ મુંજ તે માળવાનો વાક્યપતિ મુંજ હોવો જોઈએ. તેની વિ. સં. ૧૦૩૧, ૧૦૩૬, અને ૧૦૫૦ એમ સાલો મળેલી છે. શુન્દેનો અધિપતિ તે આલુક્ય મૂળરાજ પહેલો હોવો જોઈએ. બીજા રાજાનું નામ જોમાણ વાંચીએ તો પણ તે તો મુંજ પહેલાં ઘણા કાળ ઉપર થઈ ગયો હતો તેથી સમકાલીન સંભવતો નથી. આઘાટ તે ઉદેપુરના સ્ટેશન પાસેનું હોવાનું આહડ હોવું જોઈએ. તેના ઉપરથી આહડિયા નામ નીકળ્યું હોવું જોઈએ. શ્લોક ૧૧ માં લખ્યું છે કે ધવલે મહેન્દ્રને દુર્લભરાજના કિરસામાં રક્ષણ આપ્યું હતું. વિ. સં. ૧૦૩૦ ના હર્ષ-લેખમાં^૧ આહમાન (વિઘ્નરાજનો ભાઈ) આ દુર્લભરાજ હતો. આનું નામ બિજાલિયા અને કિણ્વરિયા લેખોમાં પણ આવે છે. નંદુલના આહમાન ઉપરના લેખમાં મહેન્દ્રને વિઘ્નપાલનો પુત્ર અને લક્ષ્મણનો પ્રપૌત્ર માન્યો છે. શ્લોક, ૧૨ માં ધવલે ધરણિવરાહને મદદ કર્યાનું લખ્યું છે. મૂલરાજે આ ધરણિવરાહની સત્તા તોડી પાડી હતી. છેલ્લો રાજા તે ચૌલુક્ય વંશનો છેલ્લો રાજા છે. ધરણિવરાહ કોણ હતો તે ચોક્કસ થઈ શક્યું નથી. સંભવિત છે કે તે પરમાર રાજા હતો અને મારવાડમાં નવકોટનો મારલક હતો. પોતાના ભાઈને તેણે નવકોટ વેચ્યાનું એક હિન્દી શ્લોકમાં લખ્યું છે.^૨ શ્લોક ૧૩ થી ૧૮ માં ધવલનાં વખાણ છે. પણ તેમાંથી ઐતહાસિક હકીકત કાંઈ મળતી નથી. શ્લોક ૧૯ માં વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે રાજ્ય છોડ્યાની અને બાલપ્રસાદને ગાદી ઉપર બેસાડ્યાની હકીકત છે. ત્યાર પછીના બે શ્લોકમાં પણ સ્તુતિ જ છે. બાલપ્રસાદની રાજધાની હરિતકુણ્ડકા (હાથુણ્ડ) હોવાનું શ્લોક, ૨૨ માં લખ્યું છે. શ્લોક ૨૩ થી ૨૭ માં હરિતકુણ્ડનું વર્ણન છે. પછીના બે શ્લોક શાન્તિભદ્ર સૂરી, જેને શ્લોક, ૩૦ માં વિદગ્ધ રાજના ધર્મશુર વાસદેવનો શિષ્ય કહ્યો છે તેના સંબંધી છે. શ્લોક, ૩૩ માં હકીકત આપી છે કે હરિતકુણ્ડના ગોષ્ઠીએ ઋષભનાથના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો. શ્લોક ૩૬-૩૭ માં લખ્યું છે કે મંદિર મૂળ વિદગ્ધરાજે બંધાવ્યું હતું પણ જીર્ણોદ્ધાર પછી વિ. સં. ૧૦૫૩ ના માઘ સુદિ ૧૩ ને દિને શાન્તિભદ્ર ભૂતિની સ્થાપના કરી. તૂલાવખતે વિદગ્ધરાજે મન્દિરને દાન કરેલું અને પાછળથી ધવલે પિપ્પલ નામના કુવાનું દાન કર્યું હતું.

ત્યાર પછીના શ્લોકમાં દાન સદાકાળ ટકી રહે તેવી ઇચ્છા બતાવી છે અને તે પછીના શ્લોકમાં પ્રશસ્તિ લખનાર સૂર્યાચાર્યનું નામ છે. પછી ગદ્યમાં લંબાણપૂર્વક તિથિ આપી છે. રવિવાર વિ. સં. ૧૦૫૩ માઘ સુદિ ૧૩ પુણ્ય નક્ષત્ર પ્રો. ક્રીદ્દેર્નની ગણતરી પ્રમાણે આ દિવસ ઇ. સ. ૯૬૭ ના જાનેવારીની ૨૪ મી તારીખે આવે છે. તે દિવસ તેરશ સૂર્યાંદય પછી ૭ અને ૪૦ મિનિટે પુરી થાય છે.^૪ આ તિથિએ ઋષભનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી અને ધ્વજ ચઢાવ્યો હતો. જીર્ણોદ્ધાર પહેલાંની મૂર્તિ મૂલનાથક ગોષ્ઠીનાં અમુક માણસોએ પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. તેઓનાં નામ આપ્યાં છે.

લેખનો બીજો ભાગ સ્વતંત્ર રીતે લખાયો છે અને પં. ૨૩ થી ૩૨ સુધીમાં ૨૧ શ્લોક રૂપે છે. પાછળથી આપેલા તે જ મંદિરને દાન સંબંધી હોષ, આ ભાગ પાછળથી લખાયો હોવો જોઈએ. મરમટ સુધીની વંશાવળી આમાં પણ આપી છે. જેનધર્મની પ્રશંસાથી લેખની શરૂવાત થાય છે. (શ્લોક, ૨) હરિવર્મા નામે રાજા હતો અને તેની પછી તેનો પુત્ર વિદગ્ધ-રાજ આવ્યો. તે રાષ્ટ્રકૂટ વંશના કલ્પવૃક્ષ જેવો હતો. તેનો પુત્ર મરમટ થયો (શ્લોક, ૪). શ્લોક, ૫ થી ૭ સુધીમાં લખ્યું છે કે પોતાના શુરૂ બલભદ્ર માટે વિદગ્ધે ચણાવ્યું હતું અને મરમટે તેને અનુમતિ આપી અને તેની વિગત શ્લોક ૮ થી ૧૭ સુધીમાં આપે છે. (૧) દરેક

૧ એ. ઈ. વો. ૨ પા. ૧૧૯ ૨ એ. ઈ. વો. ૬ પા. ૭૧ ૩ છપ્પય ॥ મંડોવર (૧) સામંત, હુવો અજમેર (૨) સિદ્ધસુબ ॥ ગઢ પૂંગલ (૩) ગજમલ, હુવો લોદૈય (૪) માળ મુર ॥ અહપદ અરવદ (૫) મોજરાજા જાલંદર (૬) મોગરાજ ઘરવાટ (૭) હુવો હાંડો ધરાદર (૮) ॥ નવકોટ કિરાહ (૯) સંઝુગત, ચિર, પંવારદર અપ્પિયા ॥ ધરણીચરાહર માદ્યાં, કોટવાટ જૂ ત્ર કિયા ॥ ૧ ॥ ૪ જ. બે. એ. સો વો. ૬૨ પાઈ ૧ લો પા. ૩૧૦.

૨૦ પોઠ ઉપર રૂ. ૧ એક; (૨) હરેઠ ગાડાદીઠ રૂ. એક (ગામમાંથી અગર ગામ આગળથી પસાર થાય તેવા માટે). (૩) તેલની ઘાણીમાં એક ઘડા દીઠ એક કર્ખ; (૪) ભટ્ટલોકોએ ૧૩ પાનનાં ખીડાં (ચોલ્લિકા). (૫) દૂત રમનારાઓએ એક પેલ્લક. (૬) હરેક અરઘદે (રેટવાળો કૂવો) ઘઉં અને જવાનો એક આઢક (ચાર શેર) (૭) પેઢાદીઠ પાંચ પળી. (૮) હરેક ભારે (૨૦૦૦ પલ) એક વિશોપક.^૧ (૯) રૂ.^૨ કેશર, શુંદ, ઝીન આદિના હરેક મારે દસ પલ અને (૧૦) ભરીને આપી શકાય તેવી ચીજ જવ, ઘઉં, મગ, મીઠું, રાણ પ્રત્યાદિના એક દ્રાણે એક માણક, એ પ્રમાણે દાનમાં આપવું જોઈએ. આ પ્રમાણે વિદગ્ધરાજે દાનમાં આપેલ હતું. તેના રૂ ભાગ જીન અર્હતને મળે અને રૂ ગુરૂ બલભદ્રને વિદ્યાધન તરીકે મળે, એવી વ્યવસ્થા હતી. વિદગ્ધરાજે કરેલા દાનની તિથિ શ્લોક. ૧૯ માં સં. ૯૭૩ ના આષાઢ માસ-માંની હતી અને મરમટે તેને (વ. સં. ૯૯૬ ના માઘ વદિ ૧૧ ન દિવસે કાયમ કર્યું. છેલ્લા શ્લોક ૨૧ માં લખ્યું છે કે આ દાન કેશવદાન સૂરિના વંશવારસ પર્વત, પૃથ્વી, સૂર્ય, ભરત ખણ્ડ, ગંગા, સરસ્વતી, તારા, પાતાલ અને સમુદ્રના અસ્તિત્વ સુધી ભોગવે. છેવટે તિથિઓ અંકમાં લખી છે અને લેખ સુત્રધાર શતયોગેશ્વરે કાતર્યો છે.

૧ (આ સિકાનું નામ વિમલદરાજના હર્ષના શિલાલેખમાં (એ. ઈ. વો. ૨ પા. ૧૩૦) અને મથનદેવના રાજ્યના લેખમાં (એ. ઈ. વો. ૩ પા. ૨૬૪) આવે છે. વિશોપક અને વિસોપક બન્ને સિંચદોળીના લેખમાં (એ. ઈ. વો. ૧ પા. ૧૬૬) આવે છે. પ્રો. ક્રિલ્ડોન^૧ તેનો અર્થ કેઈ સિકાનો વિસમો ભાગ એવો કરે છે. તંત્રી. ૨ (સંભવ છે કે દાનના ૯ અને દશ નંબર મરમટે ઉમેર્યા હોય, પણ શબ્દરચના એવી છે કે આતંગી પૂર્વક કહી શકાય તેમ નથી.) તંત્રી લેખ ૮૭

અક્ષરાન્તર'

૧ — — — — — ॥ વિરકે ? ~ ~ — પજે ? [રક્ષાસંસ્થા ?]

જવસ્તવ : । પરિશાસતુ ના — — પરા [ધૈર્યા ?] પના જિનાં : ॥

૧ તે ષં : પાતુ [જિના] વિનામસમયે યત્પા] દપમોન્મુલ્લેક્ષા
સંસ્થમયૂલ્ [શે] સ્વરનસ્વશ્રેણીષુ વિવો (વિન્વો) દયાત્ ।

પ્રાયેકાદશભિર્ગુણં દશશતી શકસ્ય શુંમદ્દશાં કસ્યસ્યાદ્ગુણકારકો
ન યદિ વા સ્વચ્છાત્મનાં સંગર્મ : ॥ ૨

૨ — ~ ક્ત — નાસત્કરીલો ? [૫] શોમિત : । મુસે (શે) [સ્વર] ~ —

— લૌ મૂર્ધ્નિ રુદો મહીમતાં ॥ ૩ અમિલી (વિ) મદ્રુચિ કાતાં
સાવિત્રી [ચતુ] રા [૧] ન : । હરિવર્મા વ (વ) મૂવાત્ર મૂલિ-
મુર્ચનાધિક : ॥ [૪] સકલલોકવિલોક (ચ) નપંકજસ્ફુરદનં-
નુદલા (વા) લદિવાકર : । રિપુવધૂવદનંદુદ્ધતધુતિ :

૩ સમુદપાદિ વિદગ્ધતૃપ્ [સ્તત :] ॥ [૫] સ્વાચાર્યૈર્થો રુચિવચ [નૈર્વા]

સુદેવાભિષાનૈર્વો (વૌ) ધં નીતો દિનકરકરૈર્નારિજન્માકરો વ [૧]

પૂર્વ જૈનં નિજમિવ યશો [કારયદ્ધ] સ્તિકુંડયાં રમ્યં હર્મ્યં ગુરુ-
હિમગિરે : ગંગામું (શૃં) ગારહારિ ॥ ૬ વાનેન તુલિતવ (વ) લિ
ના તુલાવિદાનસ્ય યેન દેવાય । ભાગ [દ્વયં] વ્યતીર્યત ભાગશ્ચા-

૪ [ચાર્યવ] ગર્થય ॥ ॥ [૭] તસ્માદમૂ [ચ્છુદ્ધ] સત્વો (સ્વો) મંમટાસ્થો

મહીપતિ : । સમુદ્રવિજયી શ્લાઘ્યતરવારિ : સદૂર્મ્મ (સ્મિ) ક : ॥ ૮

તસ્માદસમ : સમજનિ [સમસ્ત] જનજનિતલોચનાનંદ : । ચ [વ]

લો વસુધાવ્યાપી ચંદ્રાદિવ ચંદ્રિકાનિકર : ॥ [૯] મંક્ત્વા ધાટં

ઘટાભિ : પ્રકટમિવ મદં મેદપાટે મટાનાં જન્યે રાજન્ય—

૫ જન્યે જનયતિ જનતાજં રણં મુંજરાજે । [શ્રી] ॥ માણે [પ્ર] ગણે હરિણ દ્વ

મિયા ગૂઝરેશે વિનષ્ટે તત્સૈન્યાનાં સ (શ) રણ્યો હરિરિવશ્વરણે

ય : સુરાણાં વ (વ) મુંવં ॥ [૧૦] શ્રીમદ્દુર્ભરાજમુણિ મુજેર્મુ-

જત્યમંગાં મુવં દંડૈર્મળ્હનશૌળ્હચંદ્રસુમટૈસ્તસ્યામિમૂતં વિશુ : । યો

દૈત્યૈરિવ તારક—

૧ મૂળ પૃથક ઉપરથી (પંડિત રામકર્ણે રમિંગ મને મોકલ્યું હતું, જેમાં દરેક પંક્તિના પહેલા હસ અક્ષર ત્રુટક દેખાય છે. પણ મેં તેને શંકિત મૂક્યા નથી; કારણ કે પંડિતની નકલ મૂળ પૃથક ઉપરથી કરેલી છે.) તંત્રી. ૨ છંદ અનુષ્ટુપ્. ૩ ઉપધ્માનીય માટે ચિહ્ન છે. ૪ શાદ્દલવિકૃતિ. ૫ છંદ અનુષ્ટુપ્. ૬ છંદ અનુષ્ટુપ્. ૭ છંદ દુતવલિખિત. ૮ છંદ મંદાકાન્તા. ૯ છંદ અનુષ્ટુપ્. ૧૦ છંદ આર્પા. ૧૧ આંહી માત્ર ૧ રચ્ય છે અને બે ટપકાં છે. ત્યાં લોમાળ વાંચવાની ઇચ્છા થાય છે, પણ આ લેખમાં જ વિચિત્ર રીતે લખાયો છે. ૧૨ છંદ ભ્રમરા.

६ प्रभृतिभिः श्रीमान् [म] ह्रेंद्रं पुरा सेनानीरिव नीतिपौरुषपरो नैवीत्परां
निर्वृत्तिं ॥ [११] यं मूलादुदमूल्यद्गुरुवल्गुः श्रीमूलराजो नृपो
दर्प्याधो वरणी वराहनृपति यद्वद्वि (दिवं) पः पादपं । आयातं
भुवि कांदिशीकमभिको यस्तं शरणयो दधौ दंष्ट्रायामिव रूढमूढमहिमा
कोलो महीमण्डलं ॥ १२^१

७ इत्थं पृथ्वीभर्तृभिर्नाश्रमनैः सा — — सुस्थितैरास्थितो यः ।
पायोनाथो वा विपक्षात्स्वप [क्षं] रि (र) क्षाकाक्षै रक्षणे
बद्धकक्षैः ॥ [१३] दिवाकरस्येव करैः कदोरैः कराकृिता भूप-
कदंब (व) कस्य [।] अशिश्नियंतापह्नोरुतापं यमुन्नतं पादप-
वज्जनीषाः^२ ॥ [१४] धनुर्धरशिरोमणेरमल धर्ममभ्यस्थतो जगा-

८ म जलधेर्गुणो [गु] रुग्मुष्य पारं परं । समीयुरपि संमुखाः सुमुखमार्गणानां
गणाः सतां चरितमद्भुतं सकलमेव लोकोत्तरं^३ ॥ [१५] यात्रासु
यस्य वियदौर्णविषुर्विशेषात् व [द्ध] वल्गुचतुरंगखुरखातमही
रजांसि । तेजोभिरुज्जितमनेन विनिर्जितत्वाद्भास्वान्विलज्जितदृवा-
तितरातिरोभूत् ॥ १६

९ न कामनां मनो धीमान् ध ^४ लनां दधौ । अनन्योद्धार्य सत्कार्यभार-
धुर्योर्धतोपि येः ॥ [१७] यस्तेजोभिरहस्करः करुणया शौद्धोदनिः
शुद्धया ।^५ भीष्मो वंचनवंचितेव वचसा धर्मेण धर्मात्मजः ।
प्रापेन प्रलयानिलो व (व) लभितो मंत्रेण मंत्रीपरो रूपेण
प्रमदाप्रियेण

१० मदनो दानेन क [ण्णो] भवत् ॥ [१८] सुनयनयं राज्ये वा (वा) -
लप्रसादमतिष्ठिपत्परिणतवया निःसंगो यो व (व) भूव सुधीः स्वयं ।
कृतयुगकृतं कृत्वा कृत्यं कृतात्मचम्रु (म) कृतीरकृत सुकृति नो
कालुष्यं करोति कलिः सतां^६ ॥ [१९] काले कलावपि
क्लिष्टमलमेतदीयं लोका विलोक्य कलनातिगतं गुणौ -

११ धं । [पार्था] दिपार्थिव [गुणा] न गगयंतु सत्यनेकं व्यबाद्गुणनिधिं
यमितीव वेधाः^७ ॥ २० गोचरयंति न वाचो यच्चरितं चंद्रचंद्रिका
रुचिरं । वाचस्पतेर्वचस्वी कोवान्यो वर्णयेत्पूर्णं ॥ [२१]

१ आहूतविकीरित. २ छंद आशिनी. ३ छंद उपेन्द्राणा. ४ छंद प्रथमा. ५ छंद वचनतिवका.
छंद अनुष्टुप्. ७ विराभयिद्धनी ७३२ नथी. ८ छंद आहूतविकीरित. ९ छंद छिन्धि.
१० छंद वचनतिवका. ११ छंद आपा.

राजधानी भुबो मर्तुस्तस्यास्ते हस्तिकुण्डिका । अलका धनदस्येव
धनाढ्यजनसेविता' [२२] नोहारहारहरहास[हि]—

१२ [मां] शुहारि [झा] स्का[र] बारि [भु] वि राजविनिर्जराणां ।
वास्तव्यभव्यजनचित्तसमं [स] मंतासंतापसंपदपहारपरं परेषां' ॥
[२३] धौतकलधौतकलशाभिरामरामास्तनाहव नयस्यां । संत्य-
परेप्यपहाराः सदा सदाचारजनतायां' ॥ २५ (२४) समदमदना
लीलालापाः प—

१३ नाकुलाः कुवलयदृशां संदृश्यते दृशस्तरलाः परं । मलिनितमुखा
यत्रोद्धृताः परं कठिनाः कुचा निविडरचना नी(वी)बंधाः परंकुटिलाः
कचाः' ॥ [२५] गाढोत्तुंगानि साद्धं शुचिकुचकलशैः कामिनीनां
मनोजैर्व्विस्तीर्णानि प्रकामं सह धनजघनैर्देवता मंदिराणि । आजंते द-
भ्रशुभा [ण्य]—

१४ तिथयमुभगं नेत्रपात्रैः पवित्रैः सत्रं चित्राणि धात्रीजनहृतहृदयैर्व्विभ्रमैर्यत्रसत्रं' ॥
[२६] मधुराघनपर्वाणां दृश्यरूपा रसाधिकाः । यत्रेक्षुवाटा लोकेभ्यो
नालिकवाद्भिदेलिमाः' ॥ [२७] अस्यां सूरिः सुराणां गुरुरिव गु
[रु] भिर्गौरवाहो गुणौघैर्भूपालानां त्रिलोकीवल्लयविल—

१५ सितानंतरानंतकीर्त्तिः । नाम्ना श्रीशांतिभद्रोभवदभिभवितुं भास[मा] नास-
माना कामं कामं सम [र्था] जनितजनमनः संमदा यस्य मूर्तिः' ॥
[२८] मन्येमुना मुनीद्रेण[म] नोभू रूपनिर्जितः स्वप्नेपि
न स्वरूपेण समगंस्तातिलज्जितः' ॥ [२९] प्रोद्यत्पद्माकरस्य
प्रकटितविकटशेषहा (भा) व—

१६ स्य सूरैः सूर्यस्थेवाभृतांशुं स्फुरितशुभरुचिं वामुदेवाभिवस्य । अध्यासीनं पदव्यां
यममलविलसज्ज्ञानमालोक्य लोको लोकालोकावलोकं सकलमव कल-
स्केवल संभवीति' ॥ [३०] धर्माभ्यासरतस्यास्य संगतो गुण-
संप्रहः । अभग्नमार्गणेच्छस्य चित्रं' १० निर्व्वर्णवांचछ (छ) ता
(ना) ॥ ३२ (३१)

१७ कमपि सर्व्वगुणानुगतं जनं विधिरयं विदधाति न दुर्व्विधः । इति कलंकनिराकृतये
कृती यमकृतेव कृताखिलसद्गुणं' ११ [३२] तदीयवचनाभिजं

१ छंद अनुष्टुप. २ छंद वसन्ततिगण. ३ छंद आषा. ४ छंद हरिष्णु. ५ छंद अश्वरा.
६ छंद अनुष्टुप. ७ छंद अश्वरा. ८ छंद अनुष्टुप. ९ छंद अश्वरा. १० अश्वरा अश्वरा वाङ्मय छ
११ छंद अनुष्टुप. १२ छंद दुतविश्रमित.

धनकलत्रपुत्रादिकं विलोक्य सकलं चलं दलमिबानिलादो[कि]
तं । गरिष्ठगुणगोष्ठयदः समुददीधरद्वीरधीदारमसिमुंदरं प्रथम-

१८ तीर्थकुलंदिरे^१ ॥ ३४ (३३) [रक्तं] वा रम्यरामाणां मणितारावराजितं ।
इदं मुखमिवाभाति भासमानवरालकं^२ ॥ [३४] चतुरस्रं पट्टज ?]
नपा[इड] निकुमुभशुक्ति करोटकयुक्तमिदं । बहुभाजनराभि
जिनायतनं प्रविराजति भोजनधामसमं ॥ ३६ (३५) विदग्ध-
नृपकारिते जिनगृहे-

१९ तिजीर्णं पुनः समं कृतसमुद्धृताविह भवां[नु]धिरात्मनः । अतिष्ठिपत
सोप्यथ प्रथमतीर्थनाथाकृतिं स्वकीर्तिमिव मूर्धतामुपगतां सिताशु-
द्युतिं^३ ॥ ३७ (३६) शात्याचार्यैस्त्रिपंचाशे सहस्रे शरदामियं ।
माघशुक्लत्रयोदश्यां सुप्रतिष्ठैः प्रतिष्ठितो ॥ ३८ (३७) विदग्धनृपतिः
पुरा यदतुलं तुलदे-

२० ईदौ सुदानमबदानधीरिदभपीपलमाद्भुतं । यतो धवलभूपतिर्जिनपतेः स्वयं
सात्म[जो]रघट्टमथ पिप्पलोपप[दक्]पकं प्रादिशत् ॥ ३९ (३८)
यावच्छेषशिरस्थमेकरजतस्थूणास्थिताभ्युल्लसत्सरातालातुलमंडपामळतुला-
मालंबते भूतलं । तावत्तार-

२१ रवामिरामरमणी[गं]धर्व्वधीरध्वनिर्द्वामन्यत्र विनोतु धार्मिकधियः [स]द्वूप-
वेलवि[चौ]^४ ॥ ४० (३९) सालंकारा समधिकरसा साधुसंचान-
वंधा श्लाघ्यश्लेषा ललितविलसर्चा द्धतारुयातनामा । सद्ब्रह्माब्जा रुचिर-
विरतिर्दुर्ध्रमाधुयवर्या सूयाचार्यैर्व्यरचि रमणीवा-

२२ ति[रम्या] प्रशस्तिः ॥ ४१ (४०) * संवत् १०५३ माघशुक्ल १३
रविदिने पुष्यनक्षत्रे श्रीरि(ऋ)षभनाथदेवस्य प्रतिष्ठा कृता महाध्व-
जश्वारोपितः ॥ मूलनायकः ॥ नाहकजिदजसशंपूरभद्रनागपोचि-
[स्य]भावकगोष्ठिकैरशेषकर्मक्षयार्थं स्वसंतानभवाब्धितर-

२३ [नार्थं च]न्यायोपाज्जितविचेन कारितः ॥ ४२ ॥ परिवारदर्पमथनं हेतु नय-
सहस्रमंगकाकीर्णं । भव्यजनदुरितशमनं जिनेन्द्रवरशासनं जयति^५
॥ [१] आसीद्वीधन संमतः शुभगुणो भास्वत्प्रतापोज्ज्व (ज्व)लो
विस्पष्टप्रतिभः प्रभावकलितो भूपोचयां (मां)गाक्षितः । योविदपी-

१ ७६ पृथी. २ ७६ अनु०पु. ३ ७६ तोटक. ४ ७६ पृथी भवांनुवि पाह छे, पञ्च ७६ अनु०आ.
भवांनुवे. ५ ७६ अनु०पु. ६ ७६ पृथी. ७ ७६ आहूधविज्ञाहित. ८ ७६ मंडाहान्ता. ९ ७६ आंयो.
लेख ८८

- ३० [व घने] विकं' ॥ [१६] गोधूममुद्गयवलवणराळ[का]वेस्तु मेवजातस्य ।
 द्रोणं प्रति माणकमेकमत्र सर्वेण दैतव्यं ॥ [१७] बहुभिर्बलुषा
 मुक्ता राजभिः सगरादिभिः । यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य
 तदा फलं ॥ [१८] रामगिरिनंद कलिते विक्रमकाळे गते
 तु शुचिमा[से ।]
- ३१ [श्रीम] द्रुलभद्रगुरोर्बिदग्धराजेन दत्तमिदं ॥ [१२] नवसु शतेषु गतेषु तु
 षण्णवतीसमधिकेषु माघस्य । कृष्णैकादश्यामिह समर्थितं ममटनूपेन
 (णे) ॥ [२०] यावद्भूषरभूमिभानुभरतं भागीरथी भारती मास्व-
 [द्वा]नि भुजंगराज भव[नं] आजद्भवांभोधयः । ति[ष्ठ]-
- ३२ [स्यत्र] सुरासुरेन्द्रमहितं [जै]नं च सच्छासनं श्रीमत्केशवसूरिसंततिकृते तावत्स-
 भ्यादिदं ॥ [२१] इदं चाक्षयधर्मसाधनं शासनं श्रीविदग्धराज्ञा-
 (जेन) दत्तं ॥ संवत् ९७३ श्रीमंमट [राज्ञा (जेन)] समर्थितं
 संवत् ९९६ ॥ [शंखाकृति] सूत्रधारोद्भव [शत] योगेश्वरेण
 उत्कीर्णयं प्रशस्तिरिति ।

માળવાના પરમાર લોજના સમયનાં તિલકવાડાનાં તામ્રપત્રો^૧

[વિ. સં. ૧૧૦૩

કરજણમાં લઈવટદાર તરીકે કામ કરતા મી. એલ. ડી. ફોરડે. બી. એ.ના ભાઈ મી. આર. ડી. ફોરડે જે તિલકવાડામાં આખરી ડીપો અમલદાર હતા તેની મારફત મને આ લેખની માહિતી મળી. ધોબી શાળા પાસે નાના એવારા નામે એળખાતી જગ્યાએ નર્મદાના તટમાં તિલકવાડા ગામમાં મે. ૧૯૧૭ ની સાલમાં આ લેખ મળ્યો હતો. ઢાંક ભવનો બધલા નાથા જ્યારે નદીમાં તરતો હતો અને ડુબકી મારતો હતો ત્યારે તેને મળ્યો હતો.

પતરાં બે છે અને પહેલું ૮ફૂં"૪૫ફૂં"ના માપનું અને બીજું ૯"૪૫ફૂં"ના માપનું છે. પતરાંની શરૂવાતના ભાગમાંનું પતરું (પહેલું) ગુમ થયું છે અને આસપાસ શોધ કર્યા છતાં મળ્યું નહીં. પહેલા પતરાંની બંને બાજુ લેખ છે અને બીજા પતરાંની એક જ બાજુ લેખ છે; કારણ ત્યાં તેનો અંત આવે છે. ગુમ થયેલા ભાગની બંને બાજુ લેખ હતા કે એક બાજુ તે કહી શકાતું નથી. પતરાં સુરક્ષિત છે અને પાઠ કર્યાં શક્ય નથી. પહેલા પતરાંની પહેલી બાજુએ ૧૨ લીટી કોતરેલી છે અને બીજી બાજુએ ૬૨ પંક્તિ છે. બીજા પતરાંમાં સાત પંક્તિ છે. પતરાંના ઉપરના ભાગમાં કડી માટે કાણું છે. કડી અને સીલ (જે હોય તો) બંને ગુમ થયાં છે અને તેથી જ પહેલું પતરું પણ ગુમ થયું હશે. બંને પતરાંનો તોલ ૨ રતલ છે. અક્ષરો સ્પષ્ટ રીતે કોતરેલા છે અને તેનું કદ ૬" ૬" છે. લિપિ દશમી સદીની નાગરી છે અને ભાષા સંસ્કૃત છે. આખો લેખ પદ્યમાં છે. વ્યાકરણના કેટલાક દોષો નોંધ લેવા જેવા છે. જ ને બદલે સ અને જ ને બદલે જ નો ઉપયોગ ઘણે ઠેકાણે થયો છે.

લેખ વિ. સં. ૧૧૦૩ (ઇ. સ. ૧૦૪૭)નો છે. રાજા લોજના ખંડિયા રાજા સુરાહિત્યના ગુપ્ત શ્રી જયોરાજે ઘણાપદ્મી ગામના શ્રી ઘણેશ્વર મહાદેવના ઉપયોગ માટે વિલુહજ ગામ અને સો એકર જમીન દાનમાં આપ્યા સંબંધીનો લેખ છે. મના અને નર્મદાના સંગમ ઉપર આવેલા મનેશ્વરના મંદિરમાં દાન અપાયું હતું. દાન લેનાર પવિત્ર સાધુ નામે દિનકર હતા, અને રાજાના હુકમથી લેખ વાલ કુટુંબના ઐવલના દીકરા કાયસ્થ સોહિલે કોતર્યો હતો.

લોજના પૂર્વજોની સ્તુતિ પહેલા પતરાંમાં ગુમ થઈ છે. લોજના પૂર્વજ સિન્ધુરાજના વર્ણનથી બીજા પતરાંની શરૂવાત થાય છે. દાન દેનારનો પિતા સુરાહિત્ય કનેજમાંથી આવ્યો હતો. અને તેણે શાહવાહન વિગેરે દુરમનોને હરાવવામાં લોજને મદદ કરી હતી. આ લોજ તે માળવાનો પરમાર રાજા લોજ હતા તેમાં શંકા નથી. વિન્સેન્ટ સ્મીથ અનુસાર લોજ રાજાએ ઇ. સ. ૧૦૧૮થી ૧૦૬૦ સુધી રાજ્ય કર્યું હતું. બીજા લેખકોનો અભિપ્રાય પણ લગભગ મળતો આવે છે. એલ. ડી. બારનેટ ઇ. સ. ૧૦૧૦ ની સાલમાં લોજ ગાદીએ આવ્યો, એમ લખ્યું છે. બીજા લોજનું રાજ ઇ. સ. ૯૦૮થી ૯૧૦ ત્રણ વર્ષનું જ હતું. અને તેને લેખની સાલ સાથે ૧૪૦ વર્ષનો વફાવત રહે છે.

સુરાદિયે શાહવાહનને હરાવ્યો તે કાણુ રશે ? (વિન્સેન્ટ રમીયે લખ્યું છે કે લોકો ગઝનીના મહમુદ, વગેરે સાથે લડાઈ કરી હતી. બારનેટ લખે છે કે લોકોદેવે ઇન્દ્રચંદ્ર, તોગ્ગલ ચેટ્ટી અને લાટના રાજા, તુરુચ્ચ, નાટોલના આહમાન, પશ્ચિમના ચાલુક્ય જયસિંહ બીજો અને સોમશ્વર પહેલો, —એમની સાથે યુદ્ધ કર્યું હતું અને બીમદેવ પહેલાને હરાવ્યો હતો. આનાથી બીજા રાજાઓ ઉપર જિત મેળવ્યા સંબંધીના ખુલાસો થાય છે, પણ શાહવાહન સંબંધી ખુલાસો થતો નથી. તે શાહવાહનનું બીજું નામ હતું, એમ કહી શકાતું નથી. કારણ તે વંશના છેલ્લા રાજા ખુલોમાવી ચોથાથી ઇ. સ. ૨૧૮ માં તે વંશનો અંત આવે છે. (આર. જી. ભાંડારકરકૃત રાક્ષસનો પ્રાચીન ઇતિહાસ બીજી આવૃત્તિ પા. ૩૬ અને વિન્સેન્ટ રમીયે હિન્દનો પ્રાચીન ઇતિહાસ ત્રીજી આવૃત્તિ, પા. ૨૧૮.)

શાહવાહન તે ઠનિખના વંશના શાહી અથવા શાહિય રાજાઓ, જે ઇ. સ. ૮૭૦ સુધી કાબુલમાં રાજ કરતા હતા તે વંશનો હોય, (૧) અથવા પ્રાક્ષણ લલિતયે સ્થાપેલા વંશનો હોય કે જે વંશે કાસ્મીરના શંકરવર્મનના (ઇ. સ. ૮૮૩-૯૦૨) રાજમાં તુર્કી શાહિય રાજાઓને; હરાવ્યા હતા. આ શાહવાહનના ઇતિહાસથી ઘણું અજવાળું પડવા સંભવ છે.

તિલકવાડા તે સંખેડા મહાલની પાસેના મહાલનું મુખ્ય શેહર છે. તિલકવાડા પાસે મના (હાલની મેના, મેની) અને નર્મદાનો સંગમ છે. મણેશ્વરનું મંદિર તે હાલનું મણિ નાગેશ્વરનું મંદિર હોવું જોઈએ. તિલકવાડાથી ૧૧ માઇલ ઉપર ઘણેશ્વરી ગામ છે તે લેખમાંનું ઘણેશ્વરી હોવું જોઈએ. અને પાસે વેલપુર છે તે વિલુહજ અગર વિલુહયે હોવું જોઈએ. ઘણેશ્વરી અત્યારે માતિપુરા વનખાલા રેલ્વે લાઇન ઉપર સ્ટેશન છે. ત્યાં ઘણેશ્વરનું પ્રાચીન મંદિર છે. પતરાં તિલકવાડામાંથી મળ્યાં તેનું કારણ એવું હોય કે દાનવિધિ મણેશ્વરના મંદિરમાં થયો હોય અને પતરાં ત્યાં જ રહ્યાં હોય. અત્યારનું મણિનાગેશ્વરનું મંદિર જુના મનેશ્વરના મંદિરની જગ્યાએ બંધાયું હોય, એવો સંભવ છે.

દાન આપનાર જશોરાજ રાજ વંશનો હોવો જોઈએ, કારણ તેનો પિતા જે કનોજમાંથી આવ્યો હતો તે ધ્રુવણ ભદ્રના કુટુંબનો હતો અને તેને નરૌત્તમ તરીકે વર્ણવ્યો છે. દાન ઠેતી બખતે અમાત્યના પુત્રોને બોલાવ્યા હતા તે ઉપરથી અટકળ થાય છે કે તે સારી સ્થિતિસર હોવો જોઈએ. લેખકે તો તેને રાજા તરીકે વર્ણવ્યો છે. દાન આપ્યાને સમયે જશોરાજે દુનીયા વળ દીધી હોય અને સંખેડા તાલુકામાં નર્મદાના તટ ઉપર સાધુજીવન ગાળતો હોય એવો સંભવ છે.

अक्षरान्तर

पतरं पहेलं (पहेली बाजु)

प्रापुः सस्तिस्वन(म)चकं रिपवो दुरन्ताः । तस्माद्भूव भुवि विभ्रुतकीर्तिपुंज
श्रीभोजदेव इति सन्नु(कः) जनस्य दंडी । दग्धाः(?)प्रताप शिखिना
रिपुयक्षसां

सि निः कंटकं किल चकार चिरेण राज्यं ॥ तत्पादकमलध्याता कन्धकुञ्ज
विनिभ्रुतः वंशे श्रवण भद्राणां मुरादित्यो नरा(रो)चमः ॥ साहबाहनसंग्रामे
जन्येषामपि भूमजां ॥ इत्वा योषां स्थिरां लक्ष्मीं भोजदेवे चकार यः एवं कुर्वन्
(न)सौ श्रीणमुराणां भुरि वर्तिना । मुरादित्येति यन्नाम य(च?) तस्य हि श्रो-
मते ॥ तत्पुत्र श्रीजसोराज संगमस्वेतमंडले । भुंजन्वृत्तिं सदा धर्मा धर्माया-
सितरां बभौ । आकार्यामात्यपुत्रा(त्रां)श्च प्रधानां देशवासि नः अनुमतिं प्रार्थ-
यामास विदितं वो पराक्रमं । सम्मतस्तै स्वधर्मेण गत्वा श्रीनर्मदातटे ।
वस(त्स)रैर्विक्रमादित्यैः शतैरेकादशैस्तथा ॥ व्युत्रैर्मार्गं मासेस्मि-
नसोमे सोमस्य पर्वणि । ज्ञात्वा गुरुरनुज्ञातः कृत्वा देवच(वार्च)नादिकान् ॥
मणाया सङ्गमे रम्ये मणेश्वर सिवालये । दक्षिणमूर्ति सिबेन मार्गे-

पहेलं पतरं बीजी बाजु

णोदकपूर्वकं ॥ श्रीघण्टेश्वरदेवाय ग्रामं विब्रुहज(?)द्वौ । घण्टा-
पङ्क्त्यां तथा ग्रामे शतं भूमेः सुसोमनं ॥ चतुराघाटनोपेक्षदा
नमेतद्वदौ स्थिरं । उपकाराय सर्वेषां मत्कपाप विहृतये ॥ उ-
दकग्राहकः तत्र महाव्रतधरोमुनि । दिनकरो नाम यः साक्षा-
त्कपालीब संकरः ॥ एतदत्तं मया दान पालनीयं नरोत्तमैः
सिबस्य धर्ममिच्छद्भिः कल्याणमिहजन्मनि ॥ सामान्योयं
धर्मसेतुः नृपाणां कालेकाले पालनीयो भवद्भिः । सर्वा-
नेतान्माविना पार्थिवेन्द्रान् । भूयोभूयो याचते रामभद्रः ॥
बहुभिर्वसुधा मुक्ता राजानैः सगरादिभिः । यस्य यस्य
यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ षष्टिः वर्षसहस्राणि

बीजुं पतरं पहेली बाजु

स्वर्गेतिष्ठति भूमिदः । आच्छेता चानुमंता च तान्येव नरके वसेत् ॥
स्वर्णमेकं गवामेकां भूमेरप्येकं मगुल(?)हरक्षरकमायाति यावदाहृत
संष्टवं ॥ विध्याटवीष्वतोयासु मुष्ककोटरबासिनः कृष्णसर्पाभिजायन्ते
भूमिहर्ता नराश्च ये ॥ वालस्यान्वय संभूत कायस्थ ऐबकात्मजः सासनं
सोहिकोनाम राज्ञाभ्यर्थ(न)या करोत् ॥
उनातिरिक्तमज्ञानाल्लिखितं सासनेत्र यत् । प्रणाम
मेव कर्तव्यं संतः सर्वे सहायतः । मंगलमहाश्रीः ।

ભાષાન્વર

અસંખ્ય દુશ્મનોએ સિન્ધુરાજની ગાઢ મૈત્રી મેળવી. તેનો (સિન્ધુરાજનો) પુત્ર શ્રી ભોજદેવ થયો. તેની દુશ્મનોને શિક્ષા આપનાર વરીકેની ખ્યાતિ જગત્સરમાં પ્રસરી હતી. પોતાની ખ્યાતિથી દુશ્મનોનાં કાળજાં બાળીને તેણે લાંબા સમય સુધી નિર્વિઘ્ને રાજ કર્યું. કાન્યકુબ્જથી આવેલા શ્રવણ ભદ્રના કુટુંબનો સુરાહિત્ય નામે રાજા તેનો ભક્ત હતો. તેણે શાહવાહન અને બીજા રાજાઓને હરાવીને ભોજની કીર્તિ કાયમ કરી. તેણે પોતાનું નામ સુરાહિત્ય યથાર્થ કરી બતાવ્યું. તેનો પુત્ર સંગમખેટમાં રહેતો પવિત્ર હોઇને દાનથી વિશેષ શોભતો હતો. અમાત્ય અને બીજા શેહેરીના પુત્રોને બોલાવીને તેની સંમતિ લીધી. વખતે મારા પૂર્વજનાં ષરાક્રમ જણવામાં છે. તેઓની સંમતિપૂર્વક તે નર્મદા કાંઠે ગયો અને સોમવાર પર્વણને દિવસે વિ. સં. ૧૧૦૩ ના માર્ગ (શીર્ષ) માસમાં રનાન પૂજાદિ કરીને મનાના સંગમ ઉપરના મણ્વેશ્વરના મંદિરમાં શ્રી ઘણ્ડેશ્વર મહાદેવને વિહ્વહજ ગામ તેમ જ સો એકર જમીન પાસેની ઘણ્ટાપહાડીમાં આપ્યાં. ચારે દિશા નિર્માણ કરેલી જમીન મારા પાપના ક્ષય માટે આપેલ છે. દાન લેનાર સાધુ દિનકર હતા.

ચાલુ શાપાત્મક શ્લોકો

વાલ કુટુંબમાં જન્મેલા એવલના પુત્ર સોહિક કાયસ્થે આ દાનપત્ર લખ્યું. જલચુક સુધારીને વાંચવું.

સોમનાથ પાટણુનો સિલહાર અપરાદિત્યનો નવો શિલાલેખ^૧

વિ. સં. ૧૧૭૬

આ લેખ કાઠિયાવાડમાં સોમનાથ પાટણમાંથી ઘણાં વર્ષો પહેલાં મળી આવ્યો હતો. તેને મુંબઈ લઈ જવામાં આવ્યો હતો અને તે ટાઉન હોલમાં બોમ્બે ઐત્ય સાયલ એશિયાટીક સોસાયટીના સંગ્રહમાં રહ્યો હતો. હવે તેને પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિયમમાં લઈ જવામાં આવ્યો છે. એ. ઇ. વો. ૧૨ પા. ૩૩૨ મે આ અપરાદિત્યનો શક સં. ૧૧૦૬ નો લેખ પ્રસિદ્ધ થયો છે, તેમાં છે તે મુજબ આ પથરમાં પણ લેખવાળા ભાગની ઉપરની બાજુએ સૂર્ય, ચંદ્ર અને તે બંને વચ્ચે શિવલિંગ કોતરેલાં છે. કુ.૧-૪૬. લાંબા અને કુ.૧-૧૬ થી પહોળા ભાગમાં લેખ કોતરેલો છે.

અપરાદિત્યના મંત્રી લક્ષ્મણ નાયકે સ્થાનકીય પાટણની વાડીમાં અમુક જમીન દાનમાં આપ્યાની હકીકત જે ભાગ હયાત છે તેમાં વાંચી શકાય છે. સોમનાથ પાટણમાં સમુદ્રમાં સ્નાન કરીને અને શિવજીની પૂજા કરીને આ દાન કરવામાં આવ્યું હતું. દાન સંબંધી વધુ વિગત નીચેના ભાગમાં શુભ થઈ છે.

સ્થાનકીય પાટણ તે મુંબઈ પાસેના હાલના થાણાનું પ્રાચીન નામ છે અને ત્યાં સિલહાર રાજા અપરાદિત્ય રાજ કરતો હતો. આ લેખની ઇબારત આ જ રાજાના બીજા તામ્રપત્રમાંની ઇબારતને ઘણે પ્રકારે મળતી આવે છે. તે પ્રો. કે. બી. પાઠકે બી. બી. આર. એ. એસના જર્નલમાં વો. ૨૧ પા. ૫૦૫ મે પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આ લેખમાં કાઠિયાવાડ કે જ્યાં વિ. સં. ચાલે છે ત્યાંના હોઇને તેમાં સાલ વિ. સં. માં આપેલી છે. તેની બરાબર શક સંવત ૧૦૪૨ આવે છે. પ્રો. પાઠકના તામ્રપત્રથી આઠ વર્ષ પહેલાંનો છે. રાજા અપરાદિત્ય અને મંત્રી લક્ષ્મણ નાયક બંને લેખોમાં તેને તેજ છે. આ લેખમાં મંત્રીના બાપ ભારકર નાયકનું નામ વધારામાં આપેલું છે.

વિ. સં. ૧૧૭૬ ના ગિરનારના લેખમાં (મું. ગેઝ. વો. ૧ ભાગ ૧ લેા પા. ૧૭૭)થી સમજાય છે કે આ પ્રાંત અણહિલવાડ પાટણના રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહ (વિ. સં. ૧૧૫૦-૧૨૦૦)ના કબજામાં આવ્યો હતો. સોમનાથ પાટણ યાત્રાએ આવેલો હતો ત્યારે મંત્રીએ થાણામાંની જમીનનું દાન કરેલું છે. તેણે અપરાદિત્ય દેવનું નામ આપેલું છે પણ સિદ્ધરાજનું નામ આપ્યું નથી. તે બદલથી હોય કે બાણી ભેગને હોય તે ચોક્કસ કહી શકાતું નથી. કદાચ અપરાદિત્યદેવ સિદ્ધરાજના હાથ નીચેના ખંડિયો રાજા ન હોય, અગર સિદ્ધરાજે તે પ્રાંત તાજેતરમાં જિતી લીધો હોય.^૨

૧ એ. બા. એ. રી. ઈ. વો. ૫ પા. ૧૬૬ ડી. બી. ડિસ્કવરી. ૨ દ્વારકા પાસે બેઠાં એક લેખ છે, તેમાં હામાજ ચાલકવાડ (૧ લા.)ના અમલદારે બેઠાં હામાસર બાંધ્યાનું લખ્યું છે. હામાજને તે બેઠાં વિત્યો; ન હોતો; કારણ તે ચાલકવાડના તાજામાં બંધ થોડો આવ્યો હતો. તેથી સંજ્ઞા છે કે હામાજ અગર તેણે અમલદાર ત્યાં ચાલકાએ થયો હતો અને તબાવ બંધાવામાં કાંઈ વધારો આવ્યો ન હોતો. આ લેખમાં અપરાદિત્યના મંત્રીને કાઠિયાવાડની જમીન સાથે કાંઈ સંજ્ઞા ન હોતો.

અક્ષરાન્તરે

- ૧ ૬ સંવત્ ૧૧૭૬ વિસ્વાર્ણસંવત્સરે ચૈત્રમુદ્ ૧૪ રવો દિને
- ૨ અષ્ટે શ્રીમદપરાદિત્યદેવરાજ્યે । સૌરાષ્ટ્રીયશ્રીસો-
- ૩ મનાથદેવાય પૂજાસત્કારાર્થ મહામાત્યશ્રીલક્ષ્મણ-
- ૪ નાયકેન પરમોદ[ધૌ] સર્પીથે જાતા ગગનૈકચ[ક] પૂજા-
- ૫ મળયે કમલિનીકામુકા[ય] મગવતે સવિત્રે નાના વિષ-
- ૬ કુમુદસ્થાધ્યમધ્યે વત્વા સફલમુરામુરુત્રૈલોક્યસ્વા-
- ૭ મિને મગવન્તમુપાપતિમમ્યર્ચ્યઃ ॥ માસ્કરનાયકપુત્રેણ શ્રી-
- ૮ લક્ષ્મણનાયકેન શ્રીદેવાધિદેવ શ્રી-
- ૯ સ્થાનકીયપાતનવાટિકામધ્યે પ્રદાતવ્યં
- ૧૦ દામ
- ૧૧
- ૧૨ દેવ

નં ૨૩૬ ૪

આપુ ઉપરના વિમલના મંદિરમાંના લેખ^૧

(વિ. સં. ૧૨૦૧)

હેનરી કઝીન્સના^૧ પત્રકમાં આનો નંબર ૧૭૬૭ છે. લેખની ૬૨ પંક્તિ છે અને ૧૭ શ્લોક છે અને તે પુ. ૨-૬ થી. લાંબી અને પડેલી ઉંચી જગ્યામાં ફાતરેલો છે. રબિંદ્રમાં પહેલી બે પંક્તિ ખાતરીપૂર્વક વાંચી શકાતી નથી, પણ તેમાં પ્રાગ્વાટ વંશના આણંપણરૂપ શ્રીમાલ કુલના કોઈ માણસનો ઉલ્લેખ છે. તેનો પુત્ર લલ્લુ હતો, જેનો રાજા મલ (ચાણક્ય પ્રલરાજ ૧ લો) સાથે કાંઈ સંબંધ હતો. તેનું બીજું નામ વીર મહત્તમ પણ હતું. લલ્લુને બે પુત્ર હતા. પહેલો મંત્રી નેહ અને બીજો વિમલ, જેનું શ્લોક ૭ મામાં નીચે મુજબ વર્ણન છે. દ્વિતીયકોદેતવતાવર્ચી(ની) વળ્લુશિપઃ બીવિમલો વ (જ)મૂવ । યેનેરહચૈર્વવતિપુલેગુલ્લવં વિનિર્મ્મા-પિતમ્મ વેવના ॥

નેહનો પુત્ર લાલિગ હતો. તેનો પુત્ર મંત્રી મહિદુક^૨ હતો. તેને વળી હેમ અને હશરથ એમ બે પુત્ર હતા. લેખમાં લખ્યું છે કે જગલના દેવળમાં હશરથે નેમિભુનેશ (નેમિ તીર્થંકર એટલે કે નેમિનાથ)ની મૂર્તિ બેસરાવી, જેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૨૦૧ જ્યેષ્ઠની પ્રતિપદા શુક્રવારે (ઇ. સ. ૧૧૪૪ ૫ મી મે શુક્રવારે) કરી હતી.

૧ વોહજન મ્યુઝિયમમાંના રબિંદ્ર ઉપરથી ૨ વાંચો વિશા ૩ વાંચો હ્રદ ૪ વિસર્ગ અને બે બાંટીની જરૂર નથી.

૫ એ. ઇ. રો. ૬ પા. ૧૫૧. ૬ હેનરી કઝીન્સના કહેતા મુજબ આ લેખ વિમલના મંદિરની પરજાળમાં ક્રમશઃ નં. ૧૦ ના બારણાખ ઉપર છે. એશિયાટીક રીસર્ચોઝ વો. ૧૬ પા. ૩૧૧ માં તેને મળે લખ્યું છે કે એક લેખની સાથે સવર ૧૨૦૧ છે, પણ તેમાં કોઈ બીજું વાંચી શકાતું નથી તેથી, તેનો વિશેષ ઉપયોગ નથી. ૭ કંઈ ઉપરથી આ નામ આપ્યું લાગે છે.

લેખ ૬૦

મારવાડના ચાહમાનના લેખો:—નં. ૧૯^૧

વિ. સં. ૧૨૨૧, ૧૨૪૨, ૧૨૫૬, અને ૧૨૬૮.

જેઠપુર રોટમાંના જાલોર પરગણાના તેજ નામના ગુપ્ત શહેરમાં અત્યારે તોપખાના તરીકે વપરાતી મસીદના બીજા માળના મિહરાબ ઉપરની બારશાખમાં આ લેખ ફાવેલો છે. આ મસીદ જૈનમંદિરના પત્થરોમાંથી બાંધવામાં આવી છે. લેખની છ પંક્તિ છે અને તે પુ. ૨-૮૪ ઈ. પહોળા અને ૫૩ ઇંચ ઉંચા પત્થરમાં ફાવેલ છે. લિપિ નાગરી છે, ભાષા સંસ્કૃત છે અને આખો લેખ ગદ્યમાં છે. ૪ અને ૪ બન્ને માટે ૪ જ વાપરેલ છે અને ૧ પછીનો જ બેઘડો લખેલ છે.

લેખમાં ચાર ફકીકત આપેલી છે પણ તે બધી એક જ મંદિર સંબંધી છે. પહેલા ભાગમાં વિ. સં. ૧૨૨૧ માં અમુક મંદિર બંધાવીને સાચી વિધિ પ્રસાવવા માટે જૈન ધર્મના દેવાચાર્યને આખ્યાની ફકીકત છે. દેવજનું નામ કુવરવિહાર હતું; અને તેમાં મૂળ બિંબ પાર્શ્વનાથનું હતું. જાળાલીપુર એટલે જાલોર તાળાના કાંચનગિરિ કિલ્લા ઉપર રહેવા પ્રભુ હેમસૂરિએ બોધ આપ્યા ઉપરથી ગુર્જરધરાના ઉપરી પરમ આર્હત મહારાજધિરાજ કુમારપાલે તે મંદિર બંધાવ્યાનું લખ્યું છે. આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે તે મંદિર બંધાવનાર સોલંકી રાજા કુમારપાલ ઉપરથી તેનું નામ કુવરવિહાર પાડવામાં આવેલ છે.

બીજા વિભાગમાં લખ્યું છે કે આ પ્રદેશ એટલે હક્ષિણ મારવાડના રાજા ચાહમાન વંશના આણ્વણ્ણ્ય મહારાજ સમરસિંહદેવના હુકમથી ભંડારિ પાસુના પુત્ર ભંડાડિ યથોવીરે વિ. સં. ૧૨૪૨ માં તેનો (મંદિરનો) છુણ્ણદાર કર્યો.

ત્રીજા વિભાગમાં લખ્યું છે કે વિ. સં. ૧૨૫૬ ના જ્યેષ્ઠ સુ. ૧૧ ને દિવસે રાજકુલના હુકમથી શ્રી દેવાચાર્યના શિષ્ય પૂર્ણ દેવાચાર્ય પાર્શ્વનાથ દેવના તોરણ, વગેરેની પ્રતિષ્ઠા કરી તેમ જ કનકમય ધ્વજાદંડ ઉપર ધ્વજારોપણ કર્યું.

ચોથા વિભાગમાં એમ લખ્યું છે કે સં. ૧૨૬૮ માં વર્ષમાં દીપોત્સવને દિવસે નવા નાટકીય પ્રયોગ માટેના મંડપમાં શ્રી પૂર્ણદેવસૂરિના શિષ્ય શ્રી રામચંદ્ર આચાર્યે સુવર્ણમય કળશા-રોપણની વિધિ કરી.

અક્ષરાન્તરં

- ૧ ઝો' ॥ સંવત્ ૧૨૨૧ શ્રીજાબૌલિપુરીયકાંચનિ [ગ] રિગદસ્યોપરિપ્રમુશ્રીદેય-
સૂરિર્મંથોધિતગૂર્જરધરાધીશ્વરપરમાર્હતચૌલ્લઘ્ય (૧)
- ૨ મહારા [જ] ચિરાજશ્રી [કુ] મારપાલદેવકારિતે શ્રીપા [ર્શ્વ] નાથસત્કમ્ [લ]
વિંબેસહિત શ્રીકુવરવિહારામિધાને જૈનચૈત્યે (૧) સદ્વિધિપ્રવ [ર્ષ] નાય
ર્વૃહદ્રચ્છયીવા-
- ૩ દીંદ્રશ્રીદેવાચાર્યાણાં પક્ષે આચંદ્રાર્ક સમર્પિતે ॥ સં. ૧૨૪૨ વર્ષે પત્તદેસા(શા)
ચિપચાહમાનકુલતિલકમહારાજશ્રીસમરસિંહદેવાવેશને માં૦ પાસુપુત્ર માં૦ યશો-
- ૪ વીરેણ સ [મુ] કૃતે । શ્રીમદ્રાજકુલદેશને શ્રીદેવાચાર્યશિષ્યૈઃ શ્રીપૂર્ણદેવૈર્નાચાર્યૈઃ (૧)
સં૦ ૧૨૫૬ વર્ષે જ્યેષ્ઠ સુ૦ ૧૧ શ્રીપાર્શ્વનાથદેવે તોરણાદીનાં પ્રતિષ્ઠાકાર્યે-
કૃતે । મલશિલ-
- ૫ રે વૈ' કનકમયધ્વજાવંદ્યસ્ય ધ્વજારોપણપ્રતિષ્ઠાયાં કૃતાયાં ॥ સં૦ ૧૨૬૮
વર્ષે દીપોત્સવદિને અમિનવનિષ્પંજ્રપ્રેક્ષામધ્યમંડપે^{૧૩} શ્રીપૂર્ણદેવસૂરિશિષ્યૈશ્રીરામૈં-
- ૬ ચંદ્રાચાર્યૈ સુવર્ણમયકલસારોપણપ્રતિષ્ઠા કૃતૌ ॥ સુમં ભવતુ ॥ છ ॥

નં. ૨૪૧ ખ

મારવાડના ચાહમાનના લેખો:-નં. ૧૪^૧

વિ. સં. ૧૨૨૮ માર્ગશીર્ષ સુ. ૧૩ સોમ.

મારવાડના ચાહમાનના કેટલાક લેખો ડા. ડી. આર. ભાંડારકરે એપિગ્રાફિક્સ ઇન્ડિયા
વો. ૧૧ પાને ૨૬ થેથી ૭૯ સુધીમાં પ્રસિદ્ધ ઠર્યા છે, તેમાંના નં. ૧૪ માં વિ. સં. ૧૨૨૮ ની
આલનો છે અને તેમાં પહેલી પંક્તિમાં નીચે મુજબ કુમારપાલનો ઉલ્લેખ છે.

ઝો' સંવત્ ૧૨ જઠા (૧) લીલા વત્ષે માગસિર હરિ ૧૩ સોમે શ્રીશિવદેવશરદેવસ્ય । ૧ શ્રીકુંવર પાલદેવ
ચિત્રવરણ્યે શ્રીનાથલ્લપુરાદ (૧) શ્રી કેલ્હણઃ રાજ્યે દોરિપચ્કે (૧) રાજા

આ લેખમાંના શ્રી કુંવરપાલને કુમારપાલ માનેલ છે.

૧ મૂળ પત્થર ઉપરથી. ૨ ચિહ્નરૂપે છે. ૩ વાંચો જાણાલિઃ ૪ વાંચો પ્રબોધિત ૫ વાંચો ચિંત
૬ વાંચો બુદ્ધ ૭ આંહી સંધિ કરવામાં આવી નથી. ૮ આંહી પહેલો વિભાગ પુરો થાય છે. ૯ વાંચો
દેવાચાર્ય. ૧૦ આંહી બીજો વિભાગ પૂરો થાય છે. ૧૧ વાંચો ન ૧૨ આંહી ત્રીજો વિભાગ પૂરો
થાય છે ૧૩ વાંચો નિષ્પન્ન ૧૪ વાંચો રામ. ૧૫ વાંચો ચાર્યૈઃ સુવર્ણમયકલસા ૧૬ વાંચો શુભં.

એ. ઈ. વો. ૧૧ પા. ૫૭.

ગિરનાર ઉપર હુમડના વંડામાં ઝાડ નીચે ચોરસ ઉંચી બેઠક છે, તેની કાર ઉપરના લેખ^૧

સં. ૫૮ (સિદ્ધ સંવત)=૧૧૭૨ ઇ. સ.

સં ૧૮ વર્ષે ચૈત્રવદી ૨ સોમે બારાગંજે

પં ૦ નેમિચંદશિષ્ય પંચાણચંદમૂર્તિ

ભાષાન્તર

સંવત ૫૮ ચૈત્ર વદિ બીજ સોમવારે બારાગંજમાં નેમિચંદના શિષ્ય પંચાણ ચંદની મૂર્તિ (છે).

નં ૨૫૦ અ

વેરાવળમાં હરસત દેવીના મંદિરમાંના શિલાલેખ^૨

વલભી સંવત ૬૨૭=વિ. સં. ૧૩૦૨

ઠાઠિયાવાડમાં વેરાવળ પાસે પ્રાચીન સોમનાથ દેવપ્રત્નમાં હરસત દેવીના મંદિરમાં શિલાલેખમાં ચણી લીધેલી એક મૂર્તિની બેસણી ઉપર ડો. ભગવાનલાલ ઇંદ્રજીએ આ લેખ શોધી કાઢ્યો હતો. * આઈઓલોજીકલ સર્વે ઓફ વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા નં. ૨ (લિસ્ટ ઓફ એન્ટીકવેરીઅન રીમેઇન્સ મુંબઈ ઇલાકા) પા. ૧૮૫ મે આ લેખ છપાઈ ગયો છે. મી. હરિદાસ વિહારીદાસ જુનાગઢના દિવાને મોહલેલી છાપ ઉપરથી હું તેને ફરી પ્રસિદ્ધ કરું છઉં. અને તે છાપ ડો. ફેલીટે મોકલી હતી.

લેખની પાંચ પંક્તિ છે અને ૧ ઇંચ પહોળી અને ૨૩ ઇંચ ઉંચી જગ્યામાં ફાટરેલી છે. તે સુરક્ષિત છે. અક્ષરનું કદ ૩ ઇંચ છે. જૈનનાં ૧૨ મી અને ૧૩ મી સદીનાં તાડપત્રો ઉપરની નાગરી લિપિ આમાં વપરાયેલી છે. ભાષા સંસ્કૃત છે, પણ પ્રાકૃતની અસરથી અશુદ્ધ છે. નામની બેઠણી, યોગ્ય વિભક્તિપ્રત્યયોના અભાવ અને પંક્તિ પાંચમાં કારિદા ને બદલે કારાપિદા ઇત્યાદિ અશુદ્ધતા છે. આખો લેખ ગદ્યમાં છે.

૧ રી. લિ. બે. રી. બો. પ્રે. પા. ૩૫૭ (નં. ૨૦)

૨ બે. ઈ. વો. ૩ પા. ૩૦૨ એફ ડીલહોર્ન. ૩ જીએ ડો. ફીલિપ્સ ડ્રમ લેખો, પ્રસ્તાવના પા. ૭૧ ઈ. એ. વો. ૧૧ પા. ૨૪૧ બોએ, મેગ્સીયર વો. ૮ પા. ૧૮૧.

ગદલક^૧ જાતિના ઐહિન મૂલ જોગ, તેની પત્ની ઐહિની મોઢી, તેનો પુત્ર ગાંધી જોગ, તેની પત્ની રોવડ; તેના પુત્ર જયતા, જસદેવ, અને જસપાલ અને તેના કુટુંબનાં બીજાં માણસોએ^૨ સોમનાથ પાટણમાં પૂજા માટે શ્રી ગોવર્ધનની મૂર્તિ કરાવી, તે હકીકત લેખમાં આપી છે. તે મૂર્તિ નીચે આ લેખ છે. તે પોતાના અને પૂર્વજોના પુણ્ય માટે કરાવી છે. સૂ. વિઝદેવના પુત્ર સૂ. રાધવે મૂર્તિ ધરી છે.

આ લેખમાં સહુથી ઉપયોગી મુદ્દો સંવતનો છે. તિથિ શ્રીમદ્વલ્લભી સંવત્ ૬૨૭ વર્ષ કાલગુન સુદિ ૨ સોમ, જ્યેષ્ઠ લખી છે. આ તિથિ માટે ડા. ફલીટે ગુપ્તના લેખોની પ્રસ્તાવના- (પા. ૬૦-૬૩) માં ખૂબ ચર્ચા કરી છે. ડા. ફલીટે વાંચેલો પાઠ શુદ્ધ છે અને તેની બરોબર સોમવાર તા. ૧૬ ફેબ્રુઆરી ૧૨૪૮ ઇ. સ. ડા. ફલીટે ગણ્યા છે તે બરોબર છે. મુરકેલી માત્ર એ છે કે ૧૨૪૮ ની ૧૬ મી ફેબ્રુઆરી સોમવાર શક સંવત્ ૧૧૬૭ ગત (=વ. સં. ૧૩૦૨ ગત) સાથે મળતી આવે છે અને તેથી વલ્લભી સં. ૬૨૭ અને ગત શક સંવત્ વચ્ચે ૨૪૦ નો ફેર રહે છે, જ્યારે બીજી ગુપ્ત વલ્લભી સાલમાં તદ્દાવત ૨૪૧ નો આવે છે. આનું સમાધાન જ્યેષ્ઠ થાય કે બીજી સાલોમાં ગત વર્ષ વાપરેલ છે, જ્યારે આમાં ચાલુ વર્ષ વાપરેલ છે. બીજી યુલાસો એ હોઈ શકે કે ૧૩ મી સદીમાં ઠાઠિયાવાડના લોકોને ગુપ્તકાળનું ચોક્કસ બાન હોઈ શકે નહીં. તેઓ વિ. સંવત્ વાપરતા અને વલ્લભીપુર વિ. સં. શરૂ થયા પછી ૩૭૫ વર્ષે નાશ પામ્યું જ્યેષ્ઠ તે જાણતા^૩ અને તે સાલથી શરૂ થતો સંવત્ વપરાતો હતો, જ્યેષ્ઠ તેઓને બાન હતું. તેથી તેઓએ વિક્રમ સંવતને વલ્લભી સંવત્ બનાવવા માટે ૩૭૫ બાદ કરવા જ્યેષ્ઠ જાણ્યું. વેરાવળના અર્જુનદેવના^૪ શિક્ષાલેખમાં ૬૪૫ વલ્લભી સંવત્ બરાબર વિ. સં. ૧૩૨૦ તેજ ગણત્રીએ લખેલ હોવો જોઈએ. અને આંહી પણ તેમજ થયું હોવું જોઈએ. લેખ બરોબર વિ. સં. ૧૩૦૨ ગતમાં લખાએલો હોવો જોઈએ અને લેખકે વલ્લભી સંવત્ વાપરવા ૧૩૦૨ માંથી ૩૭૫ બાદ કરી ૬૨૭ લખી દીધા.^૫

૧ કેનેરીઝ અને તેલુગુ ગોત્ર=ગોત્રાગણિયા સાથે સરખાવો. ૨ અથવા જ્યેષ્ઠ પણ અર્થ થાય કે મૂર્તિ ઐહિની મોઢીએ કરાવી તથા પુત્ર જોગની પત્ની રોવડાએ કરાવી અને જોગ અને રોવડાના પુત્રોએ કરાવી. ૩ જ્યેષ્ઠ મો. પીટરસનનો ગ્રાન્ડે રીપોર્ટ પા. ૪ અને પૂરવણી પા. ૨૮૫ શ્લો. ૧૦૨ તથા મેટ્રુન પ્રખંધ જિવામણી પા. ૨૭૬ પળકચરી વાલા ઇં તિલ્લિચયાઈ એક મેટ્રન વિક્રમકાલાહ તમો વલ્લભીમંગો સમુપ્પન્નો ૪ જ્યેષ્ઠ. ઈ. એ. વો. ૧૬ પા. ૧૮૦ નં. ૧૨૬. ૫ મારી ઉપદ્રી ચર્ચા ને ફેરવવા અત્યારે પણ કોઈ જરૂર નથી લાગતી તે જુન ૧૮૬૦ માં છપાવવા માટે મુંબઈ મોઢી હતી. અને તે ડા. ફલીટનો ઇ. એ. વો. ૨૨ પા. ૩૭૬ માં ગુપ્ત વલ્લભી વિષયનો લેખ લખાયો તે પહેલાં લખાઈ હતી.

લેખ ૬૧

અક્ષરાન્તરં

- ૧ ઓ^૧ ॥ શ્રીમદ્વલ્લભીસ[-]વત્ ૯૧૭ વર્ષે ફાલ્ગુન સુદિ ૨ સોમે^૨ ॥ અબેહ
શ્રીદેવપત્ને
૨ સકલરાજાવલીપૂર્વ^૩ ગણકજાતીય શ્રેષ્ઠિમૂલજોગ ભાર્યા શ્રે^૪ મોઢી^૫ તથા સુ-
૩ તર્ગધિકજોજા ભાર્યા શેવહ તથા પુત્ર જલતા દ્વિતીયપુત્ર જસદેવ તૃતીયપુત્ર
૪ અંસપાકપ્રભૃતયૈ શ્રીગોવર્ધનમૂર્તિ^૬ નમસ્કરણા[સ્થં]- સ્વશ્રેયસે પૂર્વજાનાં શ્રેયો-
૫ મિશ્રદ્વયે સ્વમક્ત્યા કારાપિતા ॥ સૂત્ર વીશ્વદેવપુત્ર સેત્ર રાષ્વેન(ળ)
ષટિતા ॥ છ [॥]

૧ ડા. ૬ લીટ મોકલેલ ૭૫૫ ઉપરથી. ૨ ચિહ્ન ૩૫ છે. ૩ પ્રથમ સૌમે લખ્યું હતું અને ઓ માટે એક લીટી પહેલાં એક લીટી પછી અને એક લીટી ઉપર લખેલ પછી પાછળથી એને ઓ બનાવતી લીટી છેડી નાખી છે. ૪ આ વાક્ય જેની કંઈ જરૂર નથી, તેના ઉપરોગ માટે સરખાવે છે. એ. વો. ૬ પા. ૧૯૧ પંક્તિ ૧. ૫ એટલે શ્રેષ્ઠિનો. ૬ ઓ ની પાછળથી ઉમેરેલી લીટી ૭૫૫માં બંધ આંખી છે. ૭ એટલે પ્રજ્વલ: તે પ્રજ્વલિભિઃ. ૮ વાંચો મૂર્તિ. ૯ એટલે કે સુત્રગાર.

ગિરનારના નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર તરફના દરવાજાના સ્તંભ ઉપરના લેખ,^૧ બાજુના સ્તંભ ઉપરના

સં. ૧૩૩૩ જ. વ. ૧૪

સંવત્ ૧૨૩૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૪ મોમ શ્રી-
જિનપ્રબોધસૂરિસુગુરુપદેશાત્ ઉચ્ચા-
પુરીવાસ્તવ્યેન શ્રે૦ આસપાલસુત શ્રે૦ હરિપા-
લેન આત્મનઃ સ્વમાતૃહરિભાયાશ્ચ શ્રેયોર્થ
શ્રીઉજ્જયંતમહાતીર્થે શ્રીનેમિનાથદેવસ્ય નિત્યપૂ-
જાર્થે દ્વ૦ ૨૦૦ સ્તવદ્વયં પ્રદત્તં । અમીષાં વ્યાજેન પુષ્પ-
સહસ્ર ૨૦૦૦ દ્વયેન પ્રતિદિનં પૂજા કર્તવ્યા શ્રીદે-
વકીયઆરામવાદિકાસત્કપુષ્પાનિ શ્રીદેવક-
—પંચકુલેન શ્રીદેવાયઝઢાપનીયાનિ ॥

ભાષાન્તર

સંવત ૧૩૩૩ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૪ મંગળવારે; અનપ્રબોધસૂરિ ગુરૂના આદેશથી ઉચ્ચા-
પુરીના રહીશ આસપાલના સુત હરિપાલે પોતાની મા હરિલાલા પુણ્ય માટે ઉચ્ચંત મહાતીર્થમાં
નેમિનાથ દેવની નિત્યપૂજા માટે ૨૦૦ દ્રુમઆપ્યા. આ ૨૪મના વ્યાજમાંથી ૨૦૦૦ પુષ્પથી
નિત્યપૂજા કરવી, દેવની વાડીમાંથી દેવના પંચે લેખાં કરેલાં દેવની પૂજા માટે વાપરવાં (પુલ).

ગિરનારના નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર તરફના ઠરવાળાના સ્તંભ ઉપરનો લેખ, પૂર્વ બાજુએ^૧

અ. ૧૩૩૫ વે. સુ. ૮

અક્ષરાન્તર

સંવત્ ૧૩૩૧ વર્ષે વૈશાલ સુદિ ૮

ગુરો શ્રી મદુજ્ઞંતમહાતીર્થે દેવ — — — —

અ શ્રીનેમિનાથપૂજાર્થે અવલક્ષ્મીવાસ્તવ્ય-

શ્રીમાલ્લજાતીય સંવત્ ૦ વીઠ્ઠળ ત — — — —

ભાષાન્તર

અ. ૧૩૩૫ ના વૈશાખ સુદિ ૮ ગુરુવારે; અવલક્ષ્મીના રહીશ, શ્રીમાલ્લજાતિના સંઘ
વીઠ્ઠળ આ પ્રસિદ્ધ ઉલ્લખ્ય મહાતીર્થના શ્રીનેમિનાથની પૂજા માટે

ગિરનારના નેમિનાથના મંદિરના ઉત્તર તરફના ઠરવાળાના સ્તંભ ઉપરનો લેખ,^૨ પૂર્વ બાજુએ

અ. ૧૩૩૬ વે. સુ. ૮

સંવત્ ૧૩૩૯ વર્ષે જ્યેષ્ઠ સુદિ ૮ ગુરુ શ્રીઝજ-

ચંતમહાતીર્થે અયવાળાવાસ્તવ્યપ્રવાટ જ્ઞા-

તીયમહં જિસચરસુતમહં પૂનર્સિદ્ધ મા-

ર્થા. ગુનસિરિત્રેયોર્થેનેચકેદ્રા ૧૦૦ ત્રીખિલ્લા

નિનેચકે કારિતાનિ દિનંપ્રતિપુષ્ક ૧૦૫૦ ॥

ભાષાન્તર

અ. ૧૩૩૬ ના જ્યેષ્ઠ સુદિ આઠમ ગુરુવારે; ૩૦૦ ફા. ઉલ્લખન મહાતીર્થે અયવાળાના
રહીશ, પ્રાગ્યાટ વંશના જ્યેષ્ઠધરના પુત્ર પૂનર્સિદ્ધની ભાર્યા ગુનસિરિના ત્રેય માટે નિત્ય પૂજા
માટે આપ્યા. રાજ ૩૦૫૦ પુલો પૂજામાં વાપરવાં.

૧ શ્રી. શ્રી. શ્રી. શ્રી. શ્રી. શ્રી. પા. ૩૫૩ (નં. ૬ બી)

૨ શ્રી. શ્રી. શ્રી. શ્રી. શ્રી. શ્રી. પા. ૩૫૨ (નં. ૬)

પરિશિષ્ટ (૧)

ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખસંગ્રહના ત્રણ ભાગમાં
આવતાં હેશ, ગામો અને સ્થળોની અનુક્રમણિકા

[સૂચના-પહેલો અંક ગ્રંથનો નંબર બતાવે છે, બીજો અંક લેખનો
નંબર બતાવે છે અને ત્રીજો અંક પાનું બતાવે છે.]

અ	ગ્રંથ	લેખ	પાનું	અ	ગ્રંથ	લેખ	પાનું
અકુરેશ્વર ...	૨	૧૦૮	૫	અકુલ...	૩	૨૩૬	૩૫
	"	"	૮	અકુલક	"	"	૩૭
	"	"	૧૧		"	"	૩૮
	"	૧૧૦	૧૩	અણહિલપાટક ...	૨	૧૩૭	૧૧
	"	"	૧૫		"	૧૩૮	૧૨
	"	"	૧૭		"	"	૧૩
	"	૧૧૬	૩૪		"	"	૧૪
	"	૧૧૮	૪૮		"	૧૩૯	૧૫
	૩	૨૩૩ અ	૨૩૩		"	"	૧૬
	"	"	૨૩૬		"	૧૪૦	૧૭
અકોલક ...	૧	૨૬	૩૨		"	૧૪૩	૨૫
	"	"	૩૩		"	"	૨૬
	"	"	૩૫		"	"	૨૭
અમરિતકામહાર ...	૧	૬૮	૧૬૨		"	૧૪૦	૫૨
	"	"	૧૬૬		"	"	૫૪
	"	"	૧૬૮		"	૧૪૪	૫૮
	"	૬૯	૧૬૯		"	૧૪૬	૬૬
	"	"	૧૭૦		"	"	૭૧
અમહાર*	૩	૨૨૭	૪		"	"	૭૩
	"	"	૫		"	૧૫૭	૭૪
અચલગઢ ...	૨	૧૬૧	૮૯		"	"	૭૭
	૩	૨૫૨	૭૬		"	૧૫૯	૮૧
અચલેશ્વર ...	૩	૨૫૨	૭૧		"	"	૮૨
અજમેર ...	૩	૧૪૪ અ	૧૫૯		"	"	૮૪
	"	૧૫૭ અ	૧૮૨		"	૧૬૦	૮૮
	"	૨૩૮ અ	૨૩૫		"	૧૬૨	૯૬
અડવી પાટક ...	૨	૧૧૨	૨૦		"	"	૯૯
	"	"	૨૧		"	૧૬૪	૧૧૧
					"	૧૬૫	૧૧૬

* અમહારનું વિશિષ્ટ નામ સ્પષ્ટ નથી.

અંબુકેતનગિરી

અંબુકેતન પાટલ ...	અંબ	લેખ	પાનું	અંબુકેતન પાટલ	અંબ	લેખ	પાનું
	૨	૧૬૬	૧૧૭		૨	૧૩૭	૫
	"	"	૧૧૯		"	"	૬
	"	૧૬૮	૧૩૪		"	૧૪૭	૪૦
	"	"	૧૩૭		૩	૨૦૬	૬
	"	૧૭૦	૧૪૩		"	૨૩૭	૪૧
	"	"	૧૪૬		૩	૧૪૪ ક	૧૬૪
	"	૧૮૬	૧૫૩		"	૧૪૯ બ	૧૭૩
	"	૨૦૧	૧૫૯		"	૨૨૫ બ	૨૧૯
	"	૨૦૨	૧૬૨		"	૨૩૯ અ	૨૫૦
	"	"	૧૬૪	અંબુકેતનપુર ...	૨	૧૪૫	૩૦
	"	૨૦૬	૧૭૨		"	૧૫૪	૫૯
	"	"	૧૭૪		"	૧૬૩	૧૦૪
	૩	૨૧૬	૫૪		"	૧૬૪	૧૧૦
	"	"	૭૫		"	૧૬૫	૧૧૩
	"	૨૧૭	૬૦		"	૧૬૭	૧૨૧
	"	૨૨૦	૭૭		"	"	૧૨૪
	"	૨૨૧	૭૮		"	"	૧૨૬
	"	૨૪૩	૬૧		"	"	૧૨૯
	"	"	૬૩		"	૧૬૯	૧૪૧
	"	૧૪૪ અ	૧૫૯		૩	૨૦૬	૪
	"	૧૪૪ બ	૧૬૦		"	૨૦૭	૧૪
	"	૧૪૪ ક	૧૬૩		"	"	૧૫
	"	૧૪૮ અ	૧૬૬		"	"	૧૭
	"	૧૪૮ બ	૧૬૭		"	૨૦૮	૧૯
	"	૧૪૮ ક	૧૬૯		"	"	૨૧
	"	૧૪૯ અ	૧૭૦		"	૨૦૯	૨૬
	"	૧૫૭ અ	૧૮૨		"	૨૧૦	૩૦
	"	૧૫૭ બ	૧૮૫		"	૨૧૧	૩૨
	"	૧૫૭ ક	૧૮૯		"	"	૩૪
	"	૧૫૮ અ	૧૯૩		"	"	૩૫
	"	૧૪૩ અ	૧૯૭		"	૨૧૨	૩૭
	"	૧૪૩ બ	૧૯૮		"	"	૪૦
	"	૨૧૫ અ	૨૦૨		"	૧૫૭ બ	૧૮૪
	"	"	૨૦૩		"	૧૫૮ અ	૧૯૪
	"	૧૬૪	૨૦૬	અંબુકેતનપુર પાટલ	૨	૧૫૪	૫૯
	"	૨૧૯ અ	૨૦૯	અંબુકેતન પાટલ	૩	૨૨૩	૮૮
	"	૨૨૩ અ	૨૧૬		"	"	૮૯
	"	૨૨૫ અ	૨૧૮	અંબુકેતન પાટલ ...	૨	૧૨૩	૨૭
અંબુકેતન પાટલ	૧	૭૬	૨૦૫		"	૧૨૬	૫૪

અનુક્રમિકા	પંથ	લેખ	પાનું	અનુક્રમિકા	પંથ	લેખ	પાનું
અનુક્રમિકા ...	૨	૧૨૬	૮૩	અનુક્રમિકા ...	૧	૧૭	૩૭
	"	૧૩૭	૩		"	"	૩૮
	"	"	૪	અનુક્રમિકા ...	૧	૧	૭
	"	"	૫		"	"	૬
	"	"	૬		"	"	૧૧
	"	૧૪૧-૪૨	૧૬	અનુક્રમિકા ...	૨	૧૨૮	૭
	"	૧૪૩	૨૫		"	"	૭૬
	"	૧૫૦	૫૨	અનુક્રમિકા ...	૨	૧૩૨	૧૧૫
	"	૧૫૬	૭૦		"	"	૧૧૮
	"	૧૫૭	૭૩		"	"	૧૨૧
	"	૧૫૮	૮૦	અનુક્રમિકા ...	૨	૧૩૨	૧૧૫
	"	૧૫૯	૮૧	અનુક્રમિકા વિહાર	૧	૩૬	૫૯
	"	૧૬૧	૮૬		"	"	૬૦
	"	૧૬૨	૯૪	અનુક્રમિકા ...	૧	૬૧	૧૩૬
	"	"	૯૫	અનુક્રમિકા ...	૧	૫૬	૧૩૫
	"	૧૬૩	૧૦૧	અનુક્રમિકા ...	૩	૫૬	૧૦૩
	૩	૨૦૬	૩	અનુક્રમિકા ...	૨	૧૪૧-૪૨	૧૬
	"	૨૨૩	૮૮	અનુક્રમિકા ...	૧	૭૩	૧૮૬
	"	૨૩૬	૩૫		૨	૧૨૨	૧૮
	"	૨૩૭	૪૧		"	૧૩૭	૩
	"	"	૪૨		"	૨૩૭	૪૦
અનુક્રમિકા ...	૧	૬૬	૧૭૩		"	"	૪૨
અનુક્રમિકા ...	૩	૨૩૭	૪૩		૩	૨૧૪	૪૩
અનુક્રમિકા ...	૩	૨૨૮	૬		"	૨૩૮	૪૬
	"	"	૭		"	"	૫૦
	"	"	૮		"	૧૪૩ અ	૧૬૬
અનુક્રમિકા ...	૧	૧૩	૩	અનુક્રમિકા ...	૧	૩૮	૩૨
	"	"	૪		"	૬૫	૧૫૧
	"	"	૫	અનુક્રમિકા ...	૨	૧૨૧	૯
અનુક્રમિકા ...	૧	૪૨	૮૧		"	"	૧૩
	"	"	૮૪		"	"	૧૭
અનુક્રમિકા ...	૧	૨	૧૭	અનુક્રમિકા ...	૧	૧૩	૪
અનુક્રમિકા ...	૩	૬ અ	૯૧	અનુક્રમિકા ...	૩	૨૨૦ અ	૨૧૧
અનુક્રમિકા ...	૩	૨૨૩	૮૮		"	"	૨૧૨
અનુક્રમિકા ...	૧	૧૪	૬	અનુક્રમિકા ...	૩	૧૨૫ અ	૧૨૪
	"	"	૭		"	"	૧૨૬
	"	"	૮		"	"	૧૩૨
અનુક્રમિકા ...	૧	૬	૭		"	૧૨૫ ૬	૧૩૬
	"	"	૯	અનુક્રમિકા ...	૨	૧૩૨	૧૧૮
	"	"	૧૧		"	"	૧૧૨

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું		
અરહકમ	...	૧	૧૭	૫	આનર્તપુર	...	૧	૧૨૭	
અરહકગીત	...	૧	૪૫	૬૦		"	૭૨	૧૮૪	
અદિગ્રન્થ	...	૨	૧૧૬	૩૬		"	"	૧૮૭	
		"	"	૩૮		"	"	૧૮૮	
અક્ષરશ્રવ	...	૧	૨૦	૧૩		૩	૨૨૨ અ	૨૧૩	
		"	"	૧૪	આનંદ (આણંદ)	૧	૬૬	૨૮૮	
		"	"	૧૫		૩	૨૩૭	૪૩	
		"	૨૧	૧૬		"	૨૩૦ અ	૨૨૪	
		"	"	૧૮	આનંદનગર	...	૨	૧૫૪	૫૮
		"	"	૨૦		"	"	૫૬	
		"	૨૩	૨૪	આનંદપુર	...	૧	૨૬	૪૪
		"	"	૨૬		"	૪૦	૭૦	
		"	"	૨૭		"	૭૬	૨૦૫	
		"	૪૧	૭૫		"	"	૨૦૬	
આ						"	"	૨૧૮	
આકાશવર્ણિ (પશ્ચિમ) - (પૂર્વ) ૧		૬	૭			"	"	૨૧૬	
		"	"	૬		"	"	૨૩૦	
		"	"	૧૧		"	૮૩	૨૩૪	
આકાશલીલા	...	૨	૧૬૨	૬૪		"	૬૦	૨૬૦	
		"	"	૬૭		"	૬૬	૨૮૮	
		"	"	૬૯		"	"	૨૮૬	
આખી	...	"	૧૬૮	૧૩૫		"	"	૨૬૫	
		"	"	૧૪૦		"	"	૨૬૭	
અગ્રણુવાડા	...	"	૧૮૬	૧૫૨		૨	૧૪૩	૨૫	
		"	"	૧૫૩		"	"	૨૬	
અત્રિલી કારેલી	"	૧૨૦	૩			"	"	૨૭	
	"	૧૩૦	૬૫			"	૧૪૭	૩૮	
આધીવાડા	...	"	૧૧૪	૧૧૬		"	"	૩૯	
	"	"	"	૧૧૬		"	"	૪૨	
આનર્ત	...	૧	૬	૭		૩	૨૧૮	૬૫	
	"	"	"	૮		"	૨૧૬	૭૩	
	"	"	"	૧૦		"	"	૭૫	
	"	"	"	૧૧		"	"	૭૭	
આનર્તપુર	...	"	૩૦	૪૫		"	૨૨૫	૬૭	
	"	"	"	૪૬		"	૨૩૭	૪૧	
	"	"	"	૭૦		"	"	૪૩	
	"	"	"	૭૨		"	"	૪૫	
	"	૪૭	૬૭			"	"	૪૭	
	"	"	૬૮			"	"	૪૮	
	"	૫૫	૧૨૫			"	૨૨૨ અ	૨૧૩	

અંક	લેખ	પાનું	અંક	લેખ	પાનું
આનંદપુર ...	૩ ૨૩૦ અ	૨૨૪	આમોઠ ...	૨ ૧૧૮	૪૮
" "	" "	૨૨૫	આમોઠ ...	૧ ૧૩	૩
" "	" "	૨૨૭	" "	" "	૪
આનંદ મંદિર ...	૧ ૩૪	૫૬	" "	" "	૫
" "	" "	૫૭	આમિતિકા ...	" ૨૩	૨૪
આનંદ ...	૧ ૧	૧૨	" "	" "	૨૬
" "	" "	૧૩	" "	૩૬	૧૨
આનંદોડ ...	૩ ૧૪૪ ક	૧૬૧	" "	" "	૬૩
આનંદરણ ...	૧ ૪૦	૭૦	આનંદભાટિ ...	૨ ૧૪૧-૪૨	૧૬
" "	" "	૭૨	" "	" "	૨૩
આનંદરણ ...	" ૪૦	૬૬	" "	" "	૨૪
" "	" "	૭૦	આનંદવિડ ...	૨ ૧૫૭	૭૩
આનંદ ...	૨ ૧૩૭	૬	" "	" "	૭૫
" "	" "	૮	" "	" "	૭૭
" ૧૬૧	૮૬	આનંદવિજ્ઞ ...	૩ ૧૫૭ અ	૧૮૩	
" ૧૬૭	૧૨૦	આનંદવિજ્ઞ ...	૧ ૭૬	૨૦૫	
" "	૧૨૧	આનંદભાટિ ...	૨ ૧૪૧-૧૪૨	૧૬	
" "	૧૨૨	" "	" "	૨૨	
" ૧૬૮	૧૩૪	" "	" "	૨૪	
" "	૧૩૬	આનંદ ...	" ૧૬૮	૧૩૫	
" ૧૬૯	૧૪૧	" "	" "	૧૩૬	
" ૧૭૧-૧૮૫	૧૪૭	આનંદવિજ્ઞ ...	૩ ૧૪૪ ક	૧૬૧	
" ૧૮૮-૧૯૨	૧૫૫	" "	" "	૧૬૩	
" ૧૯૩-૨૦૦	૧૫૬	આનંદવિજ્ઞ ...	૧ ૧૦૩	૮	
" ૨૦૩	૧૬૫	આનંદવિજ્ઞ ...	૨ ૧૧૮	૪૭	
૩ ૨૦૬	૩	" "	" "	૪૬	
" "	૧૦	" "	" "	૫૧	
" ૨૩૭	૪૨	આનંદ ...	૩ ૨૩૮ અ	૨૩૮	
" ૨૫૨	૭૧	આનંદવિજ્ઞ ...	૨ ૨૦૬	૧૭૨	
" "	૭૬	" "	" "	૧૭૪	
" "	૮૧	ઈ			
" ૧૪૦ અ	૧૫૬	ઈદિયા ...	૨ ૧૬૫	૧૧૪	
" ૧૪૯ અ	૧૭૩	" "	" "	૧૧૬	
" ૨૨૩ અ	૨૧૫	ઈદર... ..	૩ ૨૨૫ અ	૨૧૯	
" ૨૩૮ અ	૨૩૭	ઈદિયા ...	૨ ૧૬૦	૮૬	
" ૨૩૯ ક	૨૫૧	" "	" "	૮૮	
" ૧૨૫ અ	૧૨૪	ઈદિયા ...	૩ ૨૩૬	૫૧	
" ૧૨૫ ક	૧૩૬	" "	" "	૫૪	
" ૨૧૬ અ	૨૧૦	" "	" "	૫૭	
" ૨૨૦ અ	૨૧૧				

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
ઉદ્ઘાટન ...	૨	૨૦૬	૧૭૨	ઉદ્ઘાટન ...	૨	૧૩૫	૧૩૮
	"	"	૧૭૪		"	૧૪૪	૨૮
ઉદ્ઘાટિતપત્રક ...	૧	૫૨	૧૧૫		"	૧૫૫	૬૫
	"	"	૧૧૭		૩	૨૩૭	૪૩
પ્રતિ ...	૩	૧૪૦ અ	૧૫૬		"	૧૪૪ ક	૧૬૪
	"	"	૧૫૭		"	૧૪૬ અ	૧૭૦
	"	"	૧૫૮	ઉદ્ઘાટન ...	૨	૧૩૧	૧૦૬
પ્રતિ ...	૨	૧૦૬	૪		"	"	૧૧૧
	"	"	૫	ઉદ્ઘાટન ...	"	૧૪૬	૫૧
	"	૧૧૧	૧૮		૩	૨૦૭	૧૫
	"	૧૧૪	૨૫		"	"	૧૭
	"	"	૨૪		"	૨૦૮	૧૯
	"	"	૨૬		"	"	૨૧
	"	૧૧૫	૩૦		"	૨૦૬	૨૬
	"	૧૧૬	૩૪		"	૨૧૦	૩૦
	"	"	૩૫		"	૨૧૧	૩૨
	"	૧૧૭	૪૦		"	"	૩૩
	"	"	૪૧		"	૨૧૨	૩૭
	"	૧૩૨	૧૨૧		"	"	૩૮
પ્રતિ ...	"	૧૩૦	૯૫		"	"	૪૦
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩		"	૧૪૭ ક	૧૬૧
પ્રતિ ...	૩	૧૪૦ અ	૧૫૭		"	"	૧૬૨
પ્રતિ ...	"	૪૪ અ	૯૭		"	૨૫૧ અ	૨૫૭
પ્રતિ ...	૨	૧૧૫	૩૦		"	૨૫૧ અ	૨૫૮
	"	"	૩૧		"	૨૫૧ ક	"
	"	"	૩૩	ઉદ્ઘાટન ...	૨	૧૩૧	૧૧૩
પ્રતિ ...	૧	૪૦	૬૬	ઉદ્ઘાટન ...	"	૧૬૨	૬૫
	"	"	૭૦	ઉદ્ઘાટન ...	"	૧૩૧	૧૦૬
	"	"	૭૨		"	૧૬૧	૮૬
પ્રતિ ...	૧	૧૪	૬	ઉદ્ઘાટન ...	"	૨૦૬	૧૭૪
	"	"	૭		"	૧૪૩	૨૫
	"	"	૮		૩	૧૫૭ અ	૧૮૨
				ઉદ્ઘાટન ...	૨	૨૦૬	૧૭૩
					"	"	૧૭૪
ઉદ્ઘાટન ...	૧	૬૪	૨૭૫	ઉદ્ઘાટન ...	૧	૪૬	૬૪
	"	"	૨૭૬		"	"	૬૬
ઉદ્ઘાટન ...	"	૫૨	૧૧૫	ઉદ્ઘાટન ...	૩	૨૫૬	૮૪
	"	"	૧૧૭	ઉદ્ઘાટન ...	૨	૧૨૩	૨૭
ઉદ્ઘાટન ...	૩	૨૫૧ અ	૨૫૭	"	"	૧૩૧	૧૦૬
ઉદ્ઘાટન ...	૨	૧૩૦	૬૫		"	"	૧૩૨
					"	"	૧૧૩

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
ઉત્તર બંગાળ ...	૩	૧૪૬ બ	૧૭૩	ઉમેદા ...	૨	૧૧૪	૨૪
„ હિન્દ ...	„	૧૩૦ અ	૧૪૪	„ „	„	„	૨૫
ઉત્તરાખંડ ...	૧	૧૦૭	૧૭	„ „	„	„	૨૬
ઉત્તર ગુજરાત ...	„	૬૯	૧૭૩	„ ૧૧૫	„	૧૧૫	૩૦
ઉત્તરિનિરિ ...	૨	૧૩૬	૧૫૨	„ ૧૧૬	„	૧૧૬	૩૪
ઉત્તરપુર ...	„	૧૪૬	૩૪	„ „	„	„	૩૫
„	„	૧૫૦	૫૨	„ ૧૧૭	„	૧૧૭	૪૦
„	„	„	૫૪	„ „	„	„	૪૧
„ ૧૫૧	„	૫૫	૫૫	ઉત્તર ...	૧	૧૦૩	૬
„ ૧૫૬	„	૬૯	૬૯	ઉત્તરપુરી ...	૨	૧૧૮	૧૩૫
„ „	„	૭૦	૭૦	„ „	„	„	૧૩૬
„ „	„	૭૧	૭૧	ઉત્તર ...	૨	૧૧૫	૩૦
„ ૨૩૭	„	૪૨	૪૨	(ઉત્તર) ...	„	„	૩૧
„ ૨૩૮	„	૫૦	૫૦	„ „	„	„	૩૩
„ ૧૫૭ અ	„	૧૮૨	૧૮૨	„ ૧૩૩-૧૩૪	„	૧૩૩-૧૩૪	૧૨૩
ઉત્તર ...	૧	૫૧	૧૧૩	„ „	„	„	૧૨૫
„	„	„	૧૧૪	„ „	„	„	૧૨૬
ઉત્તર ...	૨	૧૮૬	૧૫૨	ઉમેદા ...	૧	૫૦	૧૦૬
„	„	„	૧૫૩	ઉત્તર ...	„	૬	૭
ઉત્તર ગુજરાત	૧	૭૩	૧૮૯	„ „	„	૧૫	૮
„	„	„	૧૯૩	„ „	„	„	૬
ઉત્તર ...	૩	૨૩૮ અ	૨૩૮	„ „	„	„	૮
ઉત્તર ...	૨	૧૨૧	૬	„ „	„	„	૧૦
ઉત્તર ...	૩	૨૩૪	૨૪	„ „	„	„	૮૦
„	„	૨૩૫	૨૮	ઉત્તર ...	૨	૧૫૮	૮૦
ઉત્તર ...	૨	૧૧૨	૨૦	ઉત્તર ...	„	૧૬૨	૧૩૮
ઉત્તર ...	„	૧૩૦	૬૬	ઉત્તર ...	„	૧૧૫	૩૦
ઉત્તર ...	૧	૬૬	૨૮૮	„ „	„	„	૩૧
ઉત્તર ...	૨	૧૩૦	૬૬	„ „	„	„	૩૩
„	„	„	૧૦૩	ઉત્તર ...	„	૧૬૮	૧૩૫
ઉત્તર ...	૧	૬૬	૨૮૮	„ „	„	„	૧૪૦
„	„	„	૨૬૫	„	„	„	„
„	„	„	૨૬૭	અંક ...	૧	૪૧	૭૪
ઉત્તર ...	૨	૨૦૨	૧૬૩	„ „	„	„	૭૭
ઉત્તર ...	૩	૧૪૪ ૩	૧૬૧	અંક ...	૩	૨૫૨	૮૧
„	„	„	૧૬૩	અંક ...	૩	૨૩૯	૧૫
ઉત્તર ...	૨	૧૫૬	૬૬	„ „	„	„	૫૪
ઉત્તર ...	„	૧૬૮	૧૩૬	અંક ...	„	૨૩૦	૧૦
ઉમેદા ...	૨	૧૦૯	૪	„ „	„	„	૧૧
„	„	૧૧૧	૧૮	„ „	„	„	૧૨

અનુચિતશિક્ષા

૬

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
એભાપુર ...	૨	૧૨૩	૨૭	(અ'કુલેશ્વર) ...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
	"	"	૩૦		"	૨૩૩ અ	૨૨૯
	"	"	૩૪		"	"	૨૩૬
એલ્લુલ ...	૨	૧૨૩	૨૭	અ'કુલેશ્વર ...	૨	૧૨૩	૨૮
એ					"	૧૨૬	૫૪
એકયિકા ...	૨	૧૩૬	૧૫	અ'કુલેશ્વર ...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
	"	"	૧૬	અ'કુલેશ્વર ...	૨	૧૨૬	૫૪
અંબાવેળ ...	૧	૨૪	૨૮	અ'કુલેશ્વર ...	"	૧૨૩	૨૮
એલેલ ...	૩	૨૩૦ અ	૨૨૩		"	"	૩૨
એ					"	"	૩૫
એકર ...	૨	૧૬૬	૧૧૬		"	"	૩૬
એકુર ...	"	"	૧૧૮	અંતર ...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
	"	"	૧૧૯	અંતર ...	૧	૪૨	૭૬
એભાસંકલ ...	૧	૧૧	૧૮	અંતર ...	૧	૬૩	૨૬૩
	૩	૨૩૩	૨૧		"	"	૨૬૭
એક ...	૨	૧૩૦	૬૬	અંતર ...	"	"	૨૭૪
એર ...	"	૧૧૨	૨૦	અંતર ...	૧	૪૦	૭૨
એર ...	"	૧૨૦	૩	અંતર ...	૩	૨૩૪	૨૪
એર ...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૮				
એર ...	૨	૧૬૮	૧૩૫	ક ...	૩	૨૦૬	૫
	"	"	૧૩૬	ક ...	"	૨૩૬	૩૭
	"	"	૧૩૮	ક ...	"	"	૩૮
એભાપાડ ...	૩	૨૩૬	૫૧	ક ...	૧	૮૧	૨૨૨
એભાપાડ ...	૧	૧૦૩	૬	ક ...	"	૫૨	૧૧૭
	"	૧૩૪	૧૨	ક ...	"	૧	૧૭
એ					"	૬	૭
એર ...	"	"			"	"	૬
એર ...	૨	૧૨૩	૨૭		"	"	૧૧
અં					૨	૧૩૭	૩
અં ...	"	"			"	"	૧
અં ...	૨	૧૦૬	૫		"	"	૧૧
(અ'કુલેશ્વર) ...	"	૧૧૬	૩૪		"	૧૫૬	૮૧
	"	"	૩૬		"	"	૮૨
	"	"	૩૮		"	"	૮૩
	"	૧૧૮	૪૮		"	"	૮૪
	"	૧૨૫	૪૨		૩	૨૧૭	૫૮
	"	૧૩૧	૧૦૫		"	૨૨૦	૭૫
	"	"	૧૦૬		"	૨૧૬ અ	૨૦૧
	"	"	૧૦૭		"	૧૬૪	૨૦૮
	"	"	૧૧૩		"	૨૧૬ અ	૨૦૯

	ଅଂକ	ଲେଖ	ପାଞ୍ଚ		ଅଂକ	ଲେଖ	ପାଞ୍ଚ
କନ୍ଧର୍ବରାଜ	...	୨ ୧୩୬	୧୫	କନୋର	...	" "	୫
		" "	୧୬		୩ ୨୩୪		୨୪
କନ୍ଧାବଳି	...	୨ ୧୪୧-୪୨	୧୬		" ୨୩୫		୨୮
(କନ୍ଧାବଳି)	...	" "	୨୨		" "		୨୯
		" "	୨୩		" ୨୩୭		୪୧
		" "	୨୪		" ୨୩୮		୨୩୦
କଟାକାଳ	...	୩ ୧୫୮	୧୮୩		" "		୨୩୧
କଟା	...	୨ ୧୫୮	୭୮		" ୨୩୮		୨୪୬
କଟି	...	" ୧୨୬	୫୪		" "		୨୪୭
		" ୧୩୭	୩	କନୋର	...	୨ ୧୩୮	୧୨
		" ୧୩୮	୧୨	କନ୍ଧର୍ବ	...	" ୧୩୭	୬
		" ୧୪୭	୩୬	କନ୍ଧାବଳି	...	" ୨୩୬	୩୭
		୩ ୨୨୩	୮୮	କନ୍ଧାବଳି	...	" ୧୩୮	୧୨
		" ୧୫୭	୧୮୨		" "		୧୩
କଳ୍ପବିନିଷିତ	...	" ୨୩୪	୨୪		" "		୧୪
		" "	୨୫		୩ ୨୩୮		୨୪୮
		" ୨୩୫	୨୮		" "		୨୪୯
		" "	୨୯	କନ୍ଧାବଳି	...	" ୨୩୯	୫୨
		" "	୩୩		" "		୫୫
କଳ୍ପିତା	...	୨ ୧୨୫	୪୭	କନ୍ଧେରୀ	...	୧ ୧୩	୩
କଳ୍ପବଳାକାର	...	୧ ୧୦୩	୮		" "		୪
କଳ୍ପପୁର	...	୧ ୩୬	୬୪	କନ୍ଧେରୀ	...	୨ ୧୬୩	୧୦୨
କଳ୍ପବିନିଷିତ	...	" ୫୦	୧୦୬	କଳ୍ପବଳାକାର	...	୧ ୭୪	୧୬୫
		" "	୧୦୮		୨ ୧୩୨		୧୧୫
		" "	୧୧୦	କଳ୍ପବଳି	...	" "	୧୧୪
		୩ ୧୩୦	୧୪୫		୩ ୧୨୫		୧୨୨
କଳ୍ପବଳି	...	୧ ୪୧	୭୫		" ୨୩୭		୪୩
		" "	୭୮	କଳ୍ପିତ	...	୨ ୧୩୫	୧୪୫
କଳ୍ପବଳି	...	" ୧୩	୩	କଳ୍ପିତ	...	" "	୧୩୭
		" "	୪	କଳ୍ପବଳି	...	" ୧୧୪	୨୯
		" "	୫	କଳ୍ପବଳି	...	" ୧୩୭	୫
		" "	୬		" "		୬
କନୋର	...	୨ ୧୩୦	୮୪		" "		୧୧
		" "	୮୫	କଳ୍ପବଳି	...	୧ ୧	୫
		" "	୮୬		" "		୧୨
		" ୧୩୩-୩୪	୧୨୩		" "		୧୩
		" "	୧୨୪	କଳ୍ପବଳି	...	୨ ୧୩୩-୩୪	୧୨୫
		" ୧୩୫	୧୩୮		" "		୧୨୬
		" ୧୩୭	୩		" "		୧୩୩
		" "	୪		" "		୧୩୬

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
કરબજી ...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	કર્મનિપુર	૮૩
કરબજી ...	૨	૧૨૫	૫૨	૬૩
..	૩	૨૩૬	૫૧	કલકતા ...	૩	૧૪૦ અ	૧૫૬
કરબજી ...	૨	૧૨૫	૪૭	કલકાટક	૬૩
..	૫૨	૬૪
..	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	કલાપક ...	૧	૫૪	૧૨૩
કરબજી પારસી	૫૧	૧૨૪
કરનાથિ	૧૩૦ અ	૧૪૮	કલાદિપેટક ...	૧	૭૬	૨૧૬
કરકાડ ...	૨	૧૩૦	૧૦૨	કલિંગ ...	૨	૧૩૦	૬૬
કરકાડ ...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૪	૬૬
..	૧૨૫	..	૧૩૩-૩૪	૧૨૩	૭૭
..	..	૧૩૫	૧૩૬	..	૨૫૨	૧૨	૧૩
કરકાડ	૧૨૫	૪૨	કલિંગા ...	૧	૧	૬૬
..	..	૧૨૬	૫૪	૧૦૩
કરકાડ ...	૩	૧૫૭ ક	૧૮૭	કલ્પુરી ...	૨	૧૩૦	૬૬
કલિભાવિક ...	૧	૮૫	૨૪૩	૩
કરીરા ...	૨	૧૬૦	૮૬	કલ્પાણ	૧૩૭	૪
..	૮૮	૫
કલ્યાદિ	૧૨૬	૫૫	૪
..	..	૧૩૭	૮	કલ્પાણ કટક	૧૨
..	૩	૨૩૫	૨૬	૧૩૮	૬૧
..	..	૨૫૨	૭૨	કલ્પાણપર ...	૧	૩૭	૧૬
..	..	૧૪૬ અ	૧૭૩	કલ્પવૃક્ષ ...	૨	૧૪૧-૪૨	૧૪૮
..	૧૭૫	કલ્પરિકા ...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૧
કલ્યાદિક ...	૨	૧૨૫	૪૬	કલ્પસાધક	૧૨૫ ક	૧૩૪
..	૩	૨૩૫	૨૮	કલ્પસાધકા	૧૨૫ ક	૧૩૭
..	..	૨૫૨	૭૭	૧૧૨
..	..	૧૩૦ અ	૧૪૩	કલિંગ સાદમ ...	૨	૧૩૧	૧૦૬
..	૧૪૪	કલિંગ સાધિ	૧૧૩
..	૧૪૭	૨૪૩
..	૧૪૬	૧૭
કલ્યાદિક	૧૪૬ અ	૧૭૩	કલિંગ શાધિ	૨૬
કલ્પાણિક ...	૨	૧૨૮	૭૪	કલિંગ સાધિ ...	૧	૮૫	૩૩
..	..	૧૨૬	૮૪	૩૫
..	..	૧૩૧	૧૦૭	કરમીર ...	૩	૨૦૭	૩૮
..	૩	૧૨૫ અ	૧૨૫	૨૦૮	૪૦
..	..	૨૧૬	૫૪	૨૧૧	૪૦
..	૫૭	૪૦
કલ્પવાણિકા ...	૨	૧૪૨	૧૧૫	૪૦
..	૧૨૧	૪૦

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
કચ્છ ...	૧	૮૪	૨૩૬	કાઠિયાવાડ	૮૨	૨૨૩
	"	"	૨૪૦		"	૮૬	૨૪૫
કળશ ...	૨	૧૩૬	૧૪૭		"	૮૮	૨૪૬
કાકિભિ (કાકિભિ)	૧	૫૭	૧૩૦		"	૬૩	૨૬૩
કાકિભિ મુલક ...	"	"	૧૩૨		"	૬૪	૨૭૫
કાંચનગિરિ ...	૩	૨૪૧ અ	૨૫૨		"	૬૫	૨૮૦
કાંચી ...	૨	૧૩૦	૬૬	૨	૧૧૭	૪૦	
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૪	
	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	"	૧૩૭	૮	
	"	૧૩૦ અ	૧૪૮	"	૧૪૪	૨૮	
કાંચી કેરશ ...	૨	૧૨૮	૭૪	"	૧૪૫	૩૦	
કાટિયા ...	૩	૨૧૬ અ	૨૦૪	"	૧૫૫	૬૫	
	"	૨૧૬ બ	૨૧૦	"	૧૬૨	૧૧૦	
કાઠ માણડવા ...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	"	૧૬૪	૧૧૬	
કાઠિયાવાડ ...	૧	૧	૧	"	૨૦૪	૫૮	
	"	૬	૭	૩	૨૧૭	૧૪	
	"	૭	૧૨	"	૨૧૮	૭૬	
	"	૮	૧૪	"	૨૨૨	૬૭	
	"	૧૫	૩	"	૨૨૫	૧૦	
	"	"	૪	"	૨૩૦	૨૧	
	"	૧૮	૬	"	૨૩૩	૨૬	
	"	૨૨	૨૧	"	૨૩૫	૬૧	
	"	૨૪	૨૮	"	૨૪૩	૭૦	
	"	૨૫	૩૦	"	૨૫૦	૮૪	
	"	૩૪	૫૫	"	૨૫૬	૬૧	
	"	૩૮	૬૨	"	૬ અ	૬૫	
	"	૩૯	૬૫	"	૪૪	૬૬	
	"	૪૦	૭૦	"	"	૧૧૧	
	"	૪૧	૭૪	"	૬૨	૧૫૬	
	"	૪૨	૭૯	"	૧૪૦ અ	૧૬૪	
	"	૪૩	૮૫	"	૧૪૪ ૩	૧૮૦	
	"	૫૨	૧૧૫	"	૧૫૫ બ	૧૬૩	
	"	૫૭	૧૨૬	"	૧૫૮ અ	૨૦૨	
	"	"	૧૩૦	"	૨૧૫ અ	૨૦૪	
	"	૬૧	૧૩૬	"	૨૧૬ અ	૨૦૮	
	"	૬૨	૧૪૦	"	૧૬૪ બ	૨૧૦	
	"	૬૫	૧૫૦	"	૨૨૦ અ	૨૧૧	
	"	"	૧૫૧	"	૨૨૨ અ	૨૧૪	
	"	૭૭	૨૧૦	"	૨૨૫ બ	૨૧૬	

अनुक्रमिका

१३

	अंश	लेख	पान		अंश	लेख	पान
काटियावाड ...	३	२२६	२२०	काठियावाड ...	२	१२८	७३
	"	२३६ अ	२५०		"	"	७८
कापड़वा ...	१	६४	२७५		३	१३० अ	१४५
	"	"	२७६		"	"	१४८
कानेरि ...	२	१२६	८३	काठियावाडी ...	"	१३० अ	१४५
कान्तार ...	३	१३० अ	१४५		"	"	१५२
	"	"	१४८	काठियावाडी ...	२	२०६	१७२
	"	"	१५१		"	"	१७४
काठियावाड ...	२	११४	२५	काठियावाडी ...	३	२४३	६१
	"	"	२७	काठियावाडी ...	२	११७	४०
	"	"	२६		"	"	४१
	"	११५	३०		"	"	४२
	"	"	३२		"	"	४५
	"	१३५	१३८	काठियावाडी ...	"	"	११६
	"	"	१३६		"	१६५	११६
	"	१३७	५	काठियावाडी ...	"	१४१-४२	१६
	"	१३८	१२		"	"	२२
	"	१५५	६१		"	"	२४
	"	"	६५	काठियावाडी ...	१	६१	१३६
कापिका ...	२	१२६	५४		"	६३	१४४
	"	"	६४		"	"	१४७
कापिकान्त ...	२	१२६	५६		"	७१	१७८
कापित्यक ...	"	१३५	१४३		"	"	१८०
कापुर ...	१	१३	३		"	"	१८२
	"	"	४	काठियावाडी ...	"	५५	१२५
	"	"	५		"	"	१२६
काठियावाडी ...	३	१३० अ	१४५	काठियावाडी ...	२	१३३-३४	१२३
काठियावाडी ...	"	२४३	६१	काठियावाडी ...	"	१६३	१०८
काठियावाडी ...	"	२३८ अ	२४७	काठियावाडी ...	"	१२६	५१
काठियावाडी ...	"	२२६	१०४		"	"	६१
	"	"	१०६	काठियावाडी ...	"	२०१	१६०
काठियावाडी ...	"	२०६	६	काठियावाडी ...	"	१२८	७३
काठियावाडी ...	"	२२६	१०४		"	"	७६
काठियावाडी ...	१	१०३	६	काठियावाडी ...	"	१६०	८६
	"	१०४	१२		"	१६५	११६
	२	१३३-३४	१२५		"	"	११६
	३	१२५ अ	१२४	काठियावाडी ...	३	२४३	६३
काठियावाडी ...	"	२३७	४३		"	"	६५

कवि (कापी) ...	अंश	लेख	पान	कवि (कापी) ...	अंश	लेख	पान
	१	६५	२८०	काशिकुल	...	१२०	३
	२	१०८	३	"	"	"	५
	"	१०६	४	"	"	"	८
	"	११०	१३	काशिकुल	...	१०२	६
	"	११४	२४	"	"	"	७
	"	"	२६	काशिकुल	...	२	१२७
	"	११७	४०	(काशिकुल)	"	"	७२
	"	"	४१	काशिकुल	...	१	७५
	"	"	४४	"	"	"	२०४
	"	११८	४७	काशी	...	२	१३७
	"	"	४८	काशी	...	३	२३८ अ
	"	१२५	४१	काशी	...	२	१३२
	"	"	४३	काशी	...	"	१६८
	"	"	४५	"	"	"	१३८
	"	"	४६	काशी	...	१	७२
	"	"	४७	"	"	"	१८७
	"	१२६	५३	काशी	...	२	१६८
	"	"	५४	काशी	...	"	१२०
	"	१२७	६५	"	"	"	५
	"	१२८	८१	"	"	"	८
	"	"	८२	काशी	...	२	१२५
	"	"	८३	"	"	"	५२
	"	१३१	१०५	"	"	३	१२५ क
	"	१३५	१३८	काशी	...	१	६१
	"	१६२	८५	काशी	...	"	७१
	"	"	८६	"	"	"	१८०
	"	"	८८	"	"	"	१८२
	३	२३१	१३	काशी	...	३	२३६
	"	१२५ अ	१२३	काशी	...	"	२३८ अ
	"	१२५ क	१३४	काशी	...	२	१३५
	"	"	१३५	काशी	...	"	"
	"	१३० अ	१४६	काशी	...	३	१४६ अ
	"	२३० अ	२२४	"	"	"	१५७ क
	"	"	"	"	"	"	१८६
कविता ...	२	१३५	१३७	काशी	...	"	१४४ क
	"	"	१३८	"	"	"	१४६ अ
	"	"	१४३	"	"	"	१७४
	"	"	१४४	"	"	"	१८७
	"	"	१४५	"	"	"	१८८

जलकर्मिका

१५

	अंश	लेख	पान		अंश	लेख	पान
श्रीधर जी	...	२	११८	१३८	कुरन्दवाड	...	१२५
कुम्भार	...	"	२०१	१७४	कुम्भार	...	१११
कुम्भार	...	१	१	७	कुम्भार	...	१३८
	"	"		६	"	"	१४१
	"	"	११	११	कुम्भार	...	२२०
कुम्भार	...	"	१६	११	"	"	२२१
	"	"	"	१२	कुम्भार	...	११०
कुम्भार	...	२	११२	२०	कुम्भार	...	११
	"	"	"	२१	कुम्भार	...	२०
कुम्भार	...	१	७८	२१५	(कुम्भार)		
	"	"	"	२१७	कुम्भार	...	१७२
	"	"	८४	२३१	कुम्भार	...	१७४
	"	"	"	२४०	कुम्भार	...	१५
कुम्भार	...	२	११२	२०	कुम्भार	...	१३३-३४
	"	"	"	२१	कुम्भार	...	१५
कुम्भार	...	"	१२६	८८	कुम्भार	...	८१
	"	"	"	८३	कुम्भार	...	४७
कुम्भार	...	३	२४३	१३	(कुम्भार)	"	४६
	"	"	"	१५	(कुम्भार)	"	५१
कुम्भार	...	३	२२१	१०४	कुम्भार	...	११८
कुम्भार	...	"	२३७	४१	"	"	१२१
	"	"	"	४३	कुम्भार	...	८१
	"	"	"	४८	"	"	८१
कुम्भार	...	"	"	२२४	३	२२१	१०१
कुम्भार	...	"	"	२२१	"	"	१०१
	"	"	"	२२७	"	"	१३८
कुम्भार	...	"	२३१	३७	"	"	१४१
	"	"	"	३८	कुम्भार	...	१२१
कुम्भार	...	२	२०१	१७२	कुम्भार	...	४१
	"	"	"	१७४	३	१४८	१११
कुम्भार	...	३	२३८	५४	"	१४८	१७१
	"	"	"	५७	कुम्भार	...	१३१
कुम्भार	...	२	१३३-३४	१२२	"	"	१३१
	"	"	"	१२५	"	"	१४१
कुम्भार	...	"	"	१२६	"	"	१४१
	"	"	"	१३१	कुम्भार	...	४१
	"	"	"	१३३	कुम्भार	...	४१
	"	"	"	१३१	कुम्भार	...	४१

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
કામળી	...	૩ ૧૨૫ ક	૧૩૭	કામળી	...	૧ ૮૨	૨૨૩
કામળી	...	૨ ૧૨૩	૨૭	કાળીઆક	...	૩ ૨૬ અ	૬૩
		" ૧૩૧	૧૦૬	કાંકણ	...	૨ ૧૬૭	૧૨૨
		" "	૧૦૯			" "	૧૨૪
		" "	૧૧૨			" "	૧૩૭
		" ૧૬૭	૧૨૨	કાંકણપુર	...	૩ ૪૪	૬૫
		૩ ૧૨૫ ક	૧૩૫			" "	૬૬
કામળી	...	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૨૮	કાંકણપુર	...	૧ ૪૪	૮૬
		" "	૧૩૨	કંથકોટ	...	૨ ૧૬૭	૫
		" ૧૩૫	૧૪૧			" "	૬
કામળી	...	" "	૧૪૨	કંથકોટ સ્થળી	...	૩ ૨૩૬	૨૯
કાંકણી	...	" ૧૬૦	૧૩૫			અ	
		" "	૧૩૬	અભુરાહો	...	૨ ૧૩૫	૧૩૮
		" "	૧૪૦	અભુરાહો	...	૧ ૪૧	૭૪
કાંકણપુર	...	" ૧૨૬	૫૯	અરીઆર	...	" ૨૩	૨૪
		" "	૬૪	આનંદશ	...	૨ ૧૧૨	૨૦
કાંકણ	...	૩ ૧૪૪ ક	૧૬૧			" ૧૨૪	૩૭
		" "	૧૬૩	આભિલ	...	" ૧૬૫	૧૧૪
કાંકણી	...	૩ ૨૧૮	૬૪			" "	૧૧૬
કાંકણી	...	" ૪૪	૯૫	આરવો	...	૩ ૧૪૪ ક	૧૬૧
		" ૨૧૫ અ	૨૦૨	આરવોટણ	...	૨ ૧૨૫	૪૨
કાંકણપથક	...	૧ ૬૪	૧૮૮			" ૧૨૬	૫૪
		" "	૧૪૯			" ૧૩૫	૧૩૯
કાંકણ	...	૨ ૧૬૮	૧૩૬	આલીમપુર	...	" "	૧૩૮
કાંકણ	...	" ૧૩૦	૯૪	આવડા	...	૧ ૧	૧૭
		૩ ૧૨૫ અ	૧૨૨	અધિકારિઆણી	...	૩ ૨૩૬	૩૭
કાંકણી	...	" ૧૨૫ ક	૧૩૭	બીવાણી	...	" ૨૪૧	૫૯
કાંકણપથક	...	" ૯૨	૧૧૨	બુકવેલી	...	૧ ૨૭	૩૭
		" "	૧૧૩			" "	૩૮
કાંકણપથક	...	" ૨૩૫	૨૮			૨ ૧૧૪	૨૫
		" "	૩૩	બુકવેલી	...	૧ ૨૬	૪૩
કાંકણી	...	૨ ૧૧૭	૪૦	ગેટક	...	" ૬	૧૪૮
		" "	૪૫			" "	૧૪૯
કાંકણપથક	...	૩ ૧૪૬ અ	૧૭૩			" ૪૭	૯૭
કાંકણ	...	૧ ૭૩	૧૮૬			" "	૯૯
		" "	૧૯૩			" ૬૧	૧૩૯
કાંકણપુર	...	૨ ૧૩૦	૯૬			" ૭૨	૧૮૮
કાંકણ	...	" "	૯૬			" ૭૩	૧૮૯
		" ૧૩૩-૩૪	૧૨૩				

અનુસૂચિત

૧૭

બેટક

અંક	લેખ	પાનું
"	"	૧૬૩
"	"	૧૬૪
"	૭૬	૨૦૫
"	"	૨૦૬
"	૭૭	૨૧૦
"	૭૮	૨૧૬
"	૮૨	૨૨૩
"	"	૨૨૪
"	૮૫	૨૪૩
"	"	૨૪૪
"	૮૩	૨૬૪
"	"	૨૬૬
"	૮૪	૨૭૬
"	૮૬	૨૮૫
"	"	૨૮૭
૨	૧૨૫	૪૧
"	"	૪૭
"	૧૨૭	૬૬
"	"	૬૮
"	"	૭૧
"	૧૩૦	૮૫
"	"	૮૭
"	૧૩૨	૧૧૮
"	"	૧૨૧
"	૧૩૫	૧૩૭
"	"	૧૪૧
"	"	૧૪૩
"	"	૧૪૫
"	૧૩૬	૧૪૬
૩	૨૩૭	૪૧
"	"	૪૨
"	"	૪૩
"	"	૪૪
"	"	૪૬
"	૨૩૮	૫૩
"	"	૫૪
"	૧૨૫ ક	૧૩૭
"	૧૩૦ અ	૧૪૫

બેટક

બેટક

બેટક

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

અંક	લેખ	પાનું
"	"	૧૪૮
"	૧	૧૪૮
"	"	૧૪૮
"	"	૧૬૨
"	૭૩	૧૮૬
"	૮૨	૨૨૩
"	૮૫	૨૪૨
"	૮૬	૨૮૬
"	૧૦૨	૩
"	૧૦૮	૪
"	"	૫
"	૧૧૦	૧૩
"	૧૧૧	૧૮
"	૧૧૨	૨૦
"	૧૧૪	૨૪
"	"	૨૫
"	૧૧૬	૩૪
"	"	૩૫
"	"	૩૬
"	૧૧૭	૪૦
"	૧૨૫	૪૧
"	૧૨૭	૬૬
"	૧૩૦	૮૫
"	૧૩૫	૧૩૮
"	૨૩૨	૧૮
"	૨૧૪	૪૩
"	૨૨૪	૬૧
"	૨૨૬	૧૦૨
"	૨૩૭	૪૩
"	૧૩૦ અ	૧૪૫
"	૨૩૦ અ	૨૨૪
"	૧૪૧-૪૨	૧૮
"	૧૪૭	૩૬
"	૨૩૭	૪૩
"	૧૨૦	૩
"	"	૫
"	"	૮
"	૨૨૦	૭૭
"	૨૨૫ અ	૨૧૮
"	૨૩૮	૫૦

બેટક

બેટક

બેટક

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

	અંક	લેખ	પાનું	ગિરનાર	અંક	લેખ	પાનું
ખીસાચી ...	૨	૧૨૯	૮૮		"	૧૫	૪
	"	"	૯૩		"	૨૭	૩૬
ખડીલી ...	૨	૧૫૭	૭૩		૨	૧૧૭	૪૦
	"	"	૭૫		"	૧૩૭	૮
	"	"	૭૭		"	૧૪૬	૫૧
ખંભાત ...	"	૧૧૪	૨૯		"	૧૫૨	૫૬
	"	૧૧૮	૪૭		૨	૧૮૭	૫૪
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩		૩	૨૦૭	૧૪
	"	૧૩૫	૧૩૭		"	"	૧૭
	૩	૨૨૪	૬૧		"	૨૦૮	૧૯
	"	"	૬૪		"	૨૦૯	૨૩
	"	૨૨૬	૧૦૨		"	૨૧૨	૩૭
	"	૨૧૬ અ	૨૦૫		"	૨૧૩	૪૨
ખંભાણીયા ...	૧	૨૯	૪૨		"	૧૫૭ બ	૧૬૧
	૨	૧૬૪	૧૧૦		"	૨૧૬ અ	૨૦૫
	૩	"	૨૦૮		"	૨૧૬ બ	૨૧૦
ગ					"	૨૩૬ અ	૨૫૦
ગદવાડિયુર ...	૩	૧૨૫ બ	૧૨૨		"	૨૫૧ અ	૨૫૫
ગઢાડ (ગઢાર) ...	૨	૧૬૮	૧૩૬	ગિરિનગર ...	૧	૬	૭
ગઢાકડા ...	"	"	૧૩૫		"	"	૮
	"	"	૧૩૬		"	"	૧૦
ગઢ ...	૧	૮	૧૪		"	૬	૧૬
ગણુપલખ ...	૩	૧૩૬ અ	૧૫૫		"	"	૧૭
ગણુલખ ...	૧	૨૧	૧૬		"	૧૫	૩
	"	૨૩	૨૪		"	૬૪	૧૪૮
ગણુક ...	"	૮૫	૨૪૩		"	"	૧૪૯
ગઢર ...	૨	૧૬૮	૧૩૬		"	૮૦	૨૨૦
ગંધાર ...	૧	૧	૫		"	"	૨૨૧
ગઢથ ...	"	૨૯	૪૨	ગિરિવિહિ ...	૨	૧૧૭	૪૧
ગંધ ...	૨	૧૩	૯૬		૧	૫૦	૧૦૬
ગાંધા ...	૩	૨૪૮	૬૯		"	"	૧૦૮
ગંધુ ...	"	૧૫૭ બ	૧૮૪	ગુજરાત ...	૧	૧૩	૩
ગાંધા ...	૨	૧૪૪	૨૮		"	"	૧
	૩	૧૪૪ ૩	૧૬૪		"	૪૦	૧૮
	"	૧૫૭ ૩	૧૬૦		"	૭૪	૧૬૧
ગિરનાર ...	૧	૧	૧		"	૭૫	૨૦૨
	"	૬	૭		"	૭૬	૨૦૧
	"	૬	૧૭		"	૭૭	૨૧૧
	"	૧૫	૩		"	૧૦૨	૧

અનુક્રમણિકા

૧૧

ગુજરાત

ક્રમ	ભેખ	પાન	ગુજરાત
"	૧૦૭	૬	
૨	૧૧૨	૨૦	
"	૧૧૫	૩૦	
"	૧૧૬	૩૪	
"	૧૧૭	૪૦	
"	૧૨૩	૨૭	
"	૧૨૪	૩૭	
"	૧૨૭	૬૫	
"	૧૨૮	૭૩	
"	૧૨૯	૮૩	
"	૧૩૨	૧૧૪	
"	૧૩૭	૩	
"	"	૪	
"	"	૫	
"	"	૬	
"	"	૭	
"	"	૮	
"	૧૩૮	૧૨	
"	૧૪૧-૪૨	૧૯	
"	૧૪૩	૨૫	
"	૧૪૪	૨૮	
"	૧૪૭	૩૯	
"	૧૪૮	૪૮	
"	૧૬૩	૧૦૧	
"	"	૧૦૨	
"	"	૧૦૩	
૩	૨૦૬	૩	
"	૨૦૭	૧૭	
"	૨૦૮	૨૧	
"	૨૦૯	૨૬	
"	૨૧૧	૩૫	
"	૨૧૨	૪૦	
"	૨૧૫	૪૫	
"	૨૧૭	૫૮	
"	૨૧૮	૬૪	
"	"	૬૫	
"	૨૨૪	૯૧	
"	૨૨૫	૯૭	
"	"	૯૮	
"	૨૨૬	૧૦૨	

ગુજરાત (ગુજરાત)

ક્રમ	ભેખ	પાન
"	૨૩૧	૧૨
"	૨૩૨	૧૮
"	૨૩૬	૩૫
"	૨૩૭	૪૦
"	"	૪૧
"	"	૪૨
"	૨૩૮	૪૬
"	"	૫૦
"	૨૩૯	૫૧
"	૨૪૦	૫૮
"	૨૪૧	૫૯
"	૨૪૪	૬૭
"	૨૪૬	૬૮
"	૨૪૮	૬૯
"	૨૪૨	૮૦
"	૨૪૫	૮૧
"	૨૪૬	૮૫
"	૧૨૫ અ	૧૧૧
"	૧૨૫ બ	૧૨૬
"	૧૨૫ ક	૧૩૪
"	"	૧૩૫
"	"	૧૩૬
"	૧૩૦ અ	૧૪૩
"	"	૧૪૪
"	"	૧૪૬
"	૧૪૦ અ	૧૪૬
"	૧૪૪	૧૬૨
"	૧૪૯ અ	૧૭૧
"	૧૪૯ બ	૧૭૩
"	૧૫૭ બ	૧૮૪
"	૧૫૭ ક	૧૮૭
"	"	૧૮૮
"	૧૫૮ અ	૧૯૩
"	૨૧૬ અ	૨૦૫
"	૨૨૦ અ	૨૧૧
"	૨૨૨ અ	૨૧૩
"	૨૨૩	૨૧૫
"	૨૨૫ બ	૨૧૯
૨	૧૫૫	૬૨
"	"	૬૬

અંક	ક્રમ	પાત્ર	અંક	ક્રમ	પાત્ર
અંક ૧	" ૧૧૦	૬૬	અંક ૧	" ૬૫	૨૬૦
"	" "	૬૭	" ૨	" ૧૧૭	૪૦
" ૩	" ૨૦૬	૬	"	" ૧૩૭	૮
"	" ૨૦૭	૧૫	" ૩	" ૨૩૦	૧૦
"	" ૨૨૪	૬૪	"	" ૨૩૭	૪૩
"	" ૧૪૪ ક	૧૧૩	"	" ૧૪૪ ક	૧૬૧
"	" ૨૨૦ અ	૨૧૧	"	" "	૧૬૨
"	" "	૨૧૨	અંક ૧	" ૬૨	૧૪૦
અંક ૨ અંક ૩	" ૩ ૨૧૫	૪૬	અંક ૧	" ૧૦૭	૧૬
"	" "	૫૧	"	" "	૧૭
અંક ૨ અંક ૩	" ૩ ૨૧૧	૩૨	"	" "	૧૮
"	" ૨૧૨	૩૭	અંક ૧	" ૭૭	૨૧૦
અંક ૧	" ૨૧૮	૭૦	અંક ૧	" ૫૬ અ	૧૦૫
અંક ૧	" ૧૮૬	૧૫૨	"	" "	૧૦૮
"	" "	૧૫૩	અંક ૧	" ૬૫	૧૫૦
અંક ૧	" ૧૩૮	૧૨	"	" "	૧૫૧
અંક ૧	" ૧૭૩	૧૬૦	"	" "	૧૫૪
"	" "	૧૬૪	અંક ૧	" ૩ ૨૩૦ અ	૨૨૪
અંક ૧	" ૭	૧૨	અંક ૧	" "	૨૨૩
અંક ૧	" ૧૩૮	૧૩	"	" "	૨૨૪
"	" "	૧૪	"	" "	૨૨૬
અંક ૧	" ૧૬૧	૧૧૩	"	" "	૨૨૭
"	" ૧૬૭	૧૨૬	અંક ૧	" ૬૫	૧૫૦
અંક ૧	" ૧૩૩-૩૪	૧૨૫	"	" "	૧૫૧
અંક ૧	" ૧૪૮ અ	૧૬૭	"	" "	૪૮
"	" ૧૪૮ અ	૧૭૦	"	" "	૪૯
અંક ૧	" ૬૩	૨૬૩	"	" "	૫૧
"	" ૬૪	૨૭૫	"	" ૧૧૭	૪૦
"	" ૬૫	૨૮૦	"	" "	૪૩
"	" "	૨૮૧	"	" "	૪૫
અંક ૧	" ૧૩૮	૧૨	"	" ૧૨૫	૪૭
અંક ૧	" ૧૩૫	૧૩૭	"	" "	૫૨
"	" ૨૨૨	૮૨	અંક ૧	" ૧૧૮	૪૮
"	" "	૮૬	અંક ૧	" ૧૨૪	૩૭
અંક ૧	" ૬૫	૨૮૦	"	" "	૩૯
અંક ૧	" "	૨૮૦	"	" "	૪૦
"	" "	૨૮૨	અંક ૧	" ૨૦૧	૧૬૧
"	" ૧૪૪ ક	૧૬૧	અંક ૧	" ૨૪	૨૮
"	" "	૧૬૩	"	" ૪૨	૭૬

અનુભવશિક્ષા

૨૬

અંક	લેખ	પાનું	અંક	લેખ	પાનું
અભિવ્યક્તિ	" ૫૨	૧૧૫	૨	૧૩૬	૧૫
	" ૮૨	૨૨૩	"	"	૧૬
	૩ ૨૫૬	૮૪	"	૧૪૬	૫૧
ભેદ	૨ ૧૨૨	૨૫	૩ ૨૩૮	૫	૨૪૬
	" ૧૨૩	૩૧	"	"	૨૪૭
	" "	૩૫	"	"	૨૪૮
	૩ ૧૨૫	૧૧૬	૨ ૧૬૨	૬૭	
	" ૧૪૬	૧૭૩	"	"	૬૮
	" "	૧૭૧	"	"	૧૦૦
અંશ	૨ ૧૨૩	૨૭	૩ ૨૩૮	૫	૨૪૭
	" "	૩૦	૧ ૫૬	૧૩૪	
	" "	૩૪	૩ ૧૨૫	૧૧૫	
	" ૧૩૦	૬૫	"	"	૧૧૭
	" "	૬૭	"	"	૧૧૮
	" ૧૩૫	૧૪૨	"	"	૧૪
	" ૧૩૬	૧૪૬	૨ ૧૩૮	૬૪	
	" "	૧૪૭	૩ ૧૬૨	૧૫૮	
	" ૧૪૧-૪૨	૧૬	૩ ૧૪૦	૫	૧૫૮
	" ૧૪૭	૪૫	૨ ૧૬૦	૮૬	
	" ૧૫૫	૬૩	"	"	૮૮
	" "	૬૭	૩ ૫૬	૧૦૦	
	૩ ૨૦૬	૧૦	"	"	૧૦૧
	" ૨૧૮	૬૮	"	૫૬	૧૦૩
	" "	૭૧	"	"	૧૦૪
	" ૧૨૫	૧૨૨	૩ ૨૧૫	૨૦૨	
	" "	૧૩૨	"	૨૩૩	૨૧
અંશતા	૨ ૧૬૫	૧૧૩	૧ ૭૬	૨૦૫	
	" "	૧૧૪	"	"	૨૦૬
	" "	૧૧૬	૩ ૨૪૬	૬૮	
	૩ ૧૪૪	૧૬૬	૧ ૧૬	૩	
	" ૧૫૭	૧૮૪	"	૧૬	૧૧
	" "	૧૮૫	"	૨૦	૧૩
અભિવ્યક્તિ	૨ ૧૩૫	૧૩૮	"	૨૧	૧૬
	" ૧૫૦	૫૨	"	૨૫	૩૦
	" ૧૫૧	૫૫	૨ ૧૩૬	૧૫૧	
	" ૧૫૬	૬૬	"	"	૧૫૪
	૩ ૫૮	૧૦૨			
	" ૨૩૩	૨૩૧	અનુભવશિક્ષા	૨ ૧૨૭	૬૮
	" "	૨૩૫	"	"	૭૨

અનુભવ (અનુભવ)	અંક	કે.એ.	પાત્ર	અનુભવ (અનુભવ)	અંક	કે.એ.	પાત્ર
અનુભવ (અનુભવ)	૧	૧૫૧	૫૫	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૫૮ અ	૧૭૭
અનુભવ ...	૧	૧૬	૧૬૬	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૫૯	૭૪
			૧૭૦	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૫૨	૮૧
			૧૭૪	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૧૮	૬૫
અનુભવ ...	૨	૧૪૪	૨૮	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૧૮	૬૫
અનુભવ ...	૨	૧૭૭	૭	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૧૬	૭૪
		૧૧૧	૮૮	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૧૬	૧૧૮
			૮૧	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૧૬	૧૧૮
			૮૩	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૧૬	૫૫
		૧૧૭	૧૨૨	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૧૬	૫૭
			૧૨૬	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૨૬	૧૦૬
			૧૩૨	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૨૩૨	૧૮
		૧૬૮	૧૩૪	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૮	૭૭
			૧૩૫	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૮	૭૮
			૧૩૭	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૧૪૪ અ	૧૬૦
			૧૩૮	અનુભવ (અનુભવ)	૧	૫૫	૧૨૫
	૩	૨૦૬	૬	અનુભવ (અનુભવ)	૧	૫૫	૧૨૭
			૧૨	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૪૫	૩૦
		૨૨૩ અ	૨૧૫	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૪૫	૩૩
			૨૧૬	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૧૨૫ અ	૧૧૬
અનુભવ ...	૨	૧૬૭	૧૨૧	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૫	૪૨
અનુભવ ...	૨	૧૨૨	૨૩	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૫	૪૭
અનુભવ ...	૧	૬૬	૧૧૦	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૫	૫૨
અનુભવ ...	૩	૨૨૨ અ	૨૧૩	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
			૨૧૪	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૧૨૫	૩૨
અનુભવ ...	૨	૧૫૫ અ	૧૮૩	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૫	૪૨
			૧૮૪	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૫	૪૨
અનુભવ ...	૨	૧૩૦ અ	૧૪૮	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૬	૮૪
અનુભવ ...	૨	૧૬૬	૧૧૭	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૩૦	૮૬
			૧૧૮	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૧૩૦ અ	૧૪૮
અનુભવ ...	૧	૧૩	૪	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૪૬ અ	૧૭૭
અનુભવ ...	૧	૧૩	૪	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૪૬ અ	૧૭૫
અનુભવ ...	૨	૧૧૨	૨૦	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૨૫૨	૭૭
		૧૪૬	૩૪	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૧૨૮	૭૪
		૧૧૭	૧૨૨	અનુભવ (અનુભવ)	૩	૧૨૫ ક	૧૩૮
અનુભવ ...	૧	૪૧	૭૫	અનુભવ (અનુભવ)	૧	૭૪	૫૦
			૭૮	અનુભવ (અનુભવ)	૧	૭૪	૫૬
અનુભવ ...	૩	૨૨૪	૬૫	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૨૦૬	૧૭૨
		૨૫૨	૭૫	અનુભવ (અનુભવ)	૨	૨૦૬	૧૭૪

અંતર્યામિકા

૨૬

	અંક	લેખ	પાત્ર	અનુચિત	અંક	લેખ	પાત્ર
કાતાકાર	...	૨	૧૮૬	૧૫૩	"	"	૧૭
કાતાકાર	...	"	"	૧૫૨	"	૧૧૭	૪૦
કામુખા	...	૩	૧૪૪ ક	૧૬૧	"	૧૧૮	૪૮
કારીલી	...	૨	૧૨૦	૩	"	૧૨૦	૩૫
કિંદિયાલા	...	૩	૧૪૦ અ	૧૫૬	"	૧૨૬	૫૪
		"	"	૧૫૮	અમા	...	૪૮
કીરક	...	૨	૧૧૮	૪૮	"	"	૪૮
		"	"	૪૬	"	"	૫૧
		"	"	૫૧	અમુર	...	૮૫
કેકપક	...	૧	૨૨	૨૧	૩	૨૩૪	૨૪
		"	"	૨૨	"	"	૨૫
		"	"	૨૩	"	૨૩૫	૨૮
		"	"		"	"	૩૩
		"	"		"	"	૩૪
અકેશર	...	૨	૧૦૬	૫	અવલકૃપક	...	૧૨૫
		"	૧૧૪	૨૫	અસદ્ય	...	૧૪
અક્ષા	...	"	૧૨૬	૫૪	અકલ્પકામિ	...	૧૬૦
		"	"	૫૬	"	૭૩	૧૬૪
		"	"	૬૪	અંમ	...	૧૨૨
અમના	...	"	૧૩૫	૧૩૮	અનંદી	...	૩૧
		"	"	૧૪૨	અકરામાદ	...	૬૭
		"	૧૪૧-૪૨	૧૬	"	૨૫૦	૭૦
અમુવા	...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	"	૨૫૧	"
અમુવાનર	...	૧	૮૫	૨૪૩	"	૨૫૩	૮૨
અમુવાપિકા	...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	અમલ	...	૪૮
અમુવાવિકા	...	૨	૧૨૩	૨૮	અમનમર	...	૧૨
		"	"	૩૨	"	૩૭	૬૧
		"	"	૩૫	"	૧૬૪	૧૧૦
		"	૧૨૬	૫૪	અમાલીપુર	...	૨૫૨
અમુશર	...	૧	૬૮	૧૬૨	"	"	૨૫૩
		"	"	૧૬૬	અમવા	...	૨૮
		"	"	૧૬૮	"	૧૨૬	૫૪
		"	૧૦૨	૩	અભોર	...	૧૭૩
		"	"	૪	"	૨૪૧ અ	૨૫૨
		"	"	૭	અનાગદ	...	૧
		૨	૧૦૬	૮	"	૬	૭
		"	"	૧૧	"	૬	૧૧
		"	૧૧૦	૧૬	"	૧૦	૧૭

અંક	ક્રમ	પાન	અંક	ક્રમ	પાન
જુનાગઢ	૧૫	૩	૩	૩૮	૧૨
	૨૬	૪૨	૪૨	૪૨	૮૧
	૪૨	૭૬	૪૨	૪૨	૧૨
	૫૩	૧૧૮	૪૨	૪૨	૧૩
૨	૧૫૪	૫૭	૪૨	૪૨	૬૪
	૧૫૫	૬૦	૪૨	૪૨	૬૬
	૧૬૨	૬૫	૪૨	૪૨	૪૨
	૨૦૪	૧૧૬	૪૨	૪૨	૧૫૧
૩	૨૨૫	૬૭	૪૨	૪૨	૨૮
	૨૩૪	૨૪	૪૨	૪૨	૧૧
	૨૩૫	૩૮	૪૨	૪૨	૧૭
	૬ અ	૬૧	૪૨	૪૨	૧૧
	૫૬ અ	૧૦૫	૪૨	૪૨	૧૭
	૧૫૫ અ	૧૮૧	૪૨	૪૨	૧૧
	૨૨૨ અ	૨૧૩	૪૨	૪૨	૮૪
જેઠ	૬૨	૧૧૧-૧૧૨	૪૨	૪૨	૧૧
જેઠામીર	૧૪૬ અ	૧૭૪	૪૨	૪૨	૧૧
જેઠીઆ	૧	૨૬	૪૨	૪૨	૧૩
જેઠીયા	૨	૧૨૬	૪૨	૪૨	૧૪
		૮૮	૪૨	૪૨	૧૫
		૯૩	૪૨	૪૨	૧૬
જેઠપુર	૨	૧૩૮	૪૨	૪૨	૧૬
	૩	૧૪૮ અ	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૬૬	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૬૭	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૬૮ ક	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૬૯ અ	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૭૦	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૭૧ અ	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૭૪	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૭૭	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૮૭	૪૨	૪૨	૧૬
		૨૩૮ અ	૪૨	૪૨	૧૬
		૨૪૧ અ	૪૨	૪૨	૧૬
જેઠલાલજી	૧૩૬ અ	૧૫૫	૪૨	૪૨	૧૬
જેઠીપદક	૧	૪૩	૪૨	૪૨	૧૬
જેઠવા	૨	૧૧૫	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૩૩-૩૪	૪૨	૪૨	૧૬
જેઠાજી	૧૨૬	૫૪	૪૨	૪૨	૧૬
જેઠાનક	૧	૨૦	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૪	૪૨	૪૨	૧૬
		૧૫	૪૨	૪૨	૧૬

અનુક્રમણિકા

૨૫

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
ડવાળી	...	૨ ૧૬૮	૧૩૫	તન્માલા	...	૨૩૮ બ	૨૪૭
	"	"	૧૩૬	તન્તિકા	...	૨૩૯	૪૭
	"	"	૧૩૯	તમલુક	...	૨ ૧૩૬-૩૪	૧૨૪
	"	"	૧૪૦	તરણામ	...	૧૪૧-૪૨	૧૬
ડહક	...	૧ ૬૫	૨૮૧	તશ્મિઆ	...	૧ ૧૬	૩
	"	"	૨૮૬		"	૬૭	૧૫૭
ડમરૌઆ	...	૨ ૨૦૬	૧૭૨	તસંરિ (તશ્મિરિ)	"	૧૩	૪
ડામ્મલ	...	૧ ૮૩	૨૩૫	તલપદક	...	૩ ૨૩૬	૫૧
ડમરિપાટક	...	" ૩૯	૬૫		"	"	૫૪
	"	"	૬૬		"	"	૫૭
ડાહડ	...	૨ ૧૬૮	૧૩૬	તલભદ્રિકા	...	૨ ૧૪૧-૪૨	૧૬
ડાહલ (દાહલ)	...	" ૧૩૦	૬૬		"	"	૨૨
ડિન્ડોરી	...	" ૧૨૬	૬૧		"	"	૨૪
	"	" ૧૨૬	૮૧	તલકદય	...	"	૨૨
ડીલવિક	...	૩ ૨૪૮	૬૬	તલાળ	...	૧ ૮૮	૨૪૬
ડુઆળા	...	" ૨૦૧	૧૬૦		૩ ૨૪૩	૬૧	
ડુઆલિકાર	...	૧ ૮૪	૨૩૬		"	"	૬૩
	"	"	૨૪૦		"	"	૬૪
ડેભક	...	૩ ૨૩૦ અ	૨૨૩		"	"	૬૫
	"	"	૨૨૪	તશ્મિઆવશિષ્ઠ	...	૨ ૧૨૭	૭૨
	"	"	૨૨૬	તળદ	...	૩ ૨૩૬	૫૧
	"	"	૨૨૭	તળોદ	...	"	"
ડેડિયાપાટક	...	૨ ૧૬૫	૧૧૪	તાન્દભામ	...	૨૩૨	૧૬
ડેમિઆમ	...	૧ ૪૨	૮૧	તાન્દુલપદક	...	"	૧૮
	"	"	૮૪		"	"	૧૬
ડેમિઆમ	...	"	૭૬	તાપશ્વપશિકા	...	૧ ૮૫	૨૪૩
ડેહલિકા	...	૨ ૧૫૮	૭૬	તાપસીય	...	" ૧૭	૫
	"	"	૮૦		"	"	૬
ડ					"	૧૦૪	૧૨
ડાંક	...	૧ ૫૭	૧૨૬		૨ ૧૧૫	૩૧	
	"	૬૩	૨૬૩		" ૧૨૬	૫૪	
	"	૬૪	૨૭૫		"	૬૬	
	૩	૫૬ અ	૧૦૫		" ૧૨૬	૮૩	
					" ૧૩૧	૧૦૬	
તા				તામપણી	...	૧૩૫	૧૩૬
તામિકા	...	૩ ૧૩૦ અ	૧૫૨	(તંબપણી)	૧ ૧	૩	
તાલુકોદિ	...	" ૧૪૬ બ	૧૭૪	તામિભિમ	...	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૨૪
	"	"	૧૭૬	તારંગા	...	૩ ૨૪૦	૫૮
તળોદ	...	"	૧૭૪	તાલપત્ર	...	" ૨૪૩	૧૬

अंश	लेख	पान	अंश	लेख	पान
तिमलि	२	१२२	१६	त्रिभुवन	४
तिमलि	"	"	२३	"	१५७
तिमलि	१	१७	५	"	१५६
"	"	"	६	"	१६१
"	"	"	८	त्रिभुवन	१६०
तिमलि	३	२३७	४३	"	१६१
"	"	२३८ अ	२४६	त्रिभुवन	६३
तिमलि	२	१२१	१६	त्रिभुवन	१३३-३४
"	"	१२२	२२	त्रिभुवन	१२६
"	"	"	२६	त्रिभुवन	८८
"	"	१३०	६६	"	१३
"	"	१२२	१६	"	१५
तिमलि	३	१५८ अ	१६३	"	१७
तिमलि	२	१३३-३४	१२५	तिमलि	२
"	"	२३१	१३	"	१२६
तिमलि	२	१३३-३४	१३३	"	२३६ अ
"	"	"	१३६	तिमलि	३
तिमलि	३	२३६	५१	"	१२६
"	"	"	५७	"	"
तिमलि	३	१३० अ	१४४	"	"
तिमलि	२	१३७	५	तिमलि	१
तिमलि	"	१३६	१४६	"	३८
तिमलि	२	१४१-४२	१६	"	"
"	"	"	२२	"	१४४ अ
"	"	"	२४	"	"
तिमलि	२	१२४	३७	"	"
"	"	१२५ अ	१३५	"	"
"	"	"	१३६	"	"
"	"	१३० अ	१४६	"	२२० अ
तिमलि	२	१३३-३४	१२५	"	"
"	"	"	१२६	"	"
तिमलि	१	१४	६	"	५८
तिमलि	२	१३६	१४६	"	१०२
तिमलि	२	२०६	१७२	"	७३
"	"	"	१७४	"	७८
तिमलि	"	"	"	"	१०
तिमलि	१	५७	१५६	"	११
तिमलि	१	१६	३	"	१५
				"	२०७
				"	२०८
				"	२०९

મનુષ્યવર્ગિકા

૨૭

કર્મવર્તી	અંશ	લેખ	પાત્ર	કર્મવર્તી	અંશ	લેખ	પાત્ર
...	"	૨૧૦	૩૦	દીનાનાથ	...	૧	૧૭
...	"	૨૧૧	૩૩	...	"	"	૧૩૨
...	"	"	૩૫	દીપનક	...	"	૧૨
...	"	૨૧૨	૩૭	...	"	"	૧૩
...	"	"	૪૦	દીપ	...	૩	૨૧૭
દર્શનવિતિ	...	૩	૪૫	કુદાપુર	...	૨	૧૪૪
...	"	૨૧૮	૬૫	કુદકુદક	...	૧	૭૩
દશપુર	...	૧	૧૦	...	"	"	૧૬૦
...	"	"	૧૦૬	...	"	"	૧૬૪
...	"	"	૧૦૮	કુદકુદકિશી	...	"	૧૬૦
...	"	"	૧૧૦	...	"	"	૧૬૪
...	"	૫૬	૧૩૪	દુષ્ટા	...	૩	૨૧૬
...	"	૬૮	૧૬૨	...	"	"	૫૭
...	"	૬૬	૧૬૬	દેવલવાલા	...	૨	૧૬૦
...	"	"	૧૭૦	...	"	"	૮૬
...	૨	૧૧૨	૨૦	...	"	"	૮૮
...	"	"	૨૨	...	"	૧૬૮	૧૩૫
...	૩	૫૮	૧૦૨	...	"	"	૧૩૬
દશાશ્વ	...	"	૧૦૬	...	"	"	૧૩૭
દસોર (મ-દસોર)	૧	૬૬	૧૭૦	દેવલવાલા	...	"	૧૩૪
દક્ષિણિ	...	૨	૧૧૪	દેવલી	...	"	૧૬
...	"	"	૨૬	...	"	"	૭૧
દક્ષિણપથ	...	૧	૬	દેગામ	...	"	૪૮
...	"	"	૭	દેગુઆ	...	"	૩૦
...	"	"	૧૧	દેગુઆ	...	"	૩૨
દામરોઆ	...	૨	૨૦૬	...	"	"	૩૩
દામનમર	...	૧	૨૧	દેટકહાર	...	૧	૫૬
દારોટો	...	૨	૧૩૦	...	"	"	૫૭
દાલકિર	...	"	૨૦૨	દેવચાસિ	...	"	૧૦૬
દાલમળ	...	"	૨૦૬	...	"	"	૧૦૮
...	"	"	૧૭૪	દેવાપરિશિ	...	૧	૮૫
દાહલ	...	"	૬૬	...	"	"	૨૪૩
દાહોદ	...	૩	૧૪૪ ક	દેલવાલા	...	૩	૨૦૬
દામપુત્ર	...	૧	૬૩	દેવકુલપાટક	...	૧	૬૬
...	"	"	૨૬૭	...	"	"	૧૬૦
...	"	"	૨૭૪	...	"	"	૧૭૪
દિનમલ	...	૩	૨૪૦	...	"	૭૬	૨૧૬
દિનવારા	...	૨	૧૬૮	દેવચિરિ	...	૨	૧૩૭
દિનલી	...	૩	૨૫૬	દેવતિ	...	"	૧૬૫
દિનલ એલી	...	૧	૬૬	દેવનમર	...	૩	૨૧૭
...	...	૧૭૦	૧૭૦	૧૧૨

	અંક	લેખ	પાન		અંક	લેખ	પાન
દેવપદન ...	૨	૧૧૩	૧૦૧	હારકા ...	૧	૧૧	૧૮
	"	"	૧૦૨		૩	૨૨૬	૬
	૩	૨૨૨	૭૬		"	૨૩૦	૧૧
	"	"	૮૧		"	"	૧૨
દેવપતન ...	૨	૧૧૩	૧૦૮		"	૨૧૬ અ	૨૦૪
"	૩	૨૧૭	૧૦		"	૨૨૬	૨૨૧
	"	૨૨૬	૮૨		"	૨૩૬ અ	૨૫૦
	"	૨૪૧ અ	૨૫૬	હીપ ...	૧	૧૫	૧૦
દેવપાઠભુ ...	"	૧૧૩	૧૦૧		"	૮૨	૨૨૩
દેવભાદિપસ્થિકા ...	૧	૪૫	૬૦		"	"	૨૨૭
	"	"	૬૩		"	"	૨૨૬
દેવશક્તિ ...	"	૪૧	૭૪	કેનિકા ...	૩	૨૩૩	૨૨
	"	"	૭૮	કાવિક ...	"	૨૫૨	૭૭
દેવલી ...	"	૮૮	૨૪૬	ક્રોચિક ...	૧	૨૬	૪૨
	૨	૧૨૫	૪૨	ક્રોચિકા ...	૧	૨૬	૪૩
	૩	૬૨	૧૧૨	ધૃતી ...	૨	૧૬૮	૧૩૫
	"	૨૩૭	૪૦		"	"	૧૩૬
દેવવિતાનક ...	"	૨૨૬	૨૨૨		"	"	૧૩૮
દેવળી ...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૫	ધર્યાસક ...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૫
	"	૧૩૫	૧૩૬		"	"	૧૪૮
દેવભી ...	"	૧૭૦	૧૪૩		"	"	૧૫૨
દેવીસરસ ...	૩	૫૬ અ	૧૦૫	ધર્માર ...	૨	૧૩૮	૧૨
દેવશક્તિભજ ...	૧	૭૨	૧૮૪		"	"	૧૪
	"	"	૧૮૮	ધર્મવસ્થિકા ...	"	૧૩૦	૬૬
દેવુરી ...	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮		"	"	૧૦૩
દેસેનક ...	૧	૮૨	૨૨૩	ધર્મોદ ...	૧	૬૬	૧૭૦
	"	"	૨૨૮	ધર્મ ...	૧	૬	૮
	"	"	૨૨૬	ધર્મગાથા ...	૨	૧૪૧	૧૪૨
દેવભઈ ...	૩	૧૪૪ ક	૧૬૧	ધર્મગાથા ...	૨	૧૪૧-૪૨	૧૮
દોહિયાપક (ડોહિયાપાઠક)	૨	૧૬૫	૧૧૬		"	"	૧૬
દોહક ...	૩	૧૪૪ અ	૧૫૬		"	"	૨૩
	"	૧૪૪ ક	૧૬૧		"	"	૨૪
	"	"	૧૬૨	ધર્માર ...	૧	૬૬	૧૭૦
દુહતાપાદ ...	૨	૧૨૩	૨૭	ધર્મભુક્તિકા ...	૧	"	૧૬૬
દુહાકિપથક ...	૨	૧૫૮	૭૮		"	"	૧૭૦
	"	"	૮૦		"	"	૧૭૧
દુહાકિપથક ...	"	૨૦૬	૧૭૪	ધર્મપુરી ...	૩	૨૩૭	૪૧
દુર્વાસા ...	"	૧૩૮	૧૨	ધર્મવિકિ ...	૨	૧૬૨	૬૪
દુર્વાક ...	૩	૨૦૬	૫		"	"	૬૫

અનુવર્તનશીલતા

૨૬

પ્રવચનક	...	અંક	લેખ	પાનું	પ્રવચનક	...	અંક	લેખ	પાનું
		૩	૨૦૭	૧૫	ખાનગી	...	૨૩૩		૨૧
		"	"	૧૭	"	"	"		૩૫
		"	૨૦૮	૨૧	ખિસ્મીયર	...	૩	૨૩૬	૫૪
		"	૨૧૦	૩૦	"	"	"		૫૭
		"	૨૧૧	૩૨	કુલ્લેઆ	...	"	૧૩૦ આ	૧૪૮
		"	"	૩૩	કુળીઆ	...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૩
		"	"	૩૫	ખુશા	...	૧	૮૩	૨૩૦
		"	"	૩૭	"	"	"	"	૨૩૪
		"	"	૪૦	ખુશી	...	૨	૨૦૧	૧૬૦
		"	૨૫૧ આ	૨૫૮	"	"	"	"	૧૬૧
ખાલિયત્પ	...	"	૧૨૫ ક	૧૩૪	ખેનિકા	...	૩	૨૦૨	૧૬૪
		"	"	૧૪૧	"	"	"	"	૨૩
ખાનોલી	...	૨	૧૩૦	૬૬	ખોળકા	...	૧	૬૫	૨૮૦
ખામશાનગી	...	૨	૧૪૧-૪૨	૨૪	"	૨	૧૩૭		૬
ધાર	...	૩	૧૪૪ આ	૧૫૬	"	"	"		૮
		"	૨૩૭	૪૩	"	૩	૨૧૫		૪૫
ધારા	...	૨	૧૪૧૭	૩૬	"	"	૨૧૮		૬૫
		"	"	૪૨	ધોલી	...	૨	૧૬૮	૧૩૬
		"	"	૪૫	ધંધુકા	...	"	૧૩૭	૮
		૩	૨૧૫	૪૭	"	"	"		
		"	૨૩૮	૪૬	ન	...	૩	૨૩૬	૫૧
ધારકિંક	...	૧	૪૫	૬૦	નગમી	...	"	"	"
ધારાખેટ	...	"	"	૬૩	નગમી (?) નગમી	...	૧	૬૬	૧૫૬
ધારાપુરી	...	૨	૧૫૪	૫૮	નગમીનક	...	૨	૧૪૭	૩૬
		"	"	૫૬	નગર	...	૩	૨૧૮	૬૫
		"	૧૫૫	૬૧	"	"	"	"	૭૦
		"	"	૬૫	નગરક	...	૧	૨૪	૨૮
ધારવાડ	...	૨	૧૩૬	૧૪૭	"	"	"	"	૨૬
ધારવટ	...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	"	"	૭૩		૧૬૦
ધારવત	...	૨	૧૨૫	૪૨	"	"	"		૧૬૪
ધારવત	...	૨	૧૧૭	૪૩	"	"	૮૫		૨૪૩
		"	"	૪૫	"	"	"		૨૪૪
		"	૧૨૫	૪૨	નકકપુર	...	"	૨૫	૩૦
		"	"	૪૭	નકિયાદ	...	"	૬૬	૨૮૮
		"	"	૫૨	નકુશપુર	...	૩	૧૫૧ આ	૧૭૮
		૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	"	"	"	"	૧૭૯
ધારવર	...	૨	૧૪૪	૨૮	નકુશ	...	"	૧૪૮ આ	૧૬૭
		૩	૧૪૪ ક	૧૬૪	"	"	૧૪૬ આ		૧૭૦
		"	૧૫૭ ક	૧૬૦	"	"	"		૧૭૨

	ક્રમ	કે.મ.	પાનું		ક્રમ	કે.મ.	પાનું		
નવોદયી	...	૨	૧૧૬	૧૧૮	નવધૂલિયા	...	૨	૧૩૬	૧૫
		"	"	૧૧૯		"	"	"	૧૬
નદી	...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૫	નવભાખી	...	૧	૫૩	૧૧૬
નદી	...	૧	૩૪	૫૬	નવભાર	...	૩	૧૪૬ બી	૧૭૪
		"	"	૫૭		"	"	"	૧૭૬
નદી	...	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮	નવભારી	...	૧	૧૦૩	૮
નવનિર્માણ	...	"	"	"		"	"	"	૯
નવનિર્માણ	...	૨	૧૪૮	૪૬		"	૧૦૫	૧૩	
નવનિર્માણ	...	"	૧૩૦	૬૬		"	"	૧૪	
		"	"	૧૦૩		૨	૧૦૬	૪	
નવનિર્માણ	...	"	૧૩૦	૬૬		"	૧૧૫	૩૦	
નવનિર્માણ	...	૧	૫૦	૧૧૦		"	૧૧૭	૪૦	
નવનિર્માણ	...	૩	૨૩૬	૫૧		"	"	૪૧	
નવનિર્માણ (નવનિર્માણ)	૨	૧૨૫	૪૨			"	૧૨૫	૪૧	
	"	"	૪૭			"	૧૨૮	૭૬	
	"	"	૫૨			"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨	
	"	૧૨૬	૮૮			"	"	૧૨૫	
	"	૧૩૦	૬૬			"	૧૩૫	૧૩૬	
	"	૧૩૧	૧૦૬			"	૧૪૧-૪૨	૧૮	
	"	"	૧૧૩			"	"	૧૯	
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૪			"	"	૨૦	
	"	૧૫૭	૭૩			૩	૨૩૧	૧૩	
	"	"	૭૪			"	૧૨૫ બી	૧૨૧	
	૩	૨૧૫	૪૭			"	"	૧૨૨	
	"	"	૫૨			"	"	૧૨૩	
	"	૨૧૮	૭૧			"	"	૧૨૪	
	"	૧૨૫ ક	૧૩૬			"	"	૧૩૨	
	"	"	૧૩૭			"	૧૨૫ ક	૧૩૪	
	"	૧૩૦ બી	૧૪૮			"	"	૧૩૫	
	"	૧૫૭ બી	૧૮૩			"	"	૧૩૬	
	"	૨૧૬ બી	૨૦૪			"	"	૧૩૭	
	"	૨૩૩ બી	૨૨૬			"	૧૩૦ બી	૧૪૩	
	"	૨૩૮ બી	૨૪૬			"	"	૧૪૮	
	"	"	૨૪૭			"	૧૪૦ બી	૧૫૭	
	"	"	૨૪૮			"	૨૩૦ બી	૨૨૪	
	"	"	૨૪૯		નવસારિકા	...	૧	૧૦૩	૮
નવસારિકા	...	"	૨૩૮ બી	૨૩૮		"	"	૯	
નવસારિકા	...	૧	૬૮	૧૬૩	નવનિર્માણ	...	"	૪૦	૭૦
	"	"	"	૧૬૭		૩	૧૬૪	૨૦૮	
	"	"	"	૧૬૮		"	૨૨૦ બી	૨૧૧	

અનુસૂચિ

૩૨

નવું કમોડ	અંક	ભેખ	પાનું	નાંદીપુરી	અંક	ભેખ	પાનું
નાંદીપુરી	૨	૧૩૭	૧૧	...	૨	૧૦૬	૫
...	૩	૨૩૪	૨૪	"	"	"	૬
"	"	"	૨૫	"	"	"	૧૦
"	"	૨૩૫	૨૮	"	૧૧૦	"	૧૩
"	"	"	૨૬	"	"	"	૧૪
"	"	"	૩૩	"	"	"	૧૭
"	"	"	૫૧	"	૧૧૨	"	૨૧
નામજરિઅર	૨	૨૫૨	૭૬	"	૧૧૪	"	૨૪
નામજર	૩	૬૬	૧૦૬	"	"	"	૨૫
નામજરના	"	"	૧૧૦	નાંદી	"	૧૦૬	૫
...	૧	૬૫	૨૮૦	નામજર	૩	૧૨૫ ક	૧૩૪
નામજર	૩	૨૧૫	૪૬	નામજરના	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૫
નામજરના	"	"	૫૬	"	"	"	૧૩૩
નામજરના	૨	૧૪૧-૪૨	૧૮	"	"	"	૧૩૬
...	"	"	૧૬	નામજર	૩	૨૧૬	૫૬
"	"	"	૨૧	"	"	"	૫૭
"	"	"	૨૪	નામજરના	૩	૨૧૬	૫૫
૩	૧૨૫ બ	૧૨૧	૧૨૪	નામજર	"	"	૫૭
"	"	૧૨૪	૧૨૬	નામજર	"	૧૨૫ ક	૧૪૧
"	"	૧૨૬	૧૩૨	નામજરના	૨	૧૩૨	૧૧૮
"	"	૧૩૨	૧૩૨	"	"	"	૧૨૧
"	"	૧૩૨	૧૩૬	નામજર	૧	૧૩	૪
"	૧૨૫ ક	૧૩૬	૧૩૬	"	૨	૧૨૧	૬
નામજર	"	૨૫૨	૭૬	"	"	"	૧૭
નામજરના	"	૨૩૬	૫૧	નામજર	૧	૧૦૭	૧૬
"	"	"	૫૪	નામજરના	૨	૧૫૬	૬૬
નામજરના	"	"	૫૭	"	"	"	૭૧
નામજરના	૧	૪૧	૭૪	નામજર	૧	૮૨	૨૨૩
"	"	"	૭૭	નામજર	૨	૧૨૨	૨૧
નામજરના	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮	નામજર	"	૧૧૪	૨૫
નામજર	૨	૧૩૭	૩	"	"	"	૨૮
"	૩	૧૪૪ ક	૧૬૪	"	"	"	૨૬
"	"	૧૪૮ ક	૧૬૮	નામજર	૧	૫૬	૧૨૮
"	"	૧૪૬ બ	૧૭૦	નામજરના	૩	૫૬	૧૦૦
"	"	"	૧૭૧	"	"	"	૧૦૧
"	૨૧૬ બ	૨૦૫	૨૪૭	નામજરના	"	૨૩૨	૧૮
"	૨૩૮ બ	૨૪૭	૨૪૭	નામજરના	"	૨૩૨	૧૬
"	૨૪૧ બ	૨૫૩	૨૫૩	"	"	"	૨૦
				નામજરના	૧	૧૦૭	૧૬

	ક્રમ	લેખ	પાનું		ક્રમ	લેખ	પાનું
નિર્માણ	...	૧	૬૬	૧૬૬	પ્રજનાભ	...	૨ ૧૨૧ ૧૩
નિર્માણ	...	૧	૬૬	૧૭૪	"	"	૧૭
નિર્માણ	...	"	"	૭	પદ્મ	...	૧ ૧૦૬ ૧૪
	"	"	"	૬	"	"	૧૫
	"	"	૧૧	૧૧૬	પદ્મી	...	૩ ૨૩૨ ૧૬
નિર્માણ	...	૩	૧૪૪ ૬	૧૬૧	પદ્મી	...	૨ ૧૩૬ ૧૪૭
નિર્માણ	...	૨	૨૦૧	૧૬૦	પદ્મીપદ્મ	...	૩ ૨૩૭ ૪૦
	"	"	"	૧૬૧	પદ્મીપદ્મ	...	" " ૪૩
નિર્માણ	...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૭	પદ્મી	...	૧ ૧૦૨ ૩
નિર્માણ	...	૧	૬	૬	"	"	૪
નિર્માણ	...	૧	૭૩	૧૬૦	"	"	૭
નિર્માણ	...	૧	૬૮	૧૬૨	પદ્મી	...	૩ ૨૩૨ ૧૮
	"	"	"	૧૬૩	"	"	૨૦
	"	૬૬	૧૬૬	૧૬૬	પદ્મી	...	૨ ૧૧૫ ૩૦
નિર્માણ	...	૩	૧૪૬ અ	૧૭૪	પદ્મી	...	" ૧૨૨ ૨૫
નિર્માણ	...	૨	૨૦૬	૧૭૨	"	"	" ૬૬
	"	"	"	૧૭૩	પદ્મી	...	૧ ૬ ૭
	"	"	"	૧૭૪	"	"	૮
નિર્માણ	...	૧	૫૦	૧૦૬	"	"	૧૦
	"	"	"	૧૦૮	"	"	૧૫
નિર્માણ	...	૨	૨૦૨	૧૬૪	"	"	૬
પદ્મ	...	૧	૧	૧૭	પદ્મી (પુરાણિત)	૧ ૧૦ ૭	
પદ્મી	...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૫	પદ્મી	" " ૮	
પદ્મી	...	૨	૧૭૧-૮૫	૧૪૭	"	૩ ૧૪૮ અ ૧૬૬	
પદ્મી	...	૧	૭૪	૧૬૫	પદ્મી	૨ ૧૨૧ ૧૩	
	"	"	"	૧૬૮	"	" " ૧૭	
	"	"	"	૨૦૨	પદ્મી	૧ ૧૮ ૧૬૩	
પદ્મી	...	૧	૭૧	૧૮૦	પદ્મી	૨ ૧૨૩ ૨૭	
	"	"	"	૧૮૨	પદ્મી	" ૧૬૮ ૧૪૦	
પદ્મી	...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૭	પદ્મી	૧ ૭૮ ૨૧૬	
પદ્મી	...	"	"	૧૪૮	પદ્મી	૨ ૧૭ ૪	
	"	"	"	૧૪૨	"	" ૧૪૩ ૨૫	
પદ્મી	...	૧	૫૨	૧૧૫	"	" ૧૫૮ ૭૮	
પદ્મી	...	૨	૧૭૧-૮૫	૧૪૭	"	" ૧૬૫ ૧૧૬	
	"	"	૧૮૮-૬૨	૧૫૫	"	૩ ૨૧૮ ૬૫	
	"	૨૦૩	૧૬૫	૧૬૫	"	" ૨૨૩ ૮૮	
પદ્મી	...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૮	"	" ૨૩૭ ૪૧	
પદ્મી	...	"	૨૩૩ અ	૨૩૦	"	" ૧૩૦ અ ૧૪૮	
	"	"	"	૨૩૧			

अनुक्रमिका

३३

ग्रंथ	लेख	पानं	ग्रंथ	लेख	पानं
पाठ्य ...	३ १५७ अ	१८३	पाणिताष्टा ...	१ ४१	७४
	" "	१८४		" ५१	१११
पाठसीपुत्र ...	१ १	५		३ २२६	६
(पाठसीपुत्र)	२ १३२-३४	१२२		" २३०	१०
	" "	१२५		" २४३	६१
	" "	१३३		" २५६	८४
	" "	१३६		" २६ अ	६३
पाठ्य ...	" १३०	६६		" २२६	२२०
	३ १३० अ	१४६		" "	२२१
पापुय ...	२ १२६	८४	पाराद्वयक ...	२ १२६	८३
पादरा ...	३ १४० अ	१५६		" "	६३
	" २३० अ	२२३	पासाधिवृद्ध ...	३ २३२	१८
पादडी ...	१ १३	३		" "	१६
	" "	४	पाथुलि ...	२ १५८	७६
	" १४	६	पासाधिवृद्ध ...	३ २३२	२०
पारिंद ...	" १	१२	पिपि ...	१ ८४	२३७
	" "	१३	पिपल ...	" ५५	१२५
पारिभ ...	२ ११६	३४	पिपलशुभरी ...	" २७	३७
पासडी ...	" १६८	१३५		" "	३८
पासधुप्र ...	" १२२	१८		" ३४	५६
	" १३७	३		" "	५७
	३ २२३	८८	पिपलायस ...	२ १२०	८
	" २४०	५८	पिपलायस ...	" "	३
	" २४१	५६		" "	५
	" २४६	६८	पुंय ...	" १७०	१४६
	" १४० अ	१५६	पुंरि ...	" १६८	१४०
	" "	१५७	पुण्डवध ...	" १३६	१४७
पासतीरोसद्ध ...	१ ५१	११३		" "	१५०
	" "	११४		" "	१५४
पासि ...	३ १४४ ३	१६४	पुण्यानक ...	१ ५२	११७
	" १४८ अ	१६६	पुण्डिकाराक ...	१ ८२	२२२
पासिताष्टा ...	१ १७	५	पुण्डित ...	२ १३६	१४७
	" २०	१४	पुना ...	१ ५७	१२८
	" "	१५		३ १४८ अ	१६६
	" २२	२१		" १४६ अ	१७३
	" "	२३		" १५५ अ	१८०
	" २३	२४		" १५७ अ	१८२
	" २४	२६		" १५७ क	१८७
	" २५	३०		" १५७ घ	१८९
	" २६	३२			

		અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
પુના	...	૩	૧૫૮ અ	૧૯૩	પૃથ્વીક	...	૧	૮૮
		"	૨૧૫ અ	૨૦૨		"	"	૨૫૫
		"	૨૧૬ અ	૨૦૪	પ્રસિન્ધક	...	"	૭૬
		"	૧૬૪	૨૦૮		"	"	૨૦૬
		"	૨૧૯ અ	૨૦૯	પ્રસિન્ધાવિરિન્ધ	...	૨	૧૨૭
		"	૨૧૯ બ	૨૧૦		"	"	૭૨
		"	૨૨૦ અ	૨૧૧	પૃથ્વુત	...	૩	૪૪ અ
		"	૨૨૨ અ	૨૧૩	પેટલાદ	...	૨	૧૩૫
		"	૨૨૩ અ	૨૧૫	પેટલાદ	...	૩	૨૩૪
		"	૨૨૫ બ	૨૧૬		"	"	૨૫
પુખના	...	૨	૧૩૬	૧૪૭	પેતલિક	...	૧	૧
પુરાવી	...	૩	૧૨૫ બ	૧૨૪	પેથવટ	...	"	૩૮
		"	"	૧૨૬	પેલીઆ	...	૨	૧૩૫
		"	૧૩૦ અ	૧૪૮	પેલુ	...	"	૧૨૫
		"	"	૧૫૨		"	"	૪૩
પુરોહિતપદ્ધતિકા	...	૧	૧૪	૬		૩	૧૨૫ બ	૧૨૩
		"	"	૭		"	"	૧૨૧
પ્રાભન્દા	...	"	"	૮	પોરબંદર	...	"	૨૩૩
		૨	૧૨૧	૯		"	૨૧૫ અ	૨૦૨
		"	"	૧૩		"	૨૧૬ અ	૨૦૪
		"	"	૧૭		"	૨૧૯ બ	૨૧૦
પ્રસિન્ધકાનક	...	૧	૬૮	૧૬૩	પોન્નવર્ધન	...	૨	૧૩૬
		"	"	૧૬૭	પંગુભ પદ્ધતિકા	...	૧	૭૬
		"	"	૧૬૮		"	"	૨૦૬
પુલેષ્વક	...	"	૯૯	૩૦૬	પંગુગંગા	...	૨	૧૩૩-૩૪
(પુ)લિભનક	...	"	૫૭	૧૩૦	પંગુમહાભ	...	૧	૭૩
		"	"	૧૩૨		"	૯૫	૨૮૦
પુખસાબપુર	...	"	૮૧	૨૨૨		"	૧૧૭	૪૦
પુખકરચલી	...	"	૫૨	૧૧૫		૩	૨૩૦	૧૦
પુખમિત્ર	...	"	૫૫	૧૨૭		"	૨૩૭	૪૨
પુખસાગપુર	...	૩	૯૨	૧૧૨		"	૧૪૪ ક	૧૬૧
પુના	...	"	૨૬ અ	૯૩		"	"	૧૬૨
પુરાવી	...	૨	૧૨૮	૭૩	પંથોક	...	૨	૧૩૨
		"	"	૭૬		"	"	૧૧૮
		૩	૧૨૫ ક	૧૩૬	પંથોરા	...	"	૧૧૫
પ્રજ્ઞપથક	...	૨	૧૫૭	૭૩	પ્રકરિકા	...	૨	૧૩૯
		"	"	૭૪	પ્રભાસ	...	"	૧૭૧-૮૫
પ્રજ્ઞા	...	૧	૧૩	૪		૩	૨૧૯	૭૧
		૩	૧૨૫ બ	૧૨૪		"	૨૨૨	૭૬
		"	૧૩૦ અ	૨૪૮		"	૧૩૦ અ	૧૪૮

અનુક્રમણિકા

૩૫

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
મહાસપાટણ ...	૨	૧૫૫	૬૦	અગ્રમરા (અગ્રમા)	૨	૧૨૭	૬૫
મયામ ...	૩	૨૨૨	૮૬	"	"	૧૨૮	૭૩
મનોરા ...	"	૨૧૮	૬૫	"	"	"	૭૮
મસાનપુર ...	૨	૧૫૯	૮૧	"	"	૧૨૯	૮૧
	"	"	૮૨	"	"	૧૩૧	૧૦૫
	"	"	૮૪	"	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
માવી ...	૨	૧૩૭	૯	"	"	"	૧૨૫
	૩	૧૫૫ બ	૧૮૦	"	"	૨૩૧	૧૩
મર્તિબ ...	"	૨૩૭	૪૦	"	"	૨૫૬	૮૪
	"	"	૪૩	"	"	૧૩૦ અ	૧૪૪
માનિકા ...	"	૨૧૮	૬૫	"	"	"	૧૪૫
	"	"	"	"	"	"	૧૪૭
	"	"	"	"	"	૨૩૩ અ	૨૩૬
ફે							
ફેરકાબાદ ...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૫	અરકશિલ્લિ ...	૧	૪૭	૯૭
ફેરકાબાદ ...	૨	૧૧૪	૨૮	"	"	"	૯૯
	"	"	૨૯				
ફિલિયિ ...	"	૧૮૮	૧૩૫	અદરી ...	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮
ફીચી ...	"	૧૧૫	૧૧૪	અનારસ ...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૪
(ફીચી) ...	"	"	૧૧૬	અનાસ ...	"	૧૩૭	૫
	"	૧૭૦	૧૪૩	અન્ડીઆ ...	૧	૪૪	૮૯
ફેલસર ...	૩	૨૪૩	૬૧		૩	૪૪	૯૫
	"	"	૬૩	અન્ડી ...	૨	૧૨૫	૪૭
	"	"	૬૫	અબ્દુલમામ ...	"	૧૨૨	૧૯
ફેકમસાવણ ...	૩	૨૨૯	૯	અબેન ...	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૫
	"	૨૩૦	૧૦	અરદક ...	૧	૫૭	૧૩૦
	"	"	૧૧	"	"	"	૧૩૨
	"	"	૧૨	"	"	૫૯ અ	૧૦૫
	"	૨૨૯	૨૨૦	અરદિકા હપક ...	"	"	"
	"	"	૨૨૨	"	"	"	૧૦૮
બ				અરડા ...	"	૨૩૩	૨૧
અગસરા ...	૩	૨૧૮	૬૫	"	"	૨૧૫ અ	૨૦૨
	"	"	૬૮	અરનગર ...	૧	૭૬	૨૦૫
	"	"	૭૧	અરાંર ...	"	૭૩	૧૮૯
અગ્રમરા (અગ્રમા)	૧	૧૪	૬	અલુ ...	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮
	૨	૧૬૧	૧૮	અલકમ (અલક)	૨	૧૪૫	૩૨
	"	૧૧૫	૩૦	અલવમાનક ...	૧	૫૭	૧૨૯
	"	"	૩૧	"	"	"	૧૩૦
	"	૧૨૫	૪૩	"	"	"	૧૩૨
	"	"	૪૪	અલસાર ...	"	૧૦૩	૯
	"	"	૫૧	"	"	૧૦૫	૧૩

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
અભિસ	...	૩ ૨૩૧	૧૩	આભિ (આલી)	૩	૧૪૯ અ	૧૭૦
		" , "	૧૫		"	૨૩૮ અ	૨૩૭
		" "	૧૭	આલેરા	...	૨ ૧૩૮	૧૨
અભેઆમ	...	૧ ૧૦૭	૧૬	આલ્હારમુક	...	૧ ૭૯	૨૧૬
		" "	૧૭	આલસનક	...	" ૭૮	૨૧૫
		" "	૧૮		"	"	૨૧૭
અભેભર	...	૨ ૧૨૬	૮૧	આવાપ્યારાનો મઠ	"	૬	૧૬
અહુનદમ	...	૩ ૨૩૬	૫૭	આહિરિક	...	" ૧૦૩	૯
અહુમલા	...	૧ ૩૬	૫૯	મિળપુર	...	૨ ૧૨૫	૪૧
		" "	૬૦	મિળેશિયા	...	૩ ૨૩૮ અ	૨૩૮
		" ૬૫	૧૫૦	મિથ્વખાત	...	૧ ૩૮	૬૨
		" "	૧૫૧	મીકાનેર	...	૨ ૧૧૪	૨૫
		" "	૧૫૪	મીતપુર	...	૩ ૨૩૮ અ	૨૩૭
અહુવિયા	...	૩ ૧૪૯ અ	૧૭૨	મુચકલા	...	" ૨૩૩ અ	૨૩૦
અખેજ	...	૨ ૧૪૫	૩૩	મુદેશખંડ	...	" ૧૩૦ અ	૧૪૪
આડમેર	...	૩ ૧૪૯ અ	૧૭૩	મુદમયા	...	૧ ૧	૭
આડમેરા	...	૨ ૧૪૮	૪૮	મુદખારિકા	...	૩ ૨૩૦ અ	૨૨૪
આજકોડી	...	૧ ૩૭	૬૧		"	"	૨૨૬
આઠામી	...	" ૧૦૩	૯૦		"	"	૨૨૭
		૨ ૧૨૫	૪૧	એમરાણ	...	૨ ૧૧૫	૧૧૬
		" ૧૩૦	૯૫	એટ	...	૩ ૨૩૬ અ	૨૫૦
આઠાવી	...	૧૨૫	૪૧	એટવા	...	૨ ૧૫૬	૭૦
		" "	૪૭	એઅરક	...	૩ ૨૩૬	૫૪
		" "	૫૨	એસઆમ	...	૧ ૧૦૭	૧૬
આન્ટવા	...	૩ ૪૪	૯૫	એલર	...	૨ ૧૩૦	૯૬
આબરિયાવાડ	...	" ૨૫૦	૭૩	એઆ	...	" ૧૩૬	૧૪૭
આમણવાડા	...	" ૧૫૭ અ	૧૮૫	એડાણ	...	" ૧૩૮	૧૨
આમણઆમ	...	" ૧૨૫ ક	૧૩૭	એરલી	...	૩ ૧૪૮ ક	૧૬૮
આમણલી	...	" "	"	એરસદ	...	" ૧૧૪	૨૪
આરડોલી	...	૨ ૧૨૬	૮૩	(એરસદ)			
		" ૧૩૩-૩૪	૧૨૫	અંકાપુર	...	" ૧૩૬	૧૪૭
		૩ ૨૩૧	૧૩	અંજાળા	...	" "	"
		" ૧૩૦ અ	૧૪૮		૩ ૧૨૫ અ	૧૨૧	
આરવનરમલી	...	" ૫૯ અ	૧૦૫	અંડીયા	...	" ૪૪	૯૫
		" "	૧૦૮	(અંડુ) વાનક	...	૧ ૪૧	૭૪
આલાદિત્ય	...	૧ ૭૭	૨૧૦		"	"	૭૭
(તળાવ)	...	" "	૨૧૧	અમિલનક	...	" ૧૭	૧૩૦
આભિ	...	૩ ૧૪૪ ૩	૧૬૪		"	"	૧૩૨
(આલી)	...	" ૧૪૮ અ	૧૬૭	અમપુરી	...	૨ ૧૫૫	૬૨

જનુઆરી

૩૭

અંક	રેખા	પાનું	અંક	રેખા	પાનું
અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૫૫	૬૩	અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૨૬	૮૭
	" ૧૬૨	૬૪	અભ્યુત્થાન ...	૧ ૫૭	૧૩૦
	" "	૬૮		" "	૧૩૨
	" "	૧૦૦		૨ ૧૬૪	૧૧૧
	૨ ૨૧૬	૭૩		૩ ૫૮ અ	૧૦૫
	" "	૭૪		" "	૧૦૭
અભ્યુત્થાન ...	" "	૭૫		" ૧૬૪	૨૦૮
	" ૨૫૫	૮૩	અભ્યુત્થાન ...	" ૫૮ અ	૧૦૫
અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૩૭	૧૧	અભ્યુત્થાન ...	૧ ૨૪	૨૮
અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૬૮	૧૩૫		" "	૨૮
અભ્યુત્થાન ...	" ૧૨૫	૪૭		" ૨૫	૩૦
	" "	૫૨		" "	૩૧
	૩ ૧૨૫ ક	૧૩૪		" ૨૬	૪૨
	" "	૧૩૫		" "	૪૩
	" "	૧૩૭	અભ્યુત્થાન ...	" ૫૮	૧૩૫
	" "	૧૪૧		૩ ૨૨૦	૭૭
અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૫૭	૭૩		" ૫૮	૧૦૩
	" "	૭૪		" "	૧૦૪
	" "	૭૭		" ૧૪૪ અ	૧૬૦
	૩ ૧૫૭ અ	૧૮૩	અભ્યુત્થાન ...	૧ ૪૫	૬૨
અ				૨ ૧૧૪	૨૫
અભ્યુત્થાન (૧૧૧)	૨ ૧૩૧	૧૧૩	અભ્યુત્થાન (૧૧૧)	૧ ૧૬	૩
અભ્યુત્થાન ...	૩ ૨૩૮	૫૧	અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૬૪	૧૧૦
અભ્યુત્થાન ...	૧ ૪૪	૮૮		" "	૧૧૧
	૩ "	૮૫		૩ "	૨૦૮
	" "	૮૬	અભ્યુત્થાન ...	૧ ૭૨	૧૮૫
અભ્યુત્થાન ...	૨ ૧૩૦	૧૦૩		" "	૧૮૬
અભ્યુત્થાન ...	૧ ૩૬	૫૮		" ૭૩	૧૮૧
	" "	૬૦		૨ ૧૦૮	૮
અભ્યુત્થાન ...	" ૩૮	૬૨		" "	૧૧
	" "	૬૩		" ૧૧૪	૨૭
અભ્યુત્થાન (૧૧૧)	" ૮૦	૨૨૧		" "	૨૮
અભ્યુત્થાન ...	૩ ૨૨૮	૬		" ૧૧૫	૩૦
	" "	૨૨૦		" "	૩૨
	" "	૨૨૨		" ૧૧૬	૩૪
અભ્યુત્થાન ...	" ૧૪૩ અ	૧૮૮		" "	૩૫
અભ્યુત્થાન ...	" ૪૪	૮૫		" "	૩૮
અભ્યુત્થાન ...	૧ ૪૮	૧૦૪		" "	૫૧
અભ્યુત્થાન ...	" ૩૮	૬૭		" ૧૧૮	૫૫

	ક્રમ	લેખ	પાનું		ક્રમ	લેખ	પાનું
ભાગ્યંત	...	૨ ૧૨૬	૫૮	ભાગ્યંત	...	૧ ૨૩	૨૪
	"	"	૬૪	"	"	"	૨૭
	૩ ૨૨૮	૭	ભાગ્યંતિક	...	૨ ૧૫૫	૬૫	
	"	"	૮	ભાગ્યંત	...	૧ ૬૩	૧૪૪
	" ૨૩૦ અ	૨૨૩		"	"	"	૧૪૭
	"	"	૨૨૪	ભાગ્યંતિક	...	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૨૪
ભાગ્યંત	"	"	૨૨૬	"	"	૧૩૫	૧૩૮
	"	"	૨૨૭	"	"	"	૧૩૯
	૧ ૬૮	૧૬૨	ભાગ્યંતિક	...	૩ ૧૪૮ અ	૧૧૭	
	" ૬૬	૨૮૮	ભાગ્યંતિક	...	" ૧૪૯ અ	૧૭૦	
	" ૧૦૨	૩	ભાગ્યંતિક	...	૧ ૪૦	૬૬	
	૨ ૧૦૬	૫	ભાગ્યંતિક	...	૩ ૨૨૮	૭	
	" ૧૧૨	૨૦	ભાગ્યંતિક	...	૧ ૬૮	૧૬૩	
	" ૧૧૪	૨૪	ભાગ્યંતિક	...	૨ ૧૬૮	૧૩૫	
	"	૨૫	ભાગ્યંતિક	...	"	"	૧૪૦
	" ૧૧૬	૩૪	ભાગ્યંતિક	...	૧ ૧૬	૩	
	" ૧૧૭	૪૦	ભાગ્યંતિક	...	" ૧૮	૬	
	"	૪૧	ભાગ્યંતિક	...	" ૧૯	૧૧	
	" ૧૧૮	૪૭	ભાગ્યંતિક	...	" ૨૦	૧૩	
	"	૪૯	ભાગ્યંતિક	...	" ૨૧	"	
	" ૧૨૫	૪૨	ભાગ્યંતિક	...	" ૨૨	૨૧	
	" ૧૨૬	૫૪	ભાગ્યંતિક	...	" ૨૪	૨૮	
	" ૧૨૯	૮૧	ભાગ્યંતિક	...	" ૨૫	૩૦	
	"	૮૩	ભાગ્યંતિક	...	" ૩૭	૬૧	
	" ૧૩૧	૧૦૬	ભાગ્યંતિક	...	" ૩૯	૬૫	
	" ૧૩૭	૪	ભાગ્યંતિક	...	" ૪૦	૭૦	
	" ૧૬૨	૬૫	ભાગ્યંતિક	...	" ૬૧	૧૩૯	
	૩ ૨૨૮	૬	ભાગ્યંતિક	...	" ૬૫	૧૫૦	
	" ૨૩૬	૩૫	ભાગ્યંતિક	...	" ૭૦	૧૭૫	
	" ૨૩૦ અ	૨૪૪	ભાગ્યંતિક	...	" ૭૮	૨૧૫	
	" ૨૩૩ અ	૨૨૯	ભાગ્યંતિક	...	" ૮૧	૨૨૨	
	"	૨૩૧	ભાગ્યંતિક	...	" ૮૪	૨૩૬	
	"	૨૩૫	ભાગ્યંતિક	...	" ૮૮	૨૪૯	
	"	૨૩૬	ભાગ્યંતિક	...	" ૯૨	૨૬૨	
ભાગ્યંતિક	...	૨ ૧૨૫	૪૭	"	૨ ૧૪૭	૩૮	
ભાગ્યંતિક	...	૩ ૧૨૫	૪૨	"	૧૧૭	૨૦	
ભાગ્યંતિક	...	૨ ૧૨૫	૪૨	"	૩ ૨૪૩	૬૧	
ભાગ્યંતિક	...	"	૪૨	"	૬૨	૧૧૧	
ભાગ્યંતિક	...	૧ ૪૭	૬૮	"	"	૧૧૨	

જાન્યુઆરી

૬૨

અંક	લેખ	પાનું	અંક	લેખ	પાનું
૩	૧૫૭ ક	૧૮૬	૩	૨૧૧	૩૨
...	૧૫૮ અ	૧૬૪	...	"	૩૫
"	૨૧૫ અ	૨૦૩	"	૨૧૨	૩૭
"	૧૬૪	૨૦૮	"	"	૪૦
૨	૨૦૬	૧૭૨	૨	૧૦૬	૮
...	૧૩૦	૬૫	...	"	૧૧
૩	૨૩૩ અ	૨૩૫	...	૧૫૬	૭૦
...	૨૪૦	૫૮	૧	૨૬	૪૨
૧	૧	૧૭	...	૬૩	૧૪૪
૩	૨૧૮ અ	૨૦૬	૨	૧૫૬	૬૬
...	૨૨૨ અ	૨૧૩	"	"	૭૦
૧	૪૨	૮૪	"	૨૦૧	૧૪૬
૩	૨૨૨ અ	૨૧૩	"	"	૧૬૦
...	૨૧૫ અ	૨૦૨	"	"	૧૬૧
"	"	૨૦૩	૧	૫૩	૧૧૬
"	૨૩૩	૨૧	"	"	૧૨૨
"	"	૨૨	...	૬૮	૧૭૦
"	"	૨૩	...	૩૮	૬૨
"	"	૨૧	"	"	૬૩
...	"	"	૨	૧૫૧	૫૫
...	"	"			
૨	૧૬૨	૬૪	૨	૧૩૦	૬૬
"	"	૬૭	૧	૬૨	૨૬૨
"	"	૬૮	૩	"	૧૧૨
"	"	૬૯	"	"	૧૧૩
"	"	૧૦૦	"	"	૧૬૧
"	૧૫૬	૬૬	૨	૨૦૧	૧૮
"	"	૭૦	"	૧૨૨	૧૮
"	"	૭૧	૩	૧૨૫ અ	૧૨૨
"	૧૨૬	૮૮	"	૨૧૮	૬૮
"	"	૬૩	"	૪૪ અ	૬૮
૩	૨૩૩ અ	૨૩૨	"	"	૬૯
"	"	૨૩૪	"	"	૬૯
"	"	૨૩૬	૧	૫૦	૧૦૩
"	"	૧૫	"	"	૧૦૮
"	"	૧૭	"	"	૧૧૦
"	૨૦૮	૧૮	૩	૧૩૦ અ	૧૪૫
"	"	૨૧	"	"	૧૪૮
"	૨૦૬	૨૬	"	"	૧૫૧
"	૨૧૦	૩૦	"	૨૧૭	૬૧
			...		

		અંક	લેખ	પાનું			અંક	લેખ	પાનું
મહાકાવ્ય	...	૧	૧૭	૫	મહાકાવ્ય	...	૧	૭૪	૧૬૫
		"	"	૬			"	"	૧૬૮
		"	"	૮			"	"	૨૦૨
મહાભારત	...	"	૮૨	૨૨૩	મહાભારત	...	"	૬૬	૨૮૮
		"	"	૨૨૮			"	"	૨૬૫
		"	"	૨૨૯			"	"	૨૬૭
મધ્યકાલ	...	૨	૧૪૧-૪૨	૨૨	મહાભારત	...	૩	૨૧૪	૪૩
		"	"	૨૪	મહાભારત	...	૨	૧૫૮	૭૯
મધ્યમાન	...	"	૧૩૦	૬૬			"	"	૮૦
મધ્યકાલ	...	૩	૧૫૭ ક	૧૮૮	મહા	...	"	૧૧૮	૪૭
મનસુર	...	૨	૧૩૭	૬			"	"	૪૮
મનસુર	...	"	૧૧૬	૫૩			"	૧૨૩	૨૭
		"	"	૫૫			"	૧૨૫	૪૨
મના (મેના) (મેની)	૩	૨૩૮ બ	૨૪૬				"	"	૪૭
મન્દરાચલ	...	૨	૨૦૪	૧૬૬			"	"	૫૨
મન્દસુર	...	૩	૧૫૮	૧૦૨			"	૧૩૫	૧૩૯
મન્દસુર	...	૨	૧૧૨	૨૦		૩	૨૩૭	૪૧	
મન્દસુર	...	"	"	૬		"	"	૪૨	
		"	"	૧૩		"	"	૪૩	
		"	૧૨૨	૧૮		"	"	૪૫	
		"	"	૧૯		"	૧૨૫ ક	૧૩૫	
		"	"	૨૩		"	"	૧૩૬	
મન્દ	૧	૬	૭		"	"	૧૩૭	
		"	"	૮	મહાકાવ્ય	...	"	૧૪૦ બ	૧૫૭
		"	"	૯		"	૧૪૮ બ	૧૬૩	
		"	"	૧૧	મહાકાવ્ય	...	૨	૧૫૮	૭૯
		"	૬૫	૨૮૦		"	"	૮૦	
		૨	૧૨૨	૨૫	મહાકાવ્ય	...	૧	૩૬	૬૪
						"	૬૫	૧૫૦	
મન્દ (લગાવ)	૧	૮૨	૨૨૩			"	૮૨	૨૨૩	
મન્દાચલ	...	૩	૧૪૬ બ	૧૭૩		૩	૧૩૦ બ	૧૪૮	
મન્દસુર	...	૨	૧૩૬	૧૫	મહાકાવ્ય	...	૧	૪૫	૬૦
		"	"	૧૬		"	"	૬૩	
મન્દા (મન્દા)	...	૩	૨૧૭	૬૬	મહાકાવ્ય	...	૩	૧૫૭ બ	૧૮૪
મહાકાવ્ય	...	૧	૭૩	૧૮૧	મહાકાવ્ય	...	૨	૧૩૦	૬૫
મહાકાવ્ય	...	૩	૧૩૦ બ	૧૪૩		"	૧૩૩-૩૪	૧૨૪	
		"	"	૧૪૪		"	૧૩૫	૧૩૮	
મહાકાવ્ય	...	૨	૧૨૩	૩૨		"	"	૧૪૧	
		"	"	૩૫	મહાકાવ્ય	...	"	૨૦૬	૧૭૪

અનુક્રમણિકા

૪૧

	અંથ	લેખ	પાનું		અંથ	લેખ	પાનું
માધસાર ...	૨	૧૩૦	૯૬	માન્યખેટ ...	૨	૧૩૫	૧૩૭
	૩	૧૩૦ અ	૧૪૪		"	"	૧૩૮
મહિષી ...	"	૧૨૫ ક	૧૩૭		"	"	૧૪૭
માધુલ ...	૨	૧૫૭	૭૩		"	"	૧૪૫
	"	"	૭૪		"	૧૩૬	૧૫૦
	"	"	૭૭		"	"	૧૫૪
મમિરોળ ...	"	૧૪૫	૩૦		૩	૨૩૮	૪૬
	"	"	૩૩		"	૧૨૫ ક	૧૩૫
	૩	૨૪૭	૬૮		"	"	૧૩૬
	"	૨૨૫ બ	૨૧૬	મારવાડ ...	૨	૧૪૮	૪૮
માડલ ...	૨	૧૩૭	૫		૩	૧૪૮ ક	૧૬૮
	"	૧૬૬	૧૧૬		"	૧૪૬ બ	૧૭૩
	૩	૨૪૦	૫૮		"	૧૫૫ અ	૧૭૭
	"	૧૪૪ ડ	૧૬૪		"	૨૩૮ અ	૨૩૮
માડલી ...	૨	૨૦૬	૧૭૩		"	૨૪૧ અ	૨૫૨
	૩	૨૪૦	૫૮		"	૨૪૧ બ	૨૫૩
	"	૧૪૪ ડ	૧૬૪	માલકતરી ...	૨	૧૬૦	૮૬
	"	"	૧૬૫		"	"	૮૮
માડનિકા ...	"	૧૨૫	૫૨	માલખેટ ...	"	૧૨૬	૫૪
માડવા ...	૨	૧૨૫	૪૨	(મદખેટ) ...	"	૧૨૭	૬૫
	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	(માલખેટ) ...	"	૧૩૧	૧૦૬
માલુસા ...	"	૨૧૪	૪૩		"	૧૩૩-૩૪	૧૨૫
માલુકવાડા ...	૧	૨૬	૪૨		૩	૨૩૭	૪૦
માલુલિજા ...	"	૮૨	૨૨૫		"	"	૪૧
(માલુલિજા)	"	"	૨૨૮		"	૧૩૦ અ	૧૪૩
	"	"	૨૨૯		"	"	૧૪૪
માતામહથ્થુ ...	૨	૧૬૮	૧૩૩		"	"	૧૪૬
	"	"	૧૩૯	માલન ...	૧	૮૨	૨૨૩
માન (સરોવર)	૩	૨૦૬	૯	માલવ ...	૨	૧૨૨	૨૨
માનહંડાલી પથક	૨	૧૫૮	૭૮		"	"	૨૬
માન્યખેટ ...	"	૧૨૭	૬૫		૨	૧૨૩	૩૧
	"	૧૩૦	૯૪		"	"	૩૫
	"	"	૯૫		"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩
	"	"	૧૦૨		"	૧૪૭	૪૨
	"	૧૩૧	૧૦૬		"	"	૪૫
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨		"	"	૪૬
	"	"	૧૨૫		"	૧૬૩	૧૦૮
	"	"	૧૨૯		"	૨૦૪	૧૬૭
	"	"	૧૩૨		૩	૨૦૬	૬
	"	"	૧૩૬		"	"	૧૧

		અંક	લેખ	પાનું			અંક	લેખ	પાનું
માલવ	...	૩	૨૨૪	૯૩	માળવા	...	૨	૧૪૪	૨૮
		"	"	૯૪			"	૧૪૭	૩૯
માલવક	...	૧	૬૮	૧૬૨			"	૧૬૨	૯૫
		"	"	૧૬૭			"	૧૬૭	૧૨૧
		"	"	૧૬૮			"	"	૧૨૨
		"	૬૯	૧૬૯			"	"	૧૩૧
		"	"	૧૭૦			૩	૨૧૯	૭૫
		"	"	૧૭૪			"	૨૩૭	૪૨
માળવા	...	"	૬૮	૧૬૩			"	૨૩૮	૪૯
		"	૬૯	૧૭૦			"	"	૫૦
		૨	૧૧૨	૨૦			"	૧૪૪ અ	૧૫૯
		"	૧૩૦	૯૬			"	૧૪૪ ક	૧૬૨
		"	"	૯૯			"	"	૧૬૩
		"	૧૩૭	૭			"	૧૪૪ ડ	૧૬૪
		"	"	૮			"	૨૩૩ અ	૨૩૧
		"	૧૫૦	૫૨			"	૨૩૮ અ	૨૩૮
		"	૧૫૫	૬૧			"	૨૩૮ બ	૨૪૬
		"	"	૬૫	માળિયા	...	૧	૪૨	૭૯
		૩	૨૧૬	૫૪	માળિયા (હાટીના)	"	"	"	"
		"	"	૫૭			૩	૨૨૯	૨૨૦
		"	૨૧૮	૬૬	મિષ્ટોળા	...	૧	૧૩	૪
		"	"	૭૦			૩	૧૩૦ અ	૧૪૫
		"	૨૨૨	૮૧	મિરપુર	...	૨	૧૩૮	૭૨
		"	૨૩૭	૪૩	મિરપઠાણ	...	"	૧૨૨	૧૯
		"	૫૮	૧૦૨			"	"	૨૩
		"	૧૪૯ અ	૧૭૦	મિસાણી	...	૩	૧૫૭ ક	૧૮૭
		"	૧૪૯ બ	૧૭૩	મોઢોળા	...	"	૧૩૦ અ	૧૪૫
		"	"	૧૭૫	મોઢનાપુર	...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૪
		"	૧૫૭ અ	૧૮૨	મોરજગાંવ	...	"	૧૨૨	૧૯
		"	૨૨૦ અ	૨૧૧	મુંગીર	...	"	૧૩૫	૧૩૯
		"	"	૨૧૨	મુંજપુર	...	૨	૧૬૫	૧૧૬
		"	૨૨૩ અ	૨૧૫			"	૨૪૦	૫૮
માહિમ	..	૨	૧૪૦	૧૭	મુંડક	...	૨	૧૪૦	૧૭
માહિમક	...	૩	૨૧૪	૪૩	મુપરચલ	...	"	૧૬૮	૧૩૫
		"	"	૪૪			"	"	૧૩૬
માહિપક	...	"	૧૨૫ ક	૧૩૪	મુપડક	...	૩	૧૪૦ અ	૧૫૬
		"	"	૧૩૭	મુખપ	...	૧	૧૩	૩
માહિપક	...	"	"	"			"	૧૫	૩
માળવા	...	૧	૮	૧૪			"	૨૨	૨૧
		૨	૧૩૭	૬					

ક્રમિક	...	અંક	લેખ	પાનું	મેરુ	...	અંક	લેખ	પાનું
		૧	૨૪	૨૮			૨	૧૩૬	૧૪૮
		"	૪૨	૭૬			"	"	૧૫૨
		૨	૧૨૨	૧૮			"	૧૩૭	૧૧
		"	૧૩૦	૬૪			"	૧૪૭	૪૦
		"	૧૩૭	૫			"	૧૫૫	૬૨
		"	૧૪૧-૪૨	૧૮			"	"	૬૬
		૩	૨૩૨	૧૮			૩	૨૨૪	૬૫
		"	૧૨૫ ક	૧૩૪			"	૨૩૧	૧૭
		"	૧૩૦ અ	૧૪૩			"	૨૪૩	૬૬
		"	૧૫૭ બ	૧૮૩			"	૧૪૯ બ	૧૭૫
		"	૨૩૩ અ	૨૨૯	મેરુમપડલ	...	"	૨૩૩ અ	૨૩૫
		"	૨૩૬ અ	૨૫૦	મેવાડ	...	"	૧૪૬ બ	૧૭૩
મુથલ	...	૨	૧૬૮	૧૩૬			"	૧૧૨	૨૦
મુલવાસર	...	૧	૧૧	૧૮			"	૧૨૯	૮૨
મુલવરમ	...	૧	૮૨	૨૨૮			"	૧૩૭	૮
(પાટક)	...	"	"	૨૨૯			૩	૨૫૨	૭૬
મુલરથાન	...	૨	૧૨૯	૮૮	મેહરાલી	...	"	"	૭૬
		"	"	૬૩	મેવાસા	...	"	૨૫૬	૮૪
મેલવન	...	૧	૮૩	૨૩૧	મેસાથા	...	૧	૧૧	૧૮
		"	૬૨	૨૬૨	મેસાથા	...	૩	૨૧૪	૪૩
		૩	"	૧૧૨	મેહુથા	...	"	૨૧૬	૫૫
		"	"	૧૧૩			"	"	૫૭
મેટરા	...	૨	૧૭૦	૧૪૩	મોઝવાસક	...	૨	૧૨૯	૮૮
		"	"	૧૪૬			"	"	૬૩
મેટપાટ	...	"	૧૩૭	૮	મોઝલિજ	...	"	૧૪૬	૩૪
(મેવાડ)	...	"	૧૬૭	૧૨૨	મોઝલિક	...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૫
		૩	૨૫૨	૭૬			"	"	૧૨૬
		"	૨૩૮ અ	૨૩૭	મોઝનિકા	...	૧	૫૫	૧૨૫
		"	"	૨૩૬			"	"	૧૨૭
મેટપાટક	...	૨	૧૬૭	૧૨૩	મેટક	...	૨	૧૨૯	૮૩
		૩	૨૧૬	૫૭			"	"	૬૩
મેત્રવાલ	...	૨	૧૩૮	૧૨	મેઝસા	...	૩	૨૬૭	૪૩
		"	"	૧૩	મેટર	...	૨	૧૩૭	૬
		"	"	૧૪			"	"	૧૧
મેરુ	...	"	૧૨૫	૪૬	મેતીપુરા	...	૩	૨૩૮ બ	૨૪૭
		"	૧૨૯	૬૦	મેત્રા	...	૨	૧૨૯	૮૮
		"	૧૩૦	૬૭	મેરખણ	...	"	૧૨૧	૬
		"	૧૩૩-૩૪	૧૨૪	મેરખી	...	૧	૭૫	૨૦૩
		"	"	૧૩૬			૩	૨૨૭	૩
							"	૨૩૫	૨૬
							"	૨૨૦ અ	૧૧૨

	અંશ	લેખ	પાનું		અંશ	લેખ	પાનું
ગોરજી	...	૧	૮૮	૨૪૬	૧	૫૭	૧૩૦
		"	"	૨૫૩	"	"	૧૩૨
ગોહાવાણક	...	૩	૨૩૭	૪૧	૨	૧૨૩	૨૭
		"	"	૪૩	"	"	૩૪
		"	"	૪૪	"	૧૩૦	૬૫
		"	"	૪૬	"	"	૬૭
ગોહાસા	...	"	"	૪૩	"	૧૩૬	૪૬
ગોહલી	...	૧	૫૮	૧૩૪	"	૧૫૫	૬૩
મંકણિકા	...	૨	૧૨૫	૪૨	"	"	૬૭
		૩	૧૨૫ ક	૧૩૭	૧	૫૬	૧૨૮
મહમન	...	૨	૧૨૬	૬૪	"	૫૮	૧૩૪
મહમનકાલી	...	"	"	૫૯	"	૬૬	૧૫૬
મંમલ	...	૩	૨૧૮	૬૯	૩	૫૬	૧૦૦
		"	"	૭૨	"	"	૧૦૧
મંડલ	...	૨	૧૩૭	૧૧	"	૬૬	૧૦૬
		"	૧૭૦	૧૪૩	...	૨૨૨	૮૧
		૩	૨૧૬	૫૫	ગોધાવક	...	૧૭૫
		"	"	૫૬	"	"	૧૭૬
મંડલી (મણલી)	...	૨	૧૩૭	૫	ગોન	...	૫
		"	"	૧૦	"	૧	૧૨
		"	"	૧૧	"	૧	૧૩
		"	૧૫૫	૬૨			
		"	૨૦૨	૧૬૪	૨		
		"	૨૦૬	૧૭૪	૨જ્ઞપુતાના	...	૮૫
		૩	૨૧૬	૫૭	૨	૧૩૦	૬૫
		"	૧૫૭ અ	૧૮૪	"	૧૩૭	૬
મંણલીદંમ	...	૧	૩૪	૫૬	૩	૧૩૦ અ	૧૪૪
		"	"	૫૭	"	૧૫૫ અ	૧૭૭
		૩	૫૮	૧૦૨	"	૨૩૩ અ	૨૩૧
મંદાકિની	...	૨	૧૨૮	૭૩	"	"	૨૩૫
(મંદાકિની)		૩	"	૭૬			
		૩	૨૦૬	૫	૨તજ્ઞપુત્ર	...	૧૬
મંદાસીર	...	૧	૫૮	૧૩૪	"	"	૨૩
મ્લેગ્ગ (દિશ)	...	"	૧૫	૫	૨ગુન્ન	...	૧૬
		"	"	૮	૨ગુન્ન	...	"
મ્લેગ્ગા	...	૩	૧૫૭ અ	૧૮૨	૨તનપુર	...	૧૨૪
મ્					૩	૧૫૫ અ	૧૭૭
મમલ ખલસર	...	૨	૧૧૭	૪૩	"	"	૧૭૮
		"	"	૪૫	"	"	૧૭૯

અનુક્રમણિકા

૪૬

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું		
રતનામ	...	૧	૬૮	૧૬૨	રાજપુરિ	...	૨	૨૦૬	૧૭૨
	"	"	"	૧૬૩	રાભેર	...	૩	૨૩૮ અ	૨૩૮
	"	૬૯	૧૬૯	૧૬૯	રાજયસીયધી	...	૨	૨૦૨	૧૬૪
	"	"	"	૧૭૦	રાજ્યસ્થલ	...	૩	૨૩૪	૨૪
રક્ષાભીષા	...	"	૨૯	૪૨		"	"		૨૫
રવ	...	૩	૨૧૯ અ	૨૦૯	રાદાબન	...	૨	૧૨૨	૧૯
	"	"	૨૧૯ બ	૨૧૦	રાદાબન	...	"	"	"
રસીન	...	૨	૧૨૨	૧૯	રાકુપતિ	...	૩	૨૩૭	૪૨
રસોત્રદ	...	૧	૭	૧૨	રાણપુર	...	૧	૨૯	૪૨
	"	"	"	૧૩	રાણહરી	...	૨	૧૨૫	૫૨
રક્ષેયુત	...	"	૫૧	૧૧૩	રાણાવાડા	...	૨	૧૮૬	૧૫૨
	"	"	"	૧૧૪		"	"	"	૧૫૩
રાષ્ટ્રમામ	...	૨	૧૪૧-૪૨	૨૩	રાણેલોય	...	"	૧૬૫	૧૧૪
રાષ્ટ્રમમ	...	"	૧૧૬	૩૪		"	"	"	૧૧૬
	"	"	"	૩૬	રાત્રા	...	"	૧૬૮	૧૩૪
	"	"	"	૩૮	રાધણપુર	...	૧	૨૯	૪૨
રાજકોટ	...	૧	૭	૧૨	રાધનપુર	...	૨	૧૨૧	૯
	"	"	૮	૧૪		"	"	૧૨૨	૧૮
	"	"	૨૪	૨૮		"	"	૧૨૩	૨૭
	"	"	૨૯	૪૨		"	"	"	૨૮
	"	"	૪૦	૬૯		"	"	૧૨૫	૪૨
	"	"	૫૩	૧૧૯		"	"	૧૨૬	૮૧
	"	"	૫૭	૧૨૬		"	"	૧૩૭	૩
	"	"	૮૪	૨૩૬		"	"	"	૧૧
	"	"	૮૬	૨૪૫		"	"	૧૬૫	૧૧૬
	૩	૨૨૫	૯૭		૩	૧૨૫ બ	૧૨૧		
	"	૨૧૫ અ	૨૦૩		"	"	૧૨૨		
	"	૨૧૬ અ	૨૦૬		"	"	૧૪૦ અ	૧૫૬	
	"	૨૧૯ બ	૨૧૦		"	"	"	૧૫૭	
	"	૨૨૨ અ	૨૧૩		"	"	૧૪૪ ક	૧૬૧	
રાજનમર	...	૨	૧૪૬	૩૪	રાખડાલ	...	"	૧૪૬	૧૪૬
રાજપીપળા	...	"	૧૦૯	૫૨	રામપુર	...	૨	૧૪૬	૧૫૧
રાજપુતાના	...	"	૧૪૬	૩૪		"	"	"	૧૫૧
	"	"	૧૪૭	૩૯	રામસેતુ	...	"	૧૨૫	૪૯
	૩	૨૪૩	૬૧		રાશ્મિન	...	"	૧૨૨	૧૯
	"	૨૫૬	૮૪		રાશ્મિન	...	"	"	૧૮
	"	૧૪૮ બ	૧૬૭		"	"	"	"	૧૯
	"	૧૪૯ અ	૧૭૦		"	"	"	"	૨૩
	"	૧૪૯ બ	૧૭૩		રાક્ષસક	...	૧	૭૫	૨૦૩
	"	૧૫૭ ક	૧૮૮			"	"	"	૨૦૪

	અંક	લેખ	પાત્ર		અંક	લેખ	પાત્ર
રશ્મીશીલવજ્રાણુ ...	૩	૨૧૬	૫૫	ભ			
રિપ્લિક ...	"	"	૫૭	ભખણાપડા ...	૨	૧૫૬	૬૯
રીવડી ...	૧	૧	૫	"	"	"	૭૧
	૨	૨૦૨	૧૬૩	ભખણીડા ...	"	"	"
	"	"	૧૬૪	ભખનો ...	"	૧૨૭	૬૪
રજ્યાદ ...	"	૧૧૮	૪૮	ભધુડાભી ...	"	૧૪૩	૨૪
રજપાદિ ...	૩	૨૩૭	૪૨	ભવંદરી ...	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮
રખાપુર ...	"	૨૧૬	૫૫		"	"	૧૬૯
રશિદાદક ...	૨	૧૩૨	૧૧૮	ભરજી મુખાકુ ...	૨	૧૩૨	૧૧૫
રશિવલિલકા ...	"	૧૩૦	૧૦૨	- ભ(યુ)દિલપુર	૩	૨૦૮	૧૯
રજ્યાદ ...	"	૧૨૬	૫૪	ભાટ ...	૧	૯૫	૨૮૦
	"	"	૬૪		"	૧૦૩	૯
રજ્યાડ ...	"	"	૫૯		"	૧૨૩	૨૭
(રજ્યાદ)	"	૧૧૮	૪૮		"	૧૨૬	૪૫
	"	૧૨૬	૫૮		"	૧૨૭	૬૬
	"	"	૫૯		"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩
	"	"	૬૪		"	"	૧૨૫
રેવતિકુંડ ...	૩	૨૧૬ અ	૨૦૬		"	"	૧૨૯
રેવા ...	૨	૧૩૦	૯૯		"	"	૧૩૩
	૩	૨૧૮	૬૮		"	"	૧૩૬
	"	૨૨૨	૮૨		"	"	૧૪૩
રેવાકાડા ...	૧	૧૯	૧૧		"	૧૩૫	૧૩૭
	૨	૧૧૨	૨૦		"	"	૧૩૯
	"	૧૩૭	૩		"	"	૧૪૩
રેવંતા ...	૩	૨૨૨ અ	૨૧૪		"	"	૧૪૫
રેવત ...	"	૨૧૬ અ	૨૦૪		"	૧૩૭	૫
રેવતક ...	૧	૧૫	૬		"	"	૮
	"	"	૯		"	૧૪૧-૪૨	૧૮
	૨	૧૬૮	૧૪૦		"	"	૧૯
	"	૧૭૧-૮૫	૧૪૭		"	"	૨૧
રેવતાચલ ...	૩	૨૧૬ અ	૨૦૬		"	"	૨૪
રેલનક ...	૧	૬૬	૧૫૬		"	૧૪૭	૩૯
રેલોચક ...	૩	"	૧૦૯		"	૧૪૮	૫૦
	"	"	૧૧૦		૩	૨૩૭	૪૨
રેલોચીમર્ ...	૧	૮૫	૨૪૩		"	૨૩૯	૫૧
રેલો ...	૩	૨૪૦	૫૮		"	"	૫૨
	"	૨૪૨	૬૦		"	"	૫૩
રેલો ...	"	૨૧૬	૫૫		"	"	૫૫
	"	"	૫૭		"	"	૫૬
રંતલુચ ...	૨	૧૨૨	૧૮		"	૧૨૫ ક	૧૩૫

જનુકલનિકા

૪૭

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું		
ભાટ	...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૭	લોહાઆમ	...	૨	૧૩૬	૧૫૪
		"	૨૧૬ અ	૨૦૪	લોહારપાદક	...	૧	૮૫	૨૪૩
		"	"	૨૦૬	લોહિકા	...	૨	૧૧૬	૫૩
		"	૨૩૩ અ	૨૩૧			"	"	૫૫
		"	૨૩૮ બ	૨૪૭	લોહિક	...	"	૧૩૦	૬૬
ભાટુર	...	"	૧૩૦ અ	૧૪૩	ભાંકા	...	"	૧૩૦	૬૬
ભાટુર	...	"	૧૨૫ અ	૧૧૬			૩	૨૨૨	૮૨
		"	૧૨૫ ક	૧૩૬					
ભાટોદરા	...	૨	૧૪૫	૩૩	વગાધિકા	...	૧	૬૫	૨૮૧
ભિક્ષુવડા	...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૪			"	"	૨૮૬
		"	"	૧૪૧	વગાધામ	...	૨	૧૨૩	૩૨
ભિક્ષુવડાગિકા	...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૮			૩	૧૨૫ ક	૧૩૬
		"	"	૧૫૨			"	"	૧૩૭
ભિંમવટ	...	"	૨૩૬	૫૧	વધાસ	...	૨	૧૩૨	૧૧૫
ભિંમવટ સિવ	...	"	"	૫૪	ચક્રકા	...	૩	૧૨૫ અ	૧૨૧
		"	"	૫૭			"	"	૧૨૬
ભિંમોડ	...	"	૨૩૬	૫૧			"	"	૧૩૨
ભિંમોડ	...	૧	૬૩	૨૬૩			"	"	૧૩૬
		"	"	૨૬૭	વજટ	...	૨	૧૨૬	૬૧
		"	"	૨૭૪	વજઆમ	...	૧	૪૨	૭૬
		"	૬૪	૨૭૫			"	"	૮૧
		"	"	૨૭૬			"	"	૮૪
ભીંમટરાજ	...	"	૨૩૬	૫૧	વટઆમ	...	૧	૩૮	૬૨
લીલપુર	...	૨	૧૬૦	૮૬	વટદહ	...	"	૫૬	૧૩૫
		"	"	૮૮			૩	"	૧૦૩
હુંડાવસાથ	...	૩	૨૧૬	૫૫			"	"	૧૦૪
હુસડી	...	૧	૮૨	૨૨૩	વટનગર	...	૧	૫૩	૧૧૬
		"	૮૫	૨૪૨			૨	૧૨૧	૬
		૩	૬૨	૧૧૧			"	"	૧૭
		"	"	૧૧૨	વટપદ	...	૧	૫૭	૧૨૬
જુલુવસાધિકા	...	૨	૧૬૭	૧૨૦			"	"	૧૩૦
જુલુસિંહવસાધિકા	...	"	"	"			"	"	૧૩૨
જુલુવાડા	...	૧	૬૫	૨૮૧	વટપદક	...	૨	૧૨૬	૫૪
જેઠી(અ)દક	...	"	૪૩	૮૭			"	"	૫૬
જોગ્ય	...	૩	૨૫૬	૮૪			૩	૨૩૬	૫૧
જોગ્યપદક	...	૧	૭૭	૨૧૦			"	૧૨૫ ક	૧૩૬
		"	"	૨૧૪	વટપદિકા	...	૧	૬૫	૧૫૦
જોહઆમ	...	૨	૧૩૬	૧૪૭			"	"	૧૫૧
		"	"	૧૫૧			"	"	૧૫૪

अनुक्रमिका

४९

	ग्रंथ	लेख	पान		ग्रंथ	लेख	पान		
वडोदरा	...	३	१३० अ	१४४	वडोदी	...	२	१६२	६४
		"	"	१४६		"	"	"	६७
		"	"	१४७		"	"	"	६६
		"	"	१४८	वरथुक	...	"	१३८	१२
		"	१५७ अ	१८३		"	"	"	१३
		"	२२० अ	२२३		"	"	"	१४
		"	"	२२४	वरथावाडा		३	१४० अ	१५६
वडोदाथु	...	१	१८	८		"	"	"	१५८
		२	१४७	८	वरदा	...	२	११६	३४
		३	२१५	५१		"	"	"	३६
		"	२३५	२६		"	"	"	३८
		"	२३६	३५	वरमेवी	...	३	२३३ अ	२३१
		"	२५४	८२		"	"	"	२३६
वडिआर	...	२	१३७	११	वरढ	...	२	१२२	१६
वडुथली	...	"	१४५	३३	वरढआम	...	"	"	"
वडुडिडोरी	"	"	१२१	६		"	"	"	२३
वडुडिडोरी	३	"	१२५ अ	१२१	वरडोडक	...	१	६८	१६३
	"	"	"	१२२		"	"	"	१६७
वडुडकट	...	१	५४	१२३	वरडभथुक	...	"	"	१६८
	"	"	६०	१३६	वरिआवि	...	२	१३१	२४३
	"	"	"	१३८		"	"	"	१०६
वडुआ	...	"	१०२	३		"	"	"	१०८
	"	२	१०६	४		"	"	"	११२
वडुसवडक	...	१	४१	७८	वडुवडर	...	"	"	११३
वडुसिद्धि	...	२	१२७	६८		"	"	"	४३
वडुआर	...	"	१३७	११	वडुगड	...	३	२१६	४५
वडुारि	...	"	११४	२८	वडुस	...	२	१२६	७६
	"	"	"	२६	वडुमान	...	१	६३	५४
वडुआठ	...	"	१२३	३५	(शुक्रा)		"	"	२६३
वडुडिडोरी	"	"	१२६	५४		"	"	"	२६७
वनवासी	...	१	१०६	१४		"	"	"	२७४
	"	"	"	१५		"	"	"	२७५
वनेस	...	२	१३३-३४	१२५		"	"	"	२७६
	३	२३१	१३		३	२१५	५१		
वनोडक	...	१	७५	२०४		"	२३५	२६	
वनिहवपल्ली	"	१	६६	१६६		"	२३६	३५	
	"	"	"	१७१	वडि	...	"	"	३७
वन्सोस	...	१	७३	१८६		"	"	"	३८
						२	१३७	१०	
						"	"	११	

અંક	ક્રમ	લેખ	પાન	અંક	ક્રમ	લેખ	પાન		
વલિપથ	...	૨	૧૧૫	૧૧૩	વલભી	...	૧	૩૪	૫૬
		"	"	૧૧૪		"	૩૬	૫૮	
		"	"	૧૧૬		"	૩૮	૬૦	
		"	૧૭૦	૧૪૨		"	"	૬૨	
		"	"	૧૪૬		"	"	૬૪	
		"	૨૦૧	૧૪૮		"	૪૦	૬૬	
		"	"	૧૬૧		"	"	૬૮	
		"	૨૦૨	૧૬૨		"	૪૨	૭૦	
		"	"	૧૬૪		"	૪૪	૭૨	
		૩	૨૧૬	૫૪		"	"	૭૪	
		"	"	૫૭		"	"	૭૬	
વલભ	...	૨	૧૩૧	૧૦૬		"	૪૬	૭૮	
		"	"	૧૧૩		"	૪૮	૮૦	
વલભી	...	૧	૧૬	૩		"	૪૯	૮૨	
		"	"	૪		"	"	૮૪	
		"	૧૭	૫		"	૫૦	૮૬	
		"	"	૬		"	"	૮૮	
		"	"	૮		"	૫૨	૯૦	
		"	૧૮	૯		"	"	૯૨	
		"	૧૯	૧૧		"	૫૪	૯૪	
		"	"	૧૨		"	"	૯૬	
		"	૨૦	૧૩		"	૫૬	૯૮	
		"	૨૧	૧૬		"	૫૮	૧૦૦	
		"	"	૧૭		"	"	૧૦૨	
		"	"	૧૮		"	"	૧૦૪	
		"	"	૨૦		"	૫૦	૧૦૬	
		"	૨૨	૨૧		"	"	૧૦૮	
		"	૨૩	૨૪		"	૫૨	૧૧૦	
		"	"	૨૫		"	"	૧૧૨	
		"	૨૫	૩૦		"	૫૪	૧૧૪	
		"	૨૬	૩૨		"	૫૬	૧૧૬	
		"	૨૭	૩૭		"	"	૧૧૮	
		"	૨૮	૪૧		"	૫૮	૧૨૦	
		"	૨૯	૪૩		"	૫૯	૧૨૨	
		"	૩૦	૪૫		"	૬૦	૧૨૪	
		"	૩	૪૬		"	૬૨	૧૨૬	
		"	૩૩	૪૯		"	"	૧૨૮	
		"	"	૫૨		"	૬૪	૧૩૦	
		"	"	૫૩		"	૬૬	૧૩૨	
		"	૩૪	૫૫		"	૬૮	૧૩૪	

ଅନୁକ୍ରମାବଳୀ

୧୧

ପୃଷ୍ଠା	...	ଅଙ୍କ	ଲେଖ	ମାତ୍ରା	...	ଅଙ୍କ	ଲେଖ	ମାତ୍ରା
		୧	୧୫	୧୫୨	ପଞ୍ଚାମୃତ	୧	୨୨	୨୧
		"	୧୬	୧୫୩		"	"	୨୨
		"	୧୭	୧୫୪		"	"	୨୩
		"	"	୧୫୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୩-୩୪	୧୨୫
		"	୧୮	୧୫୬		"	"	୧୩୬
		"	"	୧୫୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	"	"	୧୩୭
		"	୧୯	୧୫୮	ପଞ୍ଚାମୃତ	"	୧୩୮	୧୨୧
		"	୨୦	୧୫୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୩୯	୧୪୮
		"	୨୧	୧୬୦	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୨୨	୧୬
		"	୨୨	୨୦୪		"	"	୨୩
		"	୨୩	୨୧୦	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୨୩୫	୨୮
		"	"	୨୧୪		"	"	୩୩
		"	୨୪	୨୧୮	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୩-୩୪	୧୨୫
		"	"	୨୧୯		"	"	୧୩୬
		"	୨୫	୨୨୦		"	"	୧୩୭
		"	୨୬	୨୨୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	"	୧୩୮	୧୨୧
		"	୨୭	୨୨୨	ପଞ୍ଚାମୃତ	୧	୨୩	୨୪
		"	୨୮	୨୨୩		"	"	୨୫
		"	"	୨୨୪		"	"	୨୬
		"	୨୯	୨୨୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୮	୧୨୧
		"	୩୦	୨୨୬		"	"	୧୨୨
		"	୩୧	୨୨୭		"	"	୧୨୩
		"	୩୨	୨୨୮	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୨୫	୧୨୫
		"	୩୩	୨୨୯		"	"	୧୨୬
		"	୩୪	୨୩୦		"	"	୧୨୭
		"	୩୫	୨୩୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୨୬	୧୨୬
		"	୩୬	୨୩୨		"	"	୧୨୭
		"	୩୭	୨୩୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୨୭	୧୨୭
		"	୩୮	୨୩୪		"	"	୧୨୮
		"	୩୯	୨୩୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୨୮	୧୨୮
		"	୪୦	୨୩୬		"	"	୧୨୯
		"	୪୧	୨୩୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୨୯	୧୨୯
		"	୪୨	୨୩୮		"	"	୧୩୦
		"	୪୩	୨୩୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୦	୧୩୦
		"	୪୪	୨୪୦		"	"	୧୩୧
		"	୪୫	୨୪୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୩୧	୧୩୧
		"	୪୬	୨୪୨		"	"	୧୩୨
		"	୪୭	୨୪୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୨	୧୩୨
		"	୪୮	୨୪୪		"	"	୧୩୩
		"	୪୯	୨୪୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୩୩	୧୩୩
		"	୫୦	୨୪୬		"	"	୧୩୪
		"	୫୧	୨୪୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୪	୧୩୪
		"	୫୨	୨୪୮		"	"	୧୩୫
		"	୫୩	୨୪୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୩୫	୧୩୫
		"	୫୪	୨୫୦		"	"	୧୩୬
		"	୫୫	୨୫୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୬	୧୩୬
		"	୫୬	୨୫୨		"	"	୧୩୭
		"	୫୭	୨୫୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୩୭	୧୩୭
		"	୫୮	୨୫୪		"	"	୧୩୮
		"	୫୯	୨୫୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୩୮	୧୩୮
		"	୬୦	୨୫୬		"	"	୧୩୯
		"	୬୧	୨୫୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୩୯	୧୩୯
		"	୬୨	୨୫୮		"	"	୧୪୦
		"	୬୩	୨୫୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୪୦	୧୪୦
		"	୬୪	୨୬୦		"	"	୧୪୧
		"	୬୫	୨୬୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୪୧	୧୪୧
		"	୬୬	୨୬୨		"	"	୧୪୨
		"	୬୭	୨୬୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୪୨	୧୪୨
		"	୬୮	୨୬୪		"	"	୧୪୩
		"	୬୯	୨୬୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୪୩	୧୪୩
		"	୭୦	୨୬୬		"	"	୧୪୪
		"	୭୧	୨୬୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୪୪	୧୪୪
		"	୭୨	୨୬୮		"	"	୧୪୫
		"	୭୩	୨୬୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୪୫	୧୪୫
		"	୭୪	୨୭୦		"	"	୧୪୬
		"	୭୫	୨୭୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୪୬	୧୪୬
		"	୭୬	୨୭୨		"	"	୧୪୭
		"	୭୭	୨୭୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୪୭	୧୪୭
		"	୭୮	୨୭୪		"	"	୧୪୮
		"	୭୯	୨୭୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୪୮	୧୪୮
		"	୮୦	୨୭୬		"	"	୧୪୯
		"	୮୧	୨୭୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୪୯	୧୪୯
		"	୮୨	୨୭୮		"	"	୧୫୦
		"	୮୩	୨୭୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୫୦	୧୫୦
		"	୮୪	୨୮୦		"	"	୧୫୧
		"	୮୫	୨୮୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୫୧	୧୫୧
		"	୮୬	୨୮୨		"	"	୧୫୨
		"	୮୭	୨୮୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୫୨	୧୫୨
		"	୮୮	୨୮୪		"	"	୧୫୩
		"	୮୯	୨୮୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୫୩	୧୫୩
		"	୯୦	୨୮୬		"	"	୧୫୪
		"	୯୧	୨୮୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୫୪	୧୫୪
		"	୯୨	୨୮୮		"	"	୧୫୫
		"	୯୩	୨୮୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୫୫	୧୫୫
		"	୯୪	୨୯୦		"	"	୧୫୬
		"	୯୫	୨୯୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୫୬	୧୫୬
		"	୯୬	୨୯୨		"	"	୧୫୭
		"	୯୭	୨୯୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୫୭	୧୫୭
		"	୯୮	୨୯୪		"	"	୧୫୮
		"	୯୯	୨୯୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୫୮	୧୫୮
		"	୧୦୦	୨୯୬		"	"	୧୫୯
		"	୧୦୧	୨୯୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୫୯	୧୫୯
		"	୧୦୨	୨୯୮		"	"	୧୬୦
		"	୧୦୩	୨୯୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୬୦	୧୬୦
		"	୧୦୪	୩୦୦		"	"	୧୬୧
		"	୧୦୫	୩୦୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୬୧	୧୬୧
		"	୧୦୬	୩୦୨		"	"	୧୬୨
		"	୧୦୭	୩୦୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୬୨	୧୬୨
		"	୧୦୮	୩୦୪		"	"	୧୬୩
		"	୧୦୯	୩୦୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୬୩	୧୬୩
		"	୧୧୦	୩୦୬		"	"	୧୬୪
		"	୧୧୧	୩୦୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୬୪	୧୬୪
		"	୧୧୨	୩୦୮		"	"	୧୬୫
		"	୧୧୩	୩୦୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୬୫	୧୬୫
		"	୧୧୪	୩୧୦		"	"	୧୬୬
		"	୧୧୫	୩୧୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୬୬	୧୬୬
		"	୧୧୬	୩୧୨		"	"	୧୬୭
		"	୧୧୭	୩୧୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୬୭	୧୬୭
		"	୧୧୮	୩୧୪		"	"	୧୬୮
		"	୧୧୯	୩୧୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୬୮	୧୬୮
		"	୧୨୦	୩୧୬		"	"	୧୬୯
		"	୧୨୧	୩୧୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୬୯	୧୬୯
		"	୧୨୨	୩୧୮		"	"	୧୭୦
		"	୧୨୩	୩୧୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୭୦	୧୭୦
		"	୧୨୪	୩୨୦		"	"	୧୭୧
		"	୧୨୫	୩୨୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୭୧	୧୭୧
		"	୧୨୬	୩୨୨		"	"	୧୭୨
		"	୧୨୭	୩୨୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୭୨	୧୭୨
		"	୧୨୮	୩୨୪		"	"	୧୭୩
		"	୧୨୯	୩୨୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୭୩	୧୭୩
		"	୧୩୦	୩୨୬		"	"	୧୭୪
		"	୧୩୧	୩୨୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୭୪	୧୭୪
		"	୧୩୨	୩୨୮		"	"	୧୭୫
		"	୧୩୩	୩୨୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୭୫	୧୭୫
		"	୧୩୪	୩୩୦		"	"	୧୭୬
		"	୧୩୫	୩୩୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୭୬	୧୭୬
		"	୧୩୬	୩୩୨		"	"	୧୭୭
		"	୧୩୭	୩୩୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୭୭	୧୭୭
		"	୧୩୮	୩୩୪		"	"	୧୭୮
		"	୧୩୯	୩୩୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୭୮	୧୭୮
		"	୧୪୦	୩୩୬		"	"	୧୭୯
		"	୧୪୧	୩୩୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୭୯	୧୭୯
		"	୧୪୨	୩୩୮		"	"	୧୮୦
		"	୧୪୩	୩୩୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୮୦	୧୮୦
		"	୧୪୪	୩୪୦		"	"	୧୮୧
		"	୧୪୫	୩୪୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୮୧	୧୮୧
		"	୧୪୬	୩୪୨		"	"	୧୮୨
		"	୧୪୭	୩୪୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୮୨	୧୮୨
		"	୧୪୮	୩୪୪		"	"	୧୮୩
		"	୧୪୯	୩୪୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୮୩	୧୮୩
		"	୧୫୦	୩୪୬		"	"	୧୮୪
		"	୧୫୧	୩୪୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୮୪	୧୮୪
		"	୧୫୨	୩୪୮		"	"	୧୮୫
		"	୧୫୩	୩୪୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୮୫	୧୮୫
		"	୧୫୪	୩୫୦		"	"	୧୮୬
		"	୧୫୫	୩୫୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୮୬	୧୮୬
		"	୧୫୬	୩୫୨		"	"	୧୮୭
		"	୧୫୭	୩୫୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୮୭	୧୮୭
		"	୧୫୮	୩୫୪		"	"	୧୮୮
		"	୧୫୯	୩୫୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୮୮	୧୮୮
		"	୧୬୦	୩୫୬		"	"	୧୮୯
		"	୧୬୧	୩୫୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୮୯	୧୮୯
		"	୧୬୨	୩୫୮		"	"	୧୯୦
		"	୧୬୩	୩୫୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୯୦	୧୯୦
		"	୧୬୪	୩୬୦		"	"	୧୯୧
		"	୧୬୫	୩୬୧	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୯୧	୧୯୧
		"	୧୬୬	୩୬୨		"	"	୧୯୨
		"	୧୬୭	୩୬୩	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୯୨	୧୯୨
		"	୧୬୮	୩୬୪		"	"	୧୯୩
		"	୧୬୯	୩୬୫	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୯୩	୧୯୩
		"	୧୭୦	୩୬୬		"	"	୧୯୪
		"	୧୭୧	୩୬୭	ପଞ୍ଚାମୃତ	୨	୧୯୪	୧୯୪
		"	୧୭୨	୩୬୮		"	"	୧୯୫
		"	୧୭୩	୩୬୯	ପଞ୍ଚାମୃତ	୩	୧୯୫	୧୯୫
		"	୧୭୪	୩୭				

વળા (વળા) ...	અંશ	લેખ	પાનું	વામનરથધિ ...	અંશ	લેખ	પાનું
	૧	૨૭	૩૬		૨	૧૪૫	૩૨
	"	૩૪	૫૮		"	૧૬૨	૬૫
	"	૩૫	૫૫		"	"	૬૭
	"	૪૦	૭૦		"	"	૬૯
	"	૪૨	૭૯		"	૧૬૭	૫
	"	૫૧	૧૧૧		૩	૨૨૫	૬૭
	"	૫૨	૧૧૫		"	"	૬૮
	"	૫૪	૧૨૩		"	૫૯ અ	૧૦૫
	"	૫૫	૧૨૫		"	૨૨૨ અ	૨૧૩
	"	૫૬	૧૨૮		"	"	૨૧૪
	"	૫૮	૧૩૪	વાલરી ...	"	૧૪૬ અ	૧૭૦
	"	૫૯	૧૩૫		"	"	૧૭૨
	"	૬૬	૧૫૬	વાલોય ...	૨	૧૮૬	૧૫૩
	"	૭૨	૧૮૪	વાલનેર ...	"	૧૧૬	૩૪
	"	૮૬	૨૪૫		"	"	૩૬
	૩	૨૨૬	૯	વારઅસવલી ...	૩	૧૪૦ અ	૧૫૬
	"	૨૫૭	૮૮		"	"	૧૫૮
	"	૪૪	૬૫	વારખેડ ...	૨	૧૨૧	૯
	"	૫૬	૧૦૦	વારડપસ્તિકા ...	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૫
	"	૫૮	૧૦૨		"	"	૧૩૩
	"	૫૯	૧૦૩		"	"	૧૩૬
	"	૬૬	૧૦૯	વારથેરા ...	"	૧૧૬	૩૪
	"	૨૨૬	૨૨૦		"	"	૩૬
વામઠ ...	૨	૧૩૭	૫		"	"	૩૮
વામા ...	"	૧૧૮	૪૮	વારાણસી ...	૨	૧૫૫	૬૧
વાષોડિઆ ...	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭		"	"	૬૫
વાઝુલી ...	૨	૧૩૬	૧૧૪	વારખેડ ...	"	૧૨૧	૧૭
વાહર ...	"	૧૨૦	૮	વાવડી ...	૧	૨૯	૪૨
વાણિ ...	"	૧૨૬	૨૭	વાહિર હદી ...	૨	૧૬૮	૧૩૬
	"	"	૨૮	વાધાસ ...	"	૧૩૨	૧૧૪
વાણિયા ...	૧	૫૭	૧૩૦		"	"	૧૧૫
વાણિજકયા ...	"	"	૧૩૨		"	"	૧૧૮
વાણી ...	૨	૧૨૨	૧૮		"	"	૧૨૧
	"	૧૨૫	૪૨	વિએના ...	૧	૧૦૬	૧૪
વાતનુમક ...	૧	૮૦	૨૨૦	વિ'કળ (ક) ...	૩	૨૩૬	૩૫
	"	"	૨૨૧		"	"	૩૭
વાતાપિ ...	"	૧૦૨	૩	વિ'અવલી ...	૨	૧૩૫	૩૯
	"	૧૦૭	૧૬	વિમલપુરી ...	૧	૧૦૭	૧૬
વામજ ...	૩	૧૪૩ અ	૧૯૬	વિ'અવલર ...	૨	૧૩૬	૧૫૧
વામનપુર ...	"	૨૨૫	૯૯	વિમિત્રપુર ...	૩	૨૨૫	૯૮

अनुक्रमिका

५३

ग्रंथ	लेख	पान	ग्रंथ	लेख	पान
विष्णुपुर ...	१ १०२	३	वीरभद्रा ...	१ ५७	१३०
" "	" "	४	" "	" "	१३२
" "	" "	७	वीरभद्रा ...	२ १३७	८
विष्णुपुराण (पुरी) ...	३ २३१	१३	" "	३ २१८	६५
" "	" "	१५	वीरपुर ...	" ४४ अ	६७
" "	" "	१७	वीरपुर ...	२ १४५	३३
विष्णुपुर ...	" १४६ अ	१७३	वृद्धाव ...	२ १२२	१६
विष्णुपुर ...	२ १३६	१५४	वृद्धाव ...	३ २२२ अ	२१३
विष्णुपुर ...	१ ८८	२५३	वृद्धाव ...	२ १४७	३६
" "	" "	२५७	वृद्धाव ...	" १५६	८१
विष्णुपुर ...	२ १३२	११८	" "	" "	८४
" "	" "	१२१	वे'गि ...	" १२१	१३
विष्णुपुर ...	१ १७३	१८६	" "	" "	१७
विष्णुपुर ...	३ २२२	८२	" "	" १३०	६६
विष्णुपुर ...	२ १२३	३६	" "	" १३३-३४	१२३
" "	" १३०	६६	वेरावण ...	२ २०४	१६६
" "	" "	६६	" "	" १५६	८१
विष्णुपुर ...	" १२७	६८	" "	" १६३	१०१
" "	" "	७२	" "	३ २१७	५८
विष्णुपुर ...	३ २३५	२८	" "	" २२२	७६
" "	" "	३३	" "	" २३५	२६
विष्णुपुर ...	२ १३७	५	" "	" १५८ अ	१६३
" "	" "	८	वेरावण ...	" २३८ अ	२४७
" "	" १६५	११६	वेरावण ...	३ २३०	१०
" "	" १७०	१४६	वेरावण ...	१ ६५	१५०
" "	३ २४०	५८	" "	" "	१५१
विष्णुपुर ...	" २३८ अ	२४६	" "	" "	१५४
" "	" "	२४७	वेरावण ...	" ३८	६३
" "	" "	२४८	" "	" "	६६
" "	" "	२४९	वेरावण ...	२ १२७	६८
विष्णुपुराण (न) ...	१ ३८	६३	" "	" "	७२
विष्णुपुराण ...	" ८२	२२८	वेरावण ...	" १३८	१४
" "	" "	२२९	वेरावण ...	" "	१२
विष्णुपुराण ...	" ७३	१८६	वेरावण ...	" १२७	६८
" "	" "	१८४	" "	" "	७२
विष्णुपुराण ...	२ १४५	३०	वेरावण ...	" १२३	३१
" "	" "	३२	" "	" "	३५
" "	" "	३३	" "	" १३०	६६
विष्णुपुराण ...	२ ११४	२६	" "	" १३६	१५१
" "	" "	२८	वेरावण ...	" "	

	ଅଙ୍କ	ଶେଷ	ମାତ୍ର		ଅଙ୍କ	ଶେଷ	ମାତ୍ର
ବଂଶବାଣୀ ...	୧	୭୩	୧୮୬	ବନ୍ଧାବାଣୀ ...	୧	୮୩	୨୨୪
ବଂଶଧାରୀ ...	୨	୧୧୬	୩୪	ବାବଂଧାରୀ ...	୨	୧୩୭	୪
ବଂଶଜା ...	"	୧୩୭	୪	"	"	"	୭
	"	୧୬୨	୬୪	"	୧୪୬	୩୪	
	୩	୨୨୪	୬୭	"	"	୩୪	
	"	"	୬୮	"	୧୪୭	୩୬	
	"	୪୬ ଅ	୧୦୪	"	୧୪୦	୪୨	
	"	୨୨୨ ଅ	୨୧୩	"	"	୪୪	
ବଂଶଜେ ...	୧	୮୮	୨୪୩	"	୧୬୦	୮୪	
	"	"	୨୪୭	"	"	୮୮	
ବ୍ୟାଘ୍ରାଦିନାମ ...	୧	୬୦	୧୨୬	"	୧୬୨	୬୪	
ବ୍ୟାଘ୍ରା ...	"	୧୩	୪	"	"	୬୬	
ଶି				"	୧୬୪	୧୧୩	
ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୭୧	୧୮୦	"	"	୧୧୬	
	"	"	୧୮୨	"	୧୭୦	୧୪୨	
ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୩	୨୩୬	୩୭	"	୧୪୮ ଅ	୧୬୬	
	"	"	୩୮	"	୧୪୪ ଅ	୧୬୮	
ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୨୪	୨୮	"	୧୪୭ ଅ	୧୮୪	
	୨	୧୭୧-୮୪	୧୪୭	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୨	୧୪୬	୩୪
	"	୧୮୭	୧୪୪	"	"	୩୪	
	୩	୨୦୭	୧୪	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	"	୧୨୪	୩୭
	"	"	୧୪	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୪୩	୧୧୮
	"	"	୧୭	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୩	୨୪୪	୬୭
	"	୨୦୮	୨୧	"	୨୪୦	୭୦	
	"	"	୨୨	"	୨୪୧	୭୦	
	"	୨୦୮	୧୬	"	୨୪୩	୮୨	
	"	୨୧୦	୩୦	"	୨୪୬	୮୪	
	"	୨୧୧	୬୨	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୬୧	୧୩୮
	"	"	୩୩	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୨	୧୦୮	୪
	"	"	୩୪	"	"	୮	
	"	୨୧୨	୩୭	"	"	୧୧	
	"	"	୩୮	"	୧୧୦	୧୩	
	"	"	୪୦	"	"	୧୪	
ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୨୮	୪୨	"	"	୧୭	
	"	"	୪୩	"	"	୧୮	
ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୨	୧୧୭	୪୮	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୨	୧୨୨	୧୮
	"	"	୪୩	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୮୨	୨୨୩
	"	"	୪୪	"	"	୨୨୮	
	୩	୧୨୪ କ	୧୩୭	"	"	୨୨୮	
ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	"	୧୩୬ ଅ	୧୪୪	ଶାନ୍ତୀପଦକ ...	୧	୪୨	୮୧
				"	"	୮୪	

અનુક્રમણિકા

૫૬

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
સિવભામપુર ...	૧	૭૪	૧૬૫	સળેડ	૨	૧૨૫	૪૨
	"	"	૧૬૮		૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
	"	"	૨૦૨	સળેડક	૨	૧૨૫	૪૨
	"	૭૬	૨૦૫		"	"	૪૭
	"	"	૨૦૬		"	"	૫૨
શીમામ ...	૨	૧૧૮	૪૮		૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
	"	૧૩૫	૧૩૬	સધિઆદરી ...	"	૨૩૨	૧૬
શુંક વડક ...	"	૧૧૬	૩૪	સર્પોત્થાટ ...	૨	૧૨૮	૭૩
	"	"	૩૬		"	"	૭૮
	"	"	૩૮	સર્પપુર ...	"	૧૩૮	૧૨
શૃંગીરક ...	૧	૧૪	૬		૩	૨૦૭	૧૭
શેદી ...	૨	૧૩૫	૧૩૬		"	૨૦૮	૨૧
શેત્રુંજી ...	૩	૨૪૩	૬૧		"	૨૦૯	૨૩
	"	૨૫૬	૮૪		"	"	૨૬
શેરી ...	૨	૧૨૭	૬૬		"	૨૧૦	૩૦
	"	૧૩૫	૧૩૬		"	૨૧૧	૩૩
શેષદેવતિ ...	"	૧૬૦	૮૬		"	"	૩૫
	"	"	૮૮		"	૨૧૨	૩૮
સંકરતલોરી ...	૩	૧૩૦ અ	૧૪૮		"	"	૪૦
સંકરવાટક ...	૧	૧૭	૫	સત્યપુરમંડલ ...	૨	૧૩૮	૧૨
	"	"	૬		"	"	૧૩
	"	"	૮	સક્ષી ...	૧	૮૨	૨૨૩
સદિકાઅઠાર ...	૨	૧૧૭	૪૦	સન્નમન ...	૩	૧૨૫ બ	૧૨૨
અવવાણી ...	૩	૨૫૧ બ	૨૫૮		"	"	૧૨૩
અવણી ...	૨	૧૩૦	૬૬	અન્તાપુત્ર ...	૧	૭૬	૨૧૮
અવણી બેલગોળા	"	"	"	અન્વિયર ...	"	૧૦૨	૪
શીપણીકા ...	૩	૨૩૨	૧૬		"	"	૭
શીભવન ...	૨	૧૩૦	૬૬	સપાદલક્ષ ...	૨	૧૪૬	૩૪
	૩	૧૩૦ અ	૧૪૬		"	"	૩૫
શીમાલ ...	"	૨૧૬ અ	૨૦૫		"	૧૬૦	૮૫
	"	૨૩૩ અ	૨૩૫		"	"	૮૮
શીલેલ ...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૩		"	૧૬૨	૬૫
શીરમલક ...	"	૧૩૭	૬		"	"	૬૬
	"	"	૮		"	૧૬૬	૧૧૭
	"	"	૧૧		"	"	૧૧૬
શીરમલ સિદ્ધપુર	"	૧૪૭	૪૦	સમદીયા ...	"	૧૬૨	૬૪
મલ(કવલ)	૧	૬	૧૧		"	"	૬૮
સુ					"	"	૧૦૦
સન્નન ...	૩	૨૩૬	૫૧	સમપુર ...	૩	૧૨૫ બ	૧૨૪

		अंश	लेख	पान			अंश	लेख	पान
सभी	...	१	२६	४२	संयुक्त विभाग	...	"	२०२	१६३
सभीपदक	...	२	१२५	४२			"	"	१६४
		"	"	४७	संयुक्त विभाग	...	३	२५०	७०
		"	"	५२	संयुक्त विभाग	...	२	१५६	८१
सभीपदवाक्य	...	१	३४	५६			"	"	८२-८३
		"	"	५७			"	"	८४
संयुक्त	...	२	१२५	५२	संयुक्त विभाग	...	"	१४७	४०
		३	१२५	१३७	सांख्यिकी	...	"	१६२	६४
संयुक्त	...	"	१२५	१२४			"	"	६७
		"	"	१३२	सांख्यिकी	...	"	"	६८
संयुक्त	...	२	१६८	१३५	सांख्यिकी	...	"	११५	६०
संयुक्त	...	१	६०	१३६	(संयुक्त)	...	"	"	३१
संयुक्त	...	३	२३७	४३	(संयुक्त)	...	"	"	३३
संयुक्त	...	"	१३०	१४६	सांख्यिकी	...	३	२४३	६३
संयुक्त	...	"	२३०	२२३	सांख्यिकी	...	"	२३०	२२४
संयुक्त	...	१	२६	४२	सांख्यिकी	...	२	१३३-३४	१२३
		"	"	४४			"	"	१२४
संयुक्त	...	२	१३७	६			"	१३५	१४०
		"	"	११			"	"	१४१
		"	१५५	६३			"	१३६	१४६
		३	२१८	७०	सांख्यिकी	...	"	१५१	५५
		"	"	७१	सांख्यिकी	...	"	१३८	१२
		"	"	७२	सांख्यिकी	...	३	१३०	१४३
		"	२१६	७४	सांख्यिकी	...	२	१६७	१२२
		"	"	७५	सांख्यिकी	...	"	१८६	१५२
संयुक्त	...	३	२४०	५८			"	"	१५३
		"	२५५	८३	सांख्यिकी	...	२	१६५	११४
संयुक्त	...	"	२३३	२१५			"	१७०	१४३
संयुक्त	...	२	१२७	६६			"	"	१४६
		"	"	६८	सांख्यिकी	...	"	१३७	५
		"	"	७१			"	"	७
संयुक्त	...	३	२३०	२२३	सांख्यिकी	...	"	१४६	३४
संयुक्त	...	२	१६५	११६			"	१४७	३६
		"	१८६	१५२			"	१६२	६५
		"	"	१५३	सांख्यिकी	...	"	१३५	१४४
		"	२०१	१५६	सांख्यिकी	...	"	१२६	५४
संयुक्त	...	"	१७०	१४४	सांख्यिकी	...	"	"	६१
		"	"	१४६	सांख्यिकी	...	"	१३५	१४५
संयुक्त	...	"	१६८	१३६	सांख्यिकी	...	"	११८	४८

	अंश	लेख	पान		अंश	लेख	पान
साभनगड ...	२	१२६	८१	सिद्धपुर ...	२	१४३	२५
साभनगड ...	"	१२०	३		३	१३० अ	१४८
	"	१२६	८१		"	१५७ अ	१८२
	"	१३०	६५	सिद्धशामी ...	२	१२३	२६
साभनगड ...	"	१२५	४३		"	"	३१
	"	"	४४	सिन्हा ...	३	२२२	७६
साभपावाडा ...	"	१६५	११६	सिन्हा ...	२	१२२	२३
साभर ...	"	१३७	५	सिन्हा ...	३	२३८ अ	२३६
सारसोडार ...	१	६४	१४८	सिरसापि ...	२	२०६	१७२
	"	"	१४८		"	"	१७३
सारस्वत ...	३	२१८	६४		"	"	१७४
क्रीडितन ...	"	"	६६	सिरसिग्मिथुडा	१	७४	१६५
सारस्वत क्रीडास्थान	"	२१८	६२		"	"	१६६
सारस्वत भंडार	२	१३७	४		"	"	२००
	"	"	६	सिरीसावापि ...	"	८०	२२०
	"	१३८	१२	सिरर ...	२	१२५	४२
सारस्वत सरोवर	३	२१८	६४	सिराही ...	३	१४६ अ	१७३
साल ...	२	१६८	१३५		"	१६४	२०८
	"	"	१३६		"	२२३ अ	२१५
सावोडगी ...	"	१२६	५४	सिमावस्मि ...	२	१२७	६८
सांवतवाडी ...	"	१३६	१४६	सिमाविक ...	"	१६२	६५
साहिलवाडा ...	"	१६८	१३५	सिंहपस्मिडा ...	१	७२	१८४
	"	"	१३६		"	"	१८८
सिआम ...	"	१३५	१३६	सिंहपुर ...	१	१८	६
सिंधपुर ...	१	८०	२२०		"	"	१०
	"	"	२२१		"	२३	२४
सिंध ...	२	१४७	३६		"	"	२६
सिंधु ...	३	२५६	८४		"	"	२७
	"	२१५	५२		"	७१	१७६
	१	६	१७		"	"	१८२
	"	"	६		"	१३७	५
	"	"	११		३	२२४	६५
सिन्धु ...	"	१३० अ	१५२	सिहर ...	२	१६८	१३५
सिन्धुराजपुर ...	"	१४६ अ	१७४		"	"	१३६
	"	"	१७५		"	"	१४०
सिन्धुसीनर ...	"	२५७	८८	सिहरपी ...	"	१२४	३७
सिंधी ...	"	२५२	७३		"	"	४०
सिद्धपुर ...	२	१३७	६	सिन्हा ...	२	१२२	१६
	"	"	११				

	અંશ	લેખ	પાન		અંશ	લેખ	
સિદ્ધમામ	...	૨ ૧૧૮	૪૮	સુદર્શન	...	૧ "	
	"	" "	૪૯		"	" "	
	"	" "	૫૧	સુનક	...	૨ ૧૪૩	
સિદ્ધાર	...	૧ ૧૭૭	૫	સુનાવકલા	...	૩ ૨૨૮	
સીકા	...	૩ ૨૩૭	૪૩	સુનાવ ખુરડ	...	" "	
સીમાળ	...	૨ ૧૧૮	૪૮	સુન્ધાટકરી	...	" ૧૫૭ ક	૧
સીના	...	" ૧૨૨	૧૮	સુમાવસંધી	...	" ૯૨	૧
સીપકેણી	...	" ૧૩૫	૧૩૮		"	" "	૧
સીરેલી	...	૩ ૨૩૮ અ	૨૩૭	સરત	...	૧ ૧૩	
સીવલીયા	...	૨ ૧૬૨	૧૦૦		"	" "	
સીવાલીયા	...	" "	૯૪		"	૧૪	
સીસોદા	...	" ૧૦૯	૫		"	૧૦૩	
સીકા	...	૩ ૨૩૭	૪૧		"	૧૦૪	
સીકચુકિય	...	૧ ૭૩	૧૮૯		૨	૧૧૬	
	"	" "	૧૯૪		"	૧૨૦	
સીકરુપી	...	૩ ૧૨૫ ક	૧૩૬		"	૧૨૬	
સીકવાલક	...	" ૨૩૪	૨૪		"	" "	
	"	" "	૨૫		"	૧૩૦	૬
સીકાલક	...	૧ ૭૮	૨૧૫		"	૧૩૧	
	"	" "	૨૧૭		૩	૨૩૯	૫
સીકકમામ	...	૨ ૧૩૫	૧૩૬		"	૧૨૫ બ	૧૨
	"	" "	૧૪૪		"	" "	૧૨
	"	" "	૧૪૫		"	૧૨૫ ક	૧૩
	"	" "			"	૧૩૦ બ	૧૪
સીકુચ-બ	...	૧ ૭૩	૧૮૯	સુરાપૂ	...	૧ ૧	
સીદાર	...	" ૧૮	૬		"	૬	
	"	૨૩	૨૪		"	" "	
સુચુનર	...	૨ ૧૨૨	૧૯		"	" "	૧
સુબ	...	૧ ૭૩	૧૮૯		"	" "	૧
સુથવાક	...	૨ ૧૧૬	૩૪		"	૮	૧
સુદત ભદ્રાનક	...	૧ ૪૬	૬૪		"	૧૫	
	"	" "	૯૬		"	" "	
સુદર્શન	...	૧ ૧	૧		"	૨૪	૨
	"	૬	૭		"	" "	૨
	"	" "	૮		"	૪૪	૮૬
	"	" "	૧૦		"	૬૧	૧૩૧
	"	" "	૧૧		"	૬૩	૧૪૧
	"	૧૫	૪		"	" "	૧૪
	"	" "	૬		"	૬૫	૧૫૧
	"	" "	૭		"	" "	૧૫૧

અનુક્રમણિકા

૫૬

અંથ	લેખ	પાનું	અંથ	લેખ	પાનું
૧	૬૬	૧૫૬	૨	૧૧૨	૨૦
"	૬૬	૧૭૬	"	"	૨૧
"	૭૧	૧૭૯	૩	૨૧૬	૫૫
"	"	૧૮૦	"	"	૫૭
"	"	૧૮૨	"	૧૩૦ અ	૧૪૮
"	૭૭	૨૧૪	"	૨૪૦	૫૮
"	૭૮	૨૧૫	"	૨૫૫	૮૩
"	"	૨૧૭	૨	૧૪૩	૨૫
"	૭૯	૨૧૯	"	"	૨૬
"	૮૦	૨૨૦	૩	૧૪૦ અ	૧૫૭
"	"	૨૨૧	"	૨૪૮	૬૫
"	૮૧	૨૨૨	૨	૧૭૦	૧૪૬
"	"	૨૨૮	"	"	૧૪૩
"	૮૩	૨૩૦	"	"	૧૪૬
"	"	૨૩૪	"	૧૩૨	૧૨૧
"	૮૪	૨૩૬	૧	૯૫	૨૮૧
"	"	૨૪૦	"	"	૨૮૬
"	૮૫	૨૪૩	૩	૨૩૫	૨૮
"	૮૭	૨૪૮	"	"	૩૩
"	૮૮	૨૫૩	૨	૧૨૪	૩૬
"	૯૩	૨૬૩	"	૧૬૮	૧૩૬
"	"	૨૬૭	"	૧૪૫	૩૦
"	૯૪	૨૭૫	૩	૨૨૮	૬
"	"	૨૭૯	"	"	૭
૨	૧૬૨	૯૫	"	"	૮
"	"	૯૭	"	"	૪૨
૩	૨૩૫	૨૮	૨	૧૨૫	૫૮
"	૪૪	૯૫	૩	૨૪૦	૭
"	૬૬	૧૦૯	૧	૬	૭
"	"	૧૧૦			
"	૯૨	૧૧૨			
"	"	૧૧૩			
"	૧૪૪ ક	૧૬૩			
"	૨૧૬ અ	૨૦૬			
"	૨૧૯ અ	૨૧૦			
"	૨૨૫ અ	૨૧૯			
૪૩	૪૩	૮૭	૨	૧૩૭	૬
૬	૬	૭	"	૧૪૫	૩૧
"	"	૮	"	૧૫૫	૬૦
"	"	૧૦	"	૧૬૩	૧૦૪

સુવર્ણસિકતા ...

સુવર્ણસિકતા ...

सं. ...	अं. ...	सं. ...	पान ...	सं. ...	अं. ...	सं. ...	पान ...
सोमनाथ	२	११४	१११	सोमनाथ	१	८८	२४६
"	"	११७	१२२	"	"	"	२५७
"	"	२०४	१११	"	२	११२	६६
"	"	"	११८	"	"	१४५	३१
"	३	२१७	१०	"	"	"	३३
"	"	"	११	"	"	११४	११०
"	"	२२२	७६	"	३	२३३	२१
"	"	"	८१	"	"	"	२२
"	"	१४८	१११	"	"	"	२३
सोमनाथ पट्टण	२	११७	१२२	"	"	२३५	२६
"	३	२१८	१४	"	"	"	३३
"	"	२२२	७६	"	"	२१५	२०२
सोमनाथ पाटण	२	१३७	५	"	"	"	२०३
"	"	"	८	"	"	२११	२०४
"	"	११३	१०१	"	"	"	२०५
"	"	"	१०३	"	"	"	२०६
"	"	११७	१२२	"	"	११४	२०८
"	३	२१७	५८	"	"	२१६	२१०
"	"	"	५६	"	"	२२०	२१२
"	"	२१८	१५	"	"	२२५	२१६
"	"	१४०	१५१	सोपीर	१	१	७
"	"	१५५	१८०	"	"	"	८
"	"	१५८	१६३	"	"	"	११
"	"	२३६	२५०	सोपण	३	२३३	२३१
सोमेक	"	२१८	७०	"	"	"	२३३
सोमेकसंभ	"	१३०	१५२	"	"	"	२३६
सोम	१	८२	२२३	संकी	२	१३३-३४	१२५
"	"	८३	२३०	"	"	"	१२६
"	३	२२२	७६	संमेडी	३	१०८	३
"	"	२२०	२११	"	"	१११	१८
सोमेपुरसभरी	२	११८	४८	"	"	११२	२०
सोपडी	"	११२	६४	"	३	२३७	४३
"	"	"	६७	"	"	१२५	१३७
"	"	"	६६	"	"	२३८	२४७
सोमनाथ	३	२३३	२३३	संमेडी	"	२३२	१८
सोमनाथ	१	१	१७	संमपुरी	१	५३	११६
"	"	११	१८	संमभण्ड	२	११२	२०
"	"	१३	१४४	"	"	"	२१
"	"	८२	२३३	"	३	२३८	२४८
"	"	"	२२६				

અનુક્રમણિકા

૬૧

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
સંચાલનક	...	૧ ૩૪	૫૬	સત્તમપુર	...	૩	૩૮
		" "	૫૭			" "	૪૦
સંચાલનક	...	૨ ૧૨૨	૧૯	સત્તમપુર	...	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૨૪
જાન	...	" ૧૩૦	૯૪	સત્તમપુર	...	૩ ૨૦૯	૨૭
		" "	૯૬	સત્તમપુરી	...	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૩૫
		" "	૧૦૨	સ્થાનકીયપાટક	૩ ૨૩૯ અ		૨૫૦
		" "	૧૦૩	સ્થાનકીયપાટક	૨ ૧૨૦		૩
	૩ ૧૩૦ અ		૧૪૬		" "		૫
	" "		૧૪૭		" "		૮
સંચાલનક	...	૨ ૧૪૩	૨૫	૫			
		" "	૨૭	પટ્ટપદા	...	૩ ૨૧૮	૬૫
સંચાલનક (સુદામા)	૧ ૧		૭	પાંડિત	...	" ૨૧૬	૫૫
સંચાલનક	...	૨ ૧૬૨	૯૫			" "	૫૭
રટોલોમ	...	૩ ૧૫૭ અ	૧૮૨	૬			
સત્તમપુરી	...	૨ ૧૩૧	૫	દડાળા (દડાળા)	૩ ૨૩૫		૨૯
		૩ ૨૦૭	૧૪		" ૨૩૬		૩૫
		" "	૧૫	હવડાઉદા	...	૨ ૧૬૮	૧૩૫
		" "	૧૬		" "		૧૩૯
		" "	૧૭	હરસીમ	...	૩ ૨૩૭	૪૦
	૨૦૮		૧૮		" "		૪૩
	" "		૨૧	હરસીમ	...	" ૨૩૮	૪૯
	૨૦૯		૨૬		" "		૫૦
	૨૧૦		૩૦	હરિયાનક	...	૧ ૨૧	૧૬
	૨૧૧		૩૨		" "		૧૮
	" "		૩૩		" "		૨૦
	" "		૩૪		" ૪૧		૭૫
	" "		૩૫		" ૪૮		૧૦૧
	૨૧૨		૩૭		" "		૧૦૩
	" "		૩૮	હરપુર	...	૨ ૧૩૨	૧૧૮
	" "		૪૦		" "		૧૨૧
	૨૨૪		૯૨		૩ ૨૩૭		૪૩
	" "		૯૪	હરતપુર	...	૧ ૧૬	૩
	" "		૯૬		" "		૪
	" "		૧૫		" ૧૭		૫
સત્તમપુરી	...	૨૦૭	૧૭		" "		૬
		" "	૧૮		" ૧૯		૮
	" "		૨૧		" "		૧૧
	૨૦૯		૨૬		" "		૧૨
	૨૧૦		૩૦		" ૨૦		૧૩
	૨૧૧		૩૨		" "		૧૪
	" "		૩૫		" ૨૧		૧૫
	૨૧૨		૩૭		" "		૧૬

କ୍ରମ	ଅଙ୍କ	ଶ୍ଳୋ	ପାଠ	କାଳିଦାସ	ଅଙ୍କ	ଶ୍ଳୋ	ପାଠ
କଳିଦାସ	୧	"	୨୦	କାଳିଦାସ	୨	୧୭୦	୧୪୫
	"	୨୨	୨୧	"	"	"	୧୪୬
	"	"	୨୨	କାଳିଦାସ	୩	୭	୧୨
	"	"	୨୩	"	"	୪୦	୧୬
	"	୨୪	୨୪	କାଳିଦାସ	୪	୨୫୦	୨୨୪
	"	"	୨୫	କାଳିଦାସ	୫	୧୬୫	୧୧୪
	"	"	୨୬	"	"	"	୧୧୫
	"	୨୭	୩୦	"	"	୧୭୦	୧୪୫
	"	"	୩୧	"	"	"	୧୪୬
	"	୪୫	୬୦	କାଳିଦାସ	୬	୧୧୮	୪୮
	"	"	୬୩	"	୭	୨୨୮	୧
	"	୬୪	୧୫୬	"	୮	୨୩୩	୨୨୬
	"	୬୫	୧୭୬	"	"	"	୨୩୦
	"	୭୬	୨୧୬	"	"	"	୨୩୧
	"	୮୦	୨୨୦	"	"	"	୨୩୫
କଳିଦାସ	"	"	୨୨୧	କାଳିଦାସ	୯	୧୩୫	୧
	"	"	୨୮୮	"	୧୦	୧୩୮	୧୨
	୩	୨୯	୬୩	"	୧୧	୧୪୩	୨୫
	୧	୪୧	୧୭୫	"	୧୨	୨୨୫	୨୧୬
	୩	୨୯	୬୩	କାଳିଦାସ	୩	୧୨୬	୬୨
	"	"	୬୪	"	୪	୧୩୦	୧୫୧
	୨	୧୩୦	୬୫	କାଳିଦାସ	୫	୧୩୫	୧୫୩
	୩	୨୩୮	୨୩୭	କାଳିଦାସ	୬	୧୪	୮
	"	"	୨୩୮	"	୭	୧୩୦	୬୫
	"	"	୨୦୮	"	୮	"	୬୭
	"	"	୨୪୨	"	୯	୧୫୭	୧୩୦
	"	"	୨୪୪	"	୧୦	୨୨୨	୮୦
	୧	୬୪	୧୪୮	କାଳିଦାସ	୧୧	୨୧୭	୫୬
	"	"	୧୪୮	କାଳିଦାସ	୧୨	"	୫୦
କଳିଦାସ	"	୧୧	୧୩୮	କାଳିଦାସ	୧୩	୧୫୮	୧୩୫
	"	୧୫	୩	କାଳିଦାସ	୧୪	୧୫୮	୧୩୫
	"	୧୭	୫	କାଳିଦାସ	୧୫	"	୧୩୫
	"	୧୯	୧୧	କାଳିଦାସ	୧୬	୧୩୦	୬୫
	"	୨୦	୧୩	କାଳିଦାସ	୧୭	୫୭	୧୩୫
	"	୨୧	୧୫	କାଳିଦାସ	୧୮	୧୧୮	୪୮
	"	୨୨	୨୧	କାଳିଦାସ	୧୯	୧୪୪	୧୫୧
	"	୨୪	୩୦	"	୨୦	"	୧୫୩
	"	୪୫	୬୦	"	୨୧	୧୧୮	୨୦
	"	୬୪	୧୩୮	"	୨୨	"	୨୧
	୩	୨୯	୬୩	"	୨୩	"	୨୨
	୨	୧୪୮	୪୮				
	୩	୨୫୫	୮୪				

પરિશિષ્ટ (૨)

ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખસંગ્રહના ત્રણ ભાગમાં
આવતાં વિશેષનામોની અનુક્રમણિકા

[સૂચના-પહેલો અંક ગ્રંથનો નંબર બતાવે છે, બીજો અંક લેખનો
નંબર બતાવે છે અને ત્રીજો અંક પાનું બતાવે છે.]

અ	ગ્રંથ	લેખ	પાનું	અજયપાલ	ગ્રંથ	લેખ	પાનું
અકબર ...	૧	૨૮	૩૬		૨	૧૭૦	૧૪૨
અકાલવર્ષ (શુભદુર્ગ)	૨	૧૨૬	૮૬		"	૧૮૬	૧૫૧
	"	૧૩૧	૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૮, ૧૧૧ ૧૧૨, ૧૧૩		"	૨૦૧	૧૫૬
	૩	૨૩૭	૪૦, ૪૩, ૪૪, ૪૬, ૪૮		"	૨૦૨	૧૬૨, ૧૬૪
		૧૩૦ અ	૧૫૦		"	૨૦૪	૧૬૮
અકુક ...	૨	૧૩૨	૧૧૬, ૧૨૧	અજવાસાવક	૨	૧૩૧	૧૦૬, ૧૨, ૧૩
અભિજામી	૧	૫૩	૧૨૨	અજીતચન્દ્ર	૩	૧૫૮ અ	૧૬૩
	૨	૧૦૯	૮, ૧૧,	અજીતનાથ	"	૨૦૭	૧૭
	"	૧૨૪	૩૯, ૪૦		"	૨૦૮	૨૧
અમિરવામિનુ	૧	૬૬	૧૬૬, ૧૬૮		"	૨૧૨	૪૦
	૩	૨૩૨	૧૬	અજીતસ્વામિ	"	૧૪૮ ક	૧૬૮, ૧૬૯
અમરોથર...	"	૨૫૨	૭૧	અજેન ...	"	૨૩૪	૨૭
	"	૨૨૩ અ	૨૧૫	અચુક	"	૬૨	૧૧૨, ૧૧૩
અજપાલ	૨	૧૩૯	૧૫, ૧૬	અચુકાદિત્ય	૨	૧૨૪	૩૬, ૪૦
અજયદેવ	૩	૨૨૪	૯૩	અચુકપ્રેમર	૩	૧૪૬ અ	૧૭૦, ૧૭૨
અજયપાલ	૨	૧૩૭	૭	અતરવામિ	૧	૧૦૨	૫
	"	૧૫૬	૬૬, ૭૦, ૭૧	(અત)			
	"	૧૫૭	૭૩, ૭૪	અદલ ...	૨	૧૬૮	૧૩૭
	"	૧૫૮	૭૮	અદિતિશર્મા	૧	૭૩	૧૮૬, ૧૯૩
	"	૧૬૦	૮૫, ૮૮	અફક ...	૩	૨૩૬	૩૫, ૩૬, ૩૮
	"	૧૬૨	૬૬, ૬૯	અજિલ ...	૧	૫૨	૧૧૫, ૧૧૭
	"	૧૬૫	૧૧૨, ૧૬, ૧૬	અનહિલ ...	"	૬૮	૧૬૩
					"	૭૪	૧૬૫, ૬૬, ૨૦૨

અનુક્રમણિકા	ક્રમ	લેખ	પાનું	અનુક્રમણિકા	ક્રમ	લેખ	પાનું
	૧	૭૬	૨૦૫, ૨૦૬	અનુક્રમણિકા	૨	૧૨૭	૬૫, ૬૭, ૬૮
	"	૭૮	૨૧૫, ૨૧૭		"	૧૨૮	૭૧
	"	૭૯	૨૧૮, ૨૧૯		"	૧૨૯	૭૬
	"	૮૦	૨૨૧		"	૧૨૯	૮૨, ૮૫, ૮૧
	"	૮૨	૨૨૩, ૨૮, ૨૬		"		૮૨
	"	૮૩	૨૩૦, ૨૩૫		"	૧૩૦	૮૪, ૮૫,
	"	૮૪	૨૩૬, ૨૪૧		"	"	૮૬, ૮૬,
	"	૮૫	૨૪૪		"	"	૧૦૦, ૧૦૨,
	૩	૫૬ અ	૧૦૫		"	"	૧૦૪
અનિશ્ચિત	૨	૧૧૬	૫૩, ૫૪		"	૧૩૧	૧૦૮, ૧૦૯
અનુક્રમણિકા	"	૧૧૭	૧૨૭, ૧૩૨		"	૧૩૨	૧૧૪, ૧૧૬
	"	૧૧૮	૧૩૪, ૩૫, ૩૭		"	"	૧૨૦
	"	૧૧૯	૧૪૧		"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
	"	૧૮૮-૯૨	૧૫૫		"	૧૩૫	૧૩૮, ૧૩૯
	૩	૨૦૬	૬૭, ૧૧, ૧૨		"	"	૧૪૧
અનુક્રમણિકા ...	"	"	૧૨		"	૧૩૬	૧૪૮, ૧૫૨
	"	૨૨૪	૬૫		૩	૨૩૫	૨૬
અનુક્રમણિકા	"	૨૨૭	૮		"	૨૩૭	૪૦, ૪૪
અનુક્રમણિકા	૨	૧૨૨	૧૬, ૨૩		"	"	૪૬, ૪૮
અનુક્રમણિકા	૩	૧૨૫ અ	૧૨૧, ૧૨૬		"	૧૨૫ અ	૧૨૨, ૧૨૩
અનુક્રમણિકા	૨	૨૦૪	૧૬૭, ૧૬૯		"	"	૧૨૮
	"	૧૫૫	૬૭		"	૧૨૫ ક	૧૩૪, ૧૩૬
	૩	૨૩૯ અ	૨૫૦, ૨૫૧		"	"	૧૪૦, ૧૪૨
અનુક્રમણિકા	"	૨૧૭	૬૦, ૬૨		"	૧૩૦ અ	૧૪૫, ૧૪૬
(અનુક્રમણિકા)					"	"	૧૪૭, ૧૫૦
અનુક્રમણિકા	૨	૧૩૭	૩, ૪	અનુક્રમણિકા	"	૧૪૪ ક	૧૬૪, ૧૬૫
અનુક્રમણિકા ...	૩	૧૫૭ ક	૧૬૧	અનુક્રમણિકા(અનુક્રમણિકા),	૨૦૭	૧૭, ૧૮	
અનુક્રમણિકા	"	૨૧૭	૫૬, ૬૦, ૬૨		"	૨૦૮	૨૧
	"	૨૧૯	૭૪, ૭૬		"	૨૧૦	૩૦
અનુક્રમણિકા	"	૨૨૫	૬૮		"	૨૧૧	૩૩, ૩૫
અનુક્રમણિકા	૨	૧૬૭	૧૨૩, ૨૮, ૩૩		"	૨૧૨	૩૮, ૪૦
	"	૧૬૮	૧૩૫, ૧૩૭		૨	૧૩૫	૧૪૧
	૩	૨૦૬	૮, ૧૩		"	૧૩૬	૧૪૬, ૧૪૯
	"	૨૦૭	૧૫, ૧૭	અનુક્રમણિકા	"	"	૧૫૩
	"	૨૦૮	૨૧		"	"	૧૫૪
	"	૨૦૯	૨૬	અનુક્રમણિકા	૧	૧૦૨	૫
	"	૨૧૦	૩૦	અનુક્રમણિકા	૨	૧૩૨	૧૧૪, ૧૧૬
	"	૨૧૧	૩૩, ૩૫, ૪૦		"	"	૧૨૧
અનુક્રમણિકા	૨	૧૨૩	૨૮	અનુક્રમણિકા	૩	૨૪૦	૫૮
	"	૧૨૫	૪૧, ૪૨, ૪૬				

	અંક	લેખ	પાનું		અંક	લેખ	પાનું
અરિફેશરિન	૨	૧૩૫	૧૩૬	અસ્તેર એ. એમ.	,,	૧૨૫ બ	૧૨૦
અરિશિંહ	,,	૧૪૭	૩૬	,,	,,	૧૨૫ ક	૧૩૭
	,,	૧૬૪	૧૧૧	,,	,,	૧૩૦ અ	૧૪૩
	૩	૨૨૫	૬૮, ૬૯, ૧૦૧	અસ્તે ...	,,	૨૫૨	૭૮
	,,	૨૫૨	૭૩, ૭૮	અસ્તેપસ્ત	,,	૨૩૮ અ	૨૩૮
	,,	૧૬૪	૨૦૮	અસ્તેયક	૨	૧૩૧	૧૧૧, ૧૧૨
	,,	૨૨૨ અ	૨૧૩, ૨૧૪	,,	,,	,,	૧૧૩
અરિશિંહ	૨	૧૬૮	૧૩૮	અસ્તેયુ	,,	૧૪૮	૪૬, ૫૦
અરિષ્ટનેમિ	,,	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૭	અસ્તેયુ	,,	૧૬૭	૧૨૭, ૧૩૨
	૩	૧૪૮ ક	૧૬૮, ૧૬૯	અવનિવર્તન	૩	૨૩૪	૨૪, ૨૫
અરિષ્ટાદિત્ય	૨	૧૨૧	૧૪, ૧૭	૧ લે	,,	૨૩૫	૨૮, ૨૯
અભ્યુન	૧	૭૧	૧૭૬, ૧૮૨	અવનિવર્તન	,,	,,	૨૮, ૩૦
	૨	૧૩૫	૧૩૮, ૧૪૧	૨ ભે			
	૩	૨૨૨	૮૦, ૮૫	અવલોકિત	૨	૧૨૬	૬૦, ૬૪
	,,	૨૨૩	૬૦	૩	૧૩૦ અ	૧૫	
	,,	૨૨૪	૬૧, ૬૪	અવલોકિત	,,	૨૦૭	૧૭
અભ્યુનદેવ	૨	૧૩૭	૭, ૮	,,	,,	૨૦૮	૨૧
	,,	૧૫૯	૮૧	,,	,,	૨૧૦	૩૦
	૩	૨૧૭	૫૮, ૫૯	,,	,,	૨૧૧	૩૩, ૩૫
	,,	,,	૬૦, ૬૨	,,	,,	૨૧૨	૩૮, ૪૦
	,,	૨૨૦	૭૭	અસીક ...	૧	૧	૧
	,,	૨૨૨	૮૦	,,	,,	૬	૭, ૮, ૧૦
	,,	૨૨૪	૬૧	,,	,,	૧૫	૩
	,,	૨૪૩	૬૨	,,	,,	૨૮	૩૯
	,,	૨૧૬ અ	૨૦૪	અસ્તે	૩	૨૨૪	૬૫
	,,	૧૬૪	૨૦૮	અસ્તે	,,	૨૦૬	૪, ૭, ૮, ૯,
	,,	૨૧૬ અ	૨૦૯	,,	,,	,,	૧૨, ૧૩
	,,	,, બ	૨૧૦	,,	,,	૨૦૭	૧૪, ૧૫, ૧૭
અભ્યુનવર્તન	૨	૧૬૩	૧૦૨	,,	,,	૨૦૮	૧૬, ૨૧
અભ્યુનવર્તન	,,	૧૪૫	૩૪	,,	,,	૨૧૦	૩૦
	,,	૧૪૭	૩૬, ૪૨, ૪૬	,,	,,	૨૧૧	૩૨, ૩૩, ૩૫
	,,	૧૬૭	૧૨૧, ૨૫, ૩૦	,,	,,	૨૧૨	૩૭, ૩૮, ૪૦
	૩	૨૦૬	૫, ૧૦	,,	,,	,,	૪૧
	,,	૨૧૮	૬૪	,,	,,	૧૪૬ અ	૧૭૦
	,,	૨૨૬	૧૦૩, ૧૦૫	અસ્તે ...	૧	૩૬	૫૬, ૬૦
	,,	૧૪૮ અ	૧૬૬	અસ્તે	૩	૨૧૨	૪૦
અભ્યુનવર્તન	,,	૨૧૭	૫૮	અસ્તે	,,	૨૧૪	૪૩
				૧ લે	,,	૨૪૦	૫૮
				અસ્તે	,,	૨૫૭	૮૮

અંક	લેખ	પાનું	અંક	લેખ	પાનું
આ			આદિત્યવર્મા	૨	૧૨૦
આખરુલમિત્ર	૧	૯૬	૨૬૫, ૩૦૧	૬, ૮	
આગમી રામિત્ર	૧	૧૦૩	૧૧	૧૨૧	
આચાર્યશ્રી.	૧	૨૫	૩૦	૨૩૧	૧૪, ૧૭
	૧	૪૬	૬૪	૧૧૧	૧૮, ૧૯
	૧	૬૪	૧૪૮	આનન્દચરિ	૧૧૭
	૧	૭૯	૨૧૮		૧૨૩, ૧૨૮
	૧	૮૦	૨૨૦		૧૩૩
	૧	૮૬	૨૪૫		૧૬૮
	૧	૯૦	૨૬૦		૧૩૫, ૧૩૭
	૨	૧૪૧-૪૨	૧૮		૧૫, ૧૭
	૧	૧૪૪	૨૮		૨૧
	૩	૬૬	૧૧૦		૨૬
આચાર્યવલ્લભશ્રી	૧	૭	૧૨		૩૦
હરિદત્ત	૧	૨૯	૪૨		૩૩, ૩૫, ૪૦
	૩	૪૪	૯૫	આના (રાણીક)	૨
આજી ...	૧	૨૪૩	૬૪, ૬૫	આનાઉ	૧૬૫
આટક	૧	૨૦૮	૨૨		૧૧૪, ૧૧૬
	૧	૨૦૯	૨૭		૧૪૩
આણીક	૧	૧૦૨	૫		૬૩, ૬૫
આદિત્ય	૧	૪૧	૭૪, ૭૭	આનંદ ...	૨૧૬ અ
	૧	૫૩	૧૨૧	આનંદ	૨
	૧	૬૦	૨૬૦		૧૫૨
	૨	૧૨૪	૩૯, ૪૦		૫૬
	૩	૨૩૪	૨૭		૧૫૩
	૧	૫૯ અ	૧૦૫		૧૬૮
આદિત્યદત્ત	૧	૮૦	૨૨૧		૧૩૮
આદિત્યદાસ	૧	૮૫	૨૪૩		૧૩૮
આદિત્યનાથ	૨	૧૧૯	૫૩, ૫૫		૭૩
આદિત્ય ભટ્ટ	૧	૬૪	૧૪૯		૩૫
આદિત્ય ભોગિક	૨	૧૦૮	૩		૧૩૮
આદિત્યચંદ્ર	૧	૫૧	૧૧૩, ૧૧૪		૧૩૬
	૧	૫૨	૧૧૫, ૧૧૮		૧૩૭
	૧	૫૪	૧૨૩		૧૩૯
	૧	૫૫	૧૨૫		૬૪, ૬૫, ૬૬
	૧	૧૨૭	૧૨૭		૧૩૮, ૧૩૯
	૩	૫૬	૧૦૦, ૧૦૧		૧૭૪
આદિત્યચરિત્ર	૧	૫૩	૧૨૧		૧૭૧-૮૫, ૧૪૮
	૧	૧૦૨	૪		૭, ૧૨,
	૨	૧૦૯	૮, ૧૧		
				આણી ...	૨
				આણીદિત્ય	૧૫૪
				આણી	૧૬૮
				આણીદત્ત	૨૧૫
				આવલ્લભેત્રી	૨૩૫

અંથ	લેખ	પાનું
આવૃ(શુ)ક	૨	૧૦૬ ૮, ૧૧
આશાદિત્ય	"	૧૬૫ ૧૧૫
આશમહેવ	"	૧૧૮, ૪૬, ૫૧
આસચંદ	"	૧૬૮ ૧૩૮
આશદેવ	૩	૨૫૧ ૭૦
આસધર	૨	૧૫૮ ૭૬, ૮૦
	"	૧૬૮ ૧૩૮, ૧૩૯
	૩	૨૧૭ ૬૧, ૬૨
	"	૨૨૩ ૮૬
આસપાલ	"	૨૫૧ અ ૨૫૭
આસલ	૨	૧૬૮ ૧૩૬
	૩	૧૫૭ ક ૧૮૭
આસલલિ	૨	૧૬૮ ૧૩૮
આસા ...	"	૨૦૩ ૧૬૫
આય ...	"	૧૬૮ ૧૩૯
આરવેસર	"	" "
ઈ		
ઇન્દ્રભાગ પ્રોફેસર	૧	૧૫ ૩
ઇન્દ્ર ૨ ભે	૨	૧૦૨ ૩
(કક્ક ૧ ભાગે)	"	૧૨૩ ૨૭
દીકરો મુખ્ય	"	૧૨૬ ૫૩, ૫૪, ૫૧
શાખા શ.સં.	"	૬૧
૬૫૨)	"	૧૨૮ ૭૪
	"	૧૨૯ ૮૧, ૮૪, ૯૦
	"	૧૩૦ ૯૫, ૯૭
	"	૧૩૩-૩૪ ૧૨૬, ૧૩૦,
	"	" ૧૩૪
	૩	૧૨૫ બ ૧૨૫
	"	૧૨૫ ક ૧૩૮
ઇન્દ્ર ૩ ભે	૨	૧૨૦ ૩
(અબરાતશાખાનો મુળપુરુષ)	"	૧૨૩ ૨૭, ૨૮, ૩૦,
	"	૩૩, ૩૫, ૩૬
	"	૧૨૪ ૩૮, ૪૦
	"	૧૨૫ ૪૧, ૪૨, ૪૬, ૫૨
	"	"
	"	૧૨૬ ૫૩, ૫૪, ૫૭,
	"	૬૩
	"	૧૨૭ ૬૫, ૬૬, ૬૭,
	"	૭૧

અંથ	લેખ	પાનું
ઇન્દ્ર ૩ ભે	૨	૧૨૮ ૭૬
(અબરાતશાખાનો મુળપુરુષ)	"	૧૨૯ ૮૨, ૮૬, ૯૧
	"	૧૩૧ ૧૦૫, ૧૦૮
	૩	૧૨૫ અ ૧૧૬, ૧૧૮
	"	" ૧૧૯
	"	૧૨૫ બ ૧૨૧, ૧૨૩
	"	" ૧૨૮, ૧૩૧
	"	" ૧૩૩
	"	૧૨૫ ક ૧૩૫-૧૪૦
	"	" ૧૪૨
	"	૧૩૦ અ ૧૫૦
ઇન્દ્ર ૪ ભે	૨	૧૩૩-૩૪ ૧૨૨
(બામુખનો)	"	" ૧૨૩, ૧૨૪
દીકરો શ.સ.	"	" ૧૨૫, ૧૨૮
(૩૬)	"	" ૧૨૬, ૧૩૨
	"	" ૧૩૩, ૧૩૫
	"	૧૩૫ ૧૩૮, ૧૪૫
	"	૧૩૬ ૧૪૬, ૧૫૨
ઇન્દ્રદત્ત	૧	૧૩ ૪
	"	૧૪ ૬
ઇન્દ્રરથ	૩	૨૩૮ બ ૨૪૭
ઇન્દ્રરાજ	૨	૧૩૩-૩૪ ૧૨૪, ૧૩૬
	૩	૨૩૫ ૨૯
ઇન્દ્રવમ	૧	૬૪ ૧૪૯
ઇન્દ્રવસુ	"	૫૩ ૧૨૧
ઇન્દ્રસમ	૨	૧૦૯ ૮, ૧૧
ઇન્દ્રસર	૧	૧૦૨ ૪
(થર)	૨	૧૦૯ ૮, ૧૧
	"	૧૧૦ ૧૩, ૧૬, ૧૭
ઇન્દ્રાધિપ	"	૧૩૩-૩૪ ૧૨૩
	૩	૨૩૫ ૨૯
	"	૨૩૩ અ ૨૩૦
ઇલીપટ	૨	૧૩૬ ૧૪૭
સર, વોલ્ટર	"	૧૩૭ ૬
ઇશ્વર ...	૧	૧૭ ૬, ૮
(ઇશ્વર)	"	૫૦ ૧૦૬, ૮, ૧૦
	"	૫૩ ૧૨૧
	"	૭૧ ૧૮૦

ક્રમ	લેખ	પાનું	ક્રમ	લેખ	પાનું		
ક્રમ ૨ (ક્રમ ૨)	૧	૭૯	૨૧૯	અપભ્રંશ	૩	૨૦૭	૧૫, ૧૭
	"	૮૨	૨૨૮, ૨૨૯		"	૨૦૮	૧૯, ૨૧
	"	૧૦૨	૪		"	૨૦૯	૨૩, ૨૬
	૨	૧૦૬	૮, ૧૧		"	૨૧૦	૩૦
	"	૧૨૪	૩૯, ૪૦		"	૨૧૧	૩૩, ૩૫
	૩	૨૩૩	૨૧, ૨૨, ૨૩		"	૨૧૨	૩૮, ૪૦
ક્રમ ૨૨૯	"	૪૪ બી	૯૮, ૯૯		"	૨૧૬ ક	૨૫૧
ક્રમ ૨ ...	"	૨૪૩	૬૩, ૬૫	અપભ્રંશી	"	૨૪૯	૬૯
ક્રમ ૨ ...	"	૨૪૪	૨૭	અપભ્રંશી	"	૨૩૮ બી	૨૩૮, ૨૪૩
ક્ર				ઓ			
ક્ર ...	૧	૫૩	૧૨૧	એબટ. રેવરન્ડ.			
ક્રમ ૨૨૯	૩	૨૪૩	૬૪, ૬૫	જે. ડી.	૩	૨૧૪	૪૩
ક્રમ ૨૨૯	"	"	૬૧, ૬૨	એલ્યુ. પ્રિન્સિપલ.			
ક્રમ ૨૨૯ ...	"	૨૩૫	૨૯	જી. ડી. વાસ.	"	૨૨૨	૭૯
ક્રમ ૨૨૯ ...	"	૨૨૫	૬૭, ૧૦૦	કોન્સેલાસ	"	૧૩૭	૪
ક્રમ ૨૨૯ ...	"	૨૧૬ બી	૨૦૪, ૨૦૫	એલ્ટી-ન્ટન	૨		
	"	"	૨૦૬	ઓ			
ક્રમ ૨૨૯ ...	"	૧૪૯ બી	૧૭૧	એવલસ	૩	૨૩૮ બી	૨૪૬, ૪૮, ૪૯
ક્રમ ૨૨૯	૨	૧૬૮	૧૩૮	ઓ			
ક્રમ ૨૨૯	"	૧૬૭	૧૨૩, ૨૮, ૩૩	ઓએસો	૧	૪૫	૯૦
	૩	૨૦૬	૧૩	ઓઝા ગેરીશંકર	"	૫૬	૧૨૮
	"	૨૧૨	૩૯, ૪૧	હીરાચંદ	"	૫૮	૧૩૪
	"	૨૧૯ બી	૨૧૦		"	૫૯	૧૩૫
ક્રમ ૨૨૯	"	૧૪૯ બી	૧૭૩, ૧૭૪,		"	૬૬	૧૫૬
	"	"	૧૭૫		૩	૨૨૯	૯
	"	૧૫૭ ક	૧૮૮, ૧૮૯		"	૨૩૪	૨૪, ૨૫
ક્રમ ૨૨૯	૨	૧૩૭	૮		"	૨૩૫	૩૦
ક્રમ ૨૨૯ ...	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૪, ૩૬, ૩૯		"	૧૪૯ બી	૧૭૩
ક્રમ ૨૨૯	૧	૧૩	૪		"	૧૬૪	૨૦૮
ક્રમ ૨૨૯ ...	૨	૧૬૮	૧૩૯		"	૨૨૩ બી	૨૧૫
ક્ર				ઓઝા વજેશંકર	૧	૩૮	૬૨
ગયા ભટ	૨	૧૬૩	૧૦૨	ગેરીશંકર	"	૮૨	૨૨૩
અ					૨	૧૪૭	૩૮
અપભ્રંશ	૧	૨૫	૧૮, ૧૯, ૨૦		"	૧૬૩	૧૦૧
	૨	૧૭૧-૮૫	૧૪૭		૩	૨૩૩	૨૧
	"	૧૯૩-૨૦૦	૧૫૮		"	૨૪૩	૬૧
					"	૨૪૭	૬૮
					"	૨૫૬	૮૪

અંક	લેખ	પાત્ર
આવન દુધર	૧	૨૪ ૨૮
"	૪૧	૭૪
અં		
અંગદ ...	૧	૧૦૬ ૧૪, ૧૫
અંતિયકો	"	૧ ૩, ૧૨
અંબ્રશાદ	૨	૧૪૪ ૨૮, ૨૯
અંબાજી	૩	૨૩૩ અ ૨૧૫
ક		
કલ્પ ૧ લો	૨	૧૨૦ ૩, ૪, ૭
(યુગ્મ શાખા	"	૧૨૩ ૨૭, ૨૯, ૩૪
શ. સં. ૬૨૭)	"	૧૨૪ ૪૬
"	"	૧૨૬ ૫૩, ૫૫, ૬૧
"	"	૧૨૮ ૭૪
"	"	૧૨૯ ૮૧, ૮૪, ૯૦
"	"	૧૩૦ ૯૫, ૯૭
"	"	૧૩૧ ૧૦૫, ૧૦૭
"	૩	૧૨૫ અ ૧૨૫
"	"	૧૨૫ ક ૧૩૮, ૧૪૯
કલ્પ ૨ નો	૨	૧૨૦ ૩, ૫, ૭, ૮
(યુગ્મ શાખા	"	૧૨૧ ૧૦, ૧૫
શ. સં. ૬૭૯)	"	૧૩૦ ૯૫
કલ્પ ૩ નો	"	૧૨૯ ૮૨, ૮૩
કલ્પક ...	૩	૨૩૩ અ ૨૩૧, ૩૪, ૩૬
કલ્પ ...	"	૧૫૫ અ ૧૮૦, ૧૮૧
કલ્પક ...	૧	૬૬ ૧૫૬
"	૩	૬૬ ૧૦૯, ૧૧૦
"	"	૨૩૩ અ ૨૩૧
કમીન્સ હેન્ડી	૧	૬૮ ૧૬૨
"	"	૬૯ ૧૬૬
"	૨	૧૪૩ ૨૫
"	"	૧૪૭ ૩૮
"	"	૧૬૭ ૧૨૦
"	"	૧૬૯ ૧૪૧
"	"	૧૭૧-૮૫ ૧૪૮, ૧૪૯
"	"	૧૮૭ ૧૫૪
"	"	૧૯૩-૨૦૦ ૧૫૮
"	૩	૨૦૭ ૧૪
"	"	૨૦૮ ૧૯

અંક	લેખ	પાત્ર
કમીન્સ હેન્ડી	૩	૨૦૯ ૨૩
"	"	૨૧૦ ૨૮
"	"	૨૧૧ ૩૨
"	"	૨૧૨ ૩૭
"	"	૨૧૩ ૪૨
"	"	૨૨૮ ૬
"	"	૨૪૦ ૫૮
"	"	૨૪૫ ૬૭
"	"	૨૫૧ ૭૦
"	૩	૨૫૪ ૮૨
"	"	૨૬૯ અ ૨૫૧
"	"	૨૫૦ ૭૦
કુદુદેવી ...	"	૨૦૬ ૮, ૧૩
કુદુબાક	"	૨૦૬ ૮, ૧૩
કુદુપરાઉ	૨	૧૬૮ ૧૩૮
કુદુપા ...	"	" ૧૩૯
કપકપક	૨	૧૧૮ ૫૦, ૫૨
કપકક ...	૩	૨૩૪ ૨૭
કપકપૈક	૩	૨૩૮ ૪૯, ૫૦
કદમ્યાન્ડે દેવરાવ	૨	૧૨૪ ૩૭
અક્ષવન્તરાવ		
કનિક ...	૩	૨૩૮ અ ૨૪૭
કર્નામિહામ,	૧	૭ ૧૨
બનરલ	"	૧૩ ૩
"	"	૩૬ ૫૯
"	"	૭૩ ૧૯૦
"	૨	૧૦૯ ૪
"	"	૧૧૭ ૪૧
"	"	૧૩૬ ૧૪૭
"	"	૧૫૦ ૫૨
કર્પાસ્વામિન	૩	૨૩૨ ૧૯
કર્પા ...	"	૧૪૯ અ ૧૭૧
કપાલેશ્વર	૧	૧૦૭ ૧૮
કર્ક ૨ નો	૨	૧૨૩ ૨૭, ૨૮, ૩૧
(યુ. શાખા	"	" ૩૩, ૩૫, ૩૬
શ. સં. ૭૩૪)	"	૧૨૪ ૩૮, ૪૦
"	"	૧૨૫ ૪૧, ૪૬, ૪૭
"	"	" ૫૨
"	"	૧૨૬ ૫૩, ૫૪, ૫૭
"	"	" ૬૩
"	"	૧૨૭ ૬૫, ૬૬, ૬૭
"	"	" ૭૦, ૭૧, ૭૨

	અંક	લેખ	પાનું
કક્ક ૨ બે	૨	૧૨૮	૭૬
(શ્રી. શામા	"	૧૨૯	૮૧, ૮૨, ૮૩
શ. સં. ૭૩૪)	"	"	૯૧
	"	૧૩૦	૯૫
	"	૧૩૧	૧૦૫, ૧૦૮
	"	૧૩૨	૧૧૪, ૧૧૫
	૩	૨૩૫	૨૬
	"	૧૨૫ અ	૧૧૬
	"	૧૨૫ બ	૧૨૦, ૧૨૧
	"	"	૧૨૨, ૧૨૩
	"	"	૧૨૪, ૧૨૮
	"	"	૧૨૯, ૧૩૧
	"	"	૧૩૨, ૧૩૩
	"	૧૨૫ ક	૧૩૪, ૧૩૫,
	"	"	૧૩૬, ૪૦, ૪૨
	"	૧૩૦ અ	૧૪૩, ૧૪૫
	"	"	૧૪૬, ૪૮, ૫૦
	"	૨૨૫ બ	૨૧૯
કક્ક અખ્યાપક	૨	૧૦૯	૮, ૧૧
કક્ક રાજ	૩	૨૩૩ અ	૨૩૦
કક્ક સાધિવિમલિક	૧	૧૪	૭
કક્ક ...	"	૫૫	૧૨૫, ૧૨૭
	૩	૯૨	૧૧૨, ૧૧૪
કક્ક સ્વામિન	"	૨૩૨	૧૯
કક્ક ૧ લો	૨	૧૩૭	૬
(ત્રિભુવનપ્રસાદ	"	૧૪૧-૪૨	૧૮, ૧૯
આશુકપ)	"	"	૨૧, ૨૨, ૨૪
	"	૧૪૩	૨૫, ૨૬, ૨૭
	"	૧૪૭	૩૮, ૩૯, ૪૨
	"	"	૪૬
	"	૧૫૪	૫૮, ૫૯
	"	૧૫૮	૭૮
	"	૧૬૦	૮૫, ૮૮
	"	૧૬૨	૯૬, ૯૯
	"	૧૬૩	૧૦૫
	"	૧૬૫	૧૧૨, ૧૧૬
	"	૧૬૬	૧૧૭, ૧૧૯
	"	૧૭૦	૧૪૨
	"	૧૮૬	૧૫૧

	અંક	લેખ	પાનું
કક્ક ૧ લો	૨	૨૦૧	૧૫૬
(ત્રિભુવનપ્રસાદ	"	૨૦૨	૧૬૨
આશુકપ)	"	૨૦૬	૧૭૧
	૩	૧૪૦ અ	૧૫૭
	"	૧૪૪ ક	૧૬૨
	"	૧૫૫ બ	૧૮૦, ૧૮૧
	"	૧૫૭ બ	૧૮૩, ૧૮૫
	"	૧૪૩ અ	૧૯૬, ૧૯૭
	"	૧૪૩ બ	૧૯૮
	"	૧૪૪ ઈ	૧૯૯
	"	૨૧૬ અ	૨૦૫
કક્ક (કલચુરી	"	"	"
૧૧ મી સદી)	"	૨૩૫	૨૯
કલ્યાણ	૨	૧૩૭	૪
કક્ક રહેલી	૩	૧૫૭ બ	૧૮૪, ૧૮૬
કલ્યાણ	"	૨૫૨	૭૫, ૮૧
કલ્યાણપ્રસાદ	૨	૧૪૪	૨૮
	૩	૧૪૪ ક	૧૬૫
કલાદ ...	"	૨૧૯	૭૬
કલુક ...	૨	૧૩૧	૧૧૧, ૧૨, ૧૩
કલ્યાણ ...	૨	૧૨૯	૮૬, ૯૩
કલ્પ ...	૩	૨૩૫	૨૮, ૩૦
કલ્પઅમર	૨	૧૧૭	૪૬
કલાલકર	૩	૧૨૫ ક	૧૩૭
વી. વાવ.			
કાકલ ...	"	૨૨૪	૯૨, ૯૫
કાંચન ...	૨	૧૩૭	૧૦, ૧૧
	"	૧૨૮	૧૨, ૧૩, ૧૪
	"	૧૩૯	૧૫, ૧૬
	"	૧૪૦	૧૭
	"	૧૪૩	૨૫, ૨૬
	"	૧૫૯	૮૩, ૮૪
કાંઠાવાળા	૩	૨૧૮	૬૪
(રા. શા. ૬૨			
ગોવિન્દદાસ			
દારકાંઠાસ)			
કાલ્યાણ	૩	૨૨૯	૨૨૦

	ક્રમ	લેખ	પાનું
કામચટ	૨	૧૩૫	૧૩૭
(મોદેશર.એ.વી.)	"	૧૧૭	૧૨૦, ૧૨૩
	"	૧૧૮	૧૩૪
	૩	૨૧૮	૧૫
કાનિયાવળપણ	"	૧૫૭ બ	૧૮૩
કાન્હ ...	"	૨૨૦	૭૭
કાન્હડ (મળધર)	"	૨૦૬	૮, ૧૩
	"	૨૦૭	૧૫, ૧૭
	"	૨૦૮	૧૬, ૨૧
	"	૨૦૯	૨૬
	"	૨૧૦	૩૦
	"	૨૧૧	૩૩, ૩૫
	"	૨૧૨	૩૭, ૪૦
	"	૨૪૩	૬૪, ૬૫
કાન્હેઓ	"	૨૧૭	૬૧, ૬૨
કાન્હેપત્ર	"	૧૩૦ બ	૧૫૨
કાન્હેચંડ	"	૨૪૦	૫૮
કાન્હેનાથ	"	૨૪૭	૬૮
કાન્હે	૧	૧૦૨	૫, ૬
કાન્હેકરજી	૩	૨૨૨	૮૫
કાન્હેલીરી કાન્હે	૨	૧૬૧	૮૬
કાન્હેસ્વામિ	૩	૧૫૭ બ	૧૮૨
કાન્હેકાસ	૧	૧૪	૬
કાન્હેજી	૨	૧૬૮	૧૩૬
કાન્હેડેવ	"	"	૧૩૫, ૩૬, ૩૮
કાન્હેભોજ	૩	૨૫૨	૭૭
કાન્હે	૧	૧૭	૫, ૭, ૮
	"	૧૮	૬, ૧૦
	"	૧૯	૧૨
	"	૨૦	૧૪, ૧૫
	"	૨૧	૧૬, ૧૬, ૨૦
	"	૨૨	૨૨, ૨૩
	"	૨૩	૨૪, ૨૬, ૨૭
	"	૨૪	૨૮, ૨૯
	"	૨૫	૩૧
	"	૨૬	૩૨, ૩૪, ૩૫
	"	૨૭	૩૭, ૩૮

	ક્રમ	લેખ	પાનું
કાન્હે	૧	૨૮	૪૧
	"	૨૯	૪૪
	૩	૨૬ બ	૬૩, ૬૪
કાન્હે (બાલક)	૧	૮૩	૨૩૦, ૨૩૪
	૩	૬૨	૧૧૨
કાન્હેસ્વામિ	૧	૧૦૩	૬, ૧૧
કાન્હેનિયા કાન્હે-			
કાન્હે રજીસ્ટ્રાર	૩	૨૩૦ બ	૨૨૩
કાન્હે ...	૨	૧૫૪	૫૬
કાન્હેનૃપ	૩	૨૩૬	૫૫
કાન્હેપાલ	"	૧૫૭ ક	૧૮૭
કાન્હેશાલ	"	૨૩૬	૫૨, ૫૫
કાન્હેવર્મા	૧	૧૦૫	૧૩
	"	૧૦૬	૧૪, ૧૫
	"	૧૦૭	૧૬, ૧૭, ૧૮
	૩	૨૫૨	૭૩
કાન્હેસુરિ	"	૧૫૮ બ	૧૬૩
કાન્હેજી	"	૨૧૭	૬૧, ૬૩
કાન્હેન. કાન્હે	૧	૧૩	૩, ૪
	"	૩૪	૫૫
	"	૫૨	૧૧૫
	"	૮૬	૨૫૬
	"	૬૧	૨૬૧
	૨	૧૨૨	૧૮
	"	૧૨૫	૪૩
	"	૧૩૦	૬૪
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
	"	૧૩૫	૧૩૬
	"	૧૪૫	૩૪
	"	૧૫૦	૫૨
	"	૧૫૧	૫૫
	"	૧૫૬	૬૬
	"	૧૫૭	૭૩
	"	૧૬૭	૧૨૦, ૨૨, ૨૩
	"	૧૬૬	૧૪૧
	૩	૨૨૧	૭૮
	"	૨૩૪	૨૪
	"	૨૩૫	૨૮

क्र.सं.	अंश	दोश	पात	क्र.सं.	अंश	दोश	पात
विशाल. अ. २२	१	२३० अ	२२३	कुमारपाल	२	१५६	७०
"	"	२३३ अ	२२६, ३०, ३१	माधुसूदन	"	१५७	७४, ७७
"	"	२३८ अ	२३७, २३८	"	"	१५८	७८
"	"	२५० अ	२५४	"	"	१६०	८५, ८८
विशाल. अ. २३	"	२४०	५८	"	"	१६२	८६, ८८
"	"	२४१	५८	"	"	१६३	१०२, १०५
"	"	२४२	६०	"	"	१६५	११३, ११६
"	"	२४५	६७	"	"	१६६	११७, ११८
"	"	२४७	६८	"	"	१६७	१२१, २२, २
"	"	२४८	६८	"	"	१७०	१४२
"	"	२४९	६८	"	"	१८६	१५१
"	"	२५५	८३	"	"	२०१	१५६
कुमार	२	१२०	३, ५, ८	"	"	२०२	१६२
कुमार. अ. २४	३	२३८ अ	२४६	"	"	२०४	१६७, ६८, ७
कुमार. अ. २५	२	१२२	२३	"	"	२०६	१७१
कुमार	३	१५८ अ	१६३	३	२०६	६, ११	
कुमार	२	१६२	६८	"	"	२१८	६४
कुमार	३	२२३	६०	"	"	१४४ अ	१६२, १६३
कुमार	"	२५६	८५, ८७	"	"	१४४ अ	१६४, १६५
कुमार	"	२३५	२६	"	"	१४८ अ	१६६
कुमार. अ. २६	२	१४०	१७	"	"	१४८ अ	१६७
"	३	५६ अ	१०५	"	"	१४८ अ	१६८, १६९
कुमार	"	२४८	६८	"	"	१४८ अ	१७०, ७१, ७२
कुमार ...	१	१०२	५, ६	"	"	१४८ अ	१७३, ७४, ७५
कुमार. अ. २७	२	१६०	८८	"	"	१५५ अ	१७७, ७८, ७९
कुमार	२	१६७	१२०, २४, २६	"	"	१५५ अ	१८०, ८१, ८२
"	"	१६८	१३७	"	"	१५७ अ	१८५
"	"	१७१-८५	१४७	"	"	१५७ अ	१८७
"	"	१८३-२००	१५६, ५७, ५८	"	"	१५७ अ	१८७
"	३	२०६	४, ६	"	"	१५७ अ	१८७
"	"	२०७	१४, १७	"	"	१५७ अ	१८७
"	"	२०८	२१	"	"	१५७ अ	१८७
"	"	२१०	३०	"	"	१५७ अ	१८७
"	"	२११	३२, ३५	"	"	१५७ अ	१८७
"	"	२१२	३७, ४०	"	"	१५७ अ	१८७
				कुमार	१	५३	१२२
				कुमार	"	६५	१५०, ५१, ५४
				कुमार	"	१७	५, ६, ८
				कुमार	"	५३	१२१

અંથ	લેખ	પાનું
કુમારસિંહ	૩	૨૦૭ ૧૬, ૧૮
"	૨૧૧	૩૪, ૩૬
"	૨૧૨	૩૬, ૪૧
"	૧૫૭ અ	૧૮૨
કુમારસ્વામિન	૧	૬૮ ૧૬૬, ૧૬૮
"	૬૯	૧૬૮, ૧૭૩
કુમારિશ્વપતિ	"	૧૬ ૪
કુમારિશ્વસ્વામિન	૩	૨૩૨ ૧૯
કુમુદ ...	૨	૧૨૬ ૬૦, ૬૪
કુમ્ભક ...	"	૧૩૨ ૧૧૭, ૧૨૦
કુંવર ...	"	૧૫૮ ૭૬, ૮૦
કુરુપાળ ...	૩	૧૪૪ અ ૧૬૦
કુલેષ ...	૧	૬ ૭, ૧૦, ૧૧
કુવરાવહાર	૩	૨૪૧ અ ૨૫૨
કુલુશક	૧	૬૫ ૧૫૦, ૫૧, ૫૪
કૃષ્ણ ...	૩	૨૩૭ ૪૨
વાકપતિ		
ગુણના પિતા		
સીવક ૨ જાના		
પિતા વેરિસિંહ-		
નો પિતા		
કૃષ્ણ ઝાપિ	૨	૧૬૮ ૧૩૬
કૃષ્ણ ભટ્ટ	"	૧૩૭ ૩
સ્તનમાળનો		
કર્તા		
કૃષ્ણ ભટ્ટ (દ્વિતક)	"	૧૨૭ ૭૩
કૃષ્ણરત્ન	૩	૨૧૮ ૬૬
કૃષ્ણરાજ	"	૨૩૦ અ ૨૨૩, ૨૨૪
કલચુરી	"	" ૨૨૫, ૨૨૭
"	"	૨૩૨ ૧૮, ૨૦
કૃષ્ણરાજ ૧ ભા	૨	૧૨૨ ૧૮, ૨૦, ૨૫
અ. અ. ૬૮૭	"	૧૨૩ ૨૭, ૩૪
રાષ્ટ્રકૂટ	"	૧૨૫ ૪૨, ૪૩
"	"	૧૨૬ ૫૩, ૫૪, ૫૫, ૬૧
"	"	૧૨૭ ૬૫, ૬૬, ૭૦
"	"	૧૨૮ ૭૫, ૮૦
"	"	૧૨૯ ૮૧, ૮૨
"	"	૮૪, ૯૦

અંથ	લેખ	પાનું
કૃષ્ણરાજ ૧ ભા	૨	૧૩૦ ૬૫
અ. અ. ૬૮૭	"	૧૩૧ ૧૦૫, ૧૦૭
રાષ્ટ્રકૂટ	"	૧૩૨ ૧૧૪, ૧૬, ૨૦
"	"	૧૩૩-૩૪ ૧૨૩, ૧૨૭
"	"	૧૩૧, ૧૩૪
"	"	૧૩૫ ૧૩૮, ૧૪૦
"	"	૧૩૬ ૧૪૮, ૧૫૨
૩	૧૨૫	૧૧૫
"	૧૨૫ અ	૧૧૬, ૧૧૮
"	૧૨૫ બ	૧૨૨, ૧૨૬
"	૧૨૫ ક	૧૩૪, ૧૩૮
"	૧૩૦ અ	૧૪૯
કૃષ્ણરાજ ૨ ભા	૨	૧૩૨ ૧૧૪, ૧૧૫
રાષ્ટ્રકૂટ	"	" ૧૧૭, ૧૮, ૨૦
"	"	૧૩૩-૩૪ ૧૨૨, ૧૨૪
"	"	૧૨૫, ૩૧, ૩૫
"	૧૩૫	૧૩૮, ૧૪૧
૩	૨૩૭	૪૦, ૪૨
"	૧૩૦ અ	૧૪૪, ૧૪૭
"	"	૧૪૮, ૧૫૩
"	૧૪૯ બ	૧૭૩, ૧૭૪
કૃષ્ણરાજદેવ	૨	૧૬૭ ૧૨૧, ૨૬, ૩૧
(પરમાર)	"	૧૬૮ ૧૩૪, ૧૩૬
૩	૨૦૬	૩, ૬, ૧૧
કૃષ્ણ(સિંખક)	૩	૧૨૪ ૩૯, ૪૦
૩	૨૧૮	૭૨
કૃષ્ણવીર	૨	૧૬૯ ૧૪૦
કૃષ્ણાજી	"	૧૨૯ ૮૩
કૃષ્ણાત્રેય	૩	૨૩૦ ૧૨
કેકક ...	૨	૧૪૩ ૨૫, ૨૭
૩	૧૪૦ અ	૧૫૭, ૧૫૮
કેકા ...	૨	૧૪૧-૪૨ ૨૩, ૨૪
કેતબપુત્રો	૧	૧ ૩
કેકાર ...	૩	૨૨૨ અ ૨૧૩
કેકારરાણી	૨	૧૬૧ ૮૬, ૯૦, ૯૧
"	"	૯૨, ૯૩
કેકલુ ...	"	૧૪૮ ૪૬, ૫૦
"	"	૧૬૭ ૧૨૩, ૨૮, ૩૩
૩	૧૪૯ બ	૧૭૪
"	૨૪૧ બ	૨૫૩

ક્રમ	વેળ	પાત્ર
કેસવ (મિઠુલ)	૨	૧૫૬ ૮૪
	૩	૧૪૦ અ ૧૫૬, ૧૫૮
કેસવ (હાન લેનાર)	૧	૫૩ ૧૨૧
	૩	૨૨૩ ૬૦
કેસવ (ખાઠાણ)	૧	૭૬ ૨૦૫, ૨૦૬
	૨	૧૩૦ ૬૪, ૧૦૨
કેસવ (લેખક)	૨	૧૧૭ ૪૪
કેસવ (સેનાપતિ)	૩	૧૪૪ ક ૧૬૨, ૧૬૩
કેસવદાન	,,	૨૩૮ અ ૨૩૮
કેસવ દીક્ષિત	૨	૧૩૬ ૧૪૭, ૫૧, ૫૪
કેસવમિત્ર	૧	૭૨ ૧૮૪, ૧૮૮
કેસવ સ્વરિ	૩	૨૩૮ અ ૨૪૫
કેસવ સ્વામિન	,,	૨૩૨ ૧૬
કેસરો. ડોન,	,,	૨૨૨ ૭૬
ભેખાઓ. ડી,		
કોઠાકથ	૨	૧૩૩-૩૪ ૧૨૪, ૧૨૮
	,,	૧૩૨, ૧૩૫
	,,	૧૩૫ ૧૩૮, ૧૪૧
	,,	૧૩૬ ૧૪૬, ૧૪૮
	,,	૧૫૨, ૧૫૩
કોટીલક ...	૧	૭૩ ૧૬૪
કોટીમહિલા	,,	૬૭ ૧૫૭, ૫૮, ૬૧
કોટરો ...	,,	૧૫૭
કોપક ...	,,	૪૧ ૭૫, ૭૮
કોનો. ડો. રોન	,,	૧૬ ૩
	,,	૧૭ ૫
	,,	૨૦ ૧૩, ૧૫
	,,	૨૨ ૨૧, ૨૩
	,,	૨૩ ૨૪
	,,	૨૫ ૩૦
	,,	૨૬ ૩૨
	,,	૫૧ ૧૧૧
	૨	૧૩૮ ૧૨
કોરડો. એલ. ડી.	૩	૨૩૮ અ ૨૪૬
,, આર. ડી.	,,	,,
કોફીવાય	૧	૧૦૨ ૫
કોથાલ	૨	૧૬૮ ૧૩૮

ક્રમ	વેળ	પાત્ર
કોલેથર	૩	૧૫૭ અ ૧૮૨
કંભોવ	૨	૧૩૦ ૬૫
કુરંપાલ	૩	૨૨૩ ૬૦
અ		
ખખખર, રાવ-		
સાહેબ ડી. પી.	૩	૨૨૦ ૭૭
,,	,,	૧૬૪ ૨૦૮
,,	,,	૨૧૬ અ ૨૦૬
ખરડક ...	૧	૩૮ ૬૨, ૬૩
ખન્ડ ...	,,	૫૩ ૧૨૧
ખરમલ ૧ ભી	,,	૫૭ ૧૩૦, ૧૩૩
,,	,,	૬૦ ૧૩૬, ૧૩૮
,,	,,	૬૧ ૧૩૬
,,	,,	૬૨ ૧૪૦, ૧૪૧
,,	,,	૬૩ ૧૪૫
,,	,,	૬૫ ૧૫૩
,,	,,	૬૭ ૧૫૬, ૧૬૦
,,	,,	૬૮ ૧૬૩, ૧૬૫
,,	,,	૬૯ ૧૭૨
,,	,,	૭૧ ૧૭૮, ૧૮૧
,,	,,	૭૨ ૧૮૬
,,	,,	૭૩ ૧૬૨
,,	,,	૭૪ ૧૬૭
,,	,,	૨૦૦
,,	,,	૭૬ ૨૦૭
,,	,,	૮૨ ૨૨૫
,,	,,	૮૩ ૨૩૨
,,	,,	૮૪ ૨૩૮
,,	,,	૮૮ ૨૫૦, ૨૫૭
,,	,,	૯૩ ૨૬૩, ૬૪, ૭૦
,,	,,	૯૪ ૨૭૫, ૨૭૬
,,	,,	૯૫ ૨૮૨
,,	,,	૯૬ ૨૮૬, ૨૮૮
,,	,,	૯૮ ૩૦૫
,,	,,	૧૦૦ ૩૦૮
,,	૩	૬૨ ૧૧૧

અરક	અંક	લેખ	પાનું
અરક ૨ ભે	૧	૬૮	૧૬૩, ૬૭, ૬૮
"	"	૬૯	૧૭૪
"	"	૭૬	૨૦૫, ૨૦૬
"	"	૭૭	૨૧૩, ૨૧૪
"	"	૭૮	૨૧૬
"	"	૮૨	૨૨૩, ૨૨૭
"	"	૮૩	૨૩૦, ૨૩૪
"	"	૮૪	૨૩૬, ૪૦, ૪૧
"	"	૮૭	૨૪૭
"	"	૮૮	૨૫૨, ૨૫૫
"	"	૯૩	૨૬૩, ૬૬, ૭૨
"	"	૯૪	૨૭૮
"	"	૯૫	૨૮૫
"	"	૯૬	૨૯૩, ૨૯૬
"	૩	૯૨	૧૧૧
અરક ૨૧૫૫	૧	૮૮	૨૫૪, ૨૫૮
"	"	૮૯	૨૫૯
"	"	૯૨	૨૬૨
અરક	"	૬૫	૧૫૩
"	૩	૫૮	૧૦૨
"	"	૫૯	૧૦૩, ૧૦૪
"	"	૫૯	૧૦૫, ૧૦૮
"	"	૯૨	૧૧૨, ૧૧૪
અરક	૧	૮	૧૪, ૧૫
અરક	"	"	૧૪
અરક ...	૩	૨૨૪	૬૧
અરક	૨	૧૬૮	૧૩૬
અરક, એમ. પી.	૩	૨૨૫	૨૧૬
અરક ...	"	૨૨૪	૬૫
અરક ...	"	"	૬૨
અરક	૨	૧૬૮	૧૩૭, ૧૩૮
અરક	૩	૨૫૨	૭૩
અરક	૧	૧૦૨	૬, ૭
અરક ...	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
અરક ...	૩	૨૫૬	૮૫
અરક ...	"	૨૨૪	૬૫
"	"	૨૪૦	૫૮

અરક	અંક	લેખ	પાનું
અરક ...	૩	૨૫૫	૮૩
અરક	"	૨૨૪	૬૬
અરક ...	૨	૧૬૨	૬૮
"	૩	૨૨૩	૬૦
અરક	૨	૧૨૬	૮૩
(લેખક)			
અરક ...	૩	૨૨૪	૬૪
અરક	૨	૧૪૮	૪૬, ૫૦
અરક	૧	૫૩	૧૨૧
અરક ...	૩	૨૩૭	૪૨
"	"	૨૩૮	૫૦
અરક	"	૨૩૮	૨૩૮
અરક	૨	૧૮૮-૬૨	૨૫૫
અરક	૩	૨૩૮	૨૩૮
અરક ...	૨	૧૪૮	૪૬, ૫૦
અરક ...	૧	૬૬	૨૬૬
અરક ...	"	૧૦૨	૫
અરક	૩	૨૧૮	૬૬
"	"	૨૧૯	૭૬
અરક	૧	૫૩	૧૨૧
અરક	૩	૫૮	૧૦૨
અરક. એ. એસ.	"	૫૬	૧૦૦
"	"	૫૮	૧૦૨
"	"	૫૯	૧૦૩
"	"	૬૬	૧૦૬
અરક	૧	૫૮	૧૩૪
અરક ...	૨	૧૬૭	૧૨૭, ૧૩૨
"	"	૧૬૮	૧૩૭
"	"	૨૦૬	૭, ૧૨
અરક ...	૨	૧૪૧-૪૨	૧૮, ૨૧, ૨૪
અરક	"	૧૬૮	૧૩૬
અરક	૩	૨૨૪	૬૫
અરક	૧	૬૫	૨૮૭
અરક	૨	૧૪૧-૪૨	૨૩, ૨૪
અરક ...	"	૧૬૨	૮૬
અરક, એમ. પી.	"	૧૨૩	૨૭

	અંક	લેખ	પાનું
વિંચક ...	૧	૫૩	૧૨૨
ગિરનારકંઠર સામળજી	૨	૧૬૩	૧૦૧
ગિરિનારેવી	૩	૧૫૫ બ	૧૭૮, ૧૭૯
ગિલક ...	૨	૧૧૪	૨૮, ૨૯
ગિલક ...	૧	૯૩	૨૬૮, ૨૭૪
	"	૯૪	૨૭૯
ગુણધર્મ ...	૩	૧૪૬ અ	૧૭૨
ગુણક	૧	૮૦	૨૨૧
ગુણચંદ્રિકા	૨	૧૬૮	૧૩૯
ગુણચંદ્રપાલકા	"	"	"
ગુણધર્મ	૩	૨૨૩	૯૦
	"	૨૩૭	૪૧, ૪૪
	"	"	૪૭, ૪૮
ગુણરાજ	"	૨૨૩	૯૦
ગુણસિરિ	"	૨૫૧ ક	૨૫૮
ગુણિમ ...	"	૨૨૪	૯૫
ગુણેન ...	૨	૧૧૯	૫૩, ૫૫
ગુણક ૧ લી	૩	૨૩૩ અ	૨૩૦
ગુણનાત	૧	૨૯	૪૨, ૪૪
ગુણભટ્ટિ	"	૨૫	૩૦, ૩૧
ગુણસેન (વલભી)	"	૨૩	૨૪
	"	૨૮	૩૯
	"	૩૦	૪૫
	"	૩૩	૫૨, ૫૩, ૫૪
	"	૩૪	૫૫, ૫૬, ૫૭
	"	૩૫	૫૮
	"	૩૬	૫૯, ૬૦
	"	૩૭	૬૧
	"	૩૮	૬૨
	"	૩૯	૬૫, ૬૭
	"	૪૦	૬૯, ૭૦, ૭૨
	"	૪૧	૭૫, ૭૭
	"	૪૨	૮૨, ૮૩
	"	૪૩	૮૫, ૮૬
	"	૪૫	૯૦, ૯૨
	"	૪૭	૯૭, ૯૯

ગુણસેન (વલભી)	અંક	લેખ	પાનું
	૨	૪૮	૧૦૨
	"	૪૯	૧૦૪, ૧૦૫
	"	૫૦	૧૦૬, ૭, ૧૦
	"	૫૧	૧૧૨, ૧૧૪
	"	૫૨	૧૧૫, ૧૧૬
	"	૫૩	૧૧૯, ૧૨૦
	"	૫૫	૧૨૬
	"	૫૬	૧૨૮
	"	૫૭	૧૨૯, ૧૩૧
	"	૫૮	૧૩૪
	"	૫૯	૧૩૫
	"	૬૦	૧૩૬, ૧૩૭
	"	૬૨	૧૪૧
	"	૬૩	૧૪૫
	"	૬૫	૧૫૨
	"	૬૬	૧૫૬
	"	૬૭	૧૫૮
	"	૬૮	૧૬૪
	"	૬૯	૧૭૧
	"	૭૧	૧૭૭, ૧૮૧
	"	૭૨	૧૮૫
	"	૭૩	૧૯૧
	"	૭૪	૧૯૬, ૨૦૦
	"	૭૬	૨૦૬
	"	૭૭	૨૧૧
	"	૮૨	૨૨૪
	"	૮૩	૨૩૧
	"	૮૪	૨૩૭
	"	૮૮	૨૫૭
	"	૯૩	૨૬૩, ૬૪, ૬૬
	"	૯૪	૨૭૬
	"	૯૫	૨૮૨
	"	૯૬	૨૮૯, ૨૯૭
	"	૯૭	૩૦૩
	"	૯૮	૩૦૪
	૩	૪૪	૬૬
	"	૫૬	૧૦૦
	"	૫૯ અ	૧૦૫, ૧૦૬
	"	૯૨	૧૧૧

અંક	લેખ	પાત્ર
અક્ષય ...	૧	૭૧ ૧૭૬, ૮૦, ૮૨
અદિત્ય ...	૩	૨૫૨ ૭૭
અદિત્યા ...	૧	૫૩ ૧૨૧
અદિત્ય ...	૨	૧૩૧ ૧૦૬, ૧૨, ૧૩
અમર ...	૩	૧૫૫ ૫ ૧૮૦, ૧૮૧
અક્ષય	૨૩૦ ૫ ૨૨૬, ૨૨૮
અન	૨૧૬ ૫ ૨૧૦
અન્યક	૧	૫૩ ૧૨૨
અનનારાયણ	૩	૧૪૪ ૬ ૧૬૧, ૬૨, ૬૩
અનના	..	૨૩૮ ૫ ૨૩૮
અના	૨૪૩ ૬૪, ૬૫
અનુરાધ	૨	૧૩૦ ૧૦૪
અડિત્ય	૩	૨૩૮ ૫૨, ૫૫
અધિકાર.	..	૧૪૧-૪૨ ૧૮
પી. બી.		
અપ ...	૧	૫૩ ૧૨૧
અપાદયક	..	"
અપાદિત્ય	..	૧૦૨ ૬
	૨	૧૦૬ ૮, ૧૧
અપાદિત્ય	૧	૭૬ ૨૧૬
અપાદયક	૩	૨૨૭ ૮
અપાદ	૨	૧૩૦ ૬૫
અપાદિત્ય	૨	૧૨૫ ૪૧, ૪૭
અધિકાર	૧	૫૦ ૧૦૬, ૮, ૧૦
અન ...	૨	૧૩૦ ૬૪, ૧૦૨
અન્યક	૧	૭૩ ૧૬૦, ૧૬૪
અન ...	૨	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
અન્યક	૩	૨૩૭ ૪૧, ૪૫, ૪૮
	..	૨૫૦ ૫ ૨૫૫, ૨૫૬
અન્યક	૧	૫૩ ૧૨૨
	૨	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
અન્યક	..	૧૩૦ ૬૪, ૧૦૨
અન્યક	૩	૨૩૪ ૨૭
અધિકાર ૧ ભા	૨	૧૨૩ ૨૭, ૨૬, ૩૪
(સાધક)	..	૧૨૬ ૫૩, ૫૫, ૬૧
	..	૧૨૮ ૭૪
	..	૧૨૬ ૮૧, ૮૪, ૮૦
	..	૧૩૦ ૬૫, ૬૭
	..	૧૩૧ ૧૦૫, ૧૦૭

અંક	લેખ	પાત્ર
અધિકાર ૧ ભા	૩	૧૨૫ ૫ ૧૨૨, ૧૨૫
(સાધક)	..	૧૨૫ ૬ ૧૩૮
	..	૧૩૦ ૫ ૧૪૫, ૧૪૬
અધિકાર ૨ ભા	૨	૧૨૩ ૨૭
(સાધક)	..	૧૨૫ ૪૨, ૪૫
	..	૧૨૬ ૫૩, ૫૬, ૬૨
	..	૧૨૭ ૬૫, ૬૭, ૭૦
	..	૧૨૮ ૭૫
	..	૧૨૬ ૮૧, ૮૫
	..	૧૩૦ ૬૫
	..	૧૩૧ ૧૦૮
	..	૧૩૩-૩૪ ૧૨૩
	..	૧૩૫ ૧૩૮, ૧૪૦
	..	૧૩૬ ૧૪૮, ૧૫૨
	૩	૧૨૫ ૫ ૧૨૨, ૨૩, ૨૬
	..	૧૨૫ ૬ ૧૩૬
	..	૧૩૦ ૫ ૧૪૬
અધિકાર ૩ ભા	૨	૧૨૧ ૬, ૧૧
(સાધક)	..	" ૧૨, ૧૭
	..	૧૨૨ ૧૮, ૨૧
	..	" ૨૩, ૨૫
	..	૧૨૩ ૨૭, ૨૮, ૩૪
	..	૧૨૪ ૩૭, ૩૮, ૪૦
	..	૧૨૫ ૪૧, ૪૨, ૪૫
	..	૧૨૬ ૫૩, ૫૪,
	..	" ૫૭, ૬૨
	..	૧૨૭ ૬૫, ૬૬
	..	" ૬૭, ૭૦
	..	૧૨૮ ૭૫
	..	૧૨૬ ૮૧, ૮૨, ૮૫
	..	૧૩૦ ૬૪, ૬૫
	..	" ૬૬, ૬૭
	..	૧૩૧ ૧૦૮
	..	૧૩૨ ૧૧૪, ૧૬, ૨૦
	..	૧૩૩-૩૪ ૧૨૩, ૨૪, ૨૭
	..	૧૩૫ ૧૩૮
	..	૧૩૬ ૧૪૬, ૪૮, ૫૨
	૩	૧૨૫ ૫ ૧૧૫, ૧૧૬
	..	૧૨૫ ૫ ૧૨૧, ૧૨૨
	..	" ૧૨૩, ૧૨૭

ક્રમ	લેખ	પાત્ર	ક્રમ	લેખ	પાત્ર
ગ્રાન્ટ ૩ એ	૩ ૧૨૫ ક	૧૩૪, ૩૪, ૪૦	ગ્રાન્ટ ૪	૨ ૧૪૫	૩૬
(સપ્લેટ)	" ૧૩૦ અ	૧૫૦	૩ ૨૪૬	૬૬	
ગ્રાન્ટ ૪ બી	૨ ૧૨૩	૨૮	ગ્રાન્ટ ...	૨ ૧૨૨	૨૨, ૨૬
(સપ્લેટ)	" ૧૨૪	૩૭, ૩૮, ૪૦	ગ્રાન્ટ ૨	૩ ૨૧૮	૭૨
"	" ૧૨૬	૫૩, ૫૪, ૫૮	ગ્રાન્ટ ૩	૨ ૧૩૫	૧૪૪, ૧૪૫
"	"	૬૦, ૬૩, ૬૪	ગ્રાન્ટ ૪	૩ ૨૨૨	૮૨, ૮૩
"	" ૧૨૭	૬૫, ૬૬, ૬૮	ગ્રાન્ટ ૫	૨ ૧૫૫	૬૫, ૬૮
"	" ૧૨૮	૮૧, ૮૨	"	૨૦૪	૧૬૮, ૧૬, ૭૦
"	" ૧૩૧	૧૦૫	"	૨૧૭	૫૬
૩ ૧૨૫ અ	૧૧૫, ૧૧૬		ગ્રાન્ટ ૬	૨ ૨૦૪	૧૭૦
" ૧૨૫ બ	૧૨૦, ૨૧, ૨૨		૬		
"	" ૧૨૩, ૨૪, ૨૮		૬		
"	" ૧૨૬, ૧૩૧		૬		
"	" ૧૩૨, ૧૩૩		૬		
" ૧૨૫ ક	૧૩૪, ૧૩૫		૬		
"	" ૧૩૬, ૧૪૨		૬		
" ૧૩૦ અ	૧૪૬		૬		
ગ્રાન્ટ ૫ એ	૨ ૧૩૫	૧૩૬, ૪૧, ૪૩	ગ્રાન્ટ ૭	૩ ૨૪૩	૬૩, ૬૫
(સપ્લેટ)	"	૧૪૪, ૧૪૫	ગ્રાન્ટ ૮	૧ ૧	૧
"	" ૧૩૬	૧૪૬, ૪૭, ૪૮	"	૧૫	૪, ૬, ૬, ૬
"	" ૧૪૦, ૧૪૨		"	"	૧૦
ગ્રાન્ટ ૬	૨ ૧૧૫	૩૦, ૩૨	ગ્રાન્ટ ૯	"	૪
"	" ૧૧૬	૩૬, ૩૮	ગ્રાન્ટ ૧૦	૨ ૧૩૦	૬૪, ૬૬
"	" ૧૨૨	૨૩	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩, ૧૨૪
"	" ૧૨૬	૮૩, ૮૬	"	૧૩૫	૧૩૬
"	" ૧૩૦	૬૪	"	૨૩૫	૨૬
"	" ૧૫૬	૮૩, ૮૪	"	૨૩૩ અ	૨૩૦, ૨૩૧
૩ ૨૧૬	૫૬, ૫૭		ગ્રાન્ટ ૧૧	૬૨	૧૧૨, ૧૧૩
" ૨૧૮	૬૮, ૭૧		ગ્રાન્ટ ૧૨	૧૧૬	૫૫
" ૨૧૯	૭૩, ૭૪		ગ્રાન્ટ ૧૩	૧૧૭	૧૨૦, ૨૩, ૨૪
"	" ૭૫, ૭૬		"	"	૧૨૭, ૧૨૮
" ૨૨૫	૮૭, ૧૦૧		"	"	૧૩૨, ૧૩૩
ગ્રાન્ટ ૭	૨ ૧૬૮	૧૩૬	"	૧૬૮	૧૩૬, ૧૩૭
ગ્રાન્ટ ...	૧ ૬૩	૧૪૪, ૧૪૭	"	૧૬૯	૧૪૧
ગ્રાન્ટ ...	૩ ૨૩૩ અ	૨૧૬	"	૧૭૧-૮૫	૧૪૭, ૧૪૮
ગ્રાન્ટ ...	૧ ૪૧	૭૪, ૭૮	"	૧૮૮-૬૨	૧૫૫
			"	૧૯૩-૨૦૦	૧૫૬, ૫૭, ૫૮
			"	૨૦૩	૧૬૫
			"	૨૦૬	૪, ૭, ૮
			"	"	૬, ૧૨

କ୍ରମ	ଖେତ	ଧାନ
ଅଞ୍ଚଳ	୩ ୨୦୭ ୧୪, ୧୭	
"	୨୦୮ ୨୧	
"	୨୧୦ ୩୦	
"	୨୧୧ ୩୨, ୩୪	
"	୨୧୨ ୩୭, ୪୦	
ଅଞ୍ଚଳମାନ	୨ ୧୧୭ ୧୨୦, ୨୩, ୨୪	
"	" ୧୨୭, ୨୫, ୩୨	
"	୧୧୮ ୧୩୭	
"	୧୧୯ ୧୪୧	
"	୧୭୧-୮୪ ୧୪୭, ୧୪୮	
"	୧୮୮-୯୨ ୧୪୪	
"	୧୯୩-୨୦୦ ୧୪୧, ୪୭, ୪୮	
"	୨୦୩ ୧୪୪	
"	୨୦୧ ୪୭, ୫୧, ୧୨	
"	୨୦୭ ୧୪, ୧୭	
"	୨୦୮ ୨୧	
"	୨୦୯ ୨୧	
"	୨୧୦ ୩୦	
"	୨୧୧ ୩୨, ୩୪	
"	୨୧୨ ୩୭, ୪୦	
ଅଞ୍ଚଳମାନ	୨ ୧୪୩ ୨୧	
ଅଞ୍ଚଳମାନ	୩ ୧୪୭ ୧୮୩	
ଅଞ୍ଚଳମାନ (୧୫)	୧ ୨୨ ୨୨, ୨୩	
ଅଞ୍ଚଳ ...	୧ ୧୨୨ ୨୩	
ଅଞ୍ଚଳ ...	୧ ୭୧ ୧୮୦, ୧୮୨	
ଅଞ୍ଚଳ (୧୫)	୨ ୧୩୦ ୯୧	
"	୧୩୨ ୧୧୪, ୧୧୬, ୨୧	
ଅଞ୍ଚଳ (୧୫)	୧ ୧ ୧	
"	୧ ୭, ୮, ୧୦	
ଅଞ୍ଚଳ (୧୫)	୧ ୧୭ ୧୩୦, ୩୨, ୩୩	
"	୧୨ ୧୮୮	
"	୧୧ ୧୧୦	
ଅଞ୍ଚଳ	୨ ୧୪୧-୪୨ ୧୮, ୨୧, ୨୪	
ଅଞ୍ଚଳ	୩ ୧୪୭ ୧୧୧, ୧୧୨	
ଅଞ୍ଚଳ	" ୧୧୨ ୧୧୪, ୧୧୪	
ଅଞ୍ଚଳମାନ	" ୨୩୩ ୨୩୧	
ଅଞ୍ଚଳ (ଅଞ୍ଚଳ)	୧ ୨-୪ ୧୭, ୧୮, ୧୯	
"	୪ ୨୦	
"	୧ ୭, ୮, ୧୦	

କ୍ରମ	ଖେତ	ଧାନ
ଅଞ୍ଚଳ (ଅଞ୍ଚଳ)	୧ ୭ ୧୨, ୧୩	
"	୮ ୧୪, ୧୫	
"	୯ ୧୧, ୧୭	
"	୧୧ ୧୮	
"	୧୨ ୧୯	
ଅଞ୍ଚଳ	୩ ୧୩୩ ୧୩, ୧୪	
ଅଞ୍ଚଳ	" ୨୨୩ ୧୦	
ଅଞ୍ଚଳ	" ୨୪୩ ୧୧, ୧୩, ୧୪	
ଅଞ୍ଚଳ ...	" " ୧୩, ୧୪, ୧୫	
ଅଞ୍ଚଳ	୨ ୧୩୧ ୧୪୦	
ଅଞ୍ଚଳ ...	୨ ୧୩୭ ୭	
ଅଞ୍ଚଳ ...	୩ ୨୩୧ ୩୪, ୩୧, ୩୨	
ଅଞ୍ଚଳ (ଅଞ୍ଚଳ)	୨ ୧୩୭ ୪, ୧	
"	୧୪୧-୪୨ ୧୮, ୨୨, ୨୪	
"	୧୪୭ ୩୮, ୩୯, ୪୦	
"	" ୪୧, ୪୪	
"	୧୪୮ ୭୮	
"	୧୫୦ ୮୪, ୮୫	
"	୧୫୨ ୯୧, ୯୨	
"	୧୫୩ ୧୦୨, ୧୦୪	
"	୧୫୪ ୧୧୨, ୧୧୧	
"	୧୫୫ ୧୧୭, ୧୧୮	
"	୧୬୦ ୧୪୨	
"	୧୮୧ ୧୪୧	
"	୨୦୧ ୧୪୯	
"	୨୦୨ ୧୫୨	
"	୨୦୧ ୧୭୧	
"	୨୦୧ ୧୪୪, ୧୪୪	
"	୧୪୪ ୧୫୨	
"	୧୪୮ ୧୫୧	
"	୨୨୪ ୯୮	
ଅଞ୍ଚଳ	" ୧୪୮ ୧୫୩, ୧୫୪	
ଅଞ୍ଚଳ ...	୨ ୧୪୦ ୪୪	
"	୩ ୨୪୩ ୧୪, ୧୪	
"	୧୪୪ ୧୫୪, ୧୫୪	
"	୨୧୧ ୨୦୪, ୪, ୧	
ଅଞ୍ଚଳ	୨ ୧୨୪ ୩୯, ୪୦	
ଅଞ୍ଚଳ	" ୧୪୩ ୨୭	
ଅଞ୍ଚଳ ...	୩ ୧୪୩ ୧୪, ୧୪	

ક્રમ	કેમ	પાડું
સિનિંગ	૧	૩૮, ૬૨, ૬૩
(સિનિંગરૂમ)	"	૬૬, ૬૮
"	"	૪૦, ૭૭
"	"	૪૧, ૭૫, ૭૮
"	"	૪૨, ૮૨, ૮૪
"	"	૪૩, ૮૮
"	"	૪૪, ૮૬
"	"	૪૪, ૮૫, ૮૬
"	"	૪૪, ૮૭, ૮૮, ૮૯
ગીતાનીશ વાચન	૨	૧૩૬, ૧૪૬
પીતામર		
સેવક	૧	૩૬, ૫૦
સેવક. બે. સી	"	૧૮, ૬
સેવક	૩	૧૪૪, ૧૬૦
સેવક	૧	૧, ૩
"	૩	૨૫૨, ૭૩, ૭૬
સેવક	૧	૧, ૩
સેવક	૨	૧૩૬, ૧૫, ૧૬
"	"	૧૪૦, ૧૭
"	"	૧૫૬, ૮૩, ૮૪
સેવક	૩	૨૧૫, ૪૬, ૫૩
સેવક	૨	૧૨૨, ૧૮, ૨૩
સેવક		
સેવક	"	૧૬૭, ૧૨૩, ૨૮, ૩૩
સેવક	૩	૧૩૬, ૧૫૫
સેવક	૨	૧૩૭, ૪
સેવક	૨	૧૭૧-૮૫, ૧૪૭
"	"	૧૬૩-૨૦૦, ૧૫૬
સેવક		
સેવક	૧	૩૮, ૬૨, ૬૩
સેવક. બે. સી	૨	૧૬૨, ૬૫
સેવક	૩	૨૨૪, ૬૬
સેવક	"	૨૪૩, ૬૪, ૬૫
સેવક	"	૨૧૭, ૬૦, ૬૨
સેવક		
સેવક	૨	૧૩૩-૩૪, ૧૨૩, ૨૪, ૨૫
"	"	૧૨૮, ૧૩૧
"	"	૧૩૨, ૧૩૫
"	"	૧૩૫, ૧૪૧
"	"	૧૩૬, ૧૪૬, ૫૨

ક્રમ	કેમ	પાડું
સેવક	"	૧૬૮, ૧૩૬
"	"	૨૦૪, ૨૬૮
"	"	૧૫૭, ૧૬૨
સેવક	૩	૨૪૩, ૬૧, ૬૩, ૬૪
"	"	૬૫
સેવક	"	૨૨૫, ૬૮, ૬૯
સેવક	૨	૧૬૮, ૧૩૭
"	૩	૨૨૩, ૨૧૬
સેવક	૨	૧૬૮, ૧૩૮
સેવક	"	"
સેવક	"	૧૩૧, ૧૧૧, ૧૨, ૧૩
"	૩	૨૩૪, ૨૭
"	"	૧૪૬, ૧૭૬
સેવક	"	૨૨૭, ૫
સેવક	"	૨૩૫, ૨૮, ૨૯
સેવક	૧	૮૩, ૨૩૫
સેવક	"	૬૫, ૨૮૭
સેવક	૨	૧૨૪, ૩૬, ૪૦
સેવક	૩	૧૨૫, ૧૧૮, ૧૧૯
સેવક	૧	૫૫, ૧૨૫, ૧૨૭
સેવક	૩	૨૩૨, ૧૬
સેવક	"	૨૩૩, ૨૩૬, ૨૩૬
સેવક	૨	૧૪૫, ૩૪, ૩૭
સેવક	૩	૨૨૪, ૬૫
સેવક	૨	૧૭૧-૮૫, ૧૫૦
સેવક	"	૧૩૮, ૧૨
(વરુપાલયુગ)	"	૧૬૭, ૧૨૩, ૨૬, ૩૧
"	"	૧૭૧-૮૫, ૧૫૦
"	૩	૨૦૬, ૬૧, ૬૧
"	"	૨૦૭, ૬૪, ૬૬, ૧૭
"	"	૧૮
"	"	૨૨૩, ૨૧૫, ૨૧૭
"	"	૨૦૮, ૨૦
"	"	૨૦૯, ૨૫, ૩૬
"	"	૨૧૦, ૩૦
"	"	૨૧૧, ૩૨, ૩૫, ૩૬
"	"	૨૧૨, ૩૭, ૪૦
"	"	૨૨૫, ૬૭
"	"	૨૪૩, ૬૧

અંશ	લેખ	પાનું
જયંતિસિંહ	૨૦૮	૨૨
(લેખક)	૨૦૯	૨૬, ૨૭
જયતા ...	૨૨૩	૯૦
	૨૫૦ અ	૨૫૫, ૨૫૬
જયદામન	૧ ૨-૫	૧૭, ૧૮, ૧૯
	૪	૨૦
	૬	૭
	૭	૧૨, ૧૩
	૮	૧૪, ૧૫
	૯	૧૬, ૧૭
જયદ્રથ	૩ ૨૫૭	૮૮
જયપાલ	૨ ૨૦૪	૭૦
જયભટ ૧ લેા	૧૦૯	૭, ૯,
(ગુજ૨)	" "	૧૧, ૧૨
	૧૧૦	૧૫, ૧૬, ૧૭
	૧૧૧	૧૮
	૧૧૨-૧૩	૨૩
	૧૧૪	૨૪, ૨૭, ૨૮
	"	૨૯
	૧૧૫	૩૦, ૩૨, ૩૩
	૧૧૬	૩૫, ૩૭, ૩૮
	"	૩૯
	૧૧૭	૪૧, ૪૨, ૪૫
	૧૧૮	૫૩
જયભટ ૨ ભે	૧૧૭	૪૦, ૪૧, ૪૩
(ગુજ૨)	" "	૪૪, ૪૫
	૧૧૯	૫૩, ૫૪
જયસિંહ ૩ ભે	૨ ૧૦૮	૩
(ગુજ૨)	" ૧૦૯	૪
	૧૧૪	૨૬
	૧૧૭	૪૧
	૧૧૮	૪૭, ૪૮, ૪૯
	"	૫૦, ૫૧, ૫૨
	૧૧૯	૫૩, ૫૫
	૩ ૨૩૦ અ	૨૨૪
	૨૩૩ અ	૨૩૫
જયભટ ૪ લેા	૨૩૧	૧૩
(ગુજ૨)	"	"

અંશ	લેખ	પાનું
જયરામ(જેરાળ)	૨૪૦	૫૮
(જેરાળ)	"	"
જયશીખર	૨ ૧૩૭	૪
જયસિંહ	૧ ૧૦૨	૩, ૪, ૭
(ધરામય)	"	"
	૧૦૩	૮, ૯, ૧૦
	૧૦૪	૧૨
	૧૦૫	૧૩
	૧૦૬	૧૪, ૧૫
	૧૦૭	૧૬, ૧૮
જયસીંહ	૨ ૧૧૪	૧૧૧
	૩ ૧૧૪	૨૦૮
	૨૩૮ બ	૨૪૭
જયરકન્થ	૨ ૨૫૭	૮૮
જયાચાર્ય	૧ ૧૫૭ અ	૧૮૨
જયાદિત્ય	૨ ૧૨૬	૫૯
જયાનન્દ	૩ ૨૧૩	૪૨
જરભિન	૧ ૧૭	૫, ૬, ૮
જઈહથ	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૨૪
	૩ ૨૨૪	૯૫
જસકરંટ	૨ ૧૬૮	૧૩૯
જસકુચક	" "	૧૩૮
જસદેવ	૩ ૨૪૨	૬૦
	૨૫૦ અ	૨૫૫, ૨૫૬
જસદેવક	૨ ૧૬૮	૧૩૯
જસધવલ	૩ ૨૫૬	૮૫, ૮૭
જસપાલ	૨ ૧૪૩	૨૬, ૨૭
	૩ ૧૫૫ અ	૧૭૮, ૧૭૯
	૨૫૦ અ	૨૫૫, ૨૫૬
	૧૪૪ બ	૨૦૦
જસરાક	૨ ૧૬૮	૧૩૮
જસવીરક	" ૧૪૯	૫૧
જસહડ	૩ ૧૪૯ બ	૧૭૪, ૧૭૬
જસોધર	" ૨૩૮ બ	૨૪૬, ૨૪૭,
જસોરાજ	" "	૨૪૮
જઢાઅ	૨૨૭	૫
જાઈક	" "	"

અંક	લેખ	પાનું
અર્ધ	" ૨૩૩	૨૧, ૨૨, ૨૩
"	" ૨૩૬	૩૫
અભાગ	" ૨૨૭	૪
અભાજી	" ૧૪૮ ક	૧૬૮
અનક ...	" ૧૪૦ અ	૧૫૬, ૧૫૮
અની. એ. બી.	" ૨૨૫ બ	૨૧૯
અનકથુ ...	" ૨૨૩	૯૦
"	" ૨૨૪	૯૨
અનકથુદેવિ	૨ ૧૯૩-૨૦૦	૧૫૬
"	" ૨૦૩	૧૬૫
અનક ...	" ૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૪,
"	"	૧૨૬
"	" ૨૦૬	૪, ૯
"	" ૨૦૩	૧૬૫
અનક ...	૨ ૧૬૮	૧૩૯
અનુદેવિ	" "	"
અનક	" "	૧૩૮
અનમોદસરિ	૩ ૨૫૧ અ	૨૫૭
અનમોદસરિ	" ૧૪૯ બ	૧૭૩
અનમોદન	૨ ૧૩૭	૩
અનાવજ્ય મુનિ	૩ ૨૩૮	૪૯
"	" ૧૩૬ અ	૧૫૪
અનુદેવિ	૨ ૧૩૦	૧૦૧
અનુદેવન	" ૧૬૩	૧૦૬
અનકામન	૧ ૮	૧૦
(સિનપ) ૧ સી	" ૧૦	૧૭
"	" ૬ અ	૯૧
અનકામન ૨ એ	" "	૯૧, ૯૨
(સ્વામિ)	"	
અનકામન	" ૧૫૭ બ	૧૮૩
કાનઅનકામન	"	
અનકામન	" ૨૫૧ ક	૨૫૮
અનકામન	" ૨૩૪	૨૭
અનકામન ૧	૧ ૧૫	૩
સર અનકામન ૨	૧૩૬	૧૪૬
કેન્ડ		

અંક	લેખ	પાનું
એસન. એ.	૧ ૧૩	૪
એમ. ટી.	" ૧૬	૩
"	" ૪૧	૭૪
"	" ૫૧	૧૧૧
"	" ૬૭	૧૫૭
"	" ૬૮	૧૬૩
"	" ૧૩૩-૩૪	૧૨૫
"	" ૨૨૮	૬
"	" ૨૩૦	૧૦
"	" ૨૩૩ અ	૨૩૫
એકામી પ્રિફેસર	૨ ૧૨૯	૮૩
"	" ૧૩૧	૧૦૬
"	" ૧૬૩	૧૦૩
એમથુ ...	" ૧૬૮	૧૩૮
એનથુ ...	" ૧૩૭	૧૦, ૧૧
એનક	" ૧૬૮	૧૩૯
એનકીરી	૧ ૨-૫	૧૮
(એનકીરી)	" "	૧૯
એનક ...	૩ ૧૪૯ અ	૧૭૨
એનકિંક	૨ ૧૬૭	૧૨૩, ૧૨૬,
"	"	૧૨૮
"	"	૧૩૧, ૧૩૩
"	" ૨૦૬	૬, ૭, ૧૨
"	" ૨૦૭	૧૬, ૧૮
"	" ૨૧૧	૩૪, ૩૬
"	" ૨૧૨	૩૬, ૪૧
"	" ૨૨૫	૯૮, ૧૦૦
"	" ૨૫૨	૭૪, ૭૬
એમિનિ	" ૨૩૨	૧૮
એમી ...	૨ ૧૬૮	૧૩૮
એમી ...	૩ ૨૫૦ અ	૨૫૫, ૨૫૬
એનકામ	૨ ૧૨૯	૮૩, ૮૮, ૯૩
એનકામ	૩ ૧૫૭ બ	૧૮૬
એનક ...	" ૨૨૬	૨૨૨
એનકામી	૨ ૧૬૧	૮૬, ૯૦, ૯૨
એ		
એનક ...	૧ ૩૮	૬૨, ૬૩
એનકીરી મોરનકામ.	૨ ૧૧૫	૩૦
આર. રામ	" ૧૨૯	૮૧
સાહેબ	" ૧૩૧	૧૦૬

	ગ્રંથ	લેખ	પાનું
હાંહા ...	૩	૨૨૩	૬૦
હાંહા	"	"	"
હ			
ટેલર બેસેફ	૨	૧૧૪	૨૪
ટાડ કન'લ	૧	૧	૧
જેમ્સ	"	૭૬	૨૦૫
	૨	૧૬૩	૧૦૧
	૩	૨૧૭	૫૮
	"	૧૪૪ ક	૧૬૧
ટાલેમી ...	૧	૨૧	૧૬
ઠ			
ઠાકાર. બી. કે.	૧	૬૧	૧૩૯
પ્રોફેસર			
ઠ			
ઠક બેબલ	૩	૨૩૭	૪૧
ઠાઉસન પ્રો. જી.	૧	૧૦૨	૩
(ડોસન)	૨	૧૦૯	૪, ૬,
	"	૧૧૮	૪૭
	"	૧૨૪	૩૭
ઢાલજી ...	૧	૯૫	૨૮૧, ૨૮૬
ઢાકરા ...	૩	૨૨૩ અ	૨૧૬
ઢ			
ઢાધુ ...	૩	૧૨૫ બ	૧૨૧
ઢિવડક	૧	૧૭	૬, ૮
ઢાઈ ...	૨	૧૨૯	૮૭, ૯૩
બુ			
બુલુબુ ...	૧	૨૨	૨૨, ૨૩
	"	૬૫	૧૫૧, ૧૫૪
ત			
તબુઅવાસાવકા	૨	૧૩૧	૧૦૯, ૧૧૨,
	"	"	૧૧૩
તત ...	"	૧૨૦	૬, ૮
તરજુહિત	૩	૨૩૪	૨૪, ૨૬
	"	"	૨૭, ૨૮
તથાર ...	"	૨૨૩ અ	૨૧૬
તથમાલી	"	૨૫૪	૮૨
તાપસ	૨	૧૬૧	૮૯, ૯૦
તાપિથમ	૨	૧૦૯	૮, ૧૧
તાપિથર	"	"	"

તારાદેવી	૩	૨૨૫	૯૮, ૧૦૧
તાવિ ...	"	૨૩૩ અ	૨૩૩, ૨૩૬
તાવિસમ્મન	૧	૧૦૨	૫, ૬
તાવિસ(થ)ર	"	"	૪, ૬
તિલંગ. કે. ડી.	"	"	૩
તિલુબુદેવી	૨	૧૬૮	૧૩૭
તુલુહોપોત	૧	૬૭	૧૫૭
તુથામ્	"	૬	૭, ૮, ૧૦
તેજપાળ	૨	૧૩૭	૭
	"	૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૧,
	"	"	૧૨૩
	"	"	૧૨૪, ૧૨૫,
	"	"	૧૨૬
	"	"	૧૨૮, ૧૨૯, .
	"	"	૧૩૨
	"	"	૧૩૩
	"	૧૬૮	૧૩૪, ૧૩૫
	"	"	૧૩૭, ૧૪૦
	"	૧૬૯	૧૪૧
	"	૧૭૧-૮૫	૧૪૭, ૧૪૮,
	"	"	૧૪૯
	"	૧૮૮-૯૨	૧૫૫
	"	૨૦૦	૧૫૬, ૧૫૭,
	"	"	૧૫૮
	"	૨૦૩	૧૬૫
	૩	૨૦૬	૩, ૪, ૬, ૭
	"	"	૯, ૧૧, ૧૨
	"	૨૦૭	૧૪, ૧૫, ૧૬
	"	"	૧૭, ૧૮
	"	૨૦૮	૧૯, ૨૦, ૨૧
	"	૨૦૯	૨૩, ૨૪, ૨૬
	"	૨૧૦	૨૮, ૨૯, ૩૦
	"	૨૧૧	૩૨, ૩૪, ૩૫
	"	"	૩૬
	"	૨૧૨	૩૭, ૩૯, ૪૦
	"	"	૪૧
	"	૨૧૫ અ	૨૦૨
તેજપાળ	"	૧૫૭ ક	૧૮૭
તેજસિંહ ગુહિલ	૨	૧૬૭	૧૨૨
તેજસિંહ	૩	૨૨૫	૯૮, ૧૦૧
	"	૨૫૨	૮૦

	અંક	લેખ	પાનું
તેજ ...	૩	૨૨૩	૮૬, ૯૦
	"	૨૨૪	૯૬
તેજ ...	"	૨૩૭	૪૧
તેજપ ...	૨	૧૩૭	૫
તોડચેન	"	૧૨૦	૬, ૮
તોડમાણ	૩	૨૫૬	૮૪
ત્રિદોષ	૧	૫૩	૧૨૨
ત્રિનેત્ર ...	૨	૧૩૬	૧૫૩
ત્રિપાદી	૩	૨૧૬ અ	૨૦૪
તનસુખરામ			
મનસુખરામ			
ત્રિપુરાન્તક	"	૨૧૭	૬૧, ૬૨
	"	૨૨૨	૭૯, ૮૫
ત્રિજીવનદેવિ	૨	૧૬૭	૧૨૭, ૧૩૨
	૩	૨૦૬	૭, ૧૨
ત્રિજીવનપાલ	૨	૧૩૭	૭, ૮
	"	૧૩૮	૧૨
	"	૨૦૬	૧૭૧, ૧૭૩
	૩	૧૫૭ અ	૧૮૦
ત્રિલોચનપાલ	"	૨૩૯	૫૧, ૫૩ ૫૪
	"	"	૫૬, ૫૭
ત્રિવિક્રમ	૨	૧૩૦	૯૪
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૫, ૧૩૦
	"	"	૧૩૩, ૧૩૬
ત્રિવેદી આત્મા- રામ કે.	"	૧૩૭	૩
ત્રીકમ ...	૩	૨૨૩	૯૦
ત્રેષ્ટક ...	૧	૨-૫	૧૮, ૨૦
થ			
થરીયા ...	૩	૨૧૯ અ	૨૦૬
થિરદેવ ...	૨	૧૬૮	૧૩૬
થોનેટ	"	૧૩૭	૦
દ			
દમ્બક ...	૩	૨૨૬	૨૨૨
દત્ત ...	"	૯૨	૧૧૨
દત્ત ...	૧	૧૦૨	૫
	૨	૧૧૭	૪૬
	"	૧૨૪	૩૯, ૪૦

દત્તવાળી	૧	૬૯	૧૬૬, ૧૭૩
	૨	૧૦૯	૮, ૧૧
દત્તિય ...	૧	૬૫	૧૫૦, ૧૫૪
દુષ્ટિક	"	૮૦	૨૨૧, ૨૨૧
દ્વ ૧ લો (ગુર્જર આમન્ત)	૨	૧૦૮	૩
	"	૧૦૯	૫, ૬, ૧૪
	"	૧૧૪	૨૪, ૨૭, ૨૯
	"	૧૧૫	૩૦, ૩૨
	"	૧૧૬	૩૪, ૩૫, ૩૮
	"	૧૧૭	૪૧, ૪૨, ૪૫
	"	૧૧૯	૫૩
દ્વ ૨ જો	૧	૧૦૨	૩
(મહાન્તરામ ગુર્જર)	૨	૧૦૯	૪, ૫, ૮, ૯
	"	"	૧૧, ૧૨
	"	૧૧૦	૧૩, ૧૫, ૧૬
	"	"	૧૭
	"	૧૧૧	૧૮, ૧૯
	"	૧૧૨-૧૩	૨૦, ૨૧, ૨૩
	"	૧૧૪	૨૪, ૨૫, ૨૭
	"	"	૨૮, ૨૯
	"	૧૧૫	૩૦, ૩૨, ૩૩
	"	૧૧૬	૩૪, ૩૫, ૩૭
	"	"	૩૮, ૩૯
	"	૧૧૭	૪૦, ૪૧, ૪૨
	"	"	૪૫
	"	૧૧૯	૫૩
	૩	૨૩૦ અ	૨૨૪
દ્વ ૩ જો	૨	૧૦૮	૩
(ગુર્જર)	"	૧૧૭	૪૧
	૩	૨૩૩ અ	૨૩૫
દ્વ ૪ થો	૨	૧૧૧	૧૮, ૧૯
(મહાન્તરામ ૨ જો)	"	૧૧૨-૧૩	૨૦
દન્તિકુર્મ	૨	૧૨૦	૩
રાધકૃષ્ણ	"	૧૨૩	૩૩, ૩૬
	"	૧૨૫	૪૩
	"	૧૨૬	૫૩, ૫૪, ૫૫
	"	"	૬૧

ક્રમ	કે.અ.	પાનું
દાનિદુર્ગ	૨	૧૨૮
રાજકુટ	"	૧૨૯
"	"	૧૩૦
"	"	૧૩૧
"	"	૧૩૩-૩૪
"	"	૧૩૪
"	"	૧૩૫
"	"	૧૩૬
"	"	૨૩૬
"	"	૧૨૫ અ
"	"	૧૨૫ ક
દાનિવર્મન	૨	૧૨૭
"	"	૧૨૮
"	"	૧૨૯
"	"	૧૩૧
"	"	"
"	"	૧૩૦ અ
"	"	૧૫૭ અ
દેવ કનૈયાલાલ,	"	૧૫૭ અ
બાઈશંકર	"	૨૨૫ અ
દેવ રજીઓડભાઈ	"	૨૨૫ અ
ઉદયરામ દિવાન	"	૨૨૫ અ
બહાદુર	"	૨૨૫ અ
દશનવિજયજી	"	૨૩૬ ક
દશરથ	"	૪૪ અ
દસિલ	"	૧૩
દક્ષિણ	"	૧૪
દાદાક	"	૧૪૪ અ
"	"	૧૪૮ અ
દાબિરશીમ	"	૧૩૭
દામ	"	૫૩
"	"	૧૦૨
દામજી શ્રી ૧ લો	"	૮
"	"	૬
"	"	૬ અ
દામોદર (બટ)	"	૧૧૫
"	"	૧૩૬
"	"	૧૫૪

ક્રમ	કે.અ.	પાનું
દામોદર (બટ)	૨	૧૫૬
"	૩	૧૨૫ ક
દામોદર ચતુર્વેદી	૨	૧૨૧
દામોદર દ્વિવેદી	"	"
દામોદર ત્રિવેદી	૧	૬૩
"	"	૬૪
દામધર	૨	૧૦૬
દામર	૩	૨૨૩
દારક	૧	૪૧
"	૩	૧૪૪ અ
દાવકા	"	૧૫૭ અ
દાવર ઉદયજી	"	૨૨૦ અ
દાસક	૧	૭૯
દાસનક	૩	૬૨
દાસસ્વામિન	૩	૨૩૨
દાક	"	૨૪૩
દાનકર	૩	૨૩૮ અ
દાનભટ્ટ	૧	૫૩
દાનભટ્ટકર ડી. બી.	"	૧૦
"	"	૧૧
"	"	૨૪
"	"	૩૦
"	"	૩૧
"	"	૩૨
"	"	૪૦
"	"	૪૪
"	"	૪૮
"	"	૪૯
"	"	૫૪
"	"	૫૫
"	"	૬૦
"	"	૬૧
"	"	૬૫
"	"	૭૮
"	"	૮૪
"	"	૮૬
"	"	૮૭

અંક	કોષ	પાનું
1823 થી 21. બી. ૧	૬૮	૩૦૪
"	૬૬	૩૦૬
"	૧૦૦	૩૦૮
"	૧૦૧	૩૧૦
૩	૨૨૫	૬૭
"	૨૩૭	૪૦
"	૨૩૮	૪૬
"	૪૪	૬૫
"	૧૪૪ ક	૧૬૪
"	૧૪૮ બ	૧૬૭
"	૧૪૯ અ	૧૭૦
"	૧૪૯ બ	૧૭૩
"	૧૫૫ બ	૧૮૦
"	૧૫૭ અ	૧૮૨
"	૧૫૭ ક	૧૮૭
"	૧૫૭ ઈ	૧૯૧
"	૧૫૮ અ	૧૯૩
"	૨૧૫ અ	૨૦૨
"	૨૧૬ અ	૨૦૪
"	૧૬૪	૨૦૮
"	૨૧૯ અ	૨૦૯
"	૨૧૯ બ	૨૧૦
"	૨૨૦ અ	૨૧૧
"	૨૨૨ અ	૨૧૩
"	૨૨૩ અ	૨૧૫
"	૨૨૫ અ	૨૧૮
"	૨૨૫ બ	૨૧૯
"	૨૩૯ અ	૨૫૦
દિલ્લિ	૨	૧૬૨ ૬૮
દી-દેત	૩	૧૩૦ અ ૧૫૩
દીર્ઘાચાર્	૨	૧૩૮ ૧૨, ૧૩, ૧૪
દીક્ષિત એ. બી.	"	૧૫૭ ૭૩
દીક્ષિત. કે. એન.	૧	૬૨ ૨૬૨
રા. બહાદુર	૨	૧૪૧-૪૨ ૩૬
"	૩	૨૩૭ ૪૦
"	૧૬૦ અ	૧૫૬
દીક્ષિત (બાલાયુ)	"	૬૨ ૧૧૨
કુડી ...	૧	૨૭ ૩૭, ૩૮

અંક	કોષ	પાનું
કુડી ...	૧	૨૮ ૩૬, ૪૧
"	૩૩	૫૨, ૫૩
"	૩૪	૫૫, ૫૬, ૫૭
"	૩૬	૫૯
"	૫૨	૧૧૫, ૧૧૭
"	૬૩	૧૪૪, ૧૪૭
"	૭૫	૨૦૪
"	૭૮	૨૧૫, ૨૧૭
"	૮૪	૨૪૦
"	૮૭	૨૪૬, ૨૪૮
કુચ	"	૧૦૨ ૫
કુચબાટ	૨	૧૨૩ ૩૩, ૩૬
"	"	૧૨૭ ૭૨
"	૧૩૨	૧૧૪
૩	૧૨૫ બ	૧૨૩, ૩૧, ૩૩
"	૧૨૫ ક	૧૪૨
કુલંબરાજ	૨	૧૩૭ ૫, ૬
"	૧૪૧-૪૨	૧૮, ૧૯, ૨૦
"	"	૨૧, ૨૨, ૨૪
"	૧૪૭	૩૮, ૩૯, ૪૧
"	"	૪૫
"	૧૫૮	૭૮
"	૧૬૦	૮૫, ૮૮
"	૧૬૨	૯૬, ૯૯
"	૧૬૩	૧૦૫
"	૧૬૫	૧૧૨, ૧૧૬
"	૧૬૬	૧૧૭, ૧૧૯
"	૧૭૦	૧૪૨
"	૧૮૬	૧૫૧
"	૨૦૧	૧૫૬
"	૨૦૨	૧૬૨
"	૨૦૬	૧૭૧
૩	૧૪૦ અ	૧૫૬
"	૧૪૯ બ	૧૭૩, ૧૭૫
"	૧૫૫ બ	૧૮૦, ૧૮૧
"	૧૫૭ બ	૧૮૩, ૧૮૫
"	૧૪૩ બ	૧૯૮
"	૧૪૪ ઈ	૧૯૯
"	૨૪૮ અ	૨૩૮, ૨૪૦

	અંક	લેખ	પાનું
દુર્લભાચાર્ય	૨	૧૩૮	૧૨, ૧૩, ૧૪
દુર્વાસ રાશિ	,,	૧૬૧	૮૯, ૯૦, ૯૨
દુર્વાસુ ...	,,	૧૬૨	૯૮, ૧૦૦
દુષક ...	૧	૫૫	૧૨૫, ૧૨૭
દુષસરણુ	૨	૧૬૮	૧૩૯
દુશા ...	૧	૪૩	૮૫, ૮૮
દેધ્ય ...	૨	૧૧૯	૫૩, ૫૫
દેઉથ ...	૩	૨૩૪	૨૭
દેઉથ ...	,,	૧૪૪ ૩	૧૬૫
દેગડિ ...	૨	૧૩૨	૧૧૭, ૧૨૦
દેફક ...	૩	૨૨૭	૫
દેદા ...	,,	૨૫૦	૭૦
દેરભટ્ટ (ડેરભટ્ટ)	૧	૬૨	૧૪૦
	,,	૭૪	૧૯૮, ૨૦૨
	,,	૭૫	૨૦૪, ૨૦૫
	,,	૭૭	૨૧૩
	,,	૮૨	૨૨૬
	,,	૮૩	૨૩૩
	,,	૮૪	૨૩૯
	,,	૮૭	૨૪૬
	,,	૮૮	૨૫૨, ૨૫૬
	,,	૯૩	૨૬૩, ૬૬, ૭૨
	,,	૯૪	૨૭૫, ૨૭૮
	,,	૯૫	૨૮૫
	,,	૯૬	૨૯૨
	૩	૯૨	૧૧૧, ૧૧૩
દેરાસરી	,,	૨૩૭	૪૦
ડાબાભાઈ પી.	,,	૧૪૪ ૬	૧૬૧
દેવહણુ ...	૨	૧૬૮	૧૩૮
દેવહણુકિ	,,	,,	૧૩૯
દેવહાઉ	,,	,,	,,
દેવહાણુકિ	,,	,,	,,
દેવકૂચ ...	,,	,,	૧૩૮
દેવ ...	૧	૨૯	૪૩
દેવકરણુ	૩	૧૪૯ અ	૧૭૨
દેવકુલ ...	૧	૬૫	૧૫૦, ૧૫૪
દેવકુચારકિ	૨	૧૬૮	૧૩૮

દેવદત્ત ...	૨	૪૪	૮૯
	૩	૪૪	૯૫, ૯૬
દેવદિન ...	,,	૨૩૧	૧૬, ૧૭
દેવધર ...	૨	૧૬૮	૧૩૮
દેવપાલ	,,	૧૩૫	૧૩૮, ૧૩૯
	૩	૨૩૫	૨૯
દેવબોધિ (સરસ્વતી),	૨૧૮		૬૫
દેવરાજ	૨	૧૨૭	૭૨
	૩	૧૪૯ બ	૧૭૩
	,,	૨૩૩ અ	૨૩૧
દેવરામ	૨	૧૩૮	૧૨
દેવલ ...	૩	૨૨૩	૮૮, ૮૯
દેવશક્તિ	,,	૨૩૩ અ	૨૩૧
દેવશર્મન	૧	૨૪	૨૮, ૨૯
	,,	૮૩	૨૩૪
દેવસીક	૩	૨૨૩	૯૦
	,,	૨૨૪	૯૨, ૯૫
દેવસંધ	,,	૧૨૫ બ	૧૨૧
દેવસ્વામિન	૨	૧૧૭	૪૬
	૩	૨૧૮	૧૯
દેવાઉ ...	૨	૧૬૮	૧૩૮
દેવાચાર્ય	૩	૨૪૯ અ	૨૫૨, ૨૫૩
દેવાદિત્ય	,,	૨૧૫	૫૩
દેવી ...	૧	૬૫	૧૫૦, ૧૫૪
દેવીલ ...	,,	૮૮	૨૪૯, ૫૩, ૫૭
દેવેન્દ્રચરિ	૩	૧૫૭ ધ	૧૯૧, ૧૯૨
દેશાધ રાવખડાકુર	૧	૬૨	૧૪૦
ગોપાળજી	,,	૬૩	૧૪૪
સુરભાષ	૨	૧૧૪	૨૫
	,,	૧૧૮	૪૭
	૩	૨૩૩	૨૧
દેસભઉ ...	૨	૧૬૮	૧૩૯
દોહિ ...	,,	૧૨૯	૮૩
દિધમર ...	,,	૧૦૯	૮, ૧૧
	,,	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭
દ્વિઆદિત્ય	૧	૫૩	૧૨૧
દ્વિગોપ ...	,,	,,	૧૨૨
દ્વિભાગ્યા	૨	૧૩૬	૧૪૬, ૧૪૯,
	,,	,,	૧૫૩

અંક	લેખ	પાનું	અંક	લેખ	પાનું		
દ્વિતાપિકામં	૨	૧૦૬	૮, ૧૧	દ્રોણસ્વામી	૨	૧૦૬	૫, ૮, ૧૧
દ્વિત્રોણ ...	૧	૫૩	૧૨૧	"	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭	
દ્વિત્રોણપદ્મ	"	"	"	દ્રમિય ...	૩	૨૩૪	૨૭
દ્વિભાદિ ...	"	"	૧૨૨	ધ			
દ્વિભાદ્ર ...	"	"	૧૨૧	ધઉદ્ધિગ	૨	૧૬૮	૧૩૮
દ્રોણ ...	૧	૨૯	૪૩	ધણુદેવ	"	"	૧૩૯
	"	૫૩	૧૨૧	ધણુપતિ	૩	૨૨૩	૮૯
	"	૭૩	૧૮૯, ૧૯૪	ધણુપાલ	૨	૧૬૮	૧૨૯
	"	૭૭	૨૧૦, ૨૧૪	ધાણુયા	"	"	"
	"	૧૦૨	૫	ધનંજય	૧	૧૦૩	૧૧
	૨	૧૦૬	૮, ૧૧	ધનદેવી	૨	૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૪,
	"	૧૨૪	૩૮, ૩૯, ૪૦	"	"	૧૨૯	
દ્રોણધર	૧	૧૦૨	૫	"	૨૦૬	૪, ૬	
દ્રોણમ	૨	૧૨૫	૪૨, ૪૮	ધનપતિ	૧	૮૨	૨૨૭, ૨૨૯
દ્રોણસિંહ	૧	૧૬	૩, ૪	ધનપાલ	૩	૨૩૮	૪૯
(વધાની)	"	૧૭	૬, ૮	ધનસિંહ (ધનો)	"	૨૨૪	૯૨, ૯૪, ૯૬
	"	૧૯	૧૨	ધન્ધુક ...	૨	૧૬૭	૧૨૧
	"	૨૧	૧૮, ૨૦	"	૩	૧૪૯ બ	૧૭૩, ૧૭૪,
	"	૨૩	૨૫	"	"	૧૭૫	
	"	૨૬	૩૩	ધરિમલાય	૧	૨૧	૧૯, ૨૦
	"	૨૭	૩૬, ૩૮	ધરમેાતરાઆર્ષ	૩	૧૨૫ બ	૧૨૧
	"	૨૮	૪૦	ધર ...	૧	૧૦૨	૫
	"	૨૯	૪૩	"	૨	૧૦૯	૮, ૧૧
	"	૩૦	૪૬	"	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭	
	"	૩૧	૪૯	ધરણિમ	૨	૧૬૨	૯૮, ૧૦૦
	"	૩૨	૫૧	"	૧૬૭	૧૨૭, ૧૩૨	
	"	૩૩	૫૩	"	૧૬૮	૧૩૭	
	"	૩૮	૬૨	"	૨૦૬	૭, ૧૨	
	"	૩૯	૬૫	"	૨૧૭	૬૩	
	"	૪૦	૭૧	ધરણિધર	"	૨૨૨	૮૭, ૮૯, ૯૫
	"	૪૧	૭૬	ધરણિયા	"	૨૪૩	૬૪, ૬૫
	"	૪૨	૮૦, ૮૩	ધરણીવરાહ	"	૨૪૫	૨૮, ૨૯, ૩૨
	"	૪૩	૮૬	(ધરણીધર)	"	૨૪૬	૩૫, ૩૬, ૩૭
	"	૪૫	૯૨	"	"	૩૮, ૩૯	
	"	૪૭	૯૮	"	૧૪૯ બ	૧૭૩	
	"	૪૯	૧૦૪, ૧૦૫	"	૨૩૮ બ	૨૩૮	
	"	૬૭	૧૬૧				
૩	૪૪	૯૬					

ક્રમ	લેખ	પાત્ર
ધરદા ...	૧	૭૬ ૨૧૮, ૨૧૯
ધરપદ ...	"	૩૦ ૪૫
(ધરપદ,	"	૩૩ ૫૨
ધરપદ)	"	૩૫ ૫૬
	"	૩૮ ૬૨
	"	૩૯ ૬૫, ૬૭
	"	૪૦ ૬૬, ૭૧
	"	૪૧ ૭૪, ૭૬
	"	૪૨ ૮૦, ૮૩
	"	૪૩ ૮૬
	"	૪૫ ૯૨
	"	૪૬ ૯૪
	"	૪૭ ૯૮
	"	૪૮ ૧૦૨
	"	૪૯ ૧૦૪
	૩	૪૪ ૯૬
	"	૯૨ ૧૧૧
ધરસેન ૧ ભી	૧	૧૭ ૬, ૮
વલભી	"	૧૯ ૧૨
	"	૨૧ ૧૮, ૨૦
	"	૨૩ ૨૫
	"	૨૬ ૩૩
	"	૨૭ ૩૭, ૩૮
	"	૨૮ ૪૦
	"	૨૯ ૪૩
	"	૩૦ ૪૬
	"	૩૧ ૪૯
	"	૩૨ ૫૧
	"	૩૩ ૫૩
	"	૩૮ ૬૨
	"	૩૯ ૬૫, ૬૭
	"	૪૦ ૭૧
	"	૪૧ ૭૬
	"	૪૨ ૮૦, ૮૩
	"	૪૩ ૮૫, ૮૬
	"	૪૫ ૯૨
	"	૪૭ ૯૮
	"	૪૮ ૧૦૨
	"	૪૯ ૧૦૪, ૧૦૫

ક્રમ	લેખ	પાત્ર
ધરસેન ૨ ભી	૧	૩૫ ૫૮
વલભી	"	૩૬ ૫૯
	"	૩૮ ૬૨, ૬૩
	"	૩૯ ૬૪, ૬૬, ૬૭
	"	૪૦ ૬૮
	"	૪૧ ૭૪, ૭૭, ૭૮
	"	૪૨ ૭૯, ૮૧
	"	૪૩ ૮૨, ૮૪
	"	૪૪ ૮૫, ૮૬
	"	૪૫ ૮૯
	"	૪૬ ૯૦, ૯૩
	"	૪૬ ૯૪, ૯૬
	"	૪૭ ૯૭, ૯૯
	"	૪૮ ૧૦૧, ૧૦૩
	"	૪૯ ૧૦૪
	"	૫૦ ૧૦૬, ૧૦૮
	"	૫૧ ૧૦૯, ૧૧૦
	"	૫૨ ૧૧૨, ૧૧૪
	"	૫૩ ૧૧૫, ૧૧૬
	"	૫૪ ૧૧૯, ૧૨૦
	"	૫૫ ૧૨૬
	"	૫૬ ૧૨૮
	"	૫૭ ૧૨૯, ૧૩૧
	"	૫૮ ૧૩૪
	"	૫૯ ૧૩૫
	"	૬૦ ૧૩૭
	"	૬૨ ૧૪૧
	"	૬૩ ૧૪૫
	"	૬૪ ૧૪૮
	"	૬૫ ૧૪૨
	"	૬૬ ૧૪૬
	"	૬૭ ૧૪૮
	"	૬૮ ૧૬૪
	"	૬૯ ૧૭૧
	"	૭૧ ૧૭૮, ૧૮૧
	"	૭૨ ૧૮૫
	"	૭૩ ૧૯૧
	"	૭૪ ૧૯૬, ૨૦૦

	અંક	લેખ	પાત્ર
ધર્મશાસ્ત્ર	૧	૧૦૨	૫
	૨	૧૦૬	૮, ૧૧
ધર્મશાસ્ત્ર	"	૧૩૦	૯૪, ૯૫, ૯૬
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩
	"	૧૩૫	૧૩૮, ૧૩૯
	૩	૨૩૫	૨૬
	"	૨૩૩ અ	૨૩૦
ધર્મશાસ્ત્ર	"	૨૨૫	૬૬
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	"	૪૪	૯૫, ૯૬
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	૩	૨૧૮	૬૪
	"	૨૧૯	૭૩, ૭૫
	"	૨૨૫	૧૦૧
ધર્મશાસ્ત્ર ...	"	૨૩૮ અ	૨૩૭, ૨૩૮
	"	"	૨૪૦, ૨૪૩
ધર્મશાસ્ત્ર	૨	૧૩૨	૧૧૪, ૧૧૬,
	"	"	૧૨૧
	૩	૨૧૮	૬૪
ધર્મશાસ્ત્ર ...	૩	૨૧૯ અ	૨૧૦
ધર્મશાસ્ત્ર	૨	૧૬૮	૧૩૮
ધર્મશાસ્ત્ર ...	"	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭
ધર્મશાસ્ત્ર ...	"	૧૬૭	૧૨૩, ૧૨૮,
	"	"	૧૩૩
ધર્મશાસ્ત્ર	"	૧૬૧	૮૬, ૯૧, ૯૩
	"	૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૨
	"	"	૧૨૬, ૧૩૧
	"	૨૦૬	૬, ૧૧
ધર્મશાસ્ત્ર	૧	૪૧	૭૫, ૭૮
ધર્મશાસ્ત્ર ...	૩	૨૩૪	૨૭
	"	૨૩૫	૨૮
ધર્મશાસ્ત્ર	૨	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭
ધર્મશાસ્ત્ર ...	૩	૨૧૫	૫૦
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	૨	૧૨૦	૩, ૪, ૫
ધર્મશાસ્ત્ર ૧ ભાગો	"	૧૨૩	૩૦
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	"	"	"
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	૨	૧૨૧	૧૦, ૧૨, ૧૩
ધર્મશાસ્ત્ર-ધર્મશાસ્ત્ર	"	૧૨૨	૧૮, ૨૦, ૨૧
ધર્મશાસ્ત્ર ૧ ભાગો	"	૧૨૩	૨૭, ૩૪
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	"	૧૨૫	૪૨, ૪૫

	અંક	લેખ	પાત્ર
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	૨	૧૨૬	૫૩, ૫૬, ૬૨
ધર્મશાસ્ત્ર-ધર્મશાસ્ત્ર	"	૧૨૭	૬૫, ૬૬
ધર્મશાસ્ત્ર ૧ ભાગો	"	"	૬૭, ૭૦
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	"	૧૨૮	૭૫
	"	૧૨૯	૮૧, ૮૨
	"	૧૩૦	૯૫
	"	૧૩૧	૧૦૫, ૧૦૮
	"	૧૩૨	૧૧૪, ૧૧૬,
	"	"	૧૨૦
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩, ૧૨૭,
	"	"	૧૩૪
	"	૧૩૫	૧૩૮, ૧૪૦
	"	૧૩૬	૧૪૮, ૧૫૨
	૩	૧૨૫ અ	૧૧૫, ૧૧૬
	"	૧૨૫ બ	૧૨૨, ૧૨૩
	"	"	૧૨૬, ૧૩૨
	"	૧૨૫ ક	૧૩૯
	"	૧૩૦ અ	૧૪૩, ૧૫૦
ધર્મશાસ્ત્ર ૨ ભાગો (ધર્મશાસ્ત્ર)	૨	૧૨૭	૬૫, ૬૬, ૬૮
ધર્મશાસ્ત્ર ૨ ભાગો	"	"	૭૦, ૭૧, ૭૨
ધર્મશાસ્ત્ર ૨ ભાગો	"	૧૨૮	૭૩, ૭૭, ૮૦
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	"	૧૨૯	૮૨, ૮૬, ૮૭
	"	"	૯૨
	૩	૧૨૫ બ	૧૨૩
	"	૧૩૦ અ	૧૪૪, ૧૪૭
	"	"	૧૪૮, ૧૫૦
ધર્મશાસ્ત્ર ૩ ભાગો	૨	૧૨૯	૮૧, ૮૨, ૮૩
(ધર્મશાસ્ત્ર)	"	"	૯૩
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	"	૧૩૧	૧૦૫
	૩	૧૩૦ અ	૧૪૩, ૧૪૪,
	"	"	૧૪૫
	"	"	૧૪૬, ૧૪૭,
	"	"	૧૪૮
	"	"	૧૫૦, ૧૫૩
ધર્મશાસ્ત્ર (ધર્મશાસ્ત્ર)	૨	૧૦૮	૩
	"	૧૧૧	૧૮
	"	૧૧૨-૧૩	૨૦
	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
	"	૧૩૮	૧૨

ક્રમ	લેખ	પાત્ર
કુવ. એચ. એચ.	૨	૧૪૭ ૩૮
"	"	૧૪૮ ૭૮
"	૩	૨૧૭ ૫૬
"	"	૨૧૮ ૬૪
"	૨૩૨	૧૮
"	૨૩૬	૫૧
"	૨૪૩	૬૧
"	૧૪૪ ક	૧૬૨, ૧૬૨
"	૧૫૭ અ	૧૮૨
"	૧૫૭ ક	૧૮૮
કુવ. કે. એચ.	૩	૨૩૭ ૪૦
દીવાન બહાદુર	"	૧૩૬ અ ૧૫૪
કુવભાઈ (કુભાઈ)	૧	૬૬ ૨૮૮, ૩૦૦
"	૨	૧૬૭ ૧૨૧, ૧૨૬,
"	"	૧૩૧
"	૩	૨૦૬ ૫, ૧૦
"	૨૩૬	૩૫, ૩૬, ૩૮
"	૨૩૭ અ	૨૨૬, ૨૩૦
"	"	૨૩૨, ૨૩૫
કુવરાજ ૨ એ	૩	૨૩૫ ૨૬
"	૨૩૭ અ	૨૩૫, ૨૩૬
કુવસેન ૧ ભો	૧	૧૭ ૫, ૬, ૭, ૮
(વલભી)	"	૧૮ ૬, ૧૦
"	"	૧૯ ૧૧, ૧૨
"	૨૦	૧૩, ૧૪, ૧૫
"	૨૧	૧૬, ૧૮, ૧૯
"	"	૨૦
"	૨૨	૨૧, ૨૨, ૨૩
"	૨૩	૨૪, ૨૫, ૨૬
"	"	૨૭
"	૨૪	૨૮, ૨૯
"	૨૫	૩૦
"	૨૬	૩૧, ૩૩, ૩૪
"	"	૩૫
"	૨૭	૩૬, ૩૭, ૩૮
"	૨૮	૩૯, ૪૦, ૪૧
"	૨૯	૪૨, ૪૩, ૪૪
"	૩૦	૪૫, ૪૬, ૪૭

ક્રમ	લેખ	પાત્ર
કુવસેન ૧ ભો	૧	૪૮, ૪૯
(વલભી)	"	૫૦, ૫૧
"	૩૩	૫૨, ૫૩
"	૩૪	૫૮
"	૩૬	૫૯
"	૩૮	૬૨
"	૩૯	૬૫, ૬૭
"	૪૦	૭૧
"	૪૧	૭૬
"	૪૨	૮૦, ૮૩
"	૪૩	૮૬
"	૪૫	૯૦, ૯૨
"	૪૭	૯૭, ૯૮
"	૪૮	૧૦૨
"	૪૯	૧૦૪
૩	૨૨૬	૬
"	૨૬ અ	૯૩, ૯૪
"	૪૪	૯૬
"	૨૨૬	૨૨૦, ૨૨૧,
"	"	૨૨૨
કુવસેન ૨ ભો	૧	૫૭ ૧૩૦
વલભી	"	૬૨ ૧૪૦
"	૬૩	૧૪૪, ૧૪૫
"	"	૧૪૮, ૧૪૯
"	૬૫	૧૫૦, ૧૫૪
"	૬૬	૧૫૬
"	૬૭	૧૫૭, ૧૫૯
"	૬૮	૧૬૨, ૧૬૩
"	"	૧૬૬, ૧૬૮
"	૬૯	૧૬૯, ૧૭૦,
"	"	૧૭૩
"	૭૧	૧૮૨
"	૭૨	૧૮૭
"	૭૩	૧૯૩
"	૭૪	૧૯૭, ૨૦૦
"	૭૬	૨૦૭
"	૭૭	૨૧૦
"	૮૨	૨૨૬
"	૮૩	૨૩૩
"	૮૪	૨૩૮

कुवसेन २ ओ (वक्षणी)	अंश	क्षेप	पानु
	१	८८	२५१, २५६
	"	८३	२६३, २६५,
	"	"	२७१
	"	८६	२६८
	"	८८	३०४
	"	८६	३०७
	"	१००	३०८, ३०९
	"	१०१	३१०
	२	११२-१३	२०

	३	१६	१०६, ११०
	"	८२	१११

कुवसेन ३ ओ वक्षणी	अंश	क्षेप	पानु
	१	६८	१६३
	"	७०	१७६
	"	७१	१७६, १८३
	"	७२	१८४
	"	७४	१८५, १८८
	"	"	२०२
	"	७५	२०३, २०४
	"	७६	२०८
	"	७७	२१३
	"	७८	२१६
	"	८२	२२३, २२७
	"	८३	२३३
	"	८४	२३६
	"	८७	२४७
	"	८८	२५२, २५५
	"	८३	२६३, २६६
	"	"	२७२, २७८
	"	८५	२८५
	"	८६	२८२, २८६
	"	८८	३०४
	३	२३६	३५
	"	२५६	८४

कुवसेन दूतक	अंश	क्षेप	पानु
	१	७६	२१८, २१९
	"	८०	२२१
	"	८१	२२२
	"	८२	२२३, २८, २६
	"	८३	२३०, २३५
	"	८५	२४४

धुमराज	अंश	क्षेप	पानु
	२	१६७	१२१, २५, ३०
	"	१६८	१३४, १३७
	३	२०६	५, १०
धूर ...	"	२३४	२७
धूतस्वामिन्	"	२३२	१८
धूढ ...	"	१५७ अ	१८४, १८६
धेढ ...	"	२२४	६६
धध ...	"	२२२	८७
	"	२२५	१०१
धधुक ...	२	१६७	१२६, १३१
	"	२०६	५, १०

न			
नभाणुन	३	२५६	८५
नगो ...	१	८०	२२१
नहक ...	"	५३	१२२
नहुस ...	३	२१५	४६, ५१
नक्षस्वामि	१	१३	५
नन्डक ...	३	२२७	७
नन्ड वक्ष कन्धु	१	१०७	१६
नन्ड ...	२	१०६	८, ११
नानदन	१	१०२	५
नन्डवधुन	२	१६१	६३
नन्डिथर	२	१५५	६५
(नन्डिथर)	३	१५७ अ	१६१
नन्डिस्व	"	१२५ अ	१२१
नन्डि स्वामिन्	"	२३२	१६
नन ...	२	१२४	३६, ४०
	३	२३४	२७
ननवासापक	१	१०२	६, ७
ननोपाति	३	२२४	६५
ननयद्रथरि	२	१६८	१४०
	३	२५३	८२
ननयद्रथरि	"	२०८	२२
ननोराम	"	२३६	५१
ननयभराम			
ननयभरि	"	२५२	७३
ननयभरि	"	"	७८
ननवाहन	"	"	७२, ७८

અંશ	કે.મ.	પાનું
નરસિંહ	૨ ૧૩૦ ૬૪, ૧૦૨	
	૩ ૧૪૬ મ ૧૭૪, ૧૭૬	
	" ૨૧૬ મ ૨૧૦	
નરહરિ ...	" ૨૩૩ ૨૨, ૨૩	
નરાયણ ...	" ૨૨૫ ૨૦૧	
નરેન્દ્રસરિ	" ૨૧૦ ૩૦	
નરાયણ ...	" ૨૩૮ મ ૨૪૭	
નરમીન	૧ ૧૦૨ ૫	
નવલક્ષ્મી	૩ ૨૧૭ ૬૧, ૬૨	
નાઇકા દેવી	" ૧૫૭ મ ૧૮૩	
નાથ ...	" ૨૧૭ ૬૦	
નાથ ...	૧ ૮૦ ૨૨૦	
	૨ ૧૨૪ ૩૬, ૪૦	
	૩ ૨૩૪ ૨૭	
નાગકુમાર	" ૧૨૫ ૩ ૧૪૧	
નાથ ...	૨ ૧૩૭ ૮	
	૩ ૨૧૬ ૫૪, ૫૭	
	" ૨૧૮ ૬૪	
	" ૨૨૩ ૬૦	
	" ૨૧૫ મ ૨૦૨, ૨૦૩	
નાગદેવ	૨ ૧૬૮ ૧૩૬	
	૩ ૧૫૭ મ ૧૮૬	
નાગપાલ	" ૨૨૩ ૬૦	
નાગભટ્ટ ...	૨ ૧૩૦ ૬૪, ૬૬	
	૩ ૨૩૫ ૨૬	
	" ૨૩૩ મ ૨૩૦, ૨૩૧.	
	" " ૨૩૫	
નાગમાર્ગ	૨ ૧૩૫ ૧૩૭, ૧૪૩	
	" " ૧૪૪, ૧૪૫	
નાગરાજ	૨ ૧૩૭ ૫	
નાગભટ્ટદેવી	૩ ૨૨૨ ૮૦, ૮૫	
	" ૨૨૫ ૬૮, ૧૦૦	
	" " ૧૦૧	
નાગવર્ધન	૧ ૧૦૩ ૮, ૬, ૧૦	
	" ૧૦૭ ૧૬, ૧૭, ૧૮	
નાગવર્ધન	૨ ૧૩૫ ૧૪૪, ૧૪૫	
નાગવર્ધન	" ૧૨૦ ૩, ૫, ૭	

અંશ	કે.મ.	પાનું
નાગમાર્ગ	૧ ૧૪ ૬, ૭, ૮	
નાગભટ્ટ	૨ ૧૧૨ ૬૪, ૬૬	
	૩ ૨૫૬ ૮૭	
	" ૧૩૬ મ ૧૫૫	
નાગવર્ધન	" ૧૩૦ મ ૧૪૭	
	" ૨૩૩ મ ૨૩૦, ૨૩૧	
	" " ૨૩૪, ૨૩૬	
નાગેન્દ્રમુખ	૨ ૧૬૭ ૧૨૮	
નાગેન્દ્રભટ્ટ	" ૧૨૨ ૧૮, ૨૩	
નાગેશ્વર	૩ ૨૩૪ ૨૭	
નાગેશ્વર	" ૧૨૫ મ ૧૨૪	
નાથુશ્વર	૨ ૧૨૪ ૩૬, ૪૦	
નાથુવટી ડો.	" ૧૫૮ ૭૮	
નાથુવટી. અમ.		
નાથુશ્વર	૧ ૮૫ ૨૪૩, ૨૪૪	
નાન ...	૨ ૧૬૨ ૬૮	
	૩ ૨૨૪ ૬૬	
નાનાક ...	" ૨૧૮ ૬૪, ૬૬, ૬૮	
	" " ૬૬, ૭૧, ૭૨	
	" ૨૧૬ ૭૩, ૭૪	
	" " ૭૫, ૭૬	
	" ૨૧૫ મ ૨૦૨	
નારાયણ (પાલ)	૧ ૭૬ ૨૦૫, ૨૦૬	
	૨ ૧૧૬ ૩૬, ૩૮	
	" ૧૨૭ ૭૨	
	" ૧૩૫ ૧૩૮	
નારાયણ (ભટ્ટ)	૩ ૨૩૩ ૨૨, ૨૩	
	" ૧૨૫ મ ૧૨૩, ૧૨૧,	
	" " ૧૩૩	
નારાયણ (મિત્ર)	૧ ૭૨ ૧૮૪, ૧૮૮	
	" ૧૨૫ ૬ ૧૪૨	
નાથુક ...	૧ ૫૩ ૧૨૨	
નાસિથ ...	૨ ૧૨૪ ૩૬, ૪૦	
નાથુક ...	૩ ૨૨૨ ૮૪	
નાથુક ...	૨ ૧૨૪ ૩૮, ૪૦	
નાથુક પુરુષોત્તમ	૩ ૧૪૦ મ ૧૫૬	

અંક	લેખ	પાનું
નકુમ્બાલક્ષ્યકિત	"	૨૩૧ ૧૩, ૧૪, ૧૭
નિભાગીક	"	૧૫૭ બ ૧૮૪
નિરિક્ષક	"	૨૩૨ ૧૮, ૨૦
"	"	૨૩૦ બ ૨૨૪
નિર્મળા	"	૧૪૪ ક ૧૬૨
નીના (દીક્ષિત)	"	૨૩૭ ૪૧, ૪૭, ૪૮
નીલકંઠ	"	૨૨૩ બ ૨૧૭
નીલકંઠ સ્વામિ	૨	૧૫૬ ૬૬, ૭૨
નેહ ...	૩	૨૩૬ ક ૨૫૧
નેમપ્ત (નેમપ્ત)	૨	૧૨૬ ૮૩
નેમપ્તિ	"	૧૨૩ ૩૩, ૩૬
"	"	૧૨૫ ૪૨, ૫૨
"	"	૧૩૨ ૧૧૪, ૧૧૫
"	"	૧૧૬, ૧૨૧
"	"	૧૩૩-૩૪ ૧૨૫, ૧૩૦
"	"	૧૩૩, ૧૩૬
૩	"	૧૨૫ બ ૧૨૩
નેમિત્ત સ્વરિ	"	૨૫૩ ૮૨
"	"	૨૪૧ ક ૨૫૪
નેમિત્ત	"	૨૦૭ ૧૭
"	"	૨૦૮ ૨૧
"	"	૨૧૦ ૨૮, ૩૦
"	"	૨૧૧ ૩૩, ૩૫
"	"	૨૧૨ ૪૦
"	"	૨૪૬ ૬૬
"	"	૨૫૧ બ ૨૫૭
નેવ ...	૨	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
નેવરેવ ...	"	" "
નેવરેવ	૨	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
નેહા ...	"	૧૪૩ ૨૭
નેહાકિ ...	"	૧૬૮ ૧૩૮
નેન ...	"	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
નેપ ...	૩	૨૩૪ ૨૭
નેપરોન (પ્રશ્નોત્તર)	"	૨૧૭ ૬૦, ૬૨
નંમ ...	૨	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
ન્યાયચન્દ્ર સ્વરિ	"	૧૬૮ ૧૩૬
ચલિત્ત્રપ્રસાદ	"	૧૫૪ ૫૭
હરિપ્રસાદ		

અંક	લેખ	પાનું
૫		
૫૬ ...	૩	૨૫૨ ૮૧
૫૭૬ કર્મન કાઠ	"	૨૩૦ બ ૨૨૩
૫૭૬ પ્રસાદ	"	૧૪૩ બ ૧૬૬
ખાતમારમ		
૫૭૬૬૬ ...	૧	૧ ૧
"	"	૧૫ ૪, ૫, ૬
"	"	૬, ૧૦
૫૭૬૬૬ દેવિ	૨	૧૧૩ ૪૨
૫૭૬૬૬ દેવિ	૨	૧૧૭ ૧૨૧, ૧૨૪,
"	"	૧૨૬
"	"	૨૦૬ ૪, ૬
"	"	૨૧૬ બ ૨૧૦
૫૭૬૬૬	"	૨૨૩ ૬૦
"	"	૨૫૨ ૭૪, ૭૬
૫૭૬૬૬	"	૧૨૫ બ ૧૧૮, ૧૧૬
૫૭૬૬૬	૨	૧૬૩-૨૦૦ ૧૫૬
૫૭૬૬૬	"	૧૬૮ ૧૩૬
"	"	૨૧૩ ૪૨, ૫૦, ૫૩
"	"	૨૧૬ બ ૨૦૪, ૨૦૬
૫૭૬ ...	૧	૮૮ ૨૫૪
૫૭૬ ...	૩	૧૩૦ બ ૧૪૭
"	"	૨૩૩ બ ૨૩૦
૫૭૬૬૬ બદ્ધ	૨	૧૨૨ ૧૮, ૨૩
૫૭૬૬૬ ...	"	૧૩૫ ૧૩૬
૫૭૬૬૬	૩	૨૧૭ ૫૬, ૬૦, ૬૨
૫૭૬૬૬	"	૨૩૭ ૪૨
૫૭૬૬૬ ...	"	૨૧૭ ૬૦, ૬૨
૫૭૬૬૬	૨	૧૨૦ ૩
બાબીયા		
૫૭૬૬. કે. બી.	૩	૨૩૬ બ ૨૫૦
૫૭૬ ...	૧	૧ ૩
૫૭૬૬૬	"	" "
૫૭૬૬૬	"	૧૬ ૩, ૪
૫૭૬૬૬	૨	૧૩૦ ૬૬
"	૩	૧૨૫ બ ૧૨૩
૫૭૬ ...	૨	૧૭૧-૮૫ ૧૪૮
૫૭૬૬૬	"	૧૬૨ ૬૭

પદ	અંક	લેખ	પાન
પાદિર્શ	૩	૨૩૬	૩૭, ૩૯
પાર્શ્વનાથ	"	૨૦૭	૧૫, ૧૭
"	"	૨૦૮	૧૬, ૨૧
"	"	૨૦૯	૨૬
"	"	૨૧૦	૩૦
"	"	૨૧૧	૩૩, ૩૫
"	"	૨૧૨	૩૮, ૪૦
"	"	૨૧૩	૪૨
"	"	૨૨૪	૬૧, ૬૬
"	"	૨૪૮	૬૯
"	"	૨૫૧	૭૦
પાલ્લવ	"	૨૩૪	૨૭
"	"	૨૫૩	૮૨
પાલ્લ ...	"	૧૬૪	૨૦૮
"	"	૨૧૬ બ	૨૧૦
પાલ્લવ	૨	૧૬૧	૬૧, ૬૩
"	"	૧૬૮	૧૩૮
"	૩	૨૧૮	૬૬, ૭૨
"	"	૨૧૯	૭૪, ૭૬
પાલ્લ ...	"	૨૨૪	૯૩, ૯૬
પાશુપતાચાર્ય	૨	૧૪૫	૩૩
પાસચંદ્ર	"	૧૬૮	૧૩૮
પાસદેવ ...	"	"	"
પાસવીર	"	"	"
પાસિકા	"	"	"
પાસુ ...	૩	૨૪૧ બ	૨૫૨, ૨૫૩
પાસુક ...	૨	૧૬૮	૧૩૮
પાસુક	"	"	૧૩૯
પિંચસિકા	"	૧૩૭	૬
પિટલેશ્વર	૧	૮૦	૨૨૦, ૨૨૧
પિતૃભર્ત	૨	૧૦૯	૮, ૧૧
પિલ્લાઇ. એલ. ડી.	૩	૪૪	૬૬
રનામિકાનુ.			
પીટરસન પ્રોફેસર	"	૨૫૦ બ	૨૫૫
પીરાજ	"	૨૧૭	૬૦, ૬૧
"	"	"	૬૨, ૬૩
પીલ લેફ્ટેનન્ટ	૧	૩૪	૫૫
એફ. બી.			

પદ	અંક	લેખ	પાન
પુણવર્ધન	૨	૧૩૬	૧૪૭
પુષ્પચિંહ	૩	૨૧૨	૪૧
પુનાઈ	૨	૧૬૮	૧૩૮
પુનિમક ...	"	"	૧૩૯
પુરાણી રામદત્ત	"	૧૬૨	૧૦૧
પુરુષદત્ત			
પુરુષોત્તમ	૩	૨૦૮	૨૦, ૨૨
"	"	૨૧૮	૭૧
પુષ્પચિંહ	૨	૧૬૭	૧૨૭, ૧૩૨
પુલકેશી ૧ ભો	૧	૧૦૨	૩
પુલકેશી ૨ ભો	"	૧૦૩	૮, ૧૦
"	"	૧૦૪	૧૨
"	"	૧૦૫	૧૩
"	"	૧૦૬	૧૪, ૧૫
"	"	૧૦૭	૧૭, ૧૮
પુલકેશી ૩ ભો	"	૧૦૬	૧૪, ૧૫
(બનામય)			
પુલકેશી	૩	૨૩૬	૩૫, ૩૬, ૩૮
પુલોમ	"	૨૦૭	૧૮
પુલોમાવી	"	૨૩૮ બ	૨૪૭
પુલ્લયુક્ત	૧	૧	૧
"	"	૬	૭
પુલ્લેણ ...	૩	૨૫૭	૮૮
પ્રતિમ ...	૨	૧૪૮	૪૯, ૫૦
"	૩	૧૫૫ બ	૧૭૮, ૧૭૯
પૂનક	૨	૧૬૮	૧૩૮
પૂનચંદ્ર	"	"	"
પૂનદેવ ...	"	"	૧૩૯
પૂનદેવી	"	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૬
પૂનપાક	૩	૨૪૩	૬૪, ૬૫
પૂનપાલ	૨	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૬
પૂનપાલ	"	૧૫૫ બ	૧૭૭, ૭૮, ૭૯
પૂનચિંહ	૨	૧૭૧-૮૫	૧૪૮, ૧૪૯
પૂનકરિ ...	૩	૨૨૪	૬૬
પૂના ...	૨	૧૬૮	૧૩૮
પૂરુષ ...	"	"	"

અંક	લેખ	પાત્ર
પ્રવચનવાચાપે	૩	૨૪૯ અ ૨૫૨, ૨૫૩
પ્રવચન	૧	૧૧ ૧૫૧
	૩	" ૧૦૯, ૧૧૦
પ્રવચનમંથ	૨	૧૩૭ ૮
	"	૨૦૧ ૭, ૧૨
પ્રવચનસિંહ	૩	૨૨૨ ૮૭
પ્રવચનસ્વામી	૨	૧૦૯ ૮, ૧૨
	"	૧૧૦ ૧૩, ૧૧, ૧૭
પ્રવચનદેવી	૩	૨૧૧ અ ૨૦૪, ૨૦૫
	"	" ૨૦૧
પ્રવચનદેવી	"	૨૪૩ ૧૩, ૧૫
પ્રવચન ...	"	૪૪ અ ૯૮, ૯૯
પેશ ...	૨	૧૧૭ ૧૨૭, ૧૩૨
	"	૧૭૧-૮૫ ૧૪૮
	૩	૨૦૧ ૭, ૧૨
	"	૨૧૪ ૪૩, ૪૪
	"	૨૨૩ ૮૮, ૮૯
	"	૨૫૩ ૮૨
પેશ ...	"	૨૨૩ અ ૨૧૫, ૨૧૭
પેરિશસ	૧	૧૭ ૫
	"	૨૧ ૧૧
પેરિશસ	૨	૧૧૩ ૧૦૧
પંચાલય	૩	૨૪૧ ૨૫૪
પંચિત સમકલ્પ	"	૨૩૮ અ ૨૩૭, ૨૪૦
અનંક ...	૨	૧૩૨ ૧૧૪
અભિપ્રતિભા	૩	૨૨૭ ૭, ૮
અભિપ્રતિભા	"	૨૨૨ ૮૦, ૮૫
	"	૨૨૪ ૯૧, ૯૪
અભિપ્રતિભા	૨	૨૦૪ ૧૧૬, ૧૭૦
અભિપ્રતિભા	૧	૮ ૧૪, ૧૫
અભિપ્રતિભા	૩	૧૪૮ ૧૧૮, ૧૧૯
	"	૨૨૩ અ ૨૧૫
અભિપ્રતિભા	"	૨૦૭ ૧૭
	"	૨૦૮ ૨૧
	"	૨૧૦ ૩૦
	"	૨૧૧ ૩૩, ૩૫
	"	૨૧૨ ૩૮, ૪૦
	"	૨૧૬ ૭૫
અભિપ્રતિભા ચરિ	૨	૨૧૩ ૪૨
અભિપ્રતિભા ...	૧	૮ ૧૪

અ-૧૩

અંક	લેખ	પાત્ર
અભિપ્રતિભા ...	૩	૫૬ અ ૧૦૫, ૧૦૮
અભિપ્રતિભા	૨	૧૩૩-૩૪ ૧૨૩, ૧૨૮
	૩	૧૫૭ અ ૧૮૪, ૧૮૬
	"	૧૪૪ ૧૬૬, ૨૦૦
અભિપ્રતિભા	૧	૭૪ ૧૬૫, ૧૬૬,
	"	" ૨૦૨
	"	૭૬ ૨૦૫, ૨૦૬
અભિપ્રતિભા	૨	૧૧૧ ૬૧, ૬૩
(અભિપ્રતિભા)	"	૧૧૭ ૧૨૧, ૧૨૨,
	"	" ૧૨૩, ૧૨૬,
	"	" ૧૩૧
	૩	૨૦૧ ૧૧
	"	૨૧૫ ૫૦, ૫૩
	"	૨૧૬ ૭૪
	"	૨૨૪ ૯૨, ૯૫
અભિપ્રતિભા	"	૧૫૮ અ ૧૬૩, ૧૬૫
અભિપ્રતિભા	૨	૧૪૫ ૩૨, ૩૩
અભિપ્રતિભા	૩	૨૩૦ અ ૨૨૬, ૨૨૮
અભિપ્રતિભા	૨	૨૦૪ ૧૭૦
અભિપ્રતિભા	૩	૨૧૬ ૮૫, ૮૭
અભિપ્રતિભા	૧	૧ ૨
અભિપ્રતિભા	"	" ૩
અભિપ્રતિભા	"	૧૫ "
	૨	૧૦૬ ૪
અભિપ્રતિભા એચ. ડી.	"	૧૨૩ ૨૭
અભિપ્રતિભા	૩	૨૨૫ ૬૮
	"	૨૨૨ અ ૨૧૩
અભિપ્રતિભા	૨	૧૫૫ ૧૪, ૧૮
કે		
કેવીસ કોલન	૧	૬૩ ૨૬૩
	"	૬૪ ૨૭૫
કેવીસ એચ	"	૨૧ ૧૧
કેવીસ એચ. ડી.		
કેવીસ એચ	"	૬૫ ૨૮૧
કેવીસ	૨	૧૩૭ ૩, ૪, ૬, ૭
	"	૧૧૮ ૧૩૫
કેવીસ ડૉ. જી. એફ	૧	૬ ૭
	"	૧૩ ૩
	"	૧૪ ૪
	"	૧૫ ૩

ક્રમીક. ડી. બી. એ. ડી. ૧	અંક	કે.બી.	પાત્ર
	૧	૨૧	૧૬
	૨	૩૮	૧૨
	૩	૪૨	૭૬
	૪	૬૬	૧૭૦
	૫	૬૧	૨૬૧
	૬	૬૬	૨૮૮
	૭	૧૦૨	૩
	૮	૧૦૩	૮
	૯	૧૦	૬
	૧૦	૧૦૭	૧૬
	૧૧	૧૦૬	૪
	૧૨	૧૧૦	૧૩
	૧૩	૧૧૬	૩૪
	૧૪	૧૨૧	૬
	૧૫	૧૨૩	૨૮
	૧૬	૧૨૪	૩૭
	૧૭	૧૨૪	૪૩
	૧૮	૧૩૦	૬૪
	૧૯	૧૩૧	૧૦૪
	૨૦	૧૩૪	૧૩૮
	૨૧	૧૩૬	૧૪૬
	૨૨	૧૪૩	૨૪, ૨૬
	૨૩	૧૪૦	૪૨
	૨૪	૧૪૭	૭૩
	૨૫	૧૪૮	૮૧
	૨૬	૧૬૨	૬૪
	૨૭	૨૩૦	૧૦
	૨૮	૨૩૧	૧૩
	૨૯	૨૩૨	૧૮
	૩૦	૨૪૬	૮૪
	૩૧	૪૪ બી	૬૭
	૩૨	૧૨૪ ક	૧૩૭
	૩૩	૧૩૦ બી	૧૪૩
	૩૪	૨૨૬	૨૨૦
	૩૫	૨૪૦ બી	૨૪૪, ૨૪૫,
	૩૬	૨૪૬	૨૪૬
બી			
બહુશસ્ત્રવાચિ	૨	૧૪૩	૨૬, ૨૭
	૩	૨૦૮	૨૦, ૨૨
બધીરભેડિક	૩૩	૨૩૦	૧૧, ૧૨

ક્રમીક. ડી. બી. એ. ડી. ૧	અંક	કે.બી.	પાત્ર
૧૧૪૩ ...	૧	૮૨	૨૨૬
	૩	૨૪૨	૭૧, ૭૨
બી૧૪૬૬	૧	૪૩	૧૨૧
બી૧૪૪૧૬	૧	૪૪	૬૦
બી૧૪૪૦૬૬	૧	૭૭	૨૧૪
બી૧૪૪૧૬	૧	૭૪	૧૬૪, ૧૬૮
	૧	૧૦૨	૨૦૨
	૧	૧૦૨	૪
	૧	૧૦૬	૧૪, ૧૪
	૨	૧૨૪	૩૬, ૪૦
	૩	૨૩૦	૧૧, ૧૨
	૪	૨૩૧	૧૩, ૧૬, ૧૭
	૫	૨૩૦ બી	૨૨૬, ૨૨૮
બી૧૪૧ ...	૧	૩૬	૬૪, ૬૬, ૬૮
બી૧૪૧ ...	૨	૧૨૪	૩૮, ૪૦
બી૧૪૧૧૧	૩	૨૩૭	૪૧, ૪૨, ૪૪
	૪	૪૬, ૪૮	
બી૧૪૧૧૧	૧	૧	૧
	૨	૨૮	૩૬
	૩	૪૦	૧૦૬
	૪	૭૩	૧૮૬
	૫	૮૩	૨૩૦
	૬	૮૬	૨૪૬
	૭	૧૨૩	૨૭
	૮	૧૨૬	૮૩
	૯	૧૪૩	૨૪
	૧૦	૧૬૧	૮૬
	૧૧	૧૮૭	૧૪૪
	૧૨	૨૦૭	૧૪
	૧૩	૨૦૮	૧૬
	૧૪	૨૦૬	૨૩
	૧૫	૨૧૦	૨૮
	૧૬	૨૧૧	૩૨
	૧૭	૨૧૨	૩૭
	૧૮	૨૧૩	૪૨
	૧૯	૨૨૧	૭૮
	૨૦	૨૨૨	૭૬
	૨૧	૨૩૬	૩૪
	૨૨	૨૪૩	૬૧
	૨૩	૨૪૪	૬૭
	૨૪	૨૪૧	૭૦
	૨૫	૨૪૪	૮૨

	અંક	લેખ	પાત્ર
બાન્ની ...	૧	૭૩	૧૬૦
બાન્ની કોષ્ટક	૩	૨૩૮ અ	૨૩૭
બાન્ની કો. એ.	૧	૮૫	૨૪૨
	૨	૧૧૪	૨૪
બાન્ની	૧	૫૭	૧૩૦, ૧૩૨
બાન્ની	૨	૧૪૦	૧૭
	૩	૨૩૮ અ	૨૩૮, ૨૪૪
બાન્ની	,,	૨૩૪	૨૪, ૨૫, ૨૭
	,,	૨૩૫	૨૬, ૩૦
બાન્ની કોષ્ટક	૧	૧૦૭	૧૮
બાન્ની	૨	૧૩૭	૮
	,,	૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૨,
	,,	,,	૧૩૧
	૩	૨૦૬	૧૧
	,,	૧૪૪ ક	૧૬૧
	,,	૧૫૭ અ	૧૮૨
બાન્ની નારાયણ	,,	૨૧૬	૫૫, ૫૭
બાન્ની સ્થાવિર	૧	૭૧	૧૮૦
બાન્ની ...	૨	૧૭૦	૧૪૪
બાન્ની	૩	૧૪૬ અ	૧૭૦, ૧૭૨
બાન્ની ...	૧	૧૦૨	૬
બાન્ની	૩	૨૨૪	૬૪
બાન્ની ...	૨	૧૨૫	૪૧, ૪૭
બાન્ની ...	૧	૭	૧૨, ૧૩
બાન્ની	૩	૨૨૪	૬૩, ૬૬
બાન્ની ...	,,	૨૫૨	૭૬
બાન્ની	૨	૧૩૭	૫
	,,	૨૮૭	૪૨
	,,	૨૩૬	૫૧, ૫૨, ૫૫
બાન્ની, કન્યા, એન.	૧	૫૭	૧૨૬
બાન્ની, એલ. ડી.	,,	૧૬	૩
	,,	૩૪	૫૫
	૩	૨૩૮ અ	૨૪૬, ૨૪૭
બાન્ની કુ'મરજી	,,	૧૫૭ અ	૧૮૩
બાન્ની			
બાન્ની, મતાપ-શય, એમ.	,,	૧૩૦ અ	૧૪૩
બાન્ની મંત્રાધર	૧	૧૦૭	૧૬
બાન્ની			

	અંક	લેખ	પાત્ર
બાન્ની	૩	૨૩૮ અ	૨૩૮
બાન્ની	૧	૬૦	૨૬૦
બાન્ની	૩	૧૪૬ અ	૧૭૦
બાન્ની	,,	,,	,,
બાન્ની (બાન્ની)	૧	૮૨	૨૨૮, ૨૨૯
	,,	૮૩	૨૩૪
	૨	૧૦૬	૮, ૧૧
બાન્ની	,,	૧૧૭	૪૪
બાન્ની ...	૧	૧૦૨	૫
બાન્ની ...	૨	૧૭૧-૮૫	૧૪૭
	,,	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૭
બાન્ની ...	૧	૬૫	૧૫૦, ૧૫૪
બાન્ની ...	,,	૨૮	૪૧
	,,	૪૫	૬૧, ૬૩
	,,	૪૬	૬૪, ૬૬
	,,	૪૮	૧૦૧
	,,	૫૧	૧૧૩, ૧૧૪
	,,	૫૪	૧૨૪
	,,	૫૬	૧૨૮
	,,	૬૩	૧૪૭
	,,	૬૬	૧૫૬
	,,	૭૦	૧૭૬
	,,	૭૫	૨૦૪
	,,	૭૮	૨૧૭
	,,	૮૪	૨૪૦
	,,	૮૭	૨૪૮
	૩	૫૮	૧૦૪
બાન્ની ...	૧	૧૩	૩, ૫
બાન્ની	,,	૨૮	૩૬, ૪૧
બાન્ની	૩	૧૨૫ અ	૧૧૬
બાન્ની	૧	૬૩	૨૬૮, ૨૭૪
	,,	૬૪	૨૭૬
બાન્ની	૩	૨૩૨	૧૮
	,,	૨૩૦ અ	૨૨૩, ૨૨૪
	,,	,,	૨૨૫, ૨૨૭
બાન્ની (૫૫)	૨	૧૨૪	૩૭, ૩૮
	૩	૧૨૫ ક	૧૩૬
બાન્ની	૧	૧૦૨	૪, ૭
બાન્ની ...	,,	,,	૩
બાન્ની	,,	૬૬	૧૬૬, ૧૭૩

ક્રમ નંબર	સંખ	લેખ	પાન
૧	૭	૧૨	
"	૬	૧૬	
"	૧૬	૧૧	
"	૨૧	૧૬	
"	૨૭	૩૬	
"	૨૮	૩૬	
"	૩૩	૫૨	
"	૩૪	૫૫	
"	૩૬	૫૬	
"	૪૩	૮૫	
"	૪૫	૬૦	
"	૪૭	૬૭	
"	૫૦	૧૦૬	
"	૫૩	૧૧૬	
"	૫૭	૧૨૬	
"	૬૨	૧૪૦	
"	૬૩	૧૪૪	
"	૭૨	૧૮૪	
"	૭૩	૧૮૬	
"	૭૬	૨૦૫	
"	૭૭	૨૧૦	
"	૮૨	૨૨૩	
"	૮૩	૨૩૦	
"	૮૫	૨૮૦	
"	૮૬	૨૮૮	
"	૧૦૩	૬	
૨	૧૦૮	૩	
"	૧૦૯	૪, ૫	
"	૧૧૨-૧૩	૨૦	
"	૧૧૪	૨૪	
"	૧૧૫	૩૦	
"	૧૧૮	૪૭	
"	૧૨૨	૧૮	
"	૧૨૩	૨૭, ૨૮	
"	૧૨૫	૪૩	
"	૧૨૬	૫૩	
"	૧૨૭	૫૬	
"	૧૨૮	૮૧	
"	૧૩૧	૧૦૫, ૧૦૬	
"	૧૩૨	૧૧૪	

ક્રમ નંબર	સંખ	લેખ	પાન
૨	૧૩૫	૧૩૬-૧૩૭	
"	૧૩૭	૩૬	
"	૧૩૯	૧૪	
"	૧૪૩	૨૪, ૨૬, ૨૭	
"	૧૪૭	૩૮	
"	૧૪૮	૮૦	
"	૧૬૦	૮૪	
"	૧૬૧	૮૬	
"	૧૬૨	૧૦૧	
"	૧૬૪	૧૧૨	
"	૧૬૬	૧૧૭	
"	૧૬૮	૧૩૫	
"	૧૮૬	૧૫૧	
"	૨૦૨	૧૬૨	
"	૨૦૬	૧૭૧	
"	૨૧૫	૪૫	
"	૨૧૬	૫૪	
"	૨૧૭	૫૮	
"	૨૧૮	૬૬	
"	૨૨૦	૭૭	
"	૨૨૨	૭૯	
"	૨૩૧	૧૩	
"	૨૩૨	૧૮	
"	૨૩૩	૨૧	
"	૨૩૬	૩૫	
"	૨૪૩	૬૧	
"	૨૫૭	૮૮	
"	૧૨૫ &	૧૩૫	
"	૧૩૦ &	૧૪૬	
"	૧૪૪ &	૧૬૧, ૧૬૨	
"	૨૩૦ &	૨૨૪	
"	૨૩૩ &	૨૩૩, ૨૩૬	
"	૧૪૪ &	૨૦૦	
ખેડ ૭૬			
ખેડીક ...			
લેખકી, સર,	૧	૭૩	૧૬૦
ક. સી.	૨	૧૩૭	૩
બેનરજી. આર. ડી.	૧	૮	૧૬
	૩	૨૩૭	૪૩
"	૬ &	૬૧	
"	૫૬ &	૧૦૫	
"	૬૨	૧૧૧	

અંશ	લેખ	પાત્ર
મેન્ટરમ	૨	૧૨૩ ૨૭
(વેલ્ડીરામ વડોદરાના)		
મેન્ટર. સી.	૧	૧૩ ૧૬૦
મેન્ટરવેલર,	૩	૨૬ ૮૩
મેન્ટ. ફે		
મેન્ટર (મેન્ટર)	૧	૪૨ ૮૧, ૮૪
મેન્ટરમ	૩	૨૨૬ ૨૨૦
મેન્ટરવામી	૧	૫૩ ૧૧૬, ૧૨૧
મેન્ટરમાતા	૩	૧૪૬ ૧૭૦
મેન્ટરમાન	,,	૨૩૨ ૧૮
મેન્ટરમા ...	૨	૧૬૨ ૬૮, ૧૦૦
મેન્ટરમા	,,	૧૩૨ ૧૧૮, ૧૨૧
મેન્ટરમા	૨	૧૬૮ ૧૩૮
મેન્ટરમા	,,	,, ૧૩૮
મેન્ટરમા. મેન્ટ. ૩	૬ ૮૧	૬૧
મેન્ટરમા. ડો. ડી. ૧	૨૮	૩૬
મેન્ટરમા	૩	૨૩૮ ૫ ૨૪૬
મેન્ટરમાના,	૧	૬ ૭
મેન્ટરમા. ડો.	,,	૧૩ ૩
મેન્ટરમા	,,	૧૫ ૩
મેન્ટરમા	,,	૩૫ ૫૮
મેન્ટરમા	,,	૩૬ ૫૮
મેન્ટરમા	,,	૪૫ ૬૧, ૮૨
મેન્ટરમા	,,	૭૫ ૨૦૩
મેન્ટરમા	,,	૧૦૨ ૩
મેન્ટરમા	,,	૧૦૩ ૮
મેન્ટરમા	,,	૧૦૫ ૧૩
મેન્ટરમા	૨	૧૦૬ ૪, ૫
મેન્ટરમા	,,	૧૧૬ ૩૪
મેન્ટરમા	,,	૧૧૭ ૪૦
મેન્ટરમા	,,	૧૨૭ ૬૬
મેન્ટરમા-૩૪	૧૨૪	૧૨૪
મેન્ટરમા	,,	૧૩૫ ૧૩૬
મેન્ટરમા	,,	૧૩૬ ૧૪૬
મેન્ટરમા	,,	૧૬૨ ૬૫
મેન્ટરમા	૩	૨૧૭ ૫૮
મેન્ટરમા	,,	૨૨૨ ૭૬, ૮૩
મેન્ટરમા	,,	૨૨૭ ૩

અંશ	લેખ	પાત્ર
મેન્ટરમા નામા	૩	૨૩૭ ૪૧
મેન્ટરમાનાના,	,,	૧૨૫ ૫ ૧૨૦, ૧૨૩
મેન્ટરમા. ડો.	,,	૧૩૦ ૫ ૧૪૭
મેન્ટરમા	,,	૨૫૦ ૫ ૨૫૪
મેન્ટરમાનામી	,,	૨૩૨ ૧૮, ૧૬, ૨૦
મેન્ટરમા ...	૧	૧૭ ૬, ૮
મેન્ટરમા	,,	૧૬ ૧૨
મેન્ટરમા ...	૩	૨૨૬ ૨૨૧, ૨૨૨
મેન્ટરમા ...	૧	૫૫ ૧૨૫, ૧૨૭
મેન્ટરમાના ડો. ડી. ૩	૧૨૫ ૩	૧૩૪
મેન્ટરમાના	,,	૧૪૪ ૧૬૪
મેન્ટરમા (મેન્ટરમા, ૧	૧૭	૬, ૮
મેન્ટરમા, મેન્ટરમા.)	,,	૧૬ ૧૨
મેન્ટરમા	,,	૨૧ ૧૭, ૧૮, ૨૦
મેન્ટરમા	,,	૨૩ ૨૫
મેન્ટરમા	,,	૨૫ ૩૦
મેન્ટરમા	,,	૨૬ ૩૩
મેન્ટરમા	,,	૨૭ ૩૬, ૩૮
મેન્ટરમા	,,	૨૮ ૩૬, ૪૦
મેન્ટરમા	,,	૨૯ ૪૩
મેન્ટરમા	,,	૩૦ ૪૬
મેન્ટરમા	,,	૩૧ ૪૮
મેન્ટરમા	,,	૩૨ ૫૧
મેન્ટરમા	,,	૩૩ ૫૩
મેન્ટરમા	,,	૩૬ ૫૬
મેન્ટરમા	,,	૩૮ ૬૨
મેન્ટરમા	,,	૩૯ ૬૫, ૬૭
મેન્ટરમા	,,	૪૦ ૭૧
મેન્ટરમા	,,	૪૧ ૭૬
મેન્ટરમા	,,	૪૨ ૮૦, ૮૩
મેન્ટરમા	,,	૪૩ ૮૬
મેન્ટરમા	,,	૪૪ ૮૮
મેન્ટરમા	,,	૪૭ ૯૮
મેન્ટરમા	,,	૪૮ ૧૦૨
મેન્ટરમા	,,	૪૯ ૧૦૪, ૧૦૫
મેન્ટરમા	,,	૫૦ ૧૦૬, ૧૦૭
મેન્ટરમા	,,	૫૧ ૧૧૨, ૧૧૪
મેન્ટરમા	,,	૫૨ ૧૧૫, ૧૧૬
મેન્ટરમા	,,	૫૩ ૧૧૮
મેન્ટરમા	,,	૫૫ ૧૨૬

અંક	લેખ	પાનું
ભટ્ટાચાર્ય (ભટ્ટાચાર્ય, ૧	૫૬	૧૨૮
ભટ્ટાચાર્ય, ભટ્ટાચાર્ય.)	૫૭	૧૨૬, ૧૩૧
"	૫૮	૧૩૪
"	૫૯	૧૩૫
"	૬૧	૧૩૯
"	૬૨	૧૪૧
"	૬૩	૧૪૫
"	૬૫	૧૫૨
"	૬૬	૧૫૬
"	૬૭	૧૫૮
"	૬૮	૧૬૪
"	૬૯	૧૭૧
"	૭૧	૧૭૭, ૧૮૧
"	૭૨	૧૮૫
"	૭૩	૧૯૧
"	૭૪	૧૯૫, ૨૦૦
"	૭૫	૨૦૪
"	૭૬	૨૦૬
"	૭૭	૨૧૧
"	૮૨	૨૨૪
"	૮૩	૨૩૧
"	૮૪	૨૩૭
"	૮૮	૨૪૯, ૨૫૭
"	૯૩	૨૬૩, ૨૬૪,
"	"	૨૬૯
"	૯૪	૨૭૬
"	૯૫	૨૮૨
"	૯૬	૨૮૯, ૨૯૭
"	૯૭	૩૦૨
"	૯૮	૩૦૪
"	૨૫૬	૮૪
"	૪૪	૯૫, ૯૬
"	૪૪ અ	૯૭
"	૫૬	૧૦૦
"	૫૯ અ	૧૦૫, ૧૦૬
"	૯૨	૧૧૧
દિ (ભટ્ટ)	૧	૨૮
"	૨૯	૪૧
"	૫૩	૪૨, ૪૪
"	૫૫	૧૨૨
"	૫૫	૧૨૫, ૧૨૭

અંક	લેખ	પાનું
ભટ્ટ (ભટ્ટ)	૧	૭૪
"	"	૧૬૫, ૧૬૮,
"	"	૨૦૬
"	૮૨	૨૨૮, ૨૨૯
"	૧૦૨	૫
૨	૧૦૬	૮, ૧
"	૧૩૦	૧૦૨
૩	૨૬ અ	૬૩
ભટ્ટ અધ્યાપક	૨	૧૦૮
ભટ્ટચંદ્ર	"	"
ભટ્ટદાસ	૧	૧૧
૨	૧૦૬	૮
ભટ્ટચંદ્ર	૧	૫૩
ભટ્ટ ...	૩	૨૩૦ અ
ભટ્ટચંદ્ર એમ.	૧	૫૩
એમ. એફસર		
ભટ્ટચંદ્ર	૩	૨૨૩
ભટ્ટ ...	૧	૫૩
૨	૧૦૬	૮, ૧૧
"	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭
ભટ્ટ ...	૨	૧૪૯
ભટ્ટચંદ્ર શેરીઆરજી,	"	૧૧૭
દાદાભાઈ		૪૦
ભટ્ટભટ્ટ	૩	૨૫૨
ભટ્ટવટ્ટ	"	૨૩૩ અ
"	"	૨૨૬, ૨૩૦
"	"	૨૩૧, ૨૩૨
"	"	૨૩૪, ૨૩૫
ભટ્ટવટ્ટ ૨ એ	"	"
"	"	૨૩૦, ૨૩૨
ભટ્ટસ્વામિન	"	૨૦૨
"	"	૧૬
ભવશંકર	"	૨૨૭
"	"	૭, ૮
ભવસ્વામિન	"	૨૩૨
"	"	૧૬
ભાઈ દાદા	૧	૮
"	"	૧૪
"	૧૫	૩
"	૫૦	૧૦૬
"	૭૭	૨૧૦
"	૧૦૫	૧૩
૨	૧૧૪	૨૬
૩	૨૨૦	૭૭
ભાઈ ...	૨	૧૨૪
ભાઈસ્વામી	"	૧૦૬
ભાઈ ...	૩	૨૩૩ અ
"	"	૨૩૧, ૨૩૩,
"	"	૨૩૬

અંગ	લેખ	પાનું
ભાગ્યેય	૩	૨૩૩ અ ૨૧૫
ભાગ્યેય.	૧	૭૧ ૧૭૭
આર. ઇ.	"	૭૬ ૨૦૫
"	૧૦૩	૬
૨	૧૦૬	૪, ૫
"	૧૧૪	૨૪, ૨૫
"	૧૧૬	૩૪, ૩૬
"	૧૧૮	૪૭
"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
"	૧૫૬	૭૦
૩	૨૩૨	૭૮
"	૨૩૮ બ	૨૪૭
ભાગ્યેય. ડી.	૧	૨ ૧૭, ૧૮
આર.	"	૨૭ ૩૬
"	૩૬	૫૬
"	૫૧	૧૧૧, ૧૧૩
"	૫૩	૧૧૬
"	૬૨	૧૪૦
"	૭૦	૧૭૫
"	૮૧	૨૨૨
"	૯૨	૨૬૨
"	૧૦૭	૧૬
૨	૧૨૫	૪૧
"	૧૨૭	૭૩
"	૧૩૦	૯૪
"	૧૩૩-૩૪	૧૨૨
"	૧૩૫	૧૩૭
"	૧૩૮	૧૨
૩	૨૨૦	૭૭
"	૯૨	૧૧૧
"	૧૨૫ બ	૧૨૦
"	૧૨૫ ક	૧૩૭
"	૧૩૦ અ	૧૪૩, ૧૪૫
"	૧૪૪ અ	૧૫૬
"	૧૪૮ ક	૧૬૮
"	૧૪૯ અ	૧૭૧
"	૧૫૭ ક	૧૮૮
"	૨૩૩ અ	૨૨૬, ૨૩૧
"	૨૩૮ અ	૨૩૭
"	૨૪૧ બ	૨૫૩

અંગ	લેખ	પાનું
ભાગ્યેય	૨	૧૩૦ ૯૪
મીથેન આર.		
ભાગ્યેય ...	૩	૨૩૮ અ ૨૩૮
ભાગ્યેય નેડવો	"	૨૨૨ અ ૨૧૩
ભાગ્યેય ...	૧	૬૫ ૧૫૦, ૧૫૪
ભાગ્યેય ...	"	૫૩ ૧૨૨
૩	૨૨૨ અ	૨૧૩, ૨૧૪
ભાગ્યેય ...	"	૨૨૭ ૭, ૮
ભાગ્યેય ભાગ્યેય	૨	૧૨૩ ૨૮, ૩૨, ૩૫
ભાગ્યેય (અ) સક્રિય	૩	૨૩૧ ૧૪, ૧૭
ભાગ્યેય ...	૨	૧૬૩ ૧૦૨
ભાગ્યેય ...	૧	૧૦૨ ૫
ભાગ્યેયવામિન	"	" ૫ ૬
ભાગ્યેય ...	"	૧૦૨ ૫
ભારતી નારાયણ	૨	૧૪૩ ૨૫
ભાગ્યેય	૩	૨૩૯ ૫૪
ભાગ્યેય ...	૧	૬૫ ૧૫૧, ૧૫૪
૩	૨૨૪ ૬૬	
ભાગ્યેયસ્વરૂપ	૨	૧૫૫ ૬૦, ૬૨, ૬૫
"	૨૦૪ ૧૬૭, ૧૬૯	
૩	૨૩૫ ૨૬	
ભાગ્યેય ...	"	૨૫૨ ૮૧
ભાગ્યેય	"	" "
ભારતી આચાર્ય	૨	૧૫૫ ૬૭
૩	૨૩૪ ૨૭	
"	૧૪૪ ક	૧૬૪, ૧૬૫
ભારતી નાયક	"	૨૩૯ અ ૨૫૦, ૨૫૧
ભારતી	૧	૧૬ ૩
ભારતી	૩	૨૪૧ બ ૨૫૩
ભારતી ૧ ભો	૨	૧૩૭ ૩, ૫, ૬
સોભા	"	૧૩૯ ૧૫, ૧૬
"	૧૪૦ ૧૭	
"	૧૪૧-૪૨	૧૮, ૨૧, ૨૨, ૨૪, ૨૫
"	"	૩૮, ૩૯
"	૧૪૭	૪૧, ૪૫
"	૧૫૪	૫૮, ૫૯
"	૧૫૫	૬૧, ૬૨
"	૧૫૮	૭૮
"	૧૬૦	૮૫, ૮૮

ક્રમ	વેળ	પાત્ર
બીમ ૧ બે સોલ'ગી	૨ ૧૬૨	૬૬, ૬૬
"	૧૬૩	૧૦૨
"	૧૬૪	૧૧૨, ૧૧૬
"	૧૬૬	૧૧૭, ૧૧૮
"	૧૬૮	૧૩૬
"	૧૭૦	૧૪૨
"	૧૮૬	૧૪૧
"	૨૦૧	૧૪૬
"	૨૦૨	૧૬૨
"	૨૦૬	૧૭૧
"	૧૪૦ અ	૧૪૬, ૧૪૭,
"	"	૧૪૮
"	૧૪૪ ક	૧૬૨
"	૧૪૬ બ	૧૭૪
"	૧૪૪ બ	૧૮૦, ૧૮૧
"	૧૪૭ બ	૧૮૩, ૧૮૪
"	૧૪૩ અ	૧૮૮
"	૧૪૪ ઈ	૧૮૬
"	૨૩૮ બ	૨૪૭
બીમ ૨ બે સોલ'ગી	૨ ૧૩૬	૧૪૭
"	૧૩૭	૩, ૬, ૭, ૮
"	૧૩૮	૧૨
"	૧૪૩	૨૪, ૨૬
"	૧૪૮	૭૮, ૭૯, ૮૦
"	૧૪૬	૮૧, ૮૩, ૮૪
"	૧૬૦	૮૪, ૮૮
"	૧૬૧	૮૬, ૯૧, ૯૩
"	૧૬૨	૯૪, ૯૭, ૯૯
"	૧૬૩	૧૦૨, ૧૦૩,
"	"	૧૦૪
"	૧૬૪	૧૧૦, ૧૧૧
"	૧૬૪	૧૧૩, ૧૧૬
"	૧૬૬	૧૧૭, ૧૧૮
"	૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૨
"	૧૬૮	૧૩૪, ૧૩૭
"	૧૭૦	૧૪૨, ૧૪૪,
"	"	૧૪૬
"	૧૮૬	૧૪૧, ૧૪૨,
"	"	૧૪૩
"	૨૦૧	૧૪૬, ૧૬૦,
"	"	૧૬૧

ક્રમ	વેળ	પાત્ર
બીમ ૨ બે સોલ'ગી	૨ ૨૬૨	૧૬૨, ૧૬૪
"	૨૦૪	૧૬૬, ૧૬૮,
"	"	૧૭૦
"	૨૦૬	૧૭૧, ૧૭૪
"	૨૦૬	૩
"	૨૧૬	૪૪, ૪૭
"	૨૧૮	૬૪
"	૨૪૩	૬૧, ૬૩, ૬૪
"	૨૪૬	૮૪
"	૧૪૮ અ	૧૬૬
"	૧૪૬ બ	૧૭૩, ૧૭૪
"	૧૪૭ બ	૧૮૩, ૧૮૪
"	૧૪૭ ક	૧૮૭, ૧૮૮,
"	"	૧૮૯, ૧૯૦
"	૧૪૭ ઈ	૧૯૧
"	૧૪૮ અ	૧૯૩, ૧૯૪
"	૧૪૩ બ	૧૯૮
"	૧૬૪	૨૦૮
"	૨૨૦ અ	૨૧૧
બીમ ૩ (ભિમક)	૨૨૪	૬૨, ૬૪
બીમકામ	૨૩૩ અ	૨૨૬
બીમકાંક	૨૧૭	૬૦, ૬૨
"	૨૨૪	૬૮, ૧૦૦
બીમા ...	૨૨૩ અ	૨૧૬
બીમાક ...	૨ ૧૪૮	૭૬, ૮૦
શુભનાદિત્ય	૧૩૭	૩, ૪
શદ ભદ્ર	૩ ૨૩૩ અ	૨૩૬
શતકુમાર	૧ ૭૩	૨૧૦, ૨૧૪
શુભતિ ...	૨ ૧૩૭	૪
શુષા (રાજકુમારી કલક)	૧ ૭૨	૧૮૪
"	૭૩	૧૯૦
શુષા (શરાબ, શુષા)	૨ ૧૩૭	૪
શવિરામ	" ૧૨૧	૧૪, ૧૭
ભોમકાદિત્ય	૩ ૧૪૦ અ	૧૪૭, ૧૪૮
ભોમિક	" ૧૨૪ અ	૧૧૪, ૧૧૬,
"	"	૧૧૬
ભોમિક	૧ ૧૦૩	૮, ૧૧
ભોમકાદિત્ય	૨ ૧૨૭	૭૩, ૬૦

ક્રમ	લેખ	પાત્ર
ભોવિઠ	૨ ૧૧૧	૧૮, ૧૯
પાલકકુટુંબ		
પાલકકુટુંબજન	૧૧૨-૧૩	૨૦
ભોવિઠપુત્ર	૧૧૭	૪૪
ભોજ ...	૧૩૩-૩૪	૧૨૫
	૧૩૫	૧૩૮
	૧૪૭	૩૯
	૨૦૭	૧૬, ૧૭
	૨૨૪	૬૬
	૨૩૪	૨૪, ૨૫
	૨૩૫	૨૮, ૨૯, ૩૩
	૨૩૭	૪૦, ૪૩
	૨૩૮	૪૯
	૨૫૨	૭૨, ૭૭
	૧૫૬ અ	૧૫૪, ૧૫૫
	૨૨૦ અ	૨૧૧, ૨૧૨
	૨૩૩ અ	૨૩૧
	૨૩૮ અ	૨૩૮
	૨૩૮ બ	૨૪૬, ૨૪૭,
	"	૨૪૮, ૨૪૯
ભોજદેવ	૩ ૧૪૪ ઇ	૨૦૦
ભોટક ...	" ૬૨	૧૧૨, ૧૧૩
ભોજકામધિર	" ૨૩૦	૧૧
ભોજલ	૨ ૧૨૦	૮
ભોજા...	" ૧૬૮	૧૩૮
મ		
મનન ભોતીરામ ભટ્ટ	૨૩૭	૪૦
મખા	૧ ૧	૧૨
મજોપદત	" ૮૩	૨૩૦, ૨૩૪
મકુરસામિન	" ૭૧	૧૮૦, ૧૮૨
મકુરરાજ	૩ ૨૩૦ અ	૨૨૪
મકુલ	" ૨૫૨	૭૯
મકિનાગ	૨ ૧૨૪	૪૦
મકિનાગેશ્વર	૩ ૨૩૮ બ	૨૪૭
મકલિક	" ૨૨૫	૬૭, ૬૯
મકલક	૧ ૫૫	૧૨૫, ૧૨૭
મનુજી	" ૫૩	૧૨૧

અ-૧૪

ક્રમ	લેખ	પાત્ર
મનનસિંહ	૩ ૨૫૨	૭૯
મનન	૧ ૨	૧૭, ૧૯
	" ૪	૨૦
	૩ ૨૧૫	૫૦
મનનદેવી	" ૨૨૫	૧૦૬
મનનપાલ	" ૨૨૪	૯૫
મનનભાઈદેવ	" ૧૫૭ ક	૧૮૭, ૧૮૮,
	"	૧૮૯
મનનસીહ	" ૨૨૩	૬૦
મનનાદિત્ય	૧ ૮૧	૨૨૨
મધુ ...	૩ ૧૪૪ ઈ	૨૦૦
મધુચંદન ...	૨ ૧૪૧-૪૨	૧૬, ૨૩, ૨૪
	" ૧૬૨	૬૮
	૩ ૨૨૩	૮૮, ૮૯
મનેશ્વર	" ૨૩૮ બ	૨૪૬, ૨૪૭
મમ્મક	૧ ૧૭	૫, ૭, ૮
	" ૧૮	૯, ૧૦
	" ૧૯	૧૨
	" ૨૦	૧૪, ૧૫
	" ૨૧	૧૬, ૧૯, ૨૦
	" ૨૨	૨૨, ૨૩
	" ૨૩	૨૪, ૨૬, ૨૭
	" ૨૪	૨૮, ૨૯
	" ૬૨	૨૬૨
	૩ ૨૬ અ	૬૩, ૬૪
	" ૬૨	૧૧૨, ૧૧૪
મમ્મક	" ૨૩૮ અ	૨૩૭, ૨૩૮
	"	૨૩૯, ૨૪૦,
	"	૨૪૪, ૨૪૫
મયધર	" ૨૨૩	૮૯
મયનદેવ	" ૨૩૮ અ	૨૩૯
મરશી	" ૨૨૨	૭૯
મલ્લ	" ૨૫૬	૮૫, ૮૭
	" ૨૨૨ અ	૨૧૩, ૨૧૪
મલ્લદેવ	૨ ૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૩,
	"	૧૨૪, ૧૨૭,
	"	૧૨૯, ૧૩૨
	" ૧૬૮	૧૩૫, ૧૩૭
	" ૧૬૯	૧૪૧

અંક	લેખ	ખર્ચ
મહાદેવ	૨	૧૭૧-૮૫ ૧૪૮
"	"	૧૬૩-૨૦૦ ૧૫૬, ૧૫૭,
"	"	૧૪૮
"	૨૦૬	૪, ૭, ૬,
"	"	૧૨
"	૨૦૭	૧૪, ૧૭
"	૨૦૮	૨૧
"	૨૦૯	૨૬
"	૨૧૦	૩૦
"	૨૧૧	૩૨, ૩૫
"	૨૧૨	૩૭, ૩૮, ૩૯
"	"	૪૦, ૪૧
મહાદેવ	૩	૧૨૫ બ ૧૨૧
મહાદેવ	૨	૧૬૭ ૧૨૨
મહાદેવ	૧	૧૪ ૬
"	૩	૨૨૨ ૮૧
"	"	૨૫૦ ૭૦
"	"	૧૫૭ ૬ ૧૮૬
"	"	૨૧૮ ૬૫
"	૩	૨૨૩ ૮૬
"	૨૧૬ બ	૨૦૪, ૨૦૬
"	૧	૭૧ ૧૮૦
"	૨	૧૬૮ ૧૩૬
"	૩	૧૫૫ બ ૧૮૦
"	"	૨૩૦ બ ૨૪૭
"	"	૧૪૬ બ ૧૭૪
"	"	૧૫૭ ૬ ૧૮૭
"	"	૨૪૦ ૫૮
"	"	૨૨૦ બ ૨૧૧
"	૨	૧૩૭ ૬
"	૩	૨૧૪ ૪૩
"	"	૨૩૫ ૨૮
"	૨	૧૦૬ ૮, ૧૧
"	"	૧૧૦ ૧૩, ૧૬, ૧૭
"	"	૧૪૩ ૨૬
"	૩	૧૪૪ બ ૧૫૬
"	"	૧૪૮ બ ૧૭૦, ૧૭૧,
"	"	૧૭૨
"	"	૧૪૪ ૬ ૧૬૪, ૧૬૫
"	"	૨૧૬ બ ૨૦૫

અંક	લેખ	ખર્ચ
મહાદેવ	૨	૧૩૫ ૧૩૭, ૧૪૩
"	૩	૨૫૬ ૮૫, ૮૭
"	"	૨૫૨ ૭૭
"	"	૨૦૭ ૧૫, ૧૭
"	"	૨૦૮ ૨૬
"	"	૨૧૦ ૩૦
"	"	૨૧૧ ૩૩, ૩૫
"	"	૨૧૨ ૩૮, ૪૦
"	"	૨૪૪ ૬૭
"	"	૨૫૧ ૭૦
"	"	૧૪૮ ૬ ૧૬૮, ૧૬૯
"	૧	૧૦૨ ૪, ૭
"	૩	૨૩૬ ૩૭, ૩૯
"	"	૨૫૫ ૮૩
"	૨	૧૪૩ ૨૭
"	૩	૨૫૦ ૭૦
"	૨	૧૧૪ ૨૫, ૨૭,
"	"	૨૮, ૨૯
"	"	૧૧૫ ૩૦, ૩૨
"	"	૧૪૧-૪૨ ૧૮, ૧૯,
"	"	૨૨, ૨૩,
"	"	૨૪
"	"	૧૩૩-૪૪ ૧૨૪
"	"	૧૩૫ ૧૩૮, ૧૩૯
"	"	૧૬૨ ૬૬
"	૩	૨૫૦ ૭૦
"	"	૧૪૮ ૬ ૧૬૬
"	"	૧૪૬ બ ૧૭૩, ૧૭૫
"	"	૨૨૫ ૬૬
"	"	૨૩૫ ૨૬
"	"	૨૩૬ ૩૭, ૩૮
"	"	૨૫૬ ૮૫, ૮૭
"	"	૨૩૮ બ ૨૩૮
"	૨	૧૩૩-૪૪ ૧૨૪
"	"	૧૩૫ ૧૩૮
"	૩	૨૩૪ ૨૪
"	"	૨૩૫ ૨૮, ૨૯, ૩૩
"	"	૨૩૭ ૪૦, ૪૩

અંક	લેખ	પાનું	અંક	લેખ	પાનું
મહેન્દ્રસુરિ	૨	૧૬૭	૧૨૩, ૧૨૮,	માધવ ...	૨ ૧૬૩ ૧૦૨, ૧૦૫
"	"	૧૩૩		"	૩ ૨૨૫ ૬૮
"	૧૬૮	૧૩૭	"	૨૩૭	૪૩
૩	૨૦૭	૧૫, ૧૭	"	૨૩૬	૫૭
"	૨૦૮	૨૧	"	૨૫૪	૮૨
"	૨૦૬	૨૧	"	૧૫૭ બ	૧૮૬
"	૨૧૦	૩૦	"	૨૨૨ બ	૨૧૩, ૨૧૪
"	૨૧૧	૩૩, ૩૫, ૪૦	માધવરાવ,	૨ ૧૩૭	૩
મહેન્દ્રાધિપ	"	૨૩૪	સર, ડી.		
"	૨૩૫	૨૬	માધવી	૩ ૧૫૬ બ	૧૫૪, ૧૫૫
મહેન્દ્ર	૧	૬૮	માધવેશિયપુ	૨ ૧૨૨	૨૩
"	૭૩	૧૮૬, ૧૯૪	માનદેવસુરિ	" ૨૧૩	૪૨
"	૮૦	૨૨૧	માનબ્યસ	૧ ૧૦૨	૪, ૭
૨	૧૨૪	૩૮, ૩૯, ૪૦	"	૧૦૩	૧૦
"	૧૨૭	૭૧	"	૧૦૭	૧૭
મહેન્દ્રદામ	૩ ૨૩૩ બ	૨૨૯, ૨૩૨,	મારશાલ. સર જોન	૧ ૬૮	૧૬૨
"	"	૨૩૫	"	૬૯	૧૬૯
મહેન્દ્રાચાર્ય	"	૨૩૬	માલદેવ ...	૩ ૨૧૭	૫૯, ૬૦,
માણિ ...	૨ ૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૪,	"	૨૧૯ બ	૨૦૬
"	"	૧૨૬	"	૨૨૫ બ	૨૧૮
"	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૭	માસમ	" ૨૩૧	૧૬, ૧૭
"	૨૦૬	૪, ૯	મિત્રચક્ષુસ	૧ ૬૧	૧૩૯
માણિભદ્ર	" ૧૬૮	૧૩૮	મિત્રશર્મા	૧ ૫૮	૧૩૪
માતરદેવી	" ૧૬૪	૧૧૧	"	૩ ૫૮	૧૦૨
માત્રાકાલ	૧ ૬૪	૧૪૮, ૧૪૯	મિત્રમા	૧ ૩૬	૫૯, ૬૦
માત્રાભટ્ટ	૨ ૧૧૧	૧૮, ૧૯	મિત્રાણુ	" ૫૫	૧૨૫, ૧૨૭
માત્રાશર	૧ ૧૦૨	૬	મિહિરકુલ	૩ ૨૫૬	૮૪
"	૧૦૩	૯	મીણુભદ્રેવી	" ૨૨૫	૧૦૦
માતૃભ ...	૩ ૬૨	૧૧૨, ૧૧૩	મુગધતુંગ	૨ ૧૩૩-૩૪	૧૨૪
માતૃશર્મા	૧ ૭૬	૨૧૯	મુધિગ	૩ ૨૫૦	૭૦
માતૃસિંહ	" ૧૦૨	૬, ૭	મુન્ન ...	" ૨૦૭	૧૬
માધવ ...	" ૨૦	૧૩, ૧૪, ૧૫	"	૨૩૫	૨૯
"	" ૫૦	૧૦૬, ૧૧૦	"	૨૩૭	૪૦, ૪૧
૨ ૧૧૪	૨૪, ૨૫,		"	૨૩૮	૪૯
"	"	૨૭, ૨૮, ૨૯	"	૨૩૮ બ	૨૩૭, ૨૪૦
"	૧૧૬	૩૭, ૩૯	મુન્ન	" ૨૨૨ બ	૨૧૩, ૨૧૪
"	૧૬૨	૬૭, ૬૮,	મુન્ન	" ૨૪૦	૫૮
"	"	૬૯, ૧૦૦			

અંક	સેન	પાનું
મુન્શી દેવીપ્રસાદ	૨	૧૩૮
મુન્શી ...	"	૧૪૫
"	"	૩૦, ૩૧,
"	"	૩૨, ૩૩
મુળજી ...	"	૧૩૩-૩૪
મુન્શી ...	૩	૨૨૩
મુન્શી ...	"	૨૫૦ અ
મુન્શી ...	૨	૧૩૭
મુન્શી ...	૩	૨૧૪
"	"	૨૧૫
મુન્શી ૧ ભા	૨	૧૩૭
સોભાની	"	"
"	"	૬, ૧૦, ૧૧
"	"	૧૩૮
"	"	૧૪૧-૪૨
"	"	૨૨, ૨૪
"	"	૧૪૪
"	"	૧૪૬
"	"	૧૪૭
"	"	૧૪૮
"	"	૧૫૦
"	"	૧૫૨
"	"	૧૫૪
"	"	૧૫૬
"	"	૧૫૮
"	"	૧૬૦
"	"	૧૬૨
"	"	૧૬૪
"	"	૧૬૬
"	"	૧૬૮
"	"	૧૭૦
"	"	૧૭૨
"	"	૧૭૪
"	"	૧૭૬
"	"	૧૭૮
"	"	૧૮૦
"	"	૧૮૨
"	"	૧૮૪
"	"	૧૮૬
"	"	૧૮૮
"	"	૧૯૦
"	"	૧૯૨
"	"	૧૯૪
"	"	૧૯૬
"	"	૧૯૮
"	"	૨૦૦
"	"	૨૦૨
"	"	૨૦૪
"	"	૨૦૬
"	"	૨૦૮
"	"	૨૧૦
"	"	૨૧૨
"	"	૨૧૪
"	"	૨૧૬
"	"	૨૧૮
"	"	૨૨૦

અંક	સેન	પાનું
મુન્શી ૨ ભા	૨	૧૩૭
"	"	૧૪૮
"	"	૧૫૦
"	"	૧૫૨
"	"	૧૫૪
"	"	૧૫૬
"	"	૧૫૮
"	"	૧૬૦
"	"	૧૬૨
"	"	૧૬૪
"	"	૧૬૬
"	"	૧૬૮
"	"	૧૭૦
"	"	૧૭૨
"	"	૧૭૪
"	"	૧૭૬
"	"	૧૭૮
"	"	૧૮૦
"	"	૧૮૨
"	"	૧૮૪
"	"	૧૮૬
"	"	૧૮૮
"	"	૧૯૦
"	"	૧૯૨
"	"	૧૯૪
"	"	૧૯૬
"	"	૧૯૮
"	"	૨૦૦
"	"	૨૦૨
"	"	૨૦૪
"	"	૨૦૬
"	"	૨૦૮
"	"	૨૧૦
"	"	૨૧૨
"	"	૨૧૪
"	"	૨૧૬
"	"	૨૧૮
"	"	૨૨૦
"	"	૨૨૨
"	"	૨૨૪
"	"	૨૨૬
"	"	૨૨૮
"	"	૨૩૦
"	"	૨૩૨
"	"	૨૩૪
"	"	૨૩૬
"	"	૨૩૮
"	"	૨૪૦
"	"	૨૪૨
"	"	૨૪૪
"	"	૨૪૬
"	"	૨૪૮
"	"	૨૫૦
"	"	૨૫૨
"	"	૨૫૪
"	"	૨૫૬
"	"	૨૫૮
"	"	૨૬૦
"	"	૨૬૨
"	"	૨૬૪
"	"	૨૬૬
"	"	૨૬૮
"	"	૨૭૦
"	"	૨૭૨
"	"	૨૭૪
"	"	૨૭૬
"	"	૨૭૮
"	"	૨૮૦
"	"	૨૮૨
"	"	૨૮૪
"	"	૨૮૬
"	"	૨૮૮
"	"	૨૯૦
"	"	૨૯૨
"	"	૨૯૪
"	"	૨૯૬
"	"	૨૯૮
"	"	૩૦૦

	અંક	લેખ	પાનું
મૈત્રક	૩	૨૫૬	૪
	"	૨૩૩ બ	૨૩૧
મૈત્ર ...	૧	૧૦૨	૫
મોહી ...	૩	૨૫૦ બ	૨૫૫, ૨૫૬
મોષ ...	"	૨૨૪	૬૬
મોષાદિત્ય	"	૨૨૪	૮૬
મોક્ષાદિત્ય	"	૨૧૬ બ	૨૦૪
મોક્ષાક	"	"	"
મોનિરાક્ષિ	૨	૧૬૧	૮૬, ૯૦
મંકરવામિન	૩	૨૩૨	૧૬
મંત્રરાજ	"	૨૫૬	૮૫, ૮૭
મંત્રરાજ	૧	૧૦૩	૯
ભવામય	"	૧૦૫	૧૩
	"	૧૦૬	૧૪, ૧૫
મંત્રશિવ	૨	૧૩૯	૧૫, ૧૬
મંત્રલીલ	૩	૨૩૨	૧૮
મંત્રલ ...	"	૨૫૬	૮૫, ૮૭
મંત્રલિકા આનન્દ	૧	૫૨	૧૧૫
શબલ. વિ.	"	૭૭	૨૧૦
ઓન.	"	૬૩	૨૬૩
	"	૬૪	૨૭૫
	"	૬૫	૨૮૦
મંત્રલીલ	૩	૨૫૬	૮૫
	"	૧૪૬ બ	૧૭૫
યુ			
યતિ ...	૨	૧૩૭	૮
યક્ષકીર્તિય	૩	૧૫૮ બ	૧૬૩, ૧૬૪
યક્ષહતા	૧	૨-૫	૧૮
(યશોહતા)	"	૪	૨૦
યશોદેવ	૩	૧૪૯ બ	૧૭૪, ૧૭૬
યશોધન	"	૨૨૪	૬૫
યશોધવલ	૨	૧૫૦	૫૨, ૫૩, ૫૪
	"	૧૫૪	૫૭, ૫૮
	"	૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૬,
	"	"	૧૩૧
	૩	૨૦૬	૩, ૫, ૧૧
	"	૨૫૬	૮૫
	"	૧૪૯ બ	૧૭૧

	અંક	લેખ	પાનું
યશોભદ્ર	"	૨૫૦	૭૦
	"	૨૫૧	૭૦
યશોવર્મા	૨	૧૩૭	૫
	"	૧૪૪	૨૮
	"	૧૪૭	૩૬
	"	૧૬૭	૧૨૨
	૩	૧૪૪ બ	૧૫૬
યશોવીર	"	૨૪૧ બ	૨૫૨, ૨૫૩
યક્ષદાસ	"	૨૩૫	૨૮, ૨૯, ૩૨
યક્ષકર્મા	૧	૧૦૨	૬
યજ્ઞહતા	"	૭૬	૨૧૮, ૨૧૯
યજ્ઞવામિન	૩	૨૩૨	૧૬
યાજ્ઞશ્વરશક્ષિ	૨	૧૬૧	૮૬, ૯૦, ૯૨
(યાજ્ઞશ્વરશક્ષિ)			
યુગંધર સ્ત્રામિન	"	૧૭૧-૮૫	૧૪૭
	"	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૭
યુલ(કનક)	૧	૪૫	૯૦
યુવરાજ ૧ લો	૩	૨૩૫	૨૮, ૨૯
યોગ (અવનિવર્મા	"	૨૩૫	૨૮, ૩૨, ૩૧
૨ નો)			
યોગ ...	૨	૧૨૪	૩૬, ૪૦
	"	૧૨૭	૭૨
યોગરાજ	૩	૨૩૭	૪૧, ૪૨,
	"	"	૪૪, ૪૭, ૪૮
	"	૧૪૮ ક	૧૬૮, ૧૬૯
યોગેશ્વર	૨	૧૨૬	૬૦, ૬૪
	૩	૧૪૪ બ	૧૬૬
	"	૨૩૮ બ	૨૪૫
યોગેશ્વર શક્ષિ	૨	૧૬૧	૮૬, ૯૦, ૯૨
યોગેશ્વરી	"	"	૮૬, ૯૦, ૯૨
ય્સામોતિક	૧	૨-૫	૧૭, ૧૮, ૧૯
	"	૪	૨૦
૨			
૨૬ ...	૨	૧૩૦	૧૦૦
	"	૧૩૩-૩૪	૧૩૫
૨૬ક ...	૧	૭૬	૨૧૬
૨૬રાજ	૨	૧૨૫	૪૨

अंश	क्षेत्र	प्रति
२५५५	" १०८	३
" १११	१८, १८, २०	
२५५५५५	१ २	१७
७६५२५	" ११	१८
२५५५५५	२ १३३-३४	१२४, १२८,
" "	"	१३२, १३५
"	१३५	१३८, १४१
"	१३६	१४६, १४८,
"	"	१५२
२५५५५	३ २४५	३७
२५५५५५	२ १३५	१३८
२५५५५५	" १३०	८५
२५५५५	" १३३-३४	१२५
२५५५	३ २२३	८०
"	२२४	८४, ८६
२५५५५	२ १६२	८७
३ २५०	७०	
२५५५	" २१८	७२
२५५५५	२ १४७	४०
"	१६२	८६
२५५५५	" १६८	१३७
२५५५५	३ २१८	६८
२५५५	" २२४	८६
२५५५५	२ १५५	६७
२५५५५५	" १८८-८२	१५५
२५५५५	१ ८५	२४३
२५५५५	३ २१८ अ	२०८
२५५५५	" "	"
२५५५५	२ १४३	२७
२५५५५	" १३०	८४
२५५५५	" १२२	१८
"	१२३	२८
२५५५	३ २२२ अ	२१३, २१४
२५५५	" २५० अ	२५५, २५६
२५५५५ (आभा)	२ १८३-२००	१५६
२५५५५	" १३३-३४	१३१

अंश	क्षेत्र	प्रति
२५५५५५	२ १८७	१५४
(आभा)		
२५५५५५	" १३३-३४	१२४
"	१३७	३, ८
"	१४७	४०
२५५५५५	२ १५०	५२
२५५५५५	" १२४	४०
२५५५५५	३ २२४	८६
"	१४४	२००
२५५५	२ १३७	४, ५, ६,
"	"	११
"	१३८	१२
२५५५५५	" १६८	१३८
२५५५५	" १६५	११४
३ २१४	४४	
" २४०	५८	
" २४७	६८	
२५५५५	२ १३३-३४	१२३, १२८
२५५५५	" १२७	७३
" १२८	८०	
२५५५५	" १५२	५६
" १५३	"	
" १६८	१३७	
२५५५	३ २०७	१५, १७
" २०८	१८, २१	
" २०८	२३, २६	
" २११	३३, ३५	
" २१२	३७, ४०	
२५५५	१ १०२	५
२५५५	३ १ अ	८१, ८२
२५५५५५	२ १४५	३४, ३७
२५५५५५ (आभा)	२४८ अ	२५२, २५३
२५५५५	२ १३७	७
२५५५५	" १६७	१२१, १३१
३ २०६	५, १०	
" २१७	६०, ६२	
" २२४	८१	
२५५५५५	१ १०२	५
२५५५५	२ १०६	८, ११

	અંક	લેખ	પાનું
રામપાલ	૩	૧૫૫ અ	૧૭૮, ૧૭૯
રાત્ના ...	૨	૧૬૮	૧૩૮
રાવણ ...	"	૧૩૦	૬૬
રાસલક્ષ્મી	"	૧૬૮	૧૩૮
રાહુ (રાહુ)	૩	૨૨૪	૬૭, ૬૫
રાહુપ	"	૧૨૫ બ	૧૨૨
રઘુનાથીન	"	૨૧૭	૬૦, ૬૨
રૂચિ ...	"	૨૩૮ અ	૨૩૭
રૂઢ ...	૨	૧૪૩	૨૭
	૩	૫૯ અ	૧૦૫, ૧૦૮
રૂઢોપ	૧	૪૦	૬૬, ૭૨
રૂઢોપ	"	"	"
રૂઢોપન	"	૧	૧
	"	૨-૫	૧૭, ૧૮, ૧૬, ૨૦
	"	૬	૭, ૮, ૬,
	"	"	૧૦, ૧૧
	"	૭	૧૨, ૧૩
	"	૮	૧૪, ૧૫
	"	૧૫	૩
	૩	૬ અ	૬૧
રૂઢિત્ય	૨	૧૦૬	૮, ૧૧
	"	૧૧૦	૧૩, ૧૬, ૧૭
	"	૧૪૧-૪૨	૧૬, ૨૨,
	"	"	૨૩, ૨૪
રૂઢર ...	૧	૨૪	૨૮, ૨૯
	"	૨૬	૩૨, ૩૪, ૩૫
	૩	૨૬ અ	૬૭
રૂઢરૂપિ	૧	૭	૧૨, ૧૩
	"	૪૨	૮૨, ૮૪
રૂઢરૂપી	"	૫૮	૧૩૪
	૩	૫૮	૧૦૨
રૂઢિંદ ૧ ભો	૧	૨	૧૭
(મહાસત્રપ)	"	૭	૧૨, ૧૩
	"	૮	૧૪, ૧૫
	"	૬	૧૬
	"	૧૦	૧૭
	૩	૬ અ	૬૧

	અંક	લેખ	પાનું
રૂઢિંદ ૨ ભો	૩	૬ અ	૬૧
રૂઢરૂપિ	૨	૧૫૫	૬૪, ૬૮
રૂઢરૂપ ૧ ભો	૧	૮	૧૪, ૧૫
	"	૧૧	૧૮
રૂઢરૂપામિત્ય	૩	૨૩૨	૧૬
રૂપનારાયણ	"	૨૧૬	૫૫, ૫૭
	"	૧૪૪ ક	૧૬૧
રૂપા ...	"	૨૫૬	૮૫, ૮૭
રૂપાદેવી	૨	૧૭૧-૮૫	૧૫૦
રૂપિણી	૩	૨૧૬ બ	૨૧૦
રૂઢિમની સર કાવ-	૨	૧૧૭	૪૦
સજી બહાગીર			
રૂપેય ...	"	૧૨૨	૨૩
રૂપ ...	૧	૫૦	૧૦૬, ૧૧૦
	૨	૧૦૬	૧૨
	"	૧૧૨-૧૩	૨૦, ૨૩
	"	૧૧૪	૨૬
	"	૧૧૬	૩૭, ૩૯
	"	૧૨૪	૩૬, ૪૦
રૂપનરો ભેદ,	૩	૨૩૦ અ	૨૨૩
કર્મક, ડખલ્યુ,			
રૂપનત ...	"	૨૨૨ અ	૨૧૩
રૂપસમ	૨	૧૨૪	૩૬, ૪૦
રૂપાદિત્ય	"	૧૧૫	૩૦, ૩૩
રૂપાધ્યક	૩	૨૨૭	૮
રૂપાસ્વામી	"	૨૩૨	૧૬
રૂપસર (રૂપાધર)	૨	૧૨૦	૩, ૫, ૮
રૂપ ...	૧	૪૧	૭૫
રૂપામિત્ય	"	૧૮	૬, ૧૦
રૂપ ...	૩	૨૨૬	૨૨૦
રૂઢિણી	૨	૧૬૩	૧૦૨, ૧૦૩,
	"	"	૧૦૮
રૂપાસર્ગ	૧	૮૫	૨૪૩
ભ			
ભુક્ટિ ...	૨	૧૨૪	૩૮, ૪૦
ભુક્ટિ	૩	૨૨૨	૮૧
ભાગ્યભુક્ટિ	૨	૧૬૮	૧૩૬

ક્રમ	વિષય	પાડ
અમલ ...	૩ ૧૪૪ ૫ ૧૬૮	
અમલ દી. કે,	૧ ૪૧ ૭૫	
અમલ ...	૨ ૧૨૪ ૩૮, ૪૦	
અભિયાન	" ૧૧૭ ૧૨૩, ૧૩૧	
	" ૧૭૧-૮૫ ૧૪૮	
	" ૧૮૧ ૧૫૪	
	૩ ૨૦૧ ૧, ૧૧	
	" ૨૦૭ ૧૪, ૧૫,	
	" " ૧૭, ૧૮	
	" ૨૦૮ ૧૬, ૨૧	
	" ૨૦૯ ૨૬	
	" ૨૧૦ ૩૦	
	" ૨૧૧ ૩૨, ૩૩,	
	" " ૩૫, ૩૬	
	" ૨૧૨ ૩૭, ૪૦	
અભિયાન	" ૨૩૮ ૨૪૭	
અભિયાન ...	" ૨૩૩ ૨૩૪, ૨૩૬	
અભિયાન	" ૨૩૭ ૪૧, ૪૫,	
	" " ૪૭, ૪૮	
અભિયાન	૨ ૧૩૭ ૭, ૮	
	" ૧૬૭ ૧૨૧, ૧૨૫,	
	" " ૧૩૦	
	" ૧૬૮ ૧૩૪, ૧૩૭	
	૩ ૨૦૬ ૫, ૧૦	
	" ૨૦૭ ૧૪, ૧૬,	
	" " ૧૭, ૧૮	
	" ૨૦૮ ૧૬, ૨૧	
	" ૨૧૦ ૩૦	
	" ૨૧૧ ૩૨, ૩૫	
	" ૨૧૨ ૩૭, ૪૦, ૪૧	
	" ૨૧૫ ૪૬, ૫૧	
	" ૨૧૮ ૬૪, ૬૫	
	" ૨૨૫ ૬૭, ૬૮,	
	" " ૧૦૦	
	" ૨૨૬ ૧૦૩, ૧૦૪,	
	" " ૧૦૫, ૧૦૬	
	૩ ૨૨૨ ૨૧૩	
અભિયાન	૨ ૧૮૮-૬૨ ૧૫૫	

ક્રમ	વિષય	પાડ
અમલ ...	૩ ૨૩૬ ૬ ૨૫૧	
અમલ ...	૧ ૬૮ ૧૬૮	
	૩ ૨૩૮ ૨૩૬.	
અમલ	" ૨૩૬ ૨૫૦, ૨૫૧	
અમલ ...	૨ ૧૩૩-૩૪ ૧૨૪, ૧૩૫	
	" ૧૩૫ ૧૩૮, ૧૪૧	
	" ૧૩૬ ૧૪૬, ૧૪૨	
	" ૧૬૩ ૧૦૨	
	૩ ૨૧૮ ૭૧, ૭૨	
	" ૨૫૦ ૭૦	
અમલ	૨ ૧૫૫ ૬૪, ૬૮	
	" ૧૬૧ ૬૧	
	" ૧૫૫ ૧૭૮, ૧૭૯	
અમલ	" ૧૬૭ ૧૨૨	
અમલ ...	" ૧૬૮ ૧૩૬	
અમલ ...	૩ ૨૫૪ ૮૨	
અમલ	" ૨૩૨ ૧૮	
અમલ	" ૨૧૮ ૭૪, ૭૬	
અમલ	૧ ૮૫ ૨૪૩	
અમલ ...	૨ ૧૪૩ ૨૬, ૨૭	
અમલ ...	૩ ૨૩૬ ૬ ૨૫૧	
અમલ	" ૨૨૫ ૬૭, ૧૦૧,	
અમલ	૨ ૧૬૭ ૧૨૩, ૧૨૭,	
	" " ૧૨૮, ૧૩૨,	
	" " ૧૩૩	
	૩ ૨૦૬ ૭, ૧૨	
	" ૨૧૨ ૩૬, ૪૧	
અમલ ...	૨ ૧૬૨ ૬૮	
અમલ ...	૩ ૧૪૪ ૫ ૨૦૦	
અમલ	૨ ૧૨૪ ૩૬, ૪૦	
અમલ ...	" ૧૬૮ ૧૩૭	
અમલ	" ૧૩૭ ૪	
	" ૧૬૦ ૮૬, ૮૮	
અમલ ...	" ૧૬૭ ૧૨૭, ૧૩૨	
	" ૧૭૧-૮૫ ૧૪૮	
	૩ ૨૦૬ ૭	

संख्या	विवरण	पान	संख्या	विवरण	पान	
२	१६७	१२०, १२३,	२	१८८-८२	१५५	
"	"	१२४, १२७,	३	२१७	६१, ६२	
"	"	१२८, १३२	२	१३०	६६	
३	२०६	४, ७, ८,	"	१३८	१२	
"	"	१२	"	१३८	१५, १६	
"	२०७	१४, १७	"	१४०	२७	
"	२०८	१८, २१	"	१४१-४२	२३	
"	२०९	२६	"	१४३	२५, २७	
"	२१०	३०	"	१४६	८३, ८४	
"	२११	३२, ३५	३	१४० अ	१५७, १५८	
"	२१२	३७, ४०, ४१				
"	२२४	८१, ८४	वस्तु ...	"	२४६	६८
४	४४ अ	८८, ८९	वस्तु ...	१	७१	१७६
५	५३	१२१	वस्तु ...	"	१०२	५
६	१५६	६८, ७०, ७१	२	१०६	८, ११	
७	१६५	११४, ११६	वस्तु ...	१	५२	११५, ११८
८	१७०	१४३, १४६	"	५३	१२२	
९	२०१	१६०, १६१	"	५४	१२३	
१०	२०२	१६३	"	५५	१२५, १२७	
११	२०६	१७२, १७४	"	६०	१३६	
१२	२१६	५५, ५७	"	६१	१३८	
१३	२१८	६५	"	६३	१४७, १४८	
१४	१६७	१२७, १३२	"	"	१४८	
१५	१६८	१३४, १३५,	"	६५	१५१, १५५	
१६	"	१६७, १४०	"	६७	१६०, १६१	
१७	१६८	१४१	"	६८	१६३, १६७	
१८	१६३-२००	१५६, १५७	"	"	१६८	
१९	२०६	७	"	६९	१७४	
२०	२१७	६१, ६२	"	७०	१७६, १८०	
२१	१६३	१०२	"	"	१८३	
२२	२३२	१८	"	७३	१८४	
२३	१६७	१२०	३	५६	१००, १०१	
२४	१६८	१३४	"	५८	१०२	
२५	१७१-८५	१४७	"	५९	१०३, १०४	
२६	१८८-८२	१५५	वस्तु ...	१	५३	१२१
२७	१८३-२००	१५६	"	५५	१२५, १२७	
२८	२०३	१६५	वस्तु पंडित	३	२६ अ	८३

माघा २५२५

વસ્તુનામ	અંક	લેખ	પાત્ર
વસ્તુનામ	૨	૧૨૧	૧૪, ૧૫,
"	"	"	૧૭, ૨૧, ૨૫
"	"	૧૩૦	૮૫, ૮૬,
"	"	"	૧૦૪
"	૩	૨૩૬	૫૩, ૫૬
"	"	૧૪૮ ક	૧૬૮, ૧૬૯
"	"	૨૩૩ અ	૨૩૧, ૨૩૫
વસ્તુનામ ...	"	"	૨૩૧, ૨૩૪,
"	"	"	૨૩૬
વસ્તુનામ	"	૧૨૫ બ	૧૨૧
વસ્તુનામ	૧	૭૬	૨૦૫
"	૨	૧૨૬	૫૪
"	૩	૨૪૦	૫૮
"	"	૧૫૭ બ	૧૮૪
વસ્તુનામ ...	૧	૮૮	૨૫૪, ૨૫૮
વસ્તુનામ	"	૨૨૪	૮૫
વસ્તુનામ	૨	૨૦૧	૧૬૦, ૧૬૧
"	"	૨૦૨	૧૬૩
"	"	૨૦૬	૧૭૩
"	"	૨૨૩	૬૦
"	"	૨૨૪	૬૨
"	"	૨૨૬	૧૦૪, ૧૦૬
"	૩	૧૪૬ અ	૧૭૦, ૧૭૨
વસ્તુનામ	૨	૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૪,
"	"	"	૧૨૬
"	"	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૮
"	"	૨૦૬	૪, ૬
વસ્તુનામ ...	૩	૨૨૩ અ	૨૧૬
વસ્તુનામ ...	૧	૭૧	૧૮૦
વસ્તુનામ ૧ ભો	૩	૨૨૬	૬
"	"	૨૩૦	૧૦, ૧૧, ૧૨
"	"	૨૨૬	૨૨૦, ૨૨૧
વસ્તુનામ ૨ ભો	"	૨૨૬	૬
"	"	૨૩૦	૧૦, ૧૧, ૧૨
"	"	૨૨૬	૨૨૦, ૨૨૧
વસ્તુનામ ...	"	૬૨	૧૧૨
વસ્તુનામ ...	"	૨૧૪	૪૪
વસ્તુનામ ...	૧	૪૨	૮૧, ૮૪

વસ્તુનામ	અંક	લેખ	પાત્ર
વસ્તુનામ	૨	૧૭૧-૮૫	૧૪૭
"	"	૧૬૩-૨૦૦	૧૫૮
વસ્તુનામ	"	૧૭૧-૮૫	૧૪૬
વસ્તુનામ ...	"	૧૬૩	૧૦૨, ૧૦૩
વસ્તુનામ	"	૨૩૧	૧૦૬
વસ્તુનામ ...	"	૧૩૭	૩
(સોનાની)			
વસ્તુનામ બાપ	૩	૨૩૧	૧૬, ૧૭
વસ્તુનામ	૨	૧૩૭	૫
"	"	૧૪૫	૩૮, ૩૯,
"	"	"	૪૧, ૪૫
"	"	૧૬૫	૧૧૨, ૧૧૬
"	"	૧૬૬	૧૧૭, ૧૧૮
"	"	૧૭૦	૧૪૨
"	"	૧૮૬	૧૫૨
"	"	૨૦૧	૧૫૬
"	"	૨૦૨	૧૬૩
"	"	૨૦૬	૧૭૧
"	૩	૧૫૫ બ	૧૮૧
"	"	૧૫૭ બ	૧૮૩
વસ્તુનામ પડિત	૨	૧૨૫	૪૧, ૪૭
વસ્તુનામ ...	૩	૨૪૩	૬૫
વસ્તુનામ	"	૨૫૬	૮૫, ૮૭
વસ્તુનામ ...	૨	૧૩૨	૧૧૮, ૧૨૧,
વસ્તુનામ	"	૧૫૦	૫૨, ૫૪
"	૩	૧૫૭ ઈ	૧૬૧, ૧૬૨
વસ્તુનામ	"	૨૨૩ અ	૨૧૫
વસ્તુનામ	"	૨૬ અ	૬૩, ૬૪
વસ્તુનામ	૧	૪૫	૬૦
વસ્તુનામ	"	૧૧	૧૮
વસ્તુનામ ...	૩	૨૨૩ અ	૨૧૬
વસ્તુનામ	૨	૧૩૭	૭, ૮
"	"	૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૩,
"	"	"	૧૨૪, ૧૨૫,
"	"	"	૧૨૬, ૧૨૭,
"	"	"	૧૨૮, ૧૨૯,
"	"	"	૧૩૨, ૧૩૩

ग्रंथ	लेख	पान	ग्रंथ	लेख	पान
वस्तुपाठ	२	१६८ १३५, १३७	वाटस्यभ	२	१०८ ८, ११
"	"	१६८ १४१	"	"	११० १३, १६, ११
"	"	१८७ १५४	वाड ...	"	" " "
"	"	१८८-८२ १५५	वाडभ ...	३	२०८ २२
"	"	१६३-२०० १५६, १५७,	वाडिवाला	"	२४३ ६४, ६५
"	"	१५८	वाडिभक्त भेष	१	५७ १३२
"	"	२०३ १६५	वाड ...	"	१०२ ५
३	२०६	३, ४, ५,	वाडिन ...	२	१६३ १०१
"	"	६, ७, ८,	वाडि ...	"	१६८ १३६
"	"	८, १२	वाडिभ ...	३	२२३ अ २१५, २१६
"	२०७	१४, १५,	वानिभक्त	१	११ १८
"	"	१६, १७,	वापनदेव	३	१४४, ६ १६३
"	२०८	१८, २०,	वापस ...	२	१६८ १३६
"	"	२१, २२	वाभदेव	"	१५७ ७६
"	२०९	२३, २४,	"	३	२१५ ५०, ५३
"	"	२५, २६	वाडुभक्त	२	१०८ ८, ११
"	२१०	२८, ३०	"	"	११० १३, १६, ११
"	२११	३२, ३३, ४०	वाडिसेधु	"	१७१-८५ १४७
"	२१२	३७, ४०, ४१	"	"	१६३-२०० १५६
"	२१३	४२	वाडिडर	३	२४३ ६४, ५
"	२१५	४५	वाडिभ ...	२	१४७ ४०, ४४, १
"	१२५ अ	१२१	"	"	१६८ १३८
"	२१६ अ	२०५	"	३	२४३ ६४, ६५
वस्तुभक्त	"	६ अ ८१, ८२	"	"	१४० अ १५६, १५८
वस्तुभक्त	"	६ अ ८१, ८२	वाडिडर	२	१६२ ८८
वस्तु ...	२	१६८ १३६	वाडिडर	"	१६८ १३६
वस्तु ...	"	" "	वाडिडर	३	२४८ ६८
वस्तुदेव ...	"	१६६ ११८	वाडिडर	"	१३६ अ १५४, १५५
"	"	१८६ १५२, १५३	वाडिडर	"	२०८ २०, २२
वाडिभक्त	"	१६३-२०० १५७	वाडिडर	"	२०८ २५
वाडिभक्ति १ ले	३	२३७ ४२	वाडिडर	"	२२२ ८५
"	"	२३८ ४८	वाडिडर	२	१६१ ८३
वाडिभक्ति	२	१६१ ८८ ८०, ८२	वाडिडर ...	"	१४० १७
वाडिभक्ति ...	३	२५६ ८६, ८७	"	"	२३८ अ २३७, २३८
वाडिभक्ति ...	१	११ १८	"	"	८३ २६३, २६७,
वाडिभक्ति	३	२०७ १६, १८	"	"	२७४
"	"	२०८ २०	"	"	८४ २७५, २७६
"	"	२०९ २७	"	"	२३४ २७
"	"	२११ ३४			
"	"	२१२ ३८			

	अंश	शेष	पार्श्व		अंश	शेष	पार्श्व
वास्तुनदिक	३	६ अ	६१, ६२	विजयादित्य	३	१२५ अ	१२२
वाहक ...	२	२१३	४२	विजयानंद	"	२२५	६७, ६८
	३	१४८ अ	१६८, १६९	विजयभामा	२	१३५	१३६
	"	१४६ अ	१७१	विजयदेवी	३	२२५	६६
	"	२११ अ	२०५	विजयेश्वर	"	"	६७
वाहक	२	१६८	१३८	विजयेश्वर	२	१२२	३२
वाहक ...	"	"	१३६	विजयेश्वर	"	१२२	१६, २३
वाहक धवध	३	२३५	२८, २९	विजयेश्वर	१	७१	१७६, १८२
विक्रम ...	"	२२२	८७	विजयेश्वर	३	२३८ अ	२३७, २३८,
विक्रमसिंह	"	२५२	७६	"	"	"	२३६, २४०,
	"	२२३ अ	२१५	"	"	"	२४३, २४४,
विक्रमादित्य	१	१०३	८, ९, १०	"	"	"	२४५
(सत्याभाम)	"	१०४	१२	विजयानंद	३	२२५	६६, १०१
पृथ्वीवत्सला	"	१०५	१३	विजयानंद	"	१२५ अ	१५१
	"	१०६	१४, १५	विजयाराम	"	१४४ अ	१६६, २००
	२	११८	४७	विजयादित्य	१	१०३	६
विक्रमादित्य १ शो	३	२३२	१६	"	"	१०४	१२
विक्रमाह	"	२३६	३५, ३६, ३८	"	"	१०५	१३
विक्रम ...	"	२२४	६४	२	१३३-३४	१२३	
विमलराम	"	२३३ अ	२३०	"	१३५	१३८	
	"	२३८ अ	२३७, २३८	विजयभक्त	३	२१७	६१, ६२
विजयपाल	"	२५०	७०	विमल	"	१४० अ	१५६
विजयराज	१	१०२	३, ४, ७	"	२३६ अ	२५१	
	२	१०६	४	विमलशुभ	१	७८	२१५, २१७
	"	१३७	४	"	८४	२३६, २४०	
	३	२३० अ	२२४	विमलशुभ	२	१६२	६८, १००
विजयवर्मा	२	१०६	४	विरिक-स, सर,	३	२२२	७६
विजयसिंह	३	२२४	६५, १०१	आस्था			
विजयसिंह	२	१६७	१२२	विजयश्रीमती	२	१३६	१५१
(शुद्धि)				३	२२३	६५	
विजयसेन	३	२४०	५८	"	२२६	२२०	
विजयसेन अरि	२	१६७	१२३, १२८,	विजयश्रीमती	२	१६१	८६
	"	"	१३३	अथ, अथ	"	१६७	२०
	"	१६८	१३५, १३७	"	१६८	३४	
	"	१६३-२००	१५६	विजय ...	३	२३५	२८, २९
विजयादित्य	"	१२१	८				
नरैन्द्रधर							

विभागदेव	अंश	लेख	पान
	२	१३७	८
	"	१६७	१२२
	"	१७०	१४३
	३	२१४	४३, ४४
	"	२१५	४५, ४७,
	"	"	५०, ५२
	"	२१६	५४, ५६, ५७
	"	२१७	५८
	"	२१८	६४, ६५,
	"	"	६६, ६७,
	"	"	७०, ७१
	"	२१९	७३, ७४
	"	"	७५, ७६
	"	२२०	७७
	"	२२५	१००
	"	२२६	१०२, १०६
	"	१४४ क	१६२
	"	२१५ अ	२०२, २०३
	"	२१६ अ	२०४, २०६
	"	२२३ अ	२१५, २१६,
	"	"	२१७
विज्ञाप	१	२३	२४, २६
	"	३६	६४, ६६, ६८
	"	१०२	५
	२	१०६	८, ११
विश्वदत्त	३	२६ अ	६३, ६४
विश्वभक्त	"	२२२	८०
विश्वभित्त	"	२१६	५५, ५७
विश्वेश्वर राशि	२	२०४	१७०
विष्णु ...	"	१४७	४०, ४४
	३	२३७	४८
विष्णुपुत्र	१	६६	२६५, ३०१
विष्णु भट्ट	२	१२१	१३, १७ २३
	"	१३०	६४, १०२
विष्णुभित्त	१	४७	६७, ६८
विष्णुभक्त	"	६१	१३६
विष्णुवर्धन	३	२३० अ	२२३
विष्णुभक्त	१	२३	२४, २६, २७

विभागदेव	अंश	लेख	पान
विष्णुशेष	३	२२७	८
विष्णुसिंह	१	३३	५४
वीरभित्त	"	४२	८१, ८४
वीरभक्त	३	२५० अ	२५५, २५६
वीरभक्तभक्त	१	६६	१६६, १७४
वीरभक्त	२	१६८	१३८
वीरभक्त	१	६५	२८०
	२	१३७	७, ८
	"	१६७	१२०, १२१,
	"	"	१२२, १२५,
	"	"	१२८, १३०
	"	१६८	१३४, १३७
	३	२०६	३, ५, ७, १
	"	२०७	१४, १७
	"	२०८	१६, २१, २
	"	२०९	२३, २६
	"	२१०	३०
	"	२११	३२, ३५
	"	२१५	४५, ४७, १
	"	२१८	६४, ६५
	"	२१९	७३
	"	२२४	६१, ६४
	"	२२५	६८, ६९
	"	२२६	१०४, १०६
	"	२२७ अ	२१६
वीरभक्तभक्त	२	१३०	१०१
वीरभक्त	३	२२३ अ	२१६
वीरभक्त ...	"	४४ अ	६८, ६९
वीरभक्त	३	२१७	५६
	"	२१८	६५, ६६, १
वीरभक्त ...	२	२०१	१६०, १६१
	"	२०२	१६३, १६४
	"	२१८	६४, ६५
वीरभक्त	२	१३७	८
वीरभक्तभक्त	३	२३६ क	२५१
वीरभक्त	२	२०१	१६०, १६१,
	"	"	१६३, १६४
वीरभक्त	१	४२	८१, ८४

	ક્રમ	કે.બી.	પાત્ર
વીરાક ...	૩	૨૨૨ અ	૨૧૩, ૨૧૪
વીર્ય ...	૨	૧૬૮	૧૩૬
વીરચર	૩	૨૧૫	૪૭
વીરકથુ દેવ	૨	૧૫૬	૬૯, ૭૧
વીવીક ...	"	૨૫૧	૭૦
વીસલ ...	૨	૧૬૮	૧૩૬
વીસલક	"	"	૧૩૮
વીરલથુ	૩	૨૫૧ અ	૨૫૮
ગુહાકૃષ્ણ મેળર	૧	૫૭	૧૨૯
સી. એસ			
જબલાલ કાળી-	૩	૨૧૮	૬૪
દાસ શાસ્ત્રી			
વેંકય રાવ	૧	૧૭	૫
બહાદુર વિ.	"	૨૩	૨૪
	"	૨૬	૩૨
	"	૪૧	૭૪
	"	૫૧	૧૧૧
	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૬
	૩	૨૩૦	૧૦, ૧૧
વેંગીનાથ	૨	૧૨૨	૨૬
વેળલ રાજલ	"	૧૬૭	૧૫૪
વેળીલાલ(દાસ)	"	૧૪૭	૪૦, ૪૪
વેદગર્ભરાશિ	"	૧૬૬	૧૧૮, ૧૧૯
	"	૧૭૦	૧૪૩
	"	૧૮૬	૧૫૨, ૧૫૩
	"	૨૦૧	૧૬૦
	"	૨૦૨	૧૬૩, ૧૬૪
	"	૨૦૬	૧૭૩, ૧૭૪
વેદસર્મા	૩	૨૫૨	૭૫, ૮૧
વેદાધિક્ષા	૨	૧૬૨	૯૮
વેળપ ...	"	૧૩૩-૩૪	૧૨૩, ૧૩૩,
	"	"	૧૩૬
વેસ્ટર ગાર્ડ	૧	૧૫	૩
એન. એલ.			
વેકુન્ધ ...	૧	૨૭	૩૭
વેળલ ...	૨	૧૫૮	૭૯, ૮૦
વેળલદેવ	"	૧૫૭	૭૩, ૭૪,
	"	"	૭૫, ૭૭
	૩	૧૫૭ અ	૧૮૩

	ક્રમ	કે.બી.	પાત્ર
વેળક ...	"	૧૪૮ અ	૧૬૭
વેલ. સી. બી.	"	૨૩૭	૪૨
	"	૧૩૦ અ	૧૪૪
	"	૧૪૯ અ	૧૭૩
વેલનાથ	"	૨૧૫	૪૫, ૫૩
	"	૨૨૨	૮૪, ૮૫
	"	૧૪૪ બ	૧૬૯
વેરભટ ...	૧	૭૩	૧૬
વેરિશિંદ	૩	૨૩૭	૪૧, ૪૨,
	"	"	૪૪, ૪૮
	"	૨૫૨	૭૩, ૭૮
વેશ્વરથ	૧	૬	૧૦
વોગેલ. ડો.	"	૪૧	૭૪
વોલસન મેળર	"	૭	૧૨
જે. ડબલ્યુ	"	૧૯	૧૧
	"	૩૮	૬૨
	"	૮૪	૨૩૬
	"	૮૬	૨૪૫
	૨	૧૩૭	૩
	૩	૨૨૭	૩
	"	૨૩૩	૨૧
	"	૨૩૬	૩૫
વોધન ...	૨	૧૨૧	૯
વોસરિઉ	"	૧૬૮	૧૩૯
વોસરિન	"	૧૬૦	૮૭, ૮૮
વોહરી ...	"	૧૬૮	૧૩૯
વોહિયક	"	"	"
આધ્રસેન	૧	૧૩	૪
	"	૧૪	૬, ૭, ૮
શ			
શક્તિકુમાર	૩	૨૫૨	૭૮
શચિ ...	"	૨૦૭	૧૮
શતપોત્રેચર	"	૨૩૮ અ	૨૩૯
શબરવામિન	"	૨૩૨	૧૯
શમ્ભી ...	૧	૫૩	૧૨૧
	૨	૧૨૪	૩૮
શમ્ભીન ...	૧	૬૫	૧૫૦, ૧૫૪
	"	૧૦૨	૬

અંક	લેખ	પાત્ર
૧	૬૬	૨૬૬, ૩૦૧
૩	૧૫૭ બ	૧૮૩
૫	૧૪૮ બ	૧૬૬
૭	૩૪	૫૭
૯	૬	૭, ૯, ૧૧
૧૧	૨૪	૨૮, ૨૯
૧૩	૨૪૫	૬૭
૧૫	૨૩૮ બ	૨૩૮, ૨૪૨
૧૭	૨૩૨	૧૮, ૨૦
૧૯	૨૩૦ બ	૨૨૪
૨૧	૨૪	૨૮, ૨૯
૨૩	૧૬૭	૧૨૩, ૧૨૮,
૨૫	"	૧૩૩
૨૭	૧૬૮	૧૩૭
૨૯	૨૦૬	૮
૩૧	૨૦૭	૧૫, ૧૭
૩૩	૨૦૮	૨૧
૩૫	૨૦૯	૨૬
૩૭	૨૧૦	૩૦
૩૯	૨૧૧	૩૩, ૩૫, ૪૦
૪૧	૨૦૭	૧૭
૪૩	૨૦૮	૨૧
૪૫	૨૧૦	૩૦
૪૭	૨૧૧	૩૩, ૩૫
૪૯	૨૧૨	૩૮, ૪૦
૫૧	૧૪૮	૪૯, ૫૦
૫૩	૧૬૮	૧૩૭
૫૫	૧૭૧-૮૫	૧૪૭
૫૭	૧૩૬ બ	૧૫૪
૫૯	૨૧૮	૬૪
૬૧	કાળીદાસ	
૬૩	૨૩૮ બ	૨૪૬
૬૫	૨૪૯	૨૪૭, ૨૪૮
૬૭	૨૨૭	૭, ૮
૬૯	૨૩૬	૩૫, ૩૬, ૩૯
૭૧	૧૨૫ બ	૧૨૨
૭૩	૧૩૮	૧૨, ૧૩, ૧૪
૭૫	૨૩૦ બ	૨૨૬, ૨૨૮

અંક	લેખ	પાત્ર
૨	૧૨૪	૩૯, ૪૦
૪	૪૯	૧૦૪
૬	૫૧	૧૧૧, ૧૧૩,
૮	"	૧૧૪
૧૦	૫૨	૧૧૫, ૧૧૭
૧૨	૫૩	૧૧૯, ૧૨૦
૧૪	૫૪	૧૨૩
૧૬	૫૫	૧૨૫, ૧૨૬
૧૮	૫૬	૧૨૮
૨૦	૫૭	૧૨૯, ૧૩૦,
૨૨	"	૧૩૨
૨૪	૫૮	૧૩૪
૨૬	૫૯	૧૩૫
૨૮	૬૦	૧૩૬, ૧૩૮
૩૦	૬૧	૧૩૯
૩૨	૬૨	૧૪૨
૩૪	૬૩	૧૪૫
૩૬	૬૪	૧૪૬
૩૮	૬૫	૧૪૮
૪૦	૬૬	૧૪૯, ૧૫૦
૪૨	૬૭	૧૫૧
૪૪	૬૮	૧૫૨
૪૬	૭૦	૧૫૫
૪૮	૭૧	૧૫૬, ૧૫૭
૫૦	૭૨	૧૫૮
૫૨	૭૩	૧૫૯
૫૪	૭૪	૧૬૦, ૧૬૧,
૫૬	"	૨૦૨
૫૮	૭૫	૨૦૪, ૨૦૫
૬૦	૭૬	૨૦૬, ૨૦૮
૬૨	૭૭	૨૧૧, ૨૧૩
૬૪	૮૨	૨૨૫
૬૬	૮૩	૨૩૧, ૨૩૩
૬૮	૮૪	૨૩૭, ૨૩૯
૭૦	૮૭	૨૪૬
૭૨	૮૮	૨૫૦, ૨૫૧,
૭૪	"	૨૫૭
૭૬	૮૩	૨૬૩, ૨૬૪,
૭૮	"	૨૬૬, ૨૭૦,
૮૦	"	૨૭૨

अंश	वैष	पान
शीलादित्य १ भो १	६४	२७५, २७६
(वक्षणी	६५	२८२
धर्मदित्य)	६६	२८६, २८२,
"	"	२८७
"	६७	३०२
"	६८	३०५
३	५४	१००, १०१
"	५८	१०२
"	५६	१०३, १०४
"	५६ अ	१०५, १०६
"	६६	१०६, ११०
"	६२	१११
शीलादित्य २ भो १	६१	१३६
(वक्षणी)	६८	१६३
"	७६	२०५
"	७७	२१४
"	७८	२१७
"	८२	२२७
"	८३	२३४
"	८४	२४०
"	८७	२४६, २४७
"	८८	२५३, २५५
"	६३	२६३, २६७,
"	"	२७३
"	६४	२७८
"	६५	२८६
"	६६	२८३, २८६
३	६२	१११
शीलादित्य ३ भो १	७६	२०५
(वक्षणी)	७७	२१०, २१३,
"	"	२१४
"	७८	२१५, २१७
"	७६	२१८, २१६
"	८०	२२०, २२१
"	८१	२२२
"	८२	२२३, २२७,
"	"	२२६
"	८३	२३०, २३४
"	८४	२३६, २४०

अंश	वैष	पान
शीलादित्य ३ भो १	८५	२४२, २४३,
(वक्षणी)	"	२४४
"	८६	२४५
"	८७	२४६, २४७
"	८८	२४८, २४५
"	६३	२६३, २६७,
"	"	२७३
"	६४	२७६
"	६५	२८६
शीलादित्य ४ भो १	८८	२४६, २४३,
वक्षणी	"	२४५
"	८६	२४६
"	८०	२६०
"	८१	२६१
"	६२	२६२
"	६३	२६३, २६७,
"	"	२७४
"	६४	२७६
"	६५	२८०
"	"	२८६
"	६६	२८४, ३००
३	६२	१११, ११२
शीलादित्य ५ भो १	४३	८५
वक्षणी	"	६३
"	"	२६३, २६७,
"	"	२७४
"	६४	२७५, २७६,
"	"	२८०, २८१,
"	"	२८६
"	६६	२८४, ३००
शीलादित्य ६ भो १	६३	२६८, २७४
वक्षणी	"	६४
"	६५	२८०, २८६,
"	"	२८४
"	६६	३००
२	१४७	३६
शीलादित्य ७ भो १	६६	२८८, २८५,
वक्षणी	"	३००
३	२३३ अ	२३०

अंश	लेख	पान
शीवादित्य सामन्त	१	४५ ६३
"	"	४६ ६४, ६६
"	"	४७ ६७
"	"	४८ १०१, १०३
"	"	६३ १४७, १४८,
"	"	१४९
"	"	६५ १५१, १५५
शुक्ल हलपतराम	३	२३३ अ २२६
शुभिवर्मा	"	२५२ ७२, ७८
शुभचंद्र	"	" ७५, ८१
शुभचंद्र	"	१५५ अ १७८, १७९
शुभसेन ...	"	२२५ १०६
शुभेश्वरी	२	१६१ ८६, ६०
शेठ साराबाध	३	१५३ अ १६६
डाबाबाध		
शेठ ...	१	१०२ ५
शेठ ...	३	२५० अ २५५, २५६
शेषदेवत (भट्टाश्री)	२	१६५ ११४, ११६
शेठ ...	"	१०६ ८, ११
शेठ ...	"	१६३ १०२
शेठानंदेव	"	१५७ ७६, १७७
"	"	१६२ ६६
शंकर	३	२२७ ५
"	"	२३६ ५४, ५७
"	"	२५० ७०
"	"	६२ ११२, ११३,
"	"	११४
शंकरभक्त	"	२३२ १८
"	"	२३० अ २२३, २२४,
"	"	२२५, २२७
शंकरभक्त	"	२३२ १८, २०
"	"	२३० अ २२४
शंकरचर्मन	"	२३८ अ २४७
शंभोर (शंभोर)	२	१२४ ३६, ४०
श्यामभूष	१	३६ ५६, ६०
श्यामभूष	३	२३८ अ २४७, २४८
श्याम. डाबर	२	११५ ३०

अ-१६

अंश	लेख	पान
श्यामशीवादित्य	१	१०३ ८६, ११
"	"	१०४ १२
"	"	१०५ १३
"	"	२३० अ २२३
श्रीतात	"	१५७ अ १८२
श्रीधर	२	१६३ १०१, १०२,
"	"	१०५
"	"	२१६ ५६, ५७
"	"	२२५ ६८, १०१
"	"	१२५ अ १२६
श्रीपाल	२	१४७ ३८, ३९,
"	"	४०, ४४, ४७
"	"	१६८ १३८
"	"	२१८ ६५, ६६
श्रीवादेवी	"	२२४ ६५
श्रीराम	२	१६८ १३५
श्रीविष्णु	३	२३७ ४१
श्रीसपाल	"	२५१ ७०
श्रुतिभक्त	"	२१६ ७३
स		
सठिसरियठ	३	२४३ ६३, ६५
सठभक्त	१	८१ २२२
सठभक्त	३	६२ ११२, ११४
सठभक्त	"	" ११३
सठभक्त	१	१६ ११, १२
सठभक्त	३	२१५ ५०, ५३
सठभक्त	"	२१८ ७०
सठभक्त	"	१४४ ३ १६५
सठभक्त	१	१ ३
सठभक्त	२	१७१-८५ १४८
सठभक्त	३	२३५ २६
सठभक्त	२	१३७ ५
सठभक्त	१	७३ १६०, १६४
सठभक्त	३	२५२ ७५, ८०, ८१
"	"	२४१ अ २५२, २५३

	ક્રમ	કેળ	ખાતું
અમરસીંહ	૨	૧૬૦	૮૬, ૮૮
અમર	૩	૨૨૩	૮૬
અમર ...	૧	૧૦૨	૫
અરકાર અર	૩	૧૫૮ અ	૧૬૩
બાળનાથ			
અરમ-અરિ	"	૨૧૧	૩૬
અરમથ	૨	૧૬૮	૧૩૬
અરમતી	૧	૭૬	૨૧૬
	૩	૨૦૭	૧૫, ૧૭
	"	૨૦૮	૨૧
	"	૨૦૯	૨૬
	"	૨૧૦	૩૦
	"	૨૧૧	૩૩, ૩૫
	"	૨૧૨	૩૮, ૪૦
અરવિંદ	૨	૧૨૪	૩૮, ૩૯, ૪૦
અથઅથુક	"	૧૬૮	૧૩૮
અથઅથુદેવી	"	૧૬૫	૧૧૪, ૧૧૬
	"	૨૦૬	૧૭૨, ૧૭૪
	"	૨૨૬	૧૦૩
અથઅથુસીંહ	"	૨૧૩	૪૨
અથસી	૩	૨૧૬ અ	૨૦૪, ૨૦૫
	"	"	૨૦૬
અથસીલા	"	૨૨૫	૧૦૫
અથસીનારાયણ	"	૨૧૬	૨૦૪, ૨૦૬
અન્વેષક	૨	૧૨૨	૨૩
અસ્ત્યુત(અસ્ત્યુત)	૧	૬૫	૨૮૭
અહબ	૨	૧૭૧	૮૫, ૧૫૦
અહબ	"	૧૪૫	૩૦, ૩૧, ૩૩
	૩	૨૦૮	૨૦, ૨૨
	"	૨૦૯	૨૫, ૨૭
અહરવ	"	૨૪૩	૬૪, ૬૫
અહઆલુન	૨	૧૩૬	૧૫૨
અહાર	"	૧૪૫	૩૦, ૩૩
આહર	"	૧૬૮	૧૩૬
આહિ (ક)	"	૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૪
	"	"	૧૨૬
	"	૨૦૬	૪, ૬
આંકરસીંહ	૩	૧૪૪ ક	૧૬૩
આખા	"	૨૪૩	૬૧, ૬૫

	ક્રમ	કેળ	ખાતું
આમથ	"	૨૨૪	૬૨, ૬૪
	"	૨૨૫	૬૮
	"	૨૨૨ અ	૨૧૩
	"	૨૨૩ અ	૨૧૬
આમર ...	૨	૧૬૮	૧૩૭, ૧૩૮
આમથ ...	"	"	૧૩૬
આમથુક	"	"	૧૩૮
આમથુક	"	"	"
આમથુક ...	"	"	"
આમથ ...	૩	૧૪૪ ધ	૨૦૦
આમથ ...	"	૨૫૬	૮૬, ૮૭
આમથ ...	"	૨૨૩	૮૬
	"	૨૫૪	૮૨
આમથ ...	"	૨૨૨ અ	૨૧૩, ૨૧૪
આમથુમાર	૨	૧૬૬	૧૧૬
	"	૧૭૦	૧૪૪
	"	૧૮૬	૧૫૨, ૧૫૩
	"	૨૦૧	૧૬૦
	"	૨૦૨	૧૬૩
	"	૨૦૬	૧૭૩
આમથ	૩	૧૪૩ અ	૧૬૬, ૧૬૭
આમથુક	૨	૧૬૮	૧૩૮
આમ ...	"	"	૧૩૬
આમ ...	૧	૮૫	૨૪૩, ૨૪૪
આમથ	"	૮૧	૨૨૨
	"	૬૨	૨૬૨
	૩	૬૨	૧૧૨
આમ ...	"	૨૫૪	૮૨
આમથ	"	૨૨૩	૬૦
આમથ	"	૨૩૮ અ	૨૩૮
આમથસિંહ	૨	૧૩૭	૪
	"	૧૬૪	૧૧૦, ૧૧૧
	"	૧૬૭	૧૨૨, ૧૨૬,
	"	"	૧૩૧
	૩	૨૦૬	૬, ૧૧
	"	૨૧૩	૪૨
	"	૨૧૬	૫૪, ૫૭
	"	૨૨૫	૬૮, ૧૦૧
	"	૨૫૨	૭૩, ૮૬
	"	૨૧૬ અ	૨૦૪, ૨૦૫,
	"	"	૨૦૬

ग्रंथ	लेख	पान
सामन्तसिंह	३ १६४	२०८
"	२१६ अ	२१०
सामन्तरामि	१ १०३	६, ११
सारंगदेव (वापेला)	३ २१७	५६
"	२२०	७७
"	२२१	७८
"	२२२	७९, ८१,
"	"	८५, ८७
"	२२३	८८, ८९
"	२२४	९३, ९६
"	२२५	९७
"	२१६ अ	२१०
"	२२० अ	२११, २१२
"	२२२ अ	२१३
"	२२३ अ	२१५, २१६
"	२२५ अ	२१८, २१९
सारंगधर	२ १४७	४०
साधवाहन	" १४९	५१
साक्षि ...	३ १५५ अ	१७८, १७९
साक्षिवाहयु	२ १४९	५१
साक्ष ...	३ २२४	९६
साक्षी ...	२ १६८	१३८
सावर्ग	" "	"
सावदेव	२ १४९	५१
"	१६८	१३७, १३८
साविकुमार	२ १३०	९४, १०२
सावित्री	" १६३	१०२
साक्षरुप	२ १६८	१३८
सिंधु ...	" १३७	८
"	३ २१६	५४, ५७
सिंधिया	१ ६६	१७०
सिद्ध ...	२ १३३-३४	१२३, १३३
सिद्धपाल	३ २१८	६५
सहस्र	२ १३७	६, ७
(अपसिंह)	" १४१-४२	१६
"	१४४	२८, २९
"	१४५	३१, ३३
"	१४६	३४, ३५

ग्रंथ	लेख	पान
सिद्धराज	२ १४७	३८, ३९,
(अपसिंह)	" "	४०, ४२,
"	"	४४, ४५, ४७
"	१५०	५२
"	१५४	५६
"	१५५	६१, ६५
"	१५६	६०
"	१५७	७४, ७७
"	१५८	७८
"	१६०	८५, ८८
"	१६२	९६, ९९
"	१६३	१०२, १०५
"	१६५	११३, ११६
"	१६६	११७, ११९
"	१६७	१२२
"	१७०	१४२, १४६
"	१८६	१५१, १५३
"	२०१	१५६
"	२०२	१६२
"	२०४	१६७, १६८
"	२०६	१७१
"	२१८	६५, ६६
"	२१९	७५
"	१४४ अ	१५९
"	१४४ अ	१६०
"	१४४ अ	१६१, १६३
"	१४४ अ	१६४
"	१४९ अ	१७०
"	१४९ अ	१७३, १७४,
"	"	१७५
"	१५५ अ	१८०, १८१
"	१५७ अ	१८३, १८५
"	१४३ अ	१८६, १८७
"	१४३ अ	१८८
"	१४४ अ	१८९
"	२१५ अ	२०३
"	२१६ अ	२०५
"	२३६ अ	२५०
"	२३८ अ	२३७
सिद्धराज	१ ६६	२६६, ३०१

અંક	લેખ	પાન
સિદ્ધેશ્વર	૩	૧૪૪ થી ૧૬૬
સિદ્ધરાજ	૨	૧૪૭ ૪૧, ૪૫
	૩	૨૩૫ ૨૬
	"	૨૩૭ ૪૨
	"	૧૪૪ થી ૧૬૨
	"	૧૪૬ થી ૧૭૩, ૧૭૫
	"	૨૩૮ થી ૨૪૬
સિમ્મ, એલ. પ્રોફેસર	૧	૧૬ ૩
સિરખર ...	૩	૨૨૩ ૮૬
	"	૨૨૩ થી ૨૧૬
સિરપાલ	"	૨૨૩ થી ૨૧૬
સિદ્ધમિત	૧	૨-૫ ૧૮, ૨૦
સિદ્ધરાજ	૨	૧૬૮ ૧૩૬
સિદ્ધવર્મા	૩	૨૩૫ ૬
સિદ્ધાદિત્ય	"	૨૨૬ ૬
	"	૨૩૦ ૧૦, ૧૧, ૧૨
	"	૨૨૬ ૨૨૦, ૨૨૧
સીતા ...	"	૨૧૮ ૭૦
સીમંધરસ્વામિન	૨	૧૭૧-૮૫ ૧૪૭
સીમં ૧ લો	૩	૨૩૭ ૪૨
સીમં ૨ જો	"	" ૪૦, ૪૧,
	"	" ૪૩, ૪૪,
	"	" ૪૫, ૪૬,
	"	" ૪૭, ૪૮
	"	૨૩૮ ૪૯, ૫૦
	"	૨૨૦ થી ૨૧૧
સીપુ ...	"	૨૫૪ ૮૨
સીમંજી	૨	૧૬૮ ૧૩૬
સીમાત્રિ	૩	૨૪૩ ૬૪, ૬૫
સીદ્ધ ...	૧	૫૩ ૧૨૨
	૨	૧૨૪ ૩૬, ૪૦
	૩	૨૩૪ ૨૭
સીદ્ધલ	૧	૫૫ ૧૨૫
સીદ્ધમિત	"	૨-૫ ૨૦
સીદ્ધાદિત્ય	૩	૨૨૭ ૪, ૫
સીદ્ધિલ ...	૧	૨-૫ ૧૭, ૧૮,
	"	" ૧૯, ૨૦

અંક	લેખ	પાન
સુધર્મા ૩૧.	૧	૬ ૧૬
વી. એસ.	"	૧૮ ૬
	"	૨૦ ૧૩
	"	૨૨ ૨૧
	"	૨૪ ૨૮
	૨	૧૩૦ ૬૫
	"	૧૪૧-૪૨ ૧૮
સુનવથ ...	૨	૧૬૮ ૧૩૬
સુપાથ	"	૧૭૧-૮૫ ૧૪૭
સુપાકુ ...	"	૧૭૧-૮૫ ૧૪૭
	"	૧૬૪-૨૦૦ ૧૫૦
સુભદ્રામં (સીદ્ધા)	"	૧૩૭ ૮
સુમતિ ...	૩	૧૨૫ થી ૧૨૧
સુમતિસ્વામી	"	૨૨૦ થી ૨૧૧, ૨૧૨
સુમદનપાલ	૩	૨૨૪ ૬૨
સુમિત્ર	૨	૧૬૮ ૧૩૬
સુરત્નસ્યાર્થ	૩	૨૨૪ ૬૨
સુરભિ ...	"	૧૪૯ થી ૧૭૩
સુરરાજ ...	"	" ૧૭૫
સુરાદિત્ય	"	૨૩૮ થી ૨૪૬, ૨૪૭,
	"	" ૨૪૮, ૨૪૯
સુવિદ્યા	૧	૬ ૭, ૧૦, ૧૧
સુવત ...	૨	૧૭૧-૮૫ ૧૪૭
	"	૧૮૮-૬૨ ૧૫૫
સુહાદિત્ય	"	૧૭૧-૮૫ ૧૪૭
	"	૨૦૩ ૧૧૫
સુતરાજ	૩	૨૨૪ ૬૨
સુપા ...	૨	૧૬૨ ૬૮
સુમન ...	૩	૨૧૪ ૬૪
સુમલદેવી	૨	૨૦૧ ૧૬૦, ૧૬૧
	"	૨૦૨ ૧૬૨, ૧૬૪
સુમલેશ્વર	"	૨૦૧ ૧૬૦, ૧૬૧
	"	" ૧૬૩, ૧૬૪
સુમેશ્વર	૩	૨૪૩ ૬૪, ૬૫
સુર ૧ લો	૧	૧૦૨ ૫, ૬
	૩	૨૨૬ ૬
	"	૨૩૦ ૧૦
	"	૨૨૬ ૨૨૧, ૨૨૨

અંક	લેખ	પાનું
અર ૨ ને	૩ ૨૨૬	૬
"	૨૩૦	૧૦, ૧૧, ૧૨
"	૨૨૬	૨૨૧, ૨૨૨
અરાનંદ	૨ ૧૩૪-૩૪	૧૨૪
અર્થ ...	" ૧૧૨-૧૩	૨૦, ૨૨
અર્થક ...	૧ ૫૨	૧૧૫, ૧૧૭
અર્થવીકલ	૩ ૨૫૬	૮૫
અહવ દેવી	૨ ૧૭૧-૮૫	૧૫૦
અહવા ...	૩ ૨૧૮	૭૧
સેનસંધ ...	" ૧૨૫ બ	૧૨૧
સેધ ...	૧ ૧૦૨	૫
સેલ્લવિદ્યાધર	૨ ૧૩૨	૧૨૧
સેલહથ	૩ ૨૨૩ અ	૨૧૬
સોપ્રુકા	૨ ૧૭૧-૮૫	૧૪૬
"	" ૧૮૬	૧૫૪
"	૩ ૨૦૮	૧૬, ૨૦,
"	"	૨૧, ૨૨
"	૨૦૬	૨૩, ૨૫ ૨૬
"	૨૧૦	૨૮
સોહરાજ	" ૧૪૬ બ	૧૭૩
સોહલ (જ્યોતિ)	૨ ૧૫૮	૭૬, ૮૦
સોહલ દેવ	૩ ૨૧૪	૪૩, ૪૪
સોભાઈ ...	" ૨૪૩	૬૪, ૬૫
સોમ (પ્રાગવાટ)	૨ ૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૩,
"	"	૧૨૪, ૧૨૭,
"	"	૧૨૯, ૧૩૦,
"	"	૧૩૨
"	૧૬૮	૧૩૮
"	૧૬૯	૧૪૧
"	૧૭૧-૮૫	૧૪૭, ૧૪૮
"	૧૮૮-૯૨	૧૫૫
"	૧૯૩-૨૦૦	૧૫૬, ૧૫૭,
"	"	૧૫૮
"	૨૦૩	૧૬૫
૩	૨૦૬	૪, ૭, ૬, ૧૨
"	૨૦૭	૧૪, ૧૫, ૧૭
"	૨૦૮	૧૬, ૨૧
"	૨૧૦	૩૦
"	૨૧૧	૩૨, ૩૩, ૩૫
"	૨૧૨	૩૭, ૪૦

અંક	લેખ	પાનું
સોમ (ખાલુ)	૧ ૮૦	૨૨૦, ૨૨૧
"	" ૧૦૨	૫
"	" ૧૨૪	૩૮, ૩૯, ૪૦
સોમ (લેખક)	૩ ૨૨૪	૬૩, ૬૬
સોમ ...	૨ ૨૦૪	૧૭૦
સોમદેવ ...	" ૧૫૪	૫૮
"	૩ ૨૦૮	૨૦, ૨૨
સોમરવિ	૨ ૧૬૨	૬૮
સોમરાજ	" ૧૪૫	૩૩
"	" ૧૫૫	૬૬
સોમરાજદેવ	" ૧૬૨	૬૭, ૬૯, ૧૦૦
સોમસિંહદેવ	" ૧૬૭	૧૨૧, ૧૨૩
(પરમાર)	" "	૧૨૬, ૧૨૭
"	"	૧૩૧
"	" ૧૬૮	૧૩૪, ૧૩૬
"	"	૧૩૭, ૧૩૯
"	"	૧૪૦
સોમસિંહ	" ૧૬૬	૧૧૬
"	" ૧૬૭	૧૨૧
"	" ૧૭૦	૧૪૪
"	" ૧૮૬	૧૫૨, ૧૫૩
"	" ૧૯૩-૨૦૦	૧૬૦
"	" ૨૦૨	૧૬૩
"	" ૨૦૬	૧૭૩
"	૩	૧૧
સોમાદિત્ય	૨ ૧૨૩	૩૨, ૩૪
સોમેશ્વર	" ૧૩૭	૪
(કાલિંકોચુદીના કર્તા)	"	૩, ૭, ૮
"	" ૧૪૭	૩૯
"	" ૧૬૭	૧૨૦, ૧૨૧
૩	૨૧૫	૪૫, ૫૦, ૫૧
"	" ૨૧૬ અ	૨૦૪
સોમેશ્વર (દિવ)	૨ ૧૬૭	૧૨૩, ૧૩૩
૩	૨૦૬	૮, ૧૩
સોમેશ્વર	" ૨૧૮	૬૫, ૬૭,
(કાપિષ્ઠભગોત	"	૬૯, ૭૦
ઉપાધ્યાય	"	૭૨.
ધર્મોદ્ધાર કુરંધર)	" ૨૧૯	૭૩, ૭૫

અંક	વેળા	પાનું
સોમેશ્વર	૩	૨૦૭
(સુભદ્રાચરના પુરોહિત દ્વારા વાજાડનો પુત્ર)	,,	૨૦૯
સોમેશ્વર	૨	૧૫૬
(બાબાપાલનો મુખ્ય અંગી)	,,	૧૫૭
સોમેશ્વર (દેવ) (રાણુક)	૩	૨૧૭
સોમેશ્વર (ઉદય-રાજાનો પુત્ર)	૩	૧૪૯ બ
સોમેશ્વર (કુમારાજાના કુટુંબમાં જન્મેલ)	૨	૧૬૮
સોમેશ્વર (અપરાધિત્વ અને રત્નાકિત્તનો ભાઈ)	,,	૧૫૫
સોમેશ્વર (અન્નાવતીનો સ્વામિશ્રીરાજકુલ)	,,	૧૬૮
સોમેશ્વર (વેદગર્ભ-રાક્ષિનો પુત્ર)	૨	૧૮૬
સોમેશ્વર મહારાવ	,,	૨૦૪
	૩	૨૩૮ બ
	,,	૧૫૭ ક
	,,	૨૩૮ બ
સોમેશ્વર	,,	૨૨૦ અ
સોમના ...	૨	૧૫૬
સોમના ...	૩	૨૪૩
સોમના ...	૨	૧૬૨
સોમના ...	,,	૧૬૭
	,,	૧૬૭-૨૦૦
	૩	૨૦૬
સોમના	,,	૨૧૭
સોમના ...	,,	૨૪૮
સોમના ...	૨	૧૬૮
સોમના ...	૩	૨૩૮ બ
	,,	,,

અંક	વેળા	પાનું
સોમના ...	૨	૧૬૮
સોમના ...	,,	૧૬૨
સંગમ ...	૧	૫૩
	૩	૨૪૪
સંગમ ...	૧	૮૦
સંગમ ...	૩	૨૨૭
સંગમ ...	૧	૬૮
(સંગમ ...)		
સંગમ ...	૩	૨૧૬
સંગમ ...	,,	૧૫૭
સંગમ ...	૧	૬૫
	,,	,,
સંગમ ...	૨	૨૦૩
સંગમ ...	,,	૧૬૮
સંગમ ...	૧	૮૫
સંગમ ...	૨	૧૬૮
સંગમ ...	૧	૨૬
	,,	૮૨
સંગમ ...	૧	૧
	,,	૬
	,,	૧૫
	૨	૧૩૦
સંગમ ...	૧	૨૯
સંગમ ...	૧	૩૪
	,,	૩૬
	,,	૩૮
	,,	૪૦
	,,	૪૧
	,,	૪૨
	,,	૪૩
	,,	૪૪
	,,	૪૫
	,,	૪૬
	,,	૪૭
	,,	૪૮
	,,	૬૭

अंश	शेष	पातु	अंश	शेष	पातु
२०-६०६	१	६८ १६३, १६७,	पट्टित ...	१	१६ ३, ४
"	"	१६८	पट्टितव ...	"	१०२ ५
"	६६	१७४	पट्टितव ...	"	७१ १७६, १८२
"	७०	१७५, १७६	पट्टि अर (अर)	"	६५ १५०, १५१,
"	७१	१८०	"	"	१५४
"	७२	१८४, १८८			
"	७३	१८४	६		
"	७४	१८५, १८६,	६भीर	२	१६३ १०२, १०८
"	"	२०२	"	२०४	१६८, १७०
"	७५	२०५, २०६	६रगधु	१	७७ २१४
"	७६	२१८, २१९	"	८०	२६०
"	८०	२२१	६रहाउ	३	२४० ५८
"	८१	२२२	६रहाम	"	२३३ अ २२६, २३२,
"	८२	२२८, २२९	"	"	२३५
"	८३	२३०, २३५	६रहेव	"	२२४ ६६
"	८४	२३६, २४१	६रधधु (धन)	१	८८ २५४, २५८
"	८५	२४४	"	"	१०६ १४, १५
३	४४	६५, ६६	६रसतहेवी	३	२५० अ २५४
"	४४ अ	६७, ६८, ६९	६रि ...	"	२३४ २७
"	५६ अ	१०५	६रिहास विहारीहास	३	२५० अ २५४
"	६६	१०६, ११०	६रिनाथ	१	५७ १२६, १३२
२०-६०७	१	६४ १४८, १४९	६रिपाथ	३	२१६ अ २१०
२०-६०८	"	४२ ८१, ८४	"	"	२२२ अ २१३, २१४
२०-६०९	"	७३ १६०	"	"	२५१ अ २५७
२०-६१०	३	२२० ७७	६रिप्रभासुरि	"	२४५ ६७
२०-६११	१	६५ १५०, १५१,	"	"	२५० ७०
"	"	१५४	६रिभाह	२	१३० ६४, १०२
२०-६१२	"	४५ ६०	६रिभाह	१	८० २२०, २२१
"	"	७८ २१५, २१७	६रिभाहअरि	२	१६७ १२३, १२८,
"	३	१३० अ १४५	"	"	१३३
२०-६१३	१	१६ ३	"	"	१६८ १३५, १३७
"	३	२३८ अ २४६, २४७	"	"	२०७ १५, १७
२०-६१४	१	४१ ७५	"	"	२०६ २६
२०-६१५	२	१६८ १३६	"	"	२१० ३०
२०-६१६	१	८५ २४३	"	"	२११ ३३, ३५, ४०
२०-६१७	"	२६ ४२	६रिपाह	२	१६८ १३६
५			६रिपा	३	२५१ अ २५७
पट्टि ...	१	४३ ८५, ८८	६रिवअन	"	२३८ अ २३७, २३८
"	"	५३ १२१	"	"	२४०, २४४

અંક	લેખ	પાન
હરિવંશ	૧ ૬૬	૨૮૮
હરિશ્ચંદ્ર	૩ ૨૨૩	૮૬
હરિશ્ચંદ્ર	,, ૨૧૬ અ	૨૦૪, ૨૦૬
હર્ષ	,, ૨૩૩ અ	૨૩૦, ૨૩૧
હર્ષચંદ્ર	,, ૨૧૫ અ	૨૦૨
હર્ષવર્ધન	૧ ૧૦૪	૧૨
	,, ૧૦૬	૧૫
	,, ૧૦૭	૧૭
	૨ ૧૧૭	૪૨, ૪૫
	,, ૧૨૫	૪૩
	,, ૧૩૨	૧૧૮
	,, ૧૩૫	૧૩૮, ૧૩૯
હરિ ...	૩ ૨૩૫	૩૦
હસ્તચંદ્ર (હર્ષચંદ્ર)	૨ ૧૩૭	૩, ૮
હારીતિ	૧ ૧૦૨	૪, ૭
	,, ૧૦૩	૧૦
	,, ૧૦૭	૧૭
હાલ ...	૩ ૨૨૪	૬૩, ૬૫
હાલાહલ	૧ ૧૪	૭, ૮
હાંસ ...	૩ ૨૩૮ અ	૨૩૮
હીરવિજય	,, ૨૪૦	૫૮
હીરાદેવી	,, ૨૨૫	૧૦૧
કુમર ...	,, ૨૪૧ ક	૨૫૪
કુલ્લ. ધ.	૧ ૧૩	૩
	,, ૨૧	૧૬
	,, ૨૪	૨૫
	,, ૩૫	૫૮
	,, ૪૧	૭૪
	,, ૬૨	૧૪૦
	,, ૬૮	૧૬૨
	,, ૬૯	૧૬૬
	,, ૭૪	૧૬૫
	,, ૧૦૩	૮
	૨ ૧૧૨-૧૩	૨૧
	,, ૧૧૫	૩૦
	,, ૧૨૭	૬૫
	,, ૧૩૧	૧૦૫
	,, ૧૩૨	૧૧૪

અંક	લેખ	પાન
કુલ્લ. ધ.	૨ ૧૪૩	૨૫
	૩ ૨૧૭	૫૮
	,, ૨૩૦	૧૦
	,, ૨૪૩	૬૧
	,, ૨૫૭	૮૮
	,, ૧૩૦ અ	૧૪૬
	,, ૨૨૬	૨૨૦
	,, ૨૩૦	૨૨૩, ૨૨૫
હેમ ...	,, ૨૩૬ ક	૨૫૧
હેમચંદ્ર ...	૨ ૧૩૫	૧૩૮
	,, ૧૩૭	૩, ૪,
	,, ૧૪૭	૩૮, ૩૯
	૩ ૨૧૮	૬૬
	,, ૨૧૬ અ	૨૦૫
	,, ૨૨૩ અ	૨૧૫, ૨૧૬
	,, ૨૩૩ અ	૨૨૬
હેમચંદ્ર	,, ૧૫૮ અ	૧૬૩
	,, ૨૫૮ અ	૨૫૨, ૨૫૩
હેમ્મટ	૧ ૬૬	૨૬૬, ૩૦૧
હેમા ...	૨ ૧૬૮	૧૩૯
	૩ ૨૨૩	૮૬
હેલ. ડોલ્ડર આર. ધ.	૨ ૧૫૬	૬૯
હુએનસેમ	૧ ૨૮	૨૬
	,, ૬૩	૧૪૪
	,, ૬૭	૧૫૭
	૨ ૧૩૬	૧૪૭
	,, ૧૪૭	૩૯
	૩ ૧૩૦ અ	૧૪૫
ફે		
ફાલ ...	૨ ૧૬૨	૯૮, ૧૦૦
ફાલિપાલ	,, ૧૩૫	૧૩૮, ૧૩૯
ફીરસ્વામિ	૩ ૧૫૮ અ	૧૬૩
ફોમટાલિ	,, ૧૫૮ અ	૧૬૩, ૧૬૪
ફોમસિંહ	,, ૨૫૨	૭૬
ફોમાનંદ	,, ૨૨૫	૯૮, ૯૯,
	,,	૧૦૧
	,, ૨૨૨ અ	૨૧૩, ૨૧૪

પરિશિષ્ટ (ક)

ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખસંગ્રહના ત્રણ ભાગમાં
આવતા પારિભાષિક શબ્દોની અનુક્રમણિકા

[સૂચના-પહેલો અંક ગ્રંથનો નંબર બતાવે છે, બીજો અંક લેખનો નંબર બતાવે છે અને ત્રીજો અંક પાનું બતાવે છે. જે જે શબ્દો ભાગભાગ દરેક લેખમાં વંશવર્ણનપ્રસંગે તેમ જ હાનિભાગમાં આજી આવે છે તેની સામે ગ્રંથ, લેખ અને પાનાના અંકો મૂક્યા નથી.]

અ	ગ્રંથ	લેખ	પાનું	ક	ગ્રંથ	લેખ	પાનું
અભિખ્યાનિ	૧	૧	૪	કલિગ્રંથમહાભારત	૧	૧	૧૦
અભિદોષ				ક			
અમહાર				કલ્પવૃક્ષમૈત્રન	૧	૧	૨
અતિથિ				કલક સંગ્રહ			
અનુત્પન્નાદાન	૧	૩૬	૫૯	કલકાતિ સંગ્રહ			
અસુદ્ધમાહક				કલ્પની ...	૧	૭૩	૧૬૦
અન્તરંગા	"	૬૮	૨૫૩	કલ્પદ્રુ	૩	૨૧૪	૪૪
અભિનવ માગ્ધેય	૨	૧૫૭	૭૫	કલ્પન ...	૧	૬૧	૧૩૯
અભ્યન્તરિકા	૧	૮૭	૨૪૮	અંગભાગથ	૨	૧૦૨	૧૬૩
અમારદાન	૩	૧૫૫	૧૭૮	ક			
અવલોકિક	૧	૪૦	૬૯	કલ્પક ...	૨	૧૬૨	૯૮
અલ્પકામાલ	૨	૧૩૫	૧૪૩	કપ ...	૩	૨૨૨	૮૩, ૮૬
આ				"	૨૩૮	આ	૨૩૯
આમિયણ માલ				કાલેબરિક	૧	૪૭	૬૭
આચારદાન				કાલેપિકા	૨	૨૦૬	૧૭૨
આલક	૩	૨૩૮	આ ૨૩૭	કાલેપણ	૨	૧૪૫	૩૩
આભીર	૧	૭	૧૨, ૧૩	"	૩	૧૫૭	ક ૧૮૮
"	"	૧૧	૧૮	કુદિય ...	૨	૧૬૩	૧૦૨
આમલકઅન્તાન	૩	૨૩૬	૩૫	કુમારામાલ			
આચુકાક				કુલ્યુન (ક)	૧	૬૬	૩૦૧
આરણિક	૩	૨૨૮	૮	"	૨	૧૨૩	૩૩
આલરણી				"	૧૨૬	૧૪	
આહાર				"	૨૨૮	૭	
આલ્પકાલિક				"	૨૩૪	૨૭	

	અંક	લેખ	પાન
કેદાર ...	૧	૮૫	૨૪૩
કેવલિ ...	૧	૯	૧૬, ૧૭
ખ			
ખવડ			
ખ-નાકર નિધિનિષેષસંહિત			
ખલક ...	૨	૧૬૨	૯૮
ખાલ રથલકોપરિ- ૧	૭૭	૨૧૪	
પદક સંહિત			

ગ			
ગાલક ...	૨	૧૪૫	૩૧
ગન્ય			
ગમગમિક	૩	૨૩૧	૧૫, ૧૭
ગજનક	૨	૧૩૭	૭
		૧૬૦	૮૮
		૧૬૫	૧૧૬
		૧૬૬	૧૧૯
		૧૮૬	૧૫૧

મામકુટ			
માસ			
મલાન			
ગીત			
સુદાહન	૧	૬૭	૧૫૬
ગોપથ ગોપ્તાર	૨	૧૬૨	૯૮
સમેતા			
ગોષ્ટિકા	૩	૨૪૩	૬૫, ૬૬
ધ			
ધડા ...	૩	૨૨૩	૯૦
ધોધ ...	૨	૧૦૯	૮, ૧૧

ઘ			
ઘકર્તિ			
ઘતુરશીતિ	૨	૧૨૩	૩૨
	૩	૨૩૫	૩૩
		૧૨૫ અ	૧૧૭
ઘતુરશીતિકા		૨૩૪	૨૫
ઘતુરાશિકા		૧૫૫ અ	૧૭૮
ઘતુરશીતિકા	૨	૧૬૮	૧૩૮
ઘતુપટિ		૧૫૬	૬૯, ૭૧

	અંક	લેખ	પાન
ચર			
ચરપુરેલાલ કથાલીપાક			
અપભ્રંશિકર્મ	૨	૧૩૫	૧૪૩
ચાલ			
ચાતુર્માસ્ય	૨	૧૩૫	૧૩૭
ચીવરિક			
ચોરાશી	૩	૨૩૫	૨૮
		૧૨૫ અ	૧૧૫
ચોરાશીચિક			
ચોક્ક વૈષ્ણવેનિક			
કામ્યસિદ્ધિત		૨૩૪	૨૬
ચોવીસી ...	૨	૧૩૦	૯૬
	૩	૧૫૫ અ	૧૭૭
છ			
છત્રીસી ...	૨	૧૪૨	૨૪
છાટ ...		૧૪૫	૩૧
જ			
જામ્ય			
ત			
તલભેષા લાલુક-	૨	૧૫૭	૭૫
મલક પુષ્કકડ-			
દોષગ્રાસાદાય			
તુલાપુરપ	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૯
તેલ			
ત્રિભુવનાશ્રય			
દ			
દણનાયક	૨	૧૩૨	૧૧૮
	૩	૧૫૭ ધ	૧૬૧
દણપાલિક			
દર્શપુરણમાસ	૨	૧૩૫	૧૩૭
દશાપરાલિક	૧	૪૦	૬૯
દાણપાલિક			
દાપક: ...	૩	૨૩૮	૫૦
		૧૩૦ અ	૧૫૩
દાયો ...	૨	૧૧૧	૧૯
		૧૧૨-૧૩	૨૨
		૧૧૭	૫૦

	अंश	क्षेप	पान
डाया ...	२	१२४	३६
	"	१२६	५६
	३	२२८	७
दिविपति			
दीप			
द्वित			
द. (द२म)	३	२१६	५५
द२म ...	२	१४८	५०
	३	२२२	८३, ८४
	"	२२३	८८
	"	२४३	६३, ६४
	"	"	६५, ६६
	"	१५७ क	१८८
	"	२१५ अ	२०२
	"	२१६ अ	२०६
	"	२२३ अ	२१६
दाक्षिण			
दोष ...	३	२३८ अ	२३८
दोषी ...	"	२१७	६२
दाहक ...	२	१३६	१५
ध			
धराश्रय			
धर्मदाय			
धर्मदाय			
धर्मवहिका	२	१६२	६८
धर्मधिकरण	"	१३०	१०४
धुवस्थानाधिकरण			
धुवाधिकरण			
धूप			
धर्मधोष	१	१	४
धर्ममम	"	"	८
धर्मविपी	"	"	२
न			
नक्षत्रीय	३	२३६	३५
नवनिधानसहित	२	१६५	११४
	"	२०२	१६३
	३	२१६	५४

	अंश	क्षेप	पान
निर्वाणः	३	२१६	५५
निवर्तन	२	११७	४३, ४६
नीतिसिमान	१	१	२
नीतिसिमान	"	"	३
नम			
प			
पटनम(पुलक)	२	१३३-३४	१२६
	"	१३५	१३७
पट ...	१	७४	१६८
पटिका (पतिता)	"	६८	१६७, १६८
	"	१०२	३, ४, ५, ६
पटोदरण	३	२१३	४२
पतक ...	१	७१	१८२
पथक			
परम अक्षय	३	२२६	२२२
परम			
परमजायत			
परममाहेश्वर			
परमादित्य जगत			
परमेश्वर			
परमोपासक			
परराष्ट्रमन्त्रि	३	१२५ अ	१३३
परिसरा	१	२६	३३
	"	७६	२१६
	"	८५	२४३
	३	६२	११३
परिष्ठा ...	१	१	३
पल्लडीका	२	१६२	६८
पल्लिका ...	३	२२२	८६
पणी ...	"	२३८ अ	२३६
पक्षमाह			
पाठ्या ...	२	१४३	२६
पादमूलभूतवर्णनभित्त			
पादावर्त			
पासडा ...	१	१	७
पिंडपात्र			
(पिंडपात्र)			
पुष्प			
पुष्पमतदेवप्रकाशवर्णित			

	ક્રમ	લેખ	પાત્ર
પૃષ્ઠ ...	૧	૩૮	૬૨
પેલેટ ...	૩	૨૩૮ અ	૨૩૯
પંચ મહાપદ			
પંચ સુખનયર	૩	૨૨૩	૯૦
મુદ્ર ...	૧	૭૯	૨૧૬, ૨૨૧
	"	૮૩	૨૩૪
	"	૮૫	૨૪૩
અતિનતક	"	૯૬	૩૦૧
અતિપતિ	૩	૨૫૫	૮૩
અતિપદ	૨	૧૪૪	૨૯
	૩	૨૩૫	૩૩
	"	૧૨૫ બ	૧૨૯
	૧	૪૩	૮૫
અતિસરક			
અતિસરકરણ			
અતિહાર			
અતીહાર			
અન્ય ...	૧	૧૭	૬
	"	૨૯	૪૩
	"	૪૨	૮૧
	"	૫૨	૧૧૭
	"	૫૫	૧૨૭
	"	૮૨	૨૨૮
	૩	૨૨૯	૨૨૨
મહાર ...	૧	૫૭	૧૨૯
	"	૬૧	૧૩૯
	૨	૧૧૪	૨૫, ૨૭
	"	૧૧૬	૩૫
મયા ...	"	૧૬૦	૮૬, ૮૮
	"	૧૬૨	૧૦૦
	૩	૨૨૯	૨૨૨
	"	૨૧૬	૫૭
મહાશક	૧	૧	૩
મહાપી ...	"	૨૧	૧૮
	"	૨૩	૨૪
	"	૪૦	૬૯
	"	૪૧	૭૫, ૭૮
	"	૬૭	૧૫૭
મામ પંચ મહાશક			
માવેશ ...	૧	૨૩	૨૬
મુવિવીવલભ			

	ક્રમ	લેખ	પાત્ર
બ			
બરતિ રામિ-	૩	૨૧૭	૬૨
બતથરાતિ			
બલિ			
બલકામ			
બલપુરી	૩	૨૧૭	૬૬
	"	૨૧૯	૭૩, ૭૫, ૭૬
બ			
બકિ (કતી)	૧	૬૯	૧૭૪
બટ			
બદમ	"	૮	૧૪
બટિ (બટિ)	"	૬૪	૧૪૯
	"	૭૩	૧૮૯
શુકિત ...	"	૪૧	૭૫
	"	૬૮	૧૬૨, ૧૬૭,
	"	"	૧૬૮
	"	૯૩	૨૬૩, ૨૬૭
	"	૯૪	૨૭૫, ૨૭૯
	૨	૧૧૪	૨૮, ૨૯
	"	૧૨૨	૨૩
ભુમિચિદ્રન્યામ			
ભેરીધાપ	૧	૧	૪
ભેપભ			
ભેશક ...	૩	૫૯ અ	૧૦૮
ભોગ ...	"	૨૩૦ અ	૨૨૩
ભોગિક ...	૧	૨૭	૩૭
	૨	૧૦૮	૩
	"	૧૧૧	૧૯
	"	૧૨૮	૮૦
	૩	૨૬ અ	૯૩
ભોગિકપાલ	"	૨૩૨	૨૦
	"	૨૩૦ અ	૨૨૪
ભોડક	"	૨૩૦	૧૨
ભોલ્લર ...	૧	૨૪	૨૮
મ			
મવડમ			
મહપક ...	૨	૧૩૦	૧૦૪
મહપર			
મહાકાર્યાનિક	૧	૨૭	૩૭

	अंश	लेख	पान
महाकाव्यिणी	३	२२८	१७
महाविष्णुनाथक			
महादासक	२	१५६	६६, ७१
महापद्मपति	३	२३२	१८
महाभतीकार			
महाभात	१	१	५
महाराजप्रियाञ्ज			
महावेद्यापी	३	१२५ अ	११८
महासाधनिक	२	१५०	५२
	३	२२२ अ	२१३
महासांधिविश्रक्तिक			
महाछामन्त			
महाछामन्ताधिपति			
मादय			
मित्रावरक्ष	२	१३५	१४५
अध्वर्यू होता			
मुद्राव्यापार	२	१५०	५४
"	"	१५६	७१
"	"	१५७	७४
"	"	१६२	८७
"	३	२११	३२
"	"	२४३	६३, ६५
"	"	१४८ क	१६६
"	"	१४८ अ	१७२
"	"	१४३ अ	१६७
"	"	२१५ अ	२०३
"	"	२१८ अ	२०८
"	"	२२३ अ	२१६
"	"	२२५ अ	२१८
अ'अक्ष' ...	१	१	८
य			
युक्त ...	१	१	३
युता ...	"	"	"
२			
रत्नकंदर्प डेव	२	१३३-३४	१२४
राज्यपालयोग्य			
अग्निष्टोमादि			
अक्षसौत्र	२	१३५	१४३

[illegible]

	અંક	લેખ	પાન
વિશ્લેષક	૩	૧૫૭ ક	૧૮૮
(દત્તપીર)	"	"	"
(ભીમપ્રિય)	"	"	"
(વરાહપ્રિય)	"	"	"
	૩	૨૩૮ અ	૨૩૯
વિષય			
વિષયપતિ			
વીઠીપિટકવાપસેન	૩	૨૩૨	૨૦
વૈશ્વદેવ			
વ્યયકરણ	૨	૧૪૪	૨૯
શુ			
અપનાશન			
અપ્પામાહક	૩	૧૫૭ મ	૧૮૪
	"	"	૧૮૬
અપ્પાપાલ	૨	૧૫૭	૭૪
અપ્પાપાલક	૩	૧૫૭ મ	૧૮૬
આકાશપત્ર	૧	૩૪	૫૬
(ભિક્ષુસંપ)			
સિદ્ધી ...	૩	૨૧૪	૪૪
સેબર ...	૨	૧૦	૧૫
	"	૪૭	૯૯
શૈલિકક	"	૩૬	૫૯
	૩	૫૯ અ	૧૦૭
અમણ ...	૧	૩૩	૫૨
આમણેર	૧	૨	૧૮, ૨૦
આશ્રય			
ઓકરણ	૨	૧૫૬	૭૧
	"	૧૫૭	૭૪
	"	૧૬૧	૯૧
	"	૧૬૨	૯૭
	૩	૨૧૬	૫૪
	"	"	૫૬
	"	૨૧૭	૬૭
	"	૨૨૦	૭૭
	"	૨૪૩	૬૩, ૬૫
	"	૧૪૪ અ	૧૬૦
	"	૧૪૮ અ	૧૬૬
	"	૧૪૮ ક	૧૬૮, ૧૬૯
	"	૧૪૯ અ	૧૭૨

	અંક	લેખ	પાન
ઓકરણ	૩	૧૪૩ અ	૧૬૭
	"	૨૧૯ અ	૨૦૯
	"	૨૨૩ અ	૨૧૬
	"	૨૨૫ અ	૨૧૮
શ્રી કૃતિનારાયણ	૨	૧૩૩-૩૪	૧૨૪
શુ			
અકર્માન્ત:	૨	૧૩૫	૧૪૩
અકૃ ...	૧	૬૪	૧૪૯
સરક ...	"	૨૯	૪૩
	"	૫૫	૧૨૭
	"	૫૭	૧૩૨
	"	૭૧	૧૭૯, ૧૮૨
	"	૭૯	૨૧૯
	"	૮૩	૨૩૪
	"	૧૧૭	૪૩
	"	૧૪૩	૨૫
	"	૨૦૧	૧૬૧
	૩	૯૨	૧૬૩
	"	૧૪૦ અ	૧૫૮
	"	૧૪૪ ક	૧૬૫
	"	૧૪૯ અ	૧૭૨
	"	૧૫૭ અ	૧૮૨
સત્યાશ્રય			
અત્ર ...	૧	૧૬	૪
અત્રાગાર ...	૨	૧૫૭	૭૩, ૭૫
	"	૧૬૦	૮૬, ૮૮
	"	૧૭૦	૧૪૩
	"	૨૦૬	૧૭૨
	"	૧૬૩	૧૦૨
અત્રાશ્રય ...	"	૧૬૩	૧૦૨
સદસાપરાધ			
સધાન્યભોગ દિરવ્યોદય			
સબૂતવાતમત્યાય			
સમષ્ટિક	૧	૬૪	૧૪૯
સમધિગતપગ્ન્ય			
મહાસાહ			
અમરત રાજકીયાનામહરત			
મુદ્રેપણીય			
અમકશુલ	૧	૨૮	૪૧
અમાળે ...	"	૧	૨

ग्रंथ	लेख	पान
अर्थशास्त्र विधि	२	११०
आतिथेयिका		११
परिचील्ल		२१
अर्वाहान संभाषः	१	१०८
	१	११०
	१	११२
अर्वाहान संभाषः	१	११७
अर्वाहान	२	११३
आमरकोश (आक ३)	२	२३५
आतनी पुरी		२८, ३२
आधिविग्रहिक		
अपकारापिता	१	२६
सेनापति		
सोपानमानविष्टिक		
सोपान		
सोपानिक		
अधिविग्रहिक		
रथली ...	१	३८
	१	४०
	१	४१
	१	४५
	१	५२
	१	५३
	१	५४
	१	५५
	१	५६
	१	५७
	१	५८
	१	५९
	१	६०
	१	६१
	१	६२
	१	६३
	१	६४
	१	६५
	१	६६
	१	६७
	१	६८
	१	६९
	१	७०
	१	७१
	१	७२
	१	७३
	१	७४
	१	७५
	१	७६
	१	७७
	१	७८
	१	७९
	१	८०
	१	८१
	१	८२
	१	८३
	१	८४
	१	८५
	१	८६
	१	८७
	१	८८
	१	८९
	१	९०
	१	९१
	१	९२
	१	९३
	१	९४
	१	९५
	१	९६
	१	९७
	१	९८
	१	९९
	१	१००

ग्रंथ	लेख	पान
रथली ...	३	२३५
	३	२३६
रथली	३	२३७
रथली	३	२३८
रथली	३	२३९
रथली	३	२४०
रथली	३	२४१
रथली	३	२४२
रथली	३	२४३
रथली	३	२४४
रथली	३	२४५
रथली	३	२४६
रथली	३	२४७
रथली	३	२४८
रथली	३	२४९
रथली	३	२५०
रथली	३	२५१
रथली	३	२५२
रथली	३	२५३
रथली	३	२५४
रथली	३	२५५
रथली	३	२५६
रथली	३	२५७
रथली	३	२५८
रथली	३	२५९
रथली	३	२६०
रथली	३	२६१
रथली	३	२६२
रथली	३	२६३
रथली	३	२६४
रथली	३	२६५
रथली	३	२६६
रथली	३	२६७
रथली	३	२६८
रथली	३	२६९
रथली	३	२७०
रथली	३	२७१
रथली	३	२७२
रथली	३	२७३
रथली	३	२७४
रथली	३	२७५
रथली	३	२७६
रथली	३	२७७
रथली	३	२७८
रथली	३	२७९
रथली	३	२८०
रथली	३	२८१
रथली	३	२८२
रथली	३	२८३
रथली	३	२८४
रथली	३	२८५
रथली	३	२८६
रथली	३	२८७
रथली	३	२८८
रथली	३	२८९
रथली	३	२९०
रथली	३	२९१
रथली	३	२९२
रथली	३	२९३
रथली	३	२९४
रथली	३	२९५
रथली	३	२९६
रथली	३	२९७
रथली	३	२९८
रथली	३	२९९
रथली	३	३००

होम नियमवाध्याय अभ्यास उपपासन दानदक्षिणाध्याय

